ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՄԱՐՏ 1929

1 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 894 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԷՐԱԾ ՍՐՏԻ ՄԽԻԹԱՐԱՆՔ

Երեքշաբթի օր հրատարակեցինք Բարեգործականի մէկ գեկոյցը, որ առաջին անգամ ըլլալով կ'արտայայտուէր Սելանիկի նոր արտագաղթի մասին։

Այդ զեկոյցին համաձայն, 1559 գաղթականներ (444 ընտանիք) դիմած են Բարեգործականին, որպէսզի ճամբու ծախք տրամադրէ, Հարաւ. Ամերիկա երթալու համար։ Բարեգործականը, «այդպիսի արտագաղթ մը երբեք չկարենալով քաջալերել», որոշեր է.—

1.— Դիմել Աթէնքի կառավարութեան, խնդրելով կամ պայմանաժամ մը եւս շնորհել այդ գաղթականներուն, իրենց բնակած տաղաւարներուն մէջ մնալու համար եւ կամ ուրիշ տեղ մը տրամադրել, մինչեւ որ կարելի ըլլայ զանոնք փոխադրել Հայաստան։

2.— Դիմել Հայաստանի կառավարութեան, խնդրելով որ նախապատուութիւն տրուի անոնց ներգաղթին, օգտագործելով ցիւթեան կողմէ վերջին անգամ տրամադրուած 12.000 տեղերին մնացորդը։

3.— Դիմել ժընեւ, Գաղթ. Բարձր Տեսչութեան, որպէսզի տեղաւորման հիմնադրամներէն գումար մը յատկացուի «Սելանիկի այդ շլմորած գաղթականներուն»։

Այսպէս գոռոզ նայուածքով մը եւ հրապարակաւ իբրեւ «շլմորած» հռչակելէ յետոյ անճար գաղթականները, արդեօք Բարեգործականը ինք, այս կարգադրութեամբ, ըրա՞ծ է բան մը որ շլմորանքէ տարբեր տպաւորութիւն ձգէ։

Գոնէ մենք այդպիսի տպաւորութիւն չունեցանք, կրկին եւ կրկին կարդալով փաստ. 22 Թուակիր գեկոյցը։

Գրասենեակէ գրասենեակ այս դիմումները, այս թրքական «հէվալէ»ները կը համապատասխանե՞ն բուն կացութեան։ Այս թուղթերն ու զեկոյցները կրնա՞ն տաքցնել դառնացած գաղթականներուն սիրտը, մանաւանդ որ, ամբողջ կարգադրութեան մէջ, ոչինչ կայ շօշափելի։

Առաջին ձեռնարկը՝ դիմում Աթէնքի կառավարութեան՝ կրնայի̈ն կատարել տեղացիները իրենք, տեղին վրայ իսկ, առանց Բարեգործականին խորհուրդ հարցնելու։ Եւ հաւանաբար կատարած են։ Բարեգործականը պատրա՞ստ է խօսքէն գործի անցնելու, եթէ Աթէնքէն պատասխանեն թէ տրամադրելի տեղ չկայ, բայց հարկ է գինը վճարել։

Երկրորդ ձեռնարկը՝ դիմում Հայաստանի կառավարութեան՝ աւելորդ ծաղրանք մըն է, քանի որ Բարեգործականը շատ լաւ գիտէ Երեւանի տրամադրութիւնները, մանաւանդ անոր զարհուրելի «ծավալ-ծավալ»ը։ Դեռ քանի մը ամիս առաջ, Բարեգործականը ինքն էր որ վախէն ի՛վախ մամուլին կը յանձնէր Երեւանի զանցառութիւններն ու դրժումները, մաս մը գաղթականներու փոխադրութեան առթիւ, դրամն ալ կանխիկ վճարած ըլլալով հանդերձ։

Ինչ կը վերաբերի երրորդ ձեռնարկին, երանի՜ թէ յաջողէր, բայց աւելի շատ կը վախնանք որ ժընեւէն ալ յիշեցնեն, — նախ դուք տրամադրեցէք ձեր բաժինը։

Այսպէս, Բարեգործականը իր պարտքը կատարած կը սեպէ պարզ նամակագրութեամբ, փոխանակ անոր կցելու չէք մը՝ զանձելի Սելանիկ, ժընեւ կամ Աթէնք։ Այսպիսի շարժումն մը պիտի դիւրացնէր իր իսկ դիմումներուն յաջողութիւնը, որովհետեւ այն ատեն ո՛չ Հայը ո՛չ օտարը պիտի համոզուէին թէ իրապէս գործ մը կատարել կ'ուզէ Բարեգործականը, եւ ոչ թէ աչքի փոշի փչել։ Այդ աղերսագիրները ո՛ր եւ է մարմին կրնար գրել, սկսելով Սելանիկի Թաղ. խորհուրդէն։ Տրամադրելի գումա՞րն է որ կը պակսի։ Բայց Հ. Բ. Ը. Մ.ը ե՞րբ է անճրկեր։ Տեղի-անտեղի առաքելութիւններ սարքած եւ լիարուռն ծախսած ատեն, նկատի ունէի՞ն նախահաշիւը, կամ մնտուկին վիճակը։ Ինչո՞ւ յանկարծ իրենց աղբիւրները կը ցամքին եւ ձեռքերը կը կծկուին, երբ քանի մը հազար հայրենակիցներու այս կամ այն ձեւ փրկութեան խնդիրը դրուած է մէջտեղ, եւ «ստիպողութեան կարգով»։

Բացորոշ կ'երեւայ որ, ինչպէս ուրիշ կենսական հարցերու առթիւ, այստեղ ալ Բարեգործականի նեղը, Վարչութիւնը գործին վրայ կը նայի շատ հարեւանցի, եւ ինչ որ կը կատարէ, միմիայն իբրեւ էրած սրտի մխիթարանք։

Այս դժբախտ իրականութեան ուրիշ մէկ ապացոյցը այն է որ, զեկոյցին մէջ տող մը գիր չկայ Լիբանանի եւ Սուրիոյ արտագաղթի մասին, մինչդեռ այս վերջինը շատ աւելի ծանր հանգամանք ունի եւ կը տեւէ ամիսներէ ի վեր։

Մենք այս համաճարակ աղէտը ուշադրութեան յանձնած ատեն, մասնաւոր դեր մը տուեր էինք Բարեգործականին։ Ա՛ն համապատասխան գլխաւոր Մարմինը, այս կարգի տագնապներու ատեն։ Եթէ անոր հեղը, Վարչութիւնը իր կոչման գիտակցութիւնն ունենար, փոխանակ բրածոյ կանոնագրի մը ետին կառչելու՝ ինքնաբերաբար աստղաշէգ պիտի նետուէր եւ մէկ մը չարիքներ պիտի սահմանափակէր։ Մինչդեռ, այս մարմինը ոչ կը սորվին, ոչ ալ կը մոռնան։ Ոչ միտք եւ հոգի կը յոգնեցնեն, ոչ ալ ուրիշ ձայն կը լսեն։ Սովորամոլութիւնը կծկեր, ամքեցուցեր է հոգիները։

Եթէ այդպէս չըլլար, անշուշտ բոլորովին տարբեր եւ շօշափելի աւետիս մը տուած պիտի ըլլային եւ՝ Սելանիկի եւ՝ Սուրիոյ «շլմորած»ներուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻՆ ԴԷՄ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը նկատէ խմբագրականի մը մէջ (15 փետրուար)։

— «Հիմա որ Հայաստանի մէջ չենք՝ դժբախտաբար՝ ու կ'ապրինք օտար երկինքներու տակ, հայը դարձեալ կը գաղթէ։ Գաղթելը տեսակ մը ունակութիւն դարձած է բոլորիս համար։ Հիմակուան գաղթողները երկու պատճառներ կը ներկայացնեն,— անգործութիւն՝ իրենց գտնուած երկիրներու մէջ, որով նիւթական անձկութիւն եւ ապրելու դժուարութիւն, երկրորդ՝ քաղաքական անապահովութիւն։

Առաջին պատճառաբանութիւնը թէեւ տրամաբանական բայց ընդունելի չէ, այն նկատումով որ գաղթողները՝ Արժանթինի մէջ թէ այլուր, տնտեսական աւելի լաւ պայմաններ չպիտի գտնեն։ Նոր կեանքը՝ նոր երկինքներու տակ՝ չարունակութիւնը պիտի ըլլայ հինին, Արժանթինի մէջ ալ անգործութեան մղձաւանջը պիտի կրծէ իրենց սիրտը։ Հոն ալ միեւնոյն տխուր վիճակը պիտի ունենան։

Երկրորդը բոլորովին անտեղի է։ Սուրիոյ կամ Յունաստանի մէջ ապրող հայութեան քաղաքական ոչ մէկ վտանգ չսպառնար ներկայիս։ Մասնաւորապէս Յունաստանի մէջ այդ վախը չունինք մենք։ Սուրիոյ խառնակ վիճակը, ֆրանսացիներու յարաբերութեանց ծգտումը, սուրիացիներու քիչ մը անբարեկամ կեցուածքը հայութեան հանդէպ, թէեւ կասկածներ կ'արթնցնեն մտքերու մէջ, բայց մեր հանգիստը եւ գոյութիւնը վտանգող կերպարանք չեն ստանար, եթէ պէտք եղած միջոցները այժմէն խորհինք եւ ազգովին մշակենք մէկ քաղաքականութիւն։

Սուրիոյ հայութեան հանգիստը եւ քաղաքական ապահովութիւնը կախում ունին մասամբ Սուրիացիներու եւ իշխանութեանց հետ մեր ունենալիք յարաբերութիւններէն։ Ուրեմն ապագայ հաւանականութիւնները նկատի ունենալով, այժմէն խուճապի մատնուիլ՝ խելացի գործ չէ։

Ամէն անգամ որ առիթը ներկայացած է արտագաղթի մասին խօսելու, միշտ ձայնած ենք գաղթողներուն մտայնութիւնը՝ որ երեւակայական վայելքներ երազել կուտայ իրենց, դիւախտավայրի վերածելով Արժանթինը։ Այս անգամ մեր խօսքը անոնց ուղղուած չպիտի ըլլայ, այլ հայութեան կազմակերպուած ու ղեկավար մարմիններուն։

Կրնա՞նք ապահովցնել գաղթականները թէ ի՞նչ հարկին կրնան յոյս դնել ազգային ղեկավար մարմիններու վրայ, Այո՛։ Ապահովութեան լաւագոյն երաշխիքը դրամն է ու դրամը կը հայթայթուի, եթէ այս նպատակին շուրջ կուսակցական համերաշխութիւն կայանայ։»

ԱՐԽԵՒՏՐԱԿԱՆ նախարար ժորժ Բոնֆուէ երէկ առտուն Մարսիլիայէն *Մարիէթ Փաշա* շոգենաւով մեկնեցաւ Եգիպտոս, ուր ներկայ պիտի ըլլայ Գահիրէի ֆրանսական ցուցահանդէսին, նոյն շոգենաւով մեկնեցաւ նաեւ պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ գեղարուեստներու ընդհ. տնօրէն Փօլ Լէօնի։

ՕՃԻՔ ՇԱՐՔԻ յայտնի կռփամարտիկը, առջի գիշեր Միամի Պիչի (Ամերիկա) մէջ կէտերով յաղթեց Եանկ Սթրիպլինկի։ Ներկայ էին 40,0000 հոգի. հասոյթը եղաւ 350.000 տոլար։ Շարքի ստացաւ 100,000, Սթրիպլինկ 70,0000 տոլ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԱՅՍՔԱՆ ՄԵԾ ՉԷՐ ԵՂԱԾ,,

ՎԵՆԻԶԷԼՈՍԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՃԱՌԸ

Աթէնքի Ազատականներու ակումբին մէջ վարչապետ Վենիզէլոս խօսած է քաղաքական ճառ մը, որմէ կը քաղենք գլխաւոր մասերը.

— *«Պատերազմին հետ միասին՝ հելլէն պատմութեան շրջաններէն մէկը փակուեցաւ։ Նոր շրջան մը սկսած է 1918էն ի վեր։ Մինչեւ ընդհ. պատերազմ, մեր ամբողջ ճիգերը նպատակ ունէին ազգային ամփոփման ծրագիրը իրականացնել։ Ազգային ամբողջական վերահաստատութեան գաղափարը լուսաւոր աստղի մը պէս առաջնորդեց բոլորս։ Այս շրջանը փակուեցաւ սակայն, ինչպէս ընտրութիւններու նախօրեակին հանդիսաւորապէս յայտարարեցի։*

Իմ կարծիքով, Յունաստան պէտք է համակերպի դաշնագիրներուն։ Ազգային իտէալը չիրականանալուն համար դժգոհ ըլլալու պատճառներ չունինք։ Աշխարհի վրայ չկայ մէկը՝ որ ամբողջովին սիրացած ըլլայ իր պահանջներուն։

Իտէալը կեանքի մէջ անհրաժեշտ է ու պէտք է աշխատիլ անոր հասնելու համար։ Սակայն պէտք չէ խորհիլ տայ ազգային նոր քաղաքականութեան վրայ։ Ոչ։ Մարդկութիւնը հասած է այն կէտին՝ որ պատերազմը պէտք է ջնջել, եթէ նորագոյն քաղաքակրթութիւնը կ'ուզուի արժեցնել։

Մի մոռնաք որ վերջին 15 տարուան ընթացքին մեր սահմանները մինչեւ Էնոս երկարեցան։ Եթէ պատրանք չէ, կրնամ ըսել թէ Յունաստանը երբեք այս անգամուան չափ մեծ եղած չէ։ Մակեդոնական եւ Բիւզանդական շրջանին կայսրութիւն ունեցանք, բայց ոչ զուտ հելլէնական։ Ներկայիս Յունաստան զուտ հելլէնաբնակ է՝ ցեղագրական տեսակէտով և միապաղաղ։

Երիտասարդութեան պարտականութիւնն է փոխանակ ազգային մեծ իտէալներ հետապնդելու, առաջ կազմակերպել նոր պետութիւնը։ Հանրապետական վարչաձեւի ասերճանական զարգացումը ձեր նպատակը պէտք է ըլլայ։ Բանի վարչաձեւերը երբեմն քաղաքական խնդիրներ կը լուծեն, բայց ընկերային վերջնական բարենորոգումներ չեն ապահովեր։

Ամէն բանէ առաջ մի տարուիք յետ պատերազմեան մտայնութեամբ՝ արհամարհելով ամէն բան, որ հին արժէք ունի։ Հայրենիքի գաղափարը պէտք չէ մոռցնել տայ մեզի, թէ մենք մէկ անդամը կը նկատուինք մարդկային ընտանիքին։ Պէտք է երկու սեռերու հաւասարութեան սկզբունքը յարգուի, պէտք է ջանալ որ հարուստներու ձեռքին մէջ գործիք չըլլան նուազ բախտաւորները, պէտք է յարգել բոլոր կրօնքները, ինչպէս նաև չքօրքօքիլ անկրօնութեան առջեւ։ Այս պայմաններով է որ ընկերային կեանքը բնականոն զարգացման ճամբուն մէջ կը մտնէ։

Թոյլ տուէք ինծի քանի մը գործնական թելադրանքներ ընելու։ Երբ որ նպատակ մը կը հետապնդէք, անապարանք մի դնէք ձեր շարժումներուն մէջ։ Ցետոյ խարութիւն դրէք միջոցներու մէջ. պատեհապաշտ մի ըլլաք։ Յիշեցէք անգլիական առածը՝ որ կ'ըսէ. «Պատուաւորութիւնը լաւագոյն քաղաքականութիւնն է»։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի թղթակիցը Պարսկաստանի սահմանէն գերմանական օդանաւով մը Քանտահար գացած է՝ տեսակցելու համար Ամանուլլահի հետ։ Նախկին Թագաւորը իր հարցումներուն պատասխանած է հետեւեալ կերպով.

— *«Գահէն հրաժարեցայ, որովհետեւ երբ առաջին անգամ Քապուլի վրայ յարձակում կատարուեցաւ, ինծի ըսին թէ յարձակումը անձնապէս ուղղուած է ինծի դէմ։ Ուզեցի ժողովուրդին հասկցնել թէ ես անձնապէս ո եւ է փառասիրութիւն չունիմ Թագաւոր ըլլալու՝ պաշտօնի սիրոյն, այլ կ'ուզեմ միայն երկրիս բարօրութիւնը։ Ժողովուրդիս շահերէն մղուած, արիւնահեղութիւն չուզեցի։ Գահէն հրաժարեցայ՝ արիւնահեղութիւնը արգիլելու համար։*

Սակայն երբ իմացայ որ յարձակումները անձիս դէմ չէին ուղղուած, այլ գործն էին աւազակի մը, որ կ'ուզէր ինք Թագաւոր ըլլալ եւ թէ արիւնահեղութիւնը անխուսափելի էր, շատ որոշ էր թէ երկիրը պէտք ունէր ինծի։ Օրէնքն ու կարգը պէտք է ամրապնդուէին։

Հասկցայ թէ ինծի դէմ դաւադրողները հայրենասիրական զգացումներէ չէին տարուած. անոնք ո՛չ ազգային բարօրութեան, ոչ ալ բնակչութեան մարդկային իրաւունքներուն վրայ կը մտածէին։ Այն ատեն ինծի կը մնար մէկ բան — վերստին ձեռք առնել կառավարութեան ղեկը։

Վերջին ամիսներու դէպքերը մաքրագործող հետեւանքներ ունեցան։ Անոնք որ անձնապէս հակառակ էին ինծի՝ իմ եւրոպական բարենորոգումներուս համար, հիմա հաւատարմութիւն կը յայտնեն։ Ես ո՛չ մէկ կերպով պատասխանատու եմ ցարդ թափուած արեան համար։ Ցետոյ պէտք է գիտնալ թէ նոր արիւններ պիտի թափուին՝ մինչեւ որ Աֆղանիստան դարձնել օրինապահ, կարգապահ ու խաղաղ երկիր մը դառնայ»։

Ամանուլլահ կը հերքէ այն ակնարկութիւնը թէ ապստամբութիւնը գրգռողը Անգլիան էր։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ԵՐԵՒԵԼԻ ԵՒ ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ»

Երբ իրենք իրենց մնան, ռամկավարները այնքան սուր, նոյն իսկ յեղափոխակա՛ն միտքեր կ'արտայայտեն, որ ափ ի բերան կը մնաս։

Այսպէս, տարին քանի մը անգամ, հանդիսաւոր առիթներու մէջ, անոնք ճառեր կը խօսին «մեծ ցեխիլք»ի մասին, կը փառաբանեն վասպուրականի հերոսամարտը (1919 Ապրիլ) եւն.։

Իսկ, լուր օրերուն, այդ կարգի բոլոր կռիւները կը դառնան պարզ «ավանտուրա»։ Առնուազն դաշնակցական ոճիր։

Այս անգամ ալ, վարդանանց տարեդարձին առթիւ, ուր ոչ դաշնակցական կար, ոչ ռամկավար, եգիպտոսի պաշտօնաթերթն է որ կը փսփսայ միշտ գգուշ եւ պատ ի պատ.

— *«Հինգերորդ դարուն, այն միջոցին երբ Հայերը ապստամբեցան Յազկերտի դէմ ու իրենց սակաւաթիւ տկար ուժերովը ընդ առաջ գացին անոր մեծ եւ զօրաւոր բանակին, կացութիւնը աւելի փայլուն չէր իրենց համար՝ քան մեր այսօրուան կացութիւնը։ Այսուհանդերձ՝ անոնք չվարանեցան, իրենց հոգեկան ուժին միայն ապաւինելով, իրենց ուղղուած պատերազմի հրաւէրը ընդունելու, պատերա՛զմ մը որ իրականութեան մէջ վերջացած չէ դեռ եւ կը մղուի մինչեւ այսօր՝ դրեթէ միեւնոյն կերպով, ըսել կ'ուզենք նոյնքան անհաւասար ուժերու միջեւ եւ նոյն արդիւնքով,— ֆիզիքական պարտութեամբ ու բարոյական յաղթանակով»* («Արեւ, 8 փետր.)։

Ուշադրութեամբ կարդացէք, — «Պատերազմ մը որ իրականութեան մէջ վերջացած չէ դեռ»։

Այսքանը բացատրելէ յետոյ, անշուշտ եզրակացութեան մըն ալ կը սպասէիք։

Հանգիստ եղէք։ Այդ մասին ալ մտածեր է ռամկավար պաշտօնաթերթը, եւ կը պատգամէ, խմբագրական բեմէն.

— *«Միայն թէ — այսքանը կը զգանք եւ պարտական ենք ըսել — շարունակուող այդ պատերազմին գիտակցութիւնն ունենալու ենք մենք ամէնքս որ կ'ապրինք Արարատեան աշխարհէն մինչեւ Որոնդէսի եզերքն ու Բուրգերու երկիրը, ըստ այնմ մեր ամէն կարգի զէնքերը ուղղելու համար ընդդէմ մեր բոլոր երեւելի եւ աներեւոյթ թշնամիներուն... միայն»։*

Ուրեմն, — 1. Պատերազմը չէ վերջացած դեռ։ 2. Պէտք է այդ գիտակցութիւնն ունենանք ամէնքս։ 3. Պէտք է գիտնանք մեր ամէն կարգի զէնքերը ուղղել մեր բոլոր երեւելի եւ աներեւոյթ թշնամիներուն դէմ։

Լուսաբանութի՞ւն կ'ուզէք վերջին երկու տողին համար — «երեւելի եւ աներեւոյթ թշնամի»։

Կը նշանակէ որ չէք հասկնար հայ-ռամկավար բառին բուն իմաստը։

Եթէ յստակօրէն որոշէին «երեւելին» եւ «աներեւոյթ»ը — այն ատեն ի՞նչպէս պիտի զանազանուէին դաշնակցականներէն։

ՎԱՀԷ

ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Աթէնքի մէջ ժողովրդական Ֆիլէլլենիոն մեծ սրճարանին ձեղունը փլաւ առջի օր, երբ մեծ բազմութիւն մը կար մէջը։ Փլատակներուն տակէն հանուեցան 20 դիակներ։ Կը կարծուի թէ զոհերու թիւը աւելի շատ է։

"ԻՆՉՈ՞Ի ԱՐՏԱՔՍՈՒԵՑԱՅ,,

ՏՐՈՑԿԻ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԻՐ ԳԼԽՈՒՆ ԵԿԱԾՆԵՐԸ

Քաղաքական ամէն գործունէութենէ հրաժարիլս պահանջելէ վերջ մէկ ամիս անցաւ, առանց որ եւ է փոփոխութեան ենթարկուելու վիճակս։ Արտաքին աշխարհի հետ մեր յարաբերութիւնները ամբողջովին խզուած էին։ Յունուարին, միայն թերթեր ստացանք Մոսկուայէն։ Որքան անոնք կը գրէին կառավարութեան պայքարին մասին ընդդէմ աջերուն, այնքան աւելի վստահութեամբ կը սպասէինք ձախերուն դէմ ձեռք առնուելիք հալածանքի մը։ Որովհետեւ այսպէս է Ստալինի մեթոտը։

Կէփէուի պատուիրակը՝ Վոլինսկի, գնա կը ճնար Ալմաթա եւ հրահանգի կը սպասէր։ Յունուար 20ին եկաւ զիս տեսնել ընկերակցութեամբ կէփէուի ուրիշ գործակալներուն, բոլորն ալ զինուած։ Անոնք գրաւեցին բոլոր ելքերը եւ Վոլինսկի ինծի ներկայացուց կէփէուի 18 յունուար թուակիր մէկ որոշմնագիրը, որուն մէջ կ'ըսուէր թէ պատժական օրինագրքին 58րդ յօդուածին համաձայն, ամբաստանուած էի իբրեւ հակայեղափոխական գործունէութիւն կատարող։ Զիս կը մեղադրէին թէ ուզած եմ կազմակերպել ապօրէն կուսակցութիւն մը, որուն նպատակն է հակախորհրդային խռովութիւններ յարուցանել։ Որոշումը կ'ըսէր թէ «քաղաքացի Լեւ Դաւիթովիչ Տրոցկի պէտք է արտաքսուի Խորհրդային Հանրապետութեանց Միութենէն»։

Պահապանները պահանջեցին որ ստորագրեմ վճռագիրը։ Ես գրեցի.

«Կէփէուի որոշումը՝ ոճրային իր էութեան եւ ապօրէն իր ձեւին մէջ՝ ինծի հաղորդուեցաւ 1929 յունուար 20ին։ Տրոցկի»։

Կէփէուի գործածած բանաձեւը ոստիկանական հնարք մըն է։ Ընդդիմադիրի քաղաքականութիւնը որուն կը հետեւէի, ոչ մէկ կապ ունէր զինեալ կռուի պատրաստութեան հետ։ Մեր ուղին կը ձգտէր ներքին բարեկարգում մը։ Մնաց որ Ռուսիայէն կը մեկնինք՝ բոլորովին համոզուած խորհրդային վարչաձեւի կատարեալ կենսունակութեան եւ տոկունութեան։

* * *

Երբ հարցուցի թէ «Ո՞ւր եւ ինչպէս կը ծրագրեն զիս աքսորել», ինծի պատասխանեցին թէ Եւրոպական Ռուսիայէն մեկնելէ առաջ ատիկա պիտի յայտնուի ինծի ոստիկանութեան ներկայացուցիչին կողմէ, որ զիս դիմաւորելու պիտի գայ։

Յաջորդ օրը տենդագին աշխատեցանք պատրաստութեանը սնտուկներուն, որոնց մէջ կը լեցնէին հագուստներ, ձեռագիրներ եւ գիրքեր։ Աւելցնեմ որ կէփէուի գործակալները ո՛չ մէկ թշնամական արտայայտութիւն ցոյց կուտային մեզի հանդէպ. ընդհակառակն։ Յունուար 22ի արշալոյսին, կինս, տղաս, ինքս եւ ամբողջ մեր ուղեկիցները նստանք օթոպիւս մը, որ ձիւնածածկ ճամբայէ մը մեզ տարաւ մինչեւ Քուրտա լերան կիրճը։ Հոն հանդիպեցանք ահռելի փոթորիկի մը, որ իր ճամբուն վրայ ամէն ինչ կ'աւլէր։ Զօրաւոր կառաձիգը, որ մեր ինքնաշարժը պիտի քաշէր լեռն ի վեր, ձիւնի մէջ մխրճուեցաւ՝ իր քաշելիք եօթը ինքնաշարժներուն հետ։ Եօթը մարդ եւ քանի մը ձի մեռան ցուրտէն։ Հարկ եղաւ մեզ փոխադրել բալխիրներու վրայ։ Աւելի քան եօթը ժամ պէտք եղաւ՝ 30 քիլոմեթր ճամբայ կտրելու համար։ Ճամբու երկայնքին կը տեսնէինք լքուած բալխիրներ, շինուածանիւթեր՝ սիպերիական թուրքստանի նոր երկաթուղագծին համար, քարիւղի թիթեղներ, որոնք բոլորն ալ հետզհետէ ձիւնին մէջ կը մխրճուէին։ Մարդիկ ու ձիերը փոթորիկէն փախչելով ապաստանած էին Քըրկըզի հիւղակներուն մէջ, հոն՝ ժամը։

Կիրճէն յետոյ, դարձեալ ինքնաշարժ մը առինք, իսկ Փիշփէքայի մէջ՝ երկաթուղի։

Ակտուբինսկէի մէջ հեռագրով հաղորդեցին մեզի թէ Պոլիսը ընտրուած է իբրեւ մեր աքսորավայրը։ Ուզեցի տեսնել ընտանիքիս երկու անդամները, որոնք Մոսկուա մնացած էին։ Հասցուցած անոնք բերուեցան Ռիազէսկի կայարանը. զանոնք ալ մեզի պէս կալանաւորած էին։

Մինչ կը շարունակուէր մեր երկար ճամբորդութիւնը, կէփէուի նոր ներկայացուցիչը՝ Բուլանով կ'աշխատէր համոզել զիս Պոլսոյ առաւելութիւններուն մասին, Ալմաթայի հետ համեմատելով։ Բուլանով հեռագրով հաղորդակցութեան մէջ մտաւ Մոսկուայի հետ։ Հոն ամէն ինչ նախատեսուած էին, բացի կամովին արտասահման երթալու մերժումէս։

Մեր մասնաւոր կառախումբը, զոր իր նախկին ուղղութենէն շեղեցուցած էին, կը յառաջանար դանդաղօրէն։ Յետոյ պզտիկ կայարանի մը երկճղումին, բոլորովին կանգ առաւ։ Այսպէս անցուցինք քանի մը օր։ Պահածոյի պարապ տուփերը կը դիզուէին կառախումբին շուրջ։ Ագռաւներն ու անծեղները խմբովին կը հաւաքուէին՝ առիթէն օգտուելու համար։ Վայրաշարժը եւ վակոն մը ամէն օր կ'երթային մինչեւ մեծ կայարան մը, ուրկէ պաշար կը բերէին։ Մեր վակոնին մէջ հարբուխ բռնուածներ կային։ Կը հազայինք ու կը սպասէինք։ Մինչ Մոսկուայի հետ բանակցութիւնները կը շարունակուէին, Անաթոլ Ֆրանս եւ Կլուչեւսկիի ռուս պատմութեան դասագիրքերը կը կարդայինք։ Ցուրտը այնպիսի աստիճանի մը հասած էր, որ վայրաշարժը ստիպուած էր գիծին վրայ շարունակ երթեւեկել՝ չսառելու համար։ Ճատրակ կը խաղայինք։ Մինչ անթելի կայաններ մտադրութեամբ կը հարցնէին թէ ո՞ւր ենք։ Մենք ալ չէինք գիտեր թէ ո՞ւր կը գտնուինք։ Պէտք է ըլլայինք Կուրսկի շրջանը։ Հոն մնացինք 12 օր եւ 12 գիշեր։

Այն ատեն է որ լսեցինք ձերբակալութիւնը մեր քանի մը հարիւր քաղաքական բարեկամներուն, որոնց մէջ էին «Տրոցկիական կեդրոն» անունով ծանօթ խմբակին բոլոր անդամները։ Յիշենք քանի մը անուններ՝ Կովտարաձէ, նախկին նախագահ Վրաստանի գործավարներու խորհուրդին. Մդիվանի՝ Փարիզի խորհրդային առեւտրական նախկին ներկայացուցիչ. Վորոնսկի՝ կուսակցութեան լաւագոյն գրագէտներէն մէկը. Դրոբիս՝ ուքրայնական յեղափոխութեան ամէնէն հերոսական դէմքերէն մէկը, եւլն., բոլորն ալ կուսակցութեան հիմնադիրներ եւ հոկտեմբերեան յեղափոխութեան կազմակերպիչներ։

* * *

Փետրուար 8ին, Բուլանով յայտնեց ինծի թէ հակառակ Մոսկուայի բոլոր ջանքերուն, գերման կառավարութիւնը բացարձակապէս կը մերժէ մեզ Գերմանիա ընդունիլ։

— Վերջնական հրաման ստացայ ձեզ Պոլիս տանելու, ըսաւ։

— Սակայն կամքովս չպիտի երթամ հոն եւ այդ մասին պիտի յայտարարեմ թրքական սահմանագլուխին վրայ։

Բուլանով պատասխանեց.

— Որոշումը չի փոխուիր ատով. ամէն պարագայի Թուրքիա պիտի տարուիք։

— Արդեօք ըսել կ'ուզէք թէ Թուրք ոստիկանութեան հետ համաձայնած էք՝ զիս բռնի Թուրքիա մտցնելու համար։

— Ատիկա չենք գիտեր. մենք միայն հրամանները կը գործադրենք։

Մեր փոքրիկ կառախումբը սկսաւ քալել։ Հիմա աւելի երկար էր, քանի որ մեր ուղեկիցները աւելցած էին։ Փիշփէքայէն մեկնելէն ի վեր մեր վակոնէն դուրս ելլելու արտօնութիւն չէինք ստացած։ Հիմա շոգեպինդ կը յառաջանանք դէպի հարաւ։ Կանգ կ'առնենք միայն փոքրիկ կայարանները, ջուր եւ վառելանիւթ առնելու համար։ Այս ծայրայեղ նախազգուշութիւնները ձեռք կ'առնեն՝ յիշելով այն ցոյցը որ տեղի ունեցաւ Մոսկուայի կայարանին մէջ, 1928ի յունուարին առաջին աքսորիս ատեն. ցուցարարները արգիլած էին Թաշքենդի կառախումբին մեկնումը, այնպէս որ յաջորդ օրը միայն գաղտնօրէն կառախումբ դրին զիս։

Թերթերը մեզի կը բերեն տրոցկիականներու դէմ նոր մեծ հալածանքի մը արձագանգը։ Ցոյց կուտան մէջէն կը գուշակէի այն մեծ պայքարը, որ տեղի ունեցած էր վարիչ շրջանակներու մէջ՝ իմ աքսորուելուս առթիւ։ Ստալինի հաւանը կ'աճապարէ։ Անիկա պէտք է հարթէ ոչ միայն քաղաքական, այլ նաեւ ֆիզիքական դժուարութիւնները։

(2) ԼԵՒ ՏՐՈՑԿԻ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
ՍՈՎ ԵՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ

Անգլիացի միսիոնար մը որ նոր վերադարձած է Չինաստանի Շանսի նահանգէն, կը պատմէ թէ զարհուրելի թշուառութիւն կը տիրէ հոն։ Այդ տեղի 10 միլիոն բնակչութենէն 500 000 անձեր մեռած են անօթութենէ, նոյնքան մը եւս գաղթած են ուրիշ տեղեր, ապրուստ գտնելու յոյսով. իսկ 2ուկէս միլիոն անձեր ալ բացարձակապէս զուրկ են ապրուստի ամէն միջոցէ եւ դատապարտուած են սովամահ ըլլալու, եթէ արագ օգնութիւն չհասնի անոնց։

Քաղաքներուն մէջ որ եւ է անասուն չէ մնացած. շուները բոլորովին անհետացած են, որովհետեւ սովամահները կերած են զանոնք։ Այս խեղճերու կերակուրը պժգալի խառնուրդ մըն է ծառի կեղեւներու, չոր խոտերու եւն.

Անգլիացի միսիոնարը որ երկար ատեն գործած է Չինաստանի զանազան կեդրոններուն մէջ, եւ կը վերադառնայ [illegible] նակցութեան [illegible] մտադրութեամբ, կը պատմէ թէ այս թշուառութեան հետեւանքով կիներու եւ աղջիկներու առեւտուրը զարհուրելի համեմատութիւններու հասած է. խմբովին կիներ ու աղջիկներ կը ծախուին ու կը ղրկուին Շանգհայի կեդրոնը, անկէ ալ ուղարկուելու համար զանազան տեղեր։ Միայն մէկ ամսուան ընթացքին, աւելի քան 22,000 կիներ եւ աղջիկներ ծախուած են եւ անոնց ամուսինները կամ ծնողները ստացած են կին գլուխ հինգ տոլարի չափ գումար մը միայն...։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ԱՍՈՒԼԻՍ
ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Գրական Ակումբի փետրուար 24ի շաբաթական հաւաքոյթին մէջ Պ. Կարօ Սասունին դասախօսեց Համաստեղի գրականութեան մասին։

Դասախօսը նախ համառօտակի տուաւ Համաստեղի կենսագրականը եւ գրական ասպարէզին պատմութիւնը։ Ութ տարուան ընթացքին հեղինակը գրած է շարք մը պատմուածքներ, որոնց մեծ մասը հրատարակուած են երկու հատորներու մէջ՝ «Գիւղը» եւ «Անձրեւ»։ Ասոնցմէ զատ ունի վէպ մը՝ կէս հայկական, կէս ամերիկեան կեանքէ, որ երեք հատուածներով հրատարակուեցաւ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ։

Թէեւ դասախօսը նկատի ունէր Համաստեղի ամբողջական գործը, բայց դասախօսութեան հիմք ընդունած էր «Անձրեւ»ը, գլխաւորապէս հետեւեալ պատմուածքները.— «Անձրեւը», «Համբոյրը» եւ «Զրոյց մը շունի հետ»։

«Համաստեղի գրականութիւնը, ըսաւ դասախօսը, ընդհանուր գնահատութեան արժանացաւ ոչ գիւղական գրականութիւն ըլլալուն եւ ոչ ալ ազգագրական արժէքին համար։ Այլ նիւթերը շօշափելու ինքնայատուկ ձեւին եւ գեղարուեստական կարողութեան շնորհիւ։ Գեղարուեստական [illegible] արժէքն է, որ կը բարձրացնէ հեղինակը մեծ գրականութեան բարձր պատուանդանին»։

Մանրամասնօրէն Համաստեղի գործը քննութեան առնելէ վերջ, դասախօսը հետեւեալ եզրակացութիւններու յանգեցաւ.

— Ընկերային տեսակէտով Համաստեղը ճնշուածներու պաշտպան է կանգնած եւ արտայայտիչն է գիւղական առողջ մտքի եւ փիլիսոփայութեան՝ գրեթէ առանց չեշտուած ձգտում ունենալու։ Համաստեղը իր գործին մէջ կը վերականգնէ գիւղական տիպարները իրենց ամբողջական կերպարանքով եւ անմար գոյներով, այդ պատճառով հարազատ են անոնք։ Թէեւ Համաստեղը տիպարներու նկարագիրն ու պատկերը կը գծէ համառօտ, բայց անմիջապէս անոնց կուտայ ամբողջականութիւն եւ ոտքի կը կանգնեցնէ։ Համաստեղն իր արուեստի ուժով գիւղի անշարժ կամ դանդաղաշարժ կեանքը գործողութեան կ'ենթարկէ։ Որքան ալ միջավայրը կարճ եւ ինքնայատուկ կը նկարագրէ, բայց եւ կը յաջողի ներկայացնել զայն լրիւ։ Համաստեղը, գիւղի վարքն ու բարքը կ'արտայայտէ առանց բանագրօսիկ ձեւերու, առանց նիւթը ծանրացնելու՝ շարժման ու գործողութեան ընթացքին։ Տարբեր տիպարներ եւ նկարագիրներ կ'առնէ եւ իր գործին մէջ կ'ընդգրկէ գիւղն իր ամբողջութեամբ։ Իր ոճը շատ պատկերալից է. անոր կուտայ գիւղական գոյն ու չափ, այդպիսով յատկանշելով միջավայրն ու տիպարը։ Համաստեղը գիւղի հոգեբանութիւնը կ'ըմբռնէ շատ խոր ու ճշգրիտ եւ թափանցելով գիւղի ներքնաշխարհը՝ կը ծանօթացնէ զայն ընթերցողին, առանց մանրազննին պրպտումներու եւ վերլուծումներու։ Իր գրածներու ընթերցումը շատ դուրեկան կը դառնայ շնորհիւ անոր, որ հեղինակն իր էութեամբ բանաստեղծ է։ Համաստեղը ուշիմ պրպտող է. իր ստեղծագործութեան մէջ կ'ընդգրկէ՝ թէ գիւղի ինքնայատուկ ոգին եւ անձնազոհութիւնը ու բարութիւնը եւ թէ աշխատանքին նուիրուածութիւնը, կիրքն ու հակամարտութիւնը։ Ճիշդ է, Համաստեղի տիպարները հարազատ հայկական են, բայց այնքան ճարտար ձեւով է ներկայացուած, որ այդ տիպարները կրնան եւ համամարդկային դառնալ եւ ամէն ժողովուրդի մէջ գտնուիլ։ Նոյնը եւ տուած հոգեբանութիւնը՝ որքան հայկական է, նոյնքան ալ մարդկային։ Համաստեղը որպէս գրող տուած է ամբողջական գործ եւ գրաւած իր սեփական եւ արժանաւոր տեղը հայ գրականութեան մէջ։

Դասախօսութենէն վերջ տեղի ունեցան վիճաբանութիւններ.

Ն. Աղբալեան.— Համաստեղի ամենամեծ առաւելութիւնն է, որ խելքին ուժ (զօր) չի տար, ինչ որ վերջերս բացառիկ երեւոյթ է։ Սա տաղանդի նշան է, քանի որ լեցուն հասկերը գլուխները չեն ցցեր։ Համաստեղը առարկայական մերձեցում ունի. կեանքը կը ներկայացնէ, ինչպէս որ կը տեսնէ եւ իր կեանքը չի ցցեր։ Ան մէկ հայելի մըն է, ուր կ'արտացոլայ կեանքը։ Համաստեղի լեզուն ոչ միայն պարզ է, այլեւ հայերէն է։ Ամէն հայերէն գրուածը հայերէն չէ։ Անոր լեզուին մէջ հայ ժողովուրդն է՝ կարճ, կտրուկ, ճկուն եւ բանալու ու ծածկելու եղանակը հայկական։ Պարզ է, քանի որ մենք ընդհանուր լեզու չունինք, հայ գիւղացին պիտի խօսի իր գաւառի լեզուով։ Համաստեղի գիւղացին իր գաւառաբարբառը կը գործածէ։

Համաստեղը համաշխարհային արժէք չէ։ Բայց մեզ համար մեծ արժէք ունի եւ հաւատարիմ կը մնայ Հայուն. անոր գրուածքներէն կրնանք Հայու մասին դատողութիւն ընել։ Համաստեղը կեանքը ճշմարտութեամբ է գրած։ Համաստեղի գրելու կերպը շարունակութիւնն է Հայոց գրականութեան արուեստի. ան իր տեղը գրաւած է ոչ թէ գիւղի կեանքով, այլ գրելու ձեւով։ Իբրեւ անհատ, Համաստեղի քնարերգական տաղանդը միացած է նկարողի հետ։ Ինչ որ կը նկարագրէ, բոլորին հետ կ'ապրի եւ կը զգայ եւ հրաժարելով իր անձէն կը ձուլուի իր տիպարներուն մէջ։ Ատոր համար է, որ իր անձը չի ցցուիր։ Համաստեղը իսկական հայ գրող տիպար է եւ անհիշաչար, ինչպէս ինքը հայ ժողովուրդը։ Շան հետ զրուցելով, ոչ թէ հուր ու կայծակ կը թափէ թուրքին եւ Քիւրտին գլխին, այլ իբրեւ գեղարուեստագէտ իր հոգեբանութեամբ ժողովուրդին հաւատարիմ է՝ միշտ մոռցող ու ստեղծագործող, առանց հրապարակախօսութեան։

Մ. Գարասմեան.— Համաստեղը բախտաւոր գրող մըն է։ Զինադադարէն յետոյ մեր երիտասարդ գրողներէն միակն է որ կը մշակէ գրական սեռ մը, որ կը խօսի բոլորիս սրտին եւ կուգայ հինէն։ Իր դասերն առնելով Թլկատինցիէն եւ Զարդարեանէն, որոնց շնորհիւ գիւղը կը ճանչնայինք, Համաստեղը կուգայ շարունակելու Թլկատինցիի գործը։ Դասախօսը կը սխալի, ըսելով, թէ Համաստեղը զայն անցաւ։ Երկուքին գրածներուն մէջ շատ նմանութիւններ կան՝ տիպարներով, միջավայրով եւ այլն։ Այսօր դեռ եւս Համաստեղը չէ գերազանցած իր ուսուցիչը։ Թէեւ վաղը կրնայ զայն անցնիլ։ Համաստեղը չի տարուիր նոր միջավայրով եւ ամենայն հարազատութեամբ կուտայ Խարբերդի միջավայրը։ Նոյնիսկ կենդանիները չի մոռնար։ Համաստեղը կին տիպարներ ալ շատ լաւ ներկայացուցած է։ Օրինակ Եղսիկն այնպէս է կապուած իր տունին, ինչպէս իր հոգիի մէկ մասնիկին։

Համաստեղը երիտասարդ է եւ դեռ շատ բան սպասելու իրաւունքն ունինք։

Ա. Խոնդկարեան.— Համաստեղն իսկական գիւղի գրող է և անոր յաջողութեան գլխաւոր պատճառն իր ինքնայատուկ գիծն է։ Ան կը նկարագրէ գիւղն իր բոլոր տարրերով թէ շնչաւոր ու անշունչ, թէ մարդ ու կենդանի, ամբողջ բնութիւնը, որ եւ իսկական հայ գիւղի պատկերն է։ Այդ բոլորը Համաստեղի գրչին տակ կ'անձնաւորուին եւ կ'արտայայտուին ոչ միայն իրենց հոգեբանութեամբ, այլեւ արտաքինը, շնչաւորն ու անշունչը։ Օրինակ, երբ կը սկսի նկարագրել խրտուիլակը, սկիզբէն այն տպաւորութիւնը կը ստացուի, թէ խօսքը կենդանի մարդու մասին է։

Համաստեղը բոլորը եւ ամէն ինչ իբրեւ կենդանի էակներ կը նկարագրէ։ Անոր ինքնայատուկ գեղեցկութիւնն այն է, որ ամէն ինչ կ'առնէ իր նախնական գի ճակին մէջ եւ «միստիսիզմ» չունի։ Գրողներու համար ամենադժուարը կենդանիներու նկարագրութիւնն է։ Համաստեղ հայ իրականութեան մէջ առ նաւեծ յաջողութեամբ կուտայ։ Անոր հերոս կենդանիները գրուածքի հերոսներ են եւ մա գուն հետ մէկտեղ բնութեան հարազատ զաւակները կը դառ նան։ Եթէ բնութիւնը ուրիշներու մօտ առարկայական արտայայտութիւն կը ստանայ, այս Համաստեղի մօտ ենթակայական է, կենդանութիւն ու շունչ տալով բնութեան բոլոր առար կաներուն եւ էակներուն։ Համաստեղն ինքնայատուկ մի ձեւում ունի դէպի բնութիւն հարազատութեամբ բոլոր շնչաւոր էակներու եւ անշունչ իրերու։

Ա. Ջամալեան.— Համաստեղ զարմանալի դիտողութիւն ինչպէս որ տաղանդաւոր րիչը վրձինի քանի մը շարժումով կը գծէ նկարը, Համաստեղ ալ նոյն ձեւով իր տիպարներ կուտայ։ Համաստեղի առանձ յատկութիւնն այն է, որ կ տայ հայ գիւղի բնորոշ հոգեբա նութիւնը։ Որու բերնով որ խօսի անոր հոգին երեւան կը հան ըլլայ ան հովիւ, մանուկ թէ բիչ բան։ Համաստեղն ա բանի մէջ կը պահպանէ չա զգացումը։

Նախագահ փրոֆ. Աղբ հետեւեալ խօսքերով փակ ժողովը.

— «Մինչեւ հիմա մեր վիպ կան գրականութիւնը եղած աւելի շատ հրապարակագր թիւն։ Այդ ի հարկէ, պայման ներու արդիւնք է։ Մեր գր ները կեանքը նկարագրած ոչ թէ այնպէս, ինչպէս որ կ այլ ինչպէս կ'ուզէին որ ըլլ Համաստեղի տեղը գրակ թեան մէջ, եթէ շատ խոր ենք. Արովեանի շարքին նանք դասել։ Թէ Արովեան թէ Պռօշեան մը նկարագր են մեր գիւղը։ Համաստեղ առաջին անգամն է, որ կը նի իսկական իրական պատ դանի վրայ, ուր եւ պէտ կառուցանել նոր շէնքը»։

⁂ փետր. 2ին խիստ շահեկ դասախօսութիւն մը կարդաց Թուրքէն Բերբերեան, Միք Նալբանդեանցի մասին, այս թիւ ներկայացնելով ռուս նաւոր յեղափոխական Բակու նի կարգ մը նամակները։ փետր. 9ին, գիտական դաս սութիւն մը ունէր Պրոֆ. դաչեան, «Լեզուի բնախ կան եւ հոգեբանական հիմ ները»։

ՓԱՐԱՒՈՆԵԱՆ ԴԱՄԲԱՐԱՆ

Եգիպտոսի Ախմիմ գիւղի ղացիները իրենց դաշտը մշ լու ատեն, փարաւոնեան գ բարան մը գտան։ Դամբարա մէջ կային մօտ երեսուն մում ներ, գետինը փռուած վի մէջ։

Մումիաներէն ամէն մէկը կուզենիէ տախտակի մը վ զետեղուած էր։ Տախտակներ վրայ փորագրուած արձա գրութիւններէն հասկցուեցաւ մումիաները գերիներու կը կանէին։

Պահապաններու չղթայ կազմուած է գերեզմանին պաշտպանելու համար մում ները։ Որովհետեւ գիւղացին այն համոզումն ունին թէ մում ներուն սիրտին մէջ կը գտ տեսակ մը նիւթ, որ ազդու մըն է... կարգ մը հիւանդ թեանց համար։

Կարդացէք եւ Տարածեցէ
«ՅԱՌԱՋ»ը

ՎԱՐՁՔԵՐՈՒ ՕՐԷՆՔԸ

Երեսփ. ժողովը չորեքշաբթի առտու սկսաւ վարձքերու օրէնսգիրքին շուրջ վիճաբանութեան: Բնակարանային տագնապը ու իր ընկերային բնոյթով մեծ հետաքրքրութիւն առթած է երեսփոխանական շրջանակներու մէջ, բանաձեւ ենթարկուեցաւ մանրամասն քննութեան: Այս առթիւ յատուկ յանձնախումբի տեղեկագիրին ճառէն սորբեւ կուտանք կարեւոր հատուածները:

«1926ի օրէնքը հիմնուած էր երկու գաղափարներու վրայ, — ընդհանուր օրէնքին վերադառնալ աստիճանաբար, — գինները նշանակել հարիւրին 100 յաւելումով: Այս օրէնքը վերջ կը գտնէ յառաջիկայ ապրիլ 1ին: Պէտք է ուրեմն նոր եղանակ մը ստանձնել: Ի՞նչ է ներկայ կացութիւնը նոյնն է ինչ որ էր 1926ին. բնակարանային տագնապը նոյնքան ծանր է այսօր:

«Վերադառնալ ընդհանուր օրէնքին անմիջապէս կամ 1931ին: Անկարելի: Այդ պիտի նշանակէր վարձակալներու զանգուածային արտաքսում, ընկերային կարգի խանգարում: Այս իրականութեան հանդէպ, կառավարական յառաջագիծը սահմանած պիտի որդեգրէր 1926ի օրէնքին տուն տուող գաղափարները, — կանոնաւոր արելերթորմաքմ[illegible] եւ գիներու եղանակները: Այսպէս ալ ըրաւ կառավարութիւնը:

«Ահա թէ ի՛նչ կառաջադրէ կառավարութեան ծրագիրը: Մինչեւ 1925 ապրիլ 1 միօրինակ յաւելում, — 1914ի արժէքին վրայ հարիւրին 50 անմիջական յաւելում, — յետոյ երկու յաւելումներ եւս, մէկը 1931 ապրիլ 1ին, միւսը 1933 ապրիլ 1ին: Յանձնաժողովը ստիպուած է ընդունիլ այս երկարաձգումը որ կը դրսաւորուի իրականութեան բերումով. բայց որոշ թուականի մը կապուած երկարաձգման եղանակին նախընտրած է հինգ տարիով երկարաձգումը, պալով գիներուն, յանձնաժողովը կ'ընդունի հարիւրին 50 անմիջական յաւելումը, բայց երկամեայ յաւելման եղանակին տեղը կը դնէ տարեկան յաւելման եղանակ մը, հարիւրին 25 1931ին, եւ 1923ին, իսկ հարիւրին 10 1931-32-33 24 եւ 1935ին»:

Տեղեկաբերը անիրաւ կը գտնէ այս եղանակը, բայց կը խոստովանի թէ պարագաներու պարտադրութեան տակ, պէտք է զայն նկատել իբր չարեաց փոքրագոյնը: Արդէն, 1914էն ասդին կառուցուած շէնքերուն համար, կատարեալ ազատութիւն կայ: Անոնք մինչեւ 15 տարի զերծ են որեւէ տուրքէ:

Այս հիմնական տրամադրութիւններէն զուրս, յանձնախումբին նախագիծը մէկ քանի երկրորդական տրամադրութիւններ կը բովանդակէ: Մէկը կը վերաբերի տարբերակներուն, որոնք պիտի օգտուին երկարաձգումէն: Տրամադրութիւններ կան նաեւ տարապայման վարձքերու վրայ զեղչի իրաւունքի եւ տուրքերու մասին:

Տեղեկաբերը յետոյ կ'աւելցնէ — Երկիրը վստահութիւն ունի կառավարութեան վրայ. բայց կարելի չէ որ ներկայ կացութիւնը շարունակէ: Հարցը անլուծելի չէ: Լուշէօրէի օրէնքը լուրջ ճիգ մըն է. բայց պէտք է որ արժանանայ զօրեղ քաջալերման մեծ կեդրոններու մէջ, ինչպէս Փարիզ, Լիոն, Պորտօ եւ այլն: Մայրաքաղաքին մէջ զգալի է 140,000 բնակարաններու պակասը. կան 60.000 խրճիթներ զորս պէտք է քանդել: Անհատական նախաձեռնութեամբ գլուխ ելլելիք գործ չէ, որովհետեւ ներկայ տագնապը ամէնէն առաջ, գիներու տագնապ է: Պետութիւնը միայն կրնայ բեղմնաւորել այնքան ընդարձակ պէտքի մը գոհացման համար առնուած քայլերը: Կառավարութիւնը պէտք էր որ կազմակերպութեան ծրագիրը բերէր բնակարաններու ազգային ընկերութեան մը: Դրամը գտնել դիւրին պիտի ըլլար»:

Տեղեկաբերը վերջացուց յայտնելով թէ բնակարաններու ներկայ տագնապին առաջքն առնելու համար, անհատական ճիգերու քով, պէտք է նաեւ ազգային մեծ ճիգ մը կատարել:

Օրինագծի քուէարկութիւնը մնաց այսօրուան:

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հետզհետէ կ'երեւի, տեսակ մը գրաքննութիւն կը հաստատուի Անգլիոյ մէջ: Անցեալ օգոստոսին, Լոնտոնի հրատարակչական տուներէն մէկը, կը ստիպուէր հրապարակէն քաշել բոլոր օրինակները վէպի մը, զոր Ներքին Նախարարութիւնը նկատած էր բարոյականի հակառակ: Այս միջադէպը տեղի տուաւ բուռն բողոքներու, որոնց վրայ խնդիրը ներկայացուեցաւ դատարանի դատաւորը սակայն, մինչդեռ կը սպասուէր որ անտեղի գտնէր Ներքին Նախարարին միջամտութիւնը, գիրքը յայտարարեց պոռնկագրական եւ անոր մասին տրուած որոշումը արդար:

Հոկտեմբերին, երիտասարդական հաւաքոյթի մը առթիւ, նոյն նախարարը կը յայտարարէր թէ «յարձակման ենթարկուած է այս անձերուն կողմէ, որոնք ամէն բանէ վեր կը դասեն խօսելու, մտածելու եւ գրելու ազատութիւնը» ու կ'աւելցնէր. — «Կրնայ ըլլալ որ քիչ տանէն վրադիմ անբարոյական եւ զզուելի գրքերով»: Այն ատեն շատեր գիտել տուեր էին թէ Ներքին Նախարարը կը ժխտէ խօսելու, գրելու եւ մտածելու ազատութիւնը եւ թէ գրաքննութեան մը ազդանշանը կու տայ: Քանի մը օր առաջ ալ, ոստիկանութիւնը ապագրիչի մը քովէն գրաւեր էր դեռ հրատարակ չհանուած վէպի մը բոլոր օրինակները, եւ նոյնիսկ Իտալիայէն Լոնտոն ղրկուած ձեռագիր մը գրաւուած էր նամակատան մէջ իսկ, Ներքին Նախարարութեան հրամանով: Իսկ հանրածանօթ թերթի մը մէկ յօդուածը կէս հրատարակուած էր, որովհետեւ, անոր տպագրութիւնը արգիլուած էր ոստիկանութեան կողմէ:

Այս լուրերը յուզման ենթարկած են Անգլիոյ գրական եւ հրատարակչական շրջանակները:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՎԻՆՍԷՆ. 24 փետ. — Ցեղիս Հայ Արթասիրաց Երկսեռ Միութիւնը այս շաբաթ երեկոյ սարքած էր անդամներու եւ համակիրներու ընտանեկան հանդիպում մը: Արդէն ժամը 8ուկէսին սրահը լեցուած էր կոկիկ բազմութեամբ մը. Պ. Ա. Դեր-Ձակեանի ղեկավարութեամբ նուագախումբ մը նուագեց ֆրանսական եւ հայկական ընտիր եղանակներ Վարչութեան անդամներէն Պ. Կէմճեան անցեալէն գրուագներ յիշելով, պարզեց Միութեան տասը ամսուան գործունէութիւնը եւ ծրագրին գործադրութեան համար անոր թափած ջանքերը. Հրաւիրեց ներկաները բարոյապէս ու նիւթապէս նեցուկ ըլլալ Միութեան: Ներկաները հիւրասիրուեցան ըմպելիներով: Կէս գիշերին հանդէսը փակուեցաւ ազգային երգով մը: Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեան տակ:

Ներկայ մը

Ն. ՄԻԼԻՒՔՈՎԻ 70 ԱՄԵԱԿԸ

Ռուս քաղաքական գործիչ, նախկին Նախարար եւ Ս. Ռ. կուսակցութեան պարագլուխներէն Միլիւքովի ծննդեան 70 ամեակը պիտի տօնուի այս կիրակի, Institut Océanographique ի մեծ սրահին մէջ, 195, Rue St. Jacques:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԵՏԱՔՍԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ — Մեր գործարանը կը կոչուի Société Française de Tubize եւ կը գտնուի քաղաքիս կեդրոնէն կէս ժամ հեռու. հանրակառքով: Հոս կ'աշխատին 3000 միջազգային բանուորներ: Բացառելով այս խոշոր թիւին հետ, մեր հայրենակիցներու թիւը շատ քիչ է, հազիւ 200 այր մարդ եւ 100-120 կին:

Մեր հայրենակիցները ընդհանրապէս կ'աշխատին հետեւեալ երկու ճիւղերուն մէջ.— Filaturs եւ Moulinage (գործարանը արուեստական մետաքս կը պատրաստէ): Ուրիշ գործարաններու հետ համեմատելով, այս տեղի օրականները գոհացուցիչ են: Մէկ ամիս առաջ ժամը 3 Ֆր. 30 առնող գործաւոր մը այժմ կ'առնէ 3 Ֆր. 80, այսինքն կէս ֆրանքի յաւելում մը եղաւ մէկ անգամէն, առնուազն աշխատանքն ալ աւելցնելով:

Այսպէս ուրեմն մեր օրականները կը բաժնուին հետեւեալ կերպով — 26 Ֆր. 40, 28 Ֆր. 40 եւ 30 Ֆր. 40: Վերջին օրականը առնողները ընդհանրապէս հին գործաւորներ են: Ինչպէս ըսի, մեր հայրենակիցները երկու ճիւղի մէջ կ'աշխատին: Filatureի ճիւղին մէջ աշխատողները գրեթէ բոլորն ալ ընտանիքի տէր հայեր են, իսկ Moulinageի ճիւղին մէջ մեծամասնութիւն կը կազմեն ամուրի երիտասարդները, 20-25 տարեկան: Այս ճիւղին մէջ ունինք հայ «շէֆ» մը՝ Պ. Պօղոս Թիւլպէնտճեան, որ մեծապէս օգտակար կ'ըլլայ մեր հայրենակիցներուն, մանաւանդ նորեկներուն:

Աւելորդ չըլլար գիտել ալ թէ երբեմն ցաւալի միջադէպեր կը պատահին մեր աղջ[illegible] մէջ, ինչ որ լաւագոյնս [illegible] միջադէպեր թէ [illegible] մէկը մոռցած է ձգել այս գործարանը եւ ուրիշ տեղ երթալ, մեկնելէն մէկ երկու օր առաջ կը սկսի չաշխատիլ, պաշտօնէութեան խուզման պատճառով, հետեւաբար կ'ըլլայ կոր: Այսպէս երբեք չեն խորհիր վաղուան վրայ, երբ դեղերը բերուելով կրնան դարձեալ դիմել նոյն գործարանը աշխատելու համար:

Ուրիշ պարագայ մը եւս. Դժբախտաբար հոս ալ պակաս չեն քանի մը կարմիր թափթփուքներ, որոնք բան-գործ ըրած են օգտուիլ գործաւորի մը «ու է ոխով» աբարքէն եւ ստիպել զայն որ դէմ կենայ այսինչ կամ այնինչ պաշտօնեային տուած հրամանին: Բայց այս մոլորածները երբեք չեն խորհիր թէ՝ քանի՛ գործաւոր են, ուր որ ալ երթան, պիտի աշխատին: Արդ ինչո՞ւ կը պղտորեն մեր հայրենակիցներուն միտքը եւ կը ստիպեն որ ձգէ այսինչ գործարանը եւ երթայ ուրիշ տեղ:

Հիւսէյնիկցի

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ԼԻՈՆ, 25 փետրուար.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Քեռի» խումբը սարքած էր ընկերական խնջոյք մը «Փետրուար 18»ի առթիւ, շաբաթ իրիկուն: Կը նախագահէր ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան:

Հետաքրքիր ընկերներու բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը: Խօսուեցան բաժակաճառեր, եղան արտասանութիւններ, երգեր, կատակերգութիւններ եւ այլն: Խնջոյքը տեւեց մինչեւ առտուան ժամը 3 եւ անցաւ շատ լաւ: Փափաքելի է որ նման երեկոյթներ միշտ տեղի ունենան:

Դեռատի

Վ. ՄԱԽՈՒԽԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ՆԻՍ 24 փետր.— Քանի մը օր առաջ Salle Breaի սրահներուն, մէջ նկարներու մեծ ցուցահանդէս մը տեղի ունեցաւ ուր տեղացի եւ օտար արուեստագէտներ ցուցադրած էին իրենց գործերը: Ընդարձակ սրահի մը ճակատը, բաւական լայն տեղ մը գրաւած էին տաղանդաւոր հայ նկարչին՝ Պ. Վարդան Մախոխեանի նկարները:

Տեղական թերթերը մեծ գովեստով կը խօսին Վ. Մախոխեանի արուեստին մասին: L'Eclaireur de Nice թերթին քննադատը կը գրէ.— «Ամէնէն առաջ, պէտք մատնանշել Վարդան Մախոխեանի գործին տպաւորիչ ամբողջութիւնը, մեծ եւ հոյակապ կտաւներ ուր, իսկապէս բարձր արուեստ մը ծառայած է «ծովու նկարչի» զգացման: Ի՛նչ հաճոյքով կը դիտենք այս ծովանկարները, ուր քիչ մը աղօտ պայծառութեան մը մէջ, տիրապետուած են ծփուն ալիքին բոլոր գաղտնիքները»:

Իսկ La France de Nice կը գրէ.— Պէտք կա՞յ ներկայացնելու Մախոխեանի պէս արուեստագէտ մը, ալիքի այս վարպետը, որուն ամէն մէկ նկարը պաշտամունքի երգ մըն է հանդէպ ծովուն: Հիները խռովայոյզ ալիքներուն կը նուիրէին յաւերժահարսներու: Մախոխեան անոնց կը նուիրէ իր արուեստը եւ երանգապնակը: Խոնարհիլ միայն կը մնայ այս բացարձակ վարպետութեան, մանրամասնութեան մէջ այս կատարելութեան առջեւ: Մախոխեան հասած է այն աստիճանին, ուր միայն հիանալ կը մնայ մեզի»:

Մեծ գովեստներով խօսած է նաեւ Le Petit Niçois: Մ. Ա.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՖՈՒԹՊՈԼ

Ֆրանսայի եւ Հունգարիոյ ազգային ներկայացուցիչ խումբերուն տարեկան ֆութպոլի մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի օր Stade Colombesի գեղեցիկ մարզադաշտին վրայ, տասը հինգ հազար հանդիսատեսներու ներկայութեան: Հունգարական խումբը կեդրոնական եւրոպայի մէջ իր կարեւոր յաղթանակներով մեծ համբաւ կը վայելէր, 1927ին Պուտափէշթի մէջ Հունգարիոյ խումբը ջախջախիչ կերպով յաղթած է ֆրանսականին 1ի դէմ 13 նշանակէտով, բայց այս անգամ Ֆրանսական խումբը որ կը բաղկանար լաւագոյն խաղացողներէ, շնորհիւ իր նուրբ եւ արագ խաղարկութեան կրցաւ յաղթանակը տանիլ 0ի դէմ 3 նշանակէտ շահելով:

Հունգարական այս նշանաւոր խումբին պարտութիւնը թերեւս շատերուն անակնկալ մը եղաւ: բայց պէտք չէ զարմանալ քանի որ՝ Ֆրանսական խաղը վերջին երկու տարուան ընթացքին զգալի յառաջդիմութիւն ունեցած է, շնորհիւ իր ներքին լայն կազմակերպութեան: Ֆրանսական ֆէտէրասիոնը մեծապէս հոգ կը տանի իր կազմակերպած մրցումներուն եւ կարելի զոհողութիւնները կ'ընէ ֆութպոլի խաղը զարգացնելու եւ ժողովրդականացնելու համար իր երկրին մէջ:

Կիրակի օրուան մրցումին ֆրանսացները փայլուն յաղթանակով ցոյց տուին իրենց յառաջդիմութիւնը:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Էմիլ Ռօզ 58 տարու, պարտիզպան, երկու տարի առաջ ամուսնացեր էր Ցիկին Պիւթոնի հետ, 48 տարու: Շատ չանցած սակայն, կռիւը ծայր տուաւ ամուսիններուն միջեւ: Այրը կը ծեծէր կինը որ ամուսնալուծման դիմեց: Դատաւորը ուզեց զանոնք հաշտեցնել. կինը մերժեց եւ երբ դատարանէն դուրս կ'ելլէր, այրը ատրճանակի հինգ փամփուշտներով տապալեց իր անհաշտ կինը: Պարտիզպանը երբ ձերբակալուեցաւ, յայտարարեց թէ մտքէն չէր անցուցեր սպաննել իր կինը զոր շատ կը սիրէր, ալ ուզիր էր միայն վախ ազդել անոր:

Բազմաթիւ վկաներ փութացեր էին բարի վարուց վկայական տալ ո՛չ միայն զոհին, այլ եւ անոր ոճրագործ ամուսնին ալ:

Կ'երեւի, դատարանը հաւատաց մարդասպանին հաւատարմին, որ զայն դատապարտեց հինգ տարի բանտարկութեան, վճիռի գործադրութեան յետաձգման իրաւունքով:

Պարտիզպանը որ բանտ էր վեց ամիսէ ի վեր, անմիջապէս ազատ արձակուեցաւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Գ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԹԱԴԻՒՈՐԻ ԿԻՆԸ.— Դուն գնա եթէ կ'ուզես. ես այս գիշեր… հոս մնամ… խնամի՛… եթէ…

ՄԱՔՐ.— Հայա՛, հայա՛, աւելի լաւ ինծի համար:

ԹԱԴԻՒՈՐ.— Այդ ի՛նչ նորութիւն է:

Թ. Ի ԿԻՆԸ.— Ա՛խ, չէ. ատեն մը չեմ մտներ այդ տունէն ներս:

ԹԱԳ.— Խելքի՛դ եկաւ, կնի՛կ:

Թ. Ի ԿԻՆԸ.— Եթէ այսպէս երթայ, այդ ալ կ'ըլլայ. ալ չեմ մտներ այդ տունէն ներս. հոն՝ ոչ ցորեկս գիտեմ, ոչ ալ գիշերս:

ԹԱԳ.— Դե՛հ, ձգէ այդ խենթ խօսքերը:

Թ. Ի ԿԻՆԸ.— (կը պոռթկայ).— Բայց դուն անզգա՞յ ես, ի՞նչ ես. քեզի քանի անգամ ըսի՞ որ անիծուած է այդ տունը. Դիւական կայ հոն, խնամի՛, չես տեսներ զայն, բայց կը լսես կանչը, անօրինակ շշունջներ որ քունիդ մէջ իսկ անօրէն խօսքեր կը մոլտան ականջիդ. երբեմն մեղմ, անուշ մեղեդիի պէս բան մը կուլայ. կուլայ ու յանկարծ անէծք կը դառնայ գլխուդ. ըսէ՛ ինձ. եւ երբ դողահար, պաղ քրտինքներու մէջ արթննաս, չե՞ս տեսներ այն ատեն ալ աչքեր, որոնց նայուածքը ասեղի պէս կը ծակէ գանկիդ. ճիշտ ասկեց. յօնքերուդ մէջտեղէն… այն օրէն վեր որ Թաղեցինք աղջիկը… (կուլայ):

ԹԱԳ.— Դուն հիւանդ ես կնի՛կ. գէշ երազներ կը տեսնես, քունդ խանգարուած է:

Թ. Ի ԿԻՆԸ.— Երազ չէ մա՛րդ. կը տեսնեմ ու կը լսեմ ըսի՛ քեզի: Հոն՝ աչքեր կան որ ասեղի պէս իմիններուս կը մխուին, այդ աչքերը դուն չե՞ս տեսներ բնաւ, մա՛րդ, անօղո՛ք, պի՛շ, մաւլ աչքեր որ մահուան դողեր պտտցնեն մարմինդ վրան եւ երբ սարսափած՝ գլուխդ կը քաշես վերմակիդ տակ, այն ատեն ալ նորէն չե՞ս լսեր այդ շշունջը որ ականջդ չի ձգեր մինչեւ լոյս… այդ շշունջը… մե՛ղմ… պաղատագին… յամա՛ռ… (ձայնը ցածցնելով) կը յիշե՞ս մարդ… այն գիշերը… երբ աղջիկը… մեզի պլլուած կը պաղատէր… «Փրկեցէք զիս, փրկեցէք զիս…» ո՛ւֆ… ո՛ւֆ…

ԹԱԳ.— Դուն հիւանդ ես կնի՛կ. տե՛ս, տաքութիւն ունիս. եկուր երթանք որ հանգստանաս…

Թ. Ի ԿԻՆԸ.— Չեմ գար ըսի. կը վախնամ. դեռ հոն է ան. ի զուր ջանացինք թաղել. գիտեմ միշտ հոն է… փռուած իր արիւնին մէջ որ… միշտ կը հոսի… միշտ կը հոսի…, աչքերը բաց… խաժոռ… լեցուն անէծքով եւ աղերսալի կարօտով…: Չէ՛, մա՛րդ. գնա՛ դուն եթէ սիրտ ունիս. ես չեմ գար:

ՄԱՔՐ.— Հանդարտէ՛, խնամի՛, հանդարտէ. ցաւը ցաւով չանցնիր. աղօթենք որ ուրիշ դժբախտութիւն մըն ալ չպատահի:

ԹԱԴԻՒՈՐԻ ԿԻՆԸ.— Ի զուր աղօթեցի գիշեր ցորեկ. մէկը չկրցաւ փրկել, միւսն ալ կրնայ անոր ճամբան բռնել:

ԹԱԳ.— Է՛, լեզուդ քեզի քաշէ, կնի՛կ:

Թ. Ի ԿԻՆԸ.— Չէ՛, մա՛րդ, այս անգամ… եթէ նորէն միտքդ դրեր ես գլուխ ծռել… կը սխալիս… այս անգամ…:

ԹԱԳ.— Ի՞նչ… այս անգամ:

Թ. Ի ԿԻՆԸ.— (ցցուած ու սպառնալից). Այդ բանը չպիտի ըլլայ…:

միասին ⎱ ՄԱՔՐ.— Շիտակ է. այդ բանը չի կրնար ըլլալ:
⎰ ԲԱՐԹ.— Ո՛վ կ'ըսէ որ պիտի ըլլայ:

ԹԱԳԻՒՈՐԻ ԿԻՆԸ.— Կը լսե՛ս. մէկը գնաց. միւսն ալ կրնայ երթալ. եւ եթէ մնայ իսկ, պէտք չէ որ օր մը դատաւորի աչքերով մեզի նայի. կը հասկնա՞ս:

ՄԱՔՐ.— Շիտակ է, հայա՜:

(բարթամեան լուռ հաւանութիւն կը յայտնէ):

ԹԱԳ. (կը պոռթկայ).— Բայց ո՞վ պիտի արգիլէ, ո՞վ, որի՞ տրուեր է այդ ուժը:

ՄԱՔՐ.— Մենք ի՛նչ ենք եղեր հապա:

ԹԱԳ.— (Զայրալից ու զուսպ հեգնանքի ձեւ մը առած է):

ԿԻՆԸ.— Ես այս գիշեր հոս եմ, աղջկանս քով եւ եթէ չարը խափանելը ոճիր է, մեղքը ծիրս…:

ԹԱԳ.— Դուք բոլորդ խենթեցեր էք. մէկը տղուն ոճիր կը քարոզէ, միւսները կ'ելլեն կռուելու հրէշի մը դէմ որ մէկ շունչով մեզ բոլորս-ամէն պէս կը մարէ…: Լա՛ւ, արգիլեցէք այդ բանը… յետո՞յ… յետո՞յ… մենք ի՛նչ կ'ըլլանք… ո՞վ կը տակայ աքսորին, տառապանքին, մեր այս տարիքէն յետոյ…: Կրնա՞ս գոնէ հարուածի մը տոկալ կնի՛կ…:

(Թ. ի կինը պատասխանի տեղ առած է անփոյթ ձեւ մը):

Հապա դո՞ւք խնամի, չարչարանքի լուրերը սո՞ւտ կուզան ձեզի:

ԲԱՐԹ.— (Շատ բնական ու հանդարտութեամբ). Քեզի քանի՛ անգամ ըսի արդէն. ես կրնամ մեռնիլ:

ՄԱՔՐ.— Այո՛, մենք կրնանք մեռնիլ:

(Թագւոր՝ զայրոյթէն դողդոջուն՝ ինկած է աթոռի մը վրայ, յոգնաբեկ ու խելացնոր):

ԹԱԳԻՒՈՐԻ ԿԻՆԸ.— Երկունքի ցաւ եմ քաշեր. գիշերներ եմ լուսցուցեր, կեանք եմ մաշեցուցեր զաւկի համար. կրնամ անոր համար մեռնիլ, երթալ…

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

.'. Մոսկուայէն հեռագիր մը համաձայն, կռիւները վերսկսած են Ամանուլլահի եւ Պէչէի Սաքայի կուսակիցներուն միջեւ, Մայտանի կողմերը, Քապուլէն 25 քիլոմեդր հեռու։

Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Ամանուլլահ Քանտահարէն կը քալէ Քապուլի վրայ եւ արդէն իսկ հասած է Ղազնի, մայրաքաղաքէն 120 քիլոմեդր հեռու։

Նատիր խան երբ Հնդկաստան հասաւ, Լահորի կայարանը հաւաքուած իսլամներ, Հնդիկներ ու Սիխեր լաւ ընդունելութիւն ըրին Աֆղանիստանի բանակի նախկին հրամանատարին։ Խանդավառութիւնը իր ծայրայեղ կէտին հասաւ, երբ Նատիր խան յայտնեց թէ չպիտի հանգստանայ՝ մինչեւ որ Ամանուլլահը կրկին գահին վրայ չտեսնէ։ Ամանուլլահի ի՛նպաստ ցոյցեր եղան։

Ի՛նչպէս ջախջախուեցաւ օդանաւը

Երէկ գրեցինք թէ Մարսէյլ-Սայկոն թռիչքը փորձող ֆրանսական օդանաւը ջախջախուեցաւ Բանկուքի եւ Գանկքոքի միջեւ։

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, ֆրանսացի օդաչուները երեքշաբթի առաւօտ Բանկուքէն ճամբայ ելած էին եւ մօտ 200 մեդր բարձրութենէ կը թռչէին, երբ յանկարծ օդանաւը կրակ առաւ եւ անմիջապէս ինկաւ ճախճախուտ գետնի մը վրայ, Սիթթանկ գետին եզերքը, Ինզէյքի կայարանին մօտ։ Ուրիշ հեռագիր մը համաձայն օդանաւը ինկաւ Մարթապանի ծոցին մէջ, ծովէն ոչ-հեռու։ Երկու սրունքներէն եւ այտերէն ծանրապէս վիրաւորուեցաւ մեքենավար Ժուս, որ անմիջապէս փոխադրուեցաւ Բանկունի հիւանդանոցը։ Մանաւանդ ձախ սրունքի վէրքը շատ ծանր է։ Լը Պրի եւս վիրաւորուեցաւ ձախ դաստակէն եւ ծունկէն, ինչպէս նաեւ աջ ոտքէն։ Նոյնպէս Բանկունի հիւանդանոցը փոխադրուեցաւ։

Երբ օդանաւը վար ինկաւ, տեղացիներ փութացին եւ զանոնք ազատելով դրին եղան սայլի մը մէջ ու տարին Թաթոնի հիւանդանոցը, ուր նախնական խնամքները ստացան։

Թղթատարը ամբողջովին փրկուած է։ Թեթեւ վէրքեր միայն ստացած է Փայեար։

Օդանաւորդները կտրած էին 10950 քիլոմեդր ճամբայ։

Հուվըրի գահակալութիւնը

Մարտ 4ին Ուաշինկթընի Սպիտակ Տան մէջ պիտի բազմի Միացեալ-Նահանգներու նորընտիր նախագահ Հէրպըրթ Հուվըր։ Այս առթիւ պիտի կատարուին մեծ հանդէսներ, որոնց համար 137,000 տոլար վարկ յատկացուած է։ Ամերիկայի զանազան կողմերէն Ուաշինկթըն պիտի գան մօտ 100,000 հոգի։ Ծախքերը պիտի գոցուին 30,000 հանդիսատեսներու համար պատրաստուած նստարաններէն։ Մէկ տոմսակը կ'արժէ 7.50 տոլար։ Փէնսիլվանիա պողոտային վրայ նայող տուները 100 տոլարի վարձու կուտան մէկ պատուհանը։

20,000 հոգի պիտի մասնակցին տողանցքին, 4 մղոն երկարութեան վրայ, որ պիտի տեւէ երկու ժամ։ 30 Նահանգներու կառավարիչները ներկայ պիտի ըլլան։ Հսկայ յաղթական կամարներ կը շինուին Թափօրի անցքին վրայ։ Տողանցքի պահուն մեծ թիւով օդանաւեր պիտի սաւառնին մայրաքաղաքին վերեւ, առաջնորդութեամբ «Լոս Անճէլոս» ղեկաւար օդապարիկին, որուն մէջ պիտի նստին Լինտպէրկ եւ ուրիշներ։

Հալածանքը տրոցկիականներու դէմ

Թոյլոյի մէջ աշխատակից մը կը գրէ.

Տրոցկիի Պոլիս աքսորուելէն ի վեր իր կուսակիցներուն դէմ հալածանքը աւելի կատաղութեամբ սկսած է։ Անոնք բացէ ի բաց կ'ամբաստանուին թէ «պրոլետարիատի դիկտատուրութեան հակառակորդներու շարքերուն միացած են»։

Անցեալ հոկտեմբերին Գերմանիա հրատարակուած նամակի մը մէջ Տրոցկի խորհրդային կառավարութիւնը կը նկարագրէր իբրեւ «կէրէնսկիի վարչաձեւ» եւ կարմիր բանակը իբրեւ «Գոնափարթեան կազմակերպութիւն»։ Տրոցկիի կուսակիցներէն Վ. Զմիռնով կը գրէ թէ «ներկայ կառավարութիւնը թէեւ կը գործէ խորհուրդներու ձեւին տակ, սակայն թշնամի է պրոլետարիատին, եւ այս վերջինին պարտականութիւնն է պայքարիլ՝ իրական դիկտատորութիւն եւ խորհրդային իրական կառավարութիւնը հիմնելու համար։ Քաղաքացիական կռիւը շուտով իրականութիւն պիտի դառնայ Ռուսիոյ մէջ»։

«Իզվէստիա» մէջբերումներ կ'ընէ այս գրութիւններէն։ Խորհրդային ամբողջ մամուլը անխնայ պատերազմ կը յորդորէ Տրոցկիականներուն եւ Աջերուն դէմ, որոնք կ'ամբաստանուին նոյն յանցանքով։ Ստալինի աչքը մտնելու համար, Զինովիեւ յօդուած մը կը հրատարակէ «Պրաւդա»յի մէջ՝ պահանջելով լուրջ մաքրագործումի ենթարկել կուսակցութիւնը։

Ամերիկայի համայնավարներուն կռիւը

Նիւ Եորքի Աշխատանքի Տաճարին մէջ առջի գիշեր հաւաքոյթ մը կազմակերպած էին Տրոցկիի կուսակից համայնավարները, բողոքելու համար Տրոցկիի արտաքսումին դէմ։ Հատորներ սկսան բողոքի ճառեր խօսիլ։

Յանկարծ ներս մտան Ստալինի կուսակից համայնավարներ, որոնք ժուռաքի դուռնէն ուղղուեցան դէպի բեմ՝ զայն գրաւելու համար։

Երկու հակառակորդ հատուածներուն միջեւ սկսաւ կռիւ մը, որու ընթացքին բռունցք, հովանոց, գաւազան, նոյնիսկ եղունգ շարժման մէջ դրուեցան։

Ոստիկանութիւնը հասնելով մեծ դժուարութեամբ կրցաւ հանդարտեցնել կռուարարները։

Ցուրտը վերսկսաւ

Մօտ 8-10 օրուան բարեխառն օդէ մը վերջ, ցուրտը վերսկսաւ փարիզեան շրջանին մէջ։ Առջի գիշեր ջերմաչափը զերոյէն վար իջաւ դարձեալ եւ ջուրերը սկսան սառիլ։ Չորեքշաբթի կէսօրէն վերջ պահ մը նոյն իսկ ձիւնեց։

Ցուրտի ալիքը կ'իջնէ դէպի Նորմանտի, դէպի Փարիզ եւ դէպի արեւելեան Ֆրանսա։

Եւրոպայի մէջ եւս ցուրտը վերսկսաւ։ Ռուսիոյ մէջ զերոյէն 24 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ, Շուէտի մէջ 15, Ութրէխթի մէջ՝ 12, Պերլինի մէջ 10, Պրիւքսէլ՝ 7։

Ֆրանսայի մէջ բոլոր ցանքերու փճացումէն կը վախցուի։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Լ Ի Ո Ն

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Գ Ո Ւ Ր Կ Ո Ւ Ա Ն

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 3 Rue Papeterie. Ընկ. Նշանեանի բնակարանին յարակից սրահը։ Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ նուագ եւ արտասանութիւն։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ (71 AVE. KLÉBER)

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Կը խօսի Գ. Մ. ՏԷՐԳԷՏԷՐԵԱՆ

Նիւթ՝ «Ժամանակը եւ իր ստորաբաժանումները»

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԲՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ։

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Salle de la Municipalité, Bois Colombes

Կը մասնակցի Կոմիտաս երգչախումբը։

Առաջնակարգ ճաշ, ճոխ պիւֆէ։

Գին'րը ժողովրդական: Մուտք՝ այրեւկին՝ 10 ֆրանք, կին 5 ֆր., Այր 7 ֆրանք:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԴԻՄԱԿ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԺՈՒԱՆՎԻԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 10ին Tête Noireի սրահներուն մէջ

26 Quai Beaubourg, ԺՈՒԱՆՎԻԼ

Միութեան կարգադիր մասնախումբը ջանք չէ խնայած աննախընթաց շքեղութիւն մը տալու իր հանդէսին։ Միայն 200 Տոմսեր հրապարակ հանուած են։ Դիմակաւոր եւ թուղթի հագուստներու ինչպէս նաեւ պարերու մրցումներ։ Ժուանվիլի հայութեան ընտրութիւն։ Ճոխ զօթիյեօն եւ բազմաթիւ անակնկալներ։

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Ծանօթ.— Դիմակաւոր այրերը պարտաւոր են մուտքի առեն իրենք զիրենք ճանչցնել։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 rue Chape, Գոն թէատրի մէջ

Մարսիլիահայ Դրամաթիք Ստուդիան, ղեկավարութեամբ Մ. Մարութեանի եւ մասնակցութեամբ Տիկ. Տիկ. Սիրուշի, Ակայեանի եւ Ս. Ազարեանի կը ներկայացնէ՝

Ռաֆֆիի «ԽԱԶԱԳՈՂՆԵՐԸ»

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Ծանօթ.— Ապրիլ 1ին Տէսինի մէջ «Խաւարի մէջէն»: Ապրիլ 6ին Լիոնի մէջ «Սամսոն եւ Դալիլա»:

Հ. Օ. Դ.

Իսսի-լէ-Մուլինոյի եւ Գիյեան քուոի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Օրակարգ՝ Հաշուետուութիւն հին կոմիտէի եւ ընտրութիւն նորի։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Կուկունեան, Զաւարեան, Քեռի, Կայծակ, Վրէժ, Դժոխք եւ Արամ խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 9ին Գ. Թաղապետարանի ժառանգաւորաց սրահը։ Անդամատոմսով ներկայանալը պարտաւորիչ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Փոն տը Շէրիւիի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 3ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայ պիտի ըլլայ Լիոնի շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Լիոնի Գաւ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 1ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը: Ներկայանալ 1928ի անդամատոմսով։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Զարդարեան, Քրիս, Արմէնակօ, Քեռի եւ Գէորգ Չաւուշ խումբի ընկերները այսօր Ուրբ. իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Լիոնի «Գուկունեան» խումբի ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ տը լա Բուրսի ներքնասենեակը, 122 Cours Lafayette: Կարեւոր Օրակարգ։

Մարսէյլի Գաւ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 1.30ին Դրաղարեան Ընթերցասրահը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։

Ցեսինի Կայծակ, Վրէժ, Վիշապ, Քրիստափոր եւ Ապառաժ խումբի ընկերները ընդհ. արտակարգ ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի կէսօրէն յետոյ ժամը 6ին Café Jardinի մէջ՝ ընկ. Վ. Չալըքեանի կողմէ։ Բացակայութիւնները նկատի պիտի առնուին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 Ֆրանսերէն (Գ. Ս. Մ. Դաւիթ Բէգ)։

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հանրապետութեան շէնքին մէջ 71 Ave. Kléber։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները ու անդամուհիները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին Rue Eclipse Ազգային կեդր. մանկապարտէզի սրահին մէջ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գիյեանքուռի մասնաճիւղին վիճակախաղը տեղի ունեցաւ փետր. 24ին եւ շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 356, 102, 213, 149, 319, 64, 43, 350, 361, 35, 333, 77, 90, 174, 123, 106, 109, 119, 30, 243:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 2 ՄԱՐՏ 1929

2 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 895

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԿՈՒ ՁԱՅՆԵՐ

Այսօր հրատարակած ենք չէզոք աշխատակցի մը առաջարկը՝ Գաղթային Ընդհ. Միութիւն մը հաստատելու մասին։ «Հայե՛ր բոլոր երկիրներու, միացէ՛ք» նշանախօսքին տակ, մեր աշխատակիցը պարզելով տիրող կացութիւնը եւ անոր անխուսափելի հետեւանքը, ապագայ աղէտը, կարգ մը թելադրութիւններ կ'ընէ.

— «Մենք կ'ուզենք հայ համագաղթային քաղաքականութեան ուղղագիծ մը ունենալ։ Օրինակ՝ կազմակերպել Հայ Համագաղթային Միութիւն մը, ունենալ ազգագրապէս եւ սնտեսապէս զօրաւոր հայ համայնքներ, պահել զանգուածները ամէն գնով հայ եւ Հայաստանի հայրենիքին հետ, եւ ի հարկին զօրաւոր աղդակ հանդիսանալ հայրենիքի ազգային քաղաքականութեան համար։»

Այս ծրագիրը իրականացնելու համար, մեր հայրենակիցը կ'առաջարկէ.

1. Հիմնել Համագաղթային Միութիւն մը՝ կեդրոնը՝ Փարիզ, մասնաճիւղեր՝ ամէն ուր որ 40է աւելի Հայեր կան։

2. Այս Միութեան կեդրոնը կը հիմնուի Փարիզ, առ այժմ միջկուսակցական խորհրդակցութենէ մը յետոյ, բաղկացած ինը անդամներէ, որոնց վեցը կուսակցութեանց ներկայացուցիչներ, երեքը՝ չէզոքներ։

3. Առժամեայ կեդրոնը կ'ընտրուի վեց ամսուան համար, ժողովական աշխատանքներ կատարելու պաշտօնով, եւ յետոյ կը կազմակերպուի ամբողջ գործը, ընտրութիւններով եւայլն։

Այս առաջարկին հետ միեւնոյն ատեն, սեղանի վրայ ունինք բոլորովին տարբեր տեսակէտ մը։

Եգիպտոսի վերջին թղթաբերով, ռամկավարներու պաշտօնաթերթը՝ «Մարդ մը կ'ուզենք» խորագրին տակ, կը յիշէ քանի տարի առաջ արծարծուած աղաղակ մը, եւ կ'եզրակացնէ.

— «Յոյս չկայ, գէթ այսօրուան, գէթ վաղուան համար, որ տասն քանի մը տասնեակ մարդ քով քովի գան, եւ համաձայնին էական խնդիրներու մասին եւ յետոյ քանի մը հոգի, անոնցմէ պաշտօնաւոր, համաձայնութեամբ յառաջ տանին իրենց յանձնուելիք ազգապահպանութեան գործը։ Կը մնայ միայն որ այդ անկարելիութիւնը սնտնելով, կուսակցութիւններն ու ժողովուրդը ամբողջութեամբ արդշեն ընդունիլ *մէկ հոգիի* ղեկավարութիւնը՝ գէթ հինգ կամ տասը տարուան պայմանաժամով»։ («Արեւ», 20 փետրուար)։

Խմբագիր օրկանը պարտք սեպած է յիշեցնել թէ՝ այս «նոր եւ յանդուգն» գաղափարը «մէջտեղ կը նետենք բացառապէս միմիա՛յն այս թերթին խմբագրութեան անունով, առանց անոր եւին ո եւ է հաւաքական պատասխանատուութիւն դնելու։»

Այս անճար առաջարկն ալ հետեւանք է միեւնոյն մտահոգութեան.

— «Ո՞վ չի խոստովանիր, չի տանջուիր տեսնելով թէ այս դառնաբեր ժողովուրդը ամէն օր քայլ մը աւելի դէպի կորուստ կը դիմէ արտասահմանի մէջ, եւ մեր ցանկութիւնները այդ անկումը կասեցնելու՝ օգտակար չըլլալէ զատ նոյն իսկ վնասակար կ'ըլլան այդ գործին»։

Ու հաւատալով թէ այս բոլոր չարիքին մօգական դարմանն է «խելք ու կամք ունեցող միակ անձ մը», կը պարզէ անոր ընտրութեան ձեւերը եւլն.։

Ինչպէս կը տեսնէք, լեռ ու ձոր կայ երկու առաջարկներուն միջեւ։ Փերլինի մեր թղթակցին ծրագիրը, որ այնքան մատչելի է եւ օրուան պահանջին համապատասխան, շատ ալ տարբերութիւն չունի մինչեւ հիմա եղած թելադրութիւններէն։ Անցողակի ըսենք թէ մենք, իբրեւ կուսակցական, կ'ուզէինք աւելի լայն տեղ տալ չէզոքներուն։ Օրինակ, ոչ թէ վեց՝ ինը հոգինոց վարչութեան մը մէջ, այլ միայն երեք, վեցը պահելով չէզոքներուն։

Իսկ Եգիպտոսի ռամկավարներուն ծրագիրը, զոր «նոր եւ յանդուգն» կը կոչեն, պարզապէս ո՛ր եւ է բան չընելու տրամադրութիւն կը մատնէ։ Եթէ ուզէինք մանրամասնութեանց մէջ մտնել, կրնայինք այսօրուընէ հարցնել.

— *Ո՞վ է այն մէկ հատիկ մարդը, որ պիտի ստանձնէր այդ պատասխանատուութիւնը, որուն առջեւ գլուխ պիտի ծռէին բոլոր «կուսակցութիւններն ու մարմինները»։ Գաղտնիք չէ օրուան փառքերուն ոչ համբանքը, ոչ ալ կարողութիւնն ու համբաւը։ Գաղտնիք չէ, նաեւ, կուսակցութեանց եւ ժողովուրդին տրամադրութիւնը։ Տակաւին չենք յուզեր այդպիսի մարդի մը սկզբունքի խնդիրը։ Մէկդի դնելով տեսական կողմը, եթէ նոյնիսկ, յանուն զերագոյն շահերու, ուզէինք հաւանիլ միակ մարդու մը իշխանապետութեան, այդպիսի անհատ մը ցնորք եւ ծիծաղելի կացութիւն պիտի ըլլար գաղութներու մէջ, մեր այս ցիրուցան, եօթն անգամ եօթանասուն երկրի եւ օրէնքի ենթակայ վիճակին մէջ։*

Այնպէս որ, կարելի է իբրեւ զուարճալիք ընդունիլ «Արեւ»ին առաջարկը, եւ անցնիլ բուն օրակարգին,— գաղութներու կազմակերպութեան եւ կեդրոնական իշխանութեան մը ստեղծման աւոր միջոցներուն։

Մենք շատ ենք գրաղած այս հարցով, ամէնէն պարզ եւ ընդունելի վիճակին վերածելով զայն։ Եւ պէտք է գրաղիլ ատեն, մանաւանդ որ հետզհետէ ստիպողական կը դառնայ պահանջը։

Բայց, որպէս զի ջուր ծեծելու ձեւերը չկրկնուին, անհրաժեշտ է որ բոլոր հոսանքներն ալ ընդունին գաղութները կազմակերպելու պահանջն ու պարտականութիւնը։

Կ'ընդունի՞ն անկեղծօրէն, առանց վերապահութեան։ Մնացեալը մանրամասնութիւն է։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆԵՐԳԱՂԹԸ

«Հայրենիք»ի խմբագրականէն (5 փետր.)

— «Մօտ տարի մը առաջ կը ծրագրուէր 3 400.000 Թուրք բերել Խորհրդային Միութեան սահմաններէն։ Սակայն, ինչպէս խոստովանեցաւ Թուրք գաղթականներու տեղաւորման տեսուչը, այդ ծրագիրը վերջէն անկարելի եղած է գործադրել, եւ «ցարդ այս խնդիրը այնպէս մնացած է»։

Ինչպէս ուրիշ առթիւ ալ ըսած ենք, սխալ է այն կարծիքը, թէ Ընկիւրի իրապէս կը ձգտի կովկասէն Թուրք գաղթականներ բերել Թուրքիա։ Սխալ է այն պարզ պատճառով, որ առով տկարացուցած պիտի ըլլար Թուրք տարրը Անդրկովկասի մէջ,— բան մը, որ իր հաշուին չի գար, քանի որ աչք ունի Անդրկովկասի վրայ։

Գալով Ռուսիոյ ներսէրէն Թուրք - Թաթարներ Թուրքիա տանելու ծրագրին, այդ արդէն այնքան ալ դիւրին գործ չէ, մանաւանդ որ պոլշեւիկներու իշխանութեան տակ անոնք կը զգան գրեթէ նոյնքան լաւ, որքան պիտի զգային Թերեւս, եթէ ըլլային անկախ Թրքական իշխանութեան տակ։ Որովհետեւ Ռուսիոյ բոլոր տարրերէն (բացի Թերեւս Հրէաներէն) Թուրք Թաթարները ամէնէն աւելի կ'օգտուին Խորհրդային իշխանութեան քաղաքականութենէն եւ Թոյլտուութենէն՝ թէ տնտեսապէս աւելի ազատ ապրելով եւ թէ՝ քաղաքականապէս իրենց ազգային նպատակները իրագործել կարենալով։

Ահա թէ ինչու զարմանալի չէ երբեք, որ 3.400.000 Թուրքեր Ռուսիայէն բերելու ծրագիրը ջուրն է ինկած։

Այդպէս չէ, սակայն, կացութիւնը պալքանեան երկիրներու մէջ, ուր որ Թրքական զանգուածներ կ'ապրին տակաւին։ Այդպէս չէ յունական կղզիներուն եւ Ցունաստանին պատկանող հողամասերուն վրայ։ Այդպէս չէ, վերջապէս արաբական երկիրներու մէջ, ուր դեռ կան Թուրքեր։

Հոդ Ընկիւրի քաղաքական ակնկալութիւններ չունի։ Հոդ Թուրքերը, իբրեւ ազգութիւն, կորստեան են դատապարտուած։ Ուստի ճիշդ այդ երկիրներէն է որ Թուրքերը կը գաղթեն դէպի Թուրքիա։

Սակայն, ուշագրաւ է, որ դուրսէն Թուրքիա մտնող Թուրք գաղթականները կը նախընտրեն տեղաւորուիլ ծովեզերեայ շրջաններու մէջ՝ Իզմիրի շրջան, Կիլիկիա, Սեբաստիա, Տրապիզոն, բայց կը խուսափին երթալ տեղաւորուելու «արեւելեան նահանգները», այսինքն՝ Մեծ Հայաստան, որ ամայի կը մնայ եւ աւելի եւս կ'ամայանայ Թուրքքրդական կռիւներուն հետեւանքով։

Եւ ասիկա հասկնալի է միանգամայն, որովհետեւ նախ՝ Թուրքերուն մէջ ալ վստահութիւն չկայ «արեւելեան նահանգներու» տեւական ապահովութեան մասին. եւ ապա՝ Թուրք գաղթականներու փոխադրութիւնն ու տեղաւորումը «արեւելեան նահանգներու մէջ» հսկայական ծախքերու կարօտ է՝ հեռաւորութեան, հաղորդակցութեան միջոցներու եւ շինարարական նիւթերու պակասութեան կամ բացակայութեան պատճառով։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱՎԷՃԸ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Պոլսոյ «Վագըթ» Թերթին Սուրիոյ Թղթակիցը կը գրէ.—

« — Սահմանային շրջանի բնակչութիւնը — բացի հոն գետեղուած կարգ մը խառնակիչ տարրերէ — խիստ դժգոհ են իրենց վիճակէն։ Նարճ այցելութիւն մը բաւական է հասկնալու համար թէ, այս շրջանի բնակիչները ո՛ր աստիճան անկեղծութեամբ կը փափաքին վերստին Թրքական արդար գերիշխանութեան տակ մտնել։ Տեղական արաբական թերթերն ալ ամէն ջանք կը թափեն երեւոյթները չարափոխելու համար»։

«Էլ Շա՛ապ» թերթը՝ օրինակ՝ սուրիական սահմանին մասին խօսելով, կը գրէ.—

«Թուրքեւսուրիական սահմանը անբնականոն վիճակ մը ունի։ Սահմանին երկու կողմերը, իրարմէ հեռու բայց դէմ դէմի կան սահմանապահ զինուորներու պահականոցներ։ Թուրք թերթերը երկար ատեն դժգոհեցան Թուրքեւսուրիական սահմանին վրդի վիճակէն։ Բայց կարելի չէր լաւագոյն կարգադրութիւն մը ընել. միակ լաւագոյն ելքը պիտի ըլլար եթէ Թուրքերը քաշուէին Մարտինի լեռան ստորոտը, ինչ որ անկարելի կը կարծենք։ Միւս կողմէ անըմբռնելի է կարգ մը թերթերու այն առաջարկը թէ պէտք է մինչեւ Եփրատ քաշել ֆրանս. զինուորները։ Ի՞նչպէս կարելի է ընդունիլ որ Սուրիացիները 500 քիլոմեթր ետ քաշուին ու Թուրքերուն ձգեն արօտավայրերն ու արաբական գիւղերը։ Մանաւանդ որ Թուրքերը չեն ուզեր քանի մը հարիւր քիլոմեթր ետ քաշուիլ եւ աւելի նպաստաւոր սահմանագիծ մը ապահովել։

«Յայտնի է որ Մարտինի լեռներն ու գիւղերը կը տեսնուին սահմանին այս կողմէն։ Սահմանէն դիտող մարդ մը շատ դիւրութեամբ կրնայ տեսնել Մարտինի տուները։ Ասկէ զատ Թուրքերը ամէն օր նոր գիւղեր կը հիմնեն սահմանամերձ գիւղերուն վրայ։ Այս առթիւ միջադէպերը անպակաս են ամէն օր։

«Ընդհանրապէս, յարձակումներուն կը մասնակցին նաեւ Թուրք զինուորները։ Այսպէս՝ Թուրք զինուորներուն կողմէ սուրիական սահմանին դէմ յարձակումները կը շարունակուին, եւ յայտնի չէ թէ ե՛րբ վերջ պիտի գտնեն»։

Մինչդեռ, կ'ըսէ «Վագըթ», կացութիւնը բոլորովին հակառակն է, եւ սահմանային շրջաններուն մէջ հաստատուած Հայերն ու Քիւրտերն են, որոնք տեղական ոստիկան զինուորներու օժանդակութեամբ եւ կառավարութեան գրգռումով յարձակումներ կը գործեն։

Տրոցկիի դիմումը Ըամէթ փաշայի

«Տէյլի Մէյլ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Տրոցկի վարչապետ Ըամէթ փաշայի դիմելով Թուրքիա բնակելու, ինչպէս նաեւ կարգ մը իրաւունքներ ունենալու արտօնութիւն խնդրած է։ Վարչապետը արտօնած է որ Տրոցկի Պոլիս մնայ՝ մասնաւոր առեւտրականի հանգամանքով։

Կարգ մը շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ Տրոցկի Նիւթական ծանր պայմաններու տակ կը գտնուի և թէ Փարիզի իր բարեկամները նոյնիսկ իրեն ի նպաստ հանգանակութեան ձեռնարկած են։ Ընդհակառակն ուրիշներ ալ կը հաւաստեն թէ Սկանտինաւիոյ մէկ դրամատան մէջ պահ դրուած մեծ գումար մը ունի, զոր պիտի քաշէ՝ երբ մնայուն տեղ մը հաստատուի։

Թուրք լրտես մը ձերբակալուած

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած է Էպուլքասըմ Թէվֆիք անուն անձ մը, որ ամբաստանուած է թէ դրամի փոխարէն դաւաճանութիւն կը փորձէր հայրենիքին դէմ։ Մարդը, որ խոստովանեցաւ իր յանցանքը, ծովային նախկին սպայ մըն է, վտարուած զինուորական ասպարէզէն։ Իզմիրի մէջ խմբագրական քարտուղար եղած է Գըլըճզատէ Հագգը պէյի «Հիւրր Ֆիքր» թերթին։ Սակայն շուտով կասկածներ կը հրաւիրէ իր վրայ եւ այս պաշտօնէն ալ կը հեռացուի։ Պոլիս չեկած, Իզմիրի մէջ «Հիւրր Տիւշիւնճէլէր» անունով հանդէս մը կը հրատարակէ։ Առաջին թիւին մէջ, «Բաց նամակ Մարգարէին» վերնագրով յօդուած մը գրելով զանազան անարգանքներ կ'ուղղէ կրօնքի հասցէին։ Ասոր վրայ դատաքանի կը յանձնուի։ Դատը դեռ չէ վերջացած։

Էպուլքասըմ իբրեւ ծովային սպայ, լաւ կը ճանչնար Իզմիրի սպաները եւ տեղեակ էր կացութեան։ Ուստի կը մտածէ իր ծանօթութիւնները օտարներու ծախել ու հարստանալ։ Այդ նպատակով շփման մէջ կը մտնէ օտարներու հետ եւ սակարկութիւններէ յետոյ կը յարմարի։ Ըստ համաձայնութեան, 1000 թրքական ոսկի պիտի ստանար, երբ յանձնէր առաջին յատակագիծը կամ տեղեկութիւնները։ Յետոյ, իւրաքանչիւր նոր տեղեկատուութեան փոխարէն նոր գումար պիտի առնէր։ Ամիս մը առաջ, Էպուլքասըմ գործի կ'անցնի եւ հոս-հոն երթալով կ'աշխատի փաստաթուղթ ձեռք անցընել։ Ոստիկանութիւնը կ'իմանայ եւ իր լեգուագէտ ոստիկաններէն մէկը կը խառնէ օտարներուն։ Էպուլքասըմ կը յաջողի կարգ մը փաստաթուղթեր գտնել եւ յանձնելու կը տանի։ Ստացողը կ'ըլլայ ոստիկանական պաշտօնեան, որ նոյնպէս կը վճարէ խոստացուած 1000 ոսկին։ Ձերբակալուածը դատարան պիտի յանձնուի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Խ. Հայաստան»ի փետր. 6ի եւ 7ի թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ լուրերը.—

Գործավարներու խորհուրդը առաջարկած է Հողագործական գործավարութեան՝ 15.000 րուբլի տրամադրել, Բասարգեչարի շրջանի գաղթականները տեղաւորելու համար։

∴ Որոշուած է որ կառավարութիւնը Ալթիկի չեչաքարէն եւ շինուածանիւթերէն երկու տուն շինէ փորձի համար։

∴ Վերջերս կը՛վի բազմաթիւ դէպքեր տեղի ունեցած են Երեւանի մէջ։ փետր. 5ին, 1000է աւելի տեղերէ բժիշկ ուզուած է։ Որական 7-800 դէպք արձանագրուած է։

Համաճարակը առայժմ թեթեւ կ'անցնի բայց դեռ նոր է եւ դժուար է նախատեսել յետագայ ընթացքը։ Կառավարութիւնը զօրաշարժի ենթարկած է խումբ մը բժիշկներ, համաճարակին դէմ պայքարելու համար։

Երեւանի երրորդ հիւանդանոցին մէջ 10 մահճակալ տրամադրուած է կրիփով վարակուածներուն։ Առաջին հիւանդանոցին մէջ ալ նոյն կարգադրութիւնը պիտի ըլլայ։

∴ փետր. 20էն սկսեալ, Հայաստանի Թրքական դպրոցներէն եւ հաստատութիւններէն ջնջուած են արաբական հին տառերը եւ տեղը դրուած լատինական նոր տառերը։

Ադրբէջանի մէջ յունուար 1էն սկսեալ պարտաւորիչ է նոր այբուբենի գործածութիւնը։

Անդրկովկասի իշխանութիւնը խնդրած է Մոսկուայէն՝ «Աշխատանքի Դրօշ» պատուանշանով վարձատրել Աղամալի օղլուն, որ մեծ դեր կատարած է նոր այբուբենը Ադրբէջանի մէջ ընդունելու գործին առթիւ։

«ԱՆԴԱԴԱՐ ՀԱՅ ԿԸ ՏԵՂԱՒՈՐԵՆ»

«Վագըթ» այս խորագրին տակ կը հրատարակէ Սուրիոյ իր Թղթակցին ուրիշ մէկ գրութիւնը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ մասերը.—

«Թուրքիոյ դէմ գրգռութեանց քաղաքականութեան աւելի ուժ ուժ տալու համար, տենդագին կը շարունակեն Հայեր տեղաւորել սահմանամերձ շրջաններու մէջ։ Այս նպատակով, վերջերս որոշուեցաւ 8000 Հայեր տեղաւորել Սուրիոյ մէջ, եւ 240 հազար ոսկի հաւաքուեցաւ այդ նպատակով։

Մերձաւոր Արեւելքի հայ գաղթականներու գետեղման յանձնաժողովին տուած տեղեկութեանց համաձայն, Սուրիոյ մէջ 12000 արհեստաւոր եւ 18 հազար երկրագործ Հայեր պիտի գետեղուին։

Անցեալները 347 հայ ընտանիքներ գետեղուեցան Իսքէնտէրունի շրջանին մէջ։ Այս ընտանիքներուն յատկացուած 3600 արտավար գետնին փոխարժէքը վճարուեցաւ կառավարութեան կողմէ։

Այս տարի ալ 5000 արտավար գետնի վրայ 1500 - 2000 հայ ընտանիքներ պիտի տեղաւորուին։»

ԱՏԱՆԱՅԻ մէջ հրդեհ պատահեցաւ անցած շաբաթ։ Այրեցան Շալըգ սրճարանը եւ երկրագործական դրամատան մէկ մասը։ Մարդկային զոհեր ալ կան։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ, որ ժամանակէ մը ի վեր Պոլիս կը գտնուէր, անցեալ շաբաթ մեկնեցաւ դէպի Տիարպէքիր, իր պաշտօնին գլուխը։ Մարզպանը միասին կը տանի քանի մը նոր պաշտօնեաներ։

ՀԱՅԵՐ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ, ՄԻԱՑԷ՛Ք

ԱՆԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆԻ ՄԸ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Անցեալ ամառ, կը շեշտէի թէ Թուրքերուն համար ո՛րքան դիւրացած է ամէն բան՝ շնորհիւ քաղաքականութեան, եւ թէ քաղաքականութիւնը ո՛րքան անհրաժեշտ է մեզի համար այսօր աւելի քան երբեք, որովհետեւ «Երէկ բաւական էինք Թուրքիոյ, այսօր՝ ընդհանուր աշխարհի»։ Եւ եթէ կացութեան համապատասխան դիրք մը չբռնենք, պիտի կորսուինք։ Ցրուած ենք ամէն կողմ շատ փոքր մասերով եւ պիտի խրինք զանազան տեսակի ճահիճներու մէջ, եթէ երկաթէ ձեռք մը չբռնէ մեր թեւէն...

Շատեր կը կարծեն թէ Բիսմարք մը, Քէմալ մը կամ Մուսոլինի մը կրնայ ըլլալ այդ ազատարարը։ Բայց մեր պարագաներուն համար, երբ դեռ ամբողջ հաւաքականութիւն մը չենք մեր սեփական հայրենիքին մէջ, անկարելի է այդ տեսակ հրաշք մը երեւակայել։ Եւ անբաղձալի։ Այդ երկաթէ ձեռքը կարելի է ստեղծել հաւաքական ուժերով:

Ուրիշներ կը հաշւեն ամէն անգամ թէ մենք կառավարութիւն մը ունինք, ան է որ իրաւունք ունի տնօրինելու մեր ճակատագիրը։ Ամէն շարժում եւ ամէն խօսք քաղաքականութեան ասպարէզին մէջ կամ նոյնիսկ ներքին կազմակերպութեան մը շուրջ, կը նկատեն հակապետական։ Մինչ, որովհետեւ մեր հայրենիքի կառավարութիւնը առայժմ ի վիճակի չէ զբաղելու իր սահմաններէն դուրս ապրող հայութեան կացութեամբ։ Ան ստիպուած է դրժել Թշուառ գաղթականներու հանդէպ իր ունեցած պարտականութիւններն իսկ. չի կրնար իր պաշտպանութեան տակ առնել կամ հպատակ հռչակել դուրսի Հայերը եւն. եւն.։ Վերջապէս ուրիշ շատ ու շատ տեսական եւ նիւթական պատճառներ կան, որոնք անկարելի կը դարձնեն հայեցի քաղաքականութիւն մը, որ համապատասխան ըլլայ ժողովուրդին զգացումներուն եւ ըմբռնումներուն։

Եւ երբ կ՚ըսենք այսօր թէ մեզի պէտք եղածը քաղաքականութիւնն է, նպատակ չունինք հակապետական կամ հակահայաստանեան ազդակ մը ստեղծելու։ Մեր առաջարկը կը ծնի բնական ձգտումէ մը, ինքնապաշտպանութեան տարրական պէտքէն եւ այս օգտակար միայն կրնայ ըլլալ հայրենիքին, ինչ կառավարութիւն որ ալ ունենայ ան։ Մեր նպատակն է ճանչցնել թէ մեզի պէտք է միահամուռ ազգային աշխատանք, շարժում։ Մինչ վերը յիշուած երկու ձեւերն ալ կը նշանակեն «ծալլէ թեւերդ եւ նստէ՛», դիրք մը որ մեզ այս վիճակին հասցուց, եւ որ կը տանի անդունդ մը, ուրկէ այլեւս չպիտի կրնանք ազատիլ։

Ամբողջ Արեւելքը արթնցեր է իր քունէն եւ մենք՝ իբր թէ յառաջապահներն եղած ենք այդ երկրամասին... Վա՜յ մեզի եթէ միացած մեր 2-3 միլիոնով նորէն ըլլանք անմիաբան եւ յաւիտենական վիճող՝ մանրուքներու համար։ Երեք միլիոն ժողովուրդ ենք եւ աւելի շատ քաղաքական կոփուներ եւ պատմութիւններ ունինք արձանագրած վերջին տարիներս, քան 70 միլիոննոց գերման ժողովուրդը— ամէն համեմատութիւն պահելով։

Աւելի պարզ խօսքով՝ եթէ այս անկազմակերպ վիճակը շարունակուի, տասը— քսան տարիէն կորսուածներու անհամար թիւ մը պիտի ունենանք։ Իսկ հայ նոր սերունդ մը, որ նոյնպէս չկայ, պէտք է համարել մեզի համար։ Եւ այն ատեն, մեռաք բառով «Միացեալ Անկախ Հայաստան», մեռաւ բառով «երկիր դրախտավայր», մեռաւ բառով «իմ Կիլիկիա» եւ մեռաք բառով «հայրենավրէժք»...

Միւս կողմէ, եթէ օր մը ամբողջ Ռուսիոյ քաղաքականութիւնը փոխուի, եթէ ազատ ըլլայ մեր երկիրն ալ իր ազգակիցներուն հանդէպ ունեցած զգացումը ցոյց տալու, եթէ վերջապէս հարցուի օր մը մեզի թէ ո՞ւր էք, քանի՞ հոգի էք, ի՞նչ է ձեր մտածումնը հայրենի երկրին մասին, ի՞նչ չափով կը գործակցիք նահատակ սերունդներու երազը իրականացնելու եւն. եւն., ո՞վ պիտի պատասխանէ, ո՞ր մարմինը իրաւասու պիտի ըլլայ ճակատաբաց կենալու եւ բանակցելու։ — Մինչեւ հիմա եղածներէն ո՛չ մէկը։

Եւ պիտի գայ այդ օրը, բաւական է որ կազմ եւ անեղծ մնայ այս ժողովուրդը իր ազգային յատկութիւններով։ Այն ատեն Նոր Արաբկիր մը կամ Նոր Մալաթիա մը շինելով չի գոհանար այս ժողովուրդին յարատեւ շինարարութիւնը, այլ շատ շուտով պիտի շինուին հարիւրաւոր նոր քաղաքներ Հայաստանի քարոտ դաշտերուն վրայ, ժողովուրդին իսկ բարի ձեռքերով։

Ցետոյ մեր ըսածը Բրիան, Շթրէզըման կամ Չիչերին-Չէմպըրլէյն քաղաքականութիւն մը չէ։ Մենք կ՚ուզենք հայ համագաղութային քաղաքականութեան որոշ գիծ մը ունենալ։ Օրինակ՝ կազմակերպել հայ Համագաղութային Միութիւն մը, ունենալ ազգագրապէս եւ տնտեսապէս զօրաւոր հայ համայնքներ, պահել զանգուածները ամէն գնով հայ եւ հայ, կապուիլ հայրենիքին հետ, եւ ի հարկին զօրաւոր ազդակ հանդիսանալ հայրենիքի ազգային քաղաքականութեան համար։

Անկասկած քիչեր կան հակառակ՝ այս տեսակ գաղութային կազմակերպութեան մը, որ յարմար առիթ ընդհանուր քաղաքականութեան մը կարեւոր մէկ ազդակը պիտի հանդիսանայ։ Ոչ մէկ հայ մարդ, ոչ մէկ հայ կուսակցութիւն դէմ պիտի ըլլար ատոր։ Միակ մեծ խնդիրը հոն է թերեւս որ ի՛նչպէս պիտի ըլլայ, ո՛վ պիտի սկսի, ո՛րքան արդիւնք եւն.։ Այստեղ արդէն ընտրական հարցը կը ծագի։ Պարզ է որ ժողովուրդը ազատ քուէով պէտք է ընտրէ իր վերին մարմինը։ Բայց ընտրութեան ձեւի դժուարութիւնը մեծ է, ժամանակի կը կարօտի, անտեղի է դեռ եւ առաջին առթիւ ընդհանուր համակրութիւն ստեղծելու համար գործնական պէտք է ըլլալ։ Եւրոպայի թեմականի փորձը մէջտեղն է։

Այսպէս կը հիմնուի «Հայ Համագաղութային Միութիւն» մը, կեդրոնը՝ Փարիզ, մասնաճիւղեր՝ ամէն տեղ ուր 40էն աւելի Հայեր կան, իսկ ատկէ պակաս տեղերը ներկայացուցիչ մը՝ իր շրջանի մասնաճիւղէն ընտրուած։ Կեդրոնը կը հիմնուի առժամաբար միջկուսակցային խորհրդակցութենէ մը ետք։ Որեւէ կուսակցութիւն կրնայ յանձն առնել առաջին այս խորհրդակցութեան հրաւէրը կարդալ, թերթերու միջոցով կամ ուղղակի կուսակցութեանց կեդրոններուն ուղղելով։ Ընտրութիւնը կարելի է ընել կուսակցութեանց անդամներուն թիւով կամ ընդհանուր համաձայնութեամբ։ Ինը հոգիէ բաղկացած առժամեայ կեդրոն մը բաւական է։ Անոնց միայն վեցը պիտի ըլլան կուսակցութեանց ներկայացուցիչներ, երեքը՝ չէզոքներ։ Այսպէս Ա. կուսակցութիւնը ունի 30 անդամ, իրմէ կը մասնակցին 3 հոգի. Բ. կուսակցութիւնը ունի 18 անդամ, իրմէ կը մասնակցին 2 հոգի. Գ. կուսակցութիւնը ունի 11 անդամ, իրմէ կը մասնակցի 1 հոգի. գումար՝ 6 հոգի։

Մասնաճիւղերը կ՚ըլլան բնականօրէն այն մարմինները, որոնք արդէն կան տեղին մէջ եւ կը ներկայացնեն ամբողջ համայնքը, Ազգ. միութիւն, Գաւառային վարչութիւն կամ նոյնիսկ Թաղականութիւն, Լսարանական միութիւն եւայլն, նայելով պայմաններուն։

Առժամեայ կեդրոնը կ՚ընտրուի վեց ամսուան համար եւ այդ ժամանակի ընթացքին կը կատարէ նախապատրաստական աշխատանքները. 1) Ընտրութիւն մասնաճիւղերու, հետեւաբար եւ ներկայացուցիչներու (գիւղերու մէջ). 2) Մանրամասն վիճակագրութիւն ամբողջ հայութեան. տալով հասցէները մը. 3) Կազմել նախապատրաստական կանոնագիր հայ համագաղութային միութեան. 4) Սարքել համակրական ժողովներ։

Ապագայ ընտրութեանց համար ճիշդ կ՚ըլլար հետեւեալ ձեւը.— Կուսակցութեանց անունները։ Ժողովուրդը ո՛ւր որ է, զգայնի քուէով իր քուէն իր օգտակար գտած կուսակցութեան, նշան մը դնելով անոր անունին քով։ Իսկ նախապէս եղած վիճակագրութենէն կը ճշդուի որ, ինչքան քուէ պէտք է շահի կուսակցութիւն մը, որ այսքան թիւէ բաղկացած ժողովի մը մէջ տեղ ունենայ։ Ենթադրենք 19էն վեր մարդոց համագաղթային գումարն է 500.000. Եթէ 20 հոգիէ բաղկացած ժողով մը ունենանք, 25.000 ձայն պէտք է շահած ըլլայ կուսակցութիւն մը, որ մէկ ներկայացուցիչ դրկէ ժողովին, ո՛րքան անգամ 25.000, այնքան աւելի, եւայլն։

Այս ժողովը, որ այն ատեն պիտի կոչուի Համագաղթային Ժողով՝ պատուաւոր նախագահութեամբ Հայ. պատուիրակի մը, պիտի կազմէ վերջնական ծրագիր-կանոնագիրը ընդհանուր միութեան։ Անշուշտ մասնաճիւղերու եւ երեսփոխաններուն գործը պիտի ըլլայ արծարծել շատ մը կենսական պայմաններ միութեան նպատակայարմարութեան եւ օգտակարութեան համար։ Օրինակ, տարեկան փոքրիկ անդամավճար մը, հիւանդի սնտուկի բաժին, ապահովագրական բաժին, եւայլն։

Ծրագրուած Միութիւնը պիտի ունենայ իր պրոպագանդի բաժինը, որուն կողմէ, եւ այս պարագային անոր անունով, պիտի խօսին Ահարոնեան մը, Վրաց-Պօնար մը կամ Հրաչ Երուանդ մը։

Ահա բոլորովին անկուսակցական եւ համեստ առաջարկ մը՝ անհրաժեշտ եւ իրականանալի։ Պէտք է զայն յաջողցնել ամէն գնով, մեղանչած չըլլալու համար հայ ժողովուրդին, հայ եկող-գացող պետութեանց եւ հայ պատմութեան առջեւ։

Օրակարգը պէտք է ըլլայ՝ Հայե՛ր բոլոր երկիրներու, միացէ՛ք։

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՈՒՄԸ

Փարիզի քաղաքապետութեան շուկաներու տպաւորութեան պետը զեկոյցով կը յայտնէ թէ, շնորհիւ ձեռք առնուած միջոցներու, Փարիզի պարենաւորման գործին մէջ՝ ցուրտին պատճառած վնասները կարելի եղած է իջեցնել նուազագոյն չափին եւ թէ ցուրտին մեղմացումէն ի վեր ուտեստեղէնի գինները սկսած են իջնալ։

Սակայն ամբողջ փետրուարի ընթացքին, տիրող սաստիկ ցուրտին հետեւանքները պիտի տեւեն դեռ երկար ատեն։ Ձուկի եւ մսի ժամանումները դեռ չեն կանոնաւորուած եւ անոնց գինները ներկայիս, աւելի բարձր են քան յունուարին։ Բանջարեղէնի գինները նոյնպէս բարձր են եւ որովհետեւ սառնամանիքի հետեւանքով կարգ մը բանջարեղէններ փճացան, շատ ալ յոյս չկայ որ կարճ ատենուան մէջ աժննան։

Հակառակ ուրեմն, կառավարութեան բոլոր ջանքերուն, ցուրտը եկաւ նպաստել գիներու բարձրացման։

ՓԱՐԻԶԻ Թուրք դեսպան Ֆէթհի պէյի ինքնաշարժը Շան զ՚էլիզէի պողոտային վրայ ընդհարեցաւ ուրիշ ինքնաշարժի մը։ Վնասը նիւթական է միայն:

ՕՏԵՍԱՅԵՆ ՊՈԼԻՍ

Տրոցկի շարունակելով իր պատմութիւնը, կը գրէ.—

Զիս Օտեսայէն տանելու համար որոշած էին «Կալինին» նաւը։ Բայց անիկա սառոյցներու մէջ բանուած էր։ Զայն ազատելու համար սառնաբեկներու բոլոր ջանքերը ի զուր անցան։ Մոսկուա ուղղակի գիծով յարաբերութեան մէջ էր Օտեսայի հետ եւ կը ստիպէ մեզ փութով մեկնիլ, հաւաստելով կը պատրաստեն «Իլյիչ» նաւը։

Մեր կառախումբը Օտեսա հասած էր 10ի գիշերը։ Պահակներու մէջէն կը դիտէի ինծի ծանօթ տեղերը, դպրոցական կեանքիս ութ տարիները այս քաղաքին մէջ անցուցած էի։ Մեր վակոնը շատ մօտեցուցին քարափին։ Ցուրտը սարսափելի էր։ Հակառակ մութ գիշերին, տեսայ որ քարափը պաշարուած էր ԿէՓէուի գործակալներով եւ զինուորներով։ Ստիպուեցանք բաժնուիլ մեր ընտանիքի երկու անդամներէն, որոնք վերջին 15 օրուան ընթացքին բաժնած էին մեր կալանաւորումը։

Պատուհանէն մէջէն կը դիտէինք նաւը, որ սահմանուած էր մեզի ու կը յիշէինք ուրիշ նաւ մը, որ մեզի տարած էր դէպի շատ սարսափելի տեղ մը։ Ատիկա տեղի կ՚ունենար 1917 Մարտ ամսուն, Հալիֆաքսի մօտ, Քանատա։ Անգլիացի նաւազները, բազմաթիւ ճամբորդներու ներկայութեան, իրենց թեւերուն վրայ առած հանեցին զիս Նորվեկեան «Քրիստիանֆիորտ» նաւէն, որով կը ճամբորդէի՝ բոլոր անհրաժեշտ թուղթերով եւ վիզաներով՝ Նիւ-Եորքէն Քրիստիանիա եւ Պետրոգրադ երթալու համար։ Մեր ընտանիքը այն ատեն կը բաղկանար նոյն անդամներէն, սակայն բոլորս ալ 12 տարի աւելի երիտասարդ էինք։ Անդրանիկ տղաս, այն ատեն 11 տարեկան, իր փոքրիկ բռունցքով պաշտպան էր անգլիացի նաւազ մը, միամտօրէն յուսալով պաշտպանել ազատութիւնս։ Փոխանակ Պետրոգրադի, ամիս մը մնացի Ամհերսթի կալանաւորներու մէկ կայանին մէջ։

«Իլյիչ» առանց բեռի եւ ուրիշ ճամբորդի, Օտեսայի նաւահանգիստէն մեկնեցաւ առաւօտեան ժամը 1ին, ատեններ 60 մղոն երկայնութեան վրայ, սառնաբեկը ճամբայ բացաւ մեզի։ Փոթորիկը շատ չնեղեց մեզի։ Փետր. 12ին Վոսփոր մտանք։ Թուրքական ոստիկանութեան նախապէս լուր տրուած էր թէ այդ շոգենաւը կը բերէ զիս ընտանիքով, յանձնեցի այն յայտարարութիւնը, որով կ՚ըսէի թէ զիս բռնի Պոլիս կը բերեն։ Մնաց որ անիկա ոեւէ հետեւանք չունեցաւ։ Շոգենաւը նաւահանգիստ մտաւ։

22 օր եւ 6000 քիլոմէթր ճամբորդելէ յետոյ, Պոլիս կը գտնուէինք։

(3) ԼԵՒ ՏՐՈՑԿԻ

ՍԱՐԷՆ ՁՈՐԷՆ

Առաջին ելեկտրական ճանրակառքը ցուցադրուեցաւ Պերլինի 1879ի ցուցահանդէսին։ Հնարիչն էր Վ. Էյմըր ֆոն Սիմընս:

∴ Դեռ 1841ին Ջարլս Կոլայ-Ֆլայ Ռաքէթ, սաւառնակի մեքենայի մը արտօնագիրը ուզած է:

∴ Ամերիկայի 100 բնակիչէն 16ը հեռախօս ունին:

∴ Նիւ Եորքի մէկ պանդոկին 31րդ յարկը ամբողջ յատկացուած է [illegible] շուներուն:

∴ Հին եգիպտացիներն ալ արդէն պանանը իբրեւ միրգ կը ճանչնային:

ԿԵԱՆՔԸ ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷՋ

ՖԻԼԻՊԷ, 22 փետր. (Սեփ. թղթ.)— Ծանօթ է, որ երկրաշարժի պատճառած աղէտը մեղմացնելու համար, զանազան գաղութներէ նիւթական օգնութիւններ եղան։ Այդ առթիւ, անցեալ ապրիլէն ի վեր, Ֆիլիպէի մէջ կազմուած էր Աղէտ. Օգն. Յանձնաժողով մը։

Այժմ, գրեթէ վերջացած ըլլալով յիշեալ մարմնին գործունէութիւնը, իբրեւ պատասխան իմ հարցումներուս, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրին ինծի՝ Աղէտ. Օգն. Մարմնի Նախագահ Երեւ. Փէրտահճեան եւ ատենադպիր Տոքթ. Թ. Թովմասեան։

— Պէտք է ըսել թէ՝ երկրաշարժի անակնկալ աղէտը թէեւ ուժգին հարուած մը տուաւ մասնաւորապէս մեր աղքատ դասակարգին, բայց արտասահմանը, իր անմիջական օգնութիւններով կրցաւ հոգեպէս կազդուրել աղէտահարները։ Եղած առաջին իսկ դիմումին պատասխանեց Հ. Բ. Ը. Միութիւնը՝ նկատելի գումարով մը. Գումարը հազիւ հասած, լուր ստացանք թէ «Յառաջ»ը մասնաւոր սիւնակ է բացած։ Պէտք չկայ մանրամասնել նուիրատուութեանց պարագան։ Աւելորդ է ըսել, մուտքերը եղած են կանոնաւոր արձանագրութիւններով։ Նոյնը՝ ելքի բաժինը։ Ճի՛շդ է, որ սկզբնական շրջանին տարակարծութիւններ եղան, բայց վայրկեանին ու դէպքերուն ստեղծած տրամադրութիւնը իր դերն ունէր անշուշտ։ Անկէ յետոյ, որպէսզի գործը տարուի միակամ ձիգերով, Յանձնաժողովին մասնակցեցան Հայրենակցական միութեանց ներկայացուցիչներ, եւս դժբախտաբար կարելի չեղաւ շէնքեր շինելու ծրագիրը իրականացնել։ Յանձնաժողովը իր ելքի բաժինին մէջ տուած է անջատ անջատ, սպառումի գրիչները։ Ինչպէս կ՚երեւի, բաւական յոգնեցուցիչ գործ մըն էր զոր գլուխ հանեց Յանձնաժողովը։ Շատ հաւանելի է թէ ունեցողի չունեցողի սառւգումին մէջ ոչ-իրական գնահատումներ պատահած են։

Բան մը որ վստահուած էր իրենց հայրենակիցները աւելի մօտէն ճանչցող անձերու, կամ առանձին քննիչ մարմիններու։ Օգնութիւններ եղան, նախ, մօտակայ աղէտահար վայրերու։ Յանձնաժողովը որոշած է մօտերս հրատարակութեան տալ ընդարձակ հաշուետուութիւն մը, ուր պիտի երեւին բաշխումի գրիչները՝ ամենափոքր մանրամասնութիւններով։ Յանձնաժողովը իր գործը տարած է առաւելագոյն խղճմտութեամբ կերպով շարժելու սկզբունքէն։ Անշուշտ ունեցանք ծախքի բաժիններ եւս, աւելի քան մէկ միլիոն լեվայի բաշխման գործը, իր զանազան բաժիններով, պէտքը ստեղծեց պաշտօնէութեան մը։

Աւելորդ է ըսել թէ՝ Ֆիլիպէհայ գաղութը ջերմօրէն շնորհակալ է արտասահմանէն եղած այս միահամուռ օժանդակութեան, մանաւանդ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ «Յառաջ»ի խմբագրութեան կողմէ ցոյց տրուած աջակցութեան համար։

** Աքսէլօզցիներու Հայր. Միութիւնը, 21 փետրուարի գիշեր, տեղւոյս «Օպշթինայի թեաթրոն»ի մէջ ներկայացուց «Վարդանանց» թատերախաղը, որուն ամբողջովին յանձնուած էր։ Բաւական աշխատանք ու յոգնութիւն վատնած էին։ Հաւանելի է թէ ինչո՛ւ հասարակութիւնը այնքան խուռներամ կուգայ հարիւրաւոր տարիներու յիշատակ մը յաւերժացնող այս խաղին ներկայացման, եւ առանց նայելու թէ մական... նոգով կը խանդավառուի անոր... նազան խրախուսիչ տեսիլն... հետ, անոնք 'ոմ բերեր էին... հայկ. եաւ... այն է որ մօտցած իրենց... եալ հոգերը, գեղեցիկներ... էին գործը գլուխ հանելու հա... Այդպէսով՝ թէ՝ յաւերժացն... Վարդանանց յիշատակը եւ... 12 — 14 հազար լեվայի... սոյթ մը ապահովելով Աղքա... խնամքին։

ԿԻՍ-ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ԿՐԻՓԷ ԱՊԱՔԻՆՈՒ...

Ասկէ առաջ մասնաւոր... ուածով անդրադարձանք կր... հիւանդութեան վրայ։ Այ... գամ պիտի խօսինք կրիփի... քինման պարագաներուն...

Մարդու գործարանա[յին]... րինուածութիւնը կը կառ... ուի անյեղլի օրէնքներով... թաքուն ուժ մը մեր գործ... րաններ կը պահէ հաւա[սարակշռութեան]... կշռութեան մէջ եւ կը... պանէ զանոնք հիւանդ[ութեան]... մանրէներուն դէմ, որոն... վխտան մեր արեան մէջ։

Վարակիչ տենդերու... նաւորապէս կրիփի ատեն, պաշտպանողական աշխատանք... յայտնուի աչքի զարնող... ւոյթներով։ Այս ք[ի]... նին մէջ առաջ կուգայ... կայական երեւոյթ մը,... կան կը նիհարնայ, իր ուժ... կորսնցնէ, արիւնը կը նուազ...

Ամէն մարդ իր մէջ... րոշ չափով գործարանային... հետի ուժ մը, քաշառողջ... օժտուած է աւելի ճարպի... արիւնով, եւ աւելի վերջ... ուժով քան ինչ որ անհրաժեշտ... գործարաններու բնական... ծունէութեան։ Կրիփէ պաշտպ... պէտք ունի սպառելու ճնշ... այդ պահեստ ուժը, ան կը... նուի բնախօսական ժամանա... չքաւորութեան պայման... մէջ։ Նիւթական յաճախ... գատի մօտքի դանդաղ... թեան դէմ՝ խորհելու, թ... եւ գաղափարներ յղանալ... դժուարութիւն կը կրէ, մեզի... մնացոյն աշխատանքը... թիւն կը պատճառէ, մաս... մնացորդը ծրգը դժուար... իրեն Աստի լաւագոյն... կը կայանայ մարմնական... մտային կատարեալ հ... մէջ։ Թէյի, սուրճի եւ... նօրինակ գրգռիչ ըմպել... գործածութիւնը անցողակի... ցութիւն մը միայն կը ներ... հիւանդին վրայ։

Լաւագոյն է ապա... մարմնական հանգիստը... գած լաւ սննդառութեան... շարժման ու գործունէութեան... գնէ ջղային կեդրոնները։

Գիտցուած է որ վարժ... րու մէջ կրիփէ նոր ա... աշակերտները կը տառապ... շողութեան խանգարումէ... գրգռութենէ եւ ըմբռնել... րութենէ։ Երկարատեւ արծ... մը, չափաւոր ու հիւթեղ... ութիւն եւ մաքուր օդ... ազդեցութիւն մը կը ներգ... եւ կը փութացնեն հիւանդ... պաքինումը։

Կրիփէ վարակուածները... բար ականջի վտխտուք... այդ պարագային պէտք է... նազէտ բժիշկի մը խնամ... մէջ։ Սաստիկ անզօրութեան... ուժասպառութեան դէմ... դեղը մանր հատերու վեր... քօլան է, որ կը գտնուի... դարաններու մէջ։ Անկէ... գդալ մը առնելով պէտք է...

կաթի կամ գաւաթ մը լաւ տաքցած գինիի մէջ, եւ առատ իրիկուն խմել. այդ ըմպելին կը վերցնէ յոգնածութիւնը եւ բարձրացնէ ջղային դրութիւնը եւ ուժ ու կորով կու տայ ուղեղին եւ մկաններուն։

Կրիփէ վերջ յաճախ ցեղձերը, մասնաւորապէս աչքային ցեղձերը երկար ատեն կը պահեն իրենց մէջ հիւանդութեան չարաղէտ մանրէները, որուն հետեւանքով այդ ցեղձերը կ'ուռին, կը բորբոքին, կը թարախոտին եւ կը գոյացնեն կեղանկային (fistuleux) պալարներ, որոնք սպիտակ վէրքերու նշաններ կը ձգեն։

Կրիփի հետ՛ւանքով երբեմն թոքերուն մէջ արիւն կը հաւաքուի, որմէ երբեմն առաջ կու գայ կրփային թոքատապ, որ յաճախ մահացու է։

Կրիփէ ապաքինողը, հակառակ անօթութիւն զգալուն, բոլորովին կը կորսնցնէ իր ախորժակը, սակայն ան պէտք չէ անհոգ գտնուի, այլ պէտք է ջանք ընէ ուտելու։ Յաճախ ենթական փափաք կ'ունենայ գրգռիչ կերակուրներ ուտելու, կամ ինքզինքը տկար զգալով կ'ուզէ մնուցիչ ըմպելիներ խմել, սակայն պէտք է գիտնալ թէ կաթը, պտուղները եւ խաղողը յարմարագոյն ուտելիքներն են եւ կարեւոր մասամբ կը լրացնեն միւս սնունդներուն պակասը։

Գալով մարզանքին, անոր մէջ ալ նորաբոյժ հիւանդը պէտք է չափաւոր ըլլայ, ան յաճախ ինքզինքը ուժաւոր զգալով, կը կանգնի թէ չի կրնար քալել եւ անոր առաջքը առնելու համար իր անձը կ'ենթարկէ երկարատեւ ու յոգնեցուցիչ մարզանքի, որուն հետեւանքով կը յոգնի, կը քրտնի եւ դիւրաւ պաղ կ'առնէ։

Պէտք չէ մոռնալ թէ կրիփին կրկնումը վտանգաւոր է եւ յաճախ մահացու հանգամանք ունի։

Հետեւաբար կրիփէ ապաքինողը պէտք է լաւ խնամէ իր անձը, զգուշանայ ցրտառութենէ, մտաւոր ու մարմնական յոգնութենէ, դժուարամարսութենէ եւ չափաւոր ըլլայ ամէն բանի մէջ։

Յառաջիկայ յօդուածով պիտի խօսինք ցուրտին պատճառած վնասներու մասին։

ՀՐ. ՑԵՐՈՍԿԻ

ՑՈՒՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մէջ սաստիկ ձմեռ մը կը տիրէ։ Ճաճուրի (Լենինականի) մէջ ջերմութիւնը զերոյէն վար 26 աստիճան է։ Ելենովկայի մէջ զերոյէն վար 23, իսկ Երեւանի մէջ զերոյէն 13 աստիճան վար։

Երեւանի մէջ կռիփի դէպքերը օրէ օր կը շատնան։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Պոլսոյ Թերթերէն)

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՈՐԲԵՐԸ

Կեսարիոյ Առաջնորդարանէն Պատրիարքարան գրուած նամակէ մը.

«— Կեսարիոյ ազգ. մարմինները անպատեհ կը նկատեն մնացորդ որբերը հոն պատսպարել։ Վերջերս ազգ. բարերարներէ եղած շուրջ 2,000 ոսկիի գումարը սպառած է եւ այժմ Առաջնորդարանը տագնապալի կացութեան մէջ կը գտնուի։ Նոր դիմումներ եղած են արտասահման, սակայն գարդ օ'ւ է պատասխան ստացուած չէ։ Ամէն գնով որբերուն կեսարիայէն փոխադրութիւնը անհրաժեշտ կը համարուի։

Տիրող սաստիկ ձմեռին պատճառաւ, անգործութիւն ու թշուառութիւն ա՛յնքան շատցեր են որ դժուար կ'ըլլայ օգնութեան հասնիլ բոլորին։

Չարիքը ամէնէն աւելի պէտք է փնտռել որբերուն անուսումնական մէջ. Ասոր հետեւանքով շատնալու վրայ են գողութեան եւ այլ տխուր դէպքեր, որոնց առաջքը առնել դժուար կ'ըլլայ։ Յորդոր, նրատ եւ օրինական պատիժ անզօր կը մնան»։

ՁՄՐԱՆ ԱՒԵՐԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Իզմիրի եւ արեւմտեան Անատոլուի մէջ գարնանային օդերէ վերջ, ցուրտերը վերսկսան։ Ցուրտն ու տեղատարափ անձրեւները մեծ վնասներ հասցուցին պտղատու ծառերու մէջ, ուր բոլոր գոռնուկները մեռան։

Քրնդք եւ Թարանլը գիւղախումբերուն մէջ, բակլայի ցանքը ամբողջութեամբ փճացաւ։ Այս շրջանի բակլայի ցանքը՝ ամբողջ բերքին հարիւրին 50ը կը կազմէ։ Աֆիոններն ալ թէեւ սառնահար եղան, բայց գիւղացիները կանուխ անկուած ըլլալով։

Պաքըր գետը այս տարի ալ կարեւոր վնասներ պատճառեց։ Ցաննեակ հազար արտավար մշակուած հողեր ջուրին տակ մնացին եւ ցանքը փճացաւ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ

Պոլսոյ Առեւտր. Սենեակը կը զբաղի պատրաստութիւնովը ընդհ. ժողովին, որուն մէջ մեծ կարեւորութեամբ պիտի քննուի ճարտարարուեստի եւ ծովային գործերու վարկ յատկացնելու խնդիրը, որուն համար 2.5 միլիոն ոսկի անհրաժեշտ կը նկատուի։ Որոշուած է որ երկրագործական եւ Արհեստից դրամատուները հարիւրին 6 տոկոսով վարկ բանան ճարտարարուեստին օժանդակելու համար։ Վերջին վիճակագրութեան համաձայն, Թուրքիոյ մէջ կը գտնուին 256,855 արհեստաւորներ եւ 65,245 ճարտարարուեստական հաստատութիւններ։

*** Ուշագի շաքարի գործարանէն ելած շաքարին մէկ օխան 35 ղրշ․ի ապրանք կ'ըլլայ, մինչդեռ քուպայէն բերուած շաքարին մէկ օխան, ծախքերը հաշուելով 15 ղրշ․ի կու գայ։

ԻԶՄԻՐԻ ՑԱՆՔԸ

Իզմիրի կեդրոնական գաւառակին մէջ, 1928 տարուան աշնան ու ձմրան ցանքը եղած է հետեւեալը —

287302 արտավար ցորեն, 243,266 արտավար գարի, 4239 արտավար հաճար, 20,983 արտավար վարսակ, 52,035 արտավար բակլա, 478 արտավարսիսեռ, 159 արտավար ոսպ, 13,575 արտավար աֆիոն եւ 220 արտավար սխտոր։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ, (Սեփ. Թղթ.) — Փետր. 24ի կիրակի կէսօրէ վերջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ցան սրահը լեցուած էր երկսեռ բազմութեամբ, ի պատիւ Փետր. 18ի տօնին, որ սարքուած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան կարտանի կոմիտէի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Քրիստափոր, Ռոստոմ, Զաւարեան եւ կայծակ խումբերուն։

Ընկ. Յ. Չէրչեան հանդէսը բացաւ բացատրելով օրուան իմաստը։ «Փետր. 18ը ո՛չ թէ Դաշնակցութեանն է, այլ հայ ժողովուրդինը. հայ ժողովուրդն է որ ստեղծեց Փետր. 18ը, անոր առաջնորդութիւնը յանձնելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան»։ Եղան նաեւ արտասանութիւններ եւ երգեր։

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Ա. Մարտիրոսեանը, որ այդ օրերուն ականատես եղած ըլլալով բոլշեւիկեան սարսափներուն, մանրամասնօրէն պարզեց բոլոր դէպքերը. Հայաստանի խորհրդայնացում էն մինչեւ ապստամբութեան օրը։ «Փոքրիկ Հայաստանը բանտի վերածուած էր, շրջապատուած կարմիր եւ սեւ ստրկա որներով. Հայաստանը աւերակի վերածուեցաւ թալնուելով հաւասարութիւն քարոզող կազմակերպութեան մը անարժան գործիչներուն կողմէ։

«Հայ ժողովուրդը իբրեւ անհատ բոլոր իրաւունքներէն զրկուած էր ու կը զրկուի դեռ։ Հազարներ աքսորուեցան ձմրան ցուրտին, կէս մերկ՝ դէպի հիւսիսային սառուցեալները. հայ տունը դարձաւ արեւելեան պանդոկ՝ կարմիր զինուորներուն։ Ու ձիւնով ծածկուած հայ խրճիթներու խորէն հայ ժողովուրդը իր մարմինը շարժեց եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, հայ ժողովուրդի իսկական զաւակը դարձեալ առաջնորդեց դէպի կռիւ, վտարելով թշնամին Հայաստանի սահմաններէն»։

Հանդէսը վերջացաւ ուշ ատեն, բայց ո՛չ ոք կ'ուզէր բաժնուիլ։ Հանդիսականները դեռ մնալ ընել կ'ուզէին աւելի լաւ ըմբռնելու բոլշեւիկներու խաղերն եւ ճանչնալու իրենցիսկական եւ հարազատ առաջնորդները։

Վ. Հայկազն

ՔԱՆԻ ՄԸ ԹԻՒԵՐ

1929 30 ելմտական տարեշրջանին համար Անգլիոյ պատերազմական ծախքերը պիտի ըլլան 40 միլիոն 545.000 անգլ. ոսկի, անցեալ տարուընէ կէս միլիոն պակաս։ Այս գումարը որ 5 միլիառ ֆրանքէ քիչ մը աւելի կը բանէ, պիտի յատկացուի 150 հազարնոց բանակի մը միայն, որուն մէջ չեն մտներ գաղթային ուժերը։

Ֆրանսա իր բոլոր զին. ուժերուն յատկացուցած է 7 միլիառ 300 միլիոն ֆր.։

Ամերիկա որուն բանակը կը բաղկանայ 200 000 հոգիէ, տարեկան ծախք կը հաշուէ 19 միլիառ 485 միլիոն։

Իսկ Գերմանիա որ օդանաւային տորմիղ չունի եւ միայն ծովային շատ փոքր ուժ մը կը պահէ, յատկացուցած է 4ուկէս միլիառ, Իտալիա 6.5, Ճափոն 0.200 միլիոն. իսկ Ռուսիա 10 միլիառ ֆր. (պաշտօնական գումար)։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ամէն տարի Ֆրանս. Ֆէտէրասիոնը կը կազմակերպէ բաժակի մրցումներ՝ որոնց կը մասնակցին Ֆրանսայի այն բոլոր մեծ ու փոքր խումբերը որ վաւերացուած են Ֆէտէրասիոնէն եւ գոց դաշտ ունին։ Ախոյեանական մրցումներէ աւելի, այս կարգի մրցումներն են որ մեծ ժողովրդականութիւն շահած են։ Իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ տեղի ունեցած այս կարգի մրցումներուն՝ մեծ թիւով, հանդիսատեսներ ներկայ կ'ըլլան, հեւ ի հեւ հետեւելով խաղին եւ քաջալերելով իրենց ընտրելին։

1929 տարուան բաժակին համար մասնակցող խումբերու թիւը եղած է 392, որոնցմէ դեռ յաղթական կը մնան 11 խումբեր։ Այս յաղթական խումբերէն ամէնէն զօրաւորներն են Club Françaisի եւ F. C. Sèteի խումբերը, որոնք յունուար 3ին, Buffaloի մարզադաշտին մէջ 20,000 հանդիսատեսներու ներկայութեան մրցելով 1ի դէմ 1 հաւասար մնացին։

Բաժակի օրէնքներուն համաձայն, յաղթանակը որոշելու համար այս երկու խումբերն ալ կրկին անգամ պիտի մրցին այս անգամ Մարսէյլի մէջ, մարտ 3ին, կիրակի, Olympique de Marseilleի մարզադաշտին վրայ։ Այս մրցումը օրուան ամէնէն գլխաւոր մրցումը ըլլալով, ֆրանսական շրջանակները մեծ կարեւորութիւն կուտան եւ յաղթականը կը կարծեն թէ պիտի յաջողի բաժակին տիրանալ։

F. C. Sèteը հարաւ-արեւելքի ախոյեան խումբն է եւ իր զօրաւոր կազմով մեծ համբաւ կը վայելէ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ. կը բաղկանայ եօթը ֆրանսացի, երեք անգլիացի եւ մէկ եուկոսլաւ խաղացողներէ. իսկ Club Françaisի խումբը փարիզի ախոյեանն է, որ եղանակը սկսելէն ի վեր իր կատարած բոլոր մրցումներուն մէջ, պնաւպարտութիւն չէ արձանագրած, կազմուած է ութ ֆրանսացի, մէկ անգլիացի, մէկ հայ եւ մէկ հունգար խաղացողներէ։ Փարիզի խումբին մէջ կը գտնուի Սարգիս Կարապետեանը, որ խումբին լաւագոյն յառաջապահը ըլլալով, պիտի մասնակցի նաեւ այս կարեւոր մրցման։ Խումբին վարիչները մեծ յոյսեր դրած են անոր բարձր խաղարկութեան վրայ։ Մարսէյլի Հայերը որոնք յաճախ հեռուէն կ'իմանային հայ մարզիկին յաջողութեան լուրերը, այդ օրը անշուշտ ներկայ պիտի ըլլան մրցումին, մօտէն տեսնելու եւ քաջալերելու համար զինքը։

Ֆրանսական բոլոր թերթերն ալ գնահատելով երկու խումբերուն բարձր արժանիքը եւ շեշտելով ընդհանուր հետաքրքրութիւնը, 15.000 հանդիսատեսներ կը նախատեսեն։

Կ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՑՑ ՕՁԻՔԸ ՁԵՌՔ ՏՈՒԱՒ... — Լուի Ֆուկաս 37 տարու, կը ձանձրանար իր ծննդավայրին մէջ։ Օր մը յանկարծ հեռացաւ անկէց ու քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ տեղ մը աշխատելով, տեղ մը գողնալով հասաւ Փարիզ, ուր իր գրպանի վերջին ֆրանքները յատկացուց փառաւոր ճաշի մը։ Ցետոյ սկսաւ թափառիլ թաղէ թաղ։ Բայց յանկ 'րծ անտանելի նեղութիւն մը զգաց։ Փորը կը ցաւէր։ Հանգարտելու համար, առանց վարանելու մտաւ եօթյարկանի մեծ բնակարանի մը գուռնէններս. փնտռեց եւ առանց դժուարութեան գտաւ հանգստեան խցիկը..., մտաւ ներս, դուռը փակեց ու հանգստացաւ։ Այս հանգստացումը սակայն, շատ սուղի պիտի նստէր իրեն։ Ցան գոնապանը որ ըշմարեր էր անոր մուտքը, հետապնդեր էր զայն գաղտագողի ու կը սպասէր դրան առջեւ։ Քանի մը շաբաթ առաջ տան բնակիչներէն մէկուն յարկաբաժնին մէջ, գողութիւն էր պատահեր։ Դռնապանը կասկածեր էր որ այս անծանօթն ալ կրնայ գող մը ըլլալ եւ երբ Լուի Ֆուկաս գործը լրացնելէ յետոյ, հանգիստ եւ ուրախ՝ դուռը բացաւ ու ոտքը դուրս դրաւ, դռնապանը մտնելը ճանկի պէս սեղմեց անոր օձիքին վրայ ու զայն ոստիկանութեան յանձնեց։

Ոստիկանութեան մէջ, պատմեց թէ Փարիզ էր եկեր գործ գտնելու յոյսով. ինքնութեան թուղթը կանոնաւոր էր։ Ուրեմն վախ չկար, ազատ պիտի արձակուէր, երբ ոստիկանապետութենէն ուղղուած տեղեկութիւններուն վրայ, հասկցուեցաւ թէ 8 անգամ դատապարտուած էր զանազան յանցանքներով եւ դեռ չէր քաւած վերջին դատապարտութիւն մը։

Լուի Ֆուկասի ուրախութիւնը փորը մնացած է եւ ցաւ ի սիրտ, բանտ բանտ ճամբան։

ՀԱՑ ՄԸ ԿՈՂՈՊՏՈՒԱԾ՝ — Ըողջի օր, խարդախութեան յանցանքով ձերբակալուեցան հրեայ մը եւ գոհարեղէնի միջնորդ մը որոնք ճափոնական մարգարիտները կը կեղծէին եւ անոնց կուտային իսկական, նուրբ մարգարիտներու երեւոյթը։

Այս կերպով յաջողեր էին խաբել հայ գոհարավաճառ մը Գ. Քէրէսթէճեան, 38 rue de Trévise։ որմէ շորթեր էին 175,000 ֆր.։ Ուրիշ չորս անձեր որոնք կը մասնակցէին կեղծ մարգարիտներու շինութեան կամ կը գրաւէին զանոնք քշելու գործով, առժամաբար ազատ արձակուեցան։

— ՏԷՉԻՐԻ ԼԷՆԷ 7 տարուան մէջ կրած է հինգ դատապարտութիւն։ Վերջինը եղաւ ամէնէն ծանրը, 20 տարի տաժանակիր։

Ընկերներու հետ խմելէ յետոյ, անոնց հետ ալ դուրս ելաւ գինետունէն։ Դրան առջեւ, առանց պատճառի, վէճ մը ծայր տուաւ, ու յանգեցաւ տարօրինակի։ Հարուածները մեկնեցան, գետին փռելով երկու գիակներ։ Լէնէ փախաւ անծրի վայրէն. բայց բռնուեցաւ եւ մինչդեռ ոստիկաններուն կ'երդուըննար թէ կռիւին չէր մասնակցած ու զէնք ալ չէր գործածած, զէնքը իր շապիկին տակէն վար ինկաւ, մատնելու իր տէրը... որ դատապարտուեցաւ 20 տարուան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Գ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՔՐԻԿ.— Մենք մեր զաւակները փողոցէն չենք գտեր։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Ոչ ալ լակոտի պէս մեծցուցեր։

ՄԱՔՐ.— Սուրբի պէս են ապրեր անոնք մեր շուքին տակ. մեր տուներուն մէջ դեռ չէ լսուեր բառ մը որ ամօթ բերէր։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Մենք մեր տղաքը չենք վարժեցուցեր աղտի մէջ թաթխուելու։

ՄԱՔՐ.— Կուրցեր է այն աչքը որ յայրատ ակնարկ է պտտցուցեր մեր տուներէն ներս։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Հա՛րկաւ։ Մեր տուները սրբութեան խորաններ էին,

ՄԱՔՐ.— Եւ այսօր չէ որ քանի մը օր աւելի ապրելու համար պէտի թոյլ տամ որ պղծեն մեր սրբութիւնները։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Այդ բանը... չի կրնար ըլլալ...։

ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Կը լսե՞ս, խնամի՛. այդ բանը չի կրնար ըլլալ...

ԳՈՒՐԳԷՆ.— (Յանկարծ ներս կը մտնէ)։

Ի՞նչ է այս գոռ ու գոչը...

(Ընդհ. շփոթութիւն)։

Ինչո՞ւ կը լռէք յանկարծ. ի՞նչ նոր բան կայ. կը պահէ՞ք ինձմէ։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Ըսէ՛ սա մարդուն որ այդ բանը չպիտի ըլլայ։

Միասին { ՄԱՔՐԻԿ.— Ըսէ՛, ըսէ՛ դուն ալ ըսէ.
{ ԲԱՐԹ.— Ըսէ՛, ըսէ՛.

ԳՈՒՐ.— (Ձեռքով՝ մէջքին վրայ բան մը կը փնտռէ, բնազդական շարժում մըն է. կը նստի յամրօրէն). Ա՞յդ էր կռիւը։

(Քանի մը շունչ լռութիւն. մռայլ եւ առեղծուածային.)

Կ'ըլլայ ինչ որ կարելի է։

ԲԱՐԹ.— Եւ կարելի է ինչ որ կ'ուզուի. չէ՞։ Կը լսե՞ս, խնամի՛։ Այդ բանը չպիտի ըլլայ։ Անկարելի է։

(Կը մտնէ Եաքէ վազելով, յուզուած, գունատ, անուշադիր. կը կտրէ բեմը, շփոթ է. կանգ կ'առնէ, շուրջը կը նայի, կարծես պահուելու տեղ կը փնտռէ. կը տեսնէ մայրն ու պահ մը զայն կը դիտէ)։

ՄԱՔՐԻԿ եւ Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ կայ։

ՇԱՔԷ.— Ան է... ան է... կու գայ նորէն...

(Գուրգէն ընդոստ ոտքի է. Նորէն բնազդաբար մէջքին վրայ բան մը կը շօշափէ. կը մօտենայ թեւերը բաց՝ Եաքէի, որ ինկած է մօրը թեւերուն մէջ ու կը ջանայ զսպել իր հեծկլտուքը. Գուրգէն կարծես բաներ մը կ'ուզէ ըսել. բայց շփոթ է)։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— (Քաջ ու կորովի). Մի՛ վախնար, ես հոս եմ։

(Թագւոր չի գիտեր ի՞նչ ընէ. շփոթ ու խղճահար կ'ուղղուի դէպի դուռ, կը դառնայ աղջիկը կը դիտէ. կը մօտենայ անոր ու կէս ձայնով, դողդոջուն կը մրմնջէ. «Մի՛ վախնար, մենք հոս ենք», կը հնչէ դրան զանգակը)։

ԹԱԳ.— Ո՞վ պիտի երթայ դուռը բանալու։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Դո՛ւն գնա...

ԹԱԳ.— Ե՛ս... Ե՛ս... Ե՛ս... ա՞յս ալ... ա՞յս ալ... (Յուզուած ու հեւասպառ, կ'իյնայ աթոռի մը վրայ)։

(Թագւորի կինը պահ մը կը դիտէ Գուրգէնը որ կեցած է, մռայլ ու կորովի. դէմքին վրայ կը կարդացուի հաստատ վճռականութիւն մը. Թագւորի կինը քայլ մը կ'առնէ դէպի դուռ, կը դառնայ ետ՝ նորէն Գուրգէնը կը դիտէ, կուգայ համբուրել զայն տաք, գորովագին ու կը մրմնջէ. «Ես կ'երթամ բանալու, ես կ'երթամ»։ Դրան զանգակը նորէն կը հնչէ. Թագւորի կինը կը մեկնի)։

ԳՈՒՐ.— (Կարծես ինքնիրեն կը խօսի). Այո՛, պէտք է թափի այդ արիւնը...

ԲԱՐԹ.— Ուրեմն լաւ սեղմէ կռուփդ...

ԳՈՒՐ.— (Հօրը ձայնէն կարծես արթնցած). Ի՞նչ ըսիր, ա՞հ, այո՛, (Գիշ. հայրը դիտելով). վախ չունիմ։

ԲԱՐԹ.— Անշուշտ, անշուշտ, վախնա՛լ... ուժի և կամքի տէր մարդ ես, կանգնած մարդու մը դէմ որ վատութեան մէջ միայն կը գտնէ իր ուժին փաստը... բո՛ւհ, վախնա՛լ, քեզի յարմար բառ չէ այդ. կը զգամ թէ սիրտդ հանդարտ է, միտքդ պայծառ, գիտես թէ ի՞նչ պէտք է ընես...

ԳՈՒՐ.— (Ակռաներուն մէջէն). Պէտք է թափի այդ արիւնը...

ԲԱՐԹ.— Կը տեսնե՞ս եւ ունի՞ս այդ ուժը...

ԳՈՒՐ.— Ձեռքս չի փախիր...

(Շաքէ մօտեցած է Գուրգէնի, կարծես ուզելով հետը ի վեր ըլլալ. մինչեւ վերջ կը հետեւի անոր շարժումներուն)։

ԲԱՐԹ.— Զէ՞ր ըսեր քեզի. երբ մէջդ փնտռես ուզելով, կը գտնես հոն քնացած թարմ ուժեր. ուզէ ու կը շարժես զանոնք. ունիս այդ ուժը. գիտես թէ ի՞նչ պէտք է ընես։

ԳՈՒՐ.— (Խուփ բերանով). Ճար չկայ. պէտք է թափի այդ արիւնը...

(Շար.) ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

Թուրքիա կը յարի Լիտվինոֆի դաշինքին

Էնգիւրի, Մարտ 1.— Փետրուար 26 թուակիր ծանուցագրով մը խորհրդային կառավարութիւնը առաջարկած էր Թուրքիոյ՝ յարիլ Լիտվինոֆի փրոթոքոլին, շեշտելով որ Թուրքիոյ աշխարհագրական դիրքը մասնաւորաբար թանկագին ազդակ մըն է Արեւելեան Եւրոպայի խաղաղութեան համար եւ յիշելով Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ տեւական ցանկութիւնները ի նպաստ ընդհ. խաղաղութեան երարեկամական գործակցութեան մասին։

Թուրք կառավարութիւնը փետրուար 27 թուակիր ծանուցագիրով մը յայտնեց թէ մեծ գոհունակութեամբ կը յարի Լիտվինոֆի փրոթոքոլին։

Պուլկարեւսերպ բանակցութիւնները

Զագրէպէն կը հեռագրեն թէ ընդհատուած են Եուկոսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ բանակցութիւնները, որոնք տեղի կ'ունենային Փիրոթի մէջ։ Պուլկար պատուիրակութիւնը մեկնած է Սոֆիա, կարգ մը կարեւոր կէտերու մասին նոր հրահանգներ ստանալու համար։

Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Մակեդոնիոյ խնդրին առթիւ նոր ձգտում առաջ եկած է Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ։ Մակեդոնական կազմակերպութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան ուղղած է յիշատակագիր մը, որով կը խնդրէ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը ղրկել տեղւոյն վրայ քննելու համար Մակեդոնացիներու կացութիւնը։ Նկատելով որ Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ պուլկար պատուիրակութեան անդամներէն մէկը կը պատկանի Մակեդոնական կազմակերպութեան, սերպ կառավարութիւնը ատոր մէջ կը տեսնէ թշնամական գործողութիւն մը Եուկոսլաւիոյ հանդէպ։

Ռուսիոյ ներքին տագնապը

«Պէրլինէր Թակէպլաթ» կը գրէ թէ տրոցկիական ընդդիմադիրներու պայքարը Ստալինի դէմ ժամանակէ մը ի վեր կը ստանայ այնքան սաստիկ ձեւ մը, որ քաղաքական կացութիւնը վերջին ծայր տագնապալից դարձած է։

Օգտագործելով տնտեսական այն ծանր դժուարութիւնները, որոնց ենթարկուած է ներկայիս Խորհրդային Միութիւնը, ընդդիմադիրները այս վիճակին պատասխանատու կը նկատեն Ստալինը եւ հրապարակաւ անոր գլուխը կը պահանջեն։ Բուխարին, Րիկով եւ Տոմսկի Քաղաքական Բիւրոյին եւ համայնավար կուսակցութեան գործադիր կոմիտէին ուղղած են նամակ մը՝ բացարձակապէս պահանջելով Ստալինի իշխանութենէ հեռացումը։

Գերման թերթը կը կարծէ սակայն թէ Ստալինի կորովի կամքը այս անգամ եւս պիտի յաղթանակէ։

Թուրքիա մէկ միլիոն ոսկի կը պահանջէ

Թուրքեւհելլէն փոխանակութեան խնդրին մասին բանակցութիւնները վերսկսած են Էնկիւրիի մէջ։ Նորագոյն տեղեկութեանց համաձայն, Յունաստան պահանջած է որ քաղաքներուն մէջ գտնուող Թրքապատկան կալուածներն ալ ընդհանուր հաշուեյարդարի ենթարկուին։

Թուրք կառավարութիւնը սակայն մէկ միլիոն անգլ. ոսկի կը պահանջէ «մուպատըլաթ»ներու փոխարէն։ Այս գումարէն դուրս կը մնայ 500.000 անգլ. ոսկին, որ կը պահանջուի իբրեւ փոխարժէք Թրքական ագարակներու։

Երկու կողմի պատուիրակները այս մասին գրաւոր կը պատրաստեն իրենց փոխադարձ տեսակէտները։

Քատրիէ հանըմի դատին շուրջ

Քատրիէ հանըմի եւ ընկերներուն մասին քննութիւնները կը շարունակուին Պոլսոյ մէջ՝ հարցաքննիչ դատաւոր Հիքմէթ պէյի կողմէ։

Լսուեցան տասնի չափ նոր վկաներ, որոնց մէջ Եգիպտացի Շէքիպ փաշայի աղջիկը Այիշէ հանըմ, հանքագործ Րիֆաթ Քեամիլ, հանքագործ Ահմէտ Սէլիմ, Ազրբէջանցի վաճառական Հասան Մուսթաֆա պէյերն ու Գատըգիւղ բնակող հայ ատամնաբոյժ մը՝ Տոքթ. Հօշեան։ Այիշէ հանըմ, ասկէ առաջ անգամ մըն ալ վկայութիւն տուած էր։ Այս վկաները տեղեկութիւններ տուած են փաստաբան Վէֆիք պէյի գրասենեակին մէջ տեղի ունեցած կարգ մը յարաբերութեանց մասին։

«Վագըթ» կը տեղեկանայ թէ Տոքթ. Արապեան, որ անցած շաբաթ ձերբակալուած էր, բնտանեկան բժիշկն է Քատրիէ հանըմի։ Կ'ըսուի թէ Տոքթ. Արապեան ծածկած է իր գիտցածները եւ նոյն իսկ ուրացած այն խնդիրները, որոնց համար Քատրիէ հանըմ ըսած էր թէ տոքթորը գիտէ։ Հայ բժիշկին այս անորոշ եւ հակասական յայտարարութիւններուն հետեւանքով է որ պէտք տեսնուած է անոր ձերբակալութեան։

Կ'ենթադրուի թէ մասնաւոր կերպով քննութիւն կը կատարուի հասկնալու համար թէ Անգլիա ճամբորդելու ծրագիրը ի՛նչպէս մշակուեցաւ եւ թէ ո՛ւրկէ պիտի հայթայթուէր անհրաժեշտ գումարը։

Եգիպտացի վկաներէն տեղեկութիւն առնուած է Քատրիէ հանըմի եգիպտացի առաջին ամուսինին, ինչպէս նաեւ Եգիպտոսի մէջ Քատրիէ հանըմի ունեցած յարաբերութիւններուն մասին։ Տեղեկութիւն առնուած է նաեւ քանի մը տարի առաջ Քատրիէ հանըմի դէպի Եգիպտոս կատարած ճամբորդութեան մասին։

«Վագըթ» կ'ըսէ թէ Տոքթ. Արապեանի ձերբակալութիւնը կարեւոր հանգրուան մը կը կազմէ՝ քննութեանց զարգացումին տեսակէտով։ Մօտ ատենէն կացութիւնը լուսաբանող արդիւնքներ ձեռք պիտի ձգուին։ «Միլլիյէթ» կը գրէ թէ հաստատուած է որ ձերբակալեալներէն մէկը յարաբերութեան մէջ էր Անգլիացիներուն հետ։

Լինտպէրկի եւ նշանածին արկածը

Չարլս Լինտպէրկ օդանաւային արկած մը անցուց, երբ նշանածին հետ պտոյտէ մը վերջ կը վերադառնար Վալպուէնայի օդանաւային կայանը, Մեքսիկօի մօտ։ Մեքենան խանգարում մը ունեցաւ եւ օդանաւը վար ինկաւ։

Լինտպէրկ թեւերուն մէջ առած դուրս հանեց նշանածը, որ բնաւ չէր վնասուած։ Լինտպէրկի աջ ուսոսկրը խախտեցաւ։

Համաձայն ամերիկեան բանակի աւանդութեան, օդանաւորդ մը երբ արկած մը անցընէ, կարելի եղածին չափ շուտ պէտք է սաւառնի արկածի պատահած վայրին վրայ։ Հետեւելով այս աւանդութեան, Լինտպէրկ աջ թեւը կապուած վիճակի մէջ եւ նշանածին ընկերակցութեամբ Վալպուէնայի Մեքսիկօ օդանաւային կայանին վրայ կէս ժամուան թռիչք մը բրաւ, երեք անգամ արկածին պատահած տեղը վար իջնելով և կրկին թռչելով։ Լինտպէրկ օդանաւը կը վարէր ձախ ձեռքով, հիացում պատճառելով խռնուած հանդիսատեսներուն։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Լ Ի Ո Ն

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Գ Ո Ր Բ Կ Ո Ւ Ա Ն

Վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին, 3 Rue Papeterie. Ընկ. Նշանեանի բնակարանին յարակից սրահը։ Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ նուագ եւ արտասանութիւն։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈԻԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ։

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Salle de la Municipalité. Bois Colombes

Կը մասնակցի Կամիտաս երգչախումբը։

Առաջնակարգ ճազ, ճոխ պիւֆէ։

Գին'ը ժողովրդական: Մուտք' այրեւկին' 10 ֆրանք. կին 5 ֆր., Այր 7 ֆրանք:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԴԻՄԱԿ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԺՈՒԱՆՎԻԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 10ին Tête Noireի սրահներուն մէջ

26 Quai Beaubourg, ԺՈՒԱՆՎԻԼ

Միութեան կարգադիր մասնախումբը ջանք չէ խնայած աննախընթաց շքեղութիւն մը տալու իր հանդէսին։ Միայն 200 տոմսեր հրապարակ հանուած են։ Դիմակաւոր եւ թուղթի հագուստներու ինչպէս նաեւ պարերու մրցումներ։ Ժուանվիլի հայ թագուհիի ընտրութիւն։ Ճոխ զօթիլեօն եւ բազմաթիւ անակնկալներ։

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ   ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Ծանօթ.— Դիմակաւոր այրերը պարտաւոր են մուտքի առեն իրենք զիրենք ճանչցնել։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 rue Chape, Թօն Թէատրի մէջ

Մարսիլիահայ Դրամաթիք Ստուդիան, ղեկավարութեամբ Մ. Մարութեանի եւ մասնակցութեամբ Տիկ. Տիկ. Միրուշի, Ակայեանի եւ Մ. Ազարեանի կը ներկայացնէ՝

Ռուֆֆիի «ԽԱՉԱԳՈՂՆԵՐԸ»

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Ծանօթ.— Ապրիլ 1ին Տէսինի մէջ «Խաւարի մէջէն»: Ապրիլ 6ին Լիոնի մէջ «Սամսոն եւ Դալիլա»:

Հ. Յ. Դ.

Իսսի-լէ-Մուլինոյի եւ Վիլեան քուրի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Օրակարգ՝ Հաշուետուութիւն հին կոմիտէի եւ ընտրութիւն նորի։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Կուկունեան, Զաւարեան, Քնուի, Կայծակ, Վրէժ, Դժոխք եւ Արամ խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի ժամը 9ին Գ. Թաղապետարանի ժատենադարանը։ Անդամատետրով ներկայանալը պարտաւորիչ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Թօն տը Շէրիւի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 3ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայ պիտի ըլլայ Լիոնի շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Լիոնի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 1ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը: Ներկայանալ 1928ի անդամատետրով։

Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ տը լա Քօնքէթի ներքնասենեակը, 122 Cours Lafayette: Կարեւոր Օրակարգ։

Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 1.30ին Գրադարան Ընթերցասրահը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Ցեսինի Կայծակ, Վրէժ, Վիշապ, Քրիստափոր եւ Ապառաժ խումբի ընկերները ընդհ. արտակարգ ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի կէսօրէն յետոյ ժամը 6ին Café Jardinի մէջ՝ ընկ. Վ. Զուլլէբեանի կողմէ։ Բացակայութիւնները նկատի պիտի առնուին։

10.30—12 Ֆրանսերէն (Գ. Մ. Դաւիթ Բէգ)։

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հանրապետութեան շէնքին մէջ 71 Ave. Kléber։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու անդամուհիները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Rue Eclipse Ազգային կեդր. մանկապարտէզի սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եռգկամի Բարենպատակ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիր. ժամը 1ին 3 Փլաս տ'Էքս սրճարանին ներքնասրահը (Միութեան նախկին յարկանը)։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները կարեւոր հարցի մը շուրջ խորհրդակցութեան։ Ներկաներու թիւը օրինական պիտի համարուի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հաճընցի Կարապետ Բաթըրութեան կը փնտռէ իր եղբայրները Մելիտոն եւ Մանուկ Բաթըրութեան։ Մելիտոն ղերձակ էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկութիւն տուողին 500 Ֆր. նուէր։ Իսկ Մանուկ կը գտնուէր Եգիպտոս (1923.1924)։ Չորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

— Մարզուանցի Աշոտ Մեսրոպեան, այժմ Փարիզ, կը փնտռէ իր եղբայրը Կովտունցի Մուրատի զինուորներէն Վահան Մեսրոպեան, որ կը կարծուի թէ կը գտնուի Տիթրոյթ, Ամերիկա: Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովրդ. Գրադարանը բաց է Բշ. Դշ. Եշ. եւ Ուրբաթ օրերը, երեկոյեան ժամը 7—9: Քարդ չունեցող բաժանորդներէն կը խնդրուի ներկայանալ մինչեւ ամսոյս վերջը. 202 Rue Boileau, ստանալու համար իրենց քարդերը:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ՇԱՍԸՆԹԱՑՔԸ

վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՄԱՐՏ 1929

3 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 896 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՉ ԹԷ ՄԱՐԴ ՄԸ, ԱՅԼ...

«Մարդ մը կ'ուզենք» աղաղակելով, Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը պարզապէս խոստովանած կ'ըլլայ քաղաքական կուսակցութեանց եւ առ հասարակ հանրային կազմակերպութեանց սնանկութիւնը։

Մինչդեռ, այդ օրին չենք իջած տակաւին, հակառակ շատ մը վրիպումներու եւ ձախողանքներու՝ կուսակցութիւնները եւ հանրային օրկանները կան եւ կը մնան։ Անոնք իրենց տեղն ու դերն ունին՝ եւ կը գործեն այսպէս կամ այնպէս։

Ամբողջ տագնապը կը ծագի անոնց հակամարտ ունակութիւններէն, աւելի ճիշդ՝ վարիչներու նեղմտութենէն, մտավախութենէն կամ չկամութենէն։

Եթէ «Արեւ» լրջօրէն կը հաւատայ թէ «խելք ու կամք ունեցող միակ անձ մը», ինք ընտրելով իր «խորհրդականներն ու պաշտօնեաները», պիտի կրնայ լռեցնել բոլոր կիրքերը եւ կոյր հպատակութեան ենթարկել բոլոր կուսակցութիւններն ու մարմինները, ա՛լ աւելի պէտք է հաւատայ ուրիշ բանի մը, շատ աւելի տարրական, բնական ու գործնական։

— Պէտք է հաւատայ՝ որ եթէ, ամէն բանէ առաջ, կուսակցութիւնները ուզեն, ճամբան դիւրաւ կը հարթուի ազգային կազմակերպութեան համար։

Եւ իսկապէս, ամբողջ դժբախտութիւնը այստեղ է։

Երբ կազմակերպուած կուսակցութիւններ կամ անոնց վարիչ մարմինները իրար չեն հասկնար, իրարու քով չեն գար, կամ կը քաշեն մէկ-մէկու դէմ, ի՞նչպէս այդ միեւնոյն մարդիկը պիտի համակերպին ո՛ր եւ է «Վարիչ»ի — դիկտատոր? — այն ալ մեր խեղճ ու կրակ իրականութեան մէջ։ Այդ միակ մարդը իր ո՞ր հմայքին, ո՞ր բարոյական արժէքին շնորհիւ պիտի կրնայ պարտադրել իր կամքը։ Իր ազնուականութի՞ւնն է որ պիտի արժեցնէ, թէ դրամական ուժը, իբրեւ փաշա, էֆէնտի կամ բազմամիլիոնատէր։

Եթէ ուրիշներէն օրինակ պիտի առնենք, «Արեւ»ը անշուշտ չի կրնար ժխտել, որ ներկայ բոլոր իշխանապետներն ու դիկտատորները կոթնած են միայն եւ միայն սուրին եւ սարսափի վրայ. Մոսկուայէն մինչեւ Էնկիւրի, անկէ մինչեւ Պելկրատ, Հռոմ եւ Մատրիտ, յիշելով գլխաւորները։ Քրիստոս անգամ զինուորեալներու պէտք ունեցաւ, իր իշխանութիւնը տարածելու եւ պահպանելու համար, իսկ անոր ամենազգի ներկայացուցիչները, եւ մանաւանդ Պապերը, որոնք միայն իրենց գիրքով ու դաւանանքով պիտի խոնարհեցնէին «ամբարիշտները», աւելի շատ արեան ճապաղիքներու մէջ քալեցին, «ընդ հուր և ընդ սուր»։ Եւ մինչեւ այսօր ալ սուր և թնդանօթ կ'օրհնեն։

Բայց շեղեցանք նիւթէն։ Ինչպէս ըսած էինք երէկ, իբրեւ զուարճալիք կ'ընդունինք «Արեւ»ի «յանդուգն» առաջարկը, եւ բոլոր տեսակի «Արեւ»ներուն առջեւ շեշտակի կը դնենք հարցը.

— Կ'ուզէ՞ք որ գաղութները կազմակերպուին, այլասերումը սահմանափակուի, թափառական բազմութիւնները չկորսուին, հայրենիքն ալ իր կարգին օգտուի։ Մանաւանդ որ, ինչպէս կը բացատրէք դուք իսկ.

— «Այսօր պետութիւն մը ունինք որ մեզի պէտք չի թողուր կամ կ'արգիլէ ամբողջ ազգին ճակատագրովը զբաղիլ, բայց քանի որ ան չի զբաղիր կամ չի կրնար զբաղիլ հայութեան կէսին ճակատագրովը՝ ուրիշներ պէտք է զբաղին անով եւ զբաղին այնպէս մը որ այդ կէսը ինքն իր մէջ ներդաշնակ ըլլայ, միւս կէսէն օգտուելու, նաեւ անոր օգտակար ըլլալու ի վիճակի գտնուի» (Արև, 20 փետր.)։

Արդ, մեր ամբողջ պահանջն ալ այս է, եւ եթէ միայն այս գետնին վրայ համաձայնինք, այլեւս հեղինակաւոր «փրկիչ» մը փնտռելու պէտք չի մնար։

Իսկ այս ճամբուն վրայ ամէնէն խոշոր քարերը կը գլորեն ռամկավարները, եղբա՛յր «Արեւ»։

Կ'ընդունի՞ք այս մեղքը, որ արդէն քրէական դառնալ սկսած է եւ թերեւս հետեւանք է ախտաբանական երեւոյթի մը։

Ի՞նչ կը նշանակէ չարիքը պարզել, ախտանշանները ցուցնել, զանոնք դարմանելու անհրաժեշտութիւնն ալ ըմբռնել, բայց յետոյ ջուրը պատէն վեր հանել։

Չափազանց մեծ պատիւ պիտի ըլլար ըսել որ՝ եթէ միայն ռամկավարները ուզեն, գաղութներու կազմակերպութիւնը կը յաջողի։ Բայց չենք վարանիր շեշտել որ, եթէ անոնք տարրական ազնուութիւնն ունենան չխանգարելու, քարեր չգլորելու, ջուրեր չպղտորելու, շատ եւ շատ կը դիւրանայ այդ անյետաձգելի գործը։

Ահա թէ ինչո՛ւ հրապարակաւ խորհուրդ կուտանք բոլոր ռամկավար ակումբներուն եւ թերթերուն, մասնաւորապէս անոնց պետերուն եւ խմբագիրներուն, որ իրենց երկու ձեռքերնուն մէջ առնեն իրենց ազգասէր գլուխները, եւ խոկան, խոկան լրջօրէն, իրենց մեղքերուն վրայ։

Այլապէս, ինչ որ կը գրեն այլասերման, կազմալուծման, ցրուած բազմութիւններու կորուստին վրայ՝ կը դառնայ դառն հեգնութիւն մը։ Եւ դեռ աւելին. «Մարդ մը կ'ուզենք»ը նմանի անճոռնի անպարկեշտութեան մը, որուն տակ պիտի վարանէր ստորագրել ո՛ եւ է պատասխանատու գործիչ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պարսկաստանէն թղթակից մը կը գրէ մեզի.—

Սօուջպուլաղի մէջ տակաւին կը շարունակուին պարսկա-քրտական կռիւները։

Պարսիկները բաւական զօրք կեդրոնացուցած են Սօուջպուլաղի մէջ։ Քիւրտ ուժերու թիւը կը հասնի 500 ձիաւորի։

Եղանակի խստութեան պատճառաւ, կռիւները շատ բուռն հանգամանք չունին. գարնան աւելի լուրջ շարժումներու կը սպասուի։

Ապստամբութեան իսկական նպատակը դեռ չէ պարզուած, թէեւ Պարսիկները կ'ըսեն թէ կռիւը կը դառնայ փէհլէվի գլխարկին շուրջ, զոր Քիւրտերը չեն ուզեր կրել։

Հայ գիւղացիներ սառած Անատոլուի մէջ?

Կեսարիայէն «Նոր Լուր»ի կը գրեն փետր. 22 թուականով.—

Ձիւնհալը հոս ալ սկսած էր քանի օրերէ ի վեր, բայց նախընթաց օր նորէն սկսաւ ձիւնը ու դադրեցաւ 1—2 ժամ ետք։ Երկու օրէ անօրինակ ցուրտ կ'ընէ։ Տակաւ ճամբաները բացուեցան։

Խօսքեր կը շրջին թէ 50—60 հոգի սառած են Ուլու Գըշլայի եւ Ատանայի ճամբուն վրայ։ Կ'ըսուի թէ հայ ճամբորդ գիւղացիներ, որոնք Պէյրութ երթալու համար Մերսին պիտի երթային Ուլու Գըշլայի ճամբով, ճամբան սառած են։ Առաջնորդարանը հետապնդելու համար Մերսին գրած է անոնց մասին։ 8—10 կին եւ տղաքներ այսպէս սառած ըլլալու երկիւղը կ'ազդեն։

Փախստական Հայերու կալուածները

Պոլսոյ «Աքշամ» թերթը կը գրէ թէ մինչեւ հիմա Հայերու լքեալ տուները միայն առժամեայ կերպով կը տրուէին գաղթականներուն։ Կառավարութիւնը Էնկիւրի դիմելով խնդրած է որ Պոլսոյ մէջ գտնուող այդ կարգի տուները, որոնք կարեւոր թիւ մը կը կազմեն, վերջնականապէս տրուին գաղթականներուն, իբրեւ անոնց ստացուածքը։

Եթէ գործավարութիւնը նպաստաւոր պատասխան մը տայ այս դիմումին, գաղթականներուն տեղաւորման խնդիրը լուծուած պիտի ըլլայ կ'ըսէ Թուրք թերթը։

Թուրքիա գոհ է իր վիճակէն

Թուրքիոյ վարչապետ Ըսմէթ փաշա եւրոպական թերթերու թղթակիցներուն ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնները.—

— «Թուրքիա գոհացած երկիր մըն է այսօր, որովհետեւ իր բոլոր նպատակներուն հասած է եւ նուաճողական ու վրիժառութեան պատերազմի ոչ մէկ գաղափար կը տածէ։ Մեր ազգային ծրագիրի իրագործումէն յետոյ, աշխարհի ամէնէն խաղաղասէր ազգը եղանք։

«Ձեզի բացարձակապէս կրնամ ըսել թէ աշխարհի խաղաղութիւնը երբեք մենք չպիտի խանգարենք։ Գոհ ենք Գալքանեան մեր այժմու սահմաններէն։ Ձեմ կարծեր որ մեր հողին ո եւ է մէկ մասին աչք տնկող ազգ մը գտնուի»։

∴ Արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ ալ խօսելով Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Իտալիոյ հետ կնքուած համաձայնութիւններու մասին, յայտարարած է.

— «Թուրքերու, Պուլկարներու եւ Հունգարներու միջեւ կան սովինձելի մտերմութիւն եւ բարեկամական ու իրերօգնութեան բնական զգացումներ, որոնք յայտնուեցան Թուրք նոր պետութեան գոյութեան առաջին իսկ օրէն։ Չէք գիտեր թէ, Պուլկարիոյ Թուրք փոքրամասնութիւնները ինչքան համերաշխ կ'ապրին Պուլկարներուն հետ, եւ թէ ազգակցական ի՛նչ կապ գոյութիւն ունի Հունգարիոյ եւ մեր միջեւ։ Գալով Իտալիոյ, ոչ մէկ տարակարծութիւն ունինք անոր հետ եւ մեր դաշինքը ոչ ոքի դէմ ուղղուած է։ Մեր քաղաքականութիւնը խիստ պայծառ է, մենք ոչ մէկ զինակցութիւն կը փնտռենք, որովհետեւ, զինակցութիւնները խաղաղութենէ աւելի պատերազմական նպատակներ կը հետապնդեն։ Ահա թէ ինչո՛ւ պատրաստ ենք բոլոր պետութիւններու հետ կնքելու ոչ յարձակողական եւ չէզոքութեան դաշինքներ եւ ոչ թէ օժանդակութիւն սպասել։ Օսմ. կայսրութիւնը օտար հակամարտութիւնները կը շահագործէր եւ եւրոպական պետութեանց մրցակցութիւններէն կ'օգտուէր։ Մենք հակառակ ենք այս քաղաքականութեան, որովհետեւ ժխտական արդիւնք կուտայ, մենք ճակատաբաց կ'աշխատինք ընդհ. խաղաղութեան համար։ Եւրոպական միացեալ պետութեան մը կազմութեան չեմ հաւատար, ասիկա ցնորք մըն է, բայց համոզուած եմ որ անհրաժեշտ է անկեղծ գործակցութիւնմը յառաջ բերել պետութիւններու միջեւ։ Աւելցնեմ որ աշխարհաքաղաքացի եմ անմիջապէս որ երկիրներու միջեւ գտնուած սահմանները վերցուին, սակայն քանի տարբեր ազգեր գոյութիւն ունին, ես Թուրք կը մնամ եւ պատրաստ եմ պաշտպանելու ներկայ վարչաձեւը որ յաւագոյնս կը համապատասխանէ Թուրք ժողովուրդին բաղձանքներուն։ Մնաց որ լայնամիտ ազգայնականութիւնը հայրենակիցներուս իտէալն է։

Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ յարաբերութիւնները բացարձակապէս բարեկամական են։ Մոսկուա կը զգուշանայ բոլշեւիկեան քարոզութիւններ ընելէ մեր մէջ։ Այդ տեսակ քարոզութիւն մը արդէն ոչ մէկ յաջողութիւն կրնար ունենալ, քանի որ Թուրքիոյ երկրագործ բնակչութիւնը դէմ է համայնավարական գաղափարներու։ Ռուսիա ընկերվարական մեծ փորձառութիւն մը կը հետապնդէ, որ կրնայ օգտակար ըլլալ։ Անոր մէջ կան նկատի առնուելիքներ եւ անտեսուելիքներ, որոնց մէջէն կարելի է ընտրութիւն մը ընել։

Գաղտնի Զինակցութեան շուրջ

Միջազգային մամուլը տակաւին կը զբաղի ֆրանքօ-պելժ կարծեցեալ գաղտնի զինակցութեան խնդրով, զոր հրապարակ նետեց հոլանտական թերթ մը՝ «Ութրէխթշէ Տակպլատ»։ Ֆրանսա, Պելճիքա եւ Անգլիա պաշտօնապէս հերքեցին նման դաշնագրի մը գոյութիւնը։

«Ութրէխթշէ Տակպլատ» փետրուար 28ի իրիկուան թիւին մէջ ճշդում մը կ'ընէ եւ կ'ըսէ թէ իր հրատարակածը ո՛չ թէ դաշնագրին պատճէնն էր, այլ առենագրութիւնը ֆրանքօ-պելժ սպայակոյտերու խորհրդաժողովին, որ գումարուած էր Պրիւքսէլի մէջ 1927ին Սեպտեմբեր 7-12։ Յիշեալ առենագրութիւնը կը գրաւէ ամբողջ էջ մը, գրուած է ֆրանսերէն եւ ունի հետեւեալ խորագիրը՝ «Առենագրութիւնք։ Պրիւքսէլ, 1927, սեպտեմբեր 20։ Բացարձակապէս գաղտնի։ Ազգային Պաշտպանութեան Նախարարութիւն։ Ընդհ. Սպայակոյտ, Գ. ճիւղ։ Թիւ CB 70442 — Քարտուղարութիւն»։

Կը սկսի այսպէս.

«Համաձայն 1920 սեպտ. 7ի ֆրանքօ-պելժ զինուորական համաձայնութեան, Պրիւքսէլի մէջ խորհրդաժողովներ տեղի ունեցան 1927 սեպտ. 7, 8, 9, 11 եւ 12ին, որուն մասնակցեցան հետեւեալ պատուիրակութիւնները.— Ֆրանսայի կողմէ՝ Զօր. Տէպընէ, նախագահ ընդհ. սպայակոյտի, զօր. Պինօ՝ փոխ-նախագահ ընդհ. սպայակոյտի, զօր. Պլավիէ՝ զինուորական կցորդ Պրիւքսէլի ֆրանս. դեսպանատան։ Պելճիքայի կողմէ՝ Զօր. Կալէ՝ նախագահ ընդհ. սպայակոյտի, գնդապետ Միշէմ՝ նախագահ ընդհ. սպայակոյտի Զ. ճիւղին, գնդապետ Վանտէն Պէրկէն՝ նախագահ ընդհ. սպայակոյտի Ա. ճիւղին,— Քարտուղարի պաշտօնը կը վարէր գնդապետ Պ. Մ. Էսթիէն, հրամանատար Պրիւքսէլի նռնաձիգներու զօրագունդին։

Զօր. Պլավիէի առաջարկով, պատուիրակները կը հաւանին ընել անհրաժեշտ ուղղումներն ու ճշդումները, ինչպէս եղած էր նախորդ խորհրդակցութեանց ընթացքին (1921ին եւ 1926ին)։»

Այս վաւերաթուղթին կցուած է ցանկ մը, որ ցոյց կուտայ պելժ բանակի զօրաշարժի կեդրոնները։

Պելճիքայի արտաքին նախարարութիւնը մամուլին հաղորդուած զեկոյցով մը պաշտօնապէս կը հերքէ 1927 սեպտեմբերին կամ ուրիշ ոեւէ ատեն նման խորհրդաժողովի մը գումարումը։

Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պրիան եւս Փարիզի գերման դեսպանին յայտնեց թէ «Ութրէխթշէ Տակպլատ»ի հրատարակութիւնները սկիզբէն մինչեւ վերջը կեղծ եւ շինծու են։

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը

Վաղը ժամը 11ին Ժընեւի մէջ կը բացուի Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի 54րդ նստաշրջանը։ Արդէն Ժընեւ հասած են Թիթուլէսքու (Ռումանիա), Քումանուտիս (Եուկոսլաւիա), եւ Քարափանոս (Յունաստան)։ Այսօր կը հասնին նաեւ Չէմպըլէյն եւ Պրիան։

Քէլլոկի դաշնագիրը վաւերացուած

Ֆրանսական Երեսփ. ժողովը 12ի դէմ 561 քուէով վաւերացուց Քէլլոկ-Պրիան դաշնագիրը։ Այս առթիւ տաք վիճաբանութիւններ կատարուեցան։ Խօսեցան Փոլ Պոնքուր, Ուրնոտէլ, Քաշէն եւ ուրիշներ։ Հակառակ քուէ տուին միայն համայնավարները։ Պրիան հեգնական կերպով հարցուց Մարսէլ Քաշէնի թէ ի՛նչ պիտի ըսեն հիմա Մոսկուայի մէջ՝ երբ իմանան թէ համայնավարները հակառակ քուէ տուած են, մինչ խորհրդային կառավարութիւնը առաջինը եղաւ որ ընդունեց Քէլլոկի դաշնագիրը։

«Այգաստ եւ Սուրիան»

Կէլիպոլուի երեսփոխան ձէլալ Նուրի պէյ այս խորագրով կը գրէ «Իգտամ»ի մէջ.

«Իրէտէն, Եէմէնը, Հավրանը, Մակեդոնիան մոռցանք, չէ՞։ Ասոնք ներսէն կը կրծէին Օսմանեան կայսրութիւնը։

Մեծ պատերազմէն յետոյ, Ֆրանսան ալ նոյն հիւանդութեան ենթարկուեցաւ։ Ալզաս-Լորէնի կցումը, որ տեղի ունեցաւ 1918ին, հին կացութեան նման վտանգաւոր կը թուի աշխարհի խաղաղութեան համար։ Սուրիոյ մէջ ալ Ֆրանսան նոյն սխալը կը գործէ։ Անոր մարզպանը մէկ հրամանով ցրուեց Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովը։ Պատճա՛ռ։ Գիտէ՞ք ինչու.— Սահմանադրական նախագծին մէջ յօդուածներ կան եղեր հոգատարութեան դէմ, իսկ Ֆրանսա պատասխանատուութիւններ ունի Ազգերու Դաշնակցութեան հանդէպ։

Նախ, Ֆրանսա երբ այդ երկիրը ստացաւ Անգլիացիներէն, Ժընեւի մարմինը գոյութիւն չունէր։ Մէկ դարէ ի վեր, Ֆրանսա աչք տնկած էր Սուրիոյ։ Յետոյ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը Սուրիոյ տէ՞րն է, որո՞ւն հողը որուն կուտան։ Սուրիացիները չափահաս են ու քաղաքակրթուած։ Արդ, 1789ի Ազատութիւնը հռչակող Ֆրանսայի կը վայելէ՞ ազատութենէ զրկել Սուրիան։»

Թուրքիա պէտք ունի օտար դրամագլուխի

«Ճիւմհուրիէթ»ի մէջ Եօնուս Նատի կը գրէ.—

«— Եթէ հաւատանք կարգ մը լուրերու, իբր թէ Թուրք կառավարութիւնը որոշած է այլեւս — մասնաւորաբար հանրօգուտ շինութեան գործերու մէջ— չօգտուիլ օտար դրամագլուխէն, հանրօգուտ շինութեանց վերաբերեալ բոլոր գործերը կատարել կանխիկ դրամով եւ համաձայն պիւտճէին տրամադրութեան, և թէ այդ նպատակով դիմում կատարողներուն, կը պատասխանուի եղեր թէ պէտք չկայ իրենց օժանդակութեան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

I.— ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ

Ովկիանոսը կտրեցէք, անցէք Եւրոպա։ Կը հանդիպիք բազմաթիւ հայրենակիցներու ու ծանօթներու։ Կ'ենթարկուիք այլազան հարցումներու։ Ամերիկան կը հետաքրքրէ զիրենք։ Մամուլը, բազմաթիւթիւնները իրարու կապող հրատարակչական միջոցները, անհատական թղթակցութիւնները լրիւ գոհացում չեն տար հետաքրքիրներուն։ Մարդիկ պահանջ կը զգան կենդանի խօսքով ծանօթանալու Նոր Աշխարհի արենակից գաղութներուն։ Բազմազան են հարցումները. անհատական, ընտանեկան, ազգային եւ ընկերային կեանքի մասին։ Եւրոպահայը աւելի հարցասէր է քան ամերիկահայը։ Հարցումները կը կրեն այլազան շեշտեր. հայրենասիրական, օգտապաշտ, արտօսր, նախանձոտ երբեմն ալ անիմաստ։ Այդ շեշտին մէջ կ'արտացոլայ, երբեմն եւ վաղուան անստոյգ վիճակէն տառապող ժողովուրդի մը հոգեբանութիւնը։

Հոս կ'ամփոփեմ, անցողիկ մը շտապ գրչով, ամերիկահայ կեանքը, իր ընդհանուր գիծերուն մէջ։

Մարդուն կեանքը ամերիկեան արագավազ մեքենային, փոքր բայց արժէքաւոր մէկ մասնիկն է. արժէքաւոր՝ առաւելապէս ֆիզիքական իմաստով, որուն կը հետեւի բարոյականը։ Ճիշդ հակառակը հին աշխարհի ըմբռնումին։ Նիւթականին կը հետեւի բարոյականը եւ կը ստանայ անոր հաւասար արժէք, հաւասարակշռելով մարդկային բարդ կառուցուածքը։

Գործաւորը՝ օրուան քանոր չորս ժամուան ընթացքին, հեւի հեւ կը վազէ գործարան. հոն կուտայ իր մարդկային մեքենայի ութժամեայ տուրքը. յոգնած զադրած, մուխ ու ծուխի մէջ կը շտապէ տուն իր զաւակներուն մօտ, կը լոգնայ, կը հանգստանայ քիչ մը, դուրս կուգայ սրճարան կամ ակումբ, հոն մոռացութեան տալու համար գործարանի պարտաւանքը։

Խանութպանը՝ յաճախ կիրակիներն ալ հաշուելով, գիշերցերեկ ոտքի վրայ է, առեւտրական անդիմադրելի մրցակցութեան կրկէսին մէջ։ Հայ խանութպանը Ամերիկայի մէջ նպարավաճառ է, դերձակ, կօշկակար, ճաշարանապետ կամ սրճարանատէր։

Փոքրաթիւ են հայ մեծ առեւտրականները, քանի մը մեծ քաղաքներու մէջ։

Հայը Ամերիկայի մէջ հարիւրին եօթանասունեւհինգ գործաւոր է, 100ին 10ը հողագործ, նոյնքան փոքր առեւտրական եւ հազիւ մէկ երկու առ հարիւր մեծաքանակ վաճառական։

Բաւական թիւ կը կազմեն ազատ արուեստի հետեւողները. — բժիշկներ, փաստաբաններ, ճարտարապետներ եւն.։ Ամենէն բախտաւորները կարելի է համարել բժիշկները, որոնցմէ ոմանք հազիւ քնանալու ժամանակ կը գտնեն՝ մրափելով երբեմն ինքնաշարժը քշելու ատեն...։ Կը ճանչնամ բժիշկներ որոնք դարման կը փնտռեն քնատութեան։ Ամերիկայի համար յաճախ խորթ զաւակ է օտար մասնագէտը. կան հայ մասնագէտներ, որոնք կ'աշխատին իրենց համար անտանելի գործարաններու մէջ, հազար ունէնք կարդալով չար բախտին։

Բայց եւ այնպէս կ'ապրի Հայը. Նոր միջավայրը չէ ոչնչացուցած անոր բազուկին զօրութիւնը, չէ թուլացուցած անոր ուղեղի գործունէութիւնը։ Ցնտեսապէս գոհացուցիչ վիճակ ունի. փարը կուշտ է. ընտանիք կը կազմէ, ձագուկներ կ'ունենայ. արտասահմանի իրեններուն կ'օգնէ. կը հասնի ազգային ձեռնարկներու, հայրենիքի կարօտը միշտ շրթներուն...։

Հոս կ'ըսեն ինծի — ամերիկահայը ծերացած է։ Ես պիտի ըսեմ,-չափազանց է.-այն սերունդը, որ քառասուն տարիներէ ի վեր ոտք է դրեր Նոր Աւետեաց Երկիրը, ճիգ ու ջանք է թափեր պահելու ազգային ոգին ու աւանդութիւնները, մշակելով եւ ճոխացնելով զանոնք ամերիկեան գործնականութեամբ եւ հիմա, սա՛ վերջին տասնամեակի ընթացքին կը ձգտի կայուն գաղութի կերպարանք տալ իր երբեմն վիճակին, առանց ազ. մուկի ու չեշտուած վէճերու, հիմնելով ազգային հաստատութիւններ, եկեղեցի, դպրոց, ակումբ, գրադարան եւն.։ Շարժում մը՝ որ կրնայ ժամանակաւոր պատուար հանդիսանալ նոր սերունդի ապազգայնացումին։

Դուք հոն կը գտնէք 30-40 տարի առաջուան Վասպուրականցին իր լեզուով ու բարքերով, իր շինող ու քանդող երկու ծայրայեղ յատկութիւններով. հոն կը հանդիպիք տարօնահայ գանգուածին, հայրենիքի ազատագրութեան տենչով բորբոքած աչքերով. ան նոյն Տարօնցին է, տունը, սրճարանին, ակումբին թէ գործարանին մէջ. պահեր է իր անունի, բնակարանի, վերջապէս կենցաղի նոյն ձեւերը. խումբով հաւաքուեր, կարծէք փնտռեր գտեր է, Միսիսիփիի եզերքին, բլրային գիւղաքաղաք մը, հոն շիներ է իր տունը, պարտէզով, բանջարանոցով ու հաւնոցով։

Քաղաքի միակ գործարանի սուլիչը երբ կը զարնէ՝ գործաւոր է, անկէ դուրս, տունին կամ իր պարտէզին մէջ խոս գիւղացին է կամ փերթակցին։ Կը հանդիպիք ամենուրեք Խարբերդցի բազմութիւններու, գիւղերէն թէ քաղաքէն, որոնք ամենահին ամերիկահայերն են եւ որոնք սակայն պահեր են իրենց տեղական բարքերը նոյնութեամբ՝ իրենց լաւ ու վատ կողմերով։ Մեծ ճիգ կը թափեն պահելու մասնաւորաբար իրենց ընտանեկան նահապետական բարքերը եւ զօրեղ չիք մը ունին փոխանցելու իրենց պզտիկներուն, որոնք յաճախ կը մտնեն կէս երկվեցեակի։ Սեբաստացիները, իրենց հաշուող չափող բնաւորութեամբ, կապուած իրարու մօլի հայրենակցական կապերով, խանդավառուած՝ Մուրատներով եւ զոհաբերող՝ անոնց անունով։ Եզնցիները իրենց շէնշող ու հիւրասէր բնաւորութեամբ։ Մալաթիացիները, Արաբկիրցիները եւլն., եւլն., վերջապէս ողջ Հայաստանէն խմբուած բեկորներ իրենց սովորոյթներով ու բարքերով։ Հին ու չափահաս սերունդը մնացած է լման Հայ։ Իսկ նոր սերո՞ւնդը. նորը կը գտնուի խոշոր հարցականի մը առջեւ...։

ՓԱՐԻԶ Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ

Անցեալ օր ճաղորդեցինք Երուսաղէմի միաբաններէն Եղիշէ եպսկ. Չիլինկիրեանի մահը։

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, եպիսկոպոսը մարած է սենեակին մէջ կրակարանին չվառուած ածուխներէն ելած Թունաւոր կազերէն։

Հանգուցեալը իբրեւ առաջնորդ օգտակար եղած է մասնաւորապէս Բաղէշի մէջ, Համիտեան շրջանի ամենէն քստմնելի օրերուն։ Երբ Թուրք իշխանութիւնը Սերոբի գլուխը կտրելով ցից մը վրայ անցուցած քաղաքին (1899), սարսափը այնքան մեծ էր որ, քահանաներն անգամ կը վախնային մօտենալ իրենց քրիստոնէական պարտքը կատարելու համար։ Արիասիրտ առաջնորդը, Եղիշէ վրդ. Չիլինկիրեանն էր որ, յառաջ անցաւ եւ անձամբ կատարեց Թաղման արարողութիւնը, Հայոց գերեզմանատան մէջ, հայ յեղափոխականին կտրուած գլխուն վրայ։

Քանի՞ հոգի մնացած են այսօր, հոգեւորականներու այդ սերունդէն...։

ՆՄՈՅՇՆԵՐ ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

ՀԻՆ ԲԱՐՔԵՐՈՒ ԹՇՆԱՄԻ ԵՐԳԻՉԸ

Զարմանալի չէ այն ընդհանուր հիացումը, որ անսեղի արագութեամբ, օրէ օր, ժամ առ ժամ հիւսուեցաւ ժամանակակից բանաստեղծ Իրաջի շուրջ, մինչեւ իր մահուան րոպէն։ 1926ի գարնանամուտին էր որ կռթուածահար ինկաւ ամէն ձեւի փաթթոցներու, բոլոր ծածկոցներու, անտանելի սովորոյթներու, ձեւականութիւններու, մէկ խօսքով հին փտած բարքերու եւ այս բոլորի պաշտպան ամէն կարգի Շէյխերու երգուեալ թշնամի երգիչը։

Այսօրուան բարենորոգումներուն համար մաքեր պատրաստելու պայքարին մէջ, Իրաջ ամենէն պատուաւոր տեղը ունի։ Ան այս երկրի նորագոյն պատմութեան էջերուն մէջ կը մնայ այն քիչերէն մէկը, որ համառարած ազատութեան խաւարին մէջ, իր իսկ ձեռքերը այրելու գնով, լուսկրակը վառելու յանդուգն փորձը կատարեց։ Եթէ իր քնարը ժամանակին շատ քիչ ընտրեալներու սրտին կը խօսէր՝ շատ շատերու մաքին եւ սրտին կը զարնէր նշդրակի պէս եւ օրէ օր աւելի կը գրգռէր թշնամի շարքերը։ Իր վարպետ գրչին արդիւնքը չէր կրնար լոյս գրեկով հրապարակ հանել։ Ցաճախ արգելքի տակ առնուեցան իր գործերը եւ աշխ իր մահէն յետոյ խօսքով Իրաջ (կարծեմ իր որդին) պրակ առ պրակ հրատարակութեան կուտայ բանաստեղծին գործերը «Իրաջի Դիւանը» շարքին տակ։

Հատարակ ժողովուրդի զաւակ չէ ան։ Ղաջար Ֆաթալի Շահի որդի Մալէք Իրաջի թոռն է եւ իբրեւ ազնուական՝ «Իրաջ Միրզա» կը կոչուէր ու տիտղոս ունէր։ Սակայն թէ՛ ազնուական ծագումը բնորոշող Միրզան եւ թէ տիտղոսը մէկդի նետեց։ Ծնած է Թաւրիզ, 56 տարի առաջ։ Ուսած է նախ երկու անուանի գրագէտներու մօտ, ապա իր ծննդավայրի բարձրագոյն վարժարանը, որ Համալսարան անունով յայտնի էր։ Ցակաւին 19 տարեկանին Մոզաֆէր-էտտին Շահին պալատական սիրուած բանաստեղծն էր պատանի Իրաջ տիտղոսուած էր. պաշտօնական օրերուն, «աէլամ»ներու ժամանակ գովասանական ոտանաւորներ յօրինել ու կարդալ։ Սակայն իր ձգտումներուն եւ ճաշակին հակառակ այդ պաշտօնէն շուտ զզուեցաւ եւ իբրեւ Ադրպատականի նահանգապետի գրագիր ձգեց Թէհրանը։ Համբոյղած է Եւրոպա, փոխած է պետական գաղափարագան պաշտօններ երկրի շատ մը մասերուն մէջ, բայց միշտ ալ դժգոհ։ Իր կենսագիրներէն մէկը խրատամբ կը գրէ. «Իրաջը իր շրջապատէն ազդուելէ աւելի ազդած է շրջապատին»։

Եւ իր կեանքն ու գործը բոլորովին կը համապատասխանեն այս ճշմարտութեան։ Ան գիտէր հակադրել շրջապատի բոլոր ծանր ձնշումներուն, պահպանելով բանաստեղծի իր անկախութիւնը, իբրեւ հազուագիւտ բացառութիւն մը։ Մաքի անկախութեան մոլեռանդ մէկ ջատագովն էր եւ զուր չէ, որ կաթուածը իր բաղձացող խմանուածքին վերագրուեցաւ։

Իր բազմաթիւ լաւագոյն կտորներէն «Թըբարոֆ» (մեծարանք), որով կը ձաղկէ պարսիկ նիստ ու կացի մէկ սովորոյթը, «Հէճաբ» կիներու պաստագրութեան մասին եւ «Աշքը Շէյխ» (Շէյխի արցունքը)։ Այս վերջինը հայացնելով «Իրաջի Դիւան»ի առաջին պրակէն, հաճոյքով «Ցառաջ»ի ընթերցողներուն ուշադրութեան կը յանձնեմ, ընթերցումի միջոցին պարսիկ իրականութիւնը ղաջարներու օրով աչքի առջեւ առնելու անհրաժեշտ խնդրանքով։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՇԷՅԽԻՆ ԱՐՑՈՒՆՔԸ

Ցէ՛ր. փրկէ, Շէյխի աչքի կաթիլներից(*).
Ի՜նչ շա՜տ տներ են քանդւել այս մի պուտ ջրից.
Լսել եմ Հնդկաց ծովում մի գաղան կայ,
Որ-պարէնը արտասուալի աչքով կը գտնէ.
Ափ կըգայ, գետին կընկնէ անզգայ,
Երկու չար աչքերը դէպ՝ արեգակ կը դարձնէ։
Արեւի բովից աչքը կը լեցնէ կեղտ.արցունքով՝(**)
Ճանճ բռնելու համար աչքում լիքը կպչողիկ՝
Երբ աչքի խոռոչը լեցնէ ճանճ ու միջատով,
Թարթիչը փակ գլուխը ջրի տակ կ'առնէ լռիկ,
Թէժ կրակից աւելի այրող աչքի ջրին
Կը խորովէ ճանճի միսն ու մըժղուկի հոգին։
Շէյխի աչքի արցունքը այս գազանի արցունքին է նման,
Մի գնար, քեզ կ'որսայ մժեղի եւ ճանճի նման։

Իրաջ

(*) Զէ՞ որ Շէյխերը քարոզած ատեն աղի արցունքներ կը թափեն եւ այս ձեւով հաւատացեալները միշտ կը պահեն իրենց ճանկերուն մէջ։ Վ. Ի.

(**) Ճիշդ Շէյխի նման կեղծ արցունքներով բռնել կ'ուզէ բանաստեղծը։ Վ. Ի.

ՓՐՈՖ. Ն. ՄՈՐԿԱՅԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

Ռումանահայ թերթերը կը գրեն թէ փրոֆ. Նիկոլա Եորկա փարիզեն Պուքրէշ վերադառնալէ յետոյ, տեղւոյն Ազգային Թատրոնին մէջ դասախօսութիւն մը տուած է Հայաստանի աշխարհագրութեան մասին։ Ներկայ եղած է հայ գաղութը ստուար բազմութեամբ։ Նոյնպէս ներկայ եղած են բազմաթիւ Ռումանացիներ, որոնցմէ յիշենք պատերազմական նախարար՝ զօրավար Չիհուքի եւ տիկինը (ծնեալ Փերհատեան), հանրօգուտ շինութեանց եւ Դեսարաբիոյ նախարար՝ Պ. Փանթէլիմոն Հալիփա, ծերակուտական Սթրընչէսքու, եւ այս վերջինին գիւանապետ՝ Պ. Կեորկիու, փրոֆ. Պալշ եւ ուրիշ պետական անձնաւորութիւններ ու սպաներ, որոնք վերջին ծայր հետաքրքրութեամբ հետեւած են դասախօսութեան։

Փրոֆէսէօրը բուռն ծափերու մէջ սկսաւ խօսիլ.—

«Ամէն ճամբորդութենէ նոր սովորութիւն բերած եմ, բսաւ, տեսածներս պատմելու Նյույէօ, Ալբանիա, Փորթուկալ, Շուէտ, Նորվէկիա եւլն. այցելելէ նոք եկայ ու հոս յայտնեցի բոլոր տեսածներս։ Պարագան նոյնը չէ Հայաստանի համար։ Հայաստան բաժնուած է երեք մասերու, կը գտնուի երեք տիրապետութեան տակ։ Թրքահայաստանը ուր հիւրեր չեն ընդունուիր այժմ, Ռուսահայաստան, ուր ամէն պարագայի ուսումնասիրութեան նպատակով գացող Ռումանացիի մը մուտքը թոյլ չպիտի տրուէր, ու վերջապէս Պարսկական Հայաստանը, ուր երթալու կարելիութիւնը կը պակսէր ինծի։ Այս դասախօսութիւններու նիւթը, հետեւապէս քաղած եմ գիրքերէ, Հայաստան այցելողներու երկերէն։

Ու յիշեց ծագ. մը Մորկանի, Լէման Հաուփթի ու Դանաէնի երկասիրութիւնները, ինչպէս Նաեւ Խաչատուրեանի նկարները։ Վեր հանեց Հայոց հայրենասիրութիւնն ու ազգասիրութիւնը։ «Երբ իրենց հայրենիքին կամ ազգին համար խօսք ըլլայ, աւելցուց, ի վիճակի են ամէն զոհողութիւն ընելու»։ Ցիշեց այն բազմութիւնը որ եկած էր փարիզի դասախօսութիւններուն։

«— Եթէ կան Հայեր որ, իրենց գրագումներու բերում չեն կրնար Հայաստան երթալ մեծ է անոնց թիւը որ կ'ուզեն գէթ անգամ մը տեսնել իրենց հայրենիքը, բայց կարելիութիւն չկայ։ Աքանչելի ժողովուրդ մըն է հայ ժողովուրդը»։

Ու մեղադրեց Ռումանացիները որոնց մեծ մասը, հակառակ անոր որ իրենց երկիրը ազատ է ու բոլոր դիւրութիւնները կան, չեն տեսած ու չեն ճանչնար Ռումանիան։

— Սորպոնի վերջին դասախօսութեանս օրը հրաւէր մը ստացայ ներկայ ըլլալու հայ կաթոլիկներու Թէրզեան պատրիարքի ընդունելութեան։ Որովհետեւ ընդունելութեան ժամը գրեթէ նոյնն էր դասախօսութեան ժամուն հետ, կը կարծէի թէ Հայերը պիտի երթան պատրիարքի հանդիսաւոր ընդունելութեան, բայց սխալեր էի։ Անոնք եկած էին իրենց անծանօթ օտարի մը խօսքը մտիկ ընել իրենց ազգի մասին։ Ցետոյ երբ գացի հանդէսին, հիացումով տեսայ որ ամէնն ալ հոն էին, կաթոլիկներէն աւելի լուսաւորչական Հայեր, որոնք իրենց երգչախումբն ալ բերած էին։

Դասախօսը Ցովհ. Թումանեանի «Հայաստանի ողբը»ի թարգմանութիւնը կարդալէ յետոյ անցաւ Հայաստանի նկարագրութեան։ Լուսապատկերը դժբախտաբար չկրցաւ տալ Հայաստանի քարտէսը որուն վրայ կ'ուզէր բացատրել։ Գոհացաւ առանց քարտէսի նկարագրել։ Ցուաւ սահմանները հին ու նոր Հայաստանի։ Ցիշեց գետերը՝ Արաքս, Եփրատ եւ Ճորոխ, լեռները՝ Արարատ, Արագած, Ալագեազ։ Բացատրեց վեհութիւնը Արարատի որ կը տիրապետէ տպաւորիչ կերպով։ Ցիշեց աւանդութիւնները որ կապուած են այս լերան, ու այն հերոսական գերը որ խաղացած է անոր կատարը։ Բոլոր անոնք որոնք տեղին վրայ տեսած են, յարեց, սքանչացումով միայն կը խօսին անոր մասին, մանաւանդ հիացումով կ'արտայայտուին արեւածագին որ կը պարզուի վաղ առաւօտուն Արարատի վրայ։ Ցիշեց Վանայ, Ուրմիոյ ու Սեւանայ լիճերը ու այս վերջնոյն մէջտեղ գտնուած կղզեակը մատուռով որ կը նմանի, ըսաւ, Պուքրէշի մօտ գտնուող Սնակովի լճին։ Միշտ նմանութիւններ գտաւ Հայաստանի ու Ռումանիոյ հողամասերուն միջեւ։ «Անտառ գրեթէ չունի Հայաստանը»։ Ցիշեց գլխաւոր քաղաքները։ Լուսապատկերով ցոյց տուաւ Հայաստանի երեք լեռներն ալ եւ ուրիշ տեսարաններ։ Նոյնպէս Անի քաղաքը ու անոր եկեղեցիները, Սեւանայ լիճը. Կիլիկեան քաղաքներն ու բերդերը։

«— Երբ մեծ Հայքը քանդուեցաւ Թուրքերու կողմէ, ըսաւ, Հայերը գաղթել սկսան ու հասան մինչեւ Միջերկրական, ուր իրենց երկրորդ հայրենիքը հիմնեցին ԺԱ. դարուն ԺԲ. դարուն վերջերը այս հայրենիքն ալ վերջ գտաւ ու Հայերը ստիպուեցան դարձեալ դէպի իրենց հին երկիրը դառնալ հոն ալ չկարենալով մնալ, աւելի առաջ անցան. Սեւ ծովի վրայէն Խրիմ, Քէֆէ, Կալիչիա, Լեհաստան, Մոլտավիա։ Երբ Մոլտավիա պատերազմի դաշտ եղաւ ԺԷ. դարուն, Հայերու մէկ մասն անցաւ Կարպաթներն ու Հունգարիա կէտն եւ Իտալիա, Նոյնպէս Խաղաղական անցնողներ եղան։ Ու... Թափառական կեանքը անոր համար՝ որ իրենց հայրենիքին անպակաս եղած են հալածանքներն ու ջարդերը, այն սովորութիւնները, որոնք ամօթ մը կազմեն ժամանակին քաղաքակիրթ բարոյականին համար։

Ծանրանալով Քէֆէի վրայ, ըսաւ թէ այս քաղաքը ունէր իր հայկական թաղը եւ թէ այսօր պեղումներ ըլլան պահովաբար հետքերը պիտի գտնուին հայ քաղաքակրթութեան։ Ցիշեց Սոլխաթի աւետարանը Ռոմանի եկեղեցիին մէջ պահուիլը։

Խօսելով Ռումանիոյ հայերուն վրայ, ըսաւ թէ անոնք հաստատուած են նախ Սիրեթ եւ Սուչավա ու գեղեցիկ եկեղեցիներ ու վանքեր շինած են, ինչպէս նաեւ Հաճկատար եւն. Բոթոշան, Եաշ. Ռոման, Ֆոքշան։ Այս քաղաքներէն մէկ մասը (Ռոման), հիմնուելուն առաջինը, միւս մասն ալ զարգացումին բարգաւաճումին։

Փրոֆ. Եորկա իր չաղկապ գեղեցիկ բանախօսութիւնը եզրափակեց սապէս. —

«Պիտի վերջացնեմ խօսքս մը, որ մարգարէութիւն ալ կրնայ ըլլալ՝ «Հայաստանի քաղաքներ շուտով հրեւալ, որովհետեւ աշխարհի պատմութիւնն է գալ մէջտեղ ելլել»։

Ներկաները գրուեցան խոր եւ գոհ տպաւորութեամբ։

*** Փրոֆ. Եորկայի այս դասախօսութիւնը հրատարակուած երկար մէկնաբանութիւններով ռումէն մամուլին մեծագոյն մասին մէջ։

*** Պուքրէշի «Նոր Արշալոյս» կը տեղեկանայ թէ՝ կարգ մը ընկերներ նախաձեռնութիւն առած են ժողովրդական հանգանակութեամբ մը, հայերէն ոճով գեղարուեստական նուէր մը ընելու փրոֆ. Նիկոլա Եորկային, նշան երախտագիտութեան...

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք թերթերէն)

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ԱՌԱՆՑ ՕՏԱՐ ԲԱՌԵՐՈՒ

Գրած էինք թէ Թուրքերէնը պարսկերէն եւ արաբերէն բառերն ու ասութիւնները վերջնականապէս վտարելու համար Անգորայի մէջ մեծ ժողով մը գումարուած է։ Այս առթիւ առաջին խօսեցաւ վարչապետ Իսմէթ փաշա որ յայտարարեց.

—«Թուրքերէն լեզուն մեր բառագիրքի մը պատրաստութիւնը հինէն ի վեր մեր ... տակն էր։ Վերջապէս ուրախ եմ որ հանրապետական կառավարութիւնը մեր այս փափաքը կ'իրականացնէ։ Ցաւով պէտք է յիշել թէ մինչեւ հիմա մեր ... դուռ բաց գաշտ մըն էր, ... արաբերէն ու պարսկերէն բառեր ու ասութիւններ ազատօրէն ... գտած էին ու մեր ազգային ... նոնք սովորելու համար շատ ... դժուարութիւններ կը քաշէինք։

Ուրախ ենք որ այսօր ... մեծ ուսումնական համագումար ... հաւաքուած է մեր ազգի ... շրջանակը գծել, պատրաստել ... բառագիրք մը, ինչ որ ... մեծ աշխատութիւն է, ... ժողովին օրակարգին ...

տապէ կ'ուզեմ մեր փափաքին կատարուիլը թուել մենք կ'ուզենք թուրքերէն լեզուն որ թուրք բառերէ ծագմամբ, հետեւաբար պատրաստուելիք բառագիրքէն դուրս պէտք է ձգել այն բոլոր բառերը, որոնք մեզի օտար են եւ անոնց տեղ պէտք է մտցնել բուն թուրքերէն բառերը։ Հոգ չէ թէ առաջինները մեզի այնքան ներդաշնակ չթուին, բայց ժամանակ անցնելով անոնք պիտի ընտելանան։

Պէտք է մտածել թէ ամէն գործի սկիզբը դժուար է, բայց պէտք չէ յուսահատիլ. յարատեւութեամբ է որ գործեր կ'յաջողուին։ Միայն համբերաշխ գործակցութիւնը այս լեզուական կարեւոր յեղաշրջումին մէջ անհրաժեշտ է։ Եւ այս համբերաշխութիւնը պէտք է սիրով գոյանայ մեր մէջ, վասն զի մեր փափաքն է մեր նախահայրերու լեզուն վերակենդանացնել։

Ընկերներ, յետոյ ձեր ուշադրութիւնը ուրիշ կարեւոր կէտի մը վրայ կը հրաւիրեմ, պէտք է այս բառագիրքը առ առաւելն մէկ տարուան մէջ լրացնել։

Այս կէտին վրայ որչափ ուշադիր ըլլանք կ'արժէ, վասն զի եթէ կորուսեալ կերպով գործ չտեսնենք, հին լեզուն իր ազդեցութիւնը կը պահէ եւ այսպէս դժուար կ'ըլլայ նորին ուսուցումը։ Ետքայ մեր ճաշակին համեմատ թուրքերէն բառ գտնել եւ ի հարկին նորեր շինել ամենուս պարտքը պէտք է ըլլայ։ Եթէ Արեւելքի մեր օրրանին մէջ նոր բառեր չգտնենք, աւելի լաւ է արեւմտեան լեզուներու դիմել եւ անոնցմէ ընդունիլ նոր բառեր՝ կարծիքներ բացատրելու համար արդի քաղաքակրթութեան նուաճումները։ Արդ, մեր այսօրուան հաւաքոյթին գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ մէկ տարուան ընթացքին նոր թուրքերէնը կազմել եւ անոր բառագիրքը յօրինել»։

ԱՐԵՒԵԼ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԵՐԳԵՐԸ

Երաժշտական մարմինը այս ամառ Անատոլուի Արեւել. Նահանգները պիտի երթայ, այն կողմերու ժողովրդական երգերը հաւաքելու համար։ Երաժշտական մարմինը ժանկարի գործիք պիտի տանի իր հետ, տեղական պարերը ժապաւէնի վրայ առնելու համար։

Երաժշտական մարմնի տնօրէն Զիա պէյ այս առթիւ ըսած է թէ ժողովրդական երգերէն ամէնէն ընտիրները պիտի ըլլան այն վայրերու երգերը, որոնք շատ ոգեւոր են։ Երաժշտական մարմինը ամէնէն շատ Էրզրում պիտի մնայ։

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐ ԿԸ ԳՐԱՒԵՆ

Պոլսոյ «լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը սկսած է նոր քննութիւն մը կատարել կալուածներու արձանագրութեան մէջ: Այս գործողութիւնը շատ օգտակար կը նկատուի մինչեւ հիմա ծածուկ մնացած «լքեալ» գոյքեր երեւան հանելու տեսակէտով:

Այսպէս, կը գրէ *Սօն Սաաթ*, քանի մը օր առաջ Թաքսիմի մէջ երկու մեծ տուներ երեւան հանուած են, որոնք Գ. Կիւմիւշկէրտանեանի կը պատկանին: Այս տուները գրաւուած են «լքեալ» գոյքերու վարչութեան կողմէ:

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Վաղըթ կը գրէ.

— Մեր ռուս բարեկամներուն հետ մեր կնքած դաշնագիրներն ու պայմանագրութիւնները թոյլ կուտան որ թուրք վաճառականները իրենց կարգ մը ապրանքները, որոշեալ քանակութեամբ, Ռուսիա տանին եւ ծախեն։ Կը տեղեկանանք թէ Ռուսիա ապրանք տանող մեր վաճառականներէն ոմանք, այս անգամ նոր դժուարութեանց ենթարկուած են։ Օտեսայէն շարունակ բողոքի եւ օգնութեան հեռագիրներ կը ղրկեն։ Այս վաճառականները, իրենց ապրանքները Ռուսիոյ մէջ ծախելով, փոխարժէքը ռուբլի ստացած են։ Այդ դրամները անգլիական ոսկիի վերածելու համար ռուս կառավարութեան արտօնութիւնը պէտք է առնուի։ Ահա այս գործողութիւնն է որ Օտեսա գտնուող թուրք վաճառականները շաբաթներէ ի վեր չեն կրնար կատարել տալ։

Երկրորդ՝ Ռուսիա ապրանք տանող եւ ծախող վաճառական մը չի կրնար իր առած ամբողջ դրամը երկրէն դուրս հանել, այլ ստիպուած է անոր 100ին 30ով ռուսական ապրանք գնել։ Մեր վաճառականները ասիկա ալ ըրած եւ իրենց պարտադրուած ապրանքը գնելով, փոխարժէքն ալ վճարած են։ Բայց, դարձեալ չեն կրնար Օտեսայէն դուրս հանել իրենց մնացեալ դրամները։ Թուրք վաճառականին թիքական դրամը, ամիսներէ ի վեր Ռուսերու ձեռքին մէջ բռնուած է։ Մինչ այդ վաճառականները հոս այդ դրամին համար կը շարունակեն տոկոսվճարել, Ռուսերը այս կարեւոր դրամագլուխը ձրիօրէն շահագործելու ճամբան գտած են։

Գիտենք որ Ռուսերու հետ բարեկամական պայմանագրութիւն կնքած ենք, բայց մեր ուզածը ասիկա չէ, այլ բարեկամական վերաբերում։ Այս երեւոյթները միթէ՞ կարելի է բարեկամութիւն կոչել։ Ընկեր Սուրից ուրուն Թուրքիոյ մէջ Թուրքերու բարեկամութեան կուսակից ըլլալուն տարակոյս չունինք. Ռուսիոյ կառավարական պաշտօնեաներուն պիտի բացատրէ անշուշտ թէ այս բարեկամութիւնը եւ ազգութիւնը ինչ ընթացք կը պարտադրեն։ Այս մասին կատարուած դիմումները ներկայացուած են մեր արտաքին գործավարութեան»։

ԿԵՆԴԱՆԻԻ ՆԵՐԱՄՈՒՄ

Ռուսիայէն կենդանիի առատ ներածում կը կատարուի վերջերս։ Ռուս արտաքին առեւտուրի վարչութիւնը շոգենաւի տէրերուն հետ բանակցութիւն կը կատարէ Թուրքիա կենդանի փոխադրելու համար։ Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, այս ամիս կարեւոր քանակութեամբ կով պիտի բերուի Օտեսայէն։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Վ. ՎԱԼԱԴԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Պէյրութի «Լա Սիրի» ֆրանսական օրաթերթը, խմբագրականով մը իր ընթերցողներուն կը ծանօթացնէ Վ. Վալադեանը՝ իբր տաղանդաւոր գրող։

Կենսագրական ծանօթութիւններ տալէ յետոյ անոր մասին, յօդուածագիրը կը թուէ Վալադեանի գործերը եւ մասնաւորաբար կը ծանրանայ «Երջանկութիւն» թատերախաղին վրայ, որ Վալադեանի գործերուն մէջ ամէնէն աւելի ծանօթն է հայ հասարակութեան.

ԳՈՀԱՐՆԵՐ

«Հանդէս Ամսօրեայ»ի նոյ-գեկտ. համարին մէջ, հայ ժողովրդական բանահիւսութեան մասին Արամ Երեմեանի ուսումնասիրութենէն կը քաղենք հետեւեալ փշրանքները.

Լուսնակ գիշեր,
Շամամ ծծեր,
Գացի տեսայ,
Թօնիր կշտին,
Նարս նստած՝
Թեւեր սօթած՝
Ալուր մաղէր.
Ջուխտ շամամը
Գոշին (կուրծք) խաղէր:

Ես մի աղուոր տեսի,
Աչքերը նման ծովի.
Թանգը (գօտի) վարդ - արեւի,
Արեգից էլ աղուոր տեսի:
Ցօնքերը զոյգ աղեղ,
Բուրմունքը վարդ․ անեղ.
Գռօշքը (շրթները) շաքարով լի,
Բերանից մեղր կու թափի,
— Էդ աղուորը ինծ եար արի:

ԱՐԴԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆր. Համբաւաւոր վիպագիր Մարսէլ Փրէվօ Gringoireի իր շաբաթական քրոնիկով, կ'անդրադառնայ արդիական բանաստեղծութեան ու կը փնտռէ պատճառները որոնք հասարակութիւնը ուծացուցած են անկէ։

Նոր մէկ քանի բանաստեղծներէ մէջբերումներ ընելէ յետոյ, կ'եզրակացնէ — Պիտի ուզէի ենթադրել թէ այս քերթուածները կը յիշեն հեգնանքի մտքով կը ըսեմ գանոնք թէ ոչ, կը հասկնա՞մ կամ ոչ, այդ չէ այսօրուան հարցը։ Ինչ որ կը յաւակնէի հաստատել, եւ ինչ որ կը նկատեմ ապացուցուած օրինակով, այն է թէ այդ տեսակ բանաստեղծութիւն մը կամովին կը հեռանայ այն բանաստեղծութիւններէն որոնք բոլորգրականութիւններուն մէջ, բանաստեղծական սնունդն եղած էին քաղաքակիրթ մարդոց։

«Այս անձնապաշտական բանաստեղծութիւնը պէտք չէ շփոթել Փօլ Վալէրիի մը գործին հետ։ Բանաստեղծ Վալէրիի գործին ընթերցումը կը պահանջէ ուշադրութիւն, որովհետեւ անոր նիւթը խոհական իմացական է։ Կը պահանջէ ֆրանսերէն բառերու առուգարանական խստապահանջութիւն, փիլիսոփայութեան, փիլիսոփայութեան ու երբեմն ալ, ուսողական ծանօթութիւններ։ Բայց Վալէրիի բանաստեղծութիւնը երբեք անյօդ չէ, ոչ ալ բռնի կերպով մթագնուած։

«Հաճեկան պիտի ըլլար օր մը ուսումնասիրել արդի բանաստեղծութեան «անձնապաշտականութեան» հետեւանքները։ Ու նախ փնտռել անոր պատճառները...»։

ԿՈՉ ՀԱՅ ԳԻՐԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Յայտնելով շնորհակալութիւն բոլոր այն ձեռքերուն, որոնք պատասխանեցին նախկին կոչիս՝ յղելով իրենց գործերէն մէյ մէկ օրինակ, եւ իրենց գրական կեանքը, հիմա կրկին կը խնդրեմ՝ աւելցնելով ուրիշ խնդրանք մը եւս, այն զոր 1909ին ըրած էի արդէն, «Մատենագիտութեան» Ա. հատորին «Յառաջաբանի տեղ»ին մէջ. Ահա թէ ինչ գրեր իմ. «Ես մտադիր էի սոյն գործիս մէջ գնել իւրաքանչիւր հեղինակի, թարգմանչի, խմբագրի համառօտ վարքը, իր լուսանկարով եւ 1904ին՝ բազմավէպի ծխարուարի պրակով կոչ ալ ըրի. բայց հազիւ երեք կամ չորս հոգի պատասխանեցին։ Նոյնը կ'ընեմ հիմա եւս՝ աւելի ուժգին։ Եթէ կոչս լսելի ըլլայ, Ցուցակներին մէջ կ'իրագործէի եւ այս փափաքս»։

Կը խնդրուի ուրեմն որ իրենց լուսանկարներն ալ ղրկեն բոլոր անոնք՝ որոնք ծառայեր են «Հայ Գիր»ին, գնելով նաեւ իրենց անունն ու ծննդավայրը եւ ծննդեան թուականը։ Իմի հետ շնորհակալ պիտի ըլլայ նաեւ Հայ Գրականութիւնը։

Հասցէ՝ P. Arsène Ghazighian Mechitariste, VENISE Italie).

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

105.— ԲԱԼԹԻԷՆ ԿԱՂԱՆԴԻ ԵՐԳ

Էլէք, էլէքն է եկեր,
Բալուեայ մելիքն է եկեր,
Ինչ է քարծեր պոչ խշուն
Բուրդ ու բամպակ ապրշում:
Թանկուլ, Թունկուլ, Մղարա.
Հարս մըն է բերեր Նոր Գեղայ,
Ջուրը ծգես, կը յողա՞յ,
Ջուրէն ճանե՛ս կը դողայ,
Եօթը պտուկ խաշ կ'ուտը
Տասը թոնիր ճաց կ'ուտը,
Կէնա կըսը ճիւա՛նդ իմ:
Կէնա կըսը ճիւանդ իմ:

Հաւաքեց՝ Մրզացի

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բարեկենդանի առթիւ, արամադրելի սրահները նախապէս վարձուած ըլլալով, Մարսէյլի մէջ փետրուար 18ի անհակառարութիւնը շաբաթ մը յետաձգուած էր եւ տեղի ունեցաւ փետր. 24ին, Foyer des Amicalesի սրահին մէջ,

Բայց ի՜նչ խանդավառ առնչ էին բոլորը։ Անոնք՝ որոնց մէջ Հայու հպարտ գիտակցութիւնը կայ եւ որոնց նայուածքը վաղուան ազատութեան անխախտ հաւատքը կը մատնէ։ Եւ որքա՜ն երիտասարդ էին անոնք։

Այդ երիտասարդ բազմութեան միջերան ու լիաթոք մարդաքտող «Մեր Հայրենիք»ը, որով բացուեցաւ հանդէսը, բողոքի պոռթկում էր կարծես, նետուած՝ ազատութեան անունով ազատութիւնը խեղդողներու երեսին։

Ու անմիջապէս ու սուշագիր.կարծես փետրուարեան հերոսներու աներեւոյթ ներկայութիւնն զգալով վերացած, անոնք ունկնդրեցին օրուան խօսքին, որուն պատմական մասը վիճակած էր ընկ. Ա. Արօեանի, իսկ վերլուծումը՝ ընկ. Մ. Գուլյուժճեանի։«Սասնոյ հովայեր», «Հերոսը», «Ափ մը մոխիր» արտասանութիւնները եւ ջութակախումբին հայրենի մեղեդիները խանդավառութիւնն ամբողջացուցին։

«Քամ փոթորանք»ի ռազմաշունչ բառերով փակուեցաւ հանդէսը։ Ահիշան մաճե՜ց երբեք թէ օր մը տարագիր բազմութիւններ իրենց կարօտն ու յոյսին հետ իր երգն ալ պիտի պահպանեն իբրեւ հայրենի աւանդ, չեմ գիտեր։ Սակայն կը զգամ թէ ծեր Նահապետին ոսկորները հրճուեցան այդ վայրկեանին Ս. Ղազարի մարմարեայ պահարանին մէջ, պաշտպան մեր հաւատքով հպարտացած։

— Ի՞նչ, լրացաւ բոլորը, այսպէ՞ս պիտի վերջանանք, ընկեր ջան, կ'ըսէր քովս նստող յաղթանդամ մշակ մը։ Ո՛չ երբեք։ Մեր հայրերն ու անդրանիկ եղբայրները ազատութիւնը սիրեցին ու անոր համար զոհուեցան. ես չեմ մոռնար այդ բոլորը. ես վաղուան կը սպասեմ անհամբեր։ Հաստատ է իմ կամքը. մեծ է իմ հաւատքը։

Քու հաւատքը իմն ալ է ընկե՛ր։ Բ.

ՑՈՒՐՏ ԵՒ ՓՈԹՈՐԻԿ

Ցուրտը պահ մը մեղմանալէ յետոյ, դարձեալ սկսաւ սաստկանալ Ֆրանսայի մէջ։ Ֆրանսայի օդաբանական կայանը՝ կը նախատեսէ թէ ցուրտը պիտի տեւէ քանի մը օր, զերոյէն 8 կամ 10 աստիճան վար։

Ձիւնի բուռն մրրիկ մը պայթած է Վօժերու մէջ։ Փողոցները ծածկուած են 40 սանթ. խաւով մը։

Փոթորիկի սաստկութենէն, Նիսի մէջ ծառեր տապալած են եւ եկեղեցիի մը զանգակատան քարերը ինկած։ Տասը տարիէ ի վեր նման փոթորիկ չէր տեսնուած։ Շատ փողոցներու մէջ երթեւեկը դադրած է այս պատճառով։

Ավինեոնի մէջ փոթորիկը քակած ու խլած է շէնքերու տանիքները։ Հեռագրական ձողեր կոտրած են, խզելով յարաբերութիւնները։ Իսկ Նիս-Փարիզ ճեպընթացը ճամբան մնացած է, փոթորիկի բռնուած ըլլալով։

Եւրոպայի զանազան մասերուն մէջ ալ վիճակը նոյնն է։

Ձիւնի նոր մրրիկ մը կ'աւերէ Սիլէզիան, ուր Վայսթերիցի հովտին բնակիչները մեկուսացած են աշխարհի մնացեալ մասէն։ Գիւղացիները որոնց ղոները ու պաշտուհաները գոցուած են նստած ձիւնին պատճառով, ստիպուած են խրամ փորել դուրս ելլելու համար։

Սառնամանիքի պատճառով, Սեւ ծովը ծածկուած է խոշոր սառցակոյտերով, որոնք ժանուանդ կը խափանեն Վոսփորի մուտքը եւ կը դժուարացնեն նաւարկութիւնը։

ԱԿՌԱՅԻ ՅԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Գ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

(կը լսուին ոտնաձայներ. Գուրգէն բոլորովին մօտեցած է դրան. կռնակը կեցած է Շաքէ, ձեռքը անոր ուսին. ընդհանուր, յուզումնալից սպասում. կը մտնէ Թ.ի կինը):

ԹԱԴԻՈՐԻ ԿԻՆԸ.— (ցեռքով դուռը բաց բռնած, դողդոջ ձայն. Հրամմեցէք, պէ՛յ էֆէնտիի...

(կը տեսնուի Գուրգէնի բազուկը որ դաշոյնը կը բարձրացնէ ու կ'իջեցնէ ուժգին՝ դրան բացուածքին միջեւ: Շաքէ փակած է աչքերը ձեռքերով):

կը լսուի ցաւագին ճիչ մը եւ մարմնի մը անկումը. դուռը կը մնայ կիսաբաց:

Գուրգէն՝ կատաղի ու սարսռուն քաշուած է մէկ կողմ. սարսափի լռութիւն մը, որ թոյլ կուտայ լսել Գուրգէնի արագ եւ ուժեղ շնչառութիւնը. զարմանքով՝ ձեռքին կը նայի, կարծես չհաւատալով անոնց ուժին. վայրագ գոհունակութիւն մը կը կարդացուի դէմքին վրայ: Խնական վախ մը բոլորը իրարու քով հաւաքած է բացի Գուրգէնէն որ դրանէն քիչ մը հեռու, առանձին կը կենայ)

ԳՈՒՐԳԷՆ.— Հա՛յր, լմնցաւ...

ԲԱՐԹ.— (Լռութենէ մը յետոյ, վարանքով). Ո՛չ, գեռ, ո՛չ... բոլորովին. :

ԳՈՒՐ.— (կը մօտենայ դրան արագ, կարծես նոր քաջութիւն առած). Ցե՛ս աս աչքերը, անփայլ, կկոցուած, անքթիթ. լմնցաւ...

ԲԱՐԹ.— Այո՛, այո՛... լմնցաւ, բայց... ո՛չ բոլորովին...

ԳՈՒՐ.— (Զղագրգիռ՝ կ'երթայ Բարթամեանի ձեռքէն քաշել ու կը մօտեցնէ գայն դիակին). Եկուր ու տես, անշարժ... լուռ... անշունչ... բռի քեզի թէ լմնցաւ։

(Պահ մը հայրը դիտելէ յետոյ)

Է՛հ ուրեմն, հիմա ...

ԲԱՐԹ.— (Ջեռքերը գորովով դրած Գուրգէնի ուսերուն). Ջի բաւեր. պէտք է երթալ...

ԳՈՒՐ.— Նորէ՞ն...

ԲԱՐԹ.— Մանաւանդ հիմա...

Շաքէ ընդոստ ցնցում մը կ'ունենայ. պահ մը Բարթամեանը դիտելէ յետոյ, աճապարանքով կը մեկնի):

ԳՈՒՐ.— Երթա՛լ, նորէ՞ն...

ԲԱՐԹ.— Ու միշտ քալել... մինչեւ գտնեն կեանքը... քուկդ.

ԳՈՒՐ.— Կեա՛նքը... ի՛նչ...

ԲԱՐԹ.— Ապրելու ազատութիւնը...

ԳՈՒՐ.— Կեա՛նքը...ապրելու ազատութիւնը...Ա՛հ,չէ՛,ծծել առնախ ճամբաներու փոշին, աչքը յառած առաջի մը որ չես տեսներ. սրտերու ընկերակցութիւն մը կարօտնալ ու թափել լքումի արցունքներ. եւ թերեւս իյնալ... անյայս.. երազաթափ... մինա՛կ, մինա՛կ... ա՛հ, չէ՛. հոս ալ կրնամ մեռնիլ... հիմա որ կրնամ մնալ...

(կը մտնէ Շաքէ, գլուխը ծածկած, վերարկու մը թեւին ու ճամբու լեցուն մախաղ մը բռնած):

ԲԱՐԹ.— (Դիակը մատնանշելով). Եթէ մնաս, կրնաս ողջնալ. գնա ուրեմն... փնտռել որ գտնես ինքզինքդ, էութիւնդ, կեանքը որ երազեր ես, երազը որ ի զուր հետապնդեր ես ցարդ. մենք չենք կրնար. մենք ալ անցեր է. մի նայիր մեզի. գնա ուրեմն եւ երբ հանդիպիս մարդոց, որ ազատ շնչելու համար գիտեն ուրախ մեռնիլ,ըսէ՛ թէ արդէն պապդ մեռցուցեր ես քու մէջդ. պիտի հասկնան թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզես...

(Մեղմօրէն զայն դէպի դուռ կը հրէ):

ԳՈՒՐ.— (Մղումին տակ թեթեւօրէն ընկրկած, լուռ, պահ մը հայրը կը դիտէ, կը բռնէ ձեռքն ու ծնրադիր). Հա՛յր...

ԲԱՐԹ.— Ոտքի՛, մի՛ թուլնար, մանաւանդ որ դուռնէն դուրս չելած պէտք է մէջդ մեռցուցած ըլլաս նաեւ զիս ու մայրդ ալ...:

ԳՈՒՐ.— (Ցաւագին ժխտումով). Ո՛հ...

ԲԱՐԹ.— Անպէտ յուզումներով մի յոգնեցներ սիրտդ. ճամբադ արդէն երկար է եւ դժուար. բաժնուէ ուրեմն յանկարծ փրթող պտուղի պէս... անհիւ, անցաւ, որ ընթացքդ ետ նայելու պէտք չզգաս...: Հիմա լաւ մտիկ ըրէ: Երբ պարտէզին դռնէն դուրս ելլես, ուղիղ մտիր դիմացի փողոցը. մութէ,մարդ մարդասանք չկայ, տուները արդէն քանդուած են եւ ամայի. եւ եթէ ոտքիդ կծախքներ կ'ռոչին, մի ընկրկիր, կոխէ՛ անցիր։ Փողոցին անդին դաշտը կը բացուի. ազբիւրին հասնելէ յետոյ, բռնէ աջի արահետը որ ուղղակի բլրան ժայռուտը կը տանի. այդ ժայռուտը մեր պապերը շիներ էին որ, հարսները անոր ետեւէն տանին իրենց յղութեան ուխտը. ան ալ պղծուեցաւ. նախ ուրեմն անկէց սկսէ. տուր կրակը. պահ մը կանգ առ հոն եւ մեզմէ նշանի մը սպասէ եւ երբ տեսնես այդ նշանը, քալէ ա՛ն առանց անլաց, անզիջ, թեթեւ սրտով առանց ետ նայելու...: Հիմա գնա՛, գնա՛ ալ...

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

Անկարելի է որ մեր երկրին ծեռնհաս պաշտօնատարներէն մէկը նման յայտարարութիւն մը ըրած ըլլայ, քանի որ ոչ միայն Թուրքիա, այլ Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ նման եւրոպական պետութիւններ անգամ պէտք ունին օտար դրամագլուխի:

Թուրքիոյ մէջ այլեւս պատմութեան անցած է այն շրջանը, երբ օտար դրամագլուխին կը հետեւէր քաղաքականութիւնը, որ տխուր դեր կը կատարէր: Նախկին պայմաններով եւ ձեւով գործելու համար Թուրքիա եկող օտարներուն եւ անոնց դրամագլուխներուն առջեւ միանգամընդմիշտ փակ են մեր դռները:

Արդէն նախկին վարչութեան տկարութեան հետեւանքով էր որ օտար դրամագլուխը այդ տ սակ ձեւ մը առած էր Թուրքիոյ մէջ: Իսկ Թուրք հանրապետութիւնը որ արեան գնով ձեռք բերած է իր անկախութիւնը, ծայր աստիճան դիւրազգած է այդ ուղղութեամբ: Եւ ճիշդ այդ պատճառով է որ միւս ազգերուն հետ մեր հաւասարութիւնը պարտադրեցինք աշխարհին: Հետեւաբար դրամագլուխի խնդիրն ալ տարբեր բնոյթ մը չի կրնար ունենալ: Կը նշանակէ թէ նման պարագայի մը մէջ պէտք է ուշադրութիւն դարձնել պայմանագրութեան պայմաններուն եւ մանրակրկիտ քննութիւն կատարել:

Կասկած չկայ թէ ամէնէն աւելի օտար դրամագլուխի պէտք ունեցող երկիրներէն մէկն ալ Թուրքիան է: Բնականաբար, կարելի չէ պնդել թէ Թուրքիա յաւիտեան պիտի կարենայ սեփական միջոցներով գոհացում տալ իր պահանջներուն.

Նկատելով որ հարստութեամբ միայն կարելի է ապահովել երջանկութիւնը, ստիպուած ենք տնտեսական արտակարգ գործունէութիւն ցոյց տալ: Թուրքիոյ տնտեսական ծրագիրներուն իրականացումը միլիառներու կը կարօտի: Իսկ Թուրքիոյ պիւտճէն անբաւական է, որովհետեւ անոր մէկ քառորդը արդէն արտասահման կ'երթայ: Մէկ խօսքով Թուրքիա վարկի պէտք ունի:»

Ջրային աւերները Տաճկաստանի մէջ

Պոլիս, 2 մարտ.— Վոսփորի և Մարմարա ծովուն մէջ շոգենաւային երթեւեկները երէկուընէ ի վեր բոլորովին դադրեցան: Ոսկեղջիւրը սառեցաւ: Վոսփորի մէջ խոշոր սառնակոյտեր կազմուած են եւ կը յառաջանան դէպի հարաւ: Ղալաթիոյ կամուրջին առջեւ սառոյցները թումբ մը կազմած են: Բազմաթիւ հնաքրքիրներ կը դիտեն այս անօրինակ տեսարանը:

Հեճասդանի եւ արեւելեան կալիցիոյ մէջ սաստիկ ցուրտ կ'ընէ: Ջերմաչափը տեղ տեղ զերոյէն 32 աստիճան վար կը ցուցնէ: Վարշաւայի մէջ, սառնամանիքին պատճառաւ ջուրի նեղութիւն կայ: Վայրաշարժները չեն կրնար ջուր առնել կեդրոնական կայարանէն եւ կը ստիպուին 20 քիլոմեդր ճամբայ կտրել ջուր առնելու համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ռոնի հովիտին մէջ Մարսէյլէն մինչեւ Վալանս, առջի օր աննախընթաց փոթորիկ մը պայթեցաւ: Երկաթուղիի ամբողջ երկայնքին փռուած են արմատախիլ ծառեր, հեռագրասիւներ, երկաթուղային նշանասիւներ եւայլն: Տրամադրելի բոլոր պաշտօնեաներն ու գործաւորները աշխատանքի լծուեցան ճամբան մաքրելու համար: Կառախումբերը այս պատճառով մեծ յապաղումներ կրեցին: Վինթիմիլլայի կառախումբը 9.30 ժամ յապաղումով հասաւ Փարիզի կայարանը: Ստիպուեցան Լիոնի մէջ մասնաւոր կառախումբեր կազմել և ճամբայ հանել դէպի Փարիզ:

Փոթորիկը աւելի մեծ աւերներ գործած է Նիմի, Նարպոնի եւ Ավինեոնի մէջ: Գիւղի մը եկեղեցիին զանգակատունը թռաւ: Հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները ընդհատուեցան: Նիւթական կորուստը անհաշուելի է: Արլի շրջանին մէջ ուրականը շատ սաստիկ էր: Հովը թռցուց կարգ մը տուներու տանիքներն ու ծխնելոյզները: Արլի շրջանին մէջ ձիթենիները մեծ վնասներ կրեցին. յառաջիկայ հունձքը փճացած կը նկատուի:

Ծովուն վրայ եւս փոթորիկը մեծ աւերներ կը գործէ:

Մասնափոռձ Քուպայի նախագահին դէմ

Հավանայէն կը հեռագրեն թէ տեղական ոստիկանութիւնը յաջողած է ժամանակին երեւան հանել ընդվզմնակ դաւադրութիւն մը՝ ուղղուած Քուպայի հանրապետութեան նախագահ զօր. Ճէրարտօ Մաքատօի դէմ: Ձերբակալուեցան 20 դաւադիրներ, որոնց ծրագիրն էր կառավարութիւնը տապալել եւ իրենք անցնիլ իշխանութեան գլուխը: Դաւադիրներուն մէջ է նախագահին հօրեղբօրորդին՝ Կուսթավօ Մաքատօ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԵՇԹԱՅԻ ոստիկանութիւնը երեւան հանեց պոլշեւիկեան նոր կազմակերպութիւն մը: Ձերբակալեց 60 համայնավար պրոպագանդիստներ, որոնք յարաբերութեան մէջ էին Պերլինի եւ Վիէննայի համայնավար կոմիտէներուն հետ: Ձերբակալուածներէն չորսը պարագլուխներ են:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ 10 օրուան ընթացքին (փետր. 11—20) մեռան 2390 հոգի, որոն 54ը արկածով, 12ը անձնասպանութեամբ, 13ը ժանտատենդէ, 60ը կարմրախտէ, 132ը հարսանիթէ, 123ը կոկորդախտէ եւլն: Նոյն շրջանին կատարուած է 575 ամուսնութիւն: Ծնած են 1318 ողջ երախաներ (653 մանչ եւ 665 աղջիկ): Փարիզէն դուրս Սէնի նահանգի միւս մասերուն մէջ ծնած են 384 երախայ, մեռած են 375 հոգի:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.	

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՄԱՐՏ 1929 — 5 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 897 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՕՍՔԵՐԸ ԵՒ ԳՈՐԾԵՐԸ

Աւելորդ չենք սեպեր անգամ մըն ալ քրքրել Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթին ծանօթ խմբագրականը, որուն գլխաւոր մասերը ամբողջութեամբ արտատպած ենք այսօր։

Գաղութներու ազգային կազմակերպութեան ձախողման հիմնական պատճառը եղած է, մինչեւ այսօր, զանազան հոսանքներու դիրքը՝ խորհրդային Հայաստանի հանդէպ։

Այդ հոսանքներէն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր ժողովներով, հրատարակութիւններով եւ ճառերով կը ներկայանայ իբրեւ գաղափարական ընդդիմադիր, բայց կը մերժէ ո՛ր եւ է բռնի գործողութիւն՝ տիրող կարգ ու սարքը տապալելու համար։ Եւ այս նկատի առնելով Հայաստանի եւ առհասարակ հայ ժողովուրդին գերագոյն շահերը։

Միւս հոսանքներէն ռամկավարները կը պարծենան իբրեւ անվաշխ'ո բարեկամ եւ հաւատարիմ աջակից, թէեւ փոխարէն կը տեսնեն ոչ թէ գնահատութիւն, այլ թուք ու մուր, թէ Երեւանի մէջ եւ թէ անոնց արտասահմանի մունետիկներուն միջոցաւ։

Բայց ահաւասիկ «Արեւ»ը կը գրէ բաներ, որոնք առնուազն հեթանոսական են։

Արտատպենք նորէն

— «Այսօր պետութիւն մը ունինք որ մեզի պէտք չի թողուր կամ կ'արգիլէ ամբողջ ազգին ճակատագրովը զբաղիլ»։

Այս պերճախօս յայտարարութենէն յետոյ, ահա եւ տրամաբանական եզրակացութիւնը.

—«Բայց քանի որ ան չի զբաղիր կամ չի կրնար զբաղիլ հայութեան կէսին ճակատագրովը՝ ուրիշներ պէտք է զբաղին անով եւ զբաղին այնպէս մը որ այդ կէսը ինքն իր մէջ ներդաշնակ ըլլայ, միւս կէսէն օգտուելու նաեւ անոր օգտակար ըլլալու ի վիճակի գտնուի»։

Մէկ խօսքով, ամբողջ ծրագիր մը, որուն դէմ ոչ մէկ առարկութիւն կարելի է ընել։

Արդ, ռամկավարները ի՞նչ կ'ընեն իրականին մէջ, այդ ծրագիրը գործնական գետնի վրայ դնելու համար։

Բացատրեցինք եւ նորէն կը կրկնենք, — պարզապէս խափանարար աշխատանք։ Իսկ «Արեւ»ը, հոգ չէ թէ խմբագրութեան անունով, իր յոյսը կապած է միակ անձի մը։ Հրաշքներ կ'սպասէ այդ մէկ մարդէն։

Այդ առաջարկը դրած ատեն, երեւան կուգայ որ յուսահատած է միւս բոլոր միջոցներէն, թէեւ առանց զանոնք լրջօրէն փորձած ըլլալու։

Անցեալ տարի, եւ աւելի առջի տարին ալ, նոյն «Արեւ»ը դարձեալ պարզելով գաղութներու կազմակերպութեան պահանջը, լուծման ձեւերն ալ կը ցուցնէր։ Կ'առաջարկէր համագործակցութիւն հաստատել չորս հոսանքներու միջեւ (համայնավարներն ալ միասին)։ Յետոյ կը թելադրէր սահմանադրութիւն մը խմբագրել եւայլն։

Այդ օրերուն չկար «մարդ մը կ'ուզենք»ի գիւտը, ոչ ալ այսօրուան յեղապատառ ճիչը։

Արդ, ռամկավար թերթը կրնա՞յ ապացուցանել թէ միւս բոլոր բանաձեւերը — իր իսկ տեսակէտները — փորձելէ եւ անոնց անկարելութեան համոզուելէ յետոյ, յանգած է այս միակ ելքին, միակ անձի մը ծրագրին։

Դժուար թէ կարենայ փաստել։ 1924էն ի վեր, ռամկավարները ոչ մէկ ձեռնարկ փորձած են, գոնէ իրենց անկեղծութիւնը ապացուցանելու համար։ Ոչ իսկ ձեւական խօսակցութիւն մը ունեցած են, այս գետնին վրայ։ Իսկ խափանարար խաղեր՝ որքան որ կ'ուզէք, սկսելով ռումանահայ թեմ. Խորհուրդի նախաձեռնութենէն մինչեւ Եւրոպայի թեմական կազմակերպութեան փորձը։ «Արեւ»ը Եգիպտոսի մէջ կը հրատարակուի եւ թերեւս ուզէն փաստ ծառայեցնել այդ գաղութին ծանօթ անցուդարձը։

Չենք վարանիր յայտարարել թէ հեռաւոր կապ անգամ չկայ այդ անցուդարձին, եւ հրապարակ դրուած հարցին միջեւ։

Ուրեմն, ի՞նչ կ'ուզեն ընել, վերջապէս, բոլոր տեսակի ռամկավարները, երկուքը մէկ հրահրելով խնդիրը եւ լուծման ձեւ մը ալ ցուցնելով, բայց առանց ո՛ր եւ է քայլ առնելու։

Որո՞ւ քթին կը խնդան, իրենց ընկերներո՞ւն, թէ սա ցիրուցան բազմութիւններուն, որ գոնէ այս կենսական գործին մէջ հրաշք չեն սպասեր, այլ պարզապէս բարի կամք եւ գործակցութիւն։

Ամբողջ Դաշնակցական մամուլը 1922էն ի վեր միաբերան կը յիշեցնէ այս պարագան։ Չկայ ո՛ եւ է պատասխանատու խմբագիր կամ գործիչ, որ ժխտած ըլլայ գործակցութեան միջոցները։ Ընդհակառակն, շատ մը ընկերներ չափէն աւելի հաշտարար տրամադրութիւններ ցոյց տուած են։

Եւ այսօր իսկ, հակառակ այնքան դառն փորձառութեանց, մենք նորէն պատրաստ ենք դիմաւորելու մեր հակառակորդները, եւ անմիջապէս գործի լծուելու, հիմնուելով «Արեւ»ի այն ճառաբանութեան վրայ զոր արտատպած ենք նորէն։ Մեր պահանջն է, միայն, որ միանգամ ընդ միշտ ձգեն եւ մէկդի նետեն «մարդ մը կ'ուզենք»ի խեղկատակութիւնը, եւ լրջօրէն ... ցաւին դարման տանելու ամէնէն բնական, օրինաւոր եւ դիւրին միջոցներուն վրայ։

Այդ միջոցները իրենք շատ լաւ գիտեն, եւ կրնան կրկին կրկին սերտել, կարդալով իրենց իսկ խմբագրականներն ու զանազան գրութիւնները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՄԱՐԴ ՄԸ Կ'ՈՒԶԵՆՔ»

Ահաւասիկ էական հատուածը այն խմբագրականին, որով Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը «նոր և յանդուգն» առաջարկ մը կը դնէ մէջտեղ («Արեւ», 20 փետր.)

— «Այսօր, [illegible] տարի վերջը, հեղինակաւոր մարդու պէտքը՝ արտասահմանի մէջ՝ աւելի զգալի է եւ իր գոյութիւնը աւելի դժուար։ Այսօր պետութիւն մը ունինք որ մեզի պէտք չի թողուր կամ կ'արգիլէ ամբողջ ազգին ճակատագրովը զբաղիլ, բայց քանի որ ան չի կրնար զբաղիլ հայութեան կէսին ճակատագրովը՝ *ուրիշներ* պէտք է զբաղին անով եւ զբաղին այնպէս մը որ այդ կէսը ինքն իր մէջ ներդաշնակ ըլլայ, միւս կէսէն օգտուելու, նաեւ անոր օգտակար ըլլալու ի վիճակի գտնուի։

Ուրիշնե՞ր։ Ովքե՞ր։ Ի՞նչպէս։ Քանի ժամանակը կ'անցնի՝ այնքան աւելի կը փորուի խրամատը ոչ միայն կուսակցութիւններու, այլ եւ անհատներու, մինչեւ անգամ նոյն կուսակցութեան — ամէնէն կարգապահին, միաձոյլին — պատկանող անհատներուն միջեւ։ Յոյս չկայ, գէթ այսօրուան, գէթ վաղուան համար, որ նախ քանի մը տասնեակ մարդ քով քովի գան եւ համաձայնին խնդիրներու մասին եւ յետոյ քանի մը հոգի, անոնցմէ պաշտօն առած, համաձայնութեամբ առաջ տանին իրենց յանձնուելիք ազգապահպանութեան գործը։ Կը մնայ միայն՝ որ այդ անկարելիութիւնը տեսնելով, կուսակցութիւններն ու ժողովուրդը ամբողջութեամբ որոշեն ընդունիլ *մէկ հոգիի* ղեկավարութիւնը՝ գէթ հինգ կամ տասը տարուան պայմանաժամով մը։

Ո՞վ չի խղճահարիր, չի տանջուիր տեսնելով թէ մեր դարաւոր ժողովուրդը ամէն օր քայլ մը աւելի դէպի կորուստ կը դիմէ արտասահմանի մէջ ու մեր ցանկութիւնները այդ անկումը կասեցնելու՝ օգտակար ըլլալէ զատ նոյն իսկ վնասակար կ'ըլլան այդ գործին։ Ո՞վ չի մտածեր թէ բան մը, ուրիշ բան մը պէտք է ընել քան ինչ որ կ'ընենք այսօր։ Ո՞վ չըսեր ինքնիրեն՝ թէ այդ նոյն ցանկութիւնը եւ ճիգը միասին խելք ու կամք ունեցող միակ անձ մը՝ ապահովապէս աւելի, շատ աւելի լաւ պիտի կրնար ծառայել ազգին քան ուրիշ շատեր՝ իրենք իրենցմէ կամ տարբեր-տարբեր տեղերէ իրենց ներշնչումը ստանալով։

Ըստ այս ծրագրին՝ կուսակցութիւններն ու մարմինները ինքզինքնին կը դնեն տրամադրութեան տակ վարիչին, որ անոնց մէջէն ու դուրսէն կ'ընտրէ իր խորհրդականներն ու պաշտօնեաները։

Գալով վարիչին ընտրութեան, տեղի կ'ունենայ այսպէս։— Երբ գաղափարը կը քննուի եւ հրապարակաւ կը յայտարարուի թէ գլխաւոր կուսակցութիւններ, մարմիններ եւ անհատներ համաձայն են անոր, վարիչի պաշտօնին թեկնածուները կը հրաւիրուին իրենց ծրագիրը ներկայացնել այդ գլխաւոր կուսակցութիւններուն եւ մարմիններուն։ Անոնց *«սկզբունքի նախնական համաձայնութենէն»* վերջ խորհրդակցական ժողով մը, ի ներկայութեան թեկնածուին — եթէ պէտք ըլլայ՝ յաջորդաբար մէկ քանիներուն — կ'որոշէ վերջնական համաձայնութիւնը եւ ստորագրելով կը բաժնուի մինչեւ պայմանաժամին վերջաւորութիւնը կամ վարիչին մահուան ու հրաժարման պարագային՝ մինչեւ նորի մը ընտրութիւնը։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԽՕՍՔԵՐ

Ընթերցող մը «Ճիւմհուրիէթ»ի հարցուցած է թէ՝ «ի՞նչ պիտի ըլլայ, եթէ Յունաստան չյարգէ Լօզանի մէջ եւ անկէ յետոյ իր ստանձնած յանձնառութիւնները»։ Յայտնի ամբոխավար Եօնուս Նատի խմբագրականով մը «*Բաց պատասխան*» մը կուտայ։ Կը քաղենք գլխաւոր կէտերը.

«Նախ կը գրաւուին Թուրքիոյ հելլենահպատակներուն բոլոր կալուածները։ Այս պարագային անբնական եւ նոյնիսկ անկարելի կացութեան մը պիտի մատնուինք։ Ասոր դարմանն է կամ հաշտութիւնը, կամ պատերազմ մը։ Մեր կարծիքով, աւելի հաւանականը պատերազմ մըն է։ Եւ այս պատերազմը ուզողը մենք չենք, այլ Յունաստանը, բուն իսկ Վէնիզէլոսը։

«Այո՛, Վէնիզէլոս ձեռքի տակէ եռանդով պատերազմի կը պատրաստուի։ Եւ Էնկիւրիի բանակցութիւնները այսպէս կը ձգձգէ, որպէսզի ժամանակ ունենայ իր պատրաստութիւններով զբաղելու։ Անատոլուի արկածախնդրութեան պարտեալ և խեղճ հերոսը, իր եւ իր ազգին վարկը վերստանալու ցնորքէն տարուած է։ Ճար չկայ, թուրքեւհելլէն առկախ խնդիրները ուժով պիտի լուծուին։

«Եթէ անցեալ եւ նախընթաց տարի պէտք եղածը ընէինք, մինչեւ հիմա շատոնց համաձայնութիւն գոյացած էր։ Հիմա ալ ուշ չէ. բայց 3—4 ամիս, մէկ տարի յետոյ, պատերազմը անխուսափելի պիտի դառնայ։ Որովհետեւ, Վէնիզէլոս ասոր կ'աշխատի։ Մարդը անպայման որոշած է անգամ մըն ալ փորձել իր բախտը»։

Ժընեւի ժողովը

Երէկ առաւօտ ժամը 11ին Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին 54րդ նստաշրջանը, ներկայութեամբ 14 պետութեանց ներկայացուցիչներուն։

Օրակարգի ամէնէն կարեւոր հարցն է փոքրամասնութեանց խնդիրը, զոր պիտի ներկայացնէ Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրեզեման։ Ընկերվարականներու պաշտօնաթերթ «Ֆորվերց» կը գրէ թէ «այս հիմնական խնդրին կարգադրութենէն կախում ունի ժողովուրդներու միջեւ համերաշխութիւնը, նոյն իսկ համաշխարհային խաղաղութիւնը»։

Կ'աւելցնէ թէ 1919ի եւ 1920ի հաշտութեան դաշնագիրները ազատագրեցին կարգ մը փոքրամասնութիւններ, որոնք օտար լուծի տակ կ'ապրէին, սակայն միեւնոյն ժամանակ ստեղծեցին նոր փոքրամասնութիւններ։ Այսպէս՝ Էօփէն, Հարաւային Թիրոլ եւ Մէմէլի հողամասը մայր հայրենիքէն բաժնուեցան առանց տրամաբանութեան։ Բոլոր պետութիւնները յանձնառութիւններ ստանձնեցին փոքրամասնութեանց հանդէպ։ Իտալիան է որ ոեւէ յանձնառութիւն չունի Թիրոլի հանդէպ։ Հետեւաբար անհրաժեշտ է կազմել մնայուն մարմին մը, որ զբաղի փոքրամասնութեանց խնդրով, Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեան տակ։

«Ֆորվէրց» եզրակացնելով, կ'ըսէ.— «Փոքրամասնութեանց իրաւունքները պաշտպանելով, պարտուած Գերմանիան բարոյական անլուր յաղթանակ մը պիտի տանի, որովհետեւ ոչ միայն իբրեւ փոքրամասնութիւն ցրուած 30—35 միլիոն մարդիկ, այլեւ լաւագոյն ապագայ մը յուսացողները վստահութիւն եւ երախտագիտութիւն պիտի յայտնեն իրեն»։

Կեղծարարը ձերբակալուեցաւ

«Ուեթրէխթշէ Տակպլատ»ի մէջ հրատարակուած ծանօթ կեղծ դաշնագիրներու հեղինակը՝ Ալպէրթ Ֆրանք, այլ անունով Հայնէ, կիրակի առաւօտ ժամը 1ին ձերբակալուեցաւ Պրիւքսէլի կայարանին մէջ՝ երբ վար կ'իջնէր Հոլանտայէն հասնող կառախումբէն։ Ոստիկանութիւնը լուր առած էր իր մասին Պրիւքսէլի «Սուար» թերթին կողմէ, որուն Ֆրանք առաջարկած էր ծախել քանի մը շաբաթ առաջ յիշեալ փաստաթուղթերը։ Օրերէ ի վեր կը հետապնդուէր արդէն։ Շաբաթ օր ձերբակալուած էր կին մը, որ իբր քարտուղար կը ծառայէր իրեն եւ որ կարգ մը խոստովանութիւններ ըրաւ։ Կիրակի առաւօտ Պրիւքսէլի կայարանին մէջ կը սպասէր Ալպէրթ Ֆրանքի կինը, որ կ'ուզէր յայտնել ամուսինին թէ իր տունը խուզարկուած եւ կարգ մը կարեւոր փաստաթուղթեր գրաւուած են։ Կինը ձերբակալուեցաւ, բայց ազատ արձակուեցաւ յաջորդ օրը։

Ֆրանքի վրայէն գտնուեցաւ 9000 ֆրանք դրամ եւ վաւերաթուղթ մը, որ բնագիրն էր Ուեթրէխթի թերթին հրատարակածին։ Մարդը խոստովանեցաւ որ խնդրոյ առարկայ դաշնագիրները ինքը խմբագրած էր՝ իբրեւ օրինակ ունենալով պատերազմէն առաջուան ֆրանքօ-ռուս դաշնագիրը եւ պատերազմէն յետոյ կնքուած կարգ մը դաշնագիրներ։ Ֆրանսական գինանշանը կեղծած է՝ 25 սանթիմնոց նիքէլ դրամով մը։

Ալպէրթ Ֆրանք Հայնէ ծնած է 1896ին Շէրպէէքի մէջ։ Հայրը հոլանտացի Հրեայ մըն է, մայրը գերմանուհի։ Պելճիքական հպատակ է։ Հրատարակած է կարգ մը թերթեր, որոնց մէջ աշխատած է Գերմանիան արդարացնել եւ մեծ պատերազմին պատասխանատու ներկայացնել Ֆրանսան, Անգլիան եւ Ռուսիան։ Քանիցս իբրեւ դրամաշորթ դատապարտուած է Լոնտոնի, Փարիզի եւ Լիէժի դատարաններուն կողմէ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՔԱՐՈԶՆԵՐ

(ՆԱԽԱԲԱՆ)

Աստուած սէր է եւ գիտէք թէ ինչպէս իր սէրը կը յայտնէ մարդոց, որոնց երբ ուզէ բարիք ընել, նախ կը սկսի պատժել մեղքերու համար որ թերեւս չեն գործած, ո՛չ ալ գործելու միտք ունեցած կամ գործած են անգիտութեամբ։ Աստուածային այս մանկավարժական եղանակին նշանաբանն է «Սկիզբն իմաստութեան երկիւղ Տեառն», որ մեր լեզուով պարզապէս կը նշանակէ.— նախ ծեծ, յետոյ խրատ։ Որովհետեւ, թէեւ սկզբունքով՝ լսողութեան գործարան նշանակուած է ականջը, բայց մարդ արարածը աւելի կռնակով է որ կը լսէ։

Յոբը մէջտեղն է։ Կը յիշէք թէ զայն խելքի բերելէ առաջ, Աստուած ինչե՛ր բերաւ այս խեղճին գլխուն ու մարմնին բոլոր մասերուն։ Աստուած, որ դժոխք մըն է սարքեր, իբրեւ թէ երկիրը չբաւէր, պատիժ հնարելու մէջ անսպառ երեւակայութիւն եւ կորով ցոյց տուած է միշտ։ Երբ սկսի փորձի ենթարկել մարդուն համբերութիւնը, կրնայ մինչեւ իսկ ծնող բոլոր արգանդները, բոլոր ծնունդներն ու ծնունդի տուն տուող խորհրդաւոր եւ անխորհուրդ գործողութիւններն ալ անիծել տալ։ Եթէ փորձին մէջ պարտուեցար՝ դժոխք, եթէ յաղթեցիր՝ դրախտ կը ղրկէ...։ Պարտուիս թէ յաղթես, կը հեռացնէ քեզ այս երկրէն, որ կ'երեւի, գէշ քունէ մը յետոյ, ցաւոտ գլխով երեւակայեր ու ստեղծեր էր։ Այս է անոր ամէնէն մեծ բարութիւնը։ Բայց մինչ այդ, քանի մը անգամ կ'առնէ-կուտայ հոգիդ ու փորձանք չի ձգեր որ չտեղացնէ գլխուդ։ Ծովու աւազին պէս անհամար, բայց այլազան են այդ փորձանքները։ Ահա թէ ինչո՞ւ մարդը կը սիրէ հաճոյքով դիտել անոնց տարբերութիւնները, անշուշտ ուրիշներուն վրայ։

Բայց Աստուած, որուն ձեռքին մէջ են բոլոր միջոցները, երբեք անձամբ չի գործեր իր պատուհասներուն մէջ։ Իբր վարպետ բեմադիր, կը կարգադրէ, կը թելադրէ ու կը դիտէ իր անհաս բարձունքէն. եւ որովհետեւ բարի ալ է, պատժելէ առաջ կ'ազդարարէ՝ միշտ ուրիշին միջոցով։

Այսպէս է որ հայ ազգը զգաստացնելու համար, Եգիպտոսի մէջ, իր անունով հրատարակել կուտայ «Հրեղէն Սիւնը»։ կրօնական սրամիտ երգիծաթերթ մը, որուն աստուածընտիր պաշտօնեան ստանձնած է ոստիկանի դեր կատարել հայ ազգին սրտին, մտքին ու լեզուին վրայ։ Կամօք Տեառն, ան կը կոչուի Բիւզանդ, մականուանեալն Կէօզիւպէօյիւքեան։ Բայց այս անունը որ թուրքերէն կը հոտի, եւ հետեւաբար հեթանոս, անշուշտ ուղիղ չի համամատեր քրիստոնեայ առաքեալի իր պաշտօնին հետ, պէտք է ուրեմն կէօզիւպէօյիւքեան անունը մկրտել, զայն դարձնել լուսաւորչական՝ թարգմանելով հայերէնի = Աչքըմեծեան։

Պր. Աչքըմեծեան որ քառասունէն յետոյ արժանացած է Աստուծոյ շնորհին, եղած է Ռոպըրթ քոլէճի աշակերտ, լաւ մարզիկ, կոտրած է ցատկելու մրցանիշեր։ Չարամիտներ կ'ըսեն թէ այնքան շատ ցատկած է որ գլխուն մէջ թելեր փրթած են. եւ հիմայ որ ինքը դադրած է ցատկելէ, իր տեղ լեզուն է որ կը ցատկէ գանկին մէջ։

Մենք պիտի փաստենք թէ կը սխալին չարամիտները, անդրադառնալով մեծ-պահքի առթիւ իր տուած խրատներուն։

ԽԱՐՏՈՒ

„Ի՞ՆՉ ԿԸ ՄՏԱԾԵՄ ՍՏԱԼԻՆԻ ՄԱՍԻՆ„

Տրոցկի՛ շարունակելով իր յօդուածաշարքը իր վտարման պատճառներուն մասին, կը գրէ.

Ի՞նչ է Ստալինը։

Եթէ պէտք ըլլար կարճ սահմանում մը տալ իր մասին, պիտի ստիպուէինք ըսել. «Անիկա մեր կուսակցութեան ամէնէն ուշագրաւ միջակ մարդն է»։

Իրապէս, Ստալին օժտուած է գործնական ոգիով խոհեմութեամբ եւ համառութեամբ, բայց քաղաքական տեսակէտէ իր մտայնութիւնը կը մնայ կոպիտ. Իբրեւ տեսաբան՝ նախնական է։ Իր փոքրիկ քաղուածոյ գիրքը՝ գրուած ուրիշին կերպով որակած է «Լենինիսմի հիմերը», եւ որուն մէջ փորձած է պարզել կուսակցութեան աւանդութիւնները, լեցուն է գպրոցականի սխալներով։ Բոլորովին անտեղեակ ըլլալով օտար լեզուներու, չի կրնար հետեւիլ միւս երկիրներու քաղաքական կեանքին։ Մէկ խօսքով, գործնական քաղաքագէտ մըն է, գուրկ ամէն ստեղծագործ երեւակայութենէ, իր գործունէութիւնը սահմանափակուած ըլլալով միայն իր կուսակցութեան մէջ։

Երկար ատեն բարեկամներու փոքրիկ խմբակ մը միայն ճանչցաւ զինքը։ Բացարձակապէս երկրորդական-երրորդական դերերու միայն սահմանուած կը թուէր. իսկ այն իրողութիւնը թէ այժմ ղեկավար դեր կը կատարէ, ցոյց կուտայ թէ կ'ապրինք փոխանցման շրջանի մը մէջ, ուր բնականոն հաւասարակշռութիւնը խզուած է։ Մնաց որ Հէլվետիոս ըսած էր արդէն. «Ամէն շրջան իր մեծ մարդերն ունի, ու եթէ անոնք չգտնուին, կը ստեղծէ»։

Ինչպէս բոլոր գործնական քաղաքագէտները, Ստալին հակասութիւններով լեցուն է։ Կը գործէ առանց յառաջագծի, ըստ դէպքի, եւ իր քաղաքական գիծը կարելի է պատկերացնել զիկզակներու շարքով մը։ Իր բարձրանալը դէպի ծայրն իշխանութեան յատուկ վարզապետութիւն մը կը կազմէ, եթէ երբեք իր շուրջինները պաշտօն չտան կամ յաւակնելու։ Մարդոց եւ իրերու հանդէպ արտակարգ չարժականութիւն ունի։ Ո՛չ մէկ դժուարութիւն կը քաշէ ճերմակ ըսելու այն բանին, զոր դեռ երէկ սեւ կը կոչէր։

Պիտի յիշեմ դէպք մը, որ շատ յարմար է լուսաբանելու յօդուածիս համար, թէեւ անձնապէս ինծի կը վերաբերի։

Վերջին քանի մը տարուան ընթացքին, Ստալինի գլխաւոր գործերէն մէկը՝ եղաւ Տրոցկիի «դաւաճանութիւնը»։ Լենինականներու կողմէ ձեռնարկուած հոկտեմբերեան յեղափոխութեան կարմիր բանակի, կուսակցութեան, Նորպատմութիւն մը։ Ստալին ինք տուաւ արժէքներու վերագնահատման նշանը, 1924 նոյ. 19ին յայտարարելով «Տրոցկի ո՛չ մէկ մասնաւոր դեր խաղաց կամ կրնար խաղացած ըլլալ կուսակցութեան մէջ, ո՛չ ալ Հոկտեմբերեան ապստամբութեան մէջ»։ Ամէն առթիւ կը կրկնէր այս խօսքերը։

Իր ուշադրութիւնը հրաւիրեցին յօդուածի մը վրայ, զոր ինք գրած էր յեղափոխութեան առաջին տարեդարձին։ Այդ յօդուածին մէջ Ստալին կ'ըսէր բառ առ բառ. — «Ապստամբութեան գործնական կազմակերպութեան ամբողջ աշխատանքը առաջ տարուեցաւ անմիջական ղեկավարութեամբ տակ Տրոցկիի, նախագահ Պետրոգրադի Սովետին։ Բացարձակապէս կարելի է յայտարարել թէ կուսակցութիւնը ամէն բանէ առաջ Տրոցկիի կը պարտի պաշտպանի արագօրէն անցնիլը եւ յեղափոխական կոմիտէի ճարպիկ կազմակերպութիւնը։»

Ստալին ի՞նչպէս դուրս եկաւ այս շփոթեցնող հակասութենէն։ Շատ պարզ կերպով։ Զանազան նախատինքներ տեղացնելով Տրոցկիի գլխուն։

Ուրիշ հազարաւոր օրինակներ կան։ Ստալինի անձնականութիւնները Զինովիեւի եւ Կամենեւի՛ լեցուն են նման հակասութիւններով։ Ոչ մէկ կասկած, որ, շատ չանցած, Ստալին պիտի ըսէ Րիկովի, Բուխարինի եւ Տոմսկիի մասին ըսել թուելիք շատ բաներ, — այնպիսի բաներ, զորս ընդդիմադիրները կ'ըսեն այսօր, անոնց հասցէին եւ զորս Ստալին գրպարտութիւն կ'անուանէ ներկայիս։

Պիտի հարցնէք թէ ի՞նչպէս ինքզինքին թոյլ կուտայ նման յեղաշրջումներ։ Պէտք է ըսել թէ Ստալին իր թունալից ճառերը կը խօսի կամ յօդուածները կը գրէ այն ատեն միայն, երբ հակառակորդը զրկուած է իրեն պատասխանելու ամէն միջոցէ։ Բանտարկութեան մէջ շատ տկար է։

Լենին իր կտակին մէջ վեր հանած էր Ստալինի նկարագրին երկու գիծերը. կոպտութիւնն ու ընկերազանցութիւնը։ Սակայն Լենինի մահէն յետոյ է որ անոնք երեւան եկան։ Այսպէս, Ստալին կուսակցութեան ներքին վիճաբանութեանց տուաւ կարելի եղածին չափ թունալից դարձուածք մը՝ մեզ հերձուածի կատարուած իրողութեան առջեւ դնելու համար։

«Այս խոհարարը համեմուած կերակուրներ միայն պիտի պատրաստէ»։ Երբ Լենին 1921ին կ'արտասանէր այս խօսքերը, շատ լաւ կարդացած էր Ստալինի հոգին։

Կեփէջուի որոշում մը, որով ընդդիմադիրները կ'ամբաստանուէին զինեալ կռիւ պատրաստելու յանցանքով, Ստալինի եփած այս կարգի միակ կերակուրը չէ։ 1927 յուլիսին, այսինքն այն շրջանին ուր ընդդիմադիրները դեռ կը մնային կուսակցութեան մէջ, հետեւեալ խնդիրը յուզեց.

«Ընդդիմադիրները կասկածի կ'ենթարկե՞ն Խորհրդային Միութեան յաղթանակը այն կռիւներուն մէջ, զորս պիտի մղենք աշխարհակալութեան դէմ»։

Աւելորդ է ըսել թէ այս ազատ ակնարկութիւնը արդարացնող բան չկար։ Բայց «Խոհարար»ը արդէն սկսած էր պատրաստել իր նոր կերակուրը՝ 58րդ յօդուածը։ Նկատելով որ Խորհրդային Միութեան հանդէպ ընդդիմադիրներու դիրքը միջազգային կարեւորութիւն ունի, Խորհրդային Հանրապետութեանց շահուն համար անհրաժեշտ կը նկատեմ մէջբերումներ ընել հոս այն ճառէն՝ զոր խօսեցայ, իբրեւ պատասխան Ստալինի յուզած խնդրին։

«— Մէկ կողմ դնենք, կ'ըսէի 1927 Օգոստոսի լիակատար ժողովին մէջ, յուզուած խնդրին լրբութիւնը։ Միայն ապիկար պահակները կրնան հակառակիլ Խորհրդային Միութեան յաղթանակին՝ աշխարհակալութեան դէմ մղուած կռիւներուն մէջ։ Խրտուկանին մէջ Ստալինի աչքին առջեւ կայ ուրիշ խնդիր մը, որ է. «Կարելի՞ է որ ընդդիմադիրները մտածեն թէ Ստալին ընդունակ չէ ապահովելու խորհրդային միութեան յաղթանակը»։ Այո՛, ընդդիմադիրները կը կարծեն թէ Ստալինի վարչութիւնը ւելի պիտի դժուարացնէ այդ յաղթանակը։ Ընդդիմադիր իւրաքանչիւր անդամ պիտի առանձնէ իրեն ցոյց տրուած կռուի պոստը՝ ճակատին վրայ, թէ թիկունքը. սակայն անոնցմէ ո՛չ մէկը պիտի հրաժարի իր իրաւունքէն եւ պարտականութենէն՝ փոխելու համար կուսակցութեան ներկայ ձգտումները։ Եզրակացնենք. Ընկերվարական հայրենիքի՛ մը համար։ Այո՛։ Ստալինի քաղաքականութեան համա՞ր։ Ո՛չ»։

Թէեւ պայմանները փոխուած են, սակայն խօսքերը մեզի համար պահած են իրենց ամբողջ արժէքը։

Ստիպուած եմ քանի մը խօսք ալ ըսել Ստալինի պատրաստած երրորդ կերակուրին՝ ընդդիմադիրներու ահաբեկչական շարժումներուն մասին։

Ինչպէս որ անձամբ տեսած էի Պոլիս հասնելուս, համաշխարհային մամուլին մէջ լոյս տեսած են կարգ մը զրոյցներ, որոնց համաձայն Տրոցկիի ընդդիմադիր խմբակները ահաբեկչական գործեր կը պատրաստեն։ Այս զրոյցներուն աղբիւրը բացարձակապէս պայծառ է ինծի համար։ Բարեկամներուս քանիցս նամակ գրելով ազդարարեցի թէ Ստալին մեծ շահ ունի նման գրպարտութիւն տարածելու մէջ։

Արդարեւ, դժուար է հաւատացնել թէ ընդդիմադիրները կը ջնջուին այսպէս կոչուած սպայական կոյտի մը կողմէ, որ բաւական փորձառութիւն ունի՝ զինեալ ապստամբութիւն մը սարքելու համար. ընդհակառակն աւելի դիւրին է «տրոցկիական» անունով խմբակի մը վերագրել ամէնէն սեւ եւ անհաւատալի ծրագիրները։ Ստալին իր բոլոր ջանքերը այս ուղղութեամբ կը կատարէ ներկայիս։ Այս նոր մեքենայութիւնը հրապարակելով յաւակնութիւնը չունիմ կարծելու թէ գայն անգործութեան պիտի դատապարտեմ. սակայն յոյս ունիմ թէ այս ձեւով պիտի կրնամ իր քայքայող ուժէն մեծ բան պակսեցնել։

Ստալինի կռուի մեթոտները ստիպած էին զիս արդէն 1926ին Քաղաքական Բիւրոյի մէկ ժողովին մէջ ըսելու իրեն թէ հետզհետէ գերեզմանափորի դերին թեկնածու կ'ըլլայ,— կուսակցութեան եւ յեղափոխութեան գերեզմանափորը։

Այսօր նոյնը կը կրկնեմ աւելի ուժգին։

Սակայն, ինչպէս 1926ին, ընդդիմադիրները խորապէս համոզուած են թէ Ստալինը չէ որ պիտի յաղթէ կուսակցութեան, այլ կուսակցութիւնն է որ խերը պիտի անլծէ Ստալինի։

Պոլիս (4) ԼԵՒ ՏՐՈՑԿԻ

ՕՍՄ. ՀԱՆՐ. ԿԱՐՏԷՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԸ

Ինչպէս յայտնի է, կտրոնների համաձայնագրին մէջ որոշուած է հաշուեյարդարի ենթարկել Օսմ. Հանրային Կարտէսի վարչութիւնը: Պատրաստութիւններ կը տեսնուին ձեռնարկելու համար հաշուեյարդարի գործողութեանց, որոնք պիտի լրանան մարտի վերջերը:

Հաշուեյարդարի հետեւանքով կարգ մը պաշտօնեաներ կամ նիւթական գործավարութեան մէջ պաշտօնի պիտի կոչուին եւ կամ իրենց հատուցում վճարուելով, վերջ պիտի տրուի իրենց պաշտօնին:

Հաշուեյարդարէն յետոյ չէնքը կառավարութեան պիտի փոխանցուի: Դեռ յայտնի չէ թէ շէնքը Քաղաքապետութեա՞ն թէ ոչ ուրիշ պաշտօնատան մը պիտի յատկացուի:

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԿԵԱՆՔԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ (Սեփ. Թղթ.)— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վրէժ»ի Աշակերտական Միութեան նախաձեռնութեամբ վերջերս կատարուեցան երկու յարգանքի երեկոյթներ, մէկը՝ Արամի Մանուկեան, իսկ միւսը Նիկոլ Դումանի յիշատակին։

Այս երեկոյթներուն առհասարակ ներկայ կ'ըլլան հարիւրաւոր երկսեռ աշակերտները եւ կուսակցական մարմիններու ներկայացուցիչներն ու աւագ ընկերները։

Արամի կեանքն ու յեղափոխական-ազգային գործունէութիւնը ներկայացուց ընկ. Հայկ Կոստոյեանը, ցոյց տալով անոր հսկայ դերը Վասպուրականի յեղափոխական շարժումներու եւ ապա Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնարկութեան սկզբնական շրջաններուն մէջ։ Մէկ ժամէն աւելի տեւող իր բանախօսութեամբ, ընկերը յաջողութեամբ տուաւ Արամի ամբողջ կեանքն ու յեղափոխական հսկայ գործունէութիւնը։

Արտասանութիւններ, մեներգ, նուագ եւ ապա Ա. Ահարոնեանի «Աշուղը» մանաւոր շուք տուին այս յարգանքի երեկոյթին։

Փետրուար 9ին, Աշակերտական Միութիւնը կազմակերպած էր յարգանքի երեկոյթ մը Նիկոլ Դումանի յիշատակին։ Ընկեր Գասպար Ցոփրեանը վերլուծեց Դումանի հայրենի եւ յեղափոխական դէմքը, շեշտելով որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հօյակապ եւ անձնուէր հայրենիներու մարմնացումն էր Դումանը մեր յեղափոխականներու եւ հերոսներու մէջ առաջնակարգ տեղ կը գրաւէ իբրեւ ուխտեալ հայրենի եւ մաքուր յեղափոխական գործիչ։

Մէջ ընդ մէջ եղան աւուր պատշաճի արտասանութիւններ եւ նուագ ու մեներգ։ Ցնծոյ աշակերտներէն մէկը ներկայացուց չքնաղ Վ. ... մենախօսութիւնը։

Խումբ մը աշակերտներ յաջողապէս խաղացին Լեւոն Գ... մէկը» յուզիչ դրաման։

** Թ. Հ. Կրթական Միութիւնը փետրուար 10ին կազմակերպած էր «Գրական-Երեկոյթ» մը՝ նուիրուած հայկական վերածնունդի հօյակապ դէմքերէն Միքայէլ Նալբանդեանի յիշատակին, անոր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ (1829-1929)։

** Կ'ըսուի թէ Շիրվանզադէն «Հօփի» պատուիրակութեան հետ պիտի գայ Թաւրիզ. յետոյ պիտի երթայ Թեհրան, Ռաշտ, Էնզելի եւ ապա Բագու եւ պիտի վերադառնայ Հայաստան։

** Փետրուար 12ի գիշերը Թաւրիզի մէջ մեռաւ Սալմաստ գաւառի հին գերդաստաններու շառաւիղներէն Յովսէփ Հանգեսեանը։ Առաջինորդը իր դամբանականին մէջ յիշեց թէ հանգուցեալը ալ գործունէութիւն ունեցած է Սալմաստի եւ Ուրմիի մէջ, դպրոցական, եկեղեցական եւ գաղթականական գործերու առթիւ։ Հանգուցեալին որդիները՝ Վահրամ, Միհրան եւ Լեւոն, իրենց հօր յիշատակը յարգելու համար, հարիւր թուման (ոսկի) նուիրած են Թաւրիզի ազգային երեք դպրոցներուն եւ առաջնորդարանին (իւրաքանչիւրին 25ական թուման) իսկ մինչեւ իրենց մահը կը խոստանան ամէն տարի կանոնաւոր կերպով 25 թուման նուիրել իրենց ծննդավայր Ղալասար գիւղի ազգային դպրոցին եւ 25 թուման ալ Ուրմիոյ Հայոց ազգային դպրոցին։ Հանգուցեալի եղբայրը՝ Պ. Ռոստոմ Հանգեսեանն ալ գրաւորապէս յայտնած է առաջնորդարանին, թէ իր եղբօր յիշատակին, ամէն տարի, մինչեւ իր մահը, կը խոստանայ 50 թուման նուիրել Ուրմիոյ ազգային դպրոցին։ Հանգուցեալի ազգական՝ եղբօրք Մանուչեանները ալ անոր յիշատակին միանուագ 50 թուման կը նուիրեն իրենց ծննդավայր գիւղի՝ Փայաջուկի ազգ. դպրոցին Սալմաստ։ Անշուշտ այս նուիրատուութիւնները գնահատելի են եւ օրինակելի։ Հանգուցեալի անձնական բարեկամ Պ. Վահէ Արծրունին եւս դամբանականով մը բնորոշեց անոր բարեմասնութիւնները։

ՄԱՍԻՍ

ՆԱԽ ՄԵՐ ԵՐԳԵՐԸ

(Դաշնակահար Ց. Նաւոեանի յիշատակին)

Մի քանի շաբաթ առաջ, Փարիզի հիւանդանոցներից մէկում, վիրաբուժական գործողութիւնից յետոյ իր մահկանացուն կնքեց երիտասարդ դաշնակահար Ցարութիւն (Արթիւր) Նաւոեանը։

Հանգուցեալը բնիկ Թիֆլիզցի էր։ Ներսէսեան դպրոցում սովորելուց յետոյ դեռ, շատ եւ, բիտասարդ հասակից որպէս դաշնակահար մի քանի տարի շարունակ հայկական եւ վրացական դերասան. խմբերի հետ մասնակցելով օպերետային ներկայացումներին Հայաստանում և Վրաստանում, 1921 թ. մարտի ակիզբին միանալով ընդհանուր յորձանքին, մի քանի հայ դերասանների եւ երաժիշտների հետ անցնում է Կ. Պոլիս եւ ապա Իզմիր եւ Պուլկարիա, որտեղից Փարիզ եկաւ անցած տարուայ աշնանը։

Գաղթահայ ճանճացած կեանքի մէջ, դժբախտաբար, անգամ հայկական հանդէսներում եւ խնջոյքներում ...րախութեան եւ զուարճութեան պահեր շատ քիչ ենք ունենում, որովհետեւ մեր գաղութները ընդհանրապէս զուրկ են շնորհալի հայ ժողովրդական երաժիշտներից եւ երգիչներից։

Եւրոպայի երաժշտական բարձրագոյն դպրոցաւարտ մեր հայրենակիցները, մեր զուտ հայկական հաւաքոյթներում նուագելով եւ երգելով մեծ մասամբ եւրոպական դասական հեղինակներից — Պեթհովէնից, Շոպէնից, Մոցարտից, պարզ է որ մեծ բաւականութիւն չեն կարող պատճառել մեր հայկական հաւաքոյթներին մասնակցող եւ հարիւրին 90ը կազմող մեր հայ շինականներին։

Ինչպէ՛ս ամէն մի ժողովուրդ, նոյնպէս եւ հայ ժողովուրդը ունի իր ժողովրդական եւ ազգային երաժշտութիւնն ու երգերը, որոնք հանդիսանում են իր կեանքի հայելին։ Մանաւանդ օտարութեան մէջ, իր սիրած հայրենիքի կարօտն առնելու համար ժողովուրդը կը ձանձրանայ իր սրտից ու հոգուց խօսող իր երկրի հարազատ նուագն ու երգը լսել։ Որքան էլ շնորհքով նուագեն մեր երաժիշտ հայրենակիցները եւրոպական երաժշտութեան առաջնակարգ՝ կտորներ չեն կարող հոծ մեծամասնութեանը նոյն հաճոյքը պատճառել, ինչ որ հնարաւոր է՝ եթէ նուագուին կրէին հայկական եւ արեւելեան կտոր նուագել։

Անշուշտ պիտի առարկեն թէ դժբախտաբար եւրոպական երաժշտական գործիքների համար ձայնագրուած հայկական եւ արեւելեան եղանակներ չունինք։ Այսպէս առարկողներին կ'առաջարկէի կոպ հաստատել Հայաստանի երաժշտական դպրոցի վարչութեան եւ երաժշտագէտների հետ եւ աշխատել ձեռք բերել մեր հայրենիքում լոյս տեսնող երաժշտական երկերը։

Մեր հանդէսներին երգող հայ երգիչները չպէտք է բաւականան իրենց գիտցած 3-4 ... գերով, այլ պէտք է աշխատ... սովորել մեր ազգային եւ ... վրդական ուշագրաւ երգեր... որոնց հեղինակներն են ... միտաս վարդապետը, Եկե... եանը, Ռոմանոս եւ Ափրի... Մելիքեանները, Դ. Ղազարե... Ց. Սպենդիարեանը, Անուշա... Տէր Ղեւոնդեանը եւ ուրիշն... Եթէ ֆրանսիացի, գերման... եւ առհասարակ բոլոր ... քաղաքակիրթ ազգերի աշխատ... զանգուածները երգում ու ... գում են իրենց ազգային ու ... ղովրդական պարզ եղանակն... ինչո՞ւ մեր հայ աշխատ... զանգուածին ականջին ... նակ պէտք է հնչեցնենք եւր... կան դասական եղանակն... որոնց դեռ եւս չեն վարժ... ականջները։

Եթէ դժուար է մի ... բանւորի համար ըմբռնել ... Մարքսի «Կապիտալ»ը ... ռաջին դասարանի մի ... տի համար Կանտի փիլի... յութիւնը, նոյնպէս դժուար ... հայ շինականի համար ըմ... Պեթհովէնի կամ Մոցա... նուագը։ Մեր յայտնի երգ... Շահմուրատեանի յաջողու... հայկական գաղութներում ... է վերագրել իր երգած ... տանոփ եւ «Մոկաց Միր... պէս ազգային եւ ժողովրդ... երգերի եւ ոչ թէ իր երգ... տալական, սպանական ... ֆրանսիական երգերի։

Հանգուցեալ Նաւոեանը ... պական իմաստով յայտնի ... նակահար չէր. բայց ... նուագում էր մեր հայկ... եւ արեւելեան եղանակ... Նաւոեանը շատ զգացմունք... նուագում. բացի իր երկ... բարակ մատները դաշնա... լեզուակների վրայ խաղալ... նա միեւնոյն ժամանակ ... նուագում էր բերանով։

Մենք սովոր ենք այսպիսի ... ղովրդական երաժիշտների ... գործ ունենալ եւ այսպիսի ... միշտներից կարիքը շատ ... կերպով զգացւում է գաղ... թում։ Մանաւանդ մեր մ... սերնդի մէջ ազգային ոգի... բաղնդելու համար ... զուննեցում կազմակերպ... ւարոյթների գիշերահաւ... բաժնի մէջ մեծ չափով ... տեղ տալ հայկական ... պարին ու երգին։

Մենք ունինք ազգ... ժողովրդական հարիւրաւոր ... գեր եւ պարի եղանակներ, ... րոնք անհրաժեշտ է ձայնա... ալ, այլապէս ժամանակի ընթա... կը կորսուին եւ կը մոռա... նան։

Ահա մի կարեւոր ... գործ, որը պէտք է կատ... մեր հայ երաժշտագէտները։

Մեզ համար սիրելի ... դանքի արժանի են բոլ... հայ արուեստագէտները, ... թէկուզ իրենց շատ հաս... գունակութիւններով ... տիներն են հանդիսանում ... կական մշակոյթի իրենց ... րած ճիւղի՛ հայկական ... տար ասպարէզներում։

Մեզ ի՞նչ օգուտ այն ... դաւոր հայ արուեստագէտ... որոնք օտար ասպարէզ... իրենց տաղանդը յայտնե... լով, ոչնչով չեն ապացուց... իրենց հայկական ծագումը ... պիսի արուեստագէտները ... են այն հայ հարուստներ... րոնք իրենց ունեցած ... կան կարողութիւնից զգա... մին չեն յատկացնում մեր ... գային կարիքներին։ Հայ ... տաւոր ժողովուրդը, որի ... քով եւ արիւնով է շա... մեր ազգային պատմութ... մշակոյթը եւ որը հանդի... է մեր ազատագրական ... րի առաջապահը, նրան ... քակրթելու համար մեր ... ւեստագէտները, գրող... միշտ, երգիչ, նկարիչ ... աշակերտների համար ... ւած մանկավարժական ... թիւնով ընթանալ. այսպ... մենմի արուեստագէտ իր ... տաղանդը պէտք է յայտնե... մեր աշխատաւոր ժողովրդ...

մատչելի ձեւով, որպէսզի ժողովուրդը կարողանայ ըմբռնել, հասկնալ եւ ապրիլ քու արծարծած գաղափարով։

Աշխատաւոր ժողովուրդը սիրած է միշտ պարզութիւնը։

Եթէ գրող ես,— գրէ քու ժողովրդի կեանքէն եւ քու ժողովրդին մատչելի լեզուով։

Երգիչ. Նուագէ քու ժողովրդի աչքէն յղացած եւ սիրուած երգերն ու եղանակները։

Հանգուցեալ դաշնակահար Նաւսեանը եւ Թառիստ Ժօրժը երկար տարիներ շարունակ միասին նուագելով հայկական, պարսկական, ռուսական եւ եւրոպական պարի եւ երգի եղանակներ, շնորհիւ իրենց բնածին տաղանդի, այնպէս էին յարմարցրել եւրոպական դաշնակը արեւելեան թառի ընկերակցութեանը, որ մեծ յաջողութեամբ նուագում էին միասին ոչ միայն հայկական, այլ եւ ռուսական եւ եւրոպական հատուածներում։

Ափսո՜ս որ դառնացէտ մահը մեզանից խլեց մեր երիտասարդ դաշնակահարը։

ԲԵՆՕ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԷՊՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

Փէյրութէն կը գրեն Պոլսոյ թերթերուն.

—Փութեայ պնդութեամբ առաջ կը տարուին օծրին քննութիւնները։ Իշխանութիւնները լուռ կը մնան սակայն կատարուած քննութեանց շուրջ։ Մանր մունր նոր ձերբակալութիւններ տեղի կ'ունենան եւ ազատ կ'արձակուին, սակայն այն անձերը որոնք կեդրոնական փոխադրուած են, բանտը կը մնան, զրկուած ամէն հաղորդակցութենէ՝ եւ բանտէն կեդրոնամիջանատուն կը բերուին ամանք փրոստին հարցաքննուելու համար եւ օրերով կը մնան ոստիկանատունը։

Գրաւուած թուղթերուն քննութիւնը յանձնուեցաւ ոստ. զօրքի հրամանատար Պողոս Թուր Սարգիսեանի։

∴ Երուսաղէմի պատրիարքին փոխանորդը Ճանսըզեան վրդ. բանտարկեալներուն ընտանիքներուն դիմումին վրայ, այցելեց Լիբանանի փոխարքային Հալիպ փաշայի, բանտարկեալներուն ի նպաստ բարեխօսելու համար։ Վարչապետը հեռուեալ պատասխանը տուաւ.

— Ոճրագործը փախուստ կամ փայփայ ... ցիցն մը համաժողովրդայս է։ Նորուն միջոցներ ձեռք պիտի առնենք՝ այսպիսի դէպքերու կրկնութիւնը արգիլելու համար։

∴ Հաւաստի աղբիւրէ կը հաղորդուի թէ տարօրինակ ձեռնարկ մը տեղի ունեցած է. Պոլսոյ թերթերէն լեզուով նա-

մակ մը կը ստանայ Շահէն Թովմասեան ստորագրութեամբ, ուր նամակագիրը կ'ըսէ թէ, Պէյրութ գտնուող Միսաք Վեհունիէ 50, Նալպանտեանէ եւ Բենեամին Ճամկոչեանէ 25ական ոսկի վարձք ստանալով ինք սպաննած է Ս. Տերունեանը, բոլշեւիկ ըլլալուն համար, մինչեւ ճիւղը Շուշուր ինքնաշարժով Վեհունի գինքը ճամբու դրած էներկայիս ինքը կը գտնուի Խալիպ (Հալէպի մօտ) եւ հետեւաբարանիրաւօրէնբանտարկուած կը մնան կարգ մը անմեղներ, որ պէտք է արձակուին։

Հարցաքննիչը կարեւորութենէ բոլորովին զուրկ նկատելով այս տեղեկատուութիւնը, եւ ոչ թէ պարզ հարցաքննութեան ենթարկած է վերոյիշեալ 3 անձերը, որ Տերունիի կուսակցութեան կը պատկանին եւ անոր ընկերներն են։

∴ Ոստիկանութիւնը ոճրագործին ինքնութեան մասին մանրամասն եւ ճշգրիտ տեղեկութիւններ ձեռք ձգած է, բայց խոր լռութիւն կը պահէ։ Մասնաւոր տեղեկութեանց համաձայն, Կիւրինցի է ոճրագործը։ Օրերու ինքիր կը նկատուի ոճրագործին ձերբակալութիւնը։

Բոլոր հին ձերբակալեալները, ինչպէս եւ Ս Խաչ վարժարանի տնօրէն Գ Ս. Գասպարեան բանտն են։ Ձերբակալուեցաւ նաեւ Կիւրինցի հայ դերձակ մը, որուն խանութին առջեւ գործուեցաւ ոճիրը ինչպէս նաեւ քովի հայ փռապանը։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԾԽԱԽՈՏԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՄԵԾ ԶԵՂԾՈՒՄ ՄԸ

Ծխախոտի Մենաշնորհի Վարչութեան մէջ վերջերս կարեւոր եւ կնճռոտ զեղծում մը տեղի ունեցած է, անհեռատես կարգադրութեան մը հետեւանքով։ Ծխախոտի Վարչութիւնը առէ առաջ պայմանագրութիւն մը կնքած էր «Պրիթիշ Ըմէրիքըն» անուն անգլեւ ամերիկեան ընկերութեան հետ, 35 միլիոն քիլօ ծխախոտ վաճառելու համար։

Վարչութիւնը կարծած էր թէ բաւականաչափ ծխախոտ կայ իր մթերանոցներուն մէջ, մինչդեռ ապրանքի յանձնումի ատեն, տեսնուած է որ գտնուած ծխախոտը շատ հեռու է պահանջուած քանակը լրացնելէ։ Այս դժուար կացութեան մէջ, պայմանագրութիւնը գործադրելու համար Մենաշնորհի Վարչութիւնը ստիպուած է դուրսէն ապրանքներ գնել, անհամեմատ սուղ գիներով։ Այնպիսի դրութեան մը մատնուած է որ հարկադրուած է 200 ղրուշի յանձնել Արգուինի ծխախոտները, որոնք հրապարակին վրայ 300 ղրուշի արժէք ունէին։

Մենաշնորհի Վարչութեան տեղեկութիւն տրուած է եւ քանի մը փորձագէտներ բռնաւորման վայրը երթալով, ապրանքի հակեւոն թիւերը նօթագրած են։ Մասնագէտներու քննութեամբ հաստատուած է որ տեսակով եւ արժէքով բարձր ծխախոտները իրրեւ աժան յանձնուած են։ Միաժամանակ, ուրիշ տարբերութիւն մըն ալ ծայր տուած է, որու համեմատ Վարչութեան գնած կարգ մը աժան ապրանքները սուղ ցոյց տրուած են, եւ այս առիթով պահանջուած է մանրակրկիտ քննութիւն մը։ Կը պնդուի թէ վնասներու արժէքը կարծուածէն աւելի բարձր է, եւ մէկ քանի միլիոնի կը հասնի։

Ծխախոտի վաճառական մըն ալ Նէճիպ պէյ, 15,000 ոսկիի հատուցում պահանջած է Ծխախոտի Վարչութենէն, պնդելով թէ պայմանագրութեան համեմատ ծխախոտ յանձնուած չէ իրեն։

Այս առթիւ «Ճիւմհուրիէթ»ի մէջ Եսնուս Նատի կը գրէ.—

Կասկած չկայ թէ Թրքական ծխախոտի գործը մեծ տագնապ մը կ'անցընէ։ Պոլսոյ մէջ, ծխախոտի շատ մը զօրաւոր վաճառատուններ կային։ Անոնց մէկ մասը գոցուեցաւ, եւ գոցուելու վրայ են, որովհետեւ անանկութեան հասնելիք վնասներ կ'ընէին գալով անոնց որ կրնան ոտքի վրայ մնալ, անոնք ալ աւելի կը նմանին իրենց ինչ ընելը չգիտցող շուարողներուն։

Բոլոր ասոնք կը ցուցնեն թէ մեր ծխախոտի գործը շատ գէշ կացութեան մը մէջ կը գտնուի։ Եթէ ասոր վրայ աւելցնենք այն որ ծխախոտի արտաքին առեւտուրով բնաւ չենք զբաղիր, իսկ մեր մրցակիցները գիշեր ցերեկ կ'աշխատին, այն ատեն կացութեան գէշութիւնը աւելի լայն սահմանի վրայ կը տեսնենք։

Ինչո՞ւ այսպէս, գէշութիւնը ուրկէ՞ կուգայ։ Վաճառականներուն գլխաւոր բողոքը ծխախոտի Մենաշնորհի Վարչութիւնն է։

Այս բողոքը ճիշդ ըլլայ թէ սխալ, իրականութիւն է որ մէջտեղը բան մը կայ. այն թէ՝ մեր ծխախոտի գործը լաւ վիճակի մէջ չէ։ Եթէ ուշադրութիւն չդարձնենք, այս վիճակը վատէն կրնայ վատթարի վերածուիլ եւ ասոր հետեւանքով ալ երկիրը կը կորսնցնէ իր արտածման շատ արժէքաւոր մէկ ճիւղը։

Նախ մեր արտադրութիւնը պէտքէն շատ աւելի է։ Մենաշնորհի Վարչութեան տարեկան սպառումը 10-12 միլիոն քիլօ է, իսկ արտադրութիւնը՝ 50-60 միլիոն։

Ցաւօք, Մենաշնորհի Վարչութիւնը կարելի եղածին չափ քիչ ծախք ընելու է, որպէսզի առաւելագոյն հասոյթը ապահովէ։ Միեւնոյն ատեն զբաղելու է ծխախոտի արտադրութեան սահմանափակումով, մթերանոցութեան եւ հակակշռի խնդիրներով։ Մինչդեռ, Վարչութիւնը պարզ յաճախորդի մը դիրքը կը բռնէ ծխախոտի մշակներուն հանդէպ։ Եւ այսպիսի յաճախորդ մըն է, որ ի հարկին կրնայ շահագործում ալ ընել, եթէ ուզէ.

Խօսքին ճիշդը, Ասոր ծոյ մնացած է ծխախոտի գործը, որ մեր արտածման մէկ չորրորդը կը կազմէ։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Շաբաթ օր խմբագրատան մէջ ընդունեցինք այցելութիւնը Մխիթարեան վարդապետներէն Հ. Գաբրիէլ Նոհապետեանի ու Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեանի, որոնք ժամանակէ մը ի վեր Փարիզ եկած են, վարելու համար Սեվրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանը։

Դպրոցը արդէն բացուած է. սակայն աշակերտներու թիւը առժամեայ սահմանափակ է՝ 15 հոգի միայն, որոնք կը կազմեն երկու դասարան, առաջինը կը բաղկանայ 11 հոգիէ, իսկ նախապատրաստական կարգը — բնաւ հայերէն չգիտցողները — 4 հոգի է։ Բացի մէկ աշակերտէ, որ անձնական ծախքովը կ'ուսանի, միւսները բոլորն ալ բարերարներու սաներ են։ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան ունի տասը սան, Պ. Պօղոս Նուպար՝ երկու եւայլն։

Շէնքին կահաւորումը գրեթէ աւարտած է։ Սակայն 100-150 աշակերտ կարենալ պահելու համար, հարկ պիտի ըլլայ ներկայ շէնքին կից յաւելուածական բաժին մըն ալ կառուցանել։

Հ. Ցովհ. Ուգեբեանէն զատ, այժմ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ կը մնան Հ. Գաբրիէլ Վրդ. Նոհապետեան՝ իբրեւ մեծաւոր, Հ. Սահակ Տէր-Մովսէսեան՝ փոխ-տեսուչ եւ Հ. Սրապիոն Ուլուհոճեան՝ ուսուցչապետ։

Բացի 15 աշակերտէն, որ ներկայիս դպրոցին մէջ կը մնան, արձանագրուած են՝ զանազան երկիրներէ՝ ուրիշ 30—35 աշակերտներ եւս, որոնք հետզհետէ պիտի հասնին։ Յառաջիկայ տարուան համար Մխիթարեան Հայրերը կը յուսան մեծ թիւով աշակերտներ ունենալ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՔԱՆԻ ՄԷՋ

ՔԱՆ. – Նիսի Շրջանային կոմիտէի հովանաւորութեամբ տօնուեցաւ Փետր. 18ի տարեդարձը, Փուժէի մէջ։ Նախագահ Արշակ Մուշեղեան՝ բանալով հանդէսը, բացատրեց օրուան նշանակութիւնը։ Մեր հայրենակիցները փութացած էին Նիսէն եւ զանազան տեղերէ, մեծ կարօտով՝ տեսնելու հանդէսը։ Ընկ. Տիգրան Գասպարեան՝ երկար օրէն բացատրեց Փետրուարեան յեղափոխութիւնը։ Վերջացնելով շեշտեց. «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չպիտի դադրի իր աշխատանքներէն, մինչեւ որ՝ իրականանայ ազատ ու անկախ Հայաստանը՝ իր միացեալ նահանգներով»։

Հանդէսը վերջացաւ երգերով եւ արտասանութիւններով։

Ժողովուրդը մեկնեցաւ խոր տպաւորութեան տակ։

Ներկայ մը

ԿՐԻՓԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան առողջապահական բաժնին կողմէ քաղուած տեղեկութիւններու համաձայն, վերջին շաբթուան մէջ, կրիփի հետեւանքով մահերու թիւը շատցած է զանազան վայրերու մէջ: Հոլանտայի մէջ, կրիփի պատճառով հանրային սպասարկութիւնները դժուարութեան մատնուած են: Անհայմի մէջ, մահերու համեմատութիւնը բարձրացած է 1000ին 49,9ի:

Փարիզի մէջ, ալդ համեմատութիւնը հասած է 29 առ 1000ի: Ամենէն աւելի կիներն են որ կը վարակուին: Լիլի մէջ ալ հիւանդութիւնը տարածուած է եւ ինտզհետէ կը վարակէ Լիոնի հարաւային մասերը, ուր մահացու դէպքերու համեմատութիւնը փետրուարի 3էն մինչեւ 20, բարձրացած էր 33 առ 1000ի:

Իտալիոյ մէջ, կրիփը ամէնէն աւելի տարածուած է հիւսիսային կեդրոնական գաւառներուն մէջ:

Մինչեւ Գուտափէշտ, կրիփի մահացու դէպքերու յաւելում մը կը նշմարուի: Բայց դեռ վ.ար. շախիս զերծ կը մնայ վարակումէ:

Առհասարակ սակայն, համաճարակը նուազելու վրայ է Սկանտինավեան երկիրներուն, Սկովտիոյ, Իրլանտայի եւ Անգլիոյ հարաւային մասին մէջ:

Փարիզի մէջ, առողջապահական սպասարկութիւնը դիւրացնելու նպատակով եւ նահանգապետին արտօնութեամբ, 350 դեղարաններ բաց մնացին կիրակի օր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՏՐԱԾ ԱՍԵՂ ՄԸ ԲՐ 100000 ՖՐԱՆՔԻ ԿԸ ՆՍՏԻ — Այն օրէն ի վեր որ կիները իրենք գիրենք հաւասար նկատելու ելան այրերուն, ինկան սխալ ճամբու մէջ։ Աչքերնին գուրս նետեցին տունէն, մոռցան սոս սակելու ճարտարութիւնը, պնակ լուալու վարպետութիւնը, եփելու բարդ գիտութիւնը ու տուն գործնելու հմտութիւնը։ Ի՞նչ գրին տեղը։ Իրենց լեզուի անսպառ շարժականութեան վրստահելով, փորձեցին փաստաբան ըլլալ, առանց անդրադառնալու թէ ամէն լեզու չի կրնար արտասանել ամէն խօսք։ կարկառի մէջ վարպետ էին։ Ասանց գիտնալու ասեղներու եւ մկրատներու տարբերութիւնը, ելան բժիշկ կամ ատամնաբոյժ ըլլալու։

Այսպէս էր որ ցիկին Ք. ատամնաբուժուհի, զոհ գնաց իր սխալին։ Բայց շատ ուշ։ Երբ աչքը բացաւ, տեսաւ որ մէկ ասեղը իրեն 100,000 ֆրանքի նստած էր։ Իր յաճախորդուհիներէն մէկուն ակռան խնամելու համար, երբ կը փորձէր զգայաթափել զաւռտ մասը, ասեղը կոտրեցաւ. անոր կտորը մնաց ակռային խորը եւ հակառակ իր գերմարդկային ճիգերուն, չուզեց դուրս ելլել։ Կը մնար դիմել վերջին միջոցին,—վիրաբուժի նշտարին առնել ու կցակը ամբողջ քակել... Բայց այդ ալ վեր էր իր ընդունակութենէն ու մանաւանդ քաջութենէն։Ասաւ իր դժբախտ ու աղետաբեր յաճախորդուհին ու տարաւ հիւանդանոց, ուր հակառակ երեք գործողութիւններու, ասեղին ծայրը դուրս չելաւ, ընդհակառակն, ստիպեց կինը որ երկու ամիս մնայ հիւանդանոց։

Երբ խեղճ յաճախորդուհին, երկու ամիս տանջանքէ յետոյ ելաւ հիւանդանոցէն, ասեղին ծայրը յամառօրէն դեռ հոն էր, ակռային խորը, ու մասնագէտները կինը ճամբեր էին գլխու յառետես օրօրումներով։

Կինը դատ բացաւ անճարակ բժշկուհիին դէմ։ Դատարանը թէեւ չկրցաւ ասեղին ծայրը խլել ակռայի խորէն, բայց բժիշկ կինը դատապարտեց 100 000 ֆր. հատուցման։

ՍԱՐԷՆ ՁՈՐԷՆ

Առաջին օլիմպիականները կը կոչուէին «Փարիզեան»:

∴ Գերմանիոյ մէջ պատրաստուած վայրաշարժը՝ «Սաքսոնիա» առաջին անգամ Լայպցիկէն Տրէզտըն գիծը կտրեց: Այժմ գերման շոգեկառքերը կը կտրեն օրական երկարութիւն մը որ համապատասխան է երկրէն լուսին հեռաւորութեան երկուքին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՄԲ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Գ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

(Մեղմօրէն զանգ դէպի դուռ կը ծրէ. Շաքէ մտած է Դուրգէնի թեւը հետը մեկնելու պատրաստ. Դուրգէն յուզումով կը դիտէ բոլորը. գորովով կը սեղմէ հայքէն ու կը ջանայ զայն իրմէ բաժնել. Շաքէ կ'ընդդիմանայ):

ՇԱՔԷ.— Միշտ հետդ...

ԴՈՒՐԳԷՆ.— Ոչ, ոչ։ չես կրնար։

ՇԱՔԷ.— Այո՛, մի խօսիր։

(Կիները եւ Թագւոր Թեւերնին բացած են ողջագուրուելու համար. Դուրգէն եւ Շաքէ կ'առաջանան, բայց Բարթամեան կանգնած անոնց միջեւ կ'արգիլէ):

ԲԱՐԹ.— Ո՛չ, ո՛չ, ճիշդ փրթող պարանի պէս. գացէ՛ք, գացէ՛ք, մի՛ կենաք ալ։

Մեղմօրէն կը ծրէ զանոնք դէպի դուռ. Դուրգէն եւ Շաքէ իրարու փարած կը մեկնին. Կիները լուռ կուլան. Բարթամեան գաղտագողի արցունքը կը սրբէ. պարտէզին նայող պատուհանը կը բանայ ու ծռած կը դիտէ. շուրջը կը հաւաքուին):

ԲԱՐԹ.— Գարունզ իջան... սը՛ստ... այո՛, այո՛, կամաց, հանդարտ... սը՛ստ... մի՛ խօսիք, այո՛, այո՛, գացէք, գացէք։ Ա՜հ, քաջ աղջիկ... անո՛ւշ, անո՛ւշ..., առանց ետ նայելու, առանց ետ նայելու... ա՛հ, գացին...

(Աթոռ մը կ'առնէ ու պատուհանին առջեւ կը նստի):

Հիմա սպասենք...

(Մաքրիկ բազմոց մը կ'առնէ ու կ'երթայ Բարթամեանի ոտքերուն քով կը նստի: Թագւոր եւ կինը Բարթամեանի ետեւը կը նստին աթոռներու վրայ):

ԲԱՐԹ.— Կնի՛կ, վեր տանիք կ'ելլես, հա՛, տաշեղներու պարկ մը կը պարպես, քովը վառ մոմ մը կը ձգես ու կուգաս...։

ՄԱՔՐ. - Հասկցայ. (կ'երթայ աճապարանքով. լռութիւն մը. Մաքրիկ կը դառնայ):

ԲԱՐԹ.— Եղա՞ւ...

(Մաքրիկ գլխովը կը հաստատէ ու նորէն կ'երթայ գրաւել առջի տեղը. Բարթամեան կ'ելլէ. լոյսը կը մարէ ու տեղը կը դառնայ. լուսնի շող մը կ'իյնայ սենեակին մէջ):

ՄԱՔՐ.— Ինչ հանդարտ է գուրսը։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Մանաւանդ հոն՝ ներսը. գիտե՞ս, մա՛րդ, այն աչքերը որ կ'ըսէի թէ ուղեղիս կը մխուէին առջի պէս, հիմա նորէն կը տեսնեմ, բայց... գորովով լեցուն, այնքա՛ն յուզուած որ կարծես սիրուած դիակ մը կուլան..., եւ ա՛լ ոչ մէկ շշունջ որ թակի պէս ականջս ծեծէ։ Ի՛նչ լաւ է այսպէս։

ՄԱՔՐ.— Սը՛ստ։ (Ցիցուած ականջ կուտայ)։

ԲԱՐԹ.— Բան չկայ, նասէ՛. քար մըն էր ինկաւ փլած պատերէն։

ՄԱՔՐ.— Աղբիւրը անցա՞ն արդեօք...

ԲԱՐԹ.— (Ականջ կուտայ). Կը լսե՞ս, սա թեթեւ աղմուկը։ Քարեր կը գլորին, արահետէն կը բարձրանան ուրեմն...։

ՄԱՔՐ.— Քաղքէն դուրս են ալ։

ԲԱՐԹ.— Այս հատած օդէն..., իրարու ձեռքէ բռնած կը մագլցին հիմա, ուշադիր, արտասրտ. բլրան շունչը անուշ խօսքի պէս կը գգուէ գիրենք ու կը կազդուրէ եւ իբրամով առանձին...

ՄԱՔՐ.— Սը՛ստ, կը լսե՞ս։

ԲԱՐԹ.— Գլորող խիճերու աղմո՞ւկը...

ՄԱՔՐ.— Այո՛, այո՛։

ԲԱՐԹ.— Կը բարձրանան ուրեմն։ Անգամ մը որ մատուռ հասնին, ալ չեն դառնար... չեն դառնար...։

ՄԱՔՐ.— Մինակ թէ հասնէին։

ԲԱՐԹ.— Կը հասնի՛ն, քանի որ մենք ուզեցինք՝ կը հասնի՛ն...

ՄԱՔՐ.— Գանկէ՛ մը...

ԲԱՐԹ.— Կուտանք նշանը որ երթան առանց ետ նայելու... ա՛հ, մտիկ ըրէ... ի՛նչ կը լսես...։

ՄԱՔՐ.— Ոչի՛նչ. հովին սուլն է ծառերուն մէջ։

(Պատուհանին առջեւ ծունր դրած կը դիտէ):

ԲԱՐԹ.— Գիշերը պայծառ է. նայէ բան մը կը տեսնե՞ս լուսնի լոյսով։

ՄԱՔՐ.— Հո՛ն, վե՛րը...

ԲԱՐԹ.— Այո, այո...

ՄԱՔՐ.— Մատուռը միշտ տեղն է. կը տեսնուի ծառերու շուքին տակ, մինակ, ապաշխարողի պէս...

ԲԱՐԹ.— Ուրի՞շ, ուրի՞շ...

ՄԱՔՐ.— Հոն ուր արահետը կը վերջանայ... կը յիշե՞ս...

ԲԱՐԹ.— Այո՛, այո՛...

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

Նոր կեղծ փաստաթուղթ մը

«Նիւ - Եորք Է՛վըրիքըն» թերթը կը հրատարակէ վաւերաթուղթ մը, զոր իբրեւ թէ Ժընեւէն ստացած է եւ որ կը պարզէ Պելճիքայի պաշտպանողական եւ յարձակողական պատրաստութիւնները՝ Գերմանիոյ հետ պատերազմի մը պարագային։

Այս վաւերաթուղթին հեղինակն է եղեր զօր. Կալլէ, պելճ սպայակոյտի Նախագահը, որ 1928 մարտ 28ին գայն ներկայացուցած է պելճ խառն յանձնաժողովին։ Ըստ զօր. Կալլէի՝ անգլիական կառավարութիւնը տրամադիր է ցամաք հանել 160.000 զինուոր, որոնք հոլանտական Լիմպուրկ նահանգէն պիտի անցնին երեք ճամբաներէ, եւ թէ Ֆրանսա կը խոստանայ 1.200.000 զինուոր տրամադրել պելճ բանակին օգնելու համար։

Ուրիշ կեղծարար մը եւս

Պերլինի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Օրլոֆ անուն Ռուս մը, որ պետն էր կեղծ վաւերաթուղթեր պատրաստող խմբակի մը։ Օրլոֆ ցարական լրտես մըն է, որ հաքէն Չեկայի ծառայութեան մէջ մտած էր։

Վերջերս՝ իր մեղսակցին Սումարաքոֆի միջոցաւ ամերիկացի լրագրող Նիքըրպոքըրի առաջարկած էր երեք վաւերաթուղթեր, որոնց մէկը վերջին ծայր վարկաբեկիչ էր ամերիկեան ծերակուտական Պորահի համար, որ իբր թէ 100.000 տոլար ստացած է խորհրդային կառավարութենէն՝ որպէսզի յաջողցնէ Խորհրդային Միութեան ճանաչումը Ամերիկայի կողմէ։ Ուրիշ վաւերաթուղթեր կ'ամբաստանէին ծերակուտական Նորրիսը եւ «Նիւ Եորք Իվնինկ Փոսթ»ի Պերլինի թղթակիցը։

Նիքըրպոքըր նախ զարմացաւ որ Օրլոֆ 2000 տոլարի համեստ գումար մը կը պահանջէ այսքան կարեւոր թուղթերու համար։ Զարմանքը աւելցաւ եւ կասկածի փոխուեցաւ՝ երբ Սումարաքոֆ հաւանեցաւ 25 տոլարի կանխավճարի մը՝ փոխարէն խոստանալով բերել երկու նուազ կարեւոր վաւերաթուղթերը։

Մարդուն մեկնելէն յետոյ, ամերիկացի լրագրողը լուր տուաւ Պերլինի քաղաքական ոստիկանութեան եւ որոշուեցաւ հրաւիրել Ռուսը, որ իր մօտ գայ, երրորդ վաւերաթուղթի գինը սակարկելու համար։ Երբ Սումարաքոֆ ներկայացաւ՝ ծերակուտական Պորահի վերաբերեալ վաւերաթուղթով, լրագրողը զայն առաւ եւ քովի սենեակը տարաւ՝ իբրեւ թէ պաշտօնակցի մը ցոյց տալու համար։ Մինչդեռ հոն անմիջապէս լուսանկարեցին թուղթը եւ Ամերիկացին յայտնեց թէ պէտք չունի անոր։

Ոստիկաններ հետեւեցան մարդուն եւ երեւան հանելով կեդրոնատեղին, ձերբակալեցին զանոնք։

Էնվէրի յաղթականին մահը

Մարսիլիոյ մէջ վերջերս մեռաւ ռուս մարաջախտ Պէոկման, որ ընդհ. պատերազմին իր բանակով Էրզրում մտած էր։

Այս առթիւ Պոլսոյ «Սօն Սաաթ» թուրք թերթը կը գրէ թէ յիշատակը «զինուորի մը վայել արարքէ զատ ամէն բան ըրած է քաղաքին մէջ։ Գերի զինուորները արիւնարբու հրոսակներուն ձեռքը յանձնող այս մարդը այլեւս մեռած է, ետեւէն ո եւ է բան ըսել անվայել է, բայց եւ այնպէս, ինչ որ ալ ըլլայ, սիրտը չի կրնար արգիլուիլ ըսելէ — հոգին դժոխք»։

Հրոսակներ Սուրիոյ սահմանին վրայ

Մարտինէն կը ծաղորդեն Անատոլուի գործակալութեան.—

Հարաւային սահմանագլխուն վրայ յաճախ ապաստանող Շարայի ցեղախումբէն Էպու Մէհմէտ, 70 հոգինոց հրոսախումբ մը կազմելով Տահամ անուն աւազակի մը գլխաւորութեամբ Թրքական սահմանագլուխը դրկեց։ Հրոսախումբը մեր սահմանագլխուն վրայ յարձակում գործելով՝ երբ Հալիճան ցեղախումբի սփական 3 խումբ արջառը քշած սահմանէն ետ կը դառնար, մեր կողմէ լարուած դարանի մը մէջ ինկաւ։ Հրոսակներու եւ դարանի սպասող Թրքական ջոկատին միջեւ հինգ ժամ տեւող ընդհարում մը տեղի ունեցաւ։ Ի վերջոյ, հրոսապետ Տահամ եւ 7 հրոսակներ ողջ եւ զինուած գերի բռնուեցան։

Բռնուած հրոսակներէն մէկը, առիթէ մը օգտուելով, յաջողեցաւ փախչիլ։ Միւսները, իրենց պետին հետ, դէպի կուսակալութեան կեդրոնը ճամբայ հանուեցան, արդարութեան յանձնուելու համար։

Գողցուած հօտերը ամբողջութեամբ գրաւուեցան։ Փախստական հրոսակները յաջողեցան սահմանէն ետ դառնալ։

Այս յաջողութեան առթիւ, Ներքին գործավարութիւնը շնորհակալութիւն յայտնեց կուսակալ Թէվֆիք Հատի պէյի։ Վերջերս սահմանագլուխի կազմակերպութիւնը շատ զօրացուած ըլլալով, կասկած չկայ որ հրոսակները նոյն վախճանին պիտի ենթարկուին։

Ալպանացիին նոր ոճիրը

Պելկրատէն կը հեռագրեն.— Ջեա Վուչիթէրնա, ալպանացի երիտասարդը որ Փրակայի դատարանին մէջ սպաննած էր Ալպանիոյ դեսպան Ցէնա պէյի սպանիչ Ալչիպիատ Պէպին, վերջերս ազատ արձակուած էր՝ իբրեւ անպատասխանատու եւ կառախումբով Ալպանիա կը վերադառնար։ Սկիւպ-Միթրովիցա գիծին վրայ Ալպանացին առրճանակով սպաննեց Ներքին Նախարարութեան քննիչ Զավիշիչը, որ նոյն կառախումբով կը ճամբորդէր։ Անկէ զատ, Ջիա Վուչիթէրնա սպաննեց նաեւ Սթանիմիր Բատովանովիչ անուն մարդ մը եւ Էմիլ Գայբամովիչ անուն զինուորը։

Այսքանով չբաւականանալով, ծանրապէս վիրաւորեց ուրիշ զինուոր մը՝ Միրքօ Իքսիչը եւ թեթեւօրէն Բայքօ Կոյքովիչը՝ վաճառականը։

Ջիա Վուչիթէրնա ձերբակալուեցաւ եւ Սկիւպի բանտը դրուեցաւ։

Յարձակում ռուս թերթի մը վրայ

Ռուս տարագիրները Պերլինի մէջ կը հրատարակեն «Րուլ» անուն թերթը, .ժողովրդավար ձգտումներով։ Վերջերս այս թերթը բուռն յօդուած մը հրատարակած ըլլալով Տրոցկիի Գերմանիա գալուն դէմ, գերման համայնավարները, զայրացան եւ շաբաթ կէսօրէ վերջ իրենցմէ խմբակ մը յարձակում գործեց թերթի խմբագրատան վրայ։ Խմբագիրները ծեծելէ վերջ տակնուվրայ ըրին խմբագրատան սենեակները, յետոյ փախան։

Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ համայնավար հերոսները։

«ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մարտ 31 կիրակի երեկոյ, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, 31 Rue Manin, Paris: Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն նկատի առնել այդ թուականը:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple, Belleville.

Փուժէի Վարանդեան խումբի դասախօսական ժողովները տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Կիրակի երեկոները ժամը 8ին։ Կը հրաւիրուին ընկերները։

ՌՈՍՏՈՄ Դրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայրենակիցներու թէ իր գիրքերու քանակը ճոխացուցած է։ Գիրք առնել փափաքողները կրնան դիմել Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 8.30—10.30, 131 Fbg. du Temple. (Belleville).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ

այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Գ. Մ. Նալպանդեան)

ԼԻՈՆԻ Արար. Հայր. միութեան երեկոյթը եւ վիճակահանութիւնը 23 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Կը ներկայացուի՝ «Ակնցի հաճի աղան» զաւեշտը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շ. Գարահիսարի Արիւնոտ Դաշտի «Անդրանիկ» միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 387, 209, 30, 358, 186, 12, 1, 174, 226, 25։ Առարկաները առնելու համար ներկայանալ շահող տոմսերով միասին Arsen Kalaydjian, 28 Rue Chapelier, Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հաճընցի Կարապետ Բաթըրըութեան կը փնտռէ իր եղբայրները Մելքոն եւ Մանուկ Բաթըրըութեան։ Մելքոն գերձակ էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկութիւն տուողին 500 Ֆր. նուէր։ Իսկ Մանուկ կը գտնուէր Եգիպտոս (1923 1924)։ Չորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ։ Իմացնել «Յառաջ»ին։

— Կը փնտռուի Զէյթունցի Տիգրան Բերբերեան, հօր անունը Սարգիս Վարդերեսեան։ 1924—25ին կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իմացնել Յուսիկ Քահեայ Աղամեանի, 42 Bâtiment Charvieu, Isère.

— Կը փնտռուի Իզմիրցի Պետրոս Աւետիսեան որ աղէտէն ժամանակ մեկնեցաւ Արլի (Arles) ագարակները աշխատելու։ Մինչեւ այսօր իր մասին որեւէ լուր չունին։ Իմացնել իր քրոջ Տ. Վերժին Մկրտիչեանի։ Հասցէ՝ Marie Mossessian, Cité du Parc Bel-Air, 6, Décines, Isère.

ԱՊՐԻԼ 11,24Ի ՍԳԱՏՕՆ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան բոլոր մասնաճիւղերը այս տարի ստանձնած են Ապրիլ 11,24ի Սգատօնին կազմակերպութիւնը:

Փարիզի Մասնաճիւղը զայն պիտի տօնէ Ապրիլ 28ին, կիրակի գիշեր, Le Petit Journalի ընդարձակ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ հայ բոլոր կազմակերպութիւններուն

Նոյն օրը հրապարակ պիտի ելլէ Միութեան պարբերականը, Երկունք, 24 էջ, երկսիւնակ, գեղարուեստական բացառիկ բովանդակութեամբ, հայ գրողներու մասնակցութեամբ եւ պատկերազարդ:

Երկունք յետոյ պիտի շարունակուի 16 էջնոց բովանդակութեամբ:

Թէ Միութեան կեդր. վարչութեան եւ թէ Երկունքի համար դրամ, յօդուած եւ թղթակցութիւն դրկել՝ հետեւեալ հասցէով. M. Kurkdjian, 247 Bld. Voltaire, Paris (11e).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Մ. ա.— 20 Ֆր.:
Իսի լէ-Մուլինօ, Տէր. Թ.— 70
Ժալիեկօ, Մ. Ն.— 35,
Լիոն, Գարծ,— 231 ի հաշիւ Օ.ի։
Մարսէյլ, Գարծ.— 674.50,
Ցեսին, Հայր.— 70,
Արժանթէօյլ, Ն. Փ.— 30,
Մարսէյլ, Շապ. Հայր. Մ.— 15,
Կարտան, Խ. Ա.— 23,

ՊԱՏՈՒԱՍՏԵՑԷ՛Ք ՁԵՐ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կ. Խաչի օգն. մասնաճիւղը կը հաղորդէ.

Diphtérieի (քուշ պօղան) դէպքեր օրէ օր կը շատնան տղոց քով: Այս հիւանդութիւնը շատ ծանր է պզտիկներու համար ու կրնայ մահացու ըլլալ:

Հիւանդութեան սկիզբէն առաջ կիրարկուող բոլորովին անվնաս պատուաստ մը գոյութիւն ունի հիմա:

Կ. Խաչի բուժարանը 15 Rue Jean-Goujon, Paris (8e) ամէն Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9.30ին այդ պատուաստները պիտի ընէ մինչեւ 15 տարեկան տղայոց:

Կը խնդրուի ուրեմն ծնողներէ որ բերեն իրենց տղաքը անմիջապէս որ կարենան, որպէսզի ծրիաբար պատուաստուին:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire` SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր` Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՄԱՐՏ 1929

6 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 898 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԲՈՒԺԵԼԻ ՍՈՓԵՍՏԻԿՆԵՐ

Աչքի առջեւ ունինք «Երեւան»ի մէկ յօդուածը, «Ներգաղթի հարցը», եւ անոր կողքին՝ խմբագրական մը, որուն գլխաւոր մասերը արտատպած ենք «Մամուլ»ի բաժնին մէջ։

Առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, եւ ձգելով որ Ա. Խատիսեանն ու Լ. Բաշալեանը իրենք հրապարակաւ պատասխանեն իրենց ուղղուած «մեղադրանք»ին, կ'ուզէինք համառօտ ճակտի խօսիլ Երեւանցիներուն հետ, իրենց իսկ յարուցած խնդիրներուն առթիւ։

Հօկի նեղը. Վարչութեան Նախագահ Տոքթ. Ե. Մինասեան, որ իբրեւ պատուիրակ ներկայացեր է Ազգերու Դաշնակցութեան համապատասխան յանձնախումբին, երեւան կը հանէ հետեւեալ ահաւո՛ր իրողութիւնները.

1.— Գ. Գ. Խատիսեանի եւ Բաշալեանի ներկայացուցած յիշատակագրին կարգ մը կէտերը զուտ քաղաքական հարցեր կը շօշափէին ։

2 — Այնտեղ նոյնացած էին ռուս քաղաքական փախստականները տաճկահայ գաղթականներու հետ։

3.— Յիշատակագիրը կը պարունակէր քննադատութիւններ խորհրդային կառավարութեան դէմ, «որ իբրեւ թէ ան՝ չուզեր ընդունիլ գաղթականները, իսկ այդ բացարձակապէս ճիշդ չէ տաճկահայ գաղթականներու վերաբերմամբ ։

4.— «Հայ գաղթականներու ներգաղթի հարցը դնել այս տեսակ քաղաքական հողի վրայ, անընդունելի է եւ վտանգաւոր հայ գաղթականներու շահերու տեսակէտով իսկ»։ («Երեւան», 3 մարտ)։

Հօկի պատուիրակը պարզ սեպեր է իր կարգին «լուսաբանել» յանձնախումբը, եւ իբրեւ արդիւնք, ընտրուեր է խմբագրական մարմին մը, «որ բոլոր զեկոյցներէն նոր բանաձեւ մը պիտի պատրաստէ, բոլորովին զանց առնելով քաղաքական նկատումները»։

Այս առթիւ, պատուիրակը գիտել կուտայ թէ, «մեր իրականութեան լաւատեղեակ չեն Ժընեւի մէջ»։

Միջանկեալ շնորհակալութիւն յայտնենք, որ բարեհաճե՛ր է սխալ» տեղեկութիւնները ուղղել, ուրիշ խօսքով՝ այդ օտար յանձնախումբը դնել խայտառակ լաբիւրինթոսի մը առջեւ։

Արդարեւ, շատ բացորոշ եւ պերճախօս են իր «լուսաբանութիւնները»։ Կարդալէ յետոյ իր իսկ բերնով հրատարակուած եւ խմբագրականով հիմնաւորուած խօսքերը, այլ եւս պէտք չունինք նոր փաստի, յայտարարելու համար թէ անուղղալի, անբուժելի սոփեստներու հետ է մեր գործը։ Անոնց թրքական ...ուն հետ է կապուած տարագիր բազմութիւններու ճակատագիրը։

Երբ Տրապիզոնցի բժիշկը— ինչպէս իր հայրենակից կոմիսար Եսայեանը— կը համարձակի հրապարակաւ յայտարարել թէ, ներգաղթը քաղաքական խնդիր չէ. երբ առանց կարմրելու կը միտէ խորհրդային իշխանութեան չկամութիւնը ժամանապարհաւ թրքահայ գաղթականներու հանդէպ, եւ ընդհակառակն «հոգածու վերաբերում» կը տեսնէ. հակառակ եօթը տարուան ողբերգութեան, խսկապէս քար կը կտրի մարդ։ Սաքօ մը, Լուկաշին մը անգամ իրենց սրտին խորէն պիտի արգահատէին այդքան ոգիտութեան առջեւ։

Տրապզոնցի բժիշկը դեռ աւելի նշանաւոր յայտնութիւն մըն ալ կ'ընէ։ Ան խորապէս գայթակղեր է, յիշատակագրին մէջ կարդալով հետեւեալ խօսքերը.

— «Հայ գաղթականական հարցը կը լուծուի միայն այնատեն՝ երբ Տաճկահայաստանի գաւառները ազատագրուին»։

Անշուշտ այդպէս չի մտածեր Հօկի պատուիրակը, եւ մենք իրաւունք չունինք խառնուելու իր տեսակէտներուն։ Բայց երբ պատ ի պատ ձեւերով կ'ուզէ հասկցնել թէ այդպէս չի մտածեր նաեւ տաճկահայը, ծով՝րէ ծով նետուած արմատախիլ եւ հալածական բազմութիւնը, հայ ժողովուրդին կէսը, ամբողջ ժողովուրդը ինք,— այն ատեն առանց վարանելու կը բռնենք իր օձիքէն եւ կը պոռանք իր երեսին.

— Բժի՛շկ, բժշկեա՛ զանձն քո...

Այո՛, կը բաւէ որքան ժամանակ վատնեցինք «ֆրազ»ներով եւ ֆորմիւլ»ներով։ Իմաստակութիւնն անգամ սահման ունի, եւ գոնէ Թրքահայ գիտնական մը, ի՛նչ դիրք եւ պաշտօն ալ ունենայ, պէտք չէ անցնի այդ սահմանը։ Մանաւանդ պէտք չէ թոյլ տայ իրեն այսքան թեթեւօրէն խօսիլ Թրքահայ տարագրին վրայ։

Այս ժողովուրդը իր հայրենի հողերը կը պահանջէ աւելի քան երբեք, եւ ո՛ր եւ է միջոցաւ։ Այս ժողովուրդը գիտէ որ անբաւական է Երեւանը՝ իր նեղլիկ շրջապատով, գիտէ որ չարաչար ...արած, անիրաւուած եւ զրկած են զինքը, բայց երբեք չէ հրաժարած իր արդար իրաւունքէն և չի ծռեր իր մէջքը։ Ընդհակառակն, ան կ'ընդվզի, երբ իր ծոցէն ծնած մարդիկ անգամ ոչ միայն չեն հասկնար իր տագնապը, այլ եւ օրօր կը կարդան անմէջ եղանակներով, եւ գործ կը խանգարեն, ի փառս օրուան ...րիչներուն։

Ոչ ոք այնքան միամիտ է, որ յոյսեր կապէ Ազգերու Դաշնակցութեան այս կամ այն յանձնախումբին հետ։ Այդ յանձնախումբերը հնարուած են «գաղթականական» կոչուած տաղտուկներ հաշուեյարդարի ենթարկելու համար։ Իսկ երբ Հայեր ալ կը ...ունին որ այդ ճամբան կը ցուցնեն, միայն դրամի, ներգաղթի, «անտեսական հնարաւորութիւններու» հետ կապելով ամբողջ քաղաքական դատ մը, մենք պիտի ազդարարենք ամէն ... եւ ամէն ժամ.

— Կա՛նգ առէք, հէ՜յ անուղղայ սոփեստիկներ։ Այս ժողովուրդը չէ մեռած տակաւին...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՒՇԱԳՐԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Հետեւեալ հատուածները կը քաղենք «Երեւան»ի Մարտ 3 թուակիր խմբագրականէն, որ վերէն վար փրփուր կը տեղայ.

— «Մեզի եղած յայտարարութիւններուն համաձայն՝ ռուս տարագիրներու զանազան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներն ու հայ գաղթականներու անունով Գ. Խատիսեան եւ Գ. Բաշալեան մէկ ճակատ կազմած՝ առանձին յիշատակագիր մը ներկայացուցած են ռուս եւ հայ փախստականներու վիճակին բարելաւման եւ առ հասարակ գաղթականական հարցի լուծման մասին։

Հայ գաղթականներու այս երկու ինքնակոչ եւ տարօրինակ ներկայացուցիչները իրենց յիշատակագրով նոյնացուցած են ռուս քաղաքական տարագիրները եւ տաճկահայ գաղթականները եւ բուռն կերպով քննադատած են խորհրդային կառավարութիւնը։

Ինչ որ մեզի տարօրինակ կը թուի, այդ Բաշալեանի ստորագրութիւնն է Գ. Խատիսեանի ստորագրութեան տակ։ Գ. Բաշալեան բարեգործականի վարիչ դէմքերէն է եւ պատուիրակ տաճկահայ գաղթականական կեդրոնական յանձնախումբին։ Իսկ այդ երկու կազմակերպութիւնները, ըստ իրենց յայտարարութեանց, քաղաքականութեամբ չեն զբաղիր եւ մանաւանդ թշնամական վերաբերում չունին Խ. Հայաստանի եւ Խ. Միութեան հանդէպ։

Իսկ եթէ այսօր անոնք որոշած են Դաշնակցութեան կոտրած սայլին լծուիլ եւ մէկ ճակատ հանել Խ. Հայաստանի դէմ, այդ արդէն իրենց գիտնալիք գործն է։ Հակառակ պարագային, թէ՛ բարեգործականը, թէ՛ գաղթականական յանձնախումբը պարտաւոր են ի կարգ հրաւիրել իրենց պատուիրակը, որպէսզի ինքզինքին իրաւունք չտայ տաճկահայ գաղթականներու անունով անարդար յարձակումներ գործելու խորհրդային կառավարութեան դէմ, որ, իբրեւ թէ, կը մերժէ ընդունիլ գաղթականները։

Խորհրդային իշխանութիւնը երբեք դէպի տաճկահայ գաղթականութիւնը չէ ունեցած եւ չի կրնար ունենալ այն վերաբերմունքը, որ անոր համարձակած են վերագրել Խատիսեանն ու Բաշալեանը։ Թէ խորհրդային Հայաստանի եւ խորհրդային Միութեան կառավարութիւններին նաեւ բոլոր սահմաններու մէջ ընդառաջացեր են տաճկահայ աշխատաւոր գաղթականները խորհրդային Հայաստանի եւ խորհրդային Միութեան մէջ տեղափոխելու ծրագրին։ Խորհրդային իշխանութիւնը երբեք դէմ չէ եղած, ինչպէս կ'ըսեն Խատիսեանն ու Բաշալեանը, որ աւելի մեծ գաղթականական զանգուածներ ներգաղթէին դէպի խորհրդային Միութիւն։ Սակայն, տաճկահայ գաղթականներու ներգաղթի հարցը կապուած է ֆիզիքական նիւթական միջոցներու հետ։ Իմպերիալիստական պետութիւնները, որոնց զոհերն են տաճկահայ գաղթականները, լուացին իրենց ձեռքերը եւ տաճկահայ գաղթականները ձգեցին իրենց բախտին։ Ազգերու ընկերութեան նոյն պետութիւններու այս կազմակերպութիւնն ալ ծախողութեան մատնեց Նանսէնի ծրագիրը, որ սկսած է իրագործուիլ խորհրդային կառավարութեան ջանքերով և միջոցներով»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ապստամբական շարժում Մեքսիքայի մէջ

Մեքսիկայի հիւսիս-արեւմտեան շրջանին եւ Վէրա-Քրուզի նահանգին մէջ պայթեցաւ յեղափոխական շարժում մը, որ ծանրակշիռ հանգամանք կը կրէ։ Պաշտօնապէս կը հաւաստուի թէ ներկայիս ապստամբներուն ձեռքը կը գտնուին ութ նահանգներ։

Ապստամբական շարժման գլուխը կը գտնուի զօրավար Եէսուս Ակուիրրէ, մտիկ բարեկամ հանգուցեալ Նախագահ զօր. Օպրէկոնի եւ հրամանատար Վէրա-Քրուզ նահանգի պահակազօրքին։ Իրեն հետ են բազմաթիւ ուրիշ զինուորական եւ պետական դէմքեր։ Շարժումին նպատակն է տապալել ներկայ կառավարութիւնը եւ հանրապետութեան նախագահի աթոռին վրայ բազմեցնել Կիլպէրթօ Վալէնցուէլան, Նախկին գեսպան Լոնտոնի։ Մինչեւ հիմա ապստամբները առանց արիւն թափելու ձեռք անցուցին կառավարական մեքենան ութ նահանգներու մէջ։

Բազմաթիւ զօրագունդեր միացան ապստամբներուն, որոնք հեռագրի մը համաձայն, գրաւած են եօթը մարտանաւեր։ Սոնորա նահանգի կառավարիչը Հանրապետութեան առժամեայ Նախագահ Կիլի հեռագրեց թէ իր նահանգը խանդավառ կուսակից մըն է զօր. Ակուիրրէի, ու աւելցուց.— «Ի վուր յուսացինք ձեր մէջ գտնել յաջորդ մը զօր. Օպրէկոնի, որ իր կեանքը զոհեց եւ որ իր երկրի ազատութեան սէրն ունէր։ Ներկայ կառավարութիւնը մեքսիկացիները զրկեց իրենց քաղաքացիի ազատութենէն»։

Նախկին Նախագահ Էլիաս Քալեէս պատերազմական նախարար անուանուեցաւ՝ ապստամբութիւնը զսպելու անսահման լիազօրութեամբ։

Վերջին լուրերու համաձայն, զօր. Ակուիրրէ ծովեզերքէն կը յառաջանայ դէպի Մեքսիկօ՝ մայրաքաղաքը, մինչ հիւսիսէն նոյն ուղղութեամբ կը յառաջանայ իր համախոհներէն զօր. Ֆրանչիսքօ Մանզօ։ Երկու ապստամբապետներն ալ իրենց հետ ունին ժողովուրդին եւ զինուորներուն ամբողջ համակրութիւնը։ Յեղափոխութեան սերմերը ցանուած էին քանի մը շաբաթ առաջ՝ ընտրական պայքարին ատեն՝ Վալէնցուէլայի կուսակիցներուն կողմէ։

Թուրքիա եւ Յունաստան

Ինչպէս յայտնի է, թուրքեւ-հելլէն բանակցութիւնները ասկէ առաջ կանգ առին, եւ հելլէն դեսպան Փափա պէտք տեսաւ նոր հրահանգ ուզելու Աթէնքէն։ Վէնիզէլոսի նախագահութեան տակ գումարուած ժողով մը երկարօրէն քննեց կացութիւնը եւ նոր ու վճռական հրահանգներ տուաւ իր բանագնացին։ Ասոր վրայ, վերջերս Էնկիւրիի մէջ վերսկսան բանակցութիւնները։

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ՝ բանակցութեանց երկրորդ փուլն ալ ձախողած է, «հակառակ Թուրքիոյ ըրած առաւելագոյն զոհողութիւններուն»։ Այսպէս, արտաքին գործավարութիւնը յօժարած էր միայն մէկուկէս միլիոն ոսկիլին հատուցում ընդունիլ Յունաստանի մէջ գտնուող Թրքական կալուածներուն համար։ Մինչ իր վերջին պատասխանով, Յունաստան այս գումարին հազիւ մէկ քառորդը կ'ընդունի, այն ալ կարգ մը պայմաններով եւ վերապահումներով։

«Այս կացութեան մէջ, բնականաբար բանակցութիւնները չէին կրնար շարունակուիլ եւ կանգ առին։ Պատճառն ալ՝ Յունաստանի բռնած անհաշտ ընթացքն է», կ'ըսեն Թուրք թերթերը ։

«ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՉԵՆ ՍՏԱՆՁՆԵՐ»

«Միլլիէթ» այս խորագրին տակ կը հրատարակէ Աթէնքի իր թղթակցին մէկ գրութիւնը։

Թղթակիցը գիտել կուտայ թէ հելլէն պաշտօնական շրջանակները ձայն չեն հաներ, երբ անդին թերթերը կը թունաւորեն հելլէն հանրային կարծիքը, անդադար Թուրքիոյ դէմ գրելով։

Գալով կառավարութենէն ներշնչուած թերթերուն, անոնք միայն կը գրեն թէ ո եւ է յառաջդիմութիւն չկայ բանակցութեանց մէջ, եւ թէ Թուրքիան է որ դժուարութիւն կը յարուցանէ։ Իսկ կիսապաշտօնական զեկոյց մը կը հաղորդէ թէ «թուրքեւ-հելլէն բանակցութիւնները մէկ ամիսէ ի վեր խզուած են։»

Պատճառն ալ, Թուրքիոյ յարուցած դժուարութիւնն է եղեր։ Թուրքերը, 1,800,000 ոսկիլինի հատուցում կը պահանջեն, իսկ Հելլէնները ոչ միայն չեն ուզեր ո եւ է վճարում ընել, այլեւ 200,000 ոսկիլին կ'ուզեն...։

Հետեւաբար, դժուար է երկու կողմերը հաշտեցնել։

ԻԶՄԻՐԻ ՎԵՐԱԳՐԱՒՈՒՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՍԵՒ ԷՋԸ

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Պոլիս հրատարակուող յանարէն «Թրոնիքա» թերթը վերջերս հրատարակեց յօդուած մը, որուն մէջ կ'ըսուէր թէ 1922ին Թուրքերուն կողմէ Իզմիրի վերագրաւումը պատմութեան մէկ սեւ էջը կը կազմէ եւ անարգանք մըն է քաղաքակրթութեան։

Ընդհանուր դատախազը դատական հետապնդման ձեռնարկեց «Թրոնիքա»յին դէմ։ Իսկ շաբաթ օր Թուրք համալսարանի ուսանողները ցոյց կատարեցին յոյն թերթին խմբագրատան առջեւ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԱՐԴ ՄԸ ԿՈՒԶԵՆՔ

(Լուրջ կատակախաղ առանց գործողութեան)

Ա.

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԵՐ
Թէքէեան խմբագիր
Թէքէեան ռամկավար
Թէքէեան բանաստեղծ
Թէքէեան մարդ

Բեմը կը ներկայացնէ Թէքէեանի հոգին, որ ճիշդ իր մարմնին ձեւն ունի։ Գանկը կը փայլի լուսնի պէս, առանց սակայն լուսաւորելու Դէմքին վրայ, աչքն ու ձախէն լուսամուտներ, որոնց մէկը փակուած է անթափանց վարագոյրով մը։ Միւսէն, թղթէ «Արեւ»ի մը տժգոյն շողը կ'երեւայ հոգիին խորը։

Թէքէեան բանաստեղծ,— Այս օրերս շատ մտածեցի մեր խեղճ ազգին վրայ. սիրտս ցաւեցաւ։

Թ. Ռամկավար.— Ատո՞ր համար է որ դէմքդ քացխեր է։

Թ. Խմբագիր.— Ե՞րբ տեսեր ես որ ժպտի...

Թ. Բանաստեղծ.— Խնդրեմ... Այդ կատակները...։ Այսօր ձեզ հրաւիրած եմ լուրջ խորհրդակցութեան մը։ Կ'ուզեմ մի անգամ ընդմիշտ կարգադրել այս ազգին գործերը։

Թ. Ռամկավար.— Ան քեզմէ բան ուզած ունի՞։ Թող տուր երթայ ինքն իր գլխուն։ Նստած տեղդ, գո՞րծ պիտի բանաս մեր գլխուն։

Թ. Բանաստեղծ . — Եղբա՛յր, ամէն կողմէ դժգոհութիւնները կը շատնան։ Ցետոյ...

Թ. Խմբագիր.— Պէտք է վերջապէս բան մը ըսել... խօսք մը որ, ինչպէս ըսեմ, յոյս տայ, յոյս մը որ հաւատք ներշնչէ թէ սիրտ ունինք՝ կը զգանք, խելք ունինք՝ կը մտածենք, լեզու ունինք՝ կը խօսինք...

Թ. Ռամկավար.— Հա՛, յաւ ուրեմն։ Քանի որ ըսելով կը վերջանայ, ըսենք ու նստինք։ Բայց ի՞նչ ըսենք որ մեզ չդարձնէ ծիծաղելի...

Թ. Խմբագիր.— Դուն տեղդ ծանր նստէ, եւ եթէ խօսիլ չես գիտեր եւ ո՛չ ալ լռել, գոնէ սորվէ մտիկ ընել։ Ամէն ինչ մտածուած է։

Թ. Բանաստեղծ.— Եւ մանաւանդ զգածուած...։ Խօսէ՛ Թ. Խմբագիր.

Թ. Խմբագիր.— Աha՛։ Ամէն ինչ ըսելու պէտք չկայ։ Պատերը ականջ ունին. գիրար կը հասկընանք եւ կէս խօսքով, ամբողջ ճառ մը կրնանք կարդալ իրաւ։ Ուրեմն։ «Այսօր պետութիւն մը ունինք որ ազգով չի զբաղիր։ Եւ քանի որ ազգով չի զբաղիր, ուրիշներ պէտք է զբաղին անով»։

Թ. Ռամկավար.— Պայմանաւ որ այդ ուրիշները Դաշնակցական չըլլան։

Թ. Բանաստեղծ— Դուն սու՛ս, մենք գիտենք մեր գործը։

Թ. Խմբագիր.— Բայց այդ ուրիշներէն յոյս չկայ. «կարելի չէ որ քանի մը տասնեակ մարդ քով քովի գան եւ համածայնին էական խնդիրներու մասին»։

Թ. Ռամկավար.— Եթէ կարելի չէ, ալ ի՛նչ կգակ կը նստես։

Թ. Բանաստեղծ.— Սո՛ւս եղբայր, սո՛ւս։ Մարդ չե՞ս դուն, զգացում չունի՞ս, չես խղճահարի՞ր, տեսնելով թէ «մեր դարաւոր ժողովուրդը ամէն օր քայլ մը աւելի դէպի կորուստ...»

Թ. Ռամկավար.— Աղէ՛կ, աղէ՛կ, հասկցայ, գիտեմ մնացեալը. շարունակէ։

(1)

ԽԺՐՑՈՒ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԴԷՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ...

Նախորդ շաբաթ օր, 12ին դէմ 561 քուէով, Ֆր. Երեսփ. Ժողովը վաւերացուց Քէլլոկ-Պրիան դաշնագիրը, որ 1928 օգոստ. 27ին կնքուած էր Փարիզի մէջ, «օրէնքէ դուրս» յայտարարելով պատերազմը:

Դաշնագիր ղանազան, մեծ ու փոքր պետութիւններ, այս միջոցիս կը պատրաստուին նոյնը ընել՝ պատրանքը տալով խաղաղասիրական անկեղծ բաղձանքներու։

Բայց, երբ յիշենք զինաթափութեան հարցի առթիւ յարուցուած առարկութիւններն ու դժուարութիւնները, մանաւանդ երբ ակնարկ մը նետենք նոյն այդ պետութիւններու կողմէ սպառազինման յատկացուած հսկայական գումարներուն, կը ստիպուինք վարանումով նայիլ հակապատերազմեան հաւաստիքներուն։

Անգլիա՝ միայն իր ներքին բանակին կը ծախսէ 5 միլիառ ֆր., Ֆրանսա՝ 7 միլիառ 300, Ամերիկա՝ 19ուկէս միլիառ, Գերմանիա՝ 4,5ուկէս հակառակ իր կրճատուած ու սահմանափակուած ուժերուն: Իտալիա, ծախսն 6.5: Իսկ Ռուսիա որ ամէնէն աւելի կը սիրէ ճառել համաշխարհային խաղաղութենէն, պաշտօնապէս կը խոստովանի 10 միլիառ: Դաղտնի վարկերը կը մնան անծանօթ:

Կերպով մը, «զինեալ խաղաղութեան» հրէշային հակադրութիւնն է որ կը յամառի դեռ բռնել մարդկութեան պաշտօնական ու ղեկավար մտայնութիւնը: Ու խաղաղութեան մաղթանքները որ մերթ ընդ մերթ կը թռին միտղոսաւոր բերաններէ, խորթ կը հնչեն ժողովուրդներու ականջին, երբ անոնք, իրենց առօրեայ դիտումներու ամանքի ընթացքին՝ կը լսեն ու կը տեսնեն հաւանական պատերազմներու թաքուն պատրաստութիւնները: Ամէն տուն պատերազմի իր մեռելն ու զոհն ունի: Համաշխարհային ջարդի դառնութիւնները դեռ շատ թարմ են, մոռցուելու համար: Եւ անոնք որ կարօտն ունին տեւական, անզէն խաղաղութեան, չեն կրնար հաւատքով հետեւիլ պատերազմի դէմ ճիգերուն: Անոնք գիտեն թէ խաղաղութեան այսօրուան առաքեալները, իրենց պաշտօնին իսկ պարտաւորութեամբ, վաղը պիտի կրնային գլխաւոր հրահրիչներ ըլլալ նոր սպանդներու, եթէ անհրաժեշտ սեղմումներ չգան սահմանափակել անոնց գործունէութիւնը:

Եւ սակայն, եթէ կարելի չէ դեռ միամտօրէն հաւատալ պաշտօնական հաւաստիքներու անկեղծութեան եւ արդիւնքին, արդար ալ չէ բոլորովին իւրացնել ժողովրդային կասկածամտութիւնը:

Ճիգ մը կը կատարուի՝ յառաջ նպատակի մը հետապնդումով: Մարդկութեան պաշտօնական բերանը, այն որ ցարդ ջատագովն եղած էր զէնքին, ուժին, պատերազմին եւ արիւնոտ խաղաղութեան, կը բանադրէ պատերազմը եւ միջոցներ կը փնտռէ զայն չէզոքացնելու: Եւ իբր հաւաստիք իր անկեղծութեան, միջազգային դաշինքով առաջին հարուած մըն է որ կուտայ գաղտնի դիւանագիտութեան, —պատերազմի դարհուրելի գործիքներէն մէկուն ու խորհրդարաններու խաղաղական իր յետագայ քայլերը կ՚ենթարկէ ժողովրդային կամքի արտայայտութեան և հակակշռին:

Ի հարկէ, շնորհիւ դրամատիրական կարգերու, քանի դեռ երկրէ երկիր կը տեւեն հակամարտութիւնները, կարելի չէ անկից յուսալ անմիջական եւ գործնական արդիւնք: Երկերես ու սխալ քաղաքակրթութեան մը ծոցէն, դիւրին չէ մէկ ճանկով խլել այլամերժ աւանդութիւններու եւ փոխադարձ ատելութիւններու արմատները: Բիրտ ուժը որ դեռ կը շարունակէ վարել մարդկութեան բարոյականը, պատերազմը ցոյց տուած է իբր «սրբազան» պարտականութիւն: Իսկ միջազգային վէճերը խաղաղութեամբ լուծելու գաղափարը կը կրթնի ժողովրդային կամքի, բարոյական միահամուռ ուժերու պարտադրութեան վրայ: Մարդկութեան բարոյական ուժն է որ հրաւէր կը կարդայ ընդդէմ բիրտ ուժին, զինուած, արիւնազանդ յարձակման:

Ու Պրիան-Քէլլոկ դաշնագիրը բարոյական ուժերու առաջին մէկ արտայայտութիւնն է պատերազմէն յետոյ, ու արդիւնաւորման, գործնականացման իր ուղին կը փնտռէ եւ կը պեղէ: Ժողովուրդներուն կը մնայ հասկնալ, սիրել զայն, հարթել անոր ճամբան, կերտել զայն համաձայն իրենց իսկական շահերուն։

Գլխաւոր ճառերը որ ֆրանս. Երեսփ. Ժողովին մէջ արտասանուեցան՝ պատերազմի դէմ դաշնագրին վաւերացման առթիւ, նշանակելի էին գաղափարի ուժին, ժողովուրդներու եւ անոնց հարազատ իշխանաւորներուն կողմէ՝ բարոյական ճնշումներու վրայ իրենց հաւատքովը: Ընկերվարական երեք պարագլուխներ՝ Ռընոտէլ, Փօլ Ֆօռ եւ Փօլ-Պոնքուռ յաջորդաբար զիրար լրացուցին, ցոյց տալով դաշնագրին առաւելութիւններն ու թերութիւնները:

Ըստ Ռընոտէլի, չի բաւեր պատերազմը յայտարարել ոճրային եւ օրէնքէ դուրս: Պէտք է գաղափարին տալ գործնականացման անհրաժեշտ միջոցները: Պրիան-Քէլլոկ դաշնագիրը մեկնակէտ մըն է միայն, որ պէտք է յանգի միջազգային պարտադիր իրաւախոհութեան: Իսկ իրաւախոհութիւնը՝ չի կրնար տալ յուսացուած արդիւնքը եւ ժողովուրդներուն բերել ուզուած ապահովութիւնը, եթէ չհամեմատի զինաթափութեան հետ:

— «Սպառազինումները երբեք ժողովուրդի համար, երբեք չեն եղած ապահովութեան երաշխիք մը, ընդհակառակն, դէպի սպառազինում վազքը խաբէական կը դարձնէ որեւէ ապահովութիւն: Միւս կողմէ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը չպիտի կրնայ հիմնել խաղաղութեան ազդու կազմակերպութիւն մը, եթէ անոր մասնակցող պետութիւնները չկրթնին իսկապէս ռամկավարական հաստատութիւններու, ժողովրդավար ժողովուրդներու կամքը արտայայտուի ազատօրէն:

Փօլ Պոնքուռ Ֆրանսայի ընկերվարութեան աջ թեւի տեսակէտը կը խօսի Արտաքին Յանձնախումբին կողմէ.— Իրաւախոհութիւնը պէտք է դառնայ պարտադիր եւ ընդհանուր, որպէսզի Քէլլոկի դաշնագիրը իմաստ մը ստանայ: Բայց ատով, ամէն ինչ չի լրանար: Եթէ իրաւարարութիւնը անհրաժեշտ է, բաւարար չէ սակայն: Իրաւարարութիւն մը որ չունի պատժական ուժ, կը նմանի վճռի մը որ գործադրող չկայ, դատաւորի մը որ ոստիկան չունի: Պէտք չէ մոռնալ թէ տեղական զինաթափումները այն ատեն միայն իրականացած են, երբ աւելի ընդհանուր սպառազինում մը պահպանած է կարգը: Ուրեմն, իսկական ապահովութիւնը պիտի իրականանայ այն օրը միայն, երբ մարդկութիւնը հասկնայ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան տրամադրէ զինեալ ուժ մը:

Ընկերվարութեան աջ տեսաբանին համար, որ իր առաջարկով, իբր Արտաքին Յանձնախումբին նախագահ, դէմ կը կանգնի իր կուսակցութեան տեսակէտին, զինապաշտութիւն չկայ իր տեսակէտին մէջ: Այլ խաղաղասիրական ամէնէն ազդու միջոց։

Իսկ Փօլ Ֆօռ, ֆրանս. ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար, բուն նիւթին անցնելէ առաջ, քարը կը տեղացնէ համայնավարներու գլխուն.

— «Մեր կուսակցութիւնը հպատակելով ընդհանուր աշխատաւորութեան կամքին, պիտի քուէարկէ Դաշնագրին վաւերացումը: Այս կէտին մէջ ուրեմն, մենք բացէ ի բաց կը բաժնուինք համայնավարներէն, այն կուսակցութենէն՝ որ Ռայխստաքի մէջ, չքաշուեցաւ իր ձայնը խառնելու Գերմանիոյ ամէնէն պատերազմասէր ազգայնականներու ձայնին»,

Փօլ Ֆօռ, բոլորովին խանդավառ չէ Դաշնագրին վերջնական արդիւնքովը: Իսկական խաղաղութիւնը պիտի տիրապետէ դրամատիրութեան պարտութեամբը եւ Աշխատանքի յաղթանակովը: Բայց բուրժուական կարգերու տակ, հակառակ դրամատիրութեան գրգռած և պաշտպանած չարաչար հակամարտութիւններուն, պատերազմը կը մնայ ճակատագրական պատահար մը: Բայց, պէտք է հաստատել թէ մարդկութեան մէջ չեն պակսիր նաեւ խաղաղութեան ուժեր, որոնց կրթնելու անհրաժեշտութիւնը պարզեց Պրիւքսէլի Ընկեր. Միջազգայինը: Անոնց համար, նշանակելի իմաստ մը ունի այն պարագան որ քաղքենիական պետութիւններու կողմէ իսկ, պատերազմը իբր ոճրագործ արարք մը՝ կը յայտարարուի օրէնքէ դուրս, հանդիսաւոր դաշնագրով:

Բայց, ինչպէ՞ս կարելի է անոր տալ գործնական քայլի մը ուժը: Պատերազմը եթէ կը նկատուի ոճրային, պէտք է որ այդ գաղափարը համապատասխան անդրադարձում մը ունենայ ներքին քաղաքականութեան վրայ: Պէտք է երկրէն ներս, խստօրէն հետապնդուին ու պատժուին պատերազմի բոլոր ջատագովները: Պէտք է որ կառավարութիւնները դիւրացնեն ընկերվարութեան գործը, պայքարելու համար զէնքի եւ բանակի սէրին դէմ, պէտք է մարդկային խիղճն ու գիտակցութիւնը զինել պատերազմի դէմ, խաղաղութեամբ խանդավառելով ամբոխները և կոչ ընելով անոնց արթնութեան: Բայց եթէ պետութիւնները կը թերանան իրենց պարտականութեան մէջ, ընկերվարականներուն կը մնայ կոչ ընել ժողովուրդներու ճնշումին: «Եթէ կան պետութիւններ որ կ՚ընդդիմանան խաղաղութեան աշխատանքին, ժողովուրդները պէտք է իրաւունքն ունենան ո՛չ միայն զօրակցելու իրենց ուժերը, այլ նաեւ, ի հարկին, շարժելու ապստամբութեամբ»:

Վերջին խօսքը կ՚առնէ Պ. Պրիան, արտաքին նախարարը եւ դաշնագրի առաջին հեղինակը: Ակնարկ մը նետելէ յետոյ դաշնագրի բանակցութիւններուն վրայ, պահ մը կանգ կ՚առնէ Ազգերու Դաշնակցութեան վրայ: «Պէտք է զայն ժողովուրդներուն ցուցնել ինչպէս որ է...: Շատ դիւրին հեգնանքներու ենթարկուեցաւ ան. բոլորին կողմէ չարժանացաւ բարեացակամ տրամադրութեան: Բայց, ինչ որ ըրաւ ու կ՚ընէ, անհաւատալի է: Պէտք է յաղթէ բազմաթիւ դժուարութիւններու, իր ծոցին մէջ իսկ: Բաղկացած 52 ազգերու ներկայացուցիչներէն, պէտք է որ անոնց հակամարտ շահերը հաշտեցնէ՝ որպէսզի քուէի պահուն, բոլոր բերաններէն մէկ բառ թռի,— «Այո՛...: Եթէ ո՛չ, ամէն ինչ կորսուած է»:

«Ներկայիս, աշխարհի մէջ զօրեղ բարոյական ուժերու զօրակցութիւն մըն է ան: Նոյնն է նաեւ դաշնագիրը որ պատժական ուժ չունի: Բայց եթէ վստահութիւն չունինք բարոյական ուժերու վրայ, պէտք է յուսահատինք ամէն բանէ:

«Գաղափարային ազդակները որոնց մասին կը խօսէր Կարլ Մարքս, զարգացած են ժողովուրդներու գիտակցութեան մէջ: Եւ այսօր, նոյնիսկ ամէնէն զօրեղ պետութիւնը չի կրնար զանոնք նկատի չառնել»:

Ճառերու բովանդակութիւնը եւ անոնց գտած խանդավառ ընդունելութիւնը, գրեթէ միաձայն կամքը պատերազմի դէմ պայքարելու, ցոյց կուտան թէ կայ իսկապէս փոխուած բան մը նոյնիսկ քաղքենի մտայնութեան մէջ: 1914ի զարհուրելի սպանդը չէր կրնար անցնիլ առանց ցնցելու: Ու դաշնագիրը որ զուրկ է զօրէ ու արգելիչ ուժերէ, անշուշտ մեծ հաւատքը չի ներշնչեր պատերազմի վերջնական պարտութեան: Բայց թերեւս, կուգայ ցոյց տալ թէ ան սկսած է արդէն տեղի տալ:

Մ. Ե.

ՄՏՔԻ ՃԻԳԸ
ԵՒ
ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՒՏԵՐԸ

«Եթէ մարդուն համար գոյութիւն ունի ճշմարիտ սեփականութիւն մը՝ այդ իր մտածումն է. անիկա գոնէ կը թուի վեր մնալ գրաւումէ. ան անհատական է ու անկախ-ազատ բոլոր տեսակի կաշկանդումներէն:

Ծառ մը որ կը բուսնի արտի մը մէջ՝ չի պատկանիր այնքան բացարձակօրէն այդ արտին տիրոջը, որքան գաղափար մը երբ կը ծնի մարդու մը մտքին մէջ՝ կը պատկանի անոր հեղինակին.

Գիւտը միայն դրական սեփականութիւն է, բոլոր միւսները յարաբերական են»

Շըվալիէ տը Պուֆլէր

Ֆրանսացի խորհողին այս խօսքերը միտքս եկան, այս գրութիւնը շարադրած ատեն:

Մարդկութեան պէտքերու անընդհատ բազմանալը, հանգստաւէտ կեանքի ամենօրեայ պահանջը, ճարտարարուեստի յառաջդիմութիւնը, զանազան գործիքներու համար կը պարտադրեն նոր նոր կատարելագործումներ, ժամանակի, աշխատութեան եւ դրամի խնայողութեան համար:

Երբե՛ք աշխարհը իր գոյութենէն ի վեր այսքան հետաքրքրութեամբ չէր հետեւած գիւտերու յառաջդիմութեամբ: Երբե՛ք նաեւ այսքան միտք ու դրամագլուխ չէր յատկացուած գիւտերու արդիւնաբերութեան համար:

Միացեալ Նահանգներու գիւտերու համար վկայական տուող գրասենեակի տնօրէնին տեղեկագիրը կ՚ըսէ թէ՝ Ամերիկայի ճարտարարուեստի դրամագլխին վեց-եօթներորդը կը կազմէ գիւտերու վկայականներու շահագործումը, իսկ այդ դրամագլխին գումարն է՝ վաթսուն միլիար տոլար, որ կը ծառայէ միլիոնաւոր մարդոց գործ հայթայթելու եւ երկրին հարստութիւնը զարգացնելու:

Քաղաքական օրաթերթերը, որոնց կարգին նաեւ «Յառաջ»ը, շատ կարեւոր նոր գիւտերը միայն կը հրատարակեն: Արդարեւ բոլոր գիւտերը արդէն չեն արժեր հեռաձայնը, անթել հեռագիրը, ելեկտրականութիւնը, տպագրական կամ կարի մեքենաները: Նման գիւտերու համար արդէն որոշ մասնագիտութիւն մը եւ բաւական ուսում պէտք է: Բայց կան անհամար փոքրիկ գիւտեր՝ որոնք չեն յիշատակուիր օրաթերթերու մէջ եւ որոնք յեղաշրջում չեն պատճառած թէեւ, սակայն անհաշիւ հարստութիւն կ՚ապահովեն անոնց հեղինակներուն:

Այս կարգի գիւտերն են, օրինակի համար ասեղը, գնդասեղը, գոշնամայրը, ինքնահոս գրիչը, մատիտի կափարիչը, զանազան ձեւի կոճակներ եւն.: Նախ որ ասոնք աւելի շատ կը ծախուին. յետոյ հնարիչներուն համար աւելի դիւրին է անմիջապէս քանի մը նմոյշներ շինել՝ քան շարժանիւի մը հնարիչին: Նաեւ ճարտարարուեստի տէրերը աւելի դիւրաւ կը գնեն զանոնք: Վիճակագրութիւններն ալ արդէն կը ցուցնեն որ բոլոր մեծ «ֆիրմա»ները նախ այսպէս փոքր գիւտերու շահագործումով սկսած են իրենց նախնական քայլերը:

Հասկնալի է, ուրեմն որ՝ գործաւոր մը, փոխանակ իր ամբողջ կեանքը չարքաշ աշխատութեամբ անցընելու եթէ ուշադրութեամբ իր միտքը յատկացնէ իր արհեստին, շատ կարելիութիւններ ունի իր աշխատութեան գործիքներուն վրայ այսպէս կամ այնպէս կատարելագործումներ յղանալու:

Գիւտերը արդէն ճշմարտապէս անուանած են աղքատներուն հանճարը, որովհետեւ վիճակագրութիւնները կը ցուցնեն որ գիւտերուն մեծ մասը աղքատ եւ աշխատաւոր դասակարգէն հնարուած են:

Պատճառը անշուշտ այն է որ այս դասակարգը, շինութեանց հետ աւելի յարաբերութեան մէջ ըլլալով, ի վիճակի է գործիքներուն թերի կողմերը նշմարելու եւ պէտքին համեմատ զանոնք կատարելագործել ջանալու:

Ուրիշ պատճառ մըն ալ հաւանաբար՝ հարստանալու, դիրք ու պատիւ ձեռք բերելու փափաքն է: Արդէն ներկայիս չկայ աւելի պարզ ու արագ միջոց մը գործաւորի մը համար, վերոյիշեալ առաւելութիւնները ձեռք բերելու, քան օգտակար գիւտ մը յառաջ բերել:

Կրնա՞ն այս քանի մը տողերը խթան հանդիսանալ մեր հայրենակից աշխատաւորներուն որ օգտուին իրենց աշխատանքի միջավայրէն եւ կամ փոխանակ սրճարան պարապահներու միջոց հետեւելու, իրենց միտքը քիչ մը աւելի յատկացնեն իրենց արհեստներուն որոնց արտադրութեան պտուղէն՝ երբեմն անակնկալ ու անմիջական հանգիստ ապագայ մը կրնան ապահովել:

Պէտք չէ անգիտանալ որ այսօր ամենափոքր գիւտերն անգամ կը վկայուին եւ իւրաքանչիւր երկրի օրէնքի համաձայն՝ որոշ տարիներ գիւտը շահագործելու իրաւունքը միայն անոր հեղինակին կը տրուի, ով որ ալ ըլլայ այդ հնարիչը եւ ինչ որ ալ ըլլայ իր ազգութիւնը կամ դիրքը:

Ահաւասիկ ապացոյց մը որ ճշմարտապէս ընկերվարական է:

Այսպէս, գիւտի մը պարզ վկայականը կրնայ ամէն տեղ անոր հեղինակին կացութիւնը յանկարծ բարելաւել, յաճախ աղքատը հարստացնել եւ համբաւի տիրացնել:

Գիւտերու բանակին մասին գաղափար մը տալու համար, յիշեմ որ 1623էն ի վեր, երբ անգլիական պետութիւնը առաջին անգամ արտօնագրի դրութիւնը հաստատելով հեղինակներուն արդար իրաւունքը օրէնքով պաշտպանեց, այդ օրէնքը քաջալերեց շատ մը օտար անհատներ որ իրենց գաղափարը օգտագործեն Անգլիոյ մէջ, ինչ որ հսկայական զարկ տուաւ անգլ. ճարտարարուեստին:

Այս հանգամանքը նկատի առնելով, ուրիշ պետութիւններ հետզհետէ հետեւեցան Անգլիոյ օրինակին. այսպէս՝ Ամերիկա (1787), Ֆրանսա (1790), Ռուսիա 1812), Գերմանիա (1813), Պելճիքա 1816 յետոյ Աւստրիա, Սպանիա, Իտալիա եւն.: Այսօր գրեթէ աշխարհիս բոլոր պետութիւնները ընդունած են հնարիչներու մենաշնորհի իրաւունքը: 1623էն մինչեւ հիմա աշխարհիս բոլոր պետութիւններէն մօտ կէս միլիոն գիւտի արտօնագիր տրուած է, բաւել է միջին հաշուով օրական քառասուն վկայական:

Ասկից ամիսներ առաջ «Յառաջ»ի մէջ կարդացի թէ Էտիսոն միայն, երկու հազար գիւտի վկայական ստացած է. եթէ 55 տարուան բաժնենք Էտիսոնի վկայական ստանալու շրջանը, միջին հաշուով տասը օրը անգամ մը գիւտ մը բրած կ՚ըլլայ:

Անշուշտ այս գիւտերուն մեծ մասը հասարակ առարկաներու գիւտերու կը վերաբերին:

Միայն Ֆրանսայի (1790էն իվեր) 600.000 տօնագիր տրուած է S. G. D. G. (sans garantie du gouvernement) եւ հեղինակին տասնեւհինգ տարի իրաւունք կը տրուի միայն ինքը շահագործելու գիւտը:

Օրէնքին տեղեկարկը է «Ասպետ-տը-Պուֆլէր» որ խօսքերը յիշեցի յօդուածիս սկիզբը:

Գ. ՊԱՏՈՒՀԱՍԵԱ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՌԱՇՏԻ ՄԷՋ

ՌԱՇՏ, 5 փետրուար.— ... տի Հայոց դպրոցի վիճակը ... ւոքած է, բաղդատելով անց... տարուան վիճակին հետ ... սուցչական խումբը զօրա... թաւրիզէն ուղարկուած ... ձառու ուսուցիչներով:

Դժբախտաբար աշակերտու... թեան թիւը չնչին է: Այս ... զութը ունի 150-200 հայ ... կերտութիւն, իսկ Հայոց դպ... ցը կը յաճախեն միայն 6... շակերտներ: Այս երեւոյթը ... ունի իր պատճառները:

Հայ ծնողները իրենց ... խան սխ կտոր հացի ... դարձնելու միտումով, ռուս... ու ամերիկեան դպրոցի ... կը դարձնեն: Ոմանք ալ ստիպ... այդ քայլին կը դիմեն, ... կան հիմնարկութիւններու ... եղած գործերը չկորսնցնե... համար:

Այս ուսումնական ... մէջ Ռաշտի հայ աշակերտու... թեան համար մնացած են ... դպրոցներ՝ Ամերիկեան եւ ... յոց: Ռուսական դպրոցը ... ուած է:

Հայոց դպրոցի հզօրացու... թիւնը, ինչպէս եւ դպր... կապուած միութիւններն ... ձերը այն յոյսն ունէին թէ ... յոց դպրոցի աշակերտութ... թիւը պիտի կրկնապատ... ռուսական դպրոցին փակ... շնորհիւ: Դժբախտաբար ... ծնողը գերադասեց ամերիկ... դպրոցը, որով այս վերջին... շակերտութիւնը աւելցաւ ... հայկական դպրոցին մէջ ... ոչ մէկ յաւելում եղաւ:

Ծնողներու բռնած ... թայքն ունի իր խոր ... ճառները, որոնց միայն ... յիշեցի:

Տարիներու ընթացքին ... յոց դպրոցին շուրջ ... տղէտ պայքարները ... փութիւն պատճառած են ... րուն, բայց այժմ արդէն ... պայքարներ գրեթէ չկան ... տերու մէջ նորէն աչքի ... նէ հայկական դպրոցն ... իսկ ազգային շէնքէն) ... փելու ձգտումներ:

Հակառակ այս բոլորին ... շուշտ նորընտիր հոգաբա... թիւնը, ինչպէս նաեւ դպր... մտ մարդիկ, պիտի ... գարկ տալ դպրոցի ընդ... բարելաւմանը ու ծնողներ... պել ազգային հիմնարկու... ներուն:

Հոգաբարձութեան ... գործը պիտի ըլլայ փորձ... աւագ ուսուցիչ մը հրաւ...

Այս ուսումնական ... Ռաշտի Հայոց դպրոցը ... ռանց աւագ ուսուցչի ... չական ժողովը կը վարէ ... ցական գործերը, եթէ չե... լիր, հոգաբարձութիւնը ... ուղղութեամբ աշխատա... թափեց. հրաւէր ուղարկե... րանի «Հայկազեան» դպ... պատմագէտ ու երկար ... րու փորձառութեամբ ... Պ. Ալէքսան Յովհաննիսեա... սակայն ուսումնական ... սկսած ըլլալով, Պ. Յովհ... եանի գալը չյաջողեցաւ ... տի հայ երիտասարդ... բուն ցանկութիւն ունի ... ջիկայ ուսումնական ... մէջ Պ. Յովհաննիսեանը ... ուսուցիչ տեսնելու:

Այս տարուան ուսուցչ... խումբը կը ջանայ արգա... իր վրայ դրուած յոյսերը ... պէս տեսնուեցաւ նոր Տար... հանդէսին, ուր խմբական ... ցիկ երգերն ու պատրաստ... խաղերը մեծապէս գնահա... ցան:

Ալ. ՎՏԵՐԱ...

ԿԵԱՆՔԸ ԹԻՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ ԵՒ ՀԱՅ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ

Անատոլու-Պաղտատ Երկաթուղիի ընկերութեան եւ Թուրք կառավարութեան միջեւ կնքուած պայմանագրութիւնը գործադրութեան պիտի դրուի մօտ ատենէն։ Այս առիթով, Էնկիւրիի մէջ կազմուած է մասնաւոր յանձնաժողով մը, որ երկաթուղիին, ինչպէս նաեւ նոյն ընկերութեան պատկանող շէնքերուն եւ գոյքերուն յանձնումը պիտի կատարէ, նկատելով ուրեմն որ գիծը վերջնականապէս պիտի յանձնուի կառավարութեան, ընկերութեան գիւղին ընդհ. տնօրէնութիւնը զգուշ իր ներկայացուցիչներուն հրամայած է գոհացում տալ ընկերութեան նախկին պաշտօնեաներուն։

Ինչպէս յայտնի է, պատերազմէն առաջ եւ պատերազմի ընթացքին, ընկերութիւնը ունէր մեծ թիւով Հայ եւ յոյն պաշտօնեաներ, որոնց պաշտօնին վերջ տրուեցաւ՝ երբ Դաշնակիցները Պոլսէն հեռացան եւ գիծը կառավարութեան ձեռքը անցաւ։

Այս առիթով, վէճ մը ծագած է պաշտօնեաներուն եւ ընկերութեան միջեւ։ Պաշտօնեաները կը պնդեն թէ իրենք մինչեւ այսօր ժամ կը կազմեն ընկերութեան պաշտօնէութեան, քանի որ իրենց եւ ընկերութեան միջեւ կնքուած պայմանագրութիւնը չէ ջնջուած։ Ընկերութիւնը սակայն կը մերժէ այս տեսակէտը, եւ 15 յունուար 1919 թուականէն սկսեալ վերջ գտած կը նկատէ պայմանագրութիւնը։

Այս տեսակէտէն առաջնորդուած՝ ընկերութիւնը պատրաստած է հաշուեյարդարի ծրագիր մը որ դրկած է բոլոր պաշտօնեաներուն։

Պաշտօնեաներուն կողմէ ընկերութեան խնայողական սնտուկին յանձնուած գումարները մինչեւ վճարման թուականը հարիւրին 4 տոկոսով եւ ընթացիկ դրամով պիտի վճարուի պաշտօնէութեան միայն թէ ընկերութիւնը, երբեւ իր կողմէ նուէր, հարիւրին 20 յաւելում պիտի կատարէ մինչեւ 31 դեկտ. 1918 թուականը պաշտօնեաներու կողմէ խնայողական սնտուկին յանձնուած դրամներուն վրայ։ Այս նոր էրէն պիտի օգտուին նաեւ այն բոլոր պաշտօնեաները, որոնք առէ առաջ ստացած են իրենց պահանջները։ Վճարումները սկսած են փետր 10էն ի վեր։

Հանգստեան թոշակի պահանջները պիտի վճարուին նաեւ ամբողջովին, այսինքն մինչեւ 1 յունուար 1929ի հաշիւները։ Միայն թէ, պաշտօնեաներու պահանջին քառապատիկը պիտի վճարուի՝ իբրեւ ոսկիի եւ թղթադրամի տարբերութիւն։

Վերջին տարիներու ընթացքին ներկայացած բացառիկ պարագաներու հետեւանքով, ընկերութեան եւ պաշտօնէութեան միջեւ կնքուած պայմանագրութիւնները ջնջուած կը նկատուին 15 յունուար 1919էն սկսեալ։ Անոնք որ մինչեւ այդ թուականը 10 տարիէն պակաս ծառայած են, պիտի ստանան իրենց պահանջին ութ անգամը։ Այս վճարումներու ընթացքին պիտի զեղչուին այն գումարները, որոնք ասկէ առաջ վճարուած են պաշտօնեաներուն։ Վճարումները տեղի պիտի ունենան երկու անգամէն, առաջինը՝ փետրուարին, իսկ երկրորդ մասնավճարը՝ յառաջիկայ օգոստոս 10ին։

Կարգ մը պաշտօնեաներ դժգոհ են ընկերութեան այս կարգադրութենէն եւ կը պահանջեն որ չորսի տեղ ութով բազմապատկուին իրենց առնելիքները։ Նկատելով սակայն որ ընկերութիւնը կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ, կարգ մը պաշտօնեաներ միանալով որոշած են դատ բանալ ընկերութեան դէմ, հատուցումի սակը բարձրացնելու համար։ Ասկէ զատ պաշտօնեաները չեն ընդունիր 1919 թուականի պայմանաժամը, եւ կը պահանջեն որ պաշտօնեայ նկատուին մինչեւ 1925ի փետրուարը՝ անոր համաձայն հատուցում ձեռք բերելու համար։ Կարգ մը պաշտօնեաներ հաւանութիւն յայտնած են ընկերութեան կարգադրութեան, եւ արդէն իսկ ստացած են իրենց պահանջները։

Միջոլիչեալ շրջաբերականին պատճէնները պիտի ղրկուին նաեւ արտասահման գտնուող նախկին պաշտօնեաներուն, որոնց դիմումին վրայ, ընկերութիւնը վճարում պիտի կատարէ։

ԼՐՏԵՍ ԷԳԻՒԼՔԱՍՄԻ ՇՈՒՐՋ

Լրտես Էպուլքասըմի մասին քննութիւնները կը շարունակուին։ Էպուլքասըմ, միջոց մը փորձած է խենդ ձեւանալ եւ ջղայնոտութիւն ցոյց տալ։ Ցենելով սակայն որ, անհերքելի եւ անուրանալի փաստեր կան, լրտեսը ի վերջոյ ստիպուած է ամէն բան խոստովանիլ։

Ոստիկանութեան կողմէ ձեռք առնուած միջոցներ, ուն շնորհիւ, Էպուլքասըմ չէ կրցած նաւահանգիստի մը վերաբերեալ յատակագիծերն ու կարեւոր փաստաթուղթերը օտարներուն յանձնել, այլ զանոնք յանձնած է գաղտնի ոստիկանի մը, զայն օտարական կարծելով։

Քննութիւն կը կատարուի հասկնալու համար թէ լրտեսը ո՞րկէ ձեռք ձգած է յատակագիծերն ու փաստաթուղթերը։ Կը փնտռուին նաեւ Էպուլքասըմի ընկերները։ Լրտեսը դատական իշխանութեան յանձնուած է։

ԹԱՐԱՊԻԱՅԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Ամբողջ աշխարհի հնագիտական գործակալութիւններուն միասնականութեամբ համաժողով մը պիտի գումարուի Մայիս 25ին Թարապիայի Թօքաթլեան պանդոկին մէջ։ 48 պատուիրակներ Էնկիւրի պիտի այցելեն եւ պիտի ընդունուին վարչապետին կողմէ։

Համաժողովին առաջին նիստը պիտի գումարուի Մայիս 25ին եւ Թէվֆիք Քեամիլ պէյ նախագահութեան տակ։ Մամլոյ ընդհ. տնօրէնութիւնը, Անատոլուի գործակալութիւնը եւ Սէյրի Սէֆայինի ընկերութիւնը հացկերոյթներ պիտի տան ի պատիւ պատուիրակներուն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

ԼԻՈՆ 3 Մարտ—(*աշխ. Թղթ.*) Ինչպէս գրած էի, 1928 դեկտ. 1ին «Հօկճնի»ներու կողմէ 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ հանդէս մը կազմակերպուած էր խոր. Հայաստանի տարեդարձին առթիւ։ Նոյն հանդէսի պահուն սարքուած կռիւր մեր «քոսոտ քուռակներ»ը դաշնակցականներու վերագրել ուզեցին, եւ 13 դաշնակցական ընկերներ կառավարութեան մատնեցին։

Անցեալ շաբթու տեղի ունեցաւ առաջին հարցաքննութիւնը։ Հարցաքննիչ դատաւորին առաջին տեղեկագրին հիման վրայ ընդհանուր դատախազութիւնը հարկ չէ տեսած ամբաստանուած 9 հոգիներու դատավարութեան, նկատի ունենալով որ առաջին հարեւանցի քննութիւնն իսկ երեւան հանած է մեր անարժան հակառակորդներու յերիւրածոյ զրպարտութիւնները, որոնք իրենց անհեթեթութեամբն իսկ ծիծաղ շարժած են։

Գալով կարմիր կուսակցութիւններու այն պառաւախօսութեան թէ գաղութին հանգիստը խանգարողները դաշնակցականներն են, պիտի կրնանք ապացուցանել թէ այդ մարդիկը գանուէի մորթին տակ ծածկուած գայլեր են, որովհետեւ Լիոնի Հօկի քարտուղար Պօղոս Արզումանեանի եւ ալքոլամոլ Զարեհ Վարդանեանի ստորագրութեամբ գրուած ամէնախայտառակ «Ժողովուրդ» տեսանք մեր աչքերով հարցաքննիչ դատաւորին մօտ։ Անոնք լրբօրէն ամբաստանած եւ մարդասպան կ'անուանեն մեզ դաշնակցականներս, բայց եթէ իրենց քսու ամբաստանութեամբ եւ զրպարտութեամբ կարգ մը իրենց պէս ոչխարամիտներ համոզած են, չեն կրնար եւ թող չփորձուին արդարադատութեան պաշտօնեաներն ալ խաբել։

Ահա թէ ինչպիսի անպարոյական մարդոց հետ է որ կ'ուզեն գործել Հօկի տնօրէններն ու իրենց պարագլուխները։ «Ամէն պրովակասիոնի» գոհերն են նաեւ Պէյրութի մեր մտաւորական ընկերները որոնք անմեղաբար այսօր շարաթներէ ի վեր կը տառապին բանտի խոնաւ նկուղներուն մէջ, բայց արդարութիւնը շուտով երեւան կուգայ ու ամէն մէկուն ցոյց կուտայ իր արժանի տեղը։

Թ. Նիկողոսեան

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՊՈՒՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՒՏՕ, 1 մարտ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան շրջանային կոմիտէն փետր 18ի տարեդարձին առթիւ սարքած էր հանդէս մը «Ցուրաս» սրճարանին մէջ, որ ձրիաբար տրամադրուած էր պ. Յ. Չոլաքեանի կողմէ։ Հանդէսը շատ յաջող անցաւ։ Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը։

Բեմին ճակատը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով եւ հայդուկներու խմբանկարներով։ Նախագահ ընկ. Ս. Ցովսէփեան հակիրճ խօսքերով բացատրեց օրուան նշանակութիւնը։ «Ազատութիւնը մարդուս համար արդար կերք մըն է»։ Ընկեր Յ. Պոզաճեան, համառօտակի պատմեց փետրուարեան ապստամբութեան դէպքերը։ «Երբ մութը կոխած էր, հրէշները գործի վրայ էին։ Չէկայի չորս զինուած դահիճներ, մութ լոյսով կանգ կ'առնեն նկուղի մը առջեւ եւ կ'ըսեն՝ «Համազասպ ձեզի կ'ուզեն"։ Սարերու կատաղի վագրը գիտէ չորս բոլորը եւ կ'ըսէ իր ընկերներուն. «Ձիս կը տանին, ընկերներ, այլ եւս ես ձեզ չեմ կարող տեսնել, ես կ'երթամ զոհուելու յանուն ազատութեան եւ մեր պաշտած գաղափարին»։ Վերջին խօսողն էր ընկեր Ա. Քէնտիրեան, որ թուեց այն բոլոր բանութիւնները, որոնք ստիպեցին հայ ժողովուրդը ապստամբելու, վերջին ճիգ մը փորձելու եւ ազատութիւնը ձեռք ձգելու համար։

Միջնըմիջ խմբերգներ եղան։ Արտասանեցին Օր. Ս. Պողոսեան, ընկերներ Շաքարեան եւ Գ. Անանեան ու փոքրիկն Խ. Յօներեան։ Ցեյատգրին համաձայն հանդէսը վերջացած էր։ Ընկեր Նախագահը տեսնելով տակ մթնոլորտը, մանաւանդ երիտասարդներու խանդավառութիւնը նիւթ մը առաջարկեց — «Ի՞նչ պէտք է ընել ազգայ հայ սերունդը այլասերումէ փրկելու համար»։ Ամէն երիտասարդ իր կարծիքը յայտնեց։ Բոլորն ալ պատրաստ են օգնելու այն ամէն ձեռնարկներուն որ կը կատարուին հայ մանուկը հայ պահելու համար։

*** Լիոնի Նորակազմ Մանկապարտէզին իրենց նպաստ բաժինը ղրկելու համար, յանձնախումբ մը կազմուեցաւ որ մօտ օրէն կ'ուղարկէ իր համեստ բաժինը։

Կ. Ցօնէրեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԿՈԹՈՂ»

Վեց ամսուան նախապատրաստական աշխատանքէ վերջ, մամուլի տակ է Կոթող՝ նուիրուած Հայ Մարմնակրթական շարժման, Հ. Մ. Ը. Մ.ի տասնամեակին առթիւ (1918 - 1928), ընդարձակ հատոր, պատկերազարդուած հարիւրաւոր մեծադիր էջերով եւ շքեղ տպագրութեամբ: Համայնապատկեր՝ Հայ Մարմնակրթանքի բոլոր արտայայտութիւններուն, աւանդական ժամանակներէ մինչեւ այսօրուան գաղութահայութիւնը ի սփիւռս աշխարհի: Հրատարակութիւն Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուլկարիոյ Շրջանային Վարչութեան: Օժանդակութեամբ բոլոր քոյր շրջաններու, մասնաճիւղերու եւ այլ մարզական կազմակերպութիւններու եւ աշխատակցութեամբ վեթերաններու, ֆիզիագիրներու, մարզական գրիչներու եւ ճամակիր մտաւորականներու: Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր մտմնաճիւղերէն փնտռեցէք հատորին տպագրուած ծրի ծրագիրը, նմոյշ նկարներով եւ ճիտաքրքրական մանրամասնութիւններով:

Հրաւէր չստացող Հ. Մ. Ը. Մ.ականներէ եւ այլ հին ու նոր մարզիկներէ եւ ճեռաւոր փոքր գաղութներու հայ մամուլի թղթակիցներէն կամ հայրենակիցներէն կը խնդրուի անմիջապէս յարաբերուիլ խմբագրական մարմնին հետ: Կը խնդրուի մեզ ղրկել նաեւ տրամադրելի բոլոր նկարներ, որոնք յետոյ պիտի վերադարձուին անաղարտ:

Հասցէ.— Rédaction «Homenetmen» 12 Rue Cheinovo Sofia (Bulgarie).

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԱՐԽԲԱՆՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ.— Երկար ատենէ ի վեր, ոստիկանութիւնը կը փնտռէր կին մը, որուն դէմ բազմաթիւ բողոքներ կ'ըլլային։ Մասնագիտութիւնն էր գոհարավաճառները խաբել եւ իր գործունէութեան մէջ բնաւ փոփոխութիւն չէր մտցներ։ Կը ներկայանար վաճառատուն մը, կը բացատրէր թէ տիրացած է ժառանգութեան մը, տասը հազար ոսկի փրանք, մօտ 50000 Ֆր. այսօրուան հաշուով, թէ ժառանգական տուրք չվճարելու համար, որոշած է այդ գումարը ծախել արժէքէն վար գինով։

Ըսուած է որ այրը միշտ խաբուի կինէն, ու միշտ կը գտնուէր վաճառական մը որ կլլէր շահու մը հեռանկարէն շլացած, կ'ընկերակցէր կնոջ, ոսկեդրամ 10.000ը համրելու եւ գնելու համար։ Որոշուած տեղը երբ կը հասնէին, կինը կը ստիպէր վաճառականը որ իր ափերուն մէջ համրէ ու ձգէ սակարկուած գումարը, յետոյ կ'երթար դրամը բերելու, բայց անգամ մըն ալ չէր երեւար։ Ցուռը երկու ելք ունէր...։

Բայց սափորը ջուրի ճամբան կը կոտրի։ Միշտ նոյն տեղը երթալ գալով եւ միշտ նոյն եղանակը կիրարկելով, օձիքը ձեռք տուաւ այս կինը, որ ինքզինքը կը կոչէր «խարխբաններու թագուհին»։ Ցարգ այս կերպով կորզած է 300,000 ֆրանք, զանազան անձերէ։ Կը կարծուի թէ բազմաթիւ են անոր զոհերը, որոնք դեռ չեն դիմած ոստիկանութեան։

ԴԷՄԻ ԴԺՈՒԽՔ.— Պուշանժի կինը սիրով չէր իր ամուսնին հետ։ Ցաճախակի կռիւներ կը ծագէին անոնց միջեւ եւ միշտ, կինն էր որ սկսելէ յետոյ, կը ստիպուէր վերջ տալ, հնազանդելով իր ամուսնին սպառնագին կռուփին. բայց անգամ մը սպառնացեր էր, — Եթէ ես ալ քեզի դժոխք չընեմ...։

Ու փորձեց ընել։ Ցորմեր էր թէ դժոխքի մէջ մեղաւորները կրակով կը պատժենուեր իրիկուն մը, երբ իր ամուսինը պառկեր էր, կըրակ ձգեց մահճակալին տակ։ Բոցերը սկսան բարձրանալ ցաքուցենէն նեղուած, այրը արթնցաւ եւ գլխուն ճարը նայեցաւ։

Հասան օգնութիւններու շնորհիւ կարելի եղաւ թէ կրակը մարել եւ թէ մարդը փրկել։ Խեղճը հազիւ փրկուած, առաջին գործն եղաւ ոստիկանութեան յանձնել իր կինը, որ կրակը ծագելէ յետոյ, գացեր էր տան մօտերը տեղ մը, իր ոճրապարտ արարքին արդիւնքին սպասելու։

Կինը ստիպուեցաւ խոստովանիլ իր ոճիրը եւ բանտ երթալ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Գ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՔՐ.— Բարտիէն քիչ անդին, սատեր մը որ կը շարժի...

(Թագւոր եւ կինը կը ջանան դիտել Մաքրիկի կռնակէն):

...երկուքի բաժնուեցաւ, այո՛, այո՛, որոշ կը տեսնեմ..., կը վազեն ...ծես..., կեցան ծառին շուքին տակ..., մէկը կը շարժի... գէպի ...տուն, ա՜հ. Տէ՜ր Աստուած, եթէ կարենայի հետերնին ըլլալ... ...ինչ.. կորսուեցաւ։

ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Սրէ աչքերդ..., նայէ լոյսի պէս բաներ մը կը ...նե՞ս։

ՄԱՔՐ.— Ո՛չ դեռ։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Այո՛, այո՛, տե՛ս։

ՄԱՔՐ.— Այո՛, այո՛, պլպլուն կայծ մը որ կարծես..., մարեցաւ...

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Նորէն կը վառի...

ՄԱՔՐ.— Կը շարժի... կը ծռի... տե՛ս, տե՛ս, թեթեւ, աղօտ ...ս մը որ կարծես մուխի մէջ փաթթուած կ'ուռի, կը խոշորնայ, ...միր լեզուներ կ'արձակէ.. մառուր .. մառուր ..

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Կ'այրի մառուրը...

ԲԱՐԹ.— Կ'այրի մառուրը. (ցուցուած՝ ոտքի. Ա՜հ, թող շատ ...պասեն ուրեմն... տանք նշանը որ երթան առանց ետ նայելու... ...անց ետ նայելու..., Մաքրի՛կ, Մաքրի՛կ, նշանը...

(Երկուքը մէկ, նոր կորով կարծես ստացած, կ'սծապարէն երթալ. Թագւոր կը կեցնէ զանոնք):

ԹԱԳՒՈՐ.— (ցուցուած, կէս ձայնով). Ո՛չ, ես... խնամի՛... ինծի ձգէ... որ... ես կ'երթամ... դուք կեցէք...

(Կը մեկնի. քիչ յետոյ կը դառնայ).

ԲԱՐԹ.— Խնամի՛...

ԹԱԳ.— Եղաւ, եղաւ...

ԲԱՐԹ.— Ալ կը հասկնան ուրեմն ու կ'երթան առանց ետ նայելու, առանց ետ նայելու...

(Կը յուզուի, կոկորդը կը սեղմուի լուռ հեծկլտուքով մը. գաղտագողի արցունքը կը սրբէ):

ԲԱՐԹ.— Տեսա՞ր կնի՛կ, ինչպէ՞ս գնաց երբ մենք ուզեցինք։

(Մինչ Մաքրիկ պատուհանը կը փակէ, Բարթամեան կը մօտենայ դիակին).

Եւ երբ մենք մնացողներս ալ կրնանք երթալ... գուն այլեւս չես... ողջննար...։ Խնամի՛...

ԹԱԳ.— Այո՛, այո՛..

ԲԱՐԹ.— Մենք ալ կրնանք երթալ, այնպէս չէ՞...

ԹԱԳ.— Այո՛ այո՛. տուր նշանը...

ԲԱՐԹ.— Մաղթեցէ՛ք նաեւ բարի երթ...

ԹԱԳ.— Ամբողջ սրտով.. ամբողջ սրտով...

ԲԱՐԹ.— Բայց թող չըսուի թէ գիրենք կէս ճամբան ձգեցինք...։

ՄԱՔՐ.— Ինչ ընենք ուրեմն։

ԲԱՐԹ.— Աղօթենք անոնց համար, ամբողջ սրտով, ամբողջ ուժով..

ՄԱՔՐ.— Կը հաւատա՞ս դեռ։

ԲԱՐԹ.— Ի՞նչ փոյթ, երբ մեր միտքը անոնց հետ է...։ Աղօթենք ուրեմն... բոլորս մէկ։ Կնի՛կ...։

(Բարթամեան ծունր դրած է սրահակին մէջտեղը. ձախին կը ծնրադրէ Մաքրիկ. աջին Թագւոր որու քով է իր կինը)

ՄԱՔՐ.— Ինչ պիտի աղօթենք։

ԲԱՐԹ.— Ինչ որ չաղօթեցինք մինչեւ հիմա։

Մուխի թեթեւ ծուէններ սկսած են բռնել սենեակը.

Ահա՛ կնի՛կ, ճամբան երկար է ու փշոտ. յաջողութիւնը թող երբեք չկտրէ անոնց ծունկերը...։

ԲՈԼՈՐԸ ՄԷԿ.— Ամէ՛ն։

ԲԱՐԹ.— Նաեւ փառնդաւոր. վախը թող գիրենք մղէ աւելի առաջ եւ քաջ ըլլան սրբութեամբ։

ԲՈԼՈՐԸ ՄԷԿ.— Ամէ՛ն...

(Մուխը լեցուած է. բոցերուն լոյսը գարկած սենեակին մէջ. բոցի լեզուներ կը խուժեն. սկսած են նեղուիլ):

ԲԱՐԹ.— Եւ ոչ ոք գիտէ թէ երբ կը հասնին. թող վհատութիւնը երբեք չի չոքի անոնց սրտերուն վրայ։

ԱՄԷՆՔԸ.— Ամէ՛ն...։

(Նեղուած մուխէն՝ իրարու կրթնելով կը փորձեն ոտքի ելլել. կէս մը շնչահեղձ).

ԹԱԳ.— (դժուար շունչով). Եւ եթէ չպիտի հասնին... թող գիտնան գոնէ իրենք իրենց համար մեռնիլ...

ԲԱՐԹ.— Այո՛, այո՛ . բայց... ով որ... գիտէ... մեռնիլ.. կ'ապրի իր ուզած կերպով...

(Մաքրիկ հեղձամահ ինկած է Բարթամեանի թեւերուն մէջ, որ ի զուր կը ջանայ զայն ոտքի հանել, մինչ ինքն ալ կ'ընկրկի).

Կ'ապրի՛... կնի՛կ... կ'ապրի՛...

ՎԱՐԱԳՈՅՐ.

(Հայր.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ՎԵՐՋ

Սոֆիայի զինարանը օդը նետուած

Սոֆիայէն կը հեռագրեն մարտ 4 Թուականով.— Բանուորի մը անզգուշութեան հետեւանքով այսօր ամբողջովին քանդուեցաւ Սոֆիայի զինարանին մէկ մասը, ուր հրթիռներ կը պատրաստուէին։ Անխոհեմ գործաւորը, որ արդէն աղէտին զոհ գնաց, վառարանի մը մօտ վառօդի խառնուրդով մը կը զբաղէր, երբ յանկարծ անիկա կրակ առաւ։ Մէկ ակնթարթի մէջ կրակը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ միւս պայթուցիկներուն՝ ինչպէս ազբորակ եւ ծծումբ, որոնք դիզուած էին գործարանին մէջ։ Պաշտօնէութիւնը երբեք ժամանակ չունեցաւ փախչելու։

Կրակը փոխանցուեցաւ նաեւ մթերանոցի մը, ուր իրարու վրայ դիզուած էին արդէն պատրաստ հրթիռները, որոնք որոտագին դղրդիւնով պայթեցան։ Տանիքն ու պատ մը փլան. մինչ ամէն կողմէ պոռթկացող բոցերը շատ չանցած բռնկցուցին ամբողջ շէնքը, որ մեծաբոց այրեցաւ։ Սպաներն ու զինուորները, որոնք օգնութեան փութացին, մեծ դժուարութիւններ քաշեցին օգնելու համար զոհերուն՝ խորտակելով գլխաւոր շէնքին պատուհաններն ու երկաթ ձողերը։ Զինուորները յաջողեցան սակայն ազատել երկոտասանեակ մը բանուորներ, որոնք թեթեւ այրուածքներ ստացած էին։

Երբ հրշէջները, ժամերով աշխատելէ վերջ, յաջողեցան մարել կրակը, փլատակներուն տակէն հանուեցան 28 բանուոր-բանուորուհիներու ածխացած մարմինները։

Կ'ենթադրուի թէ զոհերը նախապէս շնչահեղձ եղան պայթուցիկներու արձակած կազէն, ու մնանելէ յետոյ է որ իրենց մարմինները այրեցան։

ՊԱՅԹՈՒՄ ՄԸՆ ԱԼ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Նոյն օրը կէսօրէն վերջ Վուլվիչի զինարանին մէջ տեղի ունեցան չորս պզտիկ պայթումներ, որոնց յաջորդեց հինգերորդ ահռելի պայթում մը՝ զինարանին ամէնէն վտանգաւոր մասին մէջ։ Պայթումներու աղմուկը լսուեցաւ հեռուներէն, հրթիռներ ինկան դրացի թաղերուն վրայ. շատ չանցած բոցեր ելան զինարանին մէջ, փճացնելով քանի մը տաղաւարներ։

Մեծ թիւով հրշէջներ փութացին աղէտին վայրը, մինչ բանուորներն ու պաշտօնեաները կը պարպէին վտանգաւոր գօտին։ Տասը հոգի թեթեւ վէրքեր ստացան։

Համայնավարները Պուլկարիոյ մէջ

Պուլկարիոյ վարչապետ Լիափչէֆ Սոպրանիէի առջեւ ճառ մը խօսելով յայտնեց թէ Գ. Միջազգայինի Պալքանեան ճիւղը, որու կեդրոնն է Վիէննա, վերստին գործունէութեան սկսած է. իր ազդեցութեան ենթարկելու համար բանուորներն ու գիւղացիները Պուլկարիոյ մէջ։ Պուլկարիոյ համայնավար կուսակցութիւնը կազմակերպուած է Գ. Միջազգայինին կողմէ, եւ անկախ կոչուած բանուորական միութիւններ առանց բացառութեան անդամ են Մոսկուայի Միջազգային Բանուորական Միութեան։ Բազմաթիւ համայնավարներ ձերբակալուած են Սլիվէնի եւ Փլէվնայի մէջ։

Վարչապետը ցոյց տուաւ կարգ մը թղթակցութիւններ, որոնք ուղղակի Մոսկուայէն եկած ու բռնուած են, երբ կը փորձուէր զանոնք Պուլկարիա անցնել Եուկոսլաւիայէն՝ Կոտէց գիւղի ճամբով։ Թղթակցութեանց մէկ մասը ուղղուած է համայնավար քաղաքական բանտարկեալներու, յորդորելով զանոնք որ յեղափոխութիւն յարուցանեն անմիջապէս որ ազատ արձակուին բանտէն։

Ռուսիա, Քոսթրամա եւ Փէնզա աւաններուն խորհուրդները, բաւական կարեւոր գումարներ ալ ներփակած են իրենց նամակներուն մէջ, բանտարկեալ երիտասարդ համայնավարներուն համար, որոնք այժմ Վառնա կը մնան։ Յեղափոխական ծրագիրներ ու կոչեր ղրկուած են, պուլկար հեռագրական եւ թղթատարական պաշտօնեաներու։ Ասոնցմէ, զատ բռնուեցան նաեւ համայնավար պրոպագանդի յատուկ բազմաթիւ գրքեր ու հրատարակութիւններ։ Ասոնք երեսփոխաններուն ցոյց տրուելէ յետոյ այրուեցան։

Վարչապետը խօսած պահուն, կարգ մը անծանօթ մարդիկ, խորհրդարանի շրջակաները, թռուցիկներ կը ցրուէին, հրաւիրելով պուլկար գործաւորները երկրին ամէն կողմէն, որ գան հետեւեալ օրը միանան բողոքի ցոյցի մը, ընդդէմ Սոֆիայի մէջ տիրող «Սպիտակ Սարսափ»ին։ Քսան հոգի ձերբակալուեցան, շատերը գաւառներէ. մասնաւորաբար երկրաշարժէ աղէտեալ վայրերէ։ Անոնցմէ շատեր կ'ուզէին խորհրդարան մտնել, համոզելու համար երեսփոխանները։

Զինամբրիկ եւ երկրաշարժ

Պոլսէն կը հեռագրեն.— Զինամբրիկը կը շարունակուի աւելի բուռն կերպով։ Խզուած են երկաթուղային բոլոր հաղորդակցութիւնները՝ ամէն ուղղութեամբ։ Հեռագրական հաղորդակցութիւնները եւս մասամբ ընդհատուած են։ Պոլսոյ հին պարիսպի պատերէն մէկ մասը փլաւ։

Սառնակոյտերը կը շարունակեն փակել Վոսփորի մուտքը, կազմելով հսկայ զանգուած մը, որուն դէպի Մարմարա էջքը վտանգաւոր կը նկատուի Պոլսոյ առջեւ խարսխած նաւերուն համար։ Քիլիոսի մօտ (Սեւ ծով) եւս սառնակոյտեր տեսնուած են։

Կիրակի ժամը 16ին սաստիկ երկրաշարժ պատահեցաւ Եօզղատի շրջանին մէջ։

Ստալինի գիւղացիական քաղաքականութիւնը

«Թայմզ»ի Րիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.— Աջ թեւին կամ գիւղացիասէր ընդդիմադիրներուն դէմ խիստ միջոցներ ձեռք առնելու մասին Ստալինի տուած որոշումը փոթորկալից տեսարաններ յարոյց Մոսկուայի համայնավարական կարգ մը ժողովներուն մէջ, եւ ականաւոր համայնավարներ բացէ ի բաց յայտարարեցին թէ իրենք հակառակ են կուսակցութեան ներկայ քաղաքականութեան։

Նման տեսարան պարզուեցաւ կարմիր փրոֆէսէօրներու Հիմնարկութեան խորհրդաժողովին մէջ, ուր Ստալինի քաղաքականութեան հակառակորդները պարզեցին իրենց «հողագործական ծրագիրը»։ Ճառախօսներէն ոմանք յայտարարեցին թէ ներկայ քաղաքականութիւնը կը նմանի ժողովուրդը կեղեքող թաթար խանի մը քաղաքականութեան. ուրիշներ զայն նկարագրեցին իբրեւ «գիւղացիութեան զինուորական եւ աւատական շահագործումը»։

Տնտեսական կացութեան մասին խօսելով, Րիկով յայտարարեց թէ խորհրդային միութիւնը այսօր իր առջեւ ունի նոյն դժուարութիւնները, որոնց բախած էր 6–7 տարի առաջ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերներն ու ընկերուհիները՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ 0 Թլէր տը Լիոնի վերնայարկը։

«ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մարտ 31 կիրակի երեկոյ, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, 31 Rue Manin, Paris. կը խնդրուի բոլոր Միութիւններէն նկատի առնել այդ Թուականը։

ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԱՊՐԻԼ 14ԻՆ

կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն նկատի առնել այդ Թուականը

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Ռ. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

16 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Salle Victor Hugo 46bis Rue St. Didier

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ մասնակցութեամբ յայտնի հայ արուեստագէտներու։ Երգ, նուագ, պար, քօթիյոն, վիճակախաղ, փոստ, եւայլն։ Պիւֆէ։ Տոմսերը այժմէն կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը եւ Կովկաս եւ Ֆլորիա ճաշարաններ։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple, Belleville.

Մարսէյլի Գաւ. Միութեան դաստիարակական - վիճաբանական ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 3ին 63 Rue République։ Մուտքը ազատ է։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Գ. Թաղապետարանի ժատենադարանը։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւն և դաստիարակութիւն։

Վիլլօրպանի Արամ խումբի ժողովը՝ վաղը երեկոյ ժամը 7.30ին 16 Rue d'Alsace, ընկ. Մարտիկ Ծառուկեանի բնակարանը։

Փուժէի Վարանդեան խումբի դաստիարակական ժողովները տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Կիրակի երեկոները ժամը 8ին։ Կը հրաւիրուին ընկերները։

Այրի տիկին Ազատնի Գասապաշեան եւ զաւակը, տէր եւ տիկին Ոսկեան Գասապպաշեան եւ զաւակունք (Երեւան), տէր եւ տիկին Յակոբ Փափազեան եւ զաւակունք, Այրի տիկին Մարգարիտ Վրթանէսեան եւ զաւակունք (Գահիրէ), տէր եւ տիկին Գէորգ Չէքիճեան (Գահիրէ), տէր եւ տիկ. Նազարէթ Ժամկոչեան եւ զաւակունք (Մարսէյլ), տէր եւ տիկ. Օննիկ Գէրպէրեան եւ զաւակունք (Սելանիկ), եւ պարագաները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, Յօրեղբօր

ՏԻԱՐ ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳԱՍԱՊՊԱՇԵԱՆԻ

ՈՒՑԻ ՀԱՃԻ ԹԷՔԻՔ

դառնաղէտ մահը

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի վաղը Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9ին Hôpital Lariboisière, Փարիզ. Մէթրօ՝ Barbès.

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն եւ Քրիստափոր խումբի ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկ. Գէորգ Գալֆաեանի և տիկնոջ, իրենց սիրասուն զաւկին փոքրիկն՝ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ Գ. ԳԱԼՖԱԵԱՆի կսկծալի մահուան առթիւ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Գէորգ Գալֆաեանի՝ իր որդւոյն փոքրիկն ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԳԱԼՖԱԵԱՆի տխուր մահուան առթիւ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Գ. Մ. Նաթանեան)

ԼԻՈՆԻ Արար. Հայր. Միութեան երեկոյթը եւ վիճակահանութիւնը 23 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Կը ներկայացուի՝ «Ակնցի Հաճի Աղան» զաւեշտը։

ՏԷՍԻՆԻ ՄԱՆՃԸԼԸՔԻ Հայր. Միութ. նորակազմ մասնաճիւղին վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 174, 184, 355, 359, 365, 254, 269, 169, 338, 311։ Շահող առարկաները ստանալու համար դիմել՝ Nersessian Antoineի, Ave. Jean Jaurès, Décines (Isère).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պրուսայի Ասարճուխ գիւղէն Գրիգոր Աղասեան, հօր անուն՝ Մարտիրոս, մօր անուն Փիլոր, եղբայրները Մկրտիչ եւ Կարապետ։ Գրիգոր 1915ին կը գտնուէր Մուսուլի մօտակայ գիւղերէն մէկուն մէջ։ Կ'ըսուի թէ քանի մը ամիս առաջ կը գտնուէր Սէրէզի շրջաններու։ Իմացնել իր մօրը՝ Filor Mardirossianի, 5 Rue Capitaine Ferber, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

— Հաճընցի Կարապետ Բաթըրուեան կը փնտռէ իր եղբայրները Մելիտոն եւ Մանուկ Բաթըրուեան։ Մելիտոն գերձակ էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր։ Իսկ Մանուկ կը գտնուէր Եգիպտոս (1923.1924)։ Չորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ։ Իմացնել «Յառաջ»ի։

— Կը փնտռուի Զէյթունցի Տիկ. Բեբրան, հօր անուն՝ Սարգիս Վարդերեսեան։ 1924–25ին կը կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իմացնել՝ Յուսիկ քահն. Աղամեանի, 42 Bâtiment-Charvieu, Isère.

— Կը փնտռուի Իզմիրցի Պետրոս Աւետիսեան որ պատերազմի ժամանակ մեկնեցաւ Արլ (Arles) ագարակները աշխատելու։ Մինչեւ այսօր իր մասին որեւէ լուր չունենալով Իմացնել՝ իր քրոջ Տ. Վերժին Մկրտիչեանի։ Հասցէ՝ Marie Mossessian, Cité du Parc Bel Air, 6, Décines, Isère.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՄԱՐՏ 1929 — 7 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 899

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷ՛Ն ՃԱԿԱՏ ՃԱԿՏԻ

Երէկ ուզեցինք պարզել թէ խորհրդային մարզպաններու մանեակինները ի՛նչպէս կը փորձեն ագահատել եւ ժխտել թրքահայ գաղթ, նոյն իսկ արտասահմանի մէջ, իրենց Հօկերով եւ «Երեւան»ներով։

Այս առթիւ, իբրեւ թարմ օրինակ, յիշեցինք Հօկի կեդրոնական վարչութեան նախագահին կարգ մը յայտարարութիւնները, եւ անոնց վրայ հիմնուած խմբագրական մը։

Թէ բժիշկ-նախագահը եւ թէ, իրենց օրկանը կը ձգնին ոչ միայն մեզ, այլ եւ օտարները համոզել, թէ խորհրդային իշխանութիւնը երբեք չկամութիւն չէ ունեցած թրքահայ գաղթականներու ներգաղթին առթիւ, եւ ընդհակառակն ցոյց տուած է հոգածու վերաբերում։

Անշուշտ այդ հոգածութեան շնորհիւ է որ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի թշուառ տարագիրները Հարաւ. Ամերիկայի ճամբան բռնած են, հակառակ այնքան քստմնելի յուսախաբութեանց։ Եւ դարձեալ, այդ գուրգուրանքին համար է որ, Սելանիկի տաղաւարներու բնակիչներն ալ իրենց աչքերը ուղղած են դէպի Ուրուկուէյ, Փարակուէյ, թերեւս մինչեւ Հրոյ Երկիր։

1922էն ի վեր, այս մարդիկը պարզ գաղթականական», տնտեսական խնդիր կը համարեն արտասահման ապաստանած բեկորներուն հարցը։ Այդպէս կը քարոզեն եւ այդպէս ալ կը գործեն։ Եւ իբրեւ հետեւանք, մեր մանրանկար Հայաստանը այսօր դարձեր է վարձու ագարակ մը, ուր խնդրանքի եւ մատուցումի անտեսական օրէնքն է որ կ'իշխէ։

Երանի թէ պարկեշտութիւնն ունենային գոնէ այս գետնին վրայ հակասութենէ հակասութիւն չգլորելու։

Մինչդեռ, իրականին մէջ, այս խեղճուկրակ տեսակէտին ալ տէր չեն ըլլար։

«Փող տուէք որ հող տանք» պոռացող այս իմաստակները քանի՛ քանի անգամ ապացուցած են թէ՝ նորէն խարդախութիւն կը փորձեն, տարբեր քանաձեւի տակ։

Երեւանի սիրակցորդ ինամիներէն Բարեգործականը, 1928 հոկտ. 31 թուակիր գեկոյցով մը, կը յայտնէր թէ, 1925ին 5000, իսկ 1926 յուլիսին 11, 910 ազերլին յատկացուցած է, Յունաստանէն 3199, Պոլսէն 700 եւ Միջագետքէն 37 գաղթականներ Հայաստան փոխադրելու եւ տեղաւորելու համար, բայց 1927ի վերջերը, Պ. Շահվէրտեան սակաւաթիւ գաղթականներ միայն փոխադրած է 1509 հոգի, Յունաստանէն եւ Պոլսէն ։

Միեւնոյն գեկոյցին համաձայն, Սուրիայէն 300 գաղթականներ պիտի փոխադրուէին չափահաս եւ ինքնարաւ որբեր։ Անոնց դրամն ալ վճարուած էր, ցանկերը պատրաստ էին եւ անցագրի գործողութիւնները լրացած։ «Այդ հայրենադարձ գաղթականները իրենց ինչքերը ծախած ըլլալով, անկէ առաջ կը սպասէին շոգենաւ մտնելու համար եւ մինչեւ այսօր ալ այդ յոյսով կ'ապրին ։

— «Վերջերս Թաւրիզէն գիւղեր կառուցած են նաեւ ներգաղթականներուն 18 հոգի»

- «Նահր Էլ Պէյ Ա 1500 գաղթականներ կը սպասեն Աշաւանութեան մէջ։ Բարեգործականը յանձն առած է 1500 ոսկեոլիլ վճարել ներգաղթի ծախսերուն համար, իսկ Տոպրաշխոյց կամիտէն ... 30,000ը բուփի»

Ի՛նչ կ'ապացուցանեն այս փաստերը, եւ դեռ ուրիշ խոստումներ, որոնք արձանագրուած են օրը օրին։

Եւ ի՞նչ համարձակութեամբ շան-քարոզ կը կարդան հիմա, երբ Սուրիան կը պարպուի այսպէս կամ այնպէս, երբ յուսահատութիւնը թառեր է Յունաստանի կայաններուն մէջ, եւ առհասարակ խոր վհատութիւն մը համակած է բոլոր ցիրուցան բազմութիւնները, որոնք տուն-տեղ ըլլալու կը ձգտին աշխարհի այս կամ այն ծայրը։

Ապիկարութեան կամ խարդախութեան ապացոյցներ են նաեւ, զանազան բերաններէ ելած տարբեր յայտարարութիւնները։ Յիշենք միայն վերջինները։

Կոմիսար Արսէն Եսայեան հրապարակաւ կը յայտարարէ. Մենք Հայերու հաւաքման քաղաքականութիւն չենք վարեր եւ չենք կրնար վարել...։ Մենք ունինք բազմաթիւ բանուորներ եւ նոյն իսկ անգործներ, այնպէս որ սխալ է դուրսէն բանուորներ բերել...։ Խորհրդային Հայաստանի բանուորին ու գիւղացիին դասակարգային շահերուն չի համապատասխաներ «բաշխել զուռները» նշանաբանը, հայահաւաքման քաղաքականութիւնը ։

Իսկ Հօկի Ֆրանսայի շրջանին Նախագահը եւ «Երեւան»ը մէկ բերան կ'աղաղակեն, մինչեւ ժրնեւ ալ ձայն ձգելով

—«Խորհրդային իշխանութիւնը երբեք դէմ չէ եղած, որ աւելի գաղթականական զանգուածներ ներգաղթէին դէպի խորհրդային Միութիւն։ Սակայն, ... գաղթականներու ներգաղթը կապուած է ֆինանսական նիւթական միջոցներու հետ». «Երեւան», 3 Մարտ.

Այս երկու յայտարարութիւններէն ո՞րն է անկեղծը։

Մենք յաճախ հարցուցած ենք,— եթէ դրամ ճարուի, կը բանա՞ք դուռները։ Թէեւ Բարեգործականի օրինակը մէջտեղն է, բայց նորէն կը հարցնենք.

Պատրա՞ստ էք ներկայացնելու ներգաղթի գործնական ծրագիր մը, օրինակ տասը հազար հոգի՝ 1929 թուականին համար։ Ապա ուրեմն գրէք մէջտեղ եւ դրամ պահանջեցէք բոլոր գաղութներէն։ Մենք մեր անկարելին պիտի փորձենք, այդքան հայ գաղթականներ եւ բանուոր օտարութենէ փրկելու համար։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԷՊԻ ՈՒՐ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Գալիֆորնիոյ անկուսակցական «Մշակ»ը գրել կուտայ (13 փետր.)

— «Երեւանի խորհրդային փաքինները «սոցիալիզմ կառուցանելու» իրենց կարմիր մոլուցքին մէջ, [illegible] անգամ ալ ձեռք առեր են համազգային արժէք ներկայացնող մեր ազգային գրականութիւնը ջնջելու ճամբան։

Մարքսիզմ, Լէնինիզմ, Թրոցկիզմ եւ [illegible] ու անտրամաբանական բանաստեղծութեան գլխուն փորձելէ [illegible] նոր ժամ մը, որը անոր [illegible] «փանտազիզմ» կոչել։

Երեւանի մեր փաքինները [illegible] գրականութիւն մը կը կազմեն [illegible] ազգերու եւ նոյն իսկ իրենց [illegible] ցանկին մէջ [illegible] խորհրդային կառավարութիւններուն մէջ [illegible] ազգային ամէն սրբութիւնները [illegible] իրենց հասկցած ձեւով զանոնք [illegible] կարմիր [illegible] հայ գրականութեան [illegible] մէջ [illegible] հայ վերածնութեան ռահվիրաներէն անմահն Րաֆֆիի գործերը, եւ հայ վէպի անզուգական երգիչ Աճառեանի, ինչպէս նաեւ նոյն կարգի ազգային բոլոր երգիչներու եւ գրագէտներու գործերը

[illegible] Րաֆֆի եւ Աճառեանի վրայ [illegible] կարմիր [illegible] մեր անցեալ ու ներկայ [illegible] բոլոր գրողներու գործերն [illegible]

[illegible] որ խորհրդային Հայաստանի փաքինները [illegible] կոմունիստ [illegible] պոլշեւիկ [illegible] ինչպէս կ'ըրէին կոմունիզմը, եւ պոլշեւիկեան դիմակին տակ [illegible] ինչպէս կը գուրգուրեն եւ կը պաշտպանեն այն ամէն արժէքները, որոնք [illegible] համար կենսական կարեւորութիւն ունին։

Համբոյեան շրջանին [illegible] սարսափի օրեր ապրեցաւ։ Յետոյ շատ մը գրականութիւններ [illegible]

Երեւանի փաքիններուն նեղ [illegible] Համբոյեան ամէն [illegible] օրեր, այլ [illegible] հայ [illegible] ամենահամեստ [illegible]»

«ՍԵՒ ՁԵՌՔ»Ը

[illegible] կազմակերպութիւն մը [illegible] սպառնական նամակներ ուղղել [illegible] սպառնալիք մը ուղղած էր [illegible] 500 անգլ. ոսկի պահանջելով։

Այս գումարը վճարուած չըլլալով, «Սեւ Ձեռք»ի կողմէ երկու հոգի [illegible] մէկը ոստիկանի, միւսը [illegible] Երեւայի սանդուղ [illegible] գայն.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պուլկարիա եւ Սերպիա պիտի միանա՞ն

Թանի Հռոմի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Քաղաքական շրջանակները մանաւոր հետաքրքրութեամբ կը հետեւին պուլկարեւսերպ բանակցութեանց, որոնց նպատակն է բարելաւել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները։

«Ճոռնալէ տ'Իտալիա» Ա. էջին վրայ կ'արտատպէ Պելկրատի «Թրկովինսկի Կլասնիք» թերթին մէկ յօդուածը, որուն մէջ կը խօսուի Սերպիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ յարաբերութիւնները սերտացնելու մասին, որպէս զի ատոր հետեւանքն ըլլայ օր մը միակ պետութեան մը ստեղծումը։

Ըսելէ յետոյ թէ Պելկրատի թերթին յօդուածը շատ նշանակալից է մանաւանդ ներկայ վարչաձեւին տակ գրուած ըլլալուն համար, «Ճոռնալէ տ'Իտալիա» կ'աւելցնէ թէ պուլկարեւսերպ սահմանագլուխին բացումը տնտեսական պատճառներով չէ եղած, երկու երկիրներու միջեւ բնականոն յարաբերութիւններ մշակելու համար, ինչպէս կ'ենթադրուէր նախապէս։ Փիրոթի բանակցութիւններ աւելի ընդարձակ ճակատի վրայ տեղի կ'ունենան եւ կապ ունին Մեծն Եուկոսլաւիա մը ստեղծելու գաղափարին հետ։

«Ճոռնալէ» կ'եզրակացնէ կարծ, ըսելով որ այսօր պատշաճ չէ ուրիշ խորհրդածութիւններ աւելցնել՝ այսքան բացորոշ խօսքերու վրայ։

Թրոցկիի յօդուածները 5000 տոլարի

Հեռագրի մը համաձայն, ամերիկեան «Նիւզ Ֆիչըրս» գործակալութիւնը 5000 տոլար վճարած է Թրոցկիի՝ այն յօդուածներուն համար, զորս բոլշեւիկեան նախկին դիկտատորը գրած էր Պոլսէն։ Այդ յօդուածները արտատպուեցան բոլոր երկիրներու գլխաւոր թերթերուն կողմէ։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՊԻՏԻ ԸՆԴՈՒՆՈՒԻ՞

Գերմանիոյ դահլիճը տակաւին վերջնական որոշում չէ տուած Թրոցկիի Գերմանիա ընդունուելուն մասին։

Պերլինէն հասած հեռագիր մը կը հասկցուի թէ գերման կառավարութիւնը կ'ուզէ միջին ճամբայ մը գտնել՝ երկու կողմերն ալ չվշտացնելու համար։ Պոլսոյ գերման հիւպատոսարանին հարցուցած է թէ Թրոցկիի նպատակը ի՞նչ է, կ'ուզէ վերջնականապէ՞ս հաստատուիլ Գերմանիոյ մէջ թէ ժամանակաւոր կերպով պարզապէս դարմանուելու համար։ Կը կարծուի թէ այս վերջին պարագային տակ կարելի պիտի ըլլայ Գերմանիա ընդունիլ զայն՝ առանց ոեւէ կիրք գրգռելու։

Սոֆիայի զինարանին պայթումէն վերջ

Սոֆիայէն հասած լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, զինարանի օդը ելած մասին մէջ 40 բանուորներ կ'աշխատէին աղէտին պահուն։ Մեռածներու թիւն է 24, 6 այր եւ 18 կին. վիրաւորուածներու թիւը 12։

Կը կարծուի թէ զոհերու այսքան մեծ թիւին պատճառը եղած է աննկարագրելի խուճապը, որ ծագած էր պայթումէն անմիջապէս վերջ։ Բանուորները իրենց փախուստին մէջ չէին գիտեր թէ ո՛ր կողմէն պիտի փախչին։

Նախարարական խորհուրդը մէկ միլիոն լէվա քուէարկեց՝ օգնելու համար զոհերու ընտանիքներուն։ Մեռնողներու յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի պետական ծախքով։

Մեքսիկայի ապստամբութեան շուրջ

Մեքսիկայի ապստամբական շարժման մասին հակասական տեղեկութիւններ կը հասնին։ Ապստամբական շրջանակներէ առնուած լուրերու համաձայն, շարժումը լայն համեմատութիւններ ստացած է եւ ժամէ ժամ կը ծաւալի։ Արդէն իսկ ապստամբներուն հետ են տասը նահանգներ՝ Սոնորա, Սինալոա, Զաքաթէքաս, Քոլիմա, Օքսաքա, Ճալիսքօ, Վէրա Քրուզ, Բինուաճուա, Քոահուիլա եւ Տուրանկօ։

Զօրս ժամ տեւող կռիւէ մը ընթացքին, որուն մասնակցեցան 5000 կառավարական ուժեր՝ զօր. Ուրպալէկէի հրամանատարութեան տակ, ապստամբները մեծ յաղթանակ մը տարին գերի բռնելով 641 հոգի — 3 զօրավար, 78 սպայ եւ 560 զինուոր, եւ գրաւելով մօտ 1000 հրացան եւ 12 գնդացիր։

Այս յաղթանակին շնորհիւ, ապստամբները գրաւեցին Մոնթէրէյ կարեւոր միջնաբերդը, մայրաքաղաք Նուէվօ Լէոնի, որ ռազմագիտական առաջնակարգ դիրք մը կը գրաւէ Մեքսիկայի հիւսիսակողմը։ Այս քաղաքը որ բնութենէն ամրացուած է, կեդրոնն է երկաթուղային ցանցի մը, որ ճիւղեր ունի ամէն ուղղութեամբ։ Մոնթէրէյի գրաւումով, Մեքսիկօ մայրաքաղաքը կը կտրուի Լարէտօէն Մ. Նահանգներու սահմանագլուխին վրայ եւ Մեքսիկայի մէկ մասը միւսէն կը զատուի։ Կռիւները տեղի կ'ունենան ամերիկեան սահմանագլուխին մօտերը։

Ապստամբները Նահանջի ենթարկեցին նաեւ 600 կառավարական զինուորներ Նազաթլանի մօտ, Սինալոա նահանգին մէջ։ Զօր. Էսքոպար՝ ապստամբներու կողմն անցնելով, գրաւեց Նուէվօ Լէոն նահանգի ռազմանիւթի բոլոր մթերանոցները։ Մեծ թիւով նոր զինուորներ միացան ապստամբներուն։

Զօր. Եէսուս Մարիա Ակուիրրէ, որ կը ղեկավարէ շարժումը, կը շարունակէ իր յառաջխաղացումը դէպի Մեքսիկօ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԱՐԴ ՄԸ ԿՈՒԶԵՆՔ

(Լուրջ կատակախաղ՝ առանց գործողութեան)

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԵՐ

Թէքէեան խմբագիր
Թէքէեան ռամկավար
Թէքէեան բանաստեղծ
Թէքէեան մարդ

Թ. Խմբագիր.— Ուրեմն, ըսի թէ, կառավարութիւն մը ունինք որ չի դըժուիր մեզմով, ինչ որ կը նշանակէ թէ չունինք։ Այս խօսքը սակայն մեր մէջ։ Դուրս չելլէ. ըսի նաեւ թէ ուրիշներէն ալ յոյս չկայ։ Հետեւաբար կը մնայ վերջին միջոցը.— ազգին դիկտատորութիւնը յանձնել մէկ հոգիի..

Թ. Ռամկավար — Ըսէ՛ ինչ հոգ կ'ըլլայ. չըսես ցաւ կ'ըլլայ։ (Քիչ մը վարանելէ յետոյ) Պիտի ըսեմ ինչ կ'ուզէ ըլլայ. Համամիտ եմ մէկ հոգիի առաջարկին, պայմանաւ որ... այդ մէկը դաշնակցական չըլլայ...

Մնացեալ բոլոր Թէքէեանները մէկ բերան, խանդավառութեամբ.— Այո՛, վերջապէ՛ս, խելացի բան մը ըսիր...

Թ. Ռամկավար.— Այո՛, բայց ո՞վ պիտի ըլլայ։ Այդ անզգամներէն դուրս, ուրիշ տեղ մարդ մը չեմ տեսներ։ Մտածենք պահ մը.

Բոլոր Թէքէեանները մէկ բերան.— Այո, մտածենք։

Թ. Ռամկավար գլուխը կը կախէ ու կը սկսի փորը շփել։ Թ. Խմբագիր ձախը կը դնէ ճակտին, աջով՝ կը քերէ քիթը, ուժ տալու համար մտքին։

Թ. Բանաստեղծ.— Ես գտայ։

Թ. Ռամկավար. - (տանը աշխատանքէ մը ազատած մարդու ուրախութեամբ) Ըսէ՛, շուտ ըսէ.

Թ. Բանաստեղծ.— Փաշա՛ն.

Թ. Խմբագիր.— Մինչեւ որ վարչութիւն գործողութեան չենք... Թարկուի, չենք կրնար իր մասին որոշում մը տալ։

Թ. Բանաստեղծ.— Լաւ ուրեմն. Նորատունկեանի՞ն ինչ կ'ըսէք։

Թ. Ռամկավար. — Եղբայր, անկեղծանը՞ց պիտի բանանք.

Թ. Բանաստեղծ. — Հապա Պալուեան Սիւլպէնկեանը։

Թ. Խմբագիր. — Եղբա՛յր, այդ քարիւղի Թրքեալ չէ։

Թ. Բանաստեղծ.—Լաւ ուրեմն, մտածենք դարձեալ։

Կը տիրէ նորէն խոր լռութիւն։ Թէքէեան Բանաստեղծ առած է լուրջ խորհողի կերպարանք։ Աչքը, որմէ աժգոյն շող մը կ'իյնար ըսմին վրայ՝ շնորհիւ Թղթէ «Արեւ»ին, կը փակէ։ Լոյսը կը խափանուի, կը կախէ Թանձր մութ մը։

Թէքէեան Մարդ. - Որ վիճաբանութեան հետեւած էր ուշադիր, լուռ անձկութեամբ, եւ յուզումով, կ'ելլէ ոտքի, օգտուելով մթութենէն եւ հանդիսաւոր ձայնով՝ Այդքան մտածելու պէտք չկայ։ Այդ մէկը պատրաստ է.

Մնացեալ Թէքէեանները. (Հետաքրքիր, մէկ բերան) Ո՞վ ո՞վ..

Թէքէեան Մարդ.— Ուրիշ ո՛չ որ։ Ես ինքս..

ԽՈՐՏՈՑ

ՌՈՒՄԷՆ կառավարութիւնը յայտնի փիլոն [illegible] հրաւիրած է Պուքրէշ, քանի մը դասախօսութիւններ տալու.

Մասնագիտական վարչութիւնը [illegible] նախագահութեան տակ ընդունելութիւն մը պիտի կազմակերպէ հայ գիտնականին։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

II.— ԱՐՏԱԳԱՂԹ ԴԷՊԻ ԱՄԵՐԻԿԱ.— ՇՐՋԱՆՆԵՐ.— ԻՐԱՔԱՆՉԻՒՐԻՆ ԴԻՄԱԳԻԾԸ.— ՀԱՄԱՐԱԿԱՑ ԿԱՊԸ

Աւելի իրազեկներ պէտք է խօսին եւ շատ խօսին Հայրաւ. Ամերիկայի առաւելապէս նորահաստատ, շուրջ տասը հազար բազմաւթիւններու մասին։ Հետուէն կը լսենք երբեմն, հետաքրքիր մանրամասնութիւններ Մեքսիկոյի եւ Քուպայի փոքր գանգուածներու մասին։ Ես կ'ամփոփուիմ Միացեալ Նահանգներու եւ Քանատայի հողամասերուն մէջ եւ ըստ այնմ կը կատարեմ շրջաններու բաժանումը։

Նոր աշխարհի այս մասերուն մէջ, Հայը ոտք է դրեր շուրջ կէս դար առաջ։ Սկիզբէն հետ հատ գաղթեր է մայր երկրէն։ Սկզբնական գաղթի շարժառիթ է հանդիսացեր տնտեսական ազդակը։ Ժամանակաւոր բաժանում մը՝ մայր երկրէն, քանի մը տարի յետոյ խնայուած գումարով մը կրկին հայրենի տուն վերադառնալու առաջադրութեամբ. այս անգամ քանի մը տոլարով, որպէսզի հնարաւոր ըլլայ հաստուցանել կառավարական հարկերէ դիզուած պարտքերը։ Այս արտագաղթին հետ շատ քիչ դեր կատարած է քաղաքական ազդակը։ Այս շրջանին գաղթողները առաւելապէս Խարբերդի նահանգէն եղած են։

Քսան տարի առաջ, վրայ կը հասնի Օսմ. սահմանադրութիւնը։ Տարիներէ ի վեր, ծնողքէն, մանկամարդ կնոջմէն զատուած երիտասարդութիւն մը կը սկսի հոսիլ դէպի երկիր, դէպի հայրենի տուն։ Իրեն հետ բերելով դրամ եւ ամերիկեան գործնական ոգին։ Վրայ կը հասնին Տրիպոլսեան եւ Պալքանեան պատերազմները ու ահա կը վերսկսի արտագաղթը, այս անգամ աւելի վարակիչ ու աւելի տարածուն, բոլոր հայկական նահանգներէն եւ Թրքական ներքին գաւառներէն։ Արտագաղթի շարժառիթն է զինուորագրութիւնը։ Ամերիկահայ գաղութի մեծագոյն տոկոսը կը կազմեն այս շրջանին գաղթողները 35 - 40 տարեկան։ Այս գանգուածին մէջ կը գտնուի ամերիկահայ գաղութի ամէնէն շատ յոյսերով ապրած եւ նոյն յոյսերուն հետեւանքով ¹ տանջուած սերունդը. Ամերիկահայը առանցմէ դուրս բերաւ լէգէոնականներու գանգուածը, անոնցմէ ունեցաւ ամերիկեան բանակը մօտ քսան հազար վրէժխնդիր զինուորը։ Անոնք էին որ առաւելապէս իրենց քրտինքի վաստակը պարպեցին Ազգ. միութեան, բանակի, Հայրենիքի փրկութեան հանգանակութիւններու եւ զանազան հայրենասիրական ձեռնարկներու մէջ։ Մնացին անտուն, վայրկեան մը իսկ իրենց ապագան Ամերիկայի մէջ տեսնելու փարանումը չունեցան։ Զմտածեցին իրենց տնտեսականին մասին. Ֆիզիքապէս, տնտեսապէս զոհեցին, տեսնելու եւ շքեղօրէն տօնելու համար դարերու մէջէն մէկ անգամ երեւցող հայրենիքի արեւոտ օրը։ Մեռան կամ վերադարձան, բայց տակաւին կ'ապրին վազուան խորունկ հաւատքով։ Յետ պատերազմեան տասնեակ մը տարիներուն, այս սերունդը թէ՛ զոհեց թէ՛ տնտեսապէս շահեց իր ծուռ քասակը։

Վերջին հոսանք մը՝ 919-923 ի վերջերը ափ առաւ ամերիկեան ջուրերը. այս անգամ ոչ միայն երկրէն, այլ Թուրքիոյ աւելի բախտաւոր ծովեզերքներէն. որոնց մէջ՝ մտաւորականներ, արուեստագէտներ, դիտութեան մարդիկ եւ ուսուցիչներ, որոնք՝ կուգային բարձրացնելու հայութեան բարոյական եւ մտաւոր արժէքը։ Այս շրջանին էր որ մեծ կտորածէն մազապուր ազատած շատ մը սիրելիներ, հնարաւորութիւն ունեցան իրար ողջագուրելու։

Ներգաղթի օրէնքը հիմա, կարելի է ըսել, վերջ դրած է մտաւոր հնարաւորութեան։ Միայն քաղաքացիներ կրնան իրենց կինն ու անչափահաս զաւակները տանիլ եւ կամ հայ եկեղեցիները ունենալ իրենց քահանան ու պատուելին։

Հինգ տասնեակ տարիներու ընթացքին, զանազան առիթներով Միացեալ Նահանգները հաստատուած հայութիւնը, տարածուեցաւ Ատլանտեանէն մինչեւ Խաղաղական, համախմբուելով զանազան քաղաքներու մէջ։ Ձեռ վարանիր ըսելու որ, աւելի քան երեք միլիոն քառակուսի մղոն տարածութեամբ Միացեալ Նահանգներու քառասունը ութ նահանգներէն չկայ մէկը, որ իր մէջ չհաշուէ գոնէ մէկ հատիկ հայ։

Ես պիտի բաժնեմ Միացեալ Նահանգներն ու Քանատան, հայկական համախմբումներու տեսակէտով չորս շրջաններու

Արեւելեան, Միջին Արեւմտեան, Արեւմտեան եւ Քանատայի շրջաններ։

Ինչպէս առհասարակ բոլոր գաղութներու, նմանապէս Ամերիկայի մէջ չունինք ճշգրիտ վիճակագրութիւն։ Բերնէ բերան կը շրջի տասնեակ տարիներէ ի վեր գոց եղած թիւ մը— հարիւր հազար։ Հիմնուելով կարգ մը փոքր քաղաքներու մէջ, յաջորդական քանի մը տարիներու ընթացքին, անձնապէս կատարած վիճակագրական ուսումնասիրութիւններու վրայ, կը գտնեմ որ այսօր տեղին վրայ հետզհետէ աճող 125 հազարնոց գանգուած մը ունինք, պատրաստ՝ դառնալու կայուն եւ նստակեաց գաղութ մը։

Մօտ եօթանասուն հազար հայութիւն, Արեւելեան շրջանին մէջ. բաժնուած՝ Պոսթոնի, Փրովիտէնսի, Ուստրի, Լօրէնսի, Նիւ Եօրքի, Սեւնիըն Սիթիի, Ֆիլատելֆիայի, Հարթֆըրտի, Թրոյի եւ ասոնց շուրջ գտնուող առաւել կամ նուազ բազմամարդ քաղաքներու մէջ։

Քսանը հինգէն, երեսուն հազար հայութիւն, Միջին Արեւմտեան շրջանին մէջ. համախմբուած՝ Տիթրոյթի, Շիկակոյի, Նիւ-Պրիթենի, Բէյսինի, Ռոքֆորտի, Սէնթ Լուիզի եւ շրջակայ բազմաթիւ փոքր քաղաքներու մէջ։

Շուրջ քսան հազար Արեւմտեան, Քալիֆորնիայի շրջանին մէջ տեղաւորուած գլխաւորաբար Ֆրէզնոյի, Լօս Անճըլըսի, Սան Ֆրանչիսքոյի եւ շրջակայ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ։

Երկու հազար հայութիւն, Միացեալ Նահանգներու սահմաններէ քանատական Անթէրիօ նահանգին, Սէնթ Քէթրինզ, Համիլթըն, Պրէնթֆըրտ, Թորանթօ, Կոլտ, Կոլֆ քաղաքներուն մէջ։

Հայկական համախմբումները զանազան շրջաններու եւ քաղաքներու մէջ՝ բոլորովին պատահական չեն։ Կեդրոնացումներու մէջ, ուրիշ որեւէ ազդակէ աւելի դեր է կատարած, ազգականական, մանաւանդ ցեղացիական կապը։

Առաջին գաղթականները թղթակցութիւն հաստատելով իրենց գիւղացի կամ քաղաքացի ազգականներուն հետ, գրկած են ճանապարհածախս եւ կանչած իրենց մօտ։ Նորեկը՝ սկսնակ ու շուարած գաղթականի առաջին շրջանը անցուցեր է իր հայրենակցին մօտ։ Գործ գտեր է նոյն տեղին մէջ. ապրեր է նոյն սենեակին մէջ, գաղթականութեան սկզբնական շրջանին չորսով, հինգով, տասնով միասին. ճաշեր են հասարակաց ապուրէն. վաստկեր են միասին. ապրեր են միասին եւ շատ եղբայրաբար, դարիպներու եղբայրակցութիւն... Երթալով շատցեր են եւ ահա կազմեր են խարբերդցիական գանգուած մը՝ օրինակ Ուստր քաղաքին մէջ, որուն հարիւրէն ութսունը հիմա կը կազմեն Խարբերդցիները, քաղաքէն ու գիւղերէն։

Հետաքրքիր ժամանակ մը որ կը պատմուի այս մասին Խարբերդցիին մէկը՝ հասեր է Նիւ Եորք ու ցամաք ելեր. գաղթային պաշտօնեաներ հարց կուտան իրեն, ուզելով գիտնալ երթալիք հասցէն.— Եղբա՛յր, Ամերիկա պիտի երթամ, կ'ըսէ, ակնարկելով Ուստրի։

Մեր՝ այս հայրենակիցները առաւելապէս մեծ թիւ կը կազմեն Միացեալ Նահանգներու Արեւելեան եւ Արեւմտեան շրջաններուն մէջ։ Միջին Արեւմուտքի մէջ քիչ թիւ ունին։ Մատի վրայ կը համրուին Քանատայի մէջ ընդհանուր ամերիկահայութեան մօտաւորապէս քառասուն տոկոսը կը կազմեն։ Ուստրը իրենց մայրաքաղաքն է, ուրկէ երբեք չեն հրաժարիր...։

Խարբերդցիներէն վերջ, մեծ թիւ ունին Բղեցիները, քաղաքը շրջակայ գիւղերով։ Կեդրոնացած են Քանատայ, Տիթրոյթի, Իսթ Սէնթ Լուիզի, Թրոյ - Ուօթըրվլիթի եւ Քալիֆորնիայ շրջանակներուն մէջ։

Բղեցիներուն համահաւասար թուական արժէք կը ներկայացնեն Սեբաստահայերը, ամփոփուած գլխաւորաբար Նիւ Եօրքի, Տիթրոյթի, Փրովիտէնսի, Շիքակոյի ու մի քանի փոքր քաղաքներու մէջ։

Վասպուրականցիները՝ մասնաւորաբար գիւղերէն, սիրեր են Տիթրոյթը. Զլսին, Ուօթըրթաունը. Միլֆըրտը, Նիակարա-Ֆօլսը ու Կոլտը՝ քանատական փոքրիկ քաղաք մը։

Հայկական Տիգրանակերտը Սուինըն Սիթին է. ուրկէ ճիւղ մը դուրս է ելեր դրացի քաղաք մը՝ Ուէսթ Նիւ - Եորք, նոյն Նիւ Ճըրզիի նահանգէն։

Տարօնցիները սիրեր են Քալիֆորնիայի այգին եւ չամիչը. գացեր են իրենց հուժկու թեւերով պղպղա ծեծելու Կր. Սիթիի հսկայ գործարաններուն մէջ։ Եկեր են Տիթրոյթ, հայ գործաւորի չարքաշ կեանքը ապացուցանելու Ֆորտ Ֆօրտին ու բոլոներու կողք կողքի համախմբուած մըն ալ հաստատեր են քանատական քաղաքի մը մէջ. ուրտեղ հեշտ է թան ապուր ունենալ. կամ զետեղուեր են Նիւքըրնի ձգախէժի գործարանին շուրջ։

Արաբկիրցիները հաւաքուեր են Ֆիլատելֆիայի ու Նիւ Եորքի մէջ բարդուած. տնտեսական վիճակ ունին. շատ կը հաւնին գիրար, անոր համար դիւրութեամբ նուիրուած են Նոր Արաբկիրի կառուցումին։

Մալաթիացիները կեդրոնացած են, Ֆիլատելֆիայի, Նիւ Եորքի, Բլիվլէնտի եւ Ֆրէնքլինի մէջ։ Տաքարիւն են. շատ շուտ կը կռուին այլ տեղացիներուն հետ, սակայն մէկ մարմին են իրարու հետ։ Չարքաշ աշխատողներ են, հացը քարէն կը հանեն։

Կիլիկեցիները, Ատանա, Այնթապ, Մարաշ եւլն. իրենց հաշիւը գիտցող ժողովուրդ են. քիչ աշխատանքով դիւրին դրամ շահելու միջոցը գիտեն. ցրուած են զանազան քաղաքներու մէջ։

Ծովեզերեայ հայրենակիցներ, Պոլսեցի, Իզմիրցի եւայլն, ցրուած են ամենուրեք, համախումբ գանգուած չեն ներկայացներ, առաւելապէս հաւաքուած են իրենց անհատական պատեանին մէջ։

Արեւելեան Հայաստանէն զգալի թիւ մը ունին Շիրակեցինները, Կեդրոնացած Միջին Արեւմուտքի եւ Արեւելքի քանի մը քաղաքներուն մէջ, ամէնէն շատ ասոնց մէկ ալքը հիմա, յառած է դէպի Երկիր...։

Տեղացիական կապը ամերիկահայութեան մէջ շատ զօրաւոր է։ Մարդ կը դժուարանայ ըսելու թէ ո՞րն է աւելի զօրաւորը, տեղացիակա՞նը թէ համահայկականը...։

Փարիզ Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Մարտ 16ին իր առաջին պաշտօնական կոչը հրատարակեց Արեւմտեան Եւրոպայի Հայ կարմիր խաչի Փարիզի մասնաճիւղը։

Այս առթիւ կ'ուզեմ Յառաջի ընթերցողներուն ներկայացնել այս նոր կազմակերպութիւնը, որ գրեթէ տարի մը առաջ ծնած Մարսիլիոյ մէջ, քիչ ժամանակուան ընթացքին իր ճիւղերը երկարեց դէպի Հիւսիս, հետզհետէ լայն ժողովրդականութիւն գտնելով Ֆրանսայի բոլոր հայաշատ կեդրոններուն մէջ։

Որովհետեւ այս շարժումը ծնունդ էր կեանքի անհրաժեշտ պահանջի մը։ Երբ տասնեակ հազարաւոր հայութիւն հաշուող այս երկրին մէջ ազգային կեանքը կը կազմակերպուէր իր բազմաթիւ արտայայտութիւններով.— մամուլ, քաղաքական, հայրենակցական, մշակութային, բարեգործական եւ այլ կազմակերպութիւններ— անհրաժեշտ էր որ հայ կինն ալ իր աշխատանքի բաժինը բերէր այդ կեանքին մէջ։

Ինչպէս կ'ըսէ Ըստամեան կեդր. վարչութիւնը իր տեղեկագրին մէջ, «ազգ. կազմակերպութեան գործին մէջ հայ կնոջ գործունէութեան ասպարէզը անհրաժեշտ էր հայու ճակատագրին անբաժան ընկերն եղող դժբախտութիւնը մեղմելու համար։ Մեր նուիրական հայրենիքին մէջ օրը օրին կատարուած քաղաքական հալածանքներու, բանտարկեալներու եւ աքսորեալներու թշուառ վիճակը, անոնց ձգած անտէր ու անպաշտպան ընտանիքներու եւ զաւակներու վիճակը, երկրէն դուրս փախած քաղաքական հալածեալներու անօգ կացութիւնը, գաղութահայութեան մէջ մեր երիտասարդութեան սպառնացող վտանգները ու վերջապէս հայ մանուկներու դաստիարակութեան ու փրկութեան գործը, յաւագոյն՝ պահանջներն էին, հրաւէր կարդալու համար հայ կնոջ, որպէսզի ասպարէզ իջնէր»։

Արեւմտեան Եւրոպայի Հայ կարմիր խաչը մասնաճիւղեր ունի Մարսէյլ, Լիոն, Վալանս, Փրիվա, Վիէն, Կրընոպլը եւ Ցէսին։ Կեդր. վարչութիւնը կը գտնուի Մարսէյլ։

Կեդր. վարչութիւնը դեռ նոր ձեռնարկած էր կազմակերպական աշխատանքի, երբ վրայ հասաւ Պուլկարիոյ երկրաշարժի աղէտը։ Իր սկզբնական շրջանին, երբ մէկ կողմէ կազմակերպական գործը առաջ կը տանէր, միւս կողմէ կը փութար եղբայրական օժանդակութեան ձեռք երկարել Պուլկարիոյ աղէտեալ հայրենակիցներուն։ Կարճ ժամանակի մէջ մասնաճիւղերով միասին հանգանակեց մօտ 14 հազար ֆրանք, զոր ղրկեց «Յառաջի միջոցաւ»։ Կեդր. վարչութիւնը իր վեց ամսուան գործունէութեան ընթացքին (մինչեւ 1928 օգոստոսի վերջը) ընդհանուր մուտք ունեցած է 13,8835·30 ֆրանք։ Այս գումարին մէջ չէ իւրաքանչիւր մասնաճիւղի 100ին 25է իրաւունքը, ինչպէս նաեւ աղէտեալներու համար հանգանակուած գումարը։ Ցարաբերութեան մէջ մտած է տեղական բարեսիրական միութեանց հետ (Union Protectrice des Enfants): Իր կազմութեան առաջին օրէն կանոնաւոր յարաբերութիւն կը մշակէ նաեւ Ամերիկահայ կարմիր խաչին հետ։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի անդրանիկ պատգամաւորական ժողովը գումարուեցաւ Մարսէյլի մէջ 1928 Սեպտ 30—Հոկտ 3։ Բացի Մարսէյլի մասնաճիւղերու պատգամաւորներէն, ներկայացուցիչ ունէր նաեւ Ամերիկահայ կարմիր խաչը։

Փարիզի մասնաճիւղը կազմուեցաւ պատգամաւորական ժողովէն յետոյ։ Նոյեմբերի սկիզբը տեղի ունեցաւ նախապատրաստական ժողովը, իսկ Դեկտ 2ին ընտրուեցաւ մնայուն վարչութիւնը՝ նախագահութեամբ Տիկին Լ. Շանթի։ Մասնաճիւղի անդամներուն թիւը արդէն կը հասնի մօտ 100 հոգիի։

Բացի Փարիզէն, երկու ենթամասնաճիւղեր կազմուած են՝ Պուա Քոլոմպ-Աժնիեռի եւ Շավիլ-Վիրոֆլէի մէջ։

Որոշուած է ենթա-մասնաճիւղեր կազմել նաեւ հայաշատ արուարձաններու եւ թաղերու մէջ, ինչպէս՝ Իսի լէ Մուլինօ-Պիյանքուր, Ալֆորվիլ Պէլվիլ եւայլն։

Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն նպատակն է՝

1.— Ունենալ բժշկական կայաններ հայաշատ թաղերու եւ արուարձաններու մէջ՝ ուր մասնագէտներու կողմէ շաբաթը մէկ անգամ պիտի քննուին մինչեւ տասը տարեկան մանուկներ։ Բացի բժշկական քննութէ, կարօտ մանուկներուն պիտի ըլլայ նիւթական աջակցութիւն, — տաք հագուստներ, գեղօրայք եւայլն։ Նոյնպէս առողջապահական խորհուրդներ պիտի տրուին մայրերու՝ պարբերաբար բժշկական դասախօսութիւններ կազմակերպելով։

2.— Բանալ հայերէնի դասընթացքներ՝ հայաշատ կեդրոններու մէջ, ուր շաբաթը մէկ անգամ ձրի դասեր պիտի տրուին հայ երկսեռ մանուկներու։

3.— «Մանկական գաղութներ» ղրկել արձակուրդի՝ ամառուան եղանակին, եթէ պայմանները ներեն։

Հոս անհրաժեշտ է յիշել թէ Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի փարիզեան մասնաճիւղը ո եւ է ձեւով խաչաձեւում չըներ Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան կարմիր խաչի Օգնութեան մասնաճիւղին, պարզ այն պատճառով որ այս վերջինը գործունէութեան տարբեր ասպարէզ ունի։ Վերի բացատրութիւնները արդէն գոյց կուտան այդ տարբերութիւնը։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչը մասնաւորապէս լայն ընդունելութիւն կը գտնէ ժողովրդական եւ աշխատաւորական զանգուածներու մէջ։ Բոլոր հայրենակիցներու առջեւ լայն բացուած են իր դուռները եւ սիրայօժար կ'ընդունուին անդամակցութեան համար եղած դիմումները՝ ամէնուն մատչելի պայմաններով։

Մեր քոյրերուն կը մնայ քաջալերել եւ զարգացնել զայն։

ԱԼԻՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ

Անաստուածներու Միութիւնը լծուած է եռանդագին աշխատանքի Հայաստանի բոլոր գաւառներուն մէջ։ Միութիւնը ներկայիս կը հաշուէ աւելի քան 14.000 հոգի, որ համաձայն «Ընկ. խօսքի» տեղեկութիւններուն, տրուած՝ Թիֆլիսի «Պրոլետարի»ին, այս թիւը երթալով աւելի կը ստուարանայ եւ «շատ գիւղերու մէջ, անաստուածական բջիջներուն անդամագրուելու համար հերթի կը կենան գիւղացիները...»։

Բջիջներու թիւը աւելցնելու խոչընդոտ կը հանդիսանայ համապատասխան ղեկավարներու եւ հակակրօնական գրականութեան պակասը։ Բայց Հայաստանի պետ. հրատարակչականը սկսած է եւ կը շարունակէ հրատարակել հակակրօնական գիրքեր եւ գրքոյկներ։

Իսկ «Անաստուած» հանդէսը որ 1928ի յունուարէն ի վեր կը հրատարակուի, կը բովանդակէ երկու բաժին, խմբավարներու եւ անաստուածներու համար։

ՅԱՐԷՆ ՋՈՒՐԷՆ

Ուատիոմը 30 տարի առաջ գտնուեցաւ Քիւրի ամուսիններուն կողմէ Փարիզի մէջ։

... 18րդ դարուն ապրող Զուիցերացի գրագէտ Նոճաննէս Եակոբ Բոդմըր, «Նոյ» անունով իր մէկ տաղաչափին մէջ Սատանային օդանաւ գործածել կուտայ Աստուծոյ դէմ կռուած ատեն։

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻՆ ՁԱՐԻՔՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴՌՈՒՆԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ— «Յառաջի» յաճախ կը կարդանք «Հեռ... Մարսէյլի մէջ», «Աշխատ... վտանգը», «Լուռ զաւեր» եւ... խորագիրներու տակ շատ մը թղթակցութիւններ, որոնք ... պարզելով, միշտ վառ կը պահ... պարտաճանաչութեան օգին։

Ես պիտի ներկայացնեմ ... լապէս չարաշուք պատկեր մը ...

Պէյրութէն դէպի Հարաւ... Ամերիկա ճամբայ ելած գաղթ... կաններէն 100 հոգիի չափ, ... բու հիւանդութեան պատճառ... Մարսէյլ վար դրուած են 3-... ամիսներէ ի վեր։ Ասոնց կեանք... շատ տխուր պատկեր մը կը ... կայացնէ, անգործութեան պ... ճառաւ խեղճերուն թուղթե... րինգձեռ քիչէն առնուած են ... յին ընկերութիւնը ո՛չ գիշեր... տեղ կը տրամադրէ, ոչ ... ո՛չ ալ իրենց աչքերը բուժելու ... մար հարկ եղած դրհղութ... ները։ Այնպէս որ կեանքը ան... նելի դարձած է։

Այս թշուառները պիտի ... սեն մինչեւ որ իրենց ա... բուժուին, անկէ յետոյ գործ... պիտի ղրկուին հեռաւոր ան... ները Հարաւ. Ամերիկայի ... գրպանները եղած քանի մը ֆր... ներն ալ ծախսած (քնցուցած ... II րկէ պիտի կրնան պէտք ... դրամը ճարել, աչքերու բուժ... համար, երբ Ֆրանսայի մէջ ... խատելու արտօնագ թուղթեր ... նին։

Պէյրութի հայ «Ժառանգ... խեղճերը անխղճօրէն կողոպ... այնպէս համոզած են թէ հ... լուն պէս գործի պիտի սկսին ... դեռ մենք կ'իմանանք որ ... հասնելէ եւ 3—4 ամիս ... ման գալէ յետոյ, հազիւ կը ... ջողին ներկարարութեան ... չէին հնարկատութեան ... ճարել։

Փետրուար 20ին Պուէ... րէսէն, Մոնթեվիտօէն ... լիայէն 200 հոգիի վե... ես աչքերովս տեսայ ... նաւահանգիստը։ Մեծամ... թիւնը հայեր պէտք է ... անցեալի աղեխարշ վիճակ... քով ծ'դուպրած հայեր։

Պաշտօնաթերթ «Թր... Մարիթիմ» ընկերութեան ... դրկուածներն են, նաեւ ... Մէյլա ընկերութեան միջոց... ցոյները վերադարձուցեր ... ծախսանութեամբ, զանազան ... բութեանց եւ աչքի «Թրա... պատճառաւ։

Պէյրութ վերադա... Հայերու մէջ երկու ... նէի, որոնցմէ հետեւեալ ... լուրերը քաղեցինք.

— Մեր երթուդարձ... թագքին, կորսնցուցինք 2... մաս մնացածն մէջ ան... թեան եւ մաս մաս մ... ւանդութեան պատճառաւ ... Ըղաւօտները մէկ մէկ ... լեզի սուրճով,— խեղճութ... թոյն.— մինչեւ կէսօր կը ... ցնեն, կէսօրին ալ ջուր մը ... ցուցած «չորպա» կ'լսուի ... քբրէն. Իւրաքանչիւր ամ... հազիւ կարելի է հաշուել ... տիկներ, որոնցմով ժամ ... նէինք. Մեր մէջ Ֆրանսա... միչկ մը կար որ մեռաւ ... լիկածութեանց բռնուեցան ...

Անոնք դեռ ուրիշ ... բողութիւններ պատմեցին, ... որո՞ւ գրել. Դարձեալ ... ենք «Յառաջի» խմբագր... որ ընթացք կուտայ մեր ... թեանց։ ԽՄԲ.— (Մենք ...

կալ պիտի ըլլայինք, եթէ միշտ ալ աւելի երկար գրէինք այս մասին)

Փետր. 26ին դարձեալ նամակ կը ստանամ Պուէնոս Այրէսէն, Յ. Հայրապետեան բ. ընկամէս, որ նոյնպէս շատ տխուր լուրեր կուտայ։

— Պէյրութէն եկած ծայկական բեկորներու վիճակը դաժան է որբաստանի բառիս բուն նշանակութեամբ։ Շաբաթ չանցնիր, որ Ներքին աշխարհէն կորուած այս խուլ անկիւնները հայկական բեկորներու կարաւան չհասնի, պարտասուն ցիցերով ուժասպառ վիճակի մէջ։ Այս խեղճերը դարձած են մէյմէկ վտիտ եղջերուներ որ սարերուն վրայ մահ գալ չեն կարող։

Վերջապէս շատ սրտաճմլիկ բաներ կը պատմէ իր նամակով, ամիսներով գծուխքին մէջ իրենց կեանքերը հալ ու մաշ ընելով, անցուցած են պէյրութի գաղթականները։

Այս բոլորէն յետոյ, պիտի թելադրէի մեր հայրենակիցներուն մասնաւորաբար սուրիոյ եւ Յունաստանի գաղթականներուն, որ այլեւս չշարժին իրենց տեղերէն, որովհետեւ ոչ միայն վճարուած դրամները կը կորսուին, այլ եւ մարդիկը։

Հարաւային Ամերիկայէն վերադարձած եւ աչքերու հիւանդութեան պատճառով հոս մնացող հայրենակիցներ, տեղւոյս ոստիկաններու հսկողութեամբ եւ ծախով Hotel du Levantէն բանի, պէյրութ մեկնելիք նաւերը կը փոխադրուին, հարիւրաւոր ստաքականներու հետ միասին։ «Դուք անպատճառ ետ պէտք է երթաք, որովհետեւ հոս մնալու իրաւունք չունիք», կ՚ըսեն ոստիկանները։

Քանի մը ուրիշներ, դարձեալ Արաբներու խառնուած սատար թիւ մը, շատ թշուառ վիճակի մէջ, նաւը մեկնելէ մէկ օր առաջ խոյս կուտան յիշեալ պանդոկէն, յուսալով որ իրենց համար նոր կարգադրութիւններ պիտի ըլլայ։ Սակայն զուր է այս յոյսը, եթէ առաջին նաւով չղրկուին Սուրիացիները՝ երկրորդին անպայման կը ղրկուին։

Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել այս տեղեկութիւնները, որպէս զի մեր հայրենակիցները տեղեկանան։

ԱՒԵՏԻՍ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՊԻՐՏԻ[?] բեւեռային արշաւախումբը ծանր կացութեան մը մատնուած է այս միջոցիս։ Անոր նաւը սառնակոյտերու մէջ չթափանցելու համար, մեծ դժուարութեամբ, նախընտրած է բաց ծով ապաստանիլ, ու դիմադրել փոթորիկներուն։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

Ցեւտեդի Երեսփոխան Մաճմուտ պէյ կը գրէ «Միլլիէթ»ի մէջ.

— Ամէն անգամ որ մեր գործերը կաղան, փոխանակ իրական պատճառները քննելու, կ՚աշխատինք պատասխանատուութիւնը ուրիշին վրայ դնել եւ գործին մէջէն դուրս ելլել։

Պոլսոյ հրապարակի կացութեան մասին անցեալ օր կը խօսէի գործէ հասկցող թուրք վաճառականի մը հետ։ Այս վաճառական գրեթէ բառ առ բառ հետեւեալ կարծիքը յայտնեց վարկի խնդրին մասին.

«— Մէկ կողմ ձգենք օտար դրամատուները, որովհետեւ յայտնի է այն բացասական եւ թշնամական դերը զոր անոնք բռնած են թուրք հրապարակին եւ թուրք վաճառականներուն դէմ։ Օտար դրամատուները գրեթէ միշտ կ՚աշխատին քամպիալի, չէքի եւ «հավալէ»ի նման գործառնութիւններով, որոնց վնասի հաւանականութիւնը շատ քիչ է։ Երբեք երկար պայմանաժամով վարկ չեն տար, իսկ կարճ պայմանաժամով տրուած վարկերուն մէջ անգամ մեծ կարեւորութեամբ նկատի կ՚առնեն անձերն ու ազգութիւնները։

Այսպէս, մեր երկրին մէջ պահուած դրամները կը շահագործեն իրենց երկիրներուն կամ գաղթավայրերուն մէջ։ Օրինակ Օսմանեան պանքան... կարծեմ թէ համաձայն 1027ի հաշուեկշիռին, շահագործած դրամը 12 միլիոնի կը հասնէր մինչդեռ մուտքի գումարը 50 միլիոնէն աւելի է... ինչպէս ըսի, մէկ կողմ ձգենք օտար դրամատուները։ Միւս կողմէ սակայն, ազգային դրամատուներն ալ, օրինակ «Իշ պանքասը»ն վարկի խնդիրներուն մէջ պէտք եղածին պէս առատաձեռն չի գտնուիր վաճառականներուն հանդէպ»։

Դժուար է պատասխանել մեր բարեկամին եւ մանաւանդ արդարացնել օտար դրամատուներու ընթացքը։ Մենք գիտենք թէ օտար դրամատուներու այս եւ կարգ մը ուրիշ ընթացքները խիստ դէշ կ՚ազդեն երկրին տնտեսական կեանքին վրայ։ Արդ այժմ չենք ուզեր անոնց մասին ծանրանալ եւ կը բաւականանք վարկի խնդիրը քննելով։

Պոլիս եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ ծագած պայքարը, որու «վարկի տագնապ» անունը կուտան դրամի չգոյութեան հետեւանք չէ։ Իրականին մէջ դրամատուներու դրամարկղները լեցուն են դրամով։ Հետեւաբար դրամի չգոյութիւնը խնդրոյ առարկայ չէ։

Դրամատուները վարանոտ ընթացք բռնած են այն պատճառով որ սահմանափակ են վարկով շահեցնող գործերը։ Այդ պատճառով, դրամատուները խոհեմութեամբ կը շարժին։

ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

Թուրքերէն նոր բառարանի մը պատրաստութեան շուրջ մեծ գործունէութիւն ցոյց կը տրուի։ Կազմուած է կեդրոնական յանձնաժողով մը, որուն անդամ նշանակուած են բժշկական ֆաքիւլթէէն Ջիա Նուրի փաշա եւ Թեւֆիք եւ Ըէճէպ պէյերը, իրաւագիտական վարժարանէն ուսուցիչ Սալիմ եւ Միւնիր պէյերը, գրականութեան բաժինէն ուսուցիչ Ալի Մուզաֆֆեր եւ Իպրահիմ Հագգը պէյերը, գիտութեանց ֆաքիւլթէէն Պիւրհանէտտին եւ Թէվֆիք պէյերը իսկ աստուածաբանական ֆաքիւլթէէն Շէքիպ եւ Իզմիրլի Իսմայիլ Հագգը պէյերը։

Համալսարանի տնօրէն Նէշէթ Էօմէր պէյ յայտարարած է որ մինչեւ 15 մարտ (T) գիրը գիտական բացատրութիւնները նոր թուրքերէնով պիտի պատրաստուին եւ ուղղակի Էնկիւրիի լեզուական յանձնաժողովին պիտի ղրկուին։

Երկրորդական յանձնաժողովներու աշխատութիւններն ալ փութով յառաջ կը տարուին եւ քիչ օրէն կ՚աւարտին։

ՀԵԼԼԷՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ելմտական Գործավարութիւնը Իզմիրի տէֆթէրտարութեան նոր հրահանգ ղրկած է հելլենապատկան կալուածներու մասին։

Կը հրամայուի անմիջապէս պետական գանձին փոխանցել եւ մատակարարել այն կալուածները որոնք ըստ թուրք-հելլէն համաձայնագրին, պետական գանձին պէտք է փոխանցուին բայց տակաւին չեն փոխանցուած։

Գործավարութիւնը հրամայած է խիստ գրաւել եւ մատակարարել այդ կարգի կալուածները։

ՈՒՏԵՍՏԻ ԳԻՆԵՐԸ

Փարիզի մէջ վերջին ամիսներու ընթացքին, ուտեստի գիններու ցուցականը բաւ. ծրանալէ յետոյ 539ի, իջեր էր 480ի։ Բայց դարձեալ ցուրտերուն հետեւանքով, բարձրացած է 5316.

Բանուորական եւ գործակցական կարգ մը սէնդիկաներ, այս ցուցակներուն վրայ կը հիմնուին օրավարձքերու գնահատման մէջ։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ ԵՒ ԱՌՆԵԼԻՔՆԵՐԸ

Փորձագէտներու Մասնախումբը որ այս միջոցիս կը գումարուի Փարիզի մէջ, միջազգային պարտքերը կարգադրելու պաշտօնով, լծուած է ծանր աշխատանքի մը։ Բարդ հաշիւներու հետ է որ կը խաղայ։

Իրականութեան մէջ, միակ մեծ պահանջատէր մը կայ.— Ամերիկա, որ իր հաշւոյն կ՚արձանագրէ 550 միլիառ փրանքի առնելիք մը։

Գերմանիայ վրայ միջազգային պահանջ արձանագրուած է 132 միլիառ ոսկի մառք, հարիւրին 5 տոկոսով։ Այդ գումարէն՝ Ֆրանսա պիտի ստանայ հարիւրին 52, Պելճիքա հարիւրին 8, Անգլիա հարիւրին 22, Իտալիա հարիւրին 10։ Կը մնայ հարիւրին 8 որ պիտի բաշխուի հետեւեալ կերպով Եուկոսլաւիա՝ հարիւրին 5, Փորթուգալ հարիւրին 0,75, Ռումանիա հարիւրին 1,1, Յունաստան հարիւրին 0,4, Ճափոն հարիւրին 0,75։

Ցաւլիքուր ամէնէն մեծ պետութիւնն է Գերմանիա, որ Ցօուրսի ծրագրէն ի վեր կը վճարէ, ինչպէս նաեւ անոր նախկին դաշնակիցները, որոնցմէ Աւստրիա եւ Հունգարիա կը վայելեն երկարատեւ մորաթօրիոմ մը, իսկ Պուլկարիա ենթարկուած է կարճ մորաթօրիոմով միանուագ հատուցման։

Միւս կողմէ համաձայնականներն ալ իրենց կարգին Ամերիկայի կը պարտին, Անգլիա՝ 4 միլիառ 60 միլիոն տոլար, Պելճիքա՝ 417 միլիոն տոլար, Ֆրանսա՝ 4 միլիառ 25 միլիոն տ., Եուկոսլաւիա 62 միլիոն 850 հազար տ., Իտալիա՝ 2 միլիառ 42 միլիոն։ Գումար՝ 11 միլիառ 147 միլիոն տոլար, զոր Ամերիկա կը պահանջէ իր զինակիցներէն։

Միւս կողմէ՝ Ամերիկա իբր յետ պատերազմեան առնելիք, զանազան պետութիւններէ կը պահանջէ 407ուկէս միլիոն տոլար։

Այս թիւերը ցոյց կուտան փորձագէտներու աշխատանքին ծանրութիւնը եւ միեւնոյն ատեն, համաձայնութեան մը յանգելու դժուարութիւնը.— համաձայնութիւն՝ որուն հաւանին Գերմանիա, գլխաւոր եւ դժուարահաճ պարտատէրը. Համաձայնականները որ կը պահանջեն Գերմանիայէն եւ Ամերիկա որ կը պահանջէ թէ Գերմաններէն եւ թէ Համաձայնականներէն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Զ. Ե. Ռ. Մ.Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱԼԱՆՍ, 3 մարտ — Զաւէն Վրդ. Արք. Միութեան մասնաճիւղի նորընտիր վարչութիւնը իր առաջին նիստին մէջ որոշեց թէյասեղան մը սարքել, ստեղծելու համար հայկական շէնշող մթնոլորտ մը։ Թէյասեղանը տեղի ունեցաւ 2 մարտ շաբաթ երեկոյին Պ. Եղիա Ճամպազեանի տունը կոկիկ բազմութիւն մը ժամանակին եկած էր քաջալերելու մեզ։ Կը բացակայէին տեղւոյս բոլոր «երեւելիները» խանութպան, տանտէր եւն.։ Բացումը կատարուեցաւ «Յառաջ նահատակ»ով։ Ցեմոյ խօսեցաւ նախագահը բացատրելով «Զորյ»ին իմաստը, վերէժը եւ ազգային պատմութենէն վերյիշումներ ըրաւ։ Կոչ ըրաւ ժողովուրդին աջակցիլ մեզ կիրակնօրեայ դպրոցը առօրեայի վերածելու։ Եղան արտասանութիւններ եւ անեկդոտներ, երգեր եւ խմբերգներ՝ ազգային եւ յեղափոխական։ Թէյասեղանը փակուեցաւ «Բամ փորոտան»ով։ Հանդիսականները մեկնեցան ժամը 2ին, ոգեւորուած ազգային խանդով։

Գ. Գ.

ՁՄԵՌԸ ՎԻԵՆՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԵՆ.— Մօտաւորապէս ամիսէ մը ի վեր է՝ որ ցուրտը եւ անձրեւը փոթորկոտ քամիով կը տիրէ մեծ սաստկութեամբ, այնպէս որ ջերմաչափը զերօէն 25 աստիճան վար արձանագրեց։ Անոր յաջորդեց մէկ երկու օրուան հարաւային քամի մը, որ սրբեց տարաւ ցուրտը եւ սառը, բայց այժմ դարձեալ սկսեր է ցրտիլ։ Գաղութիս մէջ չկայ տուն մը որ անկողինով պառկող հիւանդ մը չունենայ։ Այս հասարակ միջոց հայերուս համար շատ աննպաստ են ներկայ օդերը։

Մենք ո՛ր տեսեր ենք այսպէս փոփոխական օդեր։ Մասնաւորաբար հայաստանցիներս կը ճանչնանք տարուան չորս եղանակները, բայց ոչ այսպէս յարափոփոխ։ Մանաւանդ հարբուխը եւ կրիփը շատերը գագրեցուցած է աշխատանքէ, կապելով ժողովուրդը բժիշկներու հետ։ Քանիներ դեղարաններու սեմերը մաշեցուցին։ Այսօր ունեցանք երկու մահեր, մէկը՝ ծնողաց Միհրան Միրաքեան, իսկ միւսը մէկ տարու փոքրիկ Զուլեմեան։ Եւ դեռ ծանր հիւանդ փոքրիներ ունինք շատ ու շատ...

Այս իսկ պատճառաւ Հ. Յ. Դ. սարքած առնակատարութիւնը՝ փետր. 18ը հոծ բազմութիւն մը չունեցաւ, բայց դարձեալ անցաւ շատ լաւ։ Նախագահ ընկ. Ս. Աբրահամեան հանդէսը բանալով պարզեց փետր. 18ին նշանակութիւնը։ Արտասանեցին փոքրիկներ Միհրան եւ Քրիստափոր Ուզունեանները։ Մենէրգեցին ընկերներ Մուշեղ Մուրատեան եւ Մկրտիչ Փէհլիվանեան։ Խօսեցաւ ընկ. Հ. Ուզունեան յիշելով այն պատճառները որոնք յառաջ բերին 18ի ժողովրդային ըմբոստութիւնը։ «Մեր հայրենիքը դժուարին պայմաններու մէջ կ՚ապրի։ Մենք կորեր ու անցեր ենք բաւական երկար ճամբայ մեր քաղաքական կեանքին մէջ, այլեւս անկարելի է ետ դառնալ եւ որքան ատեն որ մարդկութիւնը կը զինուի մինչեւ ակռաները, մենք տարբեր ճամբայ չենք կրնար ընտրել։ Կը մնայ որ բոլոր կուսակցութիւնները երթան նոյն ճանապարհով ու գործեն մէկ մարդու պէս, հարուածելով մեր դարաւոր թշնամին, հայ ժողովուրդի ազատ կեցութեան համար։»

Ժողովուրդը մեկնեցաւ շատ գոհ տպաւորութեան տակ։

Վ. Իշխան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՒՇՏԱԿԻ ԳՈՂԵՐ — Ամբողջ դարեր նստուկ կեանք մը անցընելէ յետոյ, կիները շատ գէշ սկսան շարժիլ՝ կը ծխեն, կը խմեն, կը խաղան, կը սպաննեն ու մանաւանդ կը գողնան, վարպետութեամբ մը որ մաս խաբնել կուտայ էն հնարամիտ գողերուն։ Իսկ այս անգամ կուգան փաստել թէ՝ անոնք գիտեն նաեւ գործակցիլ, գործել հնարամտութեամբ, առանց թուլերան շատախօսութեան։ Խմբակ մը կազմած էին 4 գեղանի եւ երիտասարդ կիներ։

Անոնց մասնագիտութիւնն էր մուշտակի վաճառատուները կողոպտել։ Իրենցմէ մէկը կը մտնէր խանութ մը, եւ կը սկսէր ընտրելու մանրակրկիտ գործողութեան։ Յաջորդաբար վրայ կը հասնէին միւս երեքը ու մուշտակները կը դիզուէին սեղաններուն վրայ։ Մէկը կ՚առնէր հատ մը ու գրան մօտ, զայն լաւ քննելու համար, լայնքին ու երկայնքին կը բանար, կազմելով վարագոյր մը, որուն ետեւ, կիներէն մէկը կը փութար վերարկուին տակ սահեցնել մուշտակի թանկարժէք կտոր մը, յետոյ կը մեկնէր աննշմար։

Անոր մեկնումէն յետոյ, մնացող երեք կիներուն դժուարահաճութիւնը կը բանէր եւ առանց քսակի բերան բանալու, կը մեկնէին իրարու ետեւէ, չմոռնալով ներողութիւն խնդրել իրենց պատճառած ձանձրոյթին համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

1860ին, մոտակայ գիւղէ մը գաղթող տասնեակ մը հայեր, նոր գիւղ մը կը հիմնէին, Եոթողուլ Կէօյնիւք գաւառակներու սահմաններուն միջեւ, շրջան մը՝ որ դուտ թրքաբնակ եղած էր։

Անոնք Եէնիչէրիներու ժամանակէն մնացած «Քառասուն ձիաւորներ» (Գըրք Աթլը) կոչուած կիսաւեր բերդ մը կը գտնէին, որ սեփականութիւնն էր թուրք ծերունիի մը։ Այդ բերդը կը գտնուէր ընդլայն հովիտ մը մէջ, չորս լեռներու [illegible] ստորոտներուն տակ, որոնք կէս մը անտառախիտ կէս մըն ալ լերկ ըլլալով եւ պատառուած բարձունքներով բարձրացած շղթայապատ շրջանակ մը [illegible], չորս հարիւրներու [illegible] բերդը քառանկիւն էր, [illegible] չորս անմատչելի պատերով եւ չորս անկիւններուն վրայ ունէր երկյարկանի չորս աշտարակներ, որոնք որոշ ճարտարապետութիւն կը ցուցնէին, եւ ռազմականօրէն բաւական արժէք կը ներկայացնէին։

Երկու փայտաշէն հսկայ դըռներ, որոնք դժուար խորտակելի էին, երբ մուտք կը ծառայէին բերդին։ Իսկ ներսը կը գտնուէր պարտէզ մը, կարգ մը զանազան պտղատու ծառերով եւ հորի անուշ ջուր մը, փոքր ամբարտակով մը, որ պարտէզին ոռոգման համար ջուր կ՚ամբարէր, անձրեւի ատեն, իսկ չեղած պարագային ջրհան մը ջուր կը հայթայթէր հորէն։ Այս ջուրը միեւնոյն ատեն խմելու ալ կը գործածուէր թէ մարդոց եւ թէ անասուններու համար։ Աշտարակներու ամէն մէկ գետնայարկը տեղն էր, քառասուն ձիեր կամ անասուններ պատսպարող. յետոյ կային յարկաբնակներ ու հաւնոցներ. իսկ անոնց կողքին՝ երկու խոշոր հազահատիկի շտեմարաններ։

Հետզհետէ եկան հաստատուեցան ուրիշ յիսուն տուներ հայեր եւս, որով գիւղը ունեցաւ 60 է աւելի տուն եւ 300ի չափ բնակիչ, միայն հայեր։ Անոնք իրենց տուները շինած ըլլալով բերդին կից գետնի մը վրայ, մէջտեղը կը կազմուէր ընդարձակ հրապարակ մը, իբրեւ սեփականութիւն հայ համայնքին, որուն միացման ձեւով մը, հայ գիւղին մէջ կը մնար նաեւ շուկան։ Ամէն չորեքշաբթի «պազար» կը բացուէր, ուր կը խռնուէին հազարաւորներ. 100ին 95 թուրք խուժան։ Երկու առուակներ, [illegible] կ՚երկննային, մէկը գիւղին աջէն, միւսը ձախէն, լեռնային ինքնաբուխ, յստակ ու զուլալ ջուրերով։

Ցասը տարի վերջ, ահա նոր տեսարաններ։ Նոր գիւղը, որ կը կոչուէր Գըրք Աթլը հայերու հաստատումով մկրտուեցաւ Նոր Գիւղ զոր թուրքերը կը կոչէին Եէնի-քէօյ։ Առուակներու երկայնքը, չորս տափերուն վրայ փռուեցան դալար պարտէզներ եւ խիտ ծառաստաններ, որ մինչեւ քովնտի ձորերը, դէպի լեռնամասերը անհուն գեղեցկութիւն մը կը պարգեւէին Նոր-Գիւղին։ Ընդհանուր լեռներու ստորոտին վրայ, բլուրներու լանջքերուն ու սեպաձեւ կատարներու հովանիին տակ, յարմար ու արգասաւոր բոլոր հողերը գրեթէ վերածուեր էին այգեստաններու, ուտելով ու գինիով յափրացնելու համար ամբողջ գիւղացին։

Այլեւս աչքի կը զարնէին հայերու տնտեսական յառաջդիմութիւնները, գործի մէջ ունեցած յաջողութիւնները, որ փուշի պէս կը կծէին թուրք ամբոխը եւ ատելութիւն կը յարուցանէին։ Իբրեւ հետեւանք, վարագոյրին ետեւ խլրդային աշխատանքներ, դաւեր ու սադրանքներ կը նիւթուէին, հայերը ոչնչացնելու համար։ Եւ որովհետեւ շուկային մէջ առեւտրականները (գիւղաքաղաքի մը չափանիշով), զանազան արհեստաւորները, ձեռնարկուները, միջնորդները, խանութպանները ու վերջապէս կարեւոր ասպարէզներու վրայ փայլողները միայն հայեր էին, ինչպէս եւ այդ փոքրիկ աւանին մէջ նոր կեանք ու եռուզեռ մըտցնողներ, անոր ծաղկման ու բարգաւաճման նպաստողներ դարձեալ հայեր էին եղած, ծոյլ եւ ամբարտաւան, աւարառութեան ու աւազակութեան միայն վարժ թուրքերը ակռայ կը կրճտէին։

Հայերը սակայն, դեռ չէին հասկցած թուրքին հոգին, եւ կը շարունակէին իրենց գործը, իրենց գիտցած եւ ուզած եղանակով, որ աւելի կը կատղեցնէր թուրքերը։

Այսպէս Նոր Գիւղը շատ տով ունեցաւ իր մտաւոր-մանկավարժական կեանքը, որմէ ետք աւելի [illegible] շապէս յայտնուեցաւ հայ տոհմիկ կենցաղը։ Գիւղը ունէր իր քահանան, որ կազմեց դպրաց դաս մը։ Այլեւս տեղի կ՚ունենային կանոնաւոր ժամերգութիւններ, եկեղեցական ամէն արարողութիւններ։ Մանկապարտէզը յետոյ իր նախակրթարանի բաժինով, ուր կը պաշտօնավարէին համեստ ուսուցիչներ, կը պատսպարէր գիւղի հարիւրէ աւելի մանուկներն ու պատանիները, որոնք կը դաստիարակուէին հայկական ոգիով։ Այդ գիւղին մէջ հայ մանուկը իր օրօրոցէն կը թոթովէր մայրենի լեզուն։ Հայ գեղջուկին սրտին մէջ, արմատ բռնեց հայ երգը որուն այնքան կարօտը կը քաշէին։ Գիւղի հայ կիներն ու աղջիկները, որ առոյգ գեղեցկութեամբ օժտուած էին, իրենց ամօթխած ու երկչոտ ընթացքով կը գրգռէին թուրքին վայրենի բնազդները։

(1) Կ. ՍԵՒԵԱՆ

կառավարական շրջանակներէ հասած ուրիշ լուրերու համաձայն, շարժումը սահմանափակուեր է հարաւ-արեւելեան շրջանին մէջ։ Զօր. Ակուիրրէ ստիպուեր է պարպել քանի մը քաղաքներ եւ քաշուիլ դէպի Վէրա Քրուզի նաւահանգիստը, որուն վրայ շուտով պիտի յարձակին հաւատարիմ զինուորները։ Այս վերջիններէն 15000հոգի ղրկուած են Վէրա Քրուզի, 10.000 ալ՝ Սոնարայի ապստամբներուն դէմ։ Իր հերքուի այն լուրը թէ Հանրապետութեան Նախագահ Փորթէս Կիլ և զօր. Ամարօ գերի բռնուած են։

Ժողովուրդը տակաւին թեր ու դէմ դիրք չէ բռնած շարժումին հանդէպ։ Ապստամբութեան վարիչները կը շահագործեն կրօնական զգացումները՝ ժողովուրդը իրենց կողմը սիրաշահելու համար եւ արդէն իրենց գտնուած նահանգներուն մէջ հրամայած են անմիջապէս բանալ բոլոր այն կաթոլիկ եկեղեցիները, որոնք փակուած էին նախորդ նախագահ Քալեէսի կողմէ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ՉԷԶՈՔ ԿԸ ՄՆԱՆ

Մ. Նահանգներու նորընտիր նախագահ Հէրպըրթ Հուվըր հազիւ իշխանութեան գլուխ անցած՝ կը գտնուի քաղաքական կնճռոտ խնդրի մը առջեւ։ Հուվըր տեսակցեցաւ Քէլլոկի հետ, որ մինչեւ նոր արտաքին նախարար Սթիմսընի ժամանումը պիտի շարունակէ վարել գործերը, այսինքն մօտ մէկ ամիս։ Մամուլին ուղղուած պաշտօնական զեկոյց մը կ՚ըսէ թէ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը որոշած է բացարձակ չէզոքութիւն պահել եւ արգիլել զէնքի եւ ռազմանիւթի արտածումը դէպի Մեքսիկա։

Սակայն կը կարծուի թէ այս որոշումը կարելի պիտի չըլլայ գործադրել, որովհետեւ կան 5 քաղաքներ, որոնց կէսը ամերիկեան կէսը մեքսիկեան հողի վրայ կը գտնուի։

Վերջին լուրերու համաձայն, Մեքսիկայի ծոցէն մինչեւ Խաղաղական ովկիանոս (մօտ 3500 քիլոմեդր), ամբողջ Մեքսիկայի հիւսիսային մասը կը գտնուի ապստամբներուն ձեռքը։

Վէհապիներու նոր արշաւանքը

«Թայմզ»ի Պասրայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Պաշտօնական աղբիւրէ կը տեղեկանամ թէ կիրակի առաւօտ Վէհապիներու Աժման ցեղախումբը յարձակում գործեց խաշնարածներու վրայ, որոնք իրենց հօտերը կ՚արածէին Քովէյթ քաղաքին դուրսերը։ Հրացանաձգութիւնը կ՚իմացուէր քաղաքէն։ Անգլիական օդանաւեր մեկնեցան Շայպայի օդանաւային կայանէն եւ կէսօրէն առաջ գտան յարձակողները՝ Քովէյթէն 20 մղոն դէպի հարաւ։ Յարձակողները 600 հոգի էին, նստած 300 ուղտերու վրայ եւ իրենց առջեւէն կը քշէին ոչխարի մեծ հօտեր։

Վէհապիները անմիջապէս կրակ բացին օդանաւերուն վրայ, որոնք պատասխանեցին ռումբերով եւ գնդացիրներով։ Ասոր վրայ, յարձակողները ստիպուեցան արագօրէն փախչիլ դէպի Նէճտի սահմանագլուխը։ Յայտնի չէ թէ ո՚րքան կորուստ ունեցան։

Յարձակումի ընթացքին Վէհապիներու արձակած գնդակներէն սպաննուեցաւ անգլիական օդանաւի մը անթելի պաշտօնեան՝ Նայթ, որ Պասրա տարուելով թաղուեցաւ։

Հետապնդում յունական թերթին դէմ

Երէկ գրեցինք թէ Պոլսոյ ընդհանուր դատախազը դատական հետապնդում կը կատարէ յունարէն «Խրոնիքա» թերթին դէմ, որ յանդգնած էր գրելու թէ Թուրքերու կողմէ Իզմիրի վերագրաւումը պատմութեան մէջ սեւ էջ կը կազմէ և անարգանք մըն է քաղաքակիրթ աշխարհին համար։

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ «Խրոնիքա» դադարման դատապարտուած է, իսկ թերթի արտօնատէրն ու պատասխանատու տնօրէնը ձերբակալուած են։

Հելլէնօ-սերպ դաշնագիրը

Այս շաբթու վերջերը Ժընեւի մէջ պիտի ստորագրուի հելլէնօ-սերպ բարեկամական դաշնագիրը։ Սերպիոյ կողմէ պիտի ստորագրէ արտաքին փոխ-նախարար Քումանուտի, Յունաստանի կողմէ՝ արտաքին նախարար Քարափանոս։ Երկու պետական մարդիկը միեւնոյն ժամանակ պիտի ստորագրեն հինգ փրոթոքոլներ, որոնք վերջնապէս կը ճշդեն Սելանիկի սերպ չէզոք գօտիին դիրքը եւ յարակից խնդիրներ։

Ժանտախտի մանրէ պարունակող ռումբեր

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ աշխատաւորական երեսփոխան հազարապետ Քէնուորթի պատերազմական նախարարին հարցուց թէ՝ ի վիճակի՞ է հերքելու այն զրոյցը, որուն համաձայն Գերմանները Մեծ Պատերազմի ընթացքին արեւմտեան ճակատին վրայ գործածած են ռումբեր որոնք ժանտախտի մանրէներ կը պարունակէին։

Նախարար սըր Ուորթինկթըն Իվընս երեսփոխանին խորհուրդ տուաւ կարդալ պատերազմի պաշտօնական պատմութեան 17րդ. գլուխը։ Քէնուորթի պատասխանեց թէ այդ գլուխին մէջ չկայ ոեւէ փաստ, որ ցոյց տայ թէ Գերմանները ժանտախտի մանրէները գործածած էին իբրեւ զէնք իրենց թշնամիներուն դէմ։ Նախարարը աւելցուց.

— փաստ չկայ, բայց կասկածներ կան։

Թուրքերու կալուածները Սուրիոյ մէջ

Անատոլուի գործակալութիւնը Էնկիւրիէն կը հաղորդէ որ մօտ օրէն բանակցութիւններ պիտի սկսին Հալէպի մէջ, Սուրիոյ թրքական կալուածներուն վրայ Ֆրանսայի գանձած տուրքին մասին։ Թուրք կառավարութիւնը Էնկիւրիի համաձայնագրին հակառակ կը գտնէ այդ տուրքին գանձումը։

Ձիւնը Թուրքիոյ մէջ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ այս ձմեռ երրորդ անգամ ըլլալով երկաթուղային հաղորդակցութիւնները դադրեցան Թուրքիոյ մէջ։ Զանազան կողմերէ դէպի Պոլիս ճամբայ ելած կառախումբերը թրքական կայարաններու մէջ կը սպասեն՝ կէս ճամբան ձիւներու մէջ չմնալու համար։ Տեղ տեղ ձիւնը մինչեւ երեք ոտնաչափ բարձրութիւն ունի։

Սեւ ծովէն հսկայ սառնակոյտ մը յառաջանալով հասաւ մինչեւ Գարապուրուն, Վոսփորի մուտքը եւ կը սպառնայ Վոսփորէն ներս մտնել։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ
„ԱՆՁՐԵՒ"Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 ֆր. Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէն) 25 ֆրանք։ Փոստի ծախք չկայ՝ Դիմել՝ L. Kévonian 235 Fbg. St. Martin. PARIS (10e).

ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple, Belleville.

Փարիզի Հրազդան խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հասցէին։

Իսի լէ-Մուլինոյի եւ Պիյանքուրի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հասցէին։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւն։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայանալ որոշուած ժամուն։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ խումբերը ս. օ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ծանօթ հասցէին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Մարսէյլի Պատ. Միութեան դասախօսական - վիճաբանական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 3ին 63 Rue République։ Մուտքը ազատ է։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Գ. Թագակետարանի ճաշարանը։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւն և դասախօսութիւն։

Վիլլէօրպանի Արամ խումբի ժողովը՝ այս երեկոյ ժամը 7.30ին 16 Rue d'Alsace, ընկ. Մարտիկ Տառուկեանի բնակարանը։

Փուժէի Վարանդեան խումբի դասախօսական ժողովները տեղի կ՚ունենան Հինգշաբթի եւ Կիրակի երեկոները ժամը 8ին։ Կը հրաւիրուին ընկերները։

Հանգուցեալ Գ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳԱՍԱՊՈՂԵԱՆԻ (Ուստի Հաճի Թէ-Թիր) յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր Հինգշաբթի ժամը 12.30ին Հայոց եկեղեցին։

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Գ. Մ. Նաթանեան)։

ԼԻՈՆԻ Արաբկիրի Հայր. Միութեան երեկոյթը եւ վիճակահանութիւնը 23 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գ. Թագակետարանի սրահին մէջ։ Կը ներկայացուի՝ «Ակնցի Հաճի Աղան» զաւեշտը։

ԽՈՋԱՍԱՅԻ եւ Շրջակայից Հայր. Միութեան ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Թոստոմ Գրադարանի սրահը. Պէլվիլ։

ԼԻՈՆԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 3ին, 34 Rue Villoray. Ա. Մկրտիչեանի բնակարանը. Բ. յարկ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մէչէտ, Մ. Դ.— 12 տոլար։ Կարգադրեցինք։

Լա Սիօթա, Գարծ.— 40 Ֆր.։ Ցէսին, Ն. Շ.— 35։

Վալանս, Գարծ.— 605։

Նիս, Ժ. Ֆ.— 35։ Օկտանք գրելու Նիս, Խ. Գ.— 140։

Լը Օպէնտ, Տքթ. Ե. Խ.—2 եգիպտ.։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Գրուսայի Ասարճուխ գիւղէն Գրիգոր Ադասեան, հօր անունը՝ Մարտիրոս, մօր անունը Ֆիլոր, եղբայրները Մկրտիչ եւ Կարապետ։ Գրիգոր 1915ին կը գտնուէր Մուսուլի մօտակայ գիւղերէն մէկուն մէջ։ Կ՚ըսուի թէ քանի մը ամիս առաջ կը գտնուէր Սէրէզի շրջանները։ Իմացնել իր մօրը՝ Filor Mardirossian, 5 Rue Capitaine Ferber, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

— Հանրըգիկարապետ Բաթըրուեան կը փնտռէ իր եղբայրները Մելիտոն եւ Մանուկ Բաթըրուեան։ Մելիտոն դերձակ էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր։ Իսկ Մանուկ կը գտնուէր Եգիպտոս (1923.1924)։ Չորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

— Կը փնտռուի Զիլէճի Տիկ. Բերրոն, հօր անունը՝ Սարգիս Վարդերեսեան։ 1924—25ին կը կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իմացնել՝ Յուսիկ քահնյ. Ազատեանի, 42 Bâtiment-Charvieu, Isère.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՄԱՐՏ 1929 — 8 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 900 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԲ ԼՈՒԾԻ ՏԱԿ ԵՆ...

Մա՛րդ չի հետաքրքրուիր հալածականներու վիճակով, երբ լուծի տակ են անոնք։ Հալածականները իրե՛նք են որ պիտի արժեցնեն իրենց տրտունջները։

Այս տարրական ճշմարտութիւնը անգամ մը եւս, եւ հանդիսաւորապէս հաստատուեցաւ Ժընեւի ժողովին մէջ, փոքրամասնութեանց խնդրին առթիւ։

Կայսերական Գերմանիան տարիներով ճզմեց բռնի ձուլել իր թաթին տակ ինկած Լեհերը, Չեխերը եւ ուրիշ ազգութիւններ, իսկ այսօր, անոր յաջորդը, հանրապետական Պերլինն է որ դատախազ կը ներկայանայ հալածական փոքրամասնութեանց...։

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի մարտ 6ի նիստին մէջ, Շթրեզեման երկար ճառ մը խօսեցաւ, որուն կը սպասէին ամիսներէ ի վեր։ Տեղական թերթերը կը խոստովանին թէ Շթրեզեման մեծ տաղանդով պաշտպանեց իր տեսակէտը, սակայն ձախողեցաւ։

Իբրեւ ծանօթութիւն յիշենք որ, այսօրուան 35 պետութեանց մէջ (պատերազմէն առաջ՝ 25), Լեհաստան իր 30 միլիոն բնակչութեան վրայ կը համրէ միայն 15-16 միլիոն Լեհ։ Չեխօ-Սլովաքիոյ 13,600,000 բնակչութենէն 8,760,000ը Լեհ են, 3,120,000ը Գերման, 754,000ը Հունգար, 41,800ը Ռուսէն, 75,000ը Լեհ, 180,000ը Հրեայ և 25,000 զանազան ազգեր։ Յուկոսլավիոյ 12 միլիոն բնակչութեան 5-6 միլիոնը միայն Սերպեր են։ Իտալական Տիրոլի մէջ կան մէկ միլիոն Գերմանացիներ եւլն.։

Մէկ խօսքով, իբրեւ հետեւանք Մեծ Պատերազմին, ամբողջ ժողովուրդներ մէկ սահմանէն միւսը նետուեցան, եւ այսօր կը կազմեն դժգոհներու անհամար բազմութիւն մը, որ կը խրտչի օտար լուծէն։ Գերմանիոյ բողոքը ուղղուած է մանաւանդ Լեհաստանի դէմ, որուն իշխանութեան ենթարկուած են, այսօր, անթիւ Գերմանացիներ կամ գերմանածին ժողովուրդներ։ Պերլին կը գանգատի նաեւ Պելճիքայէն, որուն կցուած են իր հողերէն Էօպէն եւ Մալմէտի։ Ու վերջապէս երախտագիտութեան զգացումներ չունի Չեխոսլովաքիոյ հանդէպ, ուր աւելի քան երեք միլիոն Գերմաններ կը գտնուին։

Իր ճառին մէջ, Շթրեզեման սահեցուց կարգ մը խօսքեր, որոնք անուղղակի կ'արծարծեն դաշնագիրներու վերաքննութեան խնդիրը։

- 1. «Շիտակն ըսելով, ես չեմ կարծեր թէ մեր դարը յաւիտենական կարգ ու սարք մը հաստատած է։ Մնաց որ, Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին մէջ ալ յստակօրէն արտայայտուած է այս գաղափարը։

2 «Փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւնը պէտք է ըլլայ տեւական, եւ ոչ թէ անցողական։

3. Ես ուժգնօրէն կ'ընդդիմանամ ձուլման ո՛րեւէ տեսակէտի։»

Երեւոյթները պահելով հանդերձ, Չէմպըլէն եւ Պրիան ճարպիկ դիւանագիտութեամբ մը երեւան հանեցին այս յայտարարութեանց տակ ծածկուած միտքերը, եւ չէզոքացուցին Շթրեզեմանի ճառին ազդեցութիւնը, մանաւանդ որ, իրենց հետ ունէին բուն շահակիցները, Լեհաստան, Ռումանիա, Յուկոսլաւիա, Իտալիա, Պելճիքա, որոնց դէմ կ'ուղղուէին սլաքները։ Անգլիոյ արտաքին Նախարարը շատ փափուկ գործ մը համարեց փոքրամասնութեանց հարցին հրապարակային արծարծումը, զայն վտանգաւոր գտնելով բուն իսկ փոքրամասնութեանց համար։ Ցետոյ, ուզեց բացատրել թէ շփոթութիւն կայ «ձուլում» եւ «յարմարում» բառերուն միջեւ։

— Ես ոչ մէկ փոքրամասնութենէ կը պահանջեմ մոռնալ իր լեզուն, իր դաւանանքը եւ ազգը, բայց կը պահանջեմ որ հաւատարմութեամբ եւ խաղաղութեամբ ապրի այն պետութեան հետ որուն մաս կը կազմէ։ Եթէ պետութիւնը պարտականութիւններ ունի փոքրամասնութեան հանդէպ, այս վերջինն ալ պարտականութիւններ ունի պետութեան հանդէպ։ Այստեղ գալ գանգատելու համար, հարկ է մաքուր ձեռքերով ներկայանալ մեր առջեւ»։

Աւելի վարպետ արտայայտութիւններ ունեցաւ Պ. Պրիան.

— «Մենք չենք պահանջեր որ փոքրամասնութիւնները անհետանան. Հզօր պետութիւն մը պէտք չունի այդպիսի միջոցներու դիմելու՝ ընդհակառակն, բոլոր ազգագրական համախմբումները, ինչ որ ալ ըլլան անոնց լեզուն եւ դաւանանքը, ուժ մըն են իրեն համար։ Բայց կը սպասենք որ այդ փոքրամասնութիւնները ներդաշնակուին պետութեան մէջ, որպէսզի օր մը այլեւս առիթ չունենան դժգոհութիւններ արծանագրելու»։

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին տակաւին. բայց ինչպէս բացորոշ կ'երեւայ, ո՛րեւէ էական փոփոխութեան պիտի ենթարկուի Ազգերու Դաշնակցութեան քաղաքականութիւնը։

Այս պատկերին առջեւ, պարզմտութիւն պիտի ըլլար հարցնել. — հապա Թուրքիոյ փոքրամասնութիւննե՞րը։

— Թուրքիան Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ չէ, պիտի ըսեն բանգէտներ։

Ձեւականօրէն միայն ճիշդ է այս բացատրութիւնը. իսկ մերկ իրականութիւնը այն է որ, ո՛չ մէկ պետութիւն, եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ո՛չ մէկ օրկան կը հետաքրքրուի այդպիսի մանրամասնութիւններով։ Իսկ համայնավար յեղափոխականները, որոնք երկիր գետին իրար անցուցած են այս առթիւ, և իրենց թերթերով մանրամասնօրէն կը պարզեն աշխարհակալ պետութեանց բռնութիւնները, Արեւմտեան Եւրոպայէն մինչեւ Պալքանները, բա՛ռ չեն արտասաներ Թուրքիոյ մասին...։

Շ.

МАМՈՒԼ

ՃԱՆՉՆԱՆՔ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Յուսաբեր հետեւեալ թելադրութիւնները կ'ընէ (26 փետր.).

— «Տարագիր հայութիւնը, զաղթած ըլլալով առաւելապէս մեր հայրենիքի այն մասէն, որ աւեր դարձաւ ու մնաց Թուրքիոյ իշխանութեան տակ, միւս հատուածի մասին չունի մինչեւ իսկ այն պարզ ծանօթութիւնները, զորս անհատ մը ձեռք կը բերէ վայրի մը մէջ բնակելով։ Այս ծանօթութիւնները իրեն հետ երկրէն բերած չըլլալով, զանոնք ամբարած չէ նաեւ օտարութեան մէջ, ուստի տարագիր Հայը իր հոգիի ու մտքի աշխարհի մէջ կը պահէ միայն «Հայաստան» անունը, առանց այդ անուան մէջ դնելու վարակիչ ու խանդավառող բովանդակութիւնը պատմական այն հարուստ անցեալի, որ միակ աղբիւրն է հաւէտ ու անմեռ հայրենասիրութեան։ Գաղութահայ դպրոցները անզօր են այս չարիքին դէմ կռուելու։ Անզօր նաեւ անոր համար, որ իրենք եւս կը տառապին անտեղեակութեան եւ անծանօթութեան միեւնոյն հիւանդութեամբ։ Ապաքինումի հիմը կը դրուի, իհարկէ, նորէն դպրոցէն։ Մեր կրթական հաստատութիւնները ցիգ պիտի ընեն հայ հայրենիքը իր ամբողջութեան մէջ — իր լեռներով, ձորերով, գետակներով, դաշտերով, քաղաքներով ու գիւղերով, իր հին ու շքեղ յիշատակարաններով, իր հարստութեամբ ու չքաւորութեամբ, իր ժողովրդով ու տարածութեամբ, իր անցեալով, ներկայով ու պատմական հեռանկարներով — տեղաւորելու հայ մանուկի հոգիին մէջ։ Եւ այս աշխատանքը, մեզ կը թուի, պէտք է կատարել ոչ միայն կրթական հաստատութիւններէն ներս, այլ եւ անոնց պատերէն դուրս։ Եթէ հայ գրչի ու մտքի մշակները գաղութներու հայաբնակ վայրերու մէջ, հայրենագիտութեան դասընթացքներ հաստատէին եւ այդպիսով տարագիր հայութիւնը հիմնապէս ծանօթացնէին իր հայրենիքին, այս կ'ըլլար հայրենասիրութեան ճշմարիտ գործ մը, զոր կարելի չէ փոխարինել ո՛չ ճառերով եւ ոչ ալ մամուլով։»

ՄԻՆՉԵՒ ԻՍԿ ՓԱՆԱՄԱՅԻ ՄԷՋ...

Փանամայէն կը գրեն.—

Փանամայի երկր. բաժնի փոխ նախագահին փոքրիկի մկրտութիւնը տեղի ունեցաւ յունուար 20ին։

Պարասրահը զարդարուած էր ամբողջ լատին Ամերիկայի հանրապետութեան դրօշակներով. միեւնոյն ատեն հայկական եռագոյն դրօշակը՝ փանամական դրօշակի ձախ կողմը.

Փոքրիկին հայրը փափաքեցաւ որ հայկական կտորներ ալ նուագուին։ Նուագախումբը նուագեց «Դաշնակցական խումբ» եւ «Լուսին Ջկար»։ վերջին երգի եղանակը այնչափ սիրեցին ներկաները, որ պարասրահը թնդաց ծափերով ու երեք անգամ կրկնուեցաւ երգը։

ԶՕՐ. ԿԱՄԼԷՆ, Սուրիոյ ֆրանսական բանակին նախկին հրամանատարը, Ֆրանսի 20րդ զօրաբանակին հրամանատար նշանակուած ըլլալով, առջի օր պաշտօնապէս ընդունուեցաւ Նանսիի մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԽԱՂԱՂԱԾ?

ԱՆԴՈՐՐՈՒԹԵԱՆ ԱՄՐԱՊՆԴՄԱՆ ՕՐԷՆՔԸ ՋՆՋՈՒԱԾ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Թուրք կառավարութիւնը որոշած է չերկարաձգել անդորրութեան ամրապնդման օրէնքը, զոր չէ կրցած գործադրել երկու տարիէ ի վեր։

Ինչպէս կը յիշուի, այս օրէնքը հրատարակուած էր 1925ի փետրուարին՝ Շէյխ Սայիտի քրտական ծանօթ ապստամբութեան առթիւ։ Կազմուած էին երկու արտակարգ դատարաններ՝ «Անկախութեան դատարան» անունով, մէկը Էնկիւրիի, միւսը Տիարպէքիրի մէջ։ Շնորհիւ զանգուածային գնդակահարութիւններու եւ կախաղաններու, քրտական ապստամբութիւնը զսպուեցաւ։

Երկու տարի առաջ, Անկախութեան դատարանները ջնջուեցան, սակայն անդորրութեան ամրապնդման օրէնքը երկարաձգուեցաւ երկու տարի եւս, այսինքն մինչեւ ներկայ ամսուան սկիզբը։

Նկատելով որ արտակարգ միջոցներ պարտադրող դէպքեր չեն պատահիր ժամանակէ մը ի վեր, Էնկիւրի չուզեր աւելի երկարաձգել խնդրոյ առարկայ օրէնքը։ Ի հարկին դժուար չէ նման օրէնք մը վերահաստատել։

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ՃԱՌԸ

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ.— Վարչապետ Ըսմէթ փաշա անդորրութեան ամրապնդման օրէնքի ջնջումին առթիւ ճառ մը խօսեցաւ Էնկիւրիի Ազգային Մեծ Ժողովին առջեւ։

Բացատրելէ յետոյ թէ ինչո՛ւ կառավարութիւնը անօգուտ կը նկատէ այդ Օրէնքը երկարաձգել — քանի որ կացութիւնը ապահով կը համարուի այժմ — փաշան ակնարկ մը նետեց վերջին չորս տարուան դէպքերուն վրայ, այսինքն ա՛յն շրջանին երբ օրէնքը ի զօրու էր, ու ցոյց տուաւ թէ անիկա ո՛րքան ազդեցիկ եղած է։ Աւելցուց որ առանց այդ օրէնքին՝ դար մը պէտք պիտի ըլլար Թուրքիոյ՝ յառաջդիմական ներկայ աստիճանին հասնելու համար։

Վարչապետը յետոյ երկարօրէն ծանրացաւ Թուրք կնոջ ազատագրութեան վրայ, ըսաւ թէ՝ ո՛վ որ կ'ուզէ Թուրք կինը կրկին տեսնել իր աւանդական լուծին տակ, թշնամի է Հանրապետութեան։

Գալով կրօնքի եւ պետութեան բաժանումին, փաշան գիտել տուաւ թէ իւրաքանչիւր Թուրք քաղաքացի ներկայիս խղճի ազատութիւն կը վայելէ եւ թէ սահմանագիծ մը քաշուած է կրօնական եւ աշխարհական գործերու միջեւ։

Հայ գիւղ մը խանգուած Զանգեզուրի մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն մարտ 6 թուականով.

— Զանգեզուրէն (Հայաստան) կը հաղորդեն թէ լեռ մը փլչելով հողերու տակ ծածկեց հայկական գիւղ մը։ Բնակիչներէն 13 հոգի մեռան եւ 14 հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան։

Երկաթուղիի արկած Անատոլուի մէջ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.— *Էնկիւրի-Կեսարիա կառախումբը Շարքէօյ եւ Շէֆաաթլը կայարաններուն միջեւ ծանր արկածի մը ենթարկուեցաւ։ Երկաթուղագիծը եզերող բլուրի մը հողերը ուժգին փլուզումով մը ինկան կառախումբին վրայ։ Վագոններ... ու չորս վակոններ թաղուեցան հողերուն տակ։ Երկաթուղիի պաշտօնեայ մը մեռաւ։ Ճամբորդները բոլորն ալ անվնաս մնացին։*

Տրոցկի ապաստանի Ֆրանսայի մէջ

Տեղական թերթ մը կը գրէ թէ Տրոցկի դիմում կատարած է Ֆրանս. կառավարութեան մօտ՝ Ֆրանսա բնակելու արտօնութիւն խնդրելու համար։

Նախարարական խորհուրդը այս խնդրով զբաղելով՝ որոշած է մերժել արտօնութիւնը, մանաւանդ որ տակաւին ի զօրու է Ֆրանսայի սահմաններէն վտարուելու համար Տրոցկիի մասին տրուած հրամանագիրը։

. Պոլսէն հեռագիր մը կը հերքէ այն լուրերը թէ Տրոցկիի առողջական վիճակը յուսահատական է։

Իրականութիւնն այն է, որ Թուրքիա հասնելէն ի վեր Տրոցկի կը տառապէր ջերմէ, որ ծանրացած էր կեղը. Ասիա բնակութեան միջոցին։ Սակայն հիւանդութիւնը մեղմացած եւ ներկայիս բոլշեւիկեան նախկին դիկտատորը վերսկսած է իր գրական աշխատանքներուն, զորս կիսատ թողած էր։

Երկու համայնավարներ ձերբակալուած

«Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Իզմիրի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է երկու մարդիկ, որոնք վերջին օրերս համայնավարական թռուցիկներ կը փակցնէին տուներու վրայ։ Կը կարծուի թէ ձերբակալուածները անդամ են համայնավար գաղտնի կազմակերպութեան մը։

Ֆրանսա-Սուրիա օդային բղբատար

Օդանաւորդ Նոկէս, ընկերակցութեամբ անթելի մասնագէտ Վէնքլէրի, Մարսիլիայէն օդանաւով մը ճամ՛բայ ելաւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՔԱՐՈԶՆԵՐ

«Պէտք է, հակառակ սատանին հնարքներուն, մռնչումներուն եւ գալարումներուն պանք բռնել եօթը շաբաթ, սա հաւատքով թէ մեր Հայրը տանելի եւ կարելի պիտի դարձնէ այս վարժութիւնը մեզի համար։»

«Հրեղէն Սիւն»

Սատանան մեռաւ այն օրը, երբ մարդ դադրեցաւ անոր հաւատալէ։

Բայց մարդը իսկապէս չարաճճի էակ մըն է։ Սիրելու ինքնատիպ եղանակ մը ունի։ Նախ կը մեռցնէ, ապա կը սիրէ։ Այսպէս ալ վարուեցաւ սատանային հետ։ Հազիւ թէ Քրիստոս ի լոյս աշխարհի յայտարարեր էր անոր պարտութիւնը եւ մահը, մարդկութիւնը զգաց թէ հսկայ պարապ մը կը բացուի կեանքին մէջ։

Զուարթ էր սատանան, չարաճճի, սրամիտ, համեմատ հուպիտ մը։ Անոր խեղկատակութիւնները այլազան էին եւ հաճելի՝ մինթակայէն զատ բոլորին։ Ու մարդը զգաց զայն մեռցուցած ըլլալուն։ Ուզեց զայն ողջցնել։ Բայց, չունէր յարութեան հրաշքի ուժը։

Ու կեանքի տխրութիւնը փարատելու, անոր քիչ մը ուրախութիւն ներարկելու համար, մարդը յիշեց սատանան։ Զուարթ քրքիջներու կարօտը կը տանջէր զինք։ Փորձեց կրկնել սատանին խեղկատակութիւնները եւ յաջողեցաւ։ Ամբողջ դարեր ապրեցաւ ու զուարթացաւ իր առաջին փորձին կրկնութիւններով։ Այնպէս որ կրնանք ըսել թէ՝ մեռաւ սատանան։ Բայց անոր հոգին կ'ապրի մարդուն մէջ։

Եւ այսօր, կատարեալ մարդ չէ ան որ իր մէջ չունի սատանայ մը։

Մենք անոր հնարքները չենք տեսներ, մռնչիւնները չենք լսեր, գալարումները չենք նշմարեր, բայց կը զգանք անոր ներկայութիւնը ամէն տեղ։

Կը բաւէ որ մէկը, հանգիստ քունէ մը յետոյ, աչքերը բանայ իր կնոջ դէմքին վրայ, որպէսզի ամբողջ օրը, գործը ձախող երթայ, ի մեծ ուրախութիւն այլոց. կամ հարս մը՝ առտուան բարի լոյսը տայ իր կեսրոջ, կամ զոքանչը մաղթէ «բարի գիշեր» իր փեսին, որպէսզի խեղճին քունը խանգարուի...

Ուրեմն, որքան մարդ՝ այնքան սատանայ։

Բայց այսօրուան սատանան, որ կ'ապրի մարդուն մէջ, եւ կը գործէ իբր մարդ, քաղաքակրթուած է նաեւ անորհետեւգիտէ յարմարիլ նոր օրերու պահանջներուն։ Ան մարդէն առածէ, ինչ որ մարդկային է, մարդուն տալով իր ամբողջ սատանայական ընդունակութիւնը։ Այս խառնուրդէն առաջ եկած է այսօրուան մարդ սատանան, որ կեանքին կը նայի համաձայն իր խառնուածքին։ Նախկին հարազատ մարդը նախապէս ծոմ ու պահք կը բռնէր իբր կրօնական պարտականութիւն։ Ներկայի մարդ-սատանան կը շարունակէ նոյնը ընել, իբրեւ կեանքի պարտադրութիւն։ Ան գիտէ թէ միս ու կարագ եւայլն սուղ են եւ ոչ մատչելի ամէն քսակի։ Եւ երբ գտնէ, փոխ այնքան չուտեցներ որ անհանգիստ ըլլայ եւ հիւանդանայ։ Բժիշկը քիչով չի գոհանար ու կանխիկ կ'առնէ։

(1)

ԽԱՐՏՈՅ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ.— 461 ԽՐՃԻԹՆԵՐ ՊԻՏԻ ՔԱԿՈՒԻՆ. — ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ Է ՆՈՐ ՀԻՒՂԱԿՆԵՐ ՇԻՆԵԼ.— ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.— ՆՈՐԷՆ «ՐՈՒՀՃԻ»ՆԵՐԸ.— ՍՈՒՏ ԼՈՒՐԵՐ.— ԼՍԱՐԱՆ ԵՒ ԹԱՏՐՈՆ.— ՁԱՅՆ ՄԸ՝ ԵՐԿԻՐ ԴՐԱԽՏԱՎԱՅՐԷՆ։

ՀԱԼԷՊ, 1 մարտ — Ինչպէս գիտեն «Յառաջ»ի ընթերցողները, ներկայիս Սուրիոյ հայութիւնը կ՚ապրի տնտեսական խիստ աննպաստ պայմաններու տակ։

Ահա նոր տագնապ մը՝ կառավարութիւնը շաբաթ մը առաջ ցանկեր պատրաստեց եւ փակցուց գաղթակայանի բոլոր անկիւնները, ազդարարելով թէ, մինչեւ վեց ամիս պէտք է քակուին Սիւլէյմանիյէ Թաղամասին թիթեղէ եւ աղիւսէ խրճիթները, թուով 461։

Առաջին շրջանին համար այսքան. յաջորդաբար պիտի քակեն նաեւ մնացեալ շրջաններու խրճիթները, առանց բնակութեան տեղ մը նշանակելու։ Այս թշուառները իրենց սեւ բախտին վրայ կրկին անգամ պիտի ողբան, որովհետեւ մեծ մասով, օրը օրին ապրող մարդիկ են ամէնքն ալ, վաղուան մասին ոչ մէկ երաշխիք ունեցող չքաւորներ։

Կէօք Մէյտանի լքուած վայրին մէջ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը հողեր գնած է բաշխելու համար անոնց, փոխարժէքը վճարելի՝ 10 տարուան ընթացքին։ Եւ սակայն, շինութեան ծախքերու մասին ոչ մէկ օժանդակութիւն։ Միեւնոյն ժամանակ, տեղական կառավարութիւնը չի թոյլատրեր որ անոնք ներկայի խրճիթներունման, վրան գինկով եւ հողէ աղիւսով շինեն իրենց նոր բնակարանը. այլ պէտք է կառուցանեն տաշուած քարով, տանիքը ծածկեն «սիման»ով, վերջապէս արդիական կոկիկ երկու սենեակ, մէկ խոհանոց եւ քիչ մըն ալ պարտէզ՝ տան առջեւը։ Գաղթական ժողովուրդը ինկած է խոր մտածմունքի մէջ, այս անել կացութեան առջեւ։

*** 1928 տարուան ընթացքին, գաղթակայանի [illegible] համայնքի ծնունդները, մահերը եւ ամուսնութիւնները հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնեն.— 465 ընդհ. ծնունդ. 238 մանչ, եւ 227 աղջիկ։ 65 պսակ։ Իսկ մահ՝ 115, հետեւեալ հիւանդութիւններէ։ — 33 կողատապ, 9 ծերութիւն, 6 արկած, 4 երիկամունքի, 15 թոքախտ, 10 սրտի, 7 չերմէ, 2 ուղեղատապէ, 14 հարսանիթէ, 1 ծննդաբերութենէ, 1 քաղցկեղէ։ Մեռնողներէն 70 հոգին 1 — 15 տարեկան են։ Այս թիւերը քաղուած են Թաղ. Խորհուրդի մանուար տետրակէն։

Հակառակ ջանքերուս, չկրցայ ստուգել թէ այս վիճակագրութիւնը քանի՞ ընտանիքի վրայ հաշուած են։ Սակայն եթէ նկատի առնենք միայն Մարաշցիները, որոնք մեծամասնութիւն կը կազմեն. (վերջին վիճակագրութեան համաձայն՝ 353 ընտանիք, իւրաքանչիւր ընտանիք միջին հաշուով 5 հոգի), եւ աւելցնենք ասոնց վրայ Զէյթունցին, Այնթապցին, Քիլիսցին, Ուրֆացին, Աշեցին, Խնուսցին եւ Կիւրինցին, կրնանք միջին հաշուով 1000 տունի բարձրացնել ամբողջ լուսահամայնքը։ Անշուշտ փափաքելի էր միւս յարանուանութեանց ալ մէկ վիճակագրութիւնը ունենալ մեր ձեռքին տակ, սակայն չափազանց վերապահ են ու մեկուսացած չինական պարիսպներով։

*** Թող ներուի ինծի որ «Յառաջ»ի սուղ էջերը նորէն պիտի գրաւեմ «րուհճի» կոչուած դաւաճաններու հարցով։

Այս չարաղէտ աղանդը սողալով, սողոսկելով տեղ գտած է մինչեւ եկեղեցիի բեմին վրայ։ Անոնց պետը, մի ոմն Գէորգ, շաբթուան մէջ երեք իրիկուն կը քարոզէ եկեղեցիի բեմէն, ականջը խօսի մեր ամբոխային աղբարիկներուն, 1911-12 թուականներուն, Պոլիս՝ բացի գոցի առթիւ իրենց հանած աղմուկին համար)։ Նոյնիսկ կիրակի օրերը եկեղեցիի աւարտումէն յետոյ, գպրոցական տղաքը կը հաւաքեն եկեղեցիին մէջ. կը շարեն կարգ կարգ եւ կը սկսին բարբլենեան աշտարակաշինութեան։ Երբեմն կը յաջողին 5-600 հոգինոց մատաղ սերունդ մը յանձնուած այս ջղագարներուն՝ կը պոռան ու կը պոռան, անտանելի դառնալու աստիճան։ Չյոհանալով այսքան գոհարանական աղօթքներէն շաբթուան մէջ, իրենց համար մասնաւոր շէնքի մը մէջ կը շարունակեն իրենց ցափռտուքները, այնպէս կարծել տալով ոգէտ ամբոխին, թէ իրենք մեղքի բեռան տակ ընկճուած են եւ պէտք է շուտով դարձի գան, եթէ չեն ուզեր մատնուիլ Աստուծոյ ահաւոր վրէժխնդրութեան։ Անոնց համար մահու չափ ատելի է թատրոն, սինէմա, պարահանդէս եւ այլ նման վայրեր յաճախել։ Նոյնիսկ իրենց յատուկ գաշնակին վրայ ազգային երգեր երգել անքաւելի ոճիր մըն է։ Այս բոլորը կը կատարուին կաթողիկոսին աչքին առջեւ։ Կաթողիկոսը թէեւ դէմ է այս աղանդին, բայց կը վախնայ ձեռք բանալ ժողովուրդին մէջ, վախնալով որ անոնք բոլորովին կ՚անջատուին եւ կրօնական առանձին կազմակերպութեան մը հիմը կը դնեն (արդէն դրած են)։ Անոնց մեծը իր հաւատացեալներու շրջանակին մէջ բարձր պատիւ կը վայելէ։ Անցած տարի Երուսաղէմէն վերադարձին գինքը դիմաւորող աղանդաւորները ուսամբարձ բերեր են կայարանէն մինչեւ իր տունը, համբուրելով իր քղանցքները իբր նոր օրերու Մեսիան։ Այս ամբարտաւանը «րուհճի»ներուն կուռքն է։ Անոր համար սքեմաւոր եկեղեցականները մէկ մէկ սատանաներ են. ինք եւ իր աղանդն է որ Աստուծոյ միակ հաճելիներն են, վերատին ծնածներ։

*** Ռամկավարներու թերթուկը գրած էր թէ Հալէպէն ալ ձերբակալութիւններ կատարուած են Դաշնակցականներու մէջ եւ կ՚աւելցնէ թէ առայժմ յայտնութիւն մը չպիտի ընէ արդարութեան՝ գործը չխանգարելու համար։

Ի վիճակի եմ յայտնելու որ Հալէպէն ոչ մէկ դաշնակցական ձերբակալուած է։ «Եփրատ»ի խմբագրին խելապատակին մէջ յղացուած է այդ սուտը՝ խրախուսելու համար իր ընկերները, որոնք անպատիւ «ճիհատ» մը յայտարարած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ։ Իրենց փափաքին պիտի համնի՞ն թէ ոչ, կամ մինչեւ հիմա բացուած պայքարով կրցա՞ն համնիլ.— պատասխանը թող գտնեն ներկայ իրականութեան մէջ։

*** Հ. Յ. Դաշնակցութեան Երիտ. ակումբին մէջ բացուած է պարբերական դասախօսութեանց շարք մը կարող ընկերներու կողմէ։ Ամէն կիրակի, Նիւթի մը շուրջ կը խօսուի դասաւանդութեան ձեւով, բազմաթիւ ունկնդիրներու առջեւ։ Նիւթերը բոլորն ալ առնուած են ազգային կեանքէ։ Փետրուար 18ի օրուան առթիւ, տոքթ. Գապապեան շատ յստակ եւ գեղեցիկ կերպով բացատրեց նոյն թուականին անցքերը Հայաստանի մէջ։

*** Այս օրերս Հալէպ կը գտնուի դերասան Զափրաստ, որ կը սարքէ պարբերական ներկայացումներ թէ թատրոնի շէնքին եւ թէ Երիտ. Միութեան սրահին մէջ։ Փետր. 23ին Երիտ. Միութեան սրահին մէջ ներկայացուց «Ցիւրան Ցիւրանը», մինչեւ վերջ հանդիսականներուն ծիծաղ պատճառելով։ Յաջորդով պիտի ներկայացնէ «Յօ՞ երթամ»ը։ Ինչպէս գիտէք, Զափրաստ «երկիր դրախտավայր»էն կուգայ։ Այս առթիւ պատասխանելով հարցումներուս, շեշտեց թէ Հայաստանի մէջ պատիւ կը վայելեն միայն քննողները, մատնիչները եւ անոնց հլու կամակատարները։ Այդ երանելի աշխարհին մէջ ամէն քայլ պէտք է ձեւուած, չափուած ըլլայ։ Հակառակ պարագային Չեկայի աժենագօր թաթը կ՚իջնէ։ Արտասահմանէն եկած երեւելի հիւրերը սկիզբի մէկ երկու շաբաթներուն մէջ քիչ մը երես գտան, բայց հետզհետէ մարեցաւ անոնց ալ աստղը։ Յուսախաբութեան եւ հիասթափումի մատնելով մեր սիրահարները։ Անոնք այժմ կ՚ուզեն դուրս ելլել այդ քաոսէն, սակայն մի՜միայն անցագիր մը հանելու համար, ստիպուած են 500 ոսկեգրամ ռուբլի վճարել, համաձայն վերջերս հրատարակուած «Նոր օրէնքին»։ Ինքը երկու տարի աշխատելէ յետոյ, Պոլսէն ծանօթ պաշտօնեայի մը միջոցաւ յաջողեր է անցագիր առնել, ներկայ օրէնքին հրատարակութենէն առաջ։

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

ՆՈՊԻԼԷԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Կը յիշուի թէ ի՛նչ աղետաւոր ձախողութեամբ վերջացաւ իտալացի զօրավար Նոպիլէի արշաւը դէպի բեւեռ։ Աշխարհի բոլոր անկիւններէն բարձրացած բողոքներու վրայ, Մուսոլինիի կառավարութիւնը այն ատեն ստիպուեցաւ քննիչ յանձնախումբ մը կազմել երեւան հանելու համար «Իտալիա» օդանաւին կործանման պատճառները, նաւորդներու վարմունքը աղէտէն յետոյ, եւ ազէտեալներուն օգնութեան գործին մէջ թերութիւնները։

Քննութիւնը կը հաստատէ թէ օդանաւին կորստեան պատճառ եղած է դեկի սխալ գործածութիւնը եւ օդանաւին պաշտօնեաներուն միջեւ պաշտօնի սխալ բաշխում մը, որուն յանցանքը կ՚իյնայ օդանաւին հրամանատարին վրայ։

Յանձնախումբը միաձայնութեամբ կ՚ընդունի թէ Ցափփի եւ Մարիանօ հրամանատարներուն ընթացքը եղած է արժանի ամէն գովեստի։

Գալով զօր. Նոպիլէի փրկութեան գործին, յանձնախումբը կը նկատէ թէ այդ արարքը չի կրնար որեւէ ընդունելի արդարացում գտնել։ Կը յիշուի թէ «Իտալիա» օդանաւին անկումէն յետոյ, երբ կարելի եղաւ փրկութեան հասնիլ աղէտեալներուն, առաջին անգամ զօրավարը ինքն էր որ օգտուեցաւ առիթէն։ Յանձնախումբը անոր այս անփափկանկատ արարքը կը բացատրէ բարոյալքումով։ Աղէտին սաստկութիւնը, երկարատեւ զրկանքներու դառնութիւնը այնքան ճնշած ըլլալու էին զօրավարը, որ չէր կրնար իր արարքին արժէքը գնահատել եւ հետեւանքները նախատեսել։

Գալով օգնութեան գործին, յանձնախումբը կը գտնէ թէ կարելի փորձերը կատարուած են փրկելու համար աղէտեալները։

Յանձնախումբին տեղեկագիրը իր ոգիով եւ եզրակացութեամբ դատապարտութիւնն է զօր. Նոպիլէի։

ԽՕՍՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

«Յառաջ»ի մէջ երկու տարի առաջ լոյսուած մը գրած եմ գրաճանաչութեան մասին, ներկայացնելով

1.— Առողջ գիրին կարգ մը նշանները, որոնք կը մատնեն գրողին նկարագիրը։

2.— Հիւանդ գիրին կարգ մը ձեւերը, որոնք ցոյց կուտան գրողին հիւանդութիւնները։

Այս անգամ պիտի ներկայացնեմ այն ուսումը, որ կը փորձէ ճանչնալ մարդոց նկարագիրը եւ մտային վիճակը՝ դատելով խօսելու եղանակէն։

Գրաճանաչութիւնը հետզհետէ յարգ կը ստանայ բժշկութեան մէջ՝ իբրեւ միջոց ախտաճանաչութեան ոչ միայն մտային խանգարումներու, այլ նաեւ ներքին հիւանդութիւններու։ Մեր մտային կեանքը կ՚արտացոլայ ոչ միայն գիրին, այլ նաեւ մեր խօսքին ու քայլուածքին մէջ։ Այսպէս, որահէ մը ներս մտցուցէք վեհերոտ տղան, առջեւը երկու աթոռ դրէք, եւ հրամայեցէք որ նստի։ Տղան անմիջապէս կը շփոթի, կարճ ժամանակ մը կ՚անցնի, մինչեւ որ որոշէ թէ ո՛ր աթոռին վրայ պէտք է նստի։ Ու դեռ ի՛նչ օրինակներ։ Բայց խօսքէն ու խօսուածքէն շատ դիւրին է գատել թէ հոետոր մը կամ խօսակից մը հոգեկան ու մտային ի՛նչ վիճակ կը ներկայացնէ։ Ցիմարաբոյժները զանազան բացատրութիւններ ունին, որոնք կը ներկայացնեն որոշ հիւանդութիւններու ընթացքին խօսքին կրած փոփոխութիւնները։ Իրապէս, խօսքն ալ կրնայ հիւանդանալ, ինչպէս ամէն բան։

Օրինակ,

1.— Խօսքը կը հիւանդանայ եւ որոշ եղանակներ կը ներկայացնէ, երբ մտային վիճակը խանգարում կրած է։

2.— Ինչպէս նաեւ խօսքի որոշ ձեւերով կը պարզուի մտային վիճակը անոր որ առողջ է։

***

Ի՞նչ է խօսքը։

Կ՚ըսեն թէ խօսքը կը ծառայէ արտայայտելու մեր գաղափարներն ու զգացումները։ Եւ կ՚ըսեն ալ, որ խօսքը կը ծառայէ ծածկելու մեր գաղափարներն ու զգացումները։

Թերեւս աւելի ճիշտ է այս երկրորդ բացատրութիւնը, որ քիչ մը զարմանալի կը թուի։ Եւ սակայն՝ երկուքն ալ կ՚ենթադրեն գիտակցական բաժին մը մեր բոլոր խօսքերուն մէջ։ Կան պարագաներ, երբ գիտակցութիւնը կը տկարանայ, կը քաշուի, այն ատեն խօսքը ձերբազատուած է։ Խօսքի այս ազատութիւնը, գիտակցութենէն բաժանումը, կը նշանակէ հիւանդութիւն։ Եթէ նոյնիսկ գիտակցական ներկով մը ծածկուած է խօսքը, խօսքի բժիշկները եւ հոգեբանները, քննելով գիտակցական այդ ներկին պարզութիւնը՝ կը ճանչնան ենթակային մտային վիճակը։

Բժիշկներուն գործը կը դիւրացնեն անոնք, որ խօսելու կերպ մը ունին, լեզուն կը քերուի, շարունակ շրթունք կը շարժեն, ուրիշի խօսքի կարգ չեն տար, եթէ չխօսին հիւանդ կ՚իյնան։ Բժիշկներուն համար այնքան լաւ է, որքան շատ կը խօսի հիւանդը, առիթ տալով մանրամասնութեամբ քննելու հիւանդութեան ծագումն ու զարգացումը։ Այս ընթացքը կը յանձնարարեմ բոլոր անոնց, որոնք կ՚ուզեն զօրաւոր ըլլալ։ Այսպէս, կը սիրեմ լռիկ մտիկ ընել քան խօսիլ։ Երբ անծանօթի մը առջեւ եմ, թող կուտամ որ ան խօսի, եւ շատ խօսի, եւ ճանչցնէ ինքզինք։ Լռելովս՝ թոյլ չեմ տար, որ ան ճանչնայ զիս, երբ դեռ ես չեմ ճանչցած զինք։ Մարդիկ այնքան զօրաւոր կը դառնան օտարականի մը առջեւ որքան կանուխ կը ճանչնան անոր թերութիւնները, առանց մատնելու իրենց թերութիւնները։

Ուստի, աւելի լաւ է մտիկ ընել, ճանչնալու համար խօսողին թերութիւնները։

***

Ինչպէս կ՚ըլլայ խօսքի հիւանդութիւնը։

Հարկ չկայ յիմարանոցներէն քաղուած օրինակներ տալ։ Դուրսը, ազատ ու խելացի մարդոց մէջ, ի՛նչ բազմաթիւ օրինակներ կան։

Կ՚ըսեն թէ շատախօսութիւնը հիւանդութիւն է։ Այսինքն, խօսելու ախտագին չափազանցութիւնը, երբ այլեւս գիտակցութեան հակակշիռը, կամքին ուժը գոյութիւն չունի. ենթական ներքին մղում մը ունի խօսելու, յաճախ սահուն եւ արագ։

Այստեղ գիտուններ համաձայն չեն իրենց դասաւորման եւ բացատրութեան մէջ։

Լաքիբոլ ապուշները տխմարներէն զատորոշելու համար հիմ կ՚առնէ անոնց խօսելու դիւրութիւնը։ Ըստ Լաքիբոլի, ապուշները դիւրին եւ ազատ կը խօսին, իսկ տխմարները չեն կրնար խօսիլ։ Սոլիէ, ընդհակառակն, կ՚ըսէ թէ խօսելու դիւրութիւնը խելացութեան նշան չէ։ Այսպէս, բոլոր անոնք որ փոքրիկ գլուխ մը ունին, արագ ու դիւրին կը խօսին, իսկ մեծ գլուխները՝ դանդաղ։ Եւ խելացիները մեծ գլուխներն են։ Բայց բոլոր արագախօսներն ու շատախօսները հիւանդ չեն, ինչպէս բոլոր մեծ գլուխները,— ջրագլուխները, խելացի չեն։

Դժուար է դասաւորել զանոնք, ինչպէս անկարելի է, համաձայն քերականական եղանակներու, որոշել խօսքի հիւանդութենէ տառապողները եւ իրենց մտային վիճակը։ Այսպիսի աշխատութեան մը համար, պէտք է նախ քննել նկարագիրները եւ անոնց խօսելու եղանակները։ Այսպէս, կարելի է ճշդել թէ ի՛նչ նկարագիր ունին անոնք, որ խօսքի մը մէջ բայերը առաջ կը գործածեն (անապարծ, ջղային բարկացոտ, ածական կը շարեն (ծոյլ), նախադասութիւնը կիսատ կը ձգեն (կամքի պակաս), կարգ մը անհրաժեշտ բառերու փոխարէն շարժումներ կ՚ընեն (դանդաղամիտ), կարճ նախադասութիւններով եւ պակաս բառերով կը խօսին՝ առանց երբեք շարժումի եւ նշանի (վեհերոտ), եւայլն։

Սակայն շատ հետաքրքիր է «լաւ խօսողներուն» բնութիւնը։

Համարձակ մարդիկ են անոնք, կը մասնակցին զանազան խօսակցութիւններու, շատ հանդարտ եւ ինքնավստահ։ Անոնք tic մը ունին, որ կը կրկնուի խօսքի ընթացքին եւ ցոյց կուտայ մտքին վիճակը։ Այդ ticը հետզհետէ տեղ կը շինէ, ստախօս դարձնելով ենթական, ծոյլ բայց ինքնահաւան։

Օրինակ, խօսակցութեան մը ընթացքին լսեցիք որ մէկը կ՚ըսէ ու կը կրկնէ. «Պօղոս առաջեալը ըսած է...»։ Եթէ քիչ յետոյ փոխեց ու ըսաւ. «Յիսուս ըսած է», «Սոկրատ գրած է», վստահ եղէք որ հիւանդ է ձեր «մարդը»։ Հանդիպած չէ՞ք երբեք մէկու մը, որ կրկնէ «հոգեկան վիճակոբացատրութիւն», կամ ուրիշ բառ մը։ Կը տեսնէք որ կը կրկնէ քանի մը անգամ, յետոյ կը հաստատէք որ այդ բառը իր տեղը չի գործածեր։ Յաճախ բառ մըն է, որուն իմաստը չի գիտեր, կամ գիտէ բայց շատ կը գործածէ։ Այդ մարդը մտային հիւանդութիւն ունի, բայց քրոնիկ, ուրեմն անվնաս։ Կը յիշեմ կին մը, որ կը կրկնէր.«Եւրոպայի մէջ. ..»։ Այսպէս, կ՚ըսէր թէ ինք տեսած է այդ բանը Եւրոպայի մէջ»։ Դիտել տուինք, որ հիմա Եւրոպայի մէջ կը գտնուի։ Ան չէր գիտեր թէ Եւրոպան ի՛նչ է։

Խօսքի հիւանդութիւնը տարափոխիկ է։ Կուսակցութիւններուն մէջ կը տեսնէք, որ խօսքի զանազան ձեւեր մէկէն միւսին կ՚անցնին։ Ամէնէն աւելի կը տարածուին արհեստաբառերը, որոնք քիչ մը աւելի հոետոր են։ Թերթերը, բանախօսները, ..., բոնապետութեան ազդեցութեան տակ, քիչ [illegible] լռակեաց են։ Շեշտերն [illegible] ռանգութեան նման կը փոխանցուին մէկէն միւսին։ Այսօր կարելի է ցոյց տալ դաշնակցական եւ հնչակեան շեշտաւորում, այնպէս որ կարելի է խօսքին միայն բառերէն, այլ նաեւ երանգաւորութենէն հասկնալ թէ հոետորը հնչակեա՞ն է թէ Դաշնակցական։

«Խօսք ջարդողներու մտային վիճակը հասկնալու համար պէտք է նայիլ ուղղակի անոր աչքին, երբ կը խօսին. [illegible] տեսնէք որ նայուածքին [illegible] տուն շեշտը կը պակսի [illegible] հետեւիր խօսքին շեշտին. [illegible] զումներ կան, որոնք միեւնոյն ատեն կը յայտնուին խօսքին ու նայուածքին մէջ։ Խօսքի հիւանդութիւն [illegible] ստացողը քննելու կը տեսնէք որ նայուածքին [illegible] զումը խօսքին յուզումին [illegible] թաց չէ։ Ընդհանրապէս [illegible] շատ կրկնուած բառեր կը [illegible] ծածեն. «Արուեստ, [illegible] թիւն, արդարութիւն, [illegible] նութիւն» եւայլն։

∴

Կիներուն մօտ։

Զարմանալի՛ բան, [illegible] դրութիւն մը ցոյց կուտայ կակազողներ շատ քիչ կան ներուն մէջ։ Նրախօսութեան մը, աղջիկ է, դիւրին եւ լաւ կը [illegible] սի, եթէ մանչ է, կը [illegible] կամ վրան կը խնդացնէ։

Դիւրին է ճանչնալ [illegible] մէջ այն, որ խօսելու հիւանդութիւն ունի։ Անգլիերէնի [illegible] խօս Միջանսացիի մը կինը երբեք անգլերէն չէր գիտեր մուսինէն լսած բառերը հասկնալու կը գործածէր [illegible] սակցութեան մէջ։ Հայ [illegible] չկա՞ն, որ կը պարծենան [illegible] զուկին յաջողութիւններ [illegible] սին՝ մանրազէտի պէս, [illegible] գի մը նման մանրամասնութիւններ տալով անոնց [illegible]

Սաքի-Լուրիէ կը [illegible] խօսքի հիւանդութենէ կը [illegible] ռակին մասնաւորապէս [illegible] կիները։ Գեղեցիկ կինը [illegible] խօսի եւ աւելի զգոյշ։

Սակայն այս հիւանդութիւն [illegible] տարածուած է ամէնէն [illegible] հայ կրօնաւոր կիներու [illegible] նոնք «փարազիտ» [illegible] տգէտ, տխմարի [illegible] զեղ մը ունին, եւ [illegible] ծոյլ։ Մէկ մտածում [illegible] րել զաւկին կոնակին [illegible] աղջիկը հարուստի մը [illegible] պարապ նստիլ անոր [illegible] տարանէն քաղուածքներ [illegible] եւ իրենց գիրենք խելացի [illegible] տա՛ն կարծեցնելու համար [illegible] շին։ Անոնք Աւետարանէն [illegible] քեր կը կրկնեն [illegible] բայց առանց հասկնալու [illegible] է ճանչնալ զանոնք։ [illegible] անոնցմէ մէկուն. հետ [illegible] չին առթիւ բանեցէք [illegible] հարցուցէք իմաստը։ [illegible] ուն իմաստը հասատա [illegible] մար, ան. Աւետարանէն [illegible] յութիւններ պիտի բերէ [illegible] րեշ յիմար բաներ ալ [illegible] ըսէ։

∴

Ի՞նչ ընել։

Խօսիլ զգուշաւոր, մի՛ [illegible] ցականութեամբ կշռելով [illegible] սանուած բառերը։ Արար [illegible] տուն մը կ՚ըսէ.

«Եթէ խօսքը դեռ մեր [illegible] նին մէջ է, մեր գերին [illegible] երբ խօսքը արտասանե [illegible] մենք գերին ենք այդ [illegible]

Շ. ՆԱՐԴ.

ՍԱՐԷՆ ՁՈՐԷՆ

∴ Նիակարալի ջրվէժ [illegible] ոլեկտրական ուժութեան պահպանման [illegible] մար Գանատայի եւ Մ. Նահանգներու կառավարութիւն [illegible] միասնաբար 48 միլիոն [illegible] կը ծախսեն։

∴ Ամերիկայի մէջ [illegible] 30 միլիոն քիլօ [illegible] պատրաստուի։

∴ Կլէօփլանտա վերջին [illegible] տարիներու ընթացքին [illegible] դէպի արեւմուտք [illegible]

ԿԱՐԵՒՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԼՈՒՐՋ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ամիսներ առաջ, Մարսէյլի շատ մը Հայրենակցական Միութիւններէն՝ ութը, Վասպուրականի Հայր. Միութեան հրաւէրով, ունեցան Ներկայացուցչական ժողով մը, (1928 Նոյեմ. 11) «Գիշերային դասընթացքի մասին։ Այս առթիւ ընտրեցին առժամեայ յանձնախումբ մը, նախնական ուսումնասիրութիւնները վարելու ծրագիրը մշակելու համար։

Յանձնախումբը՝ իրեն յանձնուած պարտականութիւնը ձեռնհասութեամբ կատարած եւ մշակած էր ծրագիրը, որ վաւերացուեցաւ 3րդ Ներկայացուցչական ժողովէն։ Դժբախտաբար այս ժողովէն կը բացակայէին քանի մը Միութիւններ անծանօթ պատճառներով։ Անոնց բացակայութիւնը, պահ մը՝ վարանում պատճառեց, եւ սակայն ժողովը ըմբռնելով հարցին կարեւորութիւնը, որոշեց գործել։ Հինգ Միութիւններ ստանձնեցին գործին ղեկավարութիւնը եւ սկզբնական ամիսներու պիտոյքի մատակարարումը։ Որպէս զի ընթերցողը լաւ ծանօթանայ, մէջ բերենք ամբողջ ծրագիրը որուն կցուած է սահմանուած ամսական պիտոյքը։

ԾՐԱԳԻՐ

1.— Գիշերային դպրոցին պիտի կրնան հետեւիլ անխտիր բոլոր չափահաս երկսեռ հայրենակիցները, յանձնարարուած իրենց Հայրենակցական Միութեան կողմէ։ Այն չափահաս երկսեռ հայրենակիցները որոնք որ եւ է հայրենակցական միութիւն չունին, կրնան դիմել անձամբ գիշերային յանձնախումբին։

2.— Սկզբնական շրջանին՝ մինչեւ աշխատանքներու կանոնաւոր դասաւորումը եւ յարմարագոյն առիթը, գիշերային դպրոցի նիւթական մատակարարման հոգատարութիւնը թողուլ Հայրենակց. Միութիւններու վրայ՝ համաձայն իրենց նիւթական եւ անդամական կարողութիւններուն։ Վերջնական ծրագումը կը կատարէ Հայրենակց. Միութիւններու Ներկայացուցչական ժողովը։

3.— Գիշերային դպրոցի անմիջական հսկողութիւնը ու վարչութիւնը կը պատկանի գիշերային դպրոցի յանձնախումբին, որ իր հերթին համարատու պիտի ըլլայ Հայրենակց. Միութիւններու Ներկ. ժողովին։

ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.— Մայրենի լեզու.— Ա.— Ցառերու ուսում Բ.— Հարազատութեան վարժութիւն. Գ.— Պատմելու, բացատրելու կամ արտայայտելու կարողութիւն եւ թուաբանութեան չորս գործողութեանց ուսուցում։

2.— Ֆրանսերէն լեզու: Ա.— Պարզ ընթերցում ու գրութիւն. Բ.— Առօրեայ գործնական խօսակցութեան վարժութիւն։

3.— Աշխարհագրութիւն եւ պատմութիւն.— Ա.— Համառօտ ձեւի տակ Հայաստանի եւ Հորեւան պետութիւններու աշխարհագրութիւն եւ պատմութիւն. Բ.— Եւրոպայի եւ մանաւ որպէս Ֆրանսայի համառօտ աշխարհագրութիւն եւ պատմութիւն։

4.— Քաղաքացիական ուսում. Ա.— Ֆրանսայի պետական վարչաձեւի ուսում։ Բ.— Ֆրանսայի մէջ ապրող օտարազգիներու համար սահմանուած օրէնքներու պարզաբանում։

5.— Առողջապահական անհրաժեշտ գիտելիքներ եւ ընդհանուր քաղաքացիական ուսումի եւ բարոյագիտութեան դասեր (շաբաթը մէկ անգամ դասախօսութիւն որ եւ է հարցի շուրջ)։

6.— Ժամանակի պահանջին համաձայն, դասախօսական վիճաբանական ժողովներ զանազան հարցերու շուրջ։ Այս պարագային նիւթի ընտրութիւնը եւ դասախօսներ հրաւիրելու հոգը թողուլ գիշերային դպրոցի կարգադիր յանձնախումբին։

ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

1.— Գիշերային դպրոցի դասատուները վճարովի պիտի ըլլան, ժամական դասը հինգ ֆրանքի վարձատրութեան սկզբունքով։

2.— Հայերէն լեզուի, թուաբանութեան եւ աշխարհագրութեան ու պատմութեան դասերու համար վարձել մէկ ուսուցիչ, օրական երկու պահ դաս տալու համար, որով ամիսը 48ը պահ, 48×5 240 10 250 ֆր.։

3.— Ֆրանսերէն լեզուի համար մէկ առանձին դասատու, օրական երկու պահ, որով ամիսը 48×5.-240—10—250։

4.— Քաղաքացիական կրթութեան համար մէկ ուսուցիչ, օրական մէկ պահ, 24×5 120 + 10 130 ֆր.։

5.— Գիշերային դպրոցի վայրի լուսաւորութեան, մաքրութեան, հսկողութեան եւայլն, զանազան ծախսերու համար 170 ֆրանք։ Գումար՝ 800 ֆրանք։ Սրահի վարձք՝ 300, ընդհ. գումար՝ 1100 ֆրանք։

Այս նախահաշիւը գործակից Միութիւններու ուժէն վեր ըլլալով, 3րդ Ներկայացուցչական ժողովը որոշեց սկզբնական շրջանին դասաւանդութեան պահերը կըրճատել, մինչեւ պիտոյքի լրացումը։ Նկատի առնուեցաւ նաեւ անդրլեռնեան լեզուի ուսուցումը որ նմանապէս յետաձգուեցաւ։ Ժողովը քուէարկեց հետեւեալ նախահաշիւը —

1.— Սիվրիհիսարի Հայրենկց. Միութիւն՝ ամսական 175։ 2.— Եոզղատի Հայր. Միութիւն՝ ամսական 175։ 3.— Զարաանճաղի Հայր. Միութիւն՝ ամսական 150։ Վասպուրականի Հայր. Միութիւն 100։ Մարաշի Հայրենկց. Միութիւն՝ 80։ Անհատական խոստումներ 70։ Գումար՝ 750։

Ժողովը փակուեցաւ լաւ տպաւորութեան տակ յոյս յայտնելով որ հայ մամուլը եւ հասարակութիւնը պիտի քաջալերեն այս ձեռնարկը։ Մարսէյլի միւս միութիւններուն կը մնայ արժեցնել իրենց գոյութիւնը։

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

Կարմիր բանակի 11րդ. տարելիցին առթիւ, Վորոշիլոֆ՝ պատերազմական գործավարը, «Պրաւդա»յի եւ ամբողջ խորհրդային մամուլին մէջ ըրած է հետաքրքրական յայտարարութիւններ, կարմիր բանակի տագնապին մասին։

Վորոշիլոֆի յայտնութիւնները կուգան մէկ կողմէ պարզել Տրոցկիի արտաքսումին պատճառները եւ միւս կողմէ, խորհրդային իշխանութեան փութկոտութիւնը, անմիջապէս իր գրագիրներուն ընդունիլ եւ կիրարկել տալու համար Քէլլոկի դաշնագիրը։ Խորհրդային իշխանութիւնները կը վախնան զինուորական ըմբոստութենէ մը։ Անոնք ստիպուած են դիմագրել կրկնակ դժգոհութիւններու, տրոց կիականներու եւ գիւղական տարրերու, որոնք բազմաթիւ են թէ բանակին եւ թէ պաշտօնէութեան մէջ։ Սպաներու մեծ մասը ծառայած է Տրոցկիի հրամանին տակ եւ անոր հանդէպ կը տածէ բուռն համակրանք, շնորհիւ իր զինուորական յաջողութիւններուն եւ կազմակերպչական կարողութեան։ Անոր պաշտօնանկութենէն ի վեր, իր յաջորդները հալածած են այն սպաները, գորս Տրոցկի գիտցած էր գնահատել։ Անոնց մէջ կան նոյնիսկ Մուրալոֆի եւ Մրաչէվսկիի պէս զինուորականներ, որոնք բանտարկուած եւ աքսորուած են Սիպերիա։ Զարմանալի չէ ուրեմն որ Տրոցկիի հանդէպ ցոյց տրուած վարմունքը տեղի տայ բուռն դժգոհութիւններու։ Դժգոհութիւնները աւելի սաստկացած են ժամանակ, բանակին մէջ, տրոցկիականներու հանդէպ կատարուած հալածանքին հետեւանքով։

Միւս կողմէ, գիւղացիները որոնց բերքերը բռնօրէն բռնագրաւուած են, տրտունջներ յայտնած են բանակին մէջ ծառայող իրենց զաւակներուն։

Գիւղական ծագում ունեցող զինուորներու, այսինքն բանակին մեծամասնութեան դժգոհութիւնը այնքան բուռն էր, որ արդէն անցեալ յուլիսին, գործավարներու խորհուրդին նախագահը Ռիկով, կը յայտնէր Մոսկուայի համայնավարներու ընդհ. ժողովին մէջ.— «Եթէ նորէն դիմէք ծայրայեղ միջոցներու, բանակը պիտի պատասխանէ ապստամբութեամբ»։ Ռիկովի յայտարարութիւնը հիմնուած էր պատերազմական գործավարին տեղեկագրին վրայ։ Աւելի քօղարկուած խօսքերով, նոյն տագնապութիւնն է որ կը կրկնէ Վորոշիլոֆ։ «Դարձեալ կ՚ըսէ, անձկութեան մէջ ենք։ Բանակին այլ տարրերը կը շարունակեն անդամուկ պեղել լենինականութեան հիմերը»։ Ան գոյց կուտայ թէ համայնավար կուսակցութեան ներքին պառակտումը ինչպէս կ՚անդրադառնայ բանակին վրայ եւ կը յիշէ թէ 1923ի տագնապին հետեւանքով «բանակին մարտական կորովը աւելի քան կասկածելի էր։ Նթէ ստեղծուած ըլլայինք պէնք վերցնել սահմաններու պաշտպանութեան համար, մեր պետութիւնը ամէնէն ջախջախիչ փորձերուն պիտի ենթարկուէր»։

1928ի ներքին դժ.ւարութիւնները հետքեր ձգած են բանակին մէջ։ Սպայական շրջանակներու եւ բանակին մէջ այս տարակարծութիւններու հետեւանքը չեն միայն տնտեսական տագնապին, այլ նաեւ բանակին մէջ տարուած քաղաքականութեան։ Ու վերջին ընտրական պայքարն ալ մեծ չափով եկած է շատցնելու բանակին գրգռութիւնը։

Սպայական շրջանակներու մէջ դժգոհութիւնը առած է ծանր կերպարանք, ինչ որ պատճառ դարձած է կ՚ գր կոմիտէի եւ յեղափոխական դատարանի միջամտութեան։

Նոյնիսկ համայնավար բազմաթիւ սպաներ, ալ զզուած են հատապնդական եղանակներէն, քաղաքական հսկողութիւններէն եւ քաղաք կոմիսարներու ու համայնավար բջիջներու կողմէ, անհատական ներքին կեանքի վրայ կիրարկուած հակակշռէն։ Կ՚ուզեն տիրանալ իրենց անհատական ազատութեան եւ հասկնալի է անշուշտ, որ անոնց այս արդար փափաքը մտահոգէ քաղաքական վարիչները։ Եւ որպէս զի այս դժգոհութիւնը աւելի սուր կերպարանք չառնէ, պատերազմի յեղափոխ. խորհուրդը՝ այս տարի սահմանափակեց բջիջներուն եւ քաղաք. կոմիսարներուն գերը՝ բանակի բջիջներուն մէջ եւ հրամանատարութեան ձգեց աւելի լայն ազատութիւն։

Սակայն, շատ հաւանական չէ որ այս որոշումը իրօք գոր ծադրուի։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Կիրակի, Մարտ 3, Ս. Ը. Ս.Գ.ի սիրուն սրահին մէջ, հայ արիները թէյասեղան մը սարքած էին ի պատիւ իրենց ծնողներուն եւ բարեկամներուն: Թէյասեղանը գեղեցիկ առիթ մը եղաւ ընտանեկան մթնոլորտի մը մէջ վեր հանելու վերջին տարիներու մեր աշխատանքները եւ ձեռք բերած արդիւնքները: Ներկայ էին օտարներէն՝ Գ.Մարք Սանեիէ, յոյն լեհ եւ ֆրանսացի սկաուտներ եւ խմբապետներ: իսկ հայերէն՝ ծնողներ եւ ծանօթ դէմքեր:

Թէյասեղանը բացաւ Հայ արիներու ընդհ. պետը՝ Գուրգէն Մեծատուրեան: Նախ ֆրանսերէն, ապա հայերէն լեզուով շնորհակալութիւն յայտնեց հանդիսականներուն, որոնք սիրայօժար ընդունած էին մեր հրաւէրը: Բացատրեց թէ ինչ խանդավառութիւն կը ստեղծեն սկաուտներու մէջ այսօրինակ քաջալերութիւնները:

Թէյասեղանին կը նախագահէր Գ. Կ. Ըստունի, որ շեշտեց թէ հայ սկաուտական ասպարէզը, որ իր ներշնչումը կ՚առնէ մէկ կողմէ ազատ բնութենէն եւ միւս կողմէ հայկական եռագոյնէն, ամէնէն գեղեցիկ միջավայրն է հայ նորահաս սերունդէն ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս առողջ քաղաքացիներ պատրաստելու համար:

Գ.Մարք Սանեիէ իր ուրախութիւնը յայտնեց, որ անգամ մը եւս, առիթ կը ներկայանայ հանդիպելու հայ արիներուն եւ իրենց հայրենակիցներուն, որոնց մէջ ինքզինքը բնաւ օտար չիզգար: Իր խօսքը ուղղելով ծնողներուն, իր հիացումը յայտնեց հայ պատանիներուն եւ պետի մասին, որոնց խանդավառութիւնը, հայրենասիրութիւնը եւ ընկերասիրութիւնը ամէն գովեստէ վեր կը դասէ:

Վերջին խօսողը եղաւ Գ. Հ. Փիպարեանը, որ Վռամշապուհ եպիսկ.ի կողմէ շնորհաւորելով սկաուտական շարժումը, յաջողութիւն մաղթեց:

Ճառերէն վերջը, Օր. Ալիս Դավուքճեան ողեւորեց հանդիսականները իր շնորհալի պարերով, իսկ Ցովիկ Եղիազարեանը գեղեցիկ արտասանութիւնով մը սկաուտները մէջ ընդ մէջ կ՚երգէին իրենց խմբերգները:

Փակման խօսքէն վերջն ալ, ծիլերը չէին ուզեր բաժնուիլ սկաուտներէն, որոնց հետ այնքան գեղեցիկ ժամեր անցուցած էին այս առթիւ:

Արմիկ Զ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՓԻՅԵԱՆՔՈՒՐ.— Փետրուարի վերջին կիրակիի հանդէսէն յետոյ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փիյեանքուրի մասնաճիւղը կարեւոր մըրցում մը ունեցաւ կիրակի, 3 մարտ Club d'Encouragement aux Sports (C. E. S.)ի երկրորդ խումբին դէմ։ Մրցումը տեղի ունեցաւ ժամը 1.30ին, Maltournéeի գեղեցիկ մարզադաշտին մէջ, ուր երկսեռ բազմութիւն մը փութացած էր, ինչպէս եւ տեղւոյն հայութենէն մաս մը։ Խաղը շատ հետաքրքրական անցաւ եւ առաջին կիսախաղը չաւարտած, հանդիսականներու խրախուսանքներուն վրայ, մերինները շահեցան առաջին նշանակէտը։ Կիսախաղին՝ հակառակորդ խումբը կարգ մը լաւ խաղացողներ ընդունեց իր պահեստին եւ խաղը վերսկսաւ։ Սակայն հայ մարզիկները երեք չկրցան ցոյցին իրենց պաղարիւնը, եւ քառորդ ժամ յետոյ նշանակեցին երկրորդ նշանակէտը։ Խաղը վերջանալու եօթը վայրկեան մնացած, մերինները շահեցան երրորդ եւ վերջին նշանակէտը, ծափեր խլելով հանդիսականներէն։

Այսպէսով Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փիյեանքուրի խումբը յաղթեց C. E. Sportsին 3ով 0։ Զատենանք որ սոյն խումբը կը պատկանի 1924ի 1ère Divisionին։

Հ. Գազիրկեանեան

ՎԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը կիրակի օր մրցեցաւ Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին դէմ, Տէսինի մարզադաշտին վրայ։ Որոշեալ ժամէն առաջ հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր դաշտը, քաջալերելու համար 2 քոյր մասնաճիւղերու մրցումը։ Մրցումը սկսաւ Վիէնի խումբին յարձակումովը, բայց Տէսինի պաշտպանողականը լաւ դիմադրեց։ Առաջին խաղամասը լրացաւ 0—0։ Երկրորդ խաղամասը սկսաւ Տէսինի յարձակումով. աւելի բուռն։

Վերջապէս Վիէնցիները իրենց վարպետ խաղով շահեցան նշանակէտ մը։ Խաղը վերջացաւ Վիէնի խումբին յաղթութեամբ 1ի դէմ 0։

Մրցումէն վերջ Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վարչութիւնը մեզ պատուեց առատ ըմպելիներով։ Այս առթիւ երգուեցան «Յառաջ Նահատակ» եւայլն.։ Երեկոյեան ժամը 8ին Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը մեկնեցաւ Տէսինէն։

Իսկ անցեալ կիրակի (24 փետրուար) Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի Ա. խումբը չարաչար պարտութեան մատնեց C. S. Vienneի խառն խումբը 4ի դէմ 0։

Մեր խումբը պայմանաւորուած է Վալանսի «Արաքս» խումբին հետ։ Դեռ թուական չէ որոշուած։ Մ. Փափազեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Անոնք աւելի քան պարկեշտ էին ու առաքինի։ Որեւէ անալ գաւկան վերաբերում կամ հայհոյիչ արտայայտութիւն կնոջ հանդէպ՝ պատճառ կը դառնար արիւնալից կռիւներու, նոյնիսկ սպանութեան։ Այնքա՛ն յարգի էր հայ կնոջ պատիւը։

Այդ պատկերին առջեւ, Թուրք ամբոխը իր առաջնորդներով գրգռուիչներով, հօճաներով ու մեհմէտճիկներով, օրէ օր կը դառնար աւելի ատելաւոր եւ թշնամական։ Հատ չանցած յառաջ եկան զանազան դէպքեր, որոնք մաս կը կազմէին կանխորոշ ծրագրի մը։

Մինչեւ պատմութեան այս շրջանը խեղճ հայ գիւղացին չէր կրցած գիտնալ թէ ուրքան կատաղի է Թուրքին, նոյնիսկ ռամիկին վայրագ բնազդը, որ հետզհետէ ձեւ ու մարմին կ՚առնէր։ Եւ հայ գիւղացի խաղաղ ժողովուրդին հանգիստը սկսաւ խանգարուիլ։ Ընականկալ տագնապներ, սպառնալիքներ, դամոկլեան սուրի նման կախուած էին անոր գլխուն։

Թուրքերը նախ սկսան գողութեան միջոցներով կռուիլ Հայոց անասունները կը յափշտակէին, խանութները կը պարպէին, պարտէզներու ծառերն ու տունկերը կը կտրէին, ցանքերն ու ուրիշ բերքերը կը փճացնէին։ Ցետոյ կը կողոպտէին ու կը խոշտանգէին հայ ճամբորդները։ Ամէն շաբթու Զպալատին մէջ յանի մը Հայեր ծեծի կ՚ենթարկէին, հարիւրաւոր Թուրքեր, մէկ Հայու վրայ յարձակելով ինչպէս յինչի առեն։

Թուրք ամբոխին տրամադրութիւնները չափազանց լարուած էին այլեւս Հայերու հանդէպ։ Անոնց չարիք հասցնելու եւ նեղելու կիրքը այնքան զգալի էր, որ զայն յագեցնելու համար ոչ մէկ միջոցի առջեւ կանգ կ՚առնէին։

Շաբաթ չէր անցներ որ քանի մը հատ չպակսէր Չէլօղլանեան եղբայրներու արջառի ու ոչխարի հօտերէն, որոնք ամէն օր գարնան կէսօրին մօտ, գամէն գիւղ կ՚իջնէին, կիսաւեր բերդէն ներս, շրջափակին մէջ կթուելու համար։ Այս եղբայրները, իբրեւ գիւղի հիմնադիրները, էին նաեւ առաջին հարուստները եւ սուրատամ անձեր։ Մարդ հազիւ թէ կը համարձակէր անարգել զանոնք, որով իրենցմէ եղած գողութիւնները անհետեւանք չէին կրնար մնալ։ Սակայն քննութեան համար ատեն պէտք էր։

Դպրոցի ուսուցիչներէն Ս Պէրպէրեան «պազարն»ի օր մը շուկայ գացեր էր գնումներ ընելու։ Մաշած արծաթ մէճիտ մը մասին խօսք կը բացուի Թուրքի մը հետ, որ. իբրեւ մօլլանոց մէկը «Է՞յ ագիզ խոլամլար» պոռալով կը սկսի հարուածել զայն։ Անմիջապէս հարիւրներ կը խուժեն խեղճ ուսուցչին վրայ, արիւնլուայ վիճակի մէջ կը քաշկռտեն ատքին անդին եւ կը նետեն գետին, ցաւի ու կսկծանքի մէջ։

Պարտէզները օրէ օր կ՚ամայանային։ Հայ երկրագործին ցանքերն ու բանջարանոցները եւայլն առագելու համար առուներէն ջուր չէին տար Թուրքերը ստացուածքն շրջան ընելով հօս ու հոն՝ Հայ պատանիներ, Թրքական թաղին մօտ գացեր էին խաղալու, ուր Թուրք աղոց հետ կռիւ կ՚ունենան։ Ասոր վրայ խումբ մը Թուրք մարդիկ, բիրերով, դաշոյններով, կացիններով ու աարճանակներով զինուած, կը խուժեն Հայոց թաղը, ու կը սկսին հայհոյել եւ մոլուցք հասնող դաշյերու վրայ մակի մը պէս, տունէ տուն զոհ կը փնտռեն իսկ ահ ու դողի մատնուած Հայեր տուները պինդ կղպած, ծակերէն կը դիտէին։

Այս տեսակ պարագաներ այնքան յաճախադէպ էին, որ կացութիւնը անտանելի կը դառնար Հայոց համար։ Այդ կացութեան առջեւ, Հայերը մեծով պզտիկով, այր թէ կին արթնցան, եւ սկսան փնտռել հակազդելու միջոցներ, դուռ ինքնապաշտպանութեան համար։

Բայց խնդիրները երթալով բարդուեցան, եւ դէպքերը սաստկացան տարբերային հանգամանք Հայեր ու Թուրքեր դէմ դիմաց ճակատ ճակատի գիրք բռնեցին, թէեւ վերջիններու ուժը գիւղին մէջ հաւասար, պազարին մէջ ու շրջակայքը հարիւրապատիկ աւելի էր։ Ինչ որ ալ ըլլային սակայն ուժերու տարբերութիւնները, հայ երիտասարդներու խրոխտ ու անվեհեր խումբ մը կար, մօտ 60 հոգի, որ կ՚ուզէր անպայման չափուիլ Թուրքերուն հետ, որոնք ալ չափը անցուցած էին։ Ինքնաբերաբար ծնունդ կ՚առնէր դիմադրութեան ուժգին կրակը։

Հայերու ինքնապաշտպանութեան գործունէութիւնը ունեցաւ երեք շրջան — Առաջին շրջանը կը բացուէր 1870—75 թուականներուն, ուր հրապարակ կուգային գիւղէն ծանօթ Չէլօղլանեան երեք եղբայրները, իրենց գործակից ապահովելով ուրիշ 7—8 երիտասարդներ։ Անոնք այնքան խրոխտ ու խիզախ եղան որ, օր մը, ցերեկով գանակները մերկացուցած՝ մտան Թրքական թաղը եւ հալածեցին Թուրք երեւելիներն ու գրգռիչները։ Դանակներու սպառնալիքին տակ անոնք երդում առին թէ այլ եւս չպիտի դպչին Հայերուն։ Ցետոյ գիւղի գլխաւոր հօճան, որ «մինարէ»ն բարձրացեր էր «Ալլահ էքպէր» երգելու, եւ որ կը համարուէր գլխաւոր գրգռիչը հայատեաց քաղաքականութեան, վար քաշեցին եւ դանակի հարուածներով լաւ մը տփեցին մզկիթին իսկ առջեւ։

2) Կ. ՍԵՒԵԱՆ

դէպի Պէյրութ։ Ասիկա վերջին փորձն է որ կը կատարուի Մարսիլիա - Պէյրութ օդային գիծին պաշտօնական բացումը կատարելէ առաջ։

Առաջին հանգրուանն էր Նափոլի. սակայն օդանաւորդները ճամբան ստիպուեցան վար իջնել Գասթիայի մէջ, ուր գիշերը անցնելէ յետոյ մեկնեցան Նափոլի։ Երէկ առաւօտ Նափոլիէն ճամբայ ելան դէպի Աթէնք, երկրորդ հանգրուանը։

Երկարաշունչ թռիչքներ արգիլուած

Ֆրանսա - Հնդկաչին երկու թռիչքներն ալ ձախողած ըլլալով, օդանաւային նախարար Լօրան - Էյնաք երկրորդ անգամ ըլլալով որոշեց արգիլել երկարաշունչ թռիչքները։ Պատճառն այն է որ օդանաւորդութիւնը տակաւին ունի կարգ մը թերիներ, զորս պէտք է լրացնել աւելի խորունկ ուսումնասիրութիւններով։

Ուրեմն անորոշ պայմանաժամով կը յետաձգուին այն թռիչքները, զորս մօտ օրէն կը պատրաստուէին կատարել յայտնի օդանաւորդներ Քոսթ, Փարի, Վէյս եւ Ժիրիէ, Շալ եւ Քարպօրժ, Արաշար եւ Ռինեօ։

Առաջին արգելքը դրուած էր անցեալ սեպտեմբերի վերջերը, երբ ստեղծուեցաւ օդանաւային նախարարութիւնը։ Փետրուար 15էն յետոյ միայն մասնաւոր արտօնութիւն տրուած էր Քոսթ - Քոտոսի եւ Փայեար - Լը Պրիի, դէպի Հնդկաչին երթալու համար։ Այժմ այդ մասնաւոր արտօնութիւններն ալ ջնջուած են։

Գործադուլ Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Նելեւսիսի շրջանին մէջ բանուորները գործադուլ յայտարարեցին։ Բանթողները բուռն ցոյցերու ձեռնարկած ըլլալով, կառավարութիւնը քանի մը զինուորական ջոկատներ ղրկեց՝ կարգը վերահաստատելու համար։ Զինուորները կրակ բացին ցուցարարներուն վրայ, սպաննուեցան երկու բանուորներ։ Ընդհարումի ընթացքին վիրաւորուեցան երկու ոստիկաններ։

Կեղծարարը ազատ արձակուած

Պրիւքսէլի հարցաքննիչ դատաւորը ազատ արձակեց Ֆրանք Հայնէն, որ կ'ամբաստանուէր թէ հեղինակն է «Ութրէխթշէ Տակպլատ» թերթին հրատարակած կեղծ դաշնագրին։ Ցիշեալը ձերբակալուած էր կեղծ անցագիր կրելուն համար։ Պելժ օրէնքին համաձայն, կարելի չէ բանտի մէջ պահել ոեւէ մէկը, որ կեղծ անցագիրով կը ճամբորդէ. նոյնպէս կեղծ դաշնագրի մը հեղինակն ըլլալը պատճառ մը չէ բանտարկելու։

Շիքակօ Թրիպիւնի Պրիւսէլի թղթակիցը այս առթիւ կը հեռագրէ.—

— Ալպէրթ Ֆրանք Հայնէի ազատ արձակումը կը հաստատէ երկու օր առաջ հաւաստի աղբիւրէ ելած զուշակութիւն մը՝ թէ «Հայնէ շուտով ազատ պիտի ձգուի, որովհետեւ իրականին մէջ անիկա պելժ կառավարութեան մէկ գործակալն է(աժան փրովաքաթէօր)»։

Մեքսիկայի ապստամբութեան զսպումը

Մեքսիկայի կացութեան մասին հասած տեղեկութիւնները ապնպաստաւոր են կառավարութեան համար։ Ճիշդ է թէ ապստամբները նախորդ օրը գրաւած էին Մոնթէրէյ քաղաքը, որ իբրեւ բազմամարդ քաղաք երրորդն է ամբողջ Մեքսիկայի մէջ, սակայն կառավարական զինուորները ռազմագիտական խաղի մը հետեւանքով ձգած էին զայն՝ իրենց ամբողջ ուժը կեդրոնացնելու համար Վէրա Քրուզի՝ ապստամբութեան միջնաբերդին վրայ։ Արդէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ կառավարական ուժերը վերագրաւած են Մոնթէրէյը։ Դէպի Վէրա Քրուզ յառաջխաղացումը կը շարունակուի։ Կառավարական զօրքին թիւն է 10.000, մինչ ապստամբութեան վարիչ զօր. Ակուիրրէ 3500 զինուոր միայն ունի։

Կառավարական ուժերու վերին հրամանատար նշանակուեցաւ զօր. Անտրէ Ալմազան, «Մեքսիկայի երիտասարդ Նափոլէոնը», որ յաջողեցաւ գրաւել Արիզուլյան, Վէրա Քրուզէն 100 քիլոմեթր միայն հեռու։ Ներկայիս կը յառաջանայ դէպի Փէրոթ, ուր կը յուսայ ընդհարիլ ապստամբներու գլխաւոր ուժին հետ։

Ապստամբներուն միջեւ հերձուած առաջ եկած է եւ Վէրա Քրուզի կէսը գրաւուած է Գ. վաշտին կողմէ, որ ապստամբներէն զատուելով անցած է կառավարութեան կողմը։ Այս հերձուածը մեծապէս պիտի դիւրացնէ զօր. Ալմազանի գործը։ Միւս կողմէ, նախկին նախագահ Քայէս, որ պատերազմական նախարար անուանուած էր, մեծ ազդեցութիւն ունի իր բնիկ գաւառի Սոնորա նահանգին մէջ եւ յոյս կայ որ պիտի կրնայ շուտով զսպել ապստամբութիւնը այդ շրջանին մէջ։

Հարաւի գաւառներէն ստացուած տեղեկութիւնները կը հաստատեն կառավարական զօրքերու յաղթանակը։ Կ'ըսուի թէ զօր. Ակուիրրէ արագօրէն կը նահանջէ եւ քանի մը օրէն ապստամբութիւնը բոլորովին պիտի զսպուի։

Ապստամբները թէեւ յաջողեցան ձեռք անցընել նաւատորմը, սակայն նկատելով որ Վէրա Քրուզի նաւահանգիստին մէջ խարսխած են միայն 12 փոքր մարտանաւեր, այս մասնակցութիւնը մեծ կարեւորութիւն մը չի ներկայացներ։

Հնդիկներն ալ կը մասնակցին ապստամբութեան։ 6000 հնդիկներ կ'աջակցին ապստամբներուն Սինալոա Նահանգին մէջ կռուելով կառավարական զօրքին դէմ։

Զինուորական օդանաւեր կը թռին ապստամբ շարքերուն վերեւ եւ կը ձգեն թռուցիկներ՝ ընդհանուր ներում խոստանալով բոլոր անոնց որոնք անմիջապէս վար կը դնեն զէնքերը։

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Նիւ Եորքի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Քիհուահուա նահանգի կառավարիչ զօր. Մարչէլօ Քարավէօ ապստամբներուն միացաւ։ Մեքսիկայի մայրաքաղաքին և Միացեալ Նահանգներուն միջեւ ամէն հաղորդակցութիւն կտրուած է։ Լինտպէրկ եւ բազմաթիւ ամերիկացի զբօսաշրջիկներ պաշարուած կը մնան Մեքսիկայի մէջ, ուր ապրուստը տարապայման կերպով սղած է։ Պաշարումէ մը վախնալով, ժողովուրդը բանջարեղէնի, միսի եւ հացի պահեստներ կը պատրաստէ։ Առեւտրականները ա՛յնքան կը բարձրացնեն իրենց գինները, որ կառավարութիւնը կը մտածէ պարենաւորման դիկտատոր մը անուանել։

Մեքսիկեան տոլարի գինը սկսաւ իջնել։

Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը ուշադրութեամբ կը հետեւի դէպքերուն եւ կը խստացնէ սահմանագլուխի պահպանումը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերներն ու ընկերուհիները՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

„ՓԵՏ ՈՒԱՐ 18"Ը ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

փոն տ'Օպնայի Երջ. կոմիտէի նախաձեռնութեամբ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։ կը խօսի՝ ընկ. Ազգին Մարտիրոսեան։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ - ԵՐԵԿՈՅԹ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Ի ՊԱՏԻՒ ՏՕՔԹ. ՈՒՈՐԻՍԻ

Մերձ Արեւելքի Նպաստամատոյցի օգնական
ընդհ. քարտուղար եւ որբերու բարեկամ

Վաղըն. գիշեր ժ.9ին Ֆլօրիա, 61 Rue M. le Prince. Մէթրօ՝ St.Michel

ԵՐԳ ՆՈՒԱԳ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

16 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Salle Victor Hugo. 46bis Rue St. Didier

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ մասնակցութեամբ յայտնի հայ արուեստագէտներու։ Երգ, նուագ, պար, քօթիյօն, վիճակահանութիւն, Պիւֆէ։ Տոմսերը այժմէն կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը եւ Կովկաս եւ Ֆլօրիա ճաշարանները։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ
„ԱՆԶՐԵՒ"Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 Ֆր.։ Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէն) 25 ֆրանք։ փոստի ծախք չկայ։ Դիմել՝ L. Kévonianի 235 Fbg. St-Martin. PARIS (10e).

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

Հ. Յ. Դ.

Գուա Քոլոնպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Իսի-լէ-Մուլինոյի եւ Պիյանքուրի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւն։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայանալ որոշուած ժամուն։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ խումբերը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Լիոնի Երջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Գ. Թագաւորեանի ժամանցարանը։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւն և դասախօսութիւն։

ԼԻՈՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴ. ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հրապարակ հանած է անդամագրութեան նոր քարտեր։ Կը հրաւիրուին հայրենակիցները ստանալու համար իրենց քարտերը։ Պայմանաժամը լրացած եւ չվերադարձուած գիրքերու համար, օրական պիտի գանձուի 25 սանթիմ տուգանք։

Գրադարանը բաց է Բշ., Դշ., Եշ. եւ Ուր. երեկոները ժամը 7-9։ Դիմել՝ գրապահ ընկերներ Գ. Սահաթճեանի եւ Ա. Դարոնէի, 202, Rue Boileau, Lyon.

EMPIRE, Մեգիք-Հոլ. 37 Av. Wagram

Cirque de Paris	Էքոլ Մեւեթէր	ամենալաւն ու աժանը	2-14 ֆրանք

Կ'ուզուին Ոսկերչութիւն սորվելու փափագող ուշիմ աշկերտներ։ Դիմել՝ Société Fleuron, 70 Rue du Fbg-Poissonnière Paris (10e).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Արաբկիրի Հայր. միութեան երեկոյթը եւ վիճակահանութիւնը 23 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գ. Թագաւորեանի սրահին մէջ։ Կը ներկայացուի՝ «Ակնցի Հաճի Աղան» զաւեշտը։

ԵՌԶՈՒԱՑԻ եւ Երջակայից Հայրենակցական միութեան ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Բոսոստ Գրադարանի սրահը. Պէլվիլ։

ԼԻՈՆԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, 34 Rue Villoray, Ա. Մկրտիչեանի բնակարանը, Բ. յարկ։

ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ

Պատրաստուեցէք ճաշակել մեր ՉԷՕՐԷԿՆԵՐԸ որոնք պիտի ըլլան համով ու հոտով, ինչպէս որ են մեր ՍԻՄԻԹՆԵՐԸ։

ՍԻՄԻԹԱՎԱՃԱՌ

A. LAGARDE, Boulanger
1 Rue St. Lazare, Paris (9e)
Tél. Trudaine 95—21

ՎԱՐԻԶ ՏՆՕՐԷՆ ՄԸ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վառնայի Ազգ. երկսեռ վարժարանի հոգաբարձութիւնը յառաջիկայ 1929—30 դպրոցական տարեշրջանին համար պէտք ունի փորձառու եւ կարող վարիչ տնօրէնի մը, որ միեւնոյն ժամանակ հայերէն պիտի դասաւանդէ նախակրթարանին մէջ՝ կոհացուցիչ թոշակով։ Դիմել՝ Bedros Afeyan, Varna, Bulgarie.

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴՐԱՍԵՆԵԱԿ

E. ŞTEFIKI

Վկայեալ իրաւագէտ, քաղաքականգիտութեան չվարժ...։

10b Av. Kléber, Paris (16e)
Հեռ. Passy 72.56

ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ ամենակարճ միջոցի մէջ Ֆրանսա մտնելու (AFFIDAVIT) գործողութիւնները։

Կը ստանձնէ ամուսնական եւ այլ դատեր. դիմումները կը կատարէ պաշտօնատանց մօտ։

Կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 4—7

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատական եւ նոր մեթոտով դարմանում արտաքին եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, քերմամբեղ.) եւ վարիքի։ Մասն. լաբորաթուար։ Ախտաճանաչում եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12.

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Յունաստան գտնուող ձեր պարագաները Ֆրանսա բերելու համար, հարկաւոր է ունենալ ֆրանսական պատական նախարարութեան արտօնագիրը։

Մեր գրասենեակը կը զբաղի այդ ձեւակերպութիւններու հետապնդումով։

Գրեցէք ձեր պարագաներուն դիմել՝ CABINET JURIDIQUE FRANÇAIS
25 Rue Alexandre le Grand
Salonique, Grèce

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ ԵՒ ՍՏԱՄՈՔՍԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Մասնաւոր յարկաբաժին՝ մորթային եւ վեներական ախտերու դարմանատան մէջ կը բուժէ ULTRA-VIOLET ճառագայթներով Ցաւագար Զղ... (Sciatique), Նեվրալժի, Անարիւնութիւն, Ոսկրածակութին (Rachitisme) եւայլն։

1: Rue Bleue. Մէթրօ՝ Cadet. Հեռ. Provence 73-67

Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԺԱՄԸ 9—12 եւ 2—7. ԿԻՐԱԿԻ 9—12

ԴԵՐՁԱԿ ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ

Ամենաաժան, տոկուն եւ վերջին նորաձեւութեամբ հագուստ հագնիլ փափաքող մեր հայրենակիցները եւ տիկինները դիմեն ամէն օր ժամը 7.30—20 եւ կիր. օրերը մինչեւ կէս օր

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ
ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

2 Rue des Chaufourniers, Paris (19e). Մէթրօ Combat եւ Bolivar

ԴԵՐՁԱԿ

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱԶԱՐԵԹԵԱՆ

95 Rue de la Chapelle, PARIS (18e) Հեռաձայն Nord 66 06
Nord-Sud: Torcy. Métro: LA CHAPELLE

Զատկի առթիւ դիւրութիւն տալու համար հայ հայրենակիցներու, բացառիկ զեղչ կ'ընենք մեր գիներուն վրայ։ Հագուստ, վերարկու՝ լաւ եւ տոկուն կերպասներէ՝ 400 ՖՐ.ԷՆ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ ԿԱՐ

ԱՊՈՒԽՏԱԳՈՐԾ - ԱՊՈՒԽՏԱՎԱՃԱՌ

ՀԱՅԿ ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ

16 Rue des Hortensias, St. Just, MARSEILLE, R.C.M. 77.162

Բնիկ Կեսարացի եւ 30 տարուան փորձառու ապուխտագործ։ Կը պատրաստէ ընտիր ապուխտ եւ երշիկ, Կեսարիոյ պղպեղով եւ չամանով։ Առաքում ամէն երկիրներու համար՝ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ԶԵՂՉ

ԱՅՍ ՑՈՒՑԿԻՆ ՄԷՋԷՆ 100 ՖՐ.ԷՆ ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ %30 ԶԵՂՉ ԻՍԿ 50 ՖՐ.ԷՆ ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ % 15 ԶԵՂՉ

Իմ ընկերս 7..., Վարժապետին աղջիկը 18, Մանոն Լէսքօ 15, Ոսկրոպանդուկը (2 հատ.) 1., Լիլիթն ու Արտակ 10, Միքէի սիրարկածը 5, Ալպանդոկը 4, Յեղափոխութեան մակաբոյծները 5, Անչհատագային բարերար 4, Ծաղկապատ 25, Կրացիէլլա 8, Փօթորիկը 2, Թուղթերուն մը 8, Առագաստ... 2, Առաքելոց վանքին կռիւը (պատմեց զօր. Անդրանիկ) 12.50, Հայերու բնաջնջումը 6, Սիրելու եւ սիրուելու արուեստը 5, Լոնտոնաբնակ ... 10, Լոնտոնի հովուավէպը 8, Մէլինա ... 5, Սատանայ 2, Վերադարձը 3, Պըլ-Պուլի (Օթէլլօ) 9, ... Թուամներ (Դուրեան) 5, Աբու Լալա Մահարի 5, Լոյս Զուարթ 3, Յաբէթ 10, Արարատ Այբենարան ընթերցարան 3, Հայ. քերական 2, ... գարաններ 3, 25, 30, Երազաշան 5, 6, 10, Ֆրանս. խօսակցութիւններ 5, 6, Լուսաբեր այբենարան 5։

Պահանջեցէք մեր գրացուցակը անբաղդատելի գիներով, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ բառարաններ, գիտական եւ առողջապահական գիրքեր, ... նանիշներ Կոմիտաս վրդ.ի, Սրուանձտեանցի, Զուհաճեանի, Չիլինկիրեանի, եւայլն։

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux (Seine).

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԴԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆԻ „ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ"

Առաջին հատոր, կենսագրութիւն

(Հայր Սիմոն Երեմեանի (Ատրուշանի) ցուցակ... ...)

Այս հատորը կը բովանդակէ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿի ամբողջ կեանքը ու գործունէութիւնը։ Մէթ. գարու հայկական մտաւոր, գրական, ... յին, քաղաքական եւ ազատագրական շարժումները եւ դէպքերը ... քերը իրենց կարգին ի յայտ կուգան այս գիրքին մէջ։

Գիրքը զարդարուած է գունաւոր եւ լուսատիպ նկարներով, ... կապ ունին Հայրիկի անձին եւ գործին հետ։ Անտիպ նամակներ, ... էջեր, բնօրինակներ եւայլն։ Մեծածաւալ հատոր էջ 808։

Գինն է՝ Ամերիկա՝ 2 տոլար, Անգլիա եւ գաղութներ՝ 10 ... լին, Ֆրանսա՝ 50 ֆրանք։ Ստանալու համար դիմել՝ Haig Adjémian, Tauris (Perse).

Ճամբու ծախքը ապսպրողի հաշուոյն է

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻԶԱՍԵՌԱՅԻՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

42 Rue des Acacias, PARIS (17e) Մէթրօ՝ Etoile

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ

☞ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Հայկ. եռագոյն ժապաւէններու Ֆրանսայի միակ կեդրոնատեղի

ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ LIBRAIRIE N. AGOPIAN

191 Cours Lafayette 191, LYON

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ ԳԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՆՄՈՅՇՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Ցէր եւ ցնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը քննուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Ակռայի բժիշկը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 1-էն։ Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը՝ 9էն 19։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 9 ՄԱՐՏ 1929

9 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 901 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԵՐԱԾԴ, ԽՄԱԾԴ ԱՆՈՒՇ, ԲԱՅՑ...

Ամէն անգամ որ հեռուէն-մօտէն սլաք մը ուղղենք Բարեգործականին դէմ, խռոված կ'ըլլանք անոր «պէնտէկեան»ներուն հանգիստը։

Հազար ցաւ արձանագրէ, թելադրութիւններ ըրէ, գործնական միջոցներ առաջարկէ,— անօգուտ։ Մարդիկը ուխտած են անպատճառ արդարացնել այդ Միութեան անպարտելի մեղքերը, մինչեւ իսկ ամբոխավարութեան դիմելով։

Բարեգործականի վարիչներն ալ, խորապէս վստահ այս մարդոց հաւատարմութեան վրայ, երբեք անհանգիստ չեն ըլլար գանգատներու եւ բողոքներու տեղատարափէն, յարաճուն եւ յարատեւ քննադատութիւններէն, այլ կը թողուն որ «պէնտէկեան»ները, նպաստընկալ թերթերն ու պաշտօնեաները պատասխանեն ժողովուրդի ծոցէն արձակուած ճիչերուն։ Ամուր փակուած իրենց թաւ մուշտակներուն եւ փղոսկրէ աշտարակներուն մէջ, անոնք ամիրայական հրճուանքներ կ'ունենան, դիտելով ծառաներուն անսասան անձնուիրութիւնը։

Այս ընդվզեցուցիչ իրականութեան վերջին ապացոյցը կուտայ Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը, մարտ 6 թուակիր խմբագրականով մը, ուր ամէն բան կը գտնես, բացի մէջտեղ դրուած հրատապ հարցերուն պատասխանէն։ Ամէն բան, բացի զգացումէ, ողջմտութենէ եւ մանաւանդ պարկեշտութենէ։

Առաջին անպարկեշտութիւնը այն՝ որ ռամկավար օրկանը ինքն իրեն թոյլ կուտայ, նորէն եւ նորէն, փսփսալ, թէ Դաշնակցութեան նպատակն է կործանել Բարեգործականը։ «Քննադատել Բարեգործականը, զայն քայքայելու, կործանելու նպատակով»։

Ուրեմն, երբ կը պահանջենք որ Բարեգործականը թօթուէ իր ազնուապետական ունակութիւնները եւ աւելի մօտենայ ժողովուրդին, երբ կը թելադրենք յարմարիլ օրուան պահանջներուն, աւելի գործնապէս օգնել հայրենիքին եւ գաղութներուն, երբ կ'առաջարկենք մանկապարտէզներ բանալ Ֆրանսայի մէջ, երբ իր ուշադրութեան կը յանձնենք Սուրիոյ եւ Սելանիկի արտագաղթը, երբ գիտել կուտանք թէ այդ հարուստ հաստատութիւնը արժանի լրջութեամբ չէ հետեւած Լիբանանի գաղթականներու տեղաւորման ձեռնարկին, երբ կը յիշենք, վերջապէս, նոյնիսկ օտար բարեկամներու դժգոհութիւնը Բարեգործականի կրաւորական, դիւանապետական գործունէութեան առթիւ,— այս բոլորը կ'ընենք պարզապէս «զայն քայքայելու եւ կործանելու նպատակով»։

Խոստովանեցէք, բարեկամներ, որ վաթսունական թուականներու ամիրայի մը «այվազ»ը կամ անոր սեղանէն կշտացող պատուելի մը անգամ այսքան չպիտի ստրկանար։ Այսքան վար չպիտի իջնէր, իր տիրոջը հաճոյանալու համար։

Այնպէս որ, բոլորովին մէկ կողմ կը դնենք այս գռեհիկ բանսարկութիւնը, եւ անմիջապէս, ու հրապարակաւ կը հարցնենք ոչ միայն Փարիզի պաշտօնաթերթին, այլ եւ աշխարհի բոլոր ռամկավար թերթերուն եւ ընկերներուն.

— Ձեր այնքան փառաբանած հաստատութիւնը, որ միեւնոյն ատեն ձեր հովանաւորն է, թէ հաւաքաբար եւ թէ իր ջոջ գլուխներով, ինչպէ՞ս կը կատարէ իր պարտքը, այնպէս ինչպէս կը պահանջեն այս ժողովուրդին անմիջական, իրական շահերը։

Աւելի թանձրացնելով եւ տեսանելի, շօշափելի դարձնելով հարցումը, կը պահանջենք լուսաբանել.—

1.— Դո՛ւք իսկ, զանազան առիթներով, կը թելադրէիք որ Բարեգործականը ստանձնէ գոնէ Ֆրանսայի նոր սերունդին փրկութեան հոգը (մանկապարտէզ, հայերէնի դասընթացք եւն.)։ Ինչէն շարժեցա՞ւ Բարեգործականը։ Իր նիւթական կարողութենէ՞ն վեր էր այս տարրական եւ անյետաձգելի պահանջը, թէ իր ծրագրին կը հակասէր։

2.— Կ'ընդունի՞ք, անշուշտ, որ օգտակար ձեռնարկ մըն է Լիբանանի վրանաբնակ տարագիրները հողին եւ ջուրին կապելու ծրագիրը։ Ի՞նչ ըրած եղաւ Բարեգործականը, որ աւելի ըլլար քան ո՛ր եւ է անգլիացի կամ դանիացի մարդասէրի մը աջակցութիւնը։

3.— Եւ երբ, ամիսներէ ի վեր, արտագաղթի կործանարար հոսանք մը կը նօսրացնէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի գաղութը, Բարեգործականը միտքէն անցո՞ւց հակազդել ո՛ր եւ է ձեւով, ի հարկին համազգային հանգանակութեան մը ձեռնարկելով։

4.— Նոյն հարցումը նաեւ Սելանիկի մասին, ուր կացութեան պահանջները շատ աւելի պարզ են, ինչպէս ծանօթ պէտք ըլլայ ձեզի ալ։

Այսօրը՝ իբրեւ օրուան խնդիր։

Ձեր կերածն ու խմածը ձեզի։ Բայց, «ի սէ՛ր ազգութեան», եկէ՛ք լուսաբանել մեզ, այս հարցերու մասին։

Միայն մէկ պայման,— ճառեր մի խօսիք մեզի, Բարեգործականի «սովորական պիւտճէի» եւ «ընթացիկ գործառնութեանց» մասին։

Մենք ալ քիչ-շատ օրէնք, հաշիւ, կարգ-կանոն գիտենք։ [illegible] երբ հաստատուած, համաճարակ աղէտներ կան աչքի առ[illegible] — ինչպէս 1—15 տարեկաններու օտարացումը, հայկական [illegible]մախմբութիւններու ցրուումը եւ գաղթը դէպի Հարաւ. Ամերիկա եւայլն — կը խնդրենք որ բանգիտութեան հովեր չառնէք եւ [illegible] հեգնութիւններ չգլորէք։ Ձեր հովանաւորներն անգամ կը [illegible]գան ձեր վրայ։ Նոյն իսկ ձեր ընկերները եւ չէզոք համակիրներ անհանդուրժելի կը գտնեն այդքան ծանծաղամտութիւն։

Խօսքը ձերն է. եւ ձեր միջոցաւ՝ Բարեգործականին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՕՐԻԷՆՏԱՑԻԱՆ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պուքրէշի Հայաստան»ը դիտել կուտայ. (28 փետր.).

— «Մեր կուրացած թշնամիները աւելի հեռուն կ'երթան եւ ապաւինած բացառապէս ռուսապետութեան «բարեացակամութեան» ու «յեղափոխական» խղճին, կը թելադրեն հայութեան բախտը անվերապահօրէն կապել Ռուսաստանի հետ, մոռնալով այնքան անգամ շեշտուած ու կրկնուած ճշմարտութիւնը, թէ Ռուսը վաղը եւս շատ դիւրութեամբ կրնայ ձգել, թէկուզ ժամանակաւորապէս, փոքրիկ Հայաստանն ու կովկասեան միւս ժողովուրդները եւ մեր անպաշտպան ու անապաւէն երկիրը նորէն նետել Թուրք հորդաներու ոտքերուն տակ։

Սակայն մեր հակառակորդներու շահագրգռութեան առարկան ոչ հայրենիքի պաշտպանութեան գերագոյն հոգն է եւ ոչ ալ մեր ապագայ ընելիքներուն ուղիղ ճամբան գծելու ծանր մտահոգութիւնը, այդ պատճառով ալ անոնց ռուսական օրիէնտացիան ալ պարզապէս պիտակ մըն է նախ իրենց քաղաքական անզօրութիւնը ծածկելու եւ երկրորդ՝ մեր բազմիցս չարչարուած աշխատաւոր մասսաները յուսալքելու եւ կղզիացնելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան քաղաքական ազդեցութենէն։

Մեր չարամիտ ու թեթեւաբարոյ հակառակորդներէն շատ աւելի առաջ եւ շատ աւելի խոր գիտակցութեամբ, մենք է որ իբրեւ փոքրագոյն չարիք, համակերպած ենք այսօրուայ խորհրդային վարչաձեւին հետ, աւելին՝ մեր գրաւոր ու բանաւոր բրոպականտի ընթացքին միշտ շեշտած ենք որ ներկայ պայմաններուն մէջ հակառակ ոեւէ շարժում կրնայ ուղղակի կորստաբեր ըլլալ մեր երկրին համար։ Այսօր ալ չեն պակսիր ոչ նիւթական՝ եւ ոչ ալ բարոյական պայմաններ քաղաքական հնարաւորութիւններու համար, քանի որ մեր երկրին մէջ կարմիր սատրապներուն տիրապետութիւնը այնքան երերուն է ու փխրուն, որ դժուար չէ փոշիացնել զիրենք բայց ներկայ իրականութեան հանդէպ մեր հարկադրեալ համակերպութիւնը կը բացատրուի այն խոր գիտակցութեամբ, որ Թուրքական Դամոկլեան սուրը, իրենց՝ կարմիր սատրապներու օժանդակութեամբ եւ խրախուսանքին շնորհիւ, դեռ կախուած կը մնայ Արփաչայի վրայ։

Անվերապահ քաղաքական հաւատն ու անիրատես ակնկալութիւնները հայ քաղաքական միտքը պիտի մէկ կողմ նետէ եւ մեր երկրին ու ժողովուրդին գոյութեան խարիսխները մեր մէջը սկսի փնտռել. այս է մեր քաղաքական ուղին եւ ասկէ է, որ հայ յեղափոխական մտաւորականութիւնը իր գործին ու ազգութեան անմար հաւատք պիտի ակնկալէ»։

ԱՎԷՅՐՕՆի հանքերուն մէջ աշխատող 40 օտարականներ (Լեհ եւ Սպանիացի) որոնք գործադուլի մասնակցած էին, Ֆրանսայի սահմանէն դուրս պիտի հանուին։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ճարտարարուեստի տուներուն կողմէ պատուիրակութիւն մը մարտ 25ին Ռուսիա պիտի երթայ կացութիւնը ուսումնասիրելու եւ ապսպրանքներ ստանալու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՍ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ Կ'ՕԳՆԷ ՀԱՅՑԷՆԻ

«Թան»ի Պէյրութի թղթակիցը կը գրէ թէ ֆրանսական բարեսիրական ընկերութիւնները կ'աշխատին արդիական ըմբռնումներով կազմակերպել ընկերային օգնութեան գործը Սուրիոյ մէջ։

Այսպէս, ֆրանսական կարմիր խաչի կեդր. մարմինը, համաձայնութեամբ ֆրանս. մարզպանութեան, կարմիր խաչի ընկերութեանց Լիգային եւ Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու օգնութեան յանձնաժողովին, ներկայիս Անտիոք կը ղրկէ երկու հիւանդապահուհիներ, որոնք պիտի հաստատուին Հայցէնի մէջ՝ եւ պիտի խնամեն հայ գաղթականներուն համար ստեղծուած հողագործական գիւղերու բնակիչները։ Տեղական իշխանութեանց կողմէ սերմեր եւ գործիքներ բաշխուեցան հայ գաղթականներուն։

ՈՒՐԻՇ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ Ֆրանսացի բողոքականներու բարեսիրական ընկերութիւնը Պէյրութի մէջ ունի քոլէճ մը, եւ բուժարան մը, ուր կը դարմանուին աչքի եւ կանանց հիւանդութիւններ, փրոֆէսէօրի մը եւ երկու հիւանդապահուհիներու կողմէ։ Սուէյտայի (Ճէպէլը Տրիւզի մայրաքաղաք) մէջ եւս ունի բուժարան մը, զինուորական բժիշկներու և երկու հիւանդապահուհիներու հսկողութեան տակ։ Ուրիշ բուժարան մըն ալ ունի Շաապայի մէջ, աւելի հիւսիս։ Մտադիր է Սալքանտի մէջ եւս բանալ բուժարան մը, ինչպէս նաեւ որբանոց մը Սուէյտայի մէջ, ուր պիտի ընդունուին ֆրանսական շարքերու մէջ ինկած Տիւրզիներու որբերը։

Տիւրզիներն ու Պէտէվիները օրերով ճամբայ կը քալեն՝ հեռաւոր վայրերէ յիշեալ բուժարանները երթալու եւ դարմանուելու համար։

Թուրք-պուլկար դաշնագիրը ստորագրուած

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.— Չորեքշաբթի օր արտաքին գործավարութեան պաշտօնատան մէջ ստորագրուեցաւ չէզոքութեան, իրաւարարութեան եւ համերաշխութեան դաշնագիր մը՝ Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ։ Թուրքիոյ կողմէ ստորագրեց արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, Պուլկարիոյ կողմէ՝ Էնկիւրիի պուլկար դեսպան Փավլոֆ։

Տեսակցութեան մը ընթացքին, Փավլոֆ յայտարարեց.

—«Այս դաշնագիրը յաւելուած մը կը կազմէ 1925ի դաշնագրին եւ ներշնչուած է Ազգերու Դաշնակցութեան ապահովութեան յանձնաժողովին խմբագրած ծրագրէն»։

Թուրք-յոյն յարաբերութիւնները

Թանի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Հելլէնական շրջանակները լրջօրէն կը մտատանջուին Պոլսոյ թուրք իշխանութեանց բռնած դիրքով՝ հանդէպ յոյն տարրին, ինչպէս նաեւ երկերեսութիւնով թուրք քաղաքականութեան, որ երբեմն բարձրաձայն կը յայտարարէ Յունաստանի հետ համաձայնելու իր փափաքը, երբեմն կալուածներու փոխանակութեան մասին կը ներկայացնէ այնպիսի պահանջներ, որոնք նախապէս մերժուած եւ անիրականանալի են։ Հոս կ'ուզեն որ Թուրքիոյ դիրքը վերջնապէս ճշդուի՝ համաձայն Թէվֆիք Րիւշտի պէյի տուած բացարձակ հաւաստիքներուն։

«ԽՐՕՆԻՔԱ»ՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրած էինք թէ թուրք կառավարութիւնը դադրեցուցած է Պոլսոյ «Խրօնիքա» թերթը, որ Թուրքիոյ դէմ անուանարկիչ հրատարակութիւններ ըրած էր։ Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, յիշեալ թերթը արտատպած էր 1922ին Իզմիրի կործանումը ներկայացնող նկարներ՝ յիշելով այդ առթիւ գործուած վայրագութիւնները Թուրքերուն կողմէ։

Պոլսոյ դատարանը սկսաւ զբաղիլ այս խնդրով։ Դատի կանչուած են թերթին խմբագիրը եւ պատասխանատու տնօրէնուհին՝ Տիկին Էլէն Միխայիլիտիս։ Ընդհանուր դատախազը պահանջեց ձերբակալուած վիճակի մէջ դատել ամբաստանեալները։

Բացի ասոնցմէ, դատի կանչուած են նաեւ կարգ մը թուրք համալսարանական ուսանողներ, որոնք անցած շաբաթ օր «Խրօնիքա»յի խմբագրատան վրայ յարձակելով թալանած էին զայն։

Յոյն ամբաստանեալները յայտնեցին թէ սխալ թարգմանուած է բառ մը։ Այդ կէտը ճշդելու համար դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ մարտ 11ին։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲԱՐԳԱՒԱՃՈՒՄԸ

Պէյրութէն կը հեռագրեն.— Սուրիոյ ֆրանսական մարզպան Պ. Փօնսօ Պէյրութ հաւաքեց հոգատարութեան ենթակայ պետութեանց պատուիրակները՝ անոնց պարզելու համար տնտեսական զանազան ծրագիրներ։ Մասնաւորապէս խօսեցաւ ջրաբաշխական եւ ոռոգման աշխատանքներու, երկաթուղային ցանցը երկարելու, հեռաձայնի ցանց մը շինելու, նաւահանգիստները բարեզարդելու, բամպակի մշակութիւնը զարգացնելու, արծաթ դրամ մը կտրելու հարցերուն մասին։ Քննեց նաեւ տեղական Առեւտրական Սենեակներու ներկայացուցած առաջարկներն ու պահանջները։

Այս խնդիրներու լուծման համար կատարուած ուսումնա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՔԱՐՈԶՆԵՐ

Ուրեմն, այլեւս ծոմ կամ պահք բռնելը կրօնական պարտականութիւն չէ, այլ կեանքի պարտադրութիւն՝ զանազան նըկատումներով։

Ա. *Խնայողական։*

Այն օրը որ աստուածային բարութիւնը իբր պատիժ յղացաւ աշխատանքի օրէնքը եւ մարդը ստիպեց որ իր ճակտին քրտինքովը վաստկի, հաստատած եղաւ ծոմն ու պահքը։

Գիտէք թէ աշխատանքը կը քրտնցնէ անպատճառ, բայց ամէն քրտինք չի վաստկցներ անպատճառ եւ հակառակ աստուածային օրէնքին, ամէնէն շատ քրտինք թափողը չէ որ կը վաստկի ամէնէն աւելի։ Եթէ ո՛չ, բոլոր գէրերը ոսկի պիտի թափէին իրենց նստած տեղերէն։

Փաստը կ'ապացուցանէ թէ Աստուծոյ օրէնքը թերի էր, քանի որ անոր հաստատումէն առաջ, մարդուն կարծիքը չէր առնուած։ Մարդը ուրեմն, զայն սրբագրեց, այնպէս մը որ այսօր մարդ ո՛րքան շատ աշխատի, ա՛յնքան քիչ կը շահի։ Իսկ եթէ յաջողեցաւ աշխատանքի պարտադիր օրէնքէն խուսափիլ եւ ծուլանալ ըստ կամս, կը դիզէ անթիւ հարստութիւն։ Եթէ Ռոչիլտ, Ռոքֆէլլըր, Գ. Կիւլպէնկեան, Պօղոս Նուպար եւայլն, ստիպուած ըլլային աշխատելու, այսօր, աւելի չէին շահեր քան մեր Արջ Պետրոսը։

Աշխատանքի օրէնքին այս կերպ սրբագրութեան հետեւանքով, հարստութիւնը կ'իյնայ ուրեմն ծոյլերուն, իսկ աղքատութիւնը՝ աշխատողներուն։

Բայց ան ունեցած է նպաստաւոր հետեւանք մը աշխատողներուն համար։

Ի սկզբան, ինչպէս ամէն ինչ, խելքն ալ հաւասարապէս բաշխուած էր բոլոր մարդոց։ Բայց ժամանակի ընթացքին, խելքի հաւասարութեան օրէնքն ալ խախտեցաւ շնորհիւ շարժումի եւ անշարժութեան օրէնքին։

Արդ, ծոյլը որ գտած էր միջոց շահելու, առանց քրտինք թափելու, կը հպատակէր անշարժութեան օրէնքին եւ նեղ օրերու դէմ հնարք մը խորհելու համար, պէտք չունէր շարժման մէջ դնելու իր խելքը։ Հետեւա՞նք։ Խելքի ալ ծուլութիւն։ Այս է պատճառը որ հարուստները առհասարակ անխելք կը նկատուին ու կը ծախսեն անհաշիւ — շռայլօրէն։

Իսկ անոնք որ ստիպուած էին քրտինք թափել, քանի մը պատառ ծամելու համար, կը հպատակէին շարժումի օրէնքին։ Աշխատանք ճարելու համար, չէր բաւեր ձեռք եւ ոտք ունենալ, պէտք էր շատ մըն ալ խելքը դնել շարժման մէջ։ Ահա թէ ինչո՞ւ աղքատները առհասարակ հնարամիտ եւ խելացի կ'ըլլան։ ու կը ծախսեն հաշիւով, խնայողութեամբ։ Իսկ երբ իրենց գրպանները թեթեւ զգան, անոր խորը ծակով մը որ չի կարուիր կամ քանի կարուի, այնքան կը քակուի, ի՞նչ կ'ընեն։

Խելք ունին, տրամաբանութիւն ունին եւ հետեւաբա՞ր.

— Ծոմ կը բռնեն։

Ահա թէ ի՞նչպէս կ'ապացուցուի որ ծոմը աւելի խնայողական է քան թէ կրօնական։

(2) ԽԱՐՏՈՑ

ՏԻՐԱՆԱՅԻ մէջ կրիփի համաճարակ ծագեցաւ։ Վերջին 24 ժամուան մէջ 27 հոգի մեռան։

Ո՛Չ ԹԷ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ԱՅԼ ԱՆՀԱՏՆԵՐ

ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք իբրեւ անհատական տեսակէտ։

Անհնար է առանց յուզումի լսել ու կարդալ ամէն օր, գանազան բեմերէ եւ մամուլէն գաղթահայ կազմակերպութեան անհրաժեշտութեան կանչերն ու աղաղակները։ Ու այս զգացմունքը անոր համար մասնաւորաբար, որ բոլոր առաջադրութիւններուն մէջ կան մէկէ աւելի խուցելի իրողութիւններ, գիտուած ու գնահատուած տարբեր համոզումներով առաջնորդուող մարդկանց կողմէ։ Եւ գեռ աւելին։

Եթէ մեկէ առաջ հակառակորդ կուսակցութիւնները «քաղաքականութիւն» կը նկատէին գիտակցաբար կոյր ու համր հանդիսանալ աղաղակող իրականութեան հանդէպ, հակառակ իրենց ղեկավար եւ պատասխանատու դէմքերու անպաշտօն յայտարարութիւններուն, վերջերս, կարծես այլեւս ոչ ոք կը խորհի «քաղաքականութիւն» ընել, անվիճելի ճշմարտութիւններու դէմ։

Այս նոր երեւոյթը, որ անկասկած կարեւոր յառաջդիմութիւն մըն է, ամէնէն առաջ առանց խրթին հաշիւներու հնարաւորութիւն կու տայ դիտելու գաղութներու կեանքը իր բացարձակ հարազատութեան մէջ։ Այս դիտողութիւնը, պայծառ ու յստակ կ՛ընդգծէ այն բոլոր գրական եւ բացասական գծերը, որոնք արտայայտիչն են մեր իրականութեան։

Եւ հոս է որ կը տեսնենք թշուառութիւնը մեր գաղթականներուն, որքան իբրեւ հետեւանք տարիներու գործած աւերներուն, նոյնքան եւ աւելին իբրեւ արգիւնք բացարձակ անտէրութեան։

Բանաձեւը, այս կացութիւնը պարզաբ անելու մասին՝ նոյնն է, նոյնիմաստ եւ յաճախ նոյն բառերով արտայայտուած։ Երբ «Արեւը կ՛ըսէ թէ «ո՞վ չի խղճահարիր, չի տառապիր տեսնելով թէ այս դարաւոր ժողովուրդը ամէն օր քայլ մը աւելի դէպի կորուստ կը դիմէ արտասահմանի մէջ», նոյն ձեւով կ՛ըսեն ու կը կրկնեն իրենց կարգին միւս օրկաններն, ինչպէս տարիներէ ի վեր գաշնակցական թերթերը, իրենց պատասխանատու վարիչներով։ Անկէ կը հետեւցուի թէ չարիքը որ կայ, եւ կը սպառնայ բոլորիս, այսօր բարեբախտաբար կը դիտուի բոլորէն, առանց կուսակցութեան խտրութեան։

Երբ այս է բոլորին դիրքը բուն չարիքին հանդէպ, տրամաբանօրէն հակազդելու միջոցը պէտք ըլլար անտարակոյս նոյնը եթէ ոչ իր ձեւին, գոնէ իր խորքին մէջ։ Հոս ալ այսօր մասնաւորապէս հեշտութեամբ կարելի է նշմարել մերձեցման գիծը, բազմազան ծրագիրներու մէջ, որոնք ի՛նչ ալ որ ըլլանկը յանգին այն պարզ եզրակացութեան թէ «անհրաժեշտ է ուժ» մը, «կազմակերպութիւն մը» վարելու գաղութներու դեկը, «Հայը հայ պահելու» մէկ եւ գերագանցօրէն մեծ նշանախօսքով։

Տրամաբանութիւնը եթէ մինչեւ այստեղ այս տեսութիւններով կ՛առաջնորդէ հայ միտքը, այդ նոյն տրամաբանութիւնը չի կրնար հանդուրժել մեր այս անճարակ, մեղկ եւ անզօրութեան մէջ շուարած վիճակին։ Ըսել կ՛ուզեմ, — եթէ բոլորս ալ կը տեսնենք մեր կարիքներն ու ցաւերը, եթէ կը գտնենք նաեւ առանց դարմանը կազմակերպութեան մէջ, ապա անհնար է որ անզօր ըլլանք՝ երեւան բերելու այդ կազմակերպութիւնը։

Իսկ եթէ իրականութիւնը այս վերջին կէտին մէջ մեր անզօրութեան փաստը միայն կ՛արձանագրէ, այդ կը նշանակէ թէ մեր ապրելու իրաւունքը կորսնցուցած բազմութիւններ ենք դարձած, կամաւոր ո՛չ միայն հայ անուան եւ պատմութեան, այլ եւ մարդկութեան համար։ Կամ — եթէ ծանր ըլլայ այս եզրակացութիւնը ու վիրաւորող «հայրենասէր հոգիները» — պէտք ընդունինք ուրեմն թէ կեղծաւորներ ենք բոլորս ալ, անբարոյներ հայ վիշտը, ցաւը իր ծայրայեղ վիճակին մէջ շահագործողներ։ Անհնար է ուրիշ տրամաբանական եզրակացութեան հասնիլ, ոեւէ զօրաւոր փաստարկի առարկութիւններու օգնութեամբ։

Կամ այս կամ այն։

Այստեղ խօսքը, աւելի ճիշդ դրուած հարցին պատասխանը կ՛իյնայ հայ կուսակցութիւններուն, եւ այն կազմակերպութիւններուն որոնք դեր մը, պարտականութիւն մը ունին այս ժողովուրդին հանդէպ։ Բայց ինչպէս գիտուած է ճշգրտօրէն, բունդպատասխանատուները, «չեն ուզեր», «չեն կրնար», թէեւ իր խորքին մէջ ա՛ կ՛ուզեն ե՛ւ կրնան ըսել իրենց խօսքը, պատգամը։ Թէ ինչո՛ւ այս այսպէս է, տարբեր խնդիր մըն է արդէն, եւ դուրս իմ այսօրուան նիւթէն։ Իրողութիւնը այն է, որ իբրապէս վերեւ յիշուած կազմակերպութիւնները կը մնան դեռ եւս իրենց խօսքը ըսելու անզօրութեան վիճակին մէջ։

Եւ ճիշդ այս անզօրութեան հետեւանքով է, որ «Արեւը» իր խօսքին հետ կը փութայ յայտարարել իր անպաշտօն հանգամանքը։ Պաշտօնական խօսքը կամ դիրքը, որմէ կը խուսափին մեր կուսակցութիւններն ու կազմակերպութիւնները, մէկն է մեր այսօրուան իրական աղէտներէն։ Եւ, առիկա երկու գլխաւոր բացատրութիւններով. ա) Որ մեր ներքին կազմակերպութեան գործը կը մնայ անլոյծ, իսկ լաւագոյն պարագային նըւազ արժէքաւոր. բ) Այս փաստը կ՛ապացուցանէ թէ հայ կուսակցութիւնները տակաւին անընդունակ են ընդհանրական շահը վեր պահելու կուսակցական ներքին ու յաճախ երկրորդական շահերէն։

Եթէ ճիշդ է այս եզրակացութիւնը, ապա ուրեմն ճիշդ է նաեւ իրողութիւնը մնարուշել իբրեւ աղէտ, ազգային ճակատագրական չարիք։

Այս եզրակացութիւնը հանելէն ետք, ի՞նչ խօսք, որ այլեւս չեմ հաւատար ո՛չ «համագումարներու», ո՛չ ալ պաշտօնական «բանակցութիւններու» յաջող ելքին, որքան ալ այդ միջոցները ճիշդ ըլլան ու համապատասխան մեր պահանջներուն։

Ցաւը հոն է, որ համագումար մը կազմակերպելն իսկ այսօր հրաշք մը միայն կըրնայ նկատուիլ մեր մէջ, ինչպէս եւ կուսակցութիւններու համագործակցութիւնը, նկատի ունենալով այն ոգին, այլանդակ եւ տմարդի վիճակը որ կը տիրէ մեր իրականութեան մէջ, գանազան հոսանքներու կողմէն ծնած ու զարգացած։

Եւ վերջապէս աւելորդ է յոյս կապել նման երազներու հետ, այնքան ժամանակ դոնէ, որքան դեռ կայ ու կ՛ապրի իբրեւ ամբողջ, անզիջող, եւ անհանդուրժող ոգին։ Չէ՞ որ այսօր հայ կուսակցութիւնները տակաւին բոլորը մէկէն չեն ընդունիր փոխադարձ կացութեան արժէքը։ Ռամկավարը իր հաշուով, այն միակ կուսակցութիւնն է հայ կեանքին մէջ, որ ապրելու իրաւունք ունի, իսկ իրմէ դուրս եղածները, Դաշնակցութիւնը մասնաւորապէս պէտք է «ոչնչացուի» բարոյապէս եւ նիւթապէս։ Անգամ մը այս դիրքը ունենալէ ետք, միամտութիւն չէ՞ խորհիլ, որ Ռամկավարը կրնայ գործակցիլ Դաշնակցութեան հետ, եւ այսպէս փոխադարձաբար։

Աւելորդ է ծանրանալ այս կէտին վրայ. սակայն աւելորդ չէ՛ ամէն մէկ փորձ։

Ինծի կը թուի թէ այսօրուան մեր պայմաններն ու իրականութիւնը նկատի ունենալով, կը մնայ փորձ մը եւս, որուն գործադրութիւնը անհատներու վրայ կ՛իյնայ։

Մեր մէջ եղած են եւ կան այսօր ալ անհատներ, կուսակցական թէ «չէզոք», որոնք միշտ ալ նուազ «խրտչեցնող» են, քան իրենց գործակից եւ իրենց հաւասար արժէք ունեցող ուժերը։ Այդ անհատներէն շատերը կուսակցական կրքոտ ամենատուր պայքարներու ընթացքին իսկ, կը մնան հաւասարապէս «անվտանգ» եւ «յարգուած» նոյնիսկ հակառակորդներէն։ Եւ վերջապէս անհատներ ալ կան, որոնք գաղափարական կապով կապուած ըլլալով ա՛ր եւ է կուսակցութեան հետ, անմասն են նոյն այդ կուսակցութեան առօրեայ եւ ընթացիկ պայքարներու ազդեցութենէն, եւ շնորհիւ այդ դիրքին, յաճախ անոնք իբրեւ «տիպար» կը ներկայացուին հակառակորդներէ, եւ հետեւաբար արժէքաւոր հակառակորդ։

Կը խոստովանիմ թէ այս կարգի անուններ շարելու պարագային ժխտելու բաւական նեղուիմ, ընդհանուր յարգանքի եւ վստահութեան բացակայութեան հետեւանքով. կը հաւատամ սակայն, թէ կան եւ կրնան ըլլալ անհատներ իմ թուած գաղթէն։ Նախաձեռնութիւն մը քով քովի բերելու նման անհատներէ խումբ մը, արդեօ՞ք դժուար է և աւելորդ փորձ մը։

Թող անգամ մըն ալ այս փորձը փորձուի, հեռու կուսակցական կաշկանդումներէ եւ նկատումներէ, եւ թող անգամ մըն ալ այս ուղղութեամբ տարուին մեր աշխատանքները։

Փարիզը այս օրինակ աշխատանքի մը համար կրնայ օգտակար ըլլալ, որովհետեւ կան այստեղ մարդիկ որ իրապէս կը սիրեն քայլ մը առնել այս ուղղութեամբ։ Եւ եթէ իրապէս անկեղծ են բոլոր աղաղակները մեր օրուան պահանջներու եւ անոնց դարմանումի անհրաժեշտութեան մասին, ապա ուրեմն անհնար է, որ նման շարժում մը իր համակրողներու եւ աջակիցներու բազմութիւններ չունենայ։

Ընդունինք մեր կացութիւնը բացարիկ ու տարապայման, եւ խորհինք բացարիկ եղանակներու մասին։ Օգտուինք օրինակներէ, մենէ աւելի բարձր ազգերու կեանքը դիտելով։ Եւ ամէնէն առաջ դիտենք Գերմանիան իր այսօրուան կառավարութիւնով։ Չէ՞ որ հոն եւս անհնար է եղած եւ է տակաւին մինչեւ այսօր կազմել բուն իսկ կուսակցութիւններէն խառն դահլիճ մը։ Եւ սակայն այս փաստը պատճառ մը չեղաւ որ Գերմանները ունենային իրենց կառավարութիւնը կուսակցականներէ կազմուած՝ փոխանակ կուսակցութիւններու։

Նոյնօրինակ փորձ մը մեր ներկայ իրականութեան պահանջն է, իմ կարծիքով։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՑՈՐԵՆԻ ՍՈՎԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Խորհրդային իշխանութիւնները որոշեցին նոր ճնշում բանեցնել գիւղացիներուն վրայ, ստիպելու համար զանոնք, որ ցորեն յանձնեն՝ պարենաւորելու համար բազմամարդ կեդրոնները։

Առեւտրական գործավար Ա. Միկոյեան եւ երկրագործական գործավար Կուպիակ Մոսկուա վերադարձան քննական պտոյտէ մը, զոր կատարեցին Ուքրանական Ռուսիոյ եւ Արեւմտեան Սիպերիոյ ցորենաշատ շրջաններուն մէջ։ Առեւտրական գործավարութեան «Կոլլեկտիւ»ին ներկայացուցած իրենց տեղեկագրին մէջ, երկու գործավարները կ՛ըսեն թէ տակաւին մեծ քանակութեամբ ցորեն կայ գիւղացիներուն մօտ, մասնաւորապէս Միջին Վոլգայի եւ սիպերիական շրջաններուն մէջ։ Ամբողջ յանցանքը ցորենահաւաքներուն է՝ եթէ գիւղացիները չեն յանձնած իրենց ցորենը։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրախ լուր մը. — Հայ սկաուտները կը կազմակերպուին, եւ հրաշք մը արդեօ՞ք, Փարիզն է որ շարժման գլուխը կը գտնուի այս անգամ։

Կատարուած են արդէն պաշտօնական բոլոր գործողութիւնները եւ կազմուած է «Ֆրանսայի Հայ Սկաուտներու Միութիւնը՝ վաւերացուած կառավարութեան կողմէ։

Տակաւին նո՞ր, պէտք բսեն թերեւս ոմանք՝ որ կը կարդան «Յառաջ»ի մէջ Փարիզի Հայ Արիներու խմբապետին կողմէ ստորագրուած շահեկան տեղեկութիւնները մեր տղոց մասին։ Մանաւանդ կը յիշեն անոնք անշուշտ հայ սկաուտներուն լանտոն այցելութիւնը եւ հոն իրենց գտած խանդավառ ընդունելութիւնը։

Արդարեւ չորս հինգ տարիէ ի վեր Փարիզի մէջ կայ որոշ կազմակերպութիւն մը հայ արիներու՝ ճանչցուած միջազգային սկաուտական շրջանակներէ։ Առաջին անգամ շարժման ծնունդ տուողը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղն էր, բայց նոյն մասնաճիւղը իր չափազանց անկայուն եւ մերթ ալ անկարդ վիճակովը շատ հաստատուն յենարան մը չէր որ կը ներկայացնէր սկաուտական շարժման։ Այս բանը նկատի առնելով, Հայ Արիներու խըմբապետը տարիէ մը ի վեր գրեթէ խզած էր ամէն կապ մասնաճիւղին վարչութեան հետ եւ կը գործէր բոլորովին անկախ. այնպէս որ Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ին կրած վերջին աղետալի ցնցումներէն բնաւ չազդուեցան հայ արիներու շարքերը։ Ընդհակառակն, շնորհիւ իրենց յաւուր ակաւութեան, յառաջդիմեցին նկատելի կերպով։

Հիմա, ա՛լ աւելի պաշտօնական գոյն մը տալով իրենց կազմակերպութեան, կը լծուին նոր աշխատանքի. նպատակ ունենալով սկաուտական շարժման տարածումը ամբողջ Ֆրանսահայ գաղութին մէջ։ Կազմուած են արդէն, Փարիզէն զատ, խըմբակներ Շավիլի, Վալանսի եւ Լիոնի մէջ։ Այս բոլորը միանալով ընտրած են Կեդրոնական Գործադիր Մարմին մը։

Ինչպէս բսի, ուրախալի է լուրը։ «Ֆրանսայի Հայ Սկաուտներու» Միութիւնը օգտակար դեր մը ունի կատարելիք գաղութին մէջ։ Սկաուտական շարժումը մէկն է այն ամէնէն աւելի զօրաւոր զէնքերէն որոնցմով կարելի է ազգուօրէն պայքարիլ օրէ օր ալ աւելի ահարկու դարձող ապազգայնացման վտանգին դէմ։ Մնաց որ, սկաուտական կեանքը անհամեմատ աւելի յարմարութիւններ կ՛ընծայէ մեր պատանիներուն ֆիզիքական այն առողջ կրթութեան համար, որուն լուրջ կերպով ծառայած ըլլալ կը կարծեն ոմանք երբ, մեր մարզական խումբերուն մէջ մտնելով ժամերով կը վազեն ու կը վազեն կաշիէ գնդակի մը ետեւէն.. ։

* *

Բիչ մը տրտմեցնող կէտ մը միայն։

Նոր կազմուած Միութիւնը իր գեկոյցին մէջ կ՛ըսէ որոշ կերպով. «Հայ Սկաուտներու Միութիւնը ոչ մէկ կապ ունի Ֆրանսայի Հ. Մ. Ը. Մ.ին հետ»։

Գաղտնիք մը չէ, արդարեւ, որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը Ֆրանսայի մէջ մէկ երկու տարիէ ի վեր հետզհետէ նախանձելի վիճակ մը ունենալէ։ Այս պայմաններուն տակ, շատ ալ զարմանալի չի թուիր որ նոր շարժման ղեկավարները չեն ուզեր իրենց բախտը կապել կազմակերպութեան մը հետ որ — առանց չափազանցութեան — սաղ նապներ կ՛անցընէ այս պահուս, Ֆրանսայի մէկէ աւելի շրջաններուն մէջ։

Իհարկէ հայ սկաուտներու վարիչներուն այս որոշումը քիչ մը օրտի ցաւ պատճառէ ճշմարիտ Հ. Մ. Ը. Մ.ականներուն, բայց ինչ որ ալ ըլլայ, անկողմնակալ դատող մը իրաւունք պիտի տար անոնց այս կարգադրութեան։ Կարելի չէր գործել ուրիշ կերպով, եթէ կ՛ուզեն լուրջ գործ մը երեւան բերել։ Արդէն վստահ եմ որ «Ֆրանսայի Հայ Սկաուտներու» Միութիւնը շատ սերտ յարաբերութիւններ պիտի մշակէ Պալքաններու եւ այլ շրջաններու մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի առողջ կազմակերպութիւններու հետ։

Նոյնիսկ ես որեւէ լուրջ արգելք մը չեմ տեսներ որ նոր կազմուած Միութիւնը բարեկամական ձեռք երկարէ Մարսիլիոյ մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով գործող հայ արիներու շարքերուն, պայմանաւ որ անշուշտ նոյն այդ շարքերը, միշտ մաս կազմելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղական մասնաճիւղին, ունենան որոշ ինքնավարութիւն մը։ Չէ՞ որ «Սկաուտը բարեկամ է ամէնուն եւ եղբայր ուրիշ ամէն սկաուտի»։ Կէտ մըն է այս, որուն վրայ լաւ կ՛ըլլայ եթէ խորհուի հիմնականէ իսկ, չհանդիպելու համար անախորժ դէպքերու։

Աւելի պարզ արտայայտուելով, բսեմ որ, Ֆրանսայի մէջ ազգին անդին գործող Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղեր պէտք չէ որ հակառակորդի աչքերով դիտեն նոր ծնող Միութիւնը — եւ փոխադարձաբար —, այլ զայն նկատեն իբրեւ իրենց մէկ եղբայրը, որ ստանձնած է սկաուտական շարժումը առաջնորդելու հոգը։ Այսպէսով ան իրենց բեռն է որ թեթեւցուցած է։ Իրենց կը մնայ ալ աւելի զօրաւոր թափով մը ույժ տալ մարզական — (ֆութպոլ եւ մանաւանդ՝ աթլէթիզմ) — խումբերուն եւ զարգանալ այդ ճամբով։ Ապագային երբ երկու կազմակերպութիւնները միացնելով հաւանականութիւն ըլլայ զօրաւոր միութիւն երեւան հանել, այն ժամանակ կարելի է խորհիլ այդ մասին։

Այժմ Ֆրանսայի մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը թող քալէ միայն մարզական գետնի վրայ, իսկ «Հայ Սկաուտներու» Միութիւնը իր կոչումին համապատասխան ճամբով։ Երկուքին համար ալ յաջողութիւնը պատրաստ է՝ եթէ իրենց վարիչները լրջօրէն լծուին աշխատանքի, եւ, մանաւանդ՝ եթէ գոյնզգոյն մարմիններ ու կուսակցութիւններ զգուշանան այլեւս ջուրերը պղտորելու իրենց վատառողջ մարզանքներով։

Վ. Մ.

ՆԵՐՔԻՆ ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԸ ԾԱԼՔԵՐԸ

(ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ)

«Ցուսաբեր»ի Պէյրութի թղթակիցը ծիսուեալ պերճախօս տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Ս Ցերունիի սպանութենէն մօտ քանի մը ամիս առաջ աջակողմի եւ ձախակողմի հնչակեանները կ՛որոշեն ընդհ. ժողով մը գումարել։ Ժողովի վայր կ՛ընտրեն «Մասիս» սրճարանը, որ կը գտնուի քէմփի հարաւային կողմը եւ յայտնի է ժողովուրդին իր վատ համբաւով։ «Մասիս»ի տէրը, Թաթուլեան, արդէն վեց ամիսով դատապարտուած է բանտարկութեան, գողութեան պատճառով։

Ժողովին ներկայ եղած են գրեթէ բոլոր հնչակեանները, օրակարգի՝ մէջ ունենալով զանազան խնդիրներ։

Մաս մը հնչակեաններ կը քննադատեն Աղազարեանը պաշտպանողները, անոր համար, որ Աղազարեանի դատին պատճառով բոլոր անդամները ստիպուած էին նիւթական մեծ զոհողութիւններ ընել. նոյնպէս կը քննադատեն Վաճան Վարդապետեանի պէս մարդուն սպանիչը մինչեւ վերջ պաշտպանելուն համար։ Այսպիսի քննադատութիւններէ յետոյ հացին աղմուկ կ՛ելլէ հակ… կողմէն այն իմաստով, թէ խնդիրները շատոնց կարգադր… են եւ փաստաբանին … պարտքը կուսակցութիւնը վճարէ ամէն միջոցներով։

Եղբէֆիէ թաղին մէջ … մը ունէին Աղազարեանի … տաբանին պարտքին մէկ … վճարելու համար, որոշած … խել եւ արդէն մինչեւ … 25 սմ ոսկի ծախած … րած են փաստաբանին … անդամներէն մէկ քանին … նադատեն Աղազարեանին … Ակումբի ծախուիլը եւ … ներու մէջ ժողով գումար…

Պէյրութի քէմփին մէ… չակեան գրավաճառ մը … մինչեւ այն ատեն Աղազ… դէպքերու ժամանակ … գանձապահ եղած է եւ … Նոր Կեանք» կը ստանայ ծախե… մար։ Թերթի հրատարակ… ատեն այս գրավաճառ … ցորիկեանը գրեթէ ոեւէ … գրկած չէ թերթին։ Թերթ… ութիւնը քանիցս պաշտ… թէ անպաշտօն կը գրէ իրե… մական շատ փոյթ … համար, բայց իրուր ցո… փոխանակ դրամ ղրկելու … հակապրոպագանդ ընել. Թ… Նոր Կեանք» այլեւս մեր … թիւնը չարաչար կը գործա… հնչակեան կուսակցութիւն… ներկայացներ, թէ դաշնակ… ներու կողմէ կաշառուած … գոգ ձեռ քը խաղալիք եղա… դաշնակցական լուսանկարն… է թերթին մէջ եւ այլն …

Այս ձեւով կը յաջողի … տգէտներ ալ առնել եւ … աղմուկ հանել ժողովին մէ… Նոր Կեանք»եաններ կը սկսին … պանել Թերթի ուղղութիւ… կ՛առաջարկեն հետեւիլ … րունին, ցորիկեան եւ … դէմ կ՛արտայայտուին … Նոր Կեանք»ին, իսկ թեր… յայտուին վաճագնեա… եան, Միհրան Զավուշ… եւ Ղումրոեան։

Ժողովականներուն … կ՛առաջարկէ պէյրութի … Ֆիւզը ենթարկել, Հալէպ… նին, որ կապուած է գրե… չհիլիկներու հետ Եղ… բացարձակապէս դէմ է … կիրառ բանած ուղղութեան… նաւորապէս ազգայնակա… տարածման տեսակէտով … դէմ անոր համար, … միշտ կ՛այպանէ բոլշ… ծունէութիւնը առ հասա… սիոյ եւ մասնաւորապէ… յաստանի մէջ։

Ժողովի մէկ մաս… գնահատէ «Նոր Կեանք»… նէութիւնը ընդհանրապէ… ղափարական ոգին արդար… առնմային գաղափարականու… պանման համար։ Այս … սակէտը պաշտպանողներէն … Վաճագն Նալպանտեան … յաստանէն նոր եկած … երկու ամիս դէպքէն առ… սած է հետեւեալը. «Ես … տանը տեսայ եւ ամէն … գեկացայ, մեր գործը դ… թեան հետ է արտասահ… անոր յաղթելու համար … ուած ենք ազգայնակա… պրոպագանդա ընելու … Նալպանտեան կ՛առաջար… րութեան մասնաճիւղ … րեկին Աշտարակ նոր … եւ իրարանցում մը … ուրիշներ կը սկսին … խօսիլ Նալպանտեանի … բոլորէն վերջը … բաժանումը։

Ցերունիի կողմնակ… անմիջապէս կ՛որոշեն …

բի անունը «Ցաւրոս» դնել։ Այս խումբին կը մասնակցին խորհրդային ուղղութեան յարողները, որոնցմէ կարելի է յիշել անուններ ժամկոչեանի, Իլօեանի, Ցօնիկեանի, Նաճարեանի, Վեհունիի եւ Եռկարին։ Կ'որոշուի մասնաճիւղը կապել Հալէպի կեդրոնին։

Վահագն Նալպանտեանի ղեկավարութեամբ կը կազմուի «Փոքր Հայքի» խումբը, ունենալով «Նոր Երկիր»եան եւ ազգայնական Հին Հնչակեան ուղղութիւն։ Այս խումբին կը յարին Շավուշ, Միհրան Պոլսեցեան, Խրնձեան եւ ուրիշներ։ Մասնաճիւղը կը կապեն Փարիզին։

Ժողովի վերջաւորութեան ընթացքին Ցխրունիի կողմնակիցներէն մէկ քանին կը սկսին անարգել Նալպանտեանը։ Իսկ Նալպանտեանի մարդիկն ալ ետ չեն մնար այս տեսակէտով ու երկու խումբերուն միջեւ կը սկսի կռիւ։ Քանի մը աթոռ կոտրելէ յետոյ, ժողովը վերջ կը գտնէ, իրարու սպառնական խօսքերով։

Վահագն Նալպանտեան Հին Հնչակեաններէն է, մասնակցած է 1895—1896 ապստամբութեան կռիւներուն Հայաստանի մէջ։

Ի՞նչ գործ կ'ընէր, ինչո՞վ կ'ապրէր, ոչ ոք գիտէ։ Որոշ է միայն այն, որ գոհ չէր Պէյրութի բոլշեւիկ Հնչակեաններէն։ Անոր հոս գալէն յետոյ, ինչպէս բսինք, բաժանումը տեղի ունեցաւ Հնչակեաններու միջեւ։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ

Փարիզի փուռերու աշխատաւորները համաժողով մը ունեցան անցեալ օր, արհեստակցական կարգ մը խնդիրներու շուրջ խորհրդակցելու համար։ Մէկ քանի հռետորներ լսելէ յետոյ, հացագործները քուէարկեցին բանաձեւ մը, որուն համաձայն, սկզբունքով կ'ընդունին գործադուլ յայտարարել, եթէ մինչեւ 15 օր չստանան օրավարձքի յաւելում, որական միայն 8 ժամուան աշխատանքի եւ կիրակնօրեայ հանգիստի իրաւունք։

Փռապաններու սէնտիքան այս առթիւ կը յայտնէ թէ, երկարատեւէն վերհաղագործ բանուորներու կողմէ ստացած է կարգ մը պահանջներ, որոնց գոհացում տալ իր ձեռքը չէ բոլորովին։ Բանուորներու եւ փռապաններու միջեւ բանակցութիւններ եղած են եւ բանուորները գիտեն թէ մանաւանդ 8 ժամուան աշխատանքի հարցին կարգադրութիւնը սէնտիքայէն չէ կախուած։

Փուռերու մէջ, ութը ժամուան աշխատանքը այն ատեն միայն կարելի կ'ըլլայ կիրարկել, երբ կառավարութիւնը այդ մասին, անհրաժեշտ կանոնագրութիւն մը մշակէ։ Բայց Աշխատանքի Նախարարութիւնը կը վարանի, որովհետեւ 8 ժամուան աշխատանքը նախ պիտի խանգարէ փուռերու գործը, պիտի դժուարացնէ հացի արտադրութիւնը, մանաւանդ արուարձաններու մէջ, եւ պիտի պարտադրէ օրավարձքերու վրայ յաւելում մը, եւ այս բոլորը պատճառ պիտի դառնան բարձրացնելու հացին գինը։

Իսկ բանուորական սէնտիքան կը յայտնէ թէ փռապանները ինչպէս նաեւ կառավարութիւնը կ'օրօրեն բանուորները։ Փռապանները ընդունած են թէ բանուորներու կողմէ օրավարձքի յաւելման պահանջները շատ համեստ են. բայց տակաւին, ըստ այնմ կարգադրութիւն մը չեն ըրած։

Բանուորները կը պահանջեն նաեւ որ փուռի բոլոր աշխատաւորներն ստանան նոյն օրավարձքը եւ բոլորն ալ պարտադրաբար վայելեն շաբաթական հանգիստի իրաւունքը, որ թէեւ օրէնքով ընդունուած է, բայց յաճախ զանց կ'առնուի։

Փռապաններէն շատերը կը պահանջեն իրենց բանուորներէն որ իրենց հանգստի կէս օրը զոհեն աշխատանքի։ Բայց երբեմն, զանոնք կ'աշխատցնեն մինչեւ իրիկուն։

Բանուորները որոշած են իրենց պահանջներուն գոհացում ստանալու համար, որ եւ է գիջում չընել, մինչեւ մարտի 20ը դիմել հաշտարար միջոցներու, եւ յետոյ միայն, գործադուլ յայտարարել։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԻՍԿ ՄԵ՞ՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տեղահանուելով իր ծննդավայրէն, մեր շրջանը ինկած էր բարեկամս իր ընտանիքով եւ բախտաւոր կը նկատէր ինքզինքը որ Քէօթահիան հակառակ տեղացի թուրքերէն շատերուն բուռն փափաքին, չէր տեղահանուած։

Բարեկամս ամբողջ ընդհանուր պատերազմի ընթացքին խաղաղ ու հանգիստ կեանք մը անցընելէ վերջ, կլորիկ գումար մըն ալ աւելցնելով Զինադադարին կը դառնայ իր բնագաւառը։ Կրկին երջանիկ է որ Քէմալի վերջին հալածանքներէն ազատուելով, հաստատուած է հոս, այս ազատ երկրի մեծ նաւահանգիստը։ Հակառակ նիւթապէս լաւ դիրք ունենալուն եւ հայախօս ալ ըլլալուն, միշտ կ'ապրի չէզոքացած ու անտարբեր ազգային բարենպատակ ձեռնարկներու հանդէպ։

Երկու օր առաջ սրճարանի մը անկիւնը երբ կը խօսէինք Հայրենակցական Միութիւններու օգտակարութեան մասին, բարեկամս գիտել տուաւ.

— Դուք կը ճառէք Հայրենակցական Միութիւններէն, սակայն դուք ձեր միութիւնը չունիք։

Երբ այս խօսքը քարը ինկաւ գլխուս, ջանացի արդարացնել նախ զիս, ապա հայրենակիցներս, անշուշտ անհիմն պատճառաբանութիւններով։

— Արդարանալու անգոր ճիգ է որ կը փորձէք, բսաւ ուրիշ ընկեր մը. յիսունէ աւելի երիտասարդներ ունիք, բոլորն ալ գործի ընդունակ. եթէ կամք ունենաք, կրնաք անմիջապէս Հայրենակցական Միութիւն մը կազմել եւ օգտակար ըլլալ ձեր հայրենակիցներուն։

Մնացի ընկճուած եւ ուզեցի փոխել խօսակցութեան նիւթը, որովհետեւ գիտէի եւ կը զգայի որ դատապարտելի էր քէօթահիացիներու անտարբերութիւնը ազգային կազմակերպչական գործերուն հանդէպ։

Այս առթիւ կոչ կ'ընեմ մեր հայրենակիցներուն, որ ապացուցանեն թէ քէօթահիացիներն ալ կրնան կազմակերպուիլ, թէ անոնք ալ ունին ազգային սէր, ճիգ ու կորով։

Հայրենակիցնե՛ր, Փիլիպէի մէջ մենք ունինք բաւական թիւով ընտանիքներ որոնք մեծ երկրաշարժէն ցնցուած, կը կարօտին համեմատաբար բախտաւոր հայրենակիցներու նիւթական ու բարոյական օգնութեան։

Ունինք նաեւ Կոմիտաս վարդապետ մը, որ իր օրերը կը համրէ յիմարանոցին մէջ։

Ինչո՞ւ այս անհոգութիւնը։

Ե՞րբ պիտի նետենք քէօթահիայի հինցած լաթերը մեր կոնակներէն։

Ս. Միլտոնեան

ՓԵՏՐ. 18 ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ 5 մարտ, (Սեփ. թղթ.) Շաբաթ երեկոյեան երկսեռ բազմութիւն մը փութացած էր Գ. Թաղապետարանի սրահը, իր յարգանքի բաժինը բերելու փետր. 18ի 8րդ տարեդարձի տօնակատարութեան։ Սեղանին երկու կողմերը կիսածալ գրուած էր ազգային եռագոյնը։ Ընկ. Ե. Նիկողոսեան հանդէսը բացուած յայտարարեց "Բամ փորոտանով" զոր նուագեց ջութակի վրայ ընկ. Մելքոնեան։ Բազմաթիւ խօսքին մէջ ընկերը պարզելով փետր. 18ի նշանակութիւնը, մէջբերումներ ըրաւ 1920 դեկտ. 2ին ստորագրուած դաշնագրէն։ «Հաւատարմաւորները իրենց խոստումներէն եւ ոչ մէկը յարգեցին, զօրքեր, զօրավարներ եւ մաուզերականներ աքսորելով Ռուսիոյ խորերը, ուրիշներ տեղն ու տեղը կացինահար ըրին բանտին մէջ»։ Արտասանութիւններ ըրին ընկ. Արամ Գառնէ եւ Գ. Միսաք Ղազարեան։ Գաղութիս ծանօթ դէմքերէն Գ. Լաթիֆեան սիրայօժար մասնակցութիւնը բերաւ մեներգելով «Ա՛յ սարեր. Թառամեցաւ»։ Օրուան բանախօսն ընկ. Վ. Զուլլէրեան մէջբերումներ ընելով Ֆրանսական յեղափոխութենէն, բսաւ. «Ֆրանսական ժողովուրդն ալ չհանդուրժելով տակաւ միապետի բռնապետական ռէժիմին, գրոհ տալով գրաւեց «Պաստիլը»։ Հայ ժողովուրդը մանաւանդ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Աքիլլէսի զրահը պէտք է ունենայ, որպէս զի կարենայ դիմանալ աջէն ու ձախէն եղած բոլոր հարուածներուն։ Փետր. 18ի ստեղծումով հայ ժողովուրդը ունեցաւ 20րդ դարու Վարդանանցը»։

Խանդավառ ծափերու մէջ հանդէսը փակուեցաւ ուշ ատեն։

Վարուժան

ՊՈՒՈՒԿՈՒԱՆ 3 մարտ.— Նախորդ գրութեամբս խօսած էի մեր գաղութի կեանքի մասին։

Փետր. 18ի առթիւ կազմակերպուած էր հանդէս մը, մարտ 3ի կիրակին ժամը 2.30ին։ Պուակուան-Ժալիէօի Հայերը գրաւած էին նստարանները, եռագոյն զարդանկարով։ Նախագահ Օր. Մարի երկու խօսքով բացատրեց հաւաքման նպատակը։ Երգիչ խումբը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։ Եղան արտասանութիւններ։ Ջութակի վրայ նուագուեցաւ «Բամ փորոտան»ը։ «Սեւ խաւար»ը երգեց Ցիկին Քիսկանեան, խոր տպաւորութիւն ձգելով ներկաներուն վրայ։ «Հայաստան»ը երգեց Ց. Գալուստեան։ Դարձեալ երգիչ խումբը երգեց «Յառաջ նահատակ»ը, «Ո՞ւր է աշխարհ Հայաստան»։ Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ն. Ճանկէօզեան, որ Լիոնէն հրաւիրուած էր։ Ընկերը երկարօրէն ծանրացաւ Փետր. 18ի ծագման եւ արժէքին վրայ եւ զայն նմանցուց Վարդանանցի հետ։

Ժողովուրդը մեկնեցաւ խոր տպաւորութեան տակ, մաղթելով որ այսպիսի հաւաքոյթներ յաճախ տեղի ունենան։

Գ. Պէյկիրճեան

ԵՈԶԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Եոզկատի եւ գաւառներու հայրենակցական միութեան մը անհրաժեշտութիւնը զգալով, քանի մը հայրենասէր անձերու խորհրդակցութեամբ կազմուած էր, 1928ի սկիզբները, Եոզկատի եւ շրջականներու Հայրենակցական Միութիւնը։ Մէկ տարուան գործունէութենէն քաջալերուելով, կոչ կ'ընենք Ֆրանսա հաստատուած բոլոր հայրենակիցներուն, որ կազմեն մասնաճիւղեր իրենց գտնուած քաղաքներուն մէջ։

Միութեանս նպատակն է սերտ յարաբերութիւն պահել եւ բոլոր հայրենակիցներուն հետ որ կը գտնուին օտար հորիզոնի տակ։ Վարչութեան անդամներն են.— Ատենապետ՝ Ա. Դաշնակեան, Ատենադպիր՝ Գ. Դանիէլեան, գանձապետ՝ Ճ. Գարիպեան, խորհրդական՝ Կ. Գոյանեան եւ Հ. Այվազեան։

ԾԱՆՕԹ — Կը խնդրենք բոլոր թերթերէն արտատպել սոյն կոչը։ Հասցէ.— Գ. Դանիէլեան B. V. de Paris, en face no. 100, Marseille.

Վարչութիւն

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կիրակի օր Մարսէյլի Fernand-Buisson մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցած մրցումը կրկնապէս շահեկան էր։

Մրցորդներն էին Փարիզի Club Françaisն, որուն կը մասնակցի Ս. Կարապետեան եւ F. C. de Sèteը։ Դաշտը իրական իմաստով լեցուած էր ժամանակէն շատ առաջ։ Սպառած տոմսերու պաշտօնական թիւն է 11,400, հասոյթը՝ 76,000 ֆրանքէ աւելի։

Խաղը սկսաւ ժամը 3ին։ Սէթ անմիջական վայրէջքով մը ուզեց շփոթեցնել հակառակորդը՝ որ շնորհիւ իր զօրաւոր վերջապահներուն՝ կրցաւ այդ անակնկալ վտանգը հեռացնել։ Այնուհետեւ Club Françaisն քսան վայրկեանէ աւելի վարեց խաղը, առանց դրական արդիւնք մը քաղելու եւ առաջին բաժնի վերջաւորութեան արդէն տկարացած կը քաշուէր իր դիրքերուն վրայ։ Առաջին մասը լրացաւ առանց նշանակէտի։

Երկրորդը ծայրէ ի ծայր նպաստաւոր էր Սէթին, որ տիրեց, թէեւ իր յաճախակի վայրէջքները երկար ժամանակ ապարդիւն մնացին, շնորհիւ Club Françaisի անգլիացի խմբապետ եւ վերջապահ Parkesի պաշտպանութեան եւ բերդապահ Lozèsի ճարպիկ խաղին։ Վերջաւորութեան տասը վայրկեան մնացած, Սէթի նմանապէս անգլիացի խմբապետ Barette ուժեղ հարուածով մը առաջին կէտը նշանակեց, ապահովելով իր խումբին յաղթանակը։ Խաղը վերջացաւ 0ի դէմ 1ով, ի նպաստ F. C. de Sèteի եւ Club Français զրկուեցաւ բաժակի մրցումներու quart de finaleի մասնակցելու իրաւունքէն։

Պէտք է ըսել որ Սէթ արժանի էր յաղթանակը տանելու, որովհետեւ առաջին կիսախաղի վերջաւորութեան եւ երկրորդ կիսախաղի ամբողջ ընթացքին տիրապետեց իր հակառակորդին։ Սակայն փարիզցիներու խաղը աւելի հաճելի եւ ճաշակաւոր էր։ Պէտք է նկատի ունենալ նաեւ սա պարագան թէ հանդիսատեսներու հարիւրին 90ը իբրեւ ճշմարիտ հարաւցիներ, Սէթի կողմնակից էին եւ իրենց արտայայտութիւնները եւ աղաղակները որքան կը քաջալերէին այս վերջինը այնքան կը վնասէին Club Françaisի կորովին։

Ս. Կարապետեան սիրուն խաղ մը ցուցադրելով հանդերձ, չկրցաւ իր ամբողջ կարողութիւնն արտայայտել։ Մենք տեսեր ենք զինք աւելի ճարպիկ եւ մանաւանդ շատ աւելի արագ։ Սակայն տեղական թերթերը գովեստով կը խօսին իր մասին։ Provence-Sports, Club Françaisի լաւագոյն յառաջապահը կը նկատէ զայն, իսկ ուրիշներ վարպետ ֆութպոլիստ մը։

Բաւական թուով հայ երիտասարդներ եւս ներկայ էին մրցման, անշուշտ Կարապետեանի ներկայութենէն հրապուրուած։ Մրցումէն վերջ շրջապատեցին զինքը մինչեւ ինքնաշարժ։

Թ.

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՁԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

Սիրելի ընթերցողներ,

Զուտ գործաւորական մեր գաղութը պիտի բանայ դպրոց մը։ Մեծ քաղաքի մը մէջ նման ձեռնարկ մը կապուած է ահագին հոգերու հետ։ Շրջաբերութեան հանած ենք նուիրատոմսեր ի նպաստ [illegible] մանկապարտէզի մը։ *Յառաջի* ընթերցողներուն բաժինը *միայն յիսուն հատ* ղրկած ենք *Յառաջի* խմբագրատունը։ Յիսուն (50) տոմսի ամբողջական արժէքն է երկու հազար հինգ հարիւր (2500) ֆրանքի համեստ գումար մը։ Դուք որ տասնեակ հազարներ տուիք ուրիշ առթիւ, յոյս ունինք որ այս փոքրիկ գումարն ալ կուտաք Լիոնի տղոց, որոնք յուսալից կը նային ձեզի եւ այբբենարան կը խնդրեն ձեզմէ, Մեսրոպի տառերով Հա-յաս-տան հեգելու համար։

Երկու, երեք, չորս հոգիներ միանալով, նուիրատոմս մը պահանջեցէք «Յառաջ»էն, *ի նպաստ Լիոնահայ դպրոցին։*

Ծանօթ.— Կրթական յանձնախումբին հասցէն.— Mme A. Mgrditchian. 202, Rue Boileau, Lyon.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Անակնկալի եկած Թուրքեր, ապաստանած տուներու մէջ, գաղտագողի կը դիտէին եւ չէին համարձակեր ո՛չ եւ է դիտողութիւն ընել։

Ցէյթունեան եղբայրները հանեցին այնպիսի համբաւ մը որ ամբողջ շրջանը կը սոսկար։ Անոնց քանի մը յանդուգն քաջագործութիւնները բաւական եղան, որպէսզի Թուրք ամբոխը քիչ մը խոհեմանայ եւ Հայերու դէմ թշնամական փորձ չընէ, քանի մը տարիներ։

Երկրորդ շրջանը, 1875-1895, անցաւ ամուլ ու անգործ, որովհետեւ կեանքը խաղաղ էր։ Թէեւ Թուրքերը այդ փոխանցման շրջանին, նորէն գաղտնախորհուրդ նոր ծրագիրներ որոճացեր էին, իրենց գարշելի գործը այս անգամ նոր թափով մը գլուխ հանելու համար։

Երրորդ շրջանը կը կազմէ 1895—1914։

Մինչեւ 1895—96ի հայկական սարսափներն ու ջարդերը, նըման դէպքեր նախատեսող զրոյցներ միշտ անպակաս եղած են։ Նոր գիւղի Հայերը եւս որոշ մղձաւանջի տակ ապրած են։ Անոնք միշտ ալ կասկածով դիտած են կացութիւնը, իմանալով որ Թուրքերը կը պատրաստուին, մանաւանդ Զատկի խաւարումի գիշերը, երբ գիւղին բոլոր Հայերը եկեղեցի կը հաւաքուէին, պաշարել եւ ջարդել Հայերը եկեղեցիին մէջ իսկ, անպաշտպան ոչխարներու նման։ Սակայն Հայերը չէին քնանար, այլ զգուշական բոլոր միջոցները ձեռք կ'առնէին կանխաւ։ Ցանենակնոց 4—5 զինուած խումբեր, Աւագ Հինգշաբթի մինչեւ կէս գիշերին կը շրջէին գիւղին չորս բոլորտիքը, ուր պահակներու շղթայ մը կար։ Անոնք ունէին շրջուն պահակներ եւս որ յարաբերութիւնը կ'ապահովէր գիւղի ժողովուրդին հետ։ Այդ միջոցներուն մասին որոշ տեղեկութիւն առնող Թուրքերը իրենց տեղերէն չէին շարժած, ո՛ր եւ է ատեն։

1895—96 Թուականներուն, լաւ չեմ յիշեր որ ամսուն, Եղասար կոչուած քաղաքի մը մէջ, չորեքշաբթի պազարի օրով, շուկային մէջ գտնուող Հայերու վրայ ջարդ մը կատարուեր էր Թուրք ամբոխին կողմէ, որու միջոցին սպաննուեր էին 120ի չափ Հայեր։ Կը պատմէին թէ կարմիր գազանին՝ Սուլթան Համիտի կողմէ հրովարտակ մը ղրկուած էր, Հայերը ջարդելու համար։ Այս հրամանը շուտով արձագանգ կը գտնէ ամբողջ շրջանին գիւղերուն մէջ, ուր տեղ տեղ կը շարժին, շատ մը տեղեր ալ կը զգուշանան։ Ջարդի լուրը հացի հասած, «պազարճի» Թուրքեր ճամբայ չեն ելլեր, ու անմիջապէս սուրհանդակներ կը ղրկեն շրջակայ տասնէ աւելի գիւղերը, որպէսզի կէս գիշերին, զինուած խումբերով, ժողովուրդը, մանաւանդ երիտասարդութիւնը փութան Նոր Գիւղ, Հինգշաբթի առաւօտուն, գալիք պաշտօնական հրամանի մը վրայ ջարդելու համար Հայերը, «կեավուր»ները։ Այդ մասին սակայն կանխաւ լուր կրցեր էին ստանալ նաեւ Հայերը, եւ իրենց ունեցած միջոցներով, կէս գիշերին պատրաստ էին դիմադրելու։ Մինչեւ առաւօտ զէնքի եւ ռազմանիւթի պատրաստութիւններ գնդակ թափել եւ փամփուշտներ լեցնել, կըռուելու ձեւեր որոշել եւլն։

Հինգշաբթի առաւօտ արշալոյսին Հայերը տեսան որ, գիւղը պաշարման տակ առնուած է, ցեղացի եւ օտարազգի Թուրքերէ զինուած խումբեր շրջան կ'ընէին գիւղին չորս բոլորտիքը, իսկ ուրիշ խումբեր ալ մասնաւոր կէտերու վրայ կը սպասէին, կազմ ու պատրաստ գործի ձեռնարկելու։ Այդ օր որեւէ Հայ դուրս չձգուեցաւ, իսկ տղաքը ոչ բանէ մը տեղեակ չէին, երբ իրենց խաղերով կը մօտենային շղթային, խիստ կշտամբանքի առարկայ կը դառնային։ Անգամ մը, անոնցմէ մէկը, 4—5 տարեկան, թուրքի մը կողմէ ստացաւ դաշոյնի հարուած մը եւ քիչ մը վերջ մեռաւ տուն չհասած։

Թուրք շղթան զօրաւոր էր բերդին բոլորտիքը։

Արեւը կը բարձրանար տակաւ։ Թուրք ամբոխը, անհամբեր էր, եւ ակռայ կը կրճտէր շարունակ։ Կատղած շուներու նման փրփրոտ լորձունքներ կը ժայթքէին անոնց բերաններէն։ Վայրկեանէ վայրկեան, հրահանգի կը սպասէին, կոտորածը սկսելու համար թէ ի՛նչ գազանային մտածումներ, ճիւաղային խորհուրդներ կը յղանային Թուրքերը այդ ժամերուն, ջարդի ձեւերուն ու եղանակներու մասին, դժուար է նկարագրել։

Իսկ անզէն Հայերը, որքան ալ փոքրաթիւ, իրենց կարգին կը սպասէին Թուրքերու գործի սկսելուն։ Անոնք, կէս գիշերէն իսկ, անհրաժեշտ կարգադրութիւնները ըրեր էին։ Գիւղի մուտքերուն վրայ, մասնաւոր տուներու մէջ, կազմ ու պատրաստ խումբեր զէն ի ձեռին կեցած էին պաղարիւն, եւ կը հսկէին արթուն ու շրջահայեաց։ Ամէն մարդ կը կարծէր թէ, ա՛լ վայրկեանները կը համրուէին Հայոց կեանքին։

Բայց, հրաշքի պէս բան մը հարցը լուծեց, ի նպաստ Հայերուն։ Անոնք որքան ալ էջ նահատակ ըլլալու միտք չունենային, եւ թերեւս տասնապատիկը վրէժ լուծէին Թուրքերէն, սակայն կասկած չկար որ վերջը պիտի պարտուէին ու ջարդուէին, իրենց պատուոյ դիրքերուն վրայ ամուր կենալով հանդերձ։

(3) Կ. ՍԵՒԵԱՆ

սիրութիւնները պիտի արձանագրուին տնտեսական ընդհանուր ծրագրին վրայ, որ այժմ պատրաստութեան մէջ է։

∴ Լիազօր դեսպան Պրիւէր ֆրանսական մարզպանի Դամասկոսի պատուիրակ անուանուած ըլլալով, իր պաշտօնին ձեռնարկեց մարտ 7ին։

Փոքրամասնութեանց խնդիրը

Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը փակեց վիճաբանութիւնները փոքրամասնութեանց խնդրին մասին, առանց առարկութեան ընդունելով Ճափոնի պատուիրակ Ատաչիի ներկայացուցած բանաձեւը։

Այդ բանաձեւին հիման վրայ, Խորհուրդը պաշտօն յանձնեց Ատաչիի, որ Անգլիոյ ներկայացուցիչ Սըր Օսթըն Չէմպըլէյնի եւ Սպանիոյ ներկայացուցիչ Քինոնէս տը Լէոնի հետ միասին պատրաստեն տեղեկագիր մը՝ ներկայացնելու համար Խորհուրդի յունիսի նիստին։ Տեղեկագիրը նկատի պիտի առնէ Քանատայի եւ Գերմանիոյ ներկայացուցիչներուն պարզած տեսակէտները եւ խնդրի վիճաբանութեան պահուն յայտնուած միտքերը։

Խորհուրդը յետոյ զբաղեցաւ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ ափիոնը արգիլելու համար քննիչ մարմին մը ստեղծելու խնդրով։

Վէրա Քրուզ վերագրաւուած

Մեքսիկեան կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը հաղորդէ թէ կառավարական զօրքերը գրաւեցին Վէրա Քրուզը՝ ամբողջ օր մը տեւող կռիւներէ յետոյ, որոնց ընթացքին շատեր սպաննուեցան, ի մէջ այլոց երեք ապստամբ զօրավարներ։ Քաղաքի գրաւումէն առաջ գիրկընդխառն կռիւներ տեղի ունեցան փողոցներուն մէջ ապստամբ եւ հաւատարիմ զինուորներու միջեւ։ Սպանդը վերջ գտաւ միջնորդութեանը վրայ հիւպատոսական մարմինին, որ զինադուլ առաջարկեց։

Ապստամբական շարժման ղեկավար զօր. Ակուիրրէ հրաւիրուած ըլլալով մեկնիլ Վէրա Քրուզէն, մարտանաւի մը մէջ ապաստանած է, կամ նահանգին հիւսիսակողմի անտառները փախած է, ետեւը ձգելով իր կուսակիցներէն 600 հոգի։

Մոնթէրէյ միջնաբերդի ապստամբ հրամանատար զօր. Էսքուպար ա՛յնքան արագ փախաւ, որ մէկ միլիոն փամփուշտ եւ մեծաքանակ զէնք ձգեց կառավարական զօրքին ձեռքը։ Զօր. Լափէզ ձերբակալուեցաւ Միքօաքա նահանգին մէջ, երբ կը ջանար պահակազօրքը ապստամբներուն կողմը շահիլ։ Զօրավարը անմիջապէս գնդակահարուեցաւ։ Այս մարզը դահիճը եղած էր 500 հոգիի։

Ապստամբութիւնը կարելի է զսպուած համարել։ Կառավարութիւնը հրովարտակով մը հրամայեց գրաւել ապստամբութեան բոլոր վարիչներուն գոյքերը։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Զօր. Նատիր խան, նախկին ընդհ. հրամանատար աֆղանական բանակին, որ վերջերս Նիսէն Աֆղանիստան մեկնած էր, իր եղբօր՝ Շահ Նալի խանի հետ միասին ճամբայ ելած է դէպի Խոսթ՝ հարաւային եւ արեւելեան շրջանի ցեղախումբերը միացնելու եւ յետոյ Պէչէի Սաքայի հետ բանակցելու համար։

Արեւելեան նահանգներուն մէջ ցեղախումբերու մրցակցութիւնները վրդովիչ հանգամանք առած են, սակայն յոյս կայ որ Նատիր խան նպաստաւոր ընդունելութիւն պիտի գտնէ։

Ամանուլլահ թագաւորը կը մնայ Քանտահար, կացութիւնը աւելի լաւ է, սակայն դեռ չէ սկսած իր յառաջխաղացումը դէպի Քապուլ։

Ռումանիոյ-Լեհ գաղտնի դաշնագիր ?

Քովնոյէն (Լիթուանիա) կը հեռագրեն մարտ 8 թուականով.—

Կէս-պաշտօնական «Լիէթուվօս Խտաս» թերթը երէկուան թիւին մէջ կ'անդրադառնայ գաղտնի նոր դաշնագրի մը, որ 1928 հոկտ. 1ին կնքուեր է Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ միջեւ եւ ուղղուած է Ռուսիոյ եւ Լիթուանիոյ դէմ։ Այս դաշնագիրը ստորագրուեր է Մարաշալ Փիլսուտսքիի Պուքրէշ այցելած առենը։

Դաշնագրին գլխաւոր տրամադրութիւնները հետեւեալներն են.

Առաջին վտանգին, դաշնակից զինուորները ընդարձակ եւ արագ յարձակողականի մը կը ձեռնարկեն։ Անմիջապէս որ սպայակոյտները իմանան թէ միւս կողմը պատերազմի կը պատրաստուի, դաշնակից պետութեանց ներկայացուցիչները Վարշաւա պիտի հաւաքուին։ Անկէ պիտի դիմեն Ազգերու Դաշնակցութեան եւ միեւնոյն ժամանակ վերջնագիր պիտի ղրկեն Ռուսիոյ։

Այս վերջնագրով պիտի պահանջեն.— 1.— Անմիջապէս պարպել սահմանի գօտին։ 2.— Անմիջապէս կասեցնել զօրաշարժը։ 3։— Յեղափոխական կազմակերպութիւնները զինաթափ ընել՝ չէզոք երկիրներու հակակշռին տակ։ Եթէ տասը օրուան ընթացքին այս պայմանները չլրացուին, դաշնակից ուժերը յարձակողականի պիտի անցնին։

Անմիջապէս որ թշնամի երկրին մէջ նոր կառավարութիւն մը կազմուի, Լեհաստան եւ Ռումանիա պիտի ճանչնան զայն եւ պիտի դաշնակցին անոր հետ։

Յետոյ կուգան կարգ մը տրամադրութիւններ Լիթուանիոյ մասին։

Հեղինակաւոր շրջանակներու մէջ վերապահութեամբ կ'ընդունին գաղտնի դաշնագրի այս նոր պատմութիւնը։

Անգլիա մտնող օտարականները

Վերջերս ֆրանսական մամուլին մէջ աղմուկ բարձրացաւ թէ անգլիական իշխանութիւնները բժշկական կոպիտ քննութեան կ'ենթարկեն Անգլիա մտնող օտարականները, մանաւանդ Ֆրանսուհիները։

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, Ներքին Նախարարը պատասխանելով այս առթիւ ուղղուած հարցապնդումի մը, բացատրեց թէ ըստ անգլ. օրէնքին, Անգլիա մտնող բոլոր օտարականները ստիպուած են բժշկական քննութեան ենթարկուիլ։

Առողջապահական նախարարին հետ համախորհուրդ կատարուած քննութիւնները երեւան հանած են թէ՛ո՛չ մէկ ֆրանսացի աղջիկ կամ կին նախատական ձեւով քննուած է։ Մնացածը կիներու քննութեան ներկայ կ'ըլլայ միշտ անգլիացի հիւանդապահուհի մը։

Նախարարը խոստացաւ սակայն որ կարգ մը աւելորդ ձեւակերպութիւններ պիտի մեղմացուին։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18''Ը ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

Փոն տ'Օպնայի Շրջ. կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, վաղը կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ազգին Մարտիրոսեան։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ - ԵՐԵԿՈՅԹ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Ի ՊԱՏԻՒ ՏՕՔԹ. ՈՒՈՐԻՍԻ

Այսօրնը. գիշեր ժ. 9ին Ֆլորիտ, 61 Rue M. le Prince. Մէթրօ՝ St. Michel

ԵՐԳ ՆՈՒԱԳ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱԶԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
16 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Salle Victor Hugo, 46bis Rue St. Didier

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ մասնակցութեամբ յայտնի հայ արուեստագէտներու։ Երգ, նուագ, պար, քօթիլեօն, վիճակախաղ, փոստ, եւայլն։ Պիւֆէ։ Տոմսերը այժմէն կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը եւ Կովկաս եւ Ֆլորիտ ճաշարանները։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosny s/Boisի մասնաճիւղին կողմէ

16 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 9.30էն մինչեւ առաւօտ Vincennesի Թաղապետական սրահին մէջ, Rue des Laitières (Place Prévoyance) Porte de Vincennesէն 10 վայրկեան հեռու։

Զօքսի մրցում։ Առաջնակարգ ճազ, հաճելի անակնկալներ, լաւագոյն թանկօ պարող զոյգին սիրուն նուէրներ։

ԳԻՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ
„ԱՆԶՐԵՒ''Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 Ֆր.։ Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէն) 25 ֆրանք։ Փոստի ծախք չկայ։ Դիմել՝ L. Kévonianի 235 Fbg. St. Martin. PARIS (10e).

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԿԱՌԵԼԻ ԿԱՆԽԻԿ

Հ. Յ. Դ.

Փուա Քոլոնպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Իսի-լէ-Մուլինոյի եւ Պիյանքուրի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւն։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայանալ որոշուած ժամուն։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ խումբերըվաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Գ. Թաղապետարանի ժամերգարանը։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւն եւ դասախօսութիւն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լա Լոնտ լէ Մօռ, Յ. Մ — 70,
Շավիլ, Վ. Տ.— 35,
Լիոն, Յ. Փ.— 70,
Մարսէյլ, Գործ.— 676.50,

ԼԻՈՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴ. ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հրապարակ հանած է անդամագրութեան նոր քարտեր։ Կը հրաւիրուին հայ ընթերցողները ստանալու համար իրենց քարտերը։ Պայմանաժամը լրացած եւ չվերադարձուած գիրքերու համար, օրական պիտի գանձուի 25 սանթիմ տուգանք։

Գրադարանը բաց է Բշ., Դշ., Եշ. եւ Ուր. երեկոները ժամը 7 - 9։ Դիմել՝ գրապահ ընկերներ Գ. Սահաթճեանի եւ Ա. Գարօնէի, 202, Rue Boileau, Lyon.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Գեր. Տ. Վռամշապուհ եպիսկ. Քիպարեանի, որ կիրակի կէսօրէ վերջ եկեղեցին քահանայ չգտնուելով, ինքը անձամբ իջաւ հիւանդանոց եւ հայորդւոց մահամերձ ամուսինս։

Այրի Տիկ. Ազատուհի Կասպարեան

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 Ֆրանսերէն (Փ. Ս. Մ. Դաւիթ Բէգ)։

ԽՕՋԱՅԱՑԻ եւ Շրջակայից Հայրենակցական Միութեան ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Թուլուզի Գրադարանի սրահը, Պէլվիլ։

ԼԻՈՆԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 3ին, 34 Rue Villoray, Ա. Մկրտիչեանի բնակարանը, Բ. յարկ։

EMPIRE, Ավենիւ 37 Av. Wagram

Cirque de Paris	Էթոլ Մինիմէլ	ամենալաւն ու աժանը	2-14 ֆրանք

ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՍԳԱՏՕՆ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան բոլոր մասնաճիւղերը այս տարի ստանձնած են Ապրիլ 11/24ի Սգատօնին կազմակերպութիւնը։

Փարիզի Մասնաճիւղը զայն պիտի տօնէ Ապրիլ 28ին, կիրակի գիշեր, Le Petit Journalի ընդարձակ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ հայ բոլոր կազմակերպութիւններուն։

Նոյն օրը հրապարակ պիտի ելլէ Միութեան պարբերականը, Երկունք, 24 էջ, երկսիւնակ, գեղարուեստական բացառիկ բովանդակութեամբ, հայ գրողներու մասնակցութեամբ եւ պատկերազարդ։

Երկունք յետոյ պիտի շարունակուի 16 էջնոց բովանդակութեամբ։

Թէ Միութեան կեդր. վարչութեան եւ թէ Երկունքի համար դրամ յղուած եւ թղթակցութիւն ղրկել՝ հետեւեալ հասցէով. M. Kurkdjian, 247 Bld. Voltaire, Paris (11e).

Կ'ՈՒՂՂՈՒԻ ժէտոյ բոլ կարող վարժ գործաւորուհիներ։ Դիմել՝ ԵՐՈՒԱՆԴ ՊՕՏՈՒՐԵԱՆԻ, 6 Rue l'Echaudé St. Germain, 30 թիւ սենեակ։ Մէթրօ՝ Odéon կամ Mabillon.

IMPRIMERIE - MASSIS - Éditeur
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: E. SOUVIGN[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՄԱՐՏ 1929

10 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 902 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԻՄԱՍՏ ՔԱՇՔՇՈՒՔ

Յունուար 20էն ի վեր, Պէյրութի մէջ զբանտարկուած կը մնան 30-35 հոգի, իբրեւ հետեւանք ծանօթ սպանութեան։

Ճիշդ է որ դատական գործերը դանդաղ կ'ընթանան, մանաւանդ Արեւելքի մէջ. բայց այս հարցին քաշքշուքը իսկապէս անտանելի է, եւ տեղի կուտայ շատ մը ենթադրութիւններու։

Առաջինը այն է զոր քանի մը անգամ յիշեցինք, — կանխակալ կարծիքներու եւ զանազան «ժուռնալ»ներու ազդեցութեան տակ, Պէյրութի մէջ կը փորձեն քաղաքական դատ մը սարքել Դաշնակցութեան դէմ։

Արդարեւ, բուն սպանութեան խնդիրը ձգուած է երկրորդական գետնի վրայ, բայց երեք տասնեակ մարդիկ բանտարկուած կը մնան անիրաւաբար։ Զանազան թուղթերու թարգմանութի՞ւնն է որ կաշկանդուած կը պահէ զանոնք, թէ մարդասպանին փախուստը։ Հակառակ մեր բոլոր պրպտումներուն, չկրցանք հասկնալ այս գաղտնիքը։ Եւ ճիշդ ատոր համար, հագիւ կրնանք զսպել մեր վրդովումը։ Մինչեւ այսօր մեզի հասած պաշտօնական թէ անպաշտօն տեղեկութիւնները աւելորդ անգամ մըն ալ կը հաստատեն, թէ Դաշնակցութիւնը ո՛չ եւ է մասնակցութիւն չունի Յունուար 18ի սպանութեան մէջ։ Բանտարկուած 30-35 հոգին ալ այն մարդիկը չեն, որ այդպիսի գործ կատարեն։ Դեռ երէկ Պէյրութէն Նոր Նամակ մը կը շեշտէր թէ ո՛չ մէկ Դաշնակցական մասնակցութիւն ունի այս արիւնոտ գործին մէջ, կամ տեղեկութիւն՝ անոր կազմակերպութեան մասին։

Զկայ մարդասպանութիւն մը որ ծածուկ մնայ մինչեւ վերջը։ Ոստիկանական եւ դատական իշխանութիւնները տարիներով հետապնդումներ կը կատարեն, եւ վերջապէս կը գտնեն յանցաւորին հետքը։ Բայց ատոր համար պայման չէ ամիսներով բանտի նկուղներուն մէջ պահել բազմաթիւ մարդիկ, մանաւանդ իրենց խառնուածքով եւ ասպարէզով ծանօթ մարդիկ։

Նոյնիսկ անոնք որ նախատրամադրուած են անպատճառ Դաշնակցութեան վերագրելու այս գործը, անոնք ալ այսօր չունին առաջուան վճռականութիւնը։ Առաջին վայնասունը արձակեցին ռամկավար, հնչակեան եւ համայնավար թերթերը, իբրեւ թէ գիւտ մը ըրած ըլլային։ Բայց կարդացէք աւելի վերջը տպուած թերթերը, եւ պիտի տեսնէք որ անոնք ալ ստիճանաբար քաշած են իրենց լեզուն։ Ցետոյ, մէկը միւսէն տարբեր կը մեկնէ։ Եթէ Եգիպտոսի եւ Փարիզի ռամկավար օրկանները Պէյրութի աւելի մօտ ըլլալով, իրենց ուզած պատմութիւնները հիւսեցին առաջին առթիւ, ահա թէ ի՛նչ կը բարբառի հեռաւոր Ամերիկայի «Պայքար ը.

— «Բոլշեւիկ ոստիկանական հետապնդումներ եւ քննութիւնք կը շարունակուին. եւ վերջնական եզրակացութեան մը չեն յանգած. մենք չփութալ չենք զանոնք մեր կողմէն ոեւէ կարծիք յայտնել եւ կը պահենք մեր խօսքը քննութեանց ելքին, ի սրտանց փափաքելով որ այդ ելքը փարատէ այն կասկածները որոնք կը ծանրանան հայ քաղաքական կազմակերպութեան մը վրայ.» (26 փետրուար)։

Իսկ Երեւանցիները կը շարունակեն «հոտառութեամբ» մատնանշել թէ սպանիչը «ոչ ոք կարող էր ըլլալ, եթէ ոչ դաշնակցական մը։»

— «Այդ իրողութեան համոզուած ըլլալ կը թուի Սուրիոյ հասարակական կարծիքը եւ ըստ այնմ միջոցներ ձեռք առնուած են»։ (8 մարտ)։

Այս մատնանշումը կատարելէ առաջ, «Երեւան» պարտք սեպած է նախ լուսաբանել ուրիշ կէտ մը.

— Անոնք (հայ աշխատաւորները) այլեւս գործիք պիտի չըլլան հայ ազգայնական կուսակցութեանց եւ մանաւանդ առաջին առթիւ, Դաշնակցութեան Սուրիոյ մէջ վարած մութ եւ արկածախնդրական քաղաքականութեան, որ մէկ նպատակ կը հետապնդէ, այն է՝ հայ գաղթականութիւնը անջատել բախտակից աշխատաւորութենէն եւ զայն պատրաստել նոր «հաւանականութիւններու», արիւնահեղ դիպուածներու համար»։

Եւ այս մարդիկը եօթը բերնով կը հայհոյեն, երբ կատարեալ պաշարիւնով դիտել կուտանք թէ պարզապէս ջուր կը պղտորեն, պարզ հայերէնով՝ մատնութիւն կ'ընեն, ինչպէս իրենց երէցներն ու վարպետները՝ բուն Երեւանի մէջ. «Դաշնակցութիւնը ուսուցանում էր իր իր բանակին՝ կոտորի՛ր Թուրքին»։

Երբեւի այս մարդիկը տեղեկութիւն չունին Սուրիոյ եւ Լիբանանի իրենց լուսաղբարներուն կատարած քաջագործութիւններէն, եւ կը կարծեն թէ ճերմակ թուղթի վրայ բառակոյտեր թխելով, իրենց ճակատը կը մաքրուի։

Այս էջերուն մէջ իսկ դէպքեր յիշուեցան, անուններ տրուեցան։ Ուրիշ պաշտօնակիցներ աւելի մանրամասն փաստեր տուին։ Այս բոլորը ոչինչ։ Հարկ է պղտորել եւ պղտորել, ստել ու զրպարտել, քսութիւն քսութեան վրայ բարդել, իւղ լեցնել տեղացիներու արդէն ջղագրգիռ հոգեբանութեան վրայ, մրցումի ելլելով կարգ մը թթու եւ թրքաշունչ թերթերու հետ։

Այս բոլորէն յետոյ, ինչո՞ւ զարմանալ որ տակաւին բանտարկուած կը մնան մեր ընկերները…։

Եւ ինչո՞ւ մեղքը բարդել միայն օտարներուն վրայ, եթէ այս պարզ դէպքը յանգի աւելի բարդ կացութեան մը, խանգարելով ամբողջ գաղութի մը հանգիստը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ ՏԽՐՈՒՆԻՆ

Պէյրութէն Թղթակից մը կը գրէ մեզի.—

Պէյրութի ծանօթ սպանութեան առթիւ ձերբակալուածները տակաւին բանտը կը մնան։ Հարցաքննութիւնները կը շարունակուին։ Ո՛չ մէկ ամբաստանութիւն կը ծանրանայ բանտարկուած ընկերներուն վրայ։

Այս օրերս ստուգուեցաւ կարեւոր կէտ մը, որ կրնայ մեծ լոյս սփռել՝ սպանութեան պատճառներուն եւ հեղինակին վրայ։ Սարգիս Տխրունի կենակցած է որբուհիի մը հետ, ամուսնութեան խոստումով, յետոյ լքած։

Ամուսնութեան խոստումը պահած է՝ նոյն իսկ երբ աղջկան դէմքը այրած է Primusի կաղէն։ Սակայն պահ մը եւս կենակցելէ վերջ երեսի վրայ ձգած է զայն։

Սպանութենէն շաբաթ մը առաջ աղջկան եղբայրը եկած է Պաղտատէն եւ առած իր քոյրը, որ մեկնումի պահուն սպառնացած է թէ իր «ախ»ը չպիտի մնայ։

Այս պարագան՝ իր բոլոր մանրամասնութիւններով՝ պիտի հաղորդուի հարցաքննիչ դատաւորին։

ԹՈՒՐՔ ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԸ

Սուրիական թերթի մը թղթակիցը հետեւեալ ուշագրաւ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Թուրք եւ սուրիական սահմանէն.

— Բացի զինուորական համախմբումներէ, Թուրքերը սկսած են չէթէական ընդարձակ կազմակերպութիւններ յառաջացնել Տէօրթ Եօլի եւ Հասայի մէջ, մէկը ուղղակի Ալէքսանտրէթէն Ատանա երկարող գծին վրայ, իսկ միւսը Ամըգէն դէպի հիւսիս — Ատանոսի արեւելեան ստորոտին վրայ, Հալէպ-Օսմանիէ գծին մօտերը։ Զէթէները ի հարկէ տեղափոխուած չեն միայն Տէօրթ-Եօլի եւ Հասայի միջեւ. Թուրք և սուրիական ամբողջ սահմանին մէջ Թուրքերը այս կազմակերպութիւնները կը ստեղծեն եւ նոյնիսկ կանոնաւոր զինուորներ ու զինուորականներ սիվիլ հագուստներով կը մասնակցին անոնց ղեկավարութեան։

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

Ֆրանսայի օդանաւային նախարար Լօրան Էյնաք առջի օր Իտալիա մեկնեցաւ՝ իր պաշտօնատան կարեւոր մասնագէտներուն հետ միասին։

Նախարարը Թորինոյի մէջ պիտի տեսակցի Իտալիոյ օդանաւային փոխ-նախարար Պալպոյի եւ աշխատակիցներուն հետ.

Երկու նախարարները պիտի տեսակցին Ֆրանքօ-իտալական համաձայնութիւն մը կնքելու մասին՝ Միջերկրականի մէջ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի հաստատելիք օդանաւային գիծերուն մասին։ Նախարարական խորհուրդը անկէ առաջ արտօնած էր օդանաւային նախարարը, որ ծրագիր մը պատրաստէ՝ Արեւելքի մէջ Ֆրանսական օդանաւային սպասարկութիւն մը կազմակերպելու համար։

Այս տեսակցութիւնը մաս կը կազմէ այդ ծրագրին։

Գրեցինք թէ մօտ օրէն պաշտօնապէս բացումը պիտի կատարուի Մարսէյլ-Պէյրութ գիծին։

Այս գիծը պիտի անցնի Միջերկրականէն եւ անհրաժեշտ է որ համաձայնութիւններ կնքուին Ֆրանսական եւ իտալական իշխանութեանց միջեւ՝ օդանաւային թղթատարին Իտալիայէն անցքը արտօնելու համար։

Խօսակցութեանց ընթացքին խնդրոյ առարկայ պիտի դառնան մէկ կողմէ՝ Մարսէյլ — Հռոմ — Նափոլի — Աթէնք — Պէյրութ, միւս կողմէ՝ Մարսէյլ — Այաչչիօ — Հռոմ — Թունուզ — Տրիպոլիս — Գահիրէ գիծերը.

ԱՌԱՋԻՆ ՍԱՒԱՌՆՈՐԴ ՀԱՅՈՒՀԻՆ

«Ուստըր Մէրքիւրի» ամերիկեան թերթը կը հրատարակէ Օր. Սօսի Կիլիկեանի նկարը եւ կ'ըսէ թէ ան սկսած է օդանաւորդութեան դասեր առնել։ Այս Հայուհին անցեալ ամառ բազմաթիւ անգամներ օդը բարձրացաւ եւ ա՛յնչափ կը սիրէ օդային թռիչքը, որ այժմ որոշած է կատարեալ օդաչու դառնալ։ Այս Ծ'նունդի աշակերտներուն Օր. Կիլիկեան քանիցս բարձրացաւ օդը։ Հայուհին արդէն բաւական ուսումնասիրած է սաւառնակի բոլոր մասերը եւ անհրաժեշտ պարագային գիտէ թէ ի՛նչ պիտի ընէ օդին մէջ։

Ներկայիս Օր. Սօսի Կիլիկեան կ'ուսումնասիրէ սաւառնորդութիւնը Նիւ Եորքի «Թեւերու Ներքեւ» անուն ընկերակցութեան միջոցաւ եւ կ'ակնկալուի որ շուտով ստանայ ստորհանի բարձրացում։

Ամանուլլահի յետս կոչումը

Քարաչիէն կը հեռագրեն.— Ամանուլլահ որոշած է վճռական ճակատամարտ մը մղել Պէչէի Սաքայի դէմ Թագին տիրանալու համար։

Քանի մը օր առաջ Ամանուլլահ յայտնեց թէ Քանտահարէն Հերաթ պիտի մեկնի։ Ասոր վրայ բոլոր ցեղապետները, որոնք մինչեւ այն ատեն անտարբեր մնացած էին նախկին Թագաւորի կոչերուն, մտատանջութեան մատնուեցան եւ պատուիրակութիւն մը ղրկելով անոր մօտ, խնդրեցին որ մնայ, խոստանալով ամէն կերպ աջակցիլ իրեն։ Ամանուլլահ մնաց Քանտահար եւ հանդիսաւոր արարողութեան մը ընթացքին հրապարակաւ երդուընցաւ «քալել Քապուլի վրայ եւ վերահաստատել Թագաւորութիւնը՝ յանուն Նուիրական Վերարկուին»։

18րդ դարու կէսին, երբ առաջին Տուրանի Թագաւորը՝ Ահմէտ Խան նուաճեց Աֆղանիստանը, Քանտահար բերաւ Նուիրական Վերարկուն, որուն վրայ կանգնեց նշա՛ւոր սրբատուն մը։

Քանի մը օր առաջ, Ամանուլլահ հանդիսաւոր այցելութիւն մը տուաւ Սրբավայրին, Վերարկուն դուրս հանեց եւ ամբողջ ժողովուրդի ներկայութեան ցոյց տուաւ զայն եւ յայտարարեց՝ «Աֆղանիստանի վրայ պիտի Թագաւորէ միայն այն, որուն ձեռքն է այս Վերարկուն»։

Ժողովուրդը երդուընցաւ աջա՛ցիլ իրեն։ Անկէ ի վեր ամէն օր հարիւրաւորներ կը դիմեն՝ զինուորագրուելու համար Ամանուլլահի շարքերուն մէջ։

Ողողումներ Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ ձմեռը մեծ սաստկութեամբ կը շարունակուի Մակեդոնիոյ, Եպիրոսի եւ Թրակիոյ մէջ։ Կացութիւնը աւելի եւս ծանրացաւ նոր ողողումներու պատճառաւ։

Եպիրոսի կարգ կը շրջաններուն մէջ սով կը տիրէ հաղորդակցութեանց դժուարութեան պատճառով։

Կառավարութիւնը իշխանութեանց տրամադրութեան տակ դրաւ անհրաժեշտ գումարները՝ օգնելու համար աղէտեալներուն։

Ուսանողական ցոյց Մատրիտի մէջ

Կացութիւնը չէ խաղաղած դեռ Սպանիոյ մէջ, ուր դիկտատորական վարչաձեւին դէմ դժգոհութիւնը հետզհետէ կ'աճի։

Խլրտում սկսած է ուսանողական շարքերուն մէջ։ Զանազան համալսարաններու ուսանողները պատասխանելով դասադուլի հրամանին՝ աղջի օր ներկայ չեղան դասերուն։

Առաւօտուն կեդրոնական համալսարանը եւ բժշկական վարժարանը պաշարուած էին ոստիկանական զօրաւոր շղթաներով։ Ուսանողական միութեան նախագահը ձերբակալուեցաւ։

Հակառակ ջղագրգիռ վիճակին, քանի մը փրոֆէսէօրներ փորձեցին դասաւանդութիւն կատարել։

Ուսանողներու խումբ մը՝ կարմիր վարագոյր մը փրցնելով համալսարանի տանիքին վրայ տնկեց՝ իբրեւ դրօշակ։

Ոստիկանական միջամտութեան պէտք չմնաց, որովհետեւ համալսարանին վերատեսուչը փակել տուաւ դուռները և առաջքն առաւ անկարգութեանց։ Կարմիր պաստառը շէնքին վրայ ծածանեցաւ կէս ժամ միայն, որովհետեւ չուանը փրթաւ։

Այս միջադէպին վրայ, Նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարելով, որոշեց խիստ միջոցներ ձեռք առնել՝ խռովարար ուսանողներուն դէմ։

Մամուլին հաղորդուած զեկոյց մը կ'ըսէ թէ ուսանողներու ցոյցը քաղաքական հանգամանք ունի։ Կռիւներ պատահեցան դասադուլին մասնակցող յեղափոխական ուսանողներուն և դասադուլի հակառակորդներուն միջեւ։ Ցուցարարները յայտնեցին թէ իրենք այդ շարժումին ձեռնարկեցին, յուսալով որ բռնապետական վարչաձեւը կը քայքայուի։

Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ «վարչաձեւի թշնամիները փորձեցին զինուորական դաւադրութիւն մը, ազգային դրամին և արժեթուղթերուն դէմ յարձակողական մը, քաղաքական դաւադրութիւն մը, բանուորական պրոպագանդա, բայց այս բոլոր փորձերն ալ ձախողեցան, շնորհիւ կառավարութեան ջանքերուն եւ հանրային կարծիքի աջակցութեան»։

Ցունաստան եւ Սերպիա

Ժընեւէն կը հեռագրեն.— Յունաստանի արտաքին նախարար Քարափանոս եւ Եուկոսլաւիոյ արտաքին փոխ-նախարար Քումանուտի հանդիպում մը ունեցան՝ քննելու համար կարգ մը երկրորդական կէտերը այն փրոթոքոլներուն, որոնք վերջնականապէս պիտի ճշդեն Սելանիկի սերպ գօտին։ Այս փրոթոքոլները կը վերաբերին նաւահանգիստի սպասարկութեան, մաքսային դրութեան, երկաթուղիներու եւ թղթատարի։

Հոս այն համոզումը կը տիրէ թէ ճշդումները արագօրէն պիտի կատարուին եւ թէ հաւանաբար ստորագրութիւնը տեղի պիտի ունենայ կիրակի առաւօտ՝ հելլէնեւսերպ բարեկամական դաշնագրին հետ միաժամանակ։

Ուրբաթ իրիկուն Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրոֆ այցելեց Քումանուտիի։ Խօսակցութիւնը դարձաւ Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ կնքուելիք առեւտրական դաշնագրի մասին, որ Զինադադարէն ի վեր երկու երկիրներու միջեւ կնքուած առաջին դաշնագիրը պիտի ըլլայ։

Համայնավար խլրտումներ

Աթէնքէն կը հեռագրեն.— Լաւրիոնի մէջ վեց բանթողներ ձերբակալուեցան։ Ասոր վրայ, գործադուլի մասնակցող հանքագործներ փորձեցին ազատել իրենց ընկերները՝ քարեր նետելով ոստիկան-զօրքի պաշտօնատան վրայ։ Աթէնքէն օգնական ուժեր ճամբայ հանուեցան՝ կարգը վերահաստատելու համար։

Ելեւսիսի մէջ ձերբակալուեցան 13 համայնավարներ։

Այս վերջին քաղաքին մէջ բանթողները վերսկսան աշխատիլ։

Պուլկարեւսերպ բանակցութիւնները

Թանի թղթակիցը կը հեռագրէ Պելկրատէն.— Պուլկար և սերպ պատուիրակներուն միջեւ Փիրոթի մէջ կատարուած բանակցութիւնները յանգեցան դրական արդիւնքներու եւ կը շարունակուին այնպիսի մթնոլորտի մը մէջ, որ լաւ յոյսեր կը ներշնչէ թիւրիմացութեանց եւ բախումներու վերջ տալու անկեղծ փափաքով առաջ տարուած աշխատանքներու ելքին մասին։

Սակայն Պուլկարիոյ գլխաւոր պատուիրակ Քարաչոֆի հիւանդութեան պատճառով վերջնական որոշումներ չկրցան տրուիլ դեռ։ Պուլկար պատուիրակը առողջանալէ յետոյ է որ փրոթոքոլը պիտի ստորագրուի։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ապստամբները գրաւեցին Ժուարէզ քաղաքը։ Կառավարական զօրքերը նահանջեցին։ Անոնց հրամանատարը Միացեալ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

III.— ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Ընդհանուր պատերազմէն առաջ, Ազգային կազմակերպութիւնը, սկսած երկրէն մինչեւ գաղութները, ինքնարժէք, առարկայական սահմանադրութեամբ, իմաստ եւ հեղինակութիւն ունեցող ուժ մըն էր։

Անոր գլուխը գտնուող Կաթողիկոսներն ու Պատրիարքները՝ իրենց ատորադաս Մարմիններով, ներքին եւ արտաքին ուժեր էին։ Պոլսոյ Պատրիարքարանը մասնաւորաբար, իրաւազօրուած Սրբափոխանական ժողովէն, ազգային-քաղաքական ղօրեղ ազդակ մըն էր։

Այսօր, պայմաններու բերումով, ան կորսնցուցած է իր արժէքը, կորսնցուցած է իր գլուխը եւ հեղինակութիւնը։ Ամերիկան չէր որ, այս քաոսային վիճակին մէջ, բացառութիւն պիտի կազմէր։

Ազգային կազմակերպութեան անունով եւ անոր շուրջ, զանազան գաղութներու մէջ մղուած պայքարը, յաճախ արդիւնք է այդ ուժի եւ հեղինակութեան բացակայութեան, որ իր անունը կ՚առնէ յոգնած ու պարտասած ժողովուրդի մը յուսաբեկ վիճակէն, կը դառնայ հատուածական մրցակցութեան, անհատական շահու եւ կիրքերու կրկէս։

Այսօր Հայաստանի եւ գաղութներու մէջ, «Ազգային Կազմակերպութիւնը» դարձած է Ազգային Անկազմակերպութիւն։ Մենք կուտանք Ամերիկայի յատուկ պատկերը։

Ամերիկան կը բաղկանայ երկու թեմերէ, կապուած Մայր Աթոռին։ Մէկը կ՚ընդգրկէ Արեւելեան, Միջին Արեւմտեան եւ Քանատայի շրջանները։ Իսկ միւսը՝ կազմուած անցեալ տարուան ընթացքին, կեդրոնացած է Արեւմտեան, Քալիֆորնիայի շրջանին մէջ։

Զոյգ Առաջնորդարաններու դերը կը կայանայ ամերիկահայ գաղութի հոգեւոր եւ բարոյական գործերը վարելու մէջ։

Արեւելեան թեմը ունի մշակուած Ազգ. Սահմանադրութիւն, Երեսփոխանական ժողով ու վերջապէս ընտրուած Կեդր. Վարչութիւն մը, իր Կրօնական եւ Տնտեսական Մարմիններով։

Ազգ. գործերու ղեկավար Մարմինն է Կեդրոնական Վարչութիւնը, նախագահ ունենալով առաջնորդը։

Ներկայիս, միայն Քալիֆորնիոյ թեմը ունի իր առաջնորդը յանձին Գարեգին եպիսկոպոս Խաչատուրեանի, իսկ Արեւելեան թեմը ունի տեղապահ քահանայ մը։

Երկու թեմերն ալ ունին իրենց հովիւները եւ հոգաբարձութիւնները։ Վարդապետ կամ քահանայ հովիւներուն դերը կը կայանայ գլխաւորաբար, կիրակնօրեայ պաշտամունքներ եւ զանազան կրօնական արարողութիւններ կատարելու մէջ։

Կրթական շարժումին մէջ Առաջնորդարաններու դերը, հակառակ եկող գացող Վարչութիւններու շռայլած խոստումներուն ու կազմած թուղթէ ծրագիրներուն, խիստ աննշան է, գրեթէ հաւասար զէրոյի։ Արդար ըլլալու համար, պէտք է ըսել որ, մեր այս ակնարկութիւնը կանխահաս է Քալիֆորնիոյ թեմին համար, որու նորընտիր առաջնորդին վրայ, նոյն շրջանի հայութիւնը կապած է որոշ յոյսեր։

Վերջին 6 7 տարիներու ընթացքին, Ամերիկայի մէջ Առաջնորդարանի եւ Ազգային Կեդրոնական Մարմնի շուրջ չի տիրեր հատուածական եւ խմբակցական սուր պայքար։ Եւ ասիկա բացառիկ երեւոյթ է, գաղութահայ կեանքի մէջ։ Անանց խորապէս քրքրելու պատճառները, կը յայտնենք բոլորովին անձնական կարծիք մը, որ կրնայ շատերու համար վիճելի ըլլալ։ Մեր համոզումով, այս երեւոյթը հետեւանք է հրամարեալ առաջնորդ Տիրայր եպիսկ. Թէեւ Թուր. քայց խոհեմ ու

անկողմնակալ քաղաքականութեան։

Վերջին հինգ վեց տարիներու ընթացքին ուժեղ եւ ծաւալուն շարժում մը սկսած է եկեղեցաշինութեան։ Ամերիկահայ գաղութը զանազան քաղաքներու մէջ կը հաշուէ քանի աւելի եկեղեցիներ։ Կը գնեն կամ կը շինեն. կը ծախեն՝ շահով կամ վնասով ու նորը կը գնեն։ Թափ առած շարժում մըն է, կան քաղաքներ, որոնք ունին մէկէ աւելի եկեղեցիներ։ Երկրի մէջ քանդուածը հոս կը փոխարինեն...։ Նիւ Եորքը վերջերս ունեցաւ իր երրորդ եկեղեցին. անիմաստ շռայլութիւն. որովհետեւ այդ երեքէն երկուքը՝ քիթ քթի են։ Այդ լուսաւորչական երկու եկեղեցիներու իւրաքանչիւրին հայ. քրիստոնեայ անդամը, միւսին համար հերետիկոս կը թուի ըլլալ...։

Եկեղեցաշինութեան այս հարցը, առանձինն հրապարակային քննադատութեան արժանի խնդիր է։ Կը բաւականանամ միայն քանի մը խորհրդածութիւններով։

Խնդիրը ունի երկու երես.— Բարոյական եւ տնտեսական։ Ունի իր ջերմ պաշտպանները, որոնց մէջ նաեւ մտաւորականներ։ Ունի եւ իր ուժեղ քննադատները։ Այդ շարժումը անտեսող անտարբերները մեծամասնութիւն կը կազմեն։

Խնդրին կրօնաբարոյական կողմը իմ խորհրդածութիւններէս դուրս է։ Սաչափը ըսեմ որ, ամերիկահայ ժողովուրդի խիստ փոքրաթիւ բարեպաշտ զանգուածը, գրեթէ ամէն քաղաքի մէջ հնարաւորութիւն ունի օգտուելու տեղական Եպիսկոպոսական Եկեղեցիներէն, որոնք տրամադրելի են ծրիաբար Հայերուն, կատարելու համար մեր կրօնական արարողութիւնները, մեր ծէսերով։ Բազմաթիւ քաղաքներու մէջ, ուր չկան հայկական սեփական եկեղեցիներ, բարեպաշտ Հայերը՝ ունին իրենց տրամադրութեան տակ Եպիսկոպոսական եկեղեցին, աւելի շքեղ ու աւելի փառաւոր, ուր ամէն Կիրակի սակաւաթիւ բարեպաշտներ կ՚երթան աղօթելու։

Ուրեմն, սեփական եկեղեցի ունենալու ձգտումը հետեւանք չէ աղօթավայրի իրական պահանջին։

Դիտաւոր փաստը որ կը գործածեն այս շարժումին գլուխ կանգնած աշխարհական մտաւորականները, այն է թէ՝ շնորհիւ եկեղեցիի, կ՚ունենանք կեդրոնավայր մը, որու կողքին նաեւ դպրոց, նոր սերունդի դաստիարակութեան համար։

Հոգեբանութիւն մը որ գաւառներու ժառանգութիւն է եւ զոր Երկրէն մեր հետ փոխադրեր ենք ամենուրեք եւ նաեւ Ամերիկա։ Թէ որքան կը յարմարի այս հոգեբանութիւնը ամերիկահայ գաղութի իրական պայմաններուն, այդ մասին կը խորհինք շատ հարեւանցի։

Երկրի մէջ հարկադրուած էինք սեփական եկեղեցի ունենալ. հոն չկար մեզի ծրի շէնք տրամադրող, որպէսզի կատարէինք մեր կրօնական պաշտամունքը։ Հոն եկեղեցիներն ու վանքերը, իրենց բարոյական եւ տնտեսական արժէքով կրթական աղբիւրներ էին։ Վանքերն վարդապետը, դպրատունին վարժապետն էր միանգամայն. գիւղին քահանան, դպրոցին ուսուցիչն էր։ Վանքերն ու եկեղեցիներն համայնքներով, կը հայթայթուէր վարժարանին պիւտճէի մեծագոյն մասը։

Ի՞նչ է պատկերը ամերիկահայ եկեղեցիին։ Եկեղեցիներուն մեծ մասը կը պահեն կիսակիրթ կրօնաւորներ, որոնք, իրենց ուսանելու պէտք ունին։ Մեծ գումարներու փոխարէն գնուած այս հաստատութիւնները պարտքի տակ կը լողան ու յաճախ քաղաքէ քաղաք քահանաներ կը հասնին հանգանակութեան համար։ Հացիւ կը հոգան քահանայի մը եւ հազուադէպ պաշտօնակալ վարժուհիի մը օրապահիկը եւ սոսկ կուլ կուտան հասոյթներէն գոյացած առաջնորդարանի բաժինը։ Իբրեւ շէնք, ոչ մէկ յարմարութիւն ունին տնտեսապէս օգտագործուելու եւ ի հարկին վաճառքի հանուելու դիւրութեամբ։ Ու այս պայմաններուն մէջ, դպրոց պիտի պահեն, ուսուցչի թոշակին գէթ մէկ մասը պիտի վճարեն ու հին, փտած շէնքերով, նոր սերունդ պիտի դաստիարակեն։ Դպրոցասէր գաղութները, առանց տասնեակ հազար տոլարներ հողին գամելու, կրնան շատ դիւրատար պայմաններով, տուներ երկարելով իրենց վերմակին համաձայն, ունենալ սեփական կամ վարձու փոքրիկ շէնք մը իբր դպրոց. նման օրինակներ չեն պակսիր նոյն Ամերիկայի բազմաթիւ քաղաքներուն մէջ։

Եկեղեցիներու կառուցումին կամ գնումին հետ, գաղութը կը կապուի տասնեակ հազարներու հասնող պարտքի մը, տասնեակ մը տարիներու համար, եւ կ՚անտեսէ ազգային խիստ կենսական եւ անյետաձգելի պահանջներու առջեւ։

Հայրենիքի վերաշինութեան, գաղթականներու տեղաւորման եւ նման անյետաձգելի ընդհանուր համազգային ձեռնարկներ, խորապէս կը տուժեն, երբ ամէն ամենաքախտաւոր ամերիկահայ գաղութը «Ինք իրեն համար» եկեղեցի կը շինէ...։ Աւելի շիտակ պիտի ըլլար ըսել, քանի մը տէրտէրի փորը կշտացնելու համար։

Արդար ըլլալու համար, պէտք է ըսել որ մատի վրայ համրուող եկեղեցիներ, օրինակ Նիւ Եորքի Ս. Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցին՝ ունին իրենց նախակրթարանը։ Բայց կան քաղաքներ ալ, ուր տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունեցող վարժարաններ փակուած են, այս շարժումին ուղղակի կամ անուղղակի հետեւանքով։ Այս կարգէն է Տիթրոյթի Զաւարեան վարժարանը, որ ժամ քսան տարուան կեանքը ունենալէ յետոյ փակուեցաւ, յանձնուելով Եկեղեցասիրաց Միութեան, իսկ այս վերջինը սկսած որ ամբողջովին նուիրուիլ եկեղեցի գնելու գործին։

Շարժում մըն է որ գլուխը առեր կ՚երթայ, քամելով ժողովուրդը նիւթապէս եւ երեսի վրայ ձգելով, քանը յորս ժամուան համար իսկ անյետաձգելի կենսական պահանջներ...

Մամուլ եւ ազգային գոյ եւ անգոյ հաստատութիւններ վերջօրէն պէտք է զբաղին այս հարցով։

Ամերիկայի մէջ ունինք նաեւ բաւական ստուարաթիւ հայ բողոքական հասարակութիւն մը, իրեն ազգային, եկեղեցական հաստատութիւններով ու աւելի պատրաստուած պաստուելի առաջնորդներով։

Ամերիկան միջավայր մըն է ուր հայ բողոքական հասարակութիւնը կը միտի աւելի շուտ ձուլուելու։

Կը ճանչնամ բազմաթիւ հայրենասէր պատուելիներ, որոնք կը ներշնչեն ազգային ու հայրենասիրական ոգի իրենցհօտին, բայց միաժամանակ կը ճանչնամ ուրիշներ՝ որոնք գրգռուած անձնական շահէ, իրենց աղօթատեղիներուն մէջ, փոխանակ հայերէնի նիրմուած են անգլիական աղօթքը, ինչպէս եր բեմէ Թուրքերէնով Ս. Գիրքն ու Երգարանը, Թուրքիոյ մէջ։

Տեսակ մը ամերիկեան պիգնէս, հանճար պատճառելու եւ յաճախորդ ապահովելու համար, Ամերիկայի նոյն համայնքէն։ Հոս տնտեսական ազդակն է որ կ՚արագացնէ ապազգայնացումը, ան ալ Աստուծոյ տաճարին միջոցով, անկախաբար արդէն միջավայրին մէջ վխտացող բազմաթիւ ալլաթոքրիկ ազդակներէն։

Այս հաշուով, Ամերիկայի մէջ «Ազգային Իշխանութիւնը», անարժէք է, գաղութի կեանքին մէջ գործօն ուժ մը ըլլալու տեսակէտէն։

ֆարից Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԱՄ ՄԸ՝ ԽԵՆԴՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ժա՛մ մը միայն՝ խենդութեան եւ ուրախութեան, ո՛վ կատաղութիւն... Ո՛ թողէք զիս.

Ի՞նչ է այս, որ զիս այսպէս կը սանձարձակէ փոթորիկներու մէջ...
Իմ աղաղակներս՝ փայլակներու եւ մոլեգին հովերու մէջ՝ ի՞նչ ըսել կ՚ուզեն...։

Ո՛, խմել խորհրդաւոր ցնորքը աւելի՝ խոր քան ոեւէ ուրիշ մարդ...։
Ո՛վ բարքարոս եւ գիրգ ցաւեր... (Ես զանոնք ձեզի կը ձիրտակեմ, տղա՛քներս,
Ցաղագս իրաւունքներու ես զանոնք ձեզի կը կտակեմ, ո՛վ փեսայ եւ հարս):

Ո՛, անձնատուր ըլլալ քե՛զի, ով որ ես դուն ու անձնատուր ըլլալ ինծի անգոսնելով աշխարհը,
Վերադառնալ դրախտին, ո՛ ամօթխած ու քնքոյշ...
Հրապուրել քեզ ինծ ու սեղմանել քեզի՝ առաջին անգամ ըլլալով, շրթունքները յատկանշական մարդու մը:

Ո՛, բոլորը քակուած եւ լուսաւորուած... հանելուկը, երիցս յօդուած հանգոյցը, գրակոյտը՝ անդնդախոր եւ անթափանց...
Ո՛, աճապարել դէպի՛ հոն՝ ուր բացատ մը կայ եւ վերջապէս քիչ մը օդ,
Արձակուած ըլլալ նախկին կապերէն ու քարքերէն, ես՝ իմիններէս, դուն՝ քուկիններէդ...
Գտնել անտարբերութեան նոր ապախորհուրդ մը՝ բնութեան ամենալաւին հետ,
Գելոցն ունենալ՝ փոխադրուած մէկու մը բերանէն...
Զգալ այսօր կամ ոեւէ մէկ օր, որ ես քաւ եմ այնպէս՝ ինչ պէս որ եմ:

Ո՛, անստոյգ ինչ մը, բան մը՝ յափշտակութեան մը մէջ...
Վերջնականապէս փախո՛ւստ տալ ուրիշներու խարիսխներէն եւ կալանքներէն...
Քշել՝ ազա՛տ, սիրել՝ ազա՛տ, խոյանալ՝ յախուռն ու վտանգալի...
Մահը փնտռել՝ հեգնանքներով ու հրաւէրներով...
Համբառնա՛լ, ցայտել ինծի համար նշանակուած երկինքներուն մէջ սիրոյ...

Ցնիլ ա՛նդ, իմ արբշիռ հոգիովս...
Կորսուիլ՝ եթէ պէտք ըլլայ...
Ցագեցնել մնացորդը կեանքին՝ լիութեան եւ ազատութեան մէկ ժամովը,
Կարճ մէկ ժամովը՝ խենդութեան եւ ուրախութեան:

Թարգմ. Ուխտաւոր — WALT WHITMAN

ՀԱՄԱԶԱՍՊԻ ԵՐԳԸ

1.— Հինգշաբթի գիշեր, վա՛խ(1),
Փետրուար տասնումին
Համազասպը նստած բանտումը մթին,
Երբ նա լսում էր, վա՛խ, ձայն թնդանօթի,
Այրւում էր սիրտը նման բոցերի։

2.— Անխիղճ Աւիսը(2), վա՛խ,
Իւրը ընկերներով,
Համազասպի կեանքին վերջ տուեց շուտով,
Համազասպն ընկաւ, վա՛խ, սատը խաւարեց.
Հայ քաջերի սիրտը վրէժով լցուեց։

3.— Ես յետ չեմ դառնայ, վա՛խ, մեր գաղափարից,
Թէկուզ ժարմինս կըրակով այրեն.
Ո՛վ Դաշնակցութիւն, վա՛խ, կեցցէ՛ քո անուն,
Քո սիրու համար կ՚երթամ կէպէուն (3)

4.— Իզուր են տանջանքդ, վա՛խ, իմացի՛ր Չեկա,
Քո հնարքներից վախեցող չը կայ,
Մեր մեծ ընկերներ, վա՛խ, վաղուց են նստել,
Ու կատարել են հերոսական դեր։

5.— Ընկնողները կամուրջ, վա՛խ, մենք ենք կարաւան,
Խրոխտ քայլերով կ՚անցնինք Հայաստան,
Մենք էլ կը գործենք, վա՛խ, գործեր անհամար,
Ցետոյ կը մեռնինք Հայ ազգի համար։

ԾԱՆՕԹ.— Այս ժողովրդական երգը վերջին տարիներս յօրինուած է Հայաստանի մէջ եւ տարածուած է ամենուրեք, մինչեւ անգամ Ռուսաստանի այն քաղաքները, ուր Հայեր կ՚ապրին։ Կը պատմեն թէ բոլշեւիկները երկար պրպտումներէ յետոյ կրցած են գտնել այս երգի հեղինակը եւ բանտարկել։

1.— Երգին առաջին եւ երրորդ տողերու մէջ յիշուած «վա՛խ»երը, բովանդակութեան հետ կապ չունին։ Անոնք դրուած են եղանակը յարմարցնելու համար։

2.— Յայտնի հայ բոլշեւիկ գահիճը, որ հայ կամաւորական շարժումներու ընթացքին Համազասպի զինուորն էր եւ կը կատարէր բուժակի դեր։ Աւիսի անմիջական հրամանով սպաննուած է Համազասպը, որուն գանկը փշրուած էր գահիճի կացինով։

3.— Բոլշեւիկեան արհեստ հիմնարկութեան՝ Չեկայի նոր կոչումը կէպէու (Քաղաքական բաժին, «Գըամը Սիասի»)։

Մասիս

ՌՈՒՍԻՈՅ ԼՔՈՒԱԾ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

Խորհրդային Ռուսիոյ Գործավար երու Խորհուրդը անցեալ տարի կազմած էր յատուկ յանձնախումբ մը, որուն նպատակն էր հաւաքել եւ կրթել անոք եւ լքուած մանուկները:

Այս յանձնախումբը երցած է հաւաքել աւելի քան 20.000 մանուկներ քաղաքներու փողոցներէն. 3000ը միայն Մոսկուայէն:

Անցեալ տարի այս անտէրներուն թիւը կը հաշուուէր 10.000- Արդ, համաձայն յանձնախումբին, անցեալ տարի այս թիւը չէր անցներ 30,000:

Հաւաքուած մանուկներէն մեծ մաս մը տեղաւորուած է Աշխատանքի գործավարութեան կողմէ կազմակերպուած «աշխատանքի համայնքներուն մէջ: Այս համայնքները կը գտնուին Ռոստովի, Օրոլի, Սմարօ Չերքասքի եւ Յարդովի մէջ: Հոն Ներկայիս վեց հազարէ աւելի մանուկներ կը պատսպարուին ու կ՚աշխատին արհեստանոցներուն մէջ եւ դաստիարակներու հըսկողութեան տակ, իրենք զիրենք կը կառավարեն: Անոնք ուսում կ՚առնեն եւ միեւնոյն ատեն արհեստ կը սորվին.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին վիճակագրու թիւն մը, Ֆրանսայի բնակչութեան պատկերը կուտայ հետեւեալ կերպով, 1928ի ընթացքին ։ Ամուսնութիւններ 388.864, — ամուսնալուծումներ 18.477, — ողջ ծնած տղաք 741.708, — մեռեալ ծնած 28.974, — մէկ տարեկանէն վար մեռածներ, 61817 — մէկ տարեկանէն վեր մեռածներ 614.849,— 1927 տարիին հետ բաղդատմամբ, մէկ տարեկանէն վեր մեռած տղոց թիւը աւելի բարձր է այս տարի։

ԱԼՊԱՆԻԱ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ալպանիոյ Նախկին վարչապետ Մոնսէնեոր Ֆան Նոլի Le[...] des Peuples (Ժողովուրդներու [...]) թերթին մարտ 4ի թիւ[...] մէջ կը հրատարակէ հետեւ[...] յօդուածը.—

Նուկուսլաւ դիկտատորութի[...] ծանրապէս կը ճնշէ սերպ գիւ[...] բարպաշտներու լուծին տակ հ[...] բոլոր ժողովուրդներու վրայ[...] դիկտատորութիւնը Ջանջաք[...] Կոսովայի եւ ալպանական [...] շրջաններու՝ Ցուբլիննէի, Անթիվ[...] րիի, Հոթիի, Կրուտայի, Փլավ[...] Կուզինիայի եւ Ցէպրէի Ալպան[...] գիներուն համար։ Այս քաղա[...] ները Սերպիոյ կողմէ յափշտա[...] բար կցուած են 1880ին, 1912[...] 1919ին եւ 1924ին։

Մօտ մէկ միլիոն գիւղացի[...] զրկուած են ամենատարր[...] իրաւունքներէ։

Ո՛չ իսկ ալպանական մէկ [...] րոց կայ այս համախումբ բն[...] չութեան համար, որ թիւով [...] մեծ է քան անկախ Ալպա[...] կտրատուած դաշնագիրներով[...] մէկ ընկերակցութիւն արտօ[...] է անոնց, նոյնիսկ բարեսիր[...] նպատակներու համար։ Լ[...] Սկուպչինային մէջ ո՛չ մէկ եր[...] փոխան կը ներկայացնէ զանո[...]

Իրենց վարիչը՝ Փերզաս [...] կա՝ քսան ու բի բանտարկու[...] դատապարտուեցաւ՝ խորհրդ[...] նային վերջին ընտրութեանց [...] իբրեւ թեկնածու ներկայացն[...] լալուն համար։ Իր պաշտօնակ[...] Նախկին երեսփոխան Նիզամ [...] Փուր՝ վատօրէն սպաննուե[...] 1927ին՝ նոյն պատճառով [...] ընկերը Խուսէֆ Աճմէտ [...] վերջերս սպաննուեցաւ՝ [...] նայեն թաղապետական [...] կան ընտրուած ըլլալուն համար։

Ահա՛ այս ձեւով կը ձի[...] դատութին շատ նեղիչ վարի[...] Օր ցորեկով եւ քաղաքներու[...] րոնին մէջ կը սպաննեն [...] Մարդասպանները Փաշ[...] բակցութեանց յայտնի [...] են, որոնք դալքանեան [...] մէն ի վեր սարսափի [...] հեն այս շրջանները՝ [...] կառավարութեան հովա[...] թեան տակ։

Վաւրիշներուն համար [...] կան է տարՃ նակի՝ [...] գնդակ։ Գալով գիւղացի[...] գուածներուն, զանոնք կը [...] ցեն գնդացիրներով կամ կը [...] պեն գաղթել՝ տեղ բանալ[...] մը սերպ Փաշիստ գաղ[...] րու։

Այսպէս է որ սիստե[...] կերպով «կը սերպացնեն» ալպանական շրջանները, [...] ւանդ անոնք որ կը գտնո[...] պանեւեաւկոսլաւ սահմա[...] խին մօտ կամ երկաթուղ[...] երկայնքը։ Ամէն տարի [...] հազարաւոր ընտանիքներ կը [...] ուին այս ձեւով տարագրու[...]

Աւելի գէշը կայ ո՛չ մէ[...] տութիւն կ՚ուզէ ընդունի[...] գաղթականները։ Թուրքի[...] եւս չուզեր, Ալպանիան շա[...] քատ է նոր օջախ մը [...] դրելու համար անոնց, [...] կիրները փակած են իրենց [...] այսպիսի զանգուածային [...] մը համար։

Դեռ վերջերս 3000 [...] կաններ ամիսներով [...] թերակղզիին մէջ թափառե[...] տոյ, սարսափելեցան ծովա[...] մըն ալ կատարել։ Ո՛չ մէկ [...] թոյլ կուտար անոնց [...] լը։ Այս ողիսականէն վեր[...] սակաւաթիւ մարդիկ [...] ուեցան Ալպանիոյ մէջ։ [...] ները ճամբաներուն վրայ[...]

անօթութեան, ցուրտի, սպառումէ եւ հիւանդութիւններէ։

Նոյն վիճակին ենթարկուած են նաեւ Համէրիա Նահանգի Հարաւային Եգիպտոս) Ալպանացիները՝ Ցունաստան ալ կը կրկնէ նոյն ողբերգութիւնը՝ երեք տարուան ի վեր — կոլոտածացրկուած, մարզգրուած եւ բնաջնջուած։

Կ'ըսուի թէ մէկ միլիոն Ալպանացիներ կան Եուկոսլաւիոյ մէջ. եթէ Եուկոսլաւիոյ բոլոր բնակիչները, ներկայիս 700 000 Ալպանացիներ միայն կան, Արգեօ՞ք 300 000ը մաքրագործած են արդէն։ Ո՞րքան ժամանակ պէտք պիտի ըլլայ մնացածներն ալ մաքրելու համար։ Բայց այս անգամ աւելի շուտ պիտի շարժին, առանց աւելորդ ձեւակերպութիւններու եւ առիթը ամենափայլուն փառքերէն մէկը պիտի ըլլայ Համառոտ Սպիտակ Ձեռքին։

Եւրոպայի արտին վրայ կը կրկնուի ողբերգութիւն մը՝ նոյնքան արիւնոտ որքան փոքր Ասիոյ հայերունը։ Սակայն հայկական ողբերգութիւնը տեղի ունեցաւ համաշխարհային պատերազմի ընթացքին, երբ դժուար էր ամբողջ ըլլալ, մինչ Եուկոսլաւիոյ ալպանական ողբերգութիւնը տեղի կ'ունենայ մեր աչքին առջեւ՝ խաղաղութեան շրջանի մը, երբ դժուար է երեւակայել թէ մարդ կրնայ այսքան անգութ ըլլալ։

Եւ սակայն ո՛չ մէկ շարժում եւրոպական դաշնակիցներու մէջ, որոնք շատ լաւ տեղեակ են կացութեան։ Կ'երեւի թէ շատ տրամադիր չեն յուզուելու։ Ասոր ալ պատճառը կայ։ Փոքր Ասիոյ մէջ թուրք մահմեդականներ կը ջարդէին քրիստոնեաները։ Եուկոսլաւիոյ եւ Ցունաստանի մէջ ալպանացի մահմեդականներ կը ջարդուին թունդ քրիստոնեայ Սերպերու եւ Ցոյներու կողմէ։ Ահա տարբերութիւնը։ Ասով կարելի է բացատրել նաեւ որոշ չափով մը Երէկուան գայրոյթը եւ այսօրուան հակակրանքը։ Արգե՞օք տակաւին Միջին Դարու մէջ կ'ապրինք։

Կայ նաեւ ուրիշ բացառութիւն մը՝ առաջինին չափ արժէքաւոր Հայերու ջարդարարները Թուրքեր էին, մեծ պատերազմի թշնամիները, Ալպանացիներու ջարդարարները Սերպեր եւ Ցոյներ են՝ մեծ պատերազմի դաշնակիցներ։

Ամէն ինչ ներելի է այնիւ դաշնակիցներուն։ Եւ սակայն միթէ տակաւին պատերազմի շրջանին մէջ ենք։ Դժբախտաբար այո։ Միայն ճիւմիտները կը հաւատան, որ Վէրսայլի մէջ հաշտութիւն կնքուեցաւ։

ՓԱՆ ՆՈԼԻ

ԳԻՐ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ի ՊԱՏԻՒ ՓՈԼ ՄԻԼԻՒՔՈՖԻ

Անցեալ կիրակի օր, Փարիզի ռուս գաղութը տօնեց ծննդեան 70րդ տարեդարձը Փօլ Միլիւքոֆի, նախկին արտաքին նախարար, պատմագէտ, ընկերաբան, որ նշանակելի դեր մը կատարած է ռուս ժամանակակից կեանքին մէջ։ Անոր պատմագիտական գործերը ռուսական քաղաքակրթութեան մասին, շատոնց արդէն դասական դարձած են. իսկ իր ուսումնասիրութիւնները սլաւ ցեղին մասին՝ հեղինակութիւն մը դարձուցած են զինքը սլաւական քաղաքականութեան, ցեղագրութեան եւ պատմութեան մէջ։

Միլիւքոֆ կատարած է նաեւ քաղաքական մեծ դեր։ Ներկայիս, գլուխը կը գտնուի ռուս ազատական շարժման։ 1905ի յեղափոխութեան, քաղաքական ուրիշ մէկ քանի կարեւոր անձերու հետ, ան հիմը դրաւ ռուս սահմ. ռամ. կուսակցութեան եւ իր քաղաք. ուղղութեան հետեւանքով, ստիպուեցաւ հրաժարիլ համալսարանի ուսուցչական պաշտօնէն։ 1917ի յեղափոխութեան օրերուն, կը վարէր արտաքին նախարարի պաշտօնը։ Բոլշեւիկեան տիրապետութենէն ի վեր, ուրիշ շատերու հետ ան ալ ապաստանած է Ֆրանսա, ուր կը վարէ քաղաքական օրաթերթ մը «Պոսլեդնիա Նովոստի» (Վերջին Լուրեր)

Գիտնական գործիչին յոբելեանը տօնելու համար, անոր շուրջ հաւաքուած էին 700է աւելի բարեկամներ եւ համակիրներ։ Մէկ քանի հռետորներ յաջորդաբար խօսք առնելով, վեր հանեցին յոբելեարին օգտաշատ գործունէութիւնը եւ անոր գիտական գործին արժէքը։ Կարդացուեցան բազմաթիւ մաղթանքներ եւ շնորհաւորականներ։ Ամէնէն վերջ խօսք առաւ Միլիւքոֆ ինքը, որ յայտնեց թէ պատրաստած է արդէն չորրորդ հատոր մը եւս, որ պիտի աւելնայ ռուս մշակոյթի պատմութեան երեք հատորներուն վրայ։

Ի պատիւ յոբելեարին, հանդէսներ տեղի ունեցան Պուլկարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ, ուր մեծ համբաւ կը վայելէ Միլիւքոֆ։

ԳՐԱԿԱՆ ՏԻՊԱՐՆԵՐ

Ի՞նչպէս կը ծնի գրական տիպար մը,— կը հարցնէ Մորիէնվալ Correspondant թերթին մէջ։ Ան գիտել կու տայ թէ պատմութիւնը շատ աւելի շահեկան տիպարներ կ'արտադրէ առաւ ջինութեան թէ մոլութեան մէջ, քան գրականութիւնը։ Միւս կողմէ ողբերգութիւնը նուազ ընդունակ է տիպարներ ստեղծելու քան թէ զաւեշտը։ Գոռնէյլ եւ Ռասին տիպարներ չեն տուած։ Մոլիէր լեցուն է։ Վերջապէս, տիպարներու ստեղծումը չափանիշը չի կրնար ըլլալ գրական հանճարին։ Եթէ ո՛չ Լոժէն Սիւ՛ ժողովրդական վիպասանը որ Փիժ-

լէնն է կերտած՝ կավռոշի հօր՝ Վիքթոր Հիւկօի չափ արժէք ունենալու էր։

Ահա երկարօրէն ուսումնասիրելի նիւթ մը։

ՆՈՐ ՕՐԵՐ, ՆՈՐ ՀՈԳԵՐ

Ցուսաբերի մէջ, Բ. Թաշեան կը խորհրդածէ «գաղթահայ գրականութեան» ճակատագրին վրայ ու կը յանգի հետեւեալ եզրակացութեան.

—«Եթէ արեւելահայ ու արեւմտահայ գրականութիւնները ի՛ր՛նց սեփական հողին ու միջավայրին մէջ իսկ ենթակայ էին օտար ազդեցութիւններու, անվիճելի է ուրեմն, որ արդի պայմաններուն մէջ գաղթահայ գրականութիւնը դատապարտուած է կորսնցնելու իր տոհմային գիծը եւ զգացողական ինքնուրոյնութիւնը։ Անհայրենիք կեանքը, անվերջ տարագրութիւնն սպաննեց հրէական ազգը՝ մենք ալ, մեր Թափառական քաղաքակրթութեան ֆոն (եթէ ունինք), պիտի մեռնինք ուշ կամ կանուխ։ Երկի՛րն է ազգի մը պատմական դերի բեմը, անոր կուլտուրական բաղձանքներուն ծնողը։ Երկի՛րն է, դարձեալ, գրականութիւն մը սնուցանող միակ միջավայրը։ Երկրէն դուրս հայ ժողովուրդը ազգ չէ, այլ «Թափթփուք», «փշրանք»։

Առանց մեր կեանքի պայմաններուն մէջ արմատական յեղաշրջումի մը հնարաւորութեան, գաղթահայ գրականութիւնը պիտի շարունակէ զարգանալ անյայտ ճակատագրով։

Մեր գրականութեան ներկան անոր ապագան նախատեսել կու տայ մեզի քիչ մը. եթէ միայն նոր հրաշքներ չպատահին։ Այս մեծ «եթէ»ն է, որ դեռ եւս բոլորովին չի մեղմեր յոյսը մեր մէջ ու անզատել կու տայ մեզի մեր գրականութեան ներկան անոր ապագային։»

ՉԱՓԱԶԱՆՑ ԻՐԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Արիւնի ժայթքեր, տարտրդնուած ուղեղներ, փշրուած գանկի կտորներ, փրթած մատներ ու թեւեր, մսին մէջ մխուած դաշոյններ, ու սարսափի տեսարաններ,— Այս է ամբողջութիւնը փարիզեան կրան-կինեոլ թատրոնին, որուն յաճախորդները սակայն վարժուած են եւ յուզուելու հաճոյքը վայելելու համար, նորը եւ զգայացունցը կը փնտռեն։

Այս էր կ'երեւի պատճառը, որ անցեալ շաբթու, նոր խաղի մը մէջ, դերասաններէն մէկը հանդիսատեսներուն տալու համար պատրանքի եւ իրականութեան խառնուրդ պատկեր մը, սկսաւ իր մատը կտրել սուր եւ իրական դաշոյնով մը...։ Արիւնը՝ ճշմարիտ արիւն, կը հոսէր խաղակից դերասանուհիին ճերմակ զգեստին վրայ, մինչ հանդիսատեսները, յափշտակուած, խանդավառ, ու գինով՝ արիւնի տեսքէն, կը ծափէին ու կը ծափէին... Դերասանին անզգայութի՞ւը թէ անոր իրապաշտ արուեստագէտի խղճմտանքը...։

Եթէ դերասանները ստիպուած ըլլային հետեւելու օրինակին...

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հ Մ Ը Մ Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՊՈՒԸ. ՔՈԼՈՆԻ— Շաբաթ գիշեր տեղի ունեցաւ Պուա-Քոլոմպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին պարահանդէսը, քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ. Բազմաթիւ հայրենակիցներ, խորապէս գիտակից Հ. Մ. Ը. Մ.ի կատարած գործին, եկած էին քաջալերելու բուռ մը հայ մարզիկներու եւ սկաուտներու ջանքերը։

Հանդէսը բացուեցաւ հակիրճ ճառով մը Գ. Գ. Ցովհաննէսեանի, որ վեր հանելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի կատարած կարեւոր գերը հայ երիտասարդ եւ պատանի սերունդին մէջ՝ մանաւանդ մեր ներկայ տարտղնուած վիճակին՝ հրաւիրեց երիտասարդներն ու պարոնները օգնել իրենց եղբայրներուն եւ պայքարիլ ոյլասերման դէմ։ Եղան հայերէն եւ ֆրանսերէն երգեր, հայերէն արտասանութիւններ եւ մենախօսութիւններ։

Գեղարուեստական բաժնէն վերջ, տեղի ունեցաւ աճուրդ մը ի նպաստ սկաուտական կազմին։ Հաւ մը եւ երկու հաւկիթ աճուրդով բարձրացան 1000 ֆրանքի։ Պ. Զ. Խանդամեան ատենաձենութեամբ մասնակցեցաւ աճուրդին եւ հաւը շահելով նուիրեց սկաուտներուն։ Պ. Խանդամեան ի պատիւ սկաուտներուն խօսք մը սարքելով, յորդորեց սերտօրէն կապուիլ այս նուիրական շարժումին «Զաւակներս, դուք էք մեր ապագայ յոյսերը. դուք պիտի իրականացնէք մեր երազները, որ ամէն Հայու սիրտին մէջ կը բաբախէ իր հայրենիքին համար։ Ամէն սրբութիւններէ վեր է մեր հայրենիքը»։ Ցետոյ տեղեկութիւններ քաղելով խմբապետէն, յանձն առաւ սկաուտներու զգեստաւորումը։ Ընչուշտ ուրիշներ ալ պիտի ուզեն հետեւիլ այս գեղեցիկ օրինակին։

Հանդէսը տեւեց մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը. կատարեալ խանդավառութեամբ։ Ներկաները գուարթ օր մը ապրեցան, տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ։ Մեր արուարձանի ֆրանս թերթը, «Ռեվիւ Փուրթէն» գովեստով կը խօսէր այս երեկոյթին մասին, քաջալերելով մարզական եւ սկաուտական շարժումը։ Բանուորը հաբացած ձեռքով ամէն բան կատարելու կարող է։ Ուրիշին վաստակով գիզուած հարստութիւնը արժէք չունի։ Բանուորին գործը անշուք է, բայց սուրբ է միշտ եւ տեւական։ Պարզ բանուորներն են որ յառաջ բերին այս շարժումը

Յ. Հիսաեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 5 մարտ. (Սեփ. Թղթ.)— Լիոնէն երեսուն քիլոմեթր հեռաւորութեամբ գեղեցիկ գիւղաքաղաք մըն է Փոն տըՇէրիւի, Իզէրի նահանգին մէջ։

Հայ գաղութը հաստատուած է Իզմիրի աղէտէն ի վեր։ 1926ի գործազրկութենէն առաջ մեր հայրենակիցներուն թիւը բարձրացած էր մինչեւ 800—1000ի։ Ներկայիս 5—600։ Կան շարք մը ազգային մարմիններ. Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէ մը, Ազգ. Միութիւն, Լէէյի, Սեբաստիայի, Մարաշի եւ Զարսանճագի Հայրենակցական Միութիւններ եւայլն։ Շնորհիւ Լիոնի Ազգ. Կեդր. վարչութեան՝ ունին նաեւ իրենց հոգեւոր հովիւը, Յուսիկ քահանայ Ադամեան։ Ազգ. Միութեան ատենապետ Պ. Ղարիպեանի եւ իր պաշտօնակիցներու ժրաջան եւ յարատեւ աշխատութեան շնորհիւ, կրցած են թոյլտուութիւն ստանալ կրթական քննիչէն, ֆրանս. դպրոցին մէջ ժամը 4.30էն 8ը հայ փոքրիկներուն դասաւանդելու. ու. Ի. Գ. Քահանան կը ստանայ ամսական 500 ֆրանք, ինչպէս նաեւ կրօնական ծէսերէն գոյացած գումարներէն որոշ բաժին մը։ Հաճոյքով պէտք է յիշեմ թէ դպրոցը իր բոլոր կազմածներով ծրիաբար տրամադրուած է տեսչութեան կողմէ։ Քահանան իր բոլոր կարելին կ'ընէ փոքրիկները դպրոցին կապելով այլասերումէ փրկելու համար։ Ներկայիս դպրոցը ունի 40 մանուկներ։ Ազգ. Միութիւնը, վաւերացուած եւ կապուած է Լիոնի օրինաւոր վարչութեան հետ եւ գաղութի լայն համակրութիւնը կը վայելէ։ Շնորհիւ մեր հայրենակիցներու պարտաճանաչութեան, ինչպէս եւ նիւթական ու բարոյական գոհացումներու, Միութիւնը կըրնայ ամէն առաւ ակիզբը քահանային ամսաթոշակը կանխիկ վճարելով, ապրուստի տագնապէն ազատել։ Գալով Վարչութեան անդամները իրենց անձամբ տուն տուն պտտելով, կը ստանան տրուած անդամավճարները։ Մեր հայրենակիցները շնորհիւ իրենց անխոնջ աշխատութեան եւ գործարանատիրոջ մօտ վայելած իրենց համակրանքին՝ կրցած են քիչ շատ ինքնաբաւ դառնալ, եւ այսօր հոծ ընտանիքներ ունին իրենց սեփական գետինն ու տունը, օդասուն թաղամաս մը մէջ։ Ամէն կիրակի առաւօտ տեղի կունենայ ժամերգութիւն, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ։ Մէկ խօսքով բոլորի դէմքին վրայ ալ գոհունակութիւն մը կը ցոլայ։

Մեր հայրենակիցներուն երկսեռ մեծագոյն մասը կ'աշխատի Grammontի ելեկտրականութեան գործարանը։ Աշխատութիւնը երեք մասի բաժնուած է.— Ոմանք առաւօտէ մինչեւ երեկոյ 8 ժամ, ուրիշներ 6էն 2 եւ 2էն 10ը։ Օրավարձքը թէեւ քիչ է, բայց ապրուստն ալ բաւական աժան է, մանաւանդ սենեակները (երկու սենեակ առ առաւելն 60 ֆրանք)։ Օդը եւ ջուրը մաքուր է եւ առողջարար։

⁂ Այսչափը Փոն տը Շէրիի մասին, ի՞նչ ըրաւ Լիոնը եւ կամ կը խորհի ընել մանուկները այլասերումէ փրկելու համար։ Ծոտաւորապէս ամիս ու կէս առաջ կազմուեցաւ կրթական մարմին մը։ Մեր տեղեկութեանց համաձայն, նուիրատուներ արձանագրուած են, բայց մինչեւ ցարդ շրջաբերութեան չեն հանուած Լիոնի մէջ։ Ամէն մէկ վայրկեան որ կը սահի անզգալաբար եւ անդարձ՝ կորուստ է։ Պէտք է շարժիլ եւ գործի մղել օգտակար հանդիսացող բոլոր մարմիններն ու տարրերը։

Յ. Նիկողոսեան

ՆԱՆՍԻԻ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԱՆՍԻ.— Անցեալ տարի, տեղիս հայ ուսանողներու թիւը բաւարար նկատուելով, վերակազմուած էր Ուսանողական Միութիւնը։ Այս տարի ուսանողներու թիւը 10—12ի հասաւ եւ Միութիւնը կը շարունակէ իր գործունէութիւնը, համաձայն իր ծրագրին։

Հայկական կեանքի պակասը չափազանց զգալի է հոս եւ ամէնէն աւելի կը նեղէ մեզ։ Պիտի խնդրէինք եւրոպայի Հայ Ուս. Միութիւններէն որ կապ հաստատէին մեր միութեան հետ, հետեւեալ հասցէով.— Union des Etudiants Arméniens, 11 Rue des Carmes, Nancy: (Կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Այս հրաշքը եղեցաւ հիւսիսէն գիւղի աշխարհագրական դիրքին համեմատ)։ Կէսօրը մօտ էր երբ թուրք խումբը իր բարձր դիրքերէն (բլրակներու կատարներէ եւ «Մինարէ»էն) նշմարեց, բաւական հեռուն, հեռադիտակով տեսանելի ձորի մը եզերքին վրայ, մեծ խումբ մը ձիաւորներ, որ ուղղակի կը յառաջանային դէպի Նոր Գիւղ։ Ձիաւորներու խումբը քանի կը մօտենար, աւելի կը բազմանար ու տեսանելի կը դառնար։ Այս մասին ո՛չ միայն Հայերը, Թուրքերն ալ լուր չունէին։ Բայց Թուրքերը «սիրտը դող» առածին նման, Թուրքերու ալ միտքը տարօրինակ ենթադրութիւններ մը կ'իյնար, եւ երբեմն անոնց թուրքին տագնապի մը կ'ենթարկէին ինքնաբերաբար։ Ցաճախ կասկածութեան մէջ իրենց իրավիճակը Թուրքերը իրարու հարց կուտային

— Եթէ «կեավուրին» ասկէրը գայ, ի՞նչ պիտի ընենք...

Եւ եղաւ որ շյուրը մէջտեղ ինկաւ։ Մէկը կը վազէր չղթային գիծէն, հանդիպած թուրքին բաներ մը կը փսփսար ու կ'անցնէր միւս կողմը։ Այդ մարդը թուրք մըն էր եւ խելապէս կ'ըսէր բոլորին.

— «կեավուրին ասկէրը կուգայ կոր, փախէք, հեռացէք»։

Ասոր վրայ ժամ մը չանցած, պաշարող թուրքերը հեռացեր էին արդէն։ Հայերը բան մը չհասկցան եղածէն, բայց տեսնելով մօտեցող ձիաւորներու խումբը (թիւով 150), իրենց մաքին մէջ ըսի բաներ ծագեցան մէկ ժամուան անցուդարձերու, կացութեան կրած փոփոխութեան մասին։

Կէս ժամ եւս անց, տասը ձիաւորներ, սրարշաւ կը մտնէին գիւղ։ եւ հասնելով, շիտակ Ղազարոս աղայի (գիւղի երեւելիներէն) տանը առջեւ, ձիերէն վար կ'իջնէին։ Անոնց մէկը դուռը զարկաւ, բայց Ղազարոս աղա պատուհանէն նայելով. թէեւ ճանչցաւ զանոնք, բայց չհամարձակեցաւ դուռը բանալ եւ պատմեց անցուդարձը եւ Հայերու կացութիւնը։ Ձիաւորները, որ ծխախոտի մաքսանենգ Չէրքէզներ էին, զարմանքի հետ զայրոյթ մըն ալ ունեցան եւ երդումով խոստացան ապահովել Հայոց կեանքը։ Ղազարոս աղա վար իջաւ, մայ, իգալուստ մաղթեց եւ հիւրանոցը բանալով, հիւրերը տեղաւորել սկսաւ, մինչ հինգ Չէրքէզներ վազեցին թուրք թաղը, ուր գեռ օտար գինուած թուրքեր ալ կը գտնուէին, հաւաքեցին շատ մը թուրքեր եւ ազդարարեցին.

— «Ըռսով պէտք ցրուիլ, կենքերը վար գնել ու'ւս է Հայերը ջարդելու հրամանը. Հակառակ պարագային 150 հրացանակիր Չէրքէզներու հետ պիտի ըլլայ ձեր գործը» ելն։

Ասոր վրայ, մինչեւ ուրբաթ կէս գիշերին ոչ մէկ զինուած թուրք մնացեր էր. իսկ Չէրքէզները, հիւրասիրուած Հայերու թաղին մէջ, երեք օր մնացին գիւղը, հսկեցին գիշեր ցերեկ Հայոց ապահովութեան վրայ։ Երեք օր իրենց ճամբէն ետ մնալով հանդերձ, իրենց համար եղած ծախքերը ս. . եւելիով վճարելով, եւ կրկին ու կրկին ազդարարութիւններ ուղղելով Թուրքերուն, մեկնեցան անոնք։ Ահա այսպէս, այդ մեծ վտանգը անվնաս անցաւ Նոր Գիւղի հայութիւնը։

Այս խոշոր դէպքէն յետոյ, հայ երիտասարդութիւնը ջանք ու զոհողութիւն չխնայեց ինքնապաշտպանութեան համար, կարելի բոլոր միջոցները ձեռք առնելով։ Երկու երեք տարիներ եւս, սակայն, կը վերսկսէին Թրքական յախուռանքները. Հայերը սարսափեցնելու, չարչարելու, տառապեցնելու ձեւերով։ Եւ նորէն կը մատնուէին մտահոգութեան։ Այդ շրջանին, որ Հայերու համար պատրաստութեան շրջան մըն էր, Թուրքերը նորէն բաւական մը տանջեցին մեզ ծեծով, կողոպուտով, զըրկանքով, վնասելով եւայլն։

Այս պայմաններուն տակ, Հայոց ինքնապաշտպանութեան գործը կը թեւակոխէր երրորդ շրջանը։

Քանի մը թուրքեր, գիւղին մօտիկը պարտէզի մը մէջ, կը փորձէին հայ աղջկան մը պատիւը բռնաբարել։ Այս դէպքը կուգար բորբոքել ընդհանուր զայրոյթը։ Այս անգամ կը յորդէր Հայոց համբերութեան բաժակը։ Թուրքեւհայ բախումներ յաճախակի կը դառնային։

Նոր Գիւղի հայ երիտասարդները, որ օրէ օր կը բազմանային, եւ կը կազմէին թռուցիկ խումբեր, վրէժ լուծելու համար թուրքերէն, որ իրականին մէջ հայաջախ քաղաքականութեան մը կը հետեւէին։ Թռուցիկ խումբերէն մէկը, գլխաւորութեամբ քէհեա Սարգիսի, սկսած ըլլալով հետապնդութեան, օր ցերեկով, անտառի մը մէջ ձեռք անցուց երեք թուրքեր, որոնք հայ աղջիկը բռնաբարել փորձեր էին։ Թուրքերու հետ միասին կը գտնուէին նաեւ իրենց մայրերը, քոյրերը եւ մէկուն ալ կինը։ Հայ խումբը, զանոնք սպասցուց մինչեւ մութը կոխելը, եւ այրերը պահելով իր մօտ, կիները ապահով կերպով, առանց անոնց մէկ մազին ձեռք զարնելու, առաջնորդեց գիւղ, մինչեւ Թրքական թաղ։

Լուրը շանթի արագութեամբ տարածուած էր։ Թուրքերը կը զարմանային կիներու պատիւին դէմ յարձակում չգործուելուն, իսկ անդոհանքի մէջ կ'իյնային հայդուկներու մօտ մնացող այրերու մասին։

(4) Կ. ՍԵՒԵԱՆ

Նահանգներու սահմանագլուխի հրամանատարէն արտօնութիւն խնդրեց իր զինուորները հաւաքելու ամերիկեան հողի վրայ՝ ճակատը վերագրաւելու համար, սակայն մերժուեցաւ։ Քաղաքի գրաւման ատեն երկուստեք սպաննուեցան բազմաթիւ զինուորներ։

Տասը հազար կառավարական զինուորներ կը յառաջանան դէպի հիւսիս-արեւելք, ուր նախկին նախագահ զօր. Քայեէս կը յուսայ վճռական ճակատամարտ մը մղել ապստամբներու դէմ։

Ապստամբութեան վարիչ զօր. Աեսուիրրէ կը հետապնդուի. փախուստի ճամբան կտրուած է. միայն ծովու կողմէն փախչելու հնարաւորութիւն ունի։ Հազարապետ Թոփէտօ չորս հազար ապստամբ զինուորներ կեդրոնացուց Սոնորայի եւ Սինալոայի սահմանին վրայ՝ Մեքսիկօի վրայ յարձակելու նպատակով։

Ամերիկեան հեծելազօրքի 7րդ գունդը հրաման ստացաւ Էլ-Փազօ մեկնիլ պատերազմական վիճակի մէջ՝ սահմանագլուխը պահպանելու համար։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ

Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը՝ չէզոքութիւն պահելու համար՝ ապստամբական շարժման առաջին վայրկեանէն իսկ արգիլած էր զէնքի արտածումը դէպի Մեքսիկա։

Ուաշինկթընէն հեռագրի մը համաձայն, Քէլլոկ այժմ արտօնագիրներ կուտայ մասնաւոր տուներու, որոնք կ'ուզեն զէնք ծախել Մեքսիկայի։ Ասկէ զատ, մեքսիկեան կառավարութեան խնդրանքին վրայ, Մ. Նահանգներու պատերազմական նախարարը հաւանած է աւելորդ ռազմամթերքը ծախել մեքսիկեան կառավարութեան։

Ռուսիա եւ Ամերիկա

«Թայմզ»ի Ուաշինկթընի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ՝ մօտ օրէն նախագահ Հուվըր պիտի գրաղի Մ. Նահանգներու եւ խորհրդային Ռուսիոյ յարաբերութեանց խնդրով։

Ճարտարարուեստական կարեւոր հիմնարկութիւններ արդէն սկսած են որոշ ճնշում բանեցնել՝ դէպի Ռուսիա աւելի մեծ քանակութեամբ դրամագլուխ եւ ապրանք արտածելու համար։

Նորընտիր նախագահը առանց բոլորովին համակիր ըլլալու Ռուսիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերսկսելու գաղափարին, անկողմնակալութեամբ պիտի քննէ խնդիրը։

Կը ծրագրուի տնտեսագէտ-մասնագէտներու պատուիրակութիւն մը ղրկել Ռուսիա։

Անցած տարի Միացեալ Նահանգներէն Ռուսիա արտածուած է 18 միլիոն 600.000 անգլիական ոսկիի ապրանք, այսինքն միւս բոլոր երկիրներու արտածածէն աւելի, բացի Գերմանիայէն։

Վարձակալութեան նոր օրէնքը

Երեսփ. ժողովը կը շարունակէ զբաղիլ վարձակալութեան նոր օրէնքով։ Վիճաբանութիւնները կարելի պիտի չըլլայ աւարտել ժամանակին, որով եւ նոր օրէնքը պիտի չկրնայ գործադրուիլ ապրիլ 1էն։

Այս պայմաններուն տակ, կարգ մը երեսփոխաններ մտադրած են պահանջել Խորհրդարանէն, որ ներկայ օրէնքին գործադրութիւնը ամիս մը եւս երկարաձգուի։ Այս ձեւով Խորհրդարանը երկար ժամանակ պիտի ունենայ խնդիրը լայնօրէն ուսումնասիրելու եւ բնակարանի տագնապին վերջնական լուծում մը գտնելու համար։

Բազմաթիւ վարձակալներ արդէն մտատանջութեան ենթարկուած են։ Մեծ է թիւը անոնց, որոնք ներկայիս աժան վարձք կը վճարեն եւ նոր օրէնքի հիման վրայ պիտի ստիպուին ծանր բեռերու ենթարկուիլ եւ կամ արտաքսուիլ տարիներէ ի վեր իրենց նստած բնակարաններէն։ Հանգիստ են միայն անոնք, որոնք պաշտպանուած են 1926ի օրէնքով։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Ժամանակէ մը ի վեր Փարիզի ինքնաշարժի վարիչները կը գանգատին թէ բաւարար չէ իրենց տրուած շահաբաժինը՝ 100էն 40 եւ կը պահանջեն 100էն 50։ Իրենց այս պահանջը գործադրել տալու համար, Մոնրուժի, Մոնմարթրի եւ Լըվալուայի կառատուներու հաշուոյն աշխատող 700 վարիչներ գործադուլ յայտարարեցին։

Ինքնաշարժի տէրերէն ոմանք ընդունեցին այս յաւելումը եւ յոյս կայ որ միւսներն ալ ընդունին։ Արհեստակցական Միութիւնը այս առթիւ հրապարակային հաւաքոյթ մը պիտի ունենայ այս գիշեր։

Երկրաշարժ

Միլանօէն կը հեռագրեն.— Ֆիրէնցէի դիտարանը երէկ առաւօտ ժամը 2.47ին արձանագրեց սաստիկ երկրաշարժ մը, որուն կեդրոնը շատ հեռուն կը գտնուի— մօտաւորապէս 9560 քիլոմեթր հեռու՝ առանց կարենալ ճշդելու բուն տեղը։ Կարգ մը նշաններէ կ'եզրակացուի թէ Արեւելքի մէջ պատահած է այս նոր երկրաշարժը։

Ցնցումները արձանագրող գործիքները մօտ չորս ժամ շարժման մէջ էին, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ ալիքները քանի մը անգամ աշխարհի շրջանը կատարեցին։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ. 10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՐՏ 1929

12 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 903

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՐԿԱՐԱՐ ՍԹԱՓՈՒՄԸ

«Յառաջ»ի ընթերցողները կը յիշեն թէ անցեալ օգոստոսին Ամերիկա գնաց Պէտրխանիներէն Սիւրէյեա պէյ, քարոզութիւններ կատարելու համար, իբրեւ ներկայացուցիչը քրտական «Հոյբուն» կոմիտէին։

Սիւրէյեա պէյ պիտի ջանար լուսաբանել մանաւորապէս Ամերիկա հաստատուած Քիւրտերը, որոնք բաւական լաւ դիրք ունին, բայց ինկած ըլլալով քէմալական Թուրքիոյ կախարդական թակարդը, կ'ծան կովու դեր կը կատարէին այդ հեռաւոր երկրին մէջ ալ։ Արդարեւ, անոնք տասնեակ հազարաւոր տոլարներ յանձնած են թրքական գործակալներու ձեռքը, առանց անդրադառնալու որ, օգնած կ'ըլլան իրենց իսկ դահիճներուն։

Այս կացութեան մէջ, ծանր դժուարութեանց մատնուեցաւ քիւրտ գործիչը։ Մինչեւ իսկ սպառնալիքներ եղան իր կեանքին դէմ, իր ցեղակիցներուն կողմէ։ Թուրք դեսպանը ու հիւպատոսները իրար անցած էին եւ դաւեր կը սարքէին։ Կը թուէր թէ Սիւրէյեա պէյ պիտի վերադառնայ յուսահատ և ձեռնունայն։

Բայց երկար չտեւեց խաղը։ Քիւրտ գործիչը առեն մը ամփոփուելէ եւ անգլերէն հրատարակութեամբ մը Ամերիկայի հանրային կարծիքը լուսաբանելէ յետոյ, ահա նորէն ասպարէզ իջած է իր տարագիր հայրենակիցներուն մէջ, զանոնք անկախութեան գաղափարին, հետեւաբար եւ «Հոյբուն» կոմիտէին կապելու համար։

Ինչպէս կ'երեւայ Տիթրոյթէն «Հայրենիք»ի ուղղուած թղթակցութենէ մը, արդէն մասնաճիւղ մը կազմուած է այդ քաղաքին մէջ։ Եթէ ոչ բոլոր պանդուխտ Քիւրտերը, գոնէ շատեր սթափած եւ ամէն կապ խզած են Թուրքերուն հետ։ Այս վերջինները Տիթրոյթի մէջ թրքական կազմակերպութեան մը անդամ արձանագրած էին 350 Թուրքեր, անդամավճարներն ալ ամսէ ամիս գանձելով։ «Հայրենիք»ի թղթակիցը կը տեղեկացնէ թէ այդ ձեռնարկը քանդուած է այլ եւս, եւ արդէն կազմուած է Հոյբունի մասնաճիւղ մը, անկախութեան ծառայելու համար։ (Փետր. 20)։

«Հայրենիք»ի նորագոյն թիւէն (26 փետր.) կ'իմանանք թէ այս սթափումը այնքան արդիւնաւոր եղած է որ, կիրակի օրուան ժողովի մը մէջ, Տիթրոյթի Քիւրտերը հանգանակութեան ձեռնարկած եւ չորս հազար տոլար հաւաքած են, իրենց ազգային դատին համար։

Կ'արժէ արձանագրել այս յաջողութիւնը, առանց չափազանցելու զայն։

Անոր արժէքը հասկնալու համար, կը բաւէ յիշել թէ՝ տակաւին, երէկ Ամերիկայի Քիւրտերը այնքան գրգռուած էին իրենց ազգակից գործիչին դէմ, որ զայն կը նկատէին... Հայ, իսկ անոր պատմութիւնները՝ քրտաջինջ սարսափներու մասին՝ հայկական հէքեաթ։ Թուրքերն եւ Քիւրտերը իրար ձգելու, «մին զարտաշի»ները գժտեցնելու սահմանուած դաւ...

Յաջողութիւնը արժէք ունի նաեւ ուրիշ տեսակէտով մը։ Առաջին անգամ է որ, արտասահմանի մէջ, քիւրտ ժողովրդական խաւերէ կը կազմուի քաղաքական կոմիտէ մը, ազգային դատի համար։ Քիւրտերը միշտ ալ ունեցած են զանազան կոմիտէներ, բայց ընդհանրապէս մեծաւորներ, շէյխեր եւ ցեղապետներ, զինուորականներ եւ մտաւորականներ են եղած անոնց անդամները։ Ահա բանուորն ու գիւղացին ալ կ'արթննան եւ յենարան կը դառնան։

Անշուշտ մէկ ծիծեռնակով գարուն չի գար։ Եւ Տիթրոյթի մէջ կազմակերպուած Քիւրտերը կրնան դեռ շատ յուսախաբութիւններ պատճառել, նոյն իսկ Սուրէյեա պէյի, մինչեւ որ կատարելապէս արթննան, խմորուին եւ սերունդ հասցնեն։

Բայց յուսատու է այս առաջին քայլը. կը բաւէ, որ Հոյբունը ինք շարունակէ գործել անկեղծութեամբ եւ հաւատքով, ուղղորէն կապուած՝ իր քաղաքական ծրագրին, քրտական անկախութեան դատին։

Այս կէտը կը շեշտենք մանաւանդ անոր համար, որ հասարակաց թշնամին, Թուրքը, զօրաւոր է նոյն իսկ հեռաւոր Ամերիկայի մէջ, եւ ինչպէս անդադար դաւեր կը լարէ Հայկական դատին դէմ, շատ աւելի դիւրութեամբ կրնայ ճեղքել քրտական խարխուլ, դեռ նոր ձեւաւորուած ճակատը։

Առաջին կորիզը կազմելէ յետոյ, քրտական կոմիտէն դուլ [illegible] չպիտի ունենայ, մինչեւ որ ապահովէ ամուր խարիսխ։ Եւ յետոյ, պէտք է իրական գործեր ցուցնէ, որովհետեւ յեռանդ Քիւրտը դժուար կը հասկնայ վերացական հաւատամքները։

Քիւրտը տակաւին նոր կ'իմանայ թէ Թուրքերը Համիտէն մինչեւ Մ. Քէմալ, իր միջոցաւ բախտակից Հայը ջարդել տալէ յետոյ, հիմա ձեռնարկած են իր հաշիւը մաքրելու։ Կ'իմանայ եւ շատ ալ չի հաւատար։ Հետզհետէ պիտի համոզուի։

Արդ, սթափումը իրական եւ տեւական դարձնելու համար, Հոյբունը պէտք է հրապարակ իջնէ իր ամբողջ կերպարանքով, ցուցնէ թէ իրապէս անդունդ մը բացուած է ջարդարար Թուրքիոյ եւ քիւրտ ժողովուրդին, ինչպէս Թուրքին եւ հայ ժողովուրդին միջեւ, թէ փրկութիւնը անջատման և անկախութեան մէջ է միայն, որ կրնայ դիւրանալ հալածական, այլ միշտ [illegible] հայ գիւղացիին հետ ձեռք-ձեռքի տալով, փոխանակ Թուրքին սրած դանակը անոր վզին երկարելու, ինչպէս մինչեւ հիմա։

Մէկ խօսքով, Քիւրտերուն համար ալ հնչած է ժամը՝ [illegible] ճամբան գտնելու, եւ հարուածը կեդրոնացնելու միակ [illegible] ճակատին, թրքական արիւնոտ լուծին դէմ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ ԵՒ ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Հայրենիք դիտել կուտայ դառնութեամբ (21 փետր.)

— «Հոյբունի ներկայացուցիչը Ամերիկայի մէջ, Սիւրէյա Պէտր խան, խմբագրութեանս ուղղած իր մէկ նամակով կ'աշխատէր Թուրքերուն վերագրել քիւրտ աւազակախումբերու կողմէ Հայաստանի սահմանային գիւղերու վրայ վերջերս եղած յարձակումները, որոնց անդրադարձած էինք առանձին խմբագրականով։

Մենք ալ ընդունած էինք, թէ այդ յարձակումները հաւանաբար կատարուած էին Թուրքերու դրդումով եւ աջակցութեամբ. սակայն, այնքան առաջ գացած չէինք, որ Հոյբունի ներկայացուցիչին պէս ըսէինք, թէ յարձակում գործողներն ալ պարզապէս քրտական տարազ հագած Թուրքեր են եղած։

Գիտենք, թէ Թուրքերը «բարի» սովորութիւն ունին դիմելու նման դաւադրական միջոցներու՝ իրենց թշնամի ազգերը իրարու դէմ հանելու համար։ Գիտենք նաեւ թէ Թուրքերը ասկէ առաջ քրտական տարազով Թուրք աւազակներ հանած են սուրիական, պարսկական եւ հայկական սահմաններուն վրայ, դրացի ցեղերը իրարու հետ կռուեցնելու համար։ Կասկած չունինք, վերջապէս, որ ասկէ ետքն ալ նոյն դիւային խաղերը պիտի ըլլան՝ մասնաւորապէս Քիւրտերը Հայերու դէմ եւ Հայերը Քիւրտերու դէմ գրգռելու համար։

Սակայն Հոյբունի ներկայացուցիչը դժբախտ իրականութենէն կը հեռանայ, երբ կը փորձէ հայ ընթերցողները այնպէս մը տպաւորել, որ իբր թէ *բոլոր* Քիւրտերն ալ արդէն ազգային բարձր գիտակցութեան մը հասած են, տոգորուած են Հոյբունի գաղափարներով ու քաղաքականութեամբ եւ անկարող են այլեւս գործիք ըլլալ Թուրքերու ձեռքը, ինչպէս եղած են մինչեւ վերջերս։

Իրողութիւնը դժբախտաբար այն է, որ Քիւրտերու մէկ խոշոր մասը տակաւին կը գտնուի Թուրքերու զօրաւոր ազդեցութեան տակ եւ կը պահէ իր նախկին աղետալի մտայնութիւնը, որուն շնորհիւ Թուրքերը այսօր եւս ի վիճակի են իրենց թրքական դաւերուն ծառայեցնել Անդրկովկասի մէջ ապրող Քիւրտերէն սկսեալ մինչեւ Պարսկաստանի ու Իրագի Քիւրտերը, Հայաստանի սահմաններուն վրայ ապրող Քիւրտերէն սկսեալ մինչեւ հեռաւոր Ամերիկա ինկած Քիւրտերը, ընդդէմ՝ ե՛ւ քրտական ե՛ւ հայկական ազգային շահերուն։

Սիւրէյա Պէտր խան չի կրնար համոզել մեզ, թէ Հայաստանի գիւղերուն վրայ յարձակողները բոլորն ալ քրտական տարազով Թուրքեր են եղած եւ թէ անոնց հետ չեն եղած նաեւ զտարիւն Քիւրտեր։»

ՍԷՆԻ Նորընտիր նահանգապետ Ռընար ձեռնարկեց իր պաշտօնին։ Նախկին նահանգապետ Պուժիւ հանգստեան կոչուելուն առթիւ ստացաւ Փարիզի Քաղաքապետութեան ոսկիէ մեծ շքանշանը։

ԱԶԳԵՐՈՒ Դաշնակցութեան Խորհուրդի 55րդ նստաշրջանը տեղի պիտի ունենայ յունիս 10ին Մատրիտի մէջ։

ՓԱՐԻԶԵԱՆ գրամատան մը տնօրէնը՝ Շարոտօ՝ ձերբակալուեցաւ։ Ութ միլիոն ֆր. բաց ունի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մուսթաֆա Քէմալ կաթուածահար?

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ.—

«Հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ Մուսթաֆա Քէմալ երկրորդ անգամ ըլլալով կաթուածահար եղած է։ Ինչպէս կը յիշուի, երկու տարի առաջ թերթերը գրեցին թէ Թուրքիոյ դիկտատորը կը տառապի անխուսափելի հիւանդութենէ մը եւ հանգստութեան համար Չեխոսլովաքիոյ ջերմուկները պիտի երթայ։ Այժմ կը տեղեկանանք թէ Քէմալի վրայ կաթուած իջած է եղեր։ Վերջինը, երկրորդ կաթուածն է եւ բժիշկներու համաձայն, երրորդը անխուսափելի պիտի ըլլայ, իր հետ բերելով մահը։

Նոյն աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ վարչապետ Ըսմէթ փաշա յառաջացած թոքախտ ունի եւ չի կրնար կանոնաւորաբար հետեւիլ պետութեան գործերուն»։

⁘ Մարտ 4ին Ըսմէթ փաշա ճառ մը խօսելով Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ ժողովին մէջ հերքեց Մ. Քէմալի հիւանդութեան մասին արտասահմանի մէջ շրջած զրոյցները եւ աւելցուց.

—Հայրենիքին թշնամիները ձիով պտոյտէ մը վերադարձած ատեն տեղէն շարժելու անկարող վիճակի մէջ ներկայացուցին զայն, ազգային պայքարի առաջին օրէն իրենց աչքը տնկելով անոր առողջութեան։ Անոր առողջութիւնը ազգը կ'արժէ։ Այս պրոպագանդը երկրէն դուրս տեղի կ'ունենայ եւ պատճառն ալ պարզ է, կ'ուզեն ներշնչել այն գաղափարը թէ Հանրապետութիւնը եւ յեղաշրջութիւնը անոր գոյութեամբը կանգուն է։ Ղազին տակաւին երկար ատեն այս հայրենիքին ծառայելու տարիքը եւ առողջութիւնը ունի։ Ուզողները կրնան փորձել ու տեսնել որ անպատերազմի դաշտին վրայ գլխաւոր հրամանատար գտնուած ատենի երիտասարդութիւնը եւ առուգութիւնը ունի։

Մուսոլինիի մեծ ճառը

Կիրակի օր Հռոմի Օփերային մէջ տեղի ունեցաւ՝ ֆաշիստներու հնգամեայ ընդհ. ժողովը։ Մուսոլինիի շուրջ համախմբուած էին 4000 հոգի՝ նախարարներ, Մեծ Խորհուրդը, նոր խորհրդարանի 400 ընտրեալները, բոլոր նահանգապետները, բանակի, նաւատորմի եւ օդանաւի բարձրաստիճան սպաները, ծերակուտականներ, ֆաշիստ արհեստակցական միութեանց ներկայացուցիչներ, թերթի տնօրէններ եւն.։

Մուսոլինի այս առթիւ արտասանեց մեծ ճառ մը։ Խօսելով Արհեստակցական կազմակերպութեանց մասին, ըսաւ թէ ֆաշիզմը ոչ մէկ կապ ունի ո եւ է տեսակի ընկերվարութեան հետ, քանի որ կ'ընդունի անհատական սեփականութիւնը, կը ճանչնայ ու կը քաջալերէ մասնաւոր նախաձեռնութիւնները։ Ֆաշիզմը նաեւ ազատականութիւն չէ։

Ֆաշիստ վարչաձեւի պաշտպանութեան մասին ըսաւ թէ սովորական դատարաններու կողքին կայ «մասնաւոր դատարանը», որ խիստ բայց արդար եղած է։ 5046 ամբաստանեալներէն 4000ը ազատ արձակուած է, 275 հոգի 10 տարիէն պակաս բանտարկութեան դատապարտուած են եւ այս տարի պիտի արձակուին։ Հին եւ ժամանակակից բռնակալութեանց հետ բաղդատելով, ֆաշիստական ահուսարսափը շատ մեղմ է։

Դիկտատորը յետոյ յայտարարեց թէ Իտալիա զինուորապաշտ եւ յարձակողական չէ, իր սպառազինութիւնները կը ձգտին Իտալիոյ ապահովութեան եւ պաշտպանութեան։ Իտալիա խաղաղ ապրիլ կ'ուզէ բոլորին, մանաւանդ դրացիներուն հետ։

Յետոյ ծանրանալով Լատերանի դաշնագրին վրայ, վեր հանեց Վատիկանի համաձայնութեան օգուտները։

Վերջացնելով, Մուսոլինի փառաբանեց աշխատանքը, որուն օրինակը տուած է ինք, քանի որ ցարդ ունկնդրութեան ընդունած է 60.000 հոգի եւ զբաղած է 1,887.112 խնդիրներով։

⁘ Ֆաշիստական Մեծ Խորհուրդը որոշեց ապրիլ 21ին Աշխատանքի Տօնին առթիւ զօրակոչ կատարել 80.000 ֆաշիստ քաղաքապահ յառաջապահներու։

Ֆաշիստ կուսակցութեան հիմնարկութեան տարեդարձին առթիւ Մուսոլինի կարեւոր պատգամագիր մը պիտի ուղղէ Իտալիոյ ժողովուրդին։

Մեծ Խորհուրդը կարգ մը որոշումներ տուաւ նաեւ Արհեստակցական Միութեանց մասին։

Մուսոլինի յայտարարեց թէ Մեծ Խորհուրդը կրկին պիտի գումարուի ապրիլ 8ին։ Ժողովը փակուեցաւ ծափերու մէջ։

Ամանուլլահ կը յաղէ Քապուլի վրայ

Աֆղանական սահմանագլուխէն կը հեռագրեն թէ Ամանուլլահ թագաւորը սկսաւ իր մեծ յարձակողականին՝ գահը վերագրաւելու համար։ Իր բանակը մարտ 5ին մեկնեցաւ Քանտահարէն եւ յառաջապահները օրական 16 քիլոմեթր կը յառաջանան։

Ճէլալապատի նախկին կառավարիչ Մուհամմէտ Սարվար խան Քապուլէն փախչելով Փէշավար ապաստանեցաւ։ Մտադիր է միանալ Ամանուլլահի կուսակիցներուն։ Ցիշեալը յայտարարեց որ Աֆղանիստանի բոլոր ցեղախումբերը՝ մէջն ըլլալով Շինվարիները այլեւս յոգնած են քաղաքացիական կռիւներէն եւ կը փափաքին որ նախկին թագաւորը կրկին իշխանութեան գլուխ գայ, պայմանով որ ընդհանուր ներում յայտարարուի։

Պէչէի Սաքայի հրամանով, Նատիր խանի Քապուլի բնակարանը թալանուեցաւ եւ այրուեցաւ։ Հեռագրի մը համաձայն, Նատիր խան եւ եղբայրը Խոսթի մէջ գերի ինկած են Պէչէի Սաքայի մարդոց ձեռքը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱԳՈՒՍՏ՝ ՀԱՅԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը տեղեկանայ թէ դանիական բարեգործական ընկերութիւնը 30 հակ հագուստեղէն ղրկած է՝ Յունաստանի հայ գաղթականներուն բաշխուելու համար։ Մագլըմեան եպս. կազմած է յանձնախումբ մը, որ պիտի զբաղի բաշխումի գործով։

ՀԱՅ ՄԸՆ ԱԼ ԶՈՀ

Ինչպէս կը յիշուի, վերջերս Աթէնքի մեծ սրճարաններէն մէկը՝ ֆանէլլինիոն փլաւ եւ բազմաթիւ յաճախորդներ փլատակներուն տակ մնացին։

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, զոհերէն մէկը Հայ է՝ Իզմիրցի Գրիգոր Սէֆէրեան, 60 տարեկան։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Պոլիս 10 մարտ.— Երէկ գիշեր խիստ ծանր արկած մը պատահեցաւ Ատափազարի շրջակաները, Անատոլուի երկաթուղիին վրայ։ Ահագին ժայռ մը լեռնէն փրթելով ինկաւ Հայտար փաշայէն եկող կառախումբին վրայ։

Բախումի ուժգնութենէն վայրաշարժն ու վակոնները տապալեցան եւ հրդեհ ծագեցաւ։ Պաշտօնեաներն ու բազմաթիւ ճամբորդներ վիրաւորուեցան։

Չորս հոգի մեռան։

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ՎԱՏԻԿԱՆ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ խորհրդային վարիչները կը մտածեն յարաբերութիւններ հաստատել Վատիկանի հետ։ Բանակցութիւնները դիւրացնելու համար միջնորդի դերը կը կատարէ օտար պետութիւն մը որուն շահը կը պահանջէ, որ Ռուսիա ներկայացուցիչ ունենայ Հռոմի Պապին մօտ։ Խորհրդային կառավարութիւնը տրամադիր կ'երեւի դեսպան մը նշանակելու Վատիկանի մօտ։

1926ին արդէն բանակցութիւններ սկսած էին Մոսկուայի եւ Վատիկանի միջեւ, սակայն յետոյ խզուեցան՝ որովհետեւ բոլշեւիկները մերժեցին Մոսկուայի մէջ ընդունիլ պապական նուիրակը։

ՀԻՒՎԸՐ Կ'ՕԳՆԷ ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ

Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը Մեքսիկայի ծախեց 10 հազար հրացան, 10 միլիոն գնդացիրի փամփուշտ, 20 օդանաւ, օդանաւի ռումբեր եւ Նիու-Օրլէանի մթերանոցին մէջ մնացած զանազան ռազմանիւթեր։

Ապստամբները ծանր կորուստներ կրեցին։ Կառավարական ուժերը գերի բռնեցին երկու ապստամբ զօրավարներ՝ զորս՝ անմիջապէս գնդակահարեցին։ Գիւղացիներն ու բանուորները կառավարութեան հետ են՝ ապստամբներուն դէմ։

Զօր. Քալեէս 18,000 զինուորի գլուխն անցած, կը քալէ Թորէոն քաղաքին վրայ, զոր՝ կը պաշտպանեն 6,000 ապստամբներ։

ԶԱՂՐԷԳԻ եւ Սփլիթի մէջ եուկոսլաւ ոստիկանութիւնը լուծեց ազգայնական Օրեունա կազմակերպութիւնը, որ մեծ գործունէութիւն ցոյց տուած էր իտալեւոսլաւ վէճերու ընթացքին։ Լուծուեցան նաեւ *Քրանաօ* եւ *Հանաօ* (խրուաթ) ազգայնական կազմակերպութիւնները։

ԱՆԳԼԻՈՅ կաթոլիկները եկեղեցի մը կը շինեն ժանն տ'Արքի յիշատակին, Սըրրէյ նահանգի Ցարհամ քաղաքին մէջ։ Այս առթիւ 10,000 անգլ. ոսկի կը հանգանակուի։ Հիմնարկէքը պիտի կատարուի մայիս 23ին։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Պորիս Թագաւորը ականջի մասնագէտներու կողմէ քննուելու համար Սոֆիայէն արեւելեան ճեպընթացով ճամբայ ելաւ դէպի արեւմտեան Եւրոպա։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԿԱՐՄԻՐ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԽԱՂԵՐԸ

Ու՛ մէկ տարեկոյս, որ բարեկարգումներու կարօտ, կրօնակից ու լեզուակից Աֆղանիստանի մէջ արիւն հոսեցաւ եւ կը հոսի տակաւին, շնորհիւ երկու տարբեր գոյնի շապիկներ հագած, բայց իրականին մէջ միեւնոյն զէնքերը գործածող աշխարհակալ բորենիներու։ Չուր անցան սպիտակ Անգլիոյ եւ կարմիր Ռուսաստանի պաշտօնական թէ անպաշտօն հերքումները։ Դիւանագիտական խաբեբայութիւնը՝ բացուեցաւ եւ աշա Աֆղանիստանի արիւնալի դէպքերուն մէջ պարզօրէն կ'երեւան իսկական գերակատարները՝ իրենց հասակին լայնքով ու երկայնքով. մէկը՝ կրեմլինը՝ Ամանուլլահ փատիշահին հետ գրկախառնուած, միւսը՝ Լոնտոնը՝ Պաչէ Սախօա Էմիրին հետ Թեւանցուկ։ Երեւութապէս առաջինը կողմնակից էր բարենորոգումներու, երկրորդը դէմ մինչեւ խորքին մէջ անխախտ կը մնայ պատմական՝ ազդեցութեան մարմաջը, որ կը խանգարէ մերթ սպիտակին, մերթ կարմիրին խաղաղ քունը։ Աւելի որոշ բառերով, Ամանուլլահ խան իր կինովը Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի տալով, տարիներ շարունակ արհամարհեց իր երկրին երէկուան տէրը եւ վերջինս յարմար առիթը որսաց ոչ միայն վրէժ լուծելու, այլեւ վերստեղծելու համար Հնդկաստանի պաշտպանման այնքան անհրաժեշտ Աէմիրներու Աֆղանիստանը։

Կրեմլինը, որ այսօր ամբողջ աշխարհի առջեւ կը ներկայանայ իբրեւ արեւելքի յետամնաց ժողովուրդներու պարթօնքի պաշտպան եւ ոգի ի բռին կ՚ պաշտպանէ Աֆղանիստանի բարենորոգչական շարժումը, հազիւ ամիսներառաջ դաշնակցեցաւ Պարսկական Ատրպատականի, յետադէմ վաճառականութեան ու հոգեւորականութեան, հետզհետէ աճող մղելով Թէհրանի դէմ, որ միեւնոյն բարենորոգումները մտցնել կը փորձէր իր երկրին այդ կարեւոր մասին մէջ։

Բարենորոգումներու կողմնակից, զատագով Աֆղանիստանի մէջ միաժամանակ բարենորոգումներու դէմ, սպանիչ Ատրպատականի մէջ եւ երկու պարագային ալ միեւնոյն կարմիր աշխարհակալները։ Բացարձակ հակասութիւն, եթէ խնդրին մօտենանք հարեւանցի, բայց խորանալով պիտի տեսնենք հին քաղաքականութեան անշէջ, հետեւողական շարունակումը, այսինքն փաստօրէն Անգլիոյ դէմ՝ հոգ չէ թէ տեղ մը յօգուտ բարենորոգումներու, ուրիշ տեղ մը՝ ի վնաս միեւնոյն շարժման։ Այդ քաղաքականութիւնը հակառակ սուտ հերքումներու, ինքզինքը կը մատնէ ոչ միայն երկու տարբեր երկիրներու, այլեւ դաշնագրերով միջեւանքաժանելի համարուած Պարսկաստանի տարբեր մասերու հանդէպ։ Ատրպատականի մէջ բարենորոգումներու Թշնամիի դերով մտնող Ռուսաստանը ինքզինքը բարեկամ կը ներկայացնէ հարաւի մէջ, ուր իր հակառակորդը Անգլիան է, որ գիմակի տակ Թէեւ կուսայ խուզիստանի եւ արաբախօս շրջաններու յետադէմ տարրերուն։

Երկու երկիրներու եւ մասնաւորաբար այս երկրի երկու ծայրերուն մէջ գրեթէ միաժամանակ կատարուած վերջին վերիվայրումները եկան հաստատելու թէ երէկ Չինաստանի մէջ իրարու օձիք պատռող երկու հզօր, գաւազիր ախոյեանները, այսօր նոյն խաղը կը կրկնեն Աֆղանիստանի մէջ՝ արիւն հոսեցնելով եւ Պարսկաստանի մէջ դիւանագիտական արիւն հոսող մարզանքներ կատարելով-իրենց արեւելեան, իսլամ ժողովուրդներու բարեկամ երկու յար եւ նման նուաճողական ձգտումներով առաջնորդուող ուժեր բոլոր արեւելեան երկիրներու մէջ երէկ թէ այսօր կը գործածեն ճիշդ եւ ճիշդ միեւնոյն զէնքերը. մէկը միւսը զգետնելու հաճոյքին զոհելով քաղաքականապէս աշա, տնտեսապէս սարուկ եւ իրենց ազդեցութեան ենթակայ «բարեկամ» երկիրներու խեղճ ու կրակ բազմութիւններու հանգիստ կեանքը։

Եթէ սակայն Աֆղանիստանը, շնորհիւ Ամանուլլահ խանի անհեռատեսութեան, ինկաւ սարքուած Թակարդին մէջ, բարեբախտաբար նոյն ճրագալոյսի տասանումներուն ենթակայ բախտակից Պարսկաստանը, իր խելացի ղեկավարին շնորհիւ, մինչ կը խուսափի խորամանկ որսորդներու մութի մէջ լարած որոգայթներէն։ Աշա թէ ինչո՛ւ վիժեցան վերջին ամիսներու դէպքերը հիւսիսի թէ հարաւի մէջ, եւ նոյն վիճակին պիտի արժանանայ նաեւ վերջին խաղը— Պահրէյն կղզիներու ծանօթ խնդիրը, զոր կրկին հրապարակ նետած է սպիտակ հարեւանը։

«Ցառաջ»ի ընթերցողները գիտեն, թէ ինչպէս Հիճազի էմիրին հետ կնքուած դաշնագրին 6րդ կէտով, բրիտանական կառավարութիւնը կը խախտէ Պարսկաստանի ամբողջութիւնը Պահրէյն կղզիներու մասին, որ այս երկրին անվիճելի անբաժան մասը կը կազմէ։ Այս անեբեւ յափշտակութեան դէմ ժամանակին՝ (1927 Նոյեմբեր) պարսիկ կառավարութիւնը բողոքեց եւ կշտելով հանդերձ այն ազդեցութիւնը, որ Անգլիան ունի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, խնդրին քննութիւնը յանձնեց վերջինիս, ոբովհետեւ փաստերը այնքան ուժեղ են, որ մինչեւ անգամ կողմնակալ Ազգերու Դաշնակցութիւնը չպիտի կրնայ վճիռ տալ ի վնաս Պարսկաստանի — ինչպէս համոզուած էր կառավարութիւնը եւ ինչպէս կը պնդէին մայրաքաղաքի բոլոր Թերթերը միաձայն։

Վէճի առարկայ կղզիները, որ թէ՝ Ղաճարներու տիրապետութեան ժամանակ, թէ յետոյ հարկ են տուած Թէհրանի կառավարութեան, այդ դաշնագրով ուրեմն կը բաժնուէին բուն երկրէն։ Այդ բաւական չէ՝ հզօր հարեւանը առանց սպասելու Ազգերու Դաշնակցութեան վճիռին, կը փորձէ կատարուած փաստի առջեւ դնել անիրաւուած կողմը, «Իրաք եւ իրան միացեալ ընկերութիւն» կոչուած անգլ. նաւային հաստատութեան ատրպագրութեամբ հետեւեալ յայտարարութիւնը ցրուելով հարաւի ծովափնեայ վայրերուն մէջ.

— «Կը յայտարարենք ի տեղեկութիւն բոլորին, որ 1929 յունուար մէկէն սկսած Պարսկաստանի բոլոր այն հպատակները, որոնք Պահրէյն իջնել կ'ուզեն, պէտք է իրենց անցագիրը վաւերացնեն բրիտանական հիւպատոսներէն մէկուն, որպէս զի այս ընկերութեան նաւերով առ-

„ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵՆՔ"

Նուէր Արեւի խմբագրին

Մանրավէպ մը յաճախ աւելի հասկնալի կը դարձնէ կեանքը քան երկար յօդուած մը։ Եւ պարզ խօսք մը երբեմն կը լուսաբանէ դէպքերը աւելի պերճախօս կերպով քան անհատնում ըսի բառեր։

Ահա մէկը այդ մանրավէպերէն, իրական եւ վաւերական։

* * *

Տարիուկէս առաջ, Փարիզ կը գիմեմ rue Serpente. մղուած ծայրայեղ լաւատեսութիւնով մը, որուն վրայ, «տեքէն խնդալու առիթները չեն պակսած նոյն իսկ ինծի։

Ռամկավարներու ընդարձա՛կ հաւաքատեղին լեփ-լեցուն է։ Ներկաները՝ մին խմբագրապետը, օգնականը, երկու կիներ եւ գօլէճական հին ընկեր մը։ Աթոռ մը կը ճարուի ինծի ալ եւ արդէն սահղ ձգելու տեղ չկայ։

· ·

Կը վիճինք կէս ժամ, ժամ մը։ Քանի մը անգամ սկսեր եմ ծայրէն։ Հակայ գաղութ մը ինքն իր բախտին ձգուած, այլասերում, ատոնց վրայ գործազրկութիւն, յատկանշական դէպքեր, անհանդուրժութիւնը եւ սրտնեղութիւնը տեղական իշխանութեանց եւ ժողովուրդին, գործակցութեան պէտքը եւն. եւն.։ Հասկցաք անշուշտ, Մարսիլահայ գաղութի կազմակերպութեան մասին է խօսքը։

— Գանէ ըսէք, Գ. Թէրզիպաշեան, թէ ինչո՞ւ չէք ուզեր որ ամփոփուի, կազմակերպուի գաղութը, կրնանք դպրոցներ առեղծել, կրնանք...

— Այդ ընտրութիւն չպիտի ըլլայ։

— Կրնանք փոխել ամէնցուած գէշ տրամադրութիւնները հայ գործաւոր բազմութեան հանդէպ, կրնանք օգնութեան գործը կազմակերպել...

— Այդ ընտրութիւն չպիտի ըլլայ։

— Որոշած էք ուրեմն չզործակցի՞լ, դժուարացնե՞լ գաղութին կազմակերպութեան գործը, անտեսե՞լ մեր գաղութին վրայ ծանրացող բոլոր վտանգները։

— Այո՛, այդ ընտրութիւն չպիտի ըլլայ։

— Մի՛ նեղեր ինքզինքդ, բարեկամ, «այդ ընտրութիւն պիտի ըլլայ»։ Բայց արդէն կը հասկնամ, ուրեմն առոր՛ համար է պայքարը որ բացեր էք անհատներու դէմ, սուտով, ցեխով եւ մուրով։ Ձեզ հրատարակեր հերքումները որ զրկեցի։ Ըսէ՛ ք, պարկեշտ մարդու գո՞րծ է...

Բանավէճին վերջ կը դնէ գոլէճական բարեկամս, հին վեքականեգմելով հնչակեան պատուական տղայ մը, որ բառերը ծամծմել չէ սորված, հակառակ որ ռամկավար մըն է հիմա։

— Ընկե՛ր, կ'ըսէ, խօսքը ուղղելով ողջախոհ»ին, անունիս ռամկավար է եւ կը հակառակինք ժողովրդական ընտրութեան եւ գաղութի մը կազմակերպութեան եւ կը պաշտպանենք

տօնուի անոնց ճամբորդութիւնը։ Անոնք որոնց անցագիրները ստորագրուած չեն, Պահրէյն իջնելու իրաւունք պիտի ունենան։»

Միաժամանակ, ինչպէս կը հաղորդէ «Իթթիլաաթ» երեկոյեան օրաթերթը, Պահրէյնի Շէյխը (ի հարկէ Անգլիայէն հովանաւորուած) փակեր է պարսկական դպրոցները եւ կ'ընդդիմանայ տարագրութեան։

Կը բաւականանամ արձանագրելով այս երկրի բնական զարգացման ճամբուն վրայ վարպետօրէն նետուած այս նոր խոչընդոտը։ Անշուշտ այս երկրին հետաւոր վարիչները պատուով դուրս պիտի գան նման մեծ ու պզտիկ խոչերէ որ կողմէն եւ ինչ գոյնով ալ հրապարակ նետուին անոնք։

Գ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ննք նշանակումի ընտրութիւնները։ Չըսէ՛ք սուտ, եթէ առնաւոցը յոյսը ունենայինք մեր հակառակորդներէն մէ՛կ քուէ աւելին ունենալու, հիմա ամէնէն բարձր մե՛նք պիտի պոռայինք յանուն ժողովրդական ընտրութեանց...

Կաթի՞ն էր որ յորդեցուց բաժակը։ Ի՞նչն էր կրակին վրայ նետուած։ Նմանցուցէք ինչի որ կ'ուզէք։ Իմ մասիս պիտի ուզէի որ այդ վայրկեանին ներկայ ըլլար «Յառաջ»ի Բէյվտացին, որ կը յամառի պնդել թէ «ողջախոհ»ները ի ծնէ կորսնցուցած կ'ըլլան բարկանալու շնորհը։

* * *

Պուլվար Սէն-Միշէլի սրճարաններէն մէկը կ'երթանք գոլէճական բարեկամիս հետ, որ գովացուցիչի մը պէտք ունի ինձմէ աւելի։

— Ինչ որ չեմ կրցած բացատրել, կ'ըսեմ իրեն, «մարկանաթիքը» ամուլութիւնն է յեղափոխական վերակազմելութեան եւ հանճ-ազգայնականութենէն։ Յեղափոխական խառնուածքով վերակազմեալ մը ինչպէս կրնայ ձուլուիլ ռամկավարութեան մէջ։

— Յեղափոխականը յեղափոխական մնալով, հաճի-ազգան ալ հաճի ազգ, կը պատասխանէ բարեկամս փիլիսոփայօրէն։

— Եւ սակայն ստիպուած էք հաւաքաբար իւրացնել ձեր կամ անոնց արեւէ մէկ ժեշթը։ Օրինակ Զօպանեանինը՝ Լոզանի դաշնագրին վաւերացման ի նպաստ...

— Երբե՛ք մեզի չի պատկաներ այդ ձեռնարկին անպատուութիւնը։ Մարդուն անհատական ձեռնարկն էր։ Ինչ ըսեմ այն Թերզիպաշեանին որ յանուն ռամկավարութեան իրաւունքին եւ կուսակցութեան անունով պաշտպանեց այդ հարցը։ կ'ըսէ բարեկամս իր այրած սրտին վրայ թափելով դարեջուրի գաւաթ մը։

— Իսկ ինչո՞վ կը բացատրես այդ ձեռնարկը։

— Չեմ բացատրեր, մէկ բառը կը բաւէ, մեր ազգային դատին դէմ դաւաճանութիւն:

Եւ կը կրկնէ

— Դաւ-ա-ճա-նու-թիւն, հասկցա՞ր։

— Հասկցայ, կ'ըսեմ, եւ չեմ զարմանար որովհետեւ քեզմէ զատ առիթը ունեցեր եմ ուրիշ վերակազմեալներու կարծիքն ալ իմանալ նոյն հարցին շուրջ. կ'երեւայ ըսածդ շատ ճիշդ է։ ռամկավարութեան մէջ յեղափոխականը յեղափոխական մնացած է եւ Զօպանեանը՝ Զօպանեան։

— Սպասէ՛, կ'աւելցնէ գոլէճական բարեկամս, սպասէ, յեղափոխականն ալ իր ըսելիքը կ'ըսէ օր մը։

Չեմ յիշեր թէ այդ արկածալից օրէն ետքն էր թէ առաջ որ տեղի ունեցաւ Քալիֆորնիայի ռամկավարներու պառակտումը։

· ·

Ժամանակին բարեմիտ հոգիներ կային որոնց սեւեռեալ գաղափարն էր. «եթէ կուսակցութիւնները միանան, այս ազգը կը փրկուի։ Միացէ՛ք, միացէ՛ք, մենք պատրաստ ենք այն առեն ամէն զոհողութեան»։

Գիտէի՞ն որ անկարելիին հետ կը սակարկէին իրենց զոհողութեան խոստումը։

Բարեմիտ մարդիկ չեն պակսիր հիմակ ալ։ Իրենց նշանաբանը՝ Գաղութները կը մեռնին, նոր սերունդը կ'օտարանայ, կազմակերպենք գաղութները»։

Գիտե՛ն որ իրենց ընկերները գիշեր-ցերեկ, մանաւանդ գիշերուան խաւարին մէջ, կը տքնին գտնելու համար նորագոյն միջոցը քանդելու— միշտ քանդել։ Եթէ չեն գիտեր, կարելի է տեղեկութեանց համար դիմել rue Serpente, Զօպանեան, Մալէզեան եւ Ընկ. եան։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Փետրուար 26ի եւ 27ի «Յառաջ»ներուն մէջ, Վ. Մ. Թեթեւ վերյիշումով մը պարզէր յետոյ հայ մարզական կեանքը, մանաւանդ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործունէութիւնը, կանգ կ'առնէր այսօրուան մասյլ վիճակին առջեւ, եւ առաջարկներ կը դնէր։

Կ'օգտուիմ առիթէն իմ համեստ կարծիքս եւ առաջարկս ներկայացնելու։

Ու եւ է երիտասարդ, որ գիտակցօրէն կը մօտէ մարզական լուրջ կեանք ստեղծելու մասին, ու երբ քիչ շատ կը խորհի, ինքզինքը կը գտնէ չափազանց զարմանալի անելի մը առջեւ, կատարեալ «Գորդեան հանգոյց» մը։

Ինչո՞ւ եւ ինչպէս եղաւ որ 1919ին Հ. Մ. Ը. Մ. այդքան արտակարգ յաջողութիւն ունեցաւ, թէեւ անոր ղեկավարները իւրացուցած չըլլային եւրոպական սիստեմները։

Ի՛նչպէս եղաւ որ մեր մարզիկները միջազգային համբաւներ սկսան գտնալ, մեր սկաուտները Պոլսոյ տասնեակ մը ազգերու սկաուտներուն մէջ առաջինը կը համարուէին եւն։

Արդեօ՞ք այն ատեն մեր ժողովուրդը գիտակցած էր, համայն Եւրոպայի եւ քաղաքակիրթ աշխարհի նման, թէ մարզանքը ամէնէն անհրաժեշտ բանն է ազգի մը զաւակները միտքով եւ մարմնով առողջ պահելու համար։ Մենք ըմբռնա՞ծ էինք այս իրողութիւնը։ Ըմբռնա՞ծ էինք թէ անկախութեան ձգտող կամ մեր անկախութիւնը պահպանելու կոչուած ազգ մըն ենք, ուրեմն պարտինք մարզել եւ մեր պատանիներն ու երիտասարդները։

Ո՛չ կամ աւելի ճիշդը, այս բոլորին գիտակից էր միայն չափազանց աննշան փոքրամասնութիւն մը։

Փոքրիկ բաղդատութիւն մը հայկական եւ եւրոպական ըմբռնումին միջեւ՝ պիտի համոզէ ընթերցողը։

Եւրոպացի հայր մը կամ մայր մը կը ստիպէ իր զաւակը որ մասնակցի զանազան մարզական կազմակերպութիւններու։ Ի հարկին Թեւէն կը բռնէ ու կը տանի, իսկ այսօր տակաւին կան հայ ծնողներ որոնք շաբաթներով կը լացնեն ու կը տանջեն իրենց զաւակները, եթէ ուզեն սկաուտ ըլլալ։ Ես ինքս ամբողջ մէկ ամիս լացած եմ 1914ին։

Ուրեմն, ո՞ւր է գաղտնիքը մեր այդ օրերու յաջողութեան եւ փառքին, իսկ այսօրուան ձախողանքին եւ ամօթին։

Գաղտնիք չկայ։

Այդ բոլորը կը ծնի մեր ցեղային նկարագրէն, որ կ'արգասաւորէ եւ կը խթանէ նաեւ կարգ մը շահախնդրութիւններ եւ փառասիրութիւններ որոնք ձախողութեան կառքին կ'աւելցնեն զոյգ մը անիւ եւ զոյգ մը ձի։

Մենք դիւրաւ խանդավառուող ժողովուրդ ենք, արագ կը վառինք ու ճակատագրականօրէն կանգ կ'առնենք։ Մենք կը համարինք մարզանքը իբրեւ նորութիւն ու կը սիրենք գայն մեր «հաճոյք»ը առնելու համար։

Այս գէշ ունակութիւնը զուտ կը բանայ փառասիրութիւններու, մարզիկը կ'ուզէ իր մարմինն ու ճարպիկութիւնը արժեցնել, սկաուտը կ'ուզէ իր ներգաշնակ քայլը եւ հրապուրիչ մարզանքը ցուցադրել։ Մեր մարզիկներէն հարիւրին միայն հինգին մէջ է որ կը տիրէ մարզանքի, սիրոյ գաղափարը։ Անոնք որ հիմա խորա-

պէս կը զգա՛ն Պոլսոյ մե՛ր կազմակերպութեան քայքայման վրա, քաղաքական պատճառներով, դուրս թող չցաւին։ Այս ճամբ 1929ի հասնիլ կամ այն ճամբ միեւնոյնն է։ Եթէ Պոլիս մնա ըլլայինք, արդիւնքը տարբ չպիտի ըլլար։ Արդէն 1921ին սկս էր անկումը։ Անոր վրայ աւելցնե այն իրողութիւնը զոր ժամանա էր յօդուածագիրը։ Այն է ծել թէ մարզական միութիւն ըը կը հովանաւորուէին այս կ այն կուսակցութիւններէն։ Այս կ ծիքը արդէն մէկուն կամ մի մէջ որոշ գիրքեր կը ստեղծ տուժողը կ'ըլլայ բուն կազմ կերպութիւնը։

Այս քանի մը բացատ թիւնները պատճառ չեն որ մ տինք։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, որուն ան եղած եմ տասը տարիներ, գ յիշատակ մըն ալ քաշքշելով միակ կազմակերպութիւնն մեծ արժէք ունի գաղութն մէջ։ Անոր նպատակը կը այս մասյլ հորիզոնին տակ իւրաքանչիւր արեւմտահ կորսուին հայ մատաղ հոգ որոնք միւս առաւօտ արե գին հետ կ'արթննան ուրի չով, ուրիշ հոգիով, իսկ մեն րի գագաթը կեցած մեր վարդի արեւամուտը՝ կը դի կատարեալ անտարբերութեա

Հինե՛րը լլաք դուք նե կամ փարիզ, կամ աշխարհի անկիւնը, դուք պարտք ունի տարելիք. ձեր շինած շէնքեր փլին, կը վառին Հ. Մ. Ը պէտք է վերածնի։ Պէտք է ներքին բիւրեղացում եւ ցում։

Հայ սկաուտները իրենց բենք «անկախ» հռչակեց Այդ սկաուտները Հ. Մ. Ը. Թոռներն են որ կը լքեն պապը։ Մենք Հ. Մ. Ը. Մ. առջին արտադրութիւններ պիտի բան չըրինք, ուր որ դանք...

Սկաուտները անջատ կազմեն առանձին խմբ իրենք իրենց, մինչեւ մելով մեծ կազմակերպութ մը, պիտի կրնային ստեղծել ամէն տեղ։ Հ. Մ. այսօր տկար է, վաղը բանալ Սկաուտներ նին այն ապերախտ տանը հազը կը լրանայ եւ Նախաւոր ազգասէրութիւն այն ատեն կը նշմարէ սենին միակ ըլլա հետանայ։

Պէտք է Հ. Մ. Ը. Մ. ները խոշոր ժողովի մը հայ կուսակցութիւններ կարգ մը կարե որ կազմ պութիւններու ներկայ նըրը եւ համաձայն կնքեն, ծրագիր ուն

1.—Փրկել հայ երի գութիւնը օտարութենէ։

2.—Ցալ անոնց ֆիզ եւ բարոյական դաստիա թիւն։

3.—Վերակազմել Հ. Մ.

Յ. ՊՈՒՌՆԷՑ

Ալթֆորվիլ

ԲՈՐՈՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷ

Աշխարհի մէջ, նոր համրուին 2 միլիոն բոր Ամերիկայի մէջ կազմ մարմին մը, որ կը ծրագ քար մղել բորոտութեան մարդ զրկելով աշխարհ երկիրները. ուսումնա բորոտութիւնը, եւ վարկ ըը ենթարկել գիտական կական նորագոյն դարմ ներուն:

Ամերիկեան մարմին զրկուած բժիշկ մը ամբողջ պիտի շրջագայ գան երկիրներ, Մանաւ եւ անդացի բժիշկներու սո վեցնէ բորոտութեան նումի նորագոյն կերպերը

ԱՆՎԷՐՍԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ. 1 մարտ (ուշացած) — Փետրուար 24ին տեղի ունեցաւ Անվէրսի Հայ Տիկնանց Միութեան տարեկան պարահանդէսը, ի նպաստ Հայաստանի Կարմիր Խաչին:

Անվէրսէն և Պրիւսէլէն բազմաթիւ հայրենակիցներ, ինչպէս նաեւ օտարներ ներկայ էին պարահանդէսին, որուն անթերի կազմակերպութեան համար մեծ ջանք ու խնամք տարուած էր Մասնախումբի անդամուհիներուն կողմէ:

Անվէրսի հայրենակիցներէն շատեր բազմաթիւ արժէքաւոր առարկաներ եւ ձեռական աշխատութիւններ նուիրած էին վիճակահանութեան դրուելու համար, որմէ բաւական կոկիկ հասոյթ մը գոյացաւ:

Պարահանդէսին գեղարուեստական մասը, ինչպէս նաեւ պարերը խիստ յաջող անցան, եւ զուարթ ու մտերմական մթնոլորտ մը ստեղծեցին.

Ջերմապէս շնորհաւորելի են ջանքերը Միութեան անդամուհիներէն՝ Տիկին Մ. Իփէքճեանի, Տիկին Ն. Վրոյրի, Օր. Մ. Գօվանճեանի եւլն., որոնց, Վարչութեան օրով Անվէրսի Հայ Տիկնանց Միութիւնը գնահատելի գործունէութիւն մը ունեցած է:

Անվէրսի պելժ մամուլը համակրական տողեր նուիրած է Հայ Տիկնանց Միութեան եւ իր կազմակերպած պարահանդէսին, որուն զուտ հասոյթը եղած է 20,000 ֆրանք: Սոյն գումարին մէկ մասը պիտի յատկացուի Հայաստանի Կարմիր Խաչին, իսկ մնացեալը՝ տեղական պէտքերու.

Փափաքելի է որ յառաջիկայ ընդհանուր ժողովին մէջ, Անվէրսի Հայ Տիկնանց Միութեան ներկայ վարչութիւնը իր ամբողջ կազմով վերընտրուի:

Հ. Ցէրոսկի

ԿԵՂԾՄԱՇԿԻ ԴԷՄ ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

Աշխատանքի եւ առողջապահութեան Նախարարութիւնը մեծ կարեւորութիւն կուտայ կեղծմաշկի (տիֆթէրի) դէմ մանուկներու պատուաստին: Այս հիւանդութիւնը չէ պակսած, ընդհակառակն հետզհետէ կը ծաւալի: Վերջին տարիներու ընթացքին մանաւանդ Փարիզի մէջ բազմաթիւ երախաներ մեռած են անկէ:

1914էն ի վեր գտնուած է պատուաստ մը, որ բոլորովին անվնաս է 1էն 8 տարեկան մանուկներու համար եւ որուն շնորհիւ կարելի է պաշտպանուիլ այդ հիւանդութեան դէմ:

Մինչեւ այժմ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ պատուաստուածներու թիւն է 500,000 ու եթէ վերջին ամիսներուն պէս շարունակուի, մինչեւ նոր տարի անոնց թիւը մէկ միլիոնի պիտի հասնի: Պելճիքայի եւ Քանատայի մէջ եւս ընդհանրացած է այս պատուաստը:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 1 մարտ (Սեփ. թղթ.).— Ամիսէն աւելի է որ Պէյրութի կարգ մը ընտանիքները մատնուած են դժբախտ կացութեան մը, իբրեւ հետեւանք ծանօթ ձերբակալութեանց: Կարմիր թէ դեղին մունետիկները գիշեր ու ցորեկ կը պըտտին մեր դուռներուն պատուհաններուն առջեւ, տեսնելու համար թէ ո՛վքեր կուգան մեր տուները եւ ինչ խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան Ս. Տխրունիի սպանութեան շուրջ, որպէսզի երթան ու Բիւզանդ էֆէնտիին լուր տան...

Այս կերպով կ'ուզեն զրպարտութեանց տոպրակ մը լեցնել մինչեւ դատավարութեան օրը: Վատութենէ զատ, չար նախանձն ալ գործ ունի այս շահատակութեանց մէջ: «Ազդակ»ը միայն Պէյրութի մէջ 500 հատ կը ծախուի, իսկ Աճէմեանի հայատառ թրքաբարբառ «Լիբանան»ը 50 հատ, կէսը ձրի ըլլալու պայմանով: Խ. Թիւթիւնճեանը եղաւ փաստաբան, Ղազար Զարըգը պաշտօն գտած էր Պալատարի ֆրանսական վարչութեան մէջ, Տոքթ. Գուլաղեանը անձնական թշնամիներ ունէր, Մ. Թուրիկեանը լաւ դիրք շինած էր, եւայլն:

Բայց հարիւրին հարիւր վըստահ ենք որ մեր հակառակորդները իրենց փորած փոսին մէջ իրենք պիտի իյնան: Արդարութիւնը չիխափանուիր, մանաւանդ մեզի պէս կիներու ու մեր բախտին արժանացողներու եւ իրենց զաւակներու թափած արցունքները ամուլ չեն մնար:

Կաթողիկոսին դիմումն ալ օգուտ չունեցաւ, դոնէ առայժմ:

Բանտարկեալի մը կինը
երեք զաւակներով

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

«Հայրենիք»ի ուղղուած թըղթակցութենէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, գործունէութեանը մասին Սիւրէյեա Պէտրխանի, որ իբր ներկայացուցիչ քրտական «Հոյբուն» կուսակցութեան, կը շրջի Ամերիկայի մէջ, կազմակերպելու տեղւոյն քիւրտերը:

Թղթակիցը պարզելով քիւրտերու բարեացակամ տրամադրութիւնները՝ հանդէպ Թուրքիոյ եւ մինչեւ իսկ անոնց նիւթական զոհողութիւններն՝ ի նըպաստ քէմալական շարժման, կը գրէ.

— Այս երանելի կացութիւնը վերջ է գտած այսօր շնորհիւ Հոյբունի ներկայացուցիչին կատարած մերկացումներուն: Քիւրտերը ապշահար երկրի մէջ տեղի ունեցած թրքական վայրագութիւններէն, չէին գիտեր թէ ինչպէս իրենց զգացումն ու ատելութիւնը յայտնէին իրենց անարգ թշնամիին դէմ: Միաժամանակ, ձեռնածալ նըստած չէին, սպասելով որ նախախնամութիւնը երկնային բարիք մը բերէ: Ամէնէն առաջ թրքական կազմակերպութեան անդամակցողները ամէն կապ խզեցին Թրքութեան հետ: Այս քայլին անմիջապէս յաջորդեց Հոյբունի մասնաճիւղի մը հիմնադրութիւնը Տիթրոյթի մէջ: Այսուհետեւ Քիւրտին գործակցութիւնը պիտի կատարուի յօգուտ քրտական անկախութեան:

Թուրքերը, կատղած ստեղծուած այս կացութենէն, քարէ քար կը զարնուին Սիւրէյեապէյ Պէտրխանի աշխատանքները չէզոքացնելու համար:

Ամէն լուտանք կը տեղացնեն Հոյբունի ներկայացուցչին հասցէին եւ ամէն կերպ կը ջանան վարկաբեկել զինքը: Իսկ վերջերս ալ սկսած են յայտարարել թէ Սիւրէյեա պէյը հայ է:

Քիւրտերը, անգամ մը թուրքին ինչ ըլլալը հասկնալով, դադրած են ականջ տալէ նման սուտ զրոյցներու: Ընդհակառակն, հիմա սկսած են Հայերուն մերձենալու շեշտուած հակումներ ցոյց տալ: Հայերն ալ փոխադարձաբար պատրաստ են ձեռք մեկնելու իրենց նման տարաբախտ քիւրտ ազգին, այսպիսով Տիթրոյթի մէջ ալ վերջ դնելով թրքական զարշելի սադրանքներուն:

ՓԱՐԻԶԻ ՋՈՒՐԵՐԸ

Վերջին տասնօրեակին, Փարիզի մէջ ժանտատենդի 8 դէպքեր պատահած էին: Ոմանք ժանտատենդի այս դէպքերը կը վերագրեն Փարիզի ջուրերուն: Քաղաքապետութեան խորհրդականներէն մէկն ալ հարց տուած էր Փարիզի նահանգապետին թէ, բնակչութեան բաշխուած ջուրը հականեխուա՞ծ է պէտք եղած կերպով, կամ արդեօք պէտք չկար հականեխական ուրիշ եղանակ մը օգտագործելու:

Փարիզի նահանգապետը իր պատասխանին մէջ կը յայտնէ թէ Փարիզի ջուրերը շատ մաքուր են եւ թէ այդ մասին տարածուած լուրերը դիտումնաւոր են, նպատակ ունենալով բնակչութիւնը խռովել եւ Փարիզ այցելող օտարականները հեռացնել:

Փարիզի բնակչութեան բաշխուած ջուրը շատ մաքուր է եւ կը հայթայթուի աղբիւրներէ որոնք միշտ ենթարկուած են քննութեան: Իսկ ջուրի այն քանակութիւնը որ կ'առնուի Սէն կամ Մառն գետերէն, 1911էն ի վեր ամառը կ'ամլցուի ժավէլացումի ենթարկուելով: Այս եղանակը շատ լաւ արդիւնքներ տուած է:

Իսկ, վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան թէ 1880ին, Փարիզի մէջ պատահած են 2003 ժանտատենդի դէպքեր: 1882ին այս թիւը բարձրացեր էր 3000ի, իսկ յաջորդ տարիներուն կ'իջնայ 1500ի, եւ այսօր 200ը չանցնիր: 1928ին, 151 դէպք պատահած էր, հակառակ որ բնակչութեան թիւը շատ բարձրացած է: Եթէ ուրեմն, ջուրն է որ կը տարածէ ժանտատենդը, պէտք է ընդունիլ թէ նշանակելի յառաջդիմութիւն մը կատարուած է: Իրաւ է որ ջուրը ամլցնելու համար գործածուած դեղի քանակը երբեմն շատ կ'ըլլայ եւ կարգ մը թաղերու մէջ անհաճոյ համ մը կուտայ: Այս անպատեհութենէն խուսափիլ այնքան ալ դիւրին չէ, քանի ջուրը ամլցնելու համար, քլոր կը գործածուի: Ներկայիս սակայն, քաղաքապետութիւնը կը ջանայ ժավէլացման հետ մէկտեղ կիրարկել նաեւ ելեկտրական եղանակ մը, որով կը յուսացուի չէզոքացնել քլորի համը: Կատարուած փորձերը տուած են յաջող արդիւնք եւ մասնագէտ մանրէաբանները արտայայտուած են ի նպաստ ելեկտրականութեամբ ամլացման:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐԸ

Իտալիոյ պաշտօնաթերթը կը հրատարակէ արքայական հրովարտակ մը, որով կը ստեղծուի «Լիկտորի Զաւակները» անուն հիմնարկութիւնը: Կեդրոնը պիտի գտնուի Հռոմ: Նպատակը պիտի ըլլայ արտասահման բնակող իտալացի մանուկներուն նիւթապէս եւ բարոյապէս օժանդակել: Որբ՝ րուն եւ լքեալ մանուկներու համար ապաստանարաններ պիտի հիմնէ. ամէն միջոցներով պիտի աշխատի ձուլումէ փրկել արտասահմանի իտալացիները: Արտաքին նախարարութիւնը մէկ միլիոն յատկացուցած է այս հիմնարկութեան, որ պիտի ընդունի նուէրներ, կտակներ, եւն. ընկերակցութեանց եւ անհատներու կողմէ: Հիմնարկութիւնը կը գտնուի արտաքին նախարարին եւ փոխնախարարին նախագահութեան տակ:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԸ

Մոսկուայի Թերթերը կը ծանուցանեն թէ Լոնտոնի մէջ առեւտրական պայմանագրութիւն մը կնքուած է անգլեւամերիկեան ու ռուսական ընկերութիւններու միջեւ: Անգլեւամերիկեան ընկերութիւնը կազմուած է քարիւղի անգլիական ամէնէն մեծ ընկերութիւններէն: Պայմանագրութիւնը կնքուած է երեք տարուան համար եւ ռուսական քարիւղի ընկերութեան՝ իբրեւ առեւտրական կազմակերպութիւն կուտայ համապատասխան իրաւունքներ անգլիական շուկային մէջ:

Պայմանագրութիւնը կը նախատեսէ մեծ քանակութեամբ ռուսական քարիւղի, մազութի եւ կազոլինի յանձնումը՝ անգլիական զանազան տուներու:

Թերթերը այս պայմանագրութեան մէջ կը տեսնեն տնտեսական եւ քաղաքական մեծ յաջողութիւն մը, որ հարուած մը կուտայ Ռուսիոյ քարիւղին դէմ բոյկոտի ձգտումներուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՆ ՄԷՋ ԻՍԿ.— Մարկրիթ 22 տարու սիրուն աղջիկ մը կը ծառայէր Էնզօ ամուսիններուն բնակարանին մէջ: Առջի օր երկու աւազակներ՝ երբ բանուոր տունը մտնելէ յետոյ, յարձակեցան աղախինին վրայ, ատրճանակի սպառնալիքին տակ՝ զայն լռութեան դատապարտելէ յետոյ, կողոպտեցին տունը եւ հեռացան, աղջկան գլխուն տրուած հարուածով մը, զայն զգայնաթափ ընելէ յետոյ:

ԲԱԽՏԸ ԿԸ ԽԱՂԱՅ.— Վայելուչ եւ մաքուր մարդ մը, անցեալ օր կը մտնէր խաղատուն մը, բախտախաղի մէջ յաջողութիւն փորձելու: Յաջողեցաւ ու նաեւ ձախողեցաւ: Որովհետեւ եկաւ բախտին խաղին: Հազարնոց մը տրամադրեց բախտին, որ ընդունեց սիրայօժար: Ու թիւը որուն վրայ դրած էր յոյսը՝ շահեցաւ: Բայց նոյն միջոցին, մարդը ձեռքերը տարաւ քունքերուն, ուժեղ սեղմեց զանոնք եւ այդպէս մնաց: Բախտին անիւը սակայն կը շարունակէր դառնալ, անընդհատ շահեցնելով մարդուն, որ արձանի պէս անշարժ՝ գամուած կը մնար իր տեղը, մինչեւ որ իր քով նստած կնոջ մը ուշադրութիւնը գրաւեց: Կինը կարծեց որ կը քնանար իր դրացին. ձայն տուաւ. բայց երբ պատասխան չստացաւ, քննեց աւելի մօտէն ու տեսաւ որ, մարդը մեռած էր այն պահուն որ բախտը կը շարունակէր իրեն ժպտիլ անընդհատ, շահեցնելով 500,000 ֆրանք, 5 վայրկեանի մէջ:

Խաղը ստիպուեցան դադրեցնել, փոխադրելու համար մարդուն դիակը: Խաղատունը պահեց դիակին շահած հսկայ գումարը, մինչեւ որ անոր այրին օր մըն ալ պահանջեց զայն, բայց մերժուեցաւ, այն առարկութեամբ թէ դիակ մըն էր որ շահած էր թէ եթէ մարդը ողջ մնացած ըլլար մինչեւ խաղին վերջը, թերեւս կորսնցնէր:

Գործը ինկաւ դատարան:

ԵՐՋԱՆԻԿ ԿԱՊԻԿ.— Քանիներ կան որ պիտի ուզէին սա բախտաւոր կապիկին տեղն ըլլալ, առանց անշուշտ կապիկ ըլլալու եւ կտակկատարի մը, վերջին կամքին մէջ, պատուայ դիրք մը գրաւելու: Ցարդ, գիտէինք թէ ձիեր, շուներ եւ թռչուններ եղած են, որոնք վայելած են իրենց տէրերուն յետմահու խնամքները: Բայց կապիկ մը առաջին անգամն է որ կ'արժանանայ այդ բախտին եւ ինչպէս միշտ, այս անգամ լուրը դարձեալ Ամերիկայէն է որ կուգայ:

Հարուստ ամերիկուհի մը իր սիրական կապիկին կտակած է 2000 անգլ. ոսկիի գումար մը, որուն շաբաթական տոկոսը 2 ոսկի, ամբողջովին պիտի յատկացուի իր պէտքերուն եւ քմահաճոյքներուն: Երջանի՛կ կապիկ, որ նստած տեղը աւելի կը շահի քան բանուորները՝ օրական 10—12 ժամ չարչարանքով:

ԳԻՐՔ ԵՒ ԹԵՐԹ Կ'ՈՒԶԵՆ

(կոչ՝ Ֆրանսահայ հասարակութեան)

Ամերիկեան Նպաստամատոյցի որբանոցներէն ելած 1000ի մօտ չափահաս որբերը որ Նպաստամատոյցի ձեռքով Ֆրանսա բերուեցան եւ «Ներգաղթող Որբ Գաղթական Ֆրանսական Մասնախումբ»ին հովանաւորութեան տակ գաւառներուն մէջ գործի դրուեցան, քանի քանի անգամ փափաք յայտնած են ստանալ հայերէն գիրքեր եւ թերթեր:

Անոնք այժմ ամենամեծ մասամբ համախմբուած են գաւառական քանի մը շրջաններու մէջ: Կղզիացեալ մնացած մէկ քանիներն ալ ի մօտոյ պիտի համախմբուին: Ամէնքն ալ կը ցանկան լուր առնել իրենց ազգին կեանքէն: Կ'ուզեն իրենց պարապոյ ժամերուն հայերէն գիրք ու թերթ կարդալու հաճոյքն ու սփոփանքն ունենալ: Իրենց այդ բաղձանքին թարգմանը եղաւ, աւելի քան տարի մը առաջ, Ֆրանսական Գաղթական Մասնախումբին օժանդակ քարտուղարուհի տիկին Բարսեղեան, հայ մամուլին մէջ հրատարակուած կոչով մը: Այդ կոչը դժբախտաբար շատ քիչ արձագանգ գտաւ:

Այժմ մենք կը կրկնենք այդ կոչը, եւ կը խնդրենք մեր հայրենակիցներէն որ հայերէն գիրքեր կամ թերթեր ղրկեն Տիկին Բարսեղեանին (Comitè de Protection des Enfants Immigrés, 15 Boulevard des Italiens, Paris) որ զանոնք պիտի հասցնէ որբերու այս կամ այն համախմբման, յագեցնելու համար հայ խօսքի ու գրի ծարաւը այդ հարիւրաւոր աշխոյժ, աշխատասէր եւ ազնիւ պատանիներուն:

Ներգաղթող Որբերու Գաղթական Մասնախումբ. մօտ Հ. Բ. Ը. Միութեան պատուիրակ՝ Ա. ՃՈՊԱՆԵԱՆ
Ի դիմաց Հայ Գաղթականաց կեդր. Յանձնաժողովին
Լ. ԲԱՇԱԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Երեք օրուան չարչարանքով իրենց մեղքը քաւելէ յետոյ, երեք Թուրքերը կը վերադառնային, դիւահար, նիհարցած, եւ գունատ: Անոնք պատմեցին իրենց քաշածները, Հայ տղոց՝ կիներու հանդէպ ունեցած շատ ազնիւ վերաբերումը, եւ անոնց յաջողութիւնները՝ Թուրքերու ուղղուած.

— Ասկէ վերջ մէկին տ՛ղ տալու պիտի վճարէք, զգոյշ եղէք Հայերու հանդէպ բարի եղէք ու արդարաբար վարուեցէք, եթէ չէք ուզեր որ մեր վրէժի զգացումները աւելի ուժգին պոռթկան ու մեր կռուողները զօրանան, եւայլն:

Ուրիշ օր մը, ձորի մը մէջ, [illegible]րու ընթացքին կը հանդիպին հրէշ, ճիւաղ Թուրքի մը՝ Համի [illegible]մայիլ կոչուած, որ Թուրք թաղի ամենէն նշանաւոր երեւելին էր, գլխաւոր կազմակերպիչը՝ Հայերու վրայ կատարուած բոլոր բըռնութիւններուն, եւ հեղինակը՝ ջարդի ծրագիրներուն: Անոր հետ էր նաեւ իր ծառան զոր ազատ թողուցին, [illegible] պատմելու համար հրէշին առեւանգումը: Հայ քաջերը զայն քարայրի մը մէջ «համով հոտով» պատուելէ եւ հազար երդումներով ապահովութեան խոստումներ առնելէ ետք ազատ կը ձգէին:

Այս երկու դէպքերը մեծապէս նպաստեցին զգաստութեան մղելու Թուրքերը, թէեւ երկար չպիտի տեւէր այս ալ:

Հայ թռուցիկ խումբերը այնքան մեծ եւ կանոնաւոր գործունէութիւն մը ունեցան որ ամբողջ շրջանը ահաբեկ, թեւաթափ եղած էր: Անոնց գործերը չափուած ու ձեւուած, որոշ օգտակարութիւններ ունեցան: Այնպէս որ, Հայերու դէմ ամէն տեսակի ոտնձգութիւններ վերջ գտեր էին եւ իրերը բնականոն վիճակի մը մէջ կը մտնէին: Շրջանի որեւէ Թուրք գիւղի մը մէջ, Հայու մը «Նոր Գիւղցի եմ» ըսելը բաւական էր ամէն ակնածանք ներշնչելու:

Ալ Հայերու պարտէզներն ու ծառերը, ցանքերն ու անասունները պաշտպանուած էին: Առուներու ջուրը հաւասար կերպով կ'ոռոգէր թէ Թուրքերուն եւ թէ Հայերուն ցանքերը: Հայ Թռուցիկ խումբերը աչալուրջ կը հսկէին պատնէշին վրայ: Անոնք այն տեսակ անուն մը հանած էին, որ քիչ մը առասպելական էր: Կառավարական «զապթիէ»ներ իսկ կը զգուշանային եւ չէին ուզեր հանդիպիլ անոնց:

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, կ'իմանային Հայերու դէմ խոշոր դաւի մը պատրաստութիւնը, կառավարութեան աջակցութեամբ:

1905ին, յանկարծ Նոր Գիւղ կը հասնէին Պուլկարիայէն փախած յիսուն տնուոր Թուրք գաղթականներ, որոնք, հրապարակաւ, զինուած կը շրջէին: Անոնք իրենց վրանները լարեցին ճիշդ այն հրապարակին վրայ, որ Հայ թաղին կեդրոնը, հայ համայնքին սեփականութիւնը կը համարուէր: Քանի մը օր վերջ, այդ գաղթականները, տեղացի եւ մօտակայ Թուրքերու աջակցութեամբ, իրենց բնակարանները կը սկսէին հիմնել նոյն հրապարակին վրայ: Այս ձեռնարկը կը կատարուէր Հայերու հանգիստը խանգարելու համար, որպէսզի ձգեն հեռանան գիւղէն եւ Թուրքեր տիրանան անոնց կալուածներուն, ու դիրքերը գրաւեն.

Գաղթականներու տուները աւելի կը բարձրանային սպառնական ու վտանգաւոր կերպարանք մը զգելով: Մասնաւոր ծրագիր մըն էր որ կը գործադրուէր, եւ կառավարական «զապթիէ»ներ կը հըսկէին շինութիւններուն:

Հայերը արագօրէն կռահեցին իրենց գլխուն գալիքը: Առաջին օրէն իսկ, նախ Հայ տղաքը կը զըրկուէին գրօսավայրէ. Հայ կիները ազատօրէն չպիտի կրնային շրջիլ գիւղին մէջ եւլն.: Ինչպէս, հեռանալէ ուրիշ ճար չէր մնար, եթէ գաղթականները հոն հաստատուէին, մանաւանդ որ այդ «մուհաճիր»ները խիստ վրէժով լեցուած էին քրիստոնեաներու դէմ, ղրկուած՝ որոշ նպատակի մը համար: Անոնց ականջները կանխաւ լեցուած էին, թէ պէտք է քաջագործութիւններով սրբել Հայերը որ մեկնին գիւղէն, իւրացնելու համար անոնց կալուածները: Շատ պարզ է որ, Հայերը չպիտի կրնային մարսել այս դաւերը: Այդ պայմաններուն մէջ կարելի չէր մէկ շաբաթ իսկ սպասել, որովհետեւ շինութիւնը աւարտած տուն մը չպիտի կրնային տեղէն վերցնել տալ:

10—20 տուներու հիմերը դրուած գիշերն իսկ ժողով մը ունեցան Հայերը, կացութեան մասին դարման մը խորհելու համար: Երկար խօսակցութենէ մը վերջ, անոնք որոշեցին բացէ ի բաց պայքարիլ հրապարակի գրաւման դէմ, ցերեկին դրուած քարերը, պատերը գիշերը անպայման քանդել: Երկրորդ գիշերը, Թռուցիկ խումբերու տղաքը, զինուած, կը բըռնէին գիւղին բոլոր անցքերը: Խումբ մը կը շրջէր գիւղին մէջ եւ գիւղի ժողովուրդը, կին թէ այր գործի կը լծուէր բրիչներով, կացիններով, պահապան կեցող գաղթականները զինաթափ եւ ձեռնակապ կը նետուէին անկիւն մը, եւ մէկ երկու ժամէն քար քարի վրայ չմնալու պայմանաւ, տուներու հիմերը անտեսանելի կը դառնային: Առտուն միայն քարերու եւ փայտերու դէզեր կը հանդչէին:

Թուրքերը տեսնելով այս բոլորը, խիստ զայրացան:

(5) Կ. ՍԵՒԵԱՆ

Քրտական խլրտում Միջագետքի մէջ

«Ազգամ» կը գրէ թէ, սուրիական թերթերուն տեղեկութեանց համաձայն, Միջագետքի մէջ Քիւրտերու բնակութեան յատկացուած վայրերը ըմբոստութիւններ ծագած են։ Միջագետքի կառավարութիւնը դեռ չէ կրցած զսպել ըմբոստութիւնը որ ամէնէն աւելի տարածուած է Սիւլէյմանիէի շրջանակին մէջ։

«Խրոնիկա»ի դատավարութիւնը

Ինչպէս գրեցինք, Պոլսոյ «Խրոնիկա» թերթին պատասխանատու տնօրէնուհի Տիկ. Հէլէնի Միխայիլիտիս սկսաւ դատուիլ Պատժական Ա. ատեանին առջեւ, թրքութիւնը անարգող թերթօնի մը հրատարակութեան համար։

Տիկ. Հէլէնի բաւարար թուրքերէն չգիտնալուն համար հարցաքննութիւնը տեղի ունեցաւ թարգմանի մը միջոցաւ։ Ամբաստանեալ կնոջ հարցուեցաւ թէ ի՛նչ կը նշանակէ թերթօնին այն հատուածը՝ ուր կ՚ըսուի թէ «երբ հելլէն բանակը Անատոլուէն կը փախչէր, հեղը. Ասիայէն եկող Թուրքերը չարքաշի անասուններու պէս Հելլէններ կը հետապնդէին», եւ այն հատուածը թէ՝ «Իզմիրի վերագրաւումը, քաղաքակրթութեան դէպի նախնական շրջանները վերադարձ կը նշանակէ»։

Ամբաստանեալ տիկինը պատասխանեց թէ հրատարակութեան մէջ դիտում չկայ, թէ ուղիղ չէ «վայրենութիւն» թարգմանել «աղրիեօթէրա», բառը որ «կիրք» կը նշանակէ։ Այս բացատրութենէն վերջ Տիկ. Հէլէնի իր ազատ արձակումը խնդրեց բայց ատեանը մերժեց։

Որոշուեցաւ որ խնդրոյ առարկայ թերթօնը թարգմանուի համալսարանի դասախօսներէն Նազմի պէյի կողմէ։ Տիկ. Հէլէնի արգելարան տարուեցաւ դարձեալ, դատէն վերջ։

Դատավարութեան միջոցին, ընդհ. դատախազութիւնը պահանջեց որ ամբաստանեալը պատժուի 158րդ յօդուածին համաձայն։ Այս յօդուածը առնուազն 3 տարի բանտարկութիւն կը տրամադրէ։

.*. Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Յունաստանէն դրամ ղրկուած է յոյն Պատրիարքարանին, դպրոցներուն բաժնուելու համար։ Պոլսոյ ոստիկանական տնօրէնութեան ուշադրութիւնը գրաւած է այս պարագան եւ քննութիւն կը կատարուի։

Հելլէնական կալուածները պիտի գրաւուի՞ն

Անցած շաբաթ գրեցինք թէ դարձեալ կանգ առած են Թուրքեւհելլէն բանակցութիւնները, որոնք երկու քուկէս ամիսէ ի վեր կը շարունակուէին Էնկիւրիի մէջ։ «Վագըթ» կը գրէ թէ բանակցութիւնները նոր դժուարութեանց ենթարկուած են, որովհետեւ Հելլէնները կը մերժեն ճանչնալ ոչ-փոխանակելի Թուրքերուն իրաւունքները։ Աթէնքէն եկած լուրերն ալ կը հաստատեն տիրող յոռետեսութիւնը։ Հաւանական է որ Պոլսոյ հելլէնական կալուածները գրաւուին իբր փոխադարձութիւն Յունաստանի ըրածներուն, կ՚եզրակացնէ Թուրք թերթը։

«Ճիւմհուրիէթ» ալ կը գրէ.— Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիա մէկուկէս միլիոն ոսկիին կ՚ուզէ, իսկ Յունաստան կը հաւանի միայն երկու հարիւր հազար ոսկիին տալու Աթէնքէն հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ հոն հասած է Թէվֆիք Րիւշտի պէյի մէկ յիշատակագիրը, ուր պարզուած է թրքական տեսակէտը։ Երկու կողմի տեսակէտներուն միջեւ հիմնական տարբերութիւն կայ, կ՚ըսէ հեռագիրը, աւելցնելով թէ յիշատակագիրը պիտի քննուի Վէնիզէլոսի նախագահութեամբ գումարուելիք ժողովի մը մէջ։

Համայնավարները Թուրքիոյ մէջ

Գրած էինք թէ Իզմիրի մէջ ձերբակալուած են երկու անձեր, որոնք համայնավարական յայտարարութիւններ կը փակցնէին պատերուն վրայ։ Վերջերս Պոլսոյ մէջ ալ նման յայտարարութիւն մը գտնուած է եւ խստոյն հետապնդումներ սկսուած։ Քննութիւն կը կատարուի, ստուգելու համար թէ այս յայտարարութիւնը կապ մը ունի՞ Իզմիրի դէպքին հետ։

Գրեթէ երեք ամիսէ ի վեր Իզմիրի ոստիկանութիւնը հետապնդում կը կատարէր, պարբերաբար պատերուն վրայ յայտարարութիւններ փակցնողները ձեռք անցընելու համար։ Յայտարարութիւնները արաբերէն եւ նոր տառերով գրուած են ու ժողովուրդը համայնավար ըլլալու կը հրաւիրեն։

Ձերբակալուածները Քէրիմ եւ Թէվֆիք անուն երկու ազէտ զատարկապորտներ են եւ իբր համայնավար կը ներկայանան։

Ուրիշ ձերբակալութիւններ չեն կատարուած, բայց հարցաքննուած են կարգ մը Թուրք եւ օտարահպատակ անձեր, որոնց մէջ կը գտնուին Հալքափընարի մատուտակի գործարանին տնօրէն Մարքովից, ներքին տնօրէն Ջէյնէլ պէյ, շոգենաւային գործակալ Ալպէրթօ Միսիր, Հաֆըզ Ահմէտ պէյ, խոհարար Քեազիմ, պուլկարահպատակ հրեան Փէթրօ, Նիզամէտտին, կահագործ Հիլմի եւ եղբայրը Նաֆիզ, որոնք յետոյ ազատ թողուած են։

Ոստիկանութիւնը այս խնդրին առթիւ խուզարկութիւն կատարած է կարգ մը վայրերու մէջ։ Խնդիրը դատական իշխանութեան յանձնուած է արդէն, եւ կը յուսացուի որ քանի մը օրէն երեւան կ՚ելլեն խնդրին ներքին ծալքերն ու միւս մեղսակիցները, եթէ կան։

Մէկ տարուան մէջ 140 բոլշեւիկ սպաննուած

Ռուսական թերթ մը կը գրէ թէ երկրագործական շրջաններու մէջ դասակարգային կռիւը հետզհետէ սուր հանգամանք կը ստանայ, 1928ին համայնավար կուսակցութեան 140 խիստ ազդեցիկ անդամները սպաննուած են գիւղացիներուն կողմէ։

Թերթը կ՚աւելցնէ թէ քանի հաւաքական ագարակներ առեղծուեին՝ ա՛յնքան կը կատղին գիւղացիները։

Տրոցկիի ճակողութիւնը մեղմացած

Պոլսէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ խորհրդային իշխանութեան կողմէ Տրոցկիի վրայ գործ դրուած խստութիւնները ջնջուեցան, անծանօթ պատճառներով։

Տրոցկի, կինը եւ զաւակը մեկնեցան խորհրդային հիւպատոսարանէն, ուր խիստ հսկողութեան տակ կ՚ապրէին Ռուսիայէն հասնելէն ի վեր, ու հիմա տեղաւորուեցան Բերայի մէկ պանդոկին մէջ։

Կը կարծուի թէ Տրոցկի Թուրքիոյ մէջ միւս օտարականներուն նման կարգ մը առանձնաշնորհումներ վայելելով հանդերձ, բացարձակապէս խոստացած է քաղաքական եւ այլ գործերով չզբաղիլ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ՚Իթալի» Քաֆէ Օ Փլէբ ու Լիւնի վերնայարկը։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ս. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Salle Victor Hugo, 46bis Rue St. Didier

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ մասնակցութեամբ յայտնի հայ արուեստագէտներու։ Երգ, նուագ, պար, քօթիյօն, վիճակահանութիւն, փոստ, եւայլն։ Պիւֆէ։ Տոմսերը այժմէն կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը եւ Կովկաս եւ Ցլորիա ճաշարաններու։

«ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի նպաստ Պէլ՚ժիքի մէջ բացուելիք մանկապարտէզին

31 Մարտ Կիրակի երեկոյ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Բալու-Նպչէի գիւղի Ուսումնասիրաց Միութեան, ի նպաստ Միութեան գիշերային դպրոցին։

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Rue Chapeb թատերասրահին Պօն ֆիէափր մէջ. Կը ներկայացուի

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»

Տոմսերը կը ծախուին Մ. Մարկոսեանի լուսանկարչատունը։

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Ծանօթ.—Լիոնի մէջ Ապրիլ 6ին «ՍԱՄՍՈՆ և ԴԱԼԻԼԱ»։ Տէսինի մէջ Ապրիլ 1ին «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ „ԱՆԶՐԵՒ"Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 Ֆր.: Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէն 25 ֆրանք: փոստի ծախք չկայ: դիմել՝ L. Kévoniaնի 235 Fbg. St-Martin. PARIS (10e).

ԲԱՅԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ այս հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Գ. Մ. Նաթանեան)։

ԼԻՈՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴ. ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հրապարակ հանած է անդամագրութեան նոր քարտեր։ Կը հրաւիրուին հայրենակիցները առնելու համար իրենց քարտերը։ Պայմանաժամը լրացած եւ չվերադարձուած գիրքերու համար, օրական պիտի գանձուի 25 սանթիմ տուգանք։

Գրադարանը բաց է Բշ., Դշ., Եշ. եւ Ուր. երեկոները ժամը 7 9։ Դիմել՝ գրապահ ընկերներ Գ. Սահաթճեանի եւ Ա. Գարօնէի, 202, Rue Boileau, Lyon.

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայրենակիցներու թէ իր գիրքերու քանակը ճոխացուցած է։ Գիրք ստանալ փափաքողները կրնան դիմել Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 8.30—10.30, 131 Fbg. du Temple. (Belleville).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քան, Ա. Ա.— 70 Ֆրանք։

ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՍԳԱՏՕՆ

Գ. Ե. Ռ. Միութեան բոլոր մասնաճիւղերը այս տարի ստանձնած են Ապրիլ 11/24ի Սգատօնին կազմակերպութիւնը:

Փարիզի Մասնաճիւղը զայն պիտի տօնէ Ապրիլ 28ին, կիրակի գիշեր, Le Petit Journalի ընդարձակ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ հայ բոլոր կազմակերպութիւններուն։

Նոյն օրը հրապարակ պիտի ելլէ Միութեան պարբերականը, Երկունք, 24 էջ, երկսիւնակ, գեղարուեստական բացառիկ բովանդակութեամբ, հայ գրողներու մասնակցութեամբ եւ պատկերազարդ:

Երկունք յետոյ պիտի շարունակուի 16 էջնոց բովանդակութեամբ:

Թէ Միութեան կեդր. վարչութեան եւ թէ Երկունքի համար դրամ, յօդուած եւ թղթակցութիւն ղրկել՝ հետեւեալ հասցէով. M. Kurkdjian, 247 Bld. Voltaire, Paris (11e).

ՊԱՏՈՒԱՍՏԵՑԷ՛Ք ՁԵՐ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կ. Խաչի օգն. մասնաճիւղը կը հաղորդէ.

Diphtérieի քուշ պօղան) դէպքերը օրէ օր կը շատնան տղոց քով: Այս հիւանդութիւնը շատ ծանր է պզտիկներու համար ու կրնայ մահացու ըլլալ:

Հիւանդութեան սկսելէն առաջ կիրարկուող բոլորովին անվնաս պատուաստ մը գոյութիւն ունի հիմա:

Կ. Խաչի բուժարանը 15 Rue Jean-Goujon, Paris (8e) ամէն չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9.30ին այդ պատուաստները պիտի ընէ մինչեւ 15 տարեկան տղայոց:

Կը խնդրուի ուրեմն ծնողքներէ որ բերեն իրենց տղաքը անմիջապէս որ կարենան, որպէսզի ձրիաբար պատուաստուին:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՄԱՐՏ 1929

13 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 904 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱԹԻԼ ԿԱԹԻԼ

Ամէն օր, զանազան ձեւերով, համեստ ճիգեր կ'արձանագրուին այս էջերուն մէջ։

Անցեալ օր, Մարսէյլէն թղթակից մը կը հաղորդէր հինգ Հայրենակցական Միութեանց մէկ ձեռնարկը, — գիշերային դասընթացքներ հասուններու չափահասներու համար։ Ասոր առթիւ պատրաստած են ծրագիր մը եւ նախահաշիւ մը, ամսական 750 ֆրանք։

Իսկապէս ճղճիմ գումար մը։ Բայց մենք երբեք միտքէ չենք անցըներ վիրաւորել հինգ Միութիւնները, որոնք առանց վհատելու ուրիշ Միութեանց դասալքութենէն կամ ձեռնպահութենէն, յարատեւած եւ ծրագիր մը մէջտեղ բերած են։ Թղթակցութենէն կ'իմանանք որ նախապէս հաշուեր են ամսական 1100 ֆրանք, բայց իրենց ուժէն վեր գտնելով այդ գումարը, յանգեր են 750ի, իբրեւ առաջին քայլ։

Այս բոլոր մանրամասնութիւններուն մէջ, գաղափարը, նախաձեռնութիւնն է որ իրական արժէք ունի։ Հայրենակցական Միութիւնները գործօն դեր կրնան կատարել մեր այսօրուան վիճակին մէջ, մասնաւորապէս այլասերման դէմ հակազդելու համար։ Եւ մեղք է որ մինչեւ հիմա իրենց վրայ դրուած յոյսերը չարդարացուցին, գոնէ Ֆրանսայի մէջ, կամ արդարացուցին անբաւարար չափով։ Նոյն իսկ Մարսէյլի ձեռնարկին մէջ, հինգ Միութիւնները շատ աւելին կրնան ընել եւ իրենց եռանդէն քաշել միւսները։ Բայց, ինչպէս ըսինք, ամէնէն առաջ գաղափարն է որ արժէք ունի, եւ պէտք է ողջունել ձեռնարկը։

Ուրիշ մխիթարական լուր մը.— Պէլվիլի մէջ դպրոց մը բանալու խնդիրն է։

«Յառաջ»ի Դ. էջի ծանուցումներուն մէջ, քանի մը օրէ ի վեր կը կարդանք այդ նպատակին յատկացուած երեկոյթի մը ազդը։ Փարիզի այս հայաշատ և բանւորական արուարձանը, ուր մօտ 3000 հայրենակից կը համրեն, պանդոկներու եւ տուներու մէջ, 1926էն ի վեր կարօտը կը քաշէ մանկապարտէզի մը։ Կաթող. պատուիրակը խոստացաւ, Փարիզի էֆէնտիներն ու տիկինները քննեցին ու խոստացան, ուրիշներ հաւաստիքներ տուին, բայց ոչ մէկը մատը մատին զարկաւ։ Անցեալները Ց. Բ. Միութիւնը կը տեղեկացնէր թէ հայերէնի դասընթացք մը պիտի բանայ։ Եւ ահա «Ռոստոմ» լսարանի երեկոյթին ազդը։

Ուրեմն, ամէն յոյս կտրուած է օրուան փառքերէն եւ ջոջերէն, մեծագումար վարկերէն եւ գանձերէն, եւ Պէլվիլի մանկապարտէզը պիտի բացուի ժողովրդական կաթիլներով, ափ մը երիտասարդներու ձեռքով։ Երանի թէ Պէլվիլցիներ լրջօրէն փարած ըլլային այս ձեռնարկին։ Եւ մանաւանդ, երանի թէ ամէն տեղ ալ մարդիկ այսպէս լրացնէին շատ մը անմիջական պահանջներ,— իրենց իսկ նախաձեռնութեամբ եւ ժողովրդական լումաներով, փոխանակ վիզը ծուռ շնորհ սպասելու գոյնզգոյն տիտղոսներէ եւ մարմիններէ։

Նոյն շարքէն երրորդ լուր մը կ'երեւայ այսօրուան թերթին մէջ։

Պուա-Քոլոմպ-Անիէռ շրջանին մէջ, որ նոյնպէս հայաշատ արուարձան մըն է, համեստ հայրենակից մը հինգ հազար ֆր. տրամադրած է, մատուռ-մանկապարտէզի մը հիմը դնելու համար։ Մեր տեղեկատուն կ'իմացնէ թէ գաղութն ալ պատրաստ է հինգ հազար ֆր. տրամադրելու, իսկ հողին դրամը կը սպասեն «ազգային հեղինակաւոր Մարմինէ» մը կամ Բարեգործականէն։

Մենք շատ ալ հաւատք չունինք որ ակնարկուած «հեղինակաւոր» Մարմինը կամ Բարեգործականը հետաքրքրուին այսպիսի բաներով։ Անոնք հազուադէպ կը կարդան հայերէն թերթերը, եւ աւելի շատ շողիքոտ փառաբանութիւններ կը փնտռեն, քան իրենց պարտականութիւնը յիշեցնող հատուածներ։ Թերեւս ուրիշ սրտցաւ հայրենակից մը ինքնաբերաբար տրամադրէ հողին արժէքը։ Թերեւս Փարիզի ջոջերէն մէկուն սիրտը կակուղնայ, ուղղակի դիմումի մը վրայ։

Ամէն պարագայի մէջ, կը հաւատանք մէկ բանի,— եթէ Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի հայրենակիցները, մանաւանդ երիտասարդները ուզեն ու ձեռք-ձեռքի տան, կրնան բանալ այդ մանկապարտէզը, մատուռով կամ առանց մատուռի։ Այս յաջողութիւնը կ'ըսենք՝ աչքի առջեւ ունենալով, իբրեւ կենդանի օրինակ, Մարսէյլի շրջակայ արուարձաններու եւ գիւղերու համեստ աշխատաւորներուն այնքան գնահատելի ճիգերը։ Այդ գիւղերուն Հայերը աւելի բախտաւոր չեն քան Պուա-Քոլոմպ-Անիէռի, Պէլվիլի կամ Ալֆորվիլի հայրենակիցները։ Կարեւորը՝ նախաձեռնութեան ոգին է եւ աշխատանքը։ Իսկ այդ առաքինութիւնը արժեցնելու համար, մեծ բան չի պահանջուիր։ Կը բաւէ որ բուռ մը սրտցաւ հայրենակիցներ քով քովի գան, քննեն իրենց չարն ու բարին եւ համաձայնին ծրագրի մը շուրջ։ Մնացածը՝ ինքնաբերաբար տեղի կ'ունենայ։ Կաթիլ մը քրտինք, ափ մը տասնոց հրաշքներ գործած են մեր ամբողջ պատմութեան ընթացքին, ամէն տեղ, եւ ամէնէն սեւ օրերուն։

Ահա թէ՛ ինչո՛ւ հաւատքով կ'ողջունենք թէ՛ Մարսէյլի, թէ՛ Պէլվիլի եւ թէ՛ Պուա-Քոլոմպի ծրագիրները։

Այս համեստ աշխատանքները աւելի արդիւնաւոր ու տեւական կը դառնան, ժամանակի ընթացքին, քան շռնդալից ալ խաբուսիկ յանձնառութիւնները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

«Զուարթնոց» գիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (2 մարտ).

—«Նոր սերունդ մըն է որ կ'աճի այսօր հայրենիքէն դուրս, բոլորովին նոր եւ տարբեր պայմաններու մէջ։ Սերունդ մը, որ հայրենիք չունի, որ ճաշակած է ճակատագրի բոլոր դառնութիւնները, որ ամէն օր թել մը իր հոգիէն կը պոկէ ու կը զոհէ օտար միջավայրերու ամէնօրեայ հրապոյրներուն, այսօր՝ լեզուն, վաղը՝ իր ցեղային երազները, իսկ վերջէն նաեւ իր ազգութիւնը վրայ տալու պայմանով։ Մինչեւ իսկ այն հայրենիքը, որ ժառանգութիւն մնաց իրեն, հոդ իսկ մեր դաժան ճակատագիրը լռութեան մատնեց հին ու հարազատ սերունդին քարոյակրթիչ ու կենսանորոգ ձայնը։

Դժնդակ է խոստովանիլ, բայց փաստ է այլեւս, որ մեր կեանքը օղակուած շղթայ մը չէ, այլ օղակներու կոյտ մը ամբողջ, զոր անհնար է քով քովի բերել, իրարու զօդել՝ ազգային ամբողջական կեանքի ամուր եւ անքակտելի շղթան հիւսելու համար։ Այս չարիքը թերեւս հնարաւոր ըլլար մեղմել, եթէ երբեք գիտնայինք մեր փարթամ անցեալը եւ այդ անցեալինմեծ ու փառաւոր դէպքերն ու դէմքերը գնահատել ու մեծարել, հինին վրայ նորը եւ անցեալի յուշերուն եւ յոյզերուն վրայ մռայլ ու անմխիթար ներկան կերտելու համար։ Բայց մինչեւ իսկ այս շնորհը խլուեցաւ մեզմէ, մինչեւ իսկ այս միակ եւ յուսատու կէտին մէջ բեկուեցաւ մեր ազգային կամքը եւ խաթարուեցաւ մեր նկարագիրը։ Հայկական դիւցազնավէպէն եւ ոչ մէկ դրուագ, որ սէր եւ ակնածանք պարտադրէր ամէնուն անխտիր։ «Առնաբար» իր գլուխը ցցած Հայը թուք կը նետէ ամէ՛ն շիրմի եւ ամէ՛ն դէպքի վրայ,— տեղ մը՝ Ապրիլ 24ը չգալով, տեղ մը՝ Մայիս 28էն հրաժարելով, տեղ մը՝ Փետրուար 18ը հեգնելով ու անարգելով ու տեղ մըն ալ Նոյեմբեր 29ը մեծարելով։ Այս ամէնը կը տեսնէ երիտասարդութիւնը, եւ կը լռէ ու կը տոկայ։ Բոլորովին նոր սերունդ մը, որ կ'աճի ու կը մեծնայ բոլորովին նոր եւ ուրոյն պայմաններու մէջ, դանդաղօրէն հինին հետ իր բոլոր կապերը խզելով»։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՄՐՑԱՆԻՇԸ

Անգլիացի հազարապետ Սիկրէյվ, որ Մ. Նահանգները գացած էր՝ ինքնաշարժով արագութեան համաշխարհային մրցանիշը կոտրելու համար, քանի մը օրուան փորձերէ յետոյ, առջի օր Ֆլորիտայի մէջ կատարեց պաշտօնական մրցում մը, որ յաջողութեամբ պսակուեցաւ։ Հազարապետը կրցաւ ժամական 372 քիլ. 261 մեդր արագութեամբ քշել կառքը՝ կոտրելով նախկին մրցանիշը՝ ժամը 334 քիլոմեդր, որ 1928 ապրիլ 22էն ի վեր կը պատկանէր ամերիկացի Րէյ Քիչի։

Այս յաջողութենէն յետոյ, Սիկրէյվ յայտարարեց թէ այլեւս չպիտի մասնակցի նման մրցումներու։

ԹՈՒՐՔԵՒԲՈՒԼՂԱՐ չէզոքութեան, համերաշխութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագրի ստորագրութեան առթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ փոխանակեցին Քէմալ Փաշա եւ Պուլկարիոյ վարչապետ Լիափչէֆ ու արտաքին նախարար Պուրոֆ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՐԱՆԻ ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՃՆՇՈՒԱԾ

Պարսկաստանէն թղթակից մը կը գրէ մեզի.— Ատրպատականի զինուորական ընդհանուր հրամանատարութիւնը վերջերս պաշտօնական յայտարարութեամբ մը ժողովուրդին յայտնեց որ Սաուջբուլաղ գաւառի քիւրտ ցեղախումբերու ապստամբութիւնը ճնշուած է եւ Քիւրտերը չարաչար յաղթուելով փախած են։

Այս շարժումը սկսած էր յունուարի առաջին օրերուն եւ ուղղուած էր Պարսկաստանի նոր բարեկարգութեանց դէմ։ Կառավարութիւնը անմիջապէս կարեւոր ուժեր կեդրոնացուց Սաուջբուլաղ, ուր տեղի ունեցան լուրջ ընդհարումներ։

Այս ապստամբութիւնը պարզապէս Պարսկաստանի Քիւրտերուն գործն է և ոեւէ կապ չունի Արարատի Քիւրտերուն հետ։

Րիզա շահ Փէհլէվի ապստամբներու խնդրանքին վրայ, ներում շնորհեց անոնց եւ Ատրպատականի ժողովուրդին ուղղեց յայտարարութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ «այլեւս անցած են հին օրերն ու կարգերը. ամէն տեսակ ապստամբութիւնները պիտի խեղդուին եւ պարագլուխները պատժուին։ Գիտցէք որ վերածնուող Իրանի տէրը այժմ մեր քաջարի եւ հայրենասէր բանակն է»։

Ի՞նչ կ'ընէ Տրոցկի

Երէկ գրեցինք թէ Տրոցկի ներկայիս որոշ ազատութիւն կը վայելէ Պոլսոյ մէջ։ Իր զաւակը ազատօրէն կը շրջագայի քաղաքին զանազան կողմերը, սակայն միշտ թուրք եւ ռուս գաղտնի ոստիկաններ կը հետեւին իրենց։

Թուրք եւ օտար թղթակիցները հակառակ իրենց բազմաթիւ փորձերուն, ցարդ չկրցան ոեւէ յայտարարութիւն ստանալ Տրոցկիէ։ Այս վերջինը պայմանագրութիւն մը կնքած է ամերիկեան «Քըրրէնթ Նիւզ Փիչըրս» ընկերութեան հետ, եւ արտօնուած չէ ուրիշներուն յօդուած գրելու կամ յայտարարութիւններ ընելու։ Առողջական վիճակը բարւոքած է։

Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական Վերստուգիչ Մարմնի նախագահ Եարոսլաւսկի «Պրաւդա»յի մէջ քանի մը սիւնակնոց յօդուած մը հրատարակելով, կ'ըսէ թէ Տրոցկի բուրժուական ոսկիով կաշառուած՝ ամօթալի պրոպագանդ մը կ'ընէ խորհրդային կառավարութեան դէմ։ «Պրաւդա» մէջբերումներ ընելով վերջերս օտար մամուլին մէջ Տրոցկիի գրած յօդուածներէն, կը գրէ. «Օգտակար է շեշտել թէ ո՛րքան արագ յեղաշրջուեց կատարեց Տրոցկի՝ իր կապիտալիստ նոր տէրերուն գիրկը նետուելով»։

Պուլկարիոյ պարտքը եւ երկրաշարժը

Ինչպէս կը յիշուի, պուլկար կառավարութիւնը վերջերս հատուցումներու միջազգային յանձնաժողովին դիմելով, խնդրած էր որ հատուցումներու պարտքէն յառաջիկայ երկու վեցամսեաներու բաժնին վճարումը կրկին յետաձգուի։ Անցած տարուան երկրաշարժին առթիւ յետաձգում մը կատարուած էր արդէն։

Միջազգային յանձնաժողովը Պուլկարիոյ մէջ խորունկ քննութիւն մը կատարելէ յետոյ, որոշեց այդ մասնավճարներէն մէկը յետաձգել՝ որպէս զի պուլկար կառավարութիւնը հնարաւորութիւն ունենայ վերաշինել երկրաշարժէն փլած հանրային շէնքերը։

Ֆրանս-իտալ. օդային համաձայնութիւնը

Ֆրանսայի օդանաւային նախարար Լորան-Էյնաք Թորինոյի մէջ Իտալիոյ օդանաւային փոխ-նախարար Պալպոյի հետ ստորագրեց համաձայնագիր մը, որով կը ճշդուին Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի օդային յարաբերութիւնները Միջերկրականի մէջ։

Ըստ նոր համաձայնութեան, իտալական օդանաւերը պիտի կրնան իբրեւ հանգրուան օգտուիլ Մարսէյլ-Մարինեան եւ Թունուզ նաւահանգիստներէն։ Իսկ ֆրանսականները պիտի կրնան օգտուիլ Նափոլիի, Քասթէլ-Ռոսսոյի (Ադրիականի վրայ) նաւահանգիստներէն եւ իրաւունք պիտի ունենան թռիլ իտալական հողին վրայէն։

Այս հաշուով, Իտալիա ներկայիս կրնայ կազմակերպել Ճենովա-Պարչելոնա գիծը՝ Մարսիլիոյ ճամբով, ինչպէս նաեւ Հռոմ-Նափոլի-Թունուզ գիծը։ Ֆրանսա իր կարգին կրնայ կազմակերպել Մարսէյլ-Պէյրութ գիծը՝ անցնելով Նափոլիէ, Քասթէլ-Ռոսսոէ եւ Աթէնքէ։ Այս գիծը պիտի երկարի մինչեւ Պաղտատ։

Նախարարը Փարիզ վերադարձաւ արդէն։

Յոյն-պուլկար յարաբերութիւնները

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Սելանիկ հասաւ պուլկար նորընտիր դեսպան Քիոսէյվանոֆ, որ լրագրողներուն յայտնեց թէ շուտով երկու երկիրներուն միջեւ բարեկամական յարաբերութիւններ պիտի հաստատուին եւ արագօրէն պիտի լուծուին ներգաղթի առկախ խնդիրները։ Աւելցուց թէ անմիջապէս յետոյ բանակցութիւններ պիտի սկսին առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար։

Եգէականի վրայ Պուլկարիոյ ելք մը տալու խնդիրը չպիտի քննուի առ այժմ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԿԱՐԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ

Ամիս չանցնիր որ թերթերը արձագանգ չըլլան երկարակեցութեան նմոյշներու։

Կովկասի մէջ թրքուհի մըն է (Ապատ Ասկէր) որ 130ը անցած է։ Յետոյ, Պուլկարիոյ մէջ է որ հարիւրը անցուցած մահկանացուներու թիւը պատկառելի թիւ մը կը կազմէ եղեր։ Մէյ մըն ալ Գաբիրէի մօտ ծերուկ մըն է որ ծնած է Մ. Նահանգներու անկախութեան հռչակման տարին։ Տեղեկատու թերթերը չեն մոռնար անոնց կեանքն ալ մանրամասնօրէն լուսաբանել։

— Միշտ ծխած եմ, կ'ըսէ մէկը։

— Երբեք չեմ ծխած, կ'ըսէ միւսը։

— Կեցցե՛ն պղպեղն ու կաղամբը, կը յոխորտան Պուլկարները։

— Ջգո՛յշ թթու-կծուէ, կը քարոզէ ուրիշ ծերունի մը։

Դժուար է այս բոլոր քարոզիչներու խորհուրդին հետեւիլ։ Քանի մը ուղղութիւններ կիրարկելը դիւրին է անշուշտ, բայց աւա՛ղ, «մարդ մի անգամ պիտ' մեռնի»։ Նման երկնային դրախտին պատմութեան։

Ինծի պէս հազարաւոր հաւատացեալներ կան որ խսկոյն պիտի սկսէին քրիստոնէավայել կենցաղի մը մշակութեան, եթէ... եթէ մեզ ցոյց տրուէր մուրհակ մը, ապահով արժեթուղթ մը, գանձելի անդենականին սեմէն ներս։ Հապա եթէ հոս կորսնցնելէ վերջ, հոն ալ կորսնցնե՛նք։

Նոյն բանն է նաեւ երկարակեցութեան գաղտնիքը։ Իրար հակասող խորհուրդներէ որո՞ւն հետեւիլ։

Պղպեղը պաշտելը լաւ բան է, բայց եթէ Աքիլլէսի պէս կրունկ մը ունենա՞ս։

Ըսենք, այո՛, բայց gris ն ? bleu ն թէ jaune ը?. Ծխամո՞րճ, սիկա՞ռ, թէ մեր պապերու արշըն մը «չպուխ»ը։ Հապա քթախո՞տը. «Նարկիլէ՞»ն (հայերէն կլկլակ)։

Ուրեմն, հրաժարինք որ եւ է խորհուրդի մը հետեւելէ, քանի որ անկարելի է գանոնք իրարու հետ հաշտեցնել։

*

* *

Թերթերու թղթակիցները կը հրատարակեն այդ Մաթուսաղաներուն պատգամները, բայց ինչո՞ւ չեն յիշեր անոնց սա խօսքն ալ.

— Թերթ մի՛ կարդաք։

ԵԴ. ԲԷՌՎԱՑԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,, Ի

1929 Մարտի թիւը (3), հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Ինչ են ասում թւերը (Խմբագրական), *Անդրկովկասի Ազգագրական կազմը* (Վ.), Հ. Յ. Դ. *Երկրում* (Աշոտ-Արծրունի), *Արեւելեան Նահանգները* (Հրանտ-Սամուէլ), *Երեխաները խորհրդ. Ռուսաստանում* (Ա. Աստծ.), *Իրենց իսկ բերնով*, *Չէկիստի ցուցմունքները*, *Ռոստոմը Պուլկարիոյ մէջ* (Գ. Բարսեղեան), *Իմ հանդիպումները Ռոստոմի հետ* (Ա. Ջամալեան), *Արամի մահը* (Արշալոյս)։

ԿԱՑԿԱՌՆԵՐ ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

Պոլսոյ Մարմարոզ դրամատան պաշտօնեաներէն Հայ մը, դրամատունէն 20.000 ոսկի խուրացուցած եւ փարիզ փախած է, կը գրէ «Սօն Սաաթ»։

Նոյն թերթին համաձայն, յիշեալին պոլսէն մեկնած միջոցին դրամատունը տեղեկութիւն չունէր զեղծումէն ու յետոյ երեւան ելած է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ
ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք իբրեւ անհատական տեսակէտ.

Հեռագիրները հաղորդեցին թէ Թուրքիա ստորագրած է վերջերս Ռուսիոյ եւ իր արեւմտեան դրացի երկիրներուն միջեւ Մոսկուայի մէջ կնքուած դաշնագիրը, որով ստորագրող կողմերը յանձն կ'առնեն անվերապահօրէն գործադրութեան դնել Պրիան-Քէլլոկ «Խաղաղութեան Դաշինքը», այսինքն ոչ մէկ ատեն պատերազմի դիմել իրենց փոխադարձ տարակարծութիւնները եւ վէճերը լուծելու համար եւ ընդունիլ պարտաւորիչ իրաւարարութիւնը։

Թուրքիոյ մասնակցութիւնը այս դաշինքին աւելի քան նշանակելի երեւոյթ է։

Եթէ Թուրքիոյ քաղաքականութեան հարազատ արտայայտութիւնն է այդ ստորագրութիւնը, հեռացած կ'ըլլայ այսպիսով հայ ժողովուրդի գլխէն մեծագոյն մղձաւանջը. ռուսեւ թուրք հաւանական պատերազմ մը։ Եթէ այդ մասնակցութիւնը «դիւանագիտական» է միայն, կեղծիք մը, դաշնագրի ոգիին բոլորովին հակառակ տրամադրութիւններ ծածկող, նախկին կացութիւնը կը մնայ միշտ անփոփոխ։ Ինչո՞ւ սակայն այս փաւթկոտ մասնակցութիւնը, սպառազինումը՝ իր կարելի բարձրութեանը մէջ պահող պետութեան մը կողմէ։ Դաշնագիր մը ի վերջոյ ինչքան ալ «քուրջի կտոր» մը ըլլայ, կարգ մը կաշկանդումներ կը պարտադրէ ստորագրողին։ Առնուազն կը կապէ որ եւ է ատեն աւելի պզտիկ պատրուակով մը սուր ճօճելու ազատութիւնը, մանաւանդ երբ դաշնագիրը բազմակողմանի է, ինչպէս է ներկայ պարագային։

Պետութիւնները պատերազմէն յետոյ իրենց ստացած դիրքերը ամրացնելու ընդհանուր քաղաքականութիւն մը կը հետապնդեն։ Անոնցմէ շատերուն համար իրենց ունեցածը մարսելու, ուրիշին ցանկութիւնը իրեն մէջ հեռացնելու աշխատանքը երկար տարիներու գործ է։ Դրացիներու հետ հաշտութիւններ կը փնտռեն պարզապէս այս նպատակին համար։ Սովետ պէս բռնող դաշնագրերու մեծագոյն մասին նպատակը այս չէ՞։ Ասկէ չէ՞ն բղխիր իտալօ-թուրք դաշնագիրը եւ պուլկարօ-թուրք եւ հելլէնօ-թուրք դաշնագրերը, որ սեղանի վրայ են։

Պետութեան մը պաշտպանողական և յարձակողական զոյգ քաղաքականութիւններէն կարեւորն ու կենսականը առաջինն է։ Ուրիշին ունեցածը առնելու ցանկութենէն առաջ, որեւէ մէկը կը մտածէ իր ունեցածը նախ ձեռքէ չհանել. Թուրքիա հարաւէն ալ, կորուստի մասին սխալ թիւն չունի, իր հարաւային սահմանի եւրոպական գաղթավայրերը — հոլանտաւորեալ պետութիւնները — զոհ կ'ըլլան եթէ չպակսին։ Չեն ուզեր եւ չեն ալ կրնար աւելի տարածուիլ։ Նոյն անհոգութիւնը նաեւ Արեւելքի կողմէ, Պարսկաստանէն։ Բայց անհոգ չէ ան Ռուսիայէն եւ իր Արեւմտեան դրացիներէն։ Ի հարկէ տարբեր չափեր ունի իր մտավախութիւնը անոնց հանդէպ. Ռուսիայէն աւելի քիչ, քան միւսներէն։ Թուրքիոյ ինքնապաշտպանութիւնը կը մղէ աւելի շատ իրաւախոհութեան գալ իր Արեւմուտքի դրացիներուն հետ, քան հիւսիսի, մանաւանդ որ ցեղակիցներ ալ ունի, Թուրանի բնակիչները, որոնք իր տարածողական քաղաքականութեան նիւթերը կը կազմեն, ինչպէս շատեր կը հաւատան մեզմէ։

Այս խորհրդածութիւններուն վրայ պէտք է աւելցնել ուրիշը։ Վիլհելմի դաւերու նահանջէն յետոյ, Թուրքիա ոչ մէկ ատեն յարձակողական պատերազմ չէ բրած։ Իր բազմաթիւ կռիւները այդ Թուականէն յետոյ եղած են պաշտպանողական։ Մինչեւ հիմա եղած այս անխուսափելի վիճակը կրնա՞յ փոխուիլ ասկէ յետոյ։ Բացարձակ պատասխան դժուար է տալ, որովհետեւ հիմա ան սեղմուած է այն տեսակ սահմաններու մէջ, ուր բացի մէկ երկու պզտիկ ազգերու հաղային ցանկութիւններէն ոչ մէկ ցեղի քաղաքական նպատակ չի ծառայեր։ Հայուն եւ Քիւրտին քաղաքական պահանջներէն զատ ան իր դէմ ունի միայն մեծ պետութիւններու տնտեսական պահանջները։ Ընդհ. պատերազմէն յետոյ հիմնովին փոխուած են իր եւ միւս ազգերու քաղաքական յարաբերութիւնները. Հետեւաբար նոյն բացարձակութեամբ կարելի չէ ըսել թէ Թուրքիա ասկէ վերջ միայն ու միայն ինքնապաշտպանութեան համար կռիւ պիտի մղէ։

Այս ըսել չէ սակայն թէ Թուրքիա յարձակողական կռիւներ ընելու դիրքին մէջ կը գտնուի։ Այս վերջին ենթադրութիւնը աւելի քիչ հաւանական է։ Նախ որ նոր տեղեր գրաւելու տնտեսական անհրաժեշտութեան առջեւ չի գտնուիր ու չպիտի ալ գտնուի շատ երկար տարիներ։ Երկրորդ՝ օտարներու լուծին տակ ինկած ցեղակիցներ ազատագրելու պահանջ չունի։ Համաթուրանական կոչուած շարժումը արուեստական է. պատմական և ցեղագրական տեսակէտով, եթէ անոնք իրենք զիրենք Թուրանեան կը ճանչնան, ուրեմն օտար են այժմու իրենց երկրին, Փոքր Ասիային։ Նոյն դիրքին մէջ չե՞ն իրենք հանդէպ Թուրանին, ինչպէս են Հունգարներն ու Պուլկարները։ Հեռաւորութի՞ւնն է որ այս վերջիններուն պիտի արգիլէ Թուրանի վրայ ունեցած իրենց իրաւունքէն (?)։ Երրորդ՝ իր աշխարհագրական ու տնտեսական հրաշալի դիրքը կը պարտադրէ հեռու մնալ կռիւներէ, որպէս զի իր դրացիներուն ատեն ուրիշներ չփորձուին խլել իրմէ իր լաւագոյն հողերը։ Հետեւաբար աւելի շատ հաւանական է ընդունիլ որ ասկէ վերջ Թուրքիոյ ընելիք կռիւներն ալ պիտի ըլլան պաշտպանողական, ինչպէս ասկէ առաջ, քան յարձակողական։

Թուրքիոյ այժմու վարիչներու հետապնդած քաղաքականութիւնը կը բղխի իրենց երկրի իսկական շահու պահանջներէն։ Անոնք կ'ուզեն ամրապնդել իրենց երկրի պաշտպանութիւնը, դանազան երկիրներու հետ կնքած ու կնքելիք դաշնագրերով։ Անոնք եթէ պարբեբաբար ճնշուած ցեղակիցներու ազատագրութեան պահանջներ կը դնեն, աւելի շատ իրենց հողերու վրայէն ուրիշներու աչքը հեռացնելու ցանկութենէն է։ Պահանջկոտ ըլլալ կը ձեւացնեն, իրենցմէ բան մը չտալու համար։

Մոսկուայի դաշինքին Թուրքիոյ մասնակցութիւնը կը համապատասխանէ իր շահերուն։ Ի՞նչ կրնան ըլլալ անոր հետեւանքները մեր դատին համար։

Ռուսօ-թուրք յարաբերութեանց մեր դատին հետ ունեցած կապը անվիճելի է։ Թուրքիոյ հետ ունեցած մեր դատը եթէ Ռուսիա միայն պիտի լուծէ, եւ ընդունելով որ պիտի ուզէ լուծել, ան ցոյց կուտայ լուծման եղանակը։ Իրաւարարութիւն։ Արդ, իրաւարարութիւն կ'ենթադրէ փոխադարձ զիջում։ Ռուսիան հայկ. պահանջները պաշտպանելու ատեն, ի՞նչ զիջումներ կրնայ ընել, որովհետեւ միակ կարելին պիտի ըլլար այժմու հայկական նահանգներէն զիջում մը, ինչ որ հայ դատը ոչ թէ պաշտպանել, այլ զոհել պիտի նշանակէր։ Ուրեմն Թուրքիոյ կողմէ կատարուելիք հողային զիջումի մը փոխարէն Ռուսիա պիտի կրնա՞ր միայն ու միայն տնտեսական զիջումներ ընել։ Այս երկուքը նոյնատեսակ չըլլալով, դժուար թէ կարելի ըլլայ հաշտութիւն մը գտնել դնահատումներու մէջ։

Ուրեմն, իրաւարարութեան այս դաշինքը անպատ երեւոյթ է մեր դատի տեսակէտէն, եթէ այդ դատը՝ միայն դաշնագիր կողմերու միջեւ լուծուելիք խնդիր մը ըլլար։ Տեսականօրէն ինչքան մեր դատը այդ երկու կողմերու միջեւ կարգադրուելիք հարցի մը սահմաններէն դուրս կը հանուի, այնքան նպաստաւոր դիրքի մէջ դրուած կ'ըլլայ։

Պէտք է ընդունիլ, սակայն, որ այդ դաշնագրին անմիջական արդիւնքը մեզի համար օգտակար է, որովհետեւ կը հեռացնէ Ռուսօ-թուրք կռուի մը հաւանականութիւնները մեր ժողովուրդի գլխէն եւ մեր հողերուն վրայ։ Որ կողմ ալ դառնայ, դժբախտ ու սաժանագին վիճակ մը կը տեսնէր մեր ժողովուրդին համար։ Պատերազմը մահ կ'ենթադրէ, իրաւարարութիւնը հարցը չի լուծեր։ Եւ սակայն դատը կայ ու կը մնայ։ Ո՛վ պիտի լուծէ ...

Լ. ՉՈՐՄԻՍԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԳՈՒՄԱՐՈՒՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 10 Մարտ (Սեփ. Թղթ.).— Կիրակի օր, 3 Մարտ, տեղի ունեցաւ Երեսփ. ժողովի նիստը Մարսէյլի մատուռին մէջ։ Կը նախագահէր Առաջնորդը։ Ներկայ էին 17 երեսփոխաններ։ Երեք երեսփոխաններ յայտնած էին թէ ստիպուած են բացակայիլ, երկուքը ճամբորդութեան եւ մէկը հիւանդութեան պատճառաւ։

Օրակարգի անցնելէ առաջ, ատենապետը՝ Պ. Լեւոն Մեսրապ, հրաւիրեց ժողովականները ոտքի կենալ՝ յարգելու համար յիշատակը իրենց ողբացեալ պաշտօնակցին՝ Պօղոս Տ. Պօղոսեանի։

Օրակարգի առաջին հարցն էր շրջակայ Թաղերէն (մէկ քանին բոլորովին նորակազմ) ընտրուած երեսփոխաններու ընդունելութիւնը։ Կարդացուեցան ընտրական յանձնաժողովներու տեղեկագիրները, որոնք մանրամասն տեղեկութիւն կուտային կատարուած ընտրութեանց մասին եւ կը շեշտէին Թաղերու մէջ տեսնուած խանդավառութիւնը եւ կարգապահական ոգին։

Ժողովը միաձայնութեամբ վաւերացուց կատարուած ընտրութիւնները։

Սէնթ Անթուան՝ Քանփանեը Թրէզէն ընտրուած էր Պ. Խ. Հօրթիկեան, Սէն Լուէն՝ Պ. Ս. Սուլեան, Պուլվար Օտտօէն՝ Պ. Պ. Յ. Սասյեան եւ Ռ. Քէնտիրեան, Լա Սիօթայէն՝ Պ. Ա. Արօեան։

Յետոյ կարդացուեցան երեք երեսփոխաններու հրաժարականները։

Թ. Գալիկեան.— Այդ նամակներուն ձեւը եւ ոճը չափազանց տգեղ է։ Երեք հրաժարողներն ալ հնչակեաններ են որոնք այս ժողովին գործակցեցան եւ եկող գացող վարչութիւններուն գնահատանքի քուէ տուին։ Հիմա իրենց ներքին կռիւները եւ ազատ Թաղեցիներով իրարու դէմ մղած պայքարը կ'ուզեն հոս փոխադրել։ Կը բաւէ իրենց հրաժարականները արձանագրել եւ անցնիլ օրակարգին։

Լ. Մեսրոպ.— Այդ հրաժարականներէն մէկը, անձնական նամակի ձեւով գրուած, կը պարունակէ օրինական տարկութիւն մը՝ Երեսփ. Ժողովին երկար ատեն չգումարուիլը։ Անցեալ տարուան վարչութիւնը զբաղած էր գլխաւորապէս կեդրոնին կազմակերպութիւնով. Այս տարուան վարչութեան գործունէութեան գլխաւոր առարկան էր շրջաններու կազմակերպութիւնը։ Կը տեսնենք որ մեր օրակարգին վրայ ալ այդ է կարեւոր միակ հարցը։ Դիւանը վարչութեան հետ համախորհուրդ յետաձգեց այս նիստը մինչեւ Թաղերու ընտրութեանց լրացումը, ինչ որ կատարուած է հիմա։ Եթէ կային երեսփոխաններ որոնք պէտք կը տեսնէին այս ժողովին անմիջական գումարման, մեր կանոնագիրը իրենց իրաւունք կուտար դիւանէն պահանջելու այդ գումարումը։ Դիւանը պատրաստ էր եւ պատրաստ է ասկէ ետքն ալ գումարել այս ժողովը՝ նոյնիսկ շաբաթը անգամ մը եթէ այդ ձեւով պահանջ ներկայացուի եւ օրակարգի նիւթ ունենանք։ Երեսփոխաններու ընդհանուր թիւն է 25, որոնցմէ ներկայ են 17, բանաւոր կերպով բացակայ են՝ 3։

Հրաժարողներէ մէկը դիւանի ատենադպիրն էր, որով զաղտնի քուէարկութեամբ ատենադպիր ընտրուեցաւ Պ. Ա. Արօեան, փոխ ատենադպիր՝ Պ. Ա. Անտոնեան։

Օրակարգի երկրորդ խնդիրն էր անցեալ տարի մշակուած եւ ընդունուած կանոնագրին վերջնական ընթերցումը։

Կարգ մը ճշդումներէ եւ թեր ու դէմ երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, ժողովը որոշեց տպագրութեան յանձնել մարսիլիահայ թեմին կանոնագիրը։

Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ ատենապետը՝ Պ. Փ. Շահլամեան նիւթական համարատուութիւնը ըրաւ վարչութեան անցած ամիսներու գործունէութեան։

Գ. Հաշւ մեան.— Մեր պաշտօնավարութիւնը կը սկսի 1928 մայիս 5էն։ Մուտք ունեցած ենք՝ նախորդ վարչ.էն 6794.70 Առաջնորդարանի հասոյթ՝ 69.199.45, Աղքատախնամ՝ 7 հազար 501.50, Մանկապարտէզ —Նախակրթարան՝ 43.889.95 Ազգային տուրք՝ 3500, փոխառութիւն՝ 1081.50։ Ընդհ. գումար, մուտք՝ 131.967.10 Ֆր.։ Ելք ունեցած ենք, ընդհ. ծախսեր՝ 8700.40, շէնքի վարձք՝ 10,165. կեդր. մանկապարտէզ-նախակրթարան 63 631 60, Առաջնորդարան՝ 41.069.60, Նպաստ կարօտեալներու՝ 7796 ֆր. 50, ընդհանուր գումար՝ ելք 131.363.10. պատրաստ դրամ 604 ֆր.։ Ուրեմն 10 ամսուան մէջ ունեցած ենք մօտ 132.000 ֆրանք մուտք եւ նոյնքան ծախք։

Ժամանակը ուշացած ըլլալով, որոշուեցաւ յաջորդ նիստի մը մէջ լսել վարչութեան բարոյական համարատուութիւնը։

Գալաքեան եպիսկ.— Կ'ուզէի ժողովին տեղեկացնել Թաղերու եւ աւելի հեռու շրջաններու մէջ շինուած մատուռ-մանկապարտէզներու մասին։ Յետաձգելով յաջորդ նիստին, կը բաւականանամ յիշելով մեր Թաղերուն անձնուիրութիւնը եւ խանդավառ վերաբերումը իրենց նորաշէն մատուռներուն եւ մանկապարտէզներուն հանդէպ։ Գործը կը շարունակուի։ Արդէն հաստատուածներու շարքին վրայ շուտով կ'աւելնայ Սէն Ժէրոմի Թաղը իր մատուռով, մանկապարտէզով եւ քահանայով։

Թ. Գալիկեան.—Մեր գնահատանքի խօսքը կը պահենք Ազգ. Վարչութեան լիակատար համարատուութենէն վերջ։ Ներկայացուած հաշիւներէն տեղեկացանք որ մեր Առաջնորդը իր ամսականներէն կարեւոր մաս մը, 5000 ֆրանք նուիրած է աղքատիկ ուսանողներու ամսաթոշակներուն։ Յանուն բոլոր պաշտօնակից երեսփոխաններու շնորհակալութիւն կը յայտնեմ.

Յետոյ Մայր Դիւանին կողմէ ատենապետը տեղեկացուց թէ ֆրանսական իշխանութեանց մօտ կատարուելիք դիմումը, որ քուէարկուած էր նախապէս, արդէն եղած եւ՝ վերջացած է։ Մեր գաղթային կազմակերպութիւնը, եւ նպատակը ազգային մարմինները, անդամներու անունները, կազմակերպուած Թաղերը իրենց մատուռ մանկապարտէզներով եւն. ներկայացուած են պաշտօնական ձեւով տեղական իշխանութեանց, որոնք գնահատանքի եւ քաջալերութեան հաւաստիքներով ընդունած են միշտ մեր բոլոր դիմումները։

Ժողովը փակուեցաւ ժամը 8ին.

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ՃԱՌԸ
ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, Ըսմէթ փաշա Մարտ 4ին կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ։ Գոյսոյ Թերթէրէն քաղելով կուտանք հիմնական մասերը.—

— «Գրաւող նաւատորմին տակաւին Պոլսոյ ջուրերուն մէջ գտնուած ատեն, եւ Լօզանի դաշնագիրը դեռ չվաւերացուած, ձանազան անձեր միանալով երկրին զաւակներուն անհանգստութիւն պատճառած էին։ Խալիֆայութեան ջնջումը եւ Օսմանի զաւակներուն երկրէն հեռացումը չեղծ փեցուց ծայրայեղները։

Զրպարտիչ լեզուներ երկարեցան մինչեւ բնտանեկան կեանքի եւ անձնականութիւններու ու հազար տեսակ ստութիւններով, ամէնուն արժանապատուութիւնը վիրաւորել փորձեցին եւ դատաւորներն ու ոստիկանութիւնը լրագրական հրատարակութիւններով վախցնել ուզեցին։ Այս կերպով հայրենիքի հողը հայրենասէրներու համար բանտ եւ հայրենիքի օդը հեղձուցիչ մթնոլորտ մը վերածած էին։

Այս երկիրը գրաւող բանակներէ փրկող ժողովրդային վարչութիւնը՝ անկարող, անընդունակ սուլթաններու երկինքէն ժողովուրդին նայող հրամաններուն առջեւ, տխուր եւ անվարժ վիճակի մը վերածուած էր։ Այս ծայրայեղութիւններուն առջեւ, Մէջտեղ ելաւ Թրքութիւնը բարձրացնելու ձգտող Ազգ. Մեծ Ժողովը։

1923 Հոկտեմբերին Հանրապետութիւն կը հռչակուէր։ 1924 Օգոստոսին Լօզանի դաշնագիրը կը վաւերացուէր։ Այդ ամսոց դարձեալ արտաքին խնդիրները ձգտեալ վիճակ մը կը ներկայացնէին։ 1925 Մարտին՝ ըստ առածին «խօսքը ոտքին ինկած էր»։

Կառավարութիւնը անդորրութեան ամրապնդման օրէնքը գրեթէ բնաւ չգործադրեց, պարագայ մը որ թէ երկրին մէջ տիրող արթնութեան աստիճանը եւ թէ բնականոն վիճակի մը հաստատութեան համար տարուած ջանքերը ցոյց կուտայ։

Անդորրութեան ամրապնդման 4 տարիները միայն ապահովութեան, հանրապետութեան պաշտպանութեան տեսակէտով դիտել շատ ճիշդ չպիտի ըլլար։ Անցնող 4 տարիներու մէջ 100 տարուան մէջ չկատարուելիք լաւ գործեր կատարուած են։ Ժողովրդային վարչութեան զօրաւոր դէմքը մոքերու մէջ տպաւորած է գործ մը որ ինծի համար ամէնէն արժէքաւորն է, որովհետեւ ապացոյց մըն է թէ ժողովրդային վարչութեան օրէնքները եւ ոյժը թեթեւ կերպով չեն ըմբռնուած ու ոեւէ է վտանգի առջեւ Ազգ. Մեծ Ժողովը անպատճառ երեւան պիտի գայ։ Այս համոզումը բարիները պիտի հանդարտեցնէ, իսկ ծայրայեղները չափաւոր կերպով մտածելու պիտի մղէ։

Վերջացող տարիներու մէջ ընդունուած նոր օրէնքները եւ դատական կազմակերպութեան մէջ ներմուծուած յառաջդիմութիւնները պարծանքով կրնանք յիշել. Այսպէս՝ Թուրքերու բնտանեկան կեանքի գերութենէ վճռական փրկութիւնը այս միջոցին կը զուգադիպի։ Այս առաջին ազատութեան մէջ կրնանք հանդիպիլ մէկ քանիներու, որոնք կորսնցուցած են իրենց ուղղութիւնը։ Բացի այս մէկ երկուքէն, քաղաքացի եւ գիւղացի բոլոր Թուրք կիները ընտանիքի եւ ընկերութեան մէջ կեանքը պատուաւոր կերպով եւ իրենց ճակտին մաքուր քրտինքով շահելու տեսակէտով իրենց արժանաւոր տեղը գրաւած են։

Կիներու ընկերական իրաւուն-
քին մասին, հինէն մնացած
բռնած գաղափարի մնացորդներ
թէ կան ու եթէ անոնք ան
են՝ պէտք է խորհին իրենց
րերուն եւ քոյրերուն վրայ
րենց պէտք է ըսենք թէ մեր
ներուն համար ընկերական գեր
թիւնը յարմար դատողները
դէմ պիտի գտնեն բոլոր հան
պետականները՝ իրենց տղոցն
բաւորուած նկատելով զիրենք
ամբողջ աշխարհի բոլոր կիր
կառավարական բարձրագոյն
թոռներու կը բարձրանան
գիւղացիներ հասցնող Թուրքի
ներու անհնար անցնելուն
չպիտի հանդուրժենք։

Կրօնքին քաղաքականութենէ
կառավարութենէ բաժանման
ծը ամբողջապէս անցեալ
մէջ։ Հայրենիքի զաւակը
տեղին մէջ իր համոզման
ճին մէջ ազատ ձգուելով իր
քուր հաւատքով աշխարհ
խառնակ գործերէ զերծ կա
ուած է։

Ինչպէս մէկը կարող չէ
բնիքի զաւակի մը հաւ
պաշտամունքին դէմ արգել
բուցանել, նոյնպէս հաւատ
զէնքով ալ ոչ մէկը Ազգ. Մեծ
գովի ո եւ է մէկ օրէնքին,
բնակիչիմըապահովութեան
ժանապատուութեան դէմ
խօսիլ։ Իսկ կրօնական սկզբունք
քաղաքական նպատակի մը
մար պատուանդան ընելու
ամրապէս փակուած են։

Թուրքերէն նոր տառեր
վոց հարիւր հազարաւորներ
կոյմ գինենք։ Այսօր հա
դպրոցներու մէջ իրենց մա
լեզուն սորվելու աշխատ
թիւը մէկ միլիոնը քանցի
Ո՛վ ազգին զգայուն ներկա
ցիչները, ձեզի պիտի
հիմա մեր հայրենակից
մէջ եղած պրոպագանդը
գլուխը կը գտնուին Մեծ
հիւանդութեան շուրջ եղա
քերը։ (ԽՄԲ.— Ցե՛ս Ցառան
կի Թիւը։) Ղազին դեռ
սարդ է ու առողջ։ Ընկեր
իր այսօրուան հանգիստ
վաղուան սերունդը
փառաւոր կեանք վայ
որ վաղուան վրայ չեն
գիւղական դպրոցի մէջ
րէնք հեգող տղաքներ
վաղուան լոյսը չեն
կրնար հանրապետական ըլլ

Սխալ է թէ
թիւններ կան Ղազին եւ
ներուն միջեւ. Այս տարած
թիւններուն մեծ մասը
յէն կը բխին։

Չեմ ուզեր համբել
Թուրքիոյ դէմ քանի մ
ներ, որքան փախստական
գործեն։ Անոնց լրատուներէ
եթէ Թուրքիա մտնէ, տար
նութիւններ կ'ելլեն
մէջ խաչեր, արձաններ
ըլլալու, տուրքերու
Ազգ. Ժողովը ցրուելու
եւ տակաւին ասոնց նմա
ստայօդ լուրերու մասին
յելով հակահանրապետակա
գաղափարին. Գաղտնի
գանդ մըն ալ համայն
կան շրջանակէ մը տեղի
եւ ասոնց արարքներուն
հանդիպինք մերթ ընդ
ոստիկանական եւ դատական
րերու կարգին. Այդ
մէկ քանին թուեցի, բայց
անոնցմէ չենք վախնար,
կառավարական ազգին բնական
ազատ ձգելով, կ'ուզենք
կոխած տեղը լաւ սրտէ եւ
նպատակներուն եւ
ներուն տեղեակ ըլլայ
տական արդարութեան
ները ունին պէտք եղած
պաշտպանելու երկրը
թեանդէմ»։

ԹՐՔԱԽՕՍ, ԲԱՅՑ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ

Յառաջի 857 թիւին մէջ, Լիոնէն թղթակցութիւն մը կարդացի, որ Նալլըխանցիները վարկաբեկելու հանգամանք ունէր։ Պատասխան մը հրատարակելու, բայց աւելորդ չեմ նկատեր քանի մը լուսաբանութիւններ ես ալ տալ, Նալլըխան ապրած ըլլալով։

Ինչպէս իր հարեւան քաղաքները, Նալլըխան ալ սկիզբէն թրքախօս եղած է. բայց այդպէս ըլլալով հանդերձ, չէր մոռցած իր մէջ հայրենիքի, հայերէնի եւ յառաջդիմութեան ոգին։ Նալլըխանցիները գործնապէս սերնդէ սերունդ իրենց այդ եռանդն ու զգացումը Օսմ. Սահմանադրութենէն անմիջապէս յետոյ։

Այդ 150 տնուոր ափ մը ժողովուրդը, որ բնակչութեան կէսէն հազիւ անցած «Ցէր Թոռգիկեան» մէկ ուսուցիչ եւ մէկ ուսուցչուհի կը պահէր, անմիջապէս խօսքէն գործի անցաւ, եւ հասարակ նախանձելի պիւտճէ մը գոյացնելով կոչեց կարող տնօրէն մը եւ երկու օգնական-ուսուցիչներ, ինչպէս նաեւ ուսուցչուհի մը եւ օգնականուհի մը։

Այս կազմով կրթական գործը շարունակուեցաւ վեց տարի, մինչեւ ընդհանուր պատերազմ։

Այդ ժամանակամիջոցին, Հայախօս նոր սերունդ մը հասած էր։ Ու թէպէտ կարող աշակերտներ 10ի չափ, իսկ հարուստ այլեր քանի մը յաջողակ աշակերտներու ծախքերը հոգալով (ընթացք մը՝ որ պատիւ կը բերէ Նալլըխանցիին) ղրկած էին Պոլիս՝ Պէրպէրեան եւ Պէշիկթաշլեան վարժարանները եւ մէկ ուրիշ՝ բժշկական վարժարան։

Նոյնիսկ գեռ 250է աւելի երկսեռ ուսանողութիւն մը պատրաստուելու վրայ էր։ Եթէ ընդհանուր պատերազմը ծագած չըլլար բոլոր Նալլըխանցիները Հայախօս դառնալէ զատ, իրենց մեռած պապերուն ոսկորները գերեզմանէն հանելով, անոնց անգամ հայերէն պիտի սորվեցնէին։

Այսօր իսկ, ոչ միայն Փարիզի, այլ գաւառներու մէջ մեծ է թիւը Նալլըխանցի այն երիտասարդներուն, որոնք մեր Հայախօս հայրենակիցներէն աւելի հպարտութեամբ մաքուր հայերէն կը խօսին։

Եթէ տարեց Նալլըխանցիներ թրքերէն կը խօսին եւ պզտիկները մասամբ ազդուած են, սա հասկնալի պարագայ մըն է, քանի որ շրջակայքի բոլոր ցեղերը թրքախօս են։ Բայց ո՛չ աւելի Նալլըխանցի լեռներուն տեղական գիւղերը։

յաճախելուն եւ ֆրանսերէն երգելուն համար դաւ կը յայտնէք։ Ի՞նչ ընէին քանի որ հայկական վարժարան չկայ։ Հինգ հազար Հագինոց Լիոնահայ գաղութին յանցանքը մի՛ բեռցնէք ափ մը Նալլըխանցիներուն վրայ։

Լրատուն կը գրէ թէ Նալլըխանցին չի հետաքրքրուիր Հայաստանով։ Եթէ ինք կարողութիւն ունի բանալու գուռները, թող բանայ եւ պիտի տեսնէ որ առաջին անգամ Նալլըխանցիները պիտի փութան երթալ հայրենիք։

Անցեալին փորձերը կ'ապացուցանեն թէ Նալլըխանցին ինչ վիճակի մէջ ալ ըլլայ, գիտէ իր կարողութեան սահմանին մէջ մասնակցիլ որ եւ է բարի նպատակի մը համար եղած հանգանակութեանց եւ առատաձեռնօրէն։

Նալլըխանցիներու հոգեբանութիւնը խիստ մօտէն ճանչցող հարիւրաւոր ազգակիցներ կան դեռ Մարսէյլ, Լիոն եւ Փարիզ, որոնք կրնան ի հարկին ուրիշ վկայութիւններ տալ։

Փարիզ ՍԵԼԱՀՕՒԻ (?)

Զ. Ե. Ռ. Մ. ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ (Սեփ. թղթակց.) — Փետր. 10ին Զ. Ե. Ռ. Միութեան Պ.-Այրէսի մասնաճիւղը սարքած էր թէյասեղան մը, Հայ Գաղթ. կեդրոնի սրահին մէջ, ի պատիւ անոնց՝ որ սիրայօժար իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Միութեանս սարքած ներկայացման եւ նպաստած անոր յաջողութեան։

Ատենապետ Ա. Պալիկեան համառօտակի տուաւ տեղեկութիւններ՝ Միութեան երկու տարուան գործունէութեան շուրջ։ Ապա խօսելու հրաւիրուեցաւ գաղութիս քահանան՝ Ամիրեան, որ քաջալերեց Միութեանս ձեռնարկը եւ անոր թափած ջանքերը։

Այդ օրը Վարդանանց տօնին զուգադիպած ըլլալով, դասախօսը յիշեց յուզիչ օրինակներ Վարդանանց պատերազմէն եւ շեշտեց մեր հայրենիքին մէջ ազատ, անկախ եւ ինքնիշխան ապրելու անհրաժեշտութիւնը։ Գէորգ Սարաֆեան յաջող կերպով արտասանեց Դ. Վարուժանի «Կարմիր հողը»։ Ապա, Աճէմեանի տեղանապետութեամբ սկսաւ կերուխումը։ Ներկաները խօսեցան գուարթ բաժակաճառեր։ Երգերն ու նուագը ստեղծեցին շատ տաք մթնոլորտ մը։ Միութեանս արձանագրուեցան երեք նոր անդամներ։ Ուշ ատեն սրահէն բաժնուեցանք, շատ լաւ տրամադրութեան տակ։

Ռուբէն Թադէոսեան

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՁՄԵՌԸ ԿԱՐՍԻ ՄԷՋ

Կարսէն կը հաղորդեն թէ խիստ սաստիկ ձմեռ կ'ընէ։ Ձիւնի թանձրութիւնը 70 սանթիմեթրէն աւելի է եւ ցուրտը խիստ սաստիկ։ Ջերմաչափը գէրօյէն վար 35 ու գիշերներն ալ մինչեւ 42 աստիճան կ'իջնէ։ Ցուրտինսաստկութենէն հաւկիթները սառած ու քարի կտորի պէս եղած են, այնպէս որ փոխադրութիւնը պարկերով կը կատարուի։

Վառելանիւթը եւ ուտեստեղէնները շատ սղած են ձմրան պատճառով։ Փայտին 12 օխան 60 ղրշ.ի կը ծախուի։ Կարսի գլխաւոր հոգերէն մէկն ալ ջուրի չգոյութիւնն է։ Ժողովուրդը քաղաքէն անցնող գետակին սառոյցները կը կոտրէ եւ կը հալեցնէ ջուր ունենալու համար։

Անցեալ օր հրդեհ մը ծագեցաւ Խալիտ Փաշա փողոցին մէջ եւ 3 տուներ այրեցան։ Այս հրդեհին առթիւ, Ագշամի թղթակիցը կը յայտնէ թէ Կարսի հրշէջ կազմակերպութիւնը կը կայանայ էշէ մը, որուն կռնակին վրայ սլքտիկ տակառ մը կայ…։ Այս տակառին ջուրը ամաններով կրակին վրայ կը լեցուի, եւ հասնելու պարագային, էշը դէպի գետակ կը քշուի տակառիկը նորէն լեցնելու․․

Այս մասին պանգատ կը յայտնուի տեղւոյն Թաղապետութեան մասին որ 90 հազար ոսկի հասոյթ ունի։

ԹՕՐՔԵԼԻՌՈՒՍ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

«Սօն Սաաթ» կը գրէ թէ կարգ մը ստորահպատակներ Ռուսիա արտածում կատարելու արտօնագիրներ գնած են եւ ապրանք կը ղրկեն ու թէ չահերու պահպանելու, այլ Թրքական արտածումներուն վարկը կորսնելու նպատակով։ Միայն Պոլսէն արտածուելիք 15,000 քիլօ կաշիին հազիւ 2800 քիլօն Թուրքերուն կողմէ ղրկուած է, մնացեալը արտօնագիր գնող Հելլէններարտածեր են։ Հելլենահպատակները այս գործը կատարած են իրենց ազգային դրամատուններու օժանդակութեամբ։

ԱՆԳՈՐԾ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ

Անգործ պաշտօնեաներու թիւը աւելնալ սկսած է վերջերս, պէլժ դրամատան փակուելուն եւ Թարմարոշի գործատունեաց սահմանափակման հետեւանքով։ Անգործներու թիւը շատ աւելի պիտի ըլլայ, կ'ըսուի, երբ մօտերս Թոփհանէի մթերանոցները փակուին։

Կարգ մը օտար հաստատութիւններ, պաշտօնեաներու թիւի սահմանափակման առթիւ, ամէնէն աւելի Թուրք պաշտօնեաներ ճամբած են, որուն համար բողոքներ եղած են առեւտրական տնօրէնութեան։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

Պ. Արշակ Ալպօյաճեանի պատրաստած վիճակագրութեան համաձայն, ամբողջ երկրագունդին վրայ ապրող հայութիւնն է երկու միլիոն 440,250 հոգի, բաժնուած հետեւեալ կերպով.

Հայաստանի հայ բնակչութիւն 782,600, Վրաստանի 297,550, Ազրպէյճանի՝ 272 հազար 200, ընդհանուր գումար 1,352,250։

Խորհրդային Միութեան երկիրներ՝

Հիւս. Կովկաս եւ Սեւ ծովու եզերքները՝ 220,000, Թուրքեստան (Անդրկասպեան երկիրներ, 74,000, Ռոստով-Նոր Նախիջեւան եւ շրջականեր՝ 50,000, Խրիմ 15,000, Ուկրայնիա, Մոսկուա, Հաշտարխան եւ Սիպերիա 80,000 ընդհանուր գումար 1 միլիոն 782,250։

Սուրիա 130,000, Ամերիկա, Հիւս. եւ Հարաւ. եւ Քուպա 125,000, Թուրքիա (Կ. Պոլիս 70,000, եւ գաւառներ 30,000) 100,000, Պարսկաստան 100 հազար, Եւրոպա (Ֆրանսա 45 հազար եւ այլ երկիրներ 60 հազար), Պուլկարիա 45,000, Յունաստան 30,000, Ռումանիա-Պեսարապիա 20,000, Եգիպտոս 20,000, Միջագետք 8 հազար 500, Կիպրոս 4,000, Պաղեստին 3,000, Հնդկաստան (Անգլ. եւ Հոլանտական) 2,500, Եթովպիա 400, Ծայրագոյն Արեւելք եւ Աւստրալիա 600։ Ընդհ. գումար 2,440,250։

Իտալիոյ հայ քահանան չափազանցուած կը գտնէ Իտալիոյ Հայերուն թիւը, զոր կը գնահատէ հազիւ 1200։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Անգլիոյ յառաջիկայ ընտրութիւնները, քաղաքական շրջանակներու մէջ յարուցած են այն հարցը, թէ ո՞վ պիտի լուծէ Խորհրդարանը։ Ըստ Սահմանադրական օրէնքին, Թագաւորը միայն իրաւունք ունի Խորհրդարանի ժամանակաշրջանը երկարաձգելու կամ անոր լուծումը յայտարարելու։ Բայց նկատելով որ ան դեռ իր երկարատեւ հիւանդութենէն բոլորովին չէ ապաքինած, ի հարկին նման ծանրակշիռ որոշում մը տալու համար, կը մտածուի հաստատել խնամակալական խորհուրդ մը։ Ան իրաւունք պիտի ունենայ ժամանակաւոր կերպով գործելու Թագաւորին անունով։ Խորհուրդին պիտի մասնակցին Թագուհին, գահաժառանգը եւ իր եղբայրը, Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը եւ նախարարապետը։

ՆՈՐ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ԵՒՍ

Իտալացի ճարտարագէտի մը Վիթթորիօ Իզաքքոյի յատակագծին համեմատ, Անգլիոյ մէջ շինել կուտան նոր մեքենայ մը, որ կոչուած է յեղաշրջելու օդանաւորդութիւնը։

Նոր օդանաւը կը նմանի սովորական խաչոր օդանաւու մը, առջեւը շարժիչ գործիքով եւ պտուտանիւով մը որոնք կը ծառայեն մղում տալու օդանաւին։

Վերեւը, մետաղեայ սիւնի մը վրայ կը բարձրանան չորս փոքր թեւեր։ Անոնցմէ երկուքը կը շարժին շնորհիւ զոյգ գլանով երկու փոքր շարժիչներու։ Իսկ միւս երկու թեւերը կը շարժին առաջին թեւերուն շնորհիւ։

Օդանաւը կրնայ բարձրանալ եւ իջնալ սլաքի պէս եւ նոյն իսկ կանգ առնել օդին մէջ։

ԹՈՔԱԽՏԻ ԴԷՄ

Աշխատանքի եւ Առողջութեան Նախարարութեան կողմէ կեղծմաշկի դէմ բացուած պայքարին զուգընթացաբար, մեծ ուշադրութիւն պիտի դարձուի նաեւ, Թոքախտի դէմ մանուկներու պատուաստին։

Նախարարը՝ Պ. Լուշէօր շրջաբերականով մը բոլոր նահանգապետներուն կը յիշեցնէ 1924ին եւ 1927ին տրուած հրահանգները, Թոքախտի դէմ նորածիններու պատուաստին մասին։ Անոնց ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ պատուաստի օգուտներուն վրայ եւ այդ առթիւ մէջ կը բերէ գնահատումը մասնագէտներու, որոնք Ազգերու Դաշնակցութեան առողջապահական բաժնին խորհրդակցութեան ընթացքին, ձանչցան պատուաստի կանխարգելիչ արժէքը։

Նախարարը կը հրաւիրէ Նահանգապետները որ խղճմտօրէն կազմակերպեն Թոքախտի դէմ մանուկներու պատուաստումը։ Պատուաստի շիճուկը որ ծնունդի յաջորդ տասը օրերու ընթացքին, նորածինին կը տրուի կոկորդէն վար, պիտի հայթայթուի Փասթէօրեան Հաստատութեան կողմէ։

Այն տղոց համար, որոնք այս պայմաններուն համեմատ չեն պատուաստուած, յատուկ շիճուկ մը կը հայթայթուի նաեւ մասնագէտներուն՝ նոյն հաստատութեան կողմէ։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի երկրագործական նախարարը հրամանագրով մը կազմակերպումը կը հրահանգէ յանձնախումբի մը, որ ի հարկին, պիտի զբաղի Ֆրանսայի մէջ աշխատելու եկող երկրագործական օտար բանուորութիւնով։

Յանձնախումբին նպատակն է օրէնքներու եւ կանոնադրութիւններուն հիման վրայ, բարոյապէս եւ նիւթապէս օժանդակել այն օտար կիներուն, որ Ֆրանսա կուգան կատարելու համար հողագործական աշխատանքներ։

Ո՞Վ Է ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ

Գերման լիսէներու ուսուցիչները Միւնիխի մէջ գումարուած իրենց համաժողովի ընթացքին քուէարկեցին բանաձեւ մը, որով ուսումնասիրութեան պիտի ենթարկուի Գերմանիոյ պատասխանատուութեան խնդիրը համաշխարհային պատերազմին մէջ։

փրոֆէսէօրները կոչ կ'ընեն բոլորի անկողմնակալ ջանքերուն՝ ճշդելու համար 1914ի մեծ պատերազմին իսկական պատասխանատուները։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Ուսանողական Միութեան նոր վարչութեան մէկ զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Փարիզի Հ. Ու. Միութեան վաւերացուած նոր Ծրագիր-կանոնագրին համաձայն, Միութեան անդամ կը համարուին միայն անոնք, որոնք անդամակցութեան տոմս ունին։ Անդամատոմսերը կը նորոգուին ամէն տարի։ Գործօն անդամներու տոմսերը կանաչ են, որոնց գինն է տասը ֆրանք, իսկ համակիր անդամներունը վարդագոյն են եւ կ'արժեն քսան ֆրանք։

Ներկայիս արձանագրուած անդամներուն թիւ 2 շրջաբերականին հետ միասին ուղարկուած են անդամակցութեան առաջարկի թղթեր, եւ խնդրուած է որ զանոնք լեցնելով ուղարկեն վարչութեան Նախագահին, յառաջիկայ ընդհ. ժողովէն առաջ, ամէնէն ուշ մինչեւ մարտ 13։

∴ Շաբաթ, 16 մարտ երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին տեղի պիտի ունենայ Փ. Հ. Ու. Մ.եան ընդհ. ժողովը Café du Panthéonի մէջ, Boulevard St. Michelի եւ Rue Soufflotի անկիւնը։ Այս ժողովին կրնան մասնակցիլ միայն անոնք, որ ունին անդամակցութեան տոմս։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԱՌԻԹ ՄԸ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆԲ.— Փարիզի հայաշատ արուարձաններէն Պուա-Քոլոմպ-Անիէռը, ամէն յարմարութիւն ունի մատուռ-մանկապարտէզ մը հիմնելու իր շրջանին մէջ։

Ուրախութեամբ կը տեղեկանամ թէ համեստ եւ սրտցաւ հայրենակից մը 5000 ֆրանք կը տրամադրէ այս նպատակով։ Շրջանիս հայութիւնն ալ, որ երբեք չէ խուսափած զոհողութիւններէ, իր կարգին կը տրամադրէ 5000 ֆրանք։

Ուրեմն, կը մնայ որ ազգային հեղինակաւոր մարմին մը եւ բարեգործականը օգտուին այս թանկագին առիթէն, եւ գոնէ հողին արժէքը տրամադրեն։ Ցարմար գետին մըն ալ պատրաստ է։

Յ. Հիսաեան

ՄՈՒՐԱՏԻ ՄՏԵՐԻՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ձեռնարկուած ըլլալով պատրաստել Սեբաստացի Մուրատի կեանքն ու գործը պատկերացնող գիրք մը, կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ որ ծանօթ են հերոսի կեանքին եւ կռիւներուն նիւթեր եւ նկարներ հաղորդել ընկեր Մ. Վարանդեանի, Hôtel du Midi, Nîmes (Gard).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ցաջորդ օրը, նորէն կը դնէին տուներու հիմերը, բայց գիշերը պահապան հոն կը մնային զինուած 20—30 գաղթականներ։ Գաղթիները կը զգուշանային, ու կը մնար գիշերը։ Գիշերը հասաւ։ Մինչեւ այն ձեռնարկները նահանջեցին գործէ Չըքուն Հայերը պաշտպան տակ առաւ քարափը։ Իրենց գիրքերէն օրհնեալ կրակ բացին անոնք, իսկ յետ պարտեցի Թուրքերը, սպառնալով, առանց դիմադրութեան դիմելին խօսք տալ, սակայն այս անգամ, ժողովուրդը կը խուժէր փերերով կը զգետնէր զանոնք։ Գործը վերջացած էր, պահապան թիքերը ու գնացին արիւնլուայլիլ հեռանալ, երթալ Թուրքերը, բայց այս անգամ ալ ուղղութեան մը մէջ ինկան։ Այս տեղ սակայն միայն ազդարարութիւններ ուղղելով, թողուցին որ երթան։

Ցաջորդ օրը, ալ չեկան տուն շինելու։ Այդ ձեռնարկն ալ ձախողած էր։ Նոյնիսկ կառավարութիւնը շաբաթ մը վերջ կը հրահանգէր, որպէսզի գաղթականները տեղաւորուին գիւղէն դուրս գտնուած պետական հողի մը վրայ։ Հայոց հրապարակը ազատուած էր։

Ցեղաւորուելէ վերջ, պուլկարացի Թուրքերը ուզեցին փորձեր մը ընել, վրէժ լուծելու համար Հայերէն։ Իրաւ ալ, առաջին օրերուն, բաւական վնասներ հասցուցին Հայերուն, նորէն պարտէզները, դաշտերը փճացնելով եւլն., սակայն հայ Թուարկ խումբերու նոր գործունէութիւնը, եկաւ սարսեց զանոնք եւ փութով ամփոփուեցան իրենց պատեաններուն մէջ։ Սանդուեցաւ պահով վիճակ մը։ Բոլորներու վոհմակները առիթի կը սպասէին դարձեալ. թէեւ միշտ ալ ձախողանքի կը մատնուէին։ Ընդհ. պատերազմը եւ տարագրութիւնը ընծայեցին ամէնէն նպաստաւոր առիթը, ուր անոնք կրցան վերջ. պէս յափրանալ Հայու արիւնով։

1907 Ապրիլ ամսուն, չորեքշաբթի օր մը, շուկային մէջ, կարգ մը վայրենի Թուրքեր ուզեցին հաւաքաբար վտանգաւոր եւ գրգռիչ ձեռնարկ մը կատարել Հայերու դէմ։ 10—20 հոգիով անոնք կը մտնէին այն սրճարանը ուր Հայեր հաւաքուեր էին։ Իսկ տասնեակնոց քանի մը խումբեր ալ շուկային մէջ կը շրջէին այս կամ այն Հայը հալածելու նպատակով։ Քէհեա Սարգիս գնումներ ըրած տուն կը վերադառնար, երբ յարձակում կրեց քանի մը Թուրքերու կողմէ, որոնք բիրերով ու դանակներով սկսան հարուածել։ Սարգիս նետեց իր ձեռքի ապրանքները, որ ուտեստով լեցուն էին, եւ կրցաւ իր սրտամայր գաշոյնով թեթեւօրէն վիրաւորել քանի մը Թուրք եւ ճամբայ գտաւ դէպի տուն փախչելու, բայց մտածեց բոպէ մը եւ ձեռք առաւ շուկային անմիջապէս դուրսը գտնուող Քիլիմճեաններու բնակարանին դուռը, ուր կը գտնուէր այդ օրը իր մէկ փոխառական բարեկամը Յովսէփ, որուն մօտ մէկէ աւելի զէնքեր կային։ Անդին, միեւնոյն վայրկեաններուն յարձակում կը կրէին նաեւ սրճարանի Հայերը, զէնքի սպառնալիքներու տակ, անօրգանքի եւ ափոցի առարկայ դառնալով։ Շուկային մէջ ստեղծուեցաւ խառնիճաղանճ իրարանցում մը։ Հոն գտնուող Հայեր, հանդիպող Թուրքերէն յարձակում կը կրէին եւ ծեծ կ'ուտէին։ Հարեւաններ համարուող Թուրքերէն շատեր դանակները մերկացուցած, տորճանակներ ի ձեռին կը յոխորտային, աջին անդին շրջելով եւ կը յայտարարէին

— «Կեաւուրներու կեանքին վերջին օրն է այսօր»։

Շուկայի ծակ ու ծուկերուն մէջ պահուըտած Հայերուն համար բարեբախտութիւն մը եղաւ, որ Թուրքերու ամբողջ ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ դարձած էր։ Քէհեա Սարգիսը հետապնդող 20—30 Թուրքեր, հասնելով Քիլիմճեաններու բնակարանը, դուռը խորտակելու կ'աշխատէին, երբ անոնց մէկը, ճակատին վերեւ գնդակ մը ստացաւ։ Բոլորը մէկ ետ քաշուեցան եւ գացին պուալ շուկային մէջ.

— Էյ ագիզ իսլամլար, կեավուրլար Թիւրքլէրի վուրուեորլար։

Քիչ յետոյ Քէհեա Սարգիսի ապաստանած տունը պաշարուած էր։ Գրեթէ բոլոր Թուրքերը հոն համախմբուեցան։ Ցանը չորս կողմէն յարձակումի սկսան Թուրքերը, իսկ ներսը, Յովսէփ եւ Սարգիս կռուելու միջոցներ կը պատրաստէին, առանց հետեւանքին վրայ խորհելու։ Թուրքերը սկսան զէնքի հարուածներով գնդակահարել տունը, մանաւանդ տասնի չափ «զապթիէ»ներու հոն էր գիւղախումբի միւտիրը եւ գաւառակի տեղակալը, որոնք կը հրամայէին որ կամ մեռած ձեռք անցնել տան մէջի Հայերը, զորս մեծ խումբ մը կ'երեւակայէին։ Ներսէն երկու Հայերը, ալ սկսան իրապէս պատասխանել, գիտնալով որ անձնատուութիւնը մահ էր։ Նախ զապթիէներէն եւ այնպիսի կանոնաւոր ելանակով մը, որ կատարելապէս շուարումի մատնեցին Թուրքերը եւ տասնեակներ ապաւորեցին անոնց մէջին մէջ։ Տունը չորս կողմով հինգ պատուհաններ ունէր, լուացարան մը եւ ետեւի կողմը արտաքնոց մը, որոնք ելքի միայն իբր դիւրութիւն կրնային ծառայել։

(6)

Կ. ՍԵԻԵԱՆ (?)

Ռուսիա եւ Պարսկաստան

Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ արտաքին նախարարի ներկայացուցիչ Ցարրին եւ խորհրդային դեսպան Դաւթեան ստորագրեցին մաքսային համաձայնագիր մը Պարսկաստանի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ՝ ամենէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքին վրայ։ Համաձայնագրին տրամադրութիւնները չեն տարածուիր այն առանձնաշնորհներուն վրայ, զորս Խորհրդային Միութիւնը տուած է կամ կրնայ տալ այն երկիրներուն, որոնք 1914ին մաս կը կազմէին ռուսական կայսրութեան։

Համաձայնագրին տեւողութեան պայմանաժամն է 7 տարի։

Ֆրանսեւյոյն առեւտրական դաշնագիր

Աթէնքի մէջ անցի օր ստորագրուեցաւ առեւտրական դաշնագիր մը՝ Ֆրանսայի եւ Յունաստանի միջեւ։

Հելլէն կառավարութեան պնդումներուն վրայ, Ֆրանսացիները հաւանեցան որ հելլենական շաքարոտ գինիներու արտածումը չարգիլուի ֆրանս. գաղթավայրերու մէջ։

Մեքսիկայի կռիւները

Փարիզի մեքսիկեան դեսպանատունը պաշտօնական զեկոյցով մը կը հաղորդէ.—

Կառավարական զօրքին կէսը կը յառաջանայ դէպի Տուրկանօ եւ արդէն գրաւած է Սոմպրէրէթէ քաղաքը. միւս կէսը կ՚ուղղուի դէպի Թորրէոն, որ կորուած է հարաւէն եւ արեւմուտքէն։ Այս շարժման կը գործակցին զօր. Ալմազանի գինուորները։

Երեսփ. ժողովը իր հաւատարմութիւնը յայտնեց կառավարութեան։ Ընդդիմադիրներու նախագահութեան թեկնածու Եոզէ Վասքոնչէլոս յայտարարութիւն մը հրատարակելով կը դատապարտէ ապստամբութիւնը եւ կ՚արդարացնէ կառավարութեան ընթացքը։

⁂ Կառավարական ուժերու տարած յաղթանակները ա՛յնքան արագ եւ կատարեալ եղան, որ մինչեւ շաբթուան վերջերը ապստամբութիւնը բոլորովին պիտի մարի։ Զօր. Քայեէսի յառաջխաղացումը կը նպաստաւորուի ապստամբ շարքերու մէջ ծագած պառակտումներով։ Անգամ մը որ Թորրէօնը գրաւէ, Քայեէսի ռազմագիտական դիրքը թոյլ պիտի տայ իրեն տէր դառնալ ամբողջ հիւսիսային Մեքսիկայի։

Ապստամբութեան ղեկավար զօր. Ակուիրրէի բոլոր զինուորները անձնատուր ըլլալով զինաթափուեցան։ Վէրա Քրուզի նահանգին մէջ ապստամբութիւնը վերջացած կը նկատուի։

Բոլշեւիկներու պառակտումը

Գերմանական աղբիւրէ առնուած լուրեր կը հաստատեն թէ բոլշեւիկ կուսակցութեան Գերագոյն մարմնին՝ Քաղաքական Բիւրոյին մէջ կռիւը շատ սուր հանգամանք ստացած է։

Պերլինի ընկերվարական պաշտօնաթերթ «Ֆօրվէրց» կը գրէ թէ կամէնեւ մղած է Բուխարինը՝ կուսակցութեան տեսաբանը եւ անդամ Քաղաքական Բիւրոյին՝ որ ընդդիմադիր խմբակցութիւն մը կազմէ Ստալինի դէմ։ Բուխարին՝ յանցանքի վրայ բռնուած՝ դատի կանչուած է հետը. Վերստուգիչ Մարմնին կողմէ՝ կուսակցութեան մէջ ըմբոստութիւն կազմակերպելու ամբաստանութեամբ։

Այս ամբաստանութիւնը խորունկ յուզում յառաջ բերած է վերստուգիչ Մարմնի անդամներուն մէջ։ Բուխարին՝ անկարող ինքզինքը պաշտպանելու՝ հրաժարած է «Պրաւդա»յի խմբագրապետութենէն եւ Գ. Միջազգայինի Դիւանէն։

Մոսկուայի համայնավարական շրջանակներուն մէջ կ՚ըսուի թէ ընդդիմադիրները պատրաստ են պետական հարուածի մը ձեռնարկելու՝ տապալելու համար դիկտատորական վարչաձեւը Ստալինի, որ սակայն աչալուրջ կը հսկէ եւ կրնայ ինք նախայարձակ ըլլալ։

Հայ աշխատաւորի մը արկածը

Լիոնէն կը գրեն մեզի.— Անցեալ չորեքշաբթի, 6 մարտ երեկոյեան ժամը 5.30ին, Duphrquet Frères & Cie բամպակի գործարանին մէջ աշխատող հայ գործաւորներէն Զարսանճացի 16 տարեկան որբ մը՝ Կարապետ Բարսեղեան, որ գրեթէ երկու տարիէ ի վեր Ֆրանսա եկած էր Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Պէյրութի որբանոցէն, մեքենայի արկածի մը զոհ տուաւ իր ձախ բազուկը։ Ցիշեալը ունի եղբայր մը՝ Աստուրբարսեղեան, երկու զաւակի հայր, եւ ուրիշ եղբայր մը Պէյրութ։

Անգլիոյ վինուորական ծախսերը

Լոնտոնէն կը հեռագրեն.— Անգլիոյ նաւային նշմարոյթին յառաջացուած ծախքերը կը հասնին 55,865,000 անգլիական ոսկիի, 1928-1929 տարեշրջանին հետ բաղդատելով 1,435,000 ոսկի պակաս։ Ծովային նախարարին յայտարարութեան համաձայն, այս զեղչը կարելի եղած է ձեռք բերել՝ յետաձգելով կարգ մը էական նաւային ծախքեր եւ կամ զանոնք բաժնելով աւելի երկար պայմանաժամերու վրայ։

Միւս կողմէ անգլիական բանակին ծախք նշանակուած է 40,545,000 անգլիական ոսկի, անցեալ տարուան վրայ 505,000 ոսկի պակաս։ Օդանաւորդութեան ծախքն է 16,200,000 ոսկի, նոյնպէս անցած տարուանէն 50,000 ոսկի պակաս։

Այս ձեւով նոր տարեշրջանին Անգլիոյ զինուորական ծախքերուն ընդհ. գումարը պիտի ըլլայ 112 միլիոն 610,000 անգլ. ոսկի, վերջին շրջանին հետ բաղդատելով 1,990,000 անգլիական ոսկի պակաս։

Միւս նախարարութեանց ընդհանուր ծախքերը կը հասնին 308,563,759 ոսկիի, 1928-1929 շրջանին հետ համեմատելով 15,668,896 ոսկի աւելի։ Պարտքի բաժնին եւ ուրիշ ճիւղերուն մէջ կարգ մը զեղչեր կատարուած են։

Ուրեմն Անգլիոյ 1929-1930ի նշմարոյթը կը հաւասարակշռուի մօտ 820 միլիոն անգլիական ոսկիով, կամ 740,400,000 ոսկիով, եթէ չհաշուենք կարգ մը ծախքեր՝ ինչպէս թղթատար եւ հեռագիր, ճանապարհներ եւայլն., որոնց ծախքերը կը փակուին համապատասխան հասոյթներով։

Ոստիկաններու ձարիւրամեակը

Երէկ առաւօտ Փարիզի Ոստիկանական Տեսչութեան մէջ հանդիսաւոր կերպով տօնուեցաւ ոստիկանական կազմակերպութեան հարիւրամեակը (1829-1929)։ Ներկայ էր Հանրապետութեան նախագահը։ Ներքին նախարար Թարտիէօ ճառ մը խօսելով գովեց ոստիկաններու կատարած գործը։ Ճառեր խօսեցան նաեւ Թաղապետական ժողովի նախագահ Լըմարշան եւ ոստիկանական տեսուչ Պ. Քիափ։ Պատուանշաններու բաշխում կատարուեցաւ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ՚Իթալի» Քաֆէ Օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ ԻՐ ԱՌԱՋԻՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

VICTOR HUGOի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

46bis Rue St. Didier, մէթրօ՝ Trocadero, Victor Hugo եւ Boissière

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. Օր. Զ. ԶԱՌԱՓԵԱՆ (դաշնակ), Ի. ՊԻՐԻՂՊԻՐԻԼԵԱՆ (երգ), Ս. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ (պար), Պ. Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ (արտասանութիւն), Ն. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ (երգ), Մ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ (երգ), Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն)։

ԹԱՌԻՍՏ ԺՕՐԺ կը նուագէ ամբողջ գիշերը։

Պարերու ղեկավար Պր. Ռաֆայէլ Զարդարեան

Ջազ, պիւֆէ եւ անակնկալներ կէս գիշերէն վերջ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Այսօրուընէ սկսեալ (Չորեքշաբթի 13 մարտ) Հ. Հ. Պատուիրակութեան գրասենեակը եւ Հայ Գաղթականներու Պաշտօնատունը բաց պիտի ըլլան միայն կէս օրերէ վերջ ժամը 1.30էն 3.30, մինչեւ նոր տնօրինութիւն։

Փարիզ, 11 Մարտ 1929

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԳԱՂԹ. ՊԱՇՏՕՆԱՏՈՒՆ

«ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի նպաստ Պէլվիլի մէջ բացուելիք մանկապարտէզին
31 Մարտ կիրակի երեկոյ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻՒԻԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէլիւիի Ենթակոմիտէին կողմէ

կը ներկայացուի՝ «ՁԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ»

Այս կիրակի ժամը 3ին Բէվէյի յունական Թոխանօ սրահին մէջ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Բոլու-Նպշի գիւղի Ուսումնասիրաց Միութեան, ի նպաստ Միութեան գիշերային դպրոցին։

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Rue Chapeի Թատերասրահին (Փօն Թէաթր) մէջ, կը ներկայացուի՝

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»

Տոմսերը կը ծախուին Մ. Մարկոսեանի լուսանկարչատունը։

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Ծանօթ.— Լիոնի մէջ Ապրիլ 6ին «ՍԱՄՍՈՆ և ԴԱԼԻԼԱ», Տէսինի մէջ Ապրիլ 1ին «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ
„ԱՆՁՐԵՒ"Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 Ֆր.։ Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէն) 25 Ֆրանք։ Փոստի ծախք չկայ։ Դիմել՝ L. Kévonianի 235 Fbg. St Martin. PARIS (10e).

ԲԱՑԱՌԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

Հ. Ց. Դ.

Մարսէյլի Պատ. Միութեան դասախօսական վիճաբանական ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. Արօեան։ Նիւթ՝ «Իտալական-Սրբ»։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցներն ու ընկերները։ Մուտքը ազատ է։

Մարսէյլի «Քրիստափոր» Ենթակոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ

վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լա Սէյն՝ Յ. Պ.— 70 Ֆր.։
Ցէսին, Մ. Ճ.— 35։
Լիոն, Պ. Ս. - 68.
Փրիվա, Գ. Դ — 35։
Կարտան, Տ. Ս — 100։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կէմէրէկի Հայր. Միութեան կողմէ։ Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Cercle Catholiqueի սրահին մէջ, 1 Rue Cloitres։ Կը ներկայացուի՝

«ՊԱՏՈՒՈՅ ԳՈՂ»Ը

և ԵՐԿՈՒ ՏԱՅՐԱՅԵՂՆԵՐ զաւեշտ

Գիները 5 եւ 3 Ֆրանք

ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՍԳԱՏՕՆ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան բոլոր մասնաճիւղերը այս տարի ստանձնած են Ապրիլ 11/24ի Սգատօնին կազմակերպութիւնը։

Փարիզի մասնաճիւղը զայն պիտի տօնէ Ապրիլ 28ին, կիրակի գիշեր, Le Petit Journalի ընդարձակ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ հայ բոլոր կազմակերպութիւններուն։

Նոյն օրը հրապարակ պիտի ելլէ Միութեան պարբերականը, Երկունք, 24 էջ, երկսիւնակ, գեղարուեստական բացառիկ բովանդակութեամբ, հայ գրողներու մասնակցութեամբ եւ պատկերազարդ։

Երկունք յետոյ պիտի շարունակուի 16 էջնոց բովանդակութեամբ։

Թէ միութեան կեդր. վարչութեան եւ թէ Երկունքի համար դրամ, յօդուած եւ թղթակցութիւն ղրկել՝ հետեւեալ հասցէով. M. Kurkdjian, 247 Bld. Voltaire, Paris (11e).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	5 տոլ. 10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՄԱՐՏ 1929

14 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 905

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՐՈ՞Ւ ԲԱՐԻՔԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր տեղեկութիւնները անվերջ անգամ մըն ալ կը հաստատեն թէ Պէյրութի սպանութեան խնդիրը եւ մանաւանդ բանտարկեալներու դատավարութեան ձգձգումը առատ իւղ կը քսէ թուրքերու հացին։ Միեւնոյն ատեն, այս մութ կացութեան աղջամուղջին քրքիջ մը կ՚ունենան Մոսկուայի գործակալները։

Վերջին լուրերու համաձայն, տակաւին բանտարկուած կը մնան 23 հոգի եւ մէկ պատանի, շատ գէշ պայմաններու մէջ։ Մեր մօտէն չանցնիր ծուռ մեկնութիւններ տալ Պէյրութի դատական իշխանութեանց բռնած ընթացքին։ Բայց ինչո՞ւ ծածկել որ, այս ձգձգումները շատ գէշ կ՚ազդեն հայ գաղթականներու հոգեկան վիճակին վրայ։ Հարցաքննութիւնը յստակօրէն երեւան հանած է թէ ո՛ր եւ է կապ չկայ յունուար 18ի սպանութեան եւ բանտարկեալներուն միջեւ։ Այդ համոզման եկած են Լիբանանի հանրային կարծիքն ու մամուլը։ Դաշնակցութեան ամէնէն թթու հակառակորդներն իսկ չեն կրցած ո՛ր եւ է մեղսակցութիւն ապացուցանել։ Դէպքէն յետոյ, շարք մը նոր յայտնութիւններ եղան, որոնք ամէն բանէ առաջ գրպարտիչներուն դէմ են։

Այս իրողութիւններէն յետոյ, ի՞նչպէս պահանջել որ մտավախութիւններու չենթարկուի Լիբանանի եւ Սուրիոյ հայ գաղութը։

Օրինակ. դատելով կարգ մը արաբական թերթերու լեզուէն, կասկածներ ծագած են թէ ձգտում կայ Հայերը վհատեցնելու եւ երկրէն հեռացնելու։ Առանց խորացնելու այդ կասկածները, կ՚ընդունինք թէ անոնք որոշ դեր կը կատարեն, գոնէ հոգեբանօրէն։

Արդ. ինչո՞ւ տեղի տալ այս ծուռ մեկնութիւններուն։ Եթէ Լիբանանի կառավարութիւնը իր շահերուն համապատասխան կը գտնէ որ հայ գաղթականները հեռանան, կրնայ հրապարակաւ յայտնել եւ յայտարարել։

Իսկ մեր գիտցածը այն է որ, ոչ Նորազատ Լիբանանը, ոչ ալ հոգատար իշխանութիւնը չունին այդպիսի ծրագիր։ Ընդհակառակն, անոնք իրենց շահերուն համար օգտակար կը գտնեն խաղաղ եւ շինարար տարրի մը ներկայութիւնը, մանաւանդ որ, երկիրը այնքան պէտք ունի վերաշինութեան եւ տնտեսական բարգաւաճման։ Հայ գաղթականները ոչ հողային խնդիր ունին Լիբանանի մէջ, ոչ ալ ո՛ր եւ է քաղաքական պահանջ։ Իսկ այն ափ մը ամայի կամ անջրդի հողաբաժինը որ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ յատկացուած է հայ գաղթականներու տեղաւորման, տրամադրուած կամ գնուած է կառավարութեան հաւանութեամբ եւ անոր նիւթական աջակցութեամբ։ Չէ՞ որ Լիբանանի հանրապետութիւնը ինք մէկ միլիոն ֆրանք սահմանեց առաջին առթիւ եւ դեռ պատրաստ է ուրիշ վարկեր տրամադրելու, ոչ թէ հայ գաղթականներու սեւ աչքերուն, այլ բուն իսկ երկրին շահերուն համար։

Հայ տարագիրներու տեղաւորումը չի վնասեր նաեւ սուրիական պետութեան շահերուն։ Հայ գաղթականները առ հասարակ զգուշացած են Սուրիոյ ներքին գաւառներուն կամ սահմանամերձ շրջաններուն մէջ տեղաւորուելէ։ Դամասկոսի դէպքերուն ատեն (1925 հոկտեմբեր), հազարաւոր Հայեր ապաստանեցան Պէյրութ, եւ մեծ մասը անցաւ արտասահման։

Միւս կողմէ, Սուրիա յաւակնութիւններ չունի Լիբանանի հողերու մասին, եւ եթէ քանի մը արաբական թերթեր Իսքէնտէրունի անունը կ՚արտասանեն, պատճառը այն է որ չեն ըմբռներ իրենց երկրին շահերը եւ անգիտակցաբար կը սրեն Թուրքիոյ անկուշտ ախորժակը։ Սուրիան կամ Լիբանանը ինչո՞վ կը վնասուին, եթէ քանի մը հազար հայ տարագիրներ տուներ եղեր են կամ պիտի ըլլան Իսքէնտէրունի գաւառին մէջ, այն ալ ճահիճ ցամքեցնելու գնով (ինչպէս մեր մինուճար հայրենիքին մէջ)։ Որո՞ւ հողը կամ հացը խլած կ՚ըլլան հայ գաղթականները, երբ տեղացին ինք Իսքէնտէրունի անունն անգամ չէր լսեր։ Չէ՞ որ, թրքական գերութենէն մինչեւ իր ազատութիւնը եւ մինչեւ այսօր, Լիբանանցին կը գաղթէ ու կը գաղթէ, մղուած՝ առեւտուրի տենչէն, որուն ասպարէզը շատ սահմանափակ է իր երկրին մէջ։

Առանց վերապահութեան եւ սրտաբաց հրապարակ դնելով այս խորհրդածութիւնները, կ՚ուզենք նորէն եւ նորէն հաստատել, թէ Պէյրութի դատական ձգձգումը կը վնասէ նոյնիսկ Լիբանանի բարի համբաւին եւ իրական շահերուն։ Թող քանի մը հազար Հայեր տառապին գնտաններու մէջ, եթէ ատոր շնորհիւ ո՛ր եւ է բարիք պիտի շահի Լիբանանի հանրապետութիւնը։ Բայց երբ ո՛ր եւ է բարիք չկայ, եւ ընդհակառակն բամբասանքներ կը ծագին եւ միտքեր կը պղտորեն, ներելի չէ մէկ օր աւելի կաշկանդել անմեղ մարդիկ։ Մանաւանդ որ, Պէյրութի ոստիկանութիւնը միշտ հնարաւորութիւն ունի հետապնդումները շարունակելու, եւ ո՛ր եւ է ատեն բռնելու բուն ոճրագործներն։

Ըսած ենք եւ կը կրկնենք, — Դաշնակցութիւնը ծածուկ ծրագիրներ չունի Սուրիոյ կամ Լիբանանի հանդէպ։ Ան ինչ որ կը կատարէ այդ երկու հիւրընկալ երկիրներուն մէջ, կը կատարէ ամէնուն աչքին առջեւ, եւ չկայ պատասխանատու անհատ մը, որ տեղեակ չըլլայ անոր գործունէութեան։ Մինչեւ անգամ քրտական գործին մէջ, Դաշնակցութիւնը ամէն բանէ առաջ նկատի ունեցած է Սուրիոյ շահը նոյնը եւ Իրանի Իրաքի հանդէպ։

Այնպէս որ, շատ եւ շատ կը զարմանանք Պէյրութի անհեթեթ անցուդարձէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԽՆԴԻՐԸ

Աթէնքի «Նոր Օրը» քննութեան ենթարկելով այն որոշումը, որուն համաձայն այսուհետեւ Մոսկուայի համայնավարական կոմիտէն պիտի վարէ Հայերու ներգաղթի խնդիրը, կը նկատէ (3 մարտ)

— «Այս տեղեկութիւնը աստուածային պարգեւի չափ ուրախութիւն պատճառեց ռամկավար եւ համայնավար մամուլին, այն մտածումով անշուշտ որ՝ ներգաղթի խնդիրը աւելի շուտ եւ աւելի լաւ կը լուծուէր Մոսկուայի՝ քան թէ Երեւանցիներու կողմէ։

Այս տեղեկութիւնը մեծ ցաւ պատճառած է մեզի երկու նկատումով. նախ՝ որ ներգաղթին կարեւորութիւնը կամ անյետաձգելի բնոյթը չի կրնար գնահատուիլ Մոսկուայի մէջ, ուր մարդիկ զբաղած են աւելի կարեւոր եւ սովորական գործերով։ Ներգաղթը հայկական հիւանդութիւն է, որով միայն Հայերը — հոգ չէ, ըլլան համայնավար — կրնան ախտաճանաչել եւ խորհիլ դարմանի մասին. երկրորդ՝ Միութենական կառավարութեան որոշումով՝ տարրական իրաւունք մըն ալ կը խլուի Հայաստանէն։

Անոնք որ տեղեակ են բոլշեւիկներու խարդախ խաղերուն, բնականաբար չեն խաբուիր որոշումներէն։ Այս եղածը թէ խաղ է եւ թէ դաւ։ Խաղ՝ խաբելու համար գաղութահայ աշխատաւորութիւնը, դաւ՝ վերջնականապէս փակելու համար խնդիրը։

Միութենական կառավարութիւնը իր բազմատեսակ հոգերուն մէջ՝ ինչպէ՞ս ժամանակ պիտի գտնէ հայութեան մէկ մասին հետ կապուած «ծղօխ» խնդիրով զբաղելու։ Եւ ինչո՞ւ պիտի զբաղի, քանի որ անմիջականօրէն այդ խնդիրով շահագրգռուած հայանուն կառավարութիւնը՝ իբրեւ բեռ՝ կը նետէ զայն իր վրայէն։

Դրուագ մը անցեալէն։

1924ին, Ազգ. կեդր. վարչութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ սովիէթ դեսպան Պ. Ռաքովսքիին, խնդրելով որ Մոսկուա դիմէ ներգաղթի արտօնութիւն առնելու համար։ Դեսպանը խոստացաւ մէկ ամիսէն պատասխանը տալ։

Չորս տարի անցաւ եւ պատասխանը չստացուեցաւ։ Նմոյշ մը ահա, Միութենական կառավարութեան դէպի Հայերը ունեցած վերաբերումէն։

Մեր խորին համոզումով Մոսկուա եւ Երեւան համաձայնեցան վերջնականապէս փակելու ներգաղթի խնդիրը, այնպիսի ձեւով մը, որ միամիտները չըմբռնեն կատարուածին նշանակութիւնը եւ անոր տան հակառակ մեկնութիւն.

Եւ այդպէս ալ պատահեցաւ։ Ռամկավար պաշտօնաթերթ «Ապագայ»ն, որոշման առթիւ կը գրէ. «Սա յոյսի մեծ շող մըն է։ Կը նշանակէ թէ ներգաղթի հարցը կը դառնայ համամիութենական խնդիր եւ անոր հիմնական լուծումը կը դրուի հաստատուն հողի վրայ։»

Մենք կ՚ըսենք. — տրուած որոշումը յոյսի վերջին շողն ալ, որ ունէինք, կորստեան կը մատնէ։ Ներգաղթի հարցը կը դառնայ ոչ թէ համամիութենական խնդիր, այլ կը կորսուի համամիութենական հազարաւոր խնդիրներուն մէջ։

Ռամկավար միտքը դեռ այնքան տհաս է որ չի կրնար ըմբռնել թէ կատարուածը խաղ եւ դաւ է միանգամայն, կազմակերպուած օտար եւ հայանուն բաղդադիտիրներու կողմէ, ընդդէմ տաճկահայ գաղթականութեան։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

60 ՏՐՈՑԿԻԱԿԱՆՆԵՐ ՍԻՆՈՊ ԱՔՍՈՐՈՒԱԾ

«Սէնթրըլ Նիուզ»ի թղթակիցը Պոլսէն կը հեռագրէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը Էնկիւրիէն արտօնութիւն ուզած է՝ Տրոցկիի կուսակիցներէն 60 հոգի Թուրքիա աքսորելու համար։ Այս աքսորեալները այժմ Սինոպի մէջ թուրք իշխանութեանց հսկողութեան տակ կը գտնուին։ Մոսկուա ինք կը վճարէ այս 60 աքսորեալներու ծախքերը։

Տրոցկի Թոքաթլեան պանդոկին մէջ

Բերա 12 մարտ.— *Ճիշդ ամիսէ մը ի վեր Տրոցկի Պոլիս կը գտնուէր եւ անկարելի եղած էր իր մասին ճշգրիտ տեղեկութիւն առնել։ Այսօր վերջապէս առաջին անգամ ըլլալով տեղական մամուլը հրատարակեց անակնկալ լուրը թէ Տրոցկի, կինը եւ զաւակը կը բնակին Թոքաթլեան պանդոկին մէջ՝ Պոլսոյ երկու ամենամեծ պանդոկներէն մէկը, Բերայի սրտին վրայ։ Այս լուրին հրատարակութիւնը մեծ զարմանք պատճառեց Պոլսեցիներուն։*

Խորհրդային հիւպատոսարանէն փոխադրութիւնը կատարուեցաւ մարտ 10ին, կէս գիշերէն քիչ յետոյ։ Հիմա Թոքաթլեանի իր երկու սենեակներուն մէջ Տրոցկի կ՚ապրի՝ ամբողջովին անտեսանելի ու անմատչելի՝ Սէտոֆ անունին տակ։ Միայն թէ գինքը շրջապատող գաղտնիքին մեծ մասը շոգիացաւ։ Տրոցկի՝ թէեւ այլ եւս հսկողութեան տակ չի գտնուիր, բայց երբեք դուրս չելլեր սենեակէն։

Տրոցկի կալուած կը գնէ Ֆրանսայի մէջ

Մոնփէլիէէն «Փըթի Մարսէյեզ»ի կը գրեն թէ անհիմն չէ այն լուրը թէ Տրոցկի արտօնութիւն խնդրած է ֆրանսական կառավարութենէն՝ Էրօ նահանգին մէջ բնակելու համար։ Նոյն իսկ այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին.

Տրոցկի կալուած մը գնած է Թարասաքի մէջ, Օլարկի շրջան, Գիգիէցի վաճառականէ մը։ Նախկին դիկտատորը միեւնոյն ատեն խնդրած է կանոնաւոր անցագիր մը։ Այս գնումը եւ առաջին բանակցութիւնները կատարուած են Մոնփէլիէ բնակող քանի մը ականաւոր Ռուսերու, ինչպէս նաեւ Լէնինի քրոջ կողմէ, որ այդ քաղաքին մէջ կը բնակի։ Այս խնդիրը խորհրդակցութեան նիւթ դարձած է նախարարական խորհուրդին մէջ եւ իբրեւ առարկութիւն ցոյց տրուած է 1917ի վաւերման հրամանագիրը՝ Տրոցկիի դէմ։

Ինչ ալ ըլլայ, Տրոցկի մարտ 17ի եւ 20ի միջեւ Պոլսէն պիտի մեկնի իր կնոջ, տղուն, Հելսինկի անուն սպայի մը եւ վաղեմի սպասաւորի մը հետ միասին։ Նախ պիտի երթայ Մոնթանա (Զուիցերիա), ուր պատասխան պիտի սպասէ իր Ֆրանսա ընդունելութեան։ Եթէ արտօնութիւնը տրուի, պիտի անցնի Մոնփէլիէ, ուր փրոֆէսէօրներ Ժիրօի եւ Էսթորի կողմէ թեթեւ գործողութեան մը պիտի ենթարկուի։

Տրոցկի ապրիլ եւ մայիս ամիսները պիտի անցընէ Նիսի մէջ, ուր արդէն յարկաբաժին մը վարձուած է իրեն համար. յունիսին է որ վերջնապէս պիտի հաստատուի Թարասաքի մէջ։

∴ Պոլսէն ալ հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Տրոցկի գերման հիւպատոսէն երեք ամսուան վիզա ուզած է՝ Վիսպատընի ջերմուկներուն մէջ դարմանուելու համար։

Զինչէրին ալ աքսորուած

Պերլինէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավար Չիչէրին, որ կը կարծուէր թէ Վիսպատընի մէջ կը գտնուի, ամիսներէ ի վեր մեկնած է յիշեալ քաղաքէն եւ ներկայիս կ՚ապրի Պերլինի արեւմտեան մէկ արուարձանը՝ ապաքինարանի մը մէջ։ Իրականին մէջ Չիչէրինի առողջական վիճակը լաւ է եւ բոլշեւիկ գործավարը պարզապէս աքսորուած է Տրոցկիի պէս՝ Ստալինի կարգադրութեամբ։ Իբրեւ արտաքին գործավար, Չիչէրինի յաջորդ նշանակուած է Լիտվինոֆ, որ մտերիմ բարեկամն է Ստալինի։ Պերլինի խորհրդային դեսպան Կրէստինսկի կը զգուշանայ ամենափոքրիկ շփում ունենալ իր նախկին մեծաւորին հետ, վախնալով որ իր վրայ կը հրաւիրէ Կրէմլինի կարմիր դիկտատորին զայրոյթը։

Սովը կը սաստկանայ Ռուսիոյ մէջ

«Մորնինկ Փոսթ»ի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Լատգալէնի շրջանին մէջ, սահմանագլուխին մօտ, 600,000 գիւղացիներ չոր խոտ չգտնելով, սկսած են ծախել իրենց արջառը եւ ուտել ձիերը։

Անցած տարուան հունձքը շատ պակասաւոր ըլլալուն, սպառած են մեծ մասը ցորենի այն մթերքին, որ գարնան իբրեւ սերմնցու պիտի ծառայէր։

Քոփէնհակէն կը հեռագրեն թէ առջի օր Մոսկուայի մէջ սովահար ամբոխը յարձակած է քանի մը փուռերու վրայ, զորս քանդած է։ Ոստիկանութիւնը ցրուած է անօթի ցուցարարները, որոնցմէ 350 ձերբակալուած են։

Չըրչիլի յիշատակները Թուրքիոյ մասին

Անցած շաբաթ Լոնտոնի մէջ իբրեւ գիրք հրատարակուեցան Անգլիոյ ելմտական նախարար Չըրչիլի յիշատակները։ Նախ քան այդ՝ «Թայմզ» արտատպումներ ըրած էր նախարարին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ...

«ԵՐԲ ՊԷՊԷՔ ԷԻ»

Հայրենիք ամսագրի տնօրէնութիւնը չէ հրատարակած այս հատուածը որ Օր. Մ. Պէրպէրեանի գրչէն ելած է։ Օրիորդը զայն ինծի ղրկեց՝ «փոխանակ զայն զամբիւղ նետելու, քեզի կը նետեմ» գրելով, — եզակի կը խօսինք ու կը թղթակցինք)։

— Երբ պէպէք էի, շատ փոքր էի։ Խանձարուրներս գիս կընեղէին չափէն աւելի, ազատութեան տենչանքը գիս կ՚այրէր։ Կը յիշեմ որ այտերս կարմրուկ էին, ծախս այտս աւելի քան աջը։ Քիթըս ալ միշտ կը վազէր, ո՛րքան կ՚ատէի զայն։ Effet փնտռող պէպէք մըն էի։ Ականջներս ալ բաւական դժուար բուսած են։ Աջէն ձախ, վերի կզակիս ծրդը մանրաւորապէս տանջած է գիս։ Կաթ խմել չէի սիրեր, դժուարաւ կը յօժարէի այս սնունդին մօտենալ, պահանջելով որ միշտ քիչ մը Vittel ով կամ Evian ով ջրախառն ըլլայ։

Ռ՚իւիերան, Զուիցերիոյ բարձրութիւնները ... Zurich, Leysin ի sommet ն, միշտ ծիւնապատ ... պէպէքութեան օրերուս spleen ը աւելի վերջ այս բարձրութիւններն էր որ պիտի փարատէին։ Զուիցերական լեռներու վերելքը հրեշտակներու թեւերու վրայ վերելքի մը չափ հեշտալի էր ինծի համար։ Բայց չմոռնամ որ Paul Bourget ի Le Disciple ն ու, l'Ecuyère ն ալ այլապէս գեղեցիկ վերելքներ պատկերացուցած են միտքիս մէջ։ Երբ պէպէք էի, արդէն իմ արտասուքներուս եւ ցիչերուս ընթացքին

— Գա-ա-ա-լ. Գա-ա-ա-լ կ՚ըսէի։

Ու ծնողքս իմ մէջս կը սկսէր տեսնել այն սէրը որ կը ծնէր Bâle ի համար։ Այս ցիչը, կը յիշեմ, աւելի սաստկացած է, երբ գիշեր մը ստորին կզակիս ձախէն աջ, 5րդ ակռային բունիլը սկսած է։ Դժբախտ ակռաներ, եթէ անոնք նորերու տեղի չտային իմ հետս բարձրացած պիտի ըլլային Leysin, Zermatt, Zurich, Bâle, Cervin, l'Aigle(*)։

Երբ պզտիկ էի, շատ փոքր էի ու միշտ կ՚արտասուէի։ Աջ այտիս կարմիրը աւելի կը մթագնէր ու ինծմէ կը հեռանար տարտամ երազներ երազելու տրամադրութիւնը.

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Վ. Ճ. Ը. ԵՏ. ԲԷՈՎՏԱՑԻ

(*) Տես Պէտէքէրի ուղեցոյցը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,, Ի

1929 Մարտի թիւը (3), հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Ինչ են ասում թւերը (Խմբագրական), *Անդրկովկասի Ազգագրական կազմը* (Վ.), *Հ. Յ. Դ. Երկրում* (Աշոտ-Արծրունի), *Արեւելեան Նահանգները* (Հրանտ-Սամուէլ), *Երեխաները Խորհրդ. Ռուսաստանում* (Ա. Աստծ.), *Իրենց իսկ բերնով, Չէկիստի ցուցմունքները, Ռոստոմը Պուլկարիոյ մէջ* (Գ. Բարսեղեան), *Իմ հանդիպումները Ռոստոմի հետ* (Ա. Ջամալեան), *Արամի մահը* (Արշալոյս)։

ՎԻԼՀԷԼՄ կայսեր քոյրը, որ անցած տարի ամուսնացած էր ռուս երիտասարդի մը՝ Զուպքովի հետ, զանազան պարտքերու տակ ինկած ըլլալով, սնանկ հռչակուեցաւ։ Գրաւուեցան դոնի իր դղեակն ու կարասիները։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

IV.— ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գաղթահայ ներկայ իրականութեան մէջ, հանրային կազմակերպութիւններուն վիճակուած է, բախտորոշ դեր մը կատարել, Հայրենիքի վերաշինութեան տեսակէտով՝ Հայաստանի եւ ազգային պահպանման տեսակէտով՝ Գաղութներու մէջ։

Այս հեռանկարով, ամերիկահայ գաղութը, իբրեւ աւելի կայուն եւ աւելի բարեկեցիկ գաղութ, հայկական ցրուած ու շուարուն հրապարակին վրայ արժէք է եւ պիտի պահէ տակաւին երկար ատեն իր արժէքը, մինչեւ որ Հայրենիքը գտնէ ինքզինքը տնտեսապէս եւ քաղաքականօրէն դառնայ անխտիր բոլոր Հայերունը։ Մինչ այդ, այսօրուան երերուն գաղութները՝ կա՛մ մեծ մասամբ կը փոխադրուին երկիր եւ կամ իրենք ալ, իրենց կարգին ինքնամփոփուելով ու տնտեսապէս կազդուրուելով, կը դառնան մէյ մէկ զօրաւոր ազդակ, աւելի կենդանի եւ ցայտուն կերպով լծուելու հայրենաշինութեան գործին։

Դէպքերը եւ պայմանները, վերջին տասնամեակի ընթացքին, Ամերիկահայը դրեր են ազգային պարտականութեան այս գետնին վրայ։

Ամերիկահայը, իր հասկցած եւ կրցած չափով, — ո՛չ աւելի եւ ոչ ալ պակաս — կը կատարէ իր այս բոլէի յատուկ պարտականութիւնը, մերթ գիտակցաբար, մերթ բնազդօրէն, մերթ պրոպագանդի ազդեցութեան տակ և մերթ պատահմամբ։

Հոս հարց կը ծագի. արդեօ՞ք ամերիկահայ գաղութը իր կարողութիւններու սահմանին մէջ, լրիւ կը կատարէ իր հայրենաշինութեան և ազգ. պահպանման զոյգ հանրային դերը։

Առանց ստորագնահատելու ամերիկահայ հայրենակիցներուս զոյգ ուղղութեամբ կատարած բարոյական եւ նիւթական զոհաբերութիւնները, եա պիտի ըսեմ որ, լրիւ չի կատարեր. քանի որ տարուած հանրային աշխատանքները չեն բխիր միակ կեդրոնացեալ ծրագրէ մը ու չեն ղեկավարուիր միեւնոյն սկզբունքներով։ Աւելին, այդ պարտականութիւնը իր վրայ վերցուցած է ամերիկահայ գաղութի երկու տասներորդը. մնացած ութ տասներորդը, անկասկած աւելի բարեկեցիկ ու աւելի հարուստ, անտարբեր է նիւթական եւ բարոյական զոհաբերութիւններու հանդէպ։ Մեծագոյն բեռը իր վրայ վերցուցած է ամերիկահայ աշխատաւորութիւնը, եթէ բացառութիւն համարենք մասի վրայ համբուռ հարուստներու մասնակցութիւնը։

Ուրեմն, հայրենիքի վերաշինութեան եւ ազգ. ինքնապահպանման այս կենսական բոպէին, Ամերիկահայը իրապէս կազմակերպուած չէ, բառին իսկական իմաստով։

Պատճառները շատ են եւ եա չեմ մտներ պատճառներուն մէջ, չաւելցնելու համար բիւզանդական վէճի սիրահարներու թիւը։ Լերկ ու չոր իրողութիւնը այն է որ միեւնոյն կեդրոնացեալ նպատակին ձգտող հանրային կազմակերպութիւն գոյութիւն չունի։ Աւելի շատ կան, հանրային կորսուած կազմակերպութիւններ, որոնց իւրաքանչիւրը, հայրենիքի վերաշինութեան եւ ազգ. ինքնապահպանման տեսակէտով ունի տարբեր ծրագիր եւ տարբեր գործելակերպ։

Այս կազմակերպութիւններուն մէջ առաջին տեղը կուտամ Հայրենակցականներուն, որոնք զանազան անուններով կը գործեն հրապարակի վրայ, պարփակելով իրենց մէջ, երբեմն ամբողջ նահանգի մը ու երբեմն ամենափոքր գիւղի մը շրջանակը։ Ամերիկայի մէջ կան, մեծ ու փոքր յիսունէ աւելի հայրենակցականներ, որոնց գործունէութեան վիճակագրական պատկերը շատ հետաքրքրական է եւ հրահանգիչ։

Ի վիճակի չեմ առայժմ, հոս ներկայացնելու վիճակագրական պատկեր մը։

Հայրենակցականներէն ոմանք, բոլորովին նուիրուած են Հայաստանի վերաշինութեան գործին։ Օրինակ՝ Արաբկիրցիները կը շինեն Հայաստանի մէջ «Նոր Արաբկիր»ը, Մալաթիացիները, Սեբաստացիները՝ համանուն քաղաքներ նորակերտ, Խարբերդցիները 1—2 տարիէ ի վեր լարեր են իրենց ամբողջ ժեքենան «Նոր Խարբերդ»ի շուրջ։ Ուրիշներ կան կազմ ու պատրաստ, հետեւելու անոնց օրին կին։

Ոմանք՝ գաղութներու մէջ կը պահեն դպրոցներ, եւ ոմանք, օրինակ՝ Այնթապցիները, Տիգրանակերտցիները եւլն.։ Կան որ ֆոնտեր հաստատած են, ուսանելու համար երկրի մէջ դպրոցներ, իրենց սիրեցեալ հերոսներու անունով, օրինակ՝ «Մուրատ ֆոնտ»ը։ Վասպուրականի Միութիւնը, կը հոգայ, արտասահմանի մէջ, վեթերան ատտահմանականներ, կամ նահատակ հերոսներու ընտանիքներն ու որբուկները եւլն.։

Այս շարժումը ինքնաբուխ է, որովհետեւ ծնունդ առած է ժողովուրդէն եւ անոր աշխատաւոր դասակարգէն, հետեւանք՝ բոլէի Բրամայական պահանջին։

Բայց շարժումը, ինքնին բոլէի պահանջին մէկ մասն է։ Կը պակսի բոլէին լրիւ օգտագործող ղեկավարութիւնը։ Ուժ մըն է որ կը վատնուի, որու մեծագոյն մասը կը չոգի նպատակէն, չի սպասեր ամբողջովին արդիւնքին համար։

Հայրենակցականները, Ամերիկայի մէջ թիւազանդուած ունին, խանդավառութիւն ունին, աւելի քան որ եւ է միութիւն՝ տնտեսական եւ բարոյական ուժ ունին։ Բազաքական հակամարտ հոսանքներն ու համոզումները, Հայրենակցականներու մէջ համեմատաբար դրապէս արտայայտուած են։

Առաջ կ'երթամ ըսելու որ, եթէ երբեք, ազգային քաղաքական զանազան հոսանքներ, կարենային, Հայրենակցական զանազան միութեանց չափովհամազգային գործակցութեան գետին գտնել, արդէն կորիզը դրուած կ'ըլլար Համագաղթային միութեան։

Զանազան Հայրենակցականներու մէջ, կողք կողքի կը գործակցին և՛ Դաշնակցականը, և՛ Հնչակեանը, և՛ Ռամկավարն ու Բարեգործականը, և՛ Զէզոքը եւ նոյնիսկ հայ համայնավարը։

Կը վիճին իրարու հետ, կը կռուին և երբեմն նոյնիսկ Միութիւնը քանդելու աստիճան առաջ կ'երթան, բայց տեղացիական նեղ շրջանակի բարոյական ու նիւթական կապը՝ կրկին կը միացնէ զիրենք, ծննդավայրի հոգեկանյիշատակներովկանգուն պահելու համար, ամէնուն դուրգուրանքի՝առարկայ Միութիւնը։

Գաղթային, օր օրի պայասբող այս անկազմակերպ կացութեան մէջ, ազգային բանիմաց ու իրար հասկցող ղեկավարներու բացակայութեան այս օրերուն, գաղթային կազմակերպութեան միակ իրական ու բնական կորիզը եա կը գտնեմ Հայրենակցականներու մէջ, վերաշինական եւ ազգային ինքնապահպանման, ոչ քաղաքական նպատակին համար։

Առ հասարակ հայ եւ մասնաւորապէս ամերիկահայ մամուլին կ'իյնայ, արծ բերել, քրքրել այս հարցը, անշուշտ Հայրենակցականներէն, միակն ը դիմումը Հայրենակցականը առեղծելու եւ անկէ ալ կազմելու համար Համագաղթային Միութեան կորիզը։

Տարբերը կան Ամերիկայի մէջ։ Հոն հայրենակցականները կը ներկայացնեն զատ զատուշակելի դաշտեր, բաժնուած իրարմէ փոքր ցանկապատերով։ Կարճ և ազգօւ ատտումով մը, բխած գաղթային կեանքի արտասովոր պահանջէն, հնարաւոր է այդ դաշտերը միացնել ու պատրաստել գետինը՝ ընդհանուր կազմակերպութեան։

Փարիզ Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

«ԱՆՋՐՊԵՏԻ ՄԸ ԳՐԱՒՈՒՄԸ»

(Քերթուածներ, գրեց՝ Նիկ. Սարաֆեան.—

Շ. Նարդունի մասնաւոր ճարպիկութեամբ մը՝ որ շնորհաւորութեան արժանի է, ներկայացուցեր էր Ցառաջի ընթերցողներուն Սարաֆեանը, անոր կարգն ու աստիճանը, մէկնակէտը, խմորումը։

Սակայն մոռցեր էր Անջրպետի մը գրաւումը կատարող Նիկողայոսը։

Շատեր՝ այդ վերնագիրէն՝ կը կարծեն թէ վէպ մըն է այդ գիրքը, հերոսութիւններով լի՝ կամ գիտական մեծ ուսումնասիրութիւն մը։

Ո՛չ մէկը, ո՛չ միւսը։

Քերթուածներ են, ամէն չափի, ամէն յանգի, ամէն հովի, ամէն զառանցանքի յարմար։

Այդ «Նոր սերունդի կրտսեր»ը շնորհք ունի, ատիկա անուրանալի է, եւ այդ է որ կը ստիպէ մեզ լուրջի առնել իր ձախող փորձը։

Քանի մը տողեր պիտի բաւեն ցոյց տալու շնորհքը, կամ պիտի բնորոշեն բովանդակ մարդը իր իսկական արժէքին մէջ.—

«Անձրեւը սեւ ծայրերը մութ մայթերուն» (էջ 19)։ Թէեւ նորութիւն մը չէ, նմանութիւնը հաճելի է։

«Բիւր յուռութներ կը նետէ իր (կենսաբ ծառը) դողդոջ ծեռքը մեզի (էջ 17)։

«Հրեայի պէս ագահող՝ այծ մը գուլպը կ'օրրէր» (էջ 23)։

Ինչպէս գեղեցիկ է ու լաւ գիտուած ա՛յն տպաւորութիւնը որ արագասայր կառք մը կը թողու իր ետեւ անտառի մը մէջ, գիշեր ատեն.

«Դառեցրու ստուերներ գլորելով կը տանին», կամ «կը խճողուի, կը փլի անտառն անոնց ետեւէն» (էջ 28)։

Թերեւս, բովանդակ գիրքին մէջ, քանի մը տող եւս գտնուին այս տեսակ յաջող պատկերներ։

Իր դժբախտութեան պատճառը այդ չէ միայն։ Կայ կանը, կ'ուզէ արժանք զարմանքի բերել մեզ։ Իր այդ փափաքը եթէ գործադրէր աղու միամտութեամբ, գթոտ աչքերով պիտի նայէինք իրեն, սակայն ան իր թերութիւններուն կ'ընկերացնէ անտանելի յաւակնութիւն մը։

Անշուշտ Բոդլէր կարդացած է, կ'ուզէ զայն կապկել։ Եթէ Բոդլէր գեղեցիկ ընդվզումով մը ուզեց ցոյց տալ թէ փողոցի աղբիւսներուն մէջ իսկ գեղեցկութիւն կար, երբեք չփորձեց մասներով զայն խառնել։ Իր տաղանդը կրցաւ խորասուզել եւ անկէ դուրս բերել գեղեցիկ ծաղիկներ։ Սարաֆեան, իր գանձը կը մխէ անոնց մէջ։ Տեսէ՛ք, ինչպէս աղտոտուած են հայերէն բառերը, յանուն բանաստեղծութեան։

«Թմբուկ մը օդը կ'ծփէ: Սրինգն է շոգի»:

«Հեռուներէն, պտուտակը պլտուկին...»:

«Ա՛բի դէգէն այդ դեղին՝ երակներս կը ծաղկին»:

«վիշապներուբոցացան՝պտուտակները կ'ոռնան»:

«Գիշեր» անձրեւ, խօզ մը կ'ալծի տանիքիս»:

Իսկատիպ ըլլալու ճիգը դրեթէ միշտ տկարութեան նշան է։ Շատեր անով կ'ուզեն պարտկել իրենց մտքին խեղճութիւնը։ Երբ մէկը շնորհն ունի, եւ պատրաստութիւնը նոյն ատեն, իր կուրծքին տակ պտոթկացող հիւծերը, երազներն ու հեւքերը հաղորդելու ուրիշներուն, իր առաջին խնամքը պիտի ըլլար մեզ տենդիսի բառերով ու ձեւերով կրկնել՝ որ հասարակ տեղիք չըլլան, առնեն մեզ իրենց հմայքին տակ ու համակրանքի ջերմ շունչով պարուրեն։ Հոդ է իսկատիպութիւնը։

Յետոյ, ուրիշ հասարակ տեղիք մը,— Սարաֆեանի նիւթերէն ո՛չ մէկը նորութիւններ են։

Չենք գիտեր թէ ինչո՞ւ խենդ բառը Թով կը գրէ։ Հանդարտը ճանդ արդ (տպագրակա՞ն սխալ)։ ժողովելը ժողուելը։ Իսկ Թօթափեմ գրաբարին աղաւաղեալ Թօթվեմը գեռ շատեր Թոթվեմ. Թոթուեմ, Թօթուեմ սխալ ձեւերով կը գրեն։ Սարաֆեան եւս վերջին սխալ ձեւով կը գրէ։ Այդ յանցանքը միայն քերթող Սարաֆեանը չէ որ կը գործէ, կ'ընդունինք ատիկա եւ հաւատով կը խոստովանինք։

Սակայն ինչ որ չենք ընդունիր, իր ործեւէպ լեզուն է, անհոնքի, անհամար լեզուն, ուր լուացուցիչ, գիւղային եւ այս կերպ բառերու կողքին «խուփած բուեր կը սուլեն», եւ ուր կը վխտան «ծմեռուկ մը վառ պօքալու, ապսէնթ, բրիմուս, սիքլիսթ, ռատիօկրաֆ, տէքոռ, Թրանսատլանտեան նաւ: Կան նաեւ կոմ. հէնքեր։ Արդեօ՞ք վերջին բառը հայ ժողովրդական եւ խիստ հին անծքքի այլափոխումէն է կազմուած.յանդ ենեա=մեռնի՛սի իմաստով։ Քերթողներու ծանօթ եղնե՛ո յանգ բառը։

Լեզուի տառապանքէն անցած է կէտադրութիւնն եւս։

Բայց այս ամէնքէն առաջ ու վերջ, կարելի չեղաւ հասկնալ թէ՝ ի՞նչ բան կ'ուզէ Սարաֆեան իր գիրքին վերնագրով, ի՞նչով կը գրաւէ անջրպետը, ե՞րբ, ո՞ւր է այդ գրաւուած անջրպետը։ Կատարեալ հանելուկ։

Այն ճամբով եւ այն յաւակնութեամբ որ Սարաֆեան կ'ընթանայ, ինծի յայտ չի ներշնչեր շատ հեռուները երթալու «Փառքի պսակը», որու մասին կը խօսի, աղմուկով չի ծաղկիր։

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 20 փետր. (Սեփ. թղթ.)— Նախկին եօթը տարիներու (1922 — 1928) ընթացքին, ամէն տարի կանոնաւոր կերպով տօնուած է փետրուարեան համաժողովրդական ապստամբութեան տարեդարձը։ Այս տարի ալ, աւելի ոգեւորութեամբ եւ յաւուր պատշաճի հանդէս-հաւաքոյթներով տօնուեցաւ Ցրդ տարեդարձը։

Հ. Յ. Դ. «Վրէժ»ի կոմիտէն Թաւրիզի Հայոց Կուլտուրական Միութեան Տան սրահին մէջ կազմակերպած էր հանդէս մը, որուն ներկայ էր խուռներամ բազմութիւն, (Դաշնակցական եւ չէզոք) ժողովուրդի դրեթէ կէսը ոտքի վրայ կեցեր էր. իրապէս ասեղ ձգելու տեղ չկար։

Որոշեալ ժամին «Սալօն» նուագախումբը նուագեց «Մեր հայրենիք»ը. իսկ ժողովուրդը յոտնկայս երգեց մեր ազգային երգը։ Ապա Հ. Յ. Դ. Ատրպատականի կազմակերպութեան կողմէ բեմ եկաւ ընկ. Գասպար Յակոբեան, որ հանդէսին բացման խօսքը արտասանելէ յետոյ առաջարկեց հանդիսականներուն յոտնկայս յարգել յիշատակը այն ընկերներուն, որոնք Փետրուարի 18ի արշալոյսը չտեսած, ինկան բոլշեւիկներու բանտում՝ կարմիր գահիճներու կացիններով»։

Հասարակութիւնը ոտքի ելաւ, մինչ նուագախումբը կը նուագէր «Դուք զոհ գնացիք» մահերգը։ Ապա ընկ. Գասպար շարունակեց իր խօսքը.

— «Այս օրը շատ մեծ ուրախութիւն եւ պատկառանք ազդող պատճառներ է բովանդակում։ Երէկ է թւում Փետրուար 18ը որին ամեղծող ու կերտող սերունդը դեռ ապրում է նպարտ ու տակաւին։ Այսօր երջանիկ ենք, որ տեսնում ենք այն հերոսական դէմքերը, այն խոնարհ ու հերոս անհատները, համայնքները մեր ժողովուրդի, որ իր պայքարով եւ անհաւասար ուժերով կարողացաւ ծառանալ ռուսական կարմիր բռնակալութեան դէմ՝ ստեղծելով Փետր. 18ը։ Հայ ժողովուրդը իր տառապանքի մէջն անգամ միշտ ընդունակ է եղել կերտելու այնպիսի շքեղ ու պատմական դրուագներ, որոնցից մէկն էլ ահա Փետրուարի 18ն է, որ մեզ խորհրդածել է տալիս իր բազմավանդակութեան մասին։ Եւ այսօր, այս նուիրական բոլէներին, մենք անհուն սիրով լեցուած, մեր ժողովուրդի հանդէպ կարող ենք միայն խորին յարգանք ու պատկառանք տածել։ Փետրուար 18ի ամենաէական երեւոյթներից մէկն էլ այն էր հեկայ Ռուսաստանը, կարմիր թեւեր առած երբ կը ջանար խորտակել Հայաստանի նորաստեղծ անկախութիւնը, հայ ժողովուրդը, համոզուած լինելով, որ իր ուժերը քիչ ու թոյլ են, 150 միլիոն բնակչութեան պետութիւն հանդիսացող կարմիր բռնակալութեան դէմ կռուելու, բայց այնուամենայնիւ մեր ժողովուրդը զէնք վերցուց եւ կռուեց։ Սա մի շատ ուշագրաւ պարագայ է, որ ապագայ պատմագրին հետաքրքիր նիւթ է տալիս խորհրդածելու, թէ ինչպէս Պետրոս Մեծի օրերից Հայութեան «բարեկամ» ձեւացող Ռուսաստանը, յանկարծ Լէնինի բռնակալութեան օրով իր 11րդ բանակը բշել կուտար Արարատեան Աշխարհի՝ Հայաստանի վրայ, որ դեռ 1827ին ռուսական տիրապետութեան տակ կ'անցնէր, առաւելապէս Հայութեան ջանքերով։

«Փետրուար 18»ը հայ ժողովուրդի միահամուռ եւ տոկուն կամքի արտայայտութիւնն է, նրա ռազմական ու ազատասիրական ոգու լաւագոյն արձանացումը իւր բազմաբովանդակ էջերով եւ հերոսական դրուագներով»։

Ապա Երուանդ Մարտիրոսեան ջութակի վրայ նուագեց «Կռունկ»ը։

Աւուր պատշաճի քանի մը արտասանութիւններէ յետոյ, խօսեցաւ ընկ. Վահէ Արծրունին, որ օտար ազգերու կեանքէն մէջ բերաւ զանազան օրինակներ։

— «Հայ ժողովուրդը, յունական դիցաբանութեան Պրոմէթէոսին նման շղթայուած էր Արարատ լերան կրծքին։ Հիւսիսի կարմիր արծիւն ու հարաւի պատառող գազանները կըրծում էին նրա սեւ թոքը, նրա սիրտը նրան մեռցնելու համար։ Բայց ահա հրապարակ է իջնում Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, փշրում է հայ Պրոմէթէոսի շղթաները, ազատում է նրա դարերի տառապանքից ստեղծելով Վասպուրականի, Մուշ-Սասունի, Շապին Գարահիսարի, Ուրֆայի, Մուսա լերան եւ այլ հերոսամարտեր, կերտելով Մայիս 28ը, Հայաստանի Հանրապետութիւնը, Փետրուարի 18ը, եւ դեռ քանի քանի նման փառապանծ էջեր՝ մեր նորագոյն պատմութեան գեղեցիկ դրուագները։ Հայ ժողովուրդը պէտք է միշտ ամուր ու կանգուն մնայ, եւ յոյս ու հաւատք ունենայ որ նորանոր Փետրուար 18ներով պիտի կերտէ իւր այնքան ցանկացած ազատ եւ անկախ Հայաստանը»։

Նուագախումբի «Մշակ Բանւոր»ով փակուեցաւ հանդէսը։

Յետոյ, նոյն սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ Հայաստանի Թաւրիզաբնակ տարագիրներու մեծ խնջոյքը, որուն կը մասնակցէին շուրջ 120 հրաւիրեալներ (երկսեռ)։

Սեղանապետ ընկ. Յակոբ Տէր Յակոբեան առաջարկեց կենացներ եւ կրցաւ մինչեւ վերջ սեղանակիցներու տրամադրութիւնը վառ եւ ուրախ պահել։ Արտասանութիւն, երգեր, նուագ, պարեր եւայլն ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծեցին։ Սեղանին հրաւիրուած էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ատրպատականի կազմակերպութեան կարեւոր գործիչները։

Այդ նոյն օրը հաւաքոյթներ եւ խնջոյքներ կազմակերպած էին նաեւ կուսակցական զանազան խումբեր եւ Որբերու միութիւնը։

Փետրուար 18ի առթիւ գեղեցիկ երեկոյթ մը կազմակերպած էր նաեւ Հ. Յ. Դ. Թաւրիզի Աշակերտական կազմակերպութիւնը։ Բանախօսեցին ընկերներ՝ Յակոբ Տէր Յակոբեան եւ Վահէ Արծրունի։ Եղան նաեւ արտասանութիւններ, երգ[…] նուագ. իսկ վերջը աշակեր[…] ները խաղացին որբ Հ. Ս[…] եանի գրած «Եղբայր Եղ[…] դէմ» փոքրիկ թատերախա[…] որ կը պատկերացնէր բոլշե[…] եան կարմիր լուծը Հայաստա[…] մէջ եւ ապա՝ փետրուարեա[…] ապստամբութիւնը։

Հանդէսի ընթացքին […] րակութեան վաճառուեցան […] ւանի բոլշեւիկեան բանտին […] 1921ի փետրուարի 17ի […] շաբթի գիշեր կարմիր […] ներու ձեռքով կացնահար […] խմբապետ Համազասպի […] նկարը։

Ազգային Առաջնոր[…] րանի կարգադրութեամբ […] տարի եւս, բստ հնաւանդ […] րութեան, մեծ շուքով […] ցաւ Վարդանանցը, որ […] շարունակ համահայկական […] մը նկատուած է։

Մայր եկեղեցւոյ […] տարուած պատարագէն […] գեհանգստէն յետոյ Արա[…] թատերասրահը լեցուեցա[…] մար հանդիսականներով, […] նելու անգամ տեղ չկար, […] կայ էր առաջնորդ Ներսէս […] քեպ. եւ հոգեւորական […] Բեմի ճակատէն կախուա[…] Վարդանանց մեծադիր […] ներկ նկարը։ Կեդրոնական […] գային դպրոցի քառաձա[…] գեցիկ խումբը, […] թեամբ «Սալօն» նուագա[…] երգեց «Նորահրաշ» շարա[…] Արտասանութեան մը […] Սահակ վրդ. Գէորգեան […] յացուց Վարդանանց պատմ[…] արժէքը, բնաբան […] Եղիշէի «Մահ ոչ իմացեա[…] է, մահ իմացեալ անմահու[…] է» խօսքը։ Սակայն […] պետը բստ արժանւոյն […] վերլուծել զայն։

Կեդրոնական […] Բագրատ Մնացականեան […] փոփ, իսկ Պ. Ցովսէփ […] եան ընդարձակ դրութիւն […] պատկերացուցին Վարդան[…] կատարած դերը, անոնց […] յական եւ յիշատակելի […]

Ամէնէն վերջ խօսեցա[…] յոց առաջնորդ Ներսէս […] որ իր սովորական […] թեամբ եւ հայրենասիրա[…] կոչ ըրաւ նոր սերունդ[…] ազգն ու հայրենիք[…] համար զոհուեցան Վարդա[…] եւ ապա հարիւր […] ներ՝ տարիներու ընթացքին […]

Կեդրոնական, Արամեան […] Հայկազեան ազգային դպրոց[…] րու երկսեռ աշակերտներ[…] յաւուր պատշաճի գեղեցիկ […] տասանութիւններ. երգեց[…] Լեւոն Պիլիպոսեանի […] տած երգեցիկ խումբը […] «Մ'՛վ զու բարեկամս», «[…] պէրր...», «Տէր կեցո […] եւ «Բամ փորոտան»։

Թաւրիզի հայ վաճառ[…] ները շնչակտուր կը վազ[…] շուկեան հանդէսներուն […] Վարդանանց եւ Ապրի[…] սգահանդէսներուն […] վախնալով, որ եթէ […] ցագրի վիզաներ եւ կա[…] տրական գործառնութի[…] տակն ու վրայ ըլլան.

ԵԹՈՎՊԻՈՅ ՀԱՅԵՐ[…]

Ասլանեան Գէորգ […] ցիմանօսյն, Եթովպի[…] թեան ընդհ. թիւը 2000[…] միայն Ատտիս Ապապա […] 1200էն 1400 Հայ կը […] մնացեալ ցայրութիւնը […] զանազան քաղաքներու […] տիս Ապապա՝ որ […] գլխաւոր կեդրոնն է, […] ցայ մեծ վաճառականութ[…] րատեան, Գէորգոֆ եւ […] եան։

Մնացեալ Հայերը […] կան են առհասարակ, […] ալ ծեռնելցեց եւ աշխա[…] ծեր, ու ամէնքն ալ […] ունին. Թշուառութիւն […] տութիւն չկայ՝ […] տրականը գոհ է իր […] տանը մէջ ունի իր […] սպասաւորը։ Եւ […] ընդարձակ երկրին մէջ […] խատելու եւ գործել […] ըէփնէլ՝ներ էրէց մարդ[…]

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

քաղուած Թուրք թերթերէն

ՕՏԱՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐԸ

«Վագըթ» կը գրէ.— Յայտնի է թէ օտարները Լօզանի դաշնագրին համաձայն չեն կրնար Թուրքիոյ մէջ հիւանդանոց բանալ: Միայն հինէն ի վեր Պոլսոյ մէջ գտնուած սահմանափակ թուով հիւանդանոցներու շարունակութիւն եղած էր, ինչպէս Ֆրանսա եւ Իտալ. հիւանդանոցները:

Բնական է թէ ոչ ոքի մտքէն կ'անցնի մէջտեղէն վերցնել այս հիւանդանոցները: Լօզանի դաշնագրին ի նպաստ Թուրքիոյ յօդուածներուն գործադրութիւնը որքան յարգելի է մեզ համար, նոյնքան ալ անհրաժեշտ է շարունակութիւնը անոր տնօրինած արտօնագրութեանց: Միայն թէ այսօր, այս հիւանդանոցներուն միջազգային դիրքը գոյութիւն ունեցող սովորութեանց չհամապատասխաներ: Հետեւաբար, պէտք է այս կարգի օտար հիւանդանոցներուն դիրքերը ճշդել:

Եթէ անոնք պաշտօնական են այսինքն իրենց պետութեանց կառավարած հիմնարկութիւններ, այն ատեն միայն իրենց ազգակից հիւանդները ընդունելու են: Իսկ եթէ մասնաւոր են, կրնան Թուրք հիւանդներ ալ ընդունիլ, բայց այդ պարագային, պէտք է ենթարկուին մեր առողջապահական հակակշռին:

Թուրք բժշկութիւնը զարգացած է եւ բնաւ կարօտ չէ օտարներու, բայց թրքական հիւանդանոցները պէտք եղածին պէս յառաջդիմած չեն:

Աչքառու է որ Պոլսոյ համայնական հիւանդանոցները տակաւին համայնական մոլեռանդութեան ոգին կը պահեն Թուրք հասարակութեան մէջ: Մէկը յունական է, միւսը հայկական, երրորդը հրէական: Այս հաստատութիւնները, որոնց մէջ կարելի չէ մէկ հատիկ իսկ Թուրք բժշկի հանդիպիլ, կարծես մէկ մէկ օճախ են, պաշտօն ունենալով տարրերու անջատ զգացումները հրահրելու: Միեւնոյն ատեն, շատ անգամ բոլոր եղած է որ անոնց դարմանումի եղանակը ոչ-գիտական է եւ եւ հակառակ ատոր, դեռ կանոնաւորուած չէ գոնէ հակակշռելու գործը:

ՍԱՌՈՅՑՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒԸ

Վոսփորն ու Պոլսոյ նաւամատոյցը անակնկալ ու ու հազուադէպ վիճակի մը մատնուած էին մարտ 1ին: Սեւ Ծովէն սառնակոյտերու անծայր շղթայ մը, գի՛ չէր ներս մտած էր նեղուցէն եւ առատօրէն ծածկած նեղուցն ու նաւահանգիստը: Սառնակոյտերը ոչ միայն խիտ, այլ նաեւ այնքան մեծ էին որ նաւային երթեւեկը բացարձակապէս անկարելի դարձած էր Վոսփորի մէջ, իսկ Հայտար փաշայի եւ կղզիներու նաւերն ալ մեծ զգուշութեամբ եւ դժուարութիւնով քանի մը անգամ երթեւեկեցին:

Պոլսոյ բնակչութիւնը զարմանքի մէջ մնացած էր այս նորօրինակ տեսարանին հանդէպ. Վոսփորի կարգ մը տեղերը ջուրը երբեք չէր երեւար, սառոյցը ցամաքէ ցամաք բռնուած էր, եւ Սէրայ Պուռնիի առջեւ ալ լայն ժապաւէն մը ձեւացուցած՝ նաւակները ծովեզերքներէն ցամաք քաշուած էին: Շոգենաւերու երթեւեկը դադրած էր ու ծովին հեղուկ մակերեսը մարմարի պէս կարծրացած երեւոյթ մը կը պարզէր:

Սառոյցները եկած էին Դանուբէն եւ ռուսական եզերքներէն եւ հոսանքի ուղղութեամբ առաջացած: Շատ կարծր էին եւ ոմանք մինչեւ 1,5 մէթր երկար 50 սանթիմէթր հաստ. նեղուցին բերանը շատ աւելի խոշոր կտորներ անցքը փակեցին:

Սեւ Ծովէն ապաստանած նաւեր չկրցան նաւահանգիստ հասնիլ: «Քըսմէթ» շոգենաւը որ դէպի Սեւ Ծով ճամբայ ելած էր, Իէնի գիւղի առջեւ երկու մեծ սառնակոյտերու մէջ մնաց: Շոգենաւը, այս վտանգէն ազատելու իր ճիգին մէջ ցամաք ինկնալով խրեցաւ: Սէյրի Սէֆայինի «Հալէպ» շոգենաւն ալ Գալամըշի եւ Մօտայի միջեւ սառնակոյտին մէջ մնաց ու մեծ դժուարութեամբ Հայտար փաշա դարձաւ:

Սառնակոյտերը օրերով եղածին պէս մնացին որովհետեւ ջուրին բարեխառնութիւնը զերոյէն վար էր:

Այս տեսարանը անգամ մըն ալ 67 տարի առաջ պարզուած է Պոլսոյ մէջ, սաստիկ ձմեռ մը Դանուբը սառած ըլլալով:

«ԽՐՈՆԻՔԱ»ՅԻ ԽՆԴԻՐԸ

Գրած էինք թէ Պոլսոյ յունաբէն Խրոնիքա թերթը Թուրքերը անարգած ըլլալով, յարձակումի եւ դատական հետապնդումի ենթարկուած է: Նոր հասած Թուրք թերթերը այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տան.

«Մեր ծոցին մէջ գտնուող օձերու մէկ նոր շարժումը» վերնագրին տակ «Վագըթ» կը գրէ.—

«Յունաց Պատրիարքարանի նախորդ իրաւագէտ խորհրդական Թանաոս Քէչիշօղլու, ժամանակէ մը ի վեր սկսած է «Խրոնիքա» անուն երեկոյեան թերթ մը հրատարակել: Այս թերթը որ յոյնութեան շնորհակալիքն ու երախտագիտութիւնը կը յայտնէր անգլիացիներին՝ Թաթավլայի հրդեհին վայրը այցելած եւ հրկիզեալներուն օգնութիւն բրած ըլլալուն համար, կ'արտատպէ աթենական թերթի մը մէջ Թոմթա Աթանաթոսի կողմէ հրատարակուող եւ «Փոքր Ասիոյ պարտութենէն վերջ, ի՞նչպէս ծագեցաւ եւ ի՞նչպէս յաջողեցաւ Յունաստանի յեղափոխութիւնը» տիտղոսը կրող թերթօնը, որ Թուրքերուն մասին կարգ մը նախատինքներ կը պարունակէ: Պոլսոյ մէջ հրատարակուող յոյն թերթի մը այս լրբութեան ընթացքը տեսած ատեն՝ չուզեցինք հաւատալ մեր աչքերուն: Այս յոյն թերթը ո՞ւր կը հրատարակուի արդեօք. Աթէնքի՞ մէջ:

«Իգտամ» Երիտասարդութեան արդար զայրոյթը խորագրին տակ կ'ըսէ թէ՝ տպարանը քարկոծուած է Համալսարանի երիտասարդներուն կողմէ, որոնք չկրնալով հանդուրժել Թուրքիոյ դէմ եղած լրբենի հրատարակութեան, շէնք շնորհք քանդած են այդ թերթը: 100է աւելի երիտասարդները նախ պատուհանները քարկոծած եւ յետոյ ներս մտնելով տակն ու վրայ ըրած են տպարանին խմբագրատունն ու գրաշարատունը: Թերթօնն ալ համալսարականներու կողմէ գրաշարատունէն առնուելով, այն գրող խմբագրին գլխուն իջեցուցած են:

Կարելի չէ որ, կը շարունակէ «Իգտամ», քիչ մը հայրենասիրութիւն եւ ազգասիրութիւն ունեցող ո եւ է անձ արդար չգտնէ Թուրք լուսամիտ երիտասարդութեան այս արարքը: Թուրք հայրենիքին մէջ Թուրքը նախատող այս յոյն թերթին դէմ գործուած արարքը յարմար փոխադարձութիւն մըն է իրեն: Ո եւ է քաղաքակիրթ երկրի մէջ, այդ երկիրը նախատողներուն պատիժը աւելի ծանր կերպով կը տրուի: Այժմ բաւականացուած է միայն այդ խռովարարական բոյնին պատուհանները կոտրտելով, ինչ որ ցոյց կու տայ թէ մեր համալսարականները ուզած են չափաւորութիւն ցոյց տալ:

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՍԱՒԱՌՆԱԿ ՄԸ

Անցած շաբաթ յաջորդաբար երկու օր Պոլսոյ հորիզոնին վրայ սպիտակ գոյնով սաւառնակ մը տեսնուած է որ շատ բարձրէն կը թռէր: Սաւառնակը միջոց մը արուարձաններուն վերեւէն անցած է, բայց կարելի չէ եղած ստուգել թէ ինչ ազգութեան կը պատկանի:

Կարելի չէ եղած, հասկնալ թէ այս խորհրդաւոր սաւառնակը ինչ նպատակով կը թռէր Պոլսոյ վերեւ, կը գրէ «Սօն Սաաթ»:

ՑԻՐ ՈՒ ՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

(քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

1922ին, Նախիջեւանի մէջ (Դոնի վրայ) բացուած հայկական մանկատունը փոխադրուած էր Նովոչերկասկ, ուր կը գտնուի ներկայիս:

Մանկական երեսուն երախաներու թիւը կը հասնի 45ի, 7—8 տարեկանէն մինչեւ 14—15 տարեկան: Մանկատունը ունի երկու ուսուցիչ եւ մէկ վարիչ:

Մանկատունը կը պահուի տեղւոյն Լուս բաժնի կոմէն յատկացուած գումարով, որ շատ չնչին է եւ այդ պատճառով, մանուկները զուրկ են բաւարար սնունդէ:

Մանկատունն ունի կօշկակարութեան, կար ու ձեւի եւ ատաղձագործութեան արհեստանոցներ, ուր երախաները թէ կը սորվին եւ թէ իրենց աշխատութեան արդիւնքով կը հոգան իրենց պէտքերը:

— ՏՈՒԼՑԱ՝ Վրաստանի յետամնաց գաւառներէն մէկն է, ուր փոքրաթիւ հայութիւն մը հաստատուած է 1628-30ական թուականներուն, գաղթելով Երզրումէն: Գեղացիները մեծ մասամբ կ'ապրին նահապետական կեանքով: Հողը կը մշակեն նախնական կերպով: Ժողովուրդը կը բնակի հին գետնափոր տուներու մէջ, ուր լոյսը կը թափանցէ երդիքէն: Գեղացիները իրենց ազատ ժամերը կ'անցընեն իրարու քով հաւաքուելով, իրարու զանազան հեքեաթներ պատմելով:

Կրօնը եւ հնաւանդ նախապաշարումներ դեռ մեծ տեղ կը գրաւեն: Հիւանդները յաճախ ուխտի կ'երթան, փոխանակ բժիշկի դիմելու:

Աշխարհէն բոլորովին կտրուած անկիւն մը:

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Անցեալ ամսու ընթացքին, աջարուհիներ եւ թրքուհիներ համագումարի նստած են Պաթումի մէջ:

Այս առթիւ հրատարակուած կոչի մը մէջ, պատգամաւորուհիները կ'ըսեն

— Մենք աջարուհիներու եւ թրքուհիներու ներկայացուցիչներս, քննելով կանանց հարցեր՝ ժամանակաւորապէս քօղի վերացման հարցը, որոշեցինք մեր կամքով մշտապէս ազատիլ տգիտութեան ճնշողէն եւ հրապարակաւ կրակին յանձնել այդ նուաստացնող քօղը»:

Անոնք կը յայտարարեն նաեւ որ քօղը հանելով, պայքարը չի սահմանափակուիր տգիտութեան, կրօնական եւ բոլոր հին կենցաղային սովորութիւններու դէմ (բազմակնութիւն, կնոջ առեւանգ, անչափահասներու ամուսնութիւն եւայլն), եւ կը պահանջեն խորհրդային իշխանութիւններէն, որ մասնաւոր օրէնքով պարտադիր դարձնեն քօղի վերացումը եւ խիստ պատասխանատուութեան ենթարկեն կուլակները, մոլլաները եւ բոլոր անոնք, որոնք որեւէ կերպով կը նպաստեն կնոջ ստրկութեան:

Համագումարին մասնակցած են 50ի չափ պատգամաւորուհիներ:

Համագումարի բացման առթիւ, Պաթումի մէջ կազմակերպուած է մեծ միթինգ մը, ուժ տալու համար կիներու պահանջներուն:

Միթինգին մասնակցած են մօտ 5000 անձեր:

ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՄԸ

Տնայնագործական արտադրութիւնը զարգացնելու նպատակով, Վրաստանի կառավարութիւնը որոշած է կազմել թանգարան մը, ուր պիտի հաւաքուին տնայնագործութեան վերաբերեալ բոլոր արժէքաւոր իրերը:

ԲԱՄԲԱԿԻ ԳՈՐԾԸ

Մոսկուայի մէջ, խորհրդակցութեան մը ընթացքին, որուն մասնակցած են Անդրկովկասեան բամբակի կազմակերպութիւններէն ներկայացուցիչներ, կարդացուած է զեկոյց մը Անդրկովկասի մէջ երկրագործական աշխատանքներու մասին:

Զեկոյցը ծանրացած է այն կէտին վրայ թէ շատ շրջաններու մէջ, երկրագործները երբեք աղբ չեն գործածեր իբրեւ հողի պարարտանիւթ: Այդ պատճառով, 500 հեկտար տարածութեան վրայ, աղբ գործածող բամբակաբոյծները կը վարձատրուին 10ական րուբլի պարգեւով մը: Պէտքը շեշտուած է հիմնելու բամբակագործութեան դասընթացքներ եւ յարմար տեսնուած է, որ Ազրբէջանի գիւղատնտեսական վարժարաններէն մէկը յատկացուի լոկ բամբակաբուծութեան: Իսկ միջնակարգ վարժարաններու մէջ աւելի ուժ պիտի տրուի նոյն ճիւղի դասաւանդութեան:

ԿԵԱՆՔԸ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

ԴԱՄԱՍԿՈՍ. 6 Մարտ (Սեփ. թղթ.) — Նախորդ նամակիս գրած էի ձեզ, հակազգային տարրերու բռնած դիրքի մասին, Պէյրութի վերջին դէպքին առթիւ: Առջի օրերու իրենց թափը կտրած է: Օտար թերթերն ալ, այլեւս բան չեն գրեր այս մասին: Միայն թէ ներկայ պայմաններէն կ'օգտուին [illegible]ները եւ իրենց հակաժողովրդական քայլերուն մէջ աւելի սանձարձակ դիրք կը բռնեն:

Ազգային կեանքը լճացած վիճակ մը ունի: Եթէ երբեք շարժում մը կայ, այդ ալ դպրոցի շուրջն է եւ քիչ մըն ալ Հայրենակցական Միութիւններն են, որ կեանքի նշաններ ցոյց կու տան: Կրթական գործի մասին կ'արժէ աւելի մանրամասն եւ թիւերով խօսիլ: Հայրենակցական Միութիւնները այստեղ ալ սահմանափակուած են իրենց համաքաղաքացի անկարներուն օգնելով: Ամէն հայրենակցական միութիւն իրեն յատուկ հայրենասիրութիւն մը ունի եւ իրմէ դուրս բան չի ճանչնար: Այնպէս որ, դժուար է մէկ սեղանի շուրջ նստիլ ազգային ընդհանուր հոգերու համար: Իսկ այս իրողութիւնը կը նպաստէ մութ տարրերուն: Հակառակ այս դժբախտ կացութեան, ես կը հաւատամ թէ կարելի է հասկացողութեան գալ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Պիյեանքուրի ֆութպոլի Ա. խումբը լաւ մրցում մը կատարեց C. O. Billancourt-ի պահեստի խումբին դէմ. Մրցումը տեղի ունեցաւ ֆրանսական դաշտը եւ լաւ խաղարկութենէ մը վերջ Հայերը յաղթական ելան Օի դէմ 2 նշանակէտ շահելով:

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերուն մէջ գլխէ ամէնէն լաւ գործողը Պիյեանքուրն է, որ ունի երկու ֆութպոլի խումբեր: Իր անդամները բոլորն ալ եռանդով կ'աշխատին մասնաճիւղին յառաջդիմութեան համար: Վերջերս ընդհ. ժողով մը գումարելով. ընտրեցին չորս հոգինոց վարչութիւն մը հետեւեալ անձերէ.— Ն. Շմաւոնեան, Ա. Եազուպեան, Ա. Գաբուճեան եւ Հ. Պէզիրկեանեան:

Պիյեանքուրի մասնաճիւղէն վերջ Իսի-լէ-Մուլինոյի եւ Սարսէլի մասնաճիւղերն են որ ունին ֆութպոլի խումբեր եւ իրենք իրենց մրցումներ կը կատարեն ֆրանսական լաւ խումբերու դէմ: Իսկ Փարիզի, Ժուանվիլի, Պուաքոլոնպի, Իսիի եւ Ալֆորվիլի մասնաճիւղերը չունին մարզական խումբեր:

Փարիզի Երջանային վարչութիւնը, որ երկու ամիսէ ի վեր կազմուած է, շատ անտարբեր ընթացք մը ցոյց կու տայ հանդէպ բոլոր մասնաճիւղերուն: Հակառակ Պատգամաւորական Ժողովին կողմէ իրեն եղած թելադրանքին, ան մէկ կողմ ձգած է մարզական յանձնախումբերու կազմութիւնը եւ կ'աշխատի պարահանդէսի մը կազմակերպութեամբ: Երջանային վարչութիւնը պէտք է նկատի ունենայ, որ ապրիլի վերջերը տեղի ունենալիք պարահանդէսէն յետոյ, իր ընտրելիք մարզական յանձնախումբերը ոչինչ կրնան ընել, քանի որ ֆութպոլի եղանակը կը վերջանայ մայիսին: Այս պարագան իր ուշադրութեան կը յանձնենք խոնարհաբար:

Գ. Գասպարեան

ՎԱԼԱՆՍ.— Մարտ 10ին Վալանսի Արաքս մարզականը հրաւիրուած էր Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ֆութպոլի Ա. խումբին դէմ կատարելու համար ընկերական մրցում մը: Վալանսահայ երկսեռ հայրենակիցներ եւ Ֆրանսացիներ, փութացած էին այս անգամ աւելի հոծ բազմութեամբ, քաջալերելու համար երկու քայլ խումբերը:

Ժամը 2.30ին սկսաւ մրցումը՝ Սթատ տիւ Փոլիկոնի զինուորական մարզադաշտին վրայ Վիէնի յարձակողականով, սակայն ետ մղուեցաւ գնդակը շնորհիւ Արաքսի պաշտպանողական գիծի զօրաւոր խաղին: Բաւական ժամանակ երկու կողմերու հաւասար խաղարկութենէն վերջ Վիէնը կրցաւ շահիլ իր առաջին եւ վերջին կէտը:

Երկրորդ կիսախաղը սկսաւ Արաքսի յարձակողականով: Բաւական ժամանակ գնդակը երկուստեք տարուբերուելէ վերջ, շնորհիւ Արաքսի յառաջապահ գիծի գեղեցիկ փասերուն Արաքսը եւս յաջողեցաւ շահիլ իր հաւասարեցուցիչ կէտը, և խաղը վերջացաւ հաւասար՝ 1—1:

Խաղէն վերջ Արաքսը պատուեց Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ. տաք գինիով:

Արաքսը այս կիրակի Պոլէն կը մեկնի՝ կատարելու իր երթի մրցումը տեղւոյն Ալծիւին դէմ: Իսկ ապրիլ 7ին կը մեկնի Վիէն՝ կատարելու համար երթի մրցումը Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի դէմ:

Մ. Տէր Կարապետեան

ԿՐՓԱՄԱՐՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ծանօթ կրփամարտիկ Գաբօ Պաղտասարեան, Վանեցի, որ մօտաւորապէս մէկ տարիէ ի վեր հանգիստ կ'ընէր, իր առաջին եղանակը պիտի սկսի Թուլոնի մէջ, մրցելով միջին ծանրութեան ախոյեանին դէմ: Կը յուսանք թէ յաղթական պիտի վերադառնայ: Մրցումը պիտի կատարուի մարտ 13, չորեքշաբթի գիշեր և պիտի տեւէ տասը շրջան:

Միեւնոյն գիշերը պիտի մրցի Պ. Յակոբ Պաղտասարեան, Կիլիկեցի, որ արդէն ունեցած է մէկէ աւելի յաջողութիւններ:

Գաբօ Թուլոնէն վերադարձին պիտի այցելէ Փարիզ, կարեւոր մրցումներ կատարելու համար:

Յ. Պապաիկիտեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ տղաքը դեռ երիտասարդ էին (35—38 տարեկան) եւ կրակի պէս, շանթի արագութեամբ կը գործէին: Ցան մէջը վեց դիրք շինեցին զէնք արձակելու, եւ ամէն մէկը երեք դիրքի պիտի հսկէր: Ունէին երկու յունական հրացան (կրա), մէկ օսմանեան մարթին, երկու կրկնահրացան չիֆթէ, երեք հատ ատրճանակ, (ատանց [illegible]) եւ գարատաղ:

Այսպէս մէկը երեք, միւսը զէնքերով, դիրքէ դիրք կը վազէին, զէնքերը փոխն ի փոխ պարպելով: Իրական պատերազմ մը՝ ուր հրացանի շաչիւններէն գիւղը կը թնդար: Վերջալոյս էր, այս հրացանաձգութիւնը կը շարունակէր: Վհատած Թուրքերը, [illegible] սկսան ցրուիլ, նոյնիսկ հոն [illegible] քանի մը ծանր վիրաւորներ յիսունէ աւելի թեթեւ վիրաւորներ կային Թուրք ամբոխին մէջ: Մութը կոխեց. Հայ թաղին մէջ, մանաւանդ պաշարուած տան շրջակայքը, մէկ հատիկ Թուրք կամ ժանտարմա չէր մնացած: Երկու Հայերը դեռ չէին սպառած իրենց փամփուշտները: Մութէն օգտուելով դէպի լեռները հեռացան երկու քաջերը: Գիւղի հայութիւնը մէկ ուրախ էր, մէկ տրտում: Ցեղական հրամանին վրայ գիւղախումբին մէջ գտնուող 50 - 60 «զապթիէ»ներ կը հանէին յաջորդ առաւօտ, եւ 40է աւելի Հայեր, կին թէ այր ձերբակալելով բանտ կ'առաջնորդէին, որոնց 30ը թեթեւ պատիժներէ յետոյ ազատ արձակուեցան, իսկ 10ը աւելի ծանր պատիժներու դատապարտուած ըլլալով, Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակման առթիւ արձակուեցան:

Սահմանադրութեան հռչակման ընթացքին, Թուրքերը, վարանոտ դիրք բռնեցին, մանաւանդ որ շատ վախցած էին: Նոր Գիւղի հայութիւնը, խրոխտ կեցուածքով մը ինքն իր ճակատագրին տէրը դարձած էր այլեւս:

Մինչեւ 1914 Նոր Գիւղի Հայերուն մազն իսկ չկրցան երերցնել Թուրքերը: Թէեւ ներքնապէս թաքուն ոխ մը ունէին, եւ վրէժի ու Հայերը բնաջնջելու գաղափարը ամուր տպաւորուած էր իրենց սրտին մէջ, բայց երեւութապէս, շատ յարգալիր ու բարեացակամ վերաբերում ցոյց կու տային:

Աւա՛ղ, սակայն, ընդհ. պատերազմը օգնութեան հասաւ Թուրքերուն: Բոլոր այրերը զինուորագրուած ըլլալով, բացի տասնեակ մը գաղտնի փախստականներէ, գիւղին հայութիւնը, — կին, ծեր եւ տղայ,— զանգուածաբար կը քշուէին դէպի անծիրի անապատները, մերկ ու անօթի մեռնելու: Փախստական տասնեակէն վեց երիտասարդներ, մինչեւ Զինադադար պատնէշի վրայ ապրեցան, գիւղին մօտակայ լեռներուն մէջ: Անոնք ողջ են դեռ, ու կը գտնուին Յունաստան, Սուրիա կամ Ֆրանսա:

Գալով տարագրուած ժողովուրդին, որուն թիւը չորս հարիւրի կը հասնէր, հիմա քանի չափ վերապրողներ միայն կան, թափառական հոս ու հոն, կէս կուշտ կէս անօթի:

(7) Կ. ՕՀԻԵԱՆ

ՎԵՐՋ

ՄՈՒՐԱՏԻ ՄՏԵՐԻՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ձեռնարկուած ըլլալով պատրաստել Սեբաստացի Մուրատի կեանքն ու գործը պատկերացնող գիրք մը, կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ որ ծանօթ են հերոսի կեանքին եւ կռիւներուն նիւթեր եւ նկարներ հաղորդել ընկեր Մ. Վարանդեանի, Hôtel du Midi, Nîmes (Gard).

յիշատակներէն, որոնց 13, 14 եւ 15ը կը վերաբերին Թուրքեւ-հելլէն պատերազմին եւ Թուրքիոյ վերականգնումին։

«Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ այս յօդուածները մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերած են քաղաքական ամենաբարձր շրջանակներու մէջ։

Թուրք պատասխանատու վարիչ մը իր տպաւորութիւնները հետեւեալ կերպով բացատրած է թղթակցին։ Նախ՝ լաւ տպաւորութիւն գործած են Չըրչըլի ներողական տողերը Մ. Քէմալի հասցէին։ Երկրորդ՝ հելլէնեւթուրք պատերազմին մէջ Անգլիոյ բռնած դիրքին մասին Չըրչիլի տուած բացատրութիւնը ցոյց կու տայ թէ Անգլիա հակաթուրք չէ եղած եւ չէ փափաքած «Թուրք բարբարոսութիւնը քրիստոնեայ քաղաքակրթութեամբ բնաջնջել»։ Երրորդ՝ վարչապետ Լոյտ Ճորճ գլխաւոր, եթէ ոչ միակ պատասխանատուն է Իզմիրի բախտախնդրութեան մէջ հելլէն բանակին տրուած քաջալերութեան համար։ Չորրորդ՝ Չըրչիլ ճարտարօրէն կը նկարագրէ Չանաքգալէի տագնապին առեն անգլիական, ֆրանսական եւ իտալական հակամարտութիւնները, Թուրքերը երբեք չպիտի մոռնան Անգլիոյ բռնած կորովի դիրքը այդ տագնապի ընթացքին։

Թղթակիցը կ՚աւելցնէ թէ Չըրչիլի այս յիշատակները կոչուած են մաքրել մթնոլորտ եւ բարուոքել անգլօ-թուրք յարաբերութիւնները։ Միւս կողմէ սակայն յիշեալ պատասխանատու վարիչը չէ մոռցած յիշեցնել «Թայմզ»ի թղթակցին թէ Չըրչիլ ինքն էր որ առաջարկած էր Պոլիսը ցարական Ռուսիոյ տալ՝ պատերազմէն յետոյ։

«Լ՚Աքթօ»ի քրոնիկագիրը այս առթիւ կը գրէ.—

«Չըրչիլ Թուրքերու պատերազմի մասնակցութեան ամբողջ մեղքը կը վերագրէ հանգուցեալ Թալէաթ և Էնվէր փաշաներուն։ Ցենք ուզեր այս կէտը վիճաբանել. միայն դիտել կու տանք թէ Չըրչիլ կը սխալի երբ կ՚ըսէ թէ «սպաննուած Թուրքերուն երեք չորրորդը ինկաւ անգլիական գնդակներուն եւ սուիններուն տակ»։ Տարօնեցի մէջ, իրենց Սկովտիացները չկրցան դիմանալ Թըրքական սուինին։

Ճիշդ է թէ Անգլիացիները Լօրէնսի նման ազատ դէնքերով կռնակէն եւ ներսէն յարձակեցան մեր վրայ։ Անոնք էին գարձեալ, որ պաշտպանեցին Անատօլուի հելլէն բանակը։

Եթէ Սուրիոյ եւ Արաբիոյ հայրենադաւները, ցած լրտեսներու խումբերը, յոյն եւ հայ աւազակները? եւ վերջապէս փողոցի գողերը կը բաժնեն անգլ. բանակին պատիւը, այն ատեն Չըրչիլի խօսքերը կը մօտենան իրականութեան»։

«Հայր Միքայէլ»ի ձերբակալութիւնը

«Թայմզ»ի Րիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ որ խորհրդային իշխանութիւնները ձերբակալած են «Հայր Միքայէլ» անունով ծանօթ մարդ մը, որ գիւղէ-գիւղ կ՚երթար, բոպիկ քալելով ձիւներու մէջէն, հոգեւոր երգեր երգելով, եւ գգուշացնելով գիւղացիները որ եւէ չփում ունենալէ սուտ Քրիստոսի հետ։ Իրեն կ՚ընկերանային չորս աղջիկներ Օլգա, Թաթիանա, Մարիա եւ Անաստասիա, Նիկոլա Բ. ցարին աղջիկներուն անունով։ Ամբոխը յաւ ընդունելութիւն կ՚ընէր Հայր Միքայէլի, զոր կը նկատէր իբրեւ սուրբ մը կամ մարգարէ մը։

Միքայէլի կ՚ընկերանայ բացի յիշեալ չորս աղջիկներէն, երգիչներու խումբ մը։

Մոսկուայի մէջ այս առթիւ հատարակուած զեկոյց մը կ՚ըսէ թէ ձերբակալութենէն առաջ, Միքայէլ իր աշակերտները ղրկած էր խորհրդային միութեան զանազան շրջանները՝ բաժնելու համար թռուցիկներ, որոնք խորհրդաւոր պատգամ մը կը պարունակէին։

«Թայմզ»ի Թղթակիցը կ՚աւելցնէ թէ առիկա պարզ օրինակ մըն է ռուսական գիւղի ընդհանուր վիճակէն եւ թէ ռուս գիւղը պաշարուած է նոր բական, խորհրդապաշտ մթնոլորտով մը։ Վերջին ամիսներուն աւելի յաճախադէպ դարձած է երեւումը մարգարէներու, ուխտաւորներու եւ ճգնաւորներու (սովորական բան Ռուսիոյ մէջ)։ «Իզվեստիա» կը գրէ թէ պէտք է վերջ տալ այս խռովայոյզ երեւոյթին եւ անխնայ բնաջնջել այս թափառող քարոզիչները, որոնք սուրբի դիմակին տակ տգէտ գիւղացիները կը գրգռեն քաղաքական նպատակներով։

Մատրիտի ուսանողներուն նոր ցոյցը

Մատրիտի համալսարանական ուսանողները կը շարունակեն իրենց ցոյցերը Սպանիոյ դիկտատորական կառավարութեան դէմ։ Առջի օր մօտ 2000 ուսանողներ կրթական նախարարութեան առջեւ երթալով նախարարին ուղղուած հեգնական երգեր երգեցին։ Ոստիկանութիւնը սուիններով յարձակեցաւ ուսանողներուն վրայ, որոնք քարերով պատասխանեցին։

Ցուցարարները յետոյ A. B. C. թերթի խմբագրատան առջեւ նախատական բացագանչութիւններ ըրին եւ ապակիները կոտրեցին։ Կռիւ ծագեցաւ ոստիկաններուն եւ ցուցարարներուն միջեւ։ Ոստիկանները օդին մէջ զէնք պարպեցին, սակայն գընդակ մը ծակեց ուսանողի մը վիզը։ Վիճակը ծանր է։

Իրիկուան դէմ ուրիշ ընդհարում մըն ալ պատահեցաւ գինուորական կազինօյին մօտ։ Ամբոխը խուճապահար ապաստանեցաւ սրճարաններու եւ խանութներու մէջ, որոնց ապակիները ջարդ ու փշուր եղան։

Շարժումը կը ծաւալի միւս քաղաքներն ալ։ Պարչելոնայի մէջ 400 համալսարանական ուսանողներ որոշեցին դասադուլ հռչակել, մինչեւ որ գոհացում տրուի իրենց պահանջներուն։

Օսմ. Հանր. Պարտքի կտրօնները պիտի վճարուին

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Թուրք կառավարութիւնը շուտով հրահանգ պիտի տայ Օսմ. Հանրային Պարտքի Փարիզի խորհուրդին՝ որպէս զի Միացեալ Պարտքի առաջին կտրօնները վճարուին։ Ինչպէս կը յիշուի, կտրօններու վճարումին մասին անցած տարի համաձայնութիւն գոյացած էր Փարիզի մէջ բաժնետէրերու ներկայացուցիչներուն եւ Թուրք պատուիրակութեան միջեւ։ Ազգային Մեծ Ժողովը դեկտեմբերի սկիզբը վաւերացուցած էր այդ համաձայնութիւնը՝ կարգ մը վերապահումներով։

Պորիս թագաւորին ճամբորդութիւնը

Պուլկարիոյ Պորիս Թագաւորը առջի գիշեր Վիէննա հասաւ եւ շուտով պիտի մեկնի Հռոմ՝ իշխանուհի Ճովաննայի ձեռքը խնդրելու համար։ Թագաւորին կ՚ընկերանան իր քոյրը իշխանուհի Եւդոքսիա եւ թիկնապահը։ Պորիս Թագաւորը կը ճամբորդէ կոմս Ռիլայի կեղծանունով։ Պուտափէշթի կայարանին մէջ ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն ըրաւ անոր։

Հռոմ պիտի մեկնի նաեւ Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Աթանաս Պուրոֆ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները՝ վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ՚Իթալի» Քաֆէ O Թլէր տը Լիէնի վերնայարկը։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ը ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն-Շամոնի կոմիտէին

Այս Կիրակի ժամը 2ին «Վարուժան ակումբին մէջ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, եւայլն։

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ»

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ ԻՐ ԱՌԱՋԻՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

VICTOR HUGOԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

46bis Rue St. Didier, Մէթրօ՝ Trocadero, Victor Hugo եւ Boissière

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. Օր. Զ. ՋԱՌԱՓԵԱՆ (դաշնակ), Ի. ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆ (երգ), Ս. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ (պար), Գ. Գ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ (արտասանութիւն), Ն. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ (երգ), Մ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ (երգ), Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն)։

ԹԱՌԻՍԴ ԺՕՐԺ կը նուագէ ամբողջ գիշերը։

Պարերու ղեկավար Պր. Ռաֆայէլ Զարդարեան

ջազ, պիւֆէ եւ անակնկալներ կէս գիշերէն վերջ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Հ. Հ. Պատուիրակութեան գրասենեակը եւ Հայ Գաղթական. Ներու Պաշտօնատունը բաց պիտի ըլլան միայն կէս օրերէ վերջ ժամը 1.30էն 3.30, մինչեւ ցնոր տնօրինութիւն:

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹ. ՊԱՇՏՕՆԱՏՈՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիւիի ենթակոմիտէին կողմէ

կը ներկայացուի՝ «ՋԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ»

Այս Կիրակի ժամը 3ին Րէվէյի յունական Թոխանո սրահին մէջ

Գ Ի Ն Ե Ր Ը Ս Ո Վ Ո Ր Ա Կ Ա Ն

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Բալու-Խոզէի գիւղի Ուսումնասիրաց Միութեան, ի նպաստ Միութեան գիշերային դպրոցին։

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Rue Chapeի թատերասրահին (Գօն Թէաթր) մէջ։ Կը ներկայացուի՝

Մ. ՄԱՌՈՒԹԵԱՆԻ «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»

Տոմսերը կը ծախուին Մ. Մարկոսեանի լուսանկարչատունը։

Գ Ի Ն Ե Ր Ը Ս Ո Վ Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Ծանօթ.—Լիոնի մէջ Ապրիլ 6ին «ՍԱՄՍՈՆ և ԴԱԼԻԼԱ»։ Տէսինի մէջ Ապրիլ 1ին «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»։

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Մարսէյլի Գաւ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին 63 Rue République: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Մարսէյլի Գաւ. Միութեան դասախօսական վիճաբանական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Նիւթ՝ «Իտրայէլ Օրի»։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցներն ու ընկերները։ Մուտքը ազատ է:

Մարսէյի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ

այսօր հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Գ. Մ. Նաթանեան)։

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայրենակց. Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue Belleville: Կարեւոր օրակարգ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ս Տ Ա Ց Ա Ն Ք

Ալֆորվիլ, Փ. Ռ.— 3 անգամը 15 ֆրանք։

Մարսէյլ, Յ. Մ.— 70 ֆր.։

Լանսէյ գործ.— 69.60։

Գրիւսէյ, Ե. Ա.— 100 ֆրնք.։ Սկսանք ղրկել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՄԱՐՏ 1929

15 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 906 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ԱՂԷՏԻՆ ԴԷՄ

Նոր օրերու ընկերային մեծագոյն աղէտը դարձած է հիւծախտը։ Տեսակ մը սպիտակ ջարդ, որ կը սպառնայ հնձել մեր երիտասարդութեան ծաղիկը։

Այս էջերէն քանիցս հնչեցուցած ենք ահազանգը, վտանգը եթէ ոչ բոլորովին անհետացնելու, գէթ սահմանափակելու համար։ Ցարդ ո՛չ մէկ լուրջ ձեռնարկ՝ չարիքը խափանելու համար։

Եւ սակայն աղէտը կը շարունակէ իր աւերները։

Ֆրանսայի մէջ շաբաթ չանցնիր, որ հայ ընտանիք մը սուգի չմատնուի՝ ողբալու համար ապագային յոյսով նայող սրտահատորի մը վաղաժամ մահը։ Վեց տարիէ ի վեր այս երկրին մէջ թառուած մեր հայրենակիցները համբանք չունին։ Մահացու մանրէն մասնաւորաբար կը տեղաւորուի երիտասարդ կուրծքերու տակ, եւ որովհետեւ լուրջ խնամք տանող հիմնարկութիւն մը չունինք, զոհը ծիւրելէ ու հիւծելէ յետոյ հրաժեշտ կու տայ կեանքին։

Հայրենիքէն քշուած՝ ինկած ենք Արեւմուտքի կլանող յորձանքին մէջ։ Հանգիստ կեանքէ զրկուած՝ ափ առած ենք գործարաններու դուռները։ Մեր երկսեռ երիտասարդութեան վիճակուած է ծուխի, փոշիի եւ քրտինքի մէջ օրը իրիկուն ընել։ Յաճախ ստիպուած ըլլալով բազմանդամ ընտանի՛ք մը ապրեցնել, բանուորը իր օրավարձով չի կրնար հասնիլ կեանքի բոլոր կենսական պահանջներուն։

Կը բաւէ այցելութիւն մը տալ Փարիզի կարգ մը արուարձանները,— ուր հայրենակիցներ փայտաշէն հիւղակներ վարձելով կ՚ապրին,— գաղափար կազմելու համար տիրող անլուր թշուառութեան մասին։ Հոն մէկ սենեակի մէջ — յաճախ աղտոտ— 4-5 հոգի միասին կը բնակին,— այր, կին, երախայ։ Այդ սենեակը միաժամանակ թէ՛ ննջարան է, թէ՛ խոհանոց եւ թէ՛ հիւրանոց։ Օդ չկայ։ Արեւը ներս չի թափանցեր սենեակէն։ Դեռ չենք յիշեր ուրիշ պարագաներ, որոնք նոյնքան կ՚ազդեն մարդկային առողջութեան վրայ։ Վաստակը կարճ է։ Հետեւաբար եւ մնունդը անբաւարար։ Մարդիկ կէս-կուշտ կէս-անօթի կը պառկին, արշալոյսին հետ հեւ ի հեւ գործարան վազելու համար։

Ահա թէ ո՛ւր է չարիքին մէկ արմատը։

Ժամանակին հրատարակեցինք տեղեկագիր մը՝ գրի առնուած երկու հայ բժիշկներու կողմէ, որ թոքախտի ծլումին և տարածման իբրեւ պատճառ ցոյց կու տար՝ գաղթականութիւնը. խրճիթը, զրկանքը, խմանութիւնը, ապառողջ պայմաններն ու ծայրայեղ յոգնութիւնը։ Մէկ խօսքով այն վիճակը զոր կը ներկայացնէ այսօր Ֆրանսայի, մասնաւորապէս Փարիզի հայութեան որոշ մէկ մասը։

Ո՞վ հետաքրքրուեցաւ գաղթականները աւելի առողջապահական պայմաններու մէջ բնակեցնելու մասին։ Բացի բարեսիրտ տիկնոջ մը՝ ո՞ր մեծահարուստ կազմակերպութիւնը միտքէն անցուց ներկայանալի բնակարաններ տրամադրել անճար գաղթականներուն։ Օրինակ, Բարեգործականը ո՛ր եւ է ատեն խորհեցա՞ւ իր գրասենեակի չորս պատերէն դուրս ելլել՝ շուրջի թշուառութիւնը դիտելու եւ դարման տանելու համար։

Վերոյիշեալ տեղեկագիրը կը թելադրէ թոքախտի դէմ կանխարգելիչ պայքար մղելու համար մէկ մէկ բուժարան բանալ երեք մեծ կեդրոններու՝ Փարիզի, Լիոնի եւ Մարսէյլի մէջ՝ խնամքանչիւրին համար տարեկան 30.000 ֆրանք տրամադրելով։ Ասկէ զատ հայ թոքախտաւորները ֆրանսական առաքինարանները ընդունել տալու համար որոշ ծախքեր պիտի ըլլան։ Տեղեկագիրը՝ 300,000 ֆրանքի ընդհանուր գրամագլուխ մը կը նախատեսէ պայքարելու համար ընկերային այս մեծ աղէտին դէմ.

Բարեմիտ է առաջարկը եւ երբ չարիքը կայ, անշուշտ օգտակար է միջոցներ ձեռք առնել զայն խափանելու համար։

Սակայն ատով չի փրկուիր այս երիտասարդութիւնը. հըրեն ծագելէն յետոյ երբեմն կարելի է մարել զայն, բայց ո՛րքան ալ շուտ մարես, դարձեալ հետք մը կը մնայ։ Լականը հըրեն արգիլելն է։

Պարագան նոյնն է թոքախտին համար ալ։

Երբ հայ գաղթականը լաւ բնակարանի մէջ ապրի, լաւ սնունդ ստանայ, չպառող ու չհիւծող աշխատանք ունենայ, այն ատեն չարը ինքնին կը մարի։

Այն ատեն փոխանակ 1000էն 20ի, ինչպէս է հիմա, Ֆրանսայի մէջ 1000էն 5 հայ թոքախտաւոր անգամ չենք ունենար։

Ատոր ճարն է որ պէտք է գտնենք։

Կիսամիջոցները ո՛չ մէկ ատեն կրնան հիմնական դարման ըլլալ։

Երիտասարդութիւնը այս ահաւոր ախտին ճիրաններէն ազատելը պարտականութիւն մըն է՝ գերիվեր ամէն նկատումէ։ Միւս կողմէ սակայն հայ գաղթականն ալ պէտք չէ ամէն բան վերէն սպասէ։ Վաղուան մտատանջութիւնը յաճախ անտեղի խնայողութիւններ կը պարտադրէ։ Հայրենիքի մաքուր օդով սնած ու մեծցած հայ գիւղացին միանգամընդմիշտ պէտք է գիտնայ թէ Ֆրանսայի օդը ձեռնտու չէ խրճիթներու մէջ խճողուած ապրելու եւ չոր ու ցամաք ուտելու։

Խնայեցէ՛ք ձեր աւելորդ ծախքերը, բայց հոգ տարէք ձեր սնունդին ու բնակարանին։

Օդ ու արեւ։ Ահա՛ ինչ որ պէտք է ձեզի։

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Հայրենիք դիտել կու տայ իր փետր. 26 ի խմբագրականին մէջ.

— «Հակառակ ամէն կողմէ բարձրացած աղմուկին՝ ցարդ կարելի չեղաւ կասեցնել արտագաղթի տարերային հոսանքը Սուրիայէն դէպի հարաւային Ամերիկա։

Խուճապային համեմատութիւններ ստացած այս արտագաղթին գլխաւոր պատճառները երկուք են.—

Առաջին՝ Թրքական գործակալներու, Թրքասէր Արաբներու եւ նոյնիսկ Թուրքերէ ազդուած Հայերու կողմէ սիստեմատիկ կերպով Սուրիոյ հայութեան կը ներշնչուի այն վախը, թէ իր կեանքը այդ երկրի մէջ վտանգուած է, որովհետեւ վաղ թէ ուշ Սուրիա ալ իբր թէ պիտի ենթարկուի Կիլիկիոյ տխուր բախտին։ Այդ վախը զօրացնելու կոչուած են չէթէական խումբերու յարձակումները եւ Թրքասէր արաբական թերթերու սպառնալիքները։

Երկրորդ՝ Սուրիոյ Հայերու ներքին երկպառակութիւնները բորբոքուած, խորացած են այժմ աւելի քան ուրէ ատեն. այնպէս որ, փոխանակ միացեալ ուժերով ինքնապաշտպանութեան մասին խորհելու եւ իրենց ապագան ապահովել ջանալու, անոնք իրարու մէջ կ՚ուտին, իրենց առաջնորդները սպաննելու առջեւ իսկ կանգ չեն առներ, գիրար կը զրպարտեն օտարին առջեւ, եւ թշնամիին ձեռքը զէնք կու տան իրենց դէմ, մէկ խօսքով՝ իրենց յիմարական ներքին կռիւներով կը ջլատեն իրենց առանց այն ալ տկար ուժերը։

Մեր մամուլի պարտականութիւնն է ամէն կերպով ջանալ փարատելու Սուրիոյ հայութիւնը արտագաղթի մղող վախերը՝ ցոյց տալով, որ այդ վախերը անհիմն են եւ չար դիտաւորութեամբ յարուցուած են մեր թշնամիներու կողմէ՝ հայ տարրը Սուրիայէն դուրս քշելու նպատակով։ Իսկ մեր ազգային կեդրոնական մարմինները պարտաւոր են քիչ մը աւելի հետաքրքրուիլ Սուրիոյ հայութեան վիճակով եւ գործ դնել իրենց տրամադրութեան տակ եղած միջոցները, արտագաղթի առաջքն առնելու համար։

Դժբախտաբար, Սուրիոյ մեր գաղութը այսօր հիւանդ վիճակի մը մէջ է եւ առանց դրսի օգնութեան հազիւ թէ կարենայ ազատիլ իրեն սպառնացող քայքայման վտանգէն ...»

ԶՕՐ ՆՈՊԻԼԷ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Զօր. Նոպիլէ, Իտալիա ռեկաւոր օդանաւի հրամանատարը, հրաժարեցաւ զօրավարի իր աստիճանէն եւ օդանաւորդութեան ծիւղին մէջ ունեցած պաշտօնէն։ Կ՚ըսուի թէ քննութեանց հետեւանքով պահանջուեցաւ իրմէ այս հրաժարականը տալ։ Այսպէս կը խաւարի աստղը զօր. Նոպիլէի որ իբրեւ ազգային հերոս փառքի գագաթնակէտին հասած էր 1926ին, երբ Ամունտսէնի հետ առաջին ճամբորդութիւնը կատարեց դէպի Հիւս. Բեւեռ։

ԼԻ ՊԱՅՊԸԼ, որ Ֆլորիտայի մէջ ինքնաշարժով մը կը փորձէր կոտրել Անգլիացի հազարապետ Սիկրէյվի հաստատած արագութեան մրցանիշը, մեռաւ՝ ինքնաշարժը շրջած ըլլալով։ Մօտը գտնուող լուսանկարիչ մը մէջքէն երկուքի բաժնուեցաւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԹԵՐԹԵՐՈՒՆ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պէյրութ հրատարակուող Լա Սիրի ֆրանսերէն օրաթերթը մարտ 3ի թիւին մէջ ամփոփումներ կու տայ՝ Չլրունիի սպանութեան առթիւ Յառաջի եւ Յուսաբերի գրած խմբագրականներէն։

Նոյն թերթը մարտ 5ի թիւին մէջ կը հրատարակէ նամակ մը որուն մէջ կ՚ըսուի.

— «Հրապարակաւ կը հարցնենք թէ ի՛նչ իրաւունքով եւ մինչեւ ե՞րբ ձերբակալուած պիտի մնան բազմաթիւ մտաւորականներ։ Լիբանանի մէջ ձերբակալութեանց մասին կայ օրէնք մը, որ կը ճշդէ կանխարգելիչ բանտարկութեան պայմանաժամը։

Կարելի՞ բան է որ 30 երեւելիներ միացած ըլլան՝ միայն մէկ հոգի սպաննել տալու համար։

Ինչպէս բոլոր պարկեշտ մարդերը, մե՛նք ալ կը դատապարտենք մահափորձը, ո՛վ որ ըլլայ հեղինակը։ Բայց միւս կողմէ Արդարութենէն կը պահանջենք փութացնել ձերբակալուածներու խնդրին քննութիւնը»։

Իսկ Լա Սիրիի մարտ 6ի թիւին մէջ յօդուածագիր մը հետեւեալը կը գրէ.

«Չլտէրեան կատաղի համայնավար մըն էր, որ ֆրանսական կառավարութեան դէմ աշխատած է՝ արաբ եւ հայ խեղճ մարդոց տգիտութիւնը շահագործելով։ Կը յիշէք անշուշտ թէ անիկա Հալէպէն վտարուած էր իբրեւ բոլշեւիկ գործիչ։ Կուսակցութիւնը որուն կը պատկանէր՝ կազմալուծուած եւ փոքրիկ խմբակցութեան մը վերածուած է։

Բոլշեւիկները դրամի ուժով կ՚անբարոյացնեն գաղթականներու մէջէն մարդիկ եւ զանոնք կը մղեն սպանութիւններ եւ ստորնութիւններ գործելու՝ ընդհանուր խառնաշփոթութենէն օգտուելու համար։ Հնչակեան կուսակցութիւնը պատմութեան մէջ ծանօթ է իբրեւ կուսակցութիւն մը, որուն անդամները շարունակ իրար կը սպաննեն. փաստերը չեն պակսիր։ Իրենց վարիչներէն քանիները սպաննուած են կուսակցութեան անդամներուն կողմէ։ Կասկած չկայ որ Չլտէրեան սպաննուած է անոնցմէ մէկուն կողմէ՝ դրամի կամ այլ պատճառով մը։

Ձեր էջերը պահեցէք աւելի օգտակար յօդուածներու համար, մինչեւ որ արդարութիւնը իր խօսքն ըսէ։ Բացարձակապէս պէտք է պահպանել համակրութիւնը երկու դժբախտ ժողովուրդներու միջեւ, որպէսզի չարամիտ մարդիկ առիթէն չօգտուին։ Մեծ ցաւ կը զգանք կարդալով յօդուածները արաբական թերթերուն, որոնք մոռցած ըլլալ կը թուին հիւրամեծարութեան ազնիւ զգացումը՝ ա՛յնքան փառայեղ արաբ ցեղին մէջ։ Հայերը երախտագէտ եւ խաղաղ հիւրեր են, եւ եթէ կան կարգ մը թշուառականներ՝ անբարոյացած չքաւորութենէ՝ յանցանքը մերը չէ անշուշտ։

Ժամանակ է որ մեր արաբ եղբայրները հասկնան թէ Հայերը պէտք չէ մոռնան ա՛յնքան խեղճօրէն, եւ թէ պատճառ մը չկայ որ ապագային անոնք իրարու հակառակ ըլլան։ Տառապանքը աւելի կը միացնէ քան ուրախութիւնը, եւ Հայերն ու Սուրիացիները միացած են տառապանքներու ամէնէն ազնիւին՝ ազատութեան համար։ Մենք չէ որ պիտի նախանձէինք այն ազատութեան, զոր կը վայելեն մեր արաբ եղբայրները, մանաւանդ որ անոնք չեն մերժած մեզի անկիւն մը՝ իրենց արեւին տակ։ Մե՞նք է որ պիտի ուզէինք խանգարել Սուրիոյ ժողովուրդին վերականգնումի խաղաղ աշխատանքը»։

Յօդուածագիրը վերջացնելով կ՚ըսէ թէ յանցաւորներն են մութին մէջ պահուըտած չարամիտ անձեր, որոնք գէշութիւն կ՚ուզեն թէ Հայերուն եւ թէ Սուրիացիներուն եւ կը հրաւիրէ արաբ թերթերը արմատախիլ ընելու աշխատիլ բոլշեւիսմը՝ աղբիւր ամէն չարեաց։

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼԻ ԴԷՄ ?

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Պոլիս, 13 մարտ.— «Ճիւմհուրիյէթ» թուրքերէն թերթը կը գրէ թէ Մուսթաֆա Քէմալի կեանքին դէմ ծրագրուած դաւադրութիւն մը երեւան հանուեցաւ։ Ձերբակալուեցաւ ազնուական ծագումով Թրքուհի մը, որ խոստովանեցաւ թէ ինք կազմակերպած էր այդ դաւադրութիւնը՝ մեղսակցութեամբ երկու Թուրքերու եւ երկու Հայերու։

Այս կինը աւելէ առաջ բանտարկուած էր՝ նման ամբաստանութեամբ մը։

Երկու Հայերը ձերբակալուեցան. սակայն երկու Թուրքերը յաջողեցան սահմանագլուխն անցնիլ։ Անոնցմէ մէկը ձերբակալուեցաւ Ռումանիոյ մէջ։

ԽՄԲ.— Այս հեռագրին բովանդակութենէն կը հասկցուի թէ դաւադրութիւնը նոր չէ, այլ Քատրիէ հանըմի խնդիրն է, որ կ՚արծարծուի դարձեալ։ Ձերբակալուած երկու Հայերն ալ պիտի ըլլան Յօքթ. Արապեանն ու Ատամնաբոյժ Հօշեանը։

Հայ մը անհետացած

Հալէպի Թուրքերէն «Ցօղրու եօլ» թերթը իր 27 փետր.ի թիւով կը գրէ.— Լիբանանի Պէքքիա գիւղաքաղաքէն Պէյրութի կառավարութեան հաղորդուած է թէ՝ Հնչակեան կուսակցութեան անդամ Յակոբ Կարապետ Թիւթիւնճեան անուն մէկը հինգ օրէ ի վեր անհետացած է։ Ցեղեալին ընտանիքը կը կարծէ թէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՔԱՐՈԶՆԵՐ

Նախորդ քարոզով փաստեցինք թէ ծոմը աւելի՛ կեանքի պարտադրութիւն է եւ խնայողական, քան թէ կրօնական։

Վաղը «Հրեղէն Սիւն» կրնայ փաստել թէ ան՝ ոչ թէ կեանքի՝ այլ Աւետարանի պարտադրութիւն է եւ հետեւաբար կրօնական։

Կրնայ ըլլալ։ Ճշմարտութիւնը թէեւ մերկ է ամէն տեղ (եւ այդ պատճառաւ իսկ տգեղ), բայց մէկ չէ որեւէ տեղ։ Մարդէ մարդ կը տարբերի։ Աչքի եւ ճաշակի խնդիր։

Այս չէ՞ կեանքի ամէնէն բարդ եւ անլոյծ հարցը։ Ինչ որ մէկը կը հաստատէ եւ կ՚ընդունի, միւսը կը հերքէ եւ կը դրժէ։ Բայց ո՛չ ոք պիտի ուրանայ թէ ծոմը՝ իբր գերազանցապէս «պրոլետարական» առաքինութիւն, ամէն բանէ առաջ՝ առողջապահական է։ Մարդկային աղիքները կը մաքրէ, պայմանաւ որ երկար չտեւէ։

Բայց ծոմը ունի նաեւ յատկանշական տարբեր գիծ մը՝

— Առեւտրական

Ամէն մարդ կը շահի՝ ուտելու համար։ Բայց, կան ալ որ կը հրաժարին ուտելէ՝ շահելու համար։

Եւ ո՞վ չպիտի ուզէր քանի մը օր ծոմ բռնել, մէկ անգամէն շահելու համար ինչ որ ուրիշներ չեն շահիր տարիներու տաժանքով։

Ահա՛ թէ ինչպէս։

Դրաւէ մը յետոյ, կը մտնես ապակիէ մասնաւոր խցիկի մը մէջ, անօթութեան մրցանիշը կոտրելու։ Դռները պինդ կը փակուին վրադ, մինչ հետաքրքիրները կարգ կարգ իրար կը հըրմշտկեն քեզ տեսնելու համար, ինչպէս պիտի վազէին տեսնելու մորդակեր վայրենի մը։ Դուն անտարբեր եւ հպարտ՝ կը գոցես բերանդ ու կը բանաս ախորժակդ հեռաւոր պնակներուն, որ խորովածներով, համադամներով ու մրգեղէններով լեցուն, կը պարեն նուաղուն աչքերուդ առջեւ։ Պարզապէս ինքզինքդ կուտես ու երազով կը կշտանաս, եթէ անհաւատ ես։ Իսկ եթէ բարի քրիստոնեայ ես, «քու նախաճաշդ աղօթքն է. եւ ընթրիքդ ալ նոյնը։ Ու կ՚ըմպես բանին անխառնդախ կաթը»։ Այսպէս կ՚ըսէ «Հրեղէն Սիւն»։

Բայց երբ օր մըն ալ քու ապակիէ բանտիդ դռները լայն կը բացուին ու դուն չորցած աղիքներով, մաշած ու հալած, կիսամեռ բայց յաղթական, ափիդ մէջ համբել կուտաս զլաւի գումարը, անշուշտ չես մոռնար Հրեղէն Սիւնը։ Եթէ ծոմելով կորսնցուցիր ծամելու վարժութիւնը, դիմէ նորէն անոր։

Ան քեզ պիտի սորվեցնէ ուտելու բոլոր եղանակները, ինչպէս սորվեցուցեր էր ծոմ բռնելու արհեստը։

Մինչ այդ՝ շարունակէ ծոմ բռնել եթէ ուրիշ կերպ չես կըրնար։

Բայց միշտ ջանա անպատճառ եւ ամէն օր բան մը ուտել։ Հոգ չէ՛, ծեծ կե՛ր, բայց կե՛ր...։

(3) ԽԱՐՏՈՑ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐԳԱՂԹ

Թուրք գաղթականներու զետեղման ընդհ. տնօրէն Հաքքի Մէհմէտ պէյ Պանտրմա մեկնեցաւ։ Տնօրէնը այնտեղ պիտի զբաղի զետեղման գործերով բազմաթիւ գաղթականներու որոնք Պուլկարիայէն պիտի փոխադրուին։

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

(ՉԸՐՉԻԼԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ)

Անգլիոյ ելմտական նախարար Ուինսթըն Չըրչիլ իր նոր հրատարակուած Յիշատակներուն մէջ քանի մը գլուխ կը յատկացնէ մեծ պատերազմի վերջաւորութեան Թուրքիոյ ենթարկուած վիճակին, Իզմիրի գրաւման եւ յարակից դէպքերուն: Կը քաղենք գլխաւոր մասերը.

Պատերազմի ամբողջ չորս տարիներուն, Թուրքիա ոգեւորուած, առաջնորդուած եւ պաշտպանուած էր գերման զինուորական եւ մտաւորական ուժին կողմէ։ Անիկա կովկասի մէջ կռուեցաւ Ռուսիոյ դէմ՝ մերթ յաջող մերթ պարտուած, սակայն իր ամէնէն մեծ Թշնամին եղաւ բրիտանական կայսրութիւնը։ Թուրք բանակին գլխաւոր ուժը խորտակուեցաւ Կէլիպոլուի Թերակղզիին մէջ անգլիական եւ աւստրալիական զինուորներուն կողմէ։ Հակառակ Թրքական կարեւոր յաղթանակներուն, Անգլիացիները Միջագետք արշաւեցին եւ առանց կանգ առնելու յառաջացան մինչեւ Տիգրիսի Լորէնս ապստամբեցուց անապատի Արաբները եւ անոնց գլուխն անցաւ։ Ալէնպի քառորդ միլիոննոց անգլեւՀնդկական բանակով մը գրաւեց Պաղեստինը եւ Սուրիա մտաւ։ Թէեւ Ֆրանսացիները կը վարէին Սելանիկի ճակատը եւ ֆրանսացի զօրավար մը կը գտնուէր արեւմուտքէն դէպի Պոլիս յառաջացող բանակին գլուխը, Զինադադարին Թուրքերու համոզումն այն էր որ Անգլիան էր զիրենք խորտակողը։ Ցարական չկայ որ Մեծ Պատերազմին սպաննուած Թուրքերու երեք քառորդը իրենց անգլիական կայսրութեան գնդակներէն եւ սուիններէն։

Երբ Հինտէնպուրկի Գիծը եւ Գերմանիա խորտակուեցան, ամբողջ Թրքական գիմագրութիւնը քայքայուեցաւ։ Թուրքիա՝ ծունկի եկած՝ աչքերը վեր առաւ եւ սփոփանքով տեսաւ թէ իր յաղթականները Անգլիացիներն էին։

«Մեծ սխալ մը գործեցինք, ճախորդ ընտրութիւն կատարեցինք, Էնվէրն ու Թալէաթն էին որ ատոր բռնադատեցին մեզ, բայց անոնք հիմա փախած են։ Անկեղծօրէն կը ցաւինք պատահածին համար։ Ի՞նչպէս կրնայինք գուշակել թէ Միացեալ Նահանգները պատերազմ պիտի յայտարարէին Գերմանիոյ դէմ, կամ թէ Անգլիա զինուորական առաջնակարգ պետութիւն մը պիտի դառնար։ Այսպիսի հրաշալիքները մարդկային նախատեսութենէ վեր են։ Ո՛չ ոք կրնայ մեղադրել մեզ՝ որ այսպէս խաբուած ենք։ Բնականաբար պատիժի արժանի ենք, Թող մեզի պատժէ մեր հին բարեկամ Անգլիան։»

Այսպէս էր Թուրքիոյ տրամադրութիւնը 2-3 ամիս յետոյ Մուտրոսի Զինադադարէն, որ 1918 Հոկտ. 30ին վերջ տուաւ Մեծ Պատերազմին՝ Արեւելքի մէջ։

*
* *

Այսպիսի կացութեան մը մէջ լայն, յստակ եւ ամէն բանէ առաջ արագ որոշումներ պէտք էին։ Այս տեսակ Թուրքէն միացած բայց դիւրաբորբոք ժողովուրդներուն մօտ յաղթութեան իւրաքանչիւր օր վտանգով ծանրաբեռնուած էր։ Արդէն երկու ամսուան յապաղում մը եղած էր եւ այս անհուն տարածութեան վրայ, որ երբեմն օրրանը եղած էր հին հարստութեանց եւ քաղաքակրթութեանց եւ ուր այժմ լեցուած էին վայրագ ու մոլեռանդ ժողովուրդներ՝ լայնօրէն զինուած, ամէն մարդ կը հարցնէր՝ «Ի՞նչ պատահեցաւ եւ ի՞նչ պէտք է ընենք։ Սակայն փարիզ հաւաքուած յաղթական քաղաքագէտները պատասխան չէին տար անոնց...։ Անոնք պէտք է համաձայնէին իրարու հետ։ Անոնք պէտք է բացատրէին Ամերիկայի թէ, ըստ իրենց, ի՞նչ կը պատահէր Եւրոպայի մէջ։ Անոնք պէտք է նկատի առնէին Ֆրանսայի այն ահռելի պահանջները թէ՝ անգամ մը որ իր բանակները Հռենոս հասնին՝ երբեք ետ չպիտի քաշուին։ Անոնք պէտք է գտնէին ու գտապարտէին գերմանիան եւ իրենց բանակները պատնէշի վրայ պահէին՝ բանի գործադրել տալու համար իրենց ուզածները։ Եւ այսպէս խառնաշփոթութեան հեղեղ մը պաշարած էր զանոնք։

Նախագահ Ուիլըսն եւ ամերիկեան հաշտութեան պատուիրակութիւնն ու ապայաջոյայնները բոլորն ալ գաղտնի դաշնագիրներու ազդեցութեան տակ էին եւ իրենք զիրենք առաքինի կը նկատէին՝ որ վեր են ատոնցմէ։ Իրապէս ալ Միջին Արեւելքի մէջ անոնք «Միակ անշահախնդիր պետութիւն»ն էին։ Նախագահ Ուիլըսնի եւ Մ. Նահանգներու ազգեցութիւնը ճիշդ պահանջուած նոր տարրն էր՝ կարելի դարձնելու համար լաւ եւ գործնական վերաքննութիւն մը եւ կարգադրութիւն մը։ Ողբերգական է որ Նախագահ Ուիլըսն գործնականին մէջ չկրցաւ մօտէն ըմբռնել իրականութիւնները։ Այսպէս Նախագահ Ուիլըսն ըսաւ որ.—

Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան հիմնական սկզբունքներէն մէկն է կառավարուողներու հաւանութիւնը. Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի պահանջները արժէք չունին իրեն համար՝ եթէ ժողովուրդները չեն փափաքիր։ Ուստի... Ամերիկա կը փափաքի գիտնալ թէ Ֆրանսան հաճելի պիտի ըլլա՞յ Սուրիացիներուն։ Նոյնպէս՝ Անգլիա հաճոյ պիտի ըլլա՞յ Միջագետքի բնակիչներուն։ Ասիկա իր գործը չէր անշուշտ։ Սակայն քանի որ խնդիրը հաշտութեան ժողովին առջեւ բերուած է, զայն լուծելու միակ միջոցն էր հասկնալ այդ շրջաններու բնակչութեան փափաքը։

Ուստի Թելադրեց քննիչ Մարմին մը ղրկել Թուրքիա։ Շատ տրամաբանական էր այս առաջարկը։ Արդարեւ, ներքին քաղաքականութենէն գիտենք թէ՝ երբ խնդիրները կը կնճռոտին եւ վէճեր կը ծագին, սովորական դարմանն է մարմին մը կամ արքայական յանձնաժողով մը կազմել։ Եւ այս դարմանը խիստ յաճախ ազդու է։ Թէեւ խնդիրը չի լուծուիր յանձնաժողովով, թէեւ պատասխանատու նախարարներ հաւանաբար աւելի ձեռնհաս են խնդիրը լուծելու, սակայն շատ մը պարագաներու մէջ երկար պայմանաժամ մը, համբերատար քննութիւն մը եւ այդ առթիւ հրատարակուած կապոյտ տետրակը թոյլ կուտան խնդիրը ներկայացնելու տարբեր եւ նուազ սուր ձեւով մը։ Բնական էր որ Նախագահ Ուիլըսն առաջարկէր այս լուծումը, եւ անխուսափելի էր, որ ուժգնօրէն բաժնուած պետութիւնները ընդունէին զայն։ Ընչուշտ կարելի չէ մեղադրել ո՛չ մէկը ո՛չ միւսը։

*
* *

Սակայն խնդրոյ առարկայ ազգերը չէին կրնար այնքան երկար անորոշ վիճակի մէջ մնալ։ Իրենց կիրքերը աւելի հրահրուեցան՝ երբ տեսան որ արիստոկրատ քննիչ Մարմինը շատ դանդաղ կ'ընթանայ ճշմարտութիւնը փնտռելու համար Միջին Արեւելքի վառօդի մթերանոցներուն մէջէն՝ մէկ ձեռքը յուշատետր մը, միւս ձեռքը վառած գլանիկ մը։

Ամէն մարդ ալ կրնայ հաստատել թէ ո՛րքան գգայուն եւ արդար էր Նախագահ Ուիլըսն եւ թէ իր առաջարկը ո՛րքան լաւ կը յարմարէր Միացեալ Նահանգներու կամ Անգլիոյ մէջ պատահած քաղաքական դժուարութեան մը համար։ Սակայն այն պարագաները եւ այն մթնոլորտը որոնց մէջ տեղի ունեցաւ քննութիւնը, պարզապէս միջոց մը եղան պայթումներ պատրաստելու։ Պետական մարդիկը տագնապի մը պարագային, ինչպէս զօրավարները կամ ծովակալները պատերազմի ատեն, յաճախ բախտորոշ վճիռներ կուտան՝ առանց շատ բան գիտնալու էական խնդիրներու մասին։ Այս բանն ընել դժուար է, բայց ամէն պարագայի լաւագոյն է երբեք վճիռներ չտալ։

Կազմակերպուած, կառքած ժողովուրդի զանգուածներուն մէջ պտըտիլ՝ հարցնելու համար անոնց թէ ի՛նչ կը մտածեն կամ ի՛նչ կ'ուզեն, վէճ ստեղծելու ամէնէն ապահով եւ վստահ միջոցն է։ Երբ մարդ իր չհասկցած եւ զինքը չչահագրգռող գործի մը կը խառնուի, միտքը դիւրաւ կը պաշարուի բարձր եւ ազնուական գաղափարներով. «Ամենք տալէ առաջ բոլոր դէպքերը քննենք։ Գիտնանք թէ ո՛ւր ենք։ Առնենք ժողովուրդին փափաքները»։ Այդ բոլորը ո՛րքան խոհեմ եւ ուղղամիտ կը հնչեն։ Սակայն քննիչ Մարմինը.— որուն մէջ ի վերջոյ միայն Ամերիկան ներկայացուցիչ ունէր — դեռ իր ճամբուն մէկ երրորդը չէր ըրած, երբ գրեթէ բոլոր խնդրոյ առարկայ ժողովուրդները զինեալ ապստամբութեան յայտարարած եւ գրեթէ դաշնակից բոլոր զինուորները իրենց երկիրները դարձած էին։ Այնպէս որ՝ բարեկամ տարրերը հանդարտութեան՝ սպասելով եւ հարցումներ ուղղելով, իսկ հակառակ տարրերը լեցուցին իրենց հրացանները եւ ծրագիրներ կազմեցին։ (I)

ԱԴԼԱՆՏԵԱՆ ՕԴԱՅԻՆ ԽԻԹԵՒԵԿ

Ամերիկեան կարեւոր ընկերութիւն մը ձեռնարկած է կազմակերպելու անդրատլանտեան օդանաւային կանոնաւոր սպասարկութիւն մը, ցեկաւոր օդանաւերով. երթեւեկը կատարող օդանաւերը պիտի փոխադրեն նամակներ եւ ստիպողական ծրարներ։

Ընկերութիւնը շինել պիտի տայ չորս մեծ ցեկաւորներ։ Կը յուսացուի որ ամերիկեան կառավարութիւնը սկիզբները պիտի դիւրացնէ ընկերութեան գործը, անոր կապելով նպաստ մը, մինչեւ որ ձեռնարկը ամուր հիմերու վրայ դրուի եւ կարենայ ճամբորդներու փոխադրութիւնն ալ կազմակերպել։

Կը կարծուի թէ իւրաքանչիւր օդանաւ պիտի կարենայ փոխադրել 25 թոնօ ծանրութիւն թէ արեւելքէն արեւմուտք՝ ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ երկու օր, տարուան մէջ՝ առանց ընդհատման, իսկ վերադարձը պիտի տեւէ չորս օր, Ասորեաններու ճամբով

ԸՄՊԵԼԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Վերջերս Ամերիկայի մէջ յայտարարուած նոր օրէնք մը խիստ պատիժներ կը պարտադրէ անոնց որ դէմ կը գործէին ըմպելիները արգիլող օրէնքին։ Այդ օրէնքին հետեւանքն եղած է ոգելից ըմպելիներու գինին վրայ արտառոց յաւելում մը։

Նոր օրէնքը որ օրինազանցները կը պատժէ 10,000 տոլար տուգանքով եւ 5 տարուան բանտարկութեամբ պատճառ տուած է որ ոգելից ըմպելիներու գինները կրեն եռապատիկ յաւելում մը։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Նոր չէ սկաուտական շարժումը քաղաքակիրթ մարդկութեան համար։ Շուտով քառորդ դարու կեանք մը կը բոլորէ եւ միլիոններու հասնող արիներու հոկայ ու կանոնաւոր բանակներով կը պարծենայ։

Նո՞ր է այդ շարժումը սակայն մեզի համար։ Ու մենք՝ որ 1918ին առաջին անգամ Պոլսոյ մէջ կազմեցինք Հ. Մ. Ը. Միութիւնը, այդ օրերէն սկսեալ, ոչ ուժեր եւ միջոցներ տրամադրեցինք այդ շարժումը ընդգրկելու եւ մեր պատանեկութեան շրջանակներէն ու դպրոցներէն ներս տարածելու, կանոնաւորելու համար։

Սկաուտիզմը, ներկայ ժամանակներու ամենամեծ ու գեղեցիկ շարժումն է, ինչպէս նաեւ գերազանցօրէն համայնիչ, հրապուրիչ եւ դաստիարակիչ նորութիւնը, որ ամենուրեք իր բարեբար դերը կատարած է։ Այսօր բազմաթիւ փաստեր ու հաւաստիքներ կուգան աւելի քան հաստատելու այդ շարժումին բացարձակ տիրապետութիւնը։

Սկաուտիզմը մեր մէջ ծնաւ Վանագնային գեղեցկութեամբ և մխիթարական վիճակ ստացաւ Հանրապետական Հայաստանի սահմաններուն մէջ, Իպ·ւիրի, Պոլսոյ, Եգիպտոսի եւ ուրիշ շըրջաններու հայ կեանքի ամէնէն խանդավառ ձեռնարկներէն եղաւ, գնահատուելով օտար նշանաւոր սկաուտ պետերէն ու բարձրաստիճան զինուորական ու քաղաքական անձերէ։ Շարժումը, որ այնքան մեծ ոգեւորութեամբ եւ արագութեամբ օրէ օր կը զարգանար ու մեծ համեմատութիւններ կ'առնէր, մեաց զարծեց մեր շատ մը վարժարաններէն ներս, պաշտօնական դասերու կարգն անցնելով։ Իզմիրեան չարաբաստիկ աղէտէն ետք, ան ալ անդամահատուեցաւ։

Դժբախտաբար Հ. Մ. Ը. Միութիւնն ալ նոյն աղէտէն թեւակոտոր եւ ցանուցիր, երկար խարխափումներէ վերջ, ի վիճակի չեղաւ իր ուժերը համախմբելու եւ դասաւորելու, ինչպէս նաեւ բոլոր հնարաւոր միջոցները ի գործ դնելով, շարժումին վերածնութեան ազդակը դառնալու համար։

Սկաուտական շարժումը, որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնական նպատակի գլխաւոր մասը կը կազմէ, գրեթէ անտես առնուած է եւ եթէ այսօր Գաղթաններու եւ առհասարակ բոլոր հայ փաղութներու մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերը հազիւ իրենց մէջ կը համրեն 2-300 հայ արիներ, պատճառը այն է, որ այդ մասնաճիւղերն ու Շրջանային Վարչութիւնները ամբողջովին վարակուած են խարբուսիկ ցուցադրութեամբ եւ միայն ֆութպոլի շանդալից յաղթանակներ կազմակերպելով եւ արձանագրելով։

Ու եթէ տեղ տեղ երեւան եկած են փոքրիկ սկաուտական խմբակներ, ատոնց յաջողութիւններն ու պատիւն ալ սակաւաթիւ հայ սկաուտ խմբապետներուն կը պատկանի։

Մինչդեռ՝ բաւարար աշխատանք ու հետայրքրութիւն մը Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերուն կողմէ, կրնար որոշ չափով բարեկարգ վիճակի մը հասցնել այս գործը, նորահաս սերունդը փրկելով այլասերումէ, ձեռմակ ցարդէն։

Սկաուտիզմը ծնունդ կ'առնէ 1893-1894 թուականներէն, երբ Պէյտըն Փաուլ Հուսարներու մէկ խումբին մէջ կը ծառայէր։ Այդ ատեն զօրավարը պատերազմող զինուորներու մէջ կը նկատէ խաղաղութեան ատեն գործնականօրէն մարզուած ըլլալու մեծ թերութիւնը։

Անկէ յետոյ է որ զինուորներու նկարագիրը (առնականութիւնը, ինքնավստահութիւնը, ուղղամտութիւնն ու պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը) կազմելու եւ անոնց բարոյ կարողութիւնները զարգացնելու, նպատակայարմար ձեւով օգտագործելու համար, կը կազմէ յատուկ հրահանգներու իր ժողովածուն։ Յետոյ կամաց կամաց նորանոր փորձերու հիման վրայ ձեռք կ'առնուին աւելի կանոնաւոր եւ օգտակար միջոցներ, որոնց շնորհիւ կը զարգանայ ու իր ներկայ վիճակին կը հասնի շարժումը։

Բնութեան մէջ ապրելու տենչը եւ բնական երեւոյթներու ուսումնասիրութիւնը, նոյնպէս հրապուրիչ է մատաղ սերունդի համար։ Կարեւորը միայն աշխատանքները կազմակերպելու ձեւն է։

Սկաուտիզմի մէջ վարչական ձեւը, ապակեդրոնացման սիստէմն է, նուիրական խօսքը՝ պատուոյ բռնումը, իսկ դաւանանքը՝ իրականօրէն ասպետական օրէնք մը։ Ձեռնարկին նպատակը կատարեալ և անձնազոհ քաղաքացիներու պատրաստութիւնն է։ Սկաուտիզմը, ամէնէն անագնիւ, կոպիտ ու գռեհիկ բարքերու սիրահար երիտասարդութիւնը ազնուացնելու վճռական ու կտրուկ միջոցն է։ Իսկ ձեռնարկին գաղտնիքը եղբայրութեան եւ հաւասարութեան սկզբունքներու ոգին կը մարմնաւորէ։

Սկաուտի խոստումը՝ կարգապահական ամենազօրաւոր միջոցն է, դաւանանքը՝ բոլոր ախտաւոր երեւոյթներէ հրաժարումն ու ձերբազատումը, երդումը՝ «Հաւատայ հանգանակը», տարազն ու պարզ միօրինակ կենցաղը՝ համեստութիւն, ընկերասիրութիւն եւ հաւասարութիւն խորհրդանշող կարեւոր ազդակներն են։

Երբեմն մեծանուն պետական դէմքեր ու ղեկավարներ փորձած են սեփականացնել սկաուտիզմի իրաւունքը, որպէսզի մրցակից ազգեր զայն չյափշտակեն ու գտնուած են մարդիկ ալ, որոնք պնդած են թէ սկաուտիզմը զուտ անգլիական դրոշմ կրելուն համար, հաճելի չպիտի դառնայ ուրիշներուն։ Եւ սակայն, ատեն մը օտար սկաուտներու թիւը բաւական պատկառելի գումար մը երեւան բերած է, որ այժմ համաշխարհային տարողութիւն ունի, իսկ ամէնէն գլխաւորը յառաջ՝ եկած է համաշխարհային եղբայրակցութիւն մը։

«Սկաուտը եղբայր ամէն ուրիշ սկաուտի».— ահա՛ դաւանանքին յօդուածներէն մէկը, որ կը կապէ, սրտակից կը դարձնէ, հարազատ կապերով կը միացնէ հայ սկաուտը անգլիացիին, իտալացին գերմանացիին, ֆրանսացին յոյնին և բոլորը բոլորին։

Մեր մէջ, սակաւաթիւ են, դժբախտաբար, սկաուտիզմի էութիւնն ըմբռնողները եւ ի նըպաստ այդ շարժումին աշխատելու պատրաստակամութիւն երեւան բերողները։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մեր մասնաճիւղերը հազիւ թէ ի վիճակի ըլլան այդ գործը առանձնելու։ Իմ կարծիքով, սխալ չէ Ֆրանսայի մեր սկաուտական խմբակներու Հ. Մ. Ը. Մ.էն անջատուելու ձեռնարկը։ Սկաուտներու ինքնուրոյն և անջատ կազմակերպութիւնը այլեւս անխուսափելի հարց է։

Ամէն տեղ պէտք է կազմակերպել սկաուտական խումբերը եւ զուրգուրալ այդ շարժումին համար։ Հազար ճառ, հազար ազմուկ անկարող են սկաուտիզմի դերը կատարել։

Ճիշտ է, նիւթական միջոցներ կը պակսին, ճիշտ է որ չունինք բաւարար չափով սկաուտ խմբապետներ։ Սակայն երբ նըկատի առնենք սկաուտական մեծ պետի— Պէյտըն Փաուլի այնքան խելացի կերպով կազմակերպած գործին ու ձեռնարկներուն մանրամասնութիւնները, պիտի համոզուինք, որ մենք եւս կարճատեւ բայց անկեղծ ու անձնուէր աշխատանքի շրջան մը բոլորելէ վերջ, պիտի ունենանք մեծ յաջողութիւն։

Արհամարհելի չեն մեր սկաուտական ուժերը որոնք եւրոպական միջավայրի մէջ պատրաստուելու եւ յառաջդիմելու պատեհութիւններ ունին։

Սկաուտական շարժումը ցիրուցան զանգուածներուն մար պէտք է դարձնել խան[illegible] վառութեան գործ մը։ Այսու[illegible] որ երեւան պիտի գան [illegible] հայրենակցական միութիւններ, ազգային մարմինները, քաղաքական կուսակցութիւններ[illegible] հոս է, որ հայ բարերարը [illegible] է համոզուի թէ եկեղեցի մը [illegible] նելէ աւելի նուիրական գործ [illegible] կատարած կ'ըլլայ, եթէ [illegible] քանի մը հարիւր սկաուտներ[illegible] խմբակի մը կամ խումբի [illegible] անհրաժեշտ պահանջները։

Եթէ աշխարհի հզօր պետ[illegible] թիւնները իրենց բազմաթի[illegible] զօրաւոր միջոցներու շար[illegible] մեծ արժէք կուտան եւ [illegible] դոհողութիւններ կ'ընեն [illegible] սկաուտիզմին համար, ապա [illegible] Հայերը շատ ուշ մնացած [illegible] Սակայն, ըլլալ է ուշ քան եր[illegible] կ'ըսէ ժողովրդական առա[illegible]

ԱԶԳ[illegible]

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԸ

Թիւերու լեզուն ամենա[illegible] ճախօս եւ ամէնէն աւելի [illegible] կնալի լեզուն է։

Ինչքան մարդիկ աչ[illegible] ճառերու և տպագրական [illegible] [illegible] թիւնը, բաւական է հրապ[illegible] գնել քանի մը չոր ու [illegible] ապիւականներ, առարկայ[illegible] թիւեր, եւ կեղծիքներն [illegible] մնար։ Անոնք իրականութ[illegible] դուրս կը ցցէ իր կողմնակ[illegible]

Սահման չունի հայ [illegible] [illegible]կներու թափ ած ճիգը, [illegible] չեւ են անոնց ճառերն [illegible] ուածները՝ փառաբանելու [illegible] մար Հայաստանի ու հայ [illegible] վուրցի բարօր վիճակը [illegible] գային իշխանութեան տակ [illegible] ահա քանի մը զամ ան թի[illegible] կոմունիստական [illegible] կարգերէն քար չի մնար [illegible] վրայ։

Եւ թիւերն ալ [illegible] նի հակայեղափոխական[illegible] չէ որ հնարած են, այլ [illegible] գային իշխանութիւնը [illegible] հրատարակողը, իր ամենա[illegible] նաւոր վիճակագիրներէն [illegible] կուն՝ Գ. Գրիգորեանի [illegible]

Գ. Գրիգորեան [illegible] 1926 դեկտեմբերի [illegible] գային մարդահամարի [illegible] գրական տուեալները [illegible] կասի վերաբերող [illegible] Ըստ այդ մարդահամարի[illegible] բողջ Անդրկովկասի մէջ [illegible] նագրուած է, կլոր [illegible] 5,861,000 այր [illegible] բնակչութեան քանակով [illegible] կովկասը Խորհրդային [illegible] թեան մէջ կը բռնէ երր[illegible] դը—Ռուսաստան՝ 100,8[illegible] մարդ, Ուկրայինա՝ 29 [illegible] Ուզբէկիստան՝ 5.3 միլի[illegible] լոռուսիա՝ 5 միլիոն եւ [illegible] մէնիստան՝ 1 միլիոն [illegible] միութեան մէջ 147 միլիո[illegible]

Իր կարգին Անդրկ[illegible] բնակչութիւնը կը բաժն[illegible] տեսեալ ձեւով. Վրաստա[illegible] միլիոն 666 000, կամ [illegible] բնակչութեան հարիւրէ[illegible] Ազրբէջան՝ 2,315,000 [illegible] րիւրին 39.4, եւ Հայա[illegible] 880,000, կամ հարիւրէ[illegible]

Ուրիշ խօսքով, Հայա[illegible] իր բնակչութեամբ Անդր[illegible] սի եօթներորդ մասը մի[illegible] կազմէ, մինչդեռ Վրաստա[illegible] ան քիչ պակաս եւ Ազրբ[illegible] մէկ երրորդէն շատ աւելի[illegible]

Վերյիշենք հողային [illegible] բերութիւնն ալ։

Ազրբէջան՝ 84,679 [illegible] լոմեդր, Վրաստան՝ 68,8[illegible] քիլ., եւ Հայաստան՝ [illegible] քառ. քիլոմեդր։ Հողով [illegible] յաստանը շատ ետ է իր [illegible] ւաններէն։

Նոյն երեւոյթը կը [illegible] նաեւ ամբողջ Անդրկ[illegible] նկատմամբ, ուր առաջին [illegible] կը գրաւեն Վրացիները՝ [illegible] 797,960 հոգի, կամ [illegible] 31, երկրորդ տեղը [illegible] 1 652 768 հոգի, հարիւր[illegible] եւ Հայերը՝ երրորդ տեղը [illegible] 1,332,592 հոգի, հարիւ[illegible]

Մինչդեռ առաջ Հայերը Վրացիներէն աւելի էին:

Համամիութենական տեսակէտով. Վրացիներու 100էն 99ը կ'ապրի Անդրկովկասի մէջ, Թուրքերու՝ 87ը եւ Հայերու՝ 85ը: Այս երեւոյթը կը բացատրուի ոչ միայն այն փաստով, որ առաջ ալ բաւական Հայեր կային Անդրկովկասէն դուրս, այլ եւ անով, որ Հայերը հիմա ալ շարունակ կը գաղթեն Ռուսաստանի ներսերը:

Բացարձակ թիւով, Խորհրդ. Միութեան սահմաններուն մէջ հաշուուած է 1.821.000 Վրացի, 1.766.000 Թուրք եւ 1.567.000 Հայ: Մինչդեռ, մինչեւ 1 յունուար 1916, համաձայն ռուս կառավարութեան տուեալներուն, Խորհրդ. Միութեան ներկայ սահմաններուն մէջ կար շուրջ 2 միլիոն Հայ, որմէ Կովկասի մէջ 1.860.000, մէջը հաշուելով նաեւ Կուբանի ու Թերեքի շրջանները եւ Ստաւրոպոլի եւ Սեւծովեան նահանգները:

Առանձին հանրապետութիւններու ազգային կազմի տեսակէտէն թիւերը նոյնպէս չափազանց բնորոշ են: Այստեղ առաջին կարգին վրայ կը գտնուի Հայաստանը, ուր Հայերը կը կազմեն բնակչութեան հարիւրին 86.4ը, Թուրքերը՝ 8.8, Ռուսերը՝ 2.2 եւն.: Վրաստանի մէջ Վրացիներու համեմատութիւնն է հարիւրին 67.6, Հայերունը՝ 11.6, Թուրքերունը՝ 1.2, Ռուսերունը 3.6: Ազրբէջանի մէջ Թուրքերը հարիւրին 63.4 են, Հայերը՝ 12.4, Ռուսերը՝ 9.7, Վրացիները՝ 0.4:

Հետաքրքրական է նաեւ լեզուի խնդիրը. մայրենի լեզուով կը խօսին Վրացիներու հարիւրին 96.8ը, Թուրքերու՝ 94.3ը, Հայերու՝ 93.3ը: Վրացիներու եւ Թուրքերու մէջ հայերէն խօսող չկայ, մինչդեռ Հայերու հարիւրին 5.6ը կը խօսի վրացերէն, 0.8ը՝ ռուսերէն, 0.2ը՝ թրքերէն եւ 0.1ը՝ ուրիշ լեզուներով:

Ուշագրաւ է որ Վրացիներու հարիւրին 0.2ը միայն կը խօսի ռուսերէն, իսկ Թուրքերու 0.1ը:

Այսպէս, ուրեմն, ամէնէն շատ իրենց մայրենի լեզուն պահած են Վրացիները, յետոյ Թուրքերը եւ ամէնէն վերջը Հայերը:

([illegible]) Վ.

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(«[illegible]» խորհրդ. Թերթերէն)

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Նկատելով որ Երեւանի եւ Էջմիածնի Թանգարաններու ազգագրական բաժինները նոյն գործը կը կատարեն բայց մասնագէտներու պակասին պատճառով չեն կրնար բաւարարել այցելուները, կիթական գործավարութիւնը որոշած է փակել Էջմիածնի Թանգարանի ազգագրական բաժինը եւ բոլոր առարկաները Երեւան փոխադրել:

ԿԻՐԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Մոսկուայի խորհուրդը վաւերացուցած է Հայաստանի մէջ կիրի գործարան մը բանալու մասին մշակուած նախագիծը, որ 106000 րուբլի ծախք կը նախատեսէ:

ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Փետր. 4ին Երեւանի մէջ բացուած է ճարտարագէտներու, գիւղատնտեսներու եւ այլ ճիւղերու մասնագիտական համագումարը: Ներկայ եղած են 39 պատգամաւորներ: Ճարտարագէտ Ջօհրաբեան խօսք առնելով տեղեկութիւններ հաղորդած է վերջին երկու տարուան գործերուն մասին: Իր ըսելով, աշխատանքները բաւարար եղած են ընդհանրապէս: Պէտք է նկատել,— աւելցուցած է — որ մասնագէտները չափազանց թոյլ կերպով կը մասնակցին երկրի տնտեսական կեանքին, ինչպէս երեւան եկաւ Ալլահվերտիի պղնձահանքերու մէջ կատարուած քննութեան առթիւ:

«ՊԷՏՔ Է ՋԱՐԴԵԼ ՔԻԹԸ»

«Խորհրդ. Հայաստան»էն — «Գըզըլ Շաֆաք»ի խմբագրութենէն Թուրք ընկեր մը կը հեռաձայնէ նիւթական գործավարութեան: Անոր կը պատասխանէ քննիչ Գասպարեանը: Թուրք ընկերը ռուսերէն կը խօսի իսկ Գասպարեան, ռուսերէն լաւ գիտնալով հանդերձ, հայերէն կը պատասխանէ: «Գըզըլ Շաֆաք»էն խօսող ընկերը կը խնդրէ ռուսերէն խօսիլ, որովհետեւ ինքը հայերէն չի գիտեր: Գասպարեան կը պատասխանէ. «Ես ռուսերէն չեմ ուզեր պատասխանել»:

Անմիջապէս յետոյ «Խ. Հայաստան»ին կը հեռաձայնեն Գասպարեանին: Երեւան կուգայ որ ան սահուն ռուսերէն կը խօսի: Գասպարեանը կը փորձէ արդարանալ.

«Ես կ'ենթադրէի որ ինծի հետ խօսողը Հայ է, իսկ Հայերու հետ վարժուած եմ հայերէն խօսելու: Ասոր համար, ռուսերէն չպատասխանեցի»:

Ելմտական քննիչին այս վերաբերումը թթու ազգայնամոլութեան արտայայտութիւն մըն է. պէտք է ջարդել ազգայնամոլութեան շովինիզմի քիթը, որքան ալ «փոքր» արտայայտութիւններով երեւան գայ ան:

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Մինչեւ անցեալ տարի, Լենինական չունէր կազմակերպուած պետական թատրոն:

Հայկ. Գեղ. Ուսումնարանը որ կը կազմէ պետական թատրոնի կորիզը: Մոսկուայէն տեղափոխուեցաւ Լենինական եւ իր շուրջ հաւաքելով զանազան երիտասարդ ուժեր ստեղծեց իր սեփական թատրոնը:

Պետական թատրոնի դերասանական կազմը բաղկացած է 40 հոգիէ: Խաղացանկը մեծ մասամբ կազմուած է յեղափոխական թարգմանական կտորներէ: Մինչեւ այժմ բեմադրուած են «Խռովութիւն», «Երեւելեան [illegible]» «Մռնչէ՛ Չինաստան»: Պատրաստուելու վրայ են զանազան կտորներ:

Պետ. Թատրոնը մօտ ատենէն կը կազմակերպէ ողբերգական ուսումնարան մը 50 երիտասարդներու համար, որոնք դասընթացքը աւարտելէ յետոյ, կ'աշխատին թատրոնին մէջ:

ՀԱՅԵՐԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

«Յուսաբեր»ի մէջ Թղթակից մը կը գրէ Հալէպէն.—

«Գաւառներու մէջ ցանցնուած հայութիւնը զրկուած է քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային կեանքէ եւ կ'ապրի կիսամեռ վիճակ մը: «Խաւարի Եփրանններուն մէջ խաղալիք դարձած խելակորոյս մուկի մը կը նմանինք», կ'ըսէր նորեկ Հայ մը: Ամէն վայրկեան ենթակայ ենք ամէն տեսակ պատահականութեան: Վերջին օրերը միշտ գաղտնի գրաւոր ազդարարութիւններ կը տրուէր մեզի, հեռանալու Թուրքիայէն, հակառակ պարագային կը սպառնային սպանել: Ոչ մէկ Հայ կը մտածէ լուրջ ձեռնարկի մը մասին, ան իրաւազուրկ է եւ ենթակայ ամենակեղտոտ Թուրքին իսկ: Քեմալական կառավարութիւնը շատ անաղմուկ, բայց սիստեմատիկ կերպով կը քամէ Թուրքիան Հայերէն: կալուածները աւարի տրուած են, Հայ տուները կը քանդուին, կը ծախուին, հրաշալի մշակուած այգիները փճացած են, — ահա՛ գաւառի հայութեան վիճակը, եկուորին պատմածով:

Թուրքիա գտնուող Հայերու համար, արտասահմանը փակուած աշխարհ մըն է, ընդհանուր հայութեան մասին ան ոչինչ գիտէ, [illegible] եւ մանաւանդ անարժէք: Գաղթելու իղձը բոլորի մէջ տիրապետող է:»

.·. Կեսարիոյ Առաջնորդական փոխանորդ Սերովբէ քահանայ Գուրմաջեան Պոլսոյ Պատրիարքարանին ուղղուած նամակով մը կը յայտնէ թէ կարօտութեանց դարմանման համար Բարեգործականի մօտ կատարուած դիմումներուն մերժումը ցաւ պատճառած է իրեն: Հարկադրեալ դիմում կատարած է Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի: փոխանակ եկեղեցիներ շինելու, կենդանի տաճարները չքանդենք, կ'ըսէ Սերովբէ քահանայ, յիշեցնելով դարձեալ որ կարօտութիւնը մեծ է հոն:

Առաջն. փոխանորդը կը խնդրէ որ օգնութիւնները փութացուին, քանի որ ընիկներու եւ գիւղացի գաղթականներու թշուառութիւնն ու անօթութիւնը կը շարունակէ եւ անկարելի է հասնիլ ամէնուն: Բնութիւնն ալ իր խըստութիւնը կը շարունակէ դեռ սաստիկ ցուրտ եւ սառնամանիք ընելով:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐ. 18Ը ՖՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Ֆոն տ'Օպնայի Շըրջանային կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, կիրակի ժամը 2ին, Դաշնակցութեան ընդարձակ սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ փետր. 18ի տօնակատարութիւնը: Սրահը լեփլեցուն էր երկսեռ բազմութեամբ: Ուրախալի էր, որ այս անգամ հանդիսականներուն մէջ որոշ տեղ մը գրաւած էին թէ հայ կաթոլիկները եւ թէ բողոքականներէն մաս մը, որոնք զարդ անտարբեր կը գտնուէին դէպի նման հանդէսներ եւ ազգային կեանքը:

Նախագահ ընկ. Մ. Շահպազեան բացատրեց փետր. 18ի նշանակութիւնը, որմէ ետք արտասանուեցան աւուր պատշաճի հատընտիր կտորներ: Այդ շրջանի գործարաններուն մէջ աշխատող չափահաս որբուհիներու երգեցիկ խումբը իր մասնակցութեամբ եկաւ գեղեցիկ վայելք մը տալու ներկաներուն: Մէյընդմէջ խըմբերգներէ, մեներգներէ եւ արտասանութիւններէ յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ազգին:

Ընկերը՝ իբրեւ փետրուարեան յեղաշրջումին մասնակցող եւ ականատես, մանրամասն պատմական ըրաւ եւ մի առ մի թուեց բոլշեւիկեան բանակի խաղաղ ներմուծումէն առաջ եղած բանակցութեանց եւ պայմանագրութեանց գլխաւոր կէտերը եւ մանաւանդ բոլշեւիկներու խոստմնազանցութիւնն ու անկէ վերջ ի գործ դրած համիտեան [illegible] գերազանցող գործուած չարիքներն, ու անօրինակ զուլումը, որոնք ընդվզեցուցին հայ ամբողջ ժողովուրդը, նոյնիսկ Ռամկավարները: Ասոնց ղեկավարներէն 8 [illegible] ալ բանտարկուած էր: Ռամկավարները իրենց բոլոր անդամներով նախ փարաքարի մէջ գիրք բռնած էին, ապա Ղամարլու [illegible]

[illegible] կամ անոնց փողոցներուն [illegible] պատրաստ ըլլալ եւ յայտը սեփական ուժին կապել եւ իր բանախօսութիւնը վերջացուց այս խօսքերով. «Ցարիներ առաջ ալ ազատութիւնը ցնորք էր, անիրականանալի երազ մը. 1918 Մայիս 28ը իրականացուց այդ երազը, որ մեր հազարամեայ [illegible] էր: Հայաստանը ունեցաւ իր Հանրապետական կառավարութիւնը եւ այս նուիրական եռագոյնը անոր կենդանի յուշարձանն է: Դաշնակցութիւնը ամէն ատենէ աւելի հզօր է եւ կը հաւատայ որ վաղ թէ ուշ այս եռագոյնը նորէն պիտի ծածանի մայր հայրենիքին մէջ եւ անոր առջեւ դարձեալ ծունկի պիտի գան բոլոր անոնք նոյնիսկ, որոնք այսօր ուրանալ կը փորձեն նոր նուիրականութիւնը»:

Բանախօսութենէն ետք [illegible] քանի մը հարցումներ ուղղեցին որոնց բոլորին ալ փաստացի եւ ջախջախիչ պատասխաններ տուաւ ընկերը:

Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ փորոտան»ով եւ ներկաները ցրուեցան գոհ եւ խանդավառ:

Հանդէսէն յետոյ տեղի ունեցաւ ընկերա-համակրական ժողովը, ուր երիտասարդներու թեկնածութիւնը մանրամասնօրէն քննութեան ենթարկուելով ընդունուեցան մեր շարքերուն մէջ, հրապարակային յուղիչ երդումով մը:

* * * Ֆոն տ'Օպնայի հայութիւնը որ զարդ խաղաղ եւ օրինակելի կեանք մը կ'ապրէր, վերջերս պղտորիլ եւ խռովիլ սկսած է. [illegible] Հնչակ գործիչ Փափազեանը, քանի մը օր առաջ այցելելով Ֆոն տ'Օպնա գրգռիչ խօսքերով թունաւորեց կարգ մը տղաներու միտքերը, փառաբանեց բոլշեւիկեան կարգ ու սարքը եւ յայտարարեց թէ միակ հայկական դրօշակը կարմիր դրօշակն է, մնացած բոլորն ալ «փաչավրա» են: Հնչակներէն մէկուն սենեակը, ուր տեղի ունեցաւ հաւաքոյթը, զարդարուած էր Ս. Տէրունիի մեծադիր նկարով: Ներկաներէն ոմանք լուրջ հարցեր ուղղեցին, որոնց չպատասխանեց Հնչակ գործիչը՝ առարկելով թէ 8-9 ժամուան ճամբու յոգնութեան ենթարկուած է:

Ներկայ մը

ԼՈՒՌ ՑԱՒԵՐ

ԼԻՈՆ. 12 Մարտ.— Ֆրանսահայ գաղութին հարիւրին ութսունը կը բաղկանայ աշխատաւորներէ, որոնք այս կամ այն ծառայութեան մէջ կը բանին, ապաւինելով պատառ մը չոր հաց:

Շատ անգամներ կը լսեմ գանգատներ աշխատաւոր ընկերներէս.

— Ողբա՜լի, հազիւ տարի մը աշխատեցայ այսինչ գործարանը, եւ հիմա ինքզինքս տկար կը զգամ:

Երբ կը հարցաքննես, երեւան կուգայ որ չարաչար եւ սովորականէն աւելի աշխատած են, որպէսզի քիչ մը դրամ հաւաքեն նեղ օրերու համար, բայց փոխարէն թոռմեցուցած են իրենց երիտասարդ կեանքը: Այսպիսիներու թիւը հարիւրներու կը հասնի: Անոնք կը խորհին «Երիտասարդ ենք, ամէն գործի կը դիմանանք. պէտք է ամէնէն դժուար գործերը գործենք, մանաւանդ որ դրամն ալ աւելի է...»

Բայց վայրկեան մըն ալ մեր երիտասարդ հայրենակիցները թող խորհին թէ կեանքն է որ դրամ կրնայ հաւաքել, եւ ոչ թէ դրամն է որ կեանք կուտայ: Այո, կ'ընդունիմ որ մեր կտոր մը չոր հացն իսկ օտարներու քմահաճոյքէն կախուած է, վաղուան անստուգութիւնն է որ մեզ կը ստիպէ այդպէս չարաչար աշխատիլ, բայց առողջութիւնը ամէն բանէ վեր է, մանաւանդ մեր նմաններուն համար որ հազար կրակներու մէջէն ազատուեր ենք:

Կ. Յովակիմեան

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

Ամբողջ աշխարհի մէջ, ինքնաշարժներու մասին վերջերս պատրաստուած վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ հետեւեալ թիւերը:

Ներկայիս, մեքենական կերպով շարժող 30 միլիոն կառքեր կան, այսինքն՝ 63 հոգիի մէկ կառք, նկատի առնելով ամբողջ աշխարհի մարդկութեան մօտաւոր թիւը:

Ամերիկայի մէջ, հինգ հոգիի կ'իյնայ 1 կառք: Մնացեալ երկիրներուն համար, համեմատութիւնն է մէկ կառք՝ 27 հոգիի համար: Ֆրանսայի մէջ՝ 40 հոգիի մէկ կառք:

Ամերիկայի կառքերուն հարիւրին 90ը ամերիկեան արտադրութիւն են: Մնացեալ երկիրներուն մէջ, կառքերուն հարիւրին 42ը դարձեալ ամերիկեան է:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ երկու հազար ինքնաշարժի վարիչներ գործադուլ յայտարարած են: Պահանջելով յաւելում: Մէկ քանի գործատէրեր արդէն ընդունած են 50 առ. հարիւր յաւելում մը: Բայց սէնդիկան որոշած է այն ատեն վերջ տալ գործադուլին երբ լիովին գոհացում տրուի կառավարներու պահանջներուն:

ՃՇՏՈՒՄ.— Ծառայի փետր. 22ի Թիւին մէջ (888), Դամասկոսի Թղթակցութեան կարգին տպագրական սխալով տպուած է. «իրենց առաջին գործը եղաւ փակել տալ Յառաջդիմասիրաց ցուցը»: Պէտք ըլլայ՝ «աշխատիլ փակել տալ», ինչ որ չէ յաջողած արդէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԸՍ ՀԵՂՈՒՆ ՍՐԱՆ ՄԵՐՆ Է

Խըչօ-Պապօ գեղին ծերերէն էր հաստափոր կարճ, լեզուն: Անոր [illegible] ամբողջ գիւղացիք վաղուց սերտած էին. գոռոզ չէր. իր մասին որքան որ ալ հակառակ խօսուէր չէր նեղուէր: Շատեր կը զարմանային իր աշխուժութեանը: Չափազանց հեզահամբոյր, շատ խորհող եւ շատ ալ չարքաշ էր եւ դաշտային գործերու մէջ վարպետ:

Բայց, Խըչօ Պապօն ունէր [illegible] եւ առեղծուածային խօսք մը որ յաճախ կը կրկնէր [illegible] գիւղացիները:

— Ըս հըղուն սրան մերն է. էհ պիտի:

Սովորական յանկերգ մը դարձած էր այս անիմաստ խօսքը:

Ամէն անգամ որ դուրս ելլէր [illegible] վրայ հաւաքուող գեղին ճաշիկներուն կը մօտենար եւ իր խօսքը մէջտեղ կը ձգէր առանց իր երեւոյթը փոխելու: Շատ հեղ գեղին երիտասարդները ականջ կուտային անոր խօսքերուն եւ հետաքրքրութեամբ կը պատմէին իրարու անոր բառերը:

Երբ ջրտուքի երթար եւ իր ճանապարհին հանդիպէր մէկու մը, առաւօտեան բարի լոյսը մաղթելէ վերջ անմիջապէս այդ խօսքը կը կրկնէր՝ մտածումներու մէջ խորասուզուելով եւ [illegible] առած՝

— Հէ՜յ փլլէք աշխարհ. ըս հըղուն սրան մերն է. մեզ պիտի.

Բանգէտի անուն ունէր ան եւ ասոր համար գիւղացիք զայն կէս տեղեր կը կանչէին: Հակառակ իր ծերութեան, մոլի էր [illegible]. բայց աւա՜ղ որ կարդալ գրել շատ լաւ չէր գիտեր, հազիւ կապելով կապկպելով աւետարան կը կարդար: Ժամու արարողութիւնները բոլորն ալ գոց գիտէր. եկեղեցիի սիրահար էր, դեռ ժամուն դուռը չբացուած, հոն կը սպասէր առաւօտ կանուխ: Ժամուն մէջ իրեն համար մասնաւոր տեղ ընտրած էր գրակալին մօտ կեցող դպիրին ետեւը: Եկեղեցիին մէջ մեղմ կը ձայնակցէր թէ դպիրին եւ թէ խորանին առջեւ կանգնող երկայնահասակ եւ սեւ մօրուսաւոր քահանային:

Առաւօտները կանուխ կ'արթննար. հողէ ճրագը կ'առնէր, իրիկուան անթեղուած կրակը փչելով բոց կը հանէր եւ ճրագը կը վառէր, առանց լայն ննջարանի մէջ քնացող տան երկոտասնեակ անդամներու քունը խանգարելու, իր պլպլացող լոյսը ձեռքը առած կ'երթար կենդանիները խնամելու:

Ան սովորութիւն ունէր գործի սկսելէ առաջ, քաշուելու իր մասնաւոր աղօթատեղին՝ Ախոռ Սէքուսին, հողէ ճրագը ճրագկալը դնելէ վերջ:

Պլպլացող լոյսը մինչեւ իր աղօթատեղին հազիւ կը հասնէր, հոն՝ իր ճերմակ գտակը գլուխէն վար առնելով ծնկաչոք աղօթելու կը պատրաստուէր: Նախ շուրջը կը նայէր. կը դիտէր Պօրօ եզը, որ դեռ կը քնանայ. իսկ Սեւօն ալ գլուխը կը ցնցէ եւ կեր ուզելու նշան կուտայ. քիչ մը ետք այդ վիճակին մէջ իր հետաքրքիր աչքերը կը տնկէ ախոռին վերի մութ անկիւնը ուր գոմէշները կապուեր էին: Կը տեսնէ որ անոնք ալ կը քնանան: Այսպէս հանդարտիկ գլուխով լռիկ մնջիկ, ձեռքերը բանալով, եւ աչքերը մրոտած առիքին յառելով կը սկսէր իր մրմնջուն աղօթքին:

Շատ ժամանակ կուտար աղօթքի: Մեծ երկիւղածութեամբ Աստուած պապան փառաբանելէ վերջ, իր ալեխառն գլուխը կը ծածկէր ճերմակ թելով ձեռագործուած գտակով մը. երբեմն ալ բուրդէ շինուած գլխարկ կը գործածէր:

Յետոյ կամացուկ մը կ'իջնէր ախոռ սէքուսիէն, գոհ սրտով կը մաքրէր լայն ախոռը ցախաւելով, կը չորցնէր թրջած տեղերը խուզքի ցանելով, կենդանիներն ալ կը մաքրէր տեսակ մը հաստ թիթեղէ շինուած սանտրաձեւ գործիքով մը, կեր տալէ վերջ մէկ կողմ կը քաշուէր եւ [illegible] մօտ հաստ սիւնին կը կռթնէր, սրտի անհուն ուրախութեամբ կը դիտէր կենդանիներու լաւ ախորժակով կեր ուտելը եւ կը հրճուէր:

Պահ մը հանդիստ կը նստէր հաստ սիւնին կռթնելով կը մխրճուէր մտայլ մտածումներու մէջ.

— «Հէ՜յ, Աստուած պապա, եթէ ըս հըղուն սրան մերն ըլլայ, ի՞նչ պիտի ընենք կամ ո՞ւր պիտի տանք հազար նազերով մեծցուած փափուկ եզներս, չարքաշ կթան կովերս, գոմէշներս, ձին ու էշերս:

Այսպէս խօսելով ինքնիրեն, կը վազէր ու եզներուն ճակատը կը համբուրէր [illegible], ինչպէս նաեւ միւսներունը: Այդ անիծեալ խօսքը կարծես իր շրթներուն կպած ըլլար, շատ ազդած էր իրեն, յաճախ զինքը ցնցելու աստիճան:

Կենդանիները իրենց կերերը լմնցնելէ վերջ, գլուխները կը տնկէին եւ զանազան շարժումներով ջուր խմելու տենչանք կը յայտնէին:

Ու Խըչօ-Պապօն նախապէս եզները քակելու կը վազէր, բակին դուռը կը բանար, յետոյ կը սկսէր քակել կարգաւ. Բաւ էր որ անգամ մը եզները քակուէին, շիփ շիտակ վերի աղբիւր կը վազէին առաւօտեան մթնշաղ արշալոյսին. Ներքեւ ինքն ալ անոնց ետեւէն քալելով, եզներու առաւօտեան բառաչիւններուն հետ կը սկսէր երգել իր ամենօրեայ առաւօտեան պատշաճ երգը —

Փառք Աստուծոյ դեռ առաւօտ
ոչ բարի լոյս
Սաղ սալամաթ եկանք հասանք
աղբիւրփոս:

(1) Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Թիւթիւնճեան քոմիթէճիներու կողմէ սպաննուած է։ Ռուսիկանական քննիչ մը ղրկուած է Պէքֆիա՝ տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարելու համար։

ԽՄԲ.— Այս լուրը արձագանգ գտած չըլլալով սուրիահայ Թերթերուն մէջ, վերապահութեամբ կը հրատարակենք։

Ինչ պիտի ընէ Տրոցկի

ՊՈԼԻՍ 14 մարտ.— Տրոցկի երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի օր Թոքաթլեան պանդոկին մէջ տեսակցութիւններ ունեցաւ փարիզեան փաստաբանի մը հետ, որուն անունը գաղտնի կը պահուի։

Նախկին գործավարը, որ ամբողջովին ածիլած է դէմքը և այդ պատճառով ալ բոլորովին անճանաչելի դարձած է, ներկայիս կ՚աշխատի կարգի դնել գիրք մը, զոր գրած է Մոսկուայի իր հակառակորդներուն դէմ։

Տրոցկի խօսակցութեան մը ընթացքին ըսաւ որ եթէ Գերմանիա մուտքը չարտօնուի, Թուրքիա պիտի մնայ։

Գերման կառավարութիւնը արտօնած է Տրոցկին որ Գերմանիա երթայ դարմանուելու համար։ Երկու բժիշկներ քննած են նախկին գործավարը, որ Գերմանիա պիտի մնկնի մարտի վերջերը։

Փոքրամասնութեանց խնդիրը

Աթէնքէն «Միլլիյէթ»ի ուղղուած թղթակցութեան մը մէջ կ՚ըսուի թէ Փոքրամասնութեանց խնդիրը կը շարունակէ զբաղեցնել Հելլէն քաղաքական շրջանակները։ Այս խնդրոյն մէջ հելլէն հանրային կարծիքը ուշագրաւ կերպով փոխուած է։ Ցայտնի է որ, գերման կառավարութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան դիմելով առաջարկեց վերաքննել Լեհաստանի գերման փոքրամասնութեանց կացութիւնը։ Սակայն Յունաստան ալ Ազգերու Դաշնակցութեան դիմելով յայտնած է թէ Աթէնքի դահլիճը գոհ է փոքրամասնութեանց մասին տրուած որոշումներէն։ «Իսկապէս կան. շատ քաղաքակիրթ կոչուած պետութիւններ, որոնց մէջ ապրող փոքրամասնութեանց վիճակը կը կարծենք թէ պէտք է քննել։»

Հելլէն կառավարութեան կիսապաշտօն թերթը՝ «Մէսաժէ» խօսելով այս խնդրոյն մասին, կը գրէ թէ նախկին օսմ. կայսրութեան մէջ փոքրամասնութեանց երեսէն քանիցս միջամտութիւններ եղան եւ պատերազմներ ծագեցան ու կ՚աւելցնէ թէ այժմու Թուրքիան փրկուած է ատկէ։ Յունաստան չպիտի հաւանի որ պուլկար փոքրամասնութիւնները իր երկրին մէջ անջատ դասակարգ մը կազմեն։ Յետոյ կը շարունակէ.

«Փոքրամասնութեանց խնդրով չշահագրգռուիլ կարելի չէ։ Պոլսոյ մէջ, Պօղչա Ատայի մէջ, Իմրոզի մէջ, Ալպանիոյ մէջ, Երկաթասան կղզիներու մէջ բազմաթիւ Յոյներ կան։ Հելլէն Մակեդոնիոյ Պուլկարներուն կացութիւնը չպիտի փոխուի։ Պուլկարիոյ հետ արդէն փոխանակութեան պայմանագրութիւն մը կնքուած է եւ հելլէն կառավարութիւնը մէկ քանի օրէ ի վեր այս խնդրով կը զբաղի։»

Անցագրի կեղծարարներ Սոֆիայի մէջ

Պոլսոյ «Ազգամ» թերթի տեղեկութեանց համաձայն, Սոֆիայի ոստիկանութիւնը երեւան հանած է կեղծարարներու խմբակ մը, որուն անդամները բոլորն ալ Թուրքիայէն փախած Հայեր են։ Այս խմբակը կեղծ անցագիրներ կուտայ եղեր Թուրքիա մտնել ուզող փախստականներու եւ կասկածելի բարոյականի տէր մարդոց։

Նոյն թերթին համաձայն, կեղծարարները կանոնաւոր կազմակերպութիւններ ունին Պոլսոյ, Աթէնքի եւ ուրիշ բազմաթիւ կեդրոններու մէջ։ Պուլկար ոստիկանութիւնը պէտք եղած միջոցները ձեռք առած եւ կեղծարարներէն ոմանք ձերբակալած է։ Կեղծարարներու տուած անցագրով ո՛չ մէկ անձ կրցած է Թուրքիա մտնել։

∴ Պոլսոյ մէջ, հայ ատամնաբոյժ մը ձերբակալուած է, Ռումանիոյ համար Հայու մը տրուած կեղծ անցագրի մը խնդրով։ Քննութիւն կը կատարուի թէ այս դէպքը կապ ունի՞ Սոֆիայի մէջ կատարուած կեղծարարութեան հետ։

Ի յիշատակ Իզմիրի մետրապոլիտին

Աթէնքի թերթերը կը գրեն թէ Աթէնքի մետրապոլիտին նախագահութեան տակ, յիսուն հոգինոց յանձնախումբ մը կազմուած է։ Իզմիրի ջրաւման միջոցին սպաննուած մետրապոլիտ Խրիսթոմոսի յիշատակը տօնելու համար մայիս 21ին։ Այդ օրը Յունաստանի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի. ներկայ պիտի ըլլան ժողովուրդէն զատ, կառավարական պաշտօնեաները, ուսանողները եւայլն. եւ ճառեր պիտի խօսուին՝ վեր հանելով Խրիսթոմոս մետրապոլիտին ծառայութիւնները «Մեծ Յունաստան»ի իտէալին համար, ու մէկ խօսքով, Հելլէններուն վրէժի զգացումները պիտի հրահրուին, կը գրէ «Ազգամ», որ կ՚աւելցնէ.

«Կը բաւականանանք արձանագրելով այս ընթացքը Հելլէններուն, որոնք ատենը մէկ մը կ՚ըսեն թէ մեզի հետ բարեկամ մնալ կ՚ուզեն...»։

Սպանիոյ ուսանողութեան շարժումը

Նոր հեռագիրներու համաձայն, համալսարանական ուսանողներու ապստամբական շարժումը Մատրիտէն յետոյ ծաւալած է նաեւ Պիլպաօի, Պարչելոնայի, Վալէնցիայի, Վալլատոլիտի, Սանթիակօի եւ Սէվիլլայի վարժարաններուն մէջ։

Մատրիտի մէջ առջի գիշեր՝ մօտ 4.500 ուսանողներ գացին Փուէրթա-տէլ-Սոլ, ուր ներքին նախարարութեան շէնքը հեծելազօրքի պաշտպանութեան տակ առնուած էր։ Ցուցարարները հոն մղուեցան։ Բուռն ընդհարումներ տեղի ունեցան։ Հեծելազօրքը սուիններով յարձակեցաւ ուսանողներուն վրայ, որոնցմէ 10 հոգի սպաննուեցան։ Վիրաւորներու թիւը անհաշուելի է։

Ուսանողները կը յայտարարեն թէ պիտի շարունակեն դասադուլն ու ցոյցերը՝ մինչեւ որ տապալի Փրիմօ տը Րիվէրայի դիկտատորական կառավարութիւնը։ Կ՚ըսեն թէ օրական երկու անգամ ցոյց պիտի կատարեն, մէկը ժամը 13ին, միւսը 20ին։

Պարչելոնայի մէջ աւելի ծանր կռիւներ ծագեցան. հոն ժողովուրդն ալ միացաւ ուսանողներուն։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները՝ այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ՚Իթալի» Քաֆէ Օ Թըլէր տը Լիւնի վերնայարկը։ Օրակարգ՝ Ընտրութիւն նոր Շրջ. Կոմիտէի եւ դասախօսութիւն Ընկ. Կապոնիկ Թանտրճեանի կողմէ։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի մէջ»։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ը ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն-Շամոնի կոմիտէին

Այս Կիրակի ժամը 2ին «Վարուժան ակումբին մէջ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, եւայլն։

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ ԻՐ ԱՌԱՋԻՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 9էՆ ՄԻՆՋԵՒ ԼՈՅՍ

VICTOR HUGOի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

46bis Rue St. Didier, Մէթրօ՝ Trocadero, Victor Hugo եւ Boissière

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. Օր. Զ. ԶԱՌԱՓԵԱՆ (դաշնակ), Ի. ՔԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ (երգ), Ս. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ (պար), Գ. Գ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ (արտասանութիւն), Ն. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ (երգ), Մ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ (երգ), Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն)։

ԹԱՌԻՍՏ ԺՕՐԺ կը նուագէ ամբողջ գիշերը։

Պարերու ղեկավար Պր. Ռաֆայէլ Զարդարեան

ձազ, պիւֆէ եւ անակնկալներ կէս գիշերէն վերջ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Հ. Հ. Պատուիրակութեան գրասենեակը եւ Հայ Գաղթական. Ներու Պաշտօնատունը բաց պիտի ըլլան միայն կէս օրերէ վերջ ժամը 1.30էն 3.30, մինչեւ ցնոր տնօրինութիւն։

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԳԱՂԹ. ՊԱՇՏՕՆԱՏՈՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. փօն տը շէրիւիի ենթակոմիտէին կողմէ կը ներկայացուի «ՋԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ»

Այս Կիրակի ժամը 3ին Րէվէյի յունական Թոխանօ սրահին մէջ

Գ Ի Ն Ե Ր Ը Ս Ո Վ Ո Ր Ա Կ Ա Ն

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Բոլու-Նպչի գիւղի Ուսումնասիրաց Միութեան, ի նպաստ Միութեան գիշերային դպրոցին։

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Rue Chapeի Թատերասրահին (Փօն Թէաթր) մէջ։ Կը ներկայացուի՝

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»

Տոմսերը կը ծախուին Մ. Մարկոսեանի լուսանկարչատունը։

Գ Ի Ն Ե Ր Ը Ս Ո Վ Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Ծանօթ.—Լիոնի մէջ Ապրիլ 6ին «ՍԱՄՍՈՆ և ԴԱԼԻԼԱ»։ Տէսինի մէջ Ապրիլ 1ին «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»։

ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ՝ Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

28 Ապրիլ Կիրակի կէս օրէ վերջ

Պիտի հրաւիրուին բոլոր կազմակերպութիւնները

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Մարսէյլի Գաւ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին 63 Rue République։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Քանի Կայծակ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ընկ. Ճանկէօզեանի սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայրենակց. Միութեան ընդհանուր ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue Belleville։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 Ֆրանսերէն (Գ. Ս. Մ. Դաւիթ Բէգ)։

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայրենակիցներու թէ իր գիրքերու քանակը ճոխացուցած է։ Գիրք ստանալ փափաքողները կրնան դիմել Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 8.30—10.30, 131 Fbg. du Temple. (Belleville).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ„Ի

1929 Մարտի թիւը (3), հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Ինչ են ասում թէերը (խմբագրական), Անզրկովկասի Ազգագրական կազմը (Վ.), Հ. Յ. Դ. Երկրում (Աշոտ-Արծրունի, Արևելեան նահանգները Հրանտ-Սամուէլ), Երեխաները Խորհրդ. Ռուսաստանում (Ա. Աստծ.), Իրենց իսկ բերնով, Զէկիստի ցուցմունքները, Ռոստոմը Պուլկարիոյ մէջ (Գ. Բարսեղեան), Իմ հանդիպումները Ռոստոմի հետ (Ա. Ջամալեան), Արամի մահը (Ալ Ջալալ...)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ս Տ Ա Ց Ա Ն Ք

Լանէմէզան, Կ. Խ.— 50։
Զահլէ, Գ. Թ.— 70։
Սէն Ռամպէր տ՚Ալպոն, Ա. Տ.— 35 ֆրանք։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կէմէրէկի Հայր. Միութեան կողմէ։ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Cercle Catholiqueի սրահին մէջ, 1 Rue Cloitres։ Կը ներկայացուի

«ՊԱՏՈՒՈՅ ԳՈՂ»Ը
և ԵՐԿՈՒ ԾԱՅՐԱՅԵՂՆԵՐ զաւեշտ

Գիները 5 եւ 3 ֆրանք

ԼԻՈՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴ. ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հրապարակ հանած է անդամագրութեան նոր քարտեր։ Կը հրաւիրուին հայրենակիցները ստանալու համար իրենց քարտերը։ Պայմանաժամը լրացած եւ չվերադարձուած գիրքերու համար, օրական պիտի գանձուի 25 սանթիմ տուգանք։

Գրադարանը բաց է Բշ., Դշ., Եշ. եւ Ուր. երեկոները ժամը 7-9։ Դիմել՝ գրապահ ընկերներ Գ. Սահաթճեանի եւ Ա. Գարօնէի, 202, Rue Boileau, Lyon.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ուրֆացի Գրիգոր Արսլանեան, հօր անունը՝ Յովհաննէս, մօր անունը՝ Ովսաննա։ Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Հալէպ։ Իմացնել իր եղբօր՝ M. Arslanianի, 29Rue de Choisy. Alfortville. Seine.

— Յարութիւն Լէֆթերեան որ կը գտնուի Auxerreի յիմարանոցը, կը փնտռէ իր ընկերները Առաքել Թափալեան (Զաթցի), Երուանդ Նազըճեան (Կեսարացի), Գրիգոր Գնաճեան (Պալըքէսիրցի)։ Հասցէ՝ H. Lefterian 4, Av. de Paris, Auxerre, Yonne.

— Տիկ. Մարիցա Պաստաքեան, կը փնտռէ իր եղբայրը Իզմիրցի Տախտակ Կարապետ Պաղտասարեան, որ 1925ին կը գտնուէր Տիմաթիքա Յունաստան։ Իմացնել՝ Hagop Boudakianի, Restaurant Nicomitia, Maison Neuve CHARVIEU (Isère) France։ Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

ՄԱԽՈՒ Է Գուլվար Լափէ (Մարսէյլ, 20 թիւ. Մընիւիզիէի խանութը իր ամբողջ կազմածներով (ելեքտրական նոր մեքենաներով), խլահանջել հարկին կրնալ առանց մեքենաներու ալ տալ։ Խանութը ամէն գործի յարմարութիւն ունի։ Փափաքողները դիմեն Գ. Գալուստ Սարգիսեանի 31 Րիւ Գերնար տը Պուա, Մարսէյլ, ամէնուն ծանօթ Գառը։

Մէկ տարի ձրի ... ուած սափրիչի խանութէ ... ՄԷԿ ՏԱՐԻ ԱՌԱՆՑ ՎԱՐՁՔԻ ... ժուլիէն-Գօմոն 21 թիւ (Մարսէյլ) ... լաւ առիթ մը։ Հետաքրքրուողները դիմեն խանութին ... Պ. Ղուկաս Կարապետեանի ... ին հասցէին։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 16 ՄԱՐՏ 1929

16 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 907 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՇՏՊԱՆԵ՛ՆՔ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

Այս իրիկուն իր անդրանիկ պարահանդէսը կուտայ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղը՝ «Մանուկներու Պաշտպանութիւն»

Ինչպէս անունէն ալ կ'երեւի, հանրային այս Նորաստեղծ կազմակերպութեան Փարիզի մասնաճիւղը իր վրայ առած է մանուկներու պաշտպանութեան հոգը։

Օտար երկինքներու տակ աչք բացած, օտար միջավայրի մէջ մեծնալու դատապարտուած մատաղ սերունդին պաշտպանութիւնը նոյնքան — նոյն իսկ քանի մը աստիճան աւելի — նուիրական գործ եւ հրամայական պահանջ է, որքան հիւծախտաւոր երիտասարդութեան փրկութիւնը։

Մանաւանդ Փարիզի մէջ 1էն 12 տարեկան երախաները բախտին ձգուած են. չկայ ոեւէ բարեսիրական հանրային մարմին, որ իր մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձնէ Նոր ծլող սերունդը։

Քանի՛ քանի՛ մայրեր կան, որ ստիպուած են առտուն մութին ֆրանսական «Մսուր» մը յանձնել իրենց կաթնկեր հոգեհատորները՝ իրիկուան մութին — գործարանէ վերադարձին — անոնք գրկած իրենց խրճիթը տանելու համար կրկին՛ո՞վ չափեց այն անհաւոր թշուառութիւնը, որուն ենթարկուած են ծննդաբեր քաւոր կիները՝ ծուարած փարիզեան պանդոկներու մութ սենեակներուն եւ արուարձանի ցեխոտ ու աղտոտ խրճիթներուն մէջ։

Փարիզը ունի իր բարեսիրական «ազնուական» մէկէ աւելի մարմինները զանազան անուններով եւ նպատակներով. Աղքատախնամ, Տիկնանց Միութիւն՝ Որբերու, Կարմիր Խաչի եւ Ուսանողական ճիւղերով եւլն.։ Սակայն ասոնք շատ զէշ կազմակերպած են նպաստաբաշխութեան գործը. այնպէս որ իրական աղքատէն աւելի արհեստով աղքատն ու մուրացիկն է որ կ'օգտուի։

Այս կազմակերպութիւններէն ո՞րը խելք բրաւ մարմին մը, նոյնիսկ պաշտօնեայ մը ղրկել այն պանդոկներն ու հիւղակները, ուր հայ թշուառութիւնը բոյն է դրած իր բոլոր արհաւիրքներով։ Ո՞վ պատրաստեց ցանկը իրական թշուառին ու կարօտին։ Ամէն ինչ բախտին ձգուած է։ Եւ պարկեշտ ու պատուաւոր աղքատը կը տուայտի անձայն՝ ստորնացնող եւ արժանապատուութիւնը վիրաւորող դիմումներ չկատարելու համար։

Եւ յետոյ այս կազմակերպութիւններէն ո՛չ մէկը — բացի Տիկնանցէն որ որբեր կը պահէ եւ քանի մը շաբաթէ ի վեր մանուկները պատուաստելու գովելի նախաձեռնութիւնն ստանձնած է — կը հետաքրքրուի մանուկներու պաշտպանութեան գործով։ Տարիներէ ի վեր չկրցան մէկ հատիկ մանկապարտէզ անգամ բանալ՝ մայրենի լեզուն սորվեցնելու համար մատաղ սերունդին։ Ո՛չ մէկը իրեն պարտականութիւն կը սեպէ նման ձեռնարկ մը։ Բոլորն ալ հանդարտ սիրտով եւ կատարեալ «ազգասիրութեամբ» կը դիտեն հայ մանուկներու ապազգայնացումը։

Արեւմտեան Եւրոպայի Հայ Կարմիր Խաչը մեզի կը Ներկայանայ Նոր Նշանաբանով մը՝ Մանուկներու Պաշտպանութիւն։

Իր Նպատակն է՝

1 — Ունենալ բժշկական կայաններ հայաշատ թաղերու եւ արուարձաններու մէջ, ուր պիտի խնամուին մինչեւ 12 տարեկան մանուկներ՝ կարօտ մանուկներուն հայթայթել տաք հագուստներ, եւայլն։ Մայրերուն առողջապահական խորհուրդներ տալ՝ բժշկական դասընթացքներ կազմակերպելով։

2 — Բանալ հայերէնի դասընթացքներ հայաշատ կեդրոններու մէջ, ձրի դասեր տալու համար հայ երկսեռ մանուկներու։

3 — Ամառնային արձակուրդի ղրկել կարօտ մանուկները։

Բացի այս գլխաւոր նպատակներէն, Մանուկներու Պաշտպանութեան ձգտող այս կազմակերպութիւնը պիտի աջակցի բժշկա-առողջապահական գրքոյկներու եւ հանդէսներու տարածման ժողովուրդին մէջ։ Ցարաբերութեան մէջ պիտի մտնէ հայ բժշկական ընկերութիւններու հետ՝ որպէս զի դիւրութիւններ ստեղծէ հայ աղքատ հիւանդները հայ բժիշկներու ձեռքով դարմանել տալու համար։

Ինչպէս կը տեսնուի, Նորակազմ Կարմիր Խաչը կը ձգտի իր ամբողջ ջանքերը կեդրոնացնել Նորահաս հայ սերունդի փրկութեան գործին։

Այս Նպատակներու իրագործումին համար անհրաժեշտ են նիւթական լայն միջոցներ։ Ինչպէս Փարիզի միւս բարեսիրական կազմակերպութիւնները, Եւրոպահայ Կարմիր Խաչն ալ իր եկամուտներու գլխաւոր աղբիւրը կը յուսայ տարեկան մեծ պարահանդէսէ մը։ Անհրաժեշտ է սակայն ուրիշ միջոցներ ալ ստեղծել՝ ժողովրդական օժանդակութիւնը աւելի արդիւնաւոր դարձնելու համար։

Այն իրողութիւնը թէ արդէն ձեռնարկներ եղած են՝ տեղական ֆրանսական Նման կազմակերպութեանց օժանդակութիւնն ալ ձեռք բերելու. մասամբ կը թեթեւցնէ բեռը։

Մանուկներու Պաշտպանութեան գործը դրուած ըլլալով կարող ձեռքերու մէջ, մենք կը սպասենք որ Փարիզի մասնաճիւղը իրականացնէ իր առաջադրած նպատակները։ Այն ժողովրդականութիւնը, զոր քիչ ժամանակի մէջ գտած է այս նոր կազմակերպութիւնը ֆրանսահայ գաղութին մէջ, երաշխիք մըն է գործին յաջողութեան։

Կը մնայ ձեռք-ձեռքի տալ՝ եւ ուժեղ կազմակերպութիւնով գործի լծուիլ։

Որովհետեւ վաղուան սերունդին ապագան է որ պիտի կերտուի։

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՄԷԿ ՄԱՅՐ»–ԷՆ ՅԵՏՈՅ «ԱՇԽԷԹԱՊԵՏ»

Արեւ, *Եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, ջղագրգռուելով՝ իրեն դէմ արձակուած սլաքներէն, ահա թէ ի՛նչ նոր գիւտ կը յղանայ (4 մարտ).*

— «Մենք այսօր ալ, վաղն ալ — մենք եւ մեր կուսակցութիւնը — կրնանք ծակատաբաց կանգնիլ մեր ժողովուրդին առջեւ եւ ըսել. «Երբեք մեր շահը չփնտռեցինք քեզի խօսելու եւ քու ծակատագրովդ զբաղելու ատեն. միշտ վախցանք քեզի վնասելէ՝ որովհետեւ այնքա՜ն վնասուած էիր արդէն օտարներէն եւ քեզի փրկել ուզող, հաբիւր անգամ քեզ փրկած քուկիններէ՛դ՝ *անոնցմէ՛*. Մեր անհատական եւ կուսակցական եսը մէկդի դրինք միշտ՝ ծար մը փնտռելու համար քու ցաւիդ, նոյն իսկ *անոնց* հետ, որպէսզի թէ՛ բոլոր պզտիկ ուժերը միացած ըլլան մեծ, իսկայական գործին համար եւ թէ *անոնք* մինակնին նոր փորձանք մը չբերեն գլխուդ: Մեր անկեղծութեան մէջ՝ երբեմն չենք քաշուիր նաեւ — մենք ոմանք չենք քաշուիր — ուրանալու մենք զմեզ. եւ տեսնելով որ մեր բոլոր ըրածը ուրիշ բան չէ բայց եթէ ամէն կողմէ դատապարտուող կարասին մէկ-երկու ծակերը միայն խցել, տեսնելով որ դուն ինքդ, ժողովո՛ւրդ, ձգեր ես ինքզինքդ հոսանքին եւ անգիտակցաբար, անզգալաբար դէպի կործանում կ'երթաս, կը փնտռենք նոր, արտասովոր, անկարելի՛ միջոց մը՝ քեզի օգնելու եւ դարաւոր աւանդը փտումէ ազատելու համար: *Անկարելի միջոց* այսօրուան համար. ուրիշ տեղ, իրաւ է թէ ուրիշ պայմաններով, կարելի եղած է ան սակայն. ո՞վ գիտէ թէ երբ քու միտքդ ալ վարժուի անոր, երբ քեզմէ շատերը համոզուին թէ *այս ճամբան չկայ՝* ան չի կրնար մեզի ալ ծառայել, քանի որ միւս բոլոր բնական միջոցները սնանկացեր են ու արդիւնք չեն տար՝ *անոնց* յամառութեան եւ քու թուլութեանդ պատճառաւ: Գէ՞շ կ'ըլլէր եթէ, դո՛ւն որ հազիւ *աշխէթ* մըն ես հիմա, կամքովդ հպատակէիր *աշխէթապետի* մը. ըլլէիր ինչ որ խոշոր իտալիան կ'ըլլէ, ինչ որ քու նախնիքդ ալ ըրած են, եւ ըրա՛ծ են բոլոր ժողովուրդները իրենց պատմութեան դժնդակ. բախտորոշ շրջաններուն ...:»:»

Պ. ՎԱՆՑԵԱՆ ԵՏ ԿԱՆՉՈՒԱԾ

Ազգաբարի առած տեղեկութեանց համաձայն, Անդրկովկասի Պոլսոյ առեւտրական ներկայացուցիչ Պ. Վանցեան ետ կանչուած է եւ շուտով պիտի մեկնի Թիֆլիս։

Կ'ըսուի թէ այլեւս չպիտի վերադառնայ, որովհետեւ ծրագիր կայ ջնջելու Անդրկովկասի առեւտրական ներկայացուցչութիւնը:

Ետ կանչուած է նաեւ Ուքրանիոյ առեւտրական ներկայացուցիչը, միեւնոյն պատճառով:

ՎԱՐՁԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, վարձակալութեան նոր օրէնքին գործադրութիւնը յետաձգուեցաւ երեք ամիս եւս, քանի որ հնարաւոր չէր զայն քուէարկել մարտ 31էն առաջ: Այս որոշումը սրուեցաւ երէկ առաւօտ երեսփ. ժողովին կողմէ: Հետեւաբար հին օրէնքը պիտի շարունակէ գործադրուիլ մինչեւ յառաջիկայ յուլիս 1:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՏՐՈՑԿԻԻ ՀԵՏ

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ մարտ 13 թուով.— *Այսօր կէսօրէն վերջ, 40 վայրկեանի չափ խօսակցութիւն մը ունեցայ Լ. Տրոցկիի հետ Բերա՝ Թոքաթլեան պանդոկի իր սենեակին մէջ։ Տրոցկի խօսեցաւ ֆրանսերէն — իր անգլիերէնը կը կաղայ — եւ տուաւ այն տպաւորութիւնը թէ առողջութիւնը լաւ է, թէ ֆիզիքապէս եւ թէ մտաւորապէս։*

Տրոցկի նախ կատակով հարցուց թէ պիտի արտօնուի՞ Անգլիա մտնել՝ Բրիտանական Թանգարանին մէջ շարունակելու համար տարիներէ ի վեր ընդհատուած իր գիտական աշխատանքները։ Առանց պատասխանի սպասելու, ըսաւ թէ «Թայմզ»ը եւ խորհրդային յեղափոխականները, ինչպէս ինք, այնքան հեռու են իրարմէ՝ որքան հիւսիսային բեւեռը հարաւայինէն։ Ցայտնեց թէ խորհրդային հողէն աքսորուած էր հակառակ իր կամքին եւ թէ ո եւ է փափաք չէր յայտնած Թուրքիա գալու։ Միակ երկիրը ուր կ'ուզէր երթալ եւ դեռ կ'ուզէ՝ Գերմանիան է։ Պերլինէն պատասխանի կը սպասէ, ու մինչ այն՝ տուն մը կը փնտռէ Պոլսոյ մէջ։

Պատասխանելով այն հարցումիս թէ ճի՞շդ է որ հրաժարած է քաղաքական ամէն գործունէութենէ եւ այս իմաստով յանձնառութիւն տուած Թուրք կառավարութեան, Տրոցկի ըսաւ թէ ինք անձնապէս ոչ եւ է կերպով չի հետաքրքրուիր թրքական գործերով, սակայն ուրիշ ուղղութեամբ պիտի շարունակէ իր գործերը անցեալին մէջ եղածին պէս — այսինքն պիտի հետեւի դէպքերուն եւ պիտի ջանայ ազդել անոնց վրայ։ Ցիշեց թէ Ռուսիոյ մէջ իր աքսորի շրջանին հետեւեցաւ ընթացիկ դէպքերուն եւ կանոնաւոր կերպով կարդաց աշխարհի բոլոր թերթերը, թէեւ Թուրքեստան գտնուած ատեն շատ ուշ կը հասնէին անոնք իրեն։

Տրոցկի կը նախատեսէ Աշխատաւորական կուսակցութեան յաղթանակը Անգլիոյ յառաջիկայ խորհրդարանային ընտրութեանց մէջ, սակայն կ'ըսէ թէ բոլշեւիկները տարբերութիւն մը չեն դներ Պալտուինի եւ Մաքտոնըլտի միջեւ։ Երկուքն ալ քաղաքականնոյն տեսակէտն ունին, կ'ըսէ։ Լոյտ Ճորճի անունը չյիշեց։ Գալով անգլօ-ռուս քաղաքական յարաբերութեանց, շեշտեց թէ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումը արգելք չէ. եղած Գ. Միջազգայինի նպատակներուն։ Աւելցուց թէ Գ. Միջազգայինի գործակալները չեն կրնար անգլիական հող մտնել, սակայն անգլիահպատակներ, մանաւանդ Հնդիկներ կրնան միշտ Մոսկուա երթալ եւ համայնավար վարդապետութիւններ սորվիլ։ Գոհացուցիչ պատասխան չկրցաւ տալ այն հարցումիս թէ ի՞նչպէս ո եւ է անգլ. կառավարութիւն կրնար յարաբերութիւն ունենալ խորհրդային կառավարութեան հետ, երբ այս վերջինը անկախ չէ եւ կը գտնուի Գ. Միջազգայինի ազդեցութեան տակ։ Տրոցկի ընդունեց Գ. Միջազգայինի ուժը։ Ըսաւ թէ Ռուսիա կ'ուզէ Անգլիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերսկսիլ, առանց սակայն ո եւ է նուաստացուցիչ պայմանի։ Կարճ խօսեցաւ Չինաստանի եւ Աֆղանիստանի մէջ Անգլիոյ վերջին քաղաքականութեան մասին եւ ըսաւ թէ անգլ. կառավարութիւնը պահպանողական քաղաքականութեան կը հետեւի այդ երկու երկիրներուն մէջ՝ անգլ. շահերը պաշտպանելու համար։ Խորհրդային Ռուսիա համայնավարական քաղաքականութեան կը հետեւի՝ ռուսական շահերը պաշտպանելու համար։

Այս խօսակցութենէն այն տպաւորութիւնը կրեցի թէ Տրոցկի կը մնայ ջերմեռանդ համայնավար մը եւ ուղղամիտ հետեւորդ խորհրդային դրութեան։ Մէկ անգամ միայն ակնարկեց Ստալինի, ըսելով որ անիկա «տասնել կամ նուազ» կը կառավարէ այժմ Ռուսիան։ Տրոցկիի ապագան կախում ունի ա՛յնքան շատ անակնկալներէ, որ իմաստութիւն չէ գուշակել թէ կրկին իշխանութեան գլուխ պիտի անցնի՞ Ռուսիոյ մէջ. սակայն ստոյգ է թէ կը փափաքի եւ կը յուսայ երթալ Գերմանիա, շփման մէջ ըլլալու համար այնտեղի իր բազմաթիւ ռուս եւ գերման բարեկամներուն հետ։ Անիկա դեռ հաշուի առնուելիք մարդ մըն է։

Քասրիէ համբը եւ երկու Հայերը

Երէկ հրատարակած էինք Պոլսէն հեռագիր մը, որ անորոշ տեղեկութիւններ կուտար Մուսթաֆա Քէմալի դէմ սարքուած մահափորձի մը մասին: *Թայմզի* Պոլսոյ թղթակիցը կը լուսաբանէ հարցը իր հետեւեալ հեռագրով.

— *Քասրիէ համբի գործունէութեան մասին կատարուած երկրորդ քննութեան հետեւանքով հաստատուեցաւ թէ անիկա իրապէս ծրագրած էր սպաննել Ղազի փաշան՝ երկու Հայերու եւ երկու Թուրքերու հետ միասին։ Երկու Հայերն ալ ձերբակալուած են։ Թուրքերէն մէկը, որ Ռումանիա փախած էր, ռումանական իշխանութեանց կողմէ Թուրքերուն յանձնուեցաւ, իսկ միւս Թուրքը ձեռք չէ անցած։*

∴ *Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ Ռամազանը վերջացաւ մարտ 12ի գիշերը եւ Պայրամը սկսաւ։ Այս առթիւ թնդանօթներ արձակուեցան։*

Քառասուն Թուրքեր ձերբակալուած

Պոլսէն անգլիական թերթերուն ուղղուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց քառասուն Թուրքեր, որոնք գլխարկի տեղ կը յամառէին ֆէս դնել։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՔԱՐՈԶՆԵՐ

ԵՐԵՄԻԱԿԱՆ

Պահք բռնել եօթը շաբաթ, սա հաւատքով թէ մեր հայրը տանելի եւ կարելի պիտի դարձնէ այդ վարժութիւնը մեզ համար։

«Հրեղէն Սիւն»

Մենք Հայ ենք եւ Հայը չունինք: Ան սեռաւ մարդու մը պէս որ ապրիլ չէր գիտեր: Մեր երկինքը պարապ է բոլշեւիկեան գանկի պէս եւ ծոմի ու պահքի վարժութեան համար. մենք պէտք չունինք պարապութենէ մը օգնութիւն փնտռելու:

Ի ծնէ եւ ի բնէ մենք ունինք անոնց վարժութիւնը:

Ինչո՞ւ Քրիստոս մեզմէ առաջ եկաւ:

Մենք հիմա. ամէն մէկս մէկ մէկ Քրիստոսներ պիտի ըլլայինք:

Բայց ան Հրեայ էր, ու մեզմէ առաջ վազեց փողփողթայի դափնիներուն եւ երբ կէս ժամ քալելէ յետոյ, լեռն ելաւ ծոմ բռնելու, արդէն կերած էր քառասուն օրուան հաշուով:

Բայց մենք Հայ ենք, բարակ հաշիւ չենք գիտեր:

Ու քառասուն անգամ քառասուն օր քալեցինք մեր լեզուները ծամելով:

Ափ մը խոտ ուզեցինք: Ու բոլոր մարգագետինները չորցուցին:

Կաթիլ մը ջուր խնդրեցինք: Ու բոլոր աղբիւրները ցամքեցուցին:

Ու 40×40 օր, մեր միսերը հալեցան, մեր ոսկորները պարպուեցան:

Մեր ցաւը այնքան մեծ էր, որ Թա՛ Փարիզէն, Ջօպանեան յուզուեցաւ, բողոք կարդաց ու ոտանաւոր գրեց. Նորատունկեան էֆէնտին Պապը Ալին մոռցաւ, իսկ Բիւզանդ Աչքըմեծեան խելքը թռցուց:

Ջարդարուեցանք. 40×40 տեսակ խաչուեցանք, եւ յարութիւն առինք:

Բայց դեռ չենք համբարձած:

Մենք Հայ ենք եւ գալիք 77 պորտերուն համար ծոմ բռնած ենք:

Մենք Հայ ենք ու գիտցանք թէ ով որ չուտեր, կ'ուտուի:

Եւ այնքան չկերանք, որ որդերուն եւ ագռաւներուն կեր եղանք:

Եւ ա՛լ, պիտի ուտենք, պիտի ուտենք այնքան որ մեր 77 պորտերը կուշտ ու կուռ աշխարհ գան:

Բիւզանդի պէս խնդրերուն չպիտի կերցնենք:

Վանքերը գոցած ենք, սուտ-խնդրերու երեսին:

ԽԱՐՏՈՅ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՐԿԱԾ

Երէկ առաւօտ ժամը 5,50ին Փարիզ-Օրլէան գիծին վրայ երկաթուղիի արկած մը պատահեցաւ: Երկու կառախումբեր իրարու բախեցան Փէրրէ-Վօքլիւզի եւ Էփինէ սիւր-Օրժ կայարաններուն միջեւ:

Էթամփէն Փարիզ եկող թիւ 216 կառախումբը Փէրրէ-Վօքլիւզի կայարանին մօտերը կը գտնուէր, երբ ընդհարեցաւ Մոնլիւսոնէն եկող թիւ 65 կառախումբին, որ գիծէն դուրս ելաւ: Պաշտօնեայ մը եւ քանի մը ճամբորդներ վիրաւորուեցան: Մեռնող չկայ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ առջի օր տօնուեցաւ մեծ գիտնական Այնշթայնի ծննդեան 50 ամեակը: Աշխարհիս ամէն կողմերէն բազմաթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ ուղղուեցան:

ԿԱՐՄԻՐ ՔԱՌՍԻՆ ՄԷՋ

Տրոցկիի արտաքսումը Ռուսիայէն՝ դարձաւ այժմէական կը դարձնէ պոլշեւիկեան հարցը, որ երբեք չէր դադրած հետաքրքրելէ մարդկութիւնը՝ իր զանազան շերտերով, — բուրժուան՝ իր դաւերով եւ գործօն ատելութեամբ. համայնավարը՝ իր մոլեռանդ հաւատքով եւ լոկ խօսքի օժանդակութեամբ. իսկ ընկերվարականը՝ իր բարեացակամ... հակառակորդի կասկածներով եւ սպասումով։

Ինչ որ մանաւանդ կուգար աւելի սրելու հետաքրքրութիւնը, արտաքսումի եղանակն էր, ինչպէս նաեւ անոր տուն տուող պատճառները։

Անցեալ յունուարին գումարուած համայնավարներու 15րդ համաժողովը՝ կուսակցութենէն կը վտարէր ընդդիմադիրները, իբրեւ հակայեղափոխական։ Հազ չանցած, մեծ մասը անոնցմէ, որոնց մէջ էր նաեւ Տրոցկի, կ՚աքսորուէր Սիպերիա եւ հեռաւոր վայրեր։

Բացատրութիւնը այս ներքին, զօրեղ պառակտումին՝ կը գտնենք նամակի մը մէջ զոր Տրոցկի իր աքսորավայրէն կը ղրկէր համայնավար կեդր. կոմիտէի նախագահութեան, անցեալ դեկտեմբերի վերջերը։

«Չեմ կրնար իմ գործունէութիւնս իբր հակայեղափոխական ներկայացնելու. սակայն այդ ձիգը կը թափեն այն մարդերը զորս ես կ՚ամբաստանեմ թէ կը քանդեն Մարքսի եւ Լենինի վարդապետութեանց հիմը եւ կը բանաբարեն համաշխարհային յեղափոխութեան պատմական սկզբունքները, հոկտեմբերեան յեղափոխութեան աւանդութիւններն ու դասերը։ Վեց տարիէ ի վեր, Ռուսիա դանդաղ բայց անուրանալի կերպով սահեցաւ դէպի յետաշրջութիւն»։

Ուրիշ յստակ բառերով Տրոցկիի քննադատութիւնը պարսաւ մըն է օրուան քաղաքականութեան եւ անոր ջատագով տարրերուն դէմ, կառավարական ղեկավար տարրին ուղղութիւնը կը դիւրացնէ դրամատիրութեան վերադարձը, իսկ գիւղացիութեան պահանջներուն առջեւ տեղի տալով կը նպաստէ կուլակներու—ունեւոր գիւղացիներու— զօրացման ու կը դաւէ բանուորական յեղափոխութեան։

Սկզբունքի շուրջ բախումներէն անկախաբար, յատկանշականն այն է թէ վէճը դարձած էր Ստալին Տրոցկի մենամարտ մը, ուրկէ Տրոցկի դուրս կ՚ելլէ վիրաւոր, նուաստացած, բայց առաջին առթիւ իսկ վերսկսելու կորովով։

Տրոցկիի պարտութիւնը սակայն, դեռ յաղթանակը չէ Ստալինի։ Իբրեւ Լենինի գլխաւոր աջակիցը եւ հարազատ աւանդապահը, Տրոցկի իր անձին հանդէպ ստեղծած է զօրեղ համակրութիւն՝ բանուորական շարքերու մէջ։ Իսկ իբր կազմակերպիչը կարմիր բանակին, մեծ ազդեցութիւն եւ ժողովրդականութիւն կը վայելէ զօրականներու մէջ։ Ստալին ուրեմն, եթէ յաջողեցաւ երկրէն դուրս վտարել Տրոցկին, ստիպուած է սակայն հաշուի առնել անոր բազմաթիւ համախոհները որ կը խլրտին երկրէն ներս, մանաւանդ բանուորական կեդրոններու մէջ, կազմակերպուած կերպով։

Ասկից զատ, գլխաւոր վտանգը որ կը սպառնայ Ստալինի, իր քաղաքականութեան ու թերեւս ամբողջ պոլշեւիզմի ապագային, ալ հասունցած է։

Պոլշեւիկեան թերթերը լեցուն են «աջ թեքման», «հաշտուողականութեան» դէմ լուտանքներով եւ «շարքերու զտման» հրահանգներով։

Իսկ Ֆրանսայի համայնավարներու պաշտօնաթերթ «Իւմանիթէ», իր մարտ 3ի թիւին մէջ կը հրատարակէ Մոսկուայի համայնավար շրջանին բանաձեւը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ հատուածները։

«Նոր պայքարներու այս շրջանին, համայնավար կուսակցութիւնը (եւայլն) պարտաւոր է կռուիլ տրոցկիական ձգտումներուն դէմ, անողոք կերպով պայքարիլ դէպի աջ պառեհապաշտ հակումներուն եւ հաշտուողականներուն դէմ, գլխաւոր վտանգները՝ ներկայ շրջանին մէջ։

«Գլխաւոր վտանգը սակայն, դէպի աջ յստակօրէն հակումն է, որուն էական յատկանիշն է հրաժարում ճարտարարուեստի զարգացման արագ ընթացքէն, գիւղացիներու հետ իր դաշնակցութեան մէջ՝ բանուոր դասակարգին ղեկավար դիրքէն»։

Որդը ուրեմն կը բանի կարմիր մարմնէն ներս։ Զանազան վտանգներ որոնք լրջօրէն կը սպառնան պոլշեւիկ կեանքին, կան իրենց իսկ խոստովանութեամբ, տեսանելի, զօրեղ եւ այս անգամ գոնէ յօրինուած չեն անուղղայ հակառակորդներու կողմէ։

Բայց տեսնենք թէ ի՞նչ է այդ գլխաւոր վտանգը,— «աջ թեքումը»— որուն դէմ կրակ ու բոց կը ժայթքին։

Պէտք է ընդունիլ թէ բոլորովին աննպաստ պայմաններու տակ էր որ պոլշեւիզմը ծնունդ առաւ եւ բոլորովին կորդ հողի վրայ էր, որ փորձեց արմատ ձգել ու հաստատուիլ։

Ասկից՝ պոլշեւիզմի բարեկամներուն կասկածը անոր ամրացման եւ տեւականութեան հանդէպ եւ հակառակորդներու յոյսը՝ անոր արագ տապալման մասին։

Պոլշեւիզմը տեւեց սակայն, բայց ուրացած ինքզինքը, իր խօսքերէն պահելով լոկ անուն մը։ Ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ, որովհետեւ ան զոհ կ՚երթար հիմնական սխալի մը։

Ընկերվարութեան համար, ընկերային յեղափոխութիւն կարելի է միայն այն երկիրներուն մէջ, որոնք հասած են դրամատիրական եւ ճարտարարուեստական կեդրոնացումի գագաթնակէտին, հոն ուր դասակարգային գիտակցութեան հասած բանուորական բազմութիւնները կը գրաւեն քաղաքական իշխանութիւնը։

Պոլշեւիկներու համար, նախապատրաստական այս պայմանները անհրաժեշտ չեն յեղափոխութեան եւ անոր յաջողութեան, ցնտեսապէս եւ քաղաքակրթապէս ամէնէն յետամնաց երկիրներուն մէջ իսկ, կարելի է դրամապետութիւնը տապալել եւ յեղափոխութիւնը քալեցնել։ Կը բաւէ որ բանուորական փոքրամասնութիւն մը ձեռք անցնէ պետական մեքենան։ Կարեւորն այս է, որմէ յետոյ սակայն, ան պարտաւոր է՝ «իրեն կապել մարդկային զանգուածները՝ յեղափոխականօրէն գոհացնելով անոնց անտեսական էական պէտքերը, յօգուտ անոնց ընչազրկելով կալուածատէրերն ու դրամատէրերը»։

Եւ այսպէս, ընչազուրկ բազմութիւններուն մէջ դաշնակիցներ ապահովելէ յետոյ, իրականացնել համայնավարութիւնը։

Այս է պոլշեւիկեան գործելակերպին մեկնակէտը։

Եղա՞ւ այսպէս Ռէժիմին է 10 տարուան փորձը։

Ընդհ. պատերազմը, Ռուսիոյ մէջ հողը հարթած էր պոլշեւիկեան քայլերուն առջեւ։ Անոնք բանակ մը կ՚ունէին զզուած, բարոյալքուած եւ ամենազուրկ, սիրամերկ եւ անօթի բազմութիւններ՝ պատրաստ ամէն պոռթկումի եւ չափազանցութեան։ Ընդհանուր դժգոհութիւն կառավարութենէն, ընկերային կարգերէն ու կեանքէն։

Ու պոլշեւիզմը քալեց բուռ բուռ յոյս սփռելով ճամբուն վրայ։

Զինուորին խոստացեր էր խաղաղութիւն, գիւղացիին՝ հողերու համայնացում, բանուորին՝ համայնավարութիւն։

Բայց խաղաղութիւնը կազմակերպուեցաւ արտաքին պատերազմի եւ ներքին պայքարի համար։ Ու բուրժուա կարգերուն, հաստատութիւններուն եւ ըմբռնումներուն դէմ թափելէ յետոյ յեղափոխական զինարանին ամէնէն թունոտ ալոքները, պոլշեւիզմը այսօր կը սնուցանէ աշխարհի ամէնէն հզօր բանակներէն մէկը։ Պաշտօնական խոստովանութեամբ իսկ՝ իր պատերազմական պիտանէն է 10 (տասը) միլիառ րուբլի.. Եւ դեռ 1919ին, Տրոցկի կը գրէր.—

«Փորձեցինք մեր ծրագիրը իրականացնել՝ կամաւորներու բանակ մը կազմակերպելով, (եւլն.)։ Բայց տեսանք որ անմտութիւն էր։ Եւ ստիպուած եղանք ստեղծելու կանոնաւոր բանակ մը։ Այո՛, կը խոստովանինք թէ մեր բանակը չի համապատասխաներ մեր սկզբունքներուն. բայց, մեր առջեւ, իշխանութիւնը պահելու ուրիշ միջոց չկար»։ (Իզվեստիա, 28 փետր. 1919.)

Պաշտօնական այս խոստովանութիւնը արձանագրելէ յետոյ, կ՚արժէ առանձնապէս անդրադառնալ հողերու համայնացման զաւեշտին, եւ գործարաններու համայնավարացման ողբերգին։

Իրականութիւնը՝ անհերքելի, հաստատուած պոլշեւիկներու իսկ տուած փաստերով եւ խոստովանութեամբ, այն է թէ այսօր, հաւասարապէս դժգոհ են զինուորը, բանուորն ու գիւղացին. բոլորը իրենց յատուկ տեսակէտներով. իսկ ասկից զատ, գոհ եւ գոնէ ինքն իր մէջ համերաշխ ու խաղաղ չէ պոլշեւիկեան վարիչ տարրը։

(1) ՄԿՐՏԻՉ ՆՐԻՑԵԱՆՑ

ՄԱՐԴԱԿԵՐՊ ԿԱՊԻԿ ՄԸ

Փրոֆ Պուվիէ Ֆրանսայի գիտական Ակադեմիային առջի օրուան նիստին մէջ, զեկուցում մը տուաւ մարդակերպ մեծ կապիկներու վրայ, որոնք կը գտնուին հարաւ. Ամերիկայի մէջ։ Ֆրանսացի երկրաբան մը, Վէնէզուէլայի կոյս անտառներուն մէջ պեղումներ կատարած պահուն, հանդիպած է զոյգ մը կապիկներու 1,50 մեթր հասակով, որոնց գլուխը շատ աւելի նմանութիւն ունէր մարդկային գլխուն հետ, քան ուրիշ տեսակի կապիկներունը։

Եւ որովհետեւ կապիկները կը փորձէին յարձակիլ մարդուն վրայ, ան ստիպուեցաւ սպաննել անոնցմէ մէկը, որ. էգն էր։ Անոր լուսանկարը առնուեցաւ։ Այդ կապիկը անպոչ էր եւ ունէր 32 ակռաներ։ Դէմքը իրօք մարդկային է, եւ հաւանական է որ գիւտը պատճառ դառնայ նոր պրպտումներու հարաւ. Ամերիկայի մէջ։

ԴՈՆԷՑԻ ածխահանքերուն մէջ արկածի մը հետեւանքով մեռան 27 հանքագործներ։

ՀԱՅԱՑ ԿԻՆԵՐԸ

ՄԵՐ ԿԻՆԵՐԸ

Կա՞յ այսքան ուղղուած չըլլայ հայ կնոջ։ Չէ մնացած յօդուածագիր, որ միակողմանի քննադատութեան մը ամբողջ խստութիւնով կշտամբած չըլլայ հայ կինը։ Իսկ զաւեշտագիրները, ամէնէն սրամիտէն սկսեալ վերջին տափակը, կարծած են մեծ ծառայութիւն մատուցած ըլլալ հայ զուարճ գրականութեան, ծաղրելի դարձնելով հայ իգական սեռը։ «Ցզէտ, տձեւ ու անշնորհ է»... եւ դեռ ո՞ր մէկը...

Բայց կ՚երեւի, խոշոր դժբախտութեան մը ցնցումները պէտք էին, հայ կինը բաղդատելու համար օտար կիներուն հետ եւ տեսնելու համար թէ՝ եթէ ան ունի թերութիւններ, զուրկ չէ նաեւ առաւելութիւններէ, որոնք կրնան գոնէ յարգանք պարտադրել իր անձին հանդէպ։

Բոլորը համաձայն են հաստատելու անոր պարկեշտութիւնը։ Բայց ի՞նչ է յանցանքը, եթէ մեր այրերը վարժուած են պարկեշտութիւնը բացատրելու իբրեւ շնորհի պակաս...։

Իրաւ է թէ ան չի գիտեր իր մարմինը մշակել ու շինծու գեղեցկութեամբ մը յախուռ. Բայց գոնէ համեստութիւնն ունի գոհանալու հայ էրիկ մարդով, զոր չուզեր բաղդատութեան դնել օտար այրերուն հետ, հետեւելով իր ազգակից եղբայրներուն մոլի օրինակին եւ ընդդէմ անոր՝ բաղդատութեան մէջ փնտռելով նուաստացման եզրեր...։

«Ցզէտ է» կ՚ըսեն։ Բայց փորձե՞ր են կազմակերպուած ու տեւական ջանքերով փարատել անոր ագիտութիւնը, տալ անոր գոնէ նախնական ամուր կրթութիւն մը։

Այո՛, ագէտ է, եթէ կարելի է ագէտ կոչել մէկը որ ստացած է ցեղին վիճակին համապատասխան կրթութիւն մը։ Բայց քիչը որ տրուած է իրեն, իւրացուցած է։ Մտացի է սակայն, թերեւս քիչ մըն ալ աւելի քան իր ցեղակից այրը։ Հայ երեսփ նախակրթարաններու եւ օտար բարձրագոյն վարժարաններու մէջ, անոր յաջողութիւնները պէտք չէ անտեսել։

Մանաւանդ դիտեցէք զայն տունէն ներս։ Գործունեայ է, խնայող, հոգածու, եւ ամէն տեղ իր էրկան անկեղծ օժանդակն է։ Իսկ ինչ որ անոր գլխաւոր յատկանիշը կը կազմէ, միջավայրին եւ օրուան պահանջներուն յարմարելու իր ընդունակութիւնն է։

Նոր չէ որ հայ կինը տունէն դուրս ալ իր ուժը կը տրամադրէ թեթեւցնելու համար ընտանիքին նիւթական բեռը։ Շատ գիւղերու եւ գիւղաքաղաքներու մէջ, դաշտային աշխատանքներու մեծ մասը կը ծանրանար անոր վրայ։ Ասկից զատ, տնայնագործական կարգ մը արհեստներու մէջ, ան ձեռք ձգած էր նշանակելի ճարտարութիւն։ Շատ տեղերու մէջ, ոստայնանկութիւն, գորգագործութիւն եւ զանազան ձեռագործներ՝ գաղտնիք չունէին անոր համար։

Իսկ վերջին ընդհանուր գաղթականութեան առաջին օրերուն, մինչդեռ հայ էրիկ-մարդը շուարած էր նոր միջավայրերու՝ դժընդակ պայմաններուն առջեւ, հայ կինն էր դարձեալ որ կը ճարտարուէր... եւ կը ջանար կուրծք տալ վերահաս աղքատութեան եւ դառն զրկանքներու սպառնալիքին։ Ինքն էր որ ամէնէն առաջ, առանց վարանելու, քաջութիւնը կ՚ունենար այրերուն զոյգ տալու աշխատանքի ճամբան, գլուխ ծռելով նոր պայմաններուն առջեւ։ Ան կ՚առնէր գործարանի դանդը ու չէր ընկրկեր որեւէ գործի առջեւ, որ իրեն կը տրուէր։ Այսօր, բազմաթիւ են այն կիները որոնք իրենց քրտինքով իսկ, կ՚ապահովեն իրենց ապրուստը, յաճախ չմոռնալով օգնել իրենց կարօտ ազգականներուն ալ։ Չկայ գրեթէ տուն մը ուր ընտանեկան զբաղումներու կողքին, հայ կինը չկատարէ ապրուստի աշխատանք մը։

Ինչո՞վ է ուրեմն որ ետ կը մնայ իր եւրոպացի քոյրերէն եւ ի՞նչն է որ հայ այրը կը մղէ տեսակ մը արհամարհանքով նայելու իր հարազատ քրոջ։

Արդարասէր միտքը պատասխանը պիտի փնտռէր մեր տարաբախտութեան մէջ. մինչ հայ եւ օտար կիներու բաղդատութեան մը եզրակացութիւնը պիտի ըլլար ի նպաստ հայ կնոջ։

Այս մէկ քանի խօսքերը ո՛չ թէ իբրեւ գովեստ, այլ իբրեւ իրականութեան արտայայտիչ՝ պարտաւոր էի ըսել, պարբերաբար անցնելէ առաջ առհասարակ կինը շահագրգռող ընդհանուր հարցերու եւ մասնաւորաբար հայ կնոջ ընկերային դիրքին։

ԱՐԱՔՍԻ ՀՐԱՍՈՒՆ

ԿՆՈՋ ՄԸ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Երկու շաբաթ առաջ, Ֆրանսայի կին փաստաբանները տօնեցին իրենց երէց պաշտօնակցին Տիկ. Ժիլհոնի փաստաբանական գործունէութեան 25րդ տարեդարձը։

Հանրապետութեան հռչակումէն իվեր, բարձրագոյն բոլոր վարժարանները բաց են եղած կիներուն առջեւ։ Բայց կինը՝ միշտ ազատութիւն չէ վայելած ասպարէզի ընտրութեան եւ մանաւանդ կիրարկման մէջ. Նախապաշարումները միշտ ալ փորձած են խափանել անոր ճամբան։ 25 տարիներ առաջ, երբ Տիկ. Ժիլհոն, օրէնսգիտական վկայագիրը առնելէ յետոյ վճռեց մտնել փաստաբանական կաճառին մէջ, ուրախութեամբ չէր որ այր պաշտօնակիցներու կողմէ ընդունուեցաւ իր որոշումը։ Բայց ան, յաջողեցաւ իր կամքը պարտադրել եւ գործել իբր փաստաբան։ Սպայի աղջիկ, բարձրագոյն կրթութեան տիրացած, կորսնցնելէ յետոյ իր ծնողքը ան ստիպուած էր աշխատիլ, հոգալու համար մանաւանդ իր փոքր քոյրերուն ապրուստը։ Անոնցմէ մէկը այսօր կարգուած է եւ զաւակներու տէր. միւսը նոյնպէս օրէնսգէտ, կը դասախօսէ Թուլուզի աղջկանց վարժարանին մէջ։

Փաստաբանական կաճառին մէջ մտնելէ երեք ամիս յետոյ, Տիկին Ժիլհոնի կ՚իյնար պաշտպանել ոճրագործ մը։ Կին մըն էր որ սպաննած էր իր փեսան։ Շնորհիւ իր տաղանդին, ոճրագործ կինը կը դատապարտուէր միայն 18 ամիս բանտարկութեան։

Այս յաջողութիւնը սակայն զինքը չփրկեց այր պաշտօնակիցներու հեգնանքներէն եւ նախանձի խայթերէն։ Անոնցմէ մէկը՝ նոյնիսկ աւելի առաջ գնաց անկրթութեան մէջ եւ դատէն յետոյ կը պնդէր թէ կիները ստեղծուած են խոհարարուհի կամ սիրուհի ըլլալու եւ ոչ թէ փաստաբան ըլլալու համար։

Սկսնակ փաստաբանուհին սակայն չվհատեցաւ, շարունակեց իր ճամբան միշտ յաջողութիւն գտնելով եւ յարգանք պարտադրելով ամէնէն սկեպտիկներուն իսկ. մինչեւ անգամ, ընդհ. պատերազմին, ան յիշատակուեցաւ պատերազմական ատեաններու առջեւ պաշտպանելէ ամբաստանեալներ եւ յաճախ յաջողեցաւ անպարտութեան վճիռ ստանալու ի նպաստ անմեղ զինուորներու։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ո՛չ մտադրութիւնն ու եւ ո՛չ յաւակնութիւնը ձեռ կելու համար ամբողջական ուսումնասիրութեան մը ֆր կան գրական շարժումի Մեր նպատակն է որ ներկայացնել հայ ընթեր գրական նոր արտադրու ները՝ իրենց էական գիծ մէջ միայն, ծանրանալով պարագային՝ երբ հեղ կարկառուն դէմք մըն է երկը գեղարուեստական արժէք կը ներկայացնէ։

ԴԻՆԱՀ ՄԻԱՄԻ (Dinah Հրատ. Larousse) գիրք ՕՐԼԱՆ։

Պ. Մակ Օրլան նոր ֆրանսական գրական մէջ, թէեւ երիտասարդ է։ Ան միշտ եղած է անհ հոգի մը, վերջին ծայր քիր միտք մը, — նոյն անխոնջ թափառական գրականութեամբ փորձ ներկայացնել յանձ գեղեցկութիւնը հեռաւ կին քներու, յուզումի տարօրինակ արկածներ տահած աշխարհի յար րուն մէջ։

Իր վերջին վէպը Միամին, թէեւ իր դրակ ժանրերուն վրայ նոր չունեցներ, գէթ թիւնն ունի գրուած ա՚նպիսի ձեւով մը մատչելի ըլլայ ընթեր լայն խաւի մը, եւ թէ նայ ծայրէն մինչեւ վե հետաքրքրութիւն տակ պահելու իսկ արկածաշրջ։

Միացեալ Նահանգներ գելիչ օրէնքը ոգելից ներու գէմ՝ ստեղծեր օրէն միւսը՝ անընդական թիւն մը։ Բազմաթիւ կեղծիքութիւններ մաքսա թեամբ, եւ ամէն ներքի նիւթերի միջոցներով, նոր ւոր միլիոններ արժող ըմպելի կը ներածէին բու հայրենիքը։ Մակ ճախ հետաքրքրական կը ծանուցանէր թէ տուրը այնքան դիւրին ոչ եւս խաղաղ. ոճիրներ ուամներ, արկածներ Մակ Օրլան իր վէպը տառէ այդ շրջանի ւելցնելով հոն ուրիշ մը, ամերիկեան սև իրենց մինչեւ այժմ նօթ բուռն ատելու սպիտակամորթներուն։

Սեւամորթ Դինա ա՛րքան շնորհալի պար է, նա՛յնքան եւս գեղ խմբապետ մը։ Կ՚ա ուած մը տալ սպիտակ ներուն։ Եւ օգտուելով ըմպելիներու մաքսան նէն՝ հազար ուժէկ խմբ դաւերով դրաւել կուսա նաւ մը վարչին վեր ըմ լից ըմպելիներու սեւ գանոնի թունաւորելէ կին յանձնելու համար բերուն։

Անշուշտ երեւակ հիմքը։ Սակայն հեղին տէ այնպէ՛ս պատմել պէ՛ս տիպարներ վեր ընթերցողը խանդավառութիւն նալ անոնց հանդիպած տեղ մը։

Ոճիր, կին, գինի, ուրիշ նորութիւններ սիր, վէպին իւրաքան մէջ։

ՑԱՐ ՆԻԿՈԼԱ Բ. ԿԱՄ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐ Nicolas II, ou les Peup gles, Հրատ. Bossard ԿՈԼԱ տը ՊԱՒԼՈՎ։

Անոնց համար որ կը քրքրուին եւ կ՚ուզեն յոյսին բերել ռուսական հուրքը, Նիկոլա Պաւլով շահեկանութենէ զուրկ նաւանդ որ կարգ մը ներու մէջ հեղինակը կեղծ կը թուի, եւ թէ տումները զոյց նալ իսկական հիմք չի պահեր իր հիացում

Բ.ին հանդէպ, կը ներկայացնէ գոյացին խիստ համակրական գոյ... տակ, եւ որպէս գոհ՝ իր ներու տակ, եւ որպէս զոհ՝ իր չարչարանքներուն, որոնք չարուչուրջիններուն, որոնք չարաչար խաբուած էին գինքը, ծածուկ կամ խեղամիտ իբրեւ ընկերով իրականութիւն։

Կարելի է։

Բայց հոն ուր կը սխալի, իր ըմբռնել չուզելն է հոգեկան կացութիւնը ա՛յն միլիոնատէր խեղճերուն, որոնք կը հեծէին ժամանակին մտրակին տակ։ Բնական էր որ անոնք տրամաբանելու ժամանակ չունենային բռնակալ ոտներու տակ, չկարենային որոշել թէ՝ ո՞ւսկից կուգար հարուածը, ո՞վ էր իսկական հեղինակը իրենց դժբախտութեանց։

Նիկոլա Պաւլովի գիրքը ռուսական ճախճախուտի մէջ նետուած քարի մը կը նմանի։ Եթէ անով ճախճախուտը չի սրբուիր, գէթ կրնայ ժամանակներու որոշ ծառայութիւն ընծայել։

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Յուսաբերի Պէյրութի թղթակիցը կը գրէ.

Բանտարկութիւններու վրայէն մօտ քառասուն օր անցած է մինչ բանտարկեալներու վիճակը դէպի լաւը քայլ մը առաջացած չէ։ Բոլոր դիմումները՝ հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Արսէնիոսի «քննութիւնները չեն լրացած» բանով՝ ետ կը մղէ։ Իրաւական ճամբով կատարուած դիմումներուն եւ աղերսագիրներուն «թուղթերը թարգմանուելու վրայ են» կը պատասխանէ, որով ոչ մէկ այժմ ի վիճակի է իր գործին միջամտելու։ Պ. հարցաքննիչը առժամեայ բանտարկութեան հրամանը ստորագրած ըլլալուն, անյուշ դժուարին կացութեան մը առջեւ կը գտնուի՝ ներկայիս բոլորն ալ անմեղ հռչակելու։ Վըստահ ենք թէ Պ. Արսէնիոսը լաւ համոզուած է, որ բանտարկեալներու մէջ ոչ թէ ոճրագործը, այլ անոր հետ ամէնէն հեռաւոր առնչութիւն ունեցող անձ մը չի գտնուիր։ Ոճիրն ու ոճրագործը այնքան են ծ... բանտարկեալներէն, որքան երկինքը երկրէն։ Ոստիկանութիւնը ջղայնացած կացութեան մատնուած է, ոճրագործը չգտնելուն պատճառով։ Եւ շատ բնական է ջղայնանալուն, բայց ոչ թէ ձերբակալուածներուն մեղքին շնորհիւ, այլ որովհետեւ կարգ մը խառնակիչ տարրեր ոստիկանութեան անմիջական ազդութեամբ հակառակ ուղղութեամբ առաջնորդուած են։

Եթէ ոստիկանութիւնը առաջին վայրկեանին երկու-երեք ուղղութեամբ կատարէր իր փնտռտուքը, վստահ ենք թէ ոճրագործը արդէն գտնուած կ՚ըլլար։ Այս կէտը չհասկցան և հասկնալ ալ չեն ուզեր։ Ուրեմն

Թող հանդիստ ընեն բանտի «գօվուշ»ներուն մէջ երեսուն ընտանիքի տէր հայրեր։ Հարկաւ Տէրը կը կամենայ եւ օր մը առաջ կ՚ըլլան, մինչեւ որ թշուառութիւնը իր վերջին աւերներն ալ գործէ։ «Ազգակոչ» խմբագիր Պ. Հայկ Պալեան, որ ոստիկանութեան քովի սենեակի մը մէջ հսկողութեան տակ էր, կեդրոնական բանտ դրկուած է։ Ինչ կ՚անցնի խեղճերուն շուրջը, ոչ ոք կ՚իմանայ, միայն այսչափը գիտենք, որ եռանդուն աշխատանքի մէջ քանի մը չէզոք անպատիւներ, իրենց համար լաւագոյն առիթը ընտրած են անտէր բանտարկեալներու հասցէին առանձին-առանձին «րափօր»ներ տալ ոստիկանութեան, աւելի կասկածի ենթարկելու եւ դժուարացնելու իրենց ինչպէս աշխատող մարդոց եւ մարմիններուն աշխատանքները։

Բոլորի բերնին մէջ կարծես շաղախուած է «Թուղթերը կը թարգմանուին, հազիւ 10 օրէն կը լմնան», 10 օրը կ՚անցնի՝ «հազիւ 15 օրէն», եւ այսպէս արդէն 40 օր եղաւ եւ հաւանաբար քառասունը ութսուն ըլլայ եւ չենք գիտեր ուր պիտի հասնի ասոր ծայրը։ Առաջին օրէն հայ պաշտօնեայ մը վարձեցին, որը ծանօթ էր իր լաւ վարքով (?)։ Յիշեալը Ֆրանսերէն քիչ գիտէ, իսկ հայերէնը գրեթէ բնաւ չի գիտեր։ Վերջապէս ստիպուեցան ճամբու դնել այդ խեղճուկը։ 15-20 օր յետոյ։ Հարցաքննիչ դատաւորը անմիջապէս նորէն այդ ատոր հայերու թելադրութեամբ պաշտօնի կը կանչէ տէր եւ տիկին Կապրաշները։

Այս վերջինի մասին ալ պէտք չկայ աւելի երկար խօսիլ, որովհետեւ ոչ թէ Պէյրութի հայութիւնը, այլ արտասահմանի հայութիւնն ալ մօտաւորապէս գիտ ակ է իր անցեալին եւ ներկային։

Զ. Ե Ռ. Մ. ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Շաբաթ գիշեր տեղի ունեցաւ Զ. Ե. Ռ. Մ. թէյասեղանը ի պատիւ Տօքթ. Ուտրիսի, իր Փարիզ այցելութեան առթիւ։

Երեկոյթը բացուեցաւ «Յառաջ նահատակներով», որմէ վերջ Միութեան կողմէ բարի գալուստի մաղթանքներ եղան։ Ցարգելի հիւրը խօսք առնելով, ծանրացաւ նոր սերունդի կազմակերպման ու երիտասարդ ուժերու գործակցութեան անհրաժեշտութեան վրայ։ Հիացումով խօսեցաւ հայ ծխական արարողութեանց գեղեցկութեան վրայ, միանգամայն բարեկարգման ու արդիականացման մասին իր կարծիքն յայտնելով։

Կեդր. Վարչութենէն Հ. Խանէտանեան տեղեկագիր մը կարդաց Միութեան քառամեայ կեանքին ու գործունէութեան մասին ու ծանրացաւ Սուրիայէն Ֆրանսա ներգաղթող եւ Ֆրանս. Որբապաշտպան Կոմիտէի կողմէ ագարակները տեղաւորուող

1000 որբերու անհաղորդակից վիճակին մասին ու ըսաւ.

— «Նկատելով որ Ֆրանսա ներգաղթող Որբերու Պաշտպան Կոմիտէի փոխ-նախագահը եւ քարտուղարը հայեր են, անոնք լաւագոյն եւ բարեխիղճ գործ մը կատարած պիտի ըլլան՝ երբ անոնց բոլորին հասցէները մեզի տրամադրեն, որպէսզի կարենանք մեր ղրկած գրքերով եւ թերթերով անոնց մէջ տարածել ընթերցասիրութեան ճաշակը։ Վերջին պահուն մամուլին մէջ երեւցած կոչի մը հետեւելով այդ որբերը որոշ վայրեր պիտի կեդրոնացուին։ Այս պարագան մեծ ուրախութիւն կը պատճառէ մեզի։»

Սիրայօժար մասնակցութիւն բերած էին Պ. Մ. Մամիկոնեան (երգ), Պ. Ե. Սանտրոսեան (ջութակ) եւ Օր. Ս. Շահպազ (դաշնակ), երգելով ու նուագելով առանձին եւ ընկերակցաբար։

Մթնոլորտը չափազանց մտերմական էր սկիզբէն մինչեւ վերջ։ Երեկոյթը փակուեցաւ ժամը 12ին։

Ց. Անասիկ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրիոյ Հայ Որբերու Միութեան Պէյրութի մասնաճիւղը հրատարակած է իր վեցամսեայ (Յուլիս-Յունուար) գործունէութեան տեղեկագիրը, ուրկէ կը քաղենք հետեւեալ մասերը.—

Օգոստոսին, մօգական հայելիի ցուցադրութիւն մը եղաւ եւ լարախաղի երեկոյթ մը սարքուեցաւ։ Նոյն ամսուան մէջ 20 որբեր պտոյտ մը կատարեցին դէպի Նահր էլ Քէլպ։

Միութեան նուագախումբը Լիբանանի անկախութեան տարեդարձին առթիւ Հանրապետութեան նախագահին պալատը գնաց եւ առաջին անգամ լիբանանեան քայլերգը նուագեց, գնահատանքի արժանանալով։

Սեպտեմբերին սկաուտներու խումբ մը կազմուեցաւ։ Միութիւնը հազիւ յաջողեցաւ երեսուն հոգիի հագուստ ճարել։

Կազմակերպուած են դասախօսութիւններ, որոնց ամէն անգամ մօտ երկու հարիւր հոգի ներկայ գտնուած է։ Այս առթիւ բեմադրուած են նաեւ զանազան թատերգութիւններ, ղեկավարութեամբ Բ. Աբովեանի ղեկավարութեամբ։

Միութիւնը ունի իր գիշերային դպրոցը, ուր շաբաթը երեք անգամ դասախօսութիւն կը կատարուի։ Կ՚աւանդուին հայերէն, ֆրանսերէն, արաբերէն, անգլիերէն, թուաբանութիւն եւ գործնական գիտելիք։ Միջին հաշուով, 60 աշակերտներ, կանոնաւորաբար յաճախած են։ Ուսուցչական կազմին կը վճարուի 30 սուրիական ոսկի. այս ծախքը կը հոգացուի Բըլիֆի կողմէ։

Միութեան գրադարանը ամէն կիրակի գիրք տրամադրած է

45 հոգիի, 150է աւելի գիրքեր շրջաբերութեան մէջ դնելով։ Կայ նաեւ ընթերցարան մը, որ հաստատուած է Ն. Ք. Ընկերութեան շէնքին մէջ։ Գրադարանը ունի մօտ 2000 գիրք, իսկ ընթերցարանը կը ստանայ մօտ 30 տեսակ թերթեր եւ պարբերականներ։

Որբերը ունին իրենց «Յառաջ» մարմնակրթական ճիւղը, երեք ֆութպոլի եւ մէկ պասքէթպոլի խումբով։ Գրեթէ բոլոր մրցումներուն մէջ յաղթած են։ Նիւթականի չգոյութեան պատճառաւ, տղաքը մարզանքի յատուկ կօշիկ եւ շապիկ չունին։

Ոսկեղէն Կանոնի առթիւ, մեծ հանդէս մը տրուած է. ներկայ գտնուած են 300է աւելի որբեր եւ որբուհիներ։ Երկու շաբաթ յետոյ ալ, հանրութեան համար երեկոյթ մը կազմակերպուած է։ Խուռն բազմութիւն մը ներկայ եղած է կոկիկ հասոյթ մը ապահովելով։

ԲՆԱՇՐՋՈՒՄԻ ՆՈՐ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ամերիկացի կենսաբան մը՝ տօքթ. Օսթին Հ. Քլարք հրապարակ դրած է բնաշրջումի նոր տեսութիւն մը կենսաբանութեան եւ յարակից գիտութեանց համար յեղափոխական նշանակութեամբ։

Տօքթ. Քլարքի տեսութիւնը կը սարքէ իր էական կէտերուն մէջ Դարուինեան տեսութենէն։ Քլարք կ՚ըսէ թէ բնաշրջումը կատարուած է կարգ մը ոստումներով՝ կեանքի մէկ խոշոր ձեւէն միւսը, քան թէ զարգացումի աստիճանական ընթացքով։ Դարուինի տեսութեան համաձայն, մարդուս ծագումը առաջ եկած է ստորին կենդանական կեանքէ։

Տօքթ. Քլարք կ՚ըսէ. «Ինչ կը վերաբերի կենդանիներու խոշոր խումբերուն, ստեղծագործութեան հաւատացողները կ՚երեւի թէ աւելի լաւ պատճառաբանութիւն ունին, որովհետեւ ամենադոյզն փաստ մը իսկ չկայ, որ գլխաւոր կենդանիներէն որ եւէ մէկը առաջ եկած ըլլայ ուրիշէ մը։ Իւրաքանչիւրը կենդանակերպ մըն է, աւելի կամ նուազ նման միւս կենդանիներուն եւ հետեւաբար կ՚երեւի իբրեւ մասնաւոր ու առանձին ստեղծագործութիւն մը։»

Տօքթ. Քլարք չընդունիր թէ մարդս սերած ըլլայ կապիկանման նախահայրէ մը եւ կը հաւատէ թէ մարդս երեւցաւ երկրի վրայ, ինչպէս որ կ՚երեւի այսօր, այսինքն իբրեւ արդիւնք մասնաւոր ստեղծագործութեան մը։ Իր տեսութեամբ, մարդս գործնականօրէն երեւցաւ միեւնոյն ձեւով, ինչպէս որ է այսօր, ժառանգելով տարբերակներ կամ «անըմբռնելիութիւններ» առաջ բերելու կարողութիւնը եւ ունենալով խոշոր ուղեղ մը այնպիսի միջավայրի մը մէջ, ուր կրնար զարգանալ եւ ապրիլ։

Մարդաբաններու կողմէ փորուելով գտնուած ամենահին մարդկային ոսկորները ցոյց չեն տար «պակսած օղակը» կամ կապիկին եւ մարդուն միջեւ մարդակերպ ձեւը։ Այս ոսկորները կամ մարդու կը պատկանին կամ կապիկի, թէեւ քանի մը տեսակ ոսկորներ կը պատկանին այն տարկանոնութեանց, որոնք արտադրուած են մարդուս երեւելէն առաջ եւ չեն կրցած իրենց գոյութիւնը պահպանել այն միջավայրին մէջ, ուր նետուած էին։

Կենդանական ու բուսական խմբաւորումներու մէջ տօքթ. Քլարքի տեսութիւնը որոշ համաձայնութիւններ ցոյց կուտայ Դարուինեան տեսութեան հետ, ինչպէս օրինակ բնական եւ արուեստական ընտրութեան հարցերուն մէջ, միայն լուռ կը մնայ ստացական յատկանիշներու ժառանգութեան կարելիութեան մասին։

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

Երուսաղէմէն կը հաղորդեն.— Երկու տարուան դադարէ մը յետոյ դէպի Պաղեստին հրէական ներգաղթը վերսկսաւ կազմակերպեալ կերպով։ Գաղթականներու առաջին խումբը՝ 150 հոգի հոս հասան յունուարի վերջերը եւ արդէն իսկ սկսան աշխատիլ։ Ցուգայի երկրին երրայական մեծ գործարաններուն մէջ։ 1926ի վերջին ամիսներէն ի վեր տեւող տնտեսական տագնապը վերջ գտած է եւ Պաղեստին կը թեւակոխէ բարգաւաճման նոր շրջանի մը մէջ։

Նոր գաղթականներուն համար արտօնագիրները ստացաւ Սիոնական կազմակերպութիւնը։ 1928ի վերջերը՝ Կեդր. Եւրոպայի Սիոնական կազմակերպութիւնները ձեռնարկեցին բաղձալի գաղթականները ընտրել, երկար ատենէ ի վեր սպասող ցանկերու վրայէն։ Կարգ մը տեղերու մէջ, մասնաւորաբար Վարշաւա՝ ներգաղթի յարմար նկատուած գաղթականներու թիւը կը հասնի 10 հազարի։ Մինչեւ փետրուարի վերջը եկողներու թիւը հասած է 500ի։ Ասոնց մէջ կան յիսուն վարժ ու մասնագէտ երկրագործներ, Գերմանիոյ, Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Լեհաստանի, Ռուսիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ ագարակներէն։

ՊՈԼՍՈՅ «ՀԱԼ»Ը

Պոլսոյ առաջին շուկան, որ անցեալ տարի ամբողջութեամբ այրած էր, հայի պիտի վերածուի Քաղաքապետութեան կողմէ։ Հալը բաւական ընդարձակ պիտի ըլլայ եւ Պոլսոյ կողմի բոլոր բանջարավաճառներն ու պտղավաճառները իր մէջ պիտի ունենայ։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՓՈՆ ՏՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ ՏՕՊՆԱ, 13 մարտ.— Տեղւոյս մէջ խումբ մը եռանդուն երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ կազմուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը, որ կը պատրաստուի մօտ օրերս ներկայացում մը սարքել, ղեկավարութեամբ Մ. Շահպազեանի, ի նպաստ մարզական պիտոյքներու։ Կը յուսանք որ մեր հայրենակիցները ինչպէս ամէն ժամանակ՝ այս անգամ եւս պիտի քաջալերեն այս երիտասարդները իրենց բարոյական ու նիւթական աջակցութեամբ։ Նորակազմ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի համար մարզադաշտի հսկայ տարածութեամբ վայր մը տրամադրուած է տեղւոյս Ֆրանսացիներէն՝ յայտնի հայասէր Պ. Լուի Թուռթին կողմանէ։

ՖՈՒԹՊՈԼ

Անցեալ կիրակի փարիզի Buffalo մարզադաշտին վրայ 20 հազար հանդիսատեսներու ներկայութեան խիստ կարեւոր մրցում մը տեղի ունեցաւ փարիզի ախոյեան Club Françaisի եւ Հռոմի ախոյեան A. S. Romaի խումբերուն միջեւ, ի նպաստ ընդհ. պատերազմին Ֆրանսայի համար մեռնող իտալացի կամաւորներու յիշատակին յուշարձան մը կանգնելու համար։

Իտալական խումբը շնորհիւ իր ստկուն կազմին յաղթական ելաւ 0ի դէմ 5 նշանակէտ զանազանութեամբ։

Փարիզի ախոյեան խումբը Մարսէյլի մէջ Ֆրանսայի բաժակին համար իր կրած առաջին պարտութենէն վերջ, ունեցաւ նոր պարտութիւն մը եւս որ բաւական ծանր եկաւ իրեն։

Վաղը՝ կիրակի կը սկսին Ֆրանսայի ախոյեանութեան մրցումները եւ Ֆրանսայի վեց գլխաւոր լիկերու Parisի, Alsaceի, Sud-Estի, Sud-Ouestի, Normaudieի եւ Franche-Comtéի ախոյեան խումբերուն միջեւ։ Այս առթիւ փարիզի ախոյեան խումբին վիճակուած է Ալզասի համապատասխան խումբը։ Այս մրցումը տեղի պիտի ունենայ Buffaloի մարզադաշտին վրայ։

Գ. ԴԱՍԱՊՆԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԿԷՑՎԷՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԿՈՍՏԱՆՑԱ, 4 մարտ.—Կոստանցայի Կէսվէի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը պարտականութիւն կը սեպէ անգամ մը եւս կոչ ուղղել բոլոր վերապրող եւ զանազան վայրեր ցրուած կէսվէցիներու, որ իրենց գտնուած տեղերուն մէջ մտնելով իբրեւ, կազմեն Հայրենակցական մասնաճիւղեր, որպէս զի այս կերպով կարող ըլլանք պահպանել մեր հայրենակիցները՝ ձուլումի եւ այլասերումի անխուսափելի վտանգներէն եւ կարենանք մօտ հայրենիքի մէջ վերաշինել մեր սեփական ծննդավայրը, Կէսվէն։

Հայրենակիցնե՛ր, ուժը միութեան մէջ է եւ յաջողութիւնը միայն ուժով կրնանք ձեռք բերել։ (Կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԸՍ ՀԵՂՈՒՆ ՍՐԱՆ ՄԵՐՆ Է

Այսպէս անուշ երգելով, եղներու ետեւէն Խչօ Պապօ կը հասնէր կամարաձեւ աղբիւրը ու իր սրաձայն սուլումներով կ՚եղանակէր կենդանիները ջրելու համար։ Ցաք օրերուն կ՚ըլլոցցնէր նաեւ գոմէշները այս բոլորը կ՚ընէր գոհունակ սրտով եւ առանց տրտունջի։

Գիւղացիք կը զարմանային Խչօ Պապօի մտածման որովհետեւ անոր տարիքը ունեցողներ շատ կային գիւղին մէջ, որոնք արդէն ձմեռ օճախուռնեն չէին հեռանար։ Սակայն Խչօ Պապօ ամառ թէ ձմեռ կանգ չէր առներ, կ՚աշխատէր ու կ՚աշխատէր, առանց կանխատեսելու թէ վաղուան օրը բարի թէ չար պիտի ծագի, այսպիսի մտքեր գոյութիւն չունէին իր գլխուն մէջ։ Եւ տրամադրութիւն ալ չունէր մտքին, անգլնելու։ Այո՛, շատ կը խորհէր, բայց ո՛չ անհասկնալի իրականութիւններու համար, այլ միայն օրուան ընթացիկ գործերուն շուրջ։ Ի՞նչ կարելի էր ըլլալ անոր խորհելիքը տաւրուն լաւ նայիլ, ցորենը չմոռնալ, կալ եւ կամնելիքին մասնաւոր հոգ տանիլ։

Արար աշխարհ եթէ փոխուէր, Խչօ Պապօն չէր ձգեր տակաւին հին գիւղացիական գլխաւոր սովորութիւնները։ Այդ սովորութիւնները շատ թարմ էին իր մօտ. զոր օրինակ, անիկա ասիկա չէր հագներ այլ խոնձանով կապուածներ կտաւէ շալվար եւ մէջքին թանձր ու ծաղկազոյն գօտի մը որպէսզի չըլլայ թէ ձմեռուան սառնամանիք հովը եւ սառն ձիւնը ազդեն իրեն։

Ձմեռ երբ տանիքները ձիւնի թանձր խաւով ծածկուած են, գիշերանց տեւող մաքրութեանը նայելէ վերջ, առաւօտ կանուխ տանիք կը բարձրանար՝ ձիւնը վար թափելու։

Խչօ Պապօ միշտ կը ուշէր անդուլ, ձմեռ ամառ մէկ հաշիւ էր անոր համար, գործելու շատ սիրահար էր. երբ այլեւս դաշտային աշխատանքները թուլնային, անիկա կիներու նման ճախարակ կը դարձնէր եւ այսպէս, հանդարտիկ գործի լծուած պարագային ալ ինքնիրեն մրթմրթալով կ՚ըսէր

— Խեղճ ճախարակ այժմ հանգիստ կը դարձնեմ քեզ՝ մանկադ ափիս մէջ առած, բայց յոռետեսեմ. յոռետեսութիւնս այնպիսի վրդովիչ եւ լիակատար համոզումներու յանգեցուցած էգիտոր սոփըռուած եմ դառնօրէն արտասուել։

— Ըս հեղուն սրան մերն է. մեզ պիտի...

Այսպէս, Խչօ-Պապօ խոր ձմեռ տաղտամի ենթակայ՝ կ՚ընկերանար ճախարակին ու իր գաւը կ՚ողբերգէր։ Ընիկա լաւ բամպակ գզել ալ գիտէր իր աղեղին չէր թողուր որ գալին իրեն գործիքները մասնաւոր հոգածութեամբ տեղ մը կը հաւաքէր եւ կը պատուիրէր որպէսզի ձեռք չդպի անոնց։

Գիւղացիները ձմրան այդ ցուրտ օրերուն կը հաւաքուէին Ախոռ սէքուսի մը, ուր կ՚անցընէին հաճելի ժամեր. իսկ ՚թէ այդ հաւաքոյթին ներկայ ըլլար նաեւ Խչօ-Պապօն, ալ տուն երթալու կամ ճաշելու հարկը չէին զգար. որովհետեւ Խչօ Պապօն խօսքեր կ՚ըսէր որ գեղին տղաքը սիրով ունկնդրելու տրամադրութիւն կը յայտնէին։

Զուարճախառն խօսքեր փոխանակելէ վերջ, Խչօ Պապօ իր սովորական յանկերգը մէջտեղ կը ձգէր ու տղաքներուն եռանդավառ արտայայտութիւնը ուշադրութեան առնելով կը մամտար, եւ կրկին կը սեթեւէր իր ալոր մալոր մըտքերէն ու կ՚ըսէր.— Հէ՛յ տղաք, շատ երկար է սեւ պատմութիւնը մեր մարտիրոս գեղին մեծամեծ դէմքեր եւ բազմութիւններ ճնշուած են վայրագութիւններու ներքեւ. սակայն անոնք մեզի կտակած են շատ մեծ բան մը, կտակ մը՝ որմէ կը հոսի սրբութիւն եւ վրէժխնդրութիւն, արթուն կենալ, անհոգ չապրիլ, ստրկութեան լուծը չախջախել. ամէն անգամ որ այս խօսքով կ՚արտայայտուիմ անոր կ՚ակնարկեմ։ Մենք շրջապատուած ենք այլազգի բարբարոսներով։ Մեզի կը մնայ միայն ճանչնալ եւ հասկնալ թէ ո՞վ պիտի փրկէ մեր աչքերը։ Ուրեմն արթնութիւն եւ պատրաստութիւն կը պահանջէ այս խօսքին իմաստը.— Ըս հեղուն սրան մերն է.

Իրիկունները, յաճախ ճաշէն ետքը, դուրս կ՚ելլէր Խչօ-Պապօն, կամաց կամաց քալելով թէպօնց կ՚ուղղէր հասնելէ վերջ բուխերիկին կթնելով կը նստէր. շատ չանցած գեղացիք դուրս կ՚ելլէին թէպօնց բուխերիկին մօտ հաւաքուելու։ Ոսկերչոնց Գաբիկն ալ կ՚ելլէր երբ կը տեսնէր որ Խչօ-Պապօն հոն է. անիկա կը հարցնէր ռնգային ձայնով մը.— Էհ, Խչօ-Պապօ, ի՞նչ կայ չկայ, օրթալըխը ի՞նչ կ՚անցնի կը դառնայ. ալ օրերուս շատ թոհափ խօսքեր կը խօսին, իմ խելքիս ըլ չպառկիր, բայց այնպէս կ՚երեւայ քի աշխարքը պուլաշուղ է եւ մեր գործերն ալ անյաջող։

— Ըհտակը Գաբիկ աղա, ինտոր ըսեմ որ ինտոր հասկնաք, կը պատասխանէ Խչօ Պապօն։ Այսօր մեր նիրակոսը, գիւղին խօճապաշին, քաղաք գացեր էր եւ շատ անախորժ լուրեր կը հաղորդէր։ Լուրերու կարգին է Հայերէն զինուոր պահանջելը, եւ շատ մը ուրիշ խափա ուռեցնելիք խօսքեր։

(2) Մ. ՔԱՇԽԵԱՆ

Կառավարութեան յաղթանակը

Այսօր Երեսփոխանական ժողովին մէջ օրակարգի նիւթն էր կրօնական միաբանութեանց խնդիրը։

Ինչպէս կը յիշուի, կառավարութիւնը ծրագրած է արտօնել ինը կրօնական միաբանութեանց (որոնց երկուքը մայրապետներու) որոշ կալուածներ եւ իրաւունքներ ունենալ Ֆրանսայի մէջ։ Մինչ կառավարութիւնը կը պահանջէր անմիջապէս սկսիլ վիճաբանութեանց, ընդդիմադիրները՝ գլխաւորութեամբ արմատական - ընկերվարական Մալվիի, պահանջեցին որ վիճաբանութիւնը յետաձգուի։ 254ի դէմ 323 քուէով կառավարական տեսակէտը յաղթանակեց։ Կէսօրէն վերջ դարձեալ քուէի դիմուեցաւ նոյն խնդրին առթիւ եւ 249ի դէմ 321 ձայնով փուանքարէ շահեցաւ։

Ուրեմն կրօնական միաբանութեանց խնդիրը վիճաբանութեան պիտի դրուի երեքշաբթիէն սկսեալ։ Մինչեւ հիմա 12 հոգի խօսք ուզած են։ Կը կարծուի թէ վիճաբանութիւնները քանի մը օր պիտի տեւեն։

Այսօրուան նիստին մէջ խօսեցան փուանքարէ, Գրիան եւ Թարտիէօ՝ կառավարութեան կողմէ։ Իսկ ընդդիմադիրներու կողմէ խօսեցաւ Մալվի։

Երէկուան նիստին մէջ հարցապնդումներ ուղղուեցան կառավարութեան՝ Հաննոսի ֆրանսական բանակին մէջ վերջերս պատահած մահերուն մասին։

Երկրաշարժ, հեղեղ եւ ձիւնամրրիկ

Սոֆիա, 14 մարտ.— Երկրաշարժի սաստ՛կ ցնցումներ զգացուեցան Չըրփանի շրջանին մէջ, որ գրեթէ ամբողջովին քանդուած էր անցած տարուան երկրաշարժին հետեւանքով։

Բազմաթիւ շէնքեր փլան, ուրիշներ ժեծապէս վնասուեցան։

Հակառակ սաստիկ ցուրտին, բնակիչները խուճապահար գիշերը քաղաքին շրջականները բացօթեայ անցուցին։

Դանուբի սառոյցները սկսած ըլլալով հալիլ, գետը յորդեցաւ՝ հիւսիսային Պուլկարիոյ մէջ ողողելով հեկտարներով հող։

Սոֆիայի արուարձանները ջուրերու տակ մնացած են։

Մոսկուա, 15 մարտ.— Ռոստովի եւ Կովկասի միջեւ երկաթուղային հաղորդակցութիւնները ընդհատուեցան ձիւնամրրիկին պատճառաւ, որ քանդած ըլլալով նաեւ ելեկտրական ցանցը, Ռոստովի քանի մը գործարաններուն մէջ աշխատանքը դադրեցաւ։

∴ Միւս կողմէ Պելկրատէն կը հաղորդեն թէ Տալմացիոյ մէջ գարնանային օդ կ'ընէ՝ գերոյէն 24 աստիճան վեր։ Ադրիականի նաւահանգիստներուն մէջ մէկ ամսուան անգործութենէ յետոյ մեծ շարժում սկսած է։

Լաթերանի դաշնագրին բնագիրը

Ստէֆանի գործակալութիւնը թերթերուն կը հաղորդէ Իտալիոյ եւ Վատիկանի միջեւ կնքուած դաշնագրին և կոնկորդատոյին պատճէնները, ինչպէս նաեւ Մուսոլինիի այն տեղեկագիրը որով անոնք խորհրդարանին պիտի ներկայացուին վաւերացուելու համար։

Մուսոլինիի տեղեկագիրը պատմականը կ'ընէ հռոմէական խնդրին՝ 1870էն ի վեր եւ կը յիշէ զանազան փուլերը հին ու նոր բանակցութեանց, որոնք յանգեցան Լատերանի դաշնագրին ստորագրութեան։ Ցետոյ ի վեր կը հանէ հիմնական սկզբունքը, որ է միայուն գործակցութիւն Պետութեան եւ Եկեղեցիի միջեւ այն բոլոր մարզերուն մէջ, ուր կրօնքը ու եւ է ազդեցութիւն կամ հեղինակութիւն կը վայելէ։

Այս գործակցութիւնը մասնաւորապէս ի յայտ կուգայ երկու գլխաւոր կէտերու մէջ՝ ամուսնութիւն եւ դաստիարակութիւն։ Կրօնական պսակը Իտալիոյ ժողովուրդին կաթոլիկ աւանդութեանց համապատասխան ըլլալով, քաղաքային ամուսնութեան չափ իրաւական արժէք պիտի ունենայ։ Գալով դըպրոցներուն, հոն պաշտօնավարող ուսուցիչները եպիսկոպոսներէն պէտք է վկայուին եւ կրօնական դասագիրքերը եկեղեցական իշխանութենէն վաւերացուին։

Լոնտոն-Պասրա օդային գիծը

Անգլիական երեք ջրօդանաւեր, որոնք փետր. 28ին Փլիմութէն ճամբայ ելած էին հանգրուաններով Պասրա երթալու համար, այսօր Պաղտատ հասան։ Օդանաւերը Իսքէնտէրունէն— Պաղտատ հանգրուանը կտրեցին 7ուկէս ժամէն, ժամական 100 մղոնի միջին արագութեամբ։ Մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Տիգրիսի եզերքին վրայ՝ Հինայտիի անգլ. հիւանդանոցին դիմաց, երբ ջրօդանաւերը իջան գետին վրայ։ Իսքէնտէրունէն մեկնելէն ի վեր, Եփրատի ամբողջ երկայնքին, օդանաւերը շարունակ անթելով կը հաղորդակցէին Պաղտատի հետ։

Օդանաւերը Պասրա մեկնեցան երէկ։

Պէտէվիներու կռիւները

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ ֆրանսական հոգատարութեան ենթակայ հողամասի ցեղախումբերէն Արապ-էլ-Ծէպէլը մարտ 8ին Անդրյորդանանի վրայ յարձակեցաւ՝ Քասր-էլ-Ազրաքի եւ Ամմանի միջեւ։

Ընդհարումի ընթացքին երկու երեւելի մարդեր սպաննուեցան եւ մեծ թիւով վիրաւորուեցան։ Արշաւողները ձեռք անցուցին նաեւ մեծաքանակ աւար։

Աննախընթաց հեղեղ Իզմիրի մէջ

Իզմիրի մէջ մարտ 6ին տեղացող սաստիկ անձրեւները մեծ եւ փոքր շատ մը կամուրջներ քանդած են և հաղորդակցութիւնը դադրած է քաղաքին մէջ։ Փողոցները լիճերու վերածուած են։ Վաճառականներ ու խանութպաններ չկրնալով իրենց տուները երթալ գիշերը իրենց վաճառատուններուն մէջ անցուցած են։ Մերսինլիի, Հայքարունարի, Գըրք-Աղաճի կողմերը ջուրերու տակ են։ Ժողովուրդը բացը մնացած է։ Ոստիկանութիւնը բացը մնացածները պանդոկները փոխադրած է։ Տասնի չափ տուներ քանդուած են։ Իզմիր մինչեւ հիմա սանկ աղէտ չէր տեսած։ Անձի կորուստ չկայ։

Թուրքիոյ ներածումները կ'աւելնան

Թուրք թերթերու համաձայն, վերջին օրերս Պոլսոյ նաւահանգիստը հասած նաւերուն թիւը աւելցած է։ Այս մասին իր օգուտը ունեցած է օդին բացուիլը։ Ընդհանրապէս Միջերկրականէն կուգան նաւերը, որոնց շատերը անգլիական են։ Ասոնք մասնաւորաբար մանիֆաթուրա, ցորեն, շաքար եւ ինքնաշարժ կը բերեն։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ը ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն-Շամոնի կոմիտէին

Վաղը Կիրակի ժամը 2ին «Վարուժան ակումբին մէջ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, հւայլն։

Մուտքը ազատ է

Ա. Ե. Հ. Ե. ԽԱՉԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ ԻՐ ԱՌԱՋԻՆ
ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

VICTOR HUGOի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

46bis Rue St. Didier, մէթրօ՝ Trocadero, Victor Hugo եւ Boissière

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. Օր. Զ. ԶԱՌԱՓԵԱՆ (դաշնակ), Ի. ՓԻՒԼՓԻՒԼԵԱՆ (երգ), Ս. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ (պար), Փ. Փ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ (արտասանութիւն), Ն. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ (երգ), Մ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ (երգ), Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն)։

ԹԱՌԻՍՏ ԺՕՐԺ կը նուագէ ամբողջ գիշերը։

Պարերու ղեկավար Պր. Ռաֆայէլ Զարդարեան

Ճաշ, պիւֆէ եւ անակնկալներ կէս գիշերէն վերջ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Հ. Հ. Պատուիրակութեան գրասենեակը եւ Հայ Գաղթական. ներու Պաշտօնատունը բաց պիտի ըլլան միայն կէս օրերէ վերջ ժամը 1.30էն 3.30, մինչեւ ցնոր տնօրինութիւն:

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԳԱՂԹ. ՊԱՇՏՕՆԱՏՈՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիւիի ենթակոմիտէին կողմէ

կը ներկայացուի՝ «ՔԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ»

Վաղը Կիրակի ժամը 3ին Բէվէյի յունական թատրոնի սրահին մէջ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Բալու-Նպչի գիւղի Ուսումնասիրաց Միութեան, ի նպաստ Միութեան գիշերային դպրոցին։

Վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Rue Chapeի Թատերասրահին ,Պօն Թէաթր մէջ։ Կը ներկայացուի՝

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»

Տոմսերը կը ծախուին Մ. Մարկոսեանի լուսանկարչատունը։

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Ծանօթ.—Լիոնի մէջ Ապրիլ 6ին «ՍԱՄՍՈՆ և ԴԱԼԻԼԱ»։ Տէսինի մէջ Ապրիլ 1ին «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

1 Ապրիլ ժամը 2.30ին, 84 Rue Chape, Bon Théâtreի մէջ

Ծախ յայտագիր։ Տոմսերը այժմէն շրջաբերութեան հանուած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողներէն և կրթասէր հայրենակիցներէ, քաջալերել մեր մատաղ սերունդը։

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն նկատի ունենալ այդ օրը և խաչաձեւումի տեղի չտալ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosny s/Boisի մասնաճիւղին կողմէ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 9.30ին մինչեւ առաւօտ Vincennesի Թաղապետական սրահին մէջ, Rue des Laitières (Place Prévoyance) Porte de Vincennesէն 10 վայրկեան հեռու։

Փօքսի մրցում։ Առաջնակարգ ճաշ, հաճելի անակնկալներ, լաւագոյն Թանկօ պարող զոյգին սիրուն նուէրներ։

ԳԻՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան են. Թաղամիտէի ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին 63 Rue République: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Քանի Կայծակ խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ընկ. Ճանկէօզեանի սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կէմէրէկի Հայր. Միութեան կողմէ։ Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Cercle Catholiqueի սրահին մէջ, 1 Rue Cloitres։ Կը ներկայացուի՝

«ՊԱՏՒՈՅ ԳՈՂ»Ը և ԵՐԿՈՒ ԾԱՂՐԱՅԵՂՆԵՐ զաւեշտ

Գիները 5 եւ 3 ֆրանք

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ուրֆացի Գրիգոր Արսլանեան, հօր անուն՝ Յովհաննէս, մօր անուն՝ Ովսաննա։ Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Հոմս։ Իմացնել իր եղբօր՝ M. Arslanianի, 29Rue de Choisy-Alfortville. Seine.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայրենակ. Միութեան ընդհանուր ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue Belleville: Կարեւոր օրակարգ։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 Ֆրանսերէն (Պ. Ծ. Մ. Դաւիթ Բէգ)։

ՏԷՍԻՆԻ Սեբաստիոյ Նահանգային Ուսում. Միութեան ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 1ին Իտալական սրճարանը։ Փոստին կից։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Գոռ.— 80 Ֆր.։
Լա Ռոշէլ, Ա. Հ.— 142։
Բէնտէրգեազ, Բժ. Յ. Մ.— 200։
Մարսէյլ, Հ. Մ.— 50։
Սէն Թ'էսփրի, Յ. Մ.— 20։

Մէկ տարի ձրի

...ուած սափրիչի խանութ... Մէկ տարի առանց վարձ... ժուլիէն-Թոմին 21 թիւ (Մար...) լաւ առիթ մը։ Հետաքրքր... ները դիմեն խանութին ... Պ. Ղուկաս կարապետեան... րի հասցէին:

ԾԱԽՈՒ Է

Թիւ Մընիւիզիէի խանութ... ամբողջ կազմածներով ... տրական նոր մեքենաներ... իպահանջել հարկին կրնա... ռանց մեքենաներու ... խանութը ամէն գործի ... րութիւն ունի։ Փափաքող... դիմեն Պ. Գալուստ Սարգիս... 31 Րիւ Պերնար տը Պալա... սէյլ, ամէնուն ծանօթ Պարք...

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT...
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: F. SOUVIGN...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]		
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]		
ԻՏԱԼԻԱ	[illegible]		
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]		
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration
Խմբագ. եւ վարչութիւն

235 Faub. St. Martin
PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՄԱՐՏ 1929

17 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 908

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԱՆՈՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ

— «Անխնայ կռիւ ընդդէմ ազգայնականութեան», կը պատգամեն Երեւանցիները, իրենց ժողովներով եւ թերթերով, հետեւողութեամբ Մոսկուայի եւ Թիֆլիսի։

— Անխնայ պայքար յանուն ազգային շահերու, կը պատասխանենք մենք, մեզի հետ ունենալով հայ ժողովուրդին անուրացն հարիւրին ութսուն։

Պայքար՝ ոչ թէ թթու ազգայնականութեան մը խարխափումներով, այլ հասուն գիտակցութեամբ։ Մղուած՝ այս ժողովուրդին ապրելու իրաւունքէն։

Երեւանէն արձակուած խելագար կանչը, որուն հանգամանքները պարզած ենք օրը օրին, ապացոյց է ոչ թէ ուժի և ինքնավստահութեան, այլ տկարութեան եւ անզօր կատաղութեան։

Այդպէս չպիտի շարժէր իր հետապնդած քաղաքականութեան հաւատացող եւ անոր հետեւանքներէն գոհ իշխանութիւն մը։ Այդքան խուճապի չպիտի մատնուէր ութ տարի մորակ շաչեցնող դիկտատուրա մը։ Ու վերջապէս, Հայաստանի բազմաչարչար գիւղացիներուն եւ բանուորներուն առջեւ, այդքան հակազգային թոյն չպիտի հոսեցնէր իշխանապետութիւն մը, եթէ իսկապէս ամէն ընդդիմութիւն խորտակած եւ ինքզինքը բոլորովին ապահոված ըլլար ամէն անակնկալի դէմ։

Իրենց գործերէն յուսահատ, եւ «անելիք» չունեցող մարդիկն են, միայն, որ պատերազմ կը հռչակեն աջ ու ձախ, և մանաւանդ բնական, տարրական իրաւունքներու դէմ։

Հայաստանի կեդր. կոմիտէին նոր մարտակոչը՝ «աջ թեքման» եւ ազգային ձգտումներու դէմ, ամէնէն առաջ կը վնասէ բուն իսկ հայ ժողովուրդի շահերուն։ Թուրք - թաթարն ու Վրացին մեծ բան մը չեն կորսնցներ այդ շռնդալից նշանախօսքէն, եւ ընդհակառակն սրտանց կը խնդան, որդէն իսկ ապահոված ըլլալով իրենց ազգային պահանջները՝ եւ դեռ աւելին։ Նոր մարտակոչին անմիջական հետեւանքները պիտի կրէ, նորէն, հայ գիւղացին, եւ առ հասարակ հայ ժողովուրդը։ Նոր մարտակոչին առջեւ, ան պիտի հարկադրուի անգամ մըն ալ կծկուիլ ինքն իր մէջ եւ քաշել ձայնը, առանց, անշուշտ, հրաժարելու իր արդար իրաւունքներէն եւ պահանջներէն։ Ան պիտի չխօսի, հրապարակաւ, գոնէ ներքին սահմաններու ընդարձակման մասին։ Ու չպիտի համարձակի բերան առնել, առ այժմ, թրքահայ հողերու կցման խնդիրը, որպէս զի աւելի չփրփրին իր անարժան եւ ամբարտաւան իշխանաւորները։

Ու սակայն, անողոք է պատմութեան, ինչպէս կեանքի վճիռը։ Իշխանութիւնը կը սաստէ մէկ - երկու, կը սպառնայ երեք - չորս անգամ, իր անկարողութեան մաղձը կը թափէ սանձակոտոր մոլեգնութեամբ, ու կրնայ զուարճանալ, խրախճանքներ սարքել ետթն օր եօթը գիշեր։ Բայց, անվրէպ կը հասնի ճակատագրական ժամը, եւ փրփուրի կը վերածուին բոլոր սպառնալիքներն ու յոխորտանքները։ Ազգային իրաւունքը, ամէն մէկ ժողովուրդի ազատ եւ անկախ ապրելու պահանջը Դատ մըն է որ հազարաւոր իշխանութիւններ եւ իշխանաւորներ թաղած է։ Ինքնահաւան Երեւանցիները բացառութիւն չեն կրնար կազմել այս անյեղլի օրէնքէն։

Միայն թէ՝ Երեւանէն արձակուած մարտակոչը նոր բան մը կ'ուսուցանէ մեզի։ Աւելի ճիշդ՝ հանդիսաւորապէս կը յիշեցնէ սրբազան եւ անխուսափելի պարտականութիւն մը։

Երբ անոնք անխնայ կռիւ կը յայտարարեն ազգայնականութեան դէմ, թեւ - թեւի տուած՝ կոնակը տաք եւ փորը կուշտ հարեւաններու հետ, մեզի կ'իյնայ, գոնէ տեսականօրէն կազմել միացեալ ճակատ՝ յանուն ազգային շահերու։

Մենք աչք չունինք ո՛ր եւ է հարեւանի հողին եւ ջուրին։ Մեր միտքէն չանցնիր ո՛ր եւ է ժողովուրդ զրկել իր արդար իրաւունքներէն։ Բայց մեր բոլոր ուժով պահանջած ենք եւ կը պահանջենք, որ չխափանեն մեր արեւը եւ չյլեն մեր ուքին հողը, մեր սարերուն եւ արտերուն ջուրը։

Մենք հրաժարած չենք ոչ մեր կեանքէն, ոչ ալ մեր իրաւունքներէն եւ ստեղծագործելու յաւակնութիւններէն։

Արդ, երբ հարազատներ անգամ վէճի կ'ենթարկեն այսքան տարրական իրաւունք մը— զայն շատ բնական գտնելով ո՛ր և է գաղթավայրի բնիկներուն համար— ուճիր է օրը իրիկուն ընել բիւզանդական վէճերով, եւ նիզակ ճօճել գաղութէ գաղութ, խմբակցութենէ խմբակցութիւն, ամէն տեղ եւ ամէն ժամ։

Երեւանի մարզպանները ի զուր կը չփոթեն ազգայնականութիւնն ու ազգային շահերը։ Անոնք ի զուր կռիւ կը սարքեն հողմաղացներու դէմ, խժալուր աղմուկի մը մէջ խեղդելու համար այս ժողովուրդին ձայնը, որ շատ յստակ է ու հարազատ։

Եթէ անոնք չեն ուզեր հասկնալ այս տարրական իրողութիւնը, եւ խարազանով ու «Թաղվարչութիւն»ով կը սպառնան իրենց թաթին տակ ինկած ժողովուրդին, գոնէ մենք, արտասահմանի բազմութիւններս, ապացուցանենք թէ կը հաւատանք մեր Դատին, եւ գիտենք ամէն ոխ ու քէն մոռնալ անոր սիրոյն։

Այս պիտի ըլլայ ամէնէն կարճ եւ ազդու պատասխանը՝ Երեւանի նոր խաչակրութեան դէմ, որ շատ ալ տարբերութիւն չունի թուրք ադանդաւորներու, «մոլլա»ներու եւ «սոֆթա»ներու «ճիհատ»էն...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

«Բառասնամեակ մը» խորագրին տակ, Պուքրէշի Հայաստանը կը նկատէ (7 մարտ).

«Գրչի իսկական վաստակաւոր, այս բառին բովանդակ իմաստով, քառասուն տարի շարունակ իր տիրական խօսքի, իր յուզիչ քարոզի, իր գեղարուեստական ստեղծագործութեան աննախընթաց հմայքին ենթակայ պահեց ողջ ընթերցող հայութիւնը, մանաւանդ նորափթիթ սերունդը:

Րաֆֆիէն յետոյ, հայ գրական անդաստանի մէջ, ոչ ոք այնքան հեղինակութիւն ունէր, ոչ ոք այնքան պաշտամունք ու տիրական ազդեցութիւն էր ստեղծած, եւ ոչ ոք այնքան աննախընթացօրէն խանդավառել գիտէր հայութիւնը իր գրչի ուժով, որքան Ահարոնեանը:

Ինքը չէ կտրած իր փոթորկայոյզ սրտին ուժեղ կապերը հայ ցեղին, մանաւանդ անոր խոնարհ չարքաշ խաւերուն հետ, աւելին՝ ինքը իր ժողովուրդէն առաջ տարագիր ու հալածական, ենթակայ նիւթական եւ բարոյական ամենօրեայ զրկանքներու, անտրտունջ, իր գրական քնքուն անցեալին վայել ասպետական կեցուածքով, երբեք շատերուն նման չէ նուաստացած ու չէ դժգոհած իր հարազատ ու չարչրկուած ժողովուրդէն ա՛յն վսեմ հաւատքով ու համոզումով, թէ երբ ինքը ժողովուրդը, աստանդական, անտուն եւ անօթեւան է դարձած, անոր անգամ ամէնէն տաղանդաւոր զաւակը, աւելի յարմարութիւններ պահանջելու իրաւունք չունի։ Ճիշդ այս գիտակցութեամբ էր, որ տարիներ առաջ երբ գինքը պաշտողներու բազմութիւն մը թէ մամուլի էջերէն, թէ մասնաւոր նամակներով իր յոբելեանը տօնելու առաջարկը բերաւ, վճռականօրէն մերժեց:

Այսօր սակայն, պայմանները բաւական փոխուած են, ժամանակը, ամէն ինչ կլանող ժամանակը, ծերութեան իր ճերմակ փոշին է ցաներ մեր ողբի անփոխարինելի երգչի վարսերուն : Մանաւանդ քանի մը ամիս առաջ անակնկալօրէն տեղի ունեցած կաթուածը, որ երախտաւոր գրագէտը իր գրչով խօսելու հնարաւորութենէն կը զրկէր, աւելի կրկնապատկեց ցանկութիւնն ու վճռականութիւնը զինքը պաշտողներու, եւ անոնք իրենց յարգանքի եւ խոր պաշտամունքի արտայայտութեամբ ուզեցին քիչ մը կազդուրել ու մխիթարել հայ ժողովուրդի ամէնէն տաղանդաւոր զաւակը՝ անոր ծերութեան եւ մանաւանդ ապաքինման օրերուն : »

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Կռիւները կը շարունակուին ապստամբներուն եւ կառավարական զօրքին միջեւ։ Զօր. Քալեէսի հեծելազօրքը առանց գնդակ արձակելու գրաւեց Տօրանկօն, որ Թորէօնի հանգրուն վրայ կը գտնուի։ Այս վերջին քաղաքը չորս կողմէն պաշարուելու վրայ է եւ ապստամբներու դէմ վճռական ճակատամարտը պիտի մղուի հոն։

Ապստամբները բաւական զօրաւոր են դեռ, ինչպէս ցոյց կուտայ զօր. Քարտէնի տարած մեծ յաղթանակը։ Նաւարէզ ապստամբներու ձեռքն է։

Գերի ինկած երեք ապստամբ զօրավար, 5 գնդապետ, 11 ուրիշ բարձրաստիճան եւ 73 երկրորդական սպաներ գնդակահարուեցան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՌԵՆՈՍԻ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Երեսփ. Ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ վիճաբանութիւններ կատարուեցան Հռենոսիոյ ֆրանսական գրաւման բանակի զինուորներուն մէջ վերջերս յաճախադէպ դարձած մահերու մասին։ Խորհրդարանին կողմէ պատուիրակութիւն մը գացած էր՝ տեղւոյն վրայ քննելու համար կացութիւնը։

Նախ խօսեցաւ երեսփոխան Գարթ, որ քննիչներու կարգ մը փաստերը յիշեց, յայտնեց թէ ճշդիւ չի կրնար ըսել թէ քանի՝ հոգի մեռած է, սակայն անպայման թիւը հարիւրներու կը հասնի։ Մահերը պատահած են վերջին սաստիկ ցուրտերուն։ Զինուորներուն տաք ըմպելի չէ տրուած, սնունդը եղած է անբաւարար, հագուստեղէնը նոյնպէս։ Երբ զերոյէն վար ցուրտ կ'ընէր, զինուորները ժամերով ճամբայ կը քալէին՝ մարզանքի համար։ Հարիւրաւորներ կռ՛փի բռնուեցան։ Գիշեր մը հիւանդանոցին կեդրոնական ջեռուցիչը մարեցաւ, սենեակներու բարեխառնութիւնը զերոյէն վար իջաւ եւ բազմաթիւ հիւանդներու վիճակը յանկարծ ծանրացաւ։ Սաստիկ ցուրտ օր մը, երբ 40 զինուորներ մեռած էին, սպաները գիշերային ծպտեալ պարահանդէս մը սարքեցին։ Ինքնաշարժի վարիչ զինուորները մինչեւ լոյս փողոցին մէջ սպասեցին իրենց սպաներուն։ Երբ լուր առնուեցաւ թէ քննիչ մարմին պիտի գայ, զինուորները մինչեւ լոյս աշխատցուեցին՝ հիւանդանոցները ածուխ, գաւաթ, պնակ փոխադրելու, խոհանոցները մաքրելու եւլն.ի համար։

Երկրորդ խօսողն էր համայնավար Մարսէլ Քաշէն, որ 300 զինուորներու մահուան հաշիւը պահանջեց։ Ըսաւ թէ զինուորները լաւ չեն կերակրուիր. կարելի՞ է մարդ մը կերակրել՝ օրական 4 ֆր. 98ով։ Ցետոյ զինուորները շատ կը յոգնին, պէտք եղած ատեն բժշկական խնամք չեն տեսներ։ Իբրեւ եզրակացութիւն՝ Քաշէն պահանջեց «անմիջապէս պարպել Հռենոսեան գրաւուած հողերը եւ ազատութիւններ շնորհել բանակին»։

Վիճաբանութիւնները շարունակուեցան ամբողջ գիշերը։ Պատերազմ. նախարար Փէնլըվէ պատասխանեց բոլոր քննադատութիւններուն։ Ըսաւ թէ մինչեւ 1928ի վերջը Հռենոսի բանակին առողջական վիճակը լաւ էր. համաճարակը սկսաւ յունուարին, երբ 40 հոգի մեռաւ, փետրուարին մեռան 176 հոգի։ Նման համաճարակ մը ծագած էր 1923-24ի ձմեռը, երբ 5 ամսուան մէջ 261 հոգի մեռան։ Նախարարը ամէն միջոց ձեռք առած է աղէտը խափանելու համար ու խոստացաւ պատժել յանցաւորները։

Համայնավար Տօրիօ եւս պահանջեց պարպել գրաւուած հողերը։ Ցետոյ խօսեցան զանազան երեսփոխաններ, քննիչ մարմնի բժիշկներ եւն.։ Ատուան դէմ չորս բանաձեւեր ներկայացուեցան։ Վարչապետ Փուանքարէ վստահութեան խնդիր հանեց։ Ի վերջոյ 246ի դէմ 314 քուէով անցաւ այն բանաձեւը, որ վստահութիւն կը յայտնէր կառավարութեան։ Ընկերվարականներն ու արմատական-ընկերվարականները հակառակ քուէ տուին։

Ժողովը փակուեցաւ երէկ առաւօտ ժամը 5.40ին։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ

Տէյլի Էքսփրէսի Քարաչիի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Բամազանը վերջանալուն, Աֆղանիստանի մէջ կռիւները վերսկսան։ Ամանուլլահ թագաւոր նորագիր զինուորներու կարեւոր զօրագունդ մը ղրկեց դէպի Ղազնի, ուր հաստատած է առաջապահ խարիսխ մը՝ դէպի Քապուլ յառաջխաղացումը կազմակերպելու համար։

Պարսկական բանակի հրամանատարը օդանաւով Քանտահար գնաց եւ այցելութիւն տուաւ Ամանուլլահ թագաւորին։ Կ'ըսուի թէ անոր հետ խօսեցաւ Պարսկաստանի ընելիք հաւանական աջակցութեան մասին։

Թէհրան, 16 մարտ.— Երեք քառորդ դարէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, կառավարութեան հրամանին վրայ պարսիկ զինուորները Աֆղանիստանի սահմանագլուխը անցան Հէրաթի հարաւակողմէն՝ հետապնդելու համար աֆղան վաչկատուններ, որոնք պարսիկ հողը մտնելով կողոպուտներ բրած եւ սահմանին միւս կողմը ապաստանած էին։ Ուազակները կը կարծէին թէ սահմանագլուխէն անդին ապահով պիտի ըլլան եւ բնաւ չէին սպասեր որ պարսիկ զինուորները կրնան հետապնդել զիրենք իրենց հողէն ներս։ Պարսիկ կառավարութեան արարքը իրաւացի կը նկատուի, նկատելով որ ներկայիս Աֆղանիստանի մէջ պաշտօնական ո եւ է կառավարութիւն չկայ։

Պարսկաստան կը մտածէ մեծ ուժ մը ղրկել Աֆղանիստան՝ աջակցելու Ամանուլլահ թագաւորի, որ Պէչէի Սաքան քշէ Քապուլէն։ Պաշտօնական շրջանակները այն կարծիքն ունին թէ Պարսկաստան կը պատրաստուի կարեւոր դեր մը ստանձնել Աֆղանիստանի կացութեան մէջ, որովհետեւ Ամանուլլահէն զատ ուրիշ ո եւ է թագաւոր լուրջ արգելք մը պիտի ըլլայ Շահի արդիացման ծրագիրներուն։

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԿՌԻՒՆԵՐ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Գահիրէէն մարտ 15 թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Եգիպտոսի անկախութեան տարեդարձին առթիւ, ազգայնականները ազմկալի ցոյցեր ըրին։ Այս առթիւ կռիւ ծագեցաւ ցուցարարներուն եւ ոստիկանութեան միջեւ։ Ընդհարումի պահուն վի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵՐ ԱՆՄԱՀՆԵՐԸ

Եգիպտոսի «Արեւ»ը կ'առաջարկէ Սուրէն Պարթեւեանի արձանը կանգնել, յաւերժացնելու համար անոր յիշատակը:

«Արեւ»էն այս միջոցիս առաջարկ կը տեղայ: Բայց կ'երեւի իր շողերը այնքա՜ն պաղ են, որ չեն զօրեր բեղմնաւորելու նորութեան հունտերը, որ անձաւրակ ձեռքերով կը տարտղնէ խոպան հողերու վրայ...:

Չեմ գիտեր թէ արձան մը որքա՞ն կրնայ ծառայել իր յաւերժացման նպատակին, բայց գիտեմ թէ, փարիզ լեփ լեցուն է արձաններով, որոնք անուն չունին ժողովուրդին համար:

Գիտեմ նաեւ թէ արձանը՝ սրբագործումն է «Գնա մեռիր, եկուր սիրեմ»ի ամօթին : Ասկից զատ, ան այսօր այնքան սուղի կը նստի, որքան Հայաստանի մէջ գիւղի մը շինութեան կամ բարեգործականի տնօրէնութեան պաշտօնը: Եւ յետոյ, վերադարձնելով մեռելներու յիշատակը, մոռցնել կուտայ յարգանքը զոր կը պարտինք մեր ողջ վաստակաւորներուն:

Այս բոլոր անպատեհութիւնները նկատի առնելով, կը կրկնեմ առաջարկս, զոր լսող չեղաւ անցեալ տարի, գործնական է, խնայողական, իսկապէս տարածական եւ յաւերժական ու նաեւ կարելի միակ միջոցը, որ կրնայ հաւասարապէս կիրարկուիլ, յարգելու համար մեռելներուն հետ ողջերն ալ:

Օրինակը կուգայ Գերմանիայէն: Քաղքի մը ժողովուրդը, իր հիացումը յայտնելու համար օդեւորու բռնակալին՝ Լինտպէրկի, անցեալ տարի անոր անունը տուած էր ըմպելիի մը:

Իսկ մենք Հայերս, որ մոմ մը անգամ չենք վառեր մեր մեռած կամ ողջ մեծերուն համար, կրնայինք այս եղանակը որդեգրել եւ զանազան ըմպելիներ մկրտել, իրենց համին ու տեսակին համապատասխան անունով մը:

Այսպէս, երբ կանչէինք,

— Կարսո՛ն, Պարթեւեան մը...

Դարեջուրը փրփրուն ու ոսկեթոյր պիտի սահէր կոկորդն ի վար, անունին հմայքովը համովցած :

— Կարսո՛ն, Օտեան մը ...

Եւ օղին պիտի երթար ժպիտի, քրքիջի, կատակի եւ ուրախութեան ջիղերը գրգռելու:

— Կարսո՛ն, Զօպանեան մը ...

Մարդը պիտի փութար լեղի սուրճ մը պատրաստել:

— Կարսո՛ն, Թէքէեան մը ...

Ու ճաթած բաժակ մը պիտի լեցուէր քացխած գինիով:

— Կարսո՛ն, գաւաթ մը Եսայեան ...

Եւ այս անհամ ու խարդախուած օշարակին շուրջ, վէճը ծայր պիտի տար յաճախորդին ու կարսոնին միջեւ, ուրախացնելով ներկաները:

Եւ այսպէս, հայութիւնը պատուելու համար իր ողջ ու մեռած մեծերն ու մեծամիտները, պիտի ստիպուէր ամէն օր մէկմէկ խառնուրդ հնարելու: Իսկ եթէ ըմպելիներու տեսակները չբաւէին մեր յարգանքը յայտնելու, կրնայինք մեր մեծ մարդոց անունները շնորհել զանազան ուտելիքներու: Օրինակ՝ մեր հանապազօրդ հացը կոչել Պօղոս Նուպար, չոր ծուկը Նորատունկեան, եւլն.: Շարունակութեան հոգը կը ձգեմ Համազգային Միութեան, որ կազմուելու համար կը սպասէ «Արեւ»ի «աշխրէթապետ»ին:

ԽԱՐՏՈՒ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

V.— ՀԱՅ Բ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. — Հ. Կ. ԽԱՉ. ԵՒՆ.

Ամերիկահայ հանրային կազմակերպութիւններու կարգին, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը Ամերիկայի մէջ ունի իր Շրջանակը։ Բազմաթիւ մեծ ու փոքր քաղաքներու մէջ ունի իր Մասնաճիւղերը, որոնցմէ շատերը տարուան մէջ, որոշ շրջանի կենդանութիւն կը առնեն, Միութեան գործիչին կամ ներկայացուցիչին այցելութիւնովը ձեռնարկ մը կը կատարեն, դրամ կը հաւաքեն լրացնելու համար իրենց տարեվճարը եւ կրկին կը քաշուին իրենց պատեանին մէջ։

Մեծ քաղաքներու Մասնաճիւղերը, բաղդատմամբ աւելի կայուն են ու գործօն, սակայն՝ անոնցմէ շատերու կեանքն ու գործունէութիւնը կապուած է հարուստ անհատներու հետ։ Այս հարուստ անձերն են որ իրենց շարժումներով եւ նիւթական զոհողութիւններով տուն կուտան Մասնաճիւղի անդամներուն։ Հայ հարուստներէն ոմանք, ունին իրենց խորհրդականները, որոնց թելադրութեամբ կը շարժին, այսպէսով յաճախ անուղղակի գործիք կ'ըլլան կուսակցական եւ անհատական հաշիւներու։ Միութեան կանոնագիրը ինքնին, այնպէս մը կազմուած է որ, հասարակ անդամի մը շատ ալ պատեհութիւն չի տար, յայտնելու իր ազատ կարծիքը եւ դնելու կազմակերպութիւնը, վարչական պաշտօնները համապատասխան դիրքի մը մէջ։

Եղած են ժամանակներ, երբ Միութիւնը ինքզինքը դրած է կատարելապէս չէզոք դիրքի մը մէջ, բայց յաճախ ինկած է քաղաքական կազմակերպութեան մը ազդեցութեան տակ եւ նիւթապէս ու բարոյապէս օժանդակած է, այդ կազմակերպութեան գործունէութեան։ Ներկայիս, Ամերիկայի Բարեգործականը բարոյապէս մէկ երեսն է, Գաղութի ռամկավար կազմակերպութեան, ու զուտ բարեսիրական ու վերաշինական իր հանրային դիմակով կը ծառայէ անոր քաղաքական պրոպագանդին։ Պարզ ժողովուրդը, շատ անգամ, ռամկավարն ու Բարեգործականը կը շփոթէ իրարու հետ։ Բարեգործականի Ամերիկայի հաստատածին մէջ, քանի մը տարի առաջ կը գտնուէին, զանազան հոսանքներու պատկանող անհատներ։ Այսօր քաշուած են անոնք ու Միութեան պաշտօնական մեծամասնութեան կողքին, կը մնայ միայն քաղաքական ըմբռնումներով ռամկավար փոքրամասնութիւն մը, իր կուսակցական կնիքը դնելու համար այս չէզոք, հանրային կազմակերպութեան գործունէութեան վրայ։

Բարեգործականը Ամերիկայի մէջ, հայրենակցական Միութիւններու հաւաքական կազմէն վերջ, հանրային ամենամեծ կազմակերպութիւնն է։ Իր դիրքով եւ նպատակով այսօր, կրնար մեր գաղութին մէջ ստանալ աւելի ընդարձակ ծաւալ եւ համեմատութիւն, եւ սակայն չկրցաւ րոպէի պահանջին համապատասխան ուղղութիւն մը բռնել։

Իր կանոնագրով արդէն յատուկ դասակարգի մը կազմակերպութիւնն է, որուն մէջ աղա-էֆէնտիի ձայնը, համազօր է քսան հասարակ մահկանացուի ձայնին։ Դառնալով ուղղակի եւ անուղղակի միջոցներով ռամկավարներու գործիքը, իրմէն հեռացուցած եւ չէզոքացուցած է, միւս քաղաքական հոսանքներու պատկանող եւ սակայն բարեսիրական եւ վերաշինական նպատակներու համար զոհաբերող անհատները։ Բարեգործականի անդամ ազգասէր եւ հարուստ հայրենակիցներ ալ, իրենց անփութութեամբ անուղղակի գործիք կ'ըլլան իրենց ռամկավար եւ ռամկավարամիտ խորհրդատուներուն եւ կը կոտրեն Միութեան վարկը, ժողովրդական հոսանքներու աչքին։

Բարեգործականի Ամերիկայի Շրջանը ներկայիս Միութեան նիւթական գլխաւոր հայթայթիչն է. առկէ դուրս չի ներկայացներ բարոյական որեւէ արժէք. մինչդեռ իր առաջադրած նպատակով, եթէ կարենար մնալ իր նպատակի բարձրութեան վրայ, զուտ վերաշինական եւ ազգ. գաղթային հարցերու մէջ, կը յաջողէր, հանդիսանալ՝ Միութեան եւ գործակցութեան կապ մը, զանազան հոսանքներու միջեւ, ինչ որ րոպէի հրամայական պահանջն է։

Կը յիշեմ պարագաներ, երբ Բարեգործականի անունով եւ անոր ծախքով, որոշ գործի համար զանազան քաղաքներ այցելող ռամկավար անհատներ, շփոթելով ռամկավար գործիչի հանգամանքը, նոր առաքելութեան հետ, կուսակցական ժողովներ են սարքած, չարաշահած իրենց վստահուած պաշտօնը։ Բարեգործականի շրջանի վարիչներն ալ, լուռ անտարբերութեամբ մեղսակցած են, բարոյական այս շահագործումին։

Հայ կարմիր խաչ.— Իր ծրագրով, իսկական հայկական, հանրային Կազմակերպութիւն մըն է Հ. Կ. Խաչը։ Ամերիկահայ կինը, Հ. Կ. Խաչով առեղծած է, ոչ միայն ազգասէր, այլեւ հայրենասէր կազմակերպութիւն մը։ Իր նպատակը անխտիր բոլոր Հայերուն է. կը տառապի, կը շարժի եւ կը գործէ անխտիր բոլոր Հայերուն, ե՛ւ երկրի եւ գաղութներու գաղթական, հիւանդ, բոկոտն, ծնողազուրկ Հայերուն համար։ Իր նիւթական ու բարոյական ուժերուն չափով, կը հասնի հոն՝ ուր պահանջ կայ։ Ներգաղթի համար կը ձեռնարկէ հանգանակութիւններու՝ տասնեակ հազար տոլարներ տրամադրելով Հայաստանի կառավարութեան, կը ցնցուի Շիրակի աղէտէն, տունը տեղը ձգած կը վազէ հոս հոն, իր լուման հասցնելու համար աղէտահար ժողովուրդին. հակերով հագուստներ կը փոխադրէ՝ երկրի եւ գաղութներու մերկ ազգակիցներուն. դպրոց ու որբանոց կը պահէ Յունաստանի մէջ. հեռաւոր Նահր Էլ Օմարը չի վրիպիր իր աչքէն. Պուլկարիոյ երկրաշարժէն վնասուած Հայերն ալ դրապէս կը տեսնեն անոր գործը, իրենց ամենանեղ օրերուն։ Մեղուի պէս աշխատող հայ տիկիններու այս բոյնը, իսկապէս որ իր աշխատանքի որակով կը կատարէ հայրենաշինութեան ու ազգային պահպանման կարեւոր դեր մը։ Ամերիկայի եւ Քանատայի զանազան քաղաքներուն մէջ, բացած է հայկական նախակրթարաններ։ Հոս արդէն թէ՛ մայր է, թէ՛ վարժուհի, միաժամանակ կը հոգայ դպրոցի պիւտճէն։

Կանացի այս կազմակերպութիւնը, Ամերիկայի մէջ, վերջին 15-20 տարիներու ընթացքին, զանազան անուններու տակ կատարած է խոշոր գործ, նիւթական եւ բարոյական կրկնակ ուղղութեամբ։ Մերթ երկուքի բաժնուելով, մերթ միանալով, բայց միշտ գործելով։

Բարոյական.—

Բացի իր նիւթական գործունէութենէն, եւ մանաւանդ արժէք կուտամ, ամերիկահայ կնոջ հանրային այս շարժումին, գաղթային այլասերող մթնոլորտի մէջ։ Հայ կնոջ կազմակերպութիւնը, հայ տունին կազմակերպութիւնն է։ Տունը հայրենիքի մանրանկարն է Գաղութներու մէջ. անոր գլխաւոր դաստիարակը հայ կինն է։ Հայ Կ. Խաչի Կազմակերպութիւնը հայ կնոջ հանրային դպրոցն է. այդ հանրային դպրոցէն դուրս եկած հայ մայրը, հայ ոգի կը ներշնչէ իր զաւկին, միջավայրի հազար շունչով այլասերման ենթակայ հայ մանուկին։ Ուրեմն այս ուղղութեամբ, Հ. Կ. Խաչը Ամերիկայի մէջ ազգային ինքնապաշտպանման գործը ազդակ մըն է։

Զանազան պատճառներով երկճղած Ամերիկահայ Կարմիր Խաչը 1921ին միանալով առաւ Հ. Կ. Խաչ անունը. զանազան ներքին վէճեր երկու տարի վերջ, կրկին ճղեցին զայն ու 1923ին Հ. Կ. Խաչի մեքենան վերակազմուեցաւ, զօրացաւ. բազմացաւ իր մասնաճիւղերու թիւերը, անդամուհիները աւելցան։ Կազմակերպութիւնը սկսաւ նոր պայմաններու համապատասխան գործունէութիւն. Այսօր ունի վաթսունէ աւելի մասնաճիւղեր, իրեն կապուած են Յունաստանի Մասնաճիւղերը, գործակցութեան սերտ կապեր հաստատած է Ա. Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչին հետ։ Միշտ ալ օժանդակութիւն կը գտնէ Ամերիկեան Կ. Խաչէն, Նպաստամատոյցէն, Ամէրիքըն Ուիմընզ Հօսփիթալէն եւն.։

Ամերիկահայ գաղութը կը գուրգուրայ իր այս կազմակերպութեան վրայ եւ ամէն տարի, 15—20 հազար տոլարի նիւթական զոհաբերութիւնով կը քաջալերէ ու կը գնահատէ Հ. Կ. Խաչի դրամով անգնահատելի, անհամեմատօրէն բարձր բարոյական գործունէութիւնը։

Պետական Կ. Խաչ.— 1921 թուականին, Ամերիկայի մէջ, գրեթէ նոյն նպատակին շուրջ գործող երկու հանրային կազմակերպութիւններ, համաձայնութեան գալով միացան միակ կազմակերպութեան մը մէջ, Հ. Կ. Խաչ անունով։ Բայց այս համերաշխ գործակցութիւնը երկար չտեւեց։ 1923ին, բաժնուեցան իրարմէ. բաւական անախորժ միջադէպերու հետեւանքով, որոնց վրայ՝ կանգ առնել չարժեր։ Մէկ հատուածը, որու մասին խօսեցանք, պահեց Միութեան անունը — Հ. Կ. Խաչ։

Միւս հատուածը, [illegible] մը կոչուեցաւ Ազգ. Կ. Խաչ. յետոյ կապուելով Խորհրդային Հայաստանի Կարմիր Խաչին հետ, դարձաւ անոր մէկ հատուածը։ Ներկայիս Ամերիկայի մէջ կը ճանչցուի Պետական Կ. Խաչ անունով։

Իր կարգին կ'առաջնորդուի, Կ. Խաչի յատուկ նպատակներով, սակայն իր գործունէութիւնը կապուած ըլլալով Խորհրդ. Հայաստանի հետ, իր աջակցութիւնը սահմանափակուած է միայն երկրի ժողովուրդին համար։

Հ. Կ. Խաչին, իբրեւ բոլոր Հայերուն նուիրուած հանրային կազմակերպութեան, բացի չէզոք հասարակութեան ընդարձակ մէկ զանգուածէն, իր բարոյական աջակցութիւնը կը բերէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, երբեմն նիւթական շօշափելի օժանդակութեամբ, ինչպէս «Ներգաղթ»ի 10.000 տոլարի հանգանակութեան ժամանակ։

Պետական Կ. Խաչը փոխն ի փոխ ազդեցութեանը տակ է՝ ռամկավար եւ հնչակ համայնավար հոսանքներուն։ Բաժանումէն անմիջապէս յետոյ, ռամկավար կուսակցութիւնը տիրաբար կ'ազդէր անոր վրայ։ Պետական անունը ստանալէ յետոյ, հնչակ-համայնավար ազդեցութիւնը զօրացաւ, այնպէս որ անցեալ Պատգամաւոր. ժողովը՝ գումարուած Հարթֆըրտ քաղաքին մէջ, ասպարէզ դարձաւ երկու հոսանքներու մրցակցութեան։

Պետական Կ. Խաչն ալ, թեև աւելի քիչ Մասնաճիւղերով ու անդամներով, գործօն ազդակ մըն է ամերիկահայ կանացի հանրային կեանքին մէջ։ Անոր շարք մը Մասնաճիւղերը, որոնց մօտէն ծանօթ եմ, կը գործեն, առանց ենթարկուելու կուսակցական ազդեցութեանց, Հայաստանի ժողովուրդին օգնելու միակ եւ առողջ առաջադրութեամբ։

ՀՕԿը.— Հայաստանին տնտեսապէս եւ թէքնիքապէս օգնելու նպատակով, առաջին անգամ կազմուեցաւ «Թէքնիքական Կազմակերպութիւն»ը. շատ սահմանափակ Մասնաճիւղերով. հնչակեան եւ համայնավար սակաւաթիւ Հայերու նախաձեռնութեամբ։ Հայաստանի մէջ, գլխաւորաբար Գաղութներու համար, Հօկ-ի կազմութենէ յետոյ, ամերիկահայ «Թէքնիքական»ն ալ, առաւ այդ անունը։

Ունի գրասենեակ եւ մնայուն ներկայացուցիչ Նիւ Եորքի մէջ. բայց այս կեդրոնական մեքենային մասի վրայ համբուաց ճիւղաւորումները շատ փոքր են։ Կը նմանի քարի վրայ բուսած բոյսի մը, որ արեւի ջերմութեան ու քարին պարփակած խոնաւութեան ազդեցութեան տակ, կը ծլի, կը կանչի ժամանակաւորապէս ու կը թառամի։

Հայաստանէն պարբերաբար ղրկուած պատուիրակութիւնները, կուգան ժամանակաւորապէս ոգեւորելու՝ մարելու հակամէտ մասնաճիւղերը եւ օգտուելու անոր կարճատեւ կանաչութենէն (կանաչ տոլարներով)։

Պատուիրակութիւնները կ'երթան ու կը սկսի ամերիկահայ «Հօկ»ի թմրութիւնը։

Ներկայիս Ամերիկա գտնուող պատուիրակութիւնը, ճարպիկ կարգադրութեամբ մը, կը ցուցադրէ հայրենիքէն բերած շարժանկարները (Շիրվանզադէի «Նամուսը» և Շինարարական աշխատանքներ), նիւթական կոկիկ հասոյթով մը երկիր վերադառնալու համար։

Ամերիկահայը փակած է Հօկին առջեւ քաղաքական պրոպագանդի դռները իր առողջ բնազդի անգիր օրէնքներով։

Փարիզ Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ՃԷՅՄՍ ՃՕՅՍ ԵՒ ԻՐ „ՈԴԻՍԵՒՍ„Ը

Ծանօթ է գերիրապաշտներու հաւատոյ հանգանակը։ Միտքը ուղղակի գրի առնել, անոր տարազ չտալ, զայն չձեւաւորել, չզննել ու վերջապէս նկատի չառնել շարադրական նեղ սահմանները։ Այս սահմանումը առաձգական ըլլալով, ասպարէզ տուաւ նաեւ կարգ մը գրիչներու, որոնց միտքը շուտ փճացաւ ու մերկացուց արուեստական խեղկատակներու խաղը։ Այս խաղը հայ գրականութեան մէջ ալ մէկ քանի թափթփուկներ սայլին կապած է։

Ռենկօ բառերուն մէջ գոյն կը գտնէր, Ճօյս ալ ներդաշնակութեան գոյներ կը գտնէ։ Ահա այս Ճօյսի ստուար ու գլխաւոր գործը՝ «Ոդիսեւսն» է որ դեռ նոր թարգմանուեցաւ ֆրանսերէնի։ Երկու կը պարունակէ ութ հարիւրէն աւելի էջեր։ Անկէ առաջ նոյնպէս ֆրանսերէնի թարգմանուած է «Տըպլինցիններ» (Dubliners), պատմուածքներու հաւաքածոն, որմէ հատուած մը երեւցաւ Յառաջի մէջ։

Քանի մը տարի առաջ կարդացած էի Սիւօն Թէրիի մէկ գրքոյկը Իռլանտական գրականութեան վրայ։ Հետաքրքրութիւնս լարուեցաւ Ճօյսի նուիրուած քանի մը տողեր կարդալով։ Այդ տողերուն հեղինակը՝ Ճօյսը կը ներկայացնէր եւ կը գուշակէր թէ անոր մէջ համբաւ մը կայ որ կը քնանայ։ Ճօյս իրապէս ալ դեռ մեծ բան չէր հրատարակած։ Բանաստեղծական կարճ կտորներ՝ 1907ին։ Յետոյ, պատերազմի նախօրեակին՝ քանի մը ուրիշ կտորներ իմաժիստներու կողմէ հրատարակուած հատորի մը մէջ։ 1914ին վերջնապէս հրատարակուեցաւ «Տըպլինցիններ»ը։

Այս գիրքը առաջին տպաւորութենէ մը վերջ գնուած է անծանօթի մը կողմէ որ ջնջած է բոլոր օրինակները։

* **

«Տըպլինցինները» երբ ֆրանսերէնի թարգմանուեցաւ (1926) իրենց պատգամներուն կէխատուող ֆրանսացի տասնի չափ քննադատներ չյանդգնեցան խօսիլ անոր շուրջ։ Կ'ուզէին նախ կարդալ հեղինակին գլխաւոր գործը՝ «Ոդիսեւս» 1922), որուն համար անհաւոր բաներ կը պատմուէր բերնէ բերան, եւ որուն ամերիկեան հանդէսի մը մէջ հրատարակութիւնը արգիլուած էր ոստիկանական տեսչութեան կողմէ։ Այդ քննադատներէն մէկ քանին անգլերէն ալ գիտեն անշուշտ, բայց Ճօյսի այլանդակ, նորաստեղծ բառերով լի լեզուին, խրթին ոճին չէին յանդգներ մօտենալ։ «Տըպլինցիններ»ը 250 էջնոց հատոր մը ըլլալով հանդերձ, պէտք ունեցած էր երեք թարգմանիչներու, որոնք աշխատութիւնը իրենց մէջ բաժնած էին։ Ո՞վ պիտի յաջողէր 800է աւելի էջերով ստուար հատորի մը մօտենալ։ Այսօր այդ ալ իրականացաւ ու ընթերցողը չպիտի կրնայ ժխտել թէ Ճօյս մէկն է անոնցմէ, որոնք գրական շրջան մը կը փակեն կամ կը բանան։

∴

Փորձենք պարզել այս նոր Ոդիսեւսին...18 ժամերը,— այսչափ կ'ընդգրկէ գիրքը, որուն մէջ ժամանակն ալ հերոս մըն է, ունի իր դերը որուն ամենափոքր հպումը պիտի ձեւափոխէր շինուած շէնքը։ Անոր 5 վայրկեանի կրճատումը պիտի փլցնէր կառուցուածքը երկին, յաւելումն ալ պիտի խանգարէր ներդաշնակութիւնը՝ բարդ դրուագներ աւելցնել տալով ամբողջութեան,— ժամեր որոնց մէջէն կը ցցուի այլանդակ բայց ճշմարիտ հերոս մը, քսաներորդ դարու մարմնացումով, Ճօյս — Հոմերոսի գրչին տակ։

Առաջին գրքի մը հերոսը՝ Սթէֆըն Տէտալըս (նոյն ինքն Ճօյս) Փարիզէն Տըպլին կը վերադառնայ ու Ճօյս անոր օծիքը չի՛ ձգեր վայրկեան մը։ Անոր կը հետեւինք եւ ահա անոր հետ կը ծանօթանանք մի ոմն Լէոփոլտ Պլումի, որուն օծիքն ալ չպիտի թողունք մինչեւ առաւօտեան ժամը երեք։ Այդ Պլումը մեր ներկայութեան՝ անկողինէն պիտի ելլէ, խոհանոց պիտի երթայ, «հանգստարան» պիտի արգիլափակուի, առանց մոռնալու իւր կարդալիք թերթը... Յետոյ նախաճաշ, յոգանք, խմբագրատան մը սենեակը, յուղարկաւորութիւն մը... ուր կը հետեւինք միշտ Պլումի, յետոյ ճաշարան, ժողովրդական մատենադարան, նուագահանդէս, վերջապէս «հեշտանքներու տուն» մը։

Ահա Պլումի ուղեգիծը եւ ահա գիրքը։ Ճօյս իր հերոսին ամէն մէկ շարժումը գրի կ'առնէ, առանց զանոնք բացատրելու, անոնք այնքան պերճախօս են։ Մտածումներ, զուարթ ու անախորժ դէպքեր, պատկերներ անկապակից, ժխոր մը որ կը տիրէ ամբողջ գործին մէջ... ժխոր մը որ նախ ձեզ կը խլացնէ եւ յետոյ դուք ալ կ'աւելցնէք՝

— Բայց... ճիշդ է։

«Ոդիսական»ին պէս հոս ալ 18 մեծ գլուխներ, որոնք առանձին ալ կրնան նկատուիլ առնուիլ։ Անոնց ամէն մէկը առանձին դրուագ մը կը ներկայացնէ, առանձին հարց մը կը շօշափէ։ Ընթերցողը կը զարմանայ թէ ինչպէս Ճօյս չէ կորսուած իր նիւթին մէջ։ Ու ընթերցողն ալ անկարող պիտի ըլլար այս գործին, այս ճիւղին մէկ ծայրէն բռնել, բացատրել անոր մէկ դիմագիծը, անկէ դուրս քաշել հեղինակին նպատակը գաղափարներուն ամբողջութիւնը։ Անկարելի է։

Ամէն ինչ իրար կը բախի, փաշին ձեզ կը կուրցնէ, լաբիւրինթոսին մէջ կը կորսուիք։ Իսկ եթէ կարդաք հանդարտ, հեղինակը կուգայ ձեր ձեռքէն բռնել եւ ձեզ առաջնորդել տարօրինակ ճամբաներէ, արահետներէ, որոնց յանկարծ կը յաջորդեն լայն պողոտաներ։ Ահա ծառուղիներ ու դարձեալ նեղլիկ ճամբաներ։ Գիրքը կարդալէ վերջ, շատ հազուագիւտ է զայն մանրամասն մտաբերել... ու ձեր մտքին մէջ կը մնայ խուլ տպաւորութիւն մը, որուն ամէն մէկ մասնիկները կրնաք վերականգնեցնել անջատ ընթերցումներու դիմելով։

Այս գիրքը, ինչպէս ըսի, շատ
հաւանաբար մեծ ազդում պի
հանէ (քանի որ ֆրանսերէն
ծանօթ ընթերցողներուն թի
մեծ է), ու եթէ շատեր
զգան թէ առարկութիւն մը
նոյն յայտնելիք, չպիտի
գին այդ առարկութեան ձե
Ճօյս հանելուկ մըն է, ու չպի
յաջողիք զինքը ամենա
ձեռք անցընել։ Ճօյս ոչ
ոչ ոք կը յարգէ (ոչ իսկ
յիոյ թագաւորը որ վայ
Հնդկաստանի)։ Ճօյս ոչ
թեր կամ դէմ է։ Իռլանտ
Ճօյսը չեն սիրեր անկախութ
տենչացողներն ալ, Անգլիա
սակիցներն ալ։ Ճօյս
թքնէ ամէնուն երեսին,
ամէնքն ալ կը զգան թէ
ուղիղ կը շարժի։ Այս մեծ
պէջքին ամէն մէկ խօսք
նկատուի կանխաւ պատր
տուած նախատինք մը,
յանք մը, բայց իրականին
հաւատարիմ գծագրողի մը
տիտն ունի իր ձեռքը։ Ու
հանդէպ ցոյց տրուած
ծիքը ամենալաւ գնահատա
իր հանճարին անբռնաբարելի
թեան։ Ճօյս՝ Սթէֆըն Տէտ
ծածկանունին տակ առաջին
քի մը մէջ ինքզինքն
յարգած։ Տունը, պարագ
բունքի շրջանին սեմին
իր յարաբերութիւնները
հետ ամէն ճիւղի մէջ, ամէ
խարհիկ շրջաններու մէ
արշաւները կիներու աշխա
մէջ...։ Այս ամէնը պատ
բացարձակապէս անտա
յարգանքն ու ակնածանք
թերցողին հանդէպ։

Ոդիսեւսի մէջ Տէտալըս
կը յանձնէ Պլումի։ Ահա
զօրս գրողը ամէն բանէ
անողոք է։ Ահա գործ
քսաներորդ դարը կը մա
ցնէ, անոր հայելին կը հա
սանայ, բայց ոչ թէ «պա
նական» դարուն, այլ
զարդուզարդուածին, այնպէս
պէս զայն կարելի պիտի
տեսնել առաւուն կանուխ
ան քունէն նոր ելած
վազուան ընթերցողներուն
ջեւ պիտի ներկայանայ
անզուգական նկարել
հաւատարիմ լրատու
հետաքրքրուած է մանր
ներով, դրուագներ՝
մարտախօս ու բացառ
բեմին վրայ ապրող
բաստուած ու յուշա
տեւող կատակերգութիւն
գերասանները։ Հռոմ
սականին այս հեգնող
— որ իսկականին մէջ
րուն հեղինակութիւն է
Ճօյսի, լեզուի այլանդակ
ներ ալ կը ներկայացն
ուղեղին մէջ կ'եփին
բարբառները, միջնադա
բառեր, որոնք կը քնանան
շեպատ ու նոյնքան
բառարաններու մէջ։
ամէնքն ալ լաւագի պէս
կը հասին Ճօյսի ուղեղ
կուգան իրենց տեղը
թուղթին վրայ։ Ջէ՛
մը կատարելապէս
կարելի չէ փոխադրել
բառերուն գոյնն ու հնչ
թիւնը կանխատեսուած
աւելի ճիշդը յանկարծ
ծուած ներդաշնակութեան
մէջ պարտ են իրենց
գալ։

Ահա թէ ինչու
սուզուի մինչեւ Միջին
եթէ հոն չգտաւ իր
գիւղ լատիններէն. ֆրան
Եթէ անոնք ալ գոհացու
բառերը կը կերպարանա
ձայնաւոր տառերը յարգ
գաձայնները կը ծայ
չյաջողեցաւ։ Այն
ստեղծէ, որպէս զի իր
հետ հարազատ կապ
զայն արտայայտէ
պէս :

Նմոյշ մը, եթէ կը

Alo, alass, aladdin.
Did she lack salt fat me
dud!

Ճօյսի ուղեղն ալ
հսկայ ուժի մը՝
Լարպօ՝ տեսած է իր
ները... գրեթէ բոլոր
կրճատուած են, ուրիշ
ջուած են կարմիր, կապ

...նանչ մատիտներով,— գոյնի հաւանած այդ բառը ուր որ գացած. կը մնայ ծօյսի յիշողութեան մէջ:

Որիշ բաներ ալ գրի առնուած նոր ու հին այդ բառերէն ծօյս էջեր պիտի սուրդէ ընկի վերջ: Սակարանին մէջ քնդ֊գող մխոցը պատկե՞րն է հին կատարուած գործողութիւններուն, ո՞չ: Նոյն մխոցն է որ կը տիրէ «Ոդիսեւս» ի մէջ։ Հարկ է քանի մը անգամ ժօտենալ անոր, ըմբռնելու համար այդ մխոցին մանրիկները՝ պերճախօս ու անհարկու շեշտերով ճշմարիտ վկայութիւն մը, իսկապէս եզական դէմք մը՝ ծօյս ու «դէմք» մը իր «Ոդիսեւս» ը:

Ե. ՋԱՀՐԼԵՃԵԱՆ

ՍՈՒՐԻԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Պէյրութ, 2 մարտ.— Սարգիս Աջտէլեանի խնդրով ձերբակալուած հայրենակիցները ցարդ բանտարկուած կը մնան: Ասոնցմէ շատեր հազիւ իրենց օրապահիկը ճարող պաշտօնեան՚եր ու արհեստաւորներ, ըլլալով այս ձերբակալութեան պատճառով իրենց ընտանիքները նիւթական ծանր կացութեան մը մատնուած են: Շատեր արդէն տուն-տեղ ատ գործելու կերթան: Իսկ եթէ քիչ մը եւս տեւէ ներկայ դրութիւնը, այդ պարագային կայուտ չեղողներն ալ անխուսափելիօրէն միեւնոյն վիճակին պիտի ենթարկուին:

Խումբ մը հայրենակիցներ նիւթական օժանդակութիւն յանձնելու՝ ժողովրդական դիմում մը կիլիկիոյ կաթողիկոսը գելյութ հասիրած էին, որպէսզի դիմումներ ընէ տեղական եւ ֆրանսական իշխանութեանց մօտ, խնդրելու համար որ բանտարկեալներու խնդիրը անմիջական լուծման ենթարկուի:

Կաթողիկոսը եւ Հալէպի առաջնորդ Արտաւազդ վրդ. Սիւրմէեան քայլեր ըրած են եւ դիմումներ ալ ըրին հոս հոն, բայց կ'ցաւինք ըսելու որ ոչ մէկ դրական արդիւնք ունեցան անոնց դիմումները:

Տիրող կարծիքն այն է, թէ մինչեւ որ բանտարկուածներու դատը ըլլայ հաւաքուած ամենայն եւ ընտանեկան նամականիներու թարգմանութիւնը չըլլայ, ոչ մէկ դիմում օգուտ կրնայ ունենալ:

Բանտարկուածներու անմիջական եւ յետ թարգմանութեան անոնց ազատ արձակումը, մասին, ժողովուրդը ոչ մէկ կասկած ունի (բացի այլասերած մի քանի համայնավարներէ):

Տեղական «La Syrie» թերթը իր 21 փետր. թուով գրած էր թէ, Փ. Ա. Խատիսեան՝ ֆրանսայի արտաքին նախարար Պրիանի հետ տեսակցութիւն մը ունենալու վերջ, ծամբայ է ելած դէպի Պէյրութ, եւ փետր. ամսու վերջին ալ հոս պիտի ըլլայ: Շատեր ...ում որ փետր. 26ին հասնող Champollion նաւուն մէջ

կ'ըլլայ, դիմաւորելու գացին, բայց ի հայկէ ոչ մէկը գտան հոն: Կ'երեւի թիւրիմացութեան արդիւնք է այս լուրը:

Քաղաքիս մէջ ազգ. կեանք գոյութիւն չունի. ո՞ւր են անցեալ տարիներու հանդէսները, թատերական երեկոյթները, ոչ մէկ բան: *Ազգայի*ն ալ խմբագրին ձերբակալուած քլլալուն պատճառաւ դադրած է հրատարակուելէ, այնպէս որ ոչ ոք լուր ունի թէ, ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ:

Լիբանանի Առաջ. փոխ. Եփրեմ Ծ. վրդ. Տոհմունի հրաժարելով տեղապահութենէ, Դրբրգխանի կողմերը հովուութեան ղրկուեցաւ՝ կիպրոսէն քաղ սքս ժամանեց տեղւոյս նորընտիր առաջնորդ Եղիշէ եպս. Կարօեան, Սսոյ միաբաններէն:

Թ. Սեւան

ՏԵՏՈՄԵԱՆՑԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Փրոֆ. Տօտոմեանց դասախօսութիւն մը տուած է Պուքրէշի «Համագործակցութեան ուսումնասիրութեան բարձրագոյն վարժարան»ին մէջ. Ռումանիոյ Աշխատանքի նախարարին հրաւէրովինիւթն էր «Բարոյագիտութիւնը եւ համագործակցութիւնը»: Փրոֆ. Տօտոմեանց բացատրած է բարոյագիտութեան ազդեցութիւնը համագործակցական շարժման կլխաւոր ղեկավարներուն վրայ, ինչպէս նաեւ ընկերային քրիստոնէութեան դերը համագործակցութեան զարգացման մէջ: Ցեռայ ծանօթացուցած է գիւղատնտեսական համագործակցութիւնը Ցանիմարքայի եւ Իռլանտայի մէջ:

Ի ՊԱՏԻՒ ՓՐՈՖ ԵՈՐԿԱՅԻ

Պուքրէշի Ազգ. Մատենադարանի վարչութիւնը՝ ի պատիւ փրոֆ Եորկայի կազմակերպած է մեծարանքի երեկոյթ մը, որուն ներկայ եղած են օտար եւ հայ հիւրեր: Ցանազան ուղերձներէ յետոյ, գաղութին կողմէ. փրոֆ Եորկայի նուիրուած է ոսկիէ գրիչ մը, հայկական ոճով զարդանկարուած, գլուխը էջմիածնի նկարով:

«ՊՐՈԼԵՏԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ»

Թիֆլիսի Հայ Արուեստի Տան մէջ, Ազատ Վարդանեան խօսած է «Պրոլետարականութեան նոր ուղիները» նիւթին մասին: Խօսելէ յետոյ անոր զարգացման դժուարութիւններուն մասին, Վարդանեան կանգ առած է անոր ձեւին, ոճին, լեզուին եւ այլ խնդիրներու վրայ: «Ցիրապետել եւ քննադատաբար օգտագործել բոլոր ձեւերն ու ոճերը, ստեղծելով «պրոլետարիատ»ին աւելի յատուկ, ուրոյն, սեփական ձեւ ու ոճ. ժողովուրդին համար ըմբռնելի, հասկնալի, պարզ, ժողովրդական յեղափոխական շարժումներու ուժն ու թափն արտայայտող ոճ ու ձեւ»

«Պրոլետարական» խաղաղութիւնը պէտք է խորացնէ կենդանի մարդու հարցը, առանց գաղտնիք բնապաշտութեան, որովհետեւ, հասարակական մարդը չի բացատրուիր միմիայն բնախօսութեամբ, այլ հասարակական փոխ յարաբերութիւններով, կենցաղով: Թէեւ մեր գրականութեան մէջ կայ կենդանի մարդը, բայց ան զուրկ է գեռ հոգեբանական խոր ու լրիւ բացատրութիւններէ»:

Հիմա որ բանաձեւը գանուած է, կը սպասենք արդիւնքին:

ՄՐՑԱՆԱԿ ՄԸ

Ֆր. Revue des Vivants *հանդէսը սահմանած է 10,000 ֆր.ի մրցանակ մը՝ որ պիտի տրուի Եւրոպայի դաշնակից պետութիւններու «Հակամարտութեանց ու մէնէն խաղաղ լուծում մը» նիւթին վրայ՝ լաւագոյն ուսումնասիրութեան: Այս պետութիւններ ի՞նչ կերպով պէտք է կազմակերպուին, խմբուին եւ միանան, եւլն...*

«Կենսական անհրաժեշտութիւն մը մեզ կը պարտադրէ նոր պարտականութիւններ: Եթէ եւրոպական ազգերը կ'ուզեն պահել իրենց նիւթական, իմացական բարոյական ինչքերը, միայն մէկ երաշխաւորութիւն կրնան ունենալ.— Եւրոպայի պետութեանց դաշնակցութիւնը»:

Եւ թերթը կ'աւելցնէ.

«Ա՞լ պիտի առանձնէ այս մեծ գործին իրականացումը, եթէ ո՛չ, ապրող սերունդներէն անոնք որ տառապեցան պատերազմէն»:

ՆՈՐ ԹԵՐԹ ՄԸՆ ԱԼ

Գրական նոր թերթ մըն ալ սկսած է հրատարակուիլ Փարիզի մէջ, Tambour *(Թմբուկ):*

Որեւէ թերթի մէջ որ նոր լոյս կը տեսնէ, յայտարարութիւնն է ամէնէն կարեւորը, իբր վաւերագիր շնորհալից խոստումներու, որոնք երբեք չպիտի գործադրուին: Ցանք Tambour*ի յայտարարութենէն հատուածներ մը.*

«Ընդհանուր, ներկայ թէ ապագայ արուեստագիտական ամէն արտայայտութիւն տանելի է, ինչ որ ալ ըլլայ անոր ձգտումը: Միայն արուեստի եռ կամ առաջ շարժումը հաստատելով է որ կարելի կ'ըլլայ անոր արժէքը, իմաստը գտնորոշել, նոր ուղղութիւն կարելի է յղանալ անցեալի դասերուն լոյսով:

«Երբ խնդիրը կը դառնայ արուեստի կամ գրականութեան վրայ, գաղափարները, հաւատալիքները, ցեղերը, տեսակները ամբողջ իրար կը խառնուին: Ինչ որ ալ ըլլան մեր ծագումները կամ մեր համոզումները, մարդեր ենք որ միացած ենք ամենահզօր կերպով փնտռելու՝ ամէն արուեստի հուսկ նպատակը — գեղեցիկ թիւնը»:

ՑԻՐ ՈՒ ՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՎԼԱՏԻԿԱՎԿԱՍԻ ՀԱՅԵՐԸ

1928ին, Խորհրդ. իշխանութիւնները որոշած էին Թեշտակայի շրջանը տեղափոխել Վլատիկավկասի հայ գաղթականները եւ հող տալ անոնց: Գաղութներու ներկայացուցիչ Միլքոնեան հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է այս մասին —

«Թէեւ խոստացուած էր իւրաքանչիւր ընտանիքի մէկ գետ. վարած հող տալ, բայց չտրուեցաւ: Գաղթականները սկսան նոր վարել եւ այս աշխատանքը ուշացաւ մինչեւ մայիսի սկիզբները: Ասկէ զատ որ, զանուած եզիպտացորենը առատ չորցաւ ժամանակին, իւրաքանչիւր ընտանիքի 450 րուբլի գործիք եւ սերմացու տրուեցաւ՝ հողի բաշխումը սկսած է, բայց չէ վերջացած: Ամէն մէկ ընտանիքի 3 գետ. հող կը տրուի: Այժմ բոլորն ալ ունին մէկ մէկ կով եւ լծկաններ: Զորս տան մէկ սայլ տրամադրուած է, իսկ բոլորին երկու ինքնաշարժ արօր: Ցեղափոխուած Հայերը 210 տուն են: Տղաքներու մէջ կ'ապրին, այսանց գալուստը սաստիկ է: Ռուսերու նման մայլ չունին, այլ տունին»

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԷՆ ԳԱՂԹՈՂՆԵՐԸ

Լէնինականի վերջին երկրաշարժէն հետեւանքով բաւական թիւով Հայեր գաղթած էին Ռուսիա: Անոնց մէկ մասը հաստատուեցաւ Կիսլավոդսկի, որ այժմ 3500 Հայեր կը համրէ: Ժողովուրդին մեծ մասը անգրագէտ է: Ունին նախակրթարան մը 190 աշակերտներով: Հայերէն գասագիրքի մեծ պակաս կայ: Դպրոցի շէնքը փոքր է եւ նորոգման կարօտ: Ծնողներու վրայ տուրք դրուեցաւ պակասները լրացնելու համար:

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՍԱՆԵՐ

Բարեգործականի գրասենեակէն հաղորդուած զեկոյցէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները

1927—28 տարեշրջանին Նուպարեան Սաներու Հիմնարկութեան մուտքը եղած է 258.696 ֆր., որուն 572ը վերադարձուած է նախկին թոշակընկալ սաներու կողմէ, եւ ելքը 214.712 ֆր., որուն 174.513ը թոշակներ, 24.804ը Հ. Բ. Ը. Միութեան բաժինը (1926-27 եւ 1927—28 տարիներուն համար 14.729ը զանազան ծախքեր եւ 615ը գիտական գործիքներ: Տարեշրջանին վերջը, Վարչութեան տրամադրութեան տակ պատրաստ կը մնար շուրջ 44 հազար ֆրանք:

Նուպարեան Սաներու Հիմնարկութեան թրքսթին եկամուտներ կը կուտակուի՝ ամէն տարի աւելցուելու... այն պայմանին, որով արժեթուղթերու տոկոսներուն 1/5ը ամէն տարի կը բարդուի դրամագլուխին վրայ:

Վարչութիւնը հարկ զգացած է պահեստի կարեւոր գումար մը ունենալ իր տրամադրութեան տակ, դպրոցական տարեշրջանի ընթացքին դժուարութեանց չհանդիպելու համար: Հետեւաբար որոշած է իր եկամուտներէն 50 հազար ֆր.ի գումար մը միշտ պատրաստ ունենալ իր սնտուկին մէջ: Այս կարգադրութեամբ վարչութիւնը ի վիճակի պիտի ըլլայ դպրոցական տարեշրջանի ընթացքին իսկ նկատի առնելու ստիպողական հանգամանք ունեցող արժանաւոր խնդրանքները:

1927-28 դպրոցական տարեշրջանին ամբողջական կամ մասնա ի թոշակ ստացող Նուպարեան ուսանողներու թիւը եղած է 18:

ԳՈՐԾԱՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Անգլիոյ մէջ երկար ատենէ ի վեր տիրող գործատութեան դէմ դարման մը խորհելու համար, գործատէրերու կողմէ կազմուած յանձնախումբ մը հրատարակեց տեղեկագիր մը, իր կատարած աշխատանքներուն մասին:

Տեղեկագիրը կը յայտարարէ թէ գործատութեան հարցը չի լուծուիր միակ միջոցով մը: Հետեւաբար որեւէ միջոց մերժուելու չէ: Տեղեկագիրը կը ներկայացնէ քսան տարուան համար արտագաղթի ծրագիր մը, որուն ծախքերը պիտի հոգացուին փոխառութիւններով: 65 տարեկան աշխատաւորներուն պէտք է կապել հանգստեան թոշակ մը, որ թոյլ տայ անոնց քաշուիլ գործէ, իրենց տեղերը ձգելով երիտասարդներու: Տեղեկագրին համաձայն, ներկայիս Անգլիոյ մէջ կան 340,000 բանուորներ, որոնք շաբաթական կը ստանան 60 ֆրանքի նպաստ մը եւ միեւնոյն ատեն կ'աշխատին գործարաններու մէջ:

Միւս կողմէ Լոյտ Ճորճ յօդուած մը կը հրատարակէ գործատութեան մասին, եւ մանրամասնութիւններ կուտայ իր կազմած յատակագծին վրայ: Լոյտ Ճորճի ծրագրով, կարելի պիտի ըլլայ գործատութեան առաջքն առնել, շնորհիւ հանրօգուտ աշխատութիւններու եւ առաջին տարին իսկ, գործ հայթայթել 586.000 բանուորներու:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԿԱՈՒՏԻՆ ՈՒՂԵՑՈՅՑԸ.— Հրատարակութիւն Ֆ. Հայ Սկաուտական Միութեան. 62 էջ. պատկերազարդ: Տպ. Ներսէս, 1929. Գին 5 ֆր.: Ստանալու համար դիմել Յ. Գավուզճեանի, 4, Rue Beethoven, Paris 16e.

Տէր եւ Տիկին Ս. Գավաֆեան, Օրիորդները Ցամիկ եւ Աստղիկ Գավաֆեան, Այրի Տիկին Հերմինէ Պարոնեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Տովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Լուսպարոնեան (Անվէրս), Տէր եւ Տիկին Երուանդ Լուսպարոնեան (Կ. Պոլիս), Սիսակ Լուսպարոնեան (Անվէրս), Պ. Պ. Նորայր եւ Քաջայր Լուսպարոնեան, Պ. Պ. Աւետիս եւ Կարապետ Լուսպարոնեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, հարսին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԱՂԱՒՆԻ ԳԱՎԱՖԵԱՆԻ

(ծնեալ ԼՈՒՍՊԱՐՈՆԵԱՆ)

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ 1929 մարտ 14ին, Hôpital Tenon, 42 տարեկան հասակին:

Թաղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, կիրակի կէսօրէ ժամը ճիշդ 12ին, Hôpital Tenon. Մեթրօ՝ Gambetta:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Մարսէյ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղը իր կարգ մը յաջողութիւններէն վերջ, այսօր կիրակի պիտի մրցի զօրաւոր U. S Montargeois ի Ա. խումբին դէմ Montargis ի մէջ, մօտաւորապէս 130 քլմ. հեռու փարիզէն: Սոյն խումբը յաղթած է բազմաթիւ առաջնակարգ խումբերու:

Մարսէյլ դժուար հակառակորդի մը դէմ կը գտնուի եւ իր ամբողջ կազմով դաշտ պիտի իջնէ: Խումբը առաւօտեան կը մեկնի Gare de Lyon էն:

Մասնաճիւղիս նորակազմ Բ. խումբը քանի մը փոքրիկ պարտութիւններէ վերջ, անցեալ կիրակի հաւասար եկաւ F. C. Ezanville երկրորդ խումբին դէմ 3=3: Այսօր կը մրցի F. C. Vaugirard ի Բ. խումբին հետ՝ Porte de Versailles.

Ս.

Պիյեանքուր.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Billancourt ի մասնաճիւղին ֆութպոլի երկու խումբերն ալ, Ա. եւ Բ. պիտի մրցին այսօր կիրակի A.S. A.ի (Amicale Sportive Ablonnaise) դէմ իրենց դաշտին վրայ:

Ժամադրավայր՝ St. Michel ի կայարանը ժամը 13.15ին.

Ա. Ե.

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

„ԸՍ ՀԵՂՈՒՆ ՍՐԱՆ ՄԵՐՆ Է"

—Հէյ վա՜խ. Գաբրիկ քիյա լաւ կ'ըմբռնելու ենք որ, այս սաւառնակը իրարու վրայ բարդուելով օր մը չէ օր մը անպատճառ իրական կը դառնան: Մենք շատ բաներու հարեւորութիւն չենք տար եւ ...նքհաւատար նայեցէք չորս կողմերնիդ. Մեր սեղաններէն թափած փշրանքներով կշտացող թուռչքերը այժմ գէշ կը նային. իսկ մենք կարծիքներ կը փոխանակենք իրարու. հեռ: Պէկը կը սասէ մեզ իր ընական զօրութեամբ, դէմը խօսող չունինք սուրբայի կը կանչէ, առանց ձայն հանելու կը հասկընինք, եւ գլխիկոր անոր ...չառութեանը համար աղօթք կ'ընենք:

Գաբրիկ քիյա լուրկ ձեռքի ունկընդրելէ յետոյ կը յորդորէր Խոջօ-Պապօն, ինչու որ Խոջօ Պապօն իր սիրելի բարի կամք էր. վաղուց գիւղը կը ճանչնային, մէկ գիւղի մէջ երիտասարդացած եւ ծերացած էին, մէկ գաւաթէ ջուր խմած եւ միասին շատ կոմա կերած էին:

Գաբրիկ քիյա կրկին դառնալով Խոջօ-Պապօին, կ'ըսէր.

— Ցա՛ բա ինչ լաւ օրեր էին, երբ երիտասարդ էինք եւ արտ վարելու կ'երթայինք, ձուկ որսալու էջմէն տարուած, գիշերները անքուն կ'անցընէինք:

— Իրաւ են իրաւ, շատ քէֆլի օրեր էին, Գաբրիկ քիյա, կը յարէր Խոջօ-Պապօն. հապա ինչո՞ւ չես մտաբերեր ջաղջնուն մէջ մեր վայլ... կ'ա քը երբ ...ըսեր գօրեր աղալու գացինք ...ով եղ կը բերէին, ամանք հաւ, ուլար եւլն, որպէսզի ալիւրնին բարակ աղային. Հէ՜յ, հէ՜յ, ի՜նչ աղէկ օրեր կ'անցընէինք

*
* *

Օր մը Խոջօ Պապօն որոշեց գիւղին դպրոցը այցելել: Գիւղացիք շատ խօսքեր կ'ըսէին վարժապետի լաւութեանը համար, սակայն Խոջօ Պապօ որ կասկածոտ էր, կը նախընտրէր ականատես ըլլալ անոր գործերուն: Անոր համար երբեմն վարժարան կ'երթար, տեսնելու եւ իմանալու համար թէ տղաքը բան մը կը սորվի՞ն, թէ ոչ պարապ տեղը կ'երթան կուգան եւ աւելի տանման կը կարօտին: Այդ օրը երբ դպրոցէն ներս մտաւ, գագաթի պահն էր: Բակին մէջ աղմուկ կար. պզտիկները կը խաղային, կը ցատկռտէին աստ ու անդ, եւ առաջ գաղափի պահը վերջացաւ. տղաքը մտան դասարան: Երգի դաս էր. վարժապետի մէկ նշանին վրայ կարգաւ կը շարուին, առաջ երկրորդ նշան մը ու կը սկսին երգել «Ազատ Աստուած այն օրէն»:

Խոջօ-Պապօն ինքն ալ կ'ազնուորոս պզտիկներու այդ ցնծագին երգէն եւ կը սկսի ձայնակցիլ կամացուկ մը: Անոնց վերջացնելու «Ազատ Աստուած»ի ամբողջ տուները, կը սկսին ուրիշ մը, «Լուսին չկար»ը: Վարժապետը որ քաղցրահունչ ձայն մը ունէր, կը սկսէր նախապէս եւ պզտիկ ու մեծ տղաքներն ալ եռանդով մը կ'երգէին: Երկրորդ երգն ալ կը փոխուի, կը սկսին «Վէրքերով լի ջան ֆիտա» ն՝ երգել: Խոջօ-Պապօն մեծ հաճոյքով լսելէ յետոյ մանուկներու գեղգեղանքը, կը դառնայ թոփալին ու կ'ըսէ,— Հալալ ու խոշ թող ըլլայ իրաւունքը:

Մինչ փոքրիկները կը սկսին աւելի բարձր եւ խանդով երգել, աճա վերէն՝ եկեղեցիի տանիքէն օտար ձայն մը կուգայ որ կ'ըսէ սաստկութեամբ —

—Հերիք է, Հա՛յե՛ր հերիք. գետինն անցնի ձեր ֆիտայութիւնը, հէ՜յ հայրենիքի զաւակներ եւ սորուկներ, այս երկիրը ձերը չէ. գուք հոս բան չունիք մարդկութեան տեսլ եւ զարշելիներ, շատ մի պռաք, երբ այս անգամ կարգը ձեզի գայ կը տեսնենք...

Այս սաստկաշունչ խօսքերը լսող բոլոր աշակերտները ափիբերան մնացին: Խոջօ Պապօ իր չտեսած եւ չլսած բաներն է որ կը լսէր, որոնք մտավախութիւն կը պատճառէին իրեն:

Ծերուկը նկատելով այս պարագան, կամացուկ մը կը դառնայ մօտիկ դարձուածքը նայելու համար թէ տանիքի ցուիքին վրայ պզզողները ովքե՞ր են: Կը տեսնէ որ պէկն է, նստած իր մի քանի արբանեակներով. լուտանքներ կը տեղացնէ հայութեան:

Ցուիքին վրայ պզզողները Խոջօ-Պապօն կը տեսնեն եւ կը կանչեն իրենց մօտ, անիկա ալ հնազանդելով պէկին հրամանին, կը մօտենայ ցուիքին վրայ շինթոկողներուն: Պէկը կը խօսի մեծ գոյութեամբ ու կ'ըսէ.

— Գնա՛, Խոջօ-Պապօ, ըսէ թոփալին, թող այդքան աղմուկ հանելու պատճառ չդառնայ, վերջը գլուխը կը ցաւի, թող լաւ գիտնայ բաներս ամբողջովին տեղեկացնել թոփալ վարժապետին, ըլլայ թէ մոռնաս, հը՜...

—Չէ՛ պէկ, չէ, հրամանդ գլխուս վրայ, գաւն ողջ կենաս, ատոնք ամէնը կը կարգադրուին:

Հեզահամբոյր ծերուկը երբ տանիքէն վար կ'իջնէ՝ պատմելու պէկին անարգար պահանջքը, իր կարճ ժամերու ընթացքին կ'ընկղմի երկար բարակ մտածումներու մէջ.

— Հէ՜յ ֆելէկ, քոռնաս դուն ալ, ըս հեղուն սրան մերն է եւ մեզ պիտի

Եւ կը շարունակէր իր մենախօսութիւնը:

— Աստուած իմ ֆէլէկին չարխը թէրս դառնայ պիտի եւ մենք պիտի չարչրուինք այս հալածանքով, կեղեքիչ ժողովուրդէն: Հէ՜յ, զորված Աստուած, այս ի՞նչ տէվ... է որ չպիտի մարի մեզ եւ բնաջնջել պիտի տայ մեզ սոսկալի տառապանքի մատնելով:

(3) Մ. ԹԱՃՆԵԱՆ

բաւորուեցան բազմաթիւ մարդիկ, որոնց մէջ նաեւ լուծեալ ազգայնական խորհրդարանի անդամներէն ոմանք ծերակուտական եւ երեսփոխան ։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՑՈՅՑԵՐԸ

Մատրիտէն կը հեռագրեն թէ վարչապետ Փրիմօ տէ Րիվէրայի դէմ ուսանողական ցոյցերը կը շարունակուին եւ հետզհետէ կը ծաւալին։ Շարժումի կեդրոնները երեք են՝ Վալատօլիտ՝ հիւսիսը, Վալէնցիա՝ հարաւ-արեւելքը եւ Մատրիտ՝ մայրաքաղաքը։ Այս երեք քաղաքներուն մէջ ալ առջի օր ուսանողները թափօրներ կազմած շրջեցան փողոցները՝ «Անկցի Րիվէրա» պոռալով։ Մատրիտի մէջ, երբ ներքին նախարարութեան մեծ ժամացոյցը իրիկուան 8ը հնչեց, ուսանողներու մեծ բազմութիւն մը, որ նախապէս խռնուած էր քովինի փողոցները, սկսաւ շարժիլ դէպի պաշտօնատան հրապարակը։

Վալէնցիայի մէջ փրոֆէսէօրներն ալ ուսանողներուն միացան եւ բողոքագիր մը ղրկեցին թագաւորին։ Սանթիակոյի մէջ ուսանողները սուլեցին Ազգ. Տնտեսութեան նախարարը։

Կառավարութիւնը որոշեց խիստ միջոցներ ձեռք առնել, վերջ տալու համար այս կացութեան։ 5000 փէզէթա տուգանքի դատապարտուեցաւ ոստիկան մը, որ քաջալերական խօսքեր ուղղած էր ուսանողներուն, երբ անոնք ցոյց մը կը կատարէին թերթի մը խմբագրատան առջեւ։

ՄԻՍԻՍԻՓԻ ԴԱՐՁԵԱԼ ԿԸ ՅՈՐԴԻ

Ամերիկայէն հասած լուրերը վրդովիչ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն Միսիսիփիի նոր յորդումին մասին, հարաւային շրջաններուն մէջ։ Ինչպէս կը յիշուի 1927ին այս գետը յորդելով ընդարձակ տարածութիւններ ողողած էր՝ թշուառութեան մատնելով բազմահազար բնակչութիւն։

Նոր ողողումները տեղի կ'ունենան մասնաւորաբար Ալապամայի նահանգին մէջ։ Մոնթկոմէրիէն ոչ հեռու, Փի գետի թումբը քանդուելով, աղետալի հետեւանքներ ունեցաւ Էլպա քաղաքի ամբողջ բնակչութիւնը, մօտ 4000 հոգի, ջուրերով բաժնուած է աշխարհէն։ Քաղաքին ցած տեղերուն մէջ ջուրը մինչեւ 6 մեդր բարձրութեան հասած է։ Դպրոցի մը 350 աշակերտները շէնքին երկրորդ յարկին վրայ բանտարկուած կը մնան։ 500 բնակիչներ ապաստանեցան Արդարութեան պալատի վերի յարկերը եւ 300 հոգի կրցան առժամաբար իրենց կեանքերը ազատել՝ կիսովին ողողուած տուներու ամենաբարձր սենեակներուն մէջ իրարու վրայ դիզուելով ։

Մօտ 20 գիւղաքաղաքներու 10.000 բնակիչները ամբողջովին պաշարուած են ջուրերէ՝ նահանգին հարաւ-արեւելեան կողմէն։ Կառավարիչը անթելով սփիւռական օգնութիւն խնդրեց։ Ազգային պահակներ, բժիշկներ եւ հիւանդապահուհիներ ղրկուեցան աղէտեալ շրջանը, սակայն յոյս չկայ որ կարենան հասնիլ աղէտեալներուն, որովհետեւ Էլպա եւ միւս վայրերը տանող ճամբաները անանցանելի են։ Օդանաւորդ մը սաւառնեցաւ Քասթէլպէրրիի վերեւ եւ լուր բերաւ թէ քաղաքը ամբողջովին քանդուած է։

Հեռագրի մը համաձայն, 250 հոգի խեղդուելով մեռած են Էլպայի մէջ եւ հարիւրաւոր հոգի մահուան վտանգին ենթարկուած են որովհետեւ գիրենք պատսպարող պանդոկ մը փլած է։

"ԽՐՈՆԻՔԱ,, ՑԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ Պատժական Ա. Ատեանին առջեւ շարունակուեցաւ այն դատը, որ բացուած է «Խրոնիքա» յունարէն թերթի պատ. տնօրէն Տիկին Էլէնիի եւ արտօնատէր Թէշիշ օղլուի դէմ, իրրեւ թրքութիւնը անարգողներ։ Նախորդ նիստին, որոշուած էր Համալսարանի հելլենական եւ հռոմէական պատմութեան ուսուցիչ Ֆազըլ Նազմի պէյին հարցնել թէ «աղրիէթէրա» բառը «վայրենութի՞ւն» կը նշանակէ, թէ ուրիշ իմաստ մը ունի։

— «Ագրոս» բառը, ըսաւ դատախօսը, հին յունարէնի մէջ «անմարդաբնակ վայր» կը նշանակէ. իսկ «ագրիօսի» գիւղի մէջ բնակող, քաղաքակրթութենէ հեռու մնացող։ Նոր յունարէնի մէջ, այդ բառը «անհաւորի», զարհուրելի» իմաստն ունի, իսկ երբ նկատի առնենք «Խրոնիքա»յի թերթօնին նախընթաց մասը, կը հետեւի թէ «աղրիէթէրա» բառը «վայրենութիւն» կը նշանակէ ։

Տիկին Էլէնի պատասխանեց թէ չէր գիտեր այդ իմաստը ունենալը, ապա թէ ոչ չէր գրեր։ Գալով այն հատուածին ուր բառուած է թէ «Իզմիրի ողբերգութիւնը կը նշանակէ վերադարձը դէպի նախնական շրջանները», Ֆազըլ Նազմի պէյ յայտնեց թէ որոշ չէ ակնարկութիւնը։ Թրքութեա՞ն համար կ'ըսուի թէ ուրիշի մը, չի կրնար ճշդել։

Դատավարութիւնը կը շարունակուի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Խաչիկ Մարտիրոսեան, հօր անուն՝ Մարտիրոս Մուրատեան (Մշեցի) կը փնտռէ իր քոյրերը Զարուհի, Արաքսի եւ իր եղբայրը Գէորգ Մուրատեան, որոնցմէ որեւէ լուր ստացած չէ. Իզմիրի աղէտէն ի վեր։ Իմացնել իրենց եղբօր՝ Խաչիկ Մարտիրոսեանի, 59 Rue des Petites Mariées, Marseille.

ՅԱՅՏՈՒՆ Է Պօլվար Լափէ (Մարսէյլ) 20 թիւ Մրնբեֆիլէի խանութը իր ամբողջ կազմածներով (ելեքտրական նոր մեքենաներով), իպահանջել հարկին կրնամ անոնց մեքենաներու ալ տալ։ Խանութը ամէն գործի յարմարութիւն ունի։ Փափաքողները դիմեն Պ. Գալուստ Սարգիսեանի 31 Րիւ Պերնար տը Պուա, Մարսէյլ, ամէնուն ծանօթ Պառը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	[illegible]	[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՄԱՐՏ 1929

19 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 909 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿՈՒՆ ՑԱՒԸ ՄԻՒՍԻՆ ԽՐԱՏ

Անցեալ օր, Մարսէյլէն Թղթակից մը կը նկարագրէր Սուրիայէն դէպի Հարաւ. Ամերիկա ճամբայ ելած գաղթականներու թշուառութիւնը: Կը պատմէր կէս ճամբան մնացած, վար գրուած կամ ետ դրկուած դժբախտներու պատմութիւնը: Կը յիշէր, վերջապէս, անձնասպանութեան դէպքեր: Ու կը խնդրէր որ Սուրիոյ եւ Յունաստանի թերթերը արտատպեն իր տեղեկութիւնները, որպէս զի մեր հայրենակիցները սթափին:

Այսօր կը հրատարակենք թղթակցութիւն մը բուն իսկ աղէտի վայրէն, Սուրիայէն: Պատմութիւնը վերադարձածներու կամ ետ դրկուածներու, տուն-տեղ ծախած, պարտքի մէջ խրուած և այժմ անօթութեան դատապարտուած թշուառներու:

Նամակի մը համաձայն, գաղթած հինգ հարիւր հոգիէն ինը միայն ընդունուած են Պուէնոս Այրէս: Երկու հոգի անձնասպան եղած են, մէկը՝ ծովուն վրայ, միւսը՝ Եգիպտոսի մէջ: Իսկ վերադարձողներուն վիճակը յիշեցինք արդէն: Մնացածը կ՚իմանաք թղթակցութենէն:

Այս բոլորը կրնա՞ն խրատ ըլլալ ուրիշներուն, Սուրիոյ Լիբանանի կամ Յունաստանի մէջ: Մէկուն անլուր տառապանքը պիտի բանա՞յ միւսներուն, միամիտներուն աչքերը:

Կը տարակուսինք: Ճակատագրուա՛ծ է որ մեր մէջ ամէն մարդ ինքն իր վրայ կամ իր նախաձեռնութեամբ ուրիշին վրայ պիտի փորձէ ո՛ր եւ է արկած, մինչեւ որ խելքը գլուխը գայ: Պիտի փորձէ, առանց նկատի առնելու նախընթաց բոլոր փորձերն ու փորձառութիւնները: Հազարներ գացած են Հարաւ. Ամերիկա, ամէն դառնութիւն ճաշակելով եւ անէծք տեղալով պատասխանատուներու գլխուն: Հազարներ գացած եւ տեսած են թէ կաթ ու մեղր չի բխիր այդ հեռաւոր տափաստաններէն, այլ չարչարանք եւ թոյն՝ պատառ մը հացի համար:

Այդ բոլորը ջուրի ձայն կուգան: Ինքն ալ պէտք է երթայ տեսնէ: Զարչարուի եւ համոզուի:

Եւ այսպէս է որ, մարդիկ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ առողջ օդն ու ջուրը կը ձգեն, եւ կուգան հիւծախտի բռնուելու Ֆրանսայի գործարաններուն մէջ, միեւնոյն չոր հացն ուտելով, առանց միեւնոյն ջուրը խմելու:

Անշուշտ վերադարձողները շատ աւելի աղեխարշ պատմութիւններ ունին, քան ինչ որ կը պատմուի «Յառաջ»ի թղթակցութեան մէջ: Բայց նորէն կը տարակուսինք որ կանգ առնէ արտագաղթի հոսանքը: Մարդիկը նորէն պիտի ուզեն հազար չարչարանքի մատնուիլ, տուն-տեղ ծախել եւ մուրհակներ ստորագրել, փոխանակ այդ բոլորին կէսը փորձելու իրենց գտնուած տեղին վրայ, եւ գոնէ քիչ-շատ հարազատ միջավայրի մը մէջ ուտելու այն պատառ մը հացը, որուն ետեւէն կը վազեն մինչեւ 20—25 օրուան ճամբայ:

Խօսք չունինք վաշխառուներու եւ շահամոլներու համար: Մեզ չեն հետաքրքրեր փերեզակներն ու «լէվանտէն»ները: Մեր ամբողջ դառնութիւնը ուղղուած է աշխատաւոր բազմութիւններուն, գիւղացիներուն եւ բանուորներուն, որոնք ի զուր կը լքեն իրենց հիւղակները եւ ափ մը հողը, հեռաւոր ամայաստաններու վրայ բախտ փնտռելու, իրականին մէջ կօշիկ ներկելու համար:

Մեր թղթակիցը, պարզելով ուրիշ ցաւեր, կը թելադրէ որ «Յառաջ»ը հանգանակութեան մը ձեռնարկէ:

Սիրով պիտի ընդունէինք այս առաջարկը, եթէ հաւատայինք անոր գործնական արժէքին:

Մենք երբեք համաձայն չենք որ հանգանակութիւնը կատարուի ողորմութիւն բաշխելու համար: Այդպիսի ձեռնարկներ կրնան օգտակար ըլլալ տարերային աղէտներու առթիւ, իբրեւ անմիջական օգնութիւն: Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ անհրաժեշտը՝ տեղաւորման ձեռնարկն է, որ միլիոններ կը պահանջէ: Երկու տարի առաջ, Ամերիկեան Նպաստամատոյցը թելադրեց որ «Յառաջ»ը հանգանակութեան ձեռնարկէ, ինպաստ տեղաւորման գործին, խոստանալով գոյացած գումարը կրկնապատկել իր կողմէ, բայց մենք վարանեցանք, աւելի շատ քաղաքական պատճառներով:

Արդ, «Յառաջ»ը կրնայ իր աջակցութիւնը ընծայել, եթէ հիմը դրուի որոշ ծրագրի մը: Օրինակ, — Թող Բարեգործականը առանձնէ փոխատուութեամբ դիւրացնել Հալէպի նոր տուներուն շինութիւնը: Թող Հայրենակց. Միութիւնները ստանձնեն բնակարան մը, արհեստանոց մը կամ դպրոց մը շինել: Վերջապէս, թող մէջտեղ դրուի համազգային ձեռնարկ մը, վարկ բանալու, հող գնելու կամ շինուածանիւթ հայթայթելու համար: Այդ պարագային, մենք ալ պատրաստ ենք մեր պարտականութիւնը կատարելու: Այլապէս ծիծաղելի կը դառնանք:

Զմոռնանք որ, նոյնիսկ յիսուն դրամեղանի շինութիւնը կամ հազար ֆրինի եւ տետրակի հայթայթումը սիրտ կը տաքցնէ: Ամէն բանէ զրկուած տարագիրը կրնայ սեւ ներսը պահել եւ տոկալ, երբ տեսնէ որ գլուխը դնելիք բարձ մը ունի, կամ իր զաւակները չեն լար վրայ-գլուխի, թուղթ-գրիչի պակասէն:

Թելադրութիւններ են ասոնք, աչքերը ցաւին ուղղելու եւ անոր դարման ճարելու: Եւ այն առեն, աւելի՛ յոյս կայ որ մէկուն տառապանքը միւսին խրա՛տ ըլլայ, հետզհետէ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՓԱՐԻԶ ԹԱՌԱՄՆԵՐԸ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Պոլսոյ «Ազգաբար»ը դիտել կուտայ (12 մարտ):

— «Ընտարա այս միամտութիւն է հրաշքներ սպասել Փարիզի մարմիններէն, գաղութներու կազմակերպութեան կամ խաղաղեցման տեսակէտով: Եթէ այդ շնորհքն ունենային, ամէնէն առաջ իրենց անձին վրայ կը փայլեցնէին, փոխանակ այսպէս խաւար մնալու «Լոյս Քաղաքին» մէջ: Արդարեւ, եթէ մէկ կողմ թողունք արտաքին շպարը, ոչ մէկ գաղութ կը տեսնենք այնքան անյոյս, որքան Ֆրանսահայութիւնը, որմէ ձար ուզողներ կան: Յունաստանի շրջանն անգամ, որ կեդրոնն է տխուրներուն, շատ աւելի բարեբախտ է: Գոնէ ունի ծաղկոցներ եւ նախակրթարաններ, կամ նուազ հետևակայ է ուծացման վտանգին:

Բայց կան բաներ, որ կրնան պահանջուիլ Փարիզէն ոչ թէ իբր շնորհ, այլ իբր պարզ պարտականութիւն: Եւ մանաւանդ անոնցմէ, որոնք տարիներէ ի վեր կը կերակրուին հանրային սեղանէն. Այդ բարեգործականի եւ նման հաստատութեանց վրայ թառած մտաւորականները: Անոնք ամէն ամիս կանոնաւորաբար պարարտ թոշակ կը ստանան, բացի զանազան առիթներով տրուած պախշիշներէն,

Կ՚ընդունինք որ մեծ գործերու անընդունակ են այդ ժամանակավրէպ մտաւորականները: Սակայն ներելի չէ՞ գոնէ նստուկ, թեթեւ աշխատանքներ սպասել անոնցմէ: Փոխանակ այդքան երկարապատում փառաբանութիւններ գրի առնելու եւ հրատարակելու, չե՞ն կրնար քանի մը տող նուիրել իսկապէս «ազգօգուտ» գործերու: Կ՚իշենք շատ սխալ պարագայ մը, որ միեւնոյն առեն *ոճրային* միջոց մըն ալ է իրենց համար: «Լառուս»ի նոր տպագրութեան մէջ կոպիտ սխալներ կը վխտան հայութեան մասին, սկսեալ սա այլանդակ պատկերներէն մինչեւ ազգագրական-կրօնական տեղեկութիւնները: Հոն կը տեսնէք փաթթուած եւ ծալապատիկ նստած ծերուկ մը, իբր տիպը հայութեան: Մինչդեռ, անոր նմանը դժուար թէ գտնուի *Թէքքէ*ներու մէջ իսկ:

Ուրիշ տեղ մը կ՚ըսուի թէ հայութեան «*մեծ մասը կաթոլիկ* է»: Ո՞վ գրել տուած է այս չնաշխարհիկ յայտնութիւնը: Զլլա՞յ թէ մեր «կաթողիկէ» բառն է որ գիտուհի մը կողմէ այդ ձեւով թարգմանուած է:

Նոյնպէս հաստատէ մը երեւան կուգայ որ հայ գրական լեզուն թէեւ մաքուր է, բայց խօսակցութեան լեզուն «կոշտ, հասարակ» (*vulgaire*) է:

Եւ դեռ նման շատ մը վրիպումներ, մէկը միւսէն աղաղակող եւ այլանդակ:

Արդ, ազգային սեղանին վրայ փոր կապողներ չե՞ն կրնար գոնէ այս սխալները մատնանշել: «Լառուս»ի խմբագրութիւնը իրենց ոտքին տակն է, եւ կարելի էր այդ «ծանծրոյթ»ը յանձն առնել յասուն «Ազգ»ին, առանց կաթիլ մը քրտինք թափելու: Ասոր փոխարէն, ծիծաղելի առիթ մը կ՚ունենան ցուցադրուելու եւ նոր պատառներ կորզելու:»

ՊՈԼՍՈՅ ոստիկանական տնօրէնը Տրոցկիի յանձնեց նամակ մը, որով կատարեալ ազատութիւն կը տրուի իրեն ուզած տեղը երթալու: Նամակը կ՚աւելցնէ թէ Թուրքիոյ մէջ իր կեանքի ապահովութեան համար միջոցներ ձեռք առնուած են:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հելլէն-սերպ դաշինքները ստորագրուած

Կիրակի առաւօտ Ժընեւի մէջ ստորագրուեցան հելլէն-սերպ դաշինքները, որոնք կը ճշդեն Սելանիկի սերպիական գօտիին վարչաձեւը: Յունաստանի կողմէ ստորագրեցին արտաքին նախարար Քարափանոս եւ Փարիզի դեսպան Փոլիթիս, Եուկոսլաւիոյ կողմէ՝ արտաքին փոխ-նախարար Քումանուտի եւ Սուպպոթիչ:

Ստորագրութեան արարողութենէն առաջ, Քարափանոս երկուքուկէս միլիոն տրախմի յանձնեց Քումանուտիի՝ իբրեւ հատուցում այն քանի մը սերպ բնտանիքներուն, որոնք կամովին մեկնած էին Յունաստանէն՝ հաստատուելու համար Եուկոսլաւիոյ մէջ:

Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, ստորագրուած են վեց պրոտոկոլներ, որոնք կը վերաբերին՝ 1. երկաթուղիի, 2. Սելանիկի սերպ ազատ գօտիին մէջ նաւահանգիստի, 3. մաքսային, 4. անասնաբուժական, 5. թղթատար-հեռագրական սպասարկութեանց, 6. վերջնական պրոտոկոլ:

Ասոնք բոլորն ալ գործադրութեան պիտի դրուին ստորագրութենէն 30 օր յետոյ: Անոնց հիմ կը կազմէ 1923ի հելլէն-սերպ դաշնագիրը: Նոր դաշինքներով վերջնապէս կը լուծուին այն բոլոր վէճերը, որոնք առկախ կը մնային ցարդ Պելկրատի եւ Աթէնքի միջեւ:

Սելանիկի ազատ գօտին, որ Յունաստանի հողամասին ամբողջական մաս կը կազմէ եւ կը մնայ հելլէն գերիշխանութեան տակ, բաց պիտի ըլլայ եուկոսլաւ ներածումին և արտածումին առջեւ: Հելլէն դատական եւ ոստիկանական իշխանութիւնները կը պահեն իրենց պաշտօնները ազատ գօտիին մէջ: Ազատ գօտին հասնող նաւերը հելլէն իշխանութեանց մօտ առողջապահական ձեւակերպութիւններ կատարելէ յետոյ ազատօրէն կրնան պարպել իրենց բեռները. հելլէն իշխանութիւնները հակակշիռ ո եւ է իրաւունք չպիտի ունենան ապրանքներուն վրայ ո՛չ նաւահանգիստին մէջ եւ ոչ ալ երկաթուղիով փոխադրութեան ատեն: Ուղղակի կառախումբեր պիտի գործեն Սելանիկի եւ Կէվկէլիի միջեւ: Մէկ խօսքով առեւտուրի եւ թրանզիթի ամէն դիւրութիւններ պիտի տրուին Սերպերուն: Նոյն դիւրութիւնները պիտի ընծայուին նաեւ հելլէնական ազատ գօտիին մէջ:

Սերպ կառավարութիւնը Պելկրատ հրաւիրեց Քարափանոսը: Այս այցելութիւնը կոչուած է շեշտելու երկու երկիրներու յարաբերութեանց ամրապնդումը:

Պաշտօնական զեկոյցը ոեւէ ակնարկութիւն չըներ երկու երկիրներուն միջեւ բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշինքի մը կնքուած ըլլալուն: Պատճառն այն է որ վերջին պահուն հելլէն պատուիրակութեան կողմէ կարգ մը առարկութիւններ եղած են: Քարափանոս երբ շաբաթ օր Պելկրատ հասնի, այս մասին պիտի բանակցի եւ վերջնական համաձայնութեան մը պիտի յանգի:

Քասրիէ հանքը եւ հայ մեղսակիցները

«Ճումհուրիէթ» եւ «Հիլալը Ահմէր» թերթերը կարգ մը տեղեկութիւններ կուտան Քասրիէ հանքի հարցաքննութեան մասին եւ այս առթիւ կը շեշտեն վերջերս ձերբակալուած հայ ատամնաբոյժի մը մեղսակցութիւնը: Հաստատուած է որ Քասրիէ հանըմ Էնկիւրի գացած էր Մ. Քէմալի վրայ մահափորձ կատարելու համար: Քասրիէ հանըմ յայտնած է թէ ատամնաբոյժ Տոքթ. Գալֆաեանի դարմանատան մէջ տեղի ունեցած զումարման մը միջոցին տրուած է այս որոշումը, այդ հաւաքոյթին մասնակցած են նաեւ Մուրատ անուն հայ «քոմիթէճի» մը եւ Սելանիկցի Օսման ու Ֆէքրիտ անուն երկու անձեր: Տոքթ. Գալֆաեան ալ հարցաքննութեան միջոցին խոստովաներ է թէ Ֆէքրիտն ու Օսմանը կեղծ անցագրով Ռումանիա փախած են: Ձերբակալուած է հայազգի Մուրատը, Օսման ալ Ռումանիայէն բերուած է, իսկ Ֆէքրիտը կարելի չէ եղած ձեռք անցընել՝ Վիեննա փախած ըլլալով:

«Ազգաբար» կը գրէ.—Յայտնի չէ թէ ինչ աղբիւրներէ առնուած են թուրք թերթերու այս լուրերը, որովհետեւ Տոքթ. Գալֆաեան եւ Պ. Մուրատ, որոնք անցագրի խնդրի մը առթիւ ձերբակալուած էին, հարցաքննուելէ վերջ ազատ արձակուած են արդէն: Պ. Մուրատ Արոյեան, խնդրեց մեզմէ վճռապէս հերքել տրուած լուրը: Ինքը ոչ կապ ունի Քասրիէ հանըմի խնդրին հետ, ոչ ալ ձերբակալուած է: Եղածը այն է որ պարզ հարցում մը ուղղուած է իրեն հարցաքննիչին կողմէ: Այժմ իր գործովը կը զբաղի: Միեւնոյնը ատամնաբոյժ Տոքթ. Գալֆաեանի մասին, որ առանց երաշխաւորութեան ազատ արձակուած է:

Թուրք-հելլէն վէճը

Յայտնի ամբոխավար Եոնուս Նատի «Ճումհուրիէթ»ի մէջ կը գրէ «*Կարճ հաշիւ*» խորագրին տակ.

— *Աթէնքէն հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ հելլէն կառավարութիւնը բանակցութեան սկսած է Ազգային Դրամատան հետ, Յունաստանի թրքական կալուածները ծախելու համար: Այս կացութեան առջեւ, տեղը չէ՞ հարցնելու թէ ինչո՞ւ դեռ կը շարունակուին Էնկիւրիի բանակցութիւնները: Քանի որ Յունաստան իր ուզած ձեւով կը մատակարարէ թրքական կալուածները, կը նշանակէ թէ բանակցութեան նիւթ չկայ այլ եւս:*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՔՐՏԻՆՔԸ

Անշուշտ նկատած էք որ երբ աշխատութեան մը մէջ շատ յառաջանանք ու պահ մը կանգ առնելով քանի մը անգամ մեր ծխամորճը չքաշենք, կը սկսինք քրտնիլ:

Քրտինքը Արարիչը մեզ կտակ թողած է: Արարիչին հո՞գն է ...: Հոն, ամպերէն հեռու ..., կլիման զով է ու *մարդ եթէ չաշխատի իսկ*, կաթիլ մը քրտինք չի հոսիր ճակատէն եւ թուշէն, նոյնիսկ եթէ այդ թուշը ունենայ մազառուտ մօրուք մը:

Ուրեմն կ՚ըսէի թէ քրտինքը մեր մարմնէն կը հոսի կաթիլ կաթիլ ու արարածները անգամ մըն ալ կը յիշեն Ադամ. Եւա ամոլին կերած պտուղը, որ ջերմութիւն կուտայ մինչեւ այսօր:

Տքնող, տանջուող աշխատաւորը՝ քանի այդ կաթիլները զգայ իր մորթին որ եւ է մէկ անկիւնը, չի կրնար անփիշտակար չըլլալ, մինչ Արարիչը բոլորովին տարբեր նպատակով ստեղծած է զայն (ոչ թէ աշխատաւորը այլ քրտինքը): Այդ նպատակն է տքնողը զովացնել: Զար լեզուները կ՚ըսեն թէ այդ զովացուցիչը մերթ կը չափազանցէ ու սխալելով փոխանակ ճակատը կամ շրթները գգուելու, ամբողջ *մարմինն է որ կը զովացնէ, կը սառեցնէ*: Այս պարագային ալ չեմ կարծեր որ *թիւրիմացութեան* մը համար Արարչին խոժոռ ակնարկներ նետել հարկ ըլլայ: Քանզի, վերջապէս. ատենն է հասկնալ թէ *ինչ է մեր ուզածը*:

Երբ կ՚աշխատինք, կը գանգատինք, իսկ երբ քրտինքէ ազատելու համար, անոր միջոցաւ իսկ կարելի կ՚ըլլայ մեզ աշխատելու պարտադրութենէն ազատել եւ անշարժութեան հանգիստը ճաշակել, դարձեալ կը գանգատինք:

Ատենն է սատանին նենգամտութիւններուն հետեւելէ դադրիլ եւ որոշ բացատրութիւններով ներկայացնել մեր պահանջները պատշաճը Աստուծոյ:

Գալով քրտինքին, բարեկամ մը խոստացաւ ինծի ուսումնասիրութիւն մը պատրաստել՝

«Քրտինքը՝ իբր արտայայտիչ նկարագրի», զոր պիտի ստիպուինք կարդալ... անշուշտ քրտնելով:

ԱԴ. ԲԵԳԻՍԵԱՆ

ԱԴՐԲԷՋԱՆՑԻ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Փարիզ՝ իր բնակած պանդոկին սենեակին մէջ մեռած գտնուեցաւ Ալիտին պէյ Միրքասըմ, Ադրբէջանցի նախկին ուսանող մը, 40 տարեկան: Քննութիւնը հաստատեց թէ երիտասարդը անձնասպան եղած է:

Միրքասըմ Փարիզ կը գտնուէր 8—10 տարիէ ի վեր: Աւարտած էր իրաւաբանական վարժարանը եւ գրական աշխատութիւններով կը պարապէր: Մուսավաթական էր. կ՚աշխատակցէր Պոլսոյ «Ազէրի Թիւրք»ին, որուն Փարիզեան գործակալն էր: Իր վերջին թարգմանածոյ գրութիւնը՝ «Ապագայ Ռուսիան» հրատարակուեցաւ «Ազէրի Թիւրք»ի յաջորդ «Օտլու Եուրտ»ի առաջին թիւին մէջ 1929 մարտ): Կ՚աշխատակցէր նաեւ փրոֆ. Մասինեոնի հրատարակած «Revue du Monde Musulman»ի եւ ուրիշ թերթերու: Փրոֆ. Մասինեոն թարգմանական որոշ աշխատանքներ յանձնած էր իրեն:

Յայտնի չէ թէ Ալիտին պէյ ինչո՞ւ անձնասպան եղաւ. Հաւանական կը թուի որ դրամական նեղութիւնն է եղած պատճառը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՀԱՐ. ԱՄԵՐԻԿԱ ԳԱՑՈՂՆԵՐԸ ԵՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

ԽՐՃԻԹՆԵՐՈՒ ՔԱՆԴՈՒՄԸ.— ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՃԱՐԱՀԱՏ ԿՐՕՆԱՓՈԽ Կ'ԸԼԼԱՆ.— ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱ ԳԱՑՈՂՆԵՐԸ ԵՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ.— ԼԱՑ ՈՒ ԿՈՒՃ ԱՄԷՆ ՏՈՒՆ.— 500 ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԷՆ ԻՆԸ ՀՈԳԻ ՄԻԱՅՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ.— ԲԱՑԷ՛Ք ԴՌՆԵՐԸ.— ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ։

ՀԱԼԷՊ, 6 մարտ 1929

Նախորդ թղթակցութեանս մէջ կ'ըսէի թէ Հալէպի Սուլէյմանիէ գաղթակայանին մէկ մասը (406 տուն) պիտի քանդուի կառավարական որոշումով, 4—5 ամսուան ընթացքին, տեղափոխուելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ գնուած գետնին վրայ, որ 15 վայրկեան հեռու կը գտնուի եւ ուր արդիական ձեւով տուներ պիտի կառուցանեն. իրենք՝ գաղթականները։ Գնուած գետինը վեց հազար քառ. քիլոմեթր է։

Գաղթական խրճիթաբնակ ժողովուրդին մէջ մեծ յուզում եւ իրարանցում պատճառեց այս որոշումը, հակառակ անոր որ բոլոր ընտանիքներն ալ գժգոհ են իրենց ներկայ բնակարանի վատառողջ պայմաններէն եւ անբնակելի ըլլալու աստիճան անկարգութիւններէն։ Բայց գժբախտ բեկորները ակամայ համակերպած են այս անբնական կացութեան։ Միւս կողմէ հարկ է խոստովանիլ թէ, Հալէպի գաղթակայանի բնակչութիւնը ծայր աստիճան չքաւորութեան մէջ է։ Շատեր օրուան մէջ հազիւ անգամ մը ցամաք հաց կը գտնեն, իսկ օրուան միւս օրերը կ'անցընեն անօթի։ Այս պայմաններուն մէջ, դժուար թէ կարենան տուներ շինել տրամադրուած գետնին վրայ։

Այս նիւթական տագնապին հետեւանքով, անոնք ճարահատ կը նետուին ասորի կաթոլիկ եկեղեցւոյ գիրկը, կարծելով թէ կրօնափոխութեան շնորհիւ չպիտի քակուին իրենց խրճիթ-բնակարանները, եւ կամ բարեսիրաբար տուներ պիտի շինուին այդ հողամասին վրայ։ Ինչպէս ըսի, յուզումը իր գագաթնակէտին հասած է։ Արդէն պատրաստեր են 3—400 ստորագրութեամբ թուրքերէն հանրագրութիւն մը, զոր կարդացի եւ որով կ'ըսեն թէ սիրայօժար կ'ընդունին Սուրիանի կաթոլիկ եկեղեցւոյ օրէնքներն ու կանոնները, նետուելով այդ հաստատութեան գիրկը։ Կասկածի՞նք արդեօք ժողովուրդին մէջ գործող սեւ ձեռքերու ստորին խաղերուն, որոնք գառնուկի մորթին տակ ծածկուած մէկ մէկ գիշատիչ վագրեր են։ Ընդունինք թէ հարուածը կարծուածէն շատ աւելի մեծ է։

Կը տեսնէ՞ք թէ ստորին գաւազիրները ի՛նչքան եղերական պարագաներու տակ կը գալեն Հայուն եւ հայկական դատին, զայն նետելով «Սուրիանի»ին գիրկը, գոնէ խղճահարութիւնն ունենային զայն նետելու հայ կաթոլիկ եկեղեցիի գիրկը։ Թերեւս չարիքը մասամբ կը թեթեւնար։ Մասամբ կ'ըսեմ, որովհետեւ ինծի համար բուն հայութիւնը կը պահուի մայր եկեղեցիին մէջ, անշուշտ ազգային տեսակէտով։ Մէկ-երկու օրէ ի վեր գաղթակայանը իրարանցումի մէջ է. ժողովներ, բանաձեւեր, ազգային մեծերու հասցէին լուտանքներ կը տեղան ու կը տեղան։ Այս բազմութեան մէջ գտնուեցաւ սրտցաւ մարդ մը, որ ճարպիկութեամբ խլեց պատրաստուած հանրագրութիւնը ստորագրողներուն ձեռքէն եւ անմիջապէս յանձնեց առաջնորդարան։ Առաջնորդը իր կողմէն հաւաստիքներ տուած է պատուիրակութեան եւ խոստացած իր կարելին ընել առաջքն առնելու համար ազգակործան այս ձեռնարկին եւ գոհացում տալ ժողովուրդի բողոքանքին։ Եւ սակայն ժողովուրդը չէ հանդարտած։

*** Հարաւ. Ամերիկա մեկնող խումբերը հետզհետէ կը վերադառնան իրենց տեղերը։ Արդէն մէկ մասը հասած է։ Լաց ու կոծ ամէն տուն։ Մեկնողները պարտքեր բրած էին զանազաններու, այն յոյսով թէ նոր բնակավայրին մէջ հաստատուելէ յետոյ, աշխատելով զրկուելով պիտի վճարեն։

Մեկնող բազմութիւնները ծախած էին իրենց բոլոր ունեցածը, նոյն իսկ խրճիթը։ Եղած պարտքերն ալ աւելցնելով, պատկերը կատարեալ կ'ըլլայ։

Վերադարձողներէն երիտասարդ մը յուսահատութեան նոպային մէջ ինքզինքը յանձներ է ովկիանոսի ալիքներուն: Ուրիշ մը Եգիպտոսի մէջ նոյնպէս յուսահատութենէն ինքզինքը շէնքի մը 3րդ յարկէն վար կը նետէ եւ մահը վայրկենական կ'ըլլայ: Աւելի ճշգրիտ գաղափար մը տալու համար մեկնողներու վերադարձին մասին, ըսեմ թէ Պուէնոս-Այրէս մեկնող 500 հոգիի մէջէն ներս ընդունուած են միայն 9 հոգին. Մնացեալ 491 հոգին ետ ղրկուած են, ինչպէս կ'իմանանք եկած նամակներէն։

Մարդ տեսնելով այս պատկերը եւ ապրելով այս թշուառութեան ովկիանին մէջ, ակամայ կը խորհրդածէ,— Հապա մենք ալ հայրենիք, երկիր ունէինք, կռուեցանք, արիւն թափեցինք, մեր եղունգներով ազատեցինք մեր հողը, գոնէ հոն՝ Արարատի ստորոտը ունենալու համար ուրոյն տուն մը, ուր ոչ ոք մեզի պիտի կրնար համարձակիլ ըսել. «Բարեկամ, քաշէ՛ վրանդ»... Նորէն եւ նորէն կը բռնենք կամկար տիրացուներուն օձիքէն, պոռալով անոնց երեսին — «Բացէ՛ք Հայաստանի դուռները»։ Միամիտ չենք հաւատալու թէ մեր անարժան կարմիր կառավարութիւնը պիտի լսէ ժողովուրդին հառաչանքներն ու հեծեծանքները. խղճի կարեկցութեան պիտի գայ։ Բայց եւ այնպէս մենք միշտ պիտի պոռանք այդ հայանուն պաշտօնեաներուն երեսին եւ ականջին ի վար, յանուն այս տառապած ժողովուրդին, մինչեւ որ խիղճի գան։

Մինչեւ դորդ մեր ունեցած փորձառութեամբ տեսանք թէ Ազգային կոչուած մարմինները ո՛չ մէկ շօշափելի գործ կատարած են մեղմելու համար ցիր ու ցան հայութեան անասելի տառապանքը։ Կը ներէ՞ «Յառաջ»ի գ. խմբագիրը, երբ առաջարկեմ ժողովրդական հանգանակութիւն մը բանալ, այս երիցս արնաքամ բեկորներուն վիշտերը մեղմացնելու համար։ Անունով միայն ունինք «Գաղթ. կեդր. մարմին» մը, որուն մասին, երբ Փարիզ էի, Մատենադարանի դրան առջեւ կ'ազդարարէր ինծի պաշտօնեայ մը.

— Եղբայր, ինչ Գաղթ. կեդր. Յանձնաժողով. անունը միայն կայ, իրականութեան մէջ գոյութիւն չունի, անոր ամէն ինչն է քարտուղարը։

Ուրեմն, 8—10 հոգինոց յանձնաժողովի մը խօսքը գերը կեդրոնացած է Գ. Բաշալեանի անձին մէջ։ Երջանի՜կ մարդ եւ գերերջանիկ ժողովուրդ...

ՑԱՆՇՏՐՈՒԿ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՃՈՐՏԵՐՈՒ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԸ

Հաւանօրէն հեռագրական գործակալութիւնները ճորտերու ազատագրման լուրը արդէն անթելով հաղորդած են ամբողջ աշխարհին, այն տպաւորութիւնը գործելով թէ տակաւին Պարսկաստանի մէջ մարդը ծախու կ'առնէր մարդը։ Այլապէս ինչո՞ւ պէտք է խորհրդարանը իր 26րդ նիստին մէջ սրտպղաբար քուէարկէր ճորտերու առ ու ծախի արգիլման օրինագիծը։

Շատերը իրաւամբ զարմացած կ'ըլլան թէ ի՛նչպէս խորհրդարանական կարգեր որդեգրած երկրի մը մէջ տակաւին կը տեւէ միջնադարեան ճորտատիրութիւնը։ Շատ ազգասէր հայեր ենթադրելով թէ 50-60 հազար պարսկահայութեան մէջ քանի մը հազար, կամ քանի մը հարիւր հայ ճորտեր կան, պիտի հրճուին այս օրինագծին քուէարկութենէն, քանի որ իրենց արենակից «ճորտ» հայն ալ կ'ազատի նոյն հաշուով. ինչո՞ւ չենթադրել, թէ կարմիր ազատասէրները այս գործը արդիւնք պիտի համարեն ռուսական յեղափոխութեան։ Ո՞վ գիտէ «Իզվեստիա», «Պրաւդա» արդէն իսկ խմբագրականներ գրեցին եւ «Խորհրդային Հայաստան»ը ալ զօյնի խօսքեր շարեց, պարսիկ ճորտերու ազատագրութիւնը ներկայացնելով իբրեւ համաշխարհային յեղափոխութեան խոշոր մէկ յաղթանակը։

Ու խորհրդարանին մէջ արտասանուած ճառերը, ու ալ Թեհրանի օրաթերթերու խմբագրականները կրցան համոզել, թէ պէտք կար այս օրինագիծը քուէարկել, քանի որ նոյնիսկ թէ մէկուն եւ թէ միւսին կարծիքով վաղուց ճորտատիրութիւնը ջնջուած է այս երկրին մէջ. իսկ պարսից ծոցի աւերը հնուց մնացած «ղուլամ» կամ «քեանիզ» պահելու խիստ մասնաւոր սովորութիւնը առանց որեւէ նոր օրէնքի կրնար արմատախիլ ըլլալ տեղական ոստիկանութիւնը։

Ինչպէս կը պնդէ Ֆիրուզապադի, իսլամի սկզբնաւորութեան շրջանին մարդը ազատ էր իր նման մարդը գնելու եւ այդ կ'ըլլար ճորտը դաստիարակելու եւ ապա ազատ արձակելու նպատակով: Ինչո՞ւ զարմանալ ուրեմն, քանի որ մեր օրերուն եւս այդ ընդունուած սովորութիւն է, աւելի կատարելագործուած ձեւով։ Եթէ անցեալին մարդը կը գնէր իր նմանը՝ «մարդասիրական» զգացումներէ տարուած, այդ բեւեռն զգացումներու հնչման տակ, այսօր քաղաքակիրթ ազգերը առուծախի առարկայ կը դարձնեն իրենց նման ուրիշ ազգերը։ Անգլիան արդեօք դաստիարակելու եւ ապա ազատ արձակելու մարդասէր զգացումով չէ՞ որ գնած է Եգիպտոսը կամ յեղափոխական, ազգերու ինքնորոշման գաղափարի ջատագով Ռուսաստանը միեւնոյն միտումով չէ՞ որ եկաւ տիրանալու մեր փոքրիկ հակայեղափոխական եւ անդաստիարակ Հայաստանին։

Կարծեմ ժամանակակից ճորտ ազգերը դաստիարակուելուն պէս, պիտի ազատագրուին համաձայն Գ. Ֆիրուզապադի իր ճիշդ տեսակէտին, բայց չեմ կրնար մտածել թէ ազգերու ճորտութիւնը փաստօրէն վերանալէ յետոյ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը համապատասխան օրէնք մը քուէարկելու պահանջ զգայ։

Բայց ինչո՞ւ մեր խորհրդարանը զբաղեցաւ այդ խնդրով, երբ այս երկրին մէջ ճորտեր չկան այլեւս։

«Այս խնդրի շուրջ խօսիլն իսկ անտեղի է եւ աւելորդ։ Քանի որ այս երեւոյթը անհետացած է շատոնց Պարսկաստանի մէջ. հիմնովին աւելորդ էր այս օրինագիծը մէջտեղ հանել»։ Ահա ամփոփումը այս առթիւ խօսուած ճառերուն, բայց պատճառաբանութիւն պէտք է եւ կա՛յ.

— «Քանի որ դուրսէն եկողներ կրնան իրենց հետ ճորտեր բերել Պարսկաստան, այս տեսակէտէն նոր օրէնքը օգտակար է»։

Պարսիկ առածը չի սխալիր, ըսելով. «Աստուած հեռու պահէ անխելք հարեւանի դրկիցութիւնը»։ Եթէ մեր հարեւան Աֆղանիստանի անհեռատեսութիւնը չըլլար, դժուար թէ այս նամակս ճորտերու ազատագրման յատկացնէի։ Եւ խորհրդարանի 26րդ նիստն ալ իր օրակարգի նիւթ չպիտի դարձնէր զայն։

Կան ճորտեր, բառին ամենալայն առումով, որ կ'ապրին այս երկրին մէջ ճորտատէրերու հետ կողք կողքի, գլուխ գլխի, մէկ բարձի վրայ. ճորտեր, որոնք այդ առուծախին առարկայ են եւ պէտք է ազատագրուին։ Եթէ Աֆղանիստանի դէպքերը չըլլային, մեր խորհրդարանը ոչ թէ ճորտերու, այլ կիներու ազատագրութեան հարցին քննութիւնը պիտի տանէր իր 26րդ նիստին։ Հետեւաբար պատգամաւորները ոչ թէ քանի մը չոր նախադասութիւններ, այլ կրակոտ ճառեր պիտի արտասանէին եւ ձեր աշխատակիցը աւելի քան ոգեւորուած տողերով պիտի գար բռնելու «Յառաջ»ի այս երկու սիւնակները։ Եւ տարբեր պիտի ըլլար գիրքը օտար հեռագրական գործակալութիւններուն։ Անկարելի է, որ անոնք միանման խմբագրէին իրենց անթելները։ Ջուրերը պիտի պղտորէին ձուկ որսալու համար։ Կարմիր կողմնակից, սպիտակը դէմ կամ ընդհակառակն, նայած թէ ո՛ր մէկը ճարպիկ պիտի գտնուէր գեղեցկօրէն ինքզինքը ազատագրողներու պաշտպան ներկայացնելու։

Դժբախտաբար, Քէմալի անշնորհ աշակերտը ոչ միայն իր երկիրը արեան ու կրակի մատնեց, այլեւ քարեր նետեց մեր երկրի առաջդիմութեան ճամբուն վրայ։ Եւ այսօր, փոխանակ սկսուած շարժումը զարգանալու ու իր բնական վախճանին յանգելու, նախ քան աֆղանական դէպքերը, կիներու տրուած աննշան դիւրութիւնները, որ շատ հեռու էին ազատութիւն կոչուելէ, կարծէք թէ սահմանափակուելու փորձանքին են դատապարտուած։ Ուրիշ իմաստ չունի Թեհրանի ոստիկանական տեսչութեան ազդարարութիւնը, որ պաշտօնապէս հրատարակեցաւ ճորտերու ազատագրումէն անմիջապէս յետոյ։ Այդ ազդարարութեան համաձայն, որոշ «խանըմ»ներ սխալ են հասկցեր կիներու շնորհուած դիւրութիւնները եւ կ'անցնին պարկեշտութեան սահմանները։ Այդպիսիները կը հրաւիրուին կարգապահութեան, այլապէս պատիժը անխուսափելի է անսաստողներու համար։

Աւելի քան պարզ պէտք է ըլլան ճիշդ ժամանակին եւ տեղին եղած նման ազդարարութիւններու հետեւանքները։ Կ'արժէ հիացումով արձանագրել այս երկրին վարիչներուն հեռատես քաղաքականութիւնը, որ գիտէ կանխել անակնկալները, միաժամանակ աւանդելի օրինակներ տալով իր այնքան տաքարիւն եւ կարճատես հարեւաններուն։

Երանի՜ թէ մէկ հատիկ օրինակ միայն փոխ առնելու ընդունակ ըլլային — ականջ չխաւել Մ. Քէմալի գաւազիր փափաքներուն։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

(ՉԸՐՉԻԼԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԳՐԱՒՈՒԵՑԱՒ ԻԶՄԻՐԸ

Իտալիոյ պահանջներն ու փառատենչութիւնները՝ ձեռք գնելու համար Օսմանեան կայսրութեան վրայ, կը գլէր կ'անցնէր ամէնէն վառ երեւակայութիւնն իսկ։ Իտալիա ժամանակ չկորսնցուց Փարիզի հաշտութեան ժողովին փաստելու թէ՝ իր նպատակները պիտի իրագործէ։ Հազիւ որոշում տրուած էր թէ մարմին մը ղրկուի Արեւելք՝ Իտալիոյ մասնակցութեամբ, երբ Իտալացիները տեղական միջադէպի մը պատրուակին տակ գրաւեցին Ադալիան. միեւնոյն ժամանակ բողոքեցին թէ Հելլէնները պատրաստութիւններ կը տեսնեն Իզմիրը գրաւելու համար։ Հելլէնները իրենց կողմէ պնդեցին թէ Ադալիոյ գրաւումը Իտալացիներուն կողմէ պարզապէս նախաքայլ մըն է ձեռք գնելու Հելլէն բազմանքներու գօտին վրայ։

Ապրիլի վերջերը տեղեկութիւն առնուեցաւ որ Իտալացիները փոքր խումբերով զինուորներ ցամաք հանած էին Պոդրում, Մաքրի եւ Ալայիէ։ Նոյն ատեն երեք մեծերը՝ հրապուրուած Վենիզելոսի հմայքէն եւ անձնաւորութենէն, կը ձգտէին Իզմիրը՝ Այտընի նահանգին հետ միասին Հելլէններուն տալու։ Ասիկա որոշ կերպով արդարանալի էր. Իզմիրի ծովեզերքին վրայ հազարաւոր տարիներէ ի վեր Յոյներ կը բնակէին։ Այդ շրջանին բարգաւաճումը լայն չափերով Յոյներուն գործն էր, շնորհիւ իրենց իմացականութեան, ճարտարարուեստին եւ երկրագործութեան։ Արդէն 1915ին Էսքուիթի կառավարութիւնը որոշած էր որ, եթէ Յունաստան պատերազմին մասնակցի, Թուրքիոյ բաժանման պարագային Իզմիրը իրեն պիտի տրուի։ Հաշտութեան ժողովի Հողային Յանձնաժողովը մեծամասնութեամբ, մէջն ըլլալով Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի ներկայացուցիչները, դեռ նոր որոշած էին գոհացում տալ Հելլէնական պահանջին։ Նախագահ Ուիլսըն վերջնապէս ընդունած էր այդ եզրակացութիւնը։ Եւ սակայն այսպիսի մտադրութեան մը զրոյցը բողոքի մղած էր Իզմիրի եւրոպական գաղութը եւ Իզմիրի Ամերիկեան միսիոնարները Պոլսոյ անգլիական բարձր կոմիսարին դիմելով բացատրեցին այսպիսի քայլի մը առաջ բերելիք վտանգները։

Նախագահ Ուիլսընի եւ Իտալական պատուիրակութեան միջեւ ճեղքը այնքան լայնցաւ այդ պահուն, որ Իտալիա ժամանակաւոր կերպով քաշուեցաւ հաշտութեան ժողովէն։ Սինեօր Օրլանտոի հետ իր ընդհարումին մէջ բնական էր որ Ուիլսըն պիտի հակէր Յունաստանի կողմը։ Այս կէտին շուրջ Ուիլսըն խիստ խանդավառ համակիր մը գտաւ յանձին Անգլիոյ վարչապետին. Քլեմանսօ՝ զբաղած Հռենոսով եւ Ֆրանսայի ապագայով, բարեկամաբար շարժեցաւ այս երկուքին հետ։ Դէպքերը հիմա կը գահավիժէին։ Այն լուրերը թէ Իտալացիները կը
պատրաստուէին բանի
միրը, միացած յոյն
թեան դէմ Թուրքերու
դրած խժդժութեանց
թիւններուն, մահացու
պատճառ դարձան։
Մայիս 5ին Նախագահ
ծրագրեց որ Հելլէնները
գրաւել Իզմիրը՝ այնտեղ
հայրենակիցները
նպատակով Լոյտ Ճորճ
կեց, որ արտօնութիւն
նիզէլոսի զինուորներ
Իզմիրի առջեւ շոգենա
պիտի սպասէին պատրաստ
ելլելու ի հարկին։ Նախագահ
սըն առաջարկեց որ՝ Իտա
ուորները անմիջապէս
չպիտի հանուին, քանի որ
նրը հանգիստ չեն կենար
մէջ։ Լոյտ Ճորճ
ըրաւ։
Այս խնդրով զբաղեցաւ
եալ մայիս 10ին Յամ
նումը որոշուած էր
միայն կարգ մը
մանրամասնութեանց
վիճաբանէին։ Սըր Հենրի
ներկայ էր երկու խօսակցա
, ալ սակայն մասնակցիլ
գերու մասին միայն
Մայիս 12ին երրորդ
գումարուեցաւ։ Սինեօր Օ
այն ատեն Փարիզ վերադ
էր արդէն։ Ապահովցուցին
որ Իզմիրի ապագայ ճակա
ըը ոեւէ վտանգի չպիտի
կուի Հելլէնական գրաւումն
դանը ստիպողական
թիւն մըն էր՝ Հելլէն բնակ
նը պաշտպանելու համար
գադարի պայմաններուն հա
ձայն, ազդարարագիր պիտ
տրուէր Թուրքիոյ՝ որ Իզմի
բոցները յանձնէ անգլիացի
սացի եւ իտալացի զինուո
Սինեօր Օրլանտօ, մ
սկզբունքով ոեւէ առարկու
չըրաւ զինուոր ցամաք
սակայն պահանջեց որ
Ֆրանսացի եւ իտալ
պէտք չէ ետ քաշուին
կարգադրութենէ մը յետոյ
Զինուորական խորհրդակ
շումն այն էր, որ Հելլէն
նրը անմիջապէս
ըլլային՝ ճամբայ պիտի
Գաւալայէն եւ թէ
զօրամաս մը պիտի մասնակցի
նակից ուժերու գործողութ
Վենիզելոս իրաւունք
փաստաբանելու թէ Իզմիր
լով, ինք գործեց իբրեւ
գուցիչը չորս մեծագոյն
թեանց։ Բայց գնաց
պատրաստակամօրէն,
մը պիտի լողար ինչ ալ ըլլ
ները պատասխանատուու
աւելի ճիշդ երեք մեծեր
քանի որ անոնք էին մէկ
Վենիզելոսի պատասխան
թիւնը անուրանալի է։
Աներկա միայն ունէր
լու միջոցը։ Այսպիսի
համար խնդիր չէր կրնար
երեք անգլիացի, ֆրանսացի
ամերիկացի զինուորներ
բացի խորհրդանշական
ներէ։ Սակայն Հելլէն զօրա
ները արագ եւ դիւրաւ
հեռաւորութեան մէջ էին
ճակատէն։
Մայիս 15ին՝ Հակառակ
լիոյ արտաքին եւ պատերա
կան նախարարութեանց
դարարութիւններուն եւ
րուն, 20,000 Հելլէն զինուոր
իրենց մարտանաւերու
պաշտպանութեան տակ,

ցամաք նյան մեծ թիւով Թուրքեր սպաննիցին, քաղաքը գրաւեցին, արագօրէն ուղղուեցան դէպի Իզմիր-Այտընի երկաթուղին, ուրիշ կողմէն ալ Յոյներ նոյն գիծին վրայ կը ճնշէին, որոնք արտաքոյ կարգի կերպով ուժովցած Թուրք գիւղացիներուն. Հայ-Ջրջրարներուն եւ Սէլիմ Ա․․․ Թուրք բնակչութեան ճնշումն ու իրենց արշաւանքին եւ յաղթանակի դրօշները անկեցին փոքր Ասիոյ մէջ։

Շատ լաւ կը յիշեմ այն անձկութիւնն ու սարսափը, որով փարիզի մէջ գեղեցիկ յիսամիջօրէի մը իմացայ աղետալի լուրը՝ կապած չէի այլ, որ ես ազատած էի լուրին անգլիական ընդհանուր կոնֆերանսին վրայ գործած զարհուրանքէն. Անգլիոյ զինուորականները որքան ալ Թրքասէր հակումներ ունենային, անկարելի էր արգարացնել անխոհեմութիւնը այս բանակին արարքին, որ ամէն քան նոր վտանգներ կը բանար, երբ մեր միջոցները կը պակսէին Հայ ցանցած պատերազմական նախարարութեան մէջ գգացինք ասոր հետեւանքները։

Մեր սպաները երկու կամ երեք հոգինոց խումբերով ամբողջ փոքր Ասիոյ մէջ հակակշիռ կ'ընէին Թուրքերին բանակներու եւ ռազմանիւթերու յանձնումը, համաձայն զինադադարի տրամադրութեանց։ Անոնք ազատօրէն եւ անզէն ձիով կը ճամբորդէին տեղէ տեղ եւ իրենց վառերով ցոյց կու տային թէ ինչ պէտք էր ընել. Գրեթէ մեքենաբար կը հնազանդէին անոնց հրամաններու, զինագիրներու, թնդանօթի եւ ռումբի կարեւոր մթերքներ հլութեամբ կը գիզուէին, Թուրքիա պարտութեան հմայքին տակ էր եւ արժանի պարտութեան։ Զօռ՞ց մեզ պատժէ մեր վաղուան բարեկամ Անգլիան»։ Այսպէս զէնքերը կը կուտակուէին, թնդանօթները արգելքի տակ կ'առնուէին, ռումբերը խոշոր դէզերու կը վերածուէին, համաձայն տորագրուած դաշնագիրներու։

(2)

Առաջին մասը տե՛ս Յառաջի մարտ 15ի թիւին մէջ):

ՍԿՈՎՏԻԱՅԻ ՄԷՋ ՆԱՒԱՐԱՆ

Օտար դրամատէրներու կարեւոր խմբակ մը կառավարութեան դիմում պիտի կատարէ, Սկովտիայի մէջ նաւարաններ շինելու համար։ Նոյն իսկ կ'ըսուի թէ խմբակը պիտի գնէ Սկովտիայի մէջ գտնուած շինքերն ու կազմածները։ Այս ձեռնարկը յաջողելու պարագային, Պոլսոյ մէջ պիտի նորոգուին Սեւ Ծովու եւ Միջերկրականի մէջ աւրուած նաւերը, որոնք Մալթայի նաւարանները կը տարուին։ Խմբակին մէջ կը գտնուին զանազան երկիրներէ դրամատէրներ։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ Խորհրդ. Թերթերէն)

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Յովհ. Թումանեանի ծննդեան 60ամեակին առթիւ, Երեւանի Հանր. Գրադարանին եւ Յեղ. Թանգարանին նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած է ցուցահանդէս մը։

Ցուցադրուած են բազմաթիւ նիւթեր. գրականութիւն, ձեռագրեր եւ այլ իրեր, որոնք կը բնորոշեն բանաստեղծին կեանքը եւ գրական ուղին։ Հարուստ է յատկապէս Թարգմանական նիւթերու բաժինը, որ ցոյց կու տայ, թէ քանի՛ լեզուներու Թարգմանուած են Թումանեանի գործերը։

ՇԱՔԱՐԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Լէնինականի մէջ շաքարի գործարանի մը կառուցման մասին կը տրուին հետեւեալ տեղեկութիւնները։

Ճակնդեղի անցեալ տարուան ցանքը Լէնինական գաւառին մէջ տուած է շատ լաւ արդիւնք։ Սակայն ցանքն ունեցած է շատ մը թերութիւններ։ Հողը հերկուած է գարնան մէջ, ցանքերը ուշ եղած են եւլն.։ Եթէ ոչ, կարելի էր աւելի լաւ արդիւնք սպասել։ Այս բոլորը նկատի ունենալով, որոշուած է այս տարի փորձերը աւելի ընդարձակել, վերցնելով անցեալ տարուան թերութիւնները։ Պիտի ուսումնասիրուի ցանքի ժամանակի հարցը, պիտի կատարուին հանքային պարարտացման փորձեր, եւլն.։

Փորձի համար, որոշուած է այս տարի ցանքերը կատարել, բացի քաղաքի փորձադաշտէն, նաեւ 19 գիւղերու մէջ։ Այս փորձերու արդիւնքէն կը սպասուին ճակնդեղի արտադրութեան եւ շաքարի տոկոսին մասին տուեալներ։ Պէտք պիտի ըլլայ ուսումնասիրել նաեւ այն խնդիրը թէ՝ ո՞րքան ձեռնտու է գիւղական տնտեսութիւններու համար այդ մշակոյթի զարգացումը։

Այս փորձերով կը հետաքրքրուի շաքարի արդիւնաբերական կեդրոնական հաստատութիւնը, որ առաջին փորձերուն համար յատկացուցած է 20 հազար րուբլի։

Մինչեւ այժմ կատարուած փորձերու արդիւնքը կը քաջալերէ Լէնինականի մէջ շաքարի գործարանի մը կառուցման ծրագիրը։

250 ՌՈՒԲԼԻԻ ՀԱՄԱՐ

Երեւանի մէջ, հացի գործարանի կառուցումը դադրած է այն պատճառով որ ժամանակին չեն գնուած եղեր...երեք գերաններ 250 րուբլի արժէքով։ Այդ պատճառով ալ, շէնքին ներքին մասը չէ կառուցուած եւ ձեղնաններու գետնզումը չէ կատարուած։ Գործարանը պէտք է գործի սկսեր մայիս 15ին, իսկ այժմ դժուար է ըսել թէ ե՞րբ կը վերջանայ անոր շինութիւնը, որպէս զի ի վիճակի ըլլայ գործելու։

Բան. Համագործակցականը յանցանքը կը ձգէ Պետ. Շին. մարմնին վրայ, որ չընդունիր եւ իր կարգին կը վերադարձնէ առաջինին։

«Խ. Հ.» կը պահանջէ որ այս «փոխադարձ» մեղադրանքները որոնք վերջ չունին գոնէ ծառային յանցաւորները երեւան հանելու եւ պատժելու։

ՔՈՆԸՆ ՏՈՅԼԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Շէրլոք Հոլմսի եւ անոր համբաւաւոր արկածներուն հեղինակը Քօնըն Տօյլ եկած է խաղի մը, որուն տեղեկացաւ սակայն 15 տարի յետոյ...։

Երկար ատենէ ի վեր, Քօնըն Տօյլ յարած է ոգեհարցութեան, որուն ամէնէն ջերմ հաւատացեալներէն եւ քարոզիչներէն է, եւ իր նոր հաւատքը տարածելու համար, մեկնած էր Հարաւ. Ափրիկէ, ուր քանի մը օրեր առաջ կը քարոզէր Նէրոպի քաղաքին մէջ, խուռն բազմութեան մը առջեւ։

Պահ մը լուսանկարը ցոյց տուաւ տմոյն դէմքով մարդկային կերպարանքի մը, որ Նօթինկըմ քաղաքին մէջ, տան մը մէկ անկիւնը կանգնած էր։

Քօնըն Տօյլ յայտնեց թէ լուսանկարն էր ուրուականի մը եւ հրաւիրեց իր ունկնդիրները որ ուշադրութեամբ դիտեն առնոր դէմքին մռայլ ու չարաշուք գիծերը։ Աւելցուց թէ ուրուականին կրած զգեստներէն դատելով, կարելի էր ենթադրել թէ ան կղերական մըն էր, որ իր «մեղքերուն համար, դատապարտուած էր թափառելու երկրի վրայ»։

Ծիշդ այդ միջոցին սակայն, ձայն մը բարձրացաւ սրահէն։ Քաղքին մէջ շատ ծանօթ առևտրականի մը... էր որ, բոլոր ունկնդիրները ապշութեան մատնելով՝ կը պոռար թէ «ուրուականը՝ ինքն իսկ է»։

Յետոյ բացատրեց թէ Քօնըն Տօյլ խաղի եկած է, թէ 15 տարիներ առաջ, Նօթինկըմի մէջ, լսեր էր թէ տուն մը կայ ուր ուրուականներ կը յաճախեն, եւ կատակի համար, գիշեր մը, պատատ գիշերանոց մը հագնելով, խնդրեր էր իր մէկ բարեկամէն, որ գինքը՝ լուսանկարէ եւ լուսանկարը ներկայացնէ իբր ուրուականի մը պատկերը։

Այդ պատկերն էր որ անցեր էր Քօնըն Տօյլի ձեռքը։

Քօնըն Տօյլ ստիպուեցաւ ընդունիլ բացատրութեան ճշմարտութիւնը, առանց նեղութիւն յայտնելու։ Յետոյ, ունկնդիրներու ծիծաղներուն մէջ, ներողութիւն խնդրեց լուսանկարին տիրոջմէն, որ գինքը ներկայացուցեր էր իբրեւ չար ու մռայլ դիմագծերով մէկը։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՍՈՒՆԿԻ ՊԷՍ ԿԸ ԲՈՒՍՆԻՆ»

ԼԻՈՆ.— Ընդհանրապէս հայ մամուլէ, եւ մասնաւորապէս «Յառաջ»ի մէջ միշտ կը կարդանք թէ «Սունկի պէս կը բուսնին»։

Ի՞նչ կը բուսնի, պիտի հարցնէք անշուշտ։ Մինչեւ ցարդ գոյնզգոյն միութիւններ կը բուսնէին.իսկ այժմ, Լիոնի մէջ ակումբներ են ուրիշ բաներ բուսնիլ ինչ որ լաւ նշան չէ։

Ամէն նոր կիրակի, նոր տէրտէր մը կ'ունենանք պատարագի համար։ Ի՜նչ բախտաւորութիւն... Մատուռ մը ունինք ուր կիրակի օրերը 15—30 հոգի կը հաւաքուին։ 15ին վրայ հինգ աւելցնելով եւ 30էն հինգ պակսեցնելով միջին հաշուով կ'ունենանք 20-25 հոգի։ Այս 20—25 հաւատացեալներու լումաներով կը մատակարարենք ազգային բազմաթիւ պէտքեր, Ա.— Տէրտէրի ամսաթոշակ, Բ. — Եկեղեցիի պայծառութեան, Գ.— Եկեղեցիի լաթէ տանիքին նորոգութիւն, Դ. — Տնտեսի ամսաթոշակ եւն.։

Ըսէք խնդրեմ, 20—25 հոգիի լումաներով ո՞վ կրնայ այսպէս յաջող կերպով կառավարել ազգին գեկը, բացի անխուսափելի Ս. Փափազեանէն։

ԼԻՈՆ ՄԻՍԱՔ

ՍԻՐԱՅԻ ՈՐԲԵՐԸ՝ ԵԳԻՊՏՈՍ

ԼԻՈՆ.— Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի (N. E. R.) Սիրայի որբանոցի տնօրէն Mr. L. H. Myerի գրած մասնաւոր մէկ նամակէն կը քաղեմ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Սիրայի որբանոցէն վերջին կարաւանով 31 դեկտ. 1928ին Եգիպտոս ղրկուած են Միացեալ բոլոր հայ որբերը:

Տնօրէնը կ'աւելցնէ թէ՝ որբերը Թուրքիա իրենց ազգականներուն քով ղրկելու հնարաւորութիւն չեն գտած, որով Եգիպտոս ղրկած են, ուր հայկական գաղութը աւելի բախտաւոր է քան Յունաստանի մէջ:

Եգիպտոսի մէջ որբերը կը գտնուին Mr. R. M. Davidson ի հովանաւորութեան տակ. հասցէ Hotel Victoria, Cairo, Egypt. կարելի է գրել նաեւ c/o Mr. G. Ketchian, Alexandrie : Որբերու վերջին կայանը Աղեքսանդրիա պիտի հաստատուի եղեր: (Թէեւ ես նամակ գրած եմ Գ. Քէչեանի հասցէին, բայց դեռ ամիսէ մը ի վեր պատասխան չեմ ստացած:)

Գ. Ս.

ԱԼԻՒՐԻՆ ԳԻՆԸ

Մոսկուա ծայր աստիճան կը նեղուի ալիւրի պակասէն: Ժողովուրդը խռնուած կը սպասէ վաճառատուններուն առջեւ, որոնք Ճերմակ ալիւրը կը ծախեն փութը (16 քիլօ) 750 ֆրանքի ... : Վար տեսակէն, սեւորակ ալիւր կարելի է գտնել աւելի աժան գինով, բայց անոր տրամադրելի քանակն ալ սպառելու մօտ է:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութենէն կը հաղորդեն հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ա.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ շրջանի կեդր. վարչութեան կազմն է. Գ. Գ. Ա. Կէվրէկ (ատենապետ), Յոքթ. Հանչէր (Բ. ատենապետ), Ա. Արեւեան (Ա. ատենադպիր), Ն. Սերգոյեան (Բ. ատենադպիր), Յոքթ. Իզմիրլեան (գանձապահ), Օ. Պէզազեան եւ Ս.Չէպպարեան(խորհրդականներ):

Բ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ շրջանի կեդր. վարչութիւնը իր 13 մարտ 1929 ժողովի ընթացքին, կազմած է իր սկաուտական յանձնախումբը (նախկին աստիճանաւոր խմբապետներէ) հետեւեալ կերպով.— Գ. Գ. Մ. Մալումեան (ատենապետ, Հ. Աբէլեան (ատենադպիր), Ա. Պէրպէրեան, Ս. Քնարեան եւ Փ. Մինթանճեան (խորհրդականներ):

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Մասնաւոր հեռագրէ մը կ'իմանանք թէ երիտասարդ կռփամարտիկ Գաբօ Պաղտասարեան, որ Թունուզ գացած էր յատուկ հրաւէրով, մարտ 14ին կէտերով յաղթած է Թունուզի ախոյեան Ջէբլիպիի.

Երիտասարդ կռփամարտիկը վանեցի է. միակ պարծանք մը ունի. «Ես պիտի ջանամ Եւրոպացիներուն հասկցնել թէ Հայերն ալ յաղթական բազուկներ ունին:» Իր նոր յաջողութիւնը ապացոյց է այդ ինքնավստահութեան, որուն համար կ'արժէ շնորհաւորել:

ԱՐԵՒՈՒ ԽԱՒԱՐՈՒՄԸ

Զօր. Պուրժուա Փր. Ակադեմիին տեղեկութիւններ հաղորդեց արեւու որ յառաջիկայ խաւարման մասին, որ տեղի պիտի ունենայ մայիս 9ին։ Երկրի այն շրջանին մէջ որ կը կտրէ Հնդկական ովկիանոսը, կ'անցնի Սումաթրայէն եւ Պոլու կղզիէն՝ խաւարումը պիտի ըլլայ ամբողջական։ Ֆրանսական գիտական խմբակ մը պիտի երթայ այս վերջին վայրէն ուսումնասիրութիւններ կատարելու։ Այս խմբակին պիտի մասնակցին Ստրազպուրկի, Մարսէյլի գիտարաններու անդամները։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

— Կը սիրե՞ս զիս։

Պատասխանը նոյնքան կարճ, սրտագին եւ անկեղծ, գոնէ այն պահուն երբ կ'արտասանուի, նոյնն է բոլոր շրթներուն վրայ։

Մինչեւ մահ։

Եւ այսպէս ալ եղաւ զոյգին համար, որ դեռ չյագեցած կենակցութեան առաջին եւ թարմ քաղցրութիւններէն, ճանչցաւ վը՞տանգուած երջանկութեան մը դառնութիւնները։

22 տարու էր աղջիկը, բարեկիրթ, սիրուն, զրաւիչ, որ իր ժամանակը կ'անցընէր ընտանիքին մէջ եւ գրասենեակի աշխատանքով։ Փարիզ ծնած էր, բայց չունէր փարիզուհիի անպատկառ փորձառութիւնը, հեշտանքի հրայրքը ու երբ հանդիպեցաւ անոր, որուն ձայնին մէջ կարծեց հաստատել անկեղծութեան շեշտը, պարզապէս թօթովեց.

— Կը հաւանիմ, բայց մինչեւ մահ։

Ու միացան։ Բայց այրը, Լիոնցի գործարանատէր մը, ամուսնացած էր, սակայն բաժնուած կ'ապրէր իր կնոջմէն, որուն դէմ բացած էր ամուսնալուծման դատ մը։ Եւ սակայն, արդէն մոռցած ըլլալ կը թուէր իր նախկին կինը, որ երբեմն գիշերն իսկ, մեղրալուսնի հեշտանքէն խորհուրդը կը փութար խանգարել չարաշուք բուի վայնասուններով։ Կը գրէր իր էրկանը, անոր կը յիշեցնէր անուշ անցեալը, սէրը որ երդում ըրած էին իրարու հանդէպ, կը խնդրէր ներել իր սխալներուն եւ վերսկսիլ ամուսնական խաղաղ կեանքը...։

Սենեակը ուր պահ մը արձագանգեր էր համբոյրներու զուարթ երգը եւ սիրահար սրտերու մեղեդին, թաղուեցաւ մռայլ լռութեան մէջ։

— Է՛, հիմա՛, ի՞նչ պիտի ընես հարցուց աղջիկը՝ մարդուն։

Ան չկրցաւ պատասխանել։ Ձայնը յանկարծ կտրեր էր։

— Եթէ շարունակես, աղջիկը, գիս լքես, կը սպաննեմ ինքզինքս։

Այրը սակայն 38 տարու էր։ Շատ տեսեր էր աղջիկներ որ ցման սէր կ'ուխտէին, անձնասպանութիւն կը սպառնային, ու երկու կաթիլ արցունք սրբելէ յետոյ, կը վազէին ժպտիլ դէմի տղուն։

— Պա՛հ, փսփսաց, պզտիկ աղջիկներու անձնասպանութիւնը···։ Ու փողոց ելաւ ծխախոտ առնելու։

Դարձին, աղջիկը անկողնին մէջ փռուած էրանշունչ, աչքերը մարած,կարմրաւաններուվրայ։

Այրը շարունակեց ապրիլ սակայն։ Եօթն օր ու գիշեր դուրս չելաւ տունէն, ու անձնասպան աղջկան պատկերը բնաւ չհեռացաւ աչքերուն առջեւէն, մինչեւ որ ինքն ալ մտածեց հետեւիլ անոր օրինակին, և առջի օր, քահանային խոստովանելէ յետոյ, ատրճանակը պարպեց իր սրտին։

ՄՐՑԱՆԻՇ ՄԸ

1928 տարուան ընթացքին, Լէնինգրադի մէջ կնքուած են 14.000 ամուսնութիւններ, որոնց սակայն 10,000ը յանգած են ամուսնալուծման, ըստ պաշտօնական վիճակագրութեան մը:

Ամուսնալուծման դիմումներու 70°/ₒը եղած են կիներու կողմէ, այն պատրուակով որ իրենց ամուսինները կը գինովնային:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

„ԸՍ ՀԵՂՈՒՆ ՍՐԱՆ ՄԵՐՆ Է"

Խչօ-Պապօ վարժարանէն վերադարձաւ բաւական ուշ ատեն, վարժարանը Թէպօենց տանը մօտ էր եւ կը հանդիպէր Թէպօ Արօին եւ Խչօ-Պապօ կը սկսէր անախորժ խօսքերու շարքը քակել։

— Հէ՜յ, Թէպօ Արօ, կ'ըսէր Խչօ Պապօն խոր հառաչանք մը քաշելով, տե՛ս, գիւղին պէկը եկեղեցիին տանիքը նստած սատակութեան հովեր կը փչէ եւ երբ որ ես ալ իմ ծեր վիճակիս մէջ յուզուած այդ դառնութիւնը կը գիտեմ, հոգիս կը փրփրի եւ առանց կրենալ անարգութեան դէմ արդարանք քշելու միայն եւ միայն այս խօսքը կ'ըսեմ, Թերեւս ձեր տոհմը քարութենէ կակուղնան ու հասկնան դայն։ Հէ՜յ աղօրմելի ժողովուրդ, ըս հեղուն սըրան մերն է մեզի պիտի

Թէպօ Արօն գլխահակ ունկնդրելէ վերջ Խչօ Պապօի խօսքերը, կ'ուզէր մանրամասնութեան տեղեկանալ. երբ տեսաւ որ անիկա չափազանց յուզուած կը խօսի, հարցուց Խչօ Պապօին, ամենօրեայ զուարթ խօսքերով եւ կատակներով: — Ի՞նչ կայ չկայ, հէ՛յ տնաշէն, ինչո՞ւ այդքան յուզուած ես եւ սրտնեղած։

Խչօ Պապօ առանց երկարելու հանդիպումը, ծնաք բարին կոխեց եւ դէպի տուն ուղղուեցաւ։

Այդ օրը նիրօն ալ քաղաք գացեր էր, գիւղին վերաբերեալ զանազան գործերը կարգադրելու համար։ Իրիկուընը վերադարձին գեղ փոքրիկներուն համար գնած շաքարը չմոռնած, Խչօ-Պապօ չափազանց սրտնեղած՝ կը մտնէր նիրօին՝ նորութիւն մը իմանալու համար որպէսզի կարենար սիրտը հանգարտեցնել

Շատ երկար չէր տեւեր յուզումը, որովհետեւ օրեր կ'անցնէին բարի եւ չար, հազարումէկ բաներ կը լսուէին նպաստաւոր կամ աննպաստ։

Խչօ Պապօ իր չուլթին չպուղին եռեւէք էր եւ աչնան սերմը ցանելու վրայ կ-լ եւ կամեցիք չէր մացեր եւ հեւզհեւէ կալերը կը մերկանային աշնան ծառերուն պէս։

Աշնան կարճ գիշերներն իսկ քուն չունէր, շուտ կ'ելլէր, եւ շուտ շեղլողներուն ալ գիւղական սա յատկանշական առաւօ կ'ըսէր

Կիտէք տղաք. մէկ մը առաւօտուն շուտ արթնցողը չի խաբուիր, մէկ մըն ալ շուտ կարգուողը։

Ինչպէս բսինք, կանուխ արթննալէ յետոյ դաշտ երթալու պատրաստութիւնը կը տեսնէր ու առաւօտ մութն ու լուսուն ճամբայ կ'ելլար եզներով դաշտ երթալու։

Թէ կը գանէր թէ ալ կը վաբեր։ Լաւ սերմնցան էր. գիւղացիք անմիջապէս կը ճանչնային անոր ցանած արտերը։ Իրիկունը դաշտէն ուշ տուն կը գտնար, որովհետեւ արտը վարել, ցանել վերջ եզները կ'արածեր արօտավայրերու մէջ ու այնպէս կը գտնար տուն իր պարտականութիւնը մասամբ մը կատարած ըլլալու գոհունակութեամբ։

Աշնան մելամաղձոտ օրերուն, սերմնցանի ատեն, երբեմն ալ անձրեւի կը բռնուէր Խչօ Պապօն եւ խեղճ գարձած տուն կը հասնէր, կնոջ եւ զաւակները կը քշէր տխուր ու կեր տալէ վերջ կը պառկէր իր երկարահասակ եւ նիհար պառաւին։

— Նի՛կ, Նի՛կ, ո՞ւր ես, չես երեւիր։ Եկո՛, խուզիս, եկո, հալեւմեծս շան հալ է դարձեր, արգեւը մեզ լաւ մը շինեց պաղուղ հոգուն սըվ չորոխներս հանէ եւ քիչ մը հանգչիմ, բուծերս (գուլպայ) քաշէ եւ տար՝ օճխին ծօրծը գիր որ քիչ մը չորնան, առտուն նորէն գործի պիտի երթամ։

Հակառակ Խչօ-Պապօի ճարպիկութեան, իր կինը շատ դանդաղ էր եւ ծոյլ։

Խչօ Պապօն կը մօտենայ ճարճատուն օճղին եւ կը նստի մէկ անկիւնը. քիչ մը ձեռքերը եւ ոտքերը տաքցնելէ վերջ, տանը տէրերն՝ որ ամառ ձմեռ օճախ գանէն չէր հեռանար, կը հարցնէր անոր.

— Էհ՜, Խչօ Պապօ, այսօր ո՞ր կողմ գացեր, վարեցիր, Շաթըղի՞ն կը թէ կոլերը։

Խչօ-Պապօն համեստօրէն կը պատասխանէր տան մեծին եւ կ'ըսէր.— Օյօ՛, ցետէ՛, այսօր Շաթըղին ցանեցի. հէ՜յ Շաթըղիկ. իրաւ որ ոսկեհանք է, ոսկեհանք։

Ցետէն լսելուն պէս ոսկեհանք բառը, կ'ընդհատէ Խչօ-Պապօին խօսքը

— Շաթըղիկ հին եւ պատմական վայր է, հարուստ իր հանքերով. այդ վայրին տէրը Հայ մըն է եղեր ժամանակին։ Թուրք հարստահար ժողովուրդը, չար նախանձի հոգիով վրդոված է անոր հանգիստը, եւ ստիպուեր է հեռանալ։ Շիտակը այդ տեղերու մասին շատ երկար բաներ կը պատմէին մեր մեծերը, եւ այդ վայրին սրբավայր ըլլալն ալ իմացեր էի. սակայն այժմ այդ ամբողջ շրջանները աւերակ են դարձեր։

— Ողորմելի ցետա՛, ի՞նչ կը խօսիս, ջաղացքը սէլն է տարեր, դուն չախչախը կը փնտռես եւ ինչ կը մտածես։ Խե՞ղճ արարած, կրակակուռ օճախէն մէկդի չես քաշուիր քիչ մը, հասկնալու համար աշխարհքին մէջ եղած անցուդարձը։ Ցե՛ս թէ ինչե՞ր, ինչեր կը պատմեն։ Մեր գաւառան թշնամիները, կրկին իրենց վայրագութիւններուն ամենալիրբերն է որ կը տեղացնեն մեր տառապած ժողովուրդին վրայ։ Ինչո՞ւ, ես ուզեր հասկնալ եւ դէմ կը խօսիս, ողորմելի թշուառականն։ Ըս հեղուն սրան մերն է, մերը՝ եւ մեզ պիտի...։ Գալիք հարուածը մեծ է ու պարզուելի։

(4) Մ. ԹՈՇԵԱՆ

կասկած չկայ թէ Յունաստան ինչ ալ ընելու ըլլայ այսօր, օր մը հաշիւը պիտի տայ. բայց ակներեւ է որ այդ հաշիւը ուղելու ճամբան՝ բանակցութիւնը չէ։ Ուրեմն, պէտք է ձեռք առնել հետեւեալ կտրուկ միջոցները.

1. Թուրքիոյ մէջ գտնուող հելլէնական բոլոր կալուածները գրաւել, եւ ոչ-փոխանակելի Թուրքերու հաշւոյն յանձնել Երկրագործական դրամատան։ 2. Փախստականներուն կալուածներն ալ այս հաշւոյն անցընել, որպէս զի ոչ-փոխանակելիներուն վնասը նուազագոյն աստիճանին հասնի։ 3. Վերջ տալ փոխանակութեան խառն Յանձնաժողովին, եւ հոն մեր ծախսած տարեկան կէս միլիոն ոսկին յատկացնել ոչ-փոխանակելիներուն։

Այս ձեւով մասամբ կը գոհացուին ոչ-փոխանակելի Թուրքերը, որոնց կէսը մինչեւ հիմա մնացած է։ Այսպէսով թող մենք ամենքս ալ ունենանք Յունաստանէն, քանի որ այնտեղի Թրքական կալուածները աւելի կ'արժեն այստեղի հելլէնական կալուածներէն։ Արդէն անմիջական պէտք ալ չկայ բանակցութեան, քանի որ ներկայիս կատարուածը կը ծառայէ միայն մեր սիրտը նեղելու։

Թուրք-պուլկար դաշնագրին առթիւ

Թուրքեւպուլկար բարեկամական դաշինքին կնքման առթիւ Սոֆիայի կէս-պաշտօնական թերթը՝ Լա Պիւլկարի կը գրէ.

— «Մենք հիմնական թերութիւն մը պիտի գտնենք Թուրք-պուլկար դաշնագրին մէջ, ան պէտք է կնքուէր քսան տարի առաջ, եւ այն ատեն անհրաժեշտ օգուտներ պիտի ունենար երկու դրացի երկիրներուն համար։ Թրքական առած մը կ'ըսէ. — «կեավուրին խելքը ուշ տուն կուգայ»։ Առերա ճիշդ է գրեթէ ամէն մարդու համար, մէջն ըլլալով նաեւ Թուրքերը։ Արդարեւ, եթէ փոխանակ իրարու դէմ կռուելու, տասէ տարիներ առաջ Թուրքերն ու Պուլկարները բարեկամաբար եւ փոխադարձ զիջումներով հարթէին իրենց տարակարծութիւնները, շատ մը դժբախտութիւններ խնայած պիտի ըլլային իրենց երկիրներուն։ Ենկիւրիի մէջ ստորագրուածին նման ուխտ մը զիրենք պիտի զգուշացնէր անխոհեմ եւ խիզախ ձեռնարկներէ, եւ պիտի ստիպէր որ զէնքէն տարբեր միջոցով կարգադրէին իրենց վէճերը։

Պուլկարներն ու Թուրքերը կրնային համաձայնութեան մը գալ, եթէ քիչ մը աւելի պաղարիւն եւ նախատեսող ըլլային։ Դժբախտաբար, անոնք յամառեցան անհաշտելի նկատելու իրենց շահերը, եւ իրենց դատին պաշտպանութիւնը յանձնեցին ոչ թէ բանականութեան, այլ զէնքի ուժին։ Այս անխոհեմութեան արդիւնքը մէջտեղն է։ Երկու հարեւան ազգերը անհաւատալի վնասներ պատճառեցին իրարու, ահագին ծառայութիւն մատուցանելով երրորդներու եւ դարձան անոնց խաղալիքը։ Բայց մենք Պուլկարներս է որ ամէնէն աւելի տուժեցինք, շատ սուղ վճարելով գործուած սխալը։

25 քաղաքներ ջուրի տակ

Ամերիկայէն հասած հեռագիրները կը հաստատեն թէ ողողումները հետզհետէ սարսափելի համեմատութիւններ կը ստանան Ալապամայի նահանգին մէջ։ Արդէն իսկ 25 քաղաքներ ջուրերու տակ կը գտնուին եւ 28.000 հոգի անապաստան կը մնան։ Մինչեւ հիմա կարելի եղած է ջուրէն դուրս հանել 34 հոգիի դիակները։ Էլպա քաղաքի 3000 բնակիչներէն 2800ը կարելի եղաւ ազատել 36 ժամուան աշխատանքէ վերջ։ Օգնութեան գործը լաւ կազմակերպուած է։ Աղէտեալները թռոյ կը զրկուին՝ ուտելիք եւ հագուստ ստանալէ վերջ։

Ճէնէվա քաղաքը շատ մեծ վտանգի մէջ է։ Ջուրերը երթալով կը բարձրանան։ 1500 հոգի, որոնք երկու օր երկու գիշեր ծառերու և տանիքներու վրայ ապաստանած էին, ազատուեցան։ Դպրոցներու մէջ հարիւրաւոր աշակերտներ անշարժութեան մատնուած են։

Շարունակ օդանաւեր կը սաւառնին աղէտեալ շրջաններուն մէջ՝ եւ ուտելիքի պարկեր կը ձգեն, մինչ ազատարար խումբեր աղէտեալներու փրկութեան գործը կը կազմակերպեն։

Ողողումներ Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— Մարիցան յորդելով ողողեց Ֆիլիպէն։ Ողողումները իրական աղէտի երեւոյթը կ'առնեն։ Հազարաւոր տուներ կղզիացած են։ Ժողովուրդը սարսափահար շրջակայ բարձունքները փախաւ։

Ամրաշէն զինուորներու քանի մը ջոկատներ ղրկուեցան տեղւոյն վրայ՝ աղէտեալներուն օգնելու համար։

Սամայի աւազանին մէջ ալ ողողումներ կը վախցուի։

Սպանիոյ դպրոցները փակուած

Վերջին ցոյցերու ընթացքին ձերբակալուած ուսանողները բանտարկութեան դատապարտուելով զաւառական բանտերը ղրկուեցան։

Ալֆոնսօ Թագաւորը վեց հրամանագիրներով փակել տուաւ Սպանիոյ բոլոր համալսարաններն ու քոլէժները, բացի հինգէն՝ Սարակոսա, Վալէնցիա, Պարչելոնա, Կրանատա եւ Լակոնա (Քանարեան կղզիներ)։ Բացը մնացած հազարաւոր ուսանողները ստիպուած են փողոցները թափառիլ։ Ամէնէն մեծ հարուածը տրուեցաւ Մատրիտի մեծ համալսարանին, որ չպիտի վերաբացուի մինչեւ 1930 հոկտեմբեր։ Հեռագրի մը համաձայն, որ չէ հաստատուած դեռ, Մատրիտի համալսարանին տեսուչը, փրոֆէսէօրները ու վարչական պաշտօնեաները հեռացուած են։ Բանտարկուած է բժշկական համալսարանի տնօրէնը եւ ուրիշ փրոֆէսէօրներ։

Ցեփլինի նոր թռիչքը

Գերմանական «Կոմս Ցէփլին» ղեկաւար օդապարիկը, որ վերջերս երթեւեկի յաղթական թռիչք մը կատարեց Ատլանտեանի վրայէն, ծրագրած է մօտ օրէն ճամբորդել դէպի Արեւելք։ Ամիսներէ ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուէին շահագրգռուող երկիրներէն արտօնութիւն ստանալու համար։ Ցէփլինը Ֆրիտրիխսհաֆէնի իր կայանէն ճամբայ պիտի ելլէ եւ Եուկոսլաւիոյ, Ռումանիոյ, Թուրքիոյ, Սուրիոյ, Պաղեստինի ճամբով պիտի անցնի Եգիպտոս, Տրիպոլիս, Թունուզ, Ալճերի եւլն.։

Արդէն իսկ հաւանութիւն տուած են Ֆրանսա, Ռումանիա, Եուկոսլաւիա, Իտալիա, Պաղեստին եւ Թուրքիա։ Կը մնայ ստանալ Եգիպտոսի կառավարութեան հաւանութիւնն ալ։ Այս մասին վէճ կայ Անգլ. մարզպանին եւ Եգիպտոսի դահլիճին միջեւ։ Եգիպտացիները համաձայն են, որ ցէփլինը անցնի իրենց երկրին վրայէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խաչիկ Մարտիրոսեան, հօր անունը՝ Մարտիրոս Մուրատեան (Մշեցի) կը փնտռէ իր քոյրերը Զարուհի, Արաքսի եւ իր եղբայրը Գէորգ Մուրատեան, որոնցմէ որեւէ լուր ստացած չէ, Իզմիրի աղէտէն ի վեր։ Իմացնել իրենց եղբօր՝ Խաչիկ Մարտիրոսեանի, 59 Rue des Petites Mariées, Marseille.

— Յարութիւն Լէֆթերեան որ կը գտնուի Auxerreի յիմարանոցը, կը փնտռէ իր ընկերները Առաքել Թափալեան (Զաթցի), Երուանդ Եազըճեան (Կեսարցի), Գրիգոր Գնաճեան (Պալըքէսիրցի)։ Հասցէ՝ H. Lefterian 4. Av. de Paris, Auxerre, Yonne.

— Տիկ. Մարիցա Գուտաքեան, կը փնտռէ իր եղբայրը Իզմիթցի Տախտակ Կարապետ Գաղտասարեան, որ 1925ին կը գտնուէր Տիմոթիքա (Յունաստան)։ Իմացնել՝ Hagop Boudakianի, Restaurant Nicomitia, Maison-Neuve CHARVIEU (Isère) France. Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ մօրաքրոջս որդին Մանուկ Ռսլանեան, և Սեւրակեան Հաճիլակոբեան (փեսաս) որոնք կը բնակէին Մարզուան Հարմանլար փողոցը։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Յունաստան։ Իմացնել՝ Յարութիւն Համէլուէսեանի, Usine Vigier, Pont St. Esprit (Gard), France.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Ուրֆացի Գրիգոր Արսլանեան, հօր անունը՝ Յովհաննէս, մօր անունը՝ Ովսաննա։ Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Հալէպ։ Իմացնել իր եղբօր՝ M. Arslanianի, 29 Rue de Choisy, Alfortville, Seine.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]	
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]	[illegible]	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՄԱՐՏ 1929

20 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 910

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՎՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞Ր ՕՐՈՒԱՆ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ

Հինգ-վեց ամիս անցաւ այն օրէն ի վեր, երբ Մխիթար Աբբայի հայրենասէր յաջորդները Փարիզ գալով, վերաբացին Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանը, 58 տարուան ընդհատումէ մը յետոյ։

1846ին Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ բացուած համանուն դպրոցը իր դուռները փակեց 1870ի Ֆրանքօ-գերման պատերազմին առթիւ, երբ հաշուեյարդարի ենթարկուեցան ուրիշ շատ բաներ։ Այդ վարժարանէն է որ հասան Մատթէոս Մամուրեաններ, Յովհաննէս Սագըզ փաշաներ եւ ուրիշ բազմաթիւ դէմքեր, որոնք Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի եւ ընկերներու շունչին տակ պատրաստուած՝ կարեւոր դիրքեր գրաւեցին։

Անցեալի այս փոքր գրաւականն մըն էր ձեռնարկի լրջութեան, եւ մենք առաջին օրէն համակրութեամբ ողջունեցինք Մխիթարեաններու վերադարձը։

Սեվրի նոր վարժարանը իր հոյակապ շէնքով՝ կը տիրապետէ Սէնի ափերուն եւ դէպի օդասուն եւ արեւոտ բարձունքները մագլցող իր պարտէզներով իտէալ միջավայր մը կը ներկայացնէ՝ պատանի սերունդի դաստիարակութեան համար։

Ինչպէս արձանագրած ենք օրը օրին, վարժարանը արդէն բացուած է Դեկտեմբեր 1էն ի վեր։ Մխիթարեան չորս վարդապետներ մէկ կողմէն կը զբաղին աշակերտներու կրթական գործով, միւս կողմէն մեծ եռանդով կը հսկեն շէնքերու կահաւորման եւ բարեզարդութեան։ Այնպէս որ կը յուսան յառաջիկայ Մայիսին հանդէսով մը պաշտօնական բացումը կատարել, հրաւիրելով Ֆրանսացի նախարարներ եւ պատասխանատու պաշտօնատարներ։

Եւ սակայն աշակերտներու թիւը մինչեւ հիմա 15ը չէ անցած. 14 գիշերօթիկ եւ 1 ցերեկեայ։

Այս պարագան մեծ ցաւ կը պատճառէ, որքան ձեռնարկի հեղինակներուն, նոյնքան եւ ամէն սրտցաւ հայրենակցի։

Մխիթարեանները՝ իրենց հսկայ զոհողութիւն յանձն առած են ներկայանալի լիկէոն (լիսէ) մը գնելու համար արտասահմանի, մասնաւորաբար Ֆրանսայի հայ գաղութին տրամադրութեան տակ։ Երկու միլիոն ֆրանք վճարած են միայն շէնքին համար, կահաւորման համար ցարդ ծախսած են մօտ 100.000 ֆրանք. վարժարանը օժտելով արդիական գրասեղաններով, հանգստաւէտ մահճակալներով, կեդրոնական ջեռուցիչով եւ այլ հանգստաւէտ պայմաններով։ Դեռ չենք յիշեր պետութեան տրուած տուրքը, որ նոյնպէս կոկիկ գումար մը կը ներկայացնէ։

Միաբանութենէ մը աւելի ակնկալել սպասել ներելի չէ անշուշտ Այսքանն իսկ մեծ զոհողութիւն մըն է։

Ապրուստը սուղ է Փարիզի մէջ։ Ա՛յդ է պատճառը, որ գիշերօթիկ աշակերտներու համար թոշակ որոշուած է տարեկան 6000 ֆրանք։

Այս գումարը, ինչպէս քանիցս շեշտած ենք «Յառաջ»ի մէջ, վեր է համեստ աշխատաւորի մը կարողութենէն. միայն բախտաւոր մանկանացուներն են որ ա՛յդքան գումար կրնան յատկացնել իրենց զաւակներու կրթութեան։ Եւ սակայն քաւոր հարուստներն ալ յաճախ սրտով աղքատ կ'ըլլան, և պատիւ կը համարին օտար վարժարան ղրկել իրենց ժառանգորդները։

Ուրե՞մն, կը մնայ մէկ ճար միայն,— ժողովուրդին մատչելի դարձնել Ս. Մուրատեան վարժարանը։

Ժամանակէ մը ի վեր կը լսենք թէ այս նպատակով կազմուած է Օժանդակ Մարմին մը եւ Փարիզի մէջ լոյս տեսնող թերթ մըն ալ պարբերաբար լուրեր կուտայ այդ մարմնի նախագահին՝ Գաբրիէլ Էֆէնտի Նորատունկեանի տան մէջ կատարուած խորհրդակցութիւններու մասին։

Սակայն մինչեւ հիմա չլսեցինք թէ ի՛նչ դրական գործ տեսաւ այդ մարմինը։ Որքան գիտենք, յիշեալ նախագահը նոյն իսկ դեռ չէ կատարած իր հանդիսաւոր խոստումը՝ կտակի մը հաշուոյն հինգ սաներ պահելու մասին։ Ա՛լ ի՞նչ կարելի է սպասել այդպիսի Մարմնէ մը։

Անհրաժեշտ է Օժանդակ Մարմինը կազմել աւելի ընդարձակ սահմաններու վրայ եւ փոխանակ ամիսներով ծրագիրներ որոճալու, անմիջապէս գործի պէտք է անցնիլ։

Ո՞ւր են Փարիզի ջոջերը։ Ո՞ր օրուան կը սպասեն՝ իրենց «ազգասիրութեան» ապացոյցը տալու համար։

Տարիներէ ի վեր անճրկեցան եւ մանկապարտէզ մը անգամ չկրցան բանալ փարիզեան շրջանին մէջ, ծիծաղելի դառնալով արտասահմանի ամէնէն աղքատ ու համեստ գաղութներուն աչքին իսկ։ Հիմա որ, դուրսէն մարդիկ հոս եկեր եւ իրենց աչքին առջեւ ո՛չ թէ մանկապարտէզ, այլ հսկայ քոլէժ մը հիմներ են, այս մարդիկը պիտի զգաստանա՞ն եւ վերջապէս պիտի վճռե՞ն շարժիլ։

Այդ ո՞ր օրուան կը պահեն եկեղեցիին հարիւր հազարաւոր ֆրանքներու հասնող դրամագլուխը, ինչո՞ւ փարիզահայ գաղութին մէջէն գոնէ 10—20 աղքատ բայց ուշիմ պատանիներ չեն որդեգրեր՝ հայեցի երկրորդական կրթութիւն տալու համար անոնց։

Հապա՞ Բարեգործականը։ Քսան հոգի կարելի է պահել Մխիթարեան վարժարանին մէջ միայն Փարիզ-պատուիրակին տուած թոշակով։ Ինչո՞ւ չի հետաքրքրուիր այս ձեռնարկով։ Ինչո՞ւ չուզեր ունենալ իր սաները այդ հաստատութեան մէջ։

Փարիզեան ջոջերու մունետիկը ինչո՞ւ ձայնը քաշեր, մեկեր է. ինքը չէ՞ր որ դեռ Մխիթարեանները չեկած, կը գրէր թէ կը բաւէ որ անոնք գան եւ ամբողջ Փարիզը իրենց հետ պիտի ըլլայ...

Ահա՛ անոնք եկած են եւ կը սպասեն։ Իրագործեցէ՛ք ձեր խոստումները, եթէ անկեղծ էին անոնք։

Ժողովուրդին զաւակները դպրոց կ'ուզեն երթալ։ Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԶԳԱԿՈՐԾԱՆ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հայրենիք գիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (2 մարտ).

— «Հակառակ անոր, որ ցարդ կատարուած քննութիւնները եւ ոչ իսկ չբերին ամենաչնչին մէկ փաստ իսկ դաշնակցութիւնը վարկաբեկող, թէ՛ բոլշեւիկներ, թէ՛ Հնչակեաններ եւ թէ՛ Ռամկավարներ անամօթաբար կը շարունակեն գրգռել ճանբային կիրքերը դաշնակցութեան դէմ՝ ջանալով ուղղակի թէ անուղղակի կերպով ոճիրը կապել դաշնակցութեան վզին.

Ոեւէ անկողմնակալ դիտող չի կրնար չնկատել, թէ մեր խայտառակ հակառակորդները ձեռնարկած են ընդարձակ հակադաշնակցական քէմփէյնի մը՝ այդ գործին համար փառաւոր առիթ մը գտած ըլլալ կարծելով Ցխրունիի սպանութեան մէջ։

Թէ ինչ ուղղութեամբ կը տարուի այդ հակադաշնակցական քէմփէյնը, այդ մասին յստակ գաղափար մը կուտայ Պէյրութէն գրուած եւ բոլշեւիկեան «Երեւան» թերթի մէջ տպուած մէկ թղթակցութիւնը, որ կուտայ Ցխրունիի յուղարկաւորութեան նկարագրութիւնը։

«Յուղարկաւորութիւնը — կ'ըսէ բոլշեւիկ թերթի թղթակիցը — ստացաւ բողոքի հսկայ ցոյցի մը բնոյթը։»

Իսկ թէ որո՞ւ դէմ եւ որո՞նց կողմէ էր սարքուած այդ ցոյցը, այդ մասին կ'ըսեն Պէյրութի «գիտակից աշխատաւորներու» պատրաստած «չորս պլաքարտները» հետեւեալ բնորոշ վերտառութիւններով.—

«1. (Հայերէն) Դաշնակցութիւնը կը սպանէ իրեն ընդդիմադիր ղեկավարները, գործադրելու համար իր սեւ ծրագիրները։

«2. (Հայերէն) Սարգիս Ցխրունիի ոճրագործը դաշնակցութիւնն է։

«3. (Ֆրանսերէն) Դաշնակ կուսակցութիւնը սպաննած է Ս. Ցխրունին։

«4. (Ֆրանսերէն) Դաշնակ կուսակցութիւնը մարդասպաններու կուսակցութիւն է։ Ջերքակալեցէք անոր ղեկավարները»։

Այս մակագրութիւնները այլեւս տարակոյս չեն ձգեր հակադաշնակցական դաւադիրներու բուն նպատակին մասին, որ է՝ դաշնակցութեան հետ ոեւէ կապ չունեցող ոճիր մը, գործածելով «Հ. կոչնակ»ի խօսքը, վերածել ազգակործան դաւաճանութեան։

Որ մեր հակառակորդներու կողմէ դաշնակցութեան դէմ սարքուած այս դաւադրութիւնը իրապէս ազգակործան դաւաճանութիւն մըն է, այդ մասին կասկած չի մնար, երբ նկատի կ'ունենանք, որ ճիշդ այս պահուս բուռն ճիգեր կը թափուին մեր ազգին դարաւոր թշնամիներուն կողմէ ամբողջ հայ տարրը Սուրիայէն քշել տալու համար։»

ՓՐՈՖ. ԱՇԱՐ Բժշկական Ակադեմիայի ընդհ. քարտուղարը, հանգուցեալ փրոֆ. Վիտալի տեղ անդամ ընտրուեցաւ Գիտական Ակադեմիային։

ՅԱՑՏՆԻ ԳՐՈՂ Փիէռ Պրնուա նախագահ ընտրուեցաւ Ֆրանսայի գրողներու ընկերութեան։

ՍԷՖԱՆԺԷՐԱՑԻ մատենադարանը, որ Պուլկարիոյ ամէնէն կարեւոր մատենադարանն էր՝ իր 8000 հատորներով, հրդեհէն այրեցաւ։

ՇԹՐԷԶԷՄԱՆ, Գերմանիոյ արտաքին նախարարը Մոնթէ Քարլօէն Իտալիա մեկնեցաւ։ Ժամանակ մը Սան-Րէմօ պիտի մնայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՆԴԱՂ ԿԸ ՔԱԼԷ

Պէյրութի La Syrie թերթը կը գրէ (7 մարտ).

Կը տեղեկանանք՝ թէ ձերբակալուած Դաշնակցականներու բնակարանին մէջ գտնուած նամակներու եւ փաստաթուղթերու թարգմանութիւնը շատ արագ չընթանար։ Միւս կողմէ հարցաքննիչ դատաւոր Արսանիոս աշխատանքով ծանրաբեռնուած է։ Եթէ մասնաւոր քննիչ մը չնշանակուի այս գործին համար, վախ կայ որ շատ երկար ժամանակ բանտին մէջ մնան ամբաստանեալները.— որոնք կրնան անմեղ ըլլալ...։

Բոլշեւիկեան մաքրագործումը Փարիզի մէջ

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը տեղեկանայ թէ Փարիզի Խորհրդային Պատուիրակութեան մէջ հիմնական մաքրագործում կատարուած է։ Պաշտօնեաներէն 100էն 80ը պաշտօնանկ եղած են, մէջն ըլլալով դրասենեակի քանի մը տնօրէններ։ Մաքրագործումը կատարողն է Պատուիրակութեան նոր նախագահ Թումանով, որ ամիս մը առաջ Փարիզ հասաւ՝ փոխանորդելու համար պաշտօնանկ Գրակովը։ Թումանով ուղղակի Մոսկուայէն եկաւ՝ պաշտօնէութիւն ու ծախքերը 100էն 30 համեմատութեամբ զեղչելու համար։ Իր կատարած քննութեանց հետեւանքով յարմար դատեց այդ համեմատութիւնը բարձրացնել 100էն 80ի։

Շնորհազուրկ պաշտօնեաներէն զատերուն համայնավարներուն ճամբու ծախքը տրուեցաւ՝ Ռուսիա վերադառնալու համար։ Ուրիշ պաշտօնեաներ մերժեցին խորհրդային դրախտը վերադառնալ։ Իսկ ոչ-համայնավարները պարզապէս ճամբու դրուեցան՝ առանց նոյնիսկ ո եւ է հատուցում ստանալու, ինչպէս կը պահանջէ ֆրանս. օրէնքը։ Կ'ըսուի թէ ասոնք դատ պիտի բանան հատուցում պահանջելու համար։

Ամերիկեան թերթը կ'աւելցնէ թէ Առեւտրական Պատուիրակութեան նոր վարիչին այս կարգադրութեան բարձրաստիճան զոհերն են՝ Թարտի՝ մենաշնորհներու բաժնին վարիչը, փրոֆ. Լուբիմով, եւ մտական բաժնին պետը՝ որ պրոպագանդի գործերով կը զբաղէր եւ որ հրաման ստացած է Մոսկուա դառնալով հաշիւ տալու, Բէրզակին՝ ցարական գոհարեղէններու վաճառման բաժնի տնօրէնը, որ ամսական 12.000 ֆրանք կը ստանար։ Այս մարդուն ամսականը այժմ զեղչուած է 1000 ֆրանքի։ Վէրնիկ, որ ռուսական հաւկիթի, պանիրի եւ կարագի վաճառման բաժնի պետն էր, հրաման ստացած է Մոսկուա վերադառնալու, սակայն կը մերժէ երթալ։ Սատիկէր՝ ինքնաշարժ եւ այլ կառքեր գնելու բաժնին վարիչը եւս սեւ ցանկին մէջ անցած է եւ չուզեր Ռուսիա վերադառնալ։

Գահիրէի Ֆրանսական Ցուցահանդէսը

Առեւտրական Նախարար Ժորժ Պոնֆու, որ Եգիպտոս մեկնած էր՝ բացումը կատարելու համար Գահիրէի Ֆրանսական Ցուցահանդէսին, Փարիզ վերադարձաւ։ Ցուցահանդէսը կազմակերպուած է, Տիգրան փաշայի պալատին մէջ։ Նախարարը մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարեց թէ շատ հիանալի եղած էր կազմակերպութիւնը եւ մեծ յաջողութիւն գտած։ Եգիպտոսի Ֆուատ Թագաւորը երկու անգամ այցելած է ցուցահանդէսին։ Տիգրան փաշայի պալատին մէջ ցուցադրուած էին ֆրանսական զանազան տպագրական հրաշալիքներ։ Թագաւորը մեծ հացկերոյթ մը տուած է ի պատիւ Նախարարին։

Գալով առեւտրական յարաբերութեանց, Նախարարը, կ'ըսէ թէ Եգիպտոս 12 միլիոն բնակիչ ունի եւ կարելի է Ֆրանսայի եւ այդ երկրին միջեւ զարկ տալ առեւտրական յարաբերութեանց։ Եգիպտոս ո՛չ գինի կ'արտադրէ, ո՛չ ալ ծխախոտ, հետեւաբար Ֆրանսա լաւ շուկայ մը կրնայ գտնել հոն՝ այդ երկու ապրանքներուն համար։

Նախարարը աւելցուց.

— Եգիպտոսէն կրած տպաւորութիւններս ամբողջացնելու համար, պիտի ըսեմ որ շատ ճիշդ է Հերոդոտոսի խօսքը թէ «Եգիպտոս Նեղոսի պարգեւն է»։ Նեղոսն է որ հարստութիւն ստեղծած է հոն։ Բնակչութեան անխոնջ աշխատանքը շարունակ կ'աւելցնէ մշակուած հողի տարածութիւնը։ Ուրիշ մէկ տպաւորութիւնս այն է որ, ֆրանս. կրօնական միաբանութիւնները, ինչպէս ուրիշ բազմաթիւ հեռաւոր երկիրներու մէջ, հոս ալ հիանալի գործ կը կատարեն։ Այս միսիոնարներուն շնորհիւ է որ Եգիպտոսի ամէն կողմը ֆրանս. լեզուն կը լսէք։ Հապա ի՞նչ ըսել Գահիրէի սա՛ իրաւաբանական վարժարանին, որ 1889ին հիմնուած էր 5-6 աշակերտներով, իսկ այսօր կը համրէ 1500 աշակերտներ՝ Եգիպտացի, Սուրիացի, Լիբանանցի, Թերեւս նաեւ Թուրք, որոնք ֆրանս. իրաւագիտական մտայնութիւն մը կը ստանան եւ որոնք յետոյ կը սիրեն եւ իրենց շուրջիններուն սիրել կուտան Ֆրանսան, «ամբողջ Ֆրանսան»։

Պաշտօնեաները օտար կին չեն կրնար առնել

Պոլիս, 18 մարտ.— Նկատելով որ Թուրքերու ամուսնութիւնը օտար կիներու հետ հետզհետէ յաճախադէպ կը դառնայ, Ազգային Մեծ Ժողովը քուէարկեց օրէնք մը, որով իրենց ազգութենէն դուրս կիներու հետ ամուսնացող կառավարական պաշտօնեաները անմիջապէս պաշտօնանկ պիտի ըլլան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՐԱԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Արեւ»ի խմբագիրը երբ մտային արկածի մը հետեւանքով, յանկարծ նշմարեց որ ազգը փրկելու համար «մարդ»ու մը պէտք կայ, վառեց Դիոգինէսի լապտերը ու փողոց ինկաւ, զայն փնտռել-գտնելու համար։

Բայց ամէն կողմէ փչող «սաստիկ հողմունք» մարեցին լապտերը։ «Արեւ»ի մարդը մնաց մութին մէջ եւ ազգին «մարդ»ը չգտած՝ կորսնցուց ինքզինքը։

— «Զուարթնոց»ի 2/10րդ թիւին հրատարակումը, կը լսենք թէ յապաղած է տպագրական, գրաշարական եւ խմբագրական սխալներու հետեւանքով։

Ըսողներ կան թէ այդ սխալներուն հաւանական կրկնութեան առաջքն առնելու համար, խմբագրութիւնը միտք ունի սրբագրելու իր հիմնական սխալը, որ թերթին հրատարակումն էր։

Զարամիտները սակայն թող յուսախաբ ըլլան։

Ստոյգ աղբիւրէ կ'իմանանք թէ «Զուարթնոց» գիւտ մը ըրած է, որուն շնորհիւ պիտի ապահովէ յաջողութիւնը։ Գտած է որ սխալը սխալով կը սրբագրուի եւ ուրեւէ սխալ կրկնուելով՝ կը դառնայ ճշմարտութիւն։

2/10րդ թիւը ուրեմն մօտ օրէն։

— Նիւ-Եորքէն կ'իմացնեն թէ Եւգչուհի Օր. Ս. Փ.ի ձայնը այնքան հետաքրքրութիւն առաջ բերած է, որ սակարանին մէջ, կարգ մը արժեթուղթեր ինկած են։ «Օրիորդը ոսկի ձայն ունի» եղեր։ Այս լուրին վրայ, շատեր վազած են պեղելու անոր կոկորդը ... Արդիւնքը դեռ յայտնի չէ։

— Ամերիկայի «կռունկ» հայաթերթէն կ'իմանանք թէ տեղի ունեցած է բազմապիսի հանդէս մը, որուն տրուած էր «Արեւելեան նուագահանդէս» անունը։

Նուագախումբը կատարեալ յաջողութիւն ունեցած է արդարացնելով իր անունը։ Հաստ ու բարակ, ամէն տեսակ ձայներ տուած է, բայց կտոր՝ երբեք։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐ

«Արեւ»ի խմբագիրը գտաւ ինքզինքը։

ԽԱՐՏՈՑ

ՀԵՌԱՁԱՅՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Գիտենք թէ վիճակագրական հաշիւներու համաձայն, Ամերիկայի մէջ, 4 հոգիին կ'իյնայ մէկ ինքնաշարժ կառք, այնպէս որ եթէ օր մը Թուրքիա տիրապետէ Ամերիկայի եւ աքսորի ղրկէ երկրին տէրերը, անոնք Հայերու պէս ոտքով չէ որ պիտի կտրեն գողգոթան, այլ ինքնաշարժներով։

Բայց այս չէ բոլորը։ Ահա, խելքի պտոյտ տուող ուրիշ թիւեր ալ.—

1907ին ամբողջ Միացեալ-Նահանգներուն մէջ հաստատուած էին ընդամէնը 4 միլիոն հեռաձայնի գործիքներ։ 10 տարի յետոյ, թիւը բարձրացած էր 10 միլիոնի։ Իսկ 1920ին, 13 միլիոնի։ 1925ին՝ աւելի քան 15 միլիոնի. իսկ 1927ին՝ 18,365,000ի ...

Այս թիւէն 4 միլիոնին շահագործումը կը պատկանի 9 հազար ընկերութիւններու։

1927ին, 377 միլիոն տոլար տրամադրուեցաւ կատարելագործելու համար հեռաձայնի սպասարկութիւնը.

ՆՈՐ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ.— Ամերիկացի օդանաւորդ կին մը տոկունութեան իգական մրցանիշը կոտրեց, օդին մէջ կենալով մէկ ժամ աւելի քան իր նախորդը։ Իր սաւառնակով օդին մէջ մնացեր էր 17 ժամ 5 վայրկեան։

ԿԱՐՄԻՐ ՔԱՕՍԻՆ ՄԷՋ

«ԱՋ ՎՏԱՆԳԸ»

Կասկած չկայ թէ Ռուսիոյ մէջ, սուր հակամարտութիւններ ստած է գժգոհութիւնը, որ շնորհիւ պաշտօնական վայրագութիւններու, պահ մը զսպուած մնալէ յետոյ, շատցած ու զօրացած է հետզհետէ և այսօր, պոռթկումի յարմարագոյն առիթը կը փնտռէ։

Վարակուած է մանաւանդ բանակը՝ որուն կը կոթնի իշխանութիւնը։

Դեռ անցեալ յուլիսին, Մոսկուայի համայնավարներուն ըսած ժողովին մէջ՝ Ռիկով կը յայտնէր.— Եթէ նորէն դիմենք ծայրայեղ միջոցներու, բանակը պիտի պատասխանէ ապստամբութեամբ։

Իսկ այս, տարի, պատերազմական գործավարը Վորոշիլով՝ Կարմիր բանակի 11րդ տարեդարձին առթիւ, կը հրատարակէր ծանր յայտնութիւններ բոլշեւիկ մամուլին մէջ։ «Դարձեալ անձկութեան մէջ ենք։ Բանակին ալ տարրերը կը շարունակեն անաղմուկ պեղել լէնինականութեան հիմերը»։

Իսկ բանակին ալ տարրերը գիւղացիներ են, որոնք կը կազմեն անոր մեծամասնութիւնը եւ անտարբեր չեն հալածանքին, մանաւանդ «քուլաքներ» խաւաւութիւններուն, որոնց կ'ենթարկուին իրենց ծնողներն ու ազգականները։

Եւ այս դժգոհութիւնը որ ծայր կ'առնէ գիւղերէն, կը բռնէ բանակն ու կը թափանցէ ճարտարարուեստի կեդրոններէն ներս, այլեւս տարերային չէ։ փնտռած ու գտած է իր ճամբան, հետզհետէ կը բանաձեւուի յստակօրէն եւ իբր կազմակերպուած ուժ որ՝ իր տարողութեամբ դուրս կը մնայ Կէփէուի չարաչուք մասնագիտութեան և գործունէութեան սահմաններէն, կը ջանայ ինքզինքը պարտադրել ուղղափառ բոլշեւիզմին։

«Աջ թեքումը» որ առայժմ կը մնայ պիտակը այս դժգոհութեան, բացած է հսկայ ճեղք մը բոլշեւիկեան մարմնին վրայ, ուրկէ պիտի կրնային ներս խուժել հակաբոլշեւիկ տարրերը՝ իրենց նիւթական ու բարոյական բոլոր ուժերով եւ հաստատակամութիւններով։

Ի՞նչ են սակայն պահանջները այս հոսանքին։

Կարելի չէ առ այժմ վերջին դասաւորման մը ենթարկել զանոնք։ Դժգոհութիւնը դեռ չունի հրապարակային արտայայտութեան իր միջոցները։ Բոլշեւիկեան մամուլը որ իր սիւնակները լայն բացած է «ինքնաքննադատութիւն» կոչուած զաւեշտին, ամբողջն փակ կը մնայ ընդդիմադիր ամէն արձագանգի առջեւ և միայն, իր բուռն յարձակումներուն մէջէն կարելի է տարբերոշել «աջ»ի հիմնական պահանջները, ինչպէս նաեւ մօտաւորապէս գնահատել անոր ծաւալն ու ուժը։

Աւելորդ չէ կրկնել թէ ընկերային յեղափոխութիւնը էապէս բանուորական է եւ սկզբնական շրջանին համար գոնէ, կը պահանջէ բանուորական տիրապետութիւն մը, որ իր բնական դաշնակիցը պիտի փնտռէ գիւղերուն մէջ։

Բայց բոլշեւիզմը եթէ վեր է վերոյ յաջողեցաւ մեծ ճարտարարուեստի համայնավարացման մէջ, եւ այսպէս, կրցաւ իրեն կապել բանուոր զանգուածները, փաստերը ցոյց կուտան թէ ձախողեցաւ հողերու համայնացման, երկրագործական աշխատանքի կազմակերպման մէջ։

Առաջին խանդավառութենէն յետոյ երբ սթափեցաւ, ռուս գիւղացին սկսաւ խորշիլ բոլշեւիկներու ամբողջական համայնավարութեան քաղաքականութենէն եւ դժգոհութիւններ յայտնել։

Բոլշեւիկ անհաշտ տեսաբանութեան եւ գիւղացիներու բնազդական ու գործնական ողջմտութեան միջեւ բախումն անխուսափելի կը դառնար ուրեմն։ Բոլշեւիկը կը պահանջէր, կը պարտադրէր ու կը ճզմէր։ Գիւղացին լուռ կ'ընդդիմանար, մինչեւ մղուեցաւ զարծոն դժգոհութեան, զանդաղեցնելով նիհար տնտեսութեան մը բարգաւաճման ճիգերը։ Հակառակ բոլոր խստութիւններուն, սպառնալիքներուն ու ճնշումներուն, մերժեց վար ու ցան ընել, չուզեց հանել իր բերքը կամ պարտադիր գինով կառավարութեան չծախելու համար, նախընտրեց մինչեւ իսկ իր ձեռքերով կրակի տալ զայն։ Տեղ տեղ ան կանգ չառաւ նաեւ ոճիր առջեւ ու սպաննեց կառավարութեան ներկայացուցիչները։ Նման դէպքեր ամէն օր ալ կը կրկնուին եւ աւելի սաստկօրէն։

Գիւղացիներու այս դժգոհութիւնը եթէ ոչ բոլորովին անհետացնելու, այլ գոնէ իր նուազագոյն չափին վերածելու, ինչպէս նաեւ տնտեսական կարգ մը ներկայ եւ հաւանական դժուարութիւններու առաջքն առնելու յոյսով էր, որ մէջտեղ ելաւ ռուս համայնավարութեան մէկ խոշոր մասը, այն որ Ստալինի կուսակիցներուն համար, կը կազմէ «աջ վտանգը» եւ տրոցկիստէն յետոյ, կ'ենթարկուի նոյն լուտանքներուն, խըստութիւններուն եւ սպառնալիքներուն։

Իսկապէս վտանգ մըն է ան, որ ներկայ կարմիր ղեկավարութեան դէմ կը կանգնի և կը գործէ ներքին-քաղաքական ու տնտեսական ծրագրի մը պահանջներով։

Նուազ մոլեռանդ քան տրոցկիստները ու ներկայ ղեկավարութեան կուսակիցները, դէմ է «բացառիկ միջոցներ»ուն, որոնք թէեւ ուղղուած կուլակներուն դէմ, բայց իրականին մէջ կը հարուածեն բոլոր գիւղացիներն առհասարակ։

«Բացառիկ միջոց»ներէն մէկն է պարտադիր գինով կառավարութեան յանձնումը հողային արտադրութիւններուն, արմտիքներուն եւլն.։ Աջերը կը պահանջեն կառավարական գնումի գիներուն վրայ յաւելում, ցորենի առեւտուրին համար աւելի ազատութիւն եւ մանաւանդ տուրքերու նուազում, որովհետեւ տուրքերու անհամեմատ բաշխում մը՝ բեռին ծանրութիւնը ձգած է գեղացիին վրայ, որ կերպով մը, կը վճարէ նաեւ քաղքի բանուորին համար։

Ասոնցմէ զատ, գիւղացին որ իր աշխատութեան ամբողջ պըտուղը տրամադրած է կառավարական կանոնադրութեան եւ զուրկ է առեւտուրի ազատութենէն, հնարը չունի գոհացնելու իր զանազան պէտքերը։ Ճարտարարուեստական արտադրութիւններու պակասը զգալի է մանաւանդ գիւղերուն մէջ, Գիւղացիին պէտք է շինուած ապրանք հասցնել մատչելի գիներով։

Բայց Ռուսիոյ ներկայ պայմանները թոյլատու չեն ճարտարարուեստական աւելի տենդոտ գործունէութեան մը։

Գործարանային արտադրութեան կազմակերպումը՝ համաձայն երկրի խնդրանքին, բանող գործարաններու կատարելագործումը կամ նորերու կառուցումը կը պահանջեն հսկայ գումարներ, բայց է անհրաժեշտութիւնը կը շեշտուի օտար դրամագլուխի ներմուծման։

Այս է մանաւանդ որ կը ջղագրգռէ ներկայ ղեկավարութիւնը, որ քայլ առ քայլ տեղի տալէ յետոյ գիւղացիութեան եւ մանր առեւտուրի պահանջներուն, կը խորշի վերջին քայլէն։ Որովհետեւ ան սատում մը պիտի ըլլայ, դէպի ետ, խոստովանուած պարտութիւն մը դրամագլխի ուժին առջեւ, անոր ակամայ նուիրագործումը եւ դրամատիրութեան ստորճանական վերականգնումը համայնավար Ռուսիոյ մէջ։

Ինչ որ ալ ըլլան սակայն բոլշեւիկ ղեկավարութեան տեսակէտներն եւ ուժը, «աջ վտանգը» կը քալէ, իւրաքանչիւր քայլին ստուարացնելով իր շարքերը։

Իսկ յարձակողականը որուն կ'ենթարկուի Ստալինի ղեկավարութեան տակ, չանցնիր անդին լեզուական ճամարտակութենէ մը։ Իր կեղեքումի գործիքը՝ Կէփէուն դեռ չի համարձակիր դարձնել իր անիւները, որովհետեւ շարժման առաջին փորձի մը մէջ իսկ, թերեւս անոր ամբողջական կազմը պիտի ենթարկուէր քայքայման, բախումի ուժգնութենէն։ Բոլշեւիկեան ալ թեւը որ նոյնպէս, դեռ կը վարանի եւ կը գործէ զգուշաւոր վերապահումներով, իր ուժը կը քաղէ գիւղական ստուար ու կայտառ զանգուածներէն, եւ թափանցած է քաղքի տնտեսական հաստատութիւններէն սկսեալ մինչեւ վարչական կազմերէն ու բանակէն ներս։ Եւ եթէ կը միանայ տրոցկիստի, քննադատելու եւ հարուածելու համար օրուան իշխանաւորներն եւ անոնց քաղաքականութիւնը, հապէս կը տարբերի սակայն անկէ։ Տրոցկիզմը երեւան կուգայ իբր ձախ հոսանք, իբր հակառակորդ Ստալինի զիջող քաղաքականութեան ու կը ջատագովէ վերադարձը դէպի ամբողջական համայնավարութիւն։ Այս է պատճառը որ հակառակ իր պետին ժողովրդականութեան, հոսանքը հող չի գտներ նոյնիսկ բանուորներուն եւ մանաւանդ գիւղացիներուն մէջ։

Իսկ աջ թեւը կը ներկայանայ իբր արտայայտիչը երկրի բոլոր մեծամասնութեան ըմբռնումներուն եւ շահերուն։

Ասկից իր ուժը եւ յարգանքը որ կը պարտադրէ օրուան վարիչներուն։

ՄԿՐՏԻՉ ՆՐԻՑ ՆՑ

„Կը Կանչես, Կ'ուտես"

(ԱՆՑԱՒՈՐ ՄՏԱԾՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ)

Ներել եւ առհասարակ մոռացութեան կարելի էր տալ ռամկավար վարիչներու ըսածներն ու գրածները, եթէ այս մարդիկը ո՛չ մէկ կապ եւ առնչութիւն ունենային մեր իրական կեանքին հետ։

Մեր չար բախտէն անոնք սակայն իրենց «նշանաւոր» դերն ունին մեր հանրային զանազան կազմակերպութիւններու մէջ։ Եւ դեռ աւելին, յաճախ անոնց անմիջական ներշնչումով կը ղեկավարուի այս կամ այն հաստատութիւնը։ Որով անխուսափելի կը դառնայ գործ ունենալ ռամկավարի հետ, որքան ալ տաժանելի եւ դժուար խնդիր ըլլայ այդ։ Ու թող ո՛չ ոք մեղադրէ, որ Դաշնակցականները յաճախ կը մղուին այս աշխատանքին, բազմաթիւ «բարեմիտ»ներու աչքին «կռուասէր» դառնալու գնով։ Ցաւը այն չէ որ այսպէս կամ այնպէս ամէն առթիւ կը սրուին նման կռիւները — այլ այն որ բուն կռիւ արծարծողները, իրենք ալ կը տարուին յաճախ իրաւունքը իրենց վերապահելու։ Հոս արդէն ռամկավարներու իրական պատկերն է, որ երեւան կուգայ իր ամբողջ հասակով։

Քանդել եւ կամ խափանել ամէն մէկ շինարար ձեռնարկ, անհամ եւ անիմաստ պատճառաբանութիւններով. ու յետոյ ամբողջ մեղքը բարդել անոնց վրայ, որոնք չեն վարանիր բուն պատասխանատուները դատապարտելու։

Աւելի պարզ. այս մարդիկը զգալով հանրային բարոյական ուժի բացակայութիւնը ինքնաստ իրենց գոյութեան պահպանման, կը ջանան ամէն առթիւ աւելի և աւելի նսեմացնել եւ բոլորովին չքացնել այդ ուժը, եւ հետեւաբար ամէն գնով կը սիրեն խանգարել ո՛ր եւ է փորձ, որ կը միտի՝ այդ ուժը երեւան բերելու։ Իսկ երբ այս ուժին բացակայութեան արդիւնքը կը շատնան եւ այլեւս ամէն մարդ լեզու կ'առնէ այս ուղղութեամբ, վայրկեան մը գիտակցաբար մոռնալով իրենց տխուր դերը, իրենք ալ կը ձայնակցին հանրութեան, յանցաւորը բոլորովին այլ ուղղութեամբ գտնել թելադրելով։

Այս վերաբերմունքը, որու որակումը դժուար է գտնել պարկեշտօրէն, եթէ որոշ չափով հետեւանք է իրենց՝ ռամկավարներու բնածին խառնուածքին եւ հանրային պատասխանատուութեան գիտակցութեան, զգալի չափով մըն ալ կը ծնի այն հոգեբանութենէն որ ամէն կռիւ «անիմաստ» եւ «վտանգաւոր» գտնելով, բազմութիւնները հեռու կը պահէ իրական մասնակցութենէ։ Այլ խօսքով, եթէ բազմաթիւ մարդիկ փոխանակ կռիւը հեռուէն դիտելու եւ խորշելու, փորձեն մտնել բուն կըռուին մէջ, անտարակոյս առաւ թէ կռիւը կը ստանայ իր տրամաբանական վախճանը և թէ վերջապէս արդիւնքը կ'ըլլայ աւելի արժէքաւոր, եւ կ'օգտուի ժողովուրդը։

Այս պակասն է, որ կը զգացուի յաճախ, եւ ասոր հետեւանքով Ռամկավարները «խիզախ» յարձակողականներ կը փորձեն, եւ երբեմն ալ մեղկ ու անպատուաբեր դիրք մը կը բռնեն։

Այս բոլորը պատճառներ են, որ բուն կռուի մէջ ինկողները, շարունակեն իրենց գիտցած գործը, իրենց իսկ ըմբռնած ձեւով։

Ռամկավարները, իրաւցնէ ալ կը շարունակեն իրենց խաղը, աղտոտ եւ գռեհիկ, Դաշնակցութեան շուքին հետ։ Նման խաղ մըն է իրենց Փարիզի օրկանին մարտ 6ի խմբագրականը՝ նուիրուած Դաշնակցութեան պայքարին՝ Բարեգործական Միութեան դէմ։

Թէ որքա՛ն ուժեղ են այս մարդիկը իրենց յարձակողականին մէջ, եւ որքան հիմնաւոր իրենց ծամծմուած փաստերը Դաշնակցութեան դէմ, աւելորդ խնդիր մըն է, որուն կ'անդրադառնամ առանձին։ Հետաքրքրականը ուրիշ կէտ մըն է զոր երեւան կը հանեն այս ողորմելիները։

Ժամանակին հայ մամուլը ընդհանրապէս, դաշնակցական մամուլը մասնաւորապէս հանգամանօրէն խիստ քննադատութեան ենթարկեց Բարեգործականի «վերակազմութեան» ճիգերը, որոնք սկսան 1927ին։ Հակառակ ռամկավարներու գովասանքներուն. եւ շռայլած դրուատիքներուն, հայ գիտակից հասարակութիւնը Բարեգործականը չէր արդարացներ իր նոր քայլերուն համար։ Ամէն տեսակի քննադատութիւններու դէմ անճրկած Բարեգործականի վարիչներուն հետ ռամկավարներն ալ, ուզեցին խաղ խաղալ։ Անոնք ոչ մէկ առթիւ կրցան հրապարակաւ վանել իրենց դէմ եղած պարզ եւ յստակ մեղադրանքները, ու փոխանակ իրենց սխալը խոստովանելու, ամբարտաւան կեցուածք մը ցոյց տուին հայ մամուլին հանդէպ։ Իրենց այս ընթացքը միակ «պատուաւոր» ելք գտնելով, իրենց դէմ նետուած «անիմաստ», «փողոցային» եւ «չարչիական» մեղադրանքներուն աջէն ձախէն յօխորտանքներ ալ թափեցին հակառակորդներուն հասցէին։ Ու վերջ ի վերջոյ «իրական շինարար եւ ազգօգուտ» գործերով միայն որոշեցին պատասխանել ապագային բոլոր քննադատողներուն։

Ռամկավարները եւ այս պարագային Բարեգործականը, իրենց այդ յոխորտալից կեցուածքը պահելու չափ ուժ ունէի՞ն, անոնք իրենց «վերակազմութեան» և առհասարակ իրենց ապագայ ձեռնարկներուն համար կրնայի՞ն կոթնիլ սոսկ իրենց «հաւատարիմ»ներու վրայ, մէկ կողմ թողլով բուն ժողովրդական աջակցութիւնը։ Հարցեր են ասոնք, որոնց պատասխանը այդ օրերուն, միշտ ալ դրական էր, միշտ ալ ինքնավստահ, իսկ այսօր ընդամէնը երկու տարի ետք, փոխուած է դժբախտաբար։

Հարցին բուն պատասխանը իրենց մարտ 6ի խմբագրականն է, որու բոլոր զիկզակ դարձուածքներէն կարելի է հանել շատ տխուր եւ չոր փաստ մը, թէ, Բարեգործականը հակառակ իր «ազգասիրական» նպատակներուն չի տարածուիր և քաջալերուիր այս ժողովուրդի լայն զանգուածներէն, թէ Բարեգործականի գերազանցօրէն «ազգօգուտ» ձեռնարկները, որպիսին է Նուպարաշէնի հանգանակութիւնը, չի գտներ պէտք եղածին պէս, եւ թէ վերջապէս Բարեգործականը ապրելու եւ գործելու համար պէտք ունի այս ժողովուրդի անվերապահ եւ լայն օժանդակութեան։

Այս եզրակացութիւնը, որ միակ եւ գլխաւոր դրդիչն է Ռամկավարներու այդ խմբագրականին, բաւական չէ երեւան հանելու այս մարդոց ողորմելի դէմքը։

Ես, որ երբեք Բարեգործականը իր անյաջողութիւններուն մէջ բռնելու սիրահար մը չեմ, կ'ընդվզիմ այս փաստին դէմ, որու ամբողջ մեղքը ո՛չ հայ ժողովուրդին, եւ ոչ ալ Դաշնակցութեան կը վերաբերի, այլ քանի մը անպարկեշտ ռամկավար եւ «էֆէնտի» վարիչներուն, որոնք հակառակ իրականութիւններուն եւ ժամանակի պահանջներուն, չեն ուզեր բան փոխել իրենց հին սովորութեններէն։

Ժամանակաւոր յաջողութիւնները, պատճառ մը չեն արհամարհելու հանրային կարծիքը, որովհետեւ վերջը վերջը հանրային կարծիքն է բուն իրական ուժը։

Ինչո՞ւ այս տարրական ճշմարտութիւնն իսկ կը մերժուի մեր աղաներէն, որոնք սակայն ստիպուած կ'ըլլան օր մը այսպէս նոյնքան ողորմելի ձեւով դիմել նոյն հանրային կարծիքի օժանդակութեան։

Ռամկավարները, որոնք այս անտաւոր հիւանդութեան տարածիչներն են հայ կեանքին մէջ, այս կէտն է, որ նկատողութեան պէտք է առնեն, իրենց հաւատարմութիւն ու ծառայութիւնը մատուցանելու համար Բարեգործականին, փոխանակ թոյլ եւ ժանգոտ սուրեր ճօճելու կուսակցութեան մը դէմ, որ անխոցելի է միշտ այս կռիւին մէջ մասնաւորաբար։

Ու ասիկա նոյն իսկ իրենց շահուն համար։ Չէ՞ որ Բարեգործականը կենսատու աղբիւրն է ռամկավար վարիչ մարմնին և մամուլին։

Իսկ եթէ անոնք կը շարունակեն քալել իրենց հին ուղիներէն, կռուելով բարոյական օրէնքներու և պահանջներու դէմ, խրախուսուելով այս ժողովուրդի կրաւորական անտաւոր հոգեբանութենէն, անոնք պիտի ստիպուին այսպէս խոնարհիլ բուն ժողովուրդին առջեւ, ու նոյն իսկ ծունկի գալ։

Այս բնական օրէնքին դէմ կռուիլ՝ զուր է եւ աւելորդ։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Ռիկայէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը ներս խուժեց սրահէ մը, ուր գաղտնի նիստ կը գումարէր Լեթոնիոյ համայնավար կուսակցութեան գործադիր կոմիտէն: Ձերբակալուեցան եօթը հոգի. գրաւուեցան բազմաթիւ խռովարարական գրքոյկներ եւ փաստաթուղթեր : Մասնաւորաբար գտնուեցան Մոսկուայէն ղրկուած նոր հրահանգներ, ինչպէս նաեւ հաշուեցոյցներ, որոնք կը պարզէին պրոպագանդի ֆոնտին գործածութիւնը : Ձերբակալուածներուն մէջ են նաեւ Գ. միջազգայինի երկու գործակալներ : Սարսափ կը տիրէ համայնավար շրջանակներու մէջ:

ՀԱՅԱՍԷՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԱԼԶԱՍԻ ՄԷՋ

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿ.— Ցեռեալ...
Pasteur Paul Berronի հետ
նախագահն է Action Chré...
en Orient ընկերութեան.
Նախ քան իրեն հետ...
նուիլս, արդէն հիացումով
էի այս կրօնաւորին մասին
իր ամբողջ կեանքը, ուժն ու
խառանքը նուիրած է հայ...
թականները պաշտպանելու
ծին։ Ալզասի մէջ կը հրատարակ...
Le Levant պարբերական...
ամբողջութեամբ նուիրուած
Հայկական Դատին եւ...
մեր գաղթականներու...
նութեան։ Շնորհիւ Ցոքթ...
ու իր պարբերականին, Ալզաս...
աւելի քան երեք հազար...
կը հետաքրքրուին Հայերով...
թէ անոնց մէջ մարդիկ կան...
րոնք կռիւ կ'ընեն եթէ...
համարձակի գէշ արտայայտ...
Հայերու մասին։ Պ. Պէրոն...
զասի մեծ ու փոքր քաղաքներ...
մէջ կը սարքէ պարբերական...
սախօսութիւններ, որոնց...
տեղացի ժողովուրդը...
ճանչցած է մեզ։

Հեզ ու անաղմուկ...
մը՝ որ չի սիրեր իր մասին...
գնել իր սեփական աշխ...
րի չափազանց խնայողութ...
այդ խնայողութիւնը կը...
ցնէ իր ղեկավարած գործին...

Ցոքթ. Պէրոն խօսեցաւ...
մասնաւորաբար հայ քաղաք...
կեանքի մասին, որ զինքը...
զարմացնէ։ Ինք լաւ կը ճանաչ...
հայ ղեկավար կազմակերպ...
թիւններն ու դէմքերը, ու կը...
մանա՛յ որ, հոս Եւրոպա...
այդ քան սուր պայքար կա...
միջեւ, փոխանակ — պաշտ...
րենց ըմբռնումները — միա...
փրկութեան ու պահպանման...
ծին շուրջ։

Ու խօսելով քիչ մըն...
նական հարցերու մասին...
բաւ.— Գիտեմ որ Դաշնակ...
թիւնը, որուն անդամ է...
խմբագրապետ Պ. Միսաք...
իմ բարեկամներս Պ. Պ...
ու Ահարոնեան, այնքան...
րութիւն չեն տար կրօն...
կայն ասիկա պատճառ է...
ես մերժեմ Դաշնակցութեան...
հրաժեշտութիւնը հայ...
դին եւ անոր դատին համար...
եթէ ձեր դատը մինչեւ...
կանգուն կը մնայ այդ ալ...
ձեր կրօնքին է։ Մենք...
կան ենք, բայց երբեք...
որ Հայերը բողոքական...
դառնան։ Ու. Լուսաւորչական...
ղեցին ամենահին եկեղեց...
մէկն է, շատ է տառապած...
ժանի է ամէն յարգանքի...
ծառանքի։

Մեր նպատակն է 1) Ս...
հայ ժողովուրդի զաւ...
մխիթարել. 2) աշխատի...
գնել անոր մէջէն...
թեան գաղափարը որ...
չէ եթէ ոչ բարութեան...
թեան եւ առաքինութեան...
փարը։

Հայ ժողովուրդը...
ատոնց եւ իր գիտցածն...
անպայման լաւ օրեր պիտի...

Ց. ՊՈՒՈՒՆԵԱ...

ՏԱՆԻՔԻՆ ՎՐԱՅ

Երիտասարդ օդանաւ...
կիրակի օր փորձեր կ'ըն...
իր սաւառնակով...
վրայ: Գիտէր իր ծնողքը...
տեղը կը բնակին, պիտի...
դիտել իր Թռիչքը եւ ի...
սիլկութիւնը անոնց ցոյց...
համար. սկսաւ պտոյտներ...
տարել իր տան վրայ եւ...
Շատ չանցած սալլայն...
գարման մը հետեւանքով...
դեռ կը փորձէր գետին...
սաւառնակը հեռագ...
բախելէ յետոյ, նստաւ...
տանիքին վրայ: Ն...
փնաս չկայ: Սաւառնորդը...
[illegible]

ԿԵԱՆՔԸ ՊԱԶԱՐՃԸԳԻ ՄԷՋ

ՊԱԶԱՐՃԸՔ, Մարտ 14 — Կ'ուզեմ քանի մը խօսք ըսել մեր, խեղճ գիւղի գաղութի մասին.

Դուք, իբրեւ բացառիկ առաքինութիւն եւ հազուագիւտ «գաղութ» մեր գաղութներու համար ըսեմ թէ, հոս չկան ներքին երկպառակութիւններ ու հակամարտութիւններ ու մօտ 170 տուն ունեցող այս պզտիկ գաղութը մէկ սիրտ, մէկ հոգի եղած կը հոգայ ու կը պահպանէ իր ազգային գոյութեան երկու սիւները — եկեղեցին եւ դպրոցը։

Վերջին 5-6 տարիներու ընթացքին չէ եղեր դէպք մը որ յաջողութեամբ չպսակուի ի նպաստ անոնց։ Դեռ տարի մը առաջ էր, որ չնայած ամէն կարգի «դժուարութիւններու», այս համայնքը մօտ կէս միլիոն լէյ ծախսեց (որուն մէկ չնչին մասը միայն դուրսէն եկաւ) եւ քանի մը ամիսներու ընթացքին սկսաւ ու աւարտեց մանկապարտէզի մեծ ու սիրուն շէնքը, իր բեմով միասին։ Մօտ օրէն ալ խորհրդարանի կառուցման պիտի ձեռնարկուի։

Հոս տարիներէ ի վեր կայ նախակրթարան մը՝ չորս դասարանով եւ մանկապարտէզ, ուր կը յաճախեն 100-120 աշակերտներ, ու կը մեծնան իբրեւ Հայ. Թաղականութիւնը ո՛չ մէկ հասոյթ եկամուտ ունի։ Եղածը ազգային տուրքն է, Թոշակները, քաղաքապետութեան տուած 20 հազար լէյ նպաստը եւ ներկայացումներէն, երեկոյթներէն գոյացած գումարը։ Բայց շնորհիւ թափուած ջանքերուն, ամէն տարի ալ առանց բացի կը փակուի։

Ինչպէս ըսինք, այս ժողովուրդը իր ամենալայն օժանդակութիւնը կը բերէ իր եկեղեցիին ու վարժարանին։ Փոքրիկ գաղափար մը տուած ըլլալու համար այդ զոհաբերութեան չափի մասին, ըսեմ, թէ յունուար և փետրուար ամիսներու ընթացքին տրուած է ընդամէնը երեք ներկայացում երեկոյթ, որոնցմէ մէկը ի նպաստ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, իսկ երկուքը վարժարանին։ Այդ 3 ներկայացումներէն գոյացած է մինչեւ քառասուն հազար լէյի (40,000) նպաստ. ասոր վրայ պէտք է աւելցնել «Աւետիս»ի առթիւ Աշակերտ Միութեան կողմէ հաւաքուած, անուանակոչութիւններու առթիւ ծնողախորհուրդի կողմէ ժողվուած եւ Ծնունդի առթիւ եղած գումարները, որով վերոյիշեալ գումարը կը բարձրանայ մինչեւ յիսուն հազար լէյի (50,000) եւ այս դեռ ընդամէնը երկու ամիսներու ընթացքին կը կարծեմ բացատրութիւններու պէտք չկայ։

Հարկ կը զգամ շեշտելու թէ, այս գաղութը զօրեր չունի ու իր յաջողութիւնը կը պարտի միայն ու միայն իր ներքին միութեան եւ ազգային գիտակցութեան։

Ահա՛ ա՛յս է որ կ'ուզեմ իբրեւ օրինակ հրամցնել զօրեղով հարուստ մեր գաղութներուն, ուր եթէ 10 հարուստ կայ, 5 հատ ալ ազգ. մարմին կայ, որոնք իրար խաչաձեւելով ո՛չ թէ կը շինեն, այլ կը կործանեն իրենց գաղութը, հարիւրաւոր անմեղ մանուկներ զոհ դարձնելով իրենց խմբակցական մենատիրական կիրքերուն։

Գիտակցինք, վերջապէս թէ մեր այս հալածական օրերուն պէտք ունինք ո՛չ թէ դրամով, այլ սրտով ու ազգային գիտակցութեամբ հարուստ գաղութներու։

** Փետր. 25ին տեղ ունեցաւ տեղւոյս Թաղական խորհուրդի առաջարկով եւ ուսուցչական մարմնի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած «Ուշ լինի, նուշ լինի» օպերէթը։ Խաղը անցաւ բաւական յաջող։

Դպրոցի առթիւ վիճակահանութեան ունեցաւ վարժարանի Դ դասարանի աշակերտութեան կողմէ ասեղնագործուած մետաքսէ բարձ մը, արդիւնքը յատկացնելու համար Թատերասրահի բարեկարգութեան։ Քառորդ ժամուան մէջ գոյացաւ 2820 լէյ։ Բարձը շահած պատահմամբ Պ. Նշուանդ Շիրինեանին, որ 200 լէյի բացառիկ նուէր մըն ալ ըրաւ այս առթիւ։

Վալդգէս

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՄԱԴԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԱԴԱՆ, Մարտ 1 — Վարդանանց տօնին առթիւ Ազգային դպրոցի կազմակերպած հանդէսը Մէարիֆի թոյլտուութեամբ տեղի ունեցաւ փետրուար 11ին։ Հանդէսն ունէր գրական-գեղարուեստական բաժին։ Եղան յաւուր պատշաճի խմբական երգեր, ղեկավարութեամբ՝ ընկ. Ար. Ալլահվէրդեանի, մեներգներ եւ արտասանութիւններ։ Օրուան բանախօսը դպրոցի տեսուչ ընկ. Հ. Տէրտէրեան իր արժէքաւոր եւ մօտ մէկ ժամ տեւող բանախօսութեամբ բուռն հետաքրքրութեան մէջ պահեց ժողովուրդը։ Եզրակացութեան մէջ ըսաւ.

«Վա՜յ այն ազգին, որ անցեալի հերոսութիւններով միայն կ'ապրի. Բարոյական նոր ոյժեր պէտք է փնտռել, որպէսզի կարենանք յառաջանալ։ Միայն անցեալին դրամով չենք կրնար պարծենալ, ինչպէս ազգեր, որոնք կը հպարտանային, ըսելով, թէ իրենց պապերն են ազատած Հռոմը։ Միթէ՞ չունինք նոր Վարդաններ, նոր Ղեւոնդներ, կը յիշենք Դաւիթի ու Գողիաթի պատմութիւնը, բայց մեր Դաւիթները չենք յիշեր... Բաւական է յիշել Վանի հերոսամարտն իր յաղթանակով, Շապին Գարահիսարի, Կիլիկիոյ Սուէտիոյ Արարայի եւ բազմաթիւ ուրիշ հերոսամարտներ՝ Ղարաքիլիսայի եւ Սարդարապատի կռիւները՝ իրենց տասնեակ 1036 նահատակներով։»

Հանդէսին երկրորդ մասին իրենց մասնակցութիւնն էին բերած տեղւոյս սիրողները՝ ղեկավարութեամբ՝ Պր. Ս. Յովսէփեանի։

Ամսոյս 17ին, առաջին անգամ ըլլալով, տեղիս Հ. Յ. Դ. մարմինը տօնեց փետր. 18ի ապստամբութեան տարեդարձը։ Ներկայ էին մեր բոլոր ընկերներն ու համակիրները։ Հաւաքոյթին կը նախագահէր ընկ. Ս. Սահակեան, որու բացման խօսքէն յետոյ երգեցինք «Մեր Հայրենիք»ը։ Ապա խօսք առնելով ընկ. Հ. Տէրտէրեան, մանրամասն բացատրութիւններ տուաւ փետրուարեան ապստամբութեան նշանակութեան մասին, զայն համարելով համաժողովրդական մեծ ընդվզում մը դարուս վատագոյն ռէժիմի՝ բոլշեւիկեան տիրապետութեան դէմ։

Ապա խօսք առին ընկերներ Արշ. Մանուկեան, Եր. Սարգսեան, Յճ. Պօղոսեան, որոնք եզրակացուցին, որ փետր. 18ը մեր ազգային մեծ եւ արժէքաւոր տօներէն մէկն է։

Հանդէսէն վերջ ընկերները ընթրիքի հրաւիրուեցան ընկ. Վ. Ղազարեանի տունը, ուր երգեց ընկեր Գառնիկ Բիձա եւ ինքնաբոյն տօնաւորներ արտասանեց Վ. Ղազարեան։

Ասրայեան

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ՊՈՐՏԻ ԽԱՂԸ

«Միլլիյէթ» կը գրէ.— Ամէն շաբթու քանի մը շոգենաւ զբօսաշրջիկ կուգայ Պոլիս։ Զանազան երկիրներէ եկած այդ զբօսաշրջիկները տեսնելն օր մը միայն կը մնան մեր քաղաքը։

Անոնք, այդ զբօսաշրջիկները հակաթուրք զգացումներով տոգորուած հայ եւ յոյն թարգմաններու ձեռքը կը գտնուէին։ Այդ թարգմանները զրպարտութիւններ կ'ընէին եւ գէշ տեղեկութիւններ կը հաղորդէին մեր մասին։ Քաղաքապետութիւնն ու ոստիկանութիւնը այս խնդրով զբաղեցան եւ մաքրագործում մը կատարելով զբօսաշրջիկները ազատեցին այդ կարգի մարդոց ձեռքէն։

Կը կարծէինք որ այլեւս գործը կարգին մտած էր։ Դժբախտաբար ոչ այն, Ժամբորդութեանց գործակալ մը, «Թուրքուազ»ի սրահներուն մէջ «Թրքական պարահանդէս» մը կազմակերպած է։ Այս առթիւ գետինը բազմոցներ, պինձէ կրակարաններ, կլկլակներ զետեղուած եւ պոլօներէն աղջիկներ հաւաքելով «Թիւրքուազ» առաջնորդուած են՝ պորտ խաղցնելու համար։

Մանաւանդ որ, դէպքը տեղի ունեցած է ոչ թէ արտասահմանի, այլ Թուրք հայրենիքին մէջ բռնայի կեդրոնը եւ այն ալ «Թաափուլ դուրնա»ի ընկերակցութեամբ։ Թուրք ազգը ոչ մէկ ատեն եւ ոչ մէկ ձեւով ուրիշին գրպանները լեցնող «օդալըքթարիֆներէն» չէ։ Թուրք օրէնքները պէտք եղածին չափ հաստատ են Թրքութիւնը անարգողներուն դէմ։ Հոգ չէ թէ այդ անարգանքը եղբօր մը ձեռքէն կամ թշնամիին կողմէն եղած ըլլայ։

ՀԵԼԼԷՆԱՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Կառավարութիւնը սկսած է գրաւել հելլէնահպատակներու այն կալուածները որոնց տէրերը բացակայ են եւ փոխանորդներու միջոցով կը յանձանձուին։ Այս մասին օրէնք մը կար արդէն, բայց մինչեւ հիմա չէր գործադրուեր։

Այս կարգի կալուածներուն թիւը դեռ յայտնի չէ։ Պաշտօնական գործողութիւնները կատարուելէ վերջ, այս կալուածները բաշխումի յանձնախումբին պիտի տրուին ու փոխանակելիներուն օգտին գործածուելու համար։ Ամբողջ հասոյթը ոչ-փոխանակելիներուն պիտի բաժնուի։

ՆՈՐ ԿՐՕՆՔ ՄԸ

Նոր կրօնք մը երեւան ելած է եւ իշխանութիւնները սկսած են քննութիւն կատարել այս մասին։ Դէպքը տեղի ունեցած է Կեդր. Անատոլուի մէկ քաղաքին մէջ, բայց Պոլսոյ մէջ գտնուող կարգ մը անձերու ալ յարաբերութիւնները առնուած են իբրեւ խնդրին հետ կապ ունեցող։ Նորոգ հարցաքննիչ դատաւորը, որուն յանձնուած է խնդիրը, պէտք տեսած է հարցաքննել նախ Օփսէն անուն օտար ընկերութեան մը մէկ պաշտօնեան։

Նոր քաւանանքի մը կազմութեան այս դէպքը սահմանադրական օրէնքին հակառակ կը նկատուի։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ

Պետական դրամատան հիմնումին մասնակցելու համար, Օսմ. դրամատունը կարգ մը նոր առաջարկներ ըրած է կառավարութեան։ Կառավարութիւնը սակայն, այս խնդրին մէջ բոլորովին տարբեր տեսակէտ ունի եւ նպատակ ըրած է որ ոչ մէկ օտար դրամագլուխ մասնակցի պետական դրամատան։

Դրամատան համար պէտք եղած դրամագլուխը ազգային աղբիւրներէն պիտի հայթայթուի։ Դրամատան հիմնումի ծրագիրը պատրաստուելէ վերջ, Դ' Շախթի քննութեան պիտի ենթարկուի։

Կ'ըսուի թէ Օսմ. դրամատունէն զատ ուրիշ քանի մը խմբակներ ալ մասնակցելու առաջարկ ըրած են, բայց կառավարութիւնը մերժած է։

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅԵՐՈՒ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Եգիպտոսի կառավարութիւնը վերջերս հրատարակեց հպատակութեան նոր օրէնք մը, որ կը շահագրգռէ նաեւ տեղւոյն Հայերը։

Օրէնքին համաձայն, եգիպտաբնակ կը նկատուին բոլոր սօմանեան հպատակները, որոնք 5 նոյեմբեր 1914էն առաջ եգիպտոս կը բնակէին եւ հիմա ալ հոն կը մնան։

Այս տրամադրութենէն չեն կրնար օգտուիլ անոնք, որոնք Թուրքիոյ մէջ ծնած կամ հոն ծնած հայրերու զաւակ ըլլալով, ասկէ առաջ դիմած են Թուրքիայէն գատուած երկիրներու կառավարութեանց, ու յայտնած որ կ'ուզեն այդ երկրին հպատակ ըլլալ։ Անոնք պէտք է մեկնին Եգիպտոսէն, ազդարարութիւն ստանալէ յետոյ վեց ամսուան ընթացքին։

Օրէնքին երրորդ յօդուածը կը վերաբերի 1914 նոյ. 5էն վերջ Եգիպտոս հաստատուած եւ այժմ հոն գտնուող Թրքահպատակներուն։ Ասոնք պարտաւոր են, ներկայ օրէնքին հպատակութեան Թուականէն վերջ մինչեւ մէկ տարի, որ է ըսել՝ մինչեւ 1930 փետր. 27, խնդրագիր ներկայացնել եգիպտահպատակ նկատուելու համար. եթէ չընեն՝ կրնան հեռացուիլ Եգիպտոսէն վեց ամսուան պայմանաժամէ մը ետք։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Երէկ հրատարակած էինք Թունուզէն «Յառաջ»ի ուղղուած հեռագիր մը, որ կը հաղորդէր հայ կռփամարտիկ Գաբօի յաղթանակը Թունուզի ախոյեանին դէմ։ Այս առթիւ Թունուզէն թղթակից մը, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ.—

Մրցումը տեղի ունեցաւ Թունուզի «փալմաքիոմ» թատերասրահին մէջ մարտ 12ի գիշերը, մասնակցութեամբ Մարսիլիայէն եկած երկու խոստմնալից հայ կռփամարտիկներու՝ Գաբրիէլ Պաղտասարեան՝ (Գաբօ) վանեցի եւ Յակոբ Պաղտատլեան՝ կիլիկեցի։

Առաջինը կռուեցաւ Հիւս. Ափրիկէի ախոյեան Հրեայ Զէրպլիպին հետ, որուն յաղթեց կէտերու առաւելութեամբ. իսկ Պաղտատլեան աւելի երիտասարդ եւ թեթեւ՝ կռուեցաւ Թունուզի ախոյեան արաբ Պէն-Սայիտին հետ, որուն յաղթեց նոյնպէս կէտերու առաւելութեամբ։ Սրահը լեցուն էր բազմահազար ժողովուրդով՝ ուր Հայ ըլլալով կայինք երեք հոգի, մեծ անակնկալ պատճառելով մեր յաղթական հայրենակիցներուն, որոնք բնաւ չէին կարծեր որ, Թունուզի մէջ Հայեր կը գտնուին։

Յառաջիկային Պաղտասարեան անգամ մը եւս պիտի գայ չափուելու համար անպարտելին արաբ Պէն-Թաֆարին հետ, որուն սոսկալի հարուածները գետին տապալեցին Սպանիացի Մալաս կոչուած կռփամարտիկը, նոյն գիշերը։

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուրի Ա. եւ Բ. խումբերը անցեալ կիրակի ունեցան իրենց լիւ մրցումը A. S. A.-ի մարզադաշտին մէջ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը 0ի դէմ 3ով պարտուեցաւ A. S. Ablonի Բ խումբէն։ իսկ Ա. խումբի մրցումը A. S. Ablonի առաջին խումբին հետ վերջացաւ 1 — 2ով մերիններու յաղթութեամբ։

Կրնանք ըսել թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ամենէն համերաշխ խումբն է Պիյեանքուրը։ Կ'արժէ յիշել թէ Ճիպէյլի որբերը շատ լաւ խաղցողներ ունին։ ինչպէս Զատիկ եւ Լեւոն, որոնք Ճիպէյլի ախոյեաններն էին ժամանակին։

Մեր տղոց շատ կարգապահ եւ լաւ խաղարկութենէն չափազանց գոհ դատաւորը առաջարկեց 6 6ով բաժակի մրցումը իրենց դաշտին մէջ յառաջիկային։ Մեր տղաքը վերադարձան շատ լաւ տրամադրութեան տակ՝ երգելով ազգային երգեր։

Հ. Մաճարեան

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Օ. Գավաֆեան եւ իր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ԳԱՎԱՖԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

„ԸՍ ՀԵՂՈՒՆ ՍՐԱՆ ՄԵՐՆ Է"

Տաշճին (Տէտէն) ալ իր կարգին խռպոտ ձայնով մը պատասխանեց Խչօ-Պապօին.

— Հարամզա, ի՞նչ պօռպօշ կը խօսիս եւ քեզ կը նեղես։ Ըս հեղուն սրան մերը չէ, ալ անոնցն է. եւ դուն քու ծերութեանդ օրերուն պիտի լսես Թշնամիին վայնասունը։ Ըսածներուս մտիկ տուր, Խչօ-Պապօ։ Մօտերս Քեռին ալ այս կողմերը պիտի գայ կ'ըսեն եւ իր գերիշխանութեան տակ պիտի ապրինք այս շրջանները։ Լաւ գիտցիր թէ այժմու վիճակը կրնայ բարուոքուիլ շնորհիւ հիւսիսի Քեռիին։

— Նորէն ամէն աւուր ալէլուեան է որ կը խօսիս, բաւ Խչօ Պապօն Տէտէին։ Ահա երազածին ցոյցերու պատկերը։ Ատոնք ամէնը որոնք զուր եւ անկարելի են մեզի համար և չափազանց աւէ՛ պիտի ըլլայ նման երազներու հաւատք ընծայել։

Սակայն վստահ եղիր որ օր մը պիտի գայ, որ սեւ էջեր պիտի բանայ մեր պատմութեան գիրքին մէջ, ուր դեռ չէ արձանագրուած այդքան տխուր եւ սահմռկեցուցիչ իրականութիւն։ Պէտք չէ տարուիլ սին ու խաբուսիկ յոյսերէ, որոնց վախճանը գուշակութեան կը կարօտի եւ թերեւս ոչինչ ալ ծնի անկէ։ Պէտք է շրջահայեաց ըլլալ, իմանալ եղած անցուդարձերը եւ տեսանելիօրէն շօշափել հակապատկերը։ Չէ, չէ, ըս հեղուն սրան մերն է, մեզ պիտի...

Տաշճի Կարօն եւ Խչօ-Պապօն երբ միասին օճախակալ ըլլային, այսպէս վիճելի հարցեր կը ծագէր իրենց միջեւ։ Որովհետեւ Խչօ-Պապօ աւելի բանգէտ էր, համոզիչ խօսքերով կը լուծէր վիճաբանութեան նիւթը։

Շատ երկար չէր տեւեր այս կեանքը եւ Խչօ Պապօ նոր օր և նոր լոյս տեսնող Թրքական շարժումներուն մեկնութիւնները կ'ընէր, ինչ որ հետզհետէ կ'իրականանար դառնութիւն եւ տառապանք հասնելով հալածական ժողովուրդին վրայ։

Խչօ Պապօն իր չտեսած բաները կը տեսնէր և չլսածները կը լսէր։ Յաջորդ գարնան ցանքերը շատ լաւ բուսած և բարձր հասակ նետած էին։ Խչօ-Պապօին ծերութիւնը կը հրճուէր զանոնք տեսնելով այդքան ցանկալի եւ բերրի վիճակի մէջ։

Բայց նոյն տարին մեծ զրկաբախտութեան մը դուռ բացուեցաւ, մարախներու երամները երկինքէն վար գալով, աճող եւ ուռճացող ցանքերը աւերեցին, աղքատ գիւղացիներու ենթարկելով չարքաշ գիւղացիութիւնը։

Խչօ Պապօ, մարախները արտերէն հեռացնելու համար միջոցներու կը դիմէր եւ բաւական յաջողութիւն կը գտնէր։ Դաշտի կշկուր հաւաքելով թումբերուն վրայ կը վառէր, որպէսզի կշկուրի մուխին հոտէն մէկ կողմ քաշուէին։ Մարախներու շատութենէն արտերը կը կարմրորային։ Աղօրմելի մարդը հոգւոյն խորքէն հառաչելով երկար ա՛խ կը քաշէր, որովհետեւ արիւն կուգար։ Հազար քրտինքներով յառաջ եկած ցանքերը կը փճանային, մէկ արտ չէր որ կարենար պաշտպան հանդիսանալ, հետեւաբար ինքն իր տեղը կը քրքուէր ու կը մխար ցանքերու չիւանը երգելով։

Այդ նեղութեան պարագային գտակը գլուխէն կը հանէր ու խօսքը կ'ուղղէր Աստուծոյ.

— Հէյ ողորմած երկնաւոր Թագաւոր Աստուած, փառք քեզ եւ տուածիդ շուքար. բայց երկինքէն կրակ ալ չտեղացնես ու ողջ ողջ խաշես ու խանձես թէ՛ մեզ եւ թէ գարնան բոց կապուտակ երկնակամարին տակ հանգչող ու կամաց կամաց աճող ցանքերը։

«Սա մեր գեղին ծերերը դեռ իրենց գնտութիւնը կ'ընեն, չեն ուզեր իմանալ. Աստուած կրակէ կարկուտ ըլ թափէ վար, նորէն աչքերնին կը գոցեն եւ չեն ուզեր հաւատալ։ Բայց չէ՛, չէ՛, ինծի այնպէս մը կ'երեւի թէ ըս հեղուն ջարդուելու սրան մերն է, մեզ պիտի...

Հետզհետէ գիւղը իր խաղաղութիւնը կը կորսնցնէր, դաշտային աշխատանքները անտանելի կը դառնային, եւ սակայն Խչօ Պապօ իր երկար բարակ մտածումներուն մէջ տապկուելով՝ բանը ուրին՝ ճամբայ կ'իյնար Գողոյին կոլին արտերը ջրելու։

Մինչ ասդին գիւղացիք արտ վարելու կ'երթային, սակայն անուղղակի յարձակումներու ենթարկուելով գործերնին կիսատ տուն կը դառնային։ Գիւղին պէկին կը պատմէին այդ յարձակումներու մասին, սակայն պէկը չէր պատասխաներ հարստահարութեանց ենթակայ եղող աշխատաւոր գիւղացւոց եւ ոչ ալ պաշտպանութեան համար նպատաւոր միջոց կը ցուցնէր, կը թողուր երեսի վրայ և իրենց բախտին։

Այդ օրերուն, իրիկուանները լալով ազօթք կ'ընէր Խչօ-Պապօն, եւ օր մըն ալ իրենց ախոռին կից եղող ախոռի պատին ծակէն կը լսեն լալահառաչ աղօթք-աղերսանքն ու հեծեծանքը։

Ախոռին կից եղող միւս ախոռը Լեւոնցոնց էր, լսելով այս հազուադէպ պարագան, կը մօտենան կլոր բացուած ծակին ունկնդրելու համար լալը։

Քիչ վերջ, կը հարցնեն կամացուկ մը դառնութեամբ լեցուած Խչօ Պապօին.

— Ի՞նչ կայ նորէն, Խչօ Պապօ, ա՛յ անաշէն, կ'ըսէ Մանուկ Քիրան։

Երբ կը տեսնէ որ պատասխանը կ'ուշանայ, Մանուկ Քիրա դառնալով իր կնկան, կ'ըսէ.

— Կնի՛կ, գիտե՛ս՝ Խչօ-Պապօն քրքուր սիրտ է, այսօր նորէն սիրտը վլեր է եւ կուլայ մեն մինակ նստած ախոռին մէջ Գօրօ եղան մսուրին վրայ։

Ձայն մը կը լսեն, եւ անհամ մինակութեան մէջ դառնութիւնը երգող Խչօ-Պապօն է որ կը խօսի.

— Չէ՛, Մանուկ Քիրա, չէ՛, սեւ օրերու մնացինք. ըս հեղուն սրան մերն է եւ մեզ պիտի...։ Զուլումն ու արհաւիրքը սարսափելի կերպով պիտի դղրդացնէ մեր գոյութիւնը, մենք պիտի փճանանք, եւ դարաւոր թշնամին ալ ցնծերգակ սաղմոսներով մեր տառապանքը պիտի ցնծերգէ։

(5) Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Հելլենա-սերպ բարեկամական դաշինքը

Երէկ հաղորդեցինք Յունաստանի եւ Սերպիոյ միջեւ կնքուած դաշինքները՝ Սելանիկի սերպ գօտիին մասին, որուն շուրջ բանակցութիւններ կը կատարուէին տարիներէ ի վեր։

Այժմ կը մնայ ստորագրել երկու պետութեանց միջեւ բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշինքը, որ լրացուցիչ եւ անհրաժեշտ մասը պիտի կազմէ համաձայնութեան։ Դաշինքը պիտի կնքուի 5 տարուան համար, սակայն նորոգելի՝ այդ պայմանաժամէն յետոյ։ Նոր հեռագրի մը համաձայն, ստորագրութիւնը տեղի պիտի ունենայ մարտ 25ին Պելկրատի մէջ, Յունաստանի ազգային տօնին օրը։ Դաշինքը այսպիսի հանդիսաւոր օր մը ստորագրելով, Սերպիա կ'ուզէ ցոյց տալ թէ՝ ո՛րքան կարեւորութիւն կուտայ ատոր։

Այսպիսով կը փարատին նաեւ այն կասկածները թէ իտալ-եւհելլէն դաշինքը ուղղուած էր Եուկոսլաւիոյ դէմ։

Պատասխանատու սպաները պատժուած

Պատերազմական նախարար Փէնլըվէ Երեսփ. ժողովի բեմէն յայտարարած էր թէ խստիւ պիտի պատժուին այն սպաները — ինչքան ալ բարձրաստիճան ըլլան — որոնք պատասխանատու են Հռենոսիոյ ֆրանսական զինուորներուն մէջ վերջերս ծագած համաճարակին եւ պատահած մահերուն համար։

Նախարարը ինք անձամբ ձեռնարկեց քննութեանց եւ երկարօրէն հարցաքննեց Հռենոսի բանակին հրամանատարներէն զօրավար Կուպօն, զօր. Փարթուրնօն եւ գնդապետ Մարմէնիան։ Փէնլըվէ Ելիզէի պալատը երթալով իր հարցաքննութեանց արդիւնքը հաղորդեց նախարարական խորհուրդին։

Տրուած պատիժներն են հետեւեալները.— Զօր. Կուպօ, Մայնսի 30րդ զօրաբանակին հրամանատարը, որ կ'ամբաստանուի թէ սաստիկ ցուրտ օդով մը հրամայած է մարզանքի հանել զինուորները, մեղադրանք միայն պիտի ստանայ, նկատի առնելով Մեծ Պատերազմի ատեն իր մատուցած փայլուն ծառայութիւնները։ Զօրավար Փարթուրնօ, որ կ'ամբաստանուի թէ համաճարակին ամենախիստ օրերուն Թրէվի մէջ սպաներու ծպտեալ պարահանդէս մը սարքել տուած է, պաշտօնանկ պիտի ըլլայ։ Նոյնպէս պաշտօնանկ պիտի ըլլայ գնդապետ Մարմէնիա, որ երբ զերոյէն 20 աստիճան ցուրտ կ'ընէր, հրամայած է ժամերով քալեցնել զինուորները։

Երեք օդանաւորդներ կորսուած

Պըրտի արշաւախումբէն երեք հոգի՝ փրոֆ. Լօրէնս Կուլտ երկրաբան, Պէրնթ Պալքըն՝ Նորվեկիացի օդանաւորդ եւ Հէրըլտ Ճիւն՝ անթելի մասնագէտ, անցած շաբաթ օդանաւով, ճամբայ ելած էին դէպի Րօքֆէլլըրի լեռնաշղթան, ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար։ Այս լեռնաշղթան փետր. 20ին գտնուեցաւ Պըրտի կողմէ, որ զայն կոչեց արշաւանքին նիւթականը հայթայթողներէն մէկուն՝ միլիառատէր Րօքֆէլլըրի անունով։ Ցիշեալ երեք հոգին մինչեւ մարտ 14 անթելով հաղորդակցութեան մէջ էին Պըրտի հետ, սակայն անկէ ի վեր ո՛չ մէկ լուր կամ նշան ստացուած է։ Կը վախցուի որ աղէտ մը պատահած է։

Երկրաբան Կուլտ շատ փափաքած էր ուսումնասիրել հարաւային բեւեռի մէջ գտնուած այդ նոր լեռնաշղթան։ Հակառակ վտանգներուն, Պըրտ արտօնած էր այս արշաւանքը, որ եզանակին վերջինը պիտի ըլլար։

Կորսուածները փնտռելու համար ճամբայ ելաւ Պըրտ անձամբ՝ «Վիրճինիա» օդանաւով։ Իրեն կ'ընկերանան անթելի գըլխաւոր մասնագէտ Մալքոմ Հանսըն եւ օդանաւորդ Տին Սմիթ։

Փրիմօ տէ Րիվէրա դատ պիտի բանայ

Սպանիոյ դիկտատոր Փրիմօ տէ Րիվէրա դատ պիտի բանայ բոլոր այն թերթերուն դէմ, որոնք Սպանիոյ կացութեան մասին սխալ տեղեկութիւններ հրատարակած էին։ Օրինակ՝ կարգ մը անգլիական թերթեր պատմելէ յետոյ թէ Մատրիտի փողոցներուն մէջ ընդհարումներ տեղի ունեցան, աւելցուցած էին թէ արքայական զինուորներէն մաս մը ինքզինքը հանրապետական յայտարարած է։ Վարչապետը յիշեալ դատերը պիտի բանայ արտասահմանի դատարաններուն մէջ՝ իր դեսպաններուն միջոցաւ եւ վնասուց հատուցում պիտի պահանջէ։ Դիկտատորը կը շեշտէ թէ Սպանիոյ 100ին 99ը իրեն հետ է եւ ո՛չ մէկ խլրտում կրնայ ծագիլ երկրին մէջ։

Օդանաւային մեծ արկած մը

Ամերիկայի Նիւ Ճըրսի նահանգին Նիւեորք քաղաքին մօտ պատահեցաւ օդանաւային արկած մը, որուն զոհ գացին 14 հոգի։ Օդանաւը երեք շարժանիւնոց «Ֆորտ» մըն էր։ 14 զբօսաշրջիկներ կ'ուզէին օդ՝ մկրտութիւն ստանալ։ Օդանաւը շատ դժուարաւ կրցաւ բարձրանալ։ Շարժանիւներէն մէկը չէր գործեր. օդանաւորդը զգաց որ վտանգ մը պիտի պատահի եւ փորձեց ցամաք իջնել։ Այդ պահուն ընդհարեցաւ կառախումբի մը, որ աւազ կը փոխադրէր։ Օդանաւը երկուքի բաժնուեցաւ։ Զբօսաշրջիկները, որ կեդրոնի խուցին մէջ գիրք գրաւած էին, բոլորն ալ մեռան վայրկենապէս։ Օդանաւորդը եւ բարեկամ մը, որ քովը նստած էր, օդանաւէն դուրս նետուեցան եւ վիրաւորուեցան։ Զոհերը 20-30 տարեկան երիտասարդներ էին։ Անոնց մէջ էին երկու նշանածներ, որ շուտով պիտի ամուսնանային։

Մեքսիկայի ըմբոստներու պարտութիւնը

Պաշտօնական զեկոյց մը կը հաղորդէ թէ կառավարական ուժերը փայլուն յաղթանակ մը տարած են Սան-Փէթրոյի, Թորրէոնի եւ Տէնավիտոսի կողմերը։ Սան-Փէթրոյի առջեւ ըմբոստ ուժերը ստիպուեցան նահանջել, առաջին իսկ բախումէն։ Միւս կողմէ ըմբոստ ուժերու հրամանատարութիւնը կը յայտնէ թէ Թորրէոն քաղաքը որ կառավարական բանակին ձեռքն անցած է, պարպուած է ռազմագիտական նկատումներով, թէ յեղափոխութիւնը հետզհետէ աւելի ծաւալ կը ստանայ։ Ըմբոստները գրաւած են կարեւոր դիրք մը, որուն հետեւանքով պիտի կտրուի երկաթուղային կարեւոր գիծ մը։ Այդ գիծը կը ծառայէր կառավարական ուժերու պարենաւորման։

ԱՆԴՐՈՎԿԷԱՆԵԱՆ ԹՌԻՉՔԸ

Ռումանական կառավարութիւնը կ'ուզէ ինքնատիպ եղանակով մը տօնել Նոր Ռումանիոյ տասնամեակը։ Նախարարական խորհուրդին որոշումով, ռումէն համբաւաւոր օդանաւորդ Պուրտալիօ անդրովկէանեան թռիչքի մը պիտի ձեռնարկէ Մայիս 10ին, որ օրն է ազգային տօնին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Բլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Ամերիկայի մէջ»։

ԳՐԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Զաւարեան խումբին կողմէ

ի նպաստ Հ. Յ. Դ. ժողովրդական Գրադարանին

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Զ. Թագաւորութեան սրահը

կը ներկայացուի՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

«ՈՒԽՏԱՒՈՐԸ» եւ «ԱՇՈՒՂԸ»

գ ի ն ե ր ս ո վ ո ր ա կ ա ն

ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

30 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հայ ժողովրդ. լսարանին մէջ

կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ օրը։

ՕՐ. ԱՐԱՔՍԻ Հ. ՔԱՆՏՐԵԱՆ

ԵՒ

ԳԼԸՐԳ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(ՌԱՎԱՆԵԱՆ)

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Ամասիա — Ամասիա

Վառնա 20 Փետր. 1929

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հասցէին։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Կուկունեան, Քեռի եւ Կայծակ խումբերու ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Պարտաւորիչ է ներկայանալ հին անդամատոմսով։

Իսկ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին նոյն տեղը Վ.ըէժ. գժոխք, Զաւարեան եւ Արամ խումբերը։ Պարտաւորիչ է ներկայանալ հին անդամատոմսով։

ԹՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց վարժարանի Սանուց Միութեան վարչութիւնը՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Դպրոցասէրի բոլոր սանուհիները այս կիրակի ժամը 3ին, վարժարանին սրահը, 3bis Ave. Thiers, Raincy - Pavillon (S. et O.).

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Արամ Տէր Ներսէսեանէ հանդիպիլ Պ. Զգօն Պարսամեանի գերձակատունը, 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e).

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայրենակիցներու թէ իր գիրքերու քանակը ճոխացուցած է։ Գիրք ստանալ փափաքողները կրնան դիմել Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 8.30—10.30, 131 Fbg. du Temple. (Belleville).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խաչիկ Մարտիրոսեան, հօր անուն՝ Մարտիրոս Մուրատեան (Մշեցի) կը փնտռէ իր քոյրերը Զարուհի, Արաքսի եւ իր եղբայրը Գէորգ Մուրատեան, որոնցմէ որեւէ լուր ստացած չէ, Իգտիրի աղէտէն ի վեր։ Իմացնել իրենց եղբօր՝ Խաչիկ Մարտիրոսեանի, 59 Rue des Petites Mariées, Marseille.

— Կը փնտռեմ մօրաքրոջս որդին Մանուկ Ասլանեան, և Սիրական Համբիկերեան (փեսաս) որոնք կը բնակէին Մարզուան Հարմանլար փողոցը։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Յունաստան։ Իմացնել՝ Յարութիւն Ծամէտէջեանի, Usine Vigier, Pont St. Esprit (Gard), France.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Ուրֆացի Գրիգոր Արսլանեան, հօր անուն՝ Յովհաննէս, մօր անուն՝ Ովսաննա։ Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Հռոմ։ Իմացնել իր եղբօր՝ M. Arslaniani, 29Rue de Choisy-Alfortville, Seine.

— Կը փնտռուի Ռուբէն Գրիգորեան 29 տարեկան որ կը գտնուէր Սան-Ֆրանչիսքօ (Ամերիկա)։ 1927ին եկած է Խարքով (Ռուսաստան), ուրկէ մեկնած է Եւրոպա։ Այժմ իրմէ տեղեկութիւն չկայ։ Իմացնել իր եղբօր՝ Yervand Krikoriani, Hôtel Orient, Tauris, Perse, Via U. R. S. S.)։

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէ արտատպել։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ալէս, Մ. Կ.— 70 ֆրանք,
Մարսէյլ, Կ. Գ.— 55,
Վառնա, Գործ.— 310,
Քոնսթանցա, Գործ.— 857,
Մոնթրէօյլ Ս. Պուա, Խ. Ա.— 30,
Շավիլ, Հ. Ժ.— 105,
Պուքսիէռ, Մ. Շ.— 50,
Մարսէյլ, Իշխան ենթկ.— Ձեր յայտարարութիւնը Շաբաթ կէսօրին ստացած ըլլալով չկրցանք հրատարակել։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Բարձր Հայքի Երիտ. Միութեան կողմէ, Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, Պոն Թէաթրի մէջ։

IMPRIMERIE - MASSIS - [...]
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ		140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՄԱՐՏ 1929

21 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 911 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԳՈՒԵՀԻԿ

Փարիզի ռամկավար եւ հնչակեան պաշտօնաթերթերը փութացին ծանուցանել թէ՝ այս տարի միասին պիտի տօնեն Ապրիլ 11 24ի տարեդարձը։

Ընթերցողները կը յիշեն որ՝ անցած տարի ալ, ռամկավարները այդ գոհէկութեան իջան, պատրուակ բռնելով Սելանիկի մէջ կատարուած սպանութիւն մը։ Անշուշտ այս տարի ալ հնչակեաններուն հետ պիտի շահագործեն Պէյրութի դէպքը, ուր առանց վկրապահութեան Դաշնակցութիւնը կը տեսնեն, ինչպէս ամէն մեղքի մէջ։

Երկու շնորհաշուք եւ անմեղունակ խմբագրութիւնները միեւնոյն տպարանին մէջ ամփոփուած ըլլալով, անշուշտ գիտեն մէկ-մէկու գաղտնիք։ Ուրեմն, միասին որոշած են բեմի վրայ չերեւալ Դաշնակցականներու հետ։

Փա՛ռք եւ պատիւ երկուքին ալ։

Ի՛նչ լաւ կ'ըլլար որ ուրիշ խնդիրներու մէջ ալ այսպէս ճակատ կազմէին, թեւ-թեւի եւ սիրտ-սրտի։ Գոնէ երկու բերնի տեղ մէկ բերան կը լսէինք, եւ խժալուր աղմուկ մը, գլխու ցաւ մը պակաս կ'ունենար սա չարաբաստիկ ժողովուրդը։

Սկիզբէն ի վեր, Ապրիլ 11ի տարեդարձ կը տօնուի բոլոր կուսակցութեանց եւ կազմակերպութեանց մասնակցութեամբ։ Հանդէսին կազմակերպիչը եղած է, Փարիզի մէջ, Ուս. Միութիւնը. իսկ այս տարի պիտի ըլլայ Զափահաս Որբերու Միութիւնը, որ արդէն քանի մը տարիէ ի վեր նախաձեռնութիւնը կը ստանձնէ գաւառի եւ արտասահմանի մէջ։

Աւելի յարմար ձեւ մը կարելի չէր գտնել, մեր այս ցիրուցան եւ իրերամարտ կացութեան մէջ։

Արդ, ռամկավար եւ հնչակեան «շէֆ»երը կուզան ապացուցանել թէ՝ այս տարրական գործին մէջ անգամ, ո՛չ խելք ունին, ոչ սիրտ։ Ոչ փափկանկատութիւն, ոչ ալ իրականութեան ըմբռնում։

Գարշելի կիրք մըն է որ կը վարէ գիրենք, այս յարգանքի եւ սուգի արտայայտութեան մէջ ալ։ Եւ մենք վստահ ենք որ, իրենց շարքերն անգամ պիտի ըմբոստանան տեղ-տեղ, ինչպէս ամէն տարի։ Զմոռնանք, մասնաւորապէս կոնստանցայի պարագան, ուր թէ նախապէս եւ թէ անցեալ տարի ռամկավար ակումբը մասնակցեցաւ համազգային հանդէսին, հակառակ Փարիզի կեդրոնին ազդարարութեան։

Բայց այս չէ կարեւորը։ Միայն Փարիզի մէջ ըլլայ թէ ամէն տեղ, ռամկավարներն ու հնչակեանները անջատուելով ընդհանուր ճակատէն, մերժելով նոյնիսկ Ապրիլ 11ի սերունդին, որոնց հրաւէրը՝ աւելորդ անգամ մըն ալ կ'ապացուցանեն իրենց բարոյական սնանկութիւնը։

Եւ մենք չէ որ պիտի ցաւինք ատոր համար։

Երթա՛ք բարով, ըսած էինք, անցեալ տարի, Փարիզի ռամկավարներուն։ Նոյնը կ'ըսենք, այսօր, հնչակեաններուն։ Թող ժողովուրդը, եւ մանաւանդ Ապրիլ 11ի սերունդը դատէ այս փոքրոգի քաղաքականութեան իմաստը։

Մեզի համար կսկծալին այն է որ, այս տղաքը, սպանդանոցներէն եւ անապատներէն ճողոպրած այդ բեկորները գալթակղելով մեծերու, կուսակցական վարիչներու գոհէկութենէն, նոր տառապանքներ պիտի կրեն։ Պիտի տեսնեն, հրապարակաւ, որ «ազգ» վարելու կոչուած մարդիկ, խմբակցութիւններ մէկ միլիոնի սուգը մարդավարի, միասիրտ եւ համախորհուրդ, հաւաքաբար ազալու շնորհն անգամ չունին, եւ խռհանոցի կռիւներով կը պղծեն Ապրիլ 11ի յիշատակը։

Ամօթը անոնց որ այս ճեղքը բացին անցեալ տարի, եւ կուզեն աւելի խորացնել այս տարի։

Մինչեւ հիմա համայնավարներն էին որ կը ճգնէին խափանել Ապրիլ 11ի տարեդարձը, Երեւանէն ապսպրուած «ֆորմիւլ»ներով եւ «քլիշէ»ներով։ Կէս ճամբու վրայ խայտառակուեցան անոնք, քանի մը տարի դիտելով համազգային արտայայտութիւնները եւ սմքելով։

Հիմա «ազգային» եւ «ողջամիտ» կոչուած երկու խմբակցութիւններ են որ վէճ կը յարուցանեն անհետ կորսուած ոսկորներու եւ ջախջախուած գանկերու աղեկ։ «Մենք առանձին, դուք առանձին»։

Թերեւս Երեւանցիները աւելի պարկեշտ են, իրենց մխտական եւ ամարդի կեցուածքով, քան այս փարիսեցիները, որ ամէն տարի եւ տարին տասներկու ամիս ճակատ կը փոխեն, շապիկ փոխելու պէս։

Մի՛ վրդովուիք, տղա՛ք։ Թող առանձին տօնեն անոնք, ռամկավարն ու հնչակեանը թեւ թեւի։ Իսկ դուք աւելի քան համուր կապուելով Ապրիլ 11ի յիշատակին, կազմակերպեցէք հանդէսները ամէն տեղ, հրաւիրելով բոլորը, բոլո՛րը։

Ո՛վ որ չի գար ձեր սարքած սգահանդէսին, ինքզինքը դատապարտած կ'ըլլայ, եւ դուք պատճառ չունիք ցաւելու։

Ընդհակառակն, ուրախ եղէք որ ձեր պայծառ աչքերով, եւ ամէնէն հանդիսաւոր առիթով, կրնաք զատել չարն ու բարին, սեւն ու ճերմակը։

Մեր սերունդին չտրուեցաւ այդ մխիթարութիւնը։

Ձեր աչքերը աւելի շուտ բացուեցան, որով կրնաք աւելի դիւրաւ փարատել պատրանքները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿԱՐԿԱՆԴԱԿԸ

Այս խորագրին տակ Երեւան կը գրէ (17 մարտ).

« Մելգոնեան կրթ. հաստատութիւնը Նիկոսիայէն (Կիպրոս,երեք մղոն հեռաւորութեամբ լերկ բլուրի մը վրայ կառուցուած է։ Դպրոցին շէնքն ու յարակից շինութիւնները արժած են աւելի քան՝ ՈՒԹԸ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ։ Երկսեռ աշակերտութեան թիւն է 250, իսկ ուսուցիչներունը՝ 15։ Տարեկան պիւտճէն 2,488,000 ֆր. է, որ կը հաւասարի Հայաստանի պետական Համալսարանի պիւտճէին կէսին։ Իսկ պետական համալսարանը ունի 12,000 ուսանող եւ մօտ 100 բրօֆէսէօր։

Այս քանի մը պերճախօս թիւերը ինքնին բաւական են շատ մը բաներ բացատրելու։

Մելգոնեան կիպրոսեան կարկանդակը համեղ պատառ մըն է։ Եւրոպը բոլորաւածներու միակ մտահոգութիւնը դաստիարակչական աշխատանքը չէ, այլ այդ կարկանդակը յաւելուծական դարձնել, Ներկայ իրենց առանձնաշնորհեալ եւ հասութաբեր դիրքերը հաստատուն հիմերու վրայ դնելու համար։ Եւ ի՛նչ կայ աւելի «հաստատուն եւ տեւական» քան Թրքութի սիսուէմը, որուն հայկական խեղճուկ իրականութեան մէջ կիրարկումին «բարեխախտութիւնը » կը պարտինք Բարեգործականի « իմաստուն » վարիչներուն։

Անոնք որ կը կարծեն թէ Կիպրոսի լեռներուն վրայ, հայկական ոեւէ կեդրոնէ հեռու, այդքան ծախսածախս հաստատութեան մը հիմնադրութիւնն ու պահպանում անիմաստ եւ անօգուտ է, կը մոռնան քանի մը անհատներու անձնական շահերը։ Մարդիկը «ի խնդիր հացի» ուղղանոցը կիպրոս հաստատո՛ւէ վերջ, նոյնպէս իրենց շահերէն առաջնորդուելով, Մելգոնեան հաստատութիւնը «մասնաւոր Թրըսթ»ի կը վերածեն, որպէսզի ան ցվերջ կղզիին մէջ մնալու դատապարտուի։

Բարեգործականի հաշուին չէր գար Մելգոնեանի հաստատութեան խնամակալութենէն հրաժարիլ։ Նուիրատուութեան պայմաններուն մէջ այսպիսի տրամադրութիւն մը գոյութիւն չունէր։ Բարիզը պնդեց իր իրաւասութիւններու ամբողջականպահպանումին վրայ։ Մօտ 2 տարուայ բանակցութիւններ եւ սակարկութիւններ տեղի ունեցան։ Գ. Կիրակոսեան յատկապէս Կիպրոսէն երկու անգամ Բարիզ եկաւ Մելգոնեանի անունով պաշտպանելու համար իր «դատ»ը։

Բարեգործականի վերջին հաշուետուութիւնը ցոյց կուտայ որ ան տեղի տուած է եւ ... «լուծուած է» Մելգոնեանէն որ «անձնապէս ստանձնէ սոյն հաստատութեանց վարչութիւնը»։ Տեսանք թէ այդ «խնդրանք»ն ո՞ր աստիճան իրականութեան կը համապատասխանէ։ Ան պարզապէս կը նուիրագործէ Բարեգործականի վայելուչ Նահանջը Գ. Կիրակոսեանի կամքին առջեւ։

Մեզի համար, ի հարկէ, որ ոեւէ կարեւորութիւն չունի Մելգոնեան որբանոցին «մասնաւոր Թրըսթ»ի վերածուիլը կամ ուղղակի Բարեգործականէն կախում ունենալը։ Այդ հաստատութենէն ոեւէ է բարիք չենք սպասեր։ Բայց կ'արժէր հոս մատնանշել այն էնթրիքները, որոնք կը դառնան Մելգոնեան կարկանդակին շուրջ, անգամ մը եւս ցոյց տալու համար որ ան մասնաւորներու շահերուն կը ծառայէ միայն։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայաստանի տնտեսական վիճակը

Մոսկուայի պաշտօնական Թաս գործակալութիւնը հետեւեալ հեռագիրը՝ կը հաղորդէ Հայաստանի տնտեսական կացութեան մասին.—

Հայաստանի խորհրդային ընկերվարական Հանրապետութեան ազգ. տնտեսութեան ընդհ. արտադրութիւնը 1927—28ին կը յանգէր 132,250,000 ռուբլիի, որուն 91,205,000ը երկրագործական եւ 41,045,002ը ճարտարարուեստական։

1928—29ին ընդհ. արտադրութիւնը պիտի յանգի 160,391 հազար ռուբլիի։ Ելեկտրական ուժին սպառումը 32 անգամ աւելցած է, քաղաքամամբ նախապատերազմեան շրջանին։

Հայաստանի ազգ. տնտեսութեան յատկացուած գումարները անցեալ տարի կը յանգէին 22 միլիոն ռուբլիի, իսկ ներկայ տարւոյ մէջ 42 միլիոնի։

Ֆրանսական դեսպանը Էնկիւրի մեկնած

Թուրքիոյ ֆրանսական դեսպան կոմս տը Շանպրէօն, որ արձակուրդով Փարիզ եկած էր, անցած շաբաթ իր պաշտօնատեղին մեկնեցաւ։

Պոլսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ դեսպանը հոն հասաւ կիրակի օր եւ երկուշաբթի մեկնեցաւ Էնկիւրի։

Ինչպէս կը յիշուի, Սուրիոյ սահմանավէճին և այլ առկախ խնդիրներու մասին վերջերս բանակցութիւններ կը կատարուէին Էնկիւրիի մէջ՝ ֆրանս. դեսպանին եւ արտաքին գործավար. Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ։ Այդ բանակցութիւնները ելքի մը չյանգեցան՝ Թուրքերու անհաշտ ընթացքին պատճառաւ։ Կոմս տը Շանպրէօն այժմ արտաքին Նախարարութեան վերջնական հրահանգներով կը վերադառնայ Էնկիւրի եւ յոյս կայ որ այս անգամ կարելի ըլլայ համաձայնութիւն գոյացնել։

Պուլկարեւսերպ համաձայնութիւնը

Թանի Գելկրատի Թղթակիցը կը հեռագրէ.

Պուլկարեւսերպ խառն յանձնաժողովը, որ գումարուած էր Փիրոթի մէջ, վերջացուց իր աշխատանքները։ Վերջին ժողովը յատկացուած էր ճշդումներ ընելու պրոտոկոլներուն մէջ, որոնք ստորագրուեցան շարաթ առաւօտ։ Յանձնաժողովը վերջացուց իր օրակարգի բոլոր հարցերը՝ բարեկամական եւ հաշտարար ոգիով մը։ Պուլկար եւ եուկոսլաւ պատուիրակները այս նուրբ բանակցութեանց ընթացքին սրտոշ բարեացակամութիւն եւ բուռն փափաք ցոյց տուին կատարեալ համաձայնութեամբ կարգադրելու բոլոր հարցերը, որոնք տարիներէ ի վեր սաստիկ վէճերու առարկայ դարձած էին։ Կարեւոր հարցերու վերաբերեալ պրոտոկոլները ստորագրուեցան պայմանաւոր կերպով։

Պուլկար պատուիրակութիւնը Սոֆիա վերադարձաւ երկուշաբթի առաւօտ. կայարանը ողջերթի գացած էին եուկոսլաւ պատուիրակները, որոնք նոյն իրիկունն իսկ Պելկրատ մտան։ Կիրակի օր հրաժեշտի հացկերոյթ մը միացուցած էր երկու պատուիրակութիւնները՝ խիստ մտերմական մթնոլորտի մը մէջ։ Մեկնելէ առաջ, պուլկար պատուիրակութեան նախագահը յայտարարեց թէ խորհրդաժողովի աշխատանքները ամենակատարեալ յաջողութեամբ պսակուած են։

Նոր տեսակցութիւն մը Տրոցկիի հետ

«Թայմզ»էն յետոյ, «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը եւս տեսակցութիւն մը ունեցած է Տրոցկիի հետ Բերայի Թոքաթլեան պանդոկին մէջ։ Տրոցկի նախ հերքած է թէ ինք դիմած ըլլայ Ֆրանսա, Հոլանտա եւ Զեխոսլովաքիա «վիզա» ստանալու համար։ Կ'ուզէ միայն Գերմանիա երթալ եւ գերման բժիշկներու կողմէ դարմանուիլ։ Անդրադառնալով անգլեւռուս յարաբերութեանց, Տրոցկի յայտարարած է, թէ Անգլիոյ համար առաջնակարգ կարեւորութիւն ունի դիւանագիտական եւ առեւտրական յարաբերութիւնները վերսկսիլ խորհրդային Ռուսիոյ հետ։

Թղթակցին կարգ մը առարկութիւններուն վրայ, Տրոցկի աւելցուցած է.

— Ռուսիա միլիոններով անգլիական ոսկի կորսնցուց Անգլիոյ երեսէն։ Եթէ անգլիական զինուորներն ու անգլ. ոսկին չըլլային, Ռուսիոյ մէջ քաղաքացիական կռիւ չէր պատահեր։ Առանց անգլիական միջամտութեան, Ռուսիոյ յեղափոխութիւնը առանց արիւնի կ'ըլլար։ Որովհետեւ մինչեւ Անգլիացիներու միջամտելն ու Ճերմակները զինելը, Կարմիրները կատարեալ խաղաղութեամբ կը վարէին պետական մեքենան, առանց ոեւէ ընդդիմութեան բախելու։

Յետոյ անդրադառնալով այն հանգամանքին թէ Անգլիա անտեսապէս շատ բան կորսնցուց Ռուսիոյ հետ Խզուելով, աւելցուց.

— Օր պիտի գայ որ Անգլիա Ռուսիոյ դուռը պիտի զարնէ։ Անիկա Ամերիկայէն ճակատագրական հարուած մը ստանալու վտանգին տակ է։ Ու երբ Ամերիկա համաձայնի Ռուսիոյ հետ, այն ատեն Անգլիոյ պարագան աւելի մութ պիտի դառնայ։ Անգլիա կը վախնայ որ Ռուսիոյ հետ յարաբերութիւնները վերսկսելով համայնավար պրոպագանդը աւելի կը սաստկանայ իր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՋՐՀԵՂԵՂԸ

Ամերիկայի մէջ,— այս մարդիկը ուրիշ զբաղում չունին,— խումբ մը աստուածավախ հաւատացեալներ երկնային ձայն մը լսեր են որ իրենց ըսեր է. «1931ին է որ երկրորդ ջրհեղեղը տեղի պիտի ունենայ...»։

Ու մեր հաւատացեալները իսկոյն սկսեր են կառուցանել երկու հարիւր մեդր երկայնութեամբ տապան մը,— անշուշտ զայն ծեփելով «ի ներքուստ եւ յարտաքուստ»։

* * *

Առաջին ջրհեղեղը բաւական հինցաւ։

«Մեր աբարիչն հայր Աստուած» երբ տեսաւ որ երկրագունդը բաւական աղտոտ է, ուզեց զայն քառասուն օր, քառասուն գիշեր ջուրի մէջ ծգել, որպէսզի մաքրէ։ Ալ երեւակայեցէք որչափ աղտոտած կրնար ըլլալ ան։

Երկրագունդը բաւական աղտոտ է այսօր ալ, ու Տէրը կրկին յուսահատած է, տեսնելով որ մարդիկ հեռու են «իր պատկերին» նմանելէ։ Գէթ այդպէս կ'ըսեն հաւատացեալ շրթներ...։

Ինչ որ ալ ըլլայ, Եհովան փորձով գիտէ որ ջրհեղեղը աւելի կը յաջողի քան կրակն ու ծծումբը։

Միայն կ'ուզէի գիտնալ թէ երկրորդ տապանը կառուցանողները ինչէ՞ն գիտեն որ իրենք են Նոյի արդար ոգիին ժառանգորդները։

Այսօր մարդիկ տարածուած են Գահիրէէն մինչեւ Ալասքա...։ Ու եթէ քանի մը արդարներ կը գտնուին այդ կողմերը, ի՞նչ պիտի ընեն անոնք...։ Դժուար է շտապելով հասնիլ մինչեւ տապանը, մանաւանդ որ քօթան ալ դուռները փակ կը պահէ։

Հաւատացեալներուն կը մնայ այժմէն ուրիշ տապաններ ալ շինել աշխարհիս միւս ցամաքամասերուն վրայ։ Պէտք է աճապարել, որովհետեւ երկու տարի մնաց, որոնք երկար չեն, եթէ նկատի առնենք թէ՝ օրն ի բուն Սաղմոս կարդացող հաւատացեալի մը համար օրերը կը սահին նոյնքան արագութեամբ, որքան բառերը դուրս կ'ելլեն, օրինակ, բանախօս Դաւիթ-Բէկի շրթներէն։

* * *

«Հրեղէն Սիւն» ի ջերմ ընթերցողի մը երբ այս կարծիքս յայտնեցի, քմծիծաղով մը պատասխանեց.

— Հոգդ մի՛ ըներ, եթէ մեր տապանը շինենք, պիտի փորձենք Բիւզանդը դուրսը ձգել, հակառակ պարագային Տէրը պիտի ըսէր.

— Երկրորդն ալ հյաջողեցաւ։

ԵԴ. ԲՈՅՈՎՅԱՑԻ

ՍՈՖԻԱՅԻ Ազգային Նոր Թատրոնին բացումը կատարուեցաւ կիրակի իրիկուն։ Նախկին շէնքը այրած էր եւ նորին շինութիւնը կը շարունակուէր հինգ տարիէ ի վեր։ Թատրոնը օժտուած է դարձող բեմով եւ ամենավերջին կատարելագործութիւններով։

ՇՔՈՏՐԱՅԻ (Ալպանիա) մէջ կռիւի համաճարակ կը տիրէ։ Հազար հոգի մեռած են ցարդ։ Եուկոսլաւիա կը մտածէ փակել սահմանագլուխը.

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ անգլիական մարզպան Սըր Ջէնսըլըտ Գէյրութ հաւած ըլլալով կը հիւրասիրուի Ֆրանսական մարզպան Գ. Փոնսոյի կողմէ։

ԺԱՆՏԱԽՏԻ համաճարակ կը տիրէ Փէնճապի մէջ։

ԿԱՐՄԻՐ ՔԱՌՍԻՆ ՄԷՋ

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ

Ռուսիոյ ներքին կացութիւնը ներկ-ային՝ կը պատկերանայ հետեւեալ կերպով։

Համատարած դժգոհութիւն՝ որ ծնունդ կուտայ գլխաւոր երկու հոսանքներու։

Ձախեր կամտրոցկիականներ, որոնք կը պահանջեն ամբողջական համայնավարութեան կիրարկումը։

Աջեր՝ մեղմ ու հաշտարար քաղաքականութեան իրենց պահանջներով։

Ասոնց վրայ պէտք է աւելցընել երրորդ մը եւս, որ աւելի ռանձանափակ, էր կրնար երբ և իցէ տեսաբանուած, բանաձեւուած հոսանքի մը թափն ու տարածութիւնն ստանալ, բայց ուժերու հաւանական բախումի մը պահուն, կրնայ նկատելի ծանրութիւն մը գնել նժարին վրայ։

Դժգոհութիւնն է որ առաջ կուգայ ճարտարարուեստի բանուորներու մէջ, իրենց պարտադրուած տարապայման աշխատանքին հետեւանքով։

Ըսեր էինք թէ աջերը կը պահանջեն գոհացում տալ գիւղացիներու ապրանքային պէտքերուն, ինչ որ մէկ կողմէ կը պարտադրէ գործարաններու արդիացումը եւ կատարելագործումը եւ միւս կողմէ, նորերու կառուցումը։ Ռուսիոյ տնտեսական եւ դրամական ներկայ պայմաններուն մէջ սակայն, աջերու այս պահանջը, ինքնին հրաւէր մըն է օտար դրամագլուխին՝ խուժելու Ռուսիա։

Միանգամայն ձախերն ու աջերը գոհացնելու միամտութեամբ, Ստալինի քաղաքականութիւնը կը կարծէ այս վերջին անպատեհութեան առաջքն առնել՝ բանուորներուն պարտադրելով ընդհերային յաւելումածական ճիգ մը ու կը ստեղծէ դժգոհներու երրորդ դասակարգ մըն ալ։

Բայց, ինչ որ աւելի կը ծանրացնէ Ռուսիոյ արդի կացութիւնը եւ զայն կը հասցնէ հաւանական ճգնաժամի նախօրեակին, պառակտումն է որ կը տիրէ ղեկավար մարմնին մէջ։

Երկիր մը որ ընկերային ամենէն մեծ յեղափոխութիւնն է ֆաշողջեցուցած, պէտքն ունի մանաւանդ ներքին խաղաղութեան, ամրացնելու համար նոր ընկերութեան հիմերը եւ յամառ, անշեղ աշխատանքի՝ նոր տնտեսութիւնը իրականացնելու եւ տալու համար բարիքները որ խոստացեր էր։

Բայց, երբ ներքին քաղաքականութիւնը կը բխի ո՛չ թէ յստակօրէն ու վերջնապէս բանաձեւուած սկզբունքներէ, այլ անձերէ որոնք կը ջանան դէպքերուն պարտադրել անհատական յամառութեան մը կնիքը, երկիրը կ'առնէ երկու կողմերէն լըծուած կառքի մը երեւոյթը, եւ անհատները՝ իրենց ուժին համեմատ, կը կատարեն հակատադրական դեր մը։

Այսպէս՝ Ռուսիոյ համար։

Բոլշեւիզմի ղեկավար տարրին մէջ, տիրող պառակտումի լուրերը նոր չեն։

Ձախ ընդդիմադիրներու վտարումէն և Տրոցկիի առաջին պարտութենէն յետոյ, երբ դեռ ամբողջ վտանգը այնքան չէր շեշտուած որքան այսօր, Ռիկով-Ստալինեան հակամարտութիւնը կը սպառնար տագնապի մը սաստկութիւնն ստանալ, անցեալ յուլիսին։

Գիւղացիներու դէմ բացառիկ միջոցներու կիրարկումը բաւեր էր որ անհաշտ թշնամիներ դէմ դէմի հանելու Ստալինը՝ համայնավարութեան ընդհ. քարտուղարը եւ Ռուսիոյ իրական մենատէրը ու Ռիկովը՝ գործավարներու խորհուրդին նախագահը։

Ու քաղաքական փիւանը սոխպ ունեցեր էր այն առեն՝ պարտադիր արձակուրդով մը հեռացնել երկուքն ալ, խաղաղութիւնը վերահաստատելու յոյսով։

Փորձը ձախողեցաւ, որովհետեւ Ռիկով-Ստալին հակամարտութիւնը կարծուածէն աւելի խոր արմատներ ձգած էր, եւ անկից աղբին՝ աւելի սաստկացած, Քաղաք. Դիւանը կը վերածէ կրկէսի մը։

Այս մասին, ռուս սոց.— դեմոկրատներու օրկանին քաղած տեղեկութիւնները՝ շնորհիւ Մոսկուայի իր թղթակցին, կարեւոր մանրամասնութիւններ՛ կը հաղորդեն։

Ստալին որ ցարդ իր ուժը կը քաղէր համայնվի. Կեդր. Կոմիտէէն, կ'իյնայ հետզհետէ.մինչ Ռիկովի ազդեցութիւնը կը շեշտուի ալ աւելի։ Ազդեցիկ խմբակ մը —բաղկացած Տոմսկիէ, Բուխարինէ եւ Ռիկովէ. Նամակ մը ուղղած է Կեդր. Կոմիտէին և Քաղաք. Դիւանին, պահանջելով հեռացումը Ստալինի, զոր կը գտնեն անարժան իր պաշտօնին։ Անկից զատ կը պնդեն «տնտեսական քաղաքականութիւնը փոխելու անհրաժեշտութեան վրայ» եւ պէտքը ցոյց կուտան գիւղացիներուն աւելի լայն դիւրութիւններ տալու եւ նուազեցնելու ճարտարարուեստի զօրացման յատկացուած վարկերը։

Զինովիեւ եւ Կամենեւ ձախ ընդդիմադիրներ, իրենց առաջին շնորհազրկումէն յետոյ երբ զղջումի եկան եւ վերադարձան, ստանձնեցին երկրորդական դերեր։ Բայց արդէն իջած են կրկէս ու կը ջանան ազդել դէպքերուն վրայ։ «Ձախ» Զինովիեւը կը ջանայ յարձակման գրգռել աջերը։ Բայց աջերը որ դեռ չեն գտած իրենց արժանաւոր պետերը, կը շարժին ծայրայեղ զգուշութեամբ։ Իրենց ուժերը կը կեդրոնացնեն տեղատուութիւն պարտադրելու՝ համայն. կուսակցութեան խորհրդաժողովին, որ հաւանաբար գումարուի այս ամսուան մէջ։

Իսկ Ստալին կռուելով մէկտեղ Զինովիեւի դէմ, կը միանայ անոր հարուածելու համար աջերը։ Բայց կը խուսափի անոնց զօրծօն ընդդիմութենէն եւ յարձակումէն, ինչ որ կրնայ վտանգաւոր ըլլալ իր դիրքին և երկրին համար. կը ջանայ ուրեմն զանոնք ուժաթափել եւ պառակտել՝ կուսակցական ներքին սադրանքներով եւ խաղերով։

Ստալինի ամէնէն ուժեղ եւ կատաղի հակառակորդը կը յայտնուի Տոմսկի, որուն «Եւ. լոյթ»ը երկու ամիս առաջ՝ շեշտ հարուած մըն էր օրուան քաղաքականութեան։ Սէնդիկաներու ընդհ. քարտուղարը կը փաստէր թէ Ստալինի քաղաքականութիւնը գործադրուլի կը մղէ բանուորները, թէ անգամ մը որ գործադուլը ծայր տայ, պիտի առնէ զօրեղ հոսանքի մը երեւոյթը եւ այդ պարագային, սէնդիկաներու վարիչները չեն գիտեր թէ ի՞նչ դիրք պէտք է բռնեն, մանաւանդ որ անոնց հեղինակութիւնը չքացած է շնորհիւ տրոցկիականներու եւ Ստալինի գործակալներուն դաւերուն։ Հուսկ ուրեմն, բացէիբաց կը յորդորէր չվտանգել կուսակցութեան ապագան, ենթարկուելով մարդու մը անձնական քաղաքականութեան եւ յամառութեան։

Տարբեր է պարագան Բուխարինի որ փոխանակ յստակօրէն երեւան ելլելու եւ գործելու լայսին տակ, կը դիմէ դաւի եւ սադրանքի։

Գըաւդաի անօրէնին համար «խուլիգանականութիւն» կը գտնուի տնտեսական ազէտի մը նախօրեակին», որմէ խուսափելու միակ միջոցն է՝ արմատական եւ բանիմաց փոփոխութիւն մը՝ քաղաքականութեան մէջ։ Եւ իր տեսակէտին բերելու համար Ստալինը, գրաւոր կը բանակցի Զինովիեւի եւ Կամենեւի հետ։ Դաւը սակայն երեւան կ'ելլէ եւ ստալինեաններու ամբաստանութեան տակ, իբր մէկը որ կը պեղէ կուսակցութեան հիմերը, կը ստիպուի հրաժարիլ Գրաւդաի անօրէնութենէն եւ կարմիր Միջազգայինի նախագահութենէն։

Այս է ուրեմն հաշուեկշիռը բոլշեւիկեան տասնամեայ գործունէութեան։

Ընդհանուր եւ զօրծօն դժգոհութիւն՝ հետեւանք ներքին հիծումի։

Պառակտում՝ վարիչ տարրերուն միջեւ, երբ արդիւնք՝ նոյն տխուր կացութեան։

Եւ սակայն, նկատի առնելով մէկտեղ ներքին ու արտաքին բոլոր դժուարութիւնները, քաղաքական, տնտեսական ու վարչական բոլոր պայմանները որոնք կը հասունցնեն բոլշեւիզմի անկումը, կանուխ է դեռ անոր մահազանգը հնչեցնել, ինչպէս կ'անճապարեն ընել հակայեղափոխական մէկ քանի անհամբեր հրապարակագիրներ։

Կարելի է միայն առայժմ հաստատել թէ ընդհանուր դժգոհութիւնը որ կը մնացանէ, աստիճանաբար կը փորէ անոր փոսը։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ԶՐՈՅՑ ԳՈՄԷՇԻ ՄԸ ՀԵՏ

Թէեւ կը կարծէի որ, Բաղաամին էշէն զատ, ոչ մէկ կենդանի խօսած է տակաւին աշխարհի վրայ։ Բայց քանի որ Շ. Նարդունի գրոյց մը փորձած է կովուն հետ, ես ալ կարծիքս փոխեցի։ Եւ որոշեցի տեսակցիլ գոմէշին հետ։

Քաղաքիս նաւամատոյցը գացած ըլլալով, հանդիպեցայ գոմէշներու խումբի մը, որ կը պատրաստուէր բեռնատար շոգենաւ մը առնել՝ ի հաշիւ ուրիշներու։ Բոլորն ալ, ըստ սովորութեան կ'որոճային հրագէտ։ Անոնց մէջ խոժ աչքերով եւ ճակատը ճերմակ հակայ մը ուշադրութիւնս գրաւեց։Քանի մը փաղաքշական բառեր լեզուիս ծայրը՝ մօտեցայ անոր եւ ուղեցի կողերը շոյել... Սարսափահար ետ քաշուեցայ։ Բոնած դիրքէն այնպէս հետեւցուցի թէ կ'ուզէր զիս աքացել։ Ցլեսահատեցայ, սակայն գետնէն ձմերուկի կեղեւ մը վերցնելով, երկարեցի եւ ըսի։

— Հանդարտէ, գոմէշ եղ՛բայր, ես ալ քեզմէ կը սպասեմ։

— Բու լեզուէդ քիչ մը հասկցայ. բայց մեզմէ սպասելու համար երկու ոտք ունենալը բաւական չէ։

— Իրա՞ւ կը հասկնա՞ս քիչ մը լեզուէս։

— Այո՛, կը հասկնամ. այդչափ ալ անասուն մի կարծեր զիս։

— Բու լէցիր։ Կը հաճի՞ս քանի մը վայրկեան հետս խօսիլ։

— Կը հաճիմ։

— Կեր ուրեմն ձմերուկիդ կեղեւը, յետոյ կը սկսիմ։

— Միայն թէ, ըստ մարդկային սովորութեանդ, կեղծաւորութիւն ընել չփորձես։

— Ի՞նչ գէշ համբաւ ենք շիներ մարդիկս.՛

— Խօսէ նայիմ, ի՞նչ է նպատակդ։

— Կ'ուզէի գիտնալ թէ, դուք կենդանիներդ ինչ հայեցակէտ ունիք աշխարհի բաներուն մասին։

— Դուք մարդիկդ միշտ այդպէս էք։ Առանց հետեւանքներուն վրայ խորհելու, կ'ըսէք կամ կ'ընէք բան մը զոր եթէ դիմացինը՝ կլլէ, դուք ձեզ հանճարեղ եւ բանիմաց կը դաւանիք։ Հակառակ պարագային, պատրաստ է խուսափողական պատասխանը «ներողութի՛ւն»։ Իսկ մենք, առանց յաւակնութեան կրնամ ըսել որ, այդպէս չենք բնաւ։ Տեսա՞ր, քիչ մը առաջ զգացիր ինչպէս վարուեցայ։ Անկէ իմ բնաւորութիւնս եւ համոզումս է, ուրիշ կերպ չեմ կրնար վարուիլ այլեւս անոր հետ։ Եթէ նոյնիսկ երդում արրիւս չծծել եւ հազար կտոր ալ ձմերուկի կեղեւ առաջարկէ՛, ստանալիքը պաշիս ծայրը զարգարեղ մազափունջը պիտի ըլլայ յաւիտեան։

— Կը հաւատամ եւ կը հիանամ։ Միայն թէ, պիտի խնդրէի որ, հանուր մարդկութիւնը միեւնոյն չուրով չլուաք, ինչու որ ամէնքս ալ միեւնոյն մակարդակին վրայ չենք գտնուիր։ Ձեզ սիրողներ ալ կը գտնուին վերջապէս։

— Ո՛վ, օրինակի համար։

— Ե՛ս, պիտի ըսէի, բայց յանկարծ անսահմանապաշտպան ընկերութիւնը յիշեցի։

Գոմէշը այս խօսքիս վրայ խնդալու համար պնչածակերը եօթն անգամ բացխփեց ու ըսաւ.

— Եթէ չեմ սխալիր, այդ ընկերութիւններուն մեծամասնութիւնը կին անդամներէ կը բաղկանայ։ Մարդ կոչուած արարածին ամէնէն զգայունը եւ փափուկը, որ եթէ փողոցին մէջ բեռան տակ կքած կենդանիի մը տիրոջմէն կերած խարազանին անգութ հարուածները տեսնէ կը մարի՝ եւ շատ անգամ միժամ կ'ունենայ։ Մինչդեռ երբեք չպիտի խղճահարէր, միեւնոյն կենդանիին կողերէն համագամ խորոված մը փարատած ատեն։

— Մենք մարդիկս բան մը ունինք որմէ զուրկ էք դուք կենդանիներդ եւ այդ բանով մենք աշխարհի տէրն ենք դարձած։

— Ձեր լեզուն։

— Մեր խելքը։

— Ոչ մէկ տարբերութիւն ձեր խելքին եւ կատուիս միջեւ։

— Փիլիսոփայութիւն չեմ գիտեր, կ'ըսէիր սակայն քիչ մը առաջ։

— Խե՛ղճ կենդանի՛։

— Միտքդ բացատրէ։

— Ես կամ դուն ծնած ատեն, բոլորովին անպաշտպան ըլլալով մեր կեանքին սպառնացող վըտանգներուն դէմ՝ ջանացինք չարիքը խափանելու կամ փախուսինելու համար՝ չարիքով մը օժտել մեր մարմինը։

— Ըսել է...

— Լաւ կեցիր, կը հասկնամ միտքդ։ Ի՞նչ կարծեցիր հապա։ Չարին հետ պէտք է չար ըլլա՛լ բարիին հետ բարի։ Այս կը պահանջէ բնութեան անողոք կարգադրութիւնը եւ Մովսէսին օրէնքը։ Մովսէս մեզմէ ներշնչուեցաւ, աստուածային պատգամները գրի առած ատեն։

— Ուրեմն, ձեր մէջ աստուածային շունչ մը կայ։

— Այդ շունչը ամէն տեղ կայ։ Լեռներու երկնամատոյց կատարներէն մինչեւ դաշտերու արգաւաբեր ակօսները, մարմնեղ փիղէն մինչեւ աննշան մրջիւնը, նոյնիսկ փողկապի ասեղիդ մէջ։

— Նիտակը...

— Լռէ՛։ Ուրեմն չարիքը փոխարինելու կամ չէզոքացնելու համար՝ ես իմ կոտոշս զօրացուցի, դուն ալ քու խելքդ։

— Ես կը կարծէի որ, խելքը բնութենէն մեզի շնորհուած բացառիկ եւ թանկագին պարգեւ մըն է։

— Կոնակս զգէ։ Եթէ ժամանակին իմ նախնիքս ալ ջանային անկէ ունենալ՝ դժուար չէր։ Մենք գիտենք որ բնութիւնը իր արարածներուն ոչ մէկ բան չի զլանար։ Խելքը, կոտոշը, ճիրանը կամ ակռան ուղիղ կը համեմատին սիրողներու ճաշակին հետ։

— Բայց գոմէշ եղբայր, չեմ կարծեր որ կենդանիներուն ունեցած բնական զէնքերը միայն իրենց անձը պաշտպանելու համար եղած ըլլան։ Խօսքս քեզի համար չէ անշուշտ. ձեր ցեղը լաւ կը ճանչնամ. Զատիկ աղբարենց գոմէշն ալ հեզ էր քեզի պէս։ Բայց ի՞նչ ըսել այն հաղաբաւոր վայրի գազաններուն՝ որոնք իրենց զէնքերը կը գործածեն մի միայն սպաննելու եւ փաթաստելու համար։

— Անխե՛լք։

— Ի՞նչ ըսիր։

— Անոնք ալ իրենց զէրենց անօթութեան դէմ կը պաշտպանեն։ Աստուած երբեք չէ խորհած անօթութեան յարձակումներուն ենթակայ արարածներուն օրական ճաշը հայթայթելու համար, մասնաւոր սպասարկութիւն մը հաստատել։ Ցետոյ, զարմանալու ի՞նչ կայ. չըսի՞ որ ըստ մարդկային սովորութեանդ. կեղծաւորութիւն ընել չփորձես։ Դուք այդ կենդանիները զուրկ կը համարէք բնութեան ձեզի շնորհած թանկագին պարգեւէն ու կը դատապարտէք անոնց վայրագութիւնները։ Մինչ աշխարհին տէր ըլլալու ձեր յաւակնութիւններով, ստացած բարոյական եւ փիլիսոփայական կրթութիւններով՝ երբեք չէք խղճահարիր ձեր որկորը լեցնելու կամ ձեր ուսերը զարդարել՝ նոյն այդ կենդանիները սպաննելով։

— Այստեղ ճիշդ խօսեցար։

— Ուրիշ կերպ չեմ կրնար ըսել։

— Ես քեզի խորհուրդ կուտամ որ, փոխանակ այս երկիրները մնալու՝ Ֆրանսա երթաս, երկրագործական ցուցահանդէսին մէջ տեսակդ ներկայացնելու եւ հանրապետութեան նախագահին ուշադրութիւնը հրաւիրելու եղած անիրաւութիւններուն վրայ։

— Կենդանիներս պատուիրակի պէտք չունինք։ Մեր ցաւն ու իղձը մէկ տեսակ է միայն։

Ճափոնի գոմէշը, Պարսկաստանի եզը եւ Նարդունիին կովը միեւնոյն հոգերով կը տառապին կամ միեւնոյն հաճոյքներով կ'երջանկանան։ Այնպէս որ, աւելորդ ծախքեր ընելու պէտք չունինք։

— Կարծիքդ ի՞նչ է Եօնուս Նատիի այն գրութեան մասին, որ լալահառաչ կ'ողբայ Ֆրանսական հովանաւորութեան ենթարկուած Սուրիացիներուն վրայ եւ արտասուաթոր աչքերով «մեր սուրիացի եղբայրները» կ'անուանէ զանոնք։

— Կաշիիս վրայ գրէ...։ Թէեւ խօսէն զատ ուրիշ քաղաքականութիւն չունիմ, բայց յանուն անկողմնակալութեան ըսեմ որ, նոյն այդ Եօնուս Նատին պատերազմի շրջանին շաքարի վրայ առուծախ ըրած ատեն երկու աչքով կոյր ու երկու ականջով խուլ ձեւացաւ Սուրիոյ մէջ տիրող համատարած թշուառութեանց եւ անօթութեանց քստմնելի լուրերը՝ «Ժամանը վաթանոներու հնարած մեքենայութիւններուն վերագրելով։ Նայէ, իմ հայրս խօսի չզոյութենէն սովամահ եղաւ. իսկ այդ երկու ոտքով կենդանին իր նըժամներուն չարչարանքէն ագդուելու խիղճն ալ չունեցաւ. թէեւ գիտէր ամէն բան։

— Հարկ չկայ։

Միտքս ամփոփելով ջանք ըրի պատշաճագոյն նախադասութիւն մը հնարել խորին շնորհակալութիւնս արտայայտելու համար՝ երբ յաղթանդամ երկու մարդիկ խօսակիցիս մօտենալով, առանց մնաս բարովի ժամանակ մը ձգելու, կողտօրէն դէպի շոգենաւ տարին գոմէշը։

Իսկ ես մնացի առանց անհրաժեշտ եւ հոգիս լեցուեցաւ եռանկիւնաձեւ .տխրութեամբ...։ Ինչպէս կը պատահի միշտ խոնարհադրապաշտ «նորընծաներ»...

ՇՈՎԱՍԱՐ

ԹՈՒԹ ԱՆԽ ԱՄՈՆԻ ԶԱՅՐՈՅԹԸ

Փրակացի արծանագործի մը բնակարանին մէջ, ոգեհարցական նիստի մը պահուն, ներկաներէն մէկը փափաքեցաւ տեսնել Թութ Անխ Ամոնի, Եգիպտոսի համբաւաւոր փարաւոնին ուրուականը, որ յայտնուեցաւ մէտիոմին միջոցաւ սարսափի մատնելով բոլորը: Սուր ճիչ մը յանկարծ կտրեց լռութիւնը, դիւային աղմուկ մը բռնեց սենեակը, մինչ ուժգին հով մը կը փչէր, փշրելով ապակիները:

Սարսափած՝ ներկաները գիբար հրմշտկելով վազեցին լոյսին: Մտան արծանագործին արուեստանոցը, ուր տեսան թէ բոլոր արծանները որ կը ներկայացնէին եգիպտական նիւթեր ջարդ ու փշուր եղած էին: Արոյրէ արձան մը նետուած էր տան բակը, ուրիշ մը տարածուած էր սալայատակամածին վրայ եւ ճակտին ու շուրթներուն վրայ կը կրէր արեան հետքեր:

Այս բոլորը սակայն, միայն 35 երկվայրկեանի մէջ:

Փրակայի թերթերը սիւնակներ կը նուիրեն դէպքին, զոր չեն կրնար բացատրել:

ԿԵԱՆՔԸ ԽԱՐՊԻՆԻ ՄԷՋ

ԽԱՐՊԻՆ (Չինաստան, 6 մարտ) (Սեփ. թղթ.).— Փետրուար 17ին նշանակուած էր տեղւոյս Հայ Համայնքի վարչութեան եւ փ... ստուգիչ մարմնի անդամներու ընտրութիւնը։

Ժողովը բացուած յայտարարեց վարչութեան նախագահ ... Մզոսեանը։ Միաձայնութեամբ ընդհանուր ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Ց. Եաղուբեան եւ քարտուղար Ս. Բահադրեան։

Նախ քան ընտրութիւնները ներկայացուեցաւ անցեալ տարուան հաշիւը որմէ, կ'երեւայ ... մուտք եղած է 1357 ... գրեթէ նոյն չափ ալ ծախք։ ... հանուր ժողովը հաստատեց հաշ... եւ իր գոհունակութիւնը յայտնեց ... վարչութեան։

Ընտրութիւնները տուին ... տեւեալ արդիւնքը բժ. Ս. ...եան, իրաւագէտ Լ. Մելիք-Օ... ջանեան, ճարտարագէտ Ս. ... Ցովակիմեան, վաճառական Մ. ... կանյեան եւ կօշկակար (արհեստաւոր) Վ. Աթոյեան։

Վերստուգիչ մարմնի անդամներ՝ Ցաւշանեան, Ս. ... հագրեան եւ Դ. Ռոստոմեան։

Ժողովը յետոյ անցաւ ընթացիկ հարցերու, որու միջոցին երկար խօսակցութիւններ եղան, որոնց ... տեւ համայնքի մէջ կար միա... նաւորութիւն (նախկին աքսորական), զոր որոշուած էր զուր... տել որպէսզի օրինակ ըլլայ մ... ներուն եւ միաձայն որոշուեցաւ եւ պարտադրուեցաւ ... վարչութեան պաշտօնապես ... յայտնելու եւ պահանջելու ... մայնական քարտը։

Վարդանանցը տօնուեցաւ ... պինի մէջ։ Նախ կատարուեցաւ ... կեղեցական արարողութիւն, ... ռաձայն խմբով պատարագ եւ ... գենանգիստ։

Երեկոյին տեղի ունեցաւ ... գեստ Ամերիք դահլիճը ... ուած էր կանանչով ու զ... թղթերով։ Դահլիճին ... զարդարուած՝ Վարդան ... կոնեանի, Ոգի Հայաստանի ... Միածին, Սահակ եւ ... Մեծագիր լուսանկարներ ... Հայաստանի քարտէսով ... մէն կախուած էր ... եռագոյն դրօշակը, իսկ ... հայկական զինանշանը։

Հանդէսը բացուեցաւ ... հայրենիքնով՝ քառաձայն ... հրաւիրուեցաւ տեղւոյս ... թեան նախագահ եւ շրջանի ... կական վերատեսուչ ... տօհանը, որ հակիրճ կերպով ... զատրեց տօնին նշանակութ... զանկութիւն յայտնելով ... ւիլ Վարդանանց ուխտին։

Ռուսերէն լեզուով խօսեցաւ Ս. Բահադրեան, որ Վարդ... պատերազմի պատմութիւն ... եւ շեշտեց անոր բարոյական ... նշանակութիւնը։

Վերջոյ բեմ հրաւիր... ծխատէր Ե. Ք. Ռոստոմեան ... երկար կանգ առաւ օրուան ... նակութեան մասին, ըս... Վարդանանց պատերազմին ... է որ հայութիւնը փարատեց ... ժամանակին պահել իր ինք... թիւնը։ Ցայտնեց այն միտք ... Ե դարու Հայերը մէկ սիր... հոգի կռուեցան ազգի ու եկե... փրկութեան համար, թող ... լով որ անօրէններ եւ ազգա... ներ ներս խուժեն հայրենիք ... Իսկ ներկայ հայութիւնը ... գնելով ամէն ինչ որ ազգայ... ու կրօնական, թոյլ կուտայ ... հայրենադաւներ կործանեն ... հայրենիքը։

Մասնագէտ յԵ Ըլլաւ ներկա...

յաստանի գրութիւնը եւ անոր հայ կառավարիչներուն բռնած ուղին դէպի հայութիւնն ու ազգային աւանդները։ Ցիչեց 1905ին հայ եկեղեցական կալուածներու գրաւումը ցարական կառավարութեան կողմէ ու հայութեան միահամուռ դիմադրութիւնն ու յաղթանակը, որ կատարուեցաւ միայն մէկ կուսակցութեան աջակցութեամբ, որուն վկան է Ներսէս եռագոյն դրօշակը։ Յորդոր կարդաց չհեռանալ զանազան անհամներու սուտ խոստումներուն, այլ ըլլալ միշտ արթուն, լաւագոյն օրերու յոյսերով։

Քառաձայն երգչախումբը մէջ ընդ մէջ կ'երգէր ազգային երգեր, ընկերակցութեամբ Հրաչեայ Ռոստոմեանի։ Միեւնոյն ժամանակ մեծ աջակցութիւն ունեցան «Արաքս» խմբի անդամները իրենց ազգային երգերով եւ պարերով (հայկական եւ եւրոպական)։

Ամէնէն վերջը բեմ բարձրացան տեղւոյս գպրոցի երկսեռ սաները՝ կարդալով եւ արտասանելով մանր կտորներ եւ ոտանաւորներ։

Ամբողջ գաւիթը լեցուն էր երկսեռ հասարակութեամբ, հայ եւ օտարազգի։ Հանդէսէն վերջ խմբերի սեղան մը տրուեցաւ։ Անսահման ուրախութեամբ հանդէսը վերջացաւ առաւօտեան ժամը 3ին։

ԳՈՂԹՆԵՑԻ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻՆ ԱՐ. ԱՄԵՐԻԿԱ ԳԱՂԹՈՂՆԵՐԸ

Պէյրութի Լիբանան Թերթը կը հրատարակէ Հարաւային Ամերիկայէն ստացուած ընտանեկան նամակ մը, որուն մէջ կ'ըսուի.

— Հոս եկողները երկու տեսակ գործ ունին. Ա. կօշիկ նորոգել, Բ. ձեռքով լուսանկարչութիւն։ Առաջինն կանուխէն մինչեւ մութ շալկած 8—9 ժամուան տեղ թափառելէն ետքը 30, 40, 50 կամ առաւելագոյն 100 ղրշ. սուրիական դրամ կը շահին. երբեմն ալ առանց վաստակի տուն կը վերադառնան։ ... — Ո՛հ կօշիկ նորոգող կայ ... երբեք ես այս անտանելի ... Սուրիոյ մէջ յանձն առած ըլլայի ... կարող կրնայի ապահովել եւ ... կեանքը ապրիլ ... որ ծովի եզերքը ... կ'երթան եւ չարաչար աշխատելով օրավարձք մը կ'ապահովին ... ջրութի մէջ, մեզմէ շատ հանդիսաւոր են երբեք չի տեսին. Թող այդ գործով զբաղին, մենք ... շատ աւելի խեղճ կեանք կ'ապրինք հոս։

Այս կօշիկ նորոգողներու վիճակն է քիչ մըն ալ տեղեկութիւն տանք լուսանկարչութեամբ զբաղողներուն մասին։ Լուսանկարիչները կանուխէն կը շալկեն իրենց մեքենաները եւ ճամբայ կ'ելլեն, անծանօթ ուղղութեամբ մը, փողոցէ փողոց անցնելով, գիւղերը կը զարնեն յաճախորդ մը կ'ապահովելու. Հատ անգամ տանտիրոջ տրամադրութիւնը տեղը չըլլար եւ անհաճոյ դէպքեր կը պատահին, երբեմն քարկոծելով, յաճախ ալ հայհոյելով եւ անարգելով ետ կը ղրկեն խեղճ լուսանկարիչները ալ կրնաք հասկնալ թէ խայտառակութիւնը ո՞ւր հասած է այստեղ։

Քիչ մըն ալ գործարաններուն կեանքէն, հոս երկու հատ գործարան կայ, գործի համար պէտք է հոն երթալ եւ ներկայանալ ամէն առաւօտ. երթեւեկի ծախքը սաստիկ է, բայց ամէն օր «զործ չկայ» տեսարան մը կը պարզուի գործարանին առջեւ։ Ամէն կողմէ եկած 500ի չափ գործաւորներ կը սպասեն որ գործատէրը գայ եւ անոնց մէջէն 10 15 հոգի զատէ. Մնացածները ետ կը քաշուին ոտքիտներու միջոցաւ։

Հոս շատոնց Պէյրութէն գալով գործը կարգին գտնողներ կան թէեւ, բայց ներկան անտանելի է. այստեղի բնիկները շատ աղքատ են եւ անօթութենէ կը մեռնին։

Կ'աղաչեմ, Հայրենակիցնե՛ր, մի՛ գաղթէք այս կողմերը, չըսէք թէ կը նախանձիմ ձեր յաջողութեան համար եւ այս տողերը կը գրեմ. ո՛չ, կ'երդնում երկրաւորութեամբ որ վրայ թէ՝ իրականութիւնը կը գրեմ, պարզապէս համեստ հայու մը պարտականութիւնս կատարած ըլլալու համար։ Շատեր հոս եկած ըլլալնուն համար կը զղջան, օգնութեան, աղքատ եւ գգոյշ թող ըլլան անոնք որ գաղթելու մտադիր են, հոն ամէնէն թշուառ կեանք ապրողն իսկ այստեղի կեանքէն բարձր կեանք մը կ'ապրի. այդ մասին վստահ թող ըլլայ։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԿԵՍԱՐԻԱ ՍՎԱՋ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Կեսարիա Սվազ երկաթուղիի աշխատութիւնները կը շարունակուին Կեսարիայէն սկսեալ. մինչեւ 45րդ քիլոմեթրի գիծերը զետեղուած են։ Գիծը Շարքըշլա հասնելուն, գծին երկայնքի կայաններուն բացումը պիտի կատարուի։

Կը յուսացուի որ երկաթուղին 1930ի վերջը Սվազ հասած ըլլայ։

ԹՐՔ. ՏԽԱՍԹԸ ԵԻՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Դիւանապետի մենաշնորհի վարչութիւնը թրքական գլանիկներու գործարաններ պիտի բանայ Ընգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Զուիցերիոյ մէջ։ Վարչութիւնը այս մասին պէտք եղած համաձայնութիւնը-ստացած է կառավարութենէն։

Ցանձնառու ընկերութեան մը հետ Պոլսէն վերջ բանակցութիւնները պիտի աւարտին եւ պայմանագրութիւն պիտի կնքուի։ Պայմանագրութիւնը ստորագրելու լիազօրութիւն տրուած է մենաշնորհի վարչութեան ընդհ. տնօրէն պէհճէթ պէյի։

ՔԱՑԻՒԷ ՀԱՆՐՄԻ ԽՆԴԻՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

«Հիւրմ Ահմէբ» կը գրէ թէ Մուրատ Աբայեան թէեւ հարցաքննուած է, բայց ձերբակալման պէտք տեսնուած չըլլալով ազատ թողուած է։

Այս խնդրին համար ներկայիս բանտարկուած կը մնան Քասաբէ հանըմ. մայրը, քոյրը՝ Համիտէ հանըմ, Ցիկ թօթօ, Քասաբէ հանըմի ամուսինը՝ Ֆայիգ, եւ եղբայրը՝ Հասթ պէյ ու Ցէթ Արապեան։ Հաստատուած է որ մահափորձի խնդրին մէջ օտար մատ կայ։ Ամբաստանեալներէն այր մը վերջերս սերտ յարաբերութիւններ սկսած է մշակել թուրքերու թշնամի օտար հաբիւրապետի մը հետ եւ խորհրդակցութիւն կատարեր է մահափորձին շուրջ։

ՄՈՍԿՈՒԱ-ԷՆԿԻՒՐԻ ՕԴԱՅԻՆ ԳԻԾ

Մոսկուայի կառավարութիւնը որոշած է ռուսական օդային գիծը ընդարձակել նոր պայմանագրութիւններով։ Ծրագրուած օդային նոր գիծերն են. Վլատիվոստոքէն եւ Ճափոնէն գատ, Մոսկուա — Դուսքին, Մոսկուա — Քապուլ, Մոսկուա — Էնկիւրի եւ Մոսկուա — Թէհրան գիծերը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ցարին լրագաւ յորմէհետէ գաղութիս մէջ կը գործեն զոյգ մը Ազգային Միութիւններ։ Մէկը տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունէր արդէն, իսկ վերջինը գոզ գուած եւ խարդախուած միջոցներով քանի մը քուէներու առաւելութեամբ ինքզինքը Ազգ. Միութիւն հռչակած էր։ Եթէ ամէն բան ստանձնէ ընենք եւ ուրանանք թէ այս մէկ տարուան մէջ ոչինչ ըրաւ Թիւ 2 Ազգ. Միութիւնը, մէկ բան չենք կրնար ուրանալ, ա՛յն որ ամէն գաւի ու ստոր միջոցներու դիմեց ռամիկանութեան մօտ՝ նախկինը չեզոքացնելու համար, բայց չյաջողեցաւ ու ի վերջոյ խնդիրը հասաւ իրենց մտիչ ուժին՝ Լիոնի քլիքին ձեռքը։ Այս վերջինը ծարպիկ դարձուածքով մը արտօնութիւն ձեռք ձգեց Վիէնը իրեն հպատակեցնելու համար։

Ցեղական իշխանութիւնն ալ մինչեւ այսօր իրենց վկայագիրները իբրեւ օրինաւոր մարմին կը ճանչնար։

Բայց ինչ տեղաւ գարձաւ վերջերս, չենք գիտեր։ Միայն այժմ յայտնի եղաւ որ գաւառագրութիւնով յափշտակուած իրաւունքին տէր դարձաւ Նախկին Ազգ. Միութիւնը ու ներկայիս ասոր տուած վկայագիրներն են որ օրինաւոր կը սեպուին եւ կ'ընդունուին կառավարութեան կողմէ։

Այնքանը յայտնի է, որ Վիէնը պատկանելով Իզէրի նահանգին, ըստ ֆրանսական օրէնքի իւրաքանչիւր նահանգ ինքն իրմով կը կառավարուի եւ ոեւէ իզէ նահանգ ուրիշ նահանգի մը գործերուն միջամտելու ըլլալու իրաւունքը չունի։ Այսպէս ալ չէզոքացուեցաւ Լիոնի (բոն նահանգ) մենատիրութիւնը Վիէնցիներու վրայէն եւ գաղութս կապուեցաւ Կրընոպլի Իզէր ։ Այս իրաւական ճանաչումով նախկին Ազգ. Միութիւնը տէր դարձաւ իր իրաւունքին եւ գործի լծուեցաւ։ Առաջին առթիւ իսկ կը լսենք որ յարմար վայր մը կը փնտռուի երկօրեայ դպրոց մը բանալու համար, յառաջիկային ծրագիրը ընդարձակելու յոյսով ու վերջապէս փրկելու համար մատաղ սերունդը ապազգայնացման վերահաս վտանգէն։

Այս օրերս նոր եռանդ մը կը նշմարուի տեղւոյս Հ. Մ. Ը. Մի գործունէութեան մէջ «Բարձրացիր բարձրացուր» սկզբունքը գործադրելու համար. մանաւանդ մեծ աշխատանք կը կատարուի կազմակերպելու համար սկաուտական խումբ մը, որ օգտակար պիտի գտնայ ամէնէն առաջ մեր երիտասարդութեան։

Թող երիտասարդութիւնը կազմակերպուի եւ խոստնէ սկաուտական շարքերը իր իսկ շահուն համար։ Ամէն չարիք անգործութենէ կը ծնի։ Շնորհիւ մարզանքին մեր երիտասարդութիւնը պիտի պահէ իր առողջութիւնը այս օտարութեան մէջ, որպէսզի դառնայ ապագայ Հայաստանին կենսունակ եւ առոյգ քաղաքացին։

Վ.Իշապ

«ՓԵՏՐ. 18»Ը ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ 18 Մարտ. — Հայաստանի փետրուարեան հակաժողովրդական ընդվզումի 8րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Մարտ 17ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարուժան» ակումբին մէջ, ուր ժամանակէն առաջ փութացած էր սրահը լեցուցած հայրենակիցներու երկսեռ բազմութիւն մը։ Մուտքի դրան առջեւ կը ծածանէին հայկ. եւ ֆրանս. եռագոյնները, իսկ սրահը զարդարուած էր անմահ հերոսներու նկարներով։

Հանդէսը սկսաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ յետոյ եղան հայրենաշունչ արտասանութիւններ ու երգեր։ Ցետոյ բեմ բարձրացաւ ընկ. Արմենակ Գուլյումճեան, որ երկարօրէն նկարագրեց օրուան տօնի արժէքն ու նշանակութիւնը, եւ հայ ժողովուրդին արդար պոռթկումը։ «Հայաստանի հայանուն վարիչները թող լաւ ըմբռնեն թէ, բսաւ, Հայաստանի մէջ խեղճ գիւղացիներու գնդակահարութիւնները, բանտարկութիւնները եւ աքսորները մեր ազգօգուտ գործին արգելք չեն կրնար հանդիսանալ. մենք սորվեր անցեր ենք շատ փշոտ ճամբաներ, բնաւ ետ նայելու նպատակ չունինք, այլ դէպի յառաջ առանց դադարի, հոն, ուր գործ մը մեզի կը սպասէ»։ Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ-փորոտան»ով եւ հանդիսականները ցրուեցան խոր տպաւորութեան տակ։

Մ. Թաշճեան

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈՄԱՆ.— Հինգ տարիէ ի վեր Ռոմանի հայութիւնը առիթը չէր ունեցած ոեւէ հայկական ներկայացման մը ներկայ գտնուելու։ Անցեալ կիրակի Հ. Ե. Ը. Միութեան Ռոմանի մասնաճիւղը շնորհ ներկայացում մը տուաւ փաթրոնաժ ժանտմօրէսի սրահին մէջ։ Ընկեր Պիլիկեանի բացման խօսքէն յետոյ, ժողովուրդը յոտնկայս ունկնդրեց «Մեր Հայրենիք»ը, որմէ անմիջապէս յետոյ խօսք առաւ ընկեր Թադէոսեանը եւ յստակօրէն պարզեց որբերու նպատակը եւ անոնց ունեցած գործունէութիւնը եւ խնդրեց Ռոմանի հայ գաղութէն որ նեցուկ հանդիսանայ նորակազմ մասնաճիւղին։ Արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Մ. Թաշճեան, Կօշկարեան, Գ. Խաչերեան, Չէքէմեան, Ցէրտէրեան եւ ուրիշներ. Ջութակի վրայ նուագեց ընկեր Հրանտ Ցակոբեան։

Դագարէն յետոյ, ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը՝ մեծ յաջողութեամբ։

Ցետոյ Վալանսի ընկերներու առաջարկին վրայ նուիրատուութեան ձեռնարկուելով գոյացաւ 225 ֆրանք։ Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ եւ զուարթ տրամադրութեամբ։

Մ. Թաշճեան

ԱՆՎԷՐՍԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Պրիւսէլի մեր Թղթակիցը կը գրէ. —

Անցեալ Թղթակցութեանս մէջ մոռցած էի յիշել թէ Անվէրսի Հայ տիկնանց միութեան պարահանդէսին կազմակերպութեան համար, ո՛չ նուազ ջանք թափած են նաեւ վարչութեան անդամուհիներէն տիկին Զ. Մաղաքեան եւ տիկին Կօրիքսի, ինչպէս նաեւ Անվէրսի գաղութին պատկանող բազմաթիւ տիկիններ եւ օրիորդներ։

Նուիրուած առարկաները վիճակահանութեան չեն յատկացուած, այլ bazarի համար, որ ինքնին յաջող եղած է։

Պարահանդէսին զուտ հասոյթը եղած է 22.000 ֆրանք եւ ոչ թէ 20.000. այդ գումարը բուն նպատակին՝ այսինքն Հայաստանի կարմիր խաչին պիտի յատկացուի։ Փոքր մաս մը միայն՝ Գնէյեքայի աղէտեալներուն։

ԿՈՉ՝ ԽՈՋԿԱՏԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ

ԲՈԼՈՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Հայրենակիցնե՛ր,

Այժմ ի վիճակի ենք ձեր բոլորին հրապարակաւ յայտարարելու թէ վերջնականապէս կազմուած է «Խոզկատի եւ շրջանի ընդհ. Հայր. Միութիւն», հաղթելով շատ մը դժուարութիւններ։ Այս կոչով կուգանք ձեր բոլորին բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը խնդրել՝ ի նպաստ մեր կանոնագրի առաջադրած նպատակին իրագործման։

Խոզկատի եւ շրջանի ընդհ. Հայրենկց. Միութեան նպատակն է՝ օգնել նիւթապէս եւ բարոյապէս կարօտ հայրենակիցներուն հոս կամ այլուր. վառ պահել հայրենասիրական ոգին, բարոյական կապ հաստատել հայրենակիցներուն մէջ, պայքարիլ այլասերման վտանգին դէմ, եւ օժանդակել Հայաստանի մէջ կատարուած վերաշինական աշխատանքներուն։

Արդ, հաւատալով որ շատ մը շրջաններու մէջ ունինք կարօտ եւ խեղճ հայրենակիցներ, որոնք պէտք ունին մեր բարոյական եւ նիւթական օգնութեան, միանանք եւ աշխատինք ամոքել վէրքերը մեր թշուառ քեկորներուն, որոնք ցրուած են Թուրքիոյ խորերէն մինչեւ Պոլսոյ խաներուն մէջ, Սուրիոյ գաղթակայաններէն մինչեւ Յունաստանի հին եւ նոր գաղթակայանները։

Ատենապետ՝ Գ. Եարութեան, Քարտուղար՝ Հ. Մաճարեան, Գանձապահ՝ Մ. Էմմիեան։

Հասցէ.— Անդամակցութեան, Թղթակցութեան համար դիմել Haïg Madjarianի, 4, Rue Louis-Bonnet, Paris XI.

ՄՈՒՐԱՏԻ ՄՏԵՐԻՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ձեռնարկուած ըլլալով պատրաստել Սեբաստացի Մուրատի կեանքն ու գործը պատկերացնող գիրք մը, կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ որ ծանօթ եւ հերոսի կեանքին եւ կռիւներուն նիւթեր եւ նկարներ հաղորդել ընկեր Մ. Վարանդեանի, Hôtel du Midi, Nîmes (Gard).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

„ԸՍ ՀԵՂՈՒՆ ՍՐԱՆ ՄԵՐՆ Է"

— Ամէն օր բահը ուսին, գործի կ'երթայ. քիչ հա՛ քիչ, սակայն մեր ծիծաղեցան իմ բառեներ վրայ, որոնք ես ինքնիրենս ... յանձնառութիւն կը կոչէի, ... հիմնուած անցուգարձէն ... կ'երեւի թէ այդ երեւութները իրականութեան ... յանգին։

Խչօ-Պապօ շարաթներ յետոյ ... որ Հայերը զինաթափ ընելու համար անոնց զէնքերը պիտի ... Թուրքերու կողմէ։

Այս շարագուշակ լուրը ամբողջ գիւղին կը պղտորէր հանգիստ ... թիւնով պարապող Խչօ-Պապօի հոգին ու սիրտը։

Ջուրին կարգն ալ Խչօ-Պապին էր. բահը ուսին առած՝ ըլլալ ... երթալու վրայ էր. սակայն կենսուրախ տրամադրութիւնը վատացած էր եւ դժուարութիւն կը ստեղծուէր գործը շարունակելու, մտածի կը խորասուզուէր յառաջիկայ կեանքի մասին եւ երկար հառաչանքներու անբաղձալի շարքը կը քակէր իր ճամբու ընթացքին։

Ջրտուքէն վերադարձին յոգնած կ'երեւար, անիկա գործէն չէր որ յոգնած էր, այլ զանազան մտածումները ճնշած էին հզօրապէս, ամէն օրուան պէս ուրախութեան նշաններ չկային իր փոթոտած դիմագծին վրայ, անոր տեղ բռնած էր անհուն տխրութեան չարաշուք ստուերը։

Ու Խչօ-Պապօն բահը գետին նետելով, բան մը կորսնցնողի պէս աչքերը գետին սեւեռած յամրաքայլ կը յառաջանար մութ նեղ անցքերէն դէպի օճախ դուռը, ուր տան ցէտէն ծխախոտի տոպրակը առջին դրած, սիկար շինելու կը սկսէր։

Կը հարցնէ ցէտէն տրամութեամբ լեցուած Խչօ-Պապօին

— Ի՞նչ կայ հէյ հարամզա, նորէն ի՞նչ է եղեր, տրտում կ'երեւիս. զանքերը ինտոր են, բաւական հասուննցա՞ծ են, թէ չէ

— Մի հարցներ, սղորմելի մարդ. մի՛ հարցներ, թող որ մենք մեր ցաւով խօրուինք եւ դուն այս օճախին քեօշէն լաւ մը չոքիր, պզզիր ու մի թնար, մինչեւ... քանի քանի անգամներ բսած ենք այն ամէնը որ մեզ բնաջնջելու կը ձգտին, սակայն դուն քու քէյֆդ չես ուզեր աւրել եւ անհասկացողութեան կուտաս. մէկ խօսքով լման «տնաւ» ես «տնաւ՛»։

Երբ Խչօ Պապօն զայրացած կը խօսի, Ցէտէն չափազանց նեղուած այս առածը կ'ըսէ.— Պէտք հէրիֆ. կ'ըսես կ'ըսես բայց բառներուդ համը չմնաց, եւ գիտցիր որ «շունը հաչելով գայլ կը բերէ», այդ անտեղի խօսքերը չափել չափչփելով կը սառեցնէք յանկարծակի գիւղին երիտասարդութեան աղաս զգացումները։

— Լռէ՛, ողորմելի ծերուկ, ձեռքերդ պաղ փռշիին վրայէն քաշէ եւ լսէ՛ ինչ որ պիտի ըսեմ քեզ։

Փոքրիկ կաթիլներէն է որ աւազակներ կը կազմուին եւ քիչ բաներէն շատ բան կ'ըլլէ։ Այսպէս է նաեւ Թրքական ներկայ ջոխջախիչ քաղաքականութիւնը, անիկա յամրաբար կ'ընթանայ առանց առհելու կամ գահավիժելու, մինչեւ որ կարենայ օր մը իր տնպիտան դիմագիծը ցուցնել խեղճ ժողովուրդին, սովկուծ վայրկեաններ ապրեցնելու անոր։ Արդէն քեզի ինչ որ ալ բսեն, դուն նկատի չես առներ, առանց հասկնալու թէ քեզ բսուածը կարեւոր հա՞րց է թէ չէ։

Իմ սրտէս արիւն կը հոսի, սա ճահիլ ճապաղ աղջը երեսին չեմ կրնար նայիլ, արցունքի հեղեղը կը կուրցնէ զիս Հէ՜յ աշխարհ, օճախդ քէօր ըլլի։ Ցէտէ՛, Ցէտէ՛, ականջներդ բաւրդ ես թեխր, իրաւ որ կոյր ալ ես, օճախին կրակէն, գինիին կարասէն եւ չալուխէդ անդին չես տեսներ, քեզի ջուրի ձայն կուգայ, բայց... օր մը պիտի գայ որ սեւ մուրը գլխէդ տի մաղուի, ականջդ փչրանքներէն իրենց փորը կշտացնող ահաբեկիչներու կողմէ, չէ՛, բարեկա՛մ չէ՛, բս հեզուն սրան մերն է եւ մեզի պիտի... մարդակեր գաճիճները։

Դաշտային կեանքը ապահով չէր։ Շրջակայ գիւղերէն կատարուած անուղղակի յարձակումները մեծապէս արգելք կը հանդիսանային դաշտային խաղաղ աշխատանքին։ Ասոնք փոքրիկ նշաններ էին . . .

Կառավարութեան կողմէ քանի մը անօթի փոր ոստիկաններ հասնելով, քաղաք կը տանէին գիւղին կարգ մը երեւելիները եւ հոն բազմատեսակ չարչարանքներու ենթարկելէ յետոյ, գիւղ կը վերադարձնէին։

Խչօ-Պապօն գործէ դադրած եւ ամենասիրելի բահը գետին նետած, դառնութեամբ կ'իմանար որ Օղուո Սրգօն, Միրոյ Սիրօն, Քէյենց Սեօն եւ ուրիշները կառավարութեան կողմէ սոսկալի չարչարանքներու ենթարկուած են։ Այդ պահուն կարծես եռացած ջուր թափած ըլլան գլխուն, խելակորոյս կը սկսի ոռնալ եւ արնաքամ սրտի խորերէն աղօթքներ մրմնջել Աստուծուն։

Բռնութիւնները հետզհետէ կը սաստկանային, գիւղացիներու ինքնապաշտպանութեան միակ գործիքը՝ զէնքերը կը հաւաքէին, բացի քանի մը քաջերէ, միւսները ամբողջապէս զինաթափ կ'ըլլային։

Գիւղին խաղաղ կեանքը կը վրդովէր եւ հետզհետէ ամէն ինչ կը թունաւորուէր։

(6) Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

երկրին մէջ։ Անգլիա իր տան տէրն է եւ ստիպուած է կարգի կանոնի մէջ պահել զայն։ Միայն մանուկները կ'անդամալուծ-ութեան վախէն. կառավարութիւնները իրենց ուժով պէտք է յաղ-թեն ատոր։

Եզրակացնելով. Տրոցկի կը յայտարարէ թէ ինք այլեւս հրաժարած է գործօն քաղաքականութենէ եւ այսուհետեւ ամ-բողջովին պիտի նուիրուի գրականութեան։ Աշխարհի չորս կող-մէն յղուած գրելու առաջարկներ կ'ըլլան իրեն եւ այսուհետեւ իր ապրուստը գրիչովը պիտի շահի։ Ներկայիս ինքնակենսագ-րութիւնը գրելու զբաղած է։

Հացի սովը Ռուսիոյ մէջ

«Թայմզ»ի Ռիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.— Մոսկուայի իշխանութիւնները փոխանակ ուրբաթի, կի-րակի օր միայն կրցան ամբողջովին գործադրութեան դնել պա-րենաւորման քարտի դրութիւնը։ Հացագործի բոլոր խանութ-ները բաց պահուեցան կիրակի ամբողջ օրը։ Առաջին դասա-կարգի քաղաքացիներու համար գինները կրճատ նոյնը, սակայն «ոչ-աշխատաւորներն» ու այցելուները սովորական գինէն կրկինը պէտք է վճարեն։

Խորհրդային մամուլը կը գրէ թէ մօտիկ ապագայի համար բաւարար ցորեն կայ, սակայն դեկտեմբերէն ի վեր գաւառէն հասած ցորենը վրդովիչ կերպով նուազած է։ Գիւղացիներուն նոր զիջումներ ընել հարկ պիտի ըլլայ, թաքստոցներէն դուրս կա-րենալ հանել տալու համար պահուած ցորենը։ Ուրբաթ օր այս մասին վիճաբանեցաւ գործավարներու խորհուրդը եւ որոշեց մղում տալ ցորենահաւաքման «քէմփէյն»ին։

ՆՈՐ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Ռիկոֆ ստորագրեց նոր հրամանագիր մը, որ բոլորովին կը ջնջէ կառավարութեան նախկին քաղաքականութիւնը, որուն համաձայն գործարաններու բոլոր արտադրութիւնները ամէնէն առաջ կը յատկացուէին հաւաքական եւ պետական ագարակ-ներուն։ Նոր հրամանագրով, այսուհետեւ իւրաքանչիւր գաւառ անհատ գիւղացիներուն պիտի տայ ստացուած ամէն կարգի արտադրութեան եւ մեքենաներու 100էն 90ը, ասկէ զատ ան-հատ գիւղացիներու ագարակներուն աւելի լայն վարկեր պիտի յատկացուին։

Այս ձեւով կը յուսան գարնան ցորենի աւելի մեծ մթերք մը ձեռք բերել, մասնաւորաբար Կազակստանէն, Սիպերիայէն, Վոլգայի շրջանէն, Բաշկիրիայէն եւ Ուրալներէն. բոլոր այս շրջանները ցարդ չեն յանձնած սովորական ցորենի մթերքները։

Խորհրդային մամուլը կը գանգատի թէ գաւառական թեր-թերը սխալ կը մեկնեն կեդրոնէն տրուած հրահանգները եւ ամէն տեսակ գլխացաւ կը պատճառեն գիւղացիներուն։ «Իզ-վեստիա» կը նկարագրէ Հիւսիսային Կովկասի մէջ գործա-դրուած մեթոտները։ Գոկրովսկի շրջանին մէջ ցորենահաւաք-ները տեղական համայնավար կուսակցութեան հաւանութեամբ դպրոցի շէնքին մէջ կը հաւաքեն 46 գիւղացիներ, շատերը ա-քաւ, եւ կը ստիպեն զանոնք քալել գիւղին մէջէն, տանելով սեւ դրօշ մը, որուն վրայ արձանագրուած էր «մենք ցէմպլէյնի թա-բեկամներն ենք»։

Ուրիշ շրջանի մը մէջ ցորեն թաքցնելու կասկածին ենթա-կայ գիւղացիներ հրապարակաւ կը ցուցադրուին, մինչ ցորե-նահաւաքները կը ստիպեն միւսները պարել անոնց շուրջ «Չէմ-պրլէյնի բարեկամներ» պոռալով։ Ուրիշ շրջանի մը մէջ տեղական իշխանութեանց աջակցութեամբ կազմակերպուեցաւ ժամանակ զօրաշարժ մը՝ իբրեւ թէ աւազակութիւն ընող գիւղացիները ձերբակալելու համար։ Այս պատրուակով պաշարուեցան բոլոր շտեմարանները և 40 վակոն ցորեն գրաւուելով փոխադրուեցան պետական կամ գործակցական մթերանոցները։

Վէնիզէլոսեան համաձայնութիւնը

Վէնիզէլոս Աթէնքի թերթերուն ըրած երկար յայտարարու-թեան մը մէջ կը շեշտէ թէ Ժընեւի մէջ կնքուած դաշինքները կ'ամրապնդեն Յունաստանի և Յուկոսլաւիոյ բարեկամութիւնը։

Վէնիզէլոս եւ Յուկոսլաւիոյ արտաքին փոխ-նախարար Թումանովիչ այս առթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ փոխա-նակեցին։

Անատոլուի մէջ բազմաթիւ ձեռքեն գերիներ

«Միլլիյեթ»ի Աթէնքի Թղթակիցը կը գրէ.— Առենը անգամ մը խաբեբայ մը երեւան կ'ելլէ ըսելով թէ Անատոլուէն փախած հելլէն գերի մըն է և թէտակաւին մեծ թիւով գերիներ կան Անատոլուի մէջ։ Լազարօ Զերվաս անուն մարդ մը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է «Էթնոս» թերթին.

— Երկար ատենէ ի վեր Անատոլուի մէջ գերի կը գտնուէի։ Թնիկ Իզմիրցի եմ եւ «Քարանթինա» արուարձանէն։ Իզմիրի աղէտէն յետոյ գերի ինկայ։ Զիս փոխադրեցին Քարաչիֆթլիք անուն տեղ մը, ուր մնացի երկար ատեն եւ աշխատեցայ ճամ-բաներու շինութեանց մէջ։ Վերջին անգամ այդ տեղէն փախ-չելով հետիոտն յաջողեցայ Իզմիր վերադառնալ։ Այս ճամբոր-դութիւնս 50 օր տեւեց։ Երբ Իզմիր հասայ, ինքզինքս անգլ-իական շոգենաւ մը նետեցի եւ Պիրէոն եկայ։

Ազգայնական թերթ մը խափանուած

Գահիրէէն կը հեռագրեն.— Կառավարութիւնը երկու ամ-սուան համար խափանեց «Քաուքապ-էշ-Շարք» (Արեւելքի աստղը) թերթը, որ ազգայնական Վաֆտ կու-սակցութեան կողմէ կը հրատարակուէր։ Յիշեալ թերթը կը շարունակէր կառավարութեան հակառակ յօդուածներ հրա-տարակել եւ հանրային կարծիքը գրգռել։

Մեքսիկայի կռիւները

Կառավարական զօրքերը առանց գնդակ արձակելու, գրա-ւեցին Թորրէոնը, ուր վճռական ճակատամարտ մը կը սպասուէր շաբաթէ մը ի վեր։ Ապստամբները մեծ ճարպիկութեամբ նա-հանջած էին դէպի հիւսիս՝ զօր. Էսքոպարի հրամանին տակ։ Այս վերջինը իր ուժերը կեդրոնացուցած է Էսքալոնի մէջ և մին-չեւ 24 ժամ կը յուսայ մեծ ճակատամարտ մը մղել կառավա-րական բանակին դէմ։ Պատերազմական Նախարար զօր. Քալ-եէս արդէն սկսած է հետապնդել ապստամբները եւ կառավա-րական հեծելազօրքը ընդհարում մը ունեցած է ապստամբնե-րու յետսապահներուն հետ։ Զօր. Էսքոպար մեծ քանակու-թեամբ դրամ վերցուցած է Մոնթէրէյի, Սալթիլլոյի եւ Թոր-րէոնի դրամատուններէն։

Ապստամբները կը հերքեն կառավարական աղբիւրէ ըխած այն լուրերը թէ իրենք հաշտութեան առաջարկ ներկայացու-ցած են։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները՝ վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Բլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Կը դասախօսէ Ընկ. Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշ-նակցութիւնը Ամերիկայի մէջ»։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Անդրէասի (Շապին Գարահիսար) եւ շրջանի Հայր. Միութեան կողմէ։ Այս Կիրակի ժամը 2ին 40 Rue Belleville.

Կը նախագահէ Գեր. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊ. ՔԻՓԱՐԵԱՆ

Կը հրաւիրուին հայրենակիցներ եւ համակիրներ

Մուտքը ազատ է

ՕՐ. ՀԵՐՄԻՆԷ ՉՈՒՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՉԷՕԿԻՒՐԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Լիոն, 16 Մարտ 1929

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինաս-եան ենթակոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն արտա-կարգ ժողովի կը հրաւիրէ Քրիս-տափոր, Կուկունեան, Քեռի եւ Կայծակ խումբերու ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Պարտաւորիչ է ներկա-յանալ հին անդամատոմսով։

Իսկ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին նոյն տեղը Վրէժ, Դրօ, Զաւարեան եւ Արամ խումբերը։ Պարտաւորիչ է ներ-կայանալ հին անդամատոմսով։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այսօր հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նա-թանեան)։

ՓԱՐԻԶԻ Եոզկատի եւ իր շրջանի Հայր. Միութեան վար-չութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրա-ւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս Կիրակի ժամը 2ին Ռոստոմ Գրադարանի սրահը 131 Fbg. de Temple, Belleville.

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ո. Մ. մասնա-ճիւղը կը խնդրէ բոլոր ազգային կազմակերպութիւններէն դրկել իրենց ներկայացուցիչը խորհր-դակցական ժողովի մը Ապրիլ 11/24ի համազգային Սգատօնի կազմակերպման համար, այս Ե-րեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30-ին, Floria, 61 Rue Monsieur le Prince.

Թղթակցութիւնները դրկել՝ J. Anassian, 40 Rue Descartes, Paris (5e).

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Բարձր Հայ-քի Երիտ. Միութեան կողմէ։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, Պան թէաթրի մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ Տիգրանակերտի Հայր. Միութենէն կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել Պ. Կար-պիս Պզտիկեանի, Tannerie H. Pellet, Pont Evêque, Vienne, Isère

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ռոտոսթոցի Սրապ Մէհտէրեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Srab Postadjian, Fabrique Kartell, Cartounage, Philippople, Bulgarie.

— Կը փնտռեմ մօրաքրոջս որդին Մանուկ Ասլանեան, և Սփ. բական Հանճիլակոբեան (փեսաս) որոնք կը բնակէին Մարզուան Չարսամպաը փողոցը։ Կը կար-ծուի թէ այժմ կը գտնուին Յու-նաստան։ Իմացնել՝ Յարութիւն Ճամէտջեանի, Usine Vigier, Pont St. Esprit (Gard), France.

Կը խնդրուի Յունահայ թեր-թերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Ուրֆացի Գրիգոր Արսլանեան, հօր անուն՝ Յովհաննէս, մօր անուն՝ Ովսան-նա։ Երեք տարի առաջ կը գտ-նուէր Հալէպ։ Իմացնել իր քրոջ՝ M. Arslanian. 29Rue de Choisy-Alfortville, Seine.

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՄԱՐՏ 1929

22 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ Թիւ 912 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԾԱԼՔ ՄԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

Սուրիայէն հայրենակից մը մեզի ղրկեր է թարգմանութիւնը արաբական «Էլ-Շաապ» թերթին մէջ հրատարակուած գրութեան մը։ Նոյնութեամբ կ'արտատպենք խորագիրը, որ չափազանց պերճախօս է.

— «Դաշնակ»ի Ննգութիւնները Սուրիոյ մէջ։ — Թուրքերը ի՛նչպէս գանոնք դէպի մեր երկիրը վտարեցին։ — Դաշնակը ոճրագործներու եւ բռնակալներու հրոսախումբ մըն է»։

Այս շռնդալից խորագիրէն յետոյ, անցնելով նիւթին, Դամասկոսի արաբական թերթը գրել կուտայ.

— «Դաշնակ կուսակցութիւնը, որ տարածուած է Սուրիոյ բոլոր շրջանները եւ որուն մէջ ականաւոր մարդիկ կան — բժիշկ-փաստաբան եւլն. — կ'ուզէ Սուրիոյ հայութիւնը նոր Թուրքիոյ դէմ հանել, յաւակնելով թէ այդ երկիրը իրենց հայրենիքն է։ Այս կուսակցութիւնը կ'ուզէ նաեւ տապալել ներկայ խորհրդային Հայաստանի իրաւակարգը եւ իշխանութիւնը։ Ինչո՞ւ սակայն այսպէս կը շարժի ան. — իր նախկին սեւ եւ բռնակալ տիրապետութիւնը վերահաստատելու եւ իր ոճրածին ու աւազակային գործունէութեան ընթացք տալու համար, այնպէս ինչպէս կ'ընէր պատերազմի միջոցին եւ պատերազմէն յետոյ, մինչեւ այն օրը ուր այս յիմարները վտարուեցան Թուրքիայէն։ (Էլ-Շաապ, 9 մարտ 1929)։

Հա՞րկ է բացատրել որ այսքանը արդէն կը պարզէ Սուրիոյ կարգ մը շրջանակներուն մէջ կուտակուած կիրքը՝ Դաշնակցութեան, եւ անուղղակի՝ հայ ժողովուրդին դէմ։

Ահա թէ ինչու կը գրէինք թէ՝ նորագաղտ Սուրիոյ կարգ մը թերթերը՝ պարզապէս իւղ կը քսեն Թուրքերու հացին, իրենց իսկ երկրին շահերուն դէմ։ Եւ ահա թէ ի՛նչպէս, աւելորդ անգամ մըն ալ, կը հաստատուի որ Պէյրութի սպանութեան խնդիրը պատրուակ մըն է՝ ուրիշ հաշիւներ կարգադրելու. Մէկ խօսքով, թուրքեւրոլշեւիկ դաւի մը զոհերն են ծանօթ բանտարկեալները, 30 հոգի։

Դարձեալ «Էլ Շաապ»ն է որ կուտայ նոր փաստը՝ այս համոզման։

Յօդուածին շարունակութեան մէջ, արաբական թերթը կը նկատէ.

— «Ընթերցողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք այն պարագան թէ՝ անոր գոյութիւնն ու գործունէութիւնը Սուրիոյ մէջ քէշ արձագանգ պիտի գտնէ Թուրքիոյ մէջ... «Դաշնակ»ի գործունէութիւնը մեր երկրին մէջ կրնայ մեր դիրքը վտանգել եւ Թուրքիան մեզի դէմ հանել։ Արդէն սահմանագլուխի դէպքերը այս կուսակցութեան գործունէութեան արդիւնքն են»։

Վազուան ձգելով յօդուածին ուրիշ յատկանշական մասերը, արտատպենք վերջաբանը.

«Ֆրանսան պէտք է ապահով ըլլայ որ՝ եթէ այս կուսակցութիւնը Թուրքիոյ դէմ իր բռնած դիրքովը շարունակէ իր գոյութիւնը, ամէնէն աւելի տուժողը ինք պիտի ըլլայ։ Սուրիացիները անտեղեակ են այս կուսակցութեան գոյութեան եւ անկէ բխելիք վնասներուն։ Մենք յանուն Սուրիացիներուս, ՈՒԺԳՆՕՐԷՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆՔ ԴԱՇՆԱԿԻՆ ՋՆՋՈՒՄԸ ԲՈԼՈՐ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԵՐԿՐԱՄԱՍԵՐՈՒ ՄԷՋ։ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆՔ ՆԱԵՒ ՋՆՋՈՒՄԸ ԲՈԼՈՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐՈՒՆ, ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ, ՈՐՈՆՔ ԴԱՇՆԱԿԻ ԿՆԻՔԸ ԿԸ ԿՐԵՆ։ Մենք պիտի պահանջենք յամառօրէն, մինչեւ որ մեր պահանջը իրականանայ»։

Ուրեմն, այլեւս գաղտնիք չէ թէ ուր է թաղուած շան գլուխը.

— Մա՛հ Դաշնակցութեան, Սուրիոյ բոլոր մասերուն մէջ։ Ո՛չ կազմակերպութիւն, ո՛չ աշխատանք, ո՛չ իսկ հրատարակութիւն։

Արդ, իբրեւ անկեղծ բարեկամ Սուրիոյ եւ Լիբանանի նորագաղտ ժողովուրդներուն, պարտականութիւն կը սեպենք յայտարարել թէ՝ այս մարտակոչը բոլորովին կը համապատասխանէ սահմանակից Թուրքիոյ շահերուն, բայց երբեք՝ իրենց բարիքին։

Մենք տակաւին առիթ կ'ունենանք պարզելու Դաշնակցութեան ամբողջ քաղաքականութիւնը, Սուրիոյ թէ Լիբանանի մէջ. բայց խորապէս կը ցաւինք, որ թրքական սարսափներէն նոր ազատուած ժողովուրդի մը մէկ թերթը՝ այնքան շուտ կը մոռնայ երէկը, եւ այնքան թերի գաղափար ունի իր սեփական երկրի շահերուն մասին։

Էլ Շաապ»ները, կամ անոր յօդուածագիրը, Ահմէտ Ջէքի Աֆիունին կրնա՛ն պահանջել Դաշնակցութեան ջնջումը, կրնա՛ն խախտել իրենց երկրին օրէնքները, ոտնչացնելով հանրային գործունէութեան և մամուլի ազատութիւնը։ Կրնա՛ն միտքերը պղտորել եւ պայման դնել որ բոլոր Հայերը վտարուին Սուրիայէն եւ Լիբանանէն։

Բայց թող չմոռնան մէկ բան, — սահմանէն անդին Թուրքն է, իսկ Թուրքը երկու բախտակից ժողովուրդներ դժտեցնելէ յետոյ, զանոնք զատ-զատ զարնելու արհեստը այնքան կատարելագործած է, որ շուտով խելքի կը բերէ բոլոր «Էլ Շաապ»ները։ Եւ դժբախտաբար շատ ուշ մնացած պիտի ըլլան։ Ինչպէս որ դեռ երէկ, օսմանեան կայսրութեան լուծին տակ, այնքա՛ն չարաչար տուժեցին բոլոր ժողովուրդները, Արաբն ու Քիւրտն ալ հետը, Թուրքին սրած դանակը մխելով «խային» հռչակուած ազգին կողին, փոխանակ մէկ ճակատով կռուելու։

Այսօր ալ, նոյն սեւ ձեռքն է որ կը գործէ Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ, գործիք դարձնելով կարճատես եւ կրքոտ յօդուածագիրներ։

Բարեբախտաբար, աննշան բացառութիւններ են «Էլ Շաապ»ներն ու Ահմէտ Ջէքիները։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Բուսաքեր *պատասխանելով Դամասկոսի ազգայնական Էշ-Շաապ թերթին, որ հայ թերթերը եւ կուսակցութիւնները կը հրաւիրէր իրենց տեսակէտները պարզել Սուրիոյ մասին, կը գրէ (13 մարտ.*

— «Մեզի համար ամէնէն առաջ տեսակէտներէ ու գաղափարներէ շատ աւելի բարձր, անվերապահելի դաւանանքի մը համազօր սկզբունք մըն է չմիջամտել մեզ հիւրընկալող երկրի ներքին գործերուն։ Այս տեսակէտով մենք ոչինչ ունինք գաղտնի, որ յայտնի չըլլայ։ Ո եւ է կասկածի — թող թէ ամէնէն անհիմն ու ամէնէն աննշան — տեղի տուած չըլլալու համար, մենք կամովին հրաժարած ենք մինչեւ իսկ այն իրաւունքներէն, զորս հիւրընկալ երկիրները պարգեւած են մեզի։ Եկեղեցի, դըպրոց, թատրոն, ընթերցասրահ, գրադարան ու գրական ակումբներ, որբանոց ու աղքատախնամ, հիւանդանոց ու արհեստանոցներ. — ահա համառօտ ցանկը այն հաստատութեանց ուր մեր ազգային կեանքը կ'ընթանայ։ Գերագոյն զոհողութեանց գնով այս բոլոր ձեռնարկները կեանքի կոչած ենք մեր հաշմանդամ մե՛ր իսկ միջոցներով ոտքի կեցնելու, մեր վէրքերը մե՛ր ձեռքերով բուժելու ու մեր համապարփակ վիշտերուն եւ ուրախութեանց մէջ կապուած մնալու մեր հեռաւոր հայրենիքին, անոր լեզուին եւ աւանդութեանց.

Մեր արդար վաստակով մեր պէտքերը հոգալ, բեռ չըլլալ հիւրընկալ ժողովուրդներուն վրայ, բացարձակապէս եւ ընդմիշտ հեռու մնալ երկրի ներքին գործերուն միջամտելու ըլլալու փորձերէն, առաւելագոյն չափերով սատար հանդիսանալ տնտեսական բարգաւաճումին ու միաժամանակ ազգային, կրթական, կրօնական ու մարդասիրական ձեռնարկներու ու հաստատութեանց միջոցով տարագիր հայուն մէջ կենդանի պահել իր սէրը դէպի մայրենի լեզուն, ազգային աւանդութիւններն ու դէպի իր դժբախտ ու հեռաւոր հայրենիքը, — ահա՛ այն քաղաքականութիւնը, որուն կը հետեւին հայ ժողովուրդի ծոցին մէջ գործող բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները — ու նաեւ, ի հարկէ, Դաշնակցութիւնը — գաղութներու, ի թիւս որոնց նաեւ Սուրիոյ ու Լիբանանի մէջ։»

ՑԷԹՀԻ ՊԷՅ ՊՈԼԻՍ Կ'ԵՐԹԱՅ

Փարիզի Թուրքդեսպան Ֆէթհի պէյ մօտերս Պոլիս պիտի երթայ եւ անկէ Էնկիւրի պիտի մեկնի։ Դեսպանը արտաքին գործավարութեան տեղեկութիւններ պիտի տայ սուրիական սահմանի եւ կտրօններու շուրջ իր կատարած քանակցութիւններուն մասին։

Ֆէթհի պէյ տասը օր Էնկիւրի մնալէ վերջ Փարիզ պիտի վերադառնայ։

ԱՄՈՒՐԻՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ ՏՈՒՐՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին ներկայացուած է օրինագիծ մը, որով կը պահանջուի կրկնապատկել 25-45 տարու ամուրի այրերուն եւ 20-35 տարեկան ամուրի կիներուն վրայ դրուած տուրքը։ Անզաւակ այրերն ալ ենթակայ պիտի ըլլան այս տուրքին։ Օրինագծին նպատակն է գոյացած հասոյթով օժանդակել բազմանդամ ընտանիքներուն, անոր հալիւրին 20ը յատկացնելով հինգէ աւելի զաւակ ունեցող ծնողքներուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ ?

ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐԸ ԳՐԱՒԱԾ ԵՆ ՀԱԼԷՊԸ

Պոլիս, 20 մարտ. — Էնկիւրիի թուրք կէս-պաշտօնական «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» թերթին համաձայն, ապստամբական մեծ շարժում մը պայթած է Սուրիոյ մէջ։

Ֆրանսական կառավարութիւնը անմիջապէս միջոցներ ձեռք առած է ապստամբութիւնը զսպելու համար եւ տեղւոյն վրայ ղրկած է զաղթային գինուորներ՝ 15 հրասայլով և 6 օդանաւով։

Զրոյցներու համաձայն, որոնք դեռ չեն հաստատուած, ապստամբները գրաւած են Հալէպը։

ԽՄԲ. — Այս լուրը հաստատուած չըլլալով ուրիշ աղբիւրէ, վերապահութեամբ կը հաղորդենք։

Ի նպաստ Սուրիոյ հայ գաղթականներուն

Պէյրութէն կը հաղորդեն որ ֆրանսական մարզպան Պ. Հանրի Փոնսօ մարտ 9ին Պէյրութի Հայոց գաղթակայանները այցելած է՝ ընկերակցութեամբ Պ. Մովսէս Տէր-Գալուստեանի եւ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ Միջազգ. Կարմիր Խաչի պատուիրակ հարիւրապետ Փէթրըրսընի։

Այս վերջինը Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին կողմէ մասնաւոր պաշտօնով ղրկուած է՝ քննելու համար Սուրիա եւ Լիբանան հաստատուած հայ գաղթականներուն վիճակը։

Հարիւրապետ Փէթըրսըն Պէյրութի մէջ իր քննութիւնները աւարտելէ յետոյ պիտի այցելէ միւս շրջանները։

Սուրիոյ թերթերը այս առթիւ կը գրեն թէ նոր ջանք մը եւ զարկ մը կը տրուի հայ գաղթականներէն դեռ անօգնական մնացած մասին վիճակը բարելաւելու համար։

Ինչպէս գրեցինք, Ֆրանսական Կարմիր Խաչը երկու հիւանդապահուհիներ ղրկած է արդէն Հալէպէն։

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, Կարմիր Խաչի Միջազգային Դաշնակցութեան կողմէ պաշտօն տրուած է հարիւրապետ Փէթըրսընի պարենաւորել այն հայ գաղթականներու խումբերը որոնց տեղաւորումը կատարած էր արդէն Պիւռնիէ։ Ֆրանսական Կարմիր Խաչին կողմէ Պէյրութ հասած հիւանդապահուհիներն են Օր. Ներ Տայլէր եւ Քոթէն։

Հարիւրապետ Փէթըրսըն ֆրանսական մարզպան Փոնսօի ներկայացուեցաւ Պէյրութի շուէտական դեսպան Հակըլինի կողմէ։ Հարիւրապետը մարզպանին բացատրեց իր առաքելութեան նպատակը եւ աշխատանքի ծրագիրը։ Պ. Փոնսօ մեծապէս շահագրգռուեցաւ եւ խոստացաւ աջակցիլ ամէն կերպով։

Մարտ 10ին հարիւրապետը, Պ. Պիւռնիէ, երկու հիւանդապահուհիները եւ Անտիոքի երեսփոխան Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեան Պէյրութէն Անտիոք մեկնեցան՝ գործի ձեռնարկելու համար։

ՄԱՀ ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՖՈՇԻ

Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 17.45ին Կըրնէլ փողոցի իր բնակարանին մէջ մեռաւ մարաջախտ Ֆերտինան Ֆոշ, որ քանի մը ամիսէ ի վեր հիւանդ պառկած էր։ Մահը առաջ եկաւ սրտի կաթուածէ, երբ պատուհանին առջեւ թիկնաթոռի մը վրայ նստած փողոցի անցուդարձը կը դիտէր եւ բժիշկը եկած էր զինք անկողին փոխադրել։ Վերջին խօսքը եղաւ «Ո՛ն»։

77 տարեկան էր։

Երեսփ. ժողովը նիստ կը գումարէր, երբ լուրը իմացուեցաւ։ Վարչապետ Փուանքարէ անձամբ հաղորդեց զայն խորհրդարանին։ Նախարարական խորհուրդը, Երեսփ. ժողովի շէնքին մէջ նիստ գումարելով որոշեց ազգային յուղարկաւորութիւն ընել պատերազմի յաղթականին։ 1870ի Հանրապետութենէն ի վեր հինգ ազգային յուղարկաւորութիւն միայն կատարուած է մեծ դէմքերու համար. ասոնք են՝ Վիքթոր Հիւկօ, Կամպէթթա, Նախագահ Սատի Քառնօ, Փասթէօր եւ Նախագահ Ֆէլիքս Ֆոր։

Մարմինը քանի մը օր Էթուալի Յաղթական կամարին տակ ցուցադրուելէ յետոյ, պիտի թաղուի Էնվալիտի մէջ։ Յուղարկաւորութիւնը հաւանաբար պիտի կատարուի յառաջիկայ երեքշաբթի։

Պատերազմական նախարար Փէնլըվէ յայտարարեց.

— Մարաջախտ Ֆոշի մահը սուգի կը մատնէ ամբողջ ֆրանսական բանակը եւ բոլոր այն բանակները, որոնք միասին կռուեցան Մեծ Պատերազմին։ Ամէնէն նշանաւոր զօրական մըն է, որ կ'անհետանայ։ Անիկա պիտի ապրի Պատմութեան մէջ՝ մեծ յաղթականներու՝ Կեսարի, Աղեքսանդրի եւ Նափոլէոնի կողքին։ Բայց Ֆոշ ազատարար մը եղաւ։

«Այն հիանալի ճիգը, որով 1918ին իբրաւ եռեւէ գրաւեց թշնամիին մանրակրկիտ կերպով շինած պաշտպանողական յաջորդական գիծերը, հիացում պիտի պատճառէ բոլոր դարերուն»։

Մարաջախտին մահը ո՛չ միայն Ֆրանսայի, այլեւ բոլոր դաշնակից երկիրներու մէջ մեծ յուզում առաջ բերաւ։ Գոլտուրին, Չէմպըրլէյն եւ Լոյտ Ճորճ հեռագիրներու կը նախագահէին երբ լուրը առացան եւ գովեստով ոգեկոչեցին մարաջախտին յիշատակը։

Լորտ Ալէնպի ըսաւ.

«Մարաջախտ Ֆոշի մահով կը կորսնցնեմ բարեկամ մը եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԶՐՈՅՑ՝ ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ՀԵՏ

Անցեալ դարերու անասուններն առակախօս էին։

Քսաներորդ դարու անասունները արդէն փիլիսոփայ դարձած են ու լուրջ կարծիքներ կը յայտնեն վերացական ու գործնական, ազգային, քաղաքական ու բարոյական, մինչեւ իսկ աստուածաբանական հարցերու շուրջ։

Այդ է պատճառը որ իբր տարբեր ցեղի արարածներ, որոնք կրնան մարդկային գաղափարներ յղանալ ու յայտնել, շատեր կը փութան առեղծուածներու լուծումը հարցնել անոնց։ Մէկը կը խօսի էշուն հետ, ուրիշ մը գրոյց կ'ունենայ շան հետ, միւսը կը տեսակցի կովուն կամ գոմէշին հետ եւ միշտ՝ առանց թարգմանի։

Իսկ ես որ անասուններէն սորվելու չափ չեմ զարգացած եւ չեմ կրնար ազգային խնդիրներու շուրջ, օրինակ՝ ուղղակի կարծիքը հարցնել, կը նախընտրեմ խօսիլ «Պայքար»ի խմբագրին հետ, որ գոնէ մարդու կերպարանք ունի։

— Պ. խմբագի՛ր, ձեր մէկ գրութեան մէջ, կ'ըսէիք թէ Պէյրութի «ձերբակալուածները ո՛չ թէ Հայ, այլ 35 դաշնակցականներ են միայն» ...

— կը գուշակեմ հարցումդ։ Այդ ըսել չէ թէ դաշնակցականները Հայ չեն, այլ թէ Հայերը դաշնակցական չեն, եւ եթէ Հայերուն մէջ դաշնակցականներ կան, բայց Դաշնակցութեան մէջ Հայեր չկան։

— Օր մը երբ պարապ ժամանակ ունենամ, կը ջանամ քակել ձեր այդ հանելուկին իմաստը։ Բայց Հայ ցեղ. Դաշնակցութիւնը, որ...

— Խնդրեմ, անունէն մի դատէք. ան բան չի փոխեր էութենէն։ Ուզողը կրնայ անուն մը ընտրել եւ կրել։ Անունը չէ որ Հայ կը շինէ. պէտք են մասնաւոր յատկանիշներ, որոնց խղճամիտ ուսումնասիրութեան վրայ հիմնուած է մեր դամկ. աւանդական կուսակցութեան ծրագիրը։ Ի՞նչ կ'ըսէ.

— Որ բոլոր Հայերը դամկավա՞ր են ...

— Ո՛չ, դամկավարնե՛րը միայն Հայ են ...

Կը պատրաստուէի զգայացունց պատասխան մը տալ, երբ քովի սենեակէն փրթած աղմուկ մը խանգարեց խօսակցութիւնը։ Կը վիճէին, կը կանչէին. խօսքը խօսքին կը խառնուէր ու դժոխային ժխոր մըն է կը բարձրանար, երբ լսուեցաւ բամբ ձայնը անծանօթի մը որ կը պոռար.

— Բայց մարդ չեն ...

Որո՞նց համար կ'ըսէր։ Չկրցայ հասկնալ։ Բայց նկատելով որ թերեւս աւելի արդար պատասխան մը կարելի չպիտի ըլլար տալ իմ յարգելի եւ պատուելի խօսակցիս, յարմար դատեցի լռել....

ԽԱՐՏՈՒ

ՔԻՒՐՏ ՄՈՒՍԱ ՊԷԿ ՄԵՌԱՒ

Հալէպի «Եփրատ»ը կը տեղեկանայ թէ մարտի սկիզբները Թուրքեւսուրիական սահմանագլուխին վրայ, Հաճօ աղայի քովը մեռած է յայտնի քիւրտ ցեղապետ Մուսա պէկ, որ 90ական Թուականներուն պատուհաս եղած էր Տարօն-Վասպուրականի։ Պատմական մնացած է կիւլիզարի առեւանգումը եւ այդ առթիւ տեղի ունեցած դատը։

Մուսա պէկ քանի մը ամիս առաջ Գոնեայէն փախչելով Քէօր Հիւսէյին փաշայի հետ, քանի մը ընկերներով յաջողած էր Հալէպ ապաստանիլ եւ կ'ուզէր Քիւրտիստան անցնիլ։

ՎԱՂՈՒԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շատ գրուեցաւ, բայց որքա՜ն ալ գրուի քիչ է, ապազգայնացման յայտարար նշաններուն եւ ձուլման վտանգին վրայ։

Ամէն հայ արդէն բան մը գիտէ այդ մասին. իր տան կամ իր անմիջական շրջապատին մէջ իսկ կը հաստատէ անոնց յարաճուն նուաճումները, եւ եթէ, մեկուսացած հսկայ քաղաքներու ծոցին մէջ, կամ հեռաւոր գիւղի մը անկիւնը, կը գոհանայ դիտելով եւ աւաղելով, կամ չի փորձեր հակազդել միջավայրի անխուսափելի ներգործումին եւ իւրացման յայտնի ջանքերուն դէմ, յանցանքը շատ ալ իրը չէ։

Հաւաքուած կամքերու, կազմակերպուած ճիգերու գործակցութիւնն է միայն որ պիտի կրնար, եթէ ոչ վերջնապէս կասեցնել, գոնէ ուշացնել վտանգին ծաւալումն ու զարգացումը։

Վտանգը արդէն կը տեսնուի իր մութ ու հաստ գիծերով։ Այլեւս ջարդը կամ աքսորը չէ անոր նպաստող որեւէ տեսակի բռնութիւն։ Անոր էն մեծ ուժը մեղմութիւնն է, համր ու ապահով թափանցում մը։ Բայց կը պարտադրէ յամառ ու չար կռիւ մը, որ այս անգամ, մարդուն դէմ չէ մեր բնախօսական գոյութեան համար, այլ ճակատագրի մը դէմ մեր ազգ. ինքնութեան պահպանման համար։

Դարեր ամբողջ՝ Հրեան քալեց այդ ճամբէն ու տուաւ Թափառականը։ Հայը պիտի տայ իր Ուխտաւորը, երբ օտար արեւներու լոյսին տակ, հայու աչքով պրպտէ իր ներսը ու հոն հաստատէ յարաճուն սխրութեան մը կողքին՝ զարգացումը կոյիտ իրականութեան մը, թուլացումը բոլոր անհրաժեշտ կապերուն, ուծացում ինքզինքէն իսկ, հոգեկան տեսակ մը անձնասպանութիւն։

Եւ երբ պահ մը նայի դէպի ետ, պիտի գիտնայ թէ բոլոր ճիգերէն ու զոհողութիւններէն յետոյ, մեր պատմութիւնը իր հնութենէն իսկ կը քաշէ տեւելու իր իրաւունքը։

Պէտք է սակայն իր հարազատ դէմքով զայն յանձնել սերունդին որ մեզմէ պիտի գայ։

Այդ պարտքը ամբողջ ծանրութեամբ կ'իյնայ ներկայ սերունդներուն, անոնց վրայ որ կ'ուզեն հայ ապրիլ իրենց ժառանգորդներուն մէջ։

* * *

Մտահոգութիւնը արդէն բռնած է մտածող բոլոր գանկերը. բայց կէս-գիտակից ու անկազմակերպ ճիգերով է որ գաղթահայը կը կանգնի նոր օրերու աղէտին — ձուլումին — դէմ։ Եւ իր ուժերու ճշգրիտ ու իրական գնահատումէն յետոյ, վերջնական փրկութիւնը կը տեսնէ իր նոր միջավայրերէն փախուստին մէջ,— հաստատուելով իր հարազատ հողին վրայ։

Կը հասնի՞ իր նպատակին,— իր անկապտելի իրաւունքին սպասման։

Այո՛, կամ ո՛չ։

Որքա՞ն ատենէն։

Ո՛չ ոք գիտէ։

Ապազգայնացման ու ձուլման վախը կը բխի պատասխանին անստուգութենէն իսկ։

Իսկ եթէ ըսուած է որ հայութիւնը երբեւիցէ պիտի ամփոփուի իր սահմաններէն ներս, հապա՞ մինչեւ այդ հաւանականութեան իրականացումը։

Գաղութները ազգային ի՞նչ դէմք պիտի ներկայացնեն այդ օրը։

«Այդ իսկ է խնդիրը....։

* * *

Ազգային ամէն հատուած որ կ'ապրի պապենական հողէն հեռու՝ օտար օրէնքներու լուծին տակ, զուրկ ազգային աւանդութիւններէ, հաւաքական կամքի արտայայտութեան տեւական ու հաստատ միջոցներէ, կամովին կամ պայմաններու պարտադիր բերումով՝ խզած հայրենական ամէն կապ, — ընկերային, քաղաքական, տնտեսական ու նոյնիսկ օրէնական, — դատապարտուած է ուշ կամ կանուխ խառնուելու նոր միջավայրին։

Այս է անցեալին տխուր խօսքը։

Հայ իշխանութեան կործանումէն առաջ եւ յետոյ մանաւանդ, գաղթական ստուար հոսանքներ ունեցանք դէպի աշխարհի բոլոր անկիւնները։ Այսօր՝ անոնց սերունդները կը տեսնենք դեռ, սակայն Ռումանիոյ մէջ ռումանացի, Աւստրիոյ մէջ աւստրիացի, Լեհաստանի մէջ լեհ։

Իսկ ընդհանուր պատմութեան մէջ ձուլումի օրինակները կը վխտան։

Ֆրանսա եւ Իտալիա, իրենց ամբողջ փառայեղ անցեալով եւ ներկայ ուժերով, չկրցան կորուստէ փրկել Ամերիկայի իրենց գաղթականները։ Ֆրանսայի, Իտալիոյ մէջ եւ այլուր, հազարաւոր Լեհեր կան, որոնք այսօր, նոյնիսկ չեն յիշեր իրենց ազգային ծագումը։ Իսկ Հրեան ուծացած կամ ձուլուած հարիւր հազարներ կրնայ համրել ամէն տեղ։

Գանք սակայն մեր ներկային։

Եթէ դարեր ամբողջ, Թուրքիոյ մէջ պահեցինք մեր ազգային ինքնութիւնը, կրցանք ցեղային եւ բոլորովին հակատնեայ, ընդդիմամարտ տարբերութիւններու կարգին՝ ի նպաստ մեզի շահագործել մանաւանդ՝ թուրքերու անտարբերութիւնն ու թուլութիւնը։

Նոյնը չէ այսօր։

Զարգացած յետոյ, Թուրքը սկսած է ձուլել. այդ ուղղութեամբ կը թափէ գիտակից ճիգեր ու հետզհետէ կը դիմէ էն արմատական միջոցներուն։

Եթէ մեր էն մեծ ու հին գաղութը՝ Ամերիկայի մէջ կրցաւ ցարդ հայ մնալ, գլխաւոր պատճառը պարբերաբար հոն խուժող գաղթական հոսանքներու յաւելումն էր։

Իսկ անոնք որ հինուց իվեր հաստատուեր էին Ամերիկա կամ Եւրոպա, իրենց ազգային աւանդութիւններէն կը պահեն լոկ հեռաւոր, տարտամ յիշատակներ եւ ամերիկացած կամ լատինացած անուններ։ Անոնց զաւակները մկրտուած են տեղական անուններով, պապենական լեզուէն վանկ չեն գիտեր, կարճ տեղացիներ են. ոչինչ ունին որ զիրենք կապէ Հայութեան, որուն հանդէպ նոյնքան օտար են, որքան Ջինացին ու Հնդիկը։

Չմեղադրենք զանոնք. այլ հաստատենք միջավայրի թափանցող ուժը, ըստ այնմ լարելու համար մեր ուժերը։

Իսկ ի՞նչ կը պատահի մեր մանուկներուն։

Պարզ է եւ ահաւոր։

Մեր նորահաս սերունդը՝ եղերական ու յարափոփոխ կեանքի մը ցնցումներէն յետոյ, մարդու իր նկարագիրը կը կազմէ օտար միջավայրերու կապտող ազդեցութիւններուն, հմայքին, հանդարտութեանը մէջ։ Իսկ ազգային զգացումը որ բնազդական ուժ մը չէ, անոր մէջ կ'արթննայ ո՛չ թէ բնախօսական — ժառանգական տուեալներու համեմատ, այլ յաճախակի եւ այլազան թելադրութիւններով, անոր մէջ կը հաստատուի եւ կը պահպանուի շնորհիւ ազդեցութիւններու, «անհրաժեշտ նախապաշարումներու» —, որոնց անխուսափելի շրջանակը՝ յատուկ բնավայրն է իր ազգային բնակչութեամբ, միջավայրը բնական կամ գոնէ քաղաքական սահմաններով։

Միջավայրն է որ ներկայի բարդ քաղաքակրթութեան մէջ, իր կնիքը կը դնէ անհատին հոգիին ու զայն կը դարձնէ «ազգային»։

Եւ անոր պակասն է մանաւանդ, որ կը կազմէ հայ ցիրուցան մարդութիւններուն համար մահացու վտանգ մը — առանց չափազանցութեան եւ ծայրայեղ յոռետեսութեան, — որուն դէմ պայքարի մեր զէնքերը պիտի ջանանք հայթայթել հայ կրթարաններէն։

Բայց Ֆրանսայի մէջ եւ ամէն ուր որ կրթութիւնը պարտաւորիչ է եւ ձրի, հայ դպրոցներու բացումը կը զարնուի նիւթական եւ օրինական արգելքներու ալ։ Իսկ հոն ուր հնարը կը գտնուի ծաղկոց մը բանալու համար զոհողութիւններու եւ ճիգերու գինով, չի տար սպասուած արդիւնքը. որովհետեւ բազմաթիւ հաշիւներ կը ստիպեն հայ ծնողքները որ նախընտրութիւնը տան օտար կրթարաններուն։

Հայ մանուկը ուրեմն արդէն կը յաճախէ ու թերեւս դեռ երկար ատեն պիտի յաճախէ օտար կրթարաններ. ականջը պիտի լեցուի օտար հնչիւնով, պիտի սորվի խօսիլ, նաեւ գրել ու մտածել օտար լեզուով։ Իր թարմ հոգին պիտի թրծուի օտար ազգային աւանդութիւններով. իսկ աղճատ հայերէնը որ պիտի լսէ տունէն ներս միայն ու խօսի օտարի ճնշումով, պիտի բաւէ՞ զինքը հայ պահելու....։

Պատկերը աւելի սեւցնելու համար, ջանք թափելու պէտք չկայ։ «Յառաջ»ը ամէն օր լեցուն է աղէտին արձագանգներով։

Կարճ խորհրդածութիւն մը սակայն պիտի բաւէ արագօրէն մեզ հասցնելու տխուր եզրակացութեան,— թէ ինչ որ այսօր կը զգանք ու կը մտածենք, կը խօսինք ու կը գրենք, մեզի — չափահաս ու անվերածելի սերունդին համար են միայն, ու չպիտի անցնին յաջորդին...։ Եթէ սակայն թողունք որ դէպքերը հասուննան իրենց ճակատագրական արագութեամբ։

Ուրե՞մն։

Մռայլ ու տարտամ, հարցը կը պարտադրուի բոլոր անոնց, որոնք ապրած են ու կ'ուզեն ապրիլ հայ և մանաւանդ ծնունդ տալ հայ սերունդի։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՕՏԱՐԻ ՄԸ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԸ

«ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»ՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայութեան մօտէն ծանօթ և բարեկամ, փաստաբան Յ. Սքաւուցցօ, որ Միլանի գրական շրջանակին կարկառուն դէմքերէն մին է, բազմավէպի կը ղրկէ հետեւեալ գնահատականը «Հին Աստուածներ»ու մասին, զոր առիթը ունեցած է կարդալու։

—Արեւմուտքի մէջ շատ քիչ ծանօթ է հայ գրականութեան այս ճշմարիտ գլուխ գործոցը։ Լ. Շանթի «Հին Աստուածներ»ու այլաբանական սլամը, որ հրաշալիօրէն իտալական չափի վերածուած է Յ. Մոնիքոյէն, հայազգի Դր. Լաքքայի թարգմանութեամբ։

Ժողովուրդ մը որ իր ծոցէն ծնաւ Շանթի պէս բանաստեղծ մը եւ գործ մը որ կը հասնի արուեստին բարձրագոյն կատարները, քննելով եւ թափանցելով, քնարական եւ ողբերգական գեղագանց աւիւնով մը, ու մարդկային եւ պատմական կատարեալ ըմբռնումով այն խորհուրդին՝ որ յուզեց, յեղաշրջեց եւ ծնաւ ամբողջ մարդկութեան գիտակցութիւնը հեթանոսութեան արեւմուտքին եւ քրիստոնէութեան արշալոյսին, այդպիսի ժողովուրդ մը շատ աւելի մեծ քաղաքակրթութիւն մը ունի քան ինչ որ սովորաբար ծանօթ է արեւմուտքցիներուն։

Այդպիսի գործի մը պարունակութիւնը ամփոփելու պարզ փորձն իսկ սրբապղծութիւն է, եւ սակայն այլապէս ալ չէ կարելի զայն ներկայացնել ազգաւ կենդանութեամբ մը, ինչպէս կարելի չէ բառերով պատկերել ոչ երաժշտական գլուխ գործոց մը, ոչ նկարչական հրաշակերտ մը եւ ոչ արձանագործութեան հրաշք մը։ Պէտք է կարդալ զայն եւ խորհիլ երկարօրէն բաւական չափ ըմբռնելու եւ հիանալու համար։

Զայն բեմադրելու պատրաստութիւնը միջոցներու այնպիսի պերճաշուք շռայլանք մը, գեղասաններու այնքան ընտիր եւ մեծ դէմքեր կը պահանջէ որ կործեա անկարելի կը թուի իրագործել։ Ինչպէս նաեւ զարգացած եւ նուրբ հաքեբանութեան տէր ունկնդիրներ կը պահանջէ։

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

(ՉԸՐՉԻԼԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ)

Սկսաւ այն վայրկեանէն, երբ Թուրք ազգը—Թէեւ Փարիզի հաշտութեան ժողովը անգիտանալ կը թուէր. սակայն կար Թուրք ազգ մը — հասկցաւ թէ ներկայիս սահմանուած էր հնազանդիլ ո՛չ թէ Անգլիոյ, Հնդկաստանի եւ Ալլենպիի, այլ Յունաստանի. սերունդներէ ի վեր ատուած եւ արհամարհուած թշնամիին — իրենց աչքին ապստամբ նահանգ մը, յաճախ պարտուած թշնամի մը — այդ վայրկեանէն ի վեր Թուրքերը նախ սկսան այլեւս չհնազանդիլ անգլիացի այն սպաներուն, որոնք Զինադադարի պայմաններու գործադրութեան կը հսկէին, յետոյ սկսան նախատել եւ վռնտել եւ ի վերջոյ իրենց գերի վար դնել զանոնք։ Մէկ շաբթուան մէջ Անգլիացիներէն Թուրքերու ձեռքն անցան այն մթերանոցները, ուր դիզուած էին մեծ բանակներու բաւելիք զէնքեր եւ ռազմանիւթեր։ Ու Մուսթաֆա Քէմալ, ճակատագրին Մարդը— որ մինչեւ այն ատեն աւազակ մը, Պոլսոյ Թուրք կառավարութեան դէմ ապստամբ մը կը նկատուէր— ձեռք առաւ ամբողջ իշխանութիւնը իբրեւ պատերազմիկ իշխան մը, որուն բոլոր յատկութիւններն ունէր արդէն։

Հելլէնական ողբերգութեան երրորդ արարը պէտք է սկսի անգլիացի կարգ մը պետական անձնաւորութեանց բռնած դիրքին նկարագրութիւնովը։ Թուրք եւ Հելլէն խնդիրներու շուրջ կատարելապէս տարակարծիք էի Լոյտ Ճորճի հետ, բայց եւ այնպէս խիստ ազատ եւ բարեկամական յարաբերութիւններ կը պահէի շարունակ իրեն հետ եւ վերջին տարիներս մէկէ աւելի առիթներով զինք հրաւիրած էի պարզելու իր քաղաքականութեան հիմքերը։

Իր պաշտօնակիցներու տեսակէտներուն հանդէպ կատարեալ ներողամտութեամբ եւ իր սովորական զուարթ բնաւորութեամբ պարզեց մօտաւորապէս հետեւեալը — «Արեւելեան Միջերկրականի մէջ Հելլէնները ապագայ ունեցող ժողովուրդ մըն են բազմածին եւ կենսունակ։ Անոնք ներկայացնեն քրիստոնէական քաղաքակրթութիւնը հանդէպ թուրք բարբարոսութեան։ Մեր զօրավարները կը պարծեցնեն անոնց ռազմական ուժը։ Մեծագոյն Յունաստան մը բրիտանական կայսրութեան անգնահատելի օգտակարութիւն մը պիտի մատուցանէ։ Հելլէնները աւանդութեամբ համակրով եւ շահով մեզի բարեկամներ են։

Անոնք հիմա հինգ վեց միլիոննոց ազգ մըն են եւ յիսուն տարուան ընթացքին, եթէ կարողանան պահել իրենց տրամադրուած հողամասերը, պիտի ըլլան քսան միլիոննոց ազգ մը։ Անոնք լաւ նաւազներ են. պիտի զարգացնեն իրենց ծովային ուժը, պիտի ունենան արեւելեան Միջերկրականի ամէնէն կարեւոր կղզիները։ Այս կղզիները յառաջիկային պիտի ըլլան ընդծովեաներու զօրաւոր խարիսխներ։ Ասոնք Հնդկաստանի, Հեռաւոր Արեւելքի եւ Աւստրալիոյ հետ մեր հաղորդակցութեան ճամբուն վրայ են՝ անցնելով Սուէզի ջրանցքէն։ Հելլէնները երախտագիտութեան զօրաւոր զգացում ունին, ու եթէ Յունաստանի ազգային ընդարձակման այս շրջանին, անձնուէր բարեկամները ըլլանք անոր, ան պիտի ըլլայ լաւագոյն պաշտպանութիւններէն մէկը, որով բրիտանական կայսրութեան գլխաւոր հաղորդակցութիւնները պիտի պաշտպանուին։ Օր մը մեզի պիտի կրծէ առիւծը կապող չուանները»։

Պատշաճ ընդհանուր մէ մը յետոյ, պատասխանեցի իրեն —«Եթէ այդպէս է, ի՞նչ ըսել կ'ուզէք։ Բանակ չունիք որ ղրկէք, ամէն ատեն կ'ըսէք թէ տրամադրելի դրամ չկայ. հանրային կարծիքը ձեզի հետ չպիտի ունենաք։ Պաշտպանողական կուսակցութիւնը աւանդական բարեկամն է Թուրքիոյ։ Ձեր մեծամասնութիւնը, ձեր դաշինքը, ձեր զօրավարները թրքասէր են։ Մենք աշխարհի ամէնէն մեծ մահմետական պետութիւնն ենք։ Ուժեղ ընդդիմութեան պիտի հանդիպի ոեւէ երկարաձգուող քաղաքականութիւն որ կ'ուզէ նպաստաւորել Հելլէնները ի վնաս Թուրքերուն։ Աւելի զատ Թուրքերը խիստ վտանգաւոր են, որովհետեւ վայրենի եւ քինախնդիր են։ Եթէ Հելլէնները փորձեն Թուրքիան գրաւել, պիտի պարտուին եւ հիմա որ Կոստանդին թագաւոր վերադարձած է, թոյլ չպիտի տան ձեզի որպէսզի ուժեղ աջակցութիւն մը ընէք»։

Չեմ յաւակնիր այստեղ նոյնութեամբ կրկնած ըլլալ մեր խօսակցութիւնը, բայց այս խօսքերը բաւական յստակօրէն կը ներկայացնեն երկու կէտերու մէջ մեր տարակարծութիւնը։

Լորտ Քըրզըն կը խորհէր վարել Հելլէններու հանդէպ մեղմ քաղաքականութիւն մը, եւ պէտք կը տեսնէր Թուրքերուն հետ բարեկամական խաղաղութիւն մը կնքել. բայց ամէն գնով Թուրքերը վտարել Եւրոպայէն եւ Պոլսէն։

Մոնթէկիւ, իր հետ ունենալով այն բոլոր ուժերը որոնք կը ներկայացնէին Հնդկաստանը, կողմնակից էր ոեւէ պայմանով հաշտութիւն կնքելու Թուրքիոյ հետ։ Անգլիա պէտք էր բարեկամ մը եւ գլուխ ըլլար իսլամ աշխարհին, եւ ամէն բանէ առաջ Պոլիսը պէտք է վերադարձուէր Թուրքերուն։ Պաշլիճը Պոլսոյ մասին վարչապետին եւ Լորտ Քըրզընին հակառակ որոշում առաւ. ու այս երկու խիստ կարեւոր նախարարներն ալ ընդունեցին որոշումը։

Եւ սակայն Հելլէններուն օգնելու կամ Թուրքերը խաղաղեցնելու գործին մէջ կարելի չէր ըլլար ոեւէ միակամ քաղաքականութեան մասին համաձայնութեան գալ եւ կը տրուէր միայն բացասական որոշում մը, այն թէ ո՛չ մէկ անգլիացի զինուոր կամ անգլիական դրամ պէտք է տրամադրել, սպասելով դէպքերուն։ Այս կալուածութիւնն ու անգործութիւնը տեւեցին երկու տարի, Վէնիզէլոսի անկումէն մինչեւ Չանաքի տագնապը։

Սակայն հոս պէտք է խօսինք Հելլէններու ենթարկուած վիճակին մասին։ Կասկած չկայ որ Կոստանդինի վերստին իշխանութեան գլուխ անցնելէն յետոյ անոնք ազգային ուժգին եւ հաստատակամ ճիգ մը ըրին։ Եթէ պետութիւնները անոնց շնորհէին դրամ, ռազմանիւթ եւ բարի կամեցողութիւն, ոչ ոք կրնայ ըսել թէ անոնք չէին կրնար քէմալական Թուրքերուն պարտադրել հաշտութիւն մը, որ իրենց ապահովէր Թրակիան եւ ռազմ դնելու տեղ մը Իզմիրի մէջ։

Այս աջակցութիւններու բոլո- րէն զրկուած, անոնք հի- ձեռնարկած էին սուրով ձեռ- բերել այս հաշտութիւնը Լենկ- րիի մէջ։

Անգլիոյ վարչապետը անձն- պէս եւ իր պատասխանատուու- թեամբ ուէ կերպով քաջալերե- այս ձեռնարկը։ Ասիկա ինք- մըն է, որ առիթ տուած է ա- քան սրամաշութի եւ մեղադրա- քի։ Բոլորովին ստոյգ է որ՝ համ- ձայն պաշտօնական դիւանագ- տութեան բոլոր կանոններուն, նոնք ո՛չ մէկ քաջալերութ- ստացան անգլ. կառավարութեն- Ամէն առթիւ եւ ամէն կար- միջոցներով ազդարարութիւն- տրւ անոնց Անգլիոյ պատեր- մական նախարարութեան եւ Ը- հանուր Սպայակոյտին կող- Սակայն բնականաբար անոնք տէին թէ վարչապետին սիր- բերեց հետ էր եւ թէ անիկա ռանգագին կը փափաքէր իր- յաղթանակը։ Լոյդ Ճորճ ծանօթ Անգլիացին էր Յու- տանի մէջ եւ անիկա Հելլէնն- աչքին կ'երեւէր իբրեւ քաննինկի կամ կլէտսթընի պատերազմի ընթացքին ի- տարած գործերը, Եւրոպայի ունեցած իր հմայքը, պահուն Անգլիոյ մէջ վա- իր անվիճելի հեղինակութիւն- անձնական հմարամտութիւն- կամքի ուժը, իր ծանօթ եւ նի կողմնակցութիւնը՝ Հելլէն- քերու մէջ ստեղծեցին բայց զօրաւոր վստահութ- զգացում մը։

Թէեւ ո՛չ մէկ որոշ բան ըսու- եւ ոչ մէկ համաձայնութիւն յացած է, կը մտածէին սակայն մեծ մարդը մեզի է, ու իր գիտցած միջոցով, ժամանակին եւ իր կախոր- թեամբ կենսական օժանդա- թիւն պիտի բերէ մեզի։

Հիմա կացութիւնը գէշն էր։ Անգլիական րութիւնը կա՛մ Հելլէններու է ընձեռեր գէշ աղէտ- կան, դիւանագիտական կան աջակցութիւն եւ պիտի տար պաղ ջուր որ սարսռացնէր զանոնք ոսկորները։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՓԵՍԱՑՈՒ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՀԱՐՍՆՑՈՒ

Յաւալի մտայնութիւն մ- տիրէ առհասարակ Ամերիկ- դուրս գտնուող հայ գանգո- մէջ հանդէպ ամերիկահա- սացուններուն։

Անուրանալի է որ ամուսնութիւններ պատ- են, որովհետեւ ամերիկ- փեսացուն հմայութիւն- կած է։ Ասոնք պատահ- անտարակոյս։ Միւս կողմ- կայն ինչպէս չմեղադրել կարգ մը հարսնցուներու իրենց պարագաներուն նոյնկամքէպ ու արատաւ- հանջներն ու ակնկալ- ները։ Ասոնք ալ մեղադրե-

Սակայն, իբրեւ Ամերիկ- հետեւաբար եւ մօտէն եւ ականատես այնտեղի քին, խղճի կատարեալ հանգ- տութեամբ կրնամ հաւաստ- Ամերիկա հարս գացող մեծագոյն մասը երջանիկ գած, եւ չէ ունեցած գ- թեան ոեւէ շարժառիթ, չէ անտեսել նիւթական բոյական այն խաչոր գ- թիւնները, որոնց կ'ենթա- ամերիկահայ փեսացուն րիկայէն Եւրոպա իր ճամբորդութեամբը։ Պէտք նոյնպէս լուսեթեամբ այն օժանդակութեան գոր հարսին պարագաներ- վայելեն կանոնաւորաբար այդ ամերիկահայ փեսա- կողմէ։

Ա. Պ. Սեփ-

Մարսէյլ

ՄԱՏՆԻՉՆԵՐԸ ԴԵՌ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Պէյրութ, 12 մարտ.— Այսօր, մօտ 6 կու ամիսէ ի վեր բանտի մէջ են մեր ընկերները:

Անոնք՝ Ընդ. դեմ. Հնչակեան-ները, ամէն կերպ աշխատեցան եւ տակաւին կ'աշխատին ցոյց տալ Թուրքիոյ եւ Լիբանանի իշխանութեանց թէ՝ ոճրագործը նոյն ինքն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, մանաւանդ այն ընկերներու որոնք բանտն են:

Անոնք՝ ժամանավար Թափթփուքները ամէն կերպ աշխատեցան, ու կ'աշխատին վարկաբեկել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իբր ճակատակորդը այս երկրի չամարուն. Անոնք՝ Հայութեան ցուդամները, աշխատեցան եւ կ'աշխատին ցոյց տալ արաբ եւ ֆրանսական մամուլին մէջ, թէ՝ Դաշնակցութիւնը խռովարարներու կազմակերպութիւնն է: Անոնք՝ փողոցի հասարակ սրիկաներ, օրն ի բուն ագադակեցին հրապարակներու վրայ, թէ պէտք է վերջ տալ Դաշնակցութեան, ու այն մը քաջալերուած՝ յանդգնողներ, մինչեւ իսկ դամբանականներ կարդալ, ու թաղել Սեւ.... Ցիպունիին հետ նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը. .

Ու շարքը կ'երկարի:

Մինչեւ իսկ դպրոցնէրէն ներս: Յուսող պատրաստեցին վասակներու խումբ մը, որ այսօր փողոցներու մէջ ջոլիրներու պէս կը սողոսկին ամէն անկիւնէ ներս. գտնելու համար ո եւ է բան... որ կապ ունենայ Սեւ.... Ցիպունիի սպանութեան հետ:

Մենք արդարութեան ծայնին է որ կը սպասենք, բայց այդ թուչանայ, քանի կաշառքները կը տեղան լրտեսներու գըրպանները. .

Անմիջի Երեսփոխան Մովսէս Տէր-Գալուստեան, որ գործով քաղաքս կը գտնուէր, նշմարուեցաւ քանի մը գաղտնի լրտեսներու կողմէ, մարտ 8ի երեկոյեան ձերբակալուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ. սակայն ֆրանսական հսկողութեան միջամտութեամբ, 24 ժամ յետոյ ազատ արձակուեցաւ.

Ձերբակալութիւնները սակայն դեռ չվերջացան:

Կրկին ու կրկին կը յայտարարենք թէ Ցիպունիի սպանութիւնը ոչ մէկ կապ ունի Դաշնակցութեան հետ, քանի որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ոչինչ ունի ընելիք... հետ գործ չունի: Տեղական իշխանութեանց կատարած հետաքննութիւնները ատոր ապացոյց տուին արդէն:

. .

Դամասկոսը քանի մը անգամ Ֆրանսական Հանրապետութեան Նախագահին ու տեղական իշխանութիւններուն, որոնք խոստացան ամենակարճ ժամանակամիջոցի մէջ կարգադրել խնդիրը:

Կը սպասենք դէպքերու զարգացումին:

Մատնութիւնները դեռ չվերջացան:

Պար. Սամէլ

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՆԱԽԱՄԱՐԴԸ ԱՍԻՈՅ ՄԷՋ.— ՄՈՆԿՈԼՆԵՐԸ ՔՐԻՍՏՈՍԷ 20.000 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Վերջերս Կեդրոնական Ասիոյ մէջ ամերիկացի Տոքթ. Ռօյ Շափմանի կողմէ կատարուած հնագիտական խուզարկութիւնները երեւան հանած են վիթխարի կենդանիներու ոսկորներ, որոնք նախաջրհեղեղեան ժամանակներու մէջ կը թափառէին Մոնկոլիոյ մէջ, եւ կը ներկայացնէին մինչեւ այսօր գտնուած կենդանիներուն ամէնէն զարմանալի ու տարօրինակ նմոյշները։

Տոքթ. Շափմանի առաքելութեան ձեռք բերած ապացոյցներէն կարելի է հետեւցնել թէ՝ Քրիստոսէ 20,000 տարի առաջ Մոնկոլիոյ մէջ գոյութիւն ունէր բազմամարդ բնակչութիւն մը. այդ նախադարեան մարդիկ կ'ապրէին աւազներու մէջ շինուած թաքստոցներու մէջ. հիմնելով գետերու եւ անտառներու մօտակայ վայրերուն մէջ իրական գիւղեր եւ քաղաքներ։ Հոն ու հոն գտնուած մանր ոսկորներու կտորներէն կը հետեւի թէ անոնք թռչուններով կը սնանէին։ Տոքթ. Շափմանի կարեւոր գիւտն է հսկայ ստնաւոր կենդանին, որ երեւան հանուած ոսկորներուն համաձայն, 25 ոտք բարձրութիւն եւ 20 թոնօ ծանրութիւն ունէր։ Այդ ոսկորները կը պատկանին վիթխարի փիղի մը, որ բերնին մէջ ունէր աւազահան մեքենայի ձեւով խոշոր գործիք մը, զոր կը պտտցնէր դաշտերու մէջ և փափուկ խոտերու տակէն որսերը հաւաքելով լրացուցիչ ծնօտի մը մէջ, ծամելէ յետոյ կուլ կուտար։

Գտնուած է նաեւ մասամբ խոշորութեամբ ուրիշ տարօրինակ կենդանի մը, որ թամբաձեւ գլուխ մը ունի եւ կոճղաձեւ դուրս ցցուած կտուց մը, որուն տակը զետեղուած է երախը։

Քարի դարէն սկսեալ Մոնկոլները ծանօթ էին իրենց զարգացումով եւ քաղաքակրթութեամբ. այդ ցեղը յետոյ անցնելով Եւրոպա, հո՛ն տարածուեցաւ եւ հիմնեց մեծ գաղթականութիւն մը։ Քրիստոսէ 20 հազար տարի առաջ, մոնկոլ քաղաքակրթութիւնը բարգաւաճ ու ծաղկած վիճակ մը կը ներկայացնէր. անոնք իրենց նետերը կէս-թանկագին քարերով կը սրէին, եւ կ'ապրէին որսի թռչուններով, երէներով եւ զորտերով։ Իբր զարդ կը գործածէին հոյամողէզի եւ ուրիշ ստնաւոր կենդանիներու պատեաններն ու խեցիները. իրենց ֆիզիքական կազմով կը նմանէին մեզի ժամանակակից մարդոց, բայց հասակով շատ աւելի կարճ ու գէր էին։

Բազմաթիւ հոյամողէզներու բոյներուն մէջ գտնուած քարացած հաւկիթներէն կարելի պիտի ըլլայ որոշել հնադարեան հսկայ մողէզներու երբեմնի կեանքը։

Անա՛ մէկ երկու բառով Տոքթ. Շափմանի ըրած խուզարկութեանց արդիւնքը, որ հնագիտական տեսակէտով մեծ արժէք կը ներկայացնէ, եւ կոչուած է վճռական կարեւոր նիւթ հայթայթել հնագէտներուն։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— (Սեփ. Թղթ.).— Մարսիլահայ գաղութը վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին ջերմ սիրահարն է եղած գեղարուեստի ու երաժշտութեան։ Մասնաւորապէս հայ թատրոնին հանդէպ իր սէրը աննախընթաց է։ Հայ գաղթական աշխատաւորը իր առօրեայ նիւթական մտմտուքը հայթայթելէ վերջ, կ'ուզէ նաեւ բաւարարութիւն տալ հոգեկան պահանջքներուն։

Երեկոյթներու, հրապարակային բանախօսութիւններու, ազատահանդէսներու եւ ուրախութեան ուրախութեան աննախընթաց տօնախմբութիւնների նաեւ թատերական ներկայացումներն ու «օփէրէթ»ները, որոնք որոշ տեղ ունին ազգային ոգիի անաղարտ պահպանման եւ հոգիներու ազնուացման մէջ։

Ամսոյս 16ին շաբաթ գիշեր բեմադրուեցաւ «Աշուղ Ղարիբ» տխուր օփէրէթը, Ղազարեանի ղեկավարութեամբ։ Լը Փոն թատրոնը լեցուն էր ընտրեալ բազմութեամբ։ Աշուղ Ղարիբի դերը ստանձնած էր Վանեցի համեստ երիտասարդ մը, որ իր բնական նայուածքով ու շարժուձեւերով իսկական Ղարիբի մը երեւոյթը կը պատկերացնէր։

Սօնա Ղարիբ Շահ Սանամի դերին մէջ արժեցուց ինքզինքը իր ներդաշնակ ձայնով, եւ յաջողութեամբ երգեց՝ «Երազումս տեսած եարը»։

Տիկին Միրուշ մօր դերին մէջ մեծ յաջողութիւն ցոյց տուաւ։ Դերասաններ Ղազարեան եւ Ազարեան իրենց դերերուն կը տիրապետէին։ Ուշադրութիւն կը հրաւիրենք, որ դերերու բաշխման առեն վարիչները նկատի ունենան այն «սիրողներ»ը, որոնք գոնէ մաքուր հայերէն խօսիլ գիտնան։

Ս Միլտոնեան

ԼԻՈՆԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պորտօ, 15 մարտ.— Ներփակ կը ղրկենք ձեզի 216.50 ֆր.ի գումար մը, որ Պորտոյի հայրենակիցներուն նուէրն է, Լիոնի Նորակազմ մանկապարտէզին համար:

Ցափալանց ուրախացանք կարդալով «Յառաջ»ի մէջ այդ ազգօգուտ ձեռնարկին կոչը: Մեր կարգին աւելի կարեւոր գումար մը ղրկելու մեծ փափաքը ունէինք, եթէ աշխատող ձեռքերը չպակսէին շրջանիս մէջ:

Արդ. մեր այս փոքրիկ գումարը կը ղրկենք ո՛չ թէ պահանջուած դրամագլուխին վրայ բաժին մը աւելցնելու համար, այլ ատով կ'ուզենք հասկցնել թէ, ինչպէս Լիոնի Հայերուն, նոյնպէս եւ իւրաքանչիւր Հայու պարտքն է օգնել նման ձեռնարկներուն, որոնք կը ձգտին ապագայ հայ սերունդը կերտելու:

Յուսով ենք թէ բոլոր շրջաններու հայ աշխատաւոր ձեռքերը պիտի փութան իրենց բաժինը ղրկելու՝ այդ խիստ գովելի ձեռնարկին:

Սէլփօ

(ԽՄԲ.— Նուիրատուներու ցանկը տես Դ. էջ):

ՀԱՅԵՐԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ ՄԸ ՄԷՋ

Ցուշալարի մէջ կը կարդանք.—

Յառաջիկայ մարտ 18 - 23ի շաբթուան ընթացքին, Քլիվլէնտի մէջ տեղի պիտի ունենայ միջազգային ցուցահանդէս մը, որուն պիտի մասնակցին երեսուն տարբեր ազգութիւններ՝ ցուցադրելու համար իրենց ազգային արուեստները:

Քլիվլէնտի Հայերը կը դիմեն այն բոլոր ամերիկահայերուն, որոնք իրենց մօտ ունին հայկական նուրբ ասեղնագործութիւններ, հին ու արժէքաւոր գորգեր, պղնձեայ առարկաներ եւլն.:

Այս ցուցահանդէսը մեծագոյնը պիտի ըլլայ իր տեսակին մէջ, եւ արդէն զանազան ազգութիւններ ամէն ջանք կը թափեն արուեստի հազուագիւտ առարկաներ բերելու իրենց երկրէն, որպէսզի լաւագոյն ներկայացնեն իրենց ազգային արուեստները եւ գիրազանցեն միւսները: Սոյն միջազգային ցուցահանդէսը կը տրուի Քլիվլէնտի քաղաքին եւ մամուլին հովանաւորութեամբ:

Աւելի քան 50.000 այցելու կ'ակնկալուի: Հասոյթը հաւասարապէս պիտի բաշխուի ցուցահանդէսին մասնակցող բոլոր ազգութիւններու միջեւ: Քլիվլէնտի Հայերը իրենց բաժինը պիտի յատկացնեն Նուպարաշէնի ֆոնտին:

Ի ՊԱՏԻՒ ՏՈՔԹ. ՆԱՆՍԷՆԻ

Ի պատիւ Տոքթ. Ֆր. Նանսէնի ճաշկերոյթ մը տրուեցաւ փետրուար 18ի իրիկունը, Նիւ Եորքի Ուալտորֆ Աստորիա պանդոկին մէջ, խաղաղութեան ցիեզերական կրօնական համագումարին կողմէ (Ունիվըրսըլ Րըլիճըս Փիս Քոնֆէրանս): Ներկայ էին իբր 500 հոգի: Կը նախագահէր Նախկին ընդհ. դատախազ Ջօրճ Ուիքըրշամ: Հացկերոյթի Յանձնախումբին Ատենապետն էր Նախկին դեսպան Մորկընթաու. Ուիքըրշամ եւ յաջորդ ատենախօսները — Տոքթ. Ուիլեըմ Մէրիլ Ուաքըր Ուայզ եւ Մր. Մարքս — պարզեցին այս կազմակերպութեան նպատակը, որ է՝ աշխարհիս ամէն տեսակ եկեղեցիներուն ուժերը միացնել պատերազմի դէմ եւ յայտնեցին իրենց հիացումը օրուան հիւրին հանդէպ, որ ո՛չ միայն քաջակորով եւ գիտնական երկրախոյզ մը եղած է, հապա նաեւ անձնուէր մարդասէր մը եւ խաղաղութեան մեծ առաքեալ մը: Յետոյ Տոքթ. Նանսէնին նուիրուեցաւ ոսկի մետալ մը, յատկապէս Փարիզի մէջ պատրաստուած:

Տոքթ. Նանսէն ամէնէն վերջ խօսեցաւ 40 վայրկեանի չափ, նկարագրելով մեծ պատերազմին ահաւոր հետեւանքները, եւ ազդարարելով որ եւրոպական նոր պատերազմ մը եթէ պատահի, պիտի նշանակէ ճերմակ ցեղին քաղաքակրթութեան իսպառ փճացումը: Իր նկարագրութեան ընթացքին մէջ Տոքթ. Նանսէն մասնաւորապէս ծանրացաւ հայկական սարսափներուն վրայ եւ յայտարարեց թէ նոյն պատերազմին հետեւանքով Հայերը ուրիշ ոեւէ ազգէ աւելի զոհ տուին եւ տառապեցան:

Հացկերոյթին ներկայ էր Հայ պատուիրակութիւն մը:

ԿՈՉ Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ-ԱՆԴՐԷԱՍՑԻՆԵՐՈՒ

Ծարգելի հայրենակիցներ,

Փարիզի Շապին Գարահիսար-Անդրէասի եւ իր շրջանի Հայրենակցական Միութիւնս տեւական յարաբերութեան մէջ գտնուած է հայրենիքի՝ Շապին Գարահիսարի եւ Անդրէասի մէջ ողջ մնացած հայրենակիցներուն հետ։

Բայց կը ցաւինք յայտարարելու թէ այս տարի մեր հայրենակիցները վերջին ծայր հալածանքներու ենթարկուելէ զատ, կառավարութիւնը բոլոր կալուածները գրաւած է ու մեր հայրենակիցները այսօր բոլորովին խեղճ կեանքի մատնուած են՝ խնդրելով Միութենէս որ դարման մը խորհինք իրենց վիճակին։

Մաս մը որբեր եւ որբուհիներ Թուրք գահիճներու բիրեւ ծառայ կ'աշխատին աւելցուկ կտոր մը չոր հացի համար։

Շատոնց ի վեր փոքրիկները իրենց մայրենի լեզուն եւ ինքնութիւնը կորսնցուցեր են։

Անդրէասի եւ իր Շրջանի Հայրենակցական Միութիւնս կը փութայ Փարիզի Հայոց հոգեւոր հովիւ Գեր. Վռամշապուհ եպիսկ. Քիպարեանի հովանաւորութեամբ. զանոնք ազատելու ճար մը գտնել՝ Հայաստան կամ արտասահման փոխադրելով։

Աշխարհի վրայ ցրուած բոլոր Շապին Գարահիսար - Անդրէասի եւ շրջանի հայրենակիցներէն կը խնդրենք որ փութացնեն իրենց անմիջական օգնութիւնը։ Հաւաքուած դրամը Պոլսոյ Պատրիարքարանին միջոցաւ մասամբ պիտի ղրկուի։

Կը խնդրուի նուէրները փութացնել նամակով կամ անձամբ Գեր. Վռամշապուհ եպիսկ. Քիպարեանի, 15 rue Jean Goujon, Paris 8e: Իսկ Թղթակցութիւնները գրել H. Kéféliau, 368, Rue de Vaugirard, Paris 15e:

Յ. Գ.— Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

(Կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր «Buffalo»ի մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցաւ Փարիզի եւ Ալզասի ախոյեան խումբերուն՝ Club Françaisի եւ F. C. Mulhouseի մրցումը: Ներկայ էին տասը հազար հանդիսատեսներ: Խաղը խիստ հետաքրքրական էր: Երկու կողմի խումբերն ալ մեծ ջանքեր ըրին յաղթանակը խլելու համար: Ալզասցիները թէեւ աւելի տոկուն էին, բայց Փարիզի խաղացողները աւելի արագ ու ճարպիկ խաղարկութեամբ, կրցան յաղթանակը խլել 0ի դէմ 2 նշանակէտ շահելով: Սարքիս կարապետեան էր որ խաղին վերջաւորութեան հինգ վայրկեան մնացած զօրաւոր հարուածով մը շահեցաւ երկրորդ նշանակէտը:

Փարիզի ախոյեան խումբը իր այս յաղթանակէն վերջ, պիտի մրցի նաեւ Franche-Comtéի ախոյեան A. S. Valentignyի խումբին դէմ, որուն յաղթելէ վերջ միայն իրաւունք պիտի ունենայ Ֆրանսայի ախոյեանութեան համար final մրցումին մասնակցելու:

Գ. Գասապեան

ԴԵՌԱՏԻ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ ՄԸ

Եգիպտահայ թերթերը մեծ գովեստով կը խօսին դեռատի ջութակահար Գէորգ Սինանեանի մասին, որ իր առաջին նուագահանդէսը տուած է մարտ 6ին, հայ եւ օտար ունկնդիրներու առջեւ:

Գ. Սինանեանի յայտագիրը կազմուած էր համբաւաւոր երաժիշտներու հատընտիր կտորներէն, զորս նուագած է մեծ ճարտարութեամբ արժանանալով ունկնդիրներու ջերմ համակրանքին:

Նուագահանդէսին հովանաւորութիւնը ստանձնած էր Գահիրէի ռումանական դեսպանը, որ իր տիկնոջ հետ ներկայ գտնուած եւ շնորհաւորած է մեր հայրենակիցը:

Սինանեան խոստմնալից ջութակահար մըն է եւ արժանի ամէն քաջալերութեան:

ՄՈՒՐԱՏԻ ՄՏԵՐԻՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՋԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ձեռնարկուած ըլլալով պատրաստել Սեբաստացի Մուրատի կեանքն ու գործը պատկերացնող գիրք մը, կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ որ ծանօթ են հերոսի կեանքին եւ կռիւներուն նիւթեր եւ նկարներ հաղորդել ընկեր Մ. Վարանդեանի, Hôtel du Midi, Nîmes (Gard).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

«ԸՍ ՀԵՂՈՒՆ ՍՐԱՆ ՄԵՐՆ Է»

Զինահաւաքումէն վերջ, Թուրքերու բարբարոսութեան առպաւէզը եւս աւելի կը լայննար ու Եղօ Խըօ Պապօն իր երազներուն մէջ հայկական պատկերին ականատես եղած օճախին դուռը, սրտին անհանգստութիւնը կը պարպէր ցէտէին։

Ինքզինքին սրբազան քարերը արուէին Թուրք բանակայիններու կողմէ, քահանայ, վարժապետ եւ երէց դադրած էին։ Գիշեր գորեկ ոտնթօղ անմեղ ժողովուրդին մըրմունջները շլող սուրբերն ու սատանաներն ալ փախած էին։ Զօրութիւն չունէին ն'ւ եկեղեցին ն'ւ սրբերը, որ կարենային պատերը անդոր Թուրքերը սատկեցնել։

Սգաւորի պէս կծկուած էր գիւղը։ Շատ չանցած Հայերը ջարդելու հրամանը կը հանէր։ Գուժ լուրը իմացող Թուրքերը մեծ պատրաստութիւն կը տեսնէին բարբարոս հրահանգը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար։

Ցեղահանութիւն չէր ըլլար թէ Խըօ Պապօենց գիւղին եւ թէ այդ շրջակայ գիւղերու հայութեան։

Ցուներ կը պարպուէին, բազմապիսի գոյքեր Թուրքերու տուներուն մէջ կը լեցուէին։

Խըօ Պապօենց դրացի Թուրք կին մը՝ Էմօշ պաճի անունով, որ իրենց հացն ու ջուրը բազմաթիւ անգամներ կերած խմած էր, ներս կը մտնէ աւարառուի մը պէս, առանց երկարելու իրարու փոխանցուած խօսքերը, Էմօշը փափաք կը յայտնէ որ իրենց մալերը յանձնուին իրենց դառնալով օճախ դուռը գրկող Ցաշճի կարօին (ցէտէին), կ'ըսէ,— Վ.ալը ձեր ջարդուելու օրն է այս տան մէջ եղած չեղածը մերն է. թողէք որ զանոնք հաւաքենք...

Խըօ-Պապօ այս անմիջական անարգարութեան ձայնը լսելով ափիբերան կը մնայ. գիմագիծը կը թթուեցնէ եւ զայրագին Էմօշին նայելով կ'ըսէ

— Էմօ՛շ, Էմօ՛շ, արժանի չես աստիծ ձեռք զարնելու, տարիներով մեր հացն ու ջուրը կերար, խմեցիր եւ այժմ չարագործ ձեռքերդ քու փորդ կշտացնողներուն գոյքերը մէկ կողմ առնելու կ'ելլես, բայց չէ՛, անհանդուրժելի է ըրածդ. Էմօշ, դուրս ելիր դուրս, կորսուէ

Մինչ Էմօշը կը կորսուի անոր աչքէն, Խըօ-Պապօն կը դառնայ ցէտէին, կասկարմիր կտրած՝ բարկութենէն ու կը սկսի խօսիլ

— Ալ խօսելիք չունիմ, աչքովդ տեսար եղեռութիւնը պայթելիք բան մը կայ սա Թուրքերուն մէջ. երկար օրեր ու ամիսներ ըսինք եւ երազեցինք. սակայն ֆէլէկին չարիք շատ թերս գոր ձաւէ կը տեսնե՞ս, քանի օրէ ի վեր գիւղը սգաւորի պէս կծկուած իր պատեանին մէջ իր բախտին վրայ կուլայ մեր սա նողկալի հարուստնելը զաւթումէան, սուգի եւ շիւանի քօղն են հագած եւ սարկաւութեան պարագան վերենք կը ձնչէ, խամրեցնելով անոնց գեղեցկութիւնը։

Գիւղացի Թուրքեր Հայ ջարդելու համար իրենց սուրը սրած են, սակայն մենք որ դարերէ ի վեր սարկութեան լուծին դէմ կուրծք տուողներ եղած ենք, ահա այսօր գինաթափ կ'անհետանանք։

— Չէ՛ ցէտէ՛, չէ՛, ըս հեղուն սրան մերն է.. Հարամզա՛, օճաղ դառնէն քիչ մը ըոդին քաշուէ, գէթ շալփարիդ գասոբաակը չխարխլէ, ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ օրթալըխը

Երիտասարդները կապելով կալուան սա կարաւան գետափ կ'առաջնորդեն, հոն՝ չարչարանքներու սոսկալիները գործադրելէ յետոյ գնդակահար եւ կացինահար ընելով ջուրին կը յանձնեն։

Քանի մը օր վերջ, իրիկուան մօտերը, Թուրք գիւղացիներ եւ ոստիկանները ներս կը մտնեն, առանց բարեւելու կը հրամայեն որ Խըօ Պապօն եւ ցէտէն ոտքի կենան։

Ցէտէն նստած տեղէն,— Ի՞նչ կայ, էֆէնտիներ, հրամեցէք նըստեցէք, խահուէ մը խմեցէք, կ'ըսէ արդար զայրոյթով մը։

— Չէ՛, քիյա, ուշ է, ելէ՛ք որ երթանք։

— Բայց ո՞ւր, էֆէնտի..

Ինչո՞ւ կը հարցնես, քողաք պիտի երթանք։

Այս անգամ ցէտէն կը հասկնայ այս շարժումներու հոգին, եւ գողդոջ քայլերով ոտքի կ'ելլէ, իր մօտ կը կանչէ տան բոլոր անդամներն ու կ'ըսէ.— աղ ու հաց հէլալ ըրէք, ալ մենք չենք վերադառնար... կը ծռի դրան սեմին վրայ մատը քսելով՝ իբր սրբութիւն մատին վրայ գտնուած փոշին կը կլլէ եւ դուրս կ'ելլէ Խըօ-Պապօէն առաջ։

Խըօ-Պապօն ալ իր կարգին կը համբուրէ դրան սեմը, դուրս կ'ելլէ շրջապատուած Թուրքերէն. երկուքն ալ կը քալեն դողդղալով։

Ախոռին տանիքը չ'ասած՝ պահ մը կանգ կ'առնէ տունը բան մը մոռցողի պէս, կը սկսի վրան նայիլ, եւ խոր հառաչանքով կ'ըսէ.

— Հէ՜յ Ցաշճի. ըսի եւ շատ ըսի, մեր այս աննախանձելի վիճակը շատ երազեցի, ահա այժմ չարաշուք շղթաներու մէջ դէպի մահվայր կ'առաջնորդուինք, ոչ թէ քաղաք։ Այլեւս սրան մերն է եւ ահա կ'երթանք առանց վերադառնալու...

Ու մէկէն կրկին սթափելով կ'աղաղակէ

— Հէ՜յ փլելիք աշխարհ, ըս հեղուն սրան մերն է...

(7) Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՎԵՐՋ

ընկեր մը։ Անիկա վարպետ մըն էր պատերազմական գիտութեան, թէ՛ տեսական եւ թէ գործնական հողի վրայ։ Մեծ ֆրանսացի մըն է որ կ'անհետանայ»։

Զօր. Փէրշինկ եւ ուրիշ բազմաթիւ դաշնակից զինուորականներ համակրական արտայայտութիւններ ունեցան։ Անգլիոյ, Ամերիկայի, Պելճիքայի եւ Իտալիոյ մամուլը երկար սիւնակներ կը նուիրէ անոր յիշատակին։

Միայն գերմանական ազգայնական թերթերն են, որ կը ստորագնահատեն Ֆոշի կարողութիւնը։ Ն'ըսեն թէ կարելի չէ զայն համեմատել Նափոլէոնի, Մոլթքէի, Հինտէնպուրկի եւ Լիւտէնտորֆի հետ։

Ամէն կողմէ ցաւակցական հեռագիրներ կը տեղան ֆրանսական կառավարութեան եւ մարաջախտի ընտանիքին։

Հայ մը զէնք կը պարպէ Իտալացիի մը վրայ

Թուլոնէն կը գրեն մեզի մարտ 20 թուականով.— Տեղւոյս Լ'Ապաթուառ կաշիի գործարանին մէջ ցաւալի դէպք մը տեղի ունեցաւ։

Անդրանիկ Յակոբեան, բնիկ Պրուսացի, 4 տարիէ ի վեր կ'աշխատէր յիշեալ գործարանը եւ շնորհիւ իր աշխատասիրութեան՝ ժամանակ առաջ յաջողած էր համակրութիւնը շահիլ գործատիրոջ եւ պաշտօնի անցնիլ։ Այս պարագան նախանձը շարժած էր քանի մը իտալացի գործաւորներու։ Երկար չտեւեց մեր հայրենակիցին հանգստութիւնը, եւ այսօր խնդիրը ծեծի փոխուեցաւ։

Մեր հայրենակիցը ինքզինքը պաշտպանելու համար քաշեց վեցհարուածեանը եւ հինգ գնդակ պարպեց հակառակորդներէն մէկուն վրայ։

Անդրանիկ ձերբակալուելով բանտ առաջնորդուեցաւ։

Քաւրիէ հանքին խնդիրը նոր փուլի մէջ

Քաւրիէ հանքի խնդրին շուրջ նոր տեղեկութիւններ կուտան Թուրք թերթերը, որոնք մասնաւորապէս կապ կը տեսնեն Ռումանիա գացած Օսմանի եւ Ֆէրիտի ու Քաւրիէ հանքի նպատակներուն միջեւ։ Օսման եւ Ֆէրիտ Կոստանցա գացած են փետր. 8ին եւ յաջորդ օրը հոլանտ անցած։ Հոն Օսման եւ Ֆէրիտ Թրքական հիւպատոսին ներկայացած են իբր լրագրող եւ փոխ դրամ առած են անկէ։ Ռումէն ոստիկանութիւնը յիշեալ անձերը նոյն օրն իսկ պահականոց տարած է։ Օսման ու Ֆէրիտ հակասական յայտարարութիւններ ըրած եւ խնդրած են որ Թուրքիա չվերադարձուին. ըսած են նաեւ թէ Քաւրիէ հանքի խնդրին հետ կապ ունին իրենք։

Ուրիշ տեղեկութեան մը համաձայն, երկու անձերը ներկայացեր են Իզմիրցի վաճառական Գ. Աշնաւուրեանի, որուն ստամպօլցի Միքայէլ անուն մէկուն կողմէ յանձնարարեալ նամակ մը տուած են, բայց Գ. Աշնաւուրեան կասկածելով լուր տուած է ռումէն ոստիկանութեան որ քննութեան ձեռնարկած է։

Պոլսոյ մէջ այս առթիւ հարցաքննուած են ոստիկ. չորրորդ ճիւղի պաշտօնեաներէն Օսման էֆէնտին, Տոքթ. Լֆալֆաեանը, Մուրատն ու Միքայէլ Գուրապեանը։

Քաւրիէ հանքը ու ամուսինը սերտ յարաբերութեան մէջ կը գտնուէին օտար սպայի մը հետ, որ ծանօթ էր Զինադադարի ընթացքին, Թուրքերուն ըրած գէշութիւններով։ Այս սպան անգլիացի հարիւրապետ էր. Փօլքէրն է, որուն երեք ամիս առաջ Ֆայիզ պէյ հացկերոյթ մը տուած է Բերայի մեծ պանդոկներէն մէկուն մէջ։ Հասկցուած է թէ, այս միջոցին գաղտնի տեսակցութիւններ եղած են մահափորձի խնդրին շուրջ։ Ձեռք անցուեր են հարիւրապետ Փօլքէրի Ֆայիզ պէյի ուղղած նամակները, որոնք ուշագրաւ տեղեկութիւններ կը պարունակեն։

Անբեղի գաղտնի կայան մը Պոլսոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրուի թէ Թուրք ոստիկանութիւնը յաջողած է ձեռք անցընել անթել հեռագրի գաղտնի կայան մը, որ համայնավար կուսակցութեան կողմէ կ'օգտագործուէր Թուրքիոյ մէջ։ Ձերբակալուեցան 60 կասկածելի անձեր։ Կը հաւաստուի նաեւ թէ ձեռք ձգուած անթելի կայանը ինչպէս նաեւ վերոյիշեալ ձերբակալութիւնները կապ ունին Մուսթաֆա Քէմալի անձին դէմ մահափորձ սարքած ըլլալու ամբաստանութեան տակ գտնուող Քաւրիէ հանքի խնդրին հետ։

Ֆրանսերէնը ջնջուած

Պոլիս, 20 մարտ,— կառավարութիւնը որոշեց այսուհետեւ Թուրք Սինէմաներու մէջ ներկայացուած շարժանկարի ժապաւէններուն վրայ գրել միայն Թուրքերէն լեզուով եւ ո՛չ թէ ցարդ եղածին պէս ֆրանսերէն եւ Թուրքերէն։

Այս որոշումը մեծ յուզում առաջ բերաւ Պոլսոյ մէջ, ուր Սինէմա յաճախող 60,000 հոգի կայ, որ ֆրանսերէնէն զատ լեզու չի գիտեր։ Միւս կողմէ Սինէմայի տնօրէնները ուժգնօրէն բողոքեցին այս որոշման դէմ, որ մեծ վնաս կը պատճառէ իրենց։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Ամանուլլահ կը շարունակէ իր պատրաստութիւնները՝ մէկ ամիսէն ձեռնարկելու համար իր մեծ յարձակողականին, որուն պիտի մասնակցին հաւատարիմ մնացած բոլոր ցեղախումբերը։

Էնկիւրիի, Մոսկուայի եւ Լոնտոնի աֆղանական դեսպանները Քանտահար կանչուեցան։ Լոնտոնի դեսպանը Հէրաթի շրջանի զինուորներուն հրամանատարութիւնը պիտի ստանձնէ։ Նոյնպէս Աֆղանիստան կանչուեցան բոլոր այն սպաները, որոնք Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ կը մարզուէին։

Ամանուլլահի նախկին արտաքին նախարար Ղուլամ Սատրք խան եւ Քապուլի նախկին կառավարիչ Սամի խան օգտուելով Քանտահարէն հիւսուս փոխադրուեցան։ Նախկին պատերազմական նախարար Նատիր խան Պէչէի Սաքայի նամակ մը գրկելով յայտնեց թէ սխալ ըրած է ինքզինքը թագաւոր հռչակելով, մինչ տակաւ հանգամանք չունէր։ Ու ժողովի կը հրաւիրէ զայն՝ թագաւոր մը նշանակելու համար։ Մերժումի պարագային, Նատիր խան կը սպառնայ Սաքայի դէմ հանել ցեղախումբերը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները՝ այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Ամերիկայի մէջ»։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Անդրէասի (Շապին Գարահիսար) եւ շրջանի Հայր. Միութեան կողմէ։ Այս Կիրակի ժամը 2ին 40 Rue Belleville.

Կը նախագահէ Գեր. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊ. ՔԻՊԱՐԵԱՆ

Կը հրաւիրուին հայրենակիցներ եւ համակիրներ

Մուտքը ազատ է

ԳՐԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Ջաւարեան խումբին կողմէ ի նպաստ Հ. Յ. Դ. Ժողովրդական Գրադարանին

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Զ. Թաղապետարանի սրահը

կը ներկայացուի՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

«ՈՒԽՏԱՒՈՐԸ» եւ «ԱՇՈՒՂԸ»

դինխը սովորական

Հ. Յ. Դ.

Անիէռ-Պուա Քոլոմպի «Շուագոյն» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ծանօթ հաւաքատեղին ժամը 8.30ին։ Դասախօս ընկ. Կ. Թանտրճեան։

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Կուկունեան, Քեռի եւ Կայծակ խումբերու ընկերները, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Պարտաւորիչ է ներկայանալ հին անդամատոմսով։

Իսկ վաղը կէսօրէ վերջ ժամը 4ին նոյն տեղը Վ.րէժ, Գժոխք, Ջաւարեան եւ Արամ խումբերը։ Պարտաւորիչ է ներկայանալ հին անդամատոմսով։

Փոն տ'Օպնայի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերներն եւ ընկերուհիները վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին իր Գրադարանի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Եոզկատի եւ իր շրջանի Հայ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս Կիրակի ժամը 2ին Ռոստոմ Գրադարանի սրահը 131 Fbg. de Temple, Belleville.

ՓԱՐԻԶԻ Ձ. Ե. Ռ. Մ. մասնաճիւղը կը խնդրէ բոլոր ազգային կազմակերպութիւններէն դրկել իրենց ներկայացուցիչը խորհրդակցական ժողովի մը Ապրիլ 11/24ի համազգային Սգատօնի կազմակերպման համար, այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Floria, 61 Rue Monsieur le Prince.

Թղթակցութիւնները դրկել՝ J. Anassian, 40 Rue Descartes, Paris (5e).

Լիոնի մանկապարտէզին ի նպաստ Պորտոյի ճանգանակութեան մասնակցողներու ցանկը.—

Զոլաքեան 10 ֆր., Ա. Քէնտիրեան 15, Ս. Քէօսէեան 10, Վ. Գույտուզեան 10, Կ. Հալաճեան 20, Գ. Հալաճեան 10, Գազտրկեան 10, Վանլեան 10, Ա. Նարոյեան 10, Մ. Ռստրկեան 3 ֆրանք. Տօնէրեան, Ճերմակեան, Գաքաեան, Տապագեան, Ձօզիկեան, Ե. Զէյպէկեան, Ճարապեան, Գրիգոր, Յ. Աղլաքեան 10ական ֆր., զանազաններ՝ 18.50։ Գումար 216 ֆրանք 50 սանթիմ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեմ բոլոր հայրենակիցներու, ընկերներու եւ Վալանսի հայ հասարակութեան, որոնք անձամբ կամ նամակով իրենց խնդակցութիւնն ու շնորհաւորութիւնները յայտնեցին քահանայ ձեռնադրուելուս առթիւ

Հոգեւոր Հովիւ Վալանսի եւ շրջակայից

Գասկ քհնյ. Սարգիսեան

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սուր Աճրաս, Ա. Խ.— 140 ֆր.

Սէն Շամօն, Էնտ.— 157,

Մարսէյլ, Մ. Յ.— 35,

Խարպին, Ռոստ.— 5 տոլար։

Սէն Տրնի, Գ. Յ.— 100 ֆր.։

Վիէն, Յ. Տ.— 105,

Լիոն, Գործ.— 1017.20,

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Բարձր Հայքի Երիտ. Միութեան կողմէ, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, Պոն Թէաթրի մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ռոտոսթոցի Սրապ Մէհտէրեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Srab Postadjian*ի*, Fabrique Kartell, Cartounage, Philippople, Bulgarie.

— Կը փնտռուի Ուրֆացի Գրիգոր Արսլանեան, հօր անուն՝ Յովհաննէս, մօր անուն՝ Ովսաննա։ Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Հալէպ։ Իմացնել իր քրոջ՝ M. Arslanian*ի*, 29 Rue de Choisy. Alfortville, Seine.

— Կը փնտռուի Ռուբէն Գրիգորեան 29 տարեկան որ կը գտնուէր Սան Ֆրանչիսքօ (Ամերիկա)։ 1927ին եկած է Խարբով (Ռուսաստան), ուսկից մեկնած է Եւրոպա։ Այժմ իրմէ տեղեկութիւն չկայ։ Իմացնել իր եղբօր՝ Yervand Krikorian*ի*, Hôtel Orient, Tauris, Perse, (Via U. R. S. S.)։

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէ արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: F. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20	[illegible]	21
ԵԳԻՊՏՈՍ			
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

[illegible] Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 23 ՄԱՐՏ 1929

23 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 913 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԻՇ ԾԱՂՔԵՐ

Երէկ, արտատպելով Դամասկոսի «Էլ Շաապ» թերթին մէջ հրատարակուած գրութեան մը կարգ մը մասերը, ուզեցինք անգամ մը եւս ապացուցանել թէ՝ մութին մէջ խաղեր կը կատարուին մանաւանդ Թուրքերու կողմէ։ Գաղրուակ՝ Պէյրութի սպանութիւնը։

Եւ այս՝ ի վնաս բուն իսկ Սուրիոյ և Լիբանանի շահերուն։ Որովհետեւ, երկու երկիրներն ալ ոչինչ կը շահին, եթէ անոնց մամուլի վարիչները գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար գործիք դառնան Թրքական խաղերու, իրենց երկրին Սահմանադրութիւնն անգամ խախտելով։ Վերջապէս, ի՞նչ կը նշանակէ լման երկու ամիս բանտարկուած պահել երեք տասնեակ ծանօթ մարդիկ, պարզ սպանութեան մը առթիւ, որ առաջինը չէ Պէյրութի մէջ։

Ո՞վ էր որ մասնաւոր գոյն տուաւ այս տխուր գործին, եւ պղտորեց Լիբանանի եւ Սուրիոյ հանրային կարծիքը, ինչպէս եւ կարգ մը խմբագիրներու եւ պաշտօնեաներու միտքը։

Բացատրութիւնը կը գտնենք, նորէն, «Էլ Շաապ»ի յօդուածին մէջ։

Շարունակելով իր խորհրդածութիւնները «Դաշնակ»ի մասին, արաբական թերթը կը փափայ.

— «Այս կուսակցութեան գործունէութեան հանգամանօրէն տեղեկանալու եւ Պէյրութի ոճիրին կծիկը քակելու համար, պէտք է իջնել Հալէպի շրջանը, ձէպէլը Մուսա, ուր կը գտնուի կուսակցութեան կեդրոնը եւ գաղտնիքի բանալին։ Հոն է որ կուսակցութիւնը կ'որոշէ առանց խղճի եւ արդարութեան»։ (9 մարտ 1929)։

Ցայտարարենք, առանց վերապահութեան, որ երբեք իրականութեան չի համապատասխաներ այս նշանաւոր գիւտը։ Ճէպէլը-Մուսայի մէջ ալ, ինչպէս ամէն տեղ, կը գտնուին Դաշնակցականներ։ Թերեւս այնտեղ աւելի բազմաթիւ են եւ զօրաւոր՝ քան Սուրիոյ ուրիշ մասերուն մէջ։ Բայց այս իրողութենէն հետեւցնել թէ այնտեղ է «կուսակցութեան կեդրոնը», և «այնտեղ է որ կուսակցութիւնը կ'որոշէ առանց խղճի եւ արդարութեան», կը նշանակէ զոհ դառնալ անճարակ մատնութեան մը, կամ գիտակցաբար բանսարկութիւն կատարել, եւ տեղեկանութեան ուշադրութեանը յանձնել խաղաղ շրջան մը։

Արդարեւ, դէպի այս ճամբան կ'առաջնորդեն արաբական թերթերու— կամ անոր հայ տեղեկատուներուն— յաջորդ պատմութիւնները.

— «... Այս շրջանին մէջ հայ ընտանիքներ կային, որոնք չուզեցին, 1923ին, հանդուրժել «Դաշնակ»ի տիրապետութեան։ Արիւնալի կռիւ մը տեղի ունեցաւ, որու ընթացքին 32 հոգի սպաննուեցան, ինչ որս այդ գիւղերուն պետը, Իսքէնտէրեան, եւ այսպէս ալ «Դաշնակ»ի ազդեցութիւնը ամէն կողմ տարածուեցաւ։ Կուսակցութիւն մը իր հետապնդած նպատակով կը դատուի։ Այս կուսակցութիւնը ոճիրէն եւ աւազակութենէն ուրիշ նպատակ չունի։ Համոզուելու համար պէտք է ձէպէլը Մուսա երթալ։»

Այս տողերն ալ կը հաստատեն թէ կա՛մ յօդուածագիրը անտեղեակ է իր երկրին պայմաններուն եւ բարքերուն, կա՛մ կը կեղծէ, եւ կամ թուլամտաբար խաբուած ըլլալ է հայ տեղեկատուներու խարդախ յերիւրանքներու։ Մեզի համար աւելի հաւանական կը թուի այս վերջինը։

Արդ. Սուրիոյ փողոցներուն մէջ կօշիկ ներկող տղան անգամ գիտէ որ, շատ հին ժամանակներէ ի վեր «վանտէթթա»ն (արաբերէն՝ «թէէթ») բոյն դրած է այդ շրջաններուն մէջ, նման՝ ալպանական «պէսա»ին, եւ կը շարունակուի սերունդէ սերունդ։ Աւելորդ է յիշել մանրամասնութիւնները, բայց «Էլ Շաապ»ի յիշած պարագան (1923), ճիշդ այդպիսի դէպք մըն է, անշուշտ բարբարոսական եւ դատապարտելի։ Մեզի անծանօթ է զոհերուն թիւը, բայց գիտենք որ այնտեղ դէմ դիմաց էին և, Դաշնակցականներ, և՛ Հնչակեաններ եւ բոլորովին անկուսակցական մարդիկ։ Դէպքը ինքնին ոչինչ ունէր կուսակցական։ Պարզապէս «Թայֆա»ներու կռիւ, գաղանային «վանտէթթա»՝ որ, ինչպէս բսինք, տեղական ախտ է, ոչ թէ այս կամ այն կուսակցութեան քարոզած վարդապետութիւնը։

Թէ՝ ո՛ր եւ է հնչակեան իր արեան ծարաւը յագեցուցած ըլլալով, այսպէս վերիվայր շրջեր է դէպքերը, կը նշանակէ թէ Հմայեակ Արամեանցներու եւ Արշաւիր Եսաեաններու ճամբան է որ կը շարունակէ։ Եւ տրամաբանօրէն, այս պատմութիւնը ուրիշ մարդ պատմած չի կրնար ըլլալ, եթէ ոչ շահագրգռուած, ժամանակից կամ ցածոգի հայ մը։ Թերեւս մէկէ աւելի այեր։

Եւ տառը ապացոյցը նոր չէ որ կը տեսնենք։ Տակաւին անցեալ օր, բանտարկեալներու կիները կը հաղորդէին թէ ի՛նչպէս կարգ մը սէնէքօրներ առտու-իրիկուն կը ալքտան իրենց տուներուն եւ պատուհաններուն առջեւ, խօսակցութիւններ եւ գաղտնիքներ իմանալու համար։ Իսկ երէկ, Պէյրութէն Թղթակից մը կրկին եւ կրկին կը պատմէր թէ ի՛նչպէս «հայութեան պարծանքներ», կարգ մը հնչակեաններ եւ համայնավարներ, յարատեւօրէն եւ յամառօրէն դաւեր կը լարեն, եւ կը ճգնին, թէ բանտական եւ թէ արաբական թերթերու մէջ, Դաշնակցութիւնը ներկայացնել իբրեւ խռովարարներու կազմակերպութիւն, իբրեւ հակառակորդ երկրի շահերուն...։ Ու ինչո՞ւ զարմանալ որ արաբական թերթը կը գրէ.

- «Այս կուսակցութիւնը ոճիրէն եւ աւազակութենէն ուրիշ նպատակ չունի»։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԴԱՒ ՄԸ

Աթէնքի Նոր Օրը կը մերկացնէ հնչակ-համայնավար նոր դաւ մը, որուն նպատակն էր Դաշնակցութիւնը վարկաբեկել Յունաստանի մէջ (13 մարտ).

— «Նախկին դաշնակցականի մը (Արտաշէս Յակոբեան) մտային եւ հոգեկան խանգարուած վիճակէն օգտուելով, հայ համայնավարները, «Արծագանգ»ի խմբագրատան մէջ հաւաքուելով, սպանութեան մը ծրագիրը կը պատրաստեն։ Զոհը պիտի ըլլար Յակոբեանը։ Ոճիրը պիտի գործէին հայ համայնավարները, իսկ հրապարակաւ՝ իբրեւ ոճրագործ պիտի ամբաստանուէր դաշնակցութիւնը։

Այս ծրագրին զուգընթաց, կ'ողողուէր հանրային կարծիք պատրաստել կեղծ սպառնագիրներով, յետագային արդարութիւնը մոլորեցնելու նպատակով։

Առաջին կեղծ սպառնագիրը, պատրաստուած համայնավարներու կողմէ, կը ղրկուի Յակոբեանին, որ սարսափահար եղած կը փութայ մեղքը փաթթել դաշնակցութեան վզին՝ անշուշտ անգիտակցաբար։

Ասոր կը յաջորդեն ուրիշ երկու կեղծ սպառնագիրներ եւս, ուրիշներու հասցէին ուղղուած, նոյն բովանդակութեամբ։ Այս ժամանակամիջոցին, մեզի հասած մասնաւոր տեղեկութեանց վրայ հիմնուելով, քննութիւն կը բանանք, եղծմարտութիւնը երեւան հանելու համար։

Քննութեան կը զուգադիպի քօքինիաբնակ ուսուցիչ Գազանճեանի մեր ընկերներէն մէկուն ըրած զգայացունց յայտնութիւնը որուն համաձայն՝ հայ համայնավարները ծրագրած են սպաննել Յակոբեանը եւ ոճիրը վերագրել Դաշնակցութեան։ Ճիշդ այդ օրերուն՝ ծանօթ համայնավար Ռնեեան՝ որ սովիէթ առեւտրական պատուիրակութեան մէջ կը պաշտօնավարէր, կը ներկայանայ մեր ընկերներէն Մ. Ն.ի եւ կը յայտնէ թէ ինք դժգոհ է համայնավարներէն եւ մտադիր է հեռանալ։ Ռնեեան, ի միջի այլոց, քանի մը տեղեկութիւններ ալ կ'ուզէ Մ. Ն.էն։

Դաւը մերկացնելու վրայ էինք, երբ Ֆիքսէն «Նոր Օր»ի ընթերցող մը, մեզ ղրկեց խիստ կարեւոր երկտող մը։ Քննութեան կապոտ եւ գաղտնի խնդիր մնացած չէ այլեւս։

Մենք պարտականութիւն համարեցինք անմիջապէս եղելութիւնը ներկայացնել Ազգ. կեդր. վարչութեան ատենապետ ցօթ. Ա. Գրքեաշարեանի, իբրեւ այս շրջանի պատասխանատու ազգային իշխանութեան։ Խնդիրը պաշտօնապէս տեղեկացուցած ենք նաեւ առ որ անկ է։ Հաւանաբար՝ շուտով գործը ձեռք առնուի եւ դաւադրութիւնը իր բոլոր մանրամասնութիւններով երեւան հանուի։

Ցանցաւորին օձիքը ձեռք անցուցած ենք եւ դժուար թէ ազատուի այս անգամ։ Կ'աւելցընենք նաեւ որ Մազլըմեանի պատասխանատուութիւնը կարծուածէն աւելի մ.ծ է, որովհետեւ բարոյական ներշնչողը այս գարշելի խաղին ինք կը հանդիսանայ։

Հայ համայնավարները չափը անցուցին այլեւս։ Մեր մեղապարտ լռութիւնը, փոխանակ զիրենք զգաստացնելու, աւելի անսանձ դարձուցած եւ մղած է զիրենք նման անբարոյական արարքներու։

Ցխրունիի օրինակը կ'երեւայ թէ բաւական խմնդավառած է այդ միամիտները, որոնք կը մոռնան թէ քաղաքական բնականոն պայմաններու մէջ գտնուող երկրի մը մէջ կ'ապրին.»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիոյ մէջ ապստամբութիւն չկայ

Պէյրութէն հեռագիր մը կը հերքէ Էնկիւրիի պաշտօնաթերթ «Հաքիմիյէթը Միլլիէ»ի այն լուրը թէ նոր ապստամբութիւն ծագած է Սուրիոյ մէջ եւ թէ ապստամբները գրաւած են Հալէպը։

Հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ Սուրիոյ մէջ։

Ֆրանս-Լիբանան-Սուրիական ընկերակցութիւնը

«Ֆրանսա-Լիբանան-Սուրիա-Կոմիտէ»ն իր հիմնարկութեան առաջին տարեդարձին առթիւ առջի օր սարքած էր մեծ հացկերոյթ մը, նախագահութեամբ նախկին մարզպան Հանրի տը Ժուվնէլի։ Ներկայ էին մօտ50հրաւիրեալներ։ Ճաշէն յետոյ ճառ մը խօսեցաւ տը Ժուվնէլ, որ ակնարկելով Դամասկոսի մէջ վերջերս ծագած դժուարութեանց, ըսաւ.

— Կացութիւնը պէտք է ճշդուի։ Սահմանադիր Ժողով գումարուեցաւ, յետոյ յետաձգուեցաւ։ Ասիկա չի լուծեր խնդիրը։ Այսօր կացութիւնը աւելի հանդարտ է՝ քան 2—3 տարի առաջ՝ դաշնագիր մը կնքելու համար։ Անելէն դուրս գալու ուրիշ միջոց չեմ տեսներ։ Սահմանադիր Ժողովը դիւան մը ունի։ Կը կարծեմ թէ առանց նախապէս այդ դիւանին հետ համաձայնութեան գալու, մարզպանութիւնը պիտի չկրնայ կրկին ժողովի հրաւիրել Սահմանադիրը։ Տրամաբանութիւնը կը պահանջէ մշակել ծրագիր մը, որ պատրաստելով մէկտեղ դաշնագրի մը հիմերը, Ֆրանսայի պիտի ապահովէ այն դիրքը՝ զոր պարտի առնել Սուրիոյ մէջ,— այսինքն մասնագէտ-խորհրդականի եւ զանազան ցեղերու եւ կրօնքներու միջեւ իրաւարարի մը դիրքը։

Մարաջախտ Ֆոշի մահէն վերջ

Տեղական թերթերը երկու օրէ ի վեր ամբողջ էջեր կը նուիրեն — սմանք սեւ շրջագծի մէջ — հանգուցեալ մարաջախտ Ֆոշի։

Գեներքայի Ալպէր Թագաւորը հինգշաբթի օր Պրիւսէլէն յատկապէս Փարիզ եկաւ եւ ուղղակի մարաջախտ Ֆոշի բնակարանը գնաց՝ իր յարգանքը մատուցանելու։ Հանրապետութեան Նախագահ Տումէրկ, Փուանքարէ, Քլէմանսօ, բոլոր նախարարները, մարաջախտները, զօրավարները, դեսպանները եւ այլ ծանօթ դէմքեր նոյնպէս հրընէլ փողոցի ապարանքը այցելեցին։ Հինգշաբթի ժամը 4էն յետոյ հազարաւոր ժողովուրդ այցելեց նաեւ մահասենեակը, որ զարդարուած է սեւ թաւիշներով եւ դաշնակից դրօշակներով։

Մարաջախտին մարմինը կիրակի առաւօտ թնդանօթակիր կառքով մը պիտի տարուի Յաղթական կամարին տակ.Անծանօթ Զինուորի դամբարանին մօտ եւ հոն պիտի մնայ մինչեւ երեքշաբթի։ Զինուորական պահակախումբ մը պիտի հսկէ դագաղին շուրջ, գիշեր-ցորեկ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի երեքշաբթի առաւօտ Նոթր Տամի մայր եկեղեցիին մէջ, ուր դամբանական պիտի խօսի վարչապետ Փուանքարէ։ Զինուորական թափօր մը պիտի ընկերանայ դագաղին՝ Էթուալէն մինչեւ Նոթր Տամ, անցնելով Շան'զ Էլիզէի պողոտայէն եւ Րիվոլի փողոցէն։

Եկեղեցական արարողութենէն վերջ, թափօրը պիտի ուղղուի Սէն ժէրմէնի ծառուղիէն դէպի Էնվալիտ՝ անցնելով Երեսփ. ժողովին եւ արտաքին նախարարութեան առջեւէն։ Ինչպէս գրեցինք, մարմինը պիտի թաղուի Էնվալիտի մէջ, Նափոլէոնի կողքին։

Կտակը բացուեցաւ առջի օր։ Ո՛չ մէկ յիշատակութիւն կար յուղարկաւորութեան մասին, միայն գրած էր. «Ո՛չ ծաղիկ, ո՛չ պսակ»։ Տիկին Ֆոշ վարչապետ Փուանքարէի թողուց յուղարկաւորութիւնը կատարել կառավարութեան ուզած ձեւով։

Երեսփոխանի մը դիմումին վրայ, վարչապետը երէկ տեսակցեցաւ տիկին Ֆոշի հետ, հարցնելու համար թէ կը փափաքի՞ որ ամուսինին մարմինը թաղուի Յաղթական կամարին տակ, Անծանօթ Զինուորին քով։ Եթէ տիկինը հաւանութիւն յայտնէ, այն ատեն փոխանակ Էնվալիտի, Ֆոշի մարմինը պիտի թաղուի Էթուալ։ Մարաջախտին զինուորական ընկերները սակայն հակառակ են այս մտքին եւ կ'ուզեն որ Էնվալիտի մէջ թաղուի։

Յունաստանի նիւթական վիճակը

Վարչապետ Վէնիզէլոս պաշտօնական յայտարարութիւնով մը կը պարզէ Յունաստանի նիւթական վիճակը։

Յունաստանի Դրամատան ոսկիի եւ օտար դրամի պահեստը կը հասնի 10.700.000 անգլիական ոսկիի։ Այս պահեստը 150.000 ոսկի աւելի է քան Դրամատան հիմնուած օրը եւ կը կազմէ 100ին 52.70ը ամբողջական յանձնառութեանց եւ 100ին 72.50ը շրջաբերութեան հանուած դրամին, որուն գումարն է 5.549,853.000 տրախմի։ Այսպէս ուրեմն Դրամատունը իր ոսկիի եւ օտար դրամի պահեստներով 2,600,000 անգլիական ոսկի աւելի ունի քան ինչ որ պէտք է համաձայն իր ծրագրին։ Դրամատունը ի հարկին կրնայ 2.400.000 տրախմի նոր թղթադրամ հրապարակ հանել՝ առանց ծրագրով եւ Ժընեւի Պրոտոկոլներով որոշուած սահմանը անցնելու։ Սակայն ատոր պէտք չկայ հիմա։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ԱՆՋՐՊԵՏԻ ՄԸ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄԸ»

Անցեալները՝ աշխատակից մը Թերթիս մէջ կը փորձէր բացատրել հայ հանճարին մէկ նորագոյն արտադրութիւնը՝ *«Անջրպետի մը ռմբակոծումը»։*

Այդ տողերուն մէջ յօդուածագիրը ի վեր կը հանէր կարգ մը լեզուական «գեղեցկութիւններ», որոնք իր ճաշակին համար հրապոյր մը չէին կազմեր։

Ռմբակոծման արդիւնքներն են այդ «գեղեցկութիւններ»ը։ Ամէն ինչ ջարդ ու փշուր կ'ընէ ան։ Մինչ՝ ռումբին հանած ծայնը կարգ մը նորընծաներու համար՝... կարապին երգէն գեղադաս է։

Երբ մէկը յաջողի անըմբռնելիութեան հասնիլ, իր վրայ չհիացողները կը նկատէ ծանծաղամիտ մահկանացուներ։ Իսկ եթէ փորձէք ապացուցանել որ այդ մէկը ոչինչ ունի կծկուած իր շպարին տակ, այն ատեն յանդգնութիւնը իր վերջին աստիճանին տարած կ'ըլլաք։

***

Ցօդուածագիրը նոյնպէս կը հետաքրքրուէր անջրպետով։ Իր իրաւունքին մէջն է։ Ծանուցուած նիւթը պէտք է ներկայ ըլլայ պահարանին մէջ։ Մինչ հետքը չկար անջրպետին, կորսուած էր։

Միայն կարծեմ դիւրին է աւտոր բացատրութիւն մը գտնել։ Անջրպետը՝ երբ ռմբակոծուի կամ գրաուի՝ կը շարունակէ մնալ անտեսանելի։

Անջրպետին կապուած տաղանդն ալ ինչո՞ւ կ'ուզէք որ անտեսանելի չմնայ։

ԵԴ. ԲԵՌՎՏԱՑԻ

ՏՐՈՑԿԻԻ ԿԱՐԾԻՔԸ ՔԵԼԼՈԳԻ ԴԱՇԻՆՔԻՆ ՄԱՍԻՆ

Տրոցկի հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է Պոլսոյ Միլլիէթ թերթին.

— Քելլոկի դաշինքը, որով ազգերը կ'աշխատին անկարելի դարձնել պատերազմը, յառաջիկայ տասը տարիներու ընթացքին դէմ դէմի պիտի հանէ Անգլիան ու Միացեալ Նահանգները։ Անգլիա կը խորհրդածէ անցեալը, իսկ Ամերիկա՝ ապագան։ Ամերիկա չի կրնար զարգանալ՝ առանց հարուածելու Անգլիան։ Հիմա արդէն կը ձգտի ծովերու տիրապետութեան, Անգլիոյ ձեռքէն խլելու համար ծովերու տիրապետութիւնը։

Քելլոկի դաշինքը կ'արգիլէ յարձակողական պատերազմները, սակայն ուժն է որ կ'որոշէ թէ ո՛ր պատերազմն է յարձակողական, որը պաշտպանողական։

Ամէն պարագայի մէջ, որպէսզի ուժ ունենայ, Ամերիկա մեծ թիւով յածանաւեր կը շինէ։

Խօսելով Ռուսիոյ ներկայ գործերուն վրայ, Տրոցկի յայտարարեց թէ ինք հակառակ չէ ներկայ խորհրդային կառավարութեան, սակայն անիկա պէտք է փոխէ իր արտաքին եւ ներքին քաղաքականութիւնը՝ օրինական միջոցներով եւ ոչ թէ բռնութեամբ եւ ուժով։ Համայնավար կուսակցութեան մէջ պառակտումը ծնած առաւ Լէնինի մահէն անմիջապէս յետոյ։ Վէճը անձնական մրցակցութեան մասին չէ, այլ գաղափարներու եւ կարծիքներու։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Քրէտի Ֆոնսիէի մարտ 15ի վիճակահանութեան մէջ 50.000ականոց. շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 1886ի պարտաթուղթերէն թիւ 395,471ը, 1903իններէն՝ թիւ 543,484ը եւ 1911իններէն՝ թիւ 70,152։

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

(ՉԸՐՉԻԼԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ)

ԻԶՄԻՐԻ ԳՐԱՒՈՒՄԷՆ ՅԵՏՈՅ

Այդ պահուն ամէն կորգի ուրիշ բաներ, օրինակ Իրլանտան, եւ անգլիական կուսակցական վէճերը կը խանգարէին կացութիւնը։ Այդքան շատ բաներ տեղի կ՚ունենային աշխարհի մէջ, դժուարութիւնները ա՛յնքան կը շատնային, որ կարելի չէր հետաքրքրուիլ վիճակովը փոքրիկ երկրի մը, որուն մասին ա՛յնքան տարակարծութիւններ կը տիրէին։ Ո՛չ մէկ յստակ որոշում կը տրուէր Վերջապէս կոստանդին եւ իր կառավարութիւնը իրենց պատասխանատուութեան տակ գործած էին։ Անոնք պէտք է հաշուի առած ըլլային մեծ պետութիւններէն մէկուն հաւանական դիրքը հանդէպ իրենց ձեռնարկին։ Բայց իրենց բախտը իրենք պէտք է վճռէին, եւ ամէնէն առաջ իրենց մորթն է որ վտանգի մէջ էր։ Երեւելի մարդու մը զգացական աջակցութիւնը կրնայ զօրաւոր քաջալերական մը ըլլալ, սակայն չի կրնար դաշնագիրներ ու համաձայնագիրներու կամ դիւանագիտական բազարձակ հաղորդագրութիւններու տեղը բռնել։

Յունիս 11ին կոստանդին թագաւոր անձամբ ստանձնեց հրամանատարութիւնը Իզմիրի մէջ եւ յուլիսին սկսաւ Հելլէններու չորրորդ յարձակումը փոքր Ասիոյ Թուրքերուն վրայ։

* *

Հելլէնները չէին յաջողած Էնկիւրի հասնիլ կամ ջախջախել քէմալական Թուրքիան։ 1921 սեպտեմբերին Սաքարիա գետին վրայ ձախողութեան ենթարկուած իրենց բանակները նահանջեցին դէպի Իզմիր-Այտըն նահանգի միջանկեալ ամրացած դիրքերը։ Անոնք հոս մնացին ամիսներով՝ անմխիթար, բայց անյաղթ։ Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել թէ հելլէն զինուորը մեծ քաջութիւն ցոյց տուաւ։ Երեւակայեցէք պզտիկ պետութեան մը մէջէն առնուած 200.000 հոգինոց բանակ մը, որ ամբողջ տասը տարի զօրաշարժի ենթարկուած կամ պատերազմի մէջ գտնուած է, այժմ քշուած Անատօլուի կեդրոնը, եռեւն ունենալով երկու քի բաժնուած ազգ մը, բոլոր շարքերու մէջ կուսակցական վէճերով. մայր երկրէն հեռու, զուրկ քաղաքական իրական առաջնորդէ, գիտնալով որ Եւրոպայի մեծ պետութիւններն ու Ամերիկա լքած են զիրենք. նեղուելով ուտելիքէ եւ խեղճ ու կրակ հագուստով՝ առանց թէյի, առանց շաքարի, առանց ծխախոտի եւ առանց օ եւ է յոյսի։ Մինչդեռ իրենց առջեւ եւ իրենց շուրջ եւ իրենց ետեւ կը կազմակերպուէր յանդուգն, անողոք եւ հետզհետէ ինքնավստահ թշնամի մը։

Իրապէս ողբերգական էր հելլէն բանակին վիճակը Անատօլուի մէջ՝ կղզիացած, հաղորդակցութեան գիծերը վտանգուած, զինուորական խարիսխը քայքայուած, մայր հայրենիքը բաժնուած եւ անտարբեր աշխարհ մը իրեն շուրջ։ Սակայն եւ այնպէս մարտական դիրքի մէջ մնաց ամբողջ ինը ամիս։

Մուսթաֆա Քէմալի զինուորական յատկանիշներէն մէկն այն է, որ անիկա եւս կարող էր սպասել եւ գոհ՝ որ կը սորվէ ուրիշներն ալ սպասել իրեն հետ։ Ցեղաւ որ ժամանակն ու մանրուկ հարուածները պիտի հասունցնեն այն պտուղները, զորս քաղելու վստահութիւնն ունէր այժմ։ Ինը ամիս խիստ երկար միջոց է այդ արագընթաց շրջանին մէջ. սակայն Թուրքերը ամբողջ ինը ամիս սպասեցին եւ Յոյները դիմացան։

Այդ ժամանակամիջոցին անգլ. կառավարութիւնը շատ ջանքեր ըրած էր Թուրքերուն հետ կարգադրութեան մը գալու եւ հելլէն բանակը ետ քաշելու համար։ Սակայն այդ բոլորը եղած էին կէս սրտով, առանց հաւաքական ուժի եւ հաւաքումի, ինչ որ վայել չէր կառավարութեան մը, որուն վարիչները թրծուած էին մեծագոյն պատերազմներու մէջ։ Այս տկարութիւնը կարելի է վերագրել պատերազմէն պարտասած նախարարներու մտային յոգնութեան, զգացումներու հակամարտութեան եւ տեղական մտահոգութեանց շատնալուն։

Ասիկա այն պահուն էր, երբ Արեւելքը յաղթանակութեանց մէջ կը թուէր։ Այնպէս կը կարծուէր թէ բան չէր պատահեր այնտեղ, ու մինչ Անգլիոյ մէջ քաղաքական քամին հետզհետէ կը սաստկանար, մխիթարական էր տեսնել թէ վեր, ապէս կայ կէտ մը, ուր կացութիւնը գոնէ կայուն է։

Բայց այդ ամբողջ ժամանակամիջոցին անանկացած Յունաստանը շաբաթական քառորդ միլիոն անգլ. ոսկի կը ծախսէր միայն Անատօլուի մէջ եւ Վենիզէլոսի ու Յունաստանի արքայականները մահացու մրցակցութեան մէջ էին. իսկ անդին կը հիւծէր ու կը սպառէր բանակ մը, որ աւելի մեծ էր քան Հարաւային Ափրիկէի պատերազմին առեն Անգլիոյ ղրկածը։

Պարագաներ կան, երբ խոհեմութեան ու կարեկցութեան միակ ճամբան զօրաւոր միջոցներն են։ Անգլիոյ ուժը գործածել ազդու կերպով. ստիպել Յունաստանը որ գիջի եւ Թուրքիան որ համբերէ. գլուխները իրարու զարնել՝ մինչեւ որ կարգադրութեան մը յանգին։ Այսպէս էր իմ խորհուրդս։ «Սակայն, ըսին անոնք, ո՞վ պիտի ստանձնէ այդ բանը։ Տրամադրելի զինուոր չունինք։ Չենք կրնար օտար պատերազմներու միջամտել։» Կասկած չկայ որ այս բանը նախապէս կրնային մտածել։ Եւ ամիսները անցան այսպէս ի զուր եւ անիմաստ։

Այդ պահուն կուսակցական կռիւները վերսկսան բորբոքիլ։ Ազատականները կ՚ըսէին «Շուտով մեր կարգը պիտի գայ»։ Աշխատաւորականները կ՚ըսէին. «Ինչ պիտի ըլլան անգործները»։ Պահպանողականները կ՚ըսէին. «Դեռ չէ՞ հասած ժամանակը որ մեր սեփական կառավարութիւնն ունենանք։ Ու ամէն մարդ կ՚ըսէր, «Կ՚երեւի թէ անդին գործը պիտի կարգադրուի, եւ սակայն ինչ ալ ըլլայ, ասիկա մեր գործը չէ։ Չի՞ բաւեր մեր ըրածը»։

(4)

ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսական խորհրդարանը երէկ քուէարկեց 120 միլիոնի յաւելուածական վարկ մը որ պիտի յատկացուի բարելաւելու զինուորներու անունգը։

200 միլիոն շինութեանց համար։

Փարիզ քաղաքը արդիացնելու համար պիտի յատկացուի 200 միլիոն ֆրանքի գումար մը, որ պիտի բաժնուի հետեւեալ կերպով.— 60 միլիոն ճամբաներու բարելաւման կամ շինութեան, 70 միլիոն երկաթուղիները կարող անցքերը վերցնելու, 120 միլիոն մաքրութեան, ջրային ճամբաներու մաքրագործման, ամբարտակներ կանգնելու, 20 միլիոն դարմանատուններու, 50 միլիոն հիւանդանոցներ կառուցանելու եւլն.։

ՀԱՅԱՑ՝ ԿԻՆԵՐԸ

ԿՈՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Երկար դարերու ընթացքին, անտեսական պայմանները, բարքերն եւ ըմբռնումները կինը սահմանած էին գործելու տունէն ներս միայն։ Մայր էր, ամուսին եւ տան մատակարար։ Նախապաշարումը թոյլ չէր տար անոր քայլ նետելու տունէն դուրս, մանաւանդ որ այրերուն կ՚օժանդակէր կինը պահելու իրենց տիրապետութեան տակ։ Բայց փոխուեցան կեանքի պայմանները։ Ըմբռնումներուն վրայ բացուեցաւ ճեղք մը որ աստիճանաբար լայնցաւ եւ ուրկէ, կինը կրնար հետաքրքրութեան ու կարօտի ակնարկներ նետել արտաքին աշխարհի վրայ։ Ի նպաստ կիներու սկսաւ շարժում մը, որ հետզհետէ տարածուեցաւ ու զօրացաւ, բայց եթէ դեռ չէ հասած իր վերջին նպատակին, ամէն ասպարէզներու վրայ կինը հաւասարեցնելով այր մարդուն, սակայն կը գործէ ուժգնօրէն, անվհատ եւ տուած է արդէն իր գոյութեան արդարացուցիչ փաստերը։

Իսկ ընդհանուր պատերազմը եթէ բոլորովին չյեղաշրջեց հին ըմբռնումները, բայց մարդոց սորվեցուց կասկածով ու վարանքով նայիլ անոնց ընտանիքներուն մէջ բացաւ պարապութիւններ եւ դըժուարացուց կեանքի պայմանները։ Այրը յաճախ չի բաւեր իր աշխատանքով ապահովելու ընտանիքի մը ապրուստը եւ ստիպուած կը դիմէ կնոջ գործակցութեան ու վաստակին։ Կինը այլեւս չսպասեր մարդու մը, որ իբր ամուսին, աշխատի իրեն համար եւ ապահովէ իր նիւթական հանգիստը։

Իր կարգին, կը դիմէ աշխատանքի ու յանդգնութեամբ մը որ պատիւ միայն կրնայ բերել իր սեռին ու կը չփոթեցնէ ամէնէն սկեպտիկներն իսկ, ան չի վարանիր որեւէ ասպարէզի ընտրութեան մէջ։ Խիզախօրէն կը նետուի նոյնիսկ հոն, ուր այրը՝ երկար տարիներու վարժութենէ մը յետոյ կը համարձակի մտնել։

Համրանք չունին այն կիները որ իբր գործարանի աշխատաւորուհի կը վաստկին իրենց կեանքը։ Կ՚աշխատին նոյնիսկ ծանր ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ։ Նոյրոյթի մեծ կեդրոններու մէջ, կարի եւ պերճանքի արտադրութիւնը գրեթէ ամբողջովին անոնց ձեռքն է։

Ու գրասենեակի աշխատանքներու մեծագոյն մասը իւրացնելէ յետոյ, անոնք նիւթական իրենց անկախութիւնը կը փ՚ տռեն նաեւ այն տեսակ գործերու մէջ, որոնք իրենց ծանրութեամբ, ցարդ անբռնաբարելի սեփականութիւնը կը նկատուէին այրերուն։ Բազմաթիւ են այն կիները որոնք գտնուած քաղաքներու մէջ, ճարպիկութեամբ կը կիրարկեն ինքնաշարժի կառավարի արհեստը։ Միայն 1928ին, Ֆրանսայի մէջ 34,300 կիներ խնդրագիր տուած են ստանալու համար ինքնաշարժ կառավարի արտօնագիր։ Կան որ արդէն օգանաւ իսկ կը վարեն։ Ընցեալ օր, «Յառաջ» արձանագրեր էր ամերիկացի կնոջ մը յաջողութիւնը, որ օդին մէջ մնացած էր 17 ժամ, կարելով տոկունութեան կնոջական մրցանիշը։ Իսկ շոգեշարժ կառախումբի վարիչ-մեքենավար կին մը, քանի մը օր առաջ, յաջողութեամբ կտրեր էր 400 քիլոմեդրի չափ վտանգաւոր ու բազմածիւղ ճամբայ մը։

Գեղարուեստի եւ գրականութեան մէջ, ան յաղթանակներ ապահովելէ յետոյ, ձեռք զարկած է նաեւ ազատ ասպարէզներու որոնք կը պահանջեն մտքի աւելի լայն ու բազմակողմանի պատրաստութիւն։

Կին փաստաբաններ ու բժիշկներ չեն պակսիր, որոնք յաջողութեամբ կը կիրարկեն իրենց արհեստը։ Եւ այլեւս չեն գոհանար ծառայելով միշտ այրերու հրամաններուն տակ։ Կան որ իրենք իսկ նախաձեռնարկ կ՚ըլլան հիմնելու անհատական գործեր, զորս կը վարեն եփուն մարդու վարպետութեամբ։

Բայց ինչ որ ամէնէն աւելի ուշագրաւ կը դարձնէ կնոջ գործունէութիւնը, ձգտումն է մասնակցելու հանրային, քաղաքական կեանքին, իր մասնակցութիւնը բերելու երկրին ղեկավարութեան։

Կարգ մը երկիրներու մէջ կիները կրցած են արդէն պարտադրել իրենց քուէարկութեան իրաւունքը։ Կ՚ընտրեն ու կ՚ընտրուին։ Անգլիոյ պէս աւանդապաշտ ժողովուրդ մը անգամ, ընդունած է զայն եւ այս տարի բոլոր կիները կը մասնակցին ընտրութիւններուն։

Ֆրանսայի մէջ՝ 2 տարիէ ի վեր, Ծերակոյտի թղթածրարներուն տակ կը հանգչի կիներու քուէարկութեան օրինագիծ մը, որուն համակիր է հանրային կարծիքը։

Այս փաստերը որոնք թուեցինք առանց մանրամասնելու, ցոյց կուտան թէ կինը հանրային ասպարէզներու մէջ ալ պիտի կըրնայ գործել այրերու հաւասար եռանդով եւ ատաղձով։

Փորձը արդէն կատարուած է Ֆինլանտայի մէջ, ուր կիները կը մասնակցին խորհրդարանին եւ կառավարական կազմերուն։

Բժիշկ Փենէլ իր գրքերէն մէկուն մէջ, կը գրէ այս մասին —Դեռ նոր իր անկախութիւնն ստացած, Ֆինլանտա արագօրէն կը զարգանայ բանաւոր կերպով եւ այս՛ մեծ մասամբ, շնորհիւ իր կիներուն, ընկերութեան նեցուկները, որոնք հայրենասիրական եւ մարդկային մեծ եռանդով մը խանդավառուած են։

Կնոջ մասնակցութիւնը հանրային կեանքին կոչուած է իրօք մարդասիրական շունչով ազդելու ղեկավար տարրերը։

Բայց, երբ ան ստիպուած է իր ապրուստը ապահովել իր իսկ ձեռքերով, գործերու մէջ, որոնք իր փափուկ կազմին համար ծանր կը նկատուէին ցարդ, ի՞նչ հետեւանքներ կրնայ ունենալ։ Այս մասին յաջորդով։

ԵՐՈՒՔՍԻ ՀՐԱՍՈՒԻՆ

ԿՆՋԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՄԸ

Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշած է ուժ տալ կիներու քուէարկութեան իրաւունքին թաղապետական ընտրութիւններու մէջ։ Ահա լուր մը որ անշուշտ, պիտի քաջալերէ քուէպահանջ կիները։ Կառավարութեան այս քայլը՝ նոր յաղթանակ մըն է որ կ՚արձանագրուի ի նպաստ կիներուն, քաղաքական իրաւունքներու նուաճման համար՝ իրենց պայքարին մէջ։

Երկար ատենէ ի վեր, Ֆրանսայի մէջ կիներու քուէարկութեան ամէնէն կատաղի հակառակորդներն անգամ ընդունած են թէ պէտք է անխուսափելապէս մասնակի փորձ մը ընել այդ ուղղութեամբ։ Այն տեսակ փորձ մը, որ մէկ կողմէ չվտանգէ որ եւ է կերպով ազդել երկրին ընդհ. քաղաքականութեան վրայ, միւս կողմէ փաստը տայ կիներու հանրային գործունէութեան մը ընդունակութեան։ Այս տեսակէտով յարմար նկատուած են թաղապետական խորհուրդները, որոնք սկզբունքով, քաղաքական որ եւ է բնոյթ չունին։ Անոնք աւելի, կը զբաղին տեղական սահմանափակ, նիւթական ու գործնական հարցերով, ուր որ եւ է արգելք չկայ որ կիները այնքան լաւ չգործեն որքան այրերը։ Նոյնիսկ կարգ մը խնդիրներու մէջ (հանրային առողջութեան, դպրոցական, նպաստի, կիներու աշխատանքի եւ մանուկներու պաշտպանութեան գործեր) կիները պիտի կրնային, թաղապետական խորհուրդներուն մէջ ունենալ բարերար ազդեցութիւն մը։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԴԱԴՐԱԾ ԺԱՄԱՑՈՅՑԸ (La pendule arrêtée, Թարգմ. լեհերէնէ, հրատ. Perrin et Cie, գրեց Վանդա Միլացէվսկա։

Պերէն Ակադեմական Գրատունը Ֆրանսայի այն առաջնակարգ գրատուններէն մէկն է, եթէ ո՛չ առաջինը, որ տարիներէ ի վեր, ֆրանսացի հեղինակներու հետ միասին, կը ջանայ իր ընթերցողներուն ներկայացնել օտար մտքի գեղեցկութիւնները՝ մասնաւորաբար Սելմա Լագերլոֆ կամ Մաքսիմ Գորկի, Անտոն Չեխով կամ Հերման Զուդերման, բոլոր մտքի վարպետները թարգմանուած են։

Այս անգամ կուգայ ընթերցողին հրամցնել լեհական գրականութենէն՝ երիտասարդ կին գրողի մը՝ Վանդա Միլացէվսկայի Դադրած ժամացոյցը։

Վանդա Միլացէվսկա օժտուած է վիպողի շնորհով ու քաղցրութեամբ։ Իր նայուածքը չորոներ հորիզոններու խորութիւններ, եւ ո՛չ եւս արկածներու սիրահար մըն է։ Համեստ ու պաշտելի հոգի մըն է, որ երկիւղածութեամբ ու պաշտամունքով կը հակի իր գիւղին պատկերին, հողին ու քարին վրայ, եւ երբ ծանր կուգայ իր յիշատակներուն առաջ, իր աչքերը կը լեցուին բարութեամբ, ու չոր բառերը մէկէն ի մէկ կ՚առնեն մոգական շնորհ ու յուզականութիւն։ Ա՛յնքան սակաւախօս է, եւ ա՛յնքան զգոյշ որ իր հոգին ըմբռնելու համար պէտք է երկիւղածութեամբ հետեւիլ Դադրած ժամացոյցին ծայրէն մինչեւ վերջի էջերուն, բառ առ բառ, կազմել կարենալու համար իր վէպը, իր ցաւին վէպը։ Բառ առ բառ, ինչպէս ամպոտ երկինքի մը տակ աշնային, ուսկից արեւը հազիւ վայրկեան մը կ՚երեւայ. վէ՞պ։ Գրեթէ չկայ։ Ընթերցողն է որ այդ կապը կը գնէ անջատ անջատ պատկերներուն մէջ։

Ես կը կարծեմ որ իր այդ ձեւը կերպ մը նախողեցուցած է գիրքին գրական արժէքը։ Երբեմն ընթերցողը ստիպուած է էջեր ցատքել, որովհետեւ անոնք ուղղակի կերպով կապ մը չունին բուն նիւթին հետ, կամ այդպէս կը թուին, յետոյ՝ է որ կը ստիպուի ետ դառնալ ու կրկին աչքէ անցնել։ Զօրաւոր ուշադրութիւն պէտք է պատկերներու հաւաքումին եւ դասաւորման համար։ Թէեւ վէպ չկայ ըսեր էինք, սակայն Միլացէվսկա ա՛յնքան փափուկ է, ա՛յնքան շնորհալի, ա՛յնքան հմայիչ, որ փողոցի քարին վրան իսկ հազարումէկ պատմութիւն գիտէ գտնել։ Վէպը թաքուն է, պէտք է զայն գտնել, ու պէտք է զայն զգալ մանաւանդ։

Քրիստին աղջիկն է լեհական հողատէր շինականներու։ Իր մայրը՝ ամուսնանալուն համար գծագրութեան դասատուին հետ, տունէն դուրս էր գրուած, ու նոյնիսկ զրկուած ընտանեկան ժառանգութենէն։ Քրիստին դեռ մանուկ՝ կորսնցուցեր էր իր թուքախտաւոր հայրը։ Եւ երբ հասուն աղջիկ էր եղած, ստիպուեր էր հրաժարիլ իր նշանածէն, որուն սիրահարուեր, ու այդ պատճառով անկողին ինկեր էր իր մէկ զարմուհին։ Անցեր էին տարիները, Քրիստին Դարովսկա վերադարձեր էր հօրենական գիւղը, հոն հոգւով ու մարմնով նուիրուելու դաստիարակութեանը՝ գիւղին լաճերուն աւելի ապրելու նոյն ատեն՝ ... ներուն մէջ ընտանեկան ... տակներուն։ Ցանկարծ՝ ... մէկը՝ իր նախկին նշանածը ... գիւղ կուգայ ծախելու ... հողերը։ Յուզիչ հանդիպում ... Կրակը չէր հանգած երկուքին ... կուրծքին ներքեւ։ Քրիստին ... նախզգալով վտանգը կրկին ... զոհէ ինքզինքը՝ գաղտնի ... ռանալով գիւղէն։

Զոր նիւթն է ասիկա։ Սակայն ո՛րքան կենդանութիւն ... կայ եւ յուզում այդ չոր նիւթին մէջ։ Մենք կը տեսնենք գիւղին բարի քահանան, ծոյլ եւ շուայտ ... գեղագործը իր տարէց կնիկը, գիւղացին գործի եւ բամբասանքի մէջ։ Գիւղն ամբողջ կը կայանայ մեր առաջ իր ... ցութեան, իր ցաւերուն, իր ... բերուն, իր աւանդութիւններուն մէջ։

Չափազանց հաճելի է ընթերցումը Դադրած ժամացոյցին, ... ուեստի գործեր, եւ նոյն ... ժողովուրդին մասունքին, ... չեն տեսնուիր հրապարակի վրայ։ Վանդա Միլացէվսկա ... սահմանուած է մէջ ... գէմք մը դառնալու եթէ ... շարունակել իր առաջ ...

ԱՍԻՈՅ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՎԱՅՐԵՐՈՒ ԿԻՆԵՐ (Femmes d'Asie et d'ailleurs, հրատ. Bossard, գրեց Դ՚Օգսիոն դը Ռուֆֆ (R. d'Auxion de Ruffé):

Դ՚Օգսիոն դը Րիւֆէ կը խորապէս ճանչնալ Մայրն Արեւելքը, մասնաւորաբար ... նաստանը զոր առանձին ... ներով՝ Չինաստանն ու ... Չինացիները Ֆրանսերէն ... ներու ստուերին տակ եւ ... տան խելագա՞ր է անգլիական լեզուով ներկայացուցած է։

Իր ներկայ հատորը կը ... կանայ, ինը նորավէպներ ... րոնց ութին նիւթերն ... են իր ճամբորդութեան ... տակներէն եւ ցոյց կուտան ... խարհ տեսած, աշխարհէն ... նած, տաքէն ու պաղէն ... անուշն ու լեղին ճաշակած ... բորդ մը, որ իր քիթին ... չունի ամէն ինչ վարդ ... դարձնող ակնոցը, այն ... կաւոր ակնոցը որով պարոն ... Պիէր Լոտիները եւ անոր ... ուրիշ խմբակներ կ՚աւետեն ... նոր քիմերներու, աշխարհէ ... խարհ, ցած սրտով ու ... քերով, միայն ներկայացն... լով իրենց ցանկացածը ... երեւակայածը։

Դը Րիւֆէ ո՛չ միայն ... դարտ աչքերով կը գիտէ ... մերկացնել ... թիւններ, նոյն իսկ ... անգթութեամբ մը, ... մար բնականութեամբ ... ւորաբար երբ առիթը կը ... կայանայ ծաղրելու ... չունչի ան խօսքը թէ ... մարդը ստեղծեց իր ... նման, կնու բառերը չեն ... սիր իր մօտ, եւ ո՛չ ... պատկերները։ Այդ ... թիւնները հատորներ ... Եւ երբ կը խօսի չինական ... բաղութեան, մտայնութեան ... դարաւոր աղանդութիւն... վրայ, ինկապէս ... կան է։

Պատրանքներ չունի ... փէ, չի խաբուիր մարդ... տաքինէն, չի փորձեր իր ... րուն քիչ մը մեղմութիւն ... Կարծես տեղէն բռնած ... ազատ համարձակ կը ... կը ներկայացնէ ... պատուելին ու անոր ... կինը՝ իրենց աւանդական ... փակութիւններով։ ... Ֆաքիրը՝ իր մոլեռանդ... եւ ասելութեամբ ... մորթերուն հանդէպ, կայ... կենակցող հոլանտացին ... բային խոստովանութիւն... պոռնկանոցի հրեշտակ... սրբութիւնները, եւլն։ Իրաւ որ անհատ է, ... բէ դուրս, սակայն մէջ ... է։ Աւետարանական ... ներու նուիրուած ... ւանդ խիստ շահեկան է։

Դ՚Օգսիոն դը Րիւֆէ ... պատմել եւ գիտէ ... յաջող է՝ երբ նիւթ ...

Մայրագոյն Արեւելքէն, իսկ երբ հեռուներէն իր երկրէն է, տարօրինակ կերպով կ'իյնայ տափաստութեան մէջ, Ցգեղ Նորավէպին լուսաւոր ժամը ո՛րքան յաջող է, նոյնքան ճապաղած է երկրորդին մէջ.

Դը Բուֆէի հատորը՝ ծայրէն մինչեւ վերջ՝ կը կարդացուի մեծ հետաքրքրութեամբ։ Զանձրանալի եւ միօրինակ վէպերու ազգագրական կողքին, ան կուգայ մեզ ուրիշ երկինքներու արեւով, գիծերով, եւ յաւիտենական յուսախաբ մարդերով։

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

5000 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՄԸ

Անցեալ ամիս Փէնսիլվանիոյ համալսարանի եւ Բրիտանական Թանգարանի Միացեալ Հնագիտական Արշաւախումբը զեկոյց մը հրատարակելով յայտարարեց թէ Քաղդէաստանի Ուր քաղաքի պեղման առթիւ, փորուած եւ երկրորդ ծածկուած է մեռելական փոս մը, ուրկէ գտնուած են 15 մարմիններ որոնք զոհուած էին ըստ հին սումերական թաղման արարողութեան։

Այս մեռելափոսը մինչեւ հիմայ գտնուածներէն ամէնէն հինն է Ուրի 5000 տարուան գերեզմանատան մէջ։ Մահափոսը ամբողջովին փորուած չէ ամբողջովին, սակայն մինչեւ 1929ցուցահանդէսի վերջին շաբաթները արդէն տուած է 34 ոսկեայ գլխանոցներ, փոքր մանեակներ, պսակներ, ծամակալներ, արծաթեայ «անօթներ», եւ ուրիշ զարդեղէններ։ Այս մանրամասնութիւնները հաղորդած է արշաւախումբի տնօրէն փրոֆ. Լէոնարտ Վուլի։

Գտնուած են երեք տաւիղներ անսովոր տեսակէն, խոյերու զոյգ մը արձաններ, ոսկիէ։ Այս արձանները համար կ'ըսուի թէ հնութեան ամէնէն ուշագրաւ երկու առարկաններն են՝ զոր Սումերիա երբեք արտադրած ըլլայ։»

Փրոֆ. Վուլի իր տեղեկագրով կը յայտնէ թէ այս մեռելափոսը նախադուռն է բուն իսկ դամբարանի մը։ Գործաւորներ շաբաթներ կը փորեն փոսը դէպի վար, այն յոյսով որ տակէն երեւան պիտի գայ դամբարանը։

Նկարագրելով մեռելափոսին պեղումը եւ առաջին անգամ գտնուած առարկաները, փրոֆէսորը կ'ըսէ թէ գտնուած 45 գիտակներէն 39ը՝ կիներու կը պատկանի։ Ասոնց հետ գտնուած զարդերը զարմանալի են։

Անցեալ տարի Ուրի Թագաւորին գերեզմանէն պալատական կանանց կիներու ոսկեայ եւ կէս թանկագին քարերով գլխանոցներ գտնուած էր։ Հոսնոյն գլխանոցներէն 34 հատ կան, մեծ մասը շատ աւելի շքեղ, միայն թէ նուազ ուշագրաւ քան Թագուհի Շուպ-Ադի գլխանոցը։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ԱՆԱՏՕԼՈՒ ԹՐԱԿԻԱ ԿԻԼԻԿԻԱ»

Իգտամի մէջ ճէլալ Նուրի պէյ կը գրէ.

«—Այս երեքբառերէն չեմ ախորժիր։ «Անատոլու» ի՞նչ ըսել է։ Յունարէն «արեւելք» կը նշանակէ. բայց որո՞ւ հանդէպ.— Յունաստանի։

Թրակիա ի՞նչ ըսել է։ մեծն Աղեքսանդրի օրով Էտիրնէի նահանգին դրուած անունը։ Այս բառը մոռցուած էր ասկէ առաջ, բայց վերջերս կենդանացաւ։ Ցգե՞ղ, գէշ անուն մը։

Հապա Կիլիկիա՞ն։ Ասիկա ալ հելլէնական աշխարհագրութիւն կը հոտի։ Փա՜ռք Աստուծոյ, այս անունը մոռնալու վրայ ենք։ Եթէ Էտիրնէի շրջանին Թրակիա պիտի ըսեմ, ինչո՞ւ Էնկիւրիի շրջանին ալ «Կալաթիա» (Գաղատիա) չըսենք։ Այս անունները ողջնցնելը ազգայնականութեան չի յարմարիր։ Եթէ ծագումը քննենք, պէտք պիտի ըլլայ «Անատոլու»ն անգամ լքել։

«Կիլիկիա» բառը,— կատակ մը ըրած ըլլալու համար,— Ֆրանսացիները յերիւրեցին։ Հաշտութեան խորհրդաժողովին մէջ, ամենամեծ դիւանագէտներն անգամ չէին գիտեր թէ ո՞ր երկրի մասին է խօսքը։ Կը պատմեն թէ, Եւրոպա գտնուած միջոցին, Ուիլսըն այս տեսակ խօսք մը ըսած է.

— Կիլիկիա՛, տարօրինակ բան...Գերմանացիներն ալ, Լեհերն, ալ այս հողը կ'ուզէին. հիմա ալ Թուրքերը մէջտեղ ելան...

Նախագահ ըլլալէ առաջ Ուիլսըն պատմութեան դասախօս էր։ Ասոր հակառակ, խեղճ մարդը Կիլիկիան շփոթած է եղեր Սիլեզիոյ հետ...

Հազար այսքան տարի առաջ մեր ստեղծած հայրենիքին ինչո՞ւ Անատոլու ըսենք։ Նորութեան այս շրջանին.

«Հափիւէր ալայըմը չի յարմարիր մեր բռնած ուղղութեան։»

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՎԱԽԵՐ

Սաստիկ ցուրտը մը յետոյ այս միջոցին Ֆրանսա կը վայելէ մեղմ ու արեւոտ օդ մը։ Մարտը այս տարի կ'ուրանայ իր շուրջ հիւսուած աւանդութիւնը, եւ անընդհատ անձրեւ թափելու տեղ, կը ժպտի. բայց ո՞վ մոռքէն պիտի անցըներ թէ անոր ժպիտն իսկ չարաշուք է..

Կը բաւէ սակայն ակնարկ մը նետել գիւղերու չորցած հողերուն վրայ, հարցում մը ուղղել յուսաբեկ երկրագործներուն թէ բարիքը Մարտի արեւը չէ, այլ անձրեւը որուն կը սպասեն անձկութեամբ։

Սառնամանիքը արդէն շատ տեղեր փճացուցեր էր ցանքը։ Չոր օդը կուգայ լրացնել անոր պակասը։ Եւ ամէն օր որ կ'անցնի առանց անձրեւի, կը շատցնէ հողագործներուն անձկութիւնը։

Դեռ փետրուարի վերջերը Երկրագործական նախարարը իր սոսորագաններուն ուղղած շրջաբերականով մը կ'ըսէր.

— Սաստիկ ցուրտերու շրջանը վնասներ հասցուց մշակոյթին։ Ամէնէն աւելի ցորենի ցանքն էր որ վնասուեցաւ։ Եւ մանրամասնելէ յետոյ վնասները կուտար կարգ մը խորհուրդներ գարնանացանի մասին։

Սակայն գարնան ցանքը դժուար է կատարել չոր ու կարծր հողերու վրայ։ Միայն Ֆրանսա չէ սակայն որ ենթարկուած է վնասներու։ Հաշմի միջազգային հիմարկը, ամբողջ Եւրոպայի մէջ սառնամանիքին հետեւանքով վնասուած հողերուն տարածութիւնը կը գնահատէ 2 միլիոն հեկտար։

Ցորենը սակայն միակ ցանքը չէ որ վնասուած է ցուրտէն եւ երաշտէն։ Պտղատու ծառերէն ալ կը վախցուի։

Ցեղ տեղ այգիներն ալ վնասուած են, նոյնպէս թարմ բանջարեղէնները, ջուրի պակասին հետեւանքով։

Ցուրտը փճացուց արդէն պահեստի գետնախնձորներու մեծ քանակութիւն մը եւ եթէ երաշտութիւնը տեւէ, թերեւս նոր բերքըն ալ ենթարկուի նոյն վիճակին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՕՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐՅՈՒԻ

ԼԻՕՆ 20 Մարտ.— Ամէն տարուան գարնանամուտին, յամառ զրոյցներ կը շրջին թէ գաղթակայանը պիտի քակուի։ Իսկ այս տարի կ'երեւի այս ենթադրական զրոյցները իրականացած ըլլալ կը թուին, որովհետեւ ուրիշ պայմանագրի մը ալ եկաւ լրացնելու պակասը։

Քանի մը օր առաջ, տեղւոյն կալուածատէր Պ. Էմիլ Փրէսի ստորագրութեամբ եւ իր օգնականին Պ. Բիւզանդ Թուլթաթեանի ձեռքով գաղթակայանի ներքնակողմը փակցուած է յայտարարութիւն մը որ դիտել կուտայ, թէ «Ցեղուրայ հողատիրոջ հետ մեր պայմանաժամը լրացած կը համարուի մինչեւ 1 Յուլ. 1929 թուականը. ուստի կը խնդրուի յարգոյ վարձակալներէն, որ մինչեւ վերոյիշեալ թուականը իրենց գոյքերով հեռանան»։

Աւելորդ է ըսել որ, լուրը մեծ գլխացաւ է որ կը բացուի մեր մինուճար հայրենակիցներու գլխուն։ Ինչպէս ծանօթ է, գաղթակայանը երկու մասի կը բաժնուի, մէկ մասը կը պատկանի կալուածատէր Պ. Է. Փրէսի, իսկ միւս մասը անձնական տղաւարներ են։ Խեղճ հայ գաղթականը փայտ փայտ, տախտակ տախտակի գամելով, գէշ աղէկ բոյն մը շիներ էր իր եւ իրեններուն գլուխը դնելու։ Իսկ այսօր կը զրկուի ասկից ալ։ Կան բազմանդամ ընտանիքներ որոնք աշխատող՝ միակ ձեռքով կը մատակարարեն ընտանիքի բոլոր պէտքերը՝ հազիւ ծայրը ծայրին հասցնելով։ Հարկէ բախտաւորներ ալ կան, բայց ընդհանրապէս մեր Հայերուս մէջ անբախտը աւելի շատ է քան բարեբախտը։

Ազգային տեսակէտէն եւս կը կորսնցնենք շատ մեծ բան։ Համատարած Լիոնի մէջ այլեւս կարելի չպիտի ըլլայ 35-40 տուն հայ ընտանիքներ իրարու քով բերել, ինչպէս մինչեւ ցարդ։ Հինգ տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունի այս գաղթակայանը, բայց ո՛չ մէկ ձեռնարկ, ոչ իսկ մանկապարտէզ մը՝ հինգ տարուան ընթացքին։ Եթէ մտաւոր կողքին ունենայինք մանկապարտէզ մը՝ կասկածէ դուրս է որ փրկուած կ'ըլլային աւելի քան երեք տասնեակ անմեղ մանուկներ դժբախտաբար չունեցանք «ազգասէր»ներու աթոռամարտէն։

Ի՞նչ կը խորհին ազգային գոյգ Միութիւնները այս մասին, մանաւանդ անոնք որ կովրծուծի պէս փակեր են եկեղեցւոյ չէմքերուն՝ «սուտ ազգասէր» եւ «ժողովրդասէր» հանդիսանալով։ Եւ կը գրկուինք հայ. մտաւոր ալ ուշքերնիս լոյս...

Միսաք

ԱՖ ՄԸ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ՃԻԳԸ

ՓՈՆՑԸ ՇԷՐԻՒ. 19 Մարտ — Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ քանի մը համակիր երիտասարդներ ներկայացուցին «Ֆրանքեւթուրք պատերազմը» յունական «Թրիանօ» սրահը, 300 հոգինոց, որ լեցուած էր հայ երեսեռ բազմութիւնով մը։ Ներկայացումը անց.ւ յաջող։ Երեք ժամ անդադար խնդացին հանդիսականները։ Ընկ. Դ. Երամեան «Զարշըլը Արթին աղա»ի դերին մէջ ցոյց տուաւ որոշ շնորհ։ Յաջող էր նաեւ. Ցիկին Ցէյիրմէնճեան «Նըփիմէ»ի դերին մէջ։ Օրիորդ Սիրանուշ եւ Պ. Պ. Պօյաճեան, Պալեան, Մուշմուլեան, Արագիլճեան, Շիրինեան եւլն. բոլորն ալ ատնելի կերպով կատարեցին իրենց դերերը։ Յուշարար ընկ. Պ. Հայրունի ներկայացումէն վերջ քանի մը հայրենաշունչ խօսքեր ըրաւ, գովելով մեր ափ մը անփորձ երիտասարդներու ճիգը։ Ցեղոյ երկու պարոններ ներկայացուցին փոքր զաւեշտ մը եւս։

Նման ներկայացումներ միշտ տեղի կ'ունենան գաղութիս մէջ. յունուարէն ի վեր այս երրորդ ներկայացումն է, երկուքը Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէին, մէկն ալ Սեթանոցի Հայրենակցական Միութեան կողմէ։

Զատկի առթիւ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կազմակերպած է մանկական հանդէս մը։ Զատիկէն վերջ ալ Սեթանոցի Հայրենակց Միութիւնը պիտի ներկայացնէ հերոս «Ընդրանիկ»ի Սասնոյ կռիւները։ Կ'աշխատինք միշտ վառ պահել ազգային ոգին այս օտար ափերուն վրայ սպասելով որ ծագի արշալոյսը։

Կը պակսի ղեկավար ույժ մը։

** Թերթերէն կ'իմանանք որ այս տարի ամէն տեղ 2 Ռ. Միութիւնը կը սառնձնէ Ապրիլ 11/24ի համազգային Սգատօնի նախաձեռնութիւնը։ Նկատի առնելով որ տեղւոյս մէջ չկայ նման միութիւն մը, պարտք կը սեպենք յիշեցնել տեղւոյս Ազգային վարչութեան, որ ինքը նախաձեռնէ եւ խորհրդակցութեան հրաւիրէ բոլոր Հայրենակցական միութիւններն ու կազմակերպութիւնները, արժանավայել կերպով տօնելու համար միր մէկ միլիոն նահատակներու յիշատակը։

Ն. Խաչիկեան

«ՀԱՅ ԵՐԳ»Ի ՀԱՄԵՐԳԸ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

«Հայ Երգ». երաժշտական Միութիւնը՝ որուն ղեկավարն է Միհրան Թումաճեան, իր չորրորդ տարեշրջանի համերգը տուած է յունուար 20ին, Ինթըրնէշընըլ Հաուսի մէջ։

Ցայտագիրը բաղկացած էր երկու գլխաւոր մասերէ, որոնց առաջինը ղեկավարած է Վ. Սրուանձտեանց, իսկ երկրորդը՝ Մ. Թումաճեան։

Ա՛ մասը սկսած է .Բ. Կանաչեանի *Կամաւորներու Քայլերգով*, որուն յաջորդած են Կոմիտաս վարդապետի երգերէն *Խումար պառկէ, Եկան, եկան Մոկաց հարսներ, Մեր բաղը ծառ ա, Իմ չինարի եարին* եւ Վ. Սրուանձտեանցի կտորներէն *Նաւերգ, Առ Հայաստան, Երեւան բաղ եմ առել*։

Այս մասին մէջ յատկանշական եղած են մանաւանդ *Երեւան բաղ եմ առել* եւ *Եկան Մոկաց հարսներ* ու ասոր յաջորդող *Մեր բաղը ծառ ա* եւ *Իմ չինարի եարին*՝ զոր խումբը երգած է ներդաշնակութեամբ եւ քնքուշ արուեստով։ Սրուանձտեանց՝ ցոյց տուած է թէ ինք գիտակ է ղեկավարութեան նուրբ, ըական արուեստին ու պատշաճ չափի մէջ կը պահէ իր շարժումները։

Երկրորդ մասին մէջ երգուած են Կանաչեանի *Դալիլօն*, Կոմիտաս վարդապետի *Դարուն ա, Ձուն արել, Ամպել ա ձուն չի գալի, Զիգ տա՛ւ, քաշի, Քաղհան երգ*, Թումաճեանի *Բաղըմի գիւլ, Զընգըլիկ*։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Վալանս. 20 Մարտ.— Վալանսի «Արաքս»ը իր երթի մրցումը կատարեց Պոլէնի «Արծիւ»ին դէմ, ամսոյս 17ին։

Պոլէն Վալանսէն 80 քիլոմէդր հեռու Մարսէյլի երկաթուղիի գծին վրայ, Vaucluse նահանգի մէջ գիւղաքաղաք մըն է, որուն օդն ու ջուրը մաքուր եւ առողջարար են։ Պոլէնի հայ գաղութը իր նախկին բազմութիւնը չունի. ներկայիս 200—300 հոգի հազիւ կը հաշուէ իր մէջ, տեղւոյն գործերը շատ ծանր են. մեծամասնութիւնը հայերուն կ'աշխատին աղիւսի գործարանը։ Գալով իրենց վիճակին. Ֆիզիքապէս առողջ կը թուին, բայց չեն կազմակերպուած որպէս գաղութ մը. Նոյնպէս գովելի է անոնց ներքին խաղաղ կեանքի պատկերը։ Բացարձակապէս բոլորն ալ մարզասէր, հետաքրքրութիւն ունին մարզական խաղերու հանդէպ։ Պոլէնահայերը ուրախ ոգեւորութեամբ եկած էին հոծ բազմութեամբ քաջալերելու մեր քոյր խումբերու մարզիկները։

Մրցումը սկսաւ ժամը 1ին «Արաքս»ի յարձակողականով եւ շնորհիւ «Արաքս»ի լաւ խաղարկութեան, կրցաւ շահիլ 3 նշանակէտեր։ Երկրորդ կիսախաղը աւելի բուռն կը թուէր բայց Պոլէնցիները չկրցին որեւիցէ արդիւնք ձեռք ձգել եւ մրցումը լրանալու 10 վայրկեան մնացած Պոլէնցիներու նկատելի մէկ խաղին վրայ, «Արաքս»ը բէնալթիով մը շահեցաւ իր չորրորդ կէտը եւ խաղը վերջացաւ «Արաքս»ի յաղթանակով՝ 4—0։

Մ. Տէր-Կարապետեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 19 Մարտ.— Զ. Ե. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի նուագախումբը երկար ժամանակէ ի վեր անորոշ դրութեան մատնուած էր կարգ մը մեկնող ընկերներու պատճառով, եւ Միութեանս կրկնակ ջանքերն ու աշխատանքները ապարդիւն մնալով. Վարչութիւնս իր 18 Մարտ 1929ին վերջին անգամ խորհրդակցան ժողովէ մը յետոյ կը յայտարարէ զայն լուծուած։

Ի գիտութիւն կը յայտնենք Մարսիլիոյ հայ հասարակութեան եւ կազմակերպութեանց ուշադրութեան։

(Վնիք)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՄՏԵՐԻՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՃԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ձեռնարկուած ըլլալով պատրաստել Սեբաստացի Մուրատի կեանքն ու գործը պատկերացնող գիրք մը, կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ որ ծանօթ են հերոսի կեանքին եւ կռիւներուն նիւթեր եւ նկարներ հաղորդել ընկեր Մ. Վարանդեանի. Hôtel du Midi, Nîmes (Gard).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒՄՆԵՐԸ

ԳԻՒՏ ՄԸ

Երկու տեսակ գիւտեր կան, անոնք որ օգտակար են հասարակութեան եւ անոնք որ չեն։

Այսպէս, երբ 7—8 տարեկան տղայ մը թուղթի կտոր մը կանցնէ պղպջակ ծայր մը՝ կտուցին, եւ թուղթը կը դնէ իր գրքի քրոջ աթոռին վրայ, անկէ (իսկ թէ աթոռէն) խնդրելով նստիլ, այն մըն է պատանիինը, որ ոչ մէկուն օգտակարութիւն կը շնորհէ։ Այս պարագային, հնարիչը՝ միանակ դրամանպաստ մը ընդունելու, կը սահնայ ապտակ մը ամէն ինչ վերջացած կը նկատէ։

Օգտակար գիւտերը ուրիշ տեսութիւն մը կը կազմեն։ Հնարիչը պէտք է ըլլայ քիչ մը աւելի տարիքոտ, պէտք է նաեւ ունենայ «ըստէնկաթ», ունենայ երկար մազեր ու ակնոց. Այսպէսով՝ կ'ըլլայ անհատ մը որ բոլոր միւսներուն յարգանքը կը վայելէ, քանի որ հասարակութիւնը իրեն կը պարտի որ եւ իցէ գիւտ մը՝ սահմանուած անոր հանգստաւէտութիւն ստեղծելու։

Լաւ բացատրելու համար իմ միտքս, պիտի գոհանամ հոս յիշել իմ բարեկամ հարկէլի գլխուն եկած մէկ պատմութիւնը։

Նստած էի գրասենեակիս մէջ, երբ բարեկամս ներս մտաւ՝ բոլորովին գունատ եւ այլայլեալ։

— Ի՞նչ կայ, բարեկամ..., սիրտդ կոտրած կ'երեւի։

— Նոպլըվիսի գործարանները այցելելէ կուգամ, ըսաւ գանգատօրէն։

Իրեն աթոռ մը հրեցի եւ գուան ալ կպցնելէ վերջ իրմէ խնդրեցի քիչ մը նուազ սակաւ ախոս ըլլալ։

— Պէտք է գիտնաս որ Նոպլըվիս իմ դպրոցական բարեկամներէս է, պատկառելի կերպով անյողդողդ թուաբանական խորհրդաւոր գիտութեան մէջ։ Ինչ ինչ պատմական անեղծուածներ լուծած է ու փորձն ալ Գով ըրած։

Ուրեմն... քանի մը օր առաջ իրմէ ստացայ գիր մը որով զիս կը հրաւիրէր այցելել իր գործարանները ու տեղեկանալ իր մէկ գիւտին, որ զմելիքն մահավճիռը պիտի արձակէր։

Լը Վալուա հասայ. Սէնի եզերքին հետեւելով իսկոյն աչքիս առջեւ պարզուեցան հսկայ գործարանները։

Հսկայ գործարաններ... քանի որ համբեցի եօթը մեծ ծխնելոյզներ 30 մեթր բարձրութեամբ, երկաթաձողերը ծռելու համար նոյնքան հսկայ փուռ մը... եւլն.։

Հնարիչը ինձ կը սպասէր դրան սեմին վրայ։

Իրր ճաշ... քիչ մը բան, քիչ մը կաթ պնակի մը մէջ եւ քիչ մըն ալ հաց՝ պղպջէ զանգակի մը տակ պահ դրած։

Ցետոյ սկսանք պտոյտի հետանալի տեսարան։

100 մեթր երկայնքով սրահ մը. հսկայ մեքենայ մը սղիտակափայտ, տասը մեթր տրամագիծով կաղնեփայտ անիւով մը, շարժանիւ մը նոյնպէս փայտէ եւ 75 հատ հարթ ջրանիւներ։

Հակառակ առաջ եկած աղմուկին, մեր առջեւ ունէինք մարդկային գործունէութեան մէկ նմոյշը. խորհրդանշան մը փայտէ՝ մեր ճարտարարուեստին, ու հիացումով կը հետեւէի գործաւորներու խմբակներուն, որոնք՝ հոս կը պարպէին տնական շաեմարաններ, հոն՝ կը վազվզէին... Անոնց վրայ իշխող խմբապետներուն նայուածքներուն մէջ կը փայլէր պարտաճանաչ ինքնագոհութիւնը։

— «Ինչքա՞ն գեղեցիկ... մըռայի անէացած, շարժման մէջ դրուած անծայր ուժին առջեւ։

— «Վստահ եղիր այդ մասին, պատասխանեց Նոպլըվիս խանդաղատանքով։

— «Ի՞նչ կը ծառայէ՞... հարցուցի։

— «Պիտի տեսնես, պատասխանեց։

Հնարիչը զիս քաշեց անծայրածիր մեքենային ալ թեւին կողմը, ժպտեցաւ վեր, ու փայտէ լծանիւներու մէջտեղէն սահելով զիս առաջնորդեց պզտիկ... ցուցադրականի չափ լայն ծակի մը առջեւ. Հրաման մը արձակեց, եւ կարծես հրաշքով ամէն ինչ կանգ առաւ, լռութիւնը տիրեց, եւ հնարիչը ծակին մէջ անցուց մատիտ մը ծայրը։

Հրաման մը խումբէ խումբ ու գործաւոր աղմուկը դարձեալ սկսաւ, ամբողջ աշխարհ մը դղրդեցաւ, սուր սուլիչ մը սուլեց ու դարձեալ լռութիւն տիրեց։

ՄԱՏԻՏԸ ՏԱՇՈՒԱԾ ԷՐ...

— «Նօթը անիւ փոխելով կարելի է տրամագիծով աւելի մեծ գունաւոր մատիտներն ալ տաշել, աւելցուց հնարիչը...»

Բարեկամս լռեց իր պատմութիւնը եւ դեռ իր գունատութիւնը կը պահէր։

Թարգմ. Ե. Զ.

Մ. ՕՐԼԱՆ

ԾԱՌԱՏՆԿՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

Պաղեստինի սիոնիստները կառավարութեան գործակցութեամբ եւ քաջալերութեամբ ջանքեր կը թափեն անտառներ տնկելու երկրին զանազան կողմերը։

Արդէն Իտալիայէն ստացուած են 1,200,000 ծառեր, որոնք շուտով պիտի տնկուին Պաղեստինի մէջ։

Կառավարութիւնը 500 արտավար գետին պիտի տրամադրէ ծառատնկութեան համար Երուսաղէմի մօտ Ցուդայի լերկ բլուրներուն վրայ կամ Տիբերիայի ծովուն Նազարէթի միջեւ Գալիլիական բլուրներուն վրայ։

Բացի ոսկիի եւ օտար դրամի պահեստէն, Դրամատունը արտասահմանի մէջ անձեռնմխելի ունի 3.000.000 անգլիական ոսկի՝ եռակողմանի փոխառութեան հաշուոյն. ասկէ զատ արտասահմանի մէջ կառավարութեան տրամադրութեան տակ է 2.600.000 ոսկի, վերջերս Պ. Պ. Համպրօի հետ կնքուած փոխառութեան հաշուէն։ Այս դրամը Ապրիլ 1ին Յունաստան պիտի մտնէ եւ պիտի գործածուի երկրագործական վարկերու, ճամբաներու շինութեան եւ Վարտարի ու Ստրումայի հովիտներուն ոռոգման։ Մէկ խօսքով, Դրամատունը եւ Պետութիւնը իրենց տրամադրութեան տակ ունին իբրեւ ոսկի եւ օտար դրամ՝ 16.360.000 անգլիական ոսկի, իբրեւ երաշխաւորութիւն ներկայիս շրջաբերող թղթադրամներուն։

Այս քաջալերիչ պատկերին վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ այն՝ որ Յունաստան կանոնաւորաբար կը կատարէ իր յանձնառութիւնները. ասկէ զատ դրամատան մէջ իր տրամադրութեան տակ ունի 600.000.000 տրախմի եւ թէ հակառակ գէշ՝ պայմաններուն, այս տարի Ելմտացոյցի հաւասարակշռութիւնը ո եւ է վտանգ չի ներկայացներ։

Վէնիզէլոս պարզելէ յետոյ այս կացութիւնը, կ'աւելցնէ թէ անհրաժեշտ է թեթեւցնել տուրքերը, որ ծանր կը ճնշեն ժողովուրդին վրայ։ Յետոյ դիտել կու տայ.

— Այս պատկերը իր մութ կողմն ունի — այսինքն երկրին ելմտական այն դժուարութիւնները, որոնց պատճառներն են երկարատեւ պատերազմները՝ որոնք յանգեցան Անատոլուի աղէտին. ժամանումը 1.500.000 գաղթականներուն, մեծ մասամբ միջոցներէ զուրկ։ Նոր տուրքեր ծարկաւոր եղած էին՝ ծանր բեռներ դնելով յոյն ժողովուրդին վրայ եւ տկարացնելով առեւտուրը։

Պոլսոյ կաւաակալին նամակը Տրոցկիի

Ժամանակին գրեցինք թէ երբ Տրոցկի Պոլսոյ նաւահանգիստը մտաւ, երկտող մը ուղղեց Մ. Քէմալի՝ յայտնելով թէ իր ազատ կամքով չէ որ կը մտնէ Թուրքիա։ Այս նամակին իբրեւ պատասխան, Պոլսոյ կուսակալ Մուհիտտին պէյ Տրոցկիի ուղղած է գրութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսէ.

— «Զիթերացայ հաղորդելու իր բարձր տեղը այն նամակը զոր յանձնած էիք ներկայացնելու համար Հանրապետութեան վսեմ. Նախագահին։

Պաշտօն ունիմ ձեզ հաղորդելու հետեւեալը՝ — Խորհրդային կառավարութիւնը շեշտելով անհրաժեշտութիւնը որուն մէջ կը գտնուէիք ձեր առողջական վիճակին բերմամբ, խնդրած էր հանրապետական կառավարութենէն մասնաւոր վիզա մը՝ թոյլ տալու ձեզ որ գաք և բնակիք Թուրքիոյ մէջ։ Բոլորովին բնական թուեցաւ մեզ նպաստաւոր պատասխան տալ այն դիմումին, զոր իր քաղաքացիներէն մէկուն ի նպաստ կ'ընէր մեզի՝ բարեկամ պետութիւն մը որուն հետ ունինք բարւոք յարաբերութիւններ։ Ձենք կրնար գիտնալ այն բոլոր պատճառները որոնք որոշեցին խորհրդային հողամասէն ձեր մեկնումը եւ բնական է թէ մեզ ալ չի պատկանիր գիտնալ։ Ամէն պարագայի մէջ որոշ է որ՝ թուրք հանրապետութեան հողամասին վրայ ոչ իսկ կրնան յղացուիլ այն բռնութիւնները որոնց մասին ակնարկութիւն կ'ընէք ձեր նամակին մէջ։ Ազատ էք հոսկէ ուրիշ ո եւ է երկիր մեկնելու։ Եթէ ձեր յօժար կամքով կ'ուզէք աւելի երկար ատեն մնալ հոս, Թուրքիոյ ասպնջականութիւնը անշուշտ այդ մասին չպիտի թերանայ եւ այդ պարագային ամէն օտարականի հանդէպ ցոյց տրուած վերաբերումէն տարբեր ոչինչ պիտի գտնէք։

Մեր ոստիկանական իշխանութիւնները արդէն իսկ ամէն կարելի միջոց ձեռք առած են պահպանելու ձեր անձնական ապահովութիւնը ձեր հոս բնակութեան միջոցին։ Հակառակ ասոր, այն ամէն պարագային մէջ երբ կասկած մը ունենաք ո և է յարձակումէ, կրնաք հաղորդել մեր ոստիկանութեան որ պիտի փութայ ընծայել ձեզ՝ իր օժանդակութիւնն ու պաշտպանութիւնը։

Կը խնդրեմ որ հաճիք իմացնել թէ ստացած էք այս նամակը եւ տեղեկացած անոր պարունակութեանը»։

∴ Պոլսոյ ոստիկանական տնօրէնը անձամբ Տրոցկիի տուած է այս նամակը եւ ստացական մը առած։

Պաղեստինի մարզպանին պտոյտները

Պէյրութէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.—

Պաղեստինի անգլիական մարզպան սըր Ճօն Չէնսըլըր, որ պտոյտի ելած է Սուրիոյ մէջ. Պէյրութէն պիտի մեկնի Պիպլոս եւ հետզհետէ պիտի այցելէ Տրիպոլիս, Համա, Պաալպէք, Դամասկոս եւ Ճէպէլը Տրիւզ, ուսկից Պաղեստին պիտի վերադառնայ Քունէյթրայի ճամբով։

Մարզպանին պտոյտը Պէյրութի նաւահանգիստին մէջ եւ Տրիպոլիս այցելութիւնը այն տպաւորութիւնը կու տան թէ՝ սըր Ճօն Չէնսըլըր ընտրութիւն կատարել կ'ուզէ՝ Մուսուլի նաւթամուղին ելքի նաւահանգիստը որոշելու համար։

Ռուս փրոֆէսորներու ճակատագիրը

Թայմզի Ռիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց հրապարակային քննութեան մը ենթարկել բոլոր այն փրոֆէսորները, որոնք կը պաշտօնավարէին Յեղափոխութենէն առաջ եւ բոլոր անոնք որ 65 տարեկանէն վեր են։ Պաշտօնանկ պիտի ըլլան բոլոր անոնք, որոնք խորհրդային իշխանութեան վստահութիւնը չեն վայելեր։

Դատարանները պիտի բաղկանան ուսանողական ժողովներէ, որոնց առջեւ իւրաքանչիւր փրոֆէսոր մանրամասն տեղեկագիր պիտի տայ վերջին 10 տարուան ընթացքին իր ունեցած գիտական եւ հանրային գործին մասին։ Յետոյ փրոֆէսորը պարտի ինքզինքը պաշտպանել ուսանողներու յարձակումներուն եւ կառավարութեան գանգատներուն դէմ, պարզելով այն պատճառները թէ ինչո՛ւ ինք իրաւունք ունի շարունակելու իր պաշտօնը խորհրդային կրթական բարձրագոյն հաստատութեանց մէջ։ Ուսանողական ժողովները իրաւունք պիտի ունենան վերընտրելու կամ պաշտօնանկ ընելու զայն՝ ձեռամբարձ քուէարկութեամբ, ինչպէս կ'ըլլայ Սովետներու ընտրութեան համար։

Պոկրովսկի՝ Խորհրդային Միութեան կրթական գործավարը յայտարարեց թէ ներկայիս պետական խորհուրդ մը կը ճշդէ քննութեան մանրամասնութիւնները եւ թէ բազմաթիւ հրաժարականներ կը սպասուին, մասնաւորաբար Լէնինկրադի, Մոսկուայի եւ Ուկրաինայի մէջ։

ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Մ. Վալանսի Մասնաճիւղին Ապրիլ 20 Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Թէաթրը Մունիսիփալի վերի սրահը (Կառավարական շէնքին գիմաց)։

Պիտի հրաւիրուին տեղւոյն բոլոր կազմակերպութիւնները։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՊԵԼՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Անդրէասի (Շապին Գարահիսար) եւ շրջանի Հայր. Միութեան կողմէ։ Վաղը Կիրակի ժամը 2ին 40 Rue Belleville.

Կը նախագահէ Գեր. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊ. ՔԻՊԱՐԵԱՆ

Կը հրաւիրուին հայրենակիցներ եւ համակիրներ

Մուտքը ազատ է

ՋՈՒԱՐԹՆՈՑ

Վաղը Կիր. հրապարակ կ'ելլէ Բ. ԹԻՒԸ, 48 մեծադիր էջերով եւ 18 գեղարուեստական նկարներով։ Յօդուածներ ունին.— Օշական, Զարեան, Թէքէեան, Կ. Համսուն (Թարգմ.) Թորամանեան, Յ. Գարոնեան (անտիպ), Արաքսի Թորոսեան, Շ. Նարդունի, Ն. Պէշիկթաշլեան, Գ. Մխիթարեան, Վ. Թաթուլ, Ե. Այվազեան, Հ. Սարգիսեան, Յ. Ֆրէնկեան, Հ. Բալուեան, Ա. Ցատրեան, Ն. Սարաֆեան։ Բազմաթիւ գրախօսականներ, համայնապատկեր ազգերու գրականութեան եւ Փարիզի գեղարուեստական շարժումը։

Բաժանորդագրութեան եւ հատավաճառութեան համար դիմել՝ H. Palouianի, Boîte Postale No. 50, Paris (10e). Տարեկան 10 թիւի համար 50 ֆրանք, հատը 7 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Մարսէյլի Գառ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 1.30ին 63 Rue République Դրաղարան Ընթերցարանին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ուրֆացի Գրիգոր Արսլանեան, հօր անուն՝ Յովհաննէս, մօր անուն՝ Ովաննա։ Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Հալէպ։ Իմացնել իր քրոջ՝ M. Arslanianի, 29Rue de Choisy-Alfortville, Seine.

— Կը փնտռուի Ռուբէն Գրիգորեան 29 տարեկան որ կը գտնուէր Սան Ֆրանչիսքօ (Ամերիկա)։ 1927ին եկած է Խարբերդ (Ռուսաստան), ուսկից մեկնած է Եւրոպա։ Այժմ իրմէ տեղեկութիւն չկայ։ Իմացնել իր եղբօր՝ Yervand Krikorianի, Hôtel Orient, Tauris, Perse, (Via U. R. S. S.)։

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէ արտատպել։

ԹՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 Ֆրանսերէն (Պ. Ս. Մ. Դաւիթ Բէգ)։

ՓԱՐԻԶԻ Եոզկատի եւ իր շրջանի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները վաղը Կիրակի ժամը 2ին Ռոստոմ Գրադարանի սրահը, 131 Fbg. de Temple, Belleville.

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ռ. Մ. մասնաճիւղը կը խնդրէ բոլոր ազգային կազմակերպութիւններէն ղրկել իրենց ներկայացուցիչը խորհրդակցական ժողովի մը Ապրիլ 11/24ի համազգային Սգատօնի կազմակերպման համար, այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Floria, 61 Rue Monsieur le Prince.

Թղթակցութիւններ ղրկել՝ J. Anassian, 40 Rue Descartes, Paris (5e).

Ա. Ի. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկ. Սահակ Քէհեաեանէ իրենց ամուսնութեան առթիւ 100 ֆրանք՝ Տէր եւ Տիկին Նշան Էքիզեանէ 50 ֆրանք, Արփի Տիկ. Ցալիգա Ցնաշէնեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Օր. Օհրուհի Ինճէեան կը նուիրէ Կ. Խաչի հինգ սանեւրու համար հինգ ձեռք հագուստ։ (Կնիք)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՕՏԱՐԱՆՔ

Մարսէյլ, Գարծ.— 745։
Փոն տը Շէրիւի, Գարծ.— 310։
Կարտան, Գամքի Հայր. Միութ. — 15 Ֆր.։
Մարսէյլ, Խանգ.— 130։
Փավիյեոն Սու Պուա, Ա. Զ.— 70։
Թէհրան, Ա. Ն.— 121.50։Սկսանք ղրկել։
Սէն Սաթիւրնէն, Զ. Զ.— 70։ Մինչեւ 1 Յուլիս 1929։
Սէն Ռաֆայէլ, Տիկ. Է. Գ.— 140։
Շաթու, Բ. Զ.— 10։
Վէրսայլ, Ա. Կ.— 140։
Քլամառ, Յ. Փ.— 70։

IMPRIMERIE - MASSIS - ED…
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: F. SOUVIG…

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՄԱՐՏ 1929

24 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 914

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍՈՒՏՆ ՈՒ ԻՐԱՒԸ

Վերջին անգամ մըն ալ քրքրենք Դամասկոսի արաբական թերթին ծանօթ հրատարակութիւնը՝ Դաշնակցութեան դէմ։

— «Այս կուսակցութիւնը ոճիրէն և աւազակութենէն ուրիշ նպատակ չունի», կը յայտարարէ «Էլ Շաապ» (9 մարտ 1929)։

Այս վճռական եզրակացութեան յանգելու համար, արաբական թերթը կը հրաւիրէ Ճէպէլը Մուսա երթալ, «ուր կը գտնուի կուսակցութեան կեդրոնը։ Հոն է որ կուսակցութիւնը կ'որոշէ առանց խղճի եւ արդարութեան»։

Երէկ բացատրեցինք թէ առնուազն թիւրիմացութեան արգիւնք է այս տեղեկութիւնը։ Ճէպէլը Մուսայի դաշնակցական կազմակերպութիւնը երբեք տարբերութիւն չունի միւս շրջաններէն, եւ «Էլ Շաապ» ի զուր առանձնաշնորհ մը կը պարգեւէ այդ խոնարհ շրջանին, որ երբեք չէ ունեցած կեդրոն դառնալու, կուսակցութիւն վարելու եւ աջ-ձախ որոշումներ տալու յաւակնութիւն։ Ինչ կը վերաբերի 1923ի դէպքին, որուն հետեւանքով «32 հոգի սպաննուեցան եւ այսպէս ալ Դաշնակցութիւնը ամէն կողմ տարածուեցաւ», բացատրեցինք երէկ թէ պարզապէս տեղական ախտ մըն է, ոչ միայն Հայերու, այլ եւ բնիկներու համար։ Բարբարոսական շրջաններէ մնացած «վանտէթթա»ն, որ դժբախտաբար կը տեւէ սերունդէ սերունդ։ Կրթութիւնն է որ պիտի խափանէ այս քստմնելի չարիքը։ Արդ, Սուրիան եւ Լիբանանը թրքական լուծէն ազատուած են տասը տարիէ ի վեր, իսկ տասը տարին կը բաւէ՞ մէկ սերունդ հասցնելու, այն ալ սարի մը կուշտին ինկած խեղճուկրակ հայկական գիւղի մը մէջ...

Այսքանը միայն բաւական է, ապացուցանելու համար որ «Էլ Շաապ» անխղճօրէն, թերեւս ննգամտութեամբ կը զրպարտէ ամբողջ կուսակցութիւն մը, անոր միակ նպատակ վերագրելով ոճիր եւ աւազակութիւն»։ Մենք վստահ ենք որ հայկական պատմութեան քիչ-շատ ծանօթ ո՛ եւ է Արաբ պիտի ընդվզի այսքան վրան-բաց զրպարտութեան մը դէմ։ Կարելի էր այսպիսի բաներ քշել, երբ Թուրք իշխանութեան տակ էր Դամասկոս։ Անմէտ Ջէքի Աֆիունին էնկիւրի կամ Ատանա՞ կ'ապրի, ազատ եւ ինքնիշխան Սուրիոյ երկնքին տակ։

Եթէ Հայերն են որ այս գաղափարը ներշնչեր են արաբ թերթին — եւ մենք լրջօրէն կը կասկածինք — հազար ամօթ անոնց։ Իսկ եթէ Թուրքեր կամ Սուրիացիներ են, պարզապէս կ'արգահատինք։ Այդպիսի բանսարկուներու դէմ կարելի է հանել բողմաթիւ լուրջ եւ ազնիւ բնիկներ, նոյն իսկ Թուրքիայէն Սուրիա անցած պաշտօնատարներ, որոնք շատ մօտէն կը ճանչնան և՛ Դաշնակցութիւնը և՛ հայ ժողովուրդը։

Բայց թողունք ուրիշները եւ մե՛նք խօսինք, հրապարակաւ եւ ճակատաբաց։ Տարբական բաներ պիտի ըսենք, բայց ի՞նչ փոյթ։ Մեղքը մերը չէ, երբ հանրային կարծիք վարելու կոչուած թերթ մը — կամ անոր մէկ յօդուածագիրը — այնքան տգէտ կը ձեւանայ։

Դաշնակցութիւնը ծնած է հայ ժողովուրդի տառապանքէն, եւ ահա քառասուն տարիէ ի վեր կ'աշխատի, գրչով եւ զէնքով, օրինական թէ բուռն միջոցներով, ազատագրել այս ժողովուրդը։

Զարաշար պարտուեցանք մեր պայքարին մէջ, դէպքերու բերումով։ Ու թէեւ ունինք մանրանկար հայրենիք մը, բայց մեր ժողովուրդին կէսը դուրսն է, ցիր ու ցան՝ աշխարհի բոլոր ափերուն վրայ։ Այդ հալածական բազմութիւններուն ամէնէն ստուար թիւը ապաստանած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, սպասելով լաւագոյն օրերու, որ կ'ուշանան, կ'ուշանա՛ն։ Այլապէս, յանցանելի քանակութիւն մը միայն կրնար մնալ ինչպէս Լիբանանի եւ Սուրիոյ, նոյնպէս ուրիշ երկիրներու մէջ։

Արդ, ի՞նչ կ'ընեն այս թափառական բազմութիւնները, իրենց ապաստանած երկիրներուն մէջ։ — Ի՞նչ կը քարոզէ Դաշնակցութիւնը։ Դէպի ո՞ւր կը տանի զանոնք։

Կը քարոզէ հպատակիլ երկրին օրէնքներուն, և, կատարել իրենց պարտականութիւնը։ Եղբայրական յարաբերութիւններ մշակել հիւրընկալ ժողովուրդին հետ։ Զխառնուիլ տեղական կռիւներու։ Զգուշանալ քաղաքական պայքարներէ եւայլն։

Մենք այս ուղեգիծով կը գործենք նոյն իսկ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, ուր մեր հարիւր հազարնոց բազմութիւնը հպատակ է պաշտօնապէս։ Ոչ քաղաքական, ոչ ալ հողային պահանջ ունինք հիւրընկալ երկիրներէն։ Բայց, օգտուելով սահմանադրական ազատութիւններէն, պատճառ չենք տեսներ ծածկելու մեր ձգտումները՝ դառնալու ազատ ժողովուրդ՝ մեր հայրենիքին մէջ։ Զենք ծածկեր մեր պահանջները՝ սահմանակից Թուրքիայէն, առանց բռնութիւն փորձելու հիւրընկալ հողին վրայ։ Պաշտպանելով մեր ապագային, ամուր կառչած մեր իրաւունքներուն, ի հարկէ կը ջանանք վառ պահել ազգային ոգին եւ զարկ տալ հայկական մշակոյթին։ Ապրիլ իբրեւ գիտակից հասարակութիւն, ոչ թէ իբրեւ հօտ։

Ահա գլխաւոր գիծերը մեր քաղաքականութեան՝ օտար ափերու վրայ։

Այս բոլորին մէջ, կա՞յ բան մը որ հակասէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի շահերուն։ Ո՞րն է անընականը՝ այս բոլորին մէջ։

Ո՞ւր է «ոճիրը» եւ «աւազակութիւնը» այս բոլորին մէջ, «Էլ Շաապ» եւ ո՛վ դուք, հայանուն տեղեկատուներ որ արիւն պոռալով ձեռքի տակէ, ամէնէն առաջ վնասելով ոչ թէ Դաշնակցութեան, այլ ամբողջ ժողովուրդին...։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՅԱՆՈՒՆ ԴԱՒԱՃԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԽԱՐԱՆՈՒԻՆ ՉԷԶՈՔ ԹՂԹԱԿԻՑԻ ՄԸ ԿՈՂՄԷ

Հայաստանի կոչնակ շաբաթաթերթը, որ ծանօթ է իր հակադաշնակցական հակումներով, կը հրատարակէ իր Պէյրութի թղթակցին մէկ գրութիւնը ծանօթ ոճիրին մասին։ Կը քաղենք հետեւեալ մասերը.

«Ոճիրը, բնականաբար, վերագրուեցաւ դաշնակցութեան, եւ անհա գործի լծուեցան հակառակորդները։ Անմիջապէս կազմուեցաւ քաղաքիս բոլոր աչքառու դաշնակցականներուն անուանացանկը, եւ կառավարութիւնը որ կ'երեւայ թէ կը քաջալերէ իբր պաշտպան մէկտեղ եկած կարգ մը մարդիկ եւ անոնց իսկ թելադրութեամբ կը շարժի, ասիկա պատեհ առիթ նկատելով Հայերը վարկաբեկելու յաչս հոգատար պետութեան, համիտեան հալածանքները յիշեցնող խստութեամբ մը, կը ձերբակալէ, կը խուզարկէ եւ կը բանտարկէ հարիւրի մօտ ընտանիքի պատուական հայեր, պատուաւոր վաճառականներ եւ անբասիր նկարագրի տէր մտաւորականներ, պարզ այն պատճառաւ որ անոնք այսինչ կամ այնինչ հոսանքը բաժանող հաւատքներ են ժամանակաւ։

Գործի լծուած են այն բոլոր գաղտնի եւ յայտնի ույժերը որոնք քանի մը ամիս առաջ սաքի տակ առին Վեհափառ Կաթողիկոսին խօսքը, անտեսեցին Ազգ. Սահմանադրութիւնն ու օրինաւոր իշխանութիւնը, եւ մեր եկեղեցական պատմութեան մէջ աննախընթաց յանդգնութեամբ մը հաստատեցին իրենց իսկ իշխանութիւնը։

Մենք իբրեւ չէզոք Հայ մը, սրտանց կը դատապարտենք ոճիրը, որու ձեռքով ալ որ գործուած ըլլայ ան, բայց չենք կրնար չդատապարտել նաեւ ընթացքը կարգ մը հայանուն դաւաճաններու, *որ այսօր երեւան ելած են պղտորուած ջուրի մէջ ձուկ որսալու համար։ Իբր ազգին ներկայացուցիչները կը ներկայանան անոնք ոստիկաններուն, եւ ամէն օր նորանոր անուններ կը թելադրեն ձերբակալութեան եւ խուզարկութեան համար։ Անոնք կը ներկայանան տեղական թերթերու խմբագրատուները եւ կը թելադրեն յօդուածներ որոնք ամօթ կը բերեն հայութեան, եւ կը զօրացնեն տեղական կառավարութեան անվստահութիւնը Հայերու հանդէպ։*

Ոճրագործները անյայտ են։ Միւս կողմէն ալ կան թէ ոճիրը նոյն ինքն ննջեցեալներու գործն է։ Եղերաբախտ Գ. Ցխրունին կը նկատուէր համայնավար գործիչ մը, այդպէս ալ կը ճանչցուէր թէ իշխանութեան եւ թէ Հայոց մօտ։ Այդ ուղղութեան հետեւած էր նաեւ Հալէպի «Սուրիական Մամուլը»ը որուն խմբագրապետը եղած էր ինքը, մինչեւ այդ թերթին կառավարութեան կողմէ դադարման դատապարտուիլը։ Գետն էր Հնչ. մասնաճիւղին։ Կ'ըսուի թէ իր համայնավար ընթացքը եւ քարոզութիւնը իրենց շարքերուն մէջ սարսափի մատնեց ուրիշ կարգ մը շէֆեր եւ անո՛ց մէջ մանաւանդ մէկը, որ ատակ է ամէն կերպ չարագործութեան, եւ ամէն կերպ ոճիրներու։ Պառակտեցաւ կուսակցութիւնը ներքնապէս, թէեւ արտաքուստ դեռ կը պահէր իր միութիւնը։ Անհաւանական չէ այս ենթադրութիւնն ալ։ Սարսափի շրջան մըն է որ կ'ապրի Պէյրութի հայութիւնը։ Հնչակեան լրտեսներ, ընդհանրապէս 14—16 տարեկան պատանիներ լեցուած են փողոցները, կը հետապնդեն Հայեր, մանաւանդ զոյգեր, մտիկ կ'ընեն անոնց խօսակցութեանց, անոնց թելադրութեամբ ոստիկանութիւնը կը կատարէ ձերբակալութիւններ։ Եղբայր եղբօր դէմ, ամօթալի եւ այպանելի պայքար մըն է որ առաջ կը տարուի ներկայիս»։

Ֆոշի ազգային յուղարկաւորութիւնը

Կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք կ'առնէ՝ համազգային փառաշուք յուղարկաւորութիւն մը կատարելու համար մարաջախտ Ֆոշի։ Մարմինը այս առաւօտ ժամը 8.30ին առանց ոեւէ արարողութեան պիտի փոխադրուի Յաղթական կամարին տակ, ուր 30 ոտնաչափ բարձրութեամբ մահարձանի մը վրայ դրուած պիտի մնայ 48 ժամ։ (Նափոլէոնի կողմէ էթուալի Յաղթական կամարին կառուցուելէն ի վեր մէկ հոգիի միայն այսպիսի պատիւ եղած է՝ Վիքթոր Հիւկօի։) Դագաղին վրայ պիտի դրուին մարաջախտին սուրը եւ այն գլխարկը՝ զոր Մեծ Պատերազմին կը կրէր։ Կամարը վերէն վար սեւով պիտի ծածկուի, իսկ ներքին մասին մէջ պիտի կախուին ֆրանսական եւ դաշնակից դրօշակներ եւ Մեծ Պատերազմին թշնամիէն գրաւուած կարեւոր յիշատակներ։ Գիշերը Յաղթական կամարն ու մահարձանը պիտի լուսազարդուին։ Թրեքշաբթի առտուան դէմ մարմինը ինքնաշարժով մը պիտի փոխադրուի Նոթր Տամ, որուն ճակատը եւ ներսը սեւ շղարշներով եւ զանազան դրօշակներով պիտի զարդարուին։ Հոն եւս մեծ մահարձան մը պիտի պատրաստուի։ Արարողութեանց պիտի նախագահէ կարդինալ Տիւպուա։ Մարմինը Էնվալիտ պիտի թաղուի եւ ոչ թէ Յաղթական կամարին տակ։

Յուղարկաւորութեան մասնակցելու համար պատուիրակութիւններ եւ զինւորական ջոկատներ ճամբայ ելան դաշնակից երկիրներէն դէպի Փարիզ, ինչպէս Լեհաստանէն, Ռումանիայէն, Սերպիայէն, Իտալիայէն եւ Պելճիքայէն։ Հելլէն պատուիրակութեան նախագահն է զօր. Փարասքեւոփուլոս, հելլէն բանակի նախկին վերին հրամանատարը։ Անգլիոյ պատուիրակութեան գլուխը կը գտնուի իշխան Ճորճ։

Հայ կամաւորներն ալ իրենց դրօշակով ներկայացուցիչ պիտի ունենան։

Երէկ ալ հազարաւոր ժողովուրդ այցելեց Ֆոշի ապարանքը։ Այցելուներուն մէջ էր մարաջախտին եղբայրը՝ Հ. Ժէրմէն Ֆոշ, որ քահանայ է։

«ԿՈՄՍ ՑԷՓԼԻՆ»Ի ՆՈՐ ԹՌԻՉՔԸ

Գերմանական *«Կոմս Ցէփլին»* օդանաւը, որ դէպի Ամերիկա երթեւդարձի յաղթական թռիչք մը կատարեց, վաղը ճամբայ կ'ելլէ դէպի Մերձաւոր Արեւելք նոր թռիչքի մը համար։ Ցէփլինին մէջ պիտի նստին Ռայխսթակի նախագահ Լէօպէ, Փրուսիոյ վարչապետ Պրաուն եւ ուրիշ պետական դէմքեր։

Սոֆիայի ուսանողներուն ցոյցերը

«Թայմզ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ.— Կրթական նոր օրինագծին կարգ մը կէտերուն դէմ բողոքելու համար անցած գիշեր ցոյցեր կատարուեցան Սոֆիայի համալսարանականներուն կողմէ։ Իրիկուան դէմ ցոյցերը աւելի գրգռիչ դարձան եւ աղմկալի տեսարան մը պարզուեցաւ Սոպրանէի մօտ։

Ցոյց կազմակերպելու համար նախապէս արտօնութիւն խնդրուած չըլլալով, ոստիկանութիւնը հրաւիրեց ուսանողները որ ցրուին։ Այս վերջիններու մերժումին վրայ, ոստիկանները զէնք պարպեցին օդին մէջ։ Մօտ հարիւր գնդակ պարպուեցաւ եւ ուսանող մը վիրաւորուեցաւ։ 20 պարագլուխներ ձերբակալուեցան։

Ուսանողները երեք օրուան դասադուլ յայտարարեցին՝ բողոքելու համար իշխանութեան ընթացքին դէմ։

Տրոցկիի Գերմանիա մուտքը արտօնուած

Պոլիս, 23 մարտ.— Տեղւոյս գերման դեսպանին հրահանգ տրուեցաւ յայտնելու Լև Տրոցկիի թէ արտօնուած է Գերմանիա մտնելու։ Տրոցկի մօտ օրէն ճամբայ պիտի ելլէ իր կնոջ, զաւկին, իրեն ընկերացող սպայի մը եւ սպասաւորի մը հետ միասին։

Գերման կառավարութիւնը արտօնեց Տրոցկիի մուտքը՝ այն պայմանաւ որ բժշկական քննութեան ենթարկուի գերման մասնագէտներու կողմէ եւ երկար չմնայ երկրին մէջ։

Պայքար Տրոցկիի կուսակիցներուն դէմ

Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց որ մինչեւ մայիս 1 պիտի փոխուին անունները այն բոլոր փողոցներուն, պողոտաներուն եւ ակումբներուն, որոնք Տրոցկիի անունը կը կրեն։

Կեդրոնական կոմիտէի հրամանով՝ ցոյցեր կազմակերպուեցան տրոցկիաններուն դէմ՝ խորհրդային բոլոր գործարաններուն մէջ։ Համայնավար բջիջներու ենթումին տակ՝ գրեթէ ամէն կողմ կը քուարկուին բանաձեւեր, որոնց մէջ Տրոցկի եւ կուսակիցները դաւաճան կը յայտարարուին յեղափոխութեան դատին։

Հակառակ այս կատաղի կռիւին, Մոսկուա չէ յաջողած բոլորովին արմատախիլ ընել շարքերու հակամարտութիւնը Տրոցկիի հանդէպ։ Կարգ մը շրջանակներու մէջ ընդդիմադրականն աւելի զօրացած է այդ համակրութիւնը։ Այսպէս, Սարատոֆի մէջ 10 ականաւոր համայնավարներ արտաքսուեցան կուսակցութենէն՝ Տրոցկիի ի նպաստ թռուցիկներ ցրուած ըլլալու եւ անոր ի նպաստ գործադուլներ սարքելու ամբաստանութեամբ։

Նովոսիբիրսկի եւ ուրիշ քաղաքներու բջիջներուն մէջէն բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Բոլորն ալ իբրեւ հակայեղափոխական դատարան պիտի յանձնուին։

Իրաքի նախարարական տագնապը

Քաղաքական տագնապը, որ ծագեցաւ անցեալ յունուարին երբ դահլիճը հրաժարեցաւ, այս օրերս իր լուծումը պիտի գտնէ՝ անգլ. նոր մարզպան սըր Կիլպըրթ Քլէյթընի ուղղակի միջամտութեամբ՝ համաձայնութեամբ Ֆէյսալ թագաւորին։

Ազգայնական տարրերը մինչեւ այսօր իրենց անհաշտ ընթացքով մերժեցին աջակցիլ նոր կազմուելիք դահլիճին։ Անոնք հակառակ են անգլեւիրաքեան դաշնագրի կարգ մը հիմնական կէտերուն, ինչպէս անգլիական զինուորներու պահպանման մի ջագետքի մէջ, եւ անգլիական իշխանութեանց կողմէ շինուած երկաթուղիներու գնման։

Այս պայմաններուն մէջ խորհրդարանը պիտի լուծուի եւ տեղական գործերու վարչութիւնը պիտի անցնի անգլիական մարզպանին ձեռքը։

Խուժան լրագրապետ մը սպաննուած

Զաղրէպի մէջ ուրբաթ գիշեր ժամը 8ին երկու անծանօթներու կողմէ սպաննուեցաւ Թոնի Շլէկէլ, թերթերու կարեւոր խմբակի մը տնօրէնը, այն պահուն ուր տուն կը դառնար, երկու անծանօթները անոր դիմացը ելան դրան սեմին վրայ եւ գլխուն ատրճանակի գնդակներ պարպեցին։

Շլէկէլ շատ ծանօթ դէմք մըն էր Զաղրէպի մէջ։ Սպանութիւնը քաղաքական հանգամանք ունի եւ մեծ յուզում առաջ բերած է քաղաքին մէջ։

Կացութիւնը Սպանիոյ մէջ

Փրիմօ տէ Րիվէրա իր դիկտատորական վարչութիւնը հետզհետէ կը խստացնէ՝ բռնապետական բուռն միջոցներով։ Երէկ Սպանիոյ զանազան կողմերը կառավարութեան ի նպաստ ցոյցեր կազմակերպուեցան՝ վերէն տրուած հրամաններու վրայ։

Սակայն ներկայ հանդարտութիւնը ժամանակաւոր է եւ քաղաքական լուրջ դէմքեր յոռետես են։ Հեռագրի մը համաձայն, որոշ թիւով նախկին սպանիացի նախարարներ մօտերս պատուիրակութիւն մը կազմած պիտի ներկայանան Փրիմօ տէ Րիվէրայի, պահանջելով որ եթէ չվերահաստատէ նախկին ազատական վարչաձեւը, գոնէ նոր Սահմանադրութիւն մը հաստատէ։ Համալսարանական ուսանողներու վերջին խլրտումները իբրեւ առիթ պիտի ծառայեն նախկին նախարարներու այս դիմումին։

Ամերիկեան նոր տարեչափը

Ուաշինկթըն, 23 մարտ.— Նախագահ Հուվըր զեկոյցով մը հաղորդեց թէ՝ ներգաղթի նոր տարեչափը՝ հիմնուած ազգ. ծագումի հիման վրայ, գործադրութեան պիտի դրուի այս տարի յուլիս 1էն սկսեալ։ Նախագահը իր ընտրական պայքարին ատեն բուռն կերպով հակառակած էր այս նոր օրէնքին, որուն շնորհիւ կ'աւելնայ ներգաղթող Անգլիացիներու եւ Իտալացիներու թիւը, իսկ կը պակսի սկանդինաւեան երկիրներունը։

Կը յուսացուի որ խորհրդարանը համաձայնի նախագահի փափաքին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՂՈՒԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԻՆՔՆ ԻՐՄՈՎ

Թէեւ միշտ օտար կամքի եւ օրէնքի տիրապետութեան տակ, բայց մեր պատմական հողերուն վրայ, մեր բնական միջավայրերուն մէջ, ո՛չ ոք կ'ուրանայ դերը՝ զոր դպրոցները կատարած են ազգային վերազարթնումի գործին մէջ։

Բայց ներկայիս, միջավայրի փոփոխութեամբ եւ հայ կեանքի պայմաններուն հետ մէկտեղ, կը բարդանայ նաեւ անոնց դերը։

Այլեւս կրթութեան պահանջներ չեն միայն որ կը ծանրանան անոնց վրայ։ Մանաւանդ, անոնք կը դառնան աւանդապահները հայ կեանքի մասունքներուն, պահակները հայ զգացումի եւ գիտակցութեան պահպանման։

Մեծ է անոնց դերը ազատ ու պետականացած ազգերու մէջ։ Նախախնամական պիտի ըլլայ մեր մէջ, եթէ գիտնանք այդ ուղղութեամբ կազմակերպել եւ ամրացնել Սփիւռքի յամառ գործակցութիւն մը։

Իսկ պահպանութեան բաժինը որ պիտի իյնայ իւրաքանչիւրիս, պիտի ըլլայ ծանր անշուշտ՝ ժամով աշխատող եւ օրը օրին ապրող, ցիր ու ցան եւ յոգնաբեկ բազմութիւններու համար, այնքան ալ դիւրին չէ նահանջի մատնել գործակցութեան մը նիւթական ու բարոյական խոչընդոտները։

Բայց ձուլման վտանգը որ ա՛լ գաղտնիք չէ, մեծցուցէք որքան որ կրնաք. դարձեալ փոքր պիտի տեսնէք. պիտի մնայ միշտ կէտ մը որ խուսափի աչքերէն։ Որովհետեւ, ըսինք արդէն, ազգը որ կը գործէ, այլեւս ջարդը չէ իր վայրագութիւններով, ոչ ալ աքսորը իր ամբողջ զարհուրանքով եւ դաժանութիւններով, որոնց դէմ կարելի ըլլար գնել մեր մարմիններուն ուժը եւ հոգիներուն կորովը։ «Ձուլումը, հոյակապ ու դիւթական մեղմութիւն մըն է ան, թափանցող ու վարակող։ Հայու մեր չտես աչքերուն համար՝ գեղեցկութիւն մը, թէեւ կեղծ, դիմակաւոր եւ պատրանք, բայց ամուր ու տիրական»։

Այսպէս են օտար քաղաքակրթութիւնները, որոնց ամէնէն փարթամ կեդրոններուն մէջ կ'ապրինք, հրաշքով փրկուածներու պայծառութեամբ։

Իսկ անոնց իւրացնող ուժին դէմ, լաւ է ամէն միջոց որ կը գործէ ու կը հոգացուի։ Լաւ են պայքարի բոլոր զէնքերը, կը բաւէ որ բանին։

Բայց մանաւանդ, ամէնէն աւելի հաւատքով կը կառչինք դպրոցին, որովհետեւ, բոլորս գիտենք ալ։ Միջոցը որքան ալ զօրաւոր ըլլայ, կը ծառայէ ուշացնելու աղէտը,— իւրացումը օտար միջավայրերէն։ Գիտենք թէ վերջին փրկութիւնը հեռուներն է, սահմաններէն անդին, մեր հարազատ հողին վրայ։ Որ սակայն փակ կը մնայ երկաթ դռներու պէս, որոնց բանալին կորսուեր է։

Բայց եթէ պիտի բացուին օր մը, մեզ վերադարձնելով ներս մտնելու մեր տարրական իրաւունքը, պէտք է որ այդ օրը դեռ այնքա՛ն հայ մնացած ըլլանք, որ ուզենք երթալ…, պէտք է որ դռնէն ներս մտնենք հայու սրտով ու մտքով, հայու դէմքով եւ արիւնով։

Եւ այս գուրգուրանքը որ ցոյց կուտանք մեր ազգային ինքնութեան հանդէպ, թող շատ կամ չափազանցուած չթեւնուի։ Իրաւունքն է ժողովուրդի մը որ ամէն ինչ կորսնցնելէ յետոյ, կ'ուզէ գոնէ պահել ինքզինքը։

Այս՝ իր իմացական կեանքին առաջին ու ճակատագրական նպատակն է, որուն հասնելու համար, խտրութիւն չի դներ միջոցներու մէջ. կը բաւէ որ բոլորը ծառայեն անոր,— եկեղեցի, լսարան-թատրոն, թերթ ու գիրք, միութիւններ, հաւաքոյթներ,— բոլորը։

Բայց մանաւանդ կը յուսայ դպրոցէն, որուն կը փարի իբր փրկութեան լաստի։

Եթէ օտարութեան այս կեանքը նոր ցաւ մըն է անոր համար, եթէ անկից պիտի փախի ու փրկուի՝ հաստատուելով իր հողին վրայ, պիտի քալէ ուրեմն դպրոցի ճամբէն… Գիտէ եւ կը փորձէ կարելին՝ հակառակ նոր միջավայրերու ճնշումներուն։ Կը ճգնի օգնել անոր՝ իր ճիգերուն մէջ, չխաբել իր վերջին յոյսին մէջ, որ կը դնէ իր ազգային միութիւններուն եւ կազմակերպութիւններուն մէջ։

Այսպէս եղած է մեր ժողովուրդը, ամէն ուր որ գտնուած է, իր հաւաքական պէտքերուն գոհացումը, ջանացած է նախ փնտռել իր միջոցներով։ Պակաս է որ ուզած է անոնցմէ՝ որոնք կազմակերպուած են ու կը գործեն իր անունով, կը ճառեն իր պէտքերուն գոհացումէն եւ իր փրկութենէն։

Բայց գաղթային պայմանները աւելի բացած են խրամատը որ կար ժողովուրդին եւ իր ազգ. պաշտօնական մարմիններուն միջեւ։ Ժողովուրդի եւ բարձր դասու տարբերութիւնները ամէն տեղ, աւելի քան երբեք չեշտուած են։ Իրաւասու մարմինները կը գործեն թէեւ, բայց ժողովուրդէն անկախ եւ հեռու, ինքնակոչ խնամակալի քմահաճոյքով եւ յաւակնութիւններով։ Կազմուած հատուածներէ, որոնք քով քովի եկած են ժամանցի՝ տեսակ մը փառքի՝ թէ իշխանութեան սիրով, կը գործեն ապազգային անփութութեամբ, օրը օրին, զուրկ՝ ապագայի ամէն մտատանջութենէ։

Ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ։ Հայ հարուստը գրեթէ ամէն տեղ իր յարաբերութիւններով ու դիրքով, իր ճաշակով, ըմբռնումով եւ կրթութեամբ՝ դատապարտուած է ուշ կամ կանուխ, ամէնէն առաջ ընկճուելու հայ անուններու ցանկէն։

Ի հարկէ, բոլորս չենք լուսաւ մէկ չուրով, եւ չենք փորձեր անոնց նախկին դասակարգային տեսակէտութեան ակնոցով. կը հասնանք պարզապէս ինչ որ է։

Ժողովուրդէն հեռու, անոր հանդէպ լեցուած տեսակ մը բնազդական արհամարհանքով, անծանօթ կամ անտարբեր անոր պէտքերուն, հայ հարուստը երբ կը յօժարի գործել անոր համար, կ'ընէ ինչ որ թոյլ կուտայ յղփացած մարդու իր սահմանափակ միտքն ու բութ հոգին։

Այս չէ՞ պատճառը որ Ժանկուժենի օճախին կայծ մը անգամ չի ժայթքիր ու ծաղկոցի մը բացումը կը յապաղի առեղծուածի մը լուծման պէս։

Ու ճառելէ յետոյ ձուլման եւ ապազգայնացման դէմ պայքարէն, Բարեգործականը ինչո՞ւ կը գոհանայ մէկ քանի փշրանքներ նետելով՝ իր հսկայ դրամագլխէն։

Օտար կրթական հաստատութիւններ չունին հասոյթի աւելի լայն աղբիւրներ քան Կիպրոսի Մելքոնեանը։ Ինչի՞ կը ծառայէ սակայն. եթէ ո՛չ, կշտացնելու տիղմոտաւոր պարապորդներու խմբակ մը եւ սրբելու անօթի ախորժակներ։ Ի՞նչ է որ զայն կ'արգիլէ մտնելէ ժողովուրդին եւ ժողովրդական իր դերին մէջ։

Ժողովուրդը ուրեմն, իր հաւաքական պէտքերուն գոհացման համար, մեծ բան չպիտի յուսայ այն մարմիններէն, որոնք կազմուած են իրմէ հեռու, իրեն կը մերժեն մասնակցութեան եւ հակակշիռի ամէն իրաւունք ու կը ջանան իր վրայ արժեցնել խնամակալ բարբարի հպարտութիւններ։

Կը տեսնեն սակայն, ժողովրդական ուժերու գրուումէն քաջալով՝ անպէտ գոյութեան մը իրաւունքը, գոյութիւն՝ որ միւս կողմէ, կ'արգիլէ ամէն ճիգ որ կը ձգտի իսկապէս գոհացում տալ օրուան պահանջին։

Կենսունակ չեն այդ մարմինները։ Բայց ունին իրենց կազմական մտայնութիւնը որ արդէն կը փնտռէ իր տեսարանը, կը ջանայ բանաձեւուիլ, կեդրոնանալ եւ հայ անյօդ բազմութիւններուն պարտադրել իր փտած հաստատութիւնները։

«Արեւոտ լուրջ մէկ մարդը», չնական աշխէթապետը ու թեկնածուի հեղնական փնտռտուքները փորձեր են կենդանացնելու, ամրացնելու եւ նուիրագործելու այդ սնանկ մտայնութիւնը՝ որ վերջնապէս տուած է իր լայնքին ու երկայնքին չափերը։

Բայց մեր նոր պայմաններուն առջեւ, միշտ կայ ու կը մնայ հաւաքական պէտքերու գոհացման հարցը, որուն լուծումը կը պահանջէ յամառութիւն, կորով եւ զոհողութիւն մանաւանդ։

Ժողովուրդի յատկութիւններ են սակայն ասոնք. եւ այս անգամ գոնէ, ժողովուրդը ինքն է որ պիտի փնտռէ իր ցաւին դարմանը՝ իր միջոցներով եւ իր հարազատ կազմակերպութիւններով։

Ուրիշ ելք՝ չկայ։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ՎԵՐԱՊՐՈՒՄ

(Vosgesի ձորերուն մէջ)

Ինչքա՜ն կը նմանին այս լեռները մեր լեռներուն, այս ձորերը մեր ձորերուն, այս տուները, այս գետակները, եւ վերջապէս այս անխարդախ բնութիւնը իր մարդկային ու անասնային բնակիչներով, որքա՜ն կը նմանի մեր երկրին. կարծես ասոնք ալ գաղթեր են մեզի պէս։

Գարնանամուտի այս պայծառ օրերուն ո՜րքան ախորժակով կ'արածին Vosgesի ոչխարներն ու այծերը։ Այծեր ու ոչխարներ. ի՜նչ դառն, բայց գնգուն յիշատակներ պարան կը նետեն սա վիթխարի ծառերուն վրայ, կը շինեն օրօրոց ու զիս կը թողեն անոր մէջ. կարծես թէ 13 երկար տարիներ չեն անցած իմ հին կեանքէս, չէ անցած նոյնիսկ 13 օր, 13 ժամ։ Այնքան թարմացաւ հին կեանքս։

Այծե՜ր, ա՜խ այծեր, ճիշդ իմ այծերուս պէս չարաճճի են, անառակ բայց խելացի։

—

Արթա՞մ արդեօք սա երիտասարդ հովիւին քով ու աղաչեմ որ գոնէ քանի մը ժամուան համար ինծի փոխ տայ իր հագուստները, պայուսակն ու ցուպը։ Արդեօ՞ք ֆրանսերէն գիտէ. որովհետեւ այս երկրին մէջ գրեթէ գերմաներէն կը խօսին։ Կը հարցնեմ, ի՞նչ կ'ըլլայ. կը հարցնեմ նաեւ թէ արդեօք հայ տղաքներ կը ճանչնա՞յ. գիտեմ որ այս կողմերը հայ որբեր կան՝ բոլորովին անմխիթար։

—

Հովիւը տեսաւ զիս, ան ալ ինծի կը նայի մեղմ աղձոտ. Արդեօ՞ք քաղքենի հագուստներս իրեն հաճոյք կը պատճառեն։ Բայց ի՞նչպէս մօտենամ, ի՞նչով սկսիմ։ Որքան անհամ դարձած է այն սկսելու ձեւը, որ օրուան եղանակին գովքը կ'ընէ։

—

— Բարե՛ւ, պարոն.

— Բարե՛ւ։

— Դուք այստեղացի՞ էք։

— Հոս ծնած, հոս մեծցած եմ, բայց չեմ ուզեր հոս մեռնիլ։

— Ինչո՞ւ, ձեր կեանքը ամենէն հաճելի կեանքն է։

— Կը կարծէ՞ք, շատ պիտի ուզէի այն ատեն ձերինին հետ փոխել, կը տեսնէք … կոտոշաւորները, հոգիս հանած են…

— Ահէ 13 տարի առաջ ի՞նչ կ'ընէիք։

— Թերեւս 13 տարի առաջ եւ ճիշդ այս ժամուս այս դաշտին մէջ էի իմ հօտովս … բանը կ'ընէի ինչ որ կ'ընեմ … սօր. ի՞նչ, կը կարծէք որ … կ'ապրէի եւ դպրո՞ց կ'երթայի ձեզի պէս, ոչ ոչ, հեռու եմ … կեց դժբախտաբար։

— Ճիշդ 13 տարի առաջ … ալ ձեզի պէս էի. 70 հատ … դանի կ'արածէի. Ի՜նչքան կը նմանին իմիններուս. ճիշդ անոնց … կը փրցնեն խոտերը. ոչխարներ … իմիններուս պէս գինով, … ունին։ Իսկ այծե՜րը, այծե՜րը … պէտք է որ սա դիմացի բարձ…քը մագլցին, որպէս զի տեսնէ… թէ իմիններուս չափ ճարպիկ…

— Կը նախընտրեմ, որ … կարելի է քիչ ճարպիկ ըլլան…

Ի՞նչ կ'ըսէք, դուք հովի՞ւ էք … ղած 13 տարի առաջ։

— Այո, թերեւս աւելի … բախտ հովիւ մը քան դուք … կը կարծէք։ Դուք թերեւս … ունիք ձեր սեփական արջառ… րածելու. իսկ ես, ես գերի … մըն էի։ Այո՛ հին արհեստ… մը։ Ընկէ յետոյ թերեւս … արհեստ սորվեցայ. բայց … ալ սկսած եմ մոռն… իսկ … ութիւ՞նս, քանի օրեր … ա՜յնքան յուզումով կ'ոգեկ… զայն։ Մի արհամարհէք … բնութեան անխարդախ ծոցին … կ'ապրիք, կ'աղաչեմ սա ձերին … վերարկուն, գլխարկը եւ … ինծի փոխ տուէք՝ երթամ … քեմ գրուած կենդանիները։

Ու բարեացակամ հովիւն … գուստները սկսայ հագնիլ … քան հաճոյքով ու հաճոյ… թերեւս չէի ունեցած … թեանս նոր հագուստ, եւ նո… շիկ հագած ատեն։

—

Ահա՛, հաւաքեցի … տը. լաւ հաւաքեցի, այծերն … որ ոչխարները կլոր շրջան … մեցին. գլուխները կախ ու … դարտ։ Բայց փոխուեր եմ ես … անհնազանդ այծերուն … ցուպով, ինչպէս կ'ընէի 13 … առաջ։

Հովիւը միշտ բայ…

ԿԵԱՆՔԻ ՄԱՌԱԽՈՒՂԻՆ ՄԷՋԷՆ

ՎԵՐԱԾՆՈՂ ՄԱՐԴՈՒ ՕՐԱԳԻՐ

Օրերը գեղեցիկ, հանդարտ ու պայծառ չեն միշտ։ Պղտոր ու յուսահատական ժամեր կան՝ անարգ ժամեր։ Ապրիլ՝ կը նշանակէ խաղաղութեամբ կրել կլիմայի այս բոլոր փոփոխութիւնները։ Ցորի պէս՝ որ անցնելի սպրդակուած երջանկութեան մոխիրներուն վրայ նստած՝ կը սպասէ տիրոջը ներողութեան, պէ՛տք է յուսալ որ լոյսը անպայման պիտի ծագի։ Ու պէտք է երթալ այդ լոյսին՝ առանց ընկրկելու։ Վերջնական պահուն՝ դիւրին է ընտրութիւնը, վատութեան եւ հերոսութեան միջեւ։ Մինչդեռ՝ պէտք է ամէն օր հերոսութեամբ ապրիլ։ Ցմրուր եւ անարգ ժամերու մութին մէջ՝ աշխատիլ արեւածագին համար։ Ինչպէս գիշերը որ իր երկաթաքարէ սեւ զանգուածին մէջ կը կրէ լուսածիծաղ առշալոյսը, հաւատալ որ ամէնէ՛ն անարգ մարդու հոգիին մէջ հերոս մը կը ննջէ։

Ամէնէ՛ն անարգ մարդուն հոգիին մէջ արթնցնել այդ հերոսը։

Կեցած եմ խաւարին մէջ։ Վիրաւոր ու աղքատ մարդ մըն եմ, բայց հոգիս պիտի վերածնի։ Հպարտ եմ ու յաղթական։ Երէկ, այս գարշ ափերէն, ծիծեռնակներ արձակեցի՝ դէպի գարնան հեռաւոր կղզիները, որպէս զի ինծի վերադառնան, իրենց կտուցներուն մէջ՝ ծիլերով, ծառերու ճիւղերով եւ գարնանային շաքիլներով։ Մի՛ ըսէք թէ ծիծեռնակները գերեվարուած կերպով մեռնեցան. Ես կը հաւատամ անոնց հրաշալի վերադարձին։

1.— ԵԹԷ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻՆ ՀԱՇՈՒԵՓԱԿԴ ԸՆԵՍ…

…Երէկ գիշեր՝ առաւօտեան դէմ վերադարձայ տուն։ Մութին մէջէն, կարծես թէ երազի մէջ ըլլայի, բարձրացայ սանդուխներէն։ Ընդհանուր եւ անխզելի լռութեան մէջ, ինքզինքս կը զգայի առանձին, հպարտ, զօրաւոր։ Լոյսս վառեցի։ Փորձեցի քնանալ, բայց զարթուն էի միշտ։ Յետոյ, հակառակ ամբողջ ճիգիս ընթերցումով զբաղելու, անընդհատ, հեռաւոր ու զանազան մտքեր, յիշատակներ, խորհրդածութիւններ կը խճողէին ուղեղս։ Շարք-շարք եւ հատուկտոր երազներ կուգային ու հին, գունաթափ տերեւներու պէս կ'իյնային իրարու վրայ։ Երգի կտորներ կուգային ու կ'երթային։ Հեռուէն ու մօտէն, յուշեր կամ արտասանուած հեռաւոր խօսքեր կը պարտադրուէին ուշադրութեանս։ Այսօր՝ կարծես թէ պայծառ էր հեռանկարը, ծլարձակ ծառեր կային, բուրումներ՝ օդին մէջ ու երանակի կտորներ, ասդին անդին։ Ուրիշ օր մը՝ ամբոխ մեռել մը, տարտամ մարդիկ կը տանէին եկեղեցի։ Ես կը յիշեմ բազմաթիւ փողոցներ, հարազատ կամ օտար՝ ամանք խռնուած, կիսալոյս եւ աղքատ։ Յետոյ, կը պատահի, յաճախ շատ մը բաներ կը սիրեմ որ արժանի չեն դոյզն սիրոյ։ Ի՞նչ կը նշանակէ սիրել։ Դժուար է սահմանել։ Դէմքի բեկորներ, խօսքի բեկորներ, երգերու բեկորներ կան այս անհեթեթին մութին մէջ։ Կ'ըսեմ — ի՞նչ կը նշանակէ սիրել։ Կ'ըսեմ — դժուար է սահմանել։ Յետոյ թէ՝ ստանալը աւելի դիւրին է քան տալը։ Ինչո՞ւ համար։ Ամէն բան կարելի չէ տալ ուրիշներու. այսուհանդերձ՝ դժուարը անհրաժեշտը տալն է՝ ո՛չ թէ աւելորդը։ Ես տղայ մը կը ճանչնամ՝ հպարտ, ինքնաբաւ, գրեթէ գեղեցիկ։ Անախորժ, հրեայի կանաչ աչքեր ունի։ Օր մը, նստաւ քովս ու ըսաւ —Ինչո՞ւ համար կնոջական շրջանակներու մէջ յաջողութիւն չունիմ, ուրիշներէն աւելի՛ տգեղ չեմ, յիմար չեմ, ինչո՞ւ համար, ըսաւ։ Ես ի՞նչ ըսի հրեայ տղուն։ Ըսի որ — Կինե՛րը (բազմակէտ, գաղտ) — Այո՛, ըսաւ, կինե՛րը…։ Այդ բառին մէջ որ ես արտասանեցի ի՞նչ կար… Արհամարհանք գուցէ։ Գուցէ դառնութիւն, գուցէ… Ես թէ — Գիտե՞ս, կեանքը այսպէս է, անընդհատ մառախուղի մէջ ու անընդհատ որեւէ բանի կարօտ։ Ան թէ՝

— Հա՛, իրաւունք ունիս, այդպէս է կեանքը…

— Այն աղջիկը որ կը սիրես, կ'ուզես սիրել՝ քեզ չի սիրեր, իսկ այն աղջիկը որ քեզ կը սիրէ՝ քու սիրածդ չէ. գիտե՞ս, այդպէս է կեանքը։ Ան թէ՝

— Հա՛, իրաւունք ունիս…

— Յետոյ, նոյնիսկ եթէ սիրած աղջիկդ քեզ սիրէ, շուտով կը դառնայ նուազ գեղեցիկ, նուազ կատարեալ, սովորական վերջապէս. գի՛տես։ Այդպէս է կեանքը. տառացուած բանին մէջ դառնութիւն կայ, յոգնութիւն, ձանձրոյթ, եթէ կ'ուզես…

● Երէկ գիշեր արթուն էի ես այսպէս։ Միտքս գերի էր՝ տրտմասանուած բազմաթիւ խօսքերու։ Դէմքի բեկորներ կային մութին մէջ ու երանակի կտոր մը շրթներուս վրայ։ Ու այս ամբողջ անորոշութեան մէջ՝ այսուհանդերձ բան մը յստակ էր։ Կ'ուզէի, վաղուընէ սկսեալ օրագիր բռնել, տետրակ մը ունենալ գրպանս։ Ես ինծի կ'ըսէի — Օրագիր բռնել կը նշանակէ՝

— Անկեղծօրէն եւ առանց ճշմարտութիւնը վախով կամ կիսով ծածկելու; առանց սեթեւեթի՝ հաշիւ տալ ինքզինքիդ, ամէն անգամ որ անհրաժեշտ ըլլայ տալիկա։

Ցակաւին կը նշանակէ՝

— Տեսակ մը պետական սահմանադրութիւն գծել, ինքդ քեզ համար։ Աւելի պատասխանատուութեամբ ապրիլ։ Աւելի կարգ ու պայծառութիւն մտցնել կեանքիդ մէջ։

— Աշխատիլ որ կեանքդ հետզհետէ ներդաշնակուի գաղափարներուդ հետ։ Մարդիկ կան որ կ'ըսեն — Պէտք է որ այսօրուընէ սկսած աւելի՛ քաջութեամբ, աւելի՛ հպարտութեամբ ապրիմ… բայց ժամ մը յետոյ կը շարունակեն հին ճամբան։ Այսպէս է կեանքը, անընդհատ թեք մակարդակի վրայ ու անընդհատ սրբագրութեան կարօտ…

Երկար ատենէ ես գիտէի ասիկա։ Երկար ատենէ կ'ուզէի … պանիս մէջ, շրջուն դատաւոր մը կրել։ Նոյ, դժուար ժամերու թացքին, երբ մարդ կը կենայ՝ երկու ճամբաներու առջեւ … մարդու՝ մեծ ու խոնջ գլուխ մը ափերուն մէջ ու կը հարցնէ … թալ հոսկէ՞ թէ հոնկէ, ո՞րն է շիտակ, ո՞րը… Նման պզտիկ … բան մը կրնայ մեծ ծառայութիւններ մատուցանել։

Ուրեմն երկար ատենէ ի վեր կը զգայի այս անհրաժեշ…թիւնը, բայց գործադրութիւնը կը յետաձգէի բազմաթիւ պատ…ներով։ Նախ՝ կը վախնայի, որ այսպէս թէ այնպէս, փորձ… օրագիր բռնելու գրականութիւն կ'ընեմ… Հետեւաբար փորձ…լայ կիսատ, անկատար։ Զգացածդ գեղեցիկ կերպով արտայայտ… ցանկութիւնը՝ յաճախ պատճառ՝ ըլլայ խեղաթիւրումի։ Երկրորդ … վախնայի որ անհնար կ'ըլլայ իրապէս ու ամբողջովին անկ… ըլլալ։ Ամէնէն շիտակ ու մաքուր կեանքին մէջ իսկ՝ մութ կ… կան։ Բաներ կան որոնց մասին պէտք չէ բարձրաձայն խօսիլ … բորդ՝ կը կարծէի թէ լաւ չէ որեւէ գրաւոր հետք ձգել կեանք… մասին որ բոլոր կեանքերուն պէս, քիչ մը աւելի կամ քիչ մը … կաս, իր տխուր, տկար եւ գձուձ կողմերը ունի։ Ո՛վ որ յանց… չունի՝ թող առաջին քարը նետէ, կ'ըսէր Նազովրեցին։ Յետոյ … հիգիտեր թէ ի՞նչ կրնայ պատահիլ վաղը, կ'ապրի՞ս, կը մեռնի՞ս։ Ամէ՛ն մարդ ունի այս մեծ հպարտութիւնը, ունեցած … կամ պիտի ունենայ— ապրիլ արութեամբ ու առանց ակարութ…

Կը զգայի նաեւ որ կեանքիս մէջ փոսեր կան, … մութ եւ կասկածելի տեղեր։ Կան նաեւ բարձունքներ։ Երբ … կ'ապրի առօրեայ եւ հեւ ի հեւ կեանքով՝ չանդրադառնար … լորին։ Բայց երբ օտարի պէս կը նայիս կեանքիդ վրան, … փական բարձունքներուդ կատարէն, քու բոլո՛ր մութ փոսե… մէջ, կրնաս գլխի պտոյտ ունենալ։ Ապրելու ուրախութիւ… ինքզինքիդ վրայ ունեցած հաւատքդ կորսնցնել։ Մտածէ՛ որ … ես մինչեւ հոս ու յետոյ իջած ես մինչեւ վար։ Մտածէ՛ որ … ես զօրաւոր, յետոյ տկար, պզտիկ փառասիրութիւններու … հասարակ…

Այսուհանդերձ գիտէի որ պէտք է ապրիլ քաջութեամբ … սիրով եւ հպարտութեամբ, ամէն օր քիչ մը աւելի հերոսութեամբ … ամէն օր քիչ մը աւելի ուրիշին համար։ Եթէ կարելի չէ՝ գէթ … ձել զօրութեամբ։ Ապրի՛լ առանց կեղծիքի։ Գիտնա՛լ թէ ի՛ն…

…ւնի դէմքին վրայ, ուր զարմանքի արտայայտութիւն մը կը դծուի։

Երբ մօտեցայ իրեն, ձեռքը ուսիս դրաւ ու ըսաւ.

— Ի՞նչ լաւ էք այսպէս, պարոն, իսկապէս կը տեսնեմ որ ազնուական էք, բայց չեմ մտածեր որ այսպէս մնաք։

—

Երեւ մօտեցաւ ժառանգութին։

—Այծերն ու ոչխարները փռուած էին մարգագետնին վրայ ու կ'արածէին։ Հովիւը խնդրեց որ իրենց հիւղակը երթանք, հոն ճաշենք որպէսզի իր մայրը, քոյրը ու եղբայրն ալ ուրախանան այս հաճելի այցելութեան առթիւ։ Գիրուժեցի։ Որովհետեւ վերջին եւ շիտակն այծի նպատակ մըն ալ ունիմ, խնդրել քիչ մը սեւ եւ չոր հաց, շատ կարօտցած եմ։ Հիւղակին դրան վրայ ծանօթացանք աշխատասէր ընտանիքին։ Ցանկաց կարմիր այտերով, գեղանի ժպտամարդ աղջիկը սահեցաւ իր քովէն ու քանի մը վայրկեան յետոյ կրկին երեւաց ՝նկատեցի որ ան թողած էր աղտոտ գոգնոցը, փայլուն խոշոր կօշիկները ու գլխուն կապուած ճերմակ լաթի կտորը։

— Միրելի օրիորդ, ըսի, կ'ուզէ՞ք ինծի համբոյր պատմառել, կ'ուզեմ համբոյր ան բոլորը մտերմով առաջին անգամ տեսայ ձեզ։

Օրիորդը չմերժեց։

Ու անոր բերած չոր հացը ես կերայ ագահօրէն, բրտօրէն, բայց իմ բարի հիւրընկալներս չմեղադրեցին զիս։

—

— Մնաք բարով, մի զարմանաք եթէ նորէն գամ հոս։ Երջանիկ էք, շա՜տ երջանիկ, որ ձեր կեանքին մէջ հովիւ էք։ Մտածեցէք որ ես ալ ազատ երկիր մը ունենամ ու հոն հովիւ ըլլամ։

Լաւ բան է հայրենիք ունենալ, հոգ չէ թէ մարդ ըլլայ ամենէն համարակ քաղաքացին։

Մնա՜ք բարով։

Թ. ՊՈՒՌՆԱՃԵԱՆ

Սթրազպուրկ

ԳԻՐ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՓՐՈՖ. ՑԱՏՈՄԵԱՆՑԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, փրոֆ. Ցատոմեանց որ Ռումանիոյ կողմէ հրաւիրուած էր մէկ քանի դասախօսութիւններ տալու համագործակցութեան մասին, երկրորդ անգամ ըլլալով խօսած է Պուքրէշի Առեւտրական բարձրագոյն վարժարանին մէջ։

Աշխատանքի նախարարը ներկայացուցիչն ներկայացուցած է փրոֆ. Ցատոմեանցը, իբր մէկը որ Ֆրանսացի համբաւաւոր տնտեսագէտ Շառլ Ժիտէն յետոյ, ամէնէն կարեւոր դէմքն է համագործակցական շարժման ղեկավարներուն մէջ։

Փրոֆ. Ցատոմեանց խօսած է «Գիւղատնտեսական համագործակցութեան» մասին։ Կարճ նախաբանով մը համագործակցութեան էութիւնը բացատրելէ յետոյ, ընդհանուր գծերով ծանօթացուցած է թէ ինչպէս Ֆինլանտայի, Ցանիմարքայի, Էսթոնիոյ, Լիթուանիոյ, Իրլանտայի եւ Գանատայի մէջ, գիւղատնտեսական համագործակցականները մեծապէս նպաստած են իրենց երկիրներու անտեսական կեանքի զարգացման։

Յետոյ, կանգ առած է Ռումանիոյ վրայ, ուր տնտեսական համագործակցութիւնը կը գտնէ յետամնաց, եւ յանձնարարած է մասնաւոր կարեւորութիւն ընծայել այդ շարժման։

ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Թիւրք Օճաղը»ներու կեդրոնական վարչութիւնը հրապարակ հանած է տարեգիրք մը «Թիւրք Եըլլը», որ աշխատութիւնն է Թուրանականութեան էն կրակոտ ջատագովներէն Նուսուֆ Աքչուրայի եւ Թերեւս, արաբական տառերով հրատարակուած վերջին գործերէն մէկը պիտի ըլլայ։

Տարեգիրքը կարեւոր է անոր համար որ կը դասաւորէ եւ կը մեկնաբանէ Թուրանականութեան ծագումը, զարգացումը եւ ամբողջութիւնը։ 650 էջնոց այս գրքին մէջ, Թուրքական պատմութեան կապուած, բայց ցարդ անծանօթ մնացած կարեւոր դրուագներ եւս կան արձանագրուած։

Աշխատութեան այս մասը որ կանգ կ'առնէ Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումով, կատարուած է Աքչուրայի կողմէ։ Մնացեալ մասը որ պատմութիւնը պիտի տայ Թուրանականութեան զարգացման եւ գործունէութեան՝ մինչեւ 1930 թուականը, պիտի հրատարակուի երկրորդ հատորով մը։

Այս առաջին հատորին մէջ, զանազան յօդուածներու կարգին, կան նաեւ Թուրք հանրապետութեան պատմութիւնը, Մ. Քէմալի մանրամասն կենսագրութիւնը, անոր կողմէ Թուրք երիտասարդութեան ուղղուած ճառերուն մէկ մասը եւ հանրապետութեան հիմնադիրներուն ինչպէս նաեւ Թուրք գրական, տնտեսական կեանքի մասին գրութիւններ։

Տարեգրքին երրորդ մասը նուիրուած է «Թուրքիոյ հանրապետութենէն դուրս գտնուող Թուրքերուն»։ Դուրս մնացած են Թուրքեստանի եւ Իրանի բաժինները։ Այս գլխուն մէջ կը մտնեն Կովկասի Թուրքերուն մասին ընդուլ Զաքէ Մէհմէտ Էմինի 80 էջ ուսումնասիրութիւնը։ Բացի այն տեղեկութիւններէն որոնք արձանագրուած են արդէն «Ատրբէյճանի հանրապետութիւնը» անուն իր երկին մէջ, Ըսուլ Զաքէ կուտայ նաեւ ծանօթութիւններ Ադրբէյճանի պատմութեան, տնտեսական վիճակին եւ ներքայ քաղաքական կացութեան մասին։ Կարճ գլուխ մը յատկացուած է Ցաղստանի Թուրքերուն։

Յօդուածներ կան նոյնպէս արեւմտեան Թրակիոյ, Կրիմի, Կազանի Թուրքերու մասին։

Հետզհետէ պիտի տանք գրքին կարեւոր մասեր։

ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ՎԻՊԱՍԱՆՆԵՐԸ

Երիտասարդ տաղանդաւոր գրող Ֆրանսուա Մօրիաք մօտաւոր անէնէն հրատարակութեան կուտայ նորավէպերու հաւաքածոյ մը, ուր յառաջաբանով մը կը խօսի վիպագրութեան արուեստին վրայ։ Հեգնօրէն գիտել կուտայ կեանքը որ կարգ մը վիպասաններ կը վարեն, իբր արուեստի պահանջ։

Մօրիաք որ ամուսնացած է, զաւակներու տէր եւ կը վարէ պատուական ու հանդարտ քաղքենիի կեանք մը, կ'ըսէ.—

«Ո՛չ զաւակ, ոչ ալ պատասխանատուութիւններ, այլ զարգաշուք կեանք մը, ճամբորդութիւններ, (Թանգարաններ կամ տաք երկիրներ, համաձայն սեռին զոր կը մղէ գերմարդը, փորձառութիւններ, սեռային կեանք, արուեստական գրախտներ (պէտք է ճանչնալ ամէն ինչ)։ Ճանչնալ ամէն ինչ, բացի անշուշտ համաբակ կեանքը։ Այս բնարանին, հանապազօրդ հացէն զատ կը սնանի ամէն բանով․․․»

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան դիւանը կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Փ. Հ. Ու. Միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ անցեալ շաբաթ երեկոյ։ Ընտրեց նոյն դիւան, որուն ժամանակաւոր վարչութիւնը պաշտօնի վրայ պահել այս տարեշրջանին համար՝ աւելցնելով երկու անդամներ եւս։

Ծրագիր ծանօթագրի վերջնական բարեփոխումները կատարուեցան եւ պաշտօն յանձնուեցաւ վարչութեան տպագրել տալ զայն։

Ըստ նոր ծրագրին, նախկին ուսանողները Միութեան կ'անդամակցին իբրեւ համակիր անդամ եւ իրաւունք ունին ընտրելու եւ ընտրուելու, պայմանով որ համակիր անդամներու թիւը փոքրամասնութիւն կազմէ գործօն անդամներու թիւին՝ ՚ ՚ եւ է յանձնախումբի մէջ։

Վարչութիւնը տեղեկութիւններ տուաւ Փարիզահայ Ցիկնանց Միութեան վարիչ անդամներու հետ ունեցած տեսակցութեան մասին։ Ցիկնանցը համակրանքով հետեւելով Միութեան գործունէութեան, այլեւս չպիտի կրնան նիւթապէս օժանդակել ինչպէս անցեալին մէջ։

Այսուհետեւ Միութիւնը պիտի ջանայ իր իսկ միջոցներով (անդամավճար եւ հանգէսներու կազմակերպութիւն) պատրաստել տարեկան պիւտճէն, կարենալ շարունակելու համար կարօտ ուսանողներու օժանդակութեան հարցը։

Ցարդ անդամակցութեան քարտերը չստացողներն ու նոր անդամակցիլ փափաքող ուսանողները դիմեն, 3, rue Soufflot սրճարանը վարչութեան ժողովներուն՝ամէն հինգշաբթի ժամը 6,30 — 7,30։

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՍ

Ցաւով իմացայ Ս. Տէրունիի սպանութեան արթիւ ձեր միջոցաւ՝ քանի մը հայրենակիցներու բանտարկութեան լուրը։ Անոնք 1920ի Հաճնոյ ինքնամահայ անհաւասար գոյամարտին, ձեզի հետ կողք կողքի կուրծք տուած էին Թուրք խուժանի գրոհին դէմ՝ պաշտպանելու համար բոլոր մեր հայրենակիցներուն կեանքն ու պատիւը։

Ամբողջ Հաճնոյ ժողովուրդէն հազիւ 3—400 հոգի մազապուր ազատուած, մեծ մասամբ տեղաւորուած էին Սուրիոյ հիւրընկալ հողին վրայ եւ իրենց չարքաշ աշխատանքով ինքնաբաւ դարձած, յանկարծ ձեզի պէս քանի մը Կայէններ, ծանօթ խմբակներու դաւերուն գործակալ հանդիսանալով՝ գիշեր ցերեկ դաւեր կը լարէք, համեստ գաղութներու հանգիստը վրդովելով։

Այս մասին փաստերը պերճախօս են. յիշենք ձեր միջոցաւ Վարդապետեանի սպանութիւնը, — որբացնելով անչափահաս զաւակներն ու անօգնական այրին, ծերունազարդ կաթողիկոսի անարգումը, ազգային իշխանութիւններու առ ոչինչ համարուիլը, ապօրէն Թաղ. Խորհուրդի մը կազմութիւնը յանձինս Ռուբէն Երկաթի, Ենովք Տաղտաղանեանի, հերոս? Սաչեանի եւ արբանեակներուն, եւ այս ամէնլն չգոհանալով, վերջին անգամ ալ սկսաք Արամեանցներու, Նասեաններու և Նմաններու պակասը լրացնել։

Տենդոտ աշխատանքի էք լծուած յանուն «Սոցիալ-Դեմոկրատի» եւ «Լէնինիսմի»՝ մոխիրի վրայ նստեցնելու համար բազմաթիւ մայրեր ու անտէր քոյրեր, խոնաւ զնտաններու մէջ խամրեցնելով այնքան ծաղիկ կեանքեր, որոնք դեռ ձեզի հետ միասին, երէկ ազատուեցան նախկին ձեր թշնամի, իսկ այժմու ընկեր Քէմալի եաթաղանէն։

Հայրենակիցնե՛ր, եթէ Մոսկուայի «Ձեկան» կամ «Դրամը Սիասին» պաշտօն է յանձնած ձեզի՝ այն առեն ըսելիք չունիմ, ինչու որ հայրենիքի կամ հայրենակիցի գոյութիւնը ժխտելի է ձեր սկզբունքով։

Իսկ եթէ անհատական քինախնդրութենէ տարուած է որ կ'ընէք այդ մատնութիւնները, Հաճընցիներուս պատիւ չէ բերեր։

Եթէ անդրադառնաք ձեր գործած աւերներուն ու սրբէք ան-

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Սէն - Ռաֆայէլէն Տիկին Էլիզ Գօվան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Նանսիի Հայ Ուսանողական Միութեան։

մեզ զոհերու պարագաներուն արցունքները, բոլոր Հաճընցիներու ներողամտութեանը պիտի արժանանաք։ Այլապէս՝ իբր անարժան հայրենակիցներ, մեր անշիրիմ նահատակներու նզովքին ու համայն Հաճընցիութեան անարգանքին պիտի ենթարկուիք։

Ձեզ կը թողում ընտրութիւնը։

Լիոն Վրթանէս Խրիմեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

Յառաջի մէջ «Սկաուտական շարժումը մեր մէջ» խորագրով յօդուածին մէջ կ'ըսուէր թէ սկաուտութիւնը մեր մէջ սկսած է 1919էն յետոյ՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ի միջոցաւ։ Յօդուածագիրը շատ կը սխալի։ Սկիւտարի մէջ պատերազմէն առաջ, սկաուտական շարժում կար արդէն, թէեւ տարբեր տարազով Պէրպէրեան վարժարանին մէջ՝ իսկ մանաւանդ իսկական սկաուտական տարազով Սկիւտարի Ֆամբաւաւոր Հ. Մ. Մ.ի՝ Մկր Մկրեանի եւ Գրիգոր Յակոբեանի օրով, որոնք կանոնաւոր խումբեր ունէին, մասնաւորաբար Անգլիայէն բերուած սկաուտական տարազով։

Սեդրակ Ոսկեան, Օ. Թահթաճեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հայրենիք ամսագրի Մարտի թիւը, ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ։ Հասցէ՝ 13-15 Shawmut Str., Boston, Mass.

եւ Ուրկէ՞ կուգաս, ո՞ւր կ'երթաս։ Ինչո՞ւ համար կ'ապրիս և ի՞նչպէս կ'ապրիս...

— Կարելի է ապրիլ ու հիննա՛լ, մաշի՛լ ամէն օր, հին գրքի մը պէս, գիտե՞ս, ամենօրեայ հպումներէ, օ՜ ծերանալ առանց ծանօթութեան, առանց գեղեցկութեան...

— Կարելի է ապրիլ ու պայքարիլ։ Խոյի մը պէս որ եղջիւր կը թօթուէ, վայրագութեամբ յարձակիլ կեանքին վրայ, երթա՛լ յաղթանակներու, հոգ չէ նաեւ պարտութեանց։ Կեանքի ամբարտակներուն վրայ արիւնոտ թափել...

Բազմաթիւ եղանակներ կան ապրելու։ Ամէն մարդ չունի իր ապրելու ձեւը։ Մարդիկ կան որ կ'ապրին ուրիշին պէս։

Դուն ինչպէ՞ս կ'ապրիս, ի՞նչպէս ապրեցար, կ'ըսէ ձայնը։

∴

Կը թուի թէ բազմաթիւ մութ կէտեր կան կեանքիս մէջ։ Հոգիս երազը անկեղծութեամբ պէտք է պատցնեմ այս խաւարին մէջ որ կեանքս է։ Խաղաղութեամբ ու ամէն օր քիչ մը աւելի լուսաւորեմ այս փակուղին։ Պէտք է առանց աճապարանքի, ամէ՛ն օր, կարգ մը ճշգումներ ընել։ Բայց ո՞ւրկէ սկսիլ, որքա՛ն հեռաւոր տարիներ կան, հեռաւոր թուականներ այս կարճ կեանքին մէջ։ Նախ՝ քանի՞ տարեկան եմ, որքա՞ն հինցած եմ...

— Նա՛ եւ հակառակ հոգիիս ամբողջ երիտասարդութեան, մարմնս ծեր է, հինցած, մաշած, կ'ըսէ հեռաւոր ձայն մը։ Դաւադիր խոնկ մարմնի մը մէջ, անբացատրելի կերպով երիտասարդ հոգի մը կը կրեմ։ Բազմաթիւ դժուարութիւններու, հակասութիւններու, աններդաշնակութիւններու պատճառներէն մէկը այս է։

Յետոյ, միթէ՞ մինչեւ հիմա ապրած եմ առանց նուաստութեան, առանց գձուձ եւ անարժան արարքներու, առանց վատութեան.— ո՛չ, կարգ մը մութ բաներ պատահած են կեանքիս մէջ։ Այնքան պատահած են եւ ոչ թէ՝ ըրած եմ։ Այս բոլո՛ր պատահածներուն մասին պէտք է խօսիմ առանց աճապարանքի եւ անպայման ինքզինքս մեղադրելով չէ, գիտեմ, որ կրնամ ճշմարտութեան հասնիլ։ Բայց միթէ՞ կեանքիս մէջ պատահած է որեւէ գռեհիկ, անարժան բան, որուն հանդէպ հաճոյակատար կամ անփոյթ ըլլամ։— Ո՛չ։ Ամէն անգամ կռուած եմ այս բոլոր թեմերուն դէմ, անասելի, անբացատրելի, վայրագ կատաղութեամբ։ Եթէ պարտուած եմ, պարտութիւնս եղած է փառաւոր։ Եթէ միշտ ու առանց տկարութեան՝ աշխատած եմ քաջութեամբ, դրեթէ հերոսութեամբ ապրիլ։ Երբ շուրջս կը դիտեմ, շուրջս ապրող մարդոց կամ ապրած մարդոց վրայ, կը տեսնեմ որ այսուհանդերձ տարբեր եմ շատերէն։ Անշուշտ, մարդոց մէջ հերոսներ կան որոնց քովը ես մրջիւնի մը պէս եմ աշտարակին վրայ։ Երբեմն կը պատահի որ մարդու մը յիշատակին առջեւ ես զիս զգամ գաճաճ, զանցառելի, աննշան, օ՜ աւելորդ։ Բայց կան նաեւ շատ մը ուրիշներ՝ որոնց աչքերուն կրնամ նայիլ հպարտութեամբ, սիրով թէեւ։ Հերոսութեան, քաջութեան, հպարտութեան, մեծ ու յաւիտենական բաներու՝ անկեղծ ու մեծ պաշտամունք մը կը կրեմ հոգիիս խորը։ Անընդհատ՝ առօրեայ գձուձ բաներէն, պզտիկ շահախնդրութիւններէն, մանր հաշիւներէն, անարժան կապերէն, թշուառութիւններէն, կամաւոր ազեղութիւններէն, զաւերէն, գարշ ու հոգակպիկ կրքերէն՝ վեր բարձրանալ աշխատած եմ։ Յաճախ չեմ յաջողած, գիտե՛մ։ Յաճախ մնացած եմ թեւաբեկ, հոս հողին վրայ, երբ ուզած եմ բարձրանալ մեծ գաղափարի մը թեւերուն վրայ։ Բայց, մարդի՛կ, նման պահերու կրնաք նայիլ աչքերուս որ գիտեմ լուսալիր են, պայծառ, երազներով լեցուն։ Հոն կան գարնան ցողաթաւալ ծիլեր, ծիծեռնակներ որ կ'անցնին քաղցր թեւաբախումներով, ծաղիկներ որ կը բացուին, դէմքի բեկորներ որ սիրած եմ, աստղե՛ր, գիտէ՛ք, անհամար աստղեր...

Բայց իմ տարեկից ընկերներս, հաւատքով ու ինքզինքնուն հետ դէմ գիտաց չեն կրնար ըսել այս բաները։ Շատեր կան որ այսպէս չեն։ Շատեր կան որ կեանքը կը տեսնեն ամփոփական, պզտիկ, անարժան ապրելու։ Ես այս բաները կ'ըսեմ, որ լեռնագային, դուք հասկնաք զիս։ Որ զիս չտեսնէք՝ ինչպէս որ չեմ։

***

II.— ԵԹԷ ՀԱՐՑՆԵՆ ԹԷ ԻՆՉՈ՞Ւ Կ'ԱՊՐԻՍ

Օրերը գեղեցիկ, պայծառ ու հանդարտ չեն միշտ։ Դղորդ ու յուսահատական ժամեր կան, անարգ ժամեր՝ երբ խարդախ ու յոգնած ձայներ կը հեծեն, տերեւներու եւ ջուրերու ձայնով

— Ինչո՞ւ կ'ապրիս, ինչո՞ւ կ'ապրիս...

— Որովհետեւ հակառակ ամէն յուսահատութեան, հիասթափութեան եւ յոգնութեան կոչերու որ կը բարձրանան ամէ՛ն անկիւնէ, հակառակ մեր շուրջի բոլոր ազեղութիւններուն, հակառակ բոլո՛ր զաւերուն որ ընկերը կը լարէ ընկերոջ դէմ, կը զգամ որ կեանքը գեղեցիկ է, մեծ ուժեղ։ Կարելի է հպարտութեամբ եւ հերոսութեամբ ապրիլ։ Մեռնի՛լ յաղթանակելով։ Որովհետեւ կը հաւատամ

— Սիրոյ (ծաղիկներ կան, մանուկներ կան, լուսաթաթախ աչքերով աղջիկներ կան։ Ես մայր մը ունէի որուն ձեռքերը սրբուտակ էին)։ Ընկերականութեան (ընկերներ կան որ կը մեռնին իրարու համար)։ Մարդոց, այո՛, կը հաւատամ մարդոց (մարդիկ երբեմն հերոսներ են, մարգարէներ, բանաստեղծներ)։ Կը հաւատամ գաղափարներու եւ անոնց գեղեցկութեան։ Ո՞վ է այն գձուձ, համարակ, անարգ մարդը որ կրնայ առանց խռովքի անցնիլ՝ իրապէս գաղափարական ու հերոսական կեանքի մը առջեւէն (թքա՛ծ, այդ մարդուն վրայ)։ Կը հաւատամ պայքարներու։ Շատ մը պայքարներու, արիւնոտ, դժուար, տանձարեկ՝ որ մարդիկ մղած են, պիտի մղեն, կը մղեն մեր շուրջը ամէն օր, մեզ հողին կապող բազմաթիւ կապերու դէմ, արգելքներու դէմ, մեր աւերակներէն բարձրացող յաւաբեկութեան ճիչերուն դէմ։

— Կը հաւատամ բարձունքներու։ Մեր մեծ ու լուսակատար Մասիսին։ Քու Մասիսդ՝ որ հոգիիդ տարածութիւններուն վրայ շքեղօրէն կը կանգնի, ընկեր, իմ Մասիսս՝ որուն եզերքներուն վրայ մարմինս կ'արիւնի ամէ՛ն օր։ Օրը կուգայ, երբ ես կը բարձրանամ իր կատարը։ Կը հաւատամ նաեւ որ ուրիշ ժողովուրդներ ուրիշ լեռներ ունին՝ նոյնքան լուսակատար, նոյնքան հազարամեայ, նոյնքան յաւիտենական, օ՜ վեհափառ։

— Կը հաւատամ՝ լոյսերու, մօտը, հեռուն։ Ըլլա՛ն աստղեր, լապտեր թէ ազատ բոց։ Ըլլայ կանթեղ Հայոց կապոյտ երկնքին վրայ։ Համարակ մարդիկ որ չէք ուզեր․ հասկնալ թէ ես սիրելով հանդերձ բոլոր լոյսերը, մօտը, հեռուն, աշտարակներուն վրայ, թէ ովկիանոսներէն անդին, այսուհանդերձ կրնամ հաւատարիմ մնալ Լուսաւորչի կանթեղին որ հեռուն կը պլպլայ, համարակ մարդիկ, կ'ըսեմ, ես կը սիրեմ ձեզ, մեծ եւ կորստաբեր սիրով մը...

— Կը հաւատամ, գիտէ՛ք, թափուած, առատօրէն հոսած արիւններու։ Անոնց ջերմութեան, ազնուութեան, օգուտին։ Կը հաւատամ, գիտէ՞ք, մեր արեան, Հայոց արեան՝ որ որոշ ժամերու՝ երակներուս մէջ կը փրփրի, կ'ուռի, կ'ալեկոծի կարծես։ Մանուկներու, ծերերու, աշխատաւոր մարդոց սուրբ արիւնին։— Դինովցէ՛ք անկէ. կ'ըսէր կապոյտ աչքերով Նազովրեցին, այս է իմ արիւնս... Ես կը հաւատամ թափուած բոլո՛ր արիւններուն բարութեան, բայց նաեւ անոնց քինախնդրութեան։ Ես կը սպասեմ այդ քինախնդրութեան ժամուն։ Նիցշէ կ'ըսէր— Արիւնովդ գրէ՛... ու եսենին, ռուսական անպարագիծ ու մեծ տափերուն արիւնէն ծնած եղերական բանաստեղծը՝ իր արիւնովը գրեց իր վերջին երգը։ Ինչո՞ւ կ'ուզէք որ չհաւատամ բոլո՛ր թափուած արիւններու յաղթանակին, անոնց քինախնդրութեան...

— Կը հաւատամ յեղափոխութեան։ Եթէ՝ ամէն բան թուէր համարակ, գարշ, ազեղ, եթէ պատահի որ ըլլայ այդպէս, այսուհանդերձ, ես կ'ուզէի ապրիլ՝ այդ գեղազանց ու օգտաւէտ օրուան համար։ «Օրերու օրին»։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Անգլիական Հնդկաստանի մէջ խռովութիւնները կը շարունակուին: Տումարոնրաժի շրջանին մէջ կռիւի մը ընթացքին սպաննուեցան կառավարական երկու պաշտօնեաներ եւ վիրաւորուեցան 6 հոգի, երբ 500 զինեալ մարդեր յարձակեցան պաշտօնեաներու խմբակի մը վրայ:

Բազմաթիւ համայնավար եւ ընկերվարական գործիչներ ձերբակալուեցան: Գործադուլը կը շարունակուի կարգ մը գործարաններու մէջ, հացութիւնը դեռ չէ խաղաղած:

Սերպ բանակին վերակազմութիւնը

Պելկրատէն կը հաղորդեն որ եուկոսլաւ բանակին բոլոր զօրավարները Պելկրատ հրաւիրուած են՝ մասնակցելու համար ժողովի մը, որ պիտի զբաղի բանակի վերակազմութեան խնդրով:

Խաղաղութեան ատեն Եուկոսլաւիոյ զինուորներուն թիւն է 130,000, պատերազմի ատեն՝ 250,000:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՊԵԼՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Անդրէասի (Շապին Գարահիսար) եւ շրջանի Հայր. Միութեան կողմէ, այսօր Կիր. ժամը 2ին 40 Rue Belleville. Կը նախագահէ Գեր. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊ. ՔԻՊԱՐԵԱՆ

Կը հրաւիրուին հայրենակիցներ եւ համակիրներ

Մուտքը ազատ է

ՋՈՒԱՐԹՆՈՑ

Այսօր Կիր. հրապարակ կ'ելլէ Բ. ԹԻՒԸ. 48 մեծադիր էջերով եւ 18 գեղարուեստական նկարներով: Յօդուածներ ունին.— Օշական, Զարեան, Թէքէեան, Կ. Համսուն (Թարգմ.) Թորամանեան, Յ. Գարոնեան (անտիպ), Արշակ Թորոսեան, Շ. Նարդունի, Ն. Պեշիկթաշլեան, Գ. Մխիթարեան, Վ. Թաթուլ, Ե. Այվազեան, Հ. Սարգիսեան, Յ. Ֆրէնկեան, Հ. Բայրուեան, Ա. Ցատրեան, Ն. Սարաֆեան: Բազմաթիւ գրախօսականներ, համայնապատկեր ազգերու գրականութեան եւ Փարիզի գեղարուեստական շարժումը:

Բաժանորդագրութեան եւ հաստատականութեան համար գրել՝ H. Palouianի, Boite Postale No. 50, Paris (10e). Տարեկան 10 թիւի համար 50 ֆրանք, հատը 7 ֆրանք:

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ

Ժէնեւէ ռաբերու եւ այլ տեսակի ատաո եւ տնական գործեր վճարումն Փարիզ եւ շրջականները բնակող գործաւորուհիներու համար մանուածոր դիւրութիւններ: Փոխքով գրել առաւօտները ժամը 9—12 Մ. Խաչերեկի, 5 Rue de Tourtille, սենեակ թիւ 7, Փարիզ (20): Մէթրօ՝ Couronne կամ Belleville.

Le Gérant: F. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՐՏ 1929 — 26 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 915 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞Վ Է ԲՈՒՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ

Անգլիոյ ելմտական նախարար Ուինսթըն Չըրչիլ վերջերս հրատարակեց նոր գիրք մը՝ «Համաշխարհային տագնապը: — Երկրորդ Հունձքը», որուն մէջ կը խօսի Զինադադարէն յետոյ առաջ եկած քաղաքական դէպքերու մասին: Յառաջ ի մէջ սկսանք հրատարակել ա՛յն մասերը, որոնք Թուրքիոյ կը վերաբերին, հետեւաբար եւ կը հետաքրքրեն մեզ:

Գիրքին մէջ յայտնուած մտքերը մասնաւոր արժէք մը կը ներկայացնեն՝ անոր համար, որ հեղինակը իբրեւ ծովային նախարար՝ խիստ պատասխանատու պաշտօն ունէր Անգլիոյ մէջ, Մեծ Պատերազմի ընթացքին եւ անկէ յետոյ, ու դեռ այսօր կարեւոր նախարարութեան մը գլուխը կը գտնուի:

Անգլիացի պետական մարդը կը փորձէ առարկայական կերպով պատկերացնել 1919ի Փարիզի Հաշտութեան ժողովէն սկսեալ պատահած այն դէպքերը, որոնք յանգեցան Մուսթաֆա Քէմալի յաղթանակին եւ Իզմիրի աղէտին:

Անշուշտ պատմութիւնը տակաւին թարմ է մտքերու մէջ եւ շատ կանուխ՝ բոլոր պատասխանատուութիւնները ճշդելու համար:

Չըրչիլ իր յիշատակները կը պատմէ քննադատական ոգիով. կը մեղադրէ բոլորը եւ ինքնարդարացումի՝ փորձեր կ՚ընէ: Մեղադրանք՝ Նախագահ Ուիլսընի հասցէին, որ ո՛չ եւս է, մեղադրանք Լոյտ Ճորճի դէմ, որ ա՛լ իշխանութեան գլուխ չէ, ու մեղադրանք նաեւ Յունաստանի գլխուն, որ «զանցառելի քանակութիւն» մըն է:

Ուիլսըն կը մեղադրուի անոր համար, որ առաջարկած եւ յաջողցուցած էր քննիչ մարմին մը ղրկել Թուրքիա, որպէսզի կարելի ըլլար հասկնալ թէ ի՛նչ կ՚ուզեն օսմ. կայսրութեան ժողովուրդները. Անգլիա՞ն, Ֆրանսա՞ն թէ Ամերիկան:

«Կազմալուծուած, կատղած ժողովուրդի զանգուածներուն մէջ պտըտիլ՝ հարցնելու համար անոնց թէ ի՛նչ կը մտածեն կամ ի՛նչ կ՚ուզեն, վէճ ստեղծելու ամէնէն ապահով եւ վստահ մեթոտն է:»

Մենք գիտենք թէ ամերիկացի զօրավար Հարպըրտի քննիչ մարմինը ի՛նչ բացասական արդիւնք ունեցաւ մեր ժողովուրդին համար: Թէ ազգովին ո՛րքան տուժեցինք՝ բախտորոշ այդ օրերուն մեր ամբողջ փրկութիւնը յուսալով Նախագահ Ուիլսընէն եւ ամերիկեան հոգատարութենէն:

Հարպըրտի առաքելութիւնը չէր վերադարձած դեռ, երբ Իտալիա գրաւեց Ատալիոյ շրջանը — Գոտրում, Մաքրի, Ալայիա, առանց մարդու լուր տալու: Յունաստան — որուն խոստացուած էր Իզմիրի շրջանը 1915ին՝ Ասքուիթի կառավարութեան օրով —, վախնալով որ Իտալիա ձեռք կ՚անցընէ նաեւ Իզմիրը, Հաշտութեան ժողովին յիշեցուց Դաշնակիցներու խոստումը:

Չըրչիլ կը մեղադրէ երեք Մեծերը — Ուիլսըն, Լոյտ Ճորճ եւ Քլէմանսօ — որ քաջալերեցին Յոյները: Չի մոռնար նաեւ Վէնիզէլոսը, որ վարագոյրին ետեւ գործող գլխաւոր ուժն էր, եւ իր ազդեցութեան ենթարկած՝ Մեծերը:

Անգլիոյ նախարարը բազմաթիւ պատասխանատուներ կը յիշէ, բայց չի տար բուն պատասխանատուին անունը: Լոյտ Ճորճը վարկաբեկելով կը յուսայ փրկել բրիտանական աշխարհակալ կայսրութիւնը, մեծագոյն յանցաւորը փոքր ազգերու դժբախտութեան:

Նենգամիտ Ալպիոնի միջազգային քաղաքականութիւնը ունի այնպիսի թաքուն ծալքեր, որոնք անհասանելի են ժամանակակից սովորական մահկանացուներու: Ահա՛ թէ ինչպէս՝ երբ մէկ ձեռքով կը քաջալերէր Յունաստանը, միւս ձեռքով կաջակցէր պարտուած Թուրքիոյ եւ կ՚ողջնցնէր «Հիւանդ մարդը», որ իր հոգեվարքի օրերը կ՚ապրէր:

Ո՞վ էր որ Եգիպտոսի զերանոցներուն մէջ արգելափակուած 10.000 Թուրք սպաներն ու աւելի քան 150.000 զինուորները Թուրքիա փոխադրեց 1919էն սկսեալ, երբ տակաւին ո՛չ մէկ հաշտութեան դաշնագիր կնքուած էր Թուրքիոյ հետ: Այս սպաներն ու զինուորները չէի՞ն, որ կազմեցին Մուսթաֆա Քէմալի ամբողջ ուժըայնպիսի պահու մը, ուր Անատոլուի մէջ զէնք բռնելու կարող մէկ հատիկ տղամարդ չէր մնացած:

Ո՞վ էր որ Աֆիոն-Գարահիսարի մէջ 23.000 մաուզէր յանձնեց քէմալական գործակալներուն:

Ո՞վ էր որ զինեց Մարաշի, Այնթապի, Ատանայի, Տարսոնի, Մերսինի եւ ուրիշ քաղաքներու Թուրքերը այն պահուն՝ երբ անգլիական գրաւման բանակը ֆրանսական իշխանութեան կը յանձնէր Կիլիկիան:

Մուսթաֆա Քէմալ 1927ի իր պատմական ճառին մէջ չէ՞ր յիշեր թէ այդ օրերուն Անգլիացիները 45.000 հրացան եւ առատ քանակութեամբ ռազմանիւթ յանձնեցին իրեն:

Ո՞վ էր որ աշխարհի բոլոր ջուրերուն տիրող իր հզօր մարտանաւերուն մէջէն չարախինդ ժպիտով մը կը դիտէր Իզմիրի բոցերը եւ հայ ու յոյն ժողովուրդին լեղապատառ փախուստը դէպի քարափ՝ ջարդարարներու վոհմակին առջեւէն:

Հարցումներու շարքը դեռ կարելի է շատ երկարել:

Չըրչիլ ի զուր թող չճգնի ուրիշի վզին փաթթել յանցանքը: Պատմութիւնը տուած է իր վճիռը:

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՄԷՋ

Հայրենիքի խմբագրականէն (7 մարտ).

— «Միջագետքի կառավարութիւնը նորէնպատրաստակամութիւն յայտնած է հողաբաժին մը յատկացնելու Մուսուլի շրջանին մէջ, հոն փոխադրելու եւ տեղաւորելու համար Նահր էլ Օմարի հայ գաղթականները:

Այդ մասին խոստում մը տրըւած էր աւելի քան տարի մը առաջ եւս, շնորհիւ Լեւոն Շաղոյեանի եւ Վահան Փափազեանի, որոնք նոյնիսկ ներուժին կրած էին մինչեւ Մուսուլ երթալու՝ հայ գաղթականներուն համար տեղին վրայ յարմար հողաբաժին մը ընտրելու նպատակով: Սակայն, ինչ ինչ պատճառներով, հաւանաբար չափով մը նաեւ Թրքական կամ բոլշեւիկեան սադրանքներու հեռաւանքով՝ Միջագետքի կառավարութիւնը իր միտքը փոխեց եւ յետ առաւ իր սկզբնական խոստումը:

Լեւոն Շաղոյեանի կողմէ ստորագրուած նամակէն կը հասկցուի, թէ Նահր էլ Օմարի հայ գաղթականները, թէեւ այժմ ալ պիտի գ՚երադասէին մեկնիլ Հայաստան, բայց այնքան յուսահատած են այդ ուղղութեամբ իրենց մինչ այժմ ըրած ապարդիւն ջանքերէն, որ պատրաստ են երթալու Մուսուլի կողմերը, ունենալով գէթ այն միխիթարութիւնը, թէ Մուսուլ շատ աւելի մօտ է Հայաստանին, քան իրենց այժմեան կայանը՝ Նահր էլ Օմարը:

Դժբախտաբար Միջագետքի կառավարութիւնը միայն հող տալ կ՚ուզէ, բայց ոչ նաեւ փոխադրութեան դրամ: Ընդպէս որ այդ հոգը կ՚իյնայ արտասահմանի աւելի բախտաւոր մեր գաղութներուն վրայ:

Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչը, որքան գիտենք, ասկէ առաջ 3000 տոլար յատկացուցած էր Նահր էլ Օմարի գաղթականներուն՝ Հայաստան փոխադրելու համար: Այս գումարը մինչեւ այժմ կարելի չեղաւ ծախսել, որովհետեւ Խորհրդային կառավարութիւնը մերժեց ընդունիլ այդ գաղթականները: Արդ, այժմ երբ Միջագետքի մեր գաղթականներուն ուրիշ աւելի լաւ ելք չի մնար, բայց եթէ երթալ Մուսուլի շրջանը, կը խորհինք թէ Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչն ալ վերոյիշեալ 3000 տոլարը պիտի չհակառակի տրամադրելու անոնց Մուսուլ փոխադրութեան գործին:

Ինչպէս յայտնի է, Հայ Բարեգործականն ալ հետաքրքրուած էր Նահր էլ Օմարի գաղթականներով եւ պատրաստ էր նոյնիսկ հոգալու անոնց՝ Հայաստան փոխադրութեան ծախքերը:

Անհունապէս ուրախ պիտի ըլլայինք, հարկաւ, եթէ Հայ Բարեգործականը յաջողէր Նահր էլ Օմարի գաղթականները Մուսուլի փոխարէն Հայաստան տեղափոխելու: Բայց քանի որ այժմ այլեւս յոյս չկայ, որ Խորհրդային կառավարութիւնը բանայ Հայաստանի դռները անոնց առջեւ, կը սպասենք, որ Բարեգործականը իր բարոյական եւ նիւթական միջոցները տրամադրէ Միջագետքի մեր գաղթականները գէթ Մուսուլի շրջանը փոխադրելու եւ տեղաւորելու համար »

ՍՊԱՆԻԱՅԻ երկու օդանաւորդներ՝ Ըիմէնէզ եւ Իկլէսիաս Կիրակի իրիկուն ճամբայ ելան՝ մէկ թռիչքով Հարաւային Ամերիկա՝ հաւանաբար Րիօ տէ Ժանէյրօ երթալու համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայ գաղթականները Պաղտատի մէջ

Պաղտատէն կը հեռագրեն եգիպտական թերթերուն.—

Իրաքի կառավարութիւնը հաւանեցաւ որ Պաղտատի մօտերը գիւղաքաղաք մը հիմնուի 20.000 հայ, ասորի եւ քիւրտ գաղթականներու համար: Այս ծրագիրը գործադրութեան պիտի դրուի յառաջիկայ ելեւմտական տարիէն սկսեալ:

1 միլիոն հոգի Յաղթական Կամարին առջեւ

Կիրակի օր գարնանային գեղեցիկ օդէն օգտուելով, Փարիզէն եւ արուարձաններէն մօտ մէկ միլիոն հետաքրքիրներ այցելեցին Յաղթական Կամարը, որուն տակ ցուցադրուած էր մարաջախտ Ֆոշի դագաղը: Սակայն 300.000 հոգի միայն կրցան անցնիլ դագաղին առջեւէն, միւսները գոհացան հեռուէն դիտելով: Զինուորական եւ ոստիկանական երեք շղթաներ կազմուած էին՝ կարգը պահպանելու համար. ամէնէն աւելի ուշագրաւ էին հեծեալ հանրապետական պահակները՝ իրենց շքազգեստով եւ զարդմանակով:

Մարաջախտին մարմինը դրուած էր 75նոց թնդանօթի մը վրայ, Անծանօթ Զինուորին ետեւ: Դագաղը ծածկուած էր եռագոյնով, վրան Ֆոշի գդակն ու այն համազգեստը զոր հագած էր Սթրազպուրկ մտած ատեն: Ժամանակ չէին գտած ամբողջ սեւով պատելու Յաղթական կամարը, ինչպէս ծրագրուած էր. սեւի մէջ առնուած էին միայն լապտերները: Դագաղին չորս կողմէն բարձրադիր ջահեր անշէջ բոցեր կ՚արձակէին: Գիշերը Յաղթական կամարին գագաթը լուսազարդուած էր չորս կողմէն՝ կապոյտ, ճերմակ և կարմիր՝ Ֆրանս. դրօշակի գոյներով:

Բազմութիւնը ա՛յնքան խիտ էր, որ Թրոքատէրոյի հրապարակէն սկսեալ «պոչ կը բռնէին» Քլէպէրի պողոտայի ամբողջ երկայնքին: Հրմշտուքները անպակաս էին: Երեսուն հոգի ծանրապէս վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուեցան. Վիլէթ բնակող Հէրիէ անուն կօշկակար մը հիւանդանոց հասնելուն մեռաւ:

Իրիկունը ժամը 7.30էն յետոյ արգիլուեցաւ ժողովուրդին տողանցքը դագաղին առջեւէն. իսկ ժամը 11ին զինուորական ջոկատի մը ուղեկցութեամբ մարմինը փոխադրուեցաւ Նոթր Տամ:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս առաւօտ ժամը 9ին: Հրաւիրեալները միայն պիտի ընդունուին եկեղեցիէն ներս: Արարողութենէն վերջ թափօրը ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Էնվալիտ՝ անցնելով Րիվոլի փողոցէն, Քոնքորտի հրապարակէն եւ Աղեքսանդր Գ.ի կամուրջէն: Թափօրին պիտի մասնակցին բացի ֆրանսական ամէն կարգի զինուորներէ, ջոկատներ դաշնակից հետեւեալ երկիրներէ Անգլիա.— Պելճիքա, Ամերիկա, ցարական Ռուսիա, Իտալիա, Յունաստան, Եուկոսլաւիա, Չեխոսլաւաքիա, Լեհաստան, Ռումանիա եւ Քանատա: Դագաղին ետեւէն պիտի քալեն Պելճիքայի Ալպէր թագաւորն ու թագուհին, Անգլիոյ գահաժառանգը եւ եղբայրը Ճորճ:

Անգլ. կառավարութեան հրամանով այսօր ամբողջ Անգլիոյ մէջ դրօշակները կէս պիտի պարզուին՝ իբրեւ սուգի արտայայտութիւն մարաջախտ Ֆոշի յիշատակին:

120 համայնավարներ ձերբակալուած

Շաբաթ գիշեր Քլիշիի մէջ համայնավար կուսակցութիւնը հրապարակային հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր: Ճառախօսներէն մէկը օտարական էր, ինչպէս որոշապէս կը հասկցուէր իր խորթ հնչումէն: Ոստիկան մը հարցաքննեց օտար համայնավարը եւ ինքնութեան թուղթեր պահանջեց:

Այս միջամտութենէն գայրացան ներկայ համայնավարները, որոնցմէ նաւաց մը յարձակեցաւ ոստիկանի մը վրայ, միւս ոստիկաններն ալ ծեծ կերան: Քիչ յետոյ, օգնական ուժեր հասնելով, ձերբակալեցին գրեթէ բոլոր ներկաները՝ 120 հոգի, որոնք ոստիկանատուն տարուեցան: Վար դրուեցան 14 հոգի միայն: Վիրաւորուած ոստիկաններէն մէկը՝ Մարի Րէսլու երէկ առաւօտ մեռաւ Բօժօն հիւանդանոցին մէջ:

«Լեհար» աւարին բաշխումը

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ փախստական Հելլէններուն գրաւուած կալուածներէն գանձուած վարձքերը ոչ-փոխանակելիներուն պիտի բաշխուին, սակայն բաշխման օրը տակաւին որոշուած չէ:

Կալուածներուն արժէքներն ու վարձքերը գնահատող յանձնաժողովն ալ աշխատութիւնը կը շարունակէ եւ ցարդ 50 կալուածներու գին դրած է: Անցեալ տարի հրատարակուած օրէնքի մը համաձայն, փախստական Հելլէններուն կալուածները անպատճառ աճուրդով պիտի ծախուին կամ վարձու պիտի տրուին, ինչ որ ցարդ չէ եղած: Ոչ-փոխանակելիներու միութիւնը 27 մարտին համագումար նիստ մը պիտի ունենայ եւ կառավարութեան դիմում պիտի կատարէ, որպէսզի Հելլէններուն կալուածները անպատճառ աճուրդով ծախուին եւ կամ վարձու տրուին: Փախստական Հելլէններուն այն կալուածները որոնք փոխանորդով կը մատակարարուէին նոյնպէս կը գրաւուին: Բերա Հաճըփուլօ փասաժին բոլոր խանութներն ու շէնքերն ալ մէջն ըլլալով 28 կալուած գրաւուած եւ ոչ-փոխանակելիներուն յատուկ յանձնաժողովին տրամադրութեան տակ դրուած են:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ԿՐՑԻ՞ ՀԱՍԿՑՆԵԼ»

Հայ լեզուն իր նրբութիւններն ունի: Անոնցմէ մէկ քանին թէ՛ նուրբ են, թէ՛ պերճախօս միանգամայն: Միայն, եթէ շատեր պէտք եղած ճաշակն ունին այդ նրբութիւնը ստորագծելու համար, քիչեր կ՚իւրացնեն մնացեալը, այսինքն պերճախօսութիւնը:

Փորձառութեամբ կը խօսիմ:

∴

Անցեալները բարեկամի մը նամակով կը բացատրէի թէ ինչո՞ւ հայ ազգը ցերվիշի մը պէտք ունէր, թէ ինչու ան՝ (ցերվիշը) իր մէջ պարտ էր մարմնացնել հայ ազգին բոլոր առաքինութիւնները ու դուրս ձգել թերութիւնները նոյն ազգին: Ես ինքս առաջ անցած եւ այդ թերութիւնները գրեթէ ամբողջապէս յիշած էի, ու երբ փորձած էի առաքինութիւններ յիշել՝ տեղ չէր մնացած ու յաղթական շեշտով մը աւելցուցած էի.

— Եթէ հայ անհատը այդ աստիճան նիհար է առաքինութեան մէջ, այն ատեն շատ ալ անսահման կրնայ ըլլալ, հայ պատասխանատու մարմինը վերածելով ... մէկ մարմնի, մէկ ստամոքսով ու լեարդով: Եթէ այդ մարմինը տասը անդամ ունի, ինը ջնջելով տասնով բաժնած կ՚ըլլանք առաքինութեան բացակայութիւնը: Ահա՛ թէ ինչու ցերվիշ մը կ՚ուզենք, եւ կը հրաժարինք ժխտական քանակութիւններէ (qualité négative):

Ու վերջացուցած էի՝

— կրցի՞ հասկցնել:

Բարեկամս իր պատասխանը գրեց սապէս.

«Բառարան.—

«Կրցի՞ հասկցնել»՝ հայկական նրբութիւն, կը նշանակէ իրականին մէջ

«— կրցի՞ գլուխդ մէջ դրոշմել տուած բացատրութիւնս: կարծեմ ոչ: Դժբախտութիւն մը, իսկապէս: Որքա՜ն բթամիտ էք եղեր, տրամաբանող ուղեղ չունիք: Ցաւալի բան»:

∴

Բարեկամս չեմ—գիտեր—ինչ մը ունի իր գրիչին ծայրը: Ցեմ—գիտեր— ինչ մըն ալ՝ իր պատասխանին մէջ:

Կրցի՞ հասկցնել:

ԵԴ. ԲԷՕՎՃԵԱՆ

ՄԱՀ ԶՕՐԱՎԱՐ ՍԱՐԱՅԼԻ

Շաբաթ օր մեռաւ զօր. Սարայլ, Սելանիկի ճակատին նախկին հրամանատար եւ նախկին մարզպան Սուրիոյ: Խորհրդարանը 50 հազար ֆր. քուէարկեց յուղարկաւորութեան համար:

Սարայլ ծնած էր Քարքասոն՝ 1856ին: Սէն-Սիր մտաւ 1875ին: Ծառայեց Ալճերիոյ եւ Թունուզի մէջ: Մեծ Պատերազմին կարեւոր յաղթանակներ շահեցաւ:

«ԿՈՄՍ ՑԷՓԼԻՆ»Ի ՆՈՐ ԹՌԻՉՔԸ

Կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալիք գիշերը ժամը 0,54ին Ֆրիտրիխսհաֆէնի կայանէն ճամբայ ելաւ Կոմս Ցէփլինի դեկաւոր օդանաւը որ Պալի եւ Պէլֆորի վրայէն սաւառնելէն յետոյ ուղղուեցաւ դէպի Լիոն՝ Հռոնի ընթացքին հետեւելով: Առաւօտեան ժամը 7.45ին թռաւ Մարսէյլի վրայէն եւ ուղղուեցաւ դէպի Ճենովա, Լիվոռնօ, Հռոմ, Նափոլի, ուսկից պիտի երթայ Յունաստան, Փոքր Ասիա, Պոլիս, Պուքարէշթ եւ Վիէննա:

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾԷ

ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք իբրեւ անձնական տեսակէտ:

Ո՞վ պիտի լուծէ — երբ կը պակսի Աղեքսանդրի դանակը — Գորդեան հանգոյցը՝ Հայկական Հարցը։ Այդ հարցին լուծումէն մնացուողներ կ'ուրանան նոյն իսկ նման հարցի մը գոյութիւնը։ Թուրքերը այս գիրքը ունեցած են ամէն ատեն եւ ամէնէն վերջը Լոզանի դաշնագրի կընքումի միջոցին։ Մեր մէջ ալ նոյն տեսակէտը բաժնողներ կան, ընդհ. պատերազմէն վերջ։

Հարցը սա է.— Ո՞րն է այն միջոցը որ հայ ժողովուրդին կը դարձնէ իր սեփական հողերը։ Ուրանալ այս խնդրին մօտերը զբաղեցնելու հանգամանք ունենալը՝ կը նշանակէ կա՛մ մերժել երկրագունդի վրայ գտնուած որոշ հողամասի Հայաստան ըլլալը, կամ ընդունելով Հայաստանի գոյութիւնը, այդ երկիրը Հայերուն վերադարձնելու հնարաւորութիւն չտեսնել։

Առաջին ըմբռնումը ունին կամ կը յայտնեն Թուրքերը, իսկ վերջին տեսակէտը իւրացուցած են մեր մէջ «Հայկական Հարց գոյութիւն չունի» ըսողները։ Մխտումի տեսակէտէն այս երկու ձեւերէն թուրքերունը աւելի հիմնական է, որովհետեւ հարցը ըստ էութեան անզոյ կ'ընդունի, մինչդեռ միւս տեսակէտը պաշտպանողներուն հետ կարելի է վիճիլ, քանի որ անոնք միայն լուծման որ եւ է ձեւի չեն հաւատար։ Ըստ էութեան կ'ընդունին որ Հայաստան բռնուած հողամաս մը կայ, որուն մեծագոյն մասը ուրիշներուն ձեռքն է։

Թուրքերուն տեսակէտը կը ջրուի պատմութեան կողմէ. անոնց տեսակէտին արժէքը միայն իրենց գրուած Հայաստանի մէջ հայ բնակչութեան բացարձակ չգոյութեամբ կ'ուժովնայ։ Բոլոր բացատրութիւնները անզօր են այս անողոք իրականութեան առջեւ։ Բայց ընդունիլ եւ կուլ զայն՝ կը նշանակէ ոճիրը սրբագործել։ Անկէ զատ, ուրիշ պարագայ մը. եթէ դէպքերու տարբեր դասաւորութեամբ մը այսօրուան Թրքական Հայաստանի մէջ որեւէ Թուրք գոյութիւն չունենար, այդ հողամասին Հայաստան կոչուիլը բոլորին կողմէ պիտի ըլլար անվիճելի. ուրեմն կոտորած մը կամ քանի մը տարուան պատմական դէպքեր պիտի որոշէին ազգային սեփականութեան մը ճակատագիրը։ Չեմ գիտեր թէ ո՞րն է աշխարհի վրայ ազգի մը հայրենիքը որ այդ ազգինը կը ճանչցուի կամ չի ճանչցուիր պատերազմէ մը յետոյ։ Պատերազմները բռնագրաւումներ ընելու հնարաւորութիւն կուտան, բայց չեն կրնար փոխել բռնագրաւուած հողերու պատմական իրաւունքն ու անունը։

Ինչպէս ըսի, աւելի վիճելի է միւս ըմբռնումը։ Կա՞յ որեւէ ձեւ, հնարաւորութիւն Հայերուն յանձնելու այն հողերը որոնք պատմութեան կողմէ Հայաստան կը կոչուին։

Տեսականօրէն Հայը Հայաստանին տէր կրնայ դառնալ՝

1.— Հայը ինքը, եթէ բաւարար ուժ ունենայ, ետ առնելու իր երկիրը բռնութեամբ իրմէ խլողէն։ Այս կ'ենթադրէ Հայուն ուժը աւելի մեծ քան Թուրքինը, ինչ որ անկարելիութեան պարագայ է։

2.— Թուրքը, որ ընդունելով իր կատարած անիրաւութիւնը՝ ուզէ իր օրինական տիրոջ յանձնել Հայաստանը։ Պատմութեան մէջ չտեսնուած վեհանձնութիւն մը պիտի ըլլար այս. հետեւաբար անկարելիութեան պարագայ։

3.— Ռուսը՝ որ ուզէր այժմու Հայաստանին կցել նաեւ Թըրքականը, կռիւով կամ իրաւախոհութեամբ։ Բացարձակ անկարելիութեան պարագան գոյութիւն չունի հոս։ Ցարական Ռուսիոյ քաղաքական ծրագիրներէն մէկը այս էր։ Ռուսական նոր իշխանութեան դիրքը հակառակին ապացոյցները տուած է շատ անգամ։ Բայց իր վերաքննումը հետեւանք էր մինչեւ հիմա ուժերը ամփոփելու իր պարտաւորութեա՞ն թէ ոչ իսկապէս իր հիմնակա՞ն քաղաքական ուղեգիծը կը կազմէ։ Դժուար է ճշդել. բայց գիտենք որ Ռուսիան եթէ միւս պետութիւններուն պէս հողեր չուզեր գրաւել, կ'ուզէ սակայն իր վարչաձեւի տարածումն ու ընդհանրացումը բոլոր պետութիւններուն վրայ։ Այս ալ կարելի է միայն ու միայն, գոնէ իր սահմանակից երկիրներու համար իր միջամտութեամբ։

Ուրեմն քանի՛ Ռուսիոյ մէջ այժմու վարչաձեւը կայ, քանի իր համաշխարհային յեղափոխութեան տեսութիւնը գործնական քաղաքականութեան մաս կը կազմէ, կարելի չէ ըսել որ Ռուսիան երբեք ցանկութիւն չպիտի ունենայ իր սահմանակից երկիրներու վրայ տարածելու իր վարչաձեւը, այսինքն այդ երկիրները դարձնելու խորհրդային հանրապետութիւններէն մէկը։ Այս հնարաւորութիւն մըն է, թերեւս շատ ուշ ատեն գործադրելի, զոր չեն կրնար ուրանալ մանաւանդ Հայկական Հարցը ուրացողները։ Այդ հնարաւորութիւնը երբ կատարուած իրողութիւն կը դառնայ, արդէն գտնուած կ'ըլլայ նաեւ հարցին լուծման եղանակը. Հայաստանը իր ամբողջութեան մէջ կրնայ ըլլալ Հայերունը։ Իսկ եթէ Ռուսիոյ այժմու վարչաձեւը փոխուի, նորէն արտաքին քաղաքական պահանջներէն մէկը չի կրնար ցարական Ռուսիայէն տարբեր ըլլալ։ Ինչ ալ ըլլայ, ուրեմն, Ռուսիոյ դիրքը, մեր հարցին լուծման տեսակէտէն բացարձակ անկարելիութիւններ չի ներկայացներ։ Կը մնայ միայն գիտնալ Թուրքիոյ ընդդիմութեան չափը։ Թուրքիա կըրնա՞յ երկու տեսակի՝ Ռուսիաներէն որեւէ մէկուն յաւիտենապէս ընդդիմանալ։ Ուժերու համեմատութիւնը գիտցողը ի հարկէ դրական պատասխան չունի բայց եթէ այդ ընդդիմութեան հաւատացողներ իսկ գտնուին, նորէն անոր վիճելիութիւնը կը բաւէ անկարելիութեան սահմանէն դուրս հանելու մեր դրած հարցին լուծումը։ Հոս անշուշտ կարելի է դիտողութիւն ընել, թէ Ռուսերու միջոցաւ գրաւում մը, Հայաստանը Հայերուն յանձնել չէ, այլ անոր տէրը միայն փոխել է, բայց Հայաստանի միացման կատարուելիք իրողութիւնը, եթէ հարցին ամբողջական ու վերջնական լուծումը չէ, բայց գոնէ մեր ժողովուրդի մեծ մասին համար, չըսելու համար բոլորին — բաւարար լուծում մըն է։

4.— Հարցը կրնան լուծել օտար պետութիւնները։ Ինչքան ալ չարաչար յուսախաբութիւններ ունեցած ըլլանք եւրոպական եւ ամերիկ. կառավարութիւններէն, տրամաբանութիւնը թոյլ չի տար հաշուի չառնել անոնց եւ Ռուսիոյ ու Թուրքիոյ շահերու յարաբերութեանց վիճակը։ Այդ յարաբերութիւնը կրնայ մեզի համար շատ աննպաստ ըլլալ, ինչպէս եղած է մինչեւ հիմա. բայց անկարելիութիւն չէ անոնց տարբեր տեսակի դասաւորում մը։ Ուիլսընի Հայաստանի սահմանները գծելու եւ այդ սահմանները գոնէ մէկ օրուան կամ մէկ ժամուան համար բոլոր պետութիւններէն ճանչցուելու իրողութիւնը իրաւունք կուտայ ենթադրելու որ ուրիշ օր մը, Թուղթի վրայ գծուածը կրնայ իրականութեան մէջ ալ գծուիլ։

5.— Հայ ժողովուրդի եւ իր դրացի ուրիշ ազգերու գործակցութիւնը կարելիութիւններէն մէկն է մեր հարցը լուծելու։ Այդ գործակցութիւնը ի հարկէ պարզ չէ ու դիւրին. Քիւրտերու վերջին Հարցը պէտք էր, համոզելու համար զանոնք թէ իրենց շահերը նոյնն են մերինին հետ։ Նման հարուածներ ալ անհրաժեշտ պիտի ըլլա՞ն Վրացիները այդ գիտակցութեան բերելու համար։ Մեր հայրենիքի շրջանին մէջ ապրող այն բոլոր մանր ազգերը որոնք պահպանել կ'ուզեն իրենց ցեղային անհատականութիւնը, կոտորուելով կամ ձուլուելով անհետանալու վտանգին դէմ կրնան մեծ չափով ընդդիմանալ՝ երբ ընդունին բախտակից ցեղերու գործակցութեան սկզբունքը։ Հայը, Վրացին եւ Քիւրտը ամէն ատեն եւ ամէն խնդրի մէջ նոյն շահերը չունին, բայց անոնցմէ մէկուն ընելիք շահը ի վնաս միւսին համեմատաբար հասարակաց վտանգին այնքան փոքր է, որ իրենց մէջէն վխտացողը ի վերջոյ ոչ կորսուածի, ոչ ալ մեծ վտանգի մը կ'ենթարկուի։

Ահաւասիկ մեր հարցի լուծման տեսնուած հնարաւորութիւնները։ Անոնցմէ մէկին, մէկ մէկ քանիին կամ բոլորին յարմար դասաւորումը օր մը կրնայ լուծել խնդիրը։ Այդ օրը գալիք չունի ըսելը անհիմն յոռետեսութեան մը պիտի մատնէր։ Ինչպէս այդ օրը մօտալուտ ապագան է ըսելը անյատակ լաւատեսութիւն մը։ Համբերութեան դարերու քարոզին նորէն պարտաւոր է հետեւիլ մեր ցեղը։ Ու կը հետեւի ան այդ խրատին բնազդօրէն. յոռետես չէ ան — հակառակ իր երբեմնի պատմական արտայայտութիւններուն — որովհետեւ մեռնիլ չուզեր։ Լաւատես ալ չէ, որովհետեւ շատ խրատուած է։ Իրատես է ան այսօր, Վասմնանի պատգամին հետեւող։

Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

ՄԵՐ ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայերուն սեփականութիւնը եղող եւ Թրք. դրամատուններէն կողոպտուելով Գերմանիա պաշ գրուած յետոյ անգլիական գանձը մտած հինգ միլիոն ոսկիի հարցը հազիւ ատեն ատեն տխուր ձայներով կ'արթարթուի մեր մամուլին մէջ, եւ այսչափ։

Անկէ ճիշդ տարի մը առաջ, Նիւթան Քոլէճի Նախկին տնօրէն մէկը «Այգաւորար»ի մէջ հրապարակով Ամերիկեան Պորտէն կը պահանջէր հայ ազգին վերաբերեալ այն հիմնագրամը, զոր հիմնադիր բարերար տուքթ. Հուլլը յիսուն տարի առաջ հաւաքած էր Ամերիկայի մէջ։ Նախկին տնօր, իբր ապացոյց կը յիշէր կանոնագրութեան 8րդ յօդուածը, ուր ըսուած է թէ հիմնագրամը 1925էն վերջ պիտի փոխանցուի բնիկ հայ տարրին. գումարը կը հասնի քառորդ միլիոն տոլարի։ Ձայն բարբառոյ յանապատի։

Հապա՞ Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի հայկական հարստութիւնները։ Հապա՞ Ռումանիոյ մէջ մեր ունեցած հին-հին կալուածները, Թուրքիոյ գրեթէ ամէն անկիւնը գտնուած ազգապատկան խաները հողերն ու դանազան միւլքերը, եւ վերջապէս մեծ ու փոքր կտակները՝ անգլիական Հնդկաստանէն սկսած մինչեւ Ամերիկա։

Ի՞նչ պիտի ըլլան ասոնք. Իրա՞ւ կորսուած հարստութիւններ պիտի մնան յաւիտեանս յաւիտենից. արդեօք մեր ժողովուրդը պէտք չունի իր այդ հարստութեանց, զորս անտրտունջ ձգած է օտար անտաւկներու պաշտպանութեա՞ն եւ քմայքին...

Բայց ահա փոքր ու աղքատ երկիր մը ուր մէկ միլիոն Հայեր հազիւ կ'ապրուին, շուրջ կէս միլիոնի գաղթականութիւն Կովկասի եւ ռուսական սահմաններուն մէջ, ահա վերջապէս ուրիշ մէկ միլիոն ճշմարիտ գաղթական թափառական հայութիւն մը՝ գրուած աշխարհի չոր ծագերը։ Աւելին. կայաններն ու «պարաք»ները կը վերցուին, գան կը ոսկորին կը հասնի, խեղճութիւնը կը կրկնապատկուի. շատեր դէպի Հարաւ. Ամերիկա ցուպը ձեռք կ'առնեն. Նոյնակն եւ հայ ճարտարագէտներ ծրագիրներ կը շինեն ճահիճներ չորցնելու, որպէս զի գոնէ մաս մը ժողովուրդ փոխադրեն երկիր, բայց տրամադրելի դրամ չկայ, վարկ չկայ...

Եւ սակայն ունինք եւ չունինք. ցաւալին հոս է։

Այո՛, պէտքեր կան եւ մենք ունինք զանոնք գոհացնելու միջոցները որոշ չափով, բայց մեր ձեռքը չեն։ Ըսելիքով ենք բայց բերան չունինք որ պահանջենք։ Ո՞րն է եւ ո՞վ է վերջապէս այս ժողովուրդին անունով խօսելու իրաւասուն։

Ունինք կառավարութիւն մը, որ տարբեր հայեցողութիւն ունի կեանքի մասին, տարբեր տնտեսական սկզբունք եւ քաղաքականութիւն։ Չի կրնար «տեսնել» մեր գաղթական կեանքի թշուառութիւնը կամ, ինչպէս անխոհեմօրէն արտայայտուեցաւ վերջերս Երեւանեան՝ կառավարութիւնը գո ըսի Հայերու մասին բնաւ չխորհիր։

Ունինք պատուիրակութիւններ որոնք ուրիշ հանգամանքներ կը ներկայացնեն եւ այժմ անզօր դարձած են։

Ունինք «Թեմական» մը, որ կազմալոյծ է ու չկայ։ Իսկ կաթողիկոսական պատուիրակ մը, որ համայնքները պիտի վերակազմէր թերեւս, գալոց է

Ունինք վերջապէս Բարեգործականը։ Շատեր սխալմամբ մեծ յոյսեր կապած էին այս միակ հայկական դրամագլուխի հաստատութեան մրութեան, բայց սխալ ան չէր կրնար լրացնել մեր պահանջքը։ Չենք կրնար բարեգործական մասնաւոր ընկերութենէ մը պահանջել այն ամէնը որ պէտք է ամբողջ ազգային ահաւոր աղէտները դարմանելու։ Եւ այսպէս պէտք է ընդունինք որ Բարեգործականը իր թրբութային ժանգոտումով կոչուած է ներկային թէ ապագային համար ըլլալ եւ մնալ ոչ զգալուն սիրտ մը, որ չի կրնար բացուիլ եւ զոր կարելի չէ օգտագործել մեր բիւր ցաւերուն համար։ Անշուշտ վարիչներէն շատ բան կախուած է, բայց ամէն նուիրատու մասնաւոր պայմաններ դրած ըլլալ կը թուի, կրբեւ «օրհնեալ գերդաստան ...» մնալու համար մինչեւ վերջ։ Ուրիշ խօսքով ունինք մեր հարուստ Բարեգործականը, որ իսկապէս ապահով անուն մըն է, ճիշդ Նոյեան տապանին պէս, եւ որ սակայն իբր միակ տիպար հայկական ստացուածք, Արարատին գլուխը պիտի մնայ բոլոր տեսակ ջրհեղեղներէն վերջ։

Ահա թէ ինչե՛ր ունինք։ Եւ այս բոլորը գիտնալով հանդերձ, նորէն կը հարցնենք մենք մեզի. Ո՞ր է, ո՞վ է իրաւասուն, ո՞վ է մեր «մեծ»ը, որ մեր պահանջները ամփոփէ, որ մեր իրաւունքը պաշտպանէ, որ մեզի նեցուկ ըլլայ եւ որ կարենայ մեր անհրաժեշտ պէտքերը հոգալ։

Պատասխան.— Հայրենակիցնե՛ր, Հայե՛ր, քաջոց զաւակնե՛ր, մենք ենք մեր տէրը, մենք ենք մեր մեծը։ Մենք ենք որ պիտի միանանք, ձեռք ձեռքի պիտի տանք եւ պիտի կազմակերպուինք, մէկ ճակատ պիտի կազմենք։ Մէկդի պիտի դնենք մեր ներքին վէճերը, պիտի ստեղծենք նոր մարմին մը, Հայ Համազգաթային Միութիւն մը, որ պիտի զբաղի մեր բոլոր համայնքային եւ ազգային հարցերով, ու բոլոր տեսակի պարտաւորերէն իրաւականօրէն պիտի պահանջէ մեր կորսուած հարստութիւնները, որոնց այնքան պէտք ունինք։

Պ. ՓՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Ազգ. ընդհ. վիճակ — Գաղթականութիւնը — Թատերական կեանք — «Թուրքերը եւ Հայերը»

ՆԻԿՈՍԻԱ, 14 մարտ

Կիպրահայութիւնը՝ կէս քուն, կէս արթուն կ'ապրի իր ազգային եւ հանրային կեանքը։ Սիրտ ճըմլող այլասերում չկայ այստեղ եւ ո՛չ ալ զանգուածային արտագաղթ դէպի անյայտ հորիզոններ։ Պատմական ընդարձակ հողերով վանք մը ու եկեղեցի մը, եւ բրիտանական խաղաղ տիրապետութեան յիսնամեակ մը. հայկական փոքրիկ բոյնի մը ապահովութիւնը ընձեռած են Կիպրոսի ափերը ապաւինող ցեղին խլեակներուն։ Այսքանը մխիթարական է անշուշտ, մանաւանդ երբ նկատի կ'առնուի Սուրիոյ, Յունաստանի եւ Եգիպտոսի դանազան հայ գաղութներուն ներկայ վրդովիչ վիճակը։

Բայց եւ այնպէս ցաւալի իրողութիւններ կան, որ չեն կրնար վրիպիլ սրտցաւ դիտողներու ուշադրութենէն։ Ազգային եկամուտները կոկիկ գումար մը կը կազմեն — վանքը միայն տարեկան մօտ 700 անգլ. ոսկի վարձք կը բերէ. եկեղեցին ունի հասութաբեր ջրաղաց, տուներ ու խանութներ եւ երկսեռ աշակերտութեան մեծ մասը կը վճարէ կրթական ամսաթոշակ։ Հակառակ ասոր, սակայն կիպրահայ կրթական կեանքը բընաւ գոհացուցիչ չէ։ Դրամներ կը մսխուին Նիկոսիոյ վարժարանին ու Առաջնորդարանին վրայ, առանց շօշափելի արդիւնք ձեռք բերելու։ Միապետական ու խնամական մտայնութիւնը թառած է ազգային կեանքին վրայ։ Թաղական խորհուրդ թէ հոգաբարձու ցաճկաստանի հին օր'րը կը յիշեցնեն։

Բարեբախտաբար, Մելգոնեան հաստատութեան սաները առաջադէմ շարժի մը մէջ կ'երեւին։ Հայաստանի, Կիլիկիոյ բոլոր անկիւններէն հաւաքուող այս տղոց մէջ կը փայլին ցեղին պէս պէս ընդունակութիւնները։ Կ'իմանամ թէ գրականութեան, երաժշտութեան ու գծագրութեան մէջ ձիրքեր ու տաղանդներ դուրս գալու վրայ են, սա թուխ եւ լուրջ դէմքերով տղոց մէջէն։ Ծանրակշիռ հարց է սակայն թէ կեանքի պայքարին մէջ ի՛նչպէս ապրուստ պիտի ճարեն պեխերը այլեւս բուսած եւ դուրս ելլելու վրայ գտնուողները։ Բայց երբ պիտի հաստատուին արհեստագիտական ճիւղերը։ Ասոնք մէկ Թըրըսթ հաստատելու մտահոգութիւնով այնքան ժամանակ ու դրամ պարապ վատնելու տեղ, աւելի լաւ չըլլար միթէ՞ օր առաջ այդ ուղղութեամբ գործի սկսելու։

** Գաղթական Հայերը չափազանց չարքաշ եւ հեզ կեանք կ'ապրին։ Հակառակ որ հայ մուրացկաններ չկան, բայց աղքատներ շատ կան. եւ՝ այս երկրին մէջ, մեր ժողովուրդը, դժբախտաբար, տնտեսական հաստատ կռուան չի կրնար ունենալ։ Ընդհանուր առմամբ Կիպրոսի առուտուրը սահմանափակ է եւ գրեթէ կեդրոնացած Յոյներու ձեռքը։ Հայերը իրենց ձեռներէցութեան շնորհիւ միայն կը պահեն որոշ գետին. եւ ուրախառիթ բան մըն է յիշել քանի մը հայ վաճառականներու բաւական փայլուն վիճակը, եւ հայ արհեստաւորներու եւ շոֆէօրներու թքնաջան աշխատանքով ձեռք բերած արդիւնքը։ Շրջապատը ու հասարակ այլամերժ է։

Ապահովագրական գործի խիստ ցաւալի մէկ տնաւեր յիմարութիւնով, ինքզինքը դժբախտութեան մատնեց վարկի տէր հայ մը եւ եօթը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։ Ագահութիւնն ալ կործանարար է ի վերջոյ։

Ազգ. վարժարանէն շրջանաւարտ քանի մը տղաք անձկութեամբ կը նային իրենց ապագային։ Դպրոցը իրենց կարդալ գրել սորվեցուցեր է եւ հոգ. ամէն ինչ կը լրանայ ...

** Տարի մըն է, որ զանազան թատերական խումբեր, Կիպրոսը Աւետաց երկիր նկատելով իր ... րու եռեւէ Նիկոսիա կը խուժեն նիւթապէս գէթ՝ յուսախաբ ըլլալու դատապարտուած։ Եկող գա... ցողներուն մէջ արժէքներ ալ ե... րեւցան, եւ Եգիպտոսի, Անգլիոյ ու Ամերիկայի նման մեր բախ... տաւոր գաղութներուն կը քա... նիւթապէս ալ գոհ ձգել զիրենք.

Հոս այցելող խումբերն են

1.— «Արփիարի խումբը», բաղկացած Վ. Արփիարէ, Օր. Ա. Եղ... հաննէսեանէ, որոնք յաջող բոլ... տիններ ներկայացուցին։ Լէյլի... Ցի Հոր Հոր Աղան գլուխ գործոցը եղաւ Արփիարի խումբին։ 2.— «Կոստանեան խումբը», այր ու կին եւ երեք զաւակներ, որոնք ... մաթիք յաջող քանի մը կտոր... ներ բեմադրեցին, ինչպէս «Անյայտ կինը», «Ինկած բոյնի իշխանուհին», Օթէլլօ։ Այս վերջին խաղին մէջ Մ. Կոստանեան հիացումի առարկայ դարձաւ հայ թէ օտար գեղարուեստագէտներէ։ Կոստանեան խումբը մեկնեցաւ դէպի ... 3.— «Վարդ Պատրիկի խումբը», այր եւ կին, ամէնէն երկար մնացողները եղան Կիպրոս։ Կը խաղան ամէն սեռի կտորներ։

** Գեղարուեստի մասին խօսելու ատեն կ'արժէ յիշատակել միշտ Պ. Բարսեղ Կանաչեան, որուն «Ցոլիլօ»ն վերջերս եւ... տրականացուած է Նիւ Եորք... Հայ Հասարակութիւնը, ինչպէս կը հաղորդեն թերթերը։ Կ'իմանամ թէ նոր կտոր մը հեղինակելու վրայ է Պ. Կանաչեան։

** «Հայրենիք» ամսագրի մէջ յօդուածագիր մը խօսելով «Թուրքերը եւ Հայերը» նիւթին վրայ, յիշէ երկու անգամ կ'ակնարկէ նաեւ Կիպրոսէն Թուրքերը գաղթելու պատրաստ Թուրքերու մասին։ Երբեւ խիստ մօտէն ճանչցող, բացարձակապէս կը յայտարարեմ որ այդպիսի բան գոյութիւն չունի։ Կիպրոսէն Թուրքերը անցնող մասի վրայ հաշուեց... Թուրքերուն մեծ մասը յ... խաբուած ետ կը դառնան։ Ն... պատճառ մը չէ անշուշտ որ Կիպ... րոսի Թուրքերը համակրանքով ... խանդավառութեամբ ... քէմալական յեղափոխութեան ... թէեւ հին սերունդը խորթ աչքով կը դիտէ ամէն ինչ։

Կիպրոսի մէջ Հայու Թուրքը ... կ'ապրին իրարու հետ։

ՏՈՒՔԹ Ռ. ԹԱԳՒՈՐԵԱՆ

ՄԱՆՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐ

Ֆրանսայի մանր առեւտրականներու միութեան համագումարը տեղի ունեցաւ երեկ ... պատգամաւորներով, որոնք ... ներկայացնէին առեւտրական ... նազան միութեանց պաշտ... աւելի քան 500.000 անդամ...

Համագումարին գլխաւոր ... պատակն է մասնակցող ... տրական իւրաքանչիւր ... թեան տեսակէտներուն ու բա... ծանքներուն մէջ մտցնել ... սաւորում մը, զանոնք ... յացնելու համար կառավ... թեան։ Կազմուած են հինգ ... նախուժեր, որոնք պիտի ... առեւտրական սեփականութեան ... տուրքերու եւ ընկերային ... ցառիկ օրէնքներու վերաբեր... խնդիրներ։

Յանձնաժողովներու քննարկ... նէն յետոյ, առեւտրական... պահանջներն ու բաղձանք... պիտի ներկայացուին կառավա... րութեան։

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, Մարտ 22

Օրը օրին գրած եմ կարեւոր անցուդարձերուն մասին, բայց վերջին ընդհանուր ժողովին առթիւ կ'արժէ համառօտակի անդրադառնալ մէկ քանի հարցերու ու տալ հակիրճ տեղեկութիւն մը վերջապէս։

Այս տարի գործող Միութիւններն՝ մացին Գաղութայինը եւ Երիտասարդականը։ Գործնապէս Ուսանողաց Միութիւնը բոլորովին անգործ կեցաւ. համանուն միութիւնը ալ ժամանակին, մեր տղոց հայերէնի դասընթացքին ֆոնտը չինեց, պէտք է անյողդողդ շարունակէ իր այն առենի օգտաշատ գործունէութիւնը. գէթ ասկէ վերջ զօրացնելով վարչութիւնը երիտասարդ ուժերով. այլապէս իրաւունք պիտի ունենան չարամիտ փսփսացողները թէ եղածը պարզ փառասիրութեան արդիւնք էր եւ ոչ թէ հայրենասիրական գործունէութեան, համակրութեան եւ ձգտումի։

Երիտասարդական միութիւնն ալ փոքրիկ ընդհատումներ ունեցաւ որոշ հաւաքատեղիի պակասին, բայց հաւաքոյթները եւ երգարանը միշտ ալ կային. Զուգընթաց մէկ հանդէս-ներկայացում եւ ամէն օժանդակութիւն բերաւ գաղութային գործերուն։ Միութեան էն կարեւոր գործը եղաւ Միսաք Մեծարենցի մահուան 20ամեակին նուիրուած երեկոն, ուր Դր. վրդ. Հախլամեան ...ելով վերայայտնուեցաւ ու ... բանաստեղծ մը՝ ... Կուրէն Մկրտիչեան, որուն «Յառաջ»ի ... հրապարակած յայտնութիւնները հիմ կազմեցին փնտռտուքներ ընելու, եւ ուրախառիթ է որ Պարոն ... խոստացաւ առոր ... այս տարի հրատարակել իր քով պահուած ձեռագիրները։

Հայ եւ գերման միութիւնը, ... տարիներէ ի վեր կայ, ... գրական աշխատանք չէ կատարած ամբողջ տարուան մէջ։ Նոյնիսկ ընդհ. ժողովը, որ ամէն տարի եր Միութեան օգնութեամբ ... կ'ունենայ եւ կը վերընտրէ նախկին վարչութիւնը. հետաքրքիր չէ այլեւս։ Պէտք էր թերեւս Միութիւնը քիչ մը ժողովրդականացնել. պրոպագանդի գործը հիմնականօրէն կազմակերպել եւ մանաւանդ ուղղակի աշխատիլ չեզոքացնել գերման գոյնզգոյն պրոպագանդիստներն ու հետեւիրները «ազնուական» Թուրքիոյ հակառակ Հայեւգերման Միութեան գոյութեան, գերման ... մէջ դեռ կը յանձ-

նարարուին տուքթ. Վ. Ւիլհէլմ Վիրթի նման միակողմանի «պատմագէտ»ի մը «առաջաւոր Ասիոյ» պատմական գիրքը, իբր հատաընկալ ուսումնասիրութեան առարկայ, ուր Հայերը բացարձակապէս կը բնորոշուին վարնոց, խաբեբայ, յաւիտենական դաւաճան, վաշխառու, աղմկարար, անուղղայ եւ քիւրտերն ու Թուրքերը անպարբեր։ Պէտք չէ՞ր ամէն առթիւ բուն ժողովուրդին դիմել եւ ցոյց տալ թէ խաբած են զինք, թէ թուրք-մոնկոլեան խորամանկութիւնը խաբած է գերման քաղաքագէտներն ու մանաւանդ պաշտօնէութիւնը, որ յաւիտենական թրքասէրն է դեռ։

Պէտք չէ՞ր կրկնել թէ այդ չորսերես քաղաքականութեան շնորհիւ այսօր սարսուած է գերման ճարտարարուեստը իր տեղը տալ իտալականին. եւ վերջապէս թէ կաշառուած պատմագիրներ եւ շլմորած «ականատես»ներ սխալ տեսած են, թէ պատմութիւնը ի վայր շրջած գրած են եւն. եւն.։

Անցեալները, Թուրք գրագիտուհի Սուատ Ցերվիշ հանըմ Պերլին կը գտնուէր։ «Մամուլի պարահանդէս»ը անմիջական առիթ ակելով — եւ հետաքրքիր ընելու համար դեռ հին տառերն ալ գործածելով — գովասանք - բանաստեղծութիւն մը հրապարակեցին նոյն հանդէսին մէջ, թարգմանութիւնն ալ բերանացի եւ գրաւոր...։ Այդ ընկերութեան մէջ ուր Գերմանիոյ վարչապետէն սկսած բոլոր գաւակարգերը ներկայացուած էին, Թուրքերու պրոպագանդը պզտի՞կ բան մըն էր, եւ մենք ի՞նչով կը փոխարինենք անոնց։

* *

Գաղութային Միութեան անցեալ տարուան գործերը եղան՝ Ապրիլեան Սգատօնը, Անկախութեան տօնախմբութը, «Մշակոյթի օր»ը, Հոգ. Հովիւի եւ ուսուցչի պաշտօնին հաստատումը, տօնական եւ յաճախակի պատարագները, եկեղեցիի չէնք ճարելը. հայ տղոց ծնողեան հանդէսը զոր կազմակերպած էր Դր. վրդ. Հախլամեան, բայց Ցիկին Փ. Մովսէսեան ալ չէր զլացած պէտք եղած աշխատանքը։

Գաղութային գործերը մօտէն քննելէ յետոյ, պէտք է խոստովանինք սակայն որ 1928 տարին քիչ մը թոյլ անցած է. անհրաժեշտ էր աւելի լուրջ աշխատանք։

Տարեկան ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ մարտ 3ի կիրակի օրը։ Վարչութեան հաշուետուու-

թենէն եւ հրաժարումէն վերջ կատարուեցան նոր ընտրութիւններ։ Նոր վարչութեան անդամներն են Դ. Դ. Եր. Տէր Մինասեան՝ ատենապետ, Դ. Փրունձեան՝ ատենադպիր, Ն. Մովսէսեան՝ փոխատենապետ եւ գանձապահ, Վ. Ռաֆայէլեան եւ Սեւաչուռեն՝ անդամներ։

Թղթակից

ԿԵԱՆՔԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Սուրիոյ Թերթերէն)

ՃԷԼԱԼ ՆՈՒՐԻԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

«Էլ Հաապ» թերթը իր մարտ 4 եւ 6 թիւերով թարգմանաբար կ'արտատպէ երկու յօդուածներ, մէկը ֆրանսացի գրագէտ Մորսիէէն եւ միւսը Թուրք հրապարակագիր Ճէլալ Նուրիէն։ Երկու յօդուածներն ալ գրուած են Սուրիական դատը պաշտպանելու նպատակով, որոնց համար տրաբ ազգային թերթը կը յայտնէ իր շնորհակալութիւնը, մանաւանդ Մորսիէին, որ յայտնած է հետեւեալ միտքերը —

1. 1916ին Մէքքէի Էմիր Շէրիֆ Հիւսէյին արաբական ապստամբութեան դրօշը պարզեց Թուրքիոյ դէմ սա պաշտօնական խոստումին վրայ թէ դաշնակիցները պիտի ստեղծէին պատերազմէն վերջ արաբական ընդարձակ պետութիւն մը՝ Տորոս լեռներէն մինչեւ Ադէն եւ Միջերկրականէն մինչեւ պարսկական ծոցը։

2. Արաբական այս ապստամբութիւնն է որ կարելիութիւն տուաւ դաշնակիցներու Պաղեստին եւ Սուրիա մտնելու, ինչպէս որ խօսեցաւ ծերակուտական Վիքթոր պերար 1920, Յուլիս 20ի նիստին մէջ։

3. Հողատարութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան 54 պետութիւններուն կողմէ տրուած չէ այլ 9ին կողմէ միայն։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀՈՄՍԻ ՄԷՋ

Խէյրօ Շէհլա եւ Նազիր էլ Նէշէվաթի անուն հրասակները Հոմս քաղաքին անդորրութիւնը կը վրդովեն, շնորհ եւ օգնութիւն գտնելով քաղաքի բնակիչներէն։ Այսպէսով անոնց ձերբակալութիւնը կարելի չեղաւ։ Ասոր համար, Սուրիոյ վարչապետը որոշեց՝

1. Արգիլել շրջագայութիւնը Հոմս քաղաքին մէջ ժամը 7էն վերջ եւ գոցել բոլոր սրճարանները, ճաշարանները, պանդոկները, սինէմաները եւն. նոյն ժամէն յետոյ։

2. Պապ Իւլ Ցրէյթ թաղին վրայ ուր գործուեցաւ ոճիրը, 900 ոսկի տուգանք դնել եւ գանձել ըստ պետական տուրքերը ժողվելու կանոնին։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Էմիր Ժորժ Լութֆուլլահի անունը Լիբանանի մարդահամարի տոմարին մէջ չգտնուելուն պատճառաւ ասանկ, ժխտած են անոր նախագահական թեկնածութեան իրաւունքը։ «Էլ Ահրար» ուրիշ իրաւական փաստերէ զատ կը գրէ. «Մինչդեռ Պէրզախեան մը, Գրիգորեան մը եւ Մկրտիչեան մը Լիբանանցի կը համարուին, ի՜նչ մեծ հեգնութիւն է որ ազգատոհմովը, ընտանիքովը եւ անունով Լիբանանցի Էմիրը հանրապետութեան քաղաքացի չնկատուի։

Պէյրութի իսլամները որոշեր են յառաջիկայ նախագահական ընտրութեանց համար իրենց թեկնածուն՝ Մուհամմէտ Էլճիսրը, երեսփոխանական ժողովի նախագահը։

ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱ ԳԱՂԹԸ

Ուրուկուէյի Պէյրութի հիւպատոսը կը յայտնէ թէ իր երկրին դռները բաց են Սուրիացիներու համար, պայմանաւ որ աչքերու մէջ թրախոմա չգտնուի։

Իրենց աչքերը դարմանել տալու եւ շատ մը բժիշկներէ «պրոնօ» վկայականը ունեցող 100է աւելի Սուրիացիներ եւ Լիբանանցիներ, սակայն, Մարսէյլէն նաւային բժիշկին կողմէ Սուրիա վերադարձուած են, յետին ծայր թշուառութեան եւ չքաւորութեան մատնուած ըլլալով։ «Թէօֆիլ կօթիէ»էն վերջ «Շանփոլէոն»ալ այս կարգի 50 - 60 հոգի ետ բերած է Պէյրութ։

ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

«Քիլիս» թերթը կը գրէ թէ սուրիական հրոսակներ մտած են Քիլիսի Գարինի գիւղը եւ Ըպտուլլահ Մուսա անուն հարուստ գիւղացին գերի վարելով մեծ փրկագին մը պահանջած են։ Գիւղացին մերժած է վճարել։ Ասոր վրայ հրոսակները զայն սպաննելով սուրիական սահմանները մտեր են։

ՀԱՅ ՊԱՑՈՒԵԼԻԻՆ ԿԻՆԸ

ԿԸ

ԽԱԼԻՑԷ ԷՅԻՊ ՀԱՆԸՄ

Հայրենիք կը գրէ թէ յունուար 7ին Ամերիկայի Ըփփըր Մոնթքլէր քաղաքի Ամերիկեան կանանց Ակումբին մէջ Խալիտէ Էտիպ հանըմ դասախօսութիւն մը ըրած է։

Նոյն ժողովքին մէջ երգած է Նիւ-Եորքի հայ աւետարանական եկեղեցիի հովիւ պատուելի Գեստիկեանի կինը՝ Տիկին Մարի Գեստիկեան, որուն բեմական անունն է «Օր. Մարի Պաշեան»։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՈՒ ՆՈՒԱԶՈՒՄԸ

Ֆրանսական ծերակոյտը զբաղեցաւ Ֆրանսայի մէջ ծնունդներու նուազման հարցով։ Այս առթիւ կառավարութեան հարցապնդում ուղղած էր ծերակուտական Մէրլէն որ յայտնեց թէ՝ Ֆրանսա այն երկիրն է ուր ծնունդները կը նուազին, իսկ մահերը կը շատնան եւ իր կողմէ իբր դարման կը ներկայացնէ պայքարիլ գինեմոլութեան դէմ, ընտանիքներուն ապահովել հանգստի աւելի ազատ ժամեր եւ մանուկներու մէջ՝ մահուան գործած աւերը նուազեցնելու աշխատիլ։ Կ'առաջարկէ այս նպատակով զօրացնել առողջապահական սպասարկութիւնները, կազմակերպել պայքարը տարափոխիկ հիւանդութիւններու եւ համաճարակներու դէմ եւ բազմանդամ ընտանիքներուն ապահովել ապրուստի աւելի լայն միջոցներ։ Ծերակուտական Մէրլէնի համար, ապրուստը պիտի աժաննայ, երբ աշխատաւորներու թիւը բազմանայ։

Խօսեցան նաեւ ուրիշներ, որոնցմէ յետոյ, Աշխատանքի եւ Առողջապահութեան նախարարը խօսք առնելով, ըսաւ թէ չափազանց կը գտնէ ծերակուտական Մէրլէնի յոռետեսութիւնը։ Առանց հաշուի առնելու գաղթական օտարները, Ֆրանսայի բնակչութեան թիւը ունեցած է 780,000ի յաւելում մը։ 1920ին, ծնունդներու թիւն էր 1000ի վրայ 22։ Այսօր՝ այդ թիւը ինկած է 18ի։ Նոյնպէս Գերմանիա, որ 1923ին կը համրէր 1000ի վրայ 21 ծնունդ, իսկ այսօր 18։ Այս վերջին թիւը ներկայիս կայուն է չորս մեծ երկիրներու մէջ։ Իտալիոյ մէջ միայն յաւելում կը տեսնուի։ Գալով մահերու թիւին, նախարարը կը խոստովանի թէ Ֆրանսա աննպաստ կացութեան մէջ է, բաղդատմամբ միւս ազգերուն։ 1908-1913ի մահացութեան միջին թիւն էր 10000ի վրայ 166։ 1920ին այդ թիւն էր 149, ցանիմարքայի մէջ այդ թիւը չանցնիր 108ը։ Եթէ կարելի ըլլար այդ թիւը Ֆրանսայի մէջ իջեցնել գոնէ 120ի, պիտի նշանակէր խնայել տարեկան 250,000 կեանքեր։ 1906էն ի վեր, մանուկներու մէջ մահերու թիւը իջած է հարիւրին 41էն հարիւրին 8ի, ուրիշ երկիրներ կը յաջողին իջեցնել հարիւրին 5ի։ Ամէնէն աւելի պատանիներէն է որ մահը զոհեր կը խլէ։ Գլխաւոր պատճառը հիւծախտն է։ Կանխահաս մահերու 1000էն 18ին վրայ, 3,5ը այդ կարգէն են։ Անհրաժեշտ է ուրեմն պայքարիլ ընկերային այդ պատուհասին դէմ, ինչ որ կառավարութեան կը պարտադրէ 800 միլիոնի նոր ծախք մը։

ՄԱՆՇԻ ԸՆԴՏՈՒՎԵԱՆ

Ֆրանսական խորհրդարանական յանձնախումբ մը նիստ գումարեց, քննելու համար Մանշի ընդծովեայ փապուղիին հարցը եւ ֆրանքօ-անգլիական մասնախումբի մը կազմութիւնը՝ նոյն հարցին ուսումնասիրութեան համար։ Կը մասնակցէին նաեւ անգլիացի պատուիրակներ։

Հարցին արհեստական կէտերուն մասին լսուեցան կարգ մը բացատրութիւններ։ Անգլիացի պատուիրակ մը խօսք առնելով յայտնեց թէ, եթէ 1914ին ընդծովեայ փապուղին գոյութիւն ունեցած ըլլար, կարելի պիտի ըլլար Անգլիայէն ֆրանսական ճակատը ուղարկել օրական 60—80 հազար զինուոր. թերեւս նոյն իսկ անոր պատճառով, պատերազմը չպիտի պայթէր, յետոյ յիշեց հանգուցեալ մարաջախտ Ֆոշը, որ իրեն յայտարարած էր թէ, այն օրը որ ընդծովեայ փապուղին շինուի, Եւրոպայի մէջ պատերազմը անկարելի կը դառնայ։

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Սէնի նոր նահանգապետը Ժանուար Ռընար, Թաղապետական խորհուրդին ներկայացուց տեղեկագիր մը, Լուշէօրի օրէնքին համաձայն՝ Փարիզի մէջ կառուցուելիք աժան բնակարաններու մասին։

«Աժան բնակարաններու սպասարկութիւն»ը իր կողմէ տարեկան պիտի կառուցանէ 3000 բնակարաններ միջակ վարձքով։

Իսկ Փարիզ քաղաքը 1929-30 տարեշրջանին համար, պատրաստած է շինութեան յատակագիծ մը, որուն համաձայն պիտի կառուցուին 5000 բնակարաններ։

Հիմնարկութեանց առաջին քարը պիտի դրուի մայիսին։ Բնակարաններուն մեծ մասը պիտի օժտուին կեդրոնական ջեռուցիչով եւ բաղնիքներով։

Բնակարաններու վարձքերը պիտի ըլլան, առաւելագոյն 4720 Ֆր. 5660, 6600 երեք, չորս հինգ սենեակներով։

ՆԻՔԻԹԱ ՊԱԼԻԷՎ ՊՈՍԹՈՆԻ ՄԷՋ

Հայազգի Նիքիթա Պալիէվ (Պալեան) իր ռուսական խումբով Մաճէսթիք թատրոնին մէջ, Պոսթոն, երկու շաբաթուան պայմանագրութեամբ մը սկսած է ներկայացնել իր համբաւաւոր Շով - Սուրի (Chauve-Souris — Չղջիկ կամ գիշեր - հասուկ) խաղը։

Պալիէվ բազմաթիւ նորութիւններ մտցուցած է իր խաղին մէջ այս անգամ։ Իր խումբին դերասաններն ու դերասանուհիները մեծ մասով ռուս են, իսկ ռուսահայերէն կայ բայց իրմէ՝ Պալիէվէն. Հայրապետով, որ ռուսական հնչմամբ եղած է Կայրապետով, նաեւ ուրիշ չորս հայեր։

Պոսթոնի ամերիկեան մամուլը գովասանական տողեր կը նուիրէ Նիքիթա Պալիէվի, որուն խումբը կ'երգէ, կը պարէ, կը դերասանէ, կը ծամածռէ եւ վերջապէս կը զուարճացնէ հանդիսական բազմութիւնները։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 1

ՍՊԻՏԱԿ ԳԻՇԵՐՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՇԵՐ

Գիշերը գեղեցիկ էր,— մէկն այն գիշերներէն՝ որ մեր երիտասարդութիւնը միայն ճանչնալ սիրելի՛ ընթերցող։ Երկինքը այնպէ՛ս աստղազարդ և այնքա՛ն պայծառ էր, որ դիտած ատեննիդ ակամայ կը հարցնէիք ինքնիրենդ. կարելի՞ է որ այսպիսի երկինքի մը տակ իսկապէս ապրին վարդիկ մարդիկ, բարկութեամբ եւ քմահաճոյքներով լի։ Այս մտածումնքը շատ բնական է երիտասարդ մարդիկին, շա՛տ բնական, սիրելի՛ ընթերցող։ Բայց կրնա՛յ, ձեր սիրտը միշտ երիտասարդ մնայ։ ... քմայքոտ ու քինախնդիր մարդոց մասին կը խօսիմ, կը յիշեմ այդ օրուան իմ ամբողջ վարմունքս։ Առաւօտէ ի վեր տարօրինակ տխրութեամբ մը տանջուած է հոգիս։ Ինծի կը թուի թէ ամէն ոք կը լքէ զիս, կը փախչի ինձմէ։

Բնակա՛նաբար, իրաւունք ունիք ինծի հարցնելու. ո՞վ է այս «ամէն ոք»ը։ Վասնզի, ութ տարի է ահա որ կը բնակիմ Փեթերսպուրկ եւ չկրցայ տակաւին բարեկամ մը ունենալ։ Բայց, բարեկամները ի՞նչ են ինծի համար. ի՞նչ բանի պիտի ծառայէին։ Ես կը ճանչնամ ամբողջ Փեթերսպուրկը, որ ինծի կը թուի թէ նմանապէս լքուած է ամէնքէն. որովհետեւ քաղաքին ամբողջ բնակչութիւնը դաշտերն ու գիւղերը մեկնած է։ Առանձին մնալը ինծի համար տաժանելի է։ Երեք օրէ ի վեր կը թափառիմ մայրաքաղաքին մէջ, առանց հասկնալու թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ իմ մէջս։ Նեւսքիի վրայէն անցնիմ թէ պարտէզները եւ կամ թէ քարափներուն վրայ պտըտիմ, ո՛չ մէկ ծանօթ դէմք կը տեսնեմ, որոնց սովորաբար ամէն տարի կը հանդիպէի միեւնոյն տեղերը եւ որոշ ժամերու

Անշուշտ որ օտարական մըն եմ իրենց համար. իրենք զիս չեն ճանչնար, բայց ե՛ս, օ՛, ես զիրենք լաւ կը ճանչնամ։ Իրենց մէ ո՛չ ոք կրնայ խօսք տալ ինծմէ։ Ես ուսումնասիրած եմ իրենց դիմագիծը։ Կը զարմանամ երբ ուրախ են իրենք ու կը նեղուիմ երբ տխուր են։ Ինքզինքս տուած եմ պզտիկ ծերունիի մը, որուն ամէն օր կը հանդիպիմ Ֆոնթանքայի վրայ, միեւնոյն ժամուն։ Իր դէմքը վեհ է ու երազկոտ։ Միշտ մօրուքին տակէն կը մըրմռայ իր ձախ բազուկը շարժելով. աջ ձեռքին բռնած ոսկեխնձորէ գաւազան մը։ Զիս դիտած է եւ կը հետաքրքրուի հոգեկան վիճակովս։ Եթէ անձէս անկախ պատճառներով Ֆոնթանքայի վրայ չգտնուիմ որոշեալ ժամուն, համոզուած եմ որ կը տխրի։ Վստահ եմ ատոր։ Ահա թէ ինչո՛ւ համար զիրար կը բարեւենք՝ գրեթէ, մա՛նաւանդ, երբոր երկուքս ալ լաւ տրամադրութեան մը մէջ ենք։ Երբ երկու օր առանց զիրար տեսնելու մընանք և երրորդ օրը երբար իրարու հանդիպինք, մեր ձեռքերը

ինքնաբերաբար մեր գլխարկներուն կ'երկարին։ Կը վերադառնանք զիրար եւ փոխադարձ բարեկամութեամբ մը կը քալենք կ'երթանք՝ քով քովի։

Տուներն ալ մեր բարեկամներն են։ Քալած ժամանակս ինծի կը թուի թէ ամէն մէկ տուն կը վազէ առջեւէս, կը նայի ինծի՝ իր բոլոր պատուհաններով եւ կ'ըսէ. «Բարե՛ւ, ի՞նչպէս էք։ Փառք Աստուծոյ, ես լաւ եմ, մայիս ամսուն յարկ մը եւս պիտի աւելցնեն վրաս»։ Եւ կամ, «Առողջութիւննիդ ի՞նչպէս է. վաղը զիս պիտի նորոգեն»։ Եւ կամ դեռ, «Քիչ մնաց կ'այրէի, շա՛տ վախցայ»։ Եւայլն, եւայլն։

Այսուհանդերձ, ամէնքն ալ նոյն չափով չեմ սիրեր. ես իմ նախասիրութիւններս ունիմ. կան՝ որ սիրելի են ինծի, բարեկամ են։ Իրենցմէ մին ամառուան մը շինել տալ ամառ, ճարտարապետին տանը քով։ Ամէն օր մտադրութեամբ պիտի անցնիմ քովէն որ շատ չքանդեն, որովհետեւ, այդ բժիշկնե՛րը... Ասոր

ուած պահէ՛ զիրենք։ Բայց երբեք պիտի չմոռնամ սիրուն, համակ վարդագոյն անակի մը պատմութիւնը։ Քարէ շինուած էր ան, պզտիկ, քնքուշ եւ զիս կը դիտէր շողուշաւ այնքա՛ն սիրով։ Ու արհամարհանքով կը դիտէր իր դրացիները, որ խեղճ կառուցուածք մը ունէին, որուն համար սիրտս ուրախ էր ամէն անգամ որ իր քովէն կ'անցնէի։ Անցեալ օր փողոցէն անցած ատենս տեսայ խեղճ բարեկամուհիս եւ լսեցի իր ողբը. «Դեղին պիտի ներկեն զիս. Բարբարոսներ, վանտալնե՛ր»։ Երբե՛ք գութ չունեցան, ո՛չ սիւներուն, ո՛չ շրջանակներուն։ Եւ իրօք, իմ պզտիկ բարեկամուհիս դեղնեցաւ կիտրոնի մը պէս։ Քիչ մնաց որ մաղձս ամբողջ մարմինս պատէր։ Եւ դեռ հիմա իմ մէջս ուժ չեմ զգար պզտիկ բարեկամուհիս վերստին տեսնելու, որ բոլորովին խաթարուած, աւերուած է։

Հասկցար հիմա, սիրելի՛ ընթերցող, թէ ես ի՛նչպէ՛ս կը ճանչնամ Փեթերսպուրկը։

Ըսի արդէն որ երեք օրէ ի վեր անհանգստութիւն մը կը տանջէր զիս մինչեւ որ պատճառը հասկցայ։ Շատ գէշ կը զգայի փողոցին մէջ ինքզինքս (այս բացակայ է, այդ մեկնած է, ո՞ւր է միւսը)։ Ուր ըլլալս չէի գիտեր, ո՛չ փողոցին մէջ և ոչ ալ տունս ըլլալս կը զգայի։ Ամբողջ երկու գիշեր կը հարցնէի ես ինծի. ինչո՞ւ համար այսքան գէշ եմ այս հանգիստ վիճակիս մէջ։ Եւ վարանումով կը դիտէի մրոտած ու կանանչ պատերը, սարդի ոստայններով ծածկուած ձեղունը որ Մաթրէնան կը մաքրէր մեծ յաջողութեամբ մը։ Նորէն կը նայէի իմ ամբողջ կարասիներուս, կը քննէի ամէն մէկ աթոռ, խորհելով հո՛ս գտնել գուցէ անհանգստութեանս պատճառը։ (Որովհետեւ աթոռակ մը որ իր տեղը չըլլայ, կը հիւանդանամ)։ Յետոյ կը նայէի պատուհանէն եւ միշտ զուր տեղը... բայց, ձանձրոյթի ո՛չ մէկ պատճառ ունէի։

Ֆր.-է Թգմ.

Թ. ԴՈՍԹՈԵՎՍԿԻ

Հաշիւ եղած է որ ցարդ գրաւուած հելլէնահպատակներուն կալուածներէն, ինչպէս նաեւ նոր գրաւուելիքներէն ամսական իբր 20 հազար ոսկի վարձք պիտի գանձուի։ Այս գումարը կանոնաւորապէս ոչ-փոխանակելիներուն պիտի բաշխուի։

Ցարդ դիզուած վարձքերուն գումարը թուականի կարգով պիտի բաշխուի եւ առաջին անգամ հարիւր հինգ հոգի պիտի օգտուին։ Իսկ երկրորդ բաշխումը պիտի կատարուի առաջինին լրանալէն եւ այդ 105 ոչ-փոխանակելիներուն կացութիւնը ճըշդուելէ վերջ։

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ՎԷՃԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ հելլէնեւթուրք յարաբերութիւնները դարձեալ լարուած են։ Թուրք կառավարութիւնը Պոլսոյ մէջ գրաւեց հելլէնապատկան նոր կալուածներ, ոտնակոխ ընելով 1926ի հելլէնական համաձայնագիրը։ Առանց ականջ կախելու Ենկիւրիի հելլէն դեսպանին կրկնակ դիմումներուն եւ արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի տուած հաւաստիքներուն, Թուրք իշխանութիւնները մարտ 22ին գրաւեցին հելլէն քաղաքացիներու պատկանող գոյքերը։

Աթէնքի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կացութիւնը շատ կնճռոտ կը նկատեն եւ կը հետեւցնեն թէ վերջերս սկսուած հելլէնեւթուրք բանակցութիւնները անխուսափելիօրէն պիտի վիժին։

Տրոցկի թրքասէր

Պոլսոյ Միլլիէթ Թերթի խմբագիրներէն մէկը, որ 1916ին Նիւ-Եորքի մէջ. հանդիպած էր Տրոցկիի — այն ատեն Լէոն Պրոնշթայն— տեսակցութիւն մը ունեցած է անոր հետ։ Տրոցկի ըսած է.

— Թուրք կառավարութիւնը շատ մեծ ասպնջականութիւն ցոյց տուաւ ինծի, շատ շնորհակալ եմ։ Հոս եկած ատենս չէի գիտեր թէ ի՛նչպէս պիտի ընդունուիմ։ Թուրքիա ոչ մէկ ատեն ազատութիւնս չէ կապտած։ Խորհրդային հիւպատոսարանը գտնուած ատենս չուզեցի ընդունիլ օրագրողները, որովհետեւ հոն պաշտօնատուն մըն էր։ Հիմա ազատ կրնամ ամէն ոք տեսնել։ Թուրքիայէն մեկնիլ ուզելուս պատճառը լեզուն չգիտնալս է։ Հիմա ծեր եմ եւ չեմ կրնար լեզու սորվիլ։ Այլապէս կ'ուզէի մնալ հոս քանի որ շատ կը սիրեմ Թուրքիան։1909ին եւ անկէ վերջ գրած յօդուածներուս մէջ այնքան գոված եմ Թուրքերը որ ինծի Թրքասէր ըսած են։ Շատ.գոհ մնացի միլլի պայքարին յաղթանակէն։ Դուք ձեր անկախութիւնը Ղազիին կը պարտիք որու մեծութիւնը աշխարհ ընդունած է։ Ես ալ հաճոյքով կը կրկնեմ այս ճշմարտութիւնը։

Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւնները միշտ սիրալիր եղած են եւ պիտի ըլլան։ Մաղթելի է որ առեւտրական եւ տընտեսական յարաբերութիւններն ալ զարգանան։ Ոմանք զիս հակաբոլշեւիկ կը կարծեն, մինչ ընդհակառակն ես կուսակից եմ խորհրդային կարգերու։ Միայն թէ ո՛չ բռնի այլ օրինական միջոցներով կ'ուզենք այժմու կառավարութեան ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը փոխել։»

Ցետոյ միջ-ազգային քաղաքականութեան վրայ խօսելով, Տրոցկի աւելցուցած է.

«Աշխարհ դէպի պատերազմ կը քալէ։Գուցէ 3, 5 եւ կամ 10 տարիէն։ Բայց ամէն պարագայի մէջ պատերազմը պիտի սկսի եւ այս անգամ պիտի ըլլայ անգլեւամերիկեան։

Թերեւս առաջին անգամ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ չոկսի։ Ամերիկա ուր որ ձեռք երկնցնէ դէմը կը գտնէ Անգլիան։ Հիմա ծովերու տիրապետել կ'ուզէ։ Քէլլոկի դաշինքն ալ պատերազմը պիտի փութացնէ։ Քանի որ բան մը չարգիլեր։»

Տրոցկիի նոր գործը

Պոլիս 25 մարտ.— Մոսկուայի «Պրաւդա»ն ամբաստանած էր Լեւ Տրոցկին թէ իր գրական երկերը կը ծախէ օտար ոսկիի փոխարէն։ Այս առթիւ Տրոցկի կը յայտարարէ թէ անձնապէս բնաւ չպիտի օգտուի իր յօդուածներուն համար առաջած ահագին գումարէն։ Այս ձեւով շահած բոլոր դրամները պիտի յատկացնէ հրատարակութեանը իր կարգ մը գործերուն, որոնք կիսատ մնացած են։ Տրոցկի պիտի գրէ գիրք մը Լէնինի վրայ, համայնավար կուսակցութեան պատմութիւնը եւ բոլշեւիկներու թշնամիներուն դէմ իր պատասխանը։

Անիշխանութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Փէշաւարի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ՝ Ամանուլլահ զինուոր թնդանօթ դրկեց Քէլաթի Ղիլզայի, իբրեւ յառաջապահ այն բանակին, որ շուտով պիտի քալէ Քապուլի վրայ։ Այս զօրամասը սակայն Մոքուրի մօտ յարձակում կրեց Հազարա ցեղախումբին կողմէ, որ կուսակից է Պէչէի Սաքայի։ Այս առթիւ տեղի ունեցած ընդհարումին մէջ երկու կողմերն ալ մեծ կորուստներ կրեցին։

Թեհրան 25 մարտ.— Ամանուլլահ Թագաւորին կողմէ երկու պատգամաւորներ ղրկուեցան Մոսկուա՝ մասնաւոր պաշտօնով մը։ Այս պատգամաւորները արտաքին նախարարութեան մէջ կարեւոր պաշտօններ կը վարէին Ամանուլլահի օրով։ Պատգամաւորները անցան Թէհրանէն եւ պարսիկ իշխանութեանց հետ ալ տեսակցեցան։ Չի գիտցուիր թէ խօսակցութեան նիւթը ի՞նչ էր։

Իշխան Կարոլ եւ մայրը հաշտուած

Ռումանիոյ Մարիա Թագուհին որ ներկայիս Ֆրանսա կը գտնուի, իր տղուն՝ Ռումանիոյ նախկին գահաժառանգ Կարոլի Սէն-Պրիաքի ապարանքը երթալով տեսակցութիւն մը ունեցաւ անոր հետ։ Կը կարծուի թէ մայր ու որդի հաշտուած են

Այս հաշտութիւնը սակայն քաղաքական ո և է նշանակութիւն չունի։

Յիսուն հոգի ձերբակալուած Զաղրէպի մէջ

Զաղրէպի մէջ լրագրապետ Թոնի Շլէկկլի սպանութեան առթիւ 50 հոգի ձերբակալուեցան։ Կացութիւնը, որ քիչ մը խաղաղած էր վերջերս, դարձեալ խանգարուեցաւ։ Աղեքսանդր Թագաւորը անձամբ հրամայեց քննութիւն կատարել ոճիրին մասին, հրահանգ տուաւ նախարարներուն անմիջապէս դէպքին վայրը երթալ եւ վարել քննութիւնները։

Հակասերպ զգացումը այնքան շեշտուած է Զաղրէպի մէջ, որ Թագաւորը սահպուեցաւ յետաձգել իր յառաջիկայ այցելութիւնը դէպի Խրուաթիոյ մայրաքաղաքը։

Ոստիկանութիւնը այն համոզումն ունի թէ ոճրագործները կը գտնուին ձերբակալուած 50 հոգիին մէջ։

ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ձ. Ե. Ռ. Մ. Վալանսի Մասնաճիւղին

Ապրիլ 20 Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Թէաթրը Մունիսիփալի վերի սրահը (Կառավարական շէնքին դիմաց)։

Պիտի հրաւիրուին տեղւոյն բոլոր կազմակերպութիւնները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ ԿԵԴՐ. ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

1 Ապրիլ ժամը 2.30ին, 84 Rue Chape, Bon Théâtreի մէջ

Ճոխ յայտագիր։ Տոմսերը այժմէն շրջաբերութեան հանուած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողներէն եւ կրթասէր հայրենակիցներէ, քաջալերել մեր մատաղ սերունդը։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հայ Ժողովրդ. Լսարանին մէջ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5' Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

ՌՈՍՏՈՄ Դպրոցին վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայրենակիցներու թէ իր գիրքերու քանակը ճոխացուցած է։ Գիրք ստանալ փափաքողները կըրնան դիմել Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 8.30—10.30, 131 Fbg. du Temple. (Belleville).

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Լիոնի Մալաթիոյ Հայր. Միութենէն՝ իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ուրֆացի Գրիգոր Արսլանեան, հօր անուն՝ Յովհաննէս, մօր անուն՝ Ովսաննա։ Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Հալէպ։ Իմացնել իր քրոջ՝ M. Arslanianի, 29Rue de Choisy. Alfortville. Seine.

— Կը փնտռուի Ռուբէն Գրիգորեան 29 տարեկան որ կը գտնուէր Սան Ֆրանչիսքօ (Ամերիկա)։1927ին գացած է Խարքով (Ռուսաստան), ուսկից մեկնած է Եւրոպա։ Այժմ իրմէ տեղեկութիւն չկայ։ Իմացնել իր եղբօր՝ Yervand Krikorianի, Hôtel Orient, Tauris, Perse. (Via U. R. S. S.)։

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէ արտատպել։

— Կը փնտռուին Սեբաստացի Պետրոս Անսուրեան եւ կինը՝ Աննա (Կիւրինցի), հօր անուն Պապօ Վահիպեան։ Կը կարծուի թէ 1924ին Մարսէյլ եկած են Պոլսէն։ Իմացնել՝ Mélkon Vadjibian 153 Rue Hafze. Erivan. Via U.R.S.S.կամ P. Tchénozianի. 8 Rue Jules Ferry. Chatou. (S. et O.) France.

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ

Ժէռսէ ռապերու եւ այլ տեսակի առատ եւ տեւական գործ։ Լաւ վճարում։ Փարիզ եւ շրջակաները բնակող գործաւորուհիներու համար մասնաւոր դիւրութիւններ։ Փաւթով դիմել առաւօտները ժամը 9—12 Մ. Խապրիկի, 5 Rue de Tourtille, սենեակ թիւ 7, Փարիզ (20)։ Մէթրօ՝ Couronne կամ Belleville.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ		
	տարե.	վեցամս.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]	[illegible]
ԻՏԱԼԻԱ	[illegible]	2 0 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	11 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՄԱՐՏ 1929

27 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 916

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՋՈՒՐ ԾԵԾԵԼՈՎ, ԾԵԾԵԼՈՎ

Ո՞ւր պիտի յանգի, վերջապէս, տարին տասներկու ամիս ջուր ծեծելու քաղաքականութիւնը, որուն ջերմեռանդօրէն փարած են ռամկավար-ազատական վարիչները, գլխիվայր շրջելով ամէնէն տարրական բաները։

«Մարդ մը կ'ուզենք», աղաղակեց Եգիպտոսի «Արեւ»ը, իբրեւ միակ միջոց «ազգին գործերը» կարգի դնելու։ Յետոյ, ջղագրգռութեամբ նեղացուցիչ հարցումներու տարափին տակ, ելաւ բացատրեց թէ այս ժողովուրդը «աշիրէթ» մըն է, իսկ իր ուզածը՝ «աշիրէթապետ» մը։

Մարտ 4ի խմբագրականով, ռամկավար օրկանը, գիմացնատած այս անճար ժողովուրդը, կը բացատրէր.

— «... ցեմնելով որ դուն ինքդ, ժողովո՛ւրդ, ձգեր ես ինքզինքդ հոսանքին եւ անգիտակցաբար, ա՛ գգալօրար դէպի կորուստ կ'երթաս, կը փնտռենք նոր, արտասովոր, անկարելի՛ միջոց մը՝ քեզի ցնելու եւ դարաւոր աւանդը փտութենէ ազատելու համար։ Անկարելի միջոց այսօրուան համար. ուրիշ տեղ, իրաւ է թէ ուրիշ պայմաններով, կարելի եղած է ան սակայն. ո՞վ գիտէ թէ երբ քու միտքդ ալ վարժուի անոր, երբ քեզմէ շատերը համոզուին թէ այս ժամուն չկայ՝ ան չի կրնար մեզի ալ ծառայել, քանի որ միւս բոլոր բնականոն միջոցները սնանկացեր են եւ արդիւնք չեն տար՝ անոնց յամառութեան եւ քու թուլութեանդ պատճառաւ։ Գէ՞շ կ'ընէիր եթէ, դո՛ւն որ հազիւ աշիրէթ մըն ես հիմա, կամքովդ հպատակէիր աշիրէթապետի մը, ընէիր ինչ որ խոշոր իտալիան կ'ընէ»։

Առաջին անգամ, երբ մէջտեղ գրուեցաւ «մարդ մը կ'ուզենք» բանաձեւը, մենք զայն արձանագրեցինք իբրեւ զուարճալիք։ Այս երկրորդը, «աշիրէթ»ի եւ «աշիրէթապետ»ի գիւտը՝ աւելի քան զաւեշտական է, եւ կը մատնէ խելակորոյս վիճակ մը։

Խնդիրը այն է որ ռամկավար օրկանը յամառօրէն կառչած է իր գիւտին։ Ապացոյց՝ իր վերջին երկու խմբագրականները, «Մարդ մը, որովհետեւ....» («Արեւ» 13 եւ 14 մարտ)։

Այդ երկու յօդուածները պատասխանն են մեր երեք խմբագրականներուն (մարտ 3, 4 եւ 5), ուր վերլուծելով ռամկավար թերթին ծիծաղելի գիւտը, խնդիրը կը դնէինք իր բնական հունին վրայ։ Կը թելադրէինք մէկդի դնել «մարդ մը կ'ուզենք»ի խեղկատակութիւնը, եւ ամփոփուիլ ամէնէն գիւղին եւ օրինաւոր միջոցներուն վրայ.— ձեռնարկել գաղութներու կազմակերպութեան՝ կուսակցական գործակցութեամբ։ Եւ ամէնէն աննշան տեղը տալով կուսակցութիւններուն։

Ի՞նչ նոր բան կ'ըսէ «Արեւ»ը, իր նոր խմբագրականներով։

Ուշի ուշով կարդացինք, մաղեցինք բոլոր անոր քաշքշուքները ու մանուածապատ նախադասութիւնները, եւ գտանք որ՝ իր կարծիքով, փրկութեան գօտին նորէն «միակ մարդ»ն է։ Ուրիշ խօսքով՝ «աշիրէթապետ»ը։ Բաջատեղեակ՝ մեր իրականութեան, մենք հարցուցեր էինք նոյնիսկ. «Այդ միակ մարդը իր ո՞ր հմայքին, ո՞ր բարոյական արժէքին շնորհիւ պիտի կրնայ պարտադրել իր կամքը»։ Կարդացէք «Արեւ»ի իմաստուն պատասխանը, եւ եթէ կրնաք, զսպեցէք ձեր ծիծաղը.

— «Իսկ «հմայքը» եւ «բարոյական արժէք»ը եթէ պէտք են այդ միակ «վարիչ»ին, պէտք են նաեւ «վարիչ»ներուն։ Արդ, ժողովուրդը չի ճանչնար զանոնք, մինչ կը ճանչնայ զայն։ Եւ քանի որ բուլիքը քաղաքական գործ չէ, այլ միայն վարչական-խնամատարական, որ պէտք ունի մանաւանդ հանդարտութեան եւ միակամութեան՝ յաջողութեամբ յառաջ տարուելու համար, ուրեմն, ի՞նչ պատճառ կայ որ, ինչպէս նախարարութիւն մը կամ հրամանատարութիւն մը, ան միակ անձի մը չյանձնուի» (14 մարտ)։

Խոստովանինք որ չափազանց մեծ պատիւ բրած եղանք, այսքան լայն տեղ տալով իսկապէս ցաւագար մտածումի մը։

Բայց. հա՛րկ էր արձանագրել այս ախտաբանական երեւոյթն ալ, որպէսզի ամէն մարդ համոզուի թէ՝ ինքզինքը ռամկավար-ազատական, ազգասէր եւ ողջամիտ հռչակող խմբակցութիւն մը կամ անոր մէկ օրկանը մինչեւ ո՛ւր կրնայ տանիլ իմաստակութիւնն ու տգիտութիւնը, ջուրը պատէն վեր հանելու, ջուր ծեծելու, կամ ջուր ցանելու քաղաքականութիւնը։

Եւ այս բոլորը՝ պարզապէս ջուրը ձգելու համար գաղութներու կազմակերպութեան ո՛ւր եւ է ձեռնարկ։

«Արեւ» տեղ մը լուրջ կ'ընդունի մեր տեսակէտը.— եթէ ամէն բանէ առաջ, կուսակցութիւնները ուզեն, ճամբան դիւրաւ կը հարթուի ազգային կազմակերպութեան համար»։ Բայց, միշտ մտավախ, կը նկատէ. — «Անոնց դիւրագոյն համաձայնութեան եւ յետոյ գործին լաւագոյն կազմակերպութեան եւ ապահով շարունակութեան համար, միակ հնարաւոր միջոցը կը գտնենք մէկ անձի վարչութիւնը»։

Ըսել կ'ուզէ որ, Եգիպտոսէն Փարիզ գալու համար, պէտք է իջնել Հնդկաստան, յետոյ բարձրանալ Թէհրան եւ Կովկասը հեղելով նաեւ անցնիլ Պոլսէն։ Իսկ եւ իսկ ռամկավար ունակութիւն, քիչ մը ամէն բանի մէջ եւ ամէն տեղ։

Մինչդեռ, սկզբունքը ընդունելէ յետոյ — կուսակցութեանց համաձայնութիւն — կրնար առաջարկել որ, կուսակցութեանց միջեն որոշ անհատներ ընտրուին, բոլոր կողմերուն համար ալ ընդունելի դէմքեր, այդ համաձայնութեան գետինը պատրաստելու համար։ Այդպիսի թելադրութիւն մը բրած էր մեր աշխատակիցներէն մէկը։ Եւ անշուշտ այս ձեւը աւելի դիւրաւ կը հարթէ գետինը, քան «միակ մարդու», «աշիրաթապետ»ի գաղափարը, որ ոչ իրականութեան կը համապատասխանէ, ոչ այս ժողովուրդին սրտէն կը բխի, ոչ ալ կը հաշտուի տարրական ողջմտութեան եւ տրամաբանութեան հետ։ Վերջապէս վանան թէքքէաները իրաւունք չունին իրենց գիշերաջան ագնութեանց վիժանքները այս ժողովուրդի գլխուն փաթթելու։

Ճիշդ ատոր համար ալ, կը սպասենք որ աւելի առողջ, պայծառ եւ լուրջ վայրկեանի մը յարմարցնէ իր նոր խմբագրականները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԼՈՒՍԱՒՈՐ ՁԵՒ ՄԸ

«Յուսաբեր» հետեւեալ թելադրութիւնները կ'ընէ գաղութներու կազմակերպութեան նուիրուած խմբագրականի մը մէջ (15 մարտ).

— «Մենք դէմ չենք, որ ժամանակի աւիթներով — անակնկալ աղէտ, երկրաշարժ, համաճարակ, արտագաղթ եւ այլն — միշտ փութկոտ ըլլան առժամաբար եւ որոշ գործի մը համար բոլոր հայերը քով քովի բերելու։ Յաջողեցա՞ւ — լա՛ւ. չյաջողեցա՞ւ — գոնէ խղճի պարտք մը կատարած կ'ըլլանք հանդէպ այն ժողովուրդին, որու անունէն կը խօսինք։ Ցակայն, այս ժամանակի աւիթներէն ու որոշակի ձեռնարկներէն դուրս կայ ու կը մնայ մեր գոյութեան ընդհանուր եւ սագնապոտ վիճակը, որ սեւական խնամքի ու երկարատեւ գործակցութեան կարօտը ունի։ Իսկ այս վէրքը անկարելի է դարմանել՝ տարին 12 ամիս միշտ միեւնոյն յանկերգը կրկնելով։ Քանի որ ծախողեցանք ընդհանուր ձեռնարկին մէջ, քանի որ անկարող եղանք կեանքի կոչել ընդհանուր եւ համագաղթային ուրիշ կազմակերպութիւն մը որ իր շուրջը համախմբէր բոլոր երկիրներու բոլոր հայերը, ուստի թող ստեղծենք համագաղութային ուրիշ կազմակերպութիւն մը որ գանգող ու շաղախող ուժը դառնար հայութեան գոնէ մէկ մասին, անոր համախոհ եւ համակիր տարրերուն։ Այդ պարագային, ճիշդ է, չենք ունենար «բոլորը», սակայն կ'ունենանք վերակազմութեան կարեւոր ազդակ մը փոխանակ այն «ոչինչ»ին զոր այսօր ունինք։

Ճամբա՞ն այս աշխատանքին։ Կը կարծենք որ որոշ է նաեւ այս։ Ամէնէն առաջ գաղութէ-գաղութ թող կազմակերպուին ու քով-քովի գան այն բոլոր հայրենակցական միութիւնները, մարդասիրական ձեռնարկները, մշակութային հաստատութիւններն ու հանրային կազմակերպութիւնները, որոնք մեր առաջադրած հարցի նկատմամբ միեւնոյն մտածումներն ու մտահոգութիւնները ունին։ Այս նախնական ու դրժուարին աշխատանքը կատարելէ ետք՝ գաղութները թող կապուին իրարու եւ ստեղծեն ընդհանուր եւ համագաղթային կեդրոն մը, որուն ձայնը լսելի չըլլար ամէնուն, բայց լսելի կ'ըլլայ շատերուն։ Եւ ասիկա կ'ըլլայ գաղութներու կազմակերպութեան, իրական համերաշխութեան ու համագործակցութեան կենսունակ ու կարեւոր ձեռնարկ մը։»

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՔՈՒԷԱՐԿԵՆ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը Ազգային մեծ ժողովին պիտի ներկայացնէ օրինագիծ մը՝ առաջարկելով թաղապետական ընտրութեանց համար քուէի իրաւունք տալ 18 տարեկանէն վեր բոլոր կիներուն։ Այս առաջին քայլէն յետոյ յոյս կայ որ մօտ ատենէն կիները մասնակցին նաեւ խորհրդարանային ընտրութեանց՝ իբրեւ ընտրող եւ ընտրելի։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԴԻԿՏԱՏՈՐԸ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ

Սպանիոյ վարչապետ Փրիմօ տէ Րիվէրա զգալով որ երկրին մէջ ծայր առած դժգոհութիւնը չի մեղմանար, որոշած է իշխանութենէ քաշուիլ։ Դիկտատորը իր այս մտադրութիւնը կը հաղորդէ՝ մամուլին տրուած ցեկոյցով մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆոշի յուղարկաւորութիւնը

Ամբողջ Փարիզը ոտքի վրայ էր երէկ՝ տեսնելու համար Ֆրանսայի ազատարար մարաջախտ Ֆոշի փառայեղ յուղարկաւորութիւնը։ Պուրպոնեան թագաւորներու օրէն ի վեր ա՛յնքան մեծաշուք մեռելական հանդէս չէր տեսնուած։ Բոլոր դրամատունները, սակարանը, թատրոններն ու սինէմաները, մեծ վաճառատունները եւն. փակած էին իրենց դուռները՝ սգալու համար օրուան հերոսը։ Առտուան ժամը 5.30էն սկսեալ հետաքրքիր բազմութիւն մը լեցուցած էր բոլոր այն փողոցները ուսկից պիտի անցնէր յուղարկաւոր թափօրը՝ Էնվալիտ երթալու համար։ Լուվրի, Էնվալիտի եւ այդ շրջանի մէթրօներէն դուրս ելլելը արգիլուած էր ժամը 7.30էն սկսեալ։

Ժամը 9էն առաջ, արդէն Նոթր Տամի հրապարակը եւ մօտակայ քարափները բռնուած էին թափօրին մասնակցելիք ֆրանսացի եւ օտար զինուորական ջոկատներուն կողմէ։ Ճիշդ 9ին եկեղեցի հասան Անգլիոյ գահաժառանգը, Պելճիքայի Շառլ իշխանը, Հանրապետութեան նախագահը եւ այլ ֆրանսացի ու օտար երեւելիներ։ Նոթր Տամի ճակատը եւ ներսը զարդարուած էին սեւ թաւիշով —ճերմակով եզերուած—եւ դրօշակներով։ Եկեղեցիին ճիշդ մէջտեղը կանգնած էր մեծ մահարձան մը՝ վրան բարձր ամպհովանիով մը։ Անհամար ոստիկաններ— հետի, հեծեալ եւ հեծանուորդ—շղթայ կազմած էին Նոթր Տամէն մինչեւ Էնվալիտ։

Կրօնական արարողութենէն վերջ, թափօրը ճամբայ ելաւ։ Առջեւէն կ'երթային հանրապետական պահակները, թնդանօթաձիգներու 32րդ զօրագունդէն մարտկոց մը, հետեւակազօրաց 46րդ վաշտը՝ բոլորն ալ իրենց դրօշակով եւ նուագախումբով, նաւային զինուորներ եւ բազմաթուեան վարժարանէն գումարտակ մը։ Յետոյ կուգային դաշնակից բանակներու զինուորները՝ Պելճիքա, Ամերիկա, Անգլիա, Իտալիա, Լեհաստան, Ռումանիա, Սերպիա եւ Չեխոսլովաքիա՝ այբուբենական կարգով։ Նախկին մարտիկներու պատուիրակութիւն մը՝ 150 հոգինոց. յետոյ Ֆոշի ձին՝ սեւերով ծածկուած՝ եւ դրօշը, ետեւէն դագաղը՝ 75նոց թնդանօթի վրայ դրուած. 15 սպաներ կը կրէին մարաջախտին գաւազաններն ու պատուանշանները, երկու գումարտակ հետեւակազօրք՝ հրացաններու փողը գետին ուղղուած կը քալէին մեռելակառքին երկու կողմերէն. ետեւէն Ֆոշի ընտանիքը, հանրապետութեան նախագահը եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւ զանազան պատուիրակութիւններ։

Թափօրին կը մասնակցէին Հ. Հ. Պատուիրակութեան ներկայացուցիչները՝ գլխաւորութեամբ Պ. Ա. Խատիսեանի, ինչպէս նաեւ հայ կամաւորները՝ իրենց եռագոյն դրօշակով։ Օդանաւերու տորմիղ մը թռիչք կը կատարէր թափօրին վերեւ։

Էնվալիտի հրապարակին վրայ վարչապետ Փուանքարէ դամբանական խօսեցաւ, յետոյ դագաղը տարուեցաւ Նափոլէոնի մատուռը, ուր մանկական երգչախումբը կրօնական երգեր երգեց։

Մէկուկէս միլիոն Թուրքիոյ ներգաղթը

Թուրք Գաղթականներու Զետեղման ընդհանուր տնօրէն Հաճի Մեհմէտ պէյ լրագրողներուն յայտարարեց թէ ամէնէն աւելի գոհ է Պուլկարիայէն եկած գաղթականներէն։ Անոնք շուտով գործի կը լծուին եւ ինքնաբաւ կը դառնան։ Վերջին երկու տարուան ընթացքին, կէս միլիոն գաղթական եկած է Պալքաններէն։ Իսկ ասկէ առաջուաններն ալ մէջը հաշուելով, ընդհանուր թիւը մէկուկէս միլիոնի կը հասնի։ Ասոր մէջն են նաեւ Յունաստանէն գաղթածները։

Պ. Քիափ ապտակեալը համայնավարներուն

Սէնի թաղապետական ժողովի երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ նախագահ Լըմարշան յարգանքի խօսք ըրաւ Քլիշիի մէջ համայնավարներու կողմէ սպաննուած ոստիկանի յիշատակին։

Ոստիկանական տեսուչ Պ. Քիափ այս առթիւ յայտարարեց.

— Իմ ոստիկաններս կ'ուզէին ձերբակալել օտար համայնավար մը, որ 1927 սեպտեմբեր 9էն ի վեր կը փնտռուէր՝ սահմանէն դուրս հանուելու համար, բայց համայնավարները արգիլեցին եւ վայրագօրէն խողխողեցին խեղճ ոստիկանը։ Այս վայրագութիւնը աններելի է։

«Կ'ազդարարեմ համայնավարներուն թէ՝ բացարձակապէս վճռած եմ թոյլ չտալ, որ յարձակին ոստիկաններուս վրայ եւ այսուհետեւ պիտի տեսնեն թէ ո՞վ կայ իրենց դէմ։ Առանց շունչ առնելու պիտի հետապնդեմ բոլոր անբաղձալի օտարականները եւ միջոցներ ձեռք պիտի առնեմ որպէսզի ոստիկաններս կարենան կատարել իրենց պարտականութիւնը։ Կ'ազդարարեմ ֆրանսացի եւ օտար համայնավարներուն, որ ասկէ վերջ, պէտք է հաշուի առնեն իմ կամքս՝ զիրենք փողոցի տէրերը չձգելու մասին։ Ասիկա թող լաւ պահեն իրենց մտքին մէջ։»

∴ Մօտ 12 ոստիկաններ երկուշաբթի իրիկուն ժամը 6.30ին համայնավարներու պաշտօնաթերթ «Իւմանիթէ»ի խմբագրատունը երթալով խուզարկութիւններ կատարեցին։

Սանասարեան խանի դատավարութիւնը

Սանասարեան խանին դատը մարտ 20ին շարունակուեցաւ Պոլսոյ քաղաքային Բ. ատեանին առջեւ։ Կը նախագահէր նորէկ նախագահ Վէհպի պէյ։ Ներկայ էին Պատրիարքարանի փաստաբանները. իսկ կուսակալութեան կողմէ կը գտնուէին՝ դատական գործերու տնօրէն Ասըմ եւ Թահսին պէյերը։ Պատ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՆԱՄԱԿ ԾԱԼԿԱՑՈՒՆ

(Ծանօթ.— Ծալկա Վրաստանի մէջ հայկական փոքր գիւղ մըն է, միջնադարեան կենցաղով)։

Թերթերում կարդացի թէ դուք մի տարօրինակ կեանք էք ապրում։ Դա՛ ինչ հիանալի բախտ է ձեզ համար։ Դուք չէք զրկուել բոլոր այն պայմաններից որոնք հարկաւոր են մի մարդու համար, ու չունիք երկնաթռիչ պուէտ, ստամոքս խանգարող երգիծաբան, ջղագրգիռ բժիշկ, «մասնագէտ ընդհանուր հիւանդութեանց», կրակուբոց քռետոր, տկարամիտ նկարիչ, «ազգային» գործիչ, տաղանդաւոր գրագէտ-բուսաբան, Նրբազգած-բանաստեղծ-փաստաբան, ուսանողներ՝ որոնք բրիւատ ունեն Ս. Միշէլի կաֆէներից, դերասաններ՝ որոնք եակօ են խաղում։ Չէք ճանաչում Չարլսթոնին, «Արշին մալ Ալան»ին, սղոցող երգչուհուն, եւ վերջապէս հայ ազգի բոլոր կարգի ու գոյնզգոյն տաղանդներին։

Մենք սրանցից տասնեակներով արտադրում ենք, ու չենք ստացել մի գնորդի նամակ։ Հրապարակը խճողուել ու կեանքն անտանելի է դարձել։

Սրանք պէտքական չեն։

Բա՛յց...։ Ա՛խր, դուք չէք գիտեր թէ ինչ էք կորցրել։ Առանց պուէտի ու գրագէտի չի կարելի ապրել։

Մտքի ինտուզիազմից եւ իդէոլոգիական ֆրոնտից ինչո՞ւ դուք զձեզ զրկում էք։

Սրանք կենսական բաներ են։

Ձեզ ուղարկում ենք՝ ապահովագրեալ կօլի-պոստով Նդուարդ Գուլանճեան, Օրիորդ Նունիկ եւ Եսաճանեան։ Այդչափը բաւ է, բեռան տակ ձեզ չճզմելու համար։

Խնդրում ենք չվերադարձնել։

Հոգեկան մխիթարանքի համար էլ ուղարկում ենք մի վագոն «Հրեղէն Սիւն», որը մեր Բիւզանդին չի յաջողուել վաճառել, դուք զայն կ'անէք քիլօյով։ Բնագիրը չենք գրկում, դա՛ մեզ հարկաւոր է։

∴

Ասում էի թէ դուք նահապետական կեանք էք ապրում։ Եթէ դա ճիշդ է, մեզ ուղարկեցէք մի Ծալկացի, լայն ու սեւ վերարկուն հագցրէք նրան ու դրէք շոգեկառք։

Իշխանապետ ու աշիրէթապետ ենք որոնում։

Այստեղ թէքքէները դատարկ են։

Իսկ հայ Ազգը պէտք ունի մի տէրվիշի...

ԵԴ. ԲԷՈՎՑԱՑԻ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

Առջի օր Լոնտոնէն Մոսկուա մեկնեցան 85 գործի մարդեր, որոնք կը ներկայացնեն ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերը (150 զանազան տուներ եւ մօտ 300 միլիոն անգլիական ոսկի միացեալ դրամագլուխ)։ Ասոնց նպատակն է երեք շաբաթ պտըտիլ խորհրդային դրախտին մէջ եւ առեւտրական նոր յարաբերութեանց ծրագիր մշակել Ռուսիոյ հետ։ Եթէ նպաստաւոր տեղեկագրով վերադառնան, յոյս կայ որ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատուին երկու երկիրներու միջեւ։ Պատուիրակները պիտի հիւրընկալուին խորհրդ. կառավարութեան կողմէ, որ իրենց ի պատիւ ճաշահանդէս մը պիտի սարքէ Մոսկուայի օփերային մէջ։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԻՋԱԶԳ. ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԻ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ

Ամիսէ մը ի վեր Փարիզի մէջ կը գումարուի Մասնագէտներու Յանձնաժողով մը, որուն նպատակն է Մեծ Պատերազմի հատուցումներու եւ միջդաշնակցային պարտքերու կնճռոտ խնդիրներու կարգադրութեանց միջոց մը գտնել վերջնապէս։

Այդ խորհրդակցութիւններուն կը մասնակցին, բացի գերմանացի, անգլիացի եւ ֆրանսացի ելմտագէտներէ, նաեւ ամերիկացի խորհրդական մը, որ իրաւարարի դեր կը կատարէ, Ամերիկան ըլլալով մեծագոյն պահանջատէրը։

Մինչեւ հիմա ո՛րեւէ վերջնական կարգադրութիւն չծանուցուեցաւ իբրեւ միաձայն ընդունուած, բայց կը յուսացուի թէ փոխադարձ զիջումներով կարելի պիտի ըլլայ դրական կարգադրութեանց յանգիլ, որովհետեւ տասը տարի անցած է արդէն հաշտութեան դաշնագրէն եւ ժամանակ է այլեւս որ հին պատերազմի հաշիւները կարգադրուին... նոր պատերազմ մը երեւան չեկած։

Մամուլին տրուած ազդով մը, Մասնագէտներու Յանձնաժողովը կը ծանուցանէր վերջերս թէ կը խորհի միջազգային դրամատուն մը հիմնել, որ պաշտօն ունենայ Գերմանիոյ եւ իր դաշնակիցներու վճարելիք հատուցումները գանձել, բաժնելով պահանջատէր պետութեանց միջեւ համաձայն կնքուած պայմանագիրներու։

Այդ դրամատունը միջնորդի դեր պիտի կատարէ շահագրգռուած պետութեանց եւ միջազգային դրամատէրներու միջեւ, ի հարկին Գերմանիոյ տալիք գանձաթուղթերը առեւտրականացնելով (commercialisation)։

Ի՛նչ ըսել է առեւտրականացնել պահանջ մը եւ ի՛նչ առաւելութիւններ պիտի ընծայէ ելմտական հրապարակին։

Գերմանիոյ պարտքը իբր պատերազմի հատուցում՝ պետական տուրք մըն է՝ հանդէպ յաղթական պետութեան։ Այդ պարտքը առեւտրականացնել՝ կը նշանակէ զայն փոխանցել ամէն ազգէ անհատներուն։ Արդէն ըստ Տօըսի Ծրագրին, գերմանական պետութիւնը յաղթական պետութեանց յանձնած է քանի մը տասնեակ հազար միլիառ ոսկի մարքի զանազան պարտաթուղթեր (obligation), ինչպէս՝ ճարտարարուեստական, երկաթուղիներու եւլն., որոնք երաշխաւորուած են գերմանացի գործարանատէրերէ, երկաթուղիի վարչութեններէն եւլն.։ Բայց մինչեւ հիմա այդ պարտաթուղթերը հրապարակի վրայ ծախուած չեն. հանրութիւնը չէր կրնար գնել զանոնք, ինչպէս կարելի է գնել ո եւ է պետական ուրիշ արժեթուղթ կամ պարտատումս։ Այդ պարտատոմսերը պարզապէս կը հաստատեն թէ գերման պետութիւնը պարտական է յաղթական պետութեանց։

Այն օրն որ կարելի պիտի ըլլայ այդ պարտաթղթերը ծախել հրապարակին վրայ, պետութեան պահանջը պիտի փոխանցուի անհատներու եւ պիտի դադրի քաղաքական պարտք մը ըլլալէ, պիտի դառնայ առեւտրական թուղթ։

Ինչո՞ւ մինչեւ այսօր ոչ մէկ պահանջատէր պետութիւն չառեւտրականացուց իր քաղաքական պահանջները,— որովհետեւ կը խորհուէր թէ միջազգային ելմտական հրապարակը բաւական զօրաւոր չէ, այդչափ մեծ ծաւալով դրամ տրամադրելու եւ հարկ էր մաս առ մաս հրապարակ հանել զանոնք։ Երկրորդ պատճառ մըն ալ՝ պարտատէր պետութեանց դժկամակութիւնն էր, որովհետեւ ստորահպատակ անհատի մը ունեցած պարտքը վճարել անհրաժեշտ է վճարօրին, մինչդեռ պետութենէ պետութիւն վճարումներու դիւրութիւններ կարելի է պահանջել և մինչեւ իսկ ուրիշ ձեւերով հաշուակցիլ, առանց պետական վարկը կորսնելու։

Առեւտրականացումը ընդունելէ վերջ, պարտապան պետութիւնն այլեւս ոչ մէկ յոյս կրնայ ունենալ պարտքի գումարին փոփոխման կամ վճարման դիւրութեան համար, մինչդեռ պետութեան մը պարտական ըլլալը շատ ջուր կը վերցնէ։ Ո՛վ գիտէ ինչեր կրնան պատահիլ մինչեւ վճարօր...

Միջազգային հաշուեյարդարի Դրամատան պաշտօններէն մէկն ալ պիտի ըլլայ հարկ եղած օտար դրամները հայթայթել զանազան հրապարակներու վրայ։ Գերմանիան պիտի վճարէ՝ օրինակ՝ առաջին տարին ենթադրենք երկու միլիառ մարք, որ հաւասար է տասներկուքուկէս միլիառ ֆրանքի։ Պէտք է այդ գումարէն մաս մը ֆրանքի վերածել Ֆրանսային տալու համար, մաս մը ոսկելիրի վերածել՝ Անգլիոյ համար, մաս մը լիրէթի՝ Իտալիոյ համար եւլն.։ Ըստ Տօըսի ծրագրին, ան միայն մարքով կամ գերմանական ապրանքներով կը վճարէր մինչեւ հիմա։ Այս ձեւը բնականաբար չեն կրնար վերջնապէս ընդունիլ պահանջատէրերը, որովհետեւ չեն կրնար այդ մարքերն անմիջապէս եւ առանց մարքի գինը խախտելու փոխել։ Միւս կողմէն ալ, ապրանք ստանալով կը վնասեն իրենց երկրին արդիւնաբերութեան եւ ճարտարարուեստին։

Տօըսի ծրագիրը որոշած էր որ, մարքի գինը չկոտրելու համար, տարեկան որոշ գումարէ մը աւելի չպահանջուի Գերմանիայէն, որովհետեւ ի՛նչ կ'արժէ հինգի տեղ տասը ստանալ, եթէ այդ տասը իբրաեւ տասը չպիտի արժէ։

Նոր հաստատուելիք դրամատունը, եթէ իրականանայ այդ ծրագիրը, կոչուած է մեծ դեր կատարելու միջազգային հրապարակին վրայ։ Ոչ միայն Գերմանիոյ պարտքը կայ կարգադրելու եւ վճարելու, այլ եւ դաշնակիցներու պարտքերը Ամերիկային։ Եւ եթէ Գերմանիոյ պարտքը առեւտրականացման ենթարկուի, Ամերիկա պիտի պահանջէ անշուշտ որ իր պահանջներն ալ առեւտրականանան և ատկէ պիտի ծնին հսկայ գումարներուն փոխանցումներ, որոնք գլխու պտոյտ պատճառելու չափ միլիոններու պիտի հասնին։

Միջազգային այդ դրամատունը, որ անշուշտ մասնաճիւղեր պիտի ունենայ աշխարհի մեծագոյն մայրաքաղաքներուն մէջ, իր պաշտօնին բերումով իսկ, մշտնջենական յարաբերութեան մէջ պիտի ըլլայ թղթադրամ հրապարակ հանելու արտօնուած բոլոր մեծ դրամատուններու հետ եւ անոնց հաշուոյն պիտի գանձէ կամ վճարէ հսկայական գումարներ։ Մեծաքանակ օտար դրամներու պահեստ ունենալով՝ այդ միջազգային դրամատունը պիտի կրնայ նաեւ կատարել փոխարինութեանց դրասենեակի կամ Clearing houseներու դերը (Chambre de compensation.

Փոխարինութեան դրասենեակը երկրի մը զանազան դրամատուններու ներկայացուցիչներէն կազմուած դրասենեակ մըն է, ուր ամէն օր կը հաշուակցին զանազան դրամատուններու վրայ քաշուած չէքերը եւ հարկ չի մնար դրամով վճարելու։ Ենթադրենք թէ այսինչ օրը Credit Lyonnaisին վրայ քաշուած մէկ միլիոն ֆրանքի չէքեր կան զանազան դրամատուններու մօտ, իսկ Credit Lyonnaisի մօտ ալ կան նոյնչափ գանձելի չէքեր ուրիշ դրամատուններու վրայ. երեկոյին Credit Lyonnaisի ներկայացուցիչը իր վրայ քաշուած չէքերն առնելով կը յանձնէ իր քով գտնուած միեւնոյն գումարով չէքերը եւ այդ ամբողջ գործողութիւնը կատարուած կ'ըլլայ առանց սանթիմ մը հնչուն դրամ վճարած կամ գանձած ըլլալու։

Կ'ենթադրէք թէ ինչ մեծ դիւրութիւն է հաղորդակցութեան եւ մանաւանդ խնայողութիւն ժամանակի եւ պաշտօնէայի։ Եթէ վճարելի եւ գանձելի չէքերն իրարու հաւասար չեն, Պանք տը Ֆրանսի վրայ քաշուած չէք մը կը կարգադրէ տարբերութիւնը։

Այս միեւնոյն դերը պիտի կրնայ կատարել միջազգային դրամատունը երկրէ երկիր ըլլալիք փոխանցումներու համար։

Այս տեսակ դրամատան մը անհրաժեշտութիւնն արդէն զգալի եղած էր շատոնց եւ այդ պաշտօնը կը կատարէին մասամբ զանազան երկիրներու մեծ դրամատուններու՝ տարբեր երկիրներու մէջ ունեցած մասնաճիւղերը։ Բայց միջազգ. մեծ դրամատան մը անհրաժեշտութիւն մըն է այլեւս եւ պատերազմի յառաջ բերած բազմազան փոփոխութիւններէն լաւագոյնն այդ պիտի ըլլայ տնտեսական ասպարէզին մէջ։ Այդ դրամատան մէջ մրցակցութիւնները նուազ պիտի ըլլան եւ հաստատութիւնն ըլլալով միջազգային, աւելի ճիշդը ապազգային, անոր գործառնութիւններն ալ պիտի կատարուին նուազ շահախնդրութեամբ եւ ի շահ հանրութեան։

Մ. Տ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՂՏԱՏԷՆ

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

14 Մարտ 1929

Ազգ. ներքին պայքարը, որ շուրջ երկու տարիէ ի վեր այս հնաւուր գաղութին խաղաղ կեանքը վրդոված էր, այսօր իր վախճանին կը հասնի։

Ինչպէս գրած էի վերջին անգամ, օրուան ապօրինի Առժ. Քաղ. Ժողովն ու Առաջն. փոխանորդ Վահան քհնյ. Թաճիրեանը չուզելով ո՛չ մէկ կերպով տեղի տալ գաղթականներու Ազգ. Գաւառ. Ժողովոյ մէջ հաւասար ձայնով մասնակցելու իրաւայի պահանջին, խնդրոյն լուծումը յանձնած էին կառավարութեան, թերեւս անոր միջոցաւ կարելի ըլլար միանգամ ընդմիշտ թաղելու Ազգ. Սահմանադրութիւնը, ու այսպիսով ջնջելու բազմահազար տարագրութեան ձայնը ազգային ներքին գործերուն մէջ։

Դատական նախարարութիւնը 7-8 ամիսներու ընթացքին խիստ անկողմնակալ կերպով ու հիմնովին ուսումնասիրելով պայքարի նիւթն ու Ազգ. Սահմանադրութեան էութիւնը, վերջապէս հասաւ այն եզրակացութեան որ Իրաք հաստատուած բոլոր հայ գաղթականները իրաւունք ունին, ինչպէս պետական խորհրդարանի, և քաղաքապետական ընտրութեանց, կամ ընտրութեանց, նոյնպէս նաեւ իրենց ներքին ազգ. գործերուն համար ընտրուելիք բոլոր ժողովներուն մէջ ձայն ունենալու։ Այս վերջինը՝ համաձայն Ազգ. Սահմանադրութեան տրամադրութեանց, զորս գրեթէ ամբողջովին իւրացուցած է Իրաքի կառավարութիւնը, փոքրամասնութեանց համար մշակուած օրինագծին մէջ։

Դատական նախարարը յունուարի սկիզբները իր մօտ հրաւիրելով առաջն. փոխ. Թաճիրեանը՝ անգլիացի խորհրդականներու ներկայութեան կը յայտարարէ իրեն, համաձայն Ազգ. Սահմանադրութեան տրամադրութեանց երթալ անյապաղ Ազգ. Գաւառ. Ժողովոյ ընտրութիւնը կատարել, առանց խտիր դնելու տեղացիի եւ եկուորի միջեւ։ Վահան քհնյ. այս տեսակ յայտարարութենէն շշմած, կ'առարկէ որ, եթէ ընտրութեան ձեռնարկէ՝ կռիւներ, արիւնահեղութիւններ կը պատահին. եւ չի կրնար ընտրութեան կատարել։ Ասոր ի պատասխան նախարարը կը յայտնէ թէ, կռիւ ընողները թող իրենք մտածեն հետեւանքին մասին, իսկ ինքը կամ պէտք է հրաժարի պաշտօնէն, ու տեղը ուրիշի մը տայ, որ դայ ընտրութիւն կատարէ, եւ կամ պէտք է անմիջապէս ձեռնարկէ ընտրութեան։

Ժողովրդական Յանձնախմբի դիւանը դատական նախարարին այս պաշտօնական յայտարարութենէն բաւական ժամանակ յետոյ, այլեւս համբերութիւնը հատած, գրութեամբ մը կը դիմէ Վահան քհնյ.ին՝ ընտրութիւն պահանջելով։ Այս վերջինը կը պատասխանէ թէ ընտրութեան ձեռնարկելու համար կառավարութեան գրաւոր հրամանին կը սպասէ։

Ժողովրդեան ներկայացուցիչներուն այս յայտարարութիւնը ընելէն յետոյ, երբ Տէր Վահանը նոյն օրն իսկ կը մեկնի Քէրքիւք և շրջանները, ծննդեան տօներու առթիւ իբր թէ տնօրհնէնքի այցելութիւններ տալու, սակայն իրականին մէջ, ինչպէս յետոյ դէպքերը եկան հաստատեցին, գացած էր յիշեալ վայրերը ժողովուրդին մէջ որոմ ցանելու, իրեն համախոհ գտնելու, որպէսզի ընտրութեան ժամանակ իրեն խմբակին թեկնածութիւնը ապահովուի։ Նոյն իսկ Քէրքիւքի մէջ իր սադրանքներով կրքերը այնչափ լարուած են եղեր, որ ոստիկաններու, ու զինուած պահակներու հսկողութեան տակ կեցած է պատարագել, ու հաւանական արիւնահեղութեանց առաջքը դժուարաւ կարելի եղած է առնել։ Տէր Վահան նոյն գիշերն իսկ գաղտնի կը մեկնի Սուլէյմանիէ, ուր հազիւ մէկ երկու տուն հայութիւն կայ ու անկէց ալ կ'անցնի Թուզխուրմաթի, նաւթահորերու շրջանը, ուր բաւական հոծ հայ աշխատաւորութիւն մը կայ։ Սակայն հոն չի կրնար թափթփուքներ ճարել իր հետապնդած յետին նպատակին ծառայեցնելու համար. հազիւ քանի մը ժամ մնացած, հեւ ի հեւ կը հասնի Պաղտատ։

Ժողովրդական յանձնախումբը ընտրութեան համար առաջ. փոխանորդին մօտ ըրած դիմումին արդիւնքը կը հաղորդէ դատական նախարարութեան, եւ կը խնդրէ շուտափոյթ ընտրութեան համար գրաւոր հրամանի առաքումը։

Իրաքի արդի դահլիճը, հակառակ որ տագնապի օրեր կ'անցընէ Անգլօ-իրաքեան դաշնագրի վաւերացման առթիւ ծագած դժուարութիւններուն պատճառաւ, խիստ բարեացակամօրէն իսկոյն նկատի առաւ յանձնախմբի խնդրանքը ու մարտ 5ին դրկեց ընտրութեան համար Տ. Վահանին պահանջած գրաւոր հրամանը, յայտնելով որ կառավարութիւնը չեղեալ կը համարէ ասկէց առաջ ընտրութեանց համար դրած արգելքը եւ կը հրամայէ համաձայն Ազգ. Սահմանադրութեան, իսկոյն ընտրութիւն կատարել։

Հակառակ այս բոլորին, Վահան քհնյ. կը յամառի չձեռնարկել ընտրութեանց՝ կ'ուզէ զանոնք յետաձգել Զատկէն վերջ։

Տէր Վահանի եւ իր խմբակին նպատակը երկուք է։ Նախ կ'ուզեն զանազան պատրուակներով, մանաւանդ Զատկի առթիւ մտնել ժողովուրդին խաւերուն մէջ, զանոնք պառակտել, իրենց կողմնակիցներ շահիլ. նոյնիսկ գումարներ տրամադրուած են այս նպատակին համար, վարչական եղանակով իրենց պարտութիւնը, ընտրութեան մէջ իրենց յաղթանակով ապահովելու համար։

Երկրորդ՝ մեծ յոյսեր կապած են արդի դահլիճին անկման վրայ՝ անոր փոփոխութեամբ կը կարծեն թէ, ոչ ընդմիշտ, գոնէ մի առ ժամանակ եւս թաղել ընտրական խնդիրը։

Բայց մենք վստահ ենք բոլոր եկող ու դացող դահլիճներուն վրայ, որոնք ուշ կամ կանուխ պիտի կեանքի բերեն այս ժողովուրդի արդար իրաւունքի գործադրութիւնը։

Հոս խղճի պարտք կը համարեմ յայտնելու որ Իրաքի պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարները ընդհանրապէս, եւ իմաստուոր նախարարապետ Ապտիւլ Մուհսին պէյ, էս Սաատունն ու դատական նախարար Տավուտ պէյ Հայտարին (Քիւրտ) միշտ հայ ժողովուրդին հանդէպ մեծ հոգածութիւն, ու սրտոյս վերաբերում ցոյց տուած են, եւ այն խոր համոզման ունին որ հայ ժողովուրդը հաստատուելով այս երկրին մէջ, շնորհիւ իրենց շինարարական ոգւոյն՝ պիտի նպաստեն այս յետամնաց ու նորակազմ երկրին զարգացման ու յառաջդիմութեան։

Իրաքի հայ ժողովուրդը երախտագիտութեան պարտք ունի յիշել անձնաւորութեանց հանդէպ, որոնք ամէն ջանք չխնայեցին յանուն արդարութեան ու խիստ անկողմնակալ կերպով լուծելու Գաւառ. Ժողովին շուրջ մղուած ընտրական այս խնդիրը։

* *

Այս հնաւոր գաղութը թէեւ կտրուած գլխաւոր կեդրոններէ, սակայն տակաւին իր մէջ կը պահէ այն վառ կրակը որ կերտեց հայ ժողովուրդին ազատագրութիւնը, ու ան գիտէ իր նուիրական օրերուն յիշատակը յարգել։

Այսպէս Փետր. 18ի առթիւ, 16ի շաբաթ գիշերը Ասորիներու Երիտասարդաց Ակումբին մէջ թէյասեղան մը սարքուած էր։ Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուն էր։ Եղան ատոր պատշաճի սրտառուչ արտայայտութիւններ, Փետր. 18ի արժէքն ու նշանակութիւնը ա՛լ աւելի արմատացնելով ներկաներու սրտերուն մէջ։ Ասորիներու ներկայացուցիչներն ալ իրենց յարգանքի խօսքն արտայայտելով օրուան տօնին առթիւ, վեր հանեցին հայ եւ ասորի երկու բախտակից բազմաչարչար ժողովուրդներուն կրած տառապանքները հասարակաց թշնամիէն, ու մաղթեցին որ միացեալ ուժերով օր մը դարձեալ տիրանան իրենց հայրենի բնագաւառներուն։

Հանդէսը փակուեցաւ առաւօտեան ժամը 2ին։

ՊԵՐՃ

ԿԵԱՆՔԸ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

Ս. ԿԱԹՐԻՆԷՍ, 9 Մարտ (Աեփ. Թղթ.) — Ամբողջ Քանատայի մէջ կ'ապրին մօտաւորապէս 2600 Հայեր, որոնք կեդրոնացած են, գլխաւորապէս Օնթարիօ նահանգի Թորոնթօ, Սէն-Քաթրինէս, Բրենդֆորդ, Համլթոն, Գալթօ եւ Գուէլֆ քաղաքները (մօտ 1500 անձ), իսկ մնացածները ցրուած են զանազան նահանգներու մէջ։ Ասոնմէ զատ կան նաեւ 98 չափահաս որբեր՝ ցրուած՝ ագարակները կամ տեղաւորուած մէկ քանի քաղաքներու մէջ։

Իբրեւ ազգային կազմակերպութիւն, այստեղ գոյութիւն ունի Քանատահայ Միութիւնը, որուն կրնան անդամակցիլ առանց խտրութեան ամէն չափահաս հայ անհատներ։ Միութիւնը կազմուած է 1925ին, նպատակ ունենալով վարել Քանատահայ գաղութի ազգային, կրօնական, կրթական գործերը եւ ամէն հնարաւոր միջոցներով վառ պահել ազգային նկարագիրը՝ հեռացնելով ապազգայնացման եւ ձուլման։

Միութիւնը կոչուած է մեծ դեր կատարելու գաղութիս մէջ, մանաւանդ գնահատելի է միութեան հիմնադիր եւ միեւնոյն ժամանակ ատենապետ Պ. Լ. Պապաեանի նիւթական եւ բարոյական զոհաբերութիւնը։ Ըստ մեր բազմաթիւ հայ հարուստներէն մէկը որ նիւթապէս, եւ բարոյապէս նուիրուած է ազգային հանր[...]յին գործունէութեան. Մ[...]թենք որ Պ. Պապաեանի [...] օրինակը վարակէ մեր [...] հարուստներն ալ. Ամէնէն [...] ըսեմ որ այստեղ նորեկի եւ [...] խնդիր չկայ, ինչպէս ուրիշ գա[...]գութներու մէջ. Ամէն հայ անհ[...] որ կը մտնէ Քանատա եւ [...] կ'ապրի կրնայ մասնակցիլ Քան[...]տահայ Միութեան, եւ համ[...]գային բնոյթ կրող բոլոր հարց[...]րու մէջ իրաւասու է քուէարկե[...]լու։

Ինչպէս ամէն տեղ, այստ[...] ալ Հայերը ուշքի կ'իյնան իրե[...] ժրաջան աշխատութեամբ, շատ[...] արդէն իրենց սեփական տուն[...]նին։ Մեծ մասը դեռ կ'աշխատ[...] գործարաններու մէջ։ Կան եւ [...] փականագործ եւ վարձակալ [...] բաժակապաններ, վաճառական[...]թեամբ զբաղող շատ քիչեր [...] Ընդհանուր առմամբ, գաղութ[...] տնտեսապէս բաւական գոհացուց[...] մէջ է, չկայ մէկհատիկ անձ [...] ընտանիք, որ օգնութեան կարօ[...] ըլլայ. Հայերը առհասարակ [...]գուած են տեղացիներէն, իրեն[...] վարք ու բարքով եւ [...] րենքնիր յարգելով։

Իբրեւ քաղաքական կուսակ[...]ցութիւն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւ[...] միայն, որ գոյութիւն ունեցեր[...] շատ տարիներէ ի վեր բոլոր [...] յաշտ քաղաքներուն եւ գիւղե[...]րուն մէջ. շատ տեղեր ունին իրե[...] սեփական կամ վարձուած դրա[...]րան ընթերցարանը, պարերդ[...] կը կազմակերպեն հանդէս, դա[...]խօսութիւն, ներկայացում եւլն[...]

Կայ նաեւ Հ. Կ. Խաչը որ [...] կը կազմէ Ամերիկայի Հ. Կ. [...]չին եւ ունի Քանատայի մէջ [...] մը մասնաճիւղեր բաւական [...]ւով անդամ-անդամուհիներ [...]

Ինչպէս ամէն տեղ, այստ[...]դը թէն ալ չէր կարող գերծ [...] համաշխարհային յեղափ[...]կաններէն. երբեմն երբեմն [...] մրախտով վարակուածները [...]լած են եւ դեռ կ'այցելեն, [...] ունենալով կանաչ տոլլարի [...] հունձքը տանել այստեղ [...] սահատ ու ձեռնունայն [...] դառնան՝ տեսնելով քանատա[...]յութեան մէջ այնքան վառ [...]ցած ազգասիրական զգացու[...] Վերջերս արդէն երեսի վր[...] թողած իրենց համակիր մէկ [...] հոկծիները եւ պետական [...] մի քանի անդամուհիները [...]

Այստեղ եկող կարմրա[...] շղորդները նոր նշանաբա[...] հնարեր մարդորսութեան [...] «գործել գաղափարը», գաղ[...] համար.. կոմունիզմի գաղ[...] ուրանալ եւ ձեւանալ թուն[...]քան. մէկ քանի միամիտ [...] ճարելու եւ անդամագրելու [...]մար Հոկին, բայց ի զուր [...] վաղ էր, երբ էջը կաղ էր [...]տահայութիւնը շատ լաւ է [...]ցած զանոնք։

Մ. Տ.

ԿԵԱՆՔԸ ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷ[Ջ]

ՖԻԼԻՊԷ, 23 Մարտ ([...]կան Թղթ.)— Պաշտօնական [...] հանգի մը համաձայն, մար[...] Պուլկարիոյ զանազան քաղա[...]րուն մէջ հոգաբարձական ընտ[...]թիւններ տեղի ունեցան։

Ֆիլիպէի մէջ շատ բուռն [...] պայքարը, ճակատած էին [...] հոսանքներ՝ — ժողովրդակ[...] ու ընդդիմադիրները։ Ընտրու[...] կատարուեցաւ շատ օրինաւո[...]րով, հսկողութեամբ կառավ[...]րական քննիչ մարմնի մը [...]թանակը տարաւ ժողովր[...] ձայնը, առնելով 3 տեղ մի[...] երկու։

Ընտրուած են՝ առաջին [...]

Գ. Գ. Տոքթ. Միքէլ Օրմանեան, Յ. Մայիլեան եւ Թագւոր Պազլամեան. Բ. ցանկէն՝ Գ. Գ. Հինգլեան եւ Վ. Հայրապետեան։

* * Հոս եւս կազմուեցաւ «Դաշնակցութեան» յոբելինական յանձնախումբ մը նախագահութեամբ Ս. Եպս. Փէրտահճեանի։ Կը մասնակցին Վաղինակ աւագ քահանայ. Հ. Սիւլօեան, Գ. Գ. Յ. Թիւթիւնճեան, Տոքթ. Թովմասեան, Ս. Հինգլեան, Վ. Հայրապետեան. Կ. Մեհեան, Ս. Նազարէթեան, Օ. Զարմունի։ Յանձնախումբը պիտի ունենայ իր մասնաճիւղերը՝ Պուլկարիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ։

* * Հոգաբարձական ընտրութիւններ կատարուած են նաեւ Թուլճաքի, Խասքովօ, Սթ. Զակորա, Սոֆիա եւլն.։

Սոֆիա՝ համերաշխական ցանկ է հանած. Սթ. Զակորա (որ 17 քուէարկող ունի, մինչ 800 հայեր կան շահած են պլոքի մարդիկը։ Իսկ Թուլճաքի եւ Խասքովօյի մէջ ամբողջութեամբ շահած են ժողովրդական - դաշնակցական ցանկերը։

Վառնայի մէջ ընտրութիւնը կատարուած էր երկու ամիս առաջ, ուր գործի անցած են, արդէն, պլոքաճիներու «Ազգ. Միութեան»էն բաժնուելով՝ Դաշնակցութեան հետ հրապարակ իջնող ազգայիններու ցանկին ներկայացուցիչները։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ԱՐԹԻԿԻ ՓՇՐԱՔԱՐԸ

Իբրեւ ճարտարապետութեան եւ շէնքերու կառուցման մէջ գործածելի նիւթ, Արթիկի տուֆը (փշրաքար) կոչուած է մեծ դեր խաղալու Հայաստանի շինարարութեան եւ տնտեսութեան մէջ։

Այժմէն իսկ, երբ դեռ փշրաքարի հանքերու շահագործումը կը գտնուի կազմակերպութեան նախնական շրջանին մէջ, Խ. Միութեան տեղերէն ստացուած է 1,330,000 քարի պատուէր։ Անդրկ. Շինարարական կոմիտէն իր կարգին, տուֆի առհագին պահանջ դրած է, առաջարկելով անդրկովկասեան երկաթուղագծի վարչութեան եւ հանրապետութեանց որ փորձի համար, երկու եւ չորս յարկնոց տուներ կառուցանեն այդ քարով Թիֆլիսի, Բաքուի, Բաթումի եւ Երեւանի մէջ։ Իսկ գերմանական այն ընկերութիւնները որոնք մէկ քանի ամիսներ առաջ նմոյշներ ուզած էին Արթիկի տուֆէն, յանձնարարած են 200 հազար խ. մ. քար, հարցնելով միանգամայն թէ ինչ քանակութեամբ հնարաւոր է գերմանիա փոխադրել։ Արդէն 3 կառախումբ ուղարկուած է Գերլին եւ Լայպցիգ։

Հակառակ սակայն քարհանքերու հսկայ պաշարին, ստացուած յանձնարարութիւններըլիուլի գոհացում չեն գտներ, արտադրութեան նախնական ձեւերուն եւ հաղորդակցութեան յարմար միջոցներու չգոյութեան պատճառով։

Սակայն հանքերու շահագործման կազմակերպութիւնը փութացնելու համար, համամիութենականհամապատասխան մարմինները իրենց վրայ առած են պահանջուած ծախքերը, յատկացնելով 4 միլիոն ռուբլի։

Արդէն բոլոր միջոցները ձեռք են առնուած տուֆի շահագործումը կանոնաւոր եւ պահանջին համեմատ կազմակերպելու համար։ Լենինական Արթիկ երկաթուղագիծը որուն շինութիւնը պիտի նըստի 3,150000 ռուբլիի, արդէն սկսած է եւ աշխատանքները առաջ պիտի տարուին այնքա՛ն թափով որ կարելի ըլլայ յուլիսին ձեռնարկել քարի արտածման։ Լայնցնելու վրայ է Լենինականի կայարանը Բագուի եւ Բաթումի երկաթուղիի կայարաններն ու նաւահանգիստները պիտի օժտուին փոխադրութեան յարմարութիւններով, կատարելու համար դէպի արտասահման եւ խորհրդ. երկիրներ արտածումը։

Գերմանիայէն բերուած են քար կտրելու, սղոցելու եւ բեռցնելու յատուկ մեքենաներ։ Կ'ենթադրուի օրական բեռցնել օրական 180 վակոն քար։

ՇԵՐԱՄԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

Թէեւ Հայաստանի մէջ, շերամապահութիւնը աւելի քան 1700 տարուան պատմութիւն ունի, բայց մեծ չափով չէ տարածուած երկրին մէջ։ Պատերազմէն առաջ, շերամապահութիւնը զարգացած էր Էջմիածնի, Դարալագեազի եւ Մեղրիի շրջաններուն մէջ ուր 1903-13 թուականներու ընթացքին կրցած են շահագործել տարեկան 2000 տուփ շերամի հունտ, հաւաքելով 98000 քիլ. հում բոժոժ, 95000 ռուբլի արժէքով։

Ներկայիս կ'աշխատուի աւելի ուժ տալ այդ ճիւղին։

1923ին հող. գործավարութեան կից հիմնուեցաւ շերամապահական կայան, որուն գործն է շերամապահութեան ընդհ. ղեկավարութիւնը եւ հունտի արտադրութեան գործը։

Պետական կեդրոնական տնկարանը անցեալ տարի մասնաւոր գիներով գիւղացիներուն բաշխած է 15000 տունկ եւ 45 քիլոկ. թթենիի սերմ։ Ընթացիկ տարուան համար պատրաստուած է 20 հազար տունկ։

Կարելի եղած է շահագործել 2200 տուփ հունտ, այսինքն 10 տոկոս աւելի քան 1913ին եւ ստացուած է 116 հազար քիլոկ. բոժոժ, 287 հազար ր. արժէքով։ 1913ին՝ տուփ մը հունտէն կը ստացուէր 49 քիլոկ. բոժոժ, իսկ այժմ կը ստացուի 54 քիլոկ. այսինքն՝ 9 տոկոս աւելի։ Առաջ գացած է նաեւ հնտաբուծումը։ Հայաստանի շերամի հունտը լաւ ընդունելութիւն կը գտնէ ո՛չ միայն ներքին շուկաներու մէջ, այլեւ խորհրդային սահմաններէն դուրս։ 1923ին պատրաստուած է 2500 տուփ հունտ, 1925ին՝ 37 հազար, իսկ 1928ին 54 հազար։ Վերջինէն 45 հազար տուփ ուղարկուած է Պարսկաստան որ տարուէ տարի կ'աւելցնէ իր պահանջը։

Հիմը դրուած ․է նաեւ մետաքսի մեքենայական արտադրութեան։ 1926էն ի վեր Ղափանի մէջ կը գործէ «Կարմիր մետաքս» ընկերութեան մետաքսաբանը, որ իր 40 աւազաններով եւ 145 բանուորներով, տարեկան կուտայ 3200 քիլ լաւ տեսակի մետաքսաթել։

Երեւանի մէջ եւս կը կառուցանեն մետաքսի ժանարան, որուն համար Իտալիայէն ստացուած են վերջին տեսակի մեքենաներ։ Այս գործարանները որոնք հում նիւթի պահանջն աւելցնելով, զարկ կուտան շերամապահութեան, միանգամայն հնարաւորութիւն կը ստեղծեն պատրաստ մետաքս արտածելու՝ փոխանակ բոժոժի։

ՏԻԿԻՆ ԼԻՆՏՊԵՐԿ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Գնդապետ Լինտպերկի մայրը. Տիկին Իվանճելին Լինտպերկ, որ նոր վերադարձած է Թուրքիայէն, ուր գացած էր Կ. Պոլսոյ Ամերիկեան Աղջկանց Քոլէճին մէջ քիմիագիտութիւն ուսուցանելու, վեց ամսուան այցելու ուսուցչութեան պաշտօնով. Ցիթրոյթի տեղական թերթերուն յայտարարած է թէ «Աշխարհի վրայ եթէ կայ երկիր մը որ արդարօրէն արժանի է ամերիկեան համակրութեան եւ օգնութեան, այդ երկիրն ալ Թուրքիան է»։

Ցիթրոյթաբնակ ծանօթ հայ մը, Պ. Վահան Ուծճեան, Ցիթրոյթի «Ցիթրոյթ Նիւզ» — թերթին Մարտ 3ի թիւին մէջ հրատարակուած «Նամակ խմբագրութեան»ով մը լայնօրէն կ'անդրադառնայ Տիկ. Ի. Լինտպերկի յիշեալ յայտարարութեան եւ կը հարցնէ յարգելի տիկնոջ թէ «Ի՞նչ հիմերու վրայ Տիկին Լինտպերկ այդ երկիրը (Թուրքիան) իրաւունք ունեցած կը համարէ այդպիսի համակրութեան մը եւ օգնութեան մը»։

Պ. Վահան Ուծճեան շարունակելով իր խօսքը կ'ըսէ թէ արդեօ՞ք անոր համար, որ «Թուրքիան համաշխարհային պատերազմի առեն մեր թշնամիներուն միացաւ եւ ուղղակի պատճառ եղաւ պատերազմին երկու տարի երկարաձգման եւ հետեւաբար պատճառ եղաւ քանի մը միլիոն մարդկային կեանքերու փճացման, ինչպէս Լոյտ Ճորճ կ'ըսէր այն ատեն։ Կամ անո՞ր համար որ Թուրքիա ամբողջովին բնաջինջ ըրաւ Փոքր-Ասիոյ քրիստոնեայ բնակչութիւնը եւ կամ ի՞նչ բանի համար։

«Ցիթրոյթ Նիւզ»ի նամակագիրը այնուհետեւ կ'ըսէ թէ ինչու Տիկ Լինտպերկ արժանացաւ արեւելեան հիւրամեծարութեան, բան մը որ հատուած է «Արեւելքի խորամանկ քաղաքագէտներուն», երբ ականաւոր հիւր մը կ'ընդունին։

Նամակագիրը խորհուրդ կուտայ Տիկ. Լինտպերկի ծպտեալ ճամբորդել Հայաստան, Սեւ ծովէն մինչեւ Մերսին երկարող ծովեզերքը, արեւմտեան Թրակիա եւ այլուր, ըմբռնելու համար այն բարբարոսութիւնն ու աւերը, զոր ըրին Թուրքերը քրիստոնեաներուն։

«Պիտի թելադրեմ Տիկ՝ Լինտպերկի որ Ուաշինկթըն գացած ատեն մտնէ արտաքին նախարարութեան պաշտօնատունը, որուն դիւանատան մէջ բազմաթիւ տեղեկագիրներ կան, հին եւ նոր, ինչպէս նաեւ ուրիշ բազմաթիւ վկայութիւններ՝ արժանահաւատ եւ անկողմնակալ հիւպատոսներու կողմէ։ Անոնց վրայ ակնարկ մը, վստահ եմ, Տիկ. Լինտպերկի փոխել պիտի տայ իր կարծիքը Թուրքիոյ եւ անոր յաւակնած արեւմտացման նկատմամբ», կը վերջացնէ նամակագիրը։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՇԱՔԱՐԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

«Վագըթ»ի մէջ Մեհմէտ Ասըմ պէյ կը գրէ.—

Քանի մը տարի առաջ մեծ յոյսերով եւ ազգ. դրամագլուխով շաքարի գործարան մը հիմնուեցաւ Ուշաքի մէջ։ Հակառակ երկու տարի անցնելուն, դժբախտաբար գործարանը շատ հեռու է առաջին յոյսերը իրականացնելէ։

Ուշաքի ժողովուրդը, քաղաքէն սկսեալ մինչեւ ամենապզտիկ գիւղերը, մասնակցեցան գործարանի դրամագլխին։ Արհեստներու եւ հանքերու մեր գլխաւոր մեծ գոհողութեամբ դրամ տուաւ։ Կառավարութիւնը նոյնպէս մեծ զոհողութիւն ըրաւ, ազգ. ձարտարարուեստ մը պաշտպանելու համար։ Հակառակ ասոր, գործարանը չարդարացուց սնուցուած յոյսերը, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ ձեռնարկուները լաւ մասնագէտներ չէին։ Որովհետեւ, գործարան հիմնելէ առաջ, չէին խորհած թէ անհրաժեշտ ջուրը կա՞յ շրջակաները։ Ցեառյ չեն քննած թէ գործարանին բաւելու չափ ճակընդեղ կրնա՞յ մշակուիլ։ Այնպէս որ, այս երկու պակասներուն հետեւանքով, գործարանը դժուար կացութեան մը մատնուած է։

Եթէ գործարանը իր այսօրուան վիճակին մէջ թողուի, եթէ դրամագլուխ յատկացուի, միլիոններ պարապը պիտի երթան։ Ուրեմն, իրենց դրամագլուխը փրկելու համար, շահագրգռուողները որոշած են ի հարկին նոր զոհողութիւններ ընել։

Փոխանակ նոր զոհողութիւններ ընելու եւ գործարանը պահելու Ուշաքի մէջ որ անյարմար վայր մըն է, կարելի չէ՞ արդեօք աւելի նպաստաւոր տեղ մը փոխադրել։ Օրինակ, Քիրժասթիի եւ Քար-Ճապիյի մէջտեղը, Հարա կոչուած շրջանը։

Ամէն պարագայի մէջ, գործարանը փրկելու աշխատած ատեն պէտք չէ նոր վնասներու պատճառ ըլլալ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԽԵՂԱԹԻՒՐՈՒՄԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ՖԻԼԻՊԷ, 24 Մարտ.—

«Ապագայ»ի 16 փետր ի թիւին մէջ «Բաց նամակ» մը կար՝ ուղղուած «Յառաջ»ի խմբագրութեան։ Ստորագրողը՝ Հայր Միութեան անդամ եւ իբր այդ տեղւոյս Աղետելոց Օգնութեան Յանձնաժողովի մասնակցող Պ. Լեւոն Պետրոսեան, կը ճգնի մեղադրել Գեր. Եր. Եպիսկ. Փէրտահճեանը ու «Յառաջ»ի ներկայացուցիչը թէ «10,000 լէվա նուէր տուած են չէին ծառայութեան մը փոխարէն»։

Դիտումնաւոր կերպով գործածուած «Նուէր» բառը աւելի քան ծիծաղելի է Աղետելոցի անդամի մը համար։ Մէկ միլիոն լէվայէ աւելի գումարի մը բաշխման գործը, որ հանրային աշխատանք մըն էր, վճարովի ու վստահելի պաշտօնէութիւն մը ունենալու անհրաժեշտութիւնը ստեղծած էր։

Յանձնաժողովը սկզբունքով որոշած էր այդ խնդրոյ առարկայ անձը մեր եւ ուրիշներուն պնդումներուն վրայ ստանձնած էր գործը։ Տրուած է ութ ամսուան աշխատանք եւ փոխարէն ստացած է 10,000 լէվա, ինչ որ ամսական 200—250 ֆրանքի համեմատաբար չնչին գումար մըն է։ Ասիկա ցոյց կուտայ թէ՝ ո՛րքան խնայողաբար կատարուած է վճարումը։ «Յառաջ»ի ներկայացուցիչը պէտք չունի «պաշտպանութեան փորձեր ընելու»։ Որովհետեւ, ներկայ յանձնաժողովին համար վերջացած հարց մըն է այդ։ Մնաց որ, Փէրտահճեան Եպս. իբրեւ միակ իրաւասուն այդ գումարներուն — քանի որ անձնապէս իրեն վստահուած ու ղրկուած են անոնք,— անհրաժեշտէն աւելի բարեխղճութիւն ու փորձառութիւն ունի՝ ուղղամիտ ու վարչական բծախնդրութեամբ վարելու համար գործ մը։ Զարմանալի է որ, պարոնը ժամուլի հարց ըրած է այս պարագան, առանց անդրադառնալու թէ՝ ամէնէն անտեղեակ ընթերցողն անգամ կը հասկնայ, այդ կերպով, թէ ինք առանձին է՝ յանձնաժողովին մէջ՝ իր այդ տեսակէտին մէջ։ Այլապէս, ընդհանուր համաձայնութեամբ եղած այդ կարգադրութեան առջեւ, մինչեւ փարիզ գրել շարժելու չէր ստիպուեր։

Այս առթիւ կ'ուզենք հրապարակաւ ըսել թէ՝ մենք՝ ներկայացուցիչներս Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ «Յառաջ» օրաթերթի, ստացուած դրամներու բաշխումին ու կանոնաւոր արձանագրութեանց ամէնքէն աւելին բծախնդիր ըլլալու իրաւունք եւ պարտաւորութիւն ունինք, եւ ճի՛շդ այդ պատճառաւ է որ անպայմանօրէն անհրաժեշտ դատեցինք հաշիւները յանձնել պատասխանատու եւ վստահելի պաշտօնէութեան մը։ «Աշխատողը ամէն հայրենակցի պարտականութիւնն է» դարման չէ։ Նո՛յն պարոնը մոռցա՞ւ որ երբ իրեն կ'առաջարկէինք երթալ Պոռիսովկրատ, մերժեց՝ «գործ ունիմ» ըսելով։

Ահա մեր լուսաբանութիւնը, որ իբրեւ պատասխանը անտեղի ձայնի մը՝ աւելորդ յոգնութիւն մըն է, թերեւս, բայց անհրաժեշտութիւն մը՝ իբրեւ հանրային շահագրգռութիւն ունեցող հարց։

Աղետելոց Օգն. Յանձնաժողովի մէջ Հ. Բ. Ը. Միութեան ներկայացուցիչ՝ Տոքթ. Թովմաս Թովմասեան (ատենապետ), Յառաջի ներկայացուցիչ՝ Կարօ Ղազարոսեան (ատենադպիր)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 2

ՍՊԻՏԱԿ ԳԻՇԵՐՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՇԵՐ

Ուզեցի նոյնիսկ Մատրէնան կանչել քովս, հայրական մեղադրանքներ ըրի, մասնաւորապէս սարդի ոստայններուն եւ ընդհանրապէս իր աղտոտութեան համար։ Զարմանքով մը նայեցաւ ինծի եւ դուրս ելաւ առանց բառ մը իսկ արտայայտելու։ Ու ոստայնին սարդի ոստայնը կը մնայ եղած տեղը։ Միայն այսօր է որ գուշակեցի, վերջապէս է՛հ, բայց. ամէնքն ալ կորսուած, գացած են գացած... (Ներեցէք այս գռեհիկ բառիս։ Սակայն ընտրուած բացատրութիւններ գործածելու ի վիճակի չեմ)։

Ամբողջ Փեթերսպուրկը, արդարեւ, դաշտ ելած է։ Եւ ամէն անգամ որ կառք նստած յարգելի ձենթլմէն մը կ'անցնէր, կ'ուզեմ ըսել արտաքինով պատկառազդու մարդ մը, ինծի կը թուէր ընտանիքի պատուական հայր մը, որ առօրեայ սովորական զբաղումներէ վերջ, դաշտ կ'երթար իր ընտանիքով։ Ամէն անցորդ, երեք օրէ ի վեր, տարբեր քալուածք մը ունէր եւ իւրաքանչիւրը իրենցմէ կ'ըսէր պարզապէս. «գիտէ՛ք, պարոննե՛ր, որ մենք միայն վայրկեան մը համար հոս ենք, երկու ժամ ետք մենք մեր վիլլաները հասած կ'ըլլանք»։ Պատուհան մը կը բացուէր, շաքարի պէս ճերմակ եւ պզտիկ նուրբ մատներ կը թմբթմբացնէին ապակին ու աղջնակի մը թարմ դէմքը կը յայտնուէր՝ ծաղկավաճառը կանչելու համար— ինծի կը թուէր թէ այդ ծաղիկները կը գնեն որ յետոյ մը դաշտ փախչին եւ ոչ թէ անոնցմով քաղաքին մէջ յարկաբաժին մը հոտաւէտեն. կամ գարնանային բերկրութիւն մը տան անոր։

Եւ այս տեսակ գիւտերու մէջ այնքան մեծ յաջողութիւն մը ունեցած էի ես որ՝ մէկ ակնթարթի մէջ կրնայի գիտնալ թէ անոնցմէ իւրաքանչիւրը ո՞ր վիլլային մէջ կը բնակի։ Քամեննի եւ Ափթեքարսքի կղզիներու եւ Փէթէրհոֆ փողոցին բնակիչները իրարմէ կը զանազանուէին ձեւերու տարբեր վայելչութեամբ, իրենց ամրան տարազով եւ սքանչելի կառքերով։ Փարկոլաֆի և շրջակայ գիւղերու բնակիչները իրենց վեհաշքութեամբ եւ խելացի նկարագրով պատկառանք կ'ազդէին։ Գրէսթովսքի կղզիին բնակիչները ընդհակառակն, ուրախութիւն մը ունէին, որուն ոչ մէկ բան կը հաւասարէր։

Եթէ հանդիպէի տեղափոխութեան երկար թափօրի մը որ կը յառաջանայ յամրընթաց, սանձերը ձեռքերու մէջ՝ իրենց կառքերուն քովէն, որ լեցուն է առարկաներով,— սեղաններով, աթոռներով, թրքական տիվաններով եւ ուրիշ բաներով — որոնց վրայ յաճախ խոհարարուհի մը թառած կ'ըլլար կուռքի մը նման՝ տիրոջ ինչքերուն վրայ, իր աչքերուն բիբերուն նման հսկելով. եթէ տեսնէի նմանապէս, Նեվայի կամ Ֆոնթանքայի վրայէն սահող առարկաներով լեցուն նաւակներ, այս ամէնը ինծի համար կը բազմապատկուէր եւ ինծի կը թուէր թէ ամբողջ քաղաքը գիւղերը կը քաշուէր կարաւաններով։ Ու Փեթերսպուրկը անապատ մը կը վերածուէր։ Ու այս պատճառաւ ամօթ էի ես եւ վիրաւորուած։ Որովհետեւ, ես չէի կրնար գիւղերը երթալ։ Այսուհանդերձ, պատրաստ էի իւրաքանչիւր կառքին հետ մեկնելու, բայց, ո՛չ ոք կը հրաւիրեր զիս։ Կարծես թէ ամէնքն ալ մոռցած էին զիս, որպէս թէ օտարական մը եղած ըլլայի։

Քալեցի երկար ժամանակ, առանց ճանչնալու անցած փողոցներս, երբ յանկարծ, ինքզինքս գտայ քաղաքին եզերքը։ Կորսեցի անդամ դաշտերը առանց յոգնութեան կարեւորութիւն տալու։ Նոյնիսկ ինծի կը թուէր թէ հոգիիս վրայէն բեռան նման ծանր բան մը վերցուեցաւ։ Ուրախ եղայ։ Ուղեւորները անպարտ համակրութեամբ մը կը դիտէին զիս, որ կարծես թէ ամէնքն ալ կը բարեւէին զիս։ Գոհ էին եւ սիկար կը ծխէին։ Ես ալ երջանիկ էի։ Անմիջապէս Իտալիա փոխադրուած կը կարծէի ինքզինքս. բնութիւնը այնքա՛ն կը հրացնէր զիս, քաղաքին թունաւորուած մթնոլորտին ու խեղդուած տուներուն կէս հիւանդ ու կէս մեռած խեղճ բնակիչներս։

Մեր Փեթերսպուրկեան դաշտերուն մէջ անբացատրելի կերպով զմայլելի բան մը կայ, երբ գարնան անոնք իրենց ուժը զուրս կը պոռթկան յանկարծ ու կը բացուին, կը զարդարուին ծաղիկներուն մանեակներով։ Ինծի մտածել կուտան այն հիւանդոտ աղջիկներուն, որ գթութիւն կ'արթնցնեն մէջդ, երբեմն ալ անտարբերութիւն եւ կը զառնան գեղեցկութեամբ այնքա՛ն սքանչելի, մէկ օրէն միւսը, որ ապշած կը մնաք իրենց առջեւ ու կը հարցնէք դուք ձեզ. ո՞ր ուժը դրած է այս անսպասելի կրակը այս տխուր ու խոհուն աչքերուն մէջ, ո՞վ ներկեց այս այտերը վարդագոյն արիւնով մը, որոնք քիչ առաջ գալկահար էին. ո՞վ դրաւ այս կիրքը սա՛ դիմագծերուն վրայ որ արտայայտութիւն չունէին քիչ առաջ. ինչո՞ւ համար իրենց երիտասարդ կուրծքը այնքան խոր կերպով կ'իջնէ ու կ'ելլէ։ Աստուա՛ծ իմ, խեղճ աղջկան ո՛վ կրցաւ տալ այս ուժը, կեանքի այս յանկարծակի հասունութիւնը, այս գեղեցկութիւնը։ Ո՛վ նետեց այս կայծակը սա՛ ժպիտին մէջ։ Ո՛վ առկայծեց այս զուարթութիւնը։ Կը փնտռէք դուք ձեր շուրջը, կը փնտռէք մէկը, կը գուշակէք... բայց, թող ժամերը անցնին ու վաղը, թերեւս, դուք պիտի գտնէք որ նայուածքը տխուր է ու երազկոտ, նո՛յն դէմքը դալուկ։ Դուք պիտի գտնէք նո՛յն երկչոտ քալուածքը։ Եւ ասոնք զղջման ու վիշտի դրոշմներն են, նաեւ՝ վազանցուկ կրքի մը տխրութիւնը։ Ու պիտի վշտահարիք որ այս գեղեցկութիւնը այնքան շուտ թառամեցաւ։ Տարօրինա՛կ, զինքը սիրելու անգամ ժամանակ չունեցա՛ք...

Ֆր.-է Թգմ. Յ. Մ. Թ. ՏՈՍՏՈՅԵՒՍԿԻ

բիարքարանի կողմէ ներկայացուեցաւ նախապէս կուսակցութեան կողմէ տրուած յիշատակագրին պատասխանը, որ ինը մեծ էջերէ կը բաղկանայ։

Ասըմ եւ Թահսին պէյերը յայտարարեցին թէ մինչեւ հիմա տրուած գրութիւնները եւ բացատրութիւնները բաւ համարելով, խնդիրը կը յանձնեն դատարանին գնահատման։ Դատարանը, խնդիրը ուսումնասիրելու համար, դատը յետաձգեց 10 ապրիլ չորեքշաբթի օրուան։

Բոլշեւիկեան դաւ մը Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց բազմաթիւ մարդեր, որոնք ամբաստանուած են թէ համայնավարական դաւադրութիւն մը կը սարքէին Պուլկարիոյ մէջ։

Սոֆիայի արուարձաններէն մէկուն մէջ ձերբակալուեցաւ մարդ մը, որուն մասին կասկած կայ թէ Մոսկուայի գործակալն է։ Ոստիկանութիւնը անոր վրայէն գտաւ մեծաքանակ դրամ։ Խուզարկութեանց ընթացքին գտնուեցան մեծ քանակութեամբ զէնք ու ռազմանիւթ, համայնավար թռուցիկներ ու գրքոյկներ, ինչպէս նաեւ յատակագիծներ, որոնք պիտի գործածուէին՝ Պալքանեան երկիրներու մէջ յեղափոխութիւն պայթեցնելու համար։

Ի՞նչպէս կ'ապրի Տրոցկի Պոլսոյ մէջ

Տրոցկի Թոքաթլեանի մէջ սկսած է գրի առնել իր յիշատակները։ Ասոր համար անդադար կ'աշխատցնէ մեքենագիր օրիորդ մը որ հմուտ է ռուսերէնի եւ ֆրանսերէնի։

Նախկին գործավարը պանդոկին մեծ դուռնէն դուրս չելլեր, այլ կողմնակի դուռնէն։ Ցետոյ, ինքնաշարժ նստած ատեն թաշկինակով կը գոցէ դէմքը, որպէս զի ժողովուրդէն չճանչցուի։ Երբեմն, իր տիկնոջ եւ տղուն հետ ինքնաշարժով պտոյտ կը կատարէ Մաալաքի կողմերը։

Տրոցկիի տղան, Իվան Տրոցկի, պատասխանելով Մոսկուայի թերթերու այն մեղադրանքին թէ իր հայրը քաղքենիներուն գիրկն ինկած է եւ դրամով յօղուած կը գրէ, հետեւեալ բացատրութիւնները տուաւ.

— Անոնք որ կը ճանչնան հայրս, անտարակոյս կը խնդան այդ մեղադրանքին վրայ։ Հայրիկս դրամի մարդը չէ և յօդուածներուն փոխարժէքը իր անձին չպիտի յատկացնէ, այլ անով գրքեր պիտի հրատարակէ, ընդդիմադիրներուն տեսակէտը պարզելու համար։ Ցետոյ, այդ դրամով պ'ոտի տպագրէ Լէնինի կարգ մը արժէքաւոր գործերը, որոնց հրատարակութիւնը արգիլուած էր։ Լէնինի արգիլուած գիրքերն ալ այս ձեւով լոյս պիտի տեսնեն։ Միւս կողմէ, հայրիկս պիտի գրէ եւ պիտի հրատարակէ համայնավար կուսակցութեան պատմութիւնը, որ ահագին գործ մը պիտի ըլլայ։

Մեծ աղէտ մը Ռուսիոյ մէջ

Քանի մը օր առաջ հեռագիր մը կ'ըսէր թէ Վլատիմիրի Նահանգի սինէմաներէն մէկուն մէջ հրդեհ ծագած է եւ 114 հոգի մեռած են։ Մոսկուայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ խնդրոյ առարկայ սրահին մէջ 80 հոգիի համար միայն տեղ կար։ Այդ իրիկունը 200 հանդիսականներ դիզուած էին իրարու վրայ։ Շատեր գինով էին եւ կը ծխէին, հակառակ ոստիկանական արգելքի։ Մեքենավարն ալ գինով էր եւ գործիքին ղեկավարութիւնը յանձնած էր լաճի մը։ Ու ինք կը շարունակէր վոտկա ճնկել։ Դարձուած ժապաւէնները փոխանակ իրենց երկաթ տուփերուն մէջ դնելու, խառն ի խուռն գետին ձգած էր։ Մարդու մը նետած վառած գլանիկէն բռնկեցան ժապաւէնները. այսպէս սկսաւ հրդեհը։ Շէնքը ամբողջովին չէր այրած դեռ, երբ աղէտէն վերապրողները բռնեցին սինէմայի տնօրէնը եւ բոցերուն մէջ նետեցին զայն։ Մեքենավարը յաջողեցաւ փախչիլ։

Սուլթան Համիտի կալուածները Իրաքի մէջ

Պաղտատէն կը հաղորդեն թէ Իրաքի մայրաքաղաքը հասած է իշխան Օսման Ֆուատ, Սուլթան Մուրատի զաւակը, իր հօրեղբօր որդիներուն հետ միասին՝ աշխատելու որ ետ առնեն այն անսահման կալուածները որոնք Սուլթան Համիտին կը պատկանէին ժամանակին։ Կը կարծուի թէ մէկ քանի անգլիական ընկերութիւններ ուժ կուտան ժառանգորդներու պահանջին։

«Խրոնիքա»յի դատավարութիւնը

Պոլսոյ Պատժական ատեանին առջեւ շարունակուեցաւ «Խրոնիքա»յոյն թերթին դատը։ Նախորդ նիստին, պատասխանատու տնօրէնուհի Տիկին Էլէնի ըսած էր թէ փաստաբան պիտի կարգէ. մինչդեռ նորէն առանձին եկած էր։ Նախագահին դիտողութեան վրայ, տիկինը ըսաւ.

— Փաստաբան չկարգեցի, որովհետեւ չգտայ. մարդ չստանձնեց պաշտպանութիւնս։ Ուրեմն, ես պիտի պաշտպանեմ ինքզինքս. արդէն խնդրագիր մը տուի, խնդրեմ նկատի առէք։

Իր խնդրագրին մէջ, Տիկինը կ'առարկէր թէ համալսարանի դասախօսներէն Ֆազըլ Նազմի պէյ միայն հին յունարէնը գիտէ, իսկ նորին անտեղեակ է։ Հետեւաբար, «ադրիօթէրա» բառին նշանակութեան մասին անոր տուած բացատրութիւնը ճիշդ չէ։ Միւս կողմէ, օրէնքը կը պահանջէ որ այս տեսակ խնդիրները քննուին երեք մասնագէտներէ բաղկացեալ մարմնի մը կողմէ, որուն հարցուի թէ ի՞նչ է իր գործածած բառին բուն իմաստը։

Մօտ 20 վայրկեան խորհրդակցելէ յետոյ, դատարանը հաղորդեց իր որոշումը, որուն համաձայն նոր թարգմանութեան պէտք չի տեսներ։ Դատն ալ վերջացած կը նկատէ եւ կը հրաւիրէ տիկինը որ պաշտպանողականը ներկայացնէ։

Կտրօններու վճարումը

Էնկիւրիի ելմտական գործավարութիւնը Պոլսոյ դրամատուններուն հաղորդեց թէ բաւարար դրամ տրամադրուած է Հանրային Պարտքերու Վարչական ժողովին, առաջին կտրօնը վճարելու համար։

Այս լուրը մարտ 19ին պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ նաեւ Սակարանի Տնօրէնութեան։ Ասոր վրայ, Սակարանի գործակալները խանդավառ ցոյցեր կատարեցին։ Այս ուրախութիւնը անոր համար, որ գործակալները մեծ մասով Միացեալ Պարտաթուղթերու վրայ գործառնութիւն կատարած, բայց անգործութեան դատապարտուած էին։

Կտրօններու վճարման հրահանգը շատ նպաստաւոր ազդեցութիւն գործած է սեղանաւորական հրապարակին վրայ։

«ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ի նպաստ Պէլվիլի մէջ բացուելիք Մանկապարտէզի ֆոնտին

կազմակերպուած «Ռոստոմ» միութեան կողմէ

Այս կիրակի գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ: ChaletEdouardի շքեղ սրահներուն մէջ, 31—33 Rue Manin et 94 Ave. Secrétan, մէթրօ՝ Bolivar եւ Combat, Թրամ. 26:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Mlle Cecile Vigouroux (ջութակ), *Օր. Ճամպազ* (դաշնակ), *Ընկ. Շ. Սարեան* (արտասանութիւն), *Գազազեան քոյրեր* (կովկասեան պարեր) եւ *Վրացի Կինտո* (վրացական պարեր)

կը ներկայացուի՝ «ՎԱՐՏԱԼԱՊՈՆՊԱ» *զաւեշտ*

Մ Ո Ւ Տ Ք՝ 10 Ե Ւ 5 Ֆ Ր Ա Ն Ք

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ-ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան կողմէ

30 Մարտ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, «Բարձր Հայք» ճաշարանին մէջ:

գեղարուեստական բաժին: ջոխ պիւֆէ:

ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ ԵՐԵԿՈՅԹ-ԽՆՋՈՅՔ

կազմակերպուած Նոզկատի եւ շրջանի Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ: Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր 18 Rue des Envierges, մէթրօ՝ Couronne.

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական նուագ.

կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ համակիրները:

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Սթանոզի Հայր. միութեան կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Hôtel de Franceի սրահը՝

կը ներկայացուի՝ «ԱՆԴՐԱՆԻԿ»Ը

Տոմսերը կը ծախուին միութեան անդամներուն մօտ եւ ներկայացման օրը կիշէն:

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Տրապիզոնի Հայր. միութեան կողմէ: Այս Եր. գիշեր ժամը 9ին, Victor Hugoի սրահներուն մէջ, 46bis St- Didier մէթրօ՝ Trocadero, Victor Hugo, Boissière:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին, Օրիորդներ՝ *Տ. Զառաֆեան* (դաշնակ), *Պիւլպիւլեան* (երգ), *Մ. Ներսէսեան* (պար), *Ա. Դավուքճեան* (պար), *Տիկին Բաղալ* (երգ եւ պար): *Պ. Պ. Տ. Ալէքսանեան (ջութակ), Ա. Նաւասարդեան* (երգ) եւ *Թատրոն Արզար*։

Լազի պար, լազական ու տեղական տարազներով ու քէմէնչէով:

նուագախումբ եւ ճաշ մինչեւ առաւօտ

Տոմսերը կը ծախուին՝ Պ. Միսաք Դերձակեանի մօտ, 7 Rue de Tournon, Hotel du Sénat, Paris.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ վաղը հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

«ՅԱՌԴԳՈՂ» վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Քաֆէ Վոլթէրի Ոտէոնի հրապարակը սրահին մէջ գրական վիճաբանութիւն։ Նիւթ՝ «Դասակարգային՞, թէ ապադասակարգային արուեստ»։

ԾԱՆՕԹ.— Նիւթը կը ներկայացնեն «Յառաջդողի» չորս անդամներ արուեստի զանազան ճիւղերու մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ Արաբկիրի Հայր. Միութեան ցերեկոյթ-պարահանդէսը Զատկի երկուշաբթին ժամը 2ին Salle d'Horticulture, 84 Rue de Grenelle. Nord.Sud: Bac. Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ առատ պայծառ:

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ

Ժէօսէ ռոպերու եւ այլ տեսակի առատ եւ տեւական գործ լաւ վճարում։ Փարիզ եւ շրջակաները բնակող գործաւորուհիներու համար մասնաւոր դիւրութիւններ։ Փութով դիմել առաւօտները ժամը 9—12 Մ. Խապրիկի, 5 Rue de Tourtille, *սենեակ թիւ 7, Փարիզ (20)։ Մէթրօ՝* Couronne *կամ* Belleville.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: F. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	Յամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ			
ԻՏԱԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՄԱՐՏ 1929

28 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 917 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈ՞Ր ԱՐԹՆՑԱՆ

Այսօր հրատարակած ենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Սկաուտական Ցանձնախումբին «Պաշտօնական յայտարարութիւնը», իբրեւ արդարութեան պարտք։

Փետրուար 27ին, «Յառաջ»ի մէջ տպած էինք նամակ մը, որ կը ծանուցանէր թէ կազմուած է Ֆրանսայի Հայ Արիներու Միութիւն մը, բոլորովին անջատ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.էն։ Այդ նամակին պատասխանն է յայտարարութիւնը։ Միջանկեալ հրատարակած ենք նաեւ թէր ու դէմ կարծիքներ։

Քանի որ վէճը այստեղ հասած է, կ'ուզէինք մեր տեսակէտն ալ պարզել։

Ըսենք, անմիջապէս, որ դատապարտելի է Փարիզի հայ արիներու երիտասարդ խմբապետին անջատողական ձեռնարկը։ Մենք իր նամակը հրատարակեցինք, պարզապէս կատարուած իրողութիւն մը ծանուցանելու համար, իբրեւ թերթ։ Երբեք ցանկալի չէր որ այս վիճակին հասնէր այնքան անհրաժեշտ եւ գեղեցիկ շարժում մը, որուն զարգացման մէջ «Յառաջ»ն ալ ունի իր բաժինը։ Մենք ամիսներէ ի վեր տեսած չենք խմբապետին երեսը, ոչ ալ ուրիշ մէկը. այնպէս որ, չենք գիտեր թէ ի՛նչ շարժառիթներով տեղի ունեցած է այս խզումը։ Իր նամակին մէջ կար հատուած մը որ կազմալոյծ կը հռչակէր Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ զոր մենք ջնջեցինք, իբրեւ նիւթին հետ կապ չունեցող նախադասութիւն։

Սկաուտական Ցանձնախումբը իր յայտարարութեամբ կը յայտնէ թէ վտարեր է անջատուած խմբապետը, համաձայն կանոնագրական տրամադրութեանց։

Մեր գործը չէ մանրամասնութեանց մէջ մտնել եւ գտնել արդարն ու մեղաւորը։ Բայց, կը թուի թէ խնդիրը այնքան ալ պարզ չէ։

Չորս տարիէ ի վեր է որ կը հրատարակուի «Յառաջ»ը, եւ շատ քիչ անգամ կազդուրիչ լուրեր կրցած ենք տալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործունէութեան մասին, մանաւանդ Փարիզի մէջ։ Մարմիններ կուգան ու կ'երթան, վարչութիւններ կ'ընտրուին եւ կը կազմալուծուին։ Խումբ-խումբի, անհատ-անհատի դէմ։ Ներքին դաւեր, կախակայումներ և հրաժարումներ, սուտկի պէս գուսնող միութիւններ, եւ վարկաբեկիչ պայքար՝ մէկէն միւսին դէմ։ Իսկ իբրեւ իրական գործ՝ գնդախաղի մրցումներ, որոնք ընդհանրապէս դրամի հետ կապուած են եւ արհեստի կարգ անցած։

Տակաւին վերջին տարուան ընթացքին, մէկ-երկու անգամ վարչութիւն փոխուեցաւ, առանց ո՛ր եւ է դրական գործ կատարելու Փոխանք, անճրկում։ Կարճ խօսքով՝ կազմալուծում։

Այս տխուր կացութեան մէջ, հայ արիներն էին որ, կը մնային ներքնապէս համերաշխ եւ գործունեայ։ Ո'րքան ալ սակաւթիւ ըլլային եւ տկար, կազդուրիչ կորիզ մը կը ներկայացնէին։

Արդ, ի՞նչպէս չգայթակղէին այս տղաքը, երբ գլուխը հիւանդ էր, իսկ ամբողջ մարզական շարժումը սահմանափակուած՝ ֆութպոլի մէջ։

Նորէն կ'ըսենք, — անջատումը արդարացնելու միտք չունինք. բայց ի՞նչպէս կարելի է հանդուրժել որ աշխոյժ գործ մը կաշկանդուի ներքին վէճերով։ Պատանիներ են, եւ քիչ-շատ շփացած ըլլալով, կրնան ինքնահաւանութեան գացած ըլլալ։ Հասկնալի է։ Եւ այսօրուան տարէց խմբապետները պէտք է յիշեն իրենց աւելի վառվռուն տարիքը, երբ այնքան տրակոնեան պատիժ մը կը ստորագրեն։

Ո՞ւր էին երէկ։ Նո՞ր արթնցան։ Նո՞ր իմացան թէ այս ընթացքով պիտի կազմալուծուի Հ. Մ. Ը. Մ.ը։ Ո՞ւր էին, երբ աւելի ծանր պառակտումներ ծագեցան, քանի մը թեւերու բաժնելով մարզական շարժումը։

Առանց այս հարցումներուն պատասխանին սպասելու, կ'ուզէինք ուշադրութեան յանձնել ուրիշ կէտ մը։

Քանի մը տարիէ ի վեր, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէջ ալ քաղաքականութիւն խաղալու ախտ մը կը տիրէ։ Մենք բոլորովին դէմ ենք որ կուսակցական խնդիրներ յուզուին անոր ծոցին մէջ, բայց դժբախտաբար կայ եւ կը մնայ հիւանդութիւնը։ Դեռ մինչեւ վերջին վարչութիւնը ղեկին վրայ կար Դաշնակցականի եւ դրօշակի խնդիր։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը յոյս կը դնէ Ջոջերու աջակցութեան վրայ։ Ջոջերը կը պահանջեն որ Դաշնակցական չզրտնուի վարչութեան մէջ։

Եթէ միջին ճամբայ մը գտան այս վէճին համար, ուրիշ կռուախնձոր չի պակսիր, — եռագոյն դրօշակի խնդիրը։ Ո՛վ որ մեր կանգնի հայկական դրօշակին, կը դառնայ Դաշնակցական. հետեւաբար...։

Եւ այսպէս տարին տասներկու ամիս։

Իսկ փաստ է որ եռագոյնը ազնուիչ խորհրդանշան մը դարձած է հայ արիներուն համար։ Այս պատանիները մինչեւ հիմա հպարտութեամբ պտտցուցած են զայն իրենց արշաւներու ընթացքին, միջազգային թափօրներու մէջ, եւ որքան գիտենք, ամուր փարած կը մնան անոր, մինչեւ իրենց երէցները կա՛մ կը տատամսին, կա՛մ կը վիճին եւ կամ ուղղակի պայքար կը մղեն։ Այսպէ՛ս է եղած Փարիզի և Մարսէյլի մէջ, մանաւանդ։

Ո՛վ է պատասխանատուն այս անմիտ խաչակրութեան։ Եւ եթէ բոլոր վէճերը հարթուին եւ այս խնդիրը միայն սեղանի վրայ, ո՞րն է Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան այն քաջ անդամը, որ պիտի համարձակի յայտարարել.

— Դրօշակի խնդիր չկայ այստեղ։ Եռագոյնը հայկական խորհրդանշան մըն է, եւ պէտք է գործածուի ամէն անգամ որ անհրաժեշտ է։

Ահա քանի մը խորհրդածութիւններ, խնդիրը լուսաբանելու համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻ ԱՂԷՏԸ

Այս խորագրին տակ Հայաստանի կոչնակ խօսելով Սուրիայէն դէպի Հարաւ. Ամերիկա արտագաղթին մասին, կը գրէ (16 Մարտ).

— «Դաղթականական» այս նոր հոսանքը, որ ազգային աղէտ մըն է որդալէն, ծնունդ կ'առնէ այնպիսի պատճառներէ՝ որոնց բարձումը կը կարօտի ո՛չ միայն յորդորներու, հապա նաեւ դարմաններու։ Գաղափարական եւ զգացականնկատումները շատ չեն զօրեր տնտեսական օրէնքներու առջեւ։ Մարդս [illegible] իր հայրենիքը որչափ ալ սիրէ, իր ազգականներու ու ազգակիցներու հետ որչափ ալ կապուած ըլլայ, կ'ստիպուի իր աչքերը ուրիշ կողմ դարձնել լաւագոյն բախտի համար, իր կնոջ եւ զաւակներուն հացը ճարելու համար։

Ասկէ մի քանի շաբաթ առաջ սոյն հարցը ձեռք առնելով՝ դիտել տուած էինք թէ վերջին չորս-հինգ տարուան մէջ հազարաւոր Սուրիացիներ եւ Լիբանանցիներ գաղթած են, ապրուստի միջոցներու չգոյութեան պատճառով։

Current History ամսագրի փետրուարի պրակին մէջ դրուած թուանշաններու համեմատ՝ 1926ի սկիզբէն մինչեւ 1928ի վերջը գաղթողներու թիւը կը հասնի 47.000 հոգիի։ Եթէ բնիկները կը թողուն երկիր մը՝ որ իրենցն է, ի՞նչ կրնանք ըսել Հայերուն, որ օտարականներ են վերջապէս եւ որոնց շուրջը կան Նախանձորդներ եւ Թշնամիներ ալ։

Մեր մտքէն չենք անցըներ կազմել նոր ազգային տուն մը, խորթերդ. Հայաստանի պէս։ Օտարներուն այդ տեսակ տպաւորութիւն մը տալով՝ աւելի սրած կ'ըլլանք թուրք գրողներէ ոմանց թունաւոր սլաքը։ Բայց մեզի համար Սուրիա՝ եւ Լիբանան կը կազմեն սիրելի եւ նախընտրելի գաղթավայր մը, ուր Հայը կրնայ շատ ընտելանալ, ինքզինք գտնել, եւ միեւնոյն ատեն իր լեզուն ու հաւատքը պահպանել

Խնդիրը արժանի է լուրջ նկատողութեան։ Կարելի չէ՞ արդեօք հակա-գաղթային հիմնդիչ եւ յուզիչ բլօքականութ մը կազմակերպել, — հետեւելով Ս. կաթողիկոսի օրինակին — եւ տնտեսական զէնքերով պայքարիլ այդ թշնամիին դէմ։ Կարելի չէ՞, զոր օրինակ, կազմել շահակցական ընկերութիւն մը բաւարար դրամագլխով, եւ արդիւնաբեր գործ հայթայթել արհեստաւորներու եւ փոքր խանութպաններու։

Մենք կ'ակնկալենք որ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի կեդրոնը նախաձեռնարկ ըլլայ այս տեսակ փրկարար շարժումի մը, խորհրդակցութեան հրաւիրելով ազգասէր դրամատէրներ եւ ուրիշ հեղինակաւոր անձնաւորութիւններ։»

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑ ՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Հալէպի «Յօղոլու ե օլ»ը կը գրէ (16 մարտ).

Մարզպանութեան կրթական տեսչութիւնը արտօնեց Պ. Արամ Գարտէզեանը, որ մասնաւոր վարժարան մը բանայ Արապփոնարի (Ճարապլուս) կեդրոնին մէջ։

Ի ԽՆԴԻՐ ԱՄՈՒՆՏՍԷՆԻ

ՕՍԼՕ, 27 մարտ. — Ցեղակալ Ամունտսէն, Նորվեկիացի բեւեռախոյզին զաւակը, որ դեռ չէ կտրած իր յոյսը՝ հայրը ողջ գտնելու մասին, խորհրդային կառավարութեան դիմելով խնդրեց որ բեւեռային նոր արշաւանք մը կազմակերպէ՝ զայն փնտռելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐԷՆ ՄԱՍ ՄԸ ԱԶԱՏՈՒԱԾ

Պէյրութէն կը գրեն մեզի մարտ 16 թուականով.

Այսօր՝ շաբաթ երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուեցան մեր բանտարկեալ ընկերներէն Վահան Փափազեան (կոմս), Յակոբ Տէր-Մելքոնեան (Թեմականի ատենապետ), փաստաբան Խօսրով Թիւթիւնճեան (Թեմականի անդամ), Արշակ Յովհաննիսեան (Քաղաքականի անդամ) եւ Արշակ Գալուստեան (Թեմականի եւ Քաղաքականի անդամ)։

Միւս բանտարկեալներն ալ մօտ օրէն ազատ պիտի արձակուին։

Ապստամբական շարժում Վրաստանի մէջ?

Անատոլուի գործակալութիւնը մարտ 21 թուականով Բիզէէն կը հաղորդէ որ Աճարիստանի շրջանին մէջ կարգ մը գեղախումբեր ապստամբած են։

Կարմիր բանակէն 200 զինուոր եւ հրետանի մը ղրկուելով ապստամբութիւնը զսպուած է։ Շարժումին պետը վիրաւոր վիճակի մէջ ձեռք անցուած է։

Պուլկարիոյ համայնավար դաւին շուրջ

ՍՈՖԻԱ 27 մարտ.— Համայնավար դաւադրութեան մը երեւան հանուիլը մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերաւ հանրային կարծիքին մէջ։ Գ. Միջազգայինի գործակալը, որ ձերբակալուեցաւ Սոֆիայի մօտ Կորնապանիայի կայարանը, կը կոչուի Մլատէն Ստոյանոֆ. Նախապէս 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուած է եւ երկար ատեն բնակած Մոսկուա. Վրայէն մեծ քանակութեամբ տոլար գտնուեցաւ։

Ոստիկանատան մէջ այն պահուն ուր կը հարցաքննուէր, Մլատէն Ստոյանոֆ փորձեց անձնասպան ըլլալ՝ ինքզինքը պատուհանէն վար նետելով։ Ստոյանոֆի եւ իր մեղսակիցներու բնակարանին մէջ կարեւոր գումարներ եւ բազմաթիւ զէնքեր գտնուեցան։

Դաւադրութիւնը երեւան հանուեցաւ երկար հետապնդութիւններէ վերջ։ Բացի վարիչէն, ձերբակալուեցան գործադիր կոմիտէի անդամներէն 13 հոգի։ Կազմակերպութիւնը կը գործէր Գ. Միջազգայինի կողմէ գծուած ծրագրի մը համաձայն, նպատակն էր գաղտնաբար վերակազմել նախկին համայնավար կուսակցութիւնը եւ խռովարարական գործողութեան ձեռնարկել. Ռումանիոյ եւ Ցուկոսլաւիոյ համայնավարներուն հետ գործակցութեամբ։ Կը գործէին համալսարանական ուսանողներու եւ բանուորներու շրջանակին մէջ. ասկէ զատ որոշ գործունէութեան ձեռնարկած էին նաեւ բանակին մէջ, զինուորներուն բաժնելով մեծ քանակութեամբ յեղափոխական գրականութիւն, առանց սակայն ռեւէ արդիւնք ձեռք բերելու։

Պուլկարիոյ մէջ համայնավարական այս շարժման մղիչն է Ստալին, որ կը կասկածէր թէ Պուլկարիոյ համայնավարներէն շատեր կուսակից են Տրոցկիի։

Ֆոշի յուղարկաւորութենէն վերջ

Հանգուցեալ մարաջախտին յուղարկաւորական թափօրին մասնակցեցան 30.000 հոգի, իսկ հանդիսականներուն թիւը կը հաշուուի մօտ մէկ միլիոն։ Թափօրը փոխանակ նախատեսուածին պէս ժամը 12.30ին վերջանալու, 14.30ին միայն վերջացաւ։ Մօտ 15.000 նախկին պատերազմիկներ կուգային ամէնէն ետեւէն։ Առաւօտուն կանուխէն ի վեր սպասած էին քարափին վրայ եւ շատ կարեւորութիւն տրուած չէր իրենց։ Ասկէ ջղայնացած էին արդէն։ Ժամը 2.30ին երբ Էնվալիտի մօտերը հասան, ըսուեցաւ իրենց թէ ժամանակը ուշ ըլլալուն չպիտի կրնան տողանցք կատարել մարաջախտի դագաղին առջեւ։ Ասոր վրայ հարիւրաւոր նախկին մարտիկներ մէկ կողմէն դէպի Երեսփ. ժողով, միւս կողմէ դէպի Էլիզէի պալատը ուղղուեցան՝ բողոքի ցոյցեր կատարելու համար։ Անմիջապէս ոստիկաններ ղրկուեցան՝ արգիլելու համար այս ցոյցերը։ Պուրպոնի պալատին առջեւ ոստիկանութեան հետ ընդհարում մը ունենալէ վերջ ցուցարարները ուղղուեցան Քոնքորտի հրապարակը՝ դէպի Սթրազպուրկի արձանը։ Երեք թաղապետական խորհրդականներ երեսփոխան կարծուելով, խոշտանգուեցան ամբոխին կողմէ։

Ոստիկանական տեսուչ Գ. Քիափ զօրավար Կուրօէն խնդրեց միջամտել։ Քիչ վերջ հանդարտութիւնը վերահաստատուեցաւ եւ ժամը 3ին հրապարակը ամբողջովին մաքրուած էր։

Նախկին մարտիկներէն շատեր զաւառէն եկած էին։ Կառավարութիւնը երեկ առաւօտ արտօնեց որ նախկին մարտիկները տողանցք կատարեն Էնվալիտի մէջ, սակայն շատեր իրենց գիւղերը մեկնած էին կամ կ'աշխատէին։ Զորս հարիւր ոստիկաններ դիրք բռնած էին Էնվալիտի շուրջ՝ հաւանական ցոյց մը արգիլելու համար։

ՖՈՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ՅԱՒԵՐԺԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի Թաղապետական Ժողովը զբաղեցաւ Ֆոշի անունով հրապարակ կամ պողոտայ մը անուանելու խնդրով։ Կ'առաջարկուի Էթուալի հրապարակը «Ֆոշի հրապարակ» անուանել, կամ Պուա տը Պուլոնի պողոտան «Ֆոշի պողոտայ» կոչել։

Նոյնպէս կոթողներ եւ արձաններ պիտի կանգնուին Փարիզի կեդրոն վայրերուն մէջ Ֆոշի յիշատակին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԹՈՒՂԹԻ ՎՐԱՅ

Ֆրանս. հանդէս մը 10.000 ֆր.ի մրցանակ մը ստեղծած է առ ի վարձատրութիւն ա՛յն ուսումնասիրութեան, որ արդի «հակամարտութեանց ամէնէն խաղաղ լուծումը» պիտի առաջադրէ։

Այս նոր փորձն ալ դէպի խաղաղութիւն՝ պիտի մնայ ապարդիւն, ինչպէս իր նախորդները։

Իմ գիրքերուս մէջ ունիմ N. Angellի 1910ին հրատարակուած մէկ խիստ կարեւոր գործը՝ որ լուծում չէր տար բայց պատերազմներու ունայնութիւնը կ'ապացուցանէր.՛. ինչ որ աւելի գոլծնական է։ Կանխարգելիչ բժշկագիտութիւն մը միշտ նախընտրելի է միւսներէն։ Այդ գիրքը ցոյց կուտար թէ՝ յաղթո՛ղ ու պարտեա՛լ ոչինչ կը շահէին. թէ՝ յաղթողին ձեռք ձգած շահերը պատրանք էին...։ Մեծ ալմուկ հանեց ան։ Մէկ անգամէն թարգմանուեցաւ Փարիզ, Լոնտոն Նիւ-Եորք, Քոփէնհակ, Լայբցիկ, Մատրիտ, Պորթօ, Լէյտ, Թորինօ, Տոքիօ.

Հունտը ժայռերու վրայ ինկաւ ու ոչ ոք հետեւեցաւ այդ ձայնին ... Թերեւս անոր համար որ Ալպիոնի զաւակ մըն էր խօսողը։ Մեծն Բրիտանիա աւելի քան միւսները իր խաղաղատենչ քարոզները շեփորելու դերին մէջ փառատոքս մը կը համարուէր։ Մեծն Բրիտանիա իր զինանշանին վրայ դրած է «Աստուած եւ իրաւունքս» ինչ որ երկդիմի փառատոքս մըն է։ Աստուծոյ իրաւունքները երբեք Անգլիոյ իրաւունքներուն հետ կարելի չէ հաշտեցնել։ Մեծն Բրիտանիա, գուշակելով որ այս նշանաբանը կրնայ ուղիղ մեկնուիլ, խելոյն աւելցուցած է «Honni soit qui mal y pense», ինչ որ անխոհեմութիւն մըն է ու աւելի կը շեշտէ մեկնութեան ուղղութիւնը. Մեծն Բրիտանիա, իբր գերագոյն զգուշութիւն, այս երկու նախադասութիւնները ֆրանսերէն քանդակած է, ինչ որ շնորհաւորելի է։

Շնորհաւորելի են նաեւ Թուղթի վրայ ձեռք առնուած բոլոր հին ու նոր միջոցները ի նպաստ խաղաղութեան. Հակառակ որ անոնց ու խաղաղութեան մէջ անջրպետ մը կայ։ Շնորհաւորելի է նաեւ Ազգերու Լիկան, որ... նոյնպէս Թուղթի վրայ խաղաղութեան աշտարակը կը բարձրացնէ... Բաբելոնի աշտարակը։ Վա՜յ անոր որ ... արդարութիւն մուրալով լեզուները պիտի խառնակէր։ Վա՜յ անոր որ Լիթուանիոյ պէս փոքր պիտի ըլլար մեծի մը դէմ, իսկ վա՜յ, բիւրիցս վա՜յ, անոր որ իր գողգոթային յանկերգը միշտ պիտի կրկնէր առանց նշմարելու որ խաղաղութեան ջղային դրութիւնը կը վիրաւորէ, կը խոշտանգէ։

Արեան բիծ մըն է այդ յանկերգը զոր «բոլոր Արաբիոյ բոյրերը չպիտի ջնջէին»։ Բայց ծունեւը կը յաջողի հոն ուր Արաբիան կը կքի։

Թուղթի վրայ ... միշտ Թուղթի վրայ է որ կը թաւալին այս աշխարհին ու իր դիւանագէտները։

Թուղթի վրայ անոնք կրնան երկրագունդն իսկ ծախու հանել։ Այն Թուղթերէն Սէվրի դաշնագիրը կը մնայ ամենափայլուն ժխտումը Թուղթեր շարադրող խելակատակներու տուած հաւաստիներուն

— 10.000 ֆրանքով կարելի պիտի ըլլար քանի մը գաղթականներու ցաւերը ամոքել, գարոն Ցնօրէն La Revue des Vivants ։ Հաւատացէ՛ք ..., մեզ՝ Սէվրի Թուղթին անարժանօրէն արժանացածներուս։

ԻԴ. ԲԵՌՎ.ՅԱՅԵ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԴԵՐԸ

Ըսինք թէ՝ հանրային պէտքերուն գոհացումը՝ ժողովուրդը պիտի փնտռէ իր իսկ միջոցներով։

Առանց ցաւի չէ սակայն որ կը հաստատենք անհրկուժ «ազգային» կոչուած մարմիններուն, որոնց, լո՛կ չկամութիւն վերագրելու համար, ճանչնալու չէինք անոնց գործի եւ շարժումի անընդունակութիւնը. գրեթէ բնախօսական անկարութիւնը։ Գօսացած ծառեր են, որոնք մէկ բանի կը սպասեն, — փայտահատին տապարին։

Չեն գործեր. որովհետեւ չեն կրնար։ Դժբախտաբար։

Դժբախտաբար։ Որովհետեւ երբ կրակը բռնած է տունը, չեն նայիր թէ ո՞վ է ջուր հասցնողը։ Ցաւը մեծ է, այնքա՛ն մեծ, որուն առջեւ կը լռեն դաւանանքի եւ տեսակէտի ամէն վէճեր, խօսքը տալու համար միայն խիղճին եւ անոր աննկատ թելադրութիւններուն։

Փոքր ժողովուրդ ենք. բայց որ եւ է մեծ ազգ չունի այնքան կնճռոտ հոգեր, որքան մենք։ Կարգ մը հարցեր որ դրուած են մեր առջեւ ճակատագրական բարդութեամբ, պիտի բաւէին շփոթելու պետական էն նրբամիտ ու փորձառու մարդերն իսկ։

Մէկը գոնէ անհնգմ — պայքարը ձուլման դէմ — իր համազգութային աղէտի բնոյթով պիտի բաւէր իր շուրջ հաւաքելու բոլոր ուժերը անխտիր, առանցքը դառնալու կեդրոնացած աշխատանքի մը, տեսակ մը իմացական համագործակցութեան։ Այդ պարագային, ո՛չ ոք իրաւունք պիտի ունենար հարցնելու թէ ի՞նչ գոյն ունի ձեռքը որ օգնութեան փշրանք մը կը փոխացնէ։

Բայց, ի՞նչ կը տեսնենք։

Բոլորը միաձայն կը հաստատեն համր ու քրոնիկ տագնապի շրջանը, որուն ենթարկուած է գաղութներու հայութիւնը։

Բոլորը յոռետես են ելքին մասին ու գործի բացակայութիւնը պախարակելու համար, չեն գտներ բաւական ուժգին բառեր։

Եւ ամէն մարդ դարման մը կը խորհի, կ՚առաջարկէ, կը ճգնի փորձել։

Բայց, մինչդեռ կը սպասուէր որ ընդհանուր այս մտահոգութիւնը մարէր հաւաքական ձեռնարկներու յոյսին առջեւ, կը լսենք խօսքեր միայն, անսպառ պոռոտ եւ ամուլ, կամ խոստումներ՝ առատ, բայց երկիմաստ ու խարդախ. կամ մտադրութիւններ՝ անկեղծ թերեւս, սակայն թոյլ եւ ապարդիւն։

Բացէք որ եւ է միութեան ծրագիր-կանոնագիրը։ Առաջին իսկ յօդուածով կը հաստատէ ձուլման վտանգը, զանազան բառերով եւ բացատրութիւններով. — կը յայտարարէ անխուսափելի նպատակը, — պայքար անոր դէմ։

Այսպէս բոլորը, Բարեգործականէն սկսեալ մինչեւ մարզական, հայրենակցականներէն, մինչեւ թատերականներ ու որբերէն մինչեւ նոյնիսկ պարասրահներ...

Եւ իրաւունք ունին, եթէ սակայն անկեղծ են իրենց մտահոգութեան մէջ։

Ընկերային աղէտը իր մեծութեան համեմատ կը պահանջէ միացած ու բաւեն ճիգերու ճընշում, ամէն կողմէ։ Ու ո՛րքան ալ փոքր ու ճղճիմ ըլլայ, արհամարհելի չէ որ եւ է միջոց որ կը նպաստէ անոր տեղատուութեան։

Բայց ի՞նչ կ՚ընենք։ Գրեթէ ոչինչ։ Որովհետեւ անանց գործունէութիւնը ամբողջ կը սպառի սերունդի մը հաշւոյն, որ պէտք չունի այդքան ուժգին թելադրութեան, պահելու համար իր ազգային անհատի վաւերանիշը։ Ծնած ու մեծցած իբր Հայ, օտար միջավայրերու մէջ մտած է կազմուած հոգիով մը, որ որքան ալ պաշտպանի տեղին բարոյական ուժերէն, միշտ պիտի պահէ իրեն հարազատ գիծը։ Զգացած, մտածած ու տառապած իբր Հայ, որքան ալ իր հոգին լայն բանայ այլասերող նորութեան մը հրապոյրներուն, օտար ազգերութիւններու արշաւին առջեւ, կենսականն իր մէջ պիտի մնայ թերեւս տկար ու աժգոյն, վարանոտ, բայց ողջ։ Անցեալը որ իրն է եղած՝ իր խանդավառութիւններով եւ յուսալքումներով, յուշերու այլազան ու ճոխ կենդանութեամբը, իր ուրախութիւններով եւ դառնութիւններով, սպասումի եւ շարժումի իր յաբափոփոխ վէտվիտումովը գերազանց կերպով հայկական է ու կը բաւէ առյաւէտ կաշկանդելու մէկը, որ իրեն քաւած է, ըլլայ իսկ կարճ պահ մը։ Եղերականօրէն կենդանի է ան ու կը բանի մեր հոգիներուն ներսիդին, մինչ օտարին անցեալը դուրս եղած է հոգիներէն ու տեղաւորուած թանգարաններու հանրային պարտէզներու, գրքերու եւ փողոցներու մէջ։

Ան — օտարինը — փարթամ դամբարան մըն է որ վայրկեանի մը լռութիւն եւ չափուած, կոճկուած յարգանք կը պարտադրէ իր մարդունե։ Զայն ճանչնալու եւ սիրելու համար, սորվելու ճիգ պէտք է։

Մերը՝ դեռ պատմութեան իսկ չէ անցած։ Վէրքէվազող արիւնի պէս թարմ է տակաւին։ Եւ արդեօ՞ք մեր մարմիններուն վրայ բացուած վէրք մը չէ, զոր մահը միայն կրնայ գոցել։ Կ՚ապրի ու պիտի ապրի, վերջ գտնելու համար մեզի հետ։ Որովհետեւ, եթէ բոլորովին մե՛նք — իսկ չկերտեցինք զայն, բայց ամբողջ մեզմով կերտուեցաւ ան։ Զայն ուրանալու եւ մոռնալու համար, պէտք է որ նախ մե՛նք մեզ ուրանայինք ու մոռնայինք։ Բայց հոգին որ կը կրենք անոր դրոշմին տակ, անվերածելի է իր էութեամբ, եւ օտար ո՛չ մէկ ազդեցութիւն կրնայ զայն քայքայել։

Հապա ուրեմն ի՛նչ կը բանին խայտաբղէտ սա միութիւնները, — կրթական, գրական, թատերական, հայրենակցական, որբերու, (եւ դեռ ո՞ր մէկը...) որոնք կը բուանին սունկի առատութեամբ եւ դիւրութեամբ, ձուլման դէմ պայքարի կարգախօսով...

Եթէ կարճ պահ մը գոնէ ձանձրոյթն առնէին փնտռելու հոգեկան պահանջը, որ զիրենք մղեր է քով քովի գալու եւ նշանակալի անուն մը առնելու, պիտի տեսնէին թէ ընտրեր են ճիշդ նպատակը, բայց իրենց ճիգերը կը սպառեն սխալ ճամբու վրայ։

Կազմուած չափահասներէ եւ տարեցներէ, եւ իբր ծնունդ գաղթային պայմաններու, մինչդեռ պիտի գործէին գաղութներուն իսկ համար, դուրս ելլելով իրենց սահմանափակ շրջանակներէն, յաճախ կը գործեն իրենք իրենց համար, կը՝ լո՛կ դառնան իրենք իրենց շուրջ։

Պիտի ըսենք թէ կը գործեն գիտակցօրէն, դառնալով ենթագիտակցական նպատակի մը շուրջ, — մինակ չկորսուելու... հսկայ քաղաքներու բաւիղներուն մէջ...

Պայքարը որ բնազդօրէն կը մղեն մեկուսացման դէմ, անշուշտ դուրկ չէ օգուտէ։ Ծառայած է գոնէ քով քովի գալու, հին կապերը ամրացնելու եւ նորեր հաստատելու։ Ու միութիւններ ծնած են գրեթէ ինքնաբերաբար, յաճախ ընտրելով նոյն նպատակը, — պայքար ձուլման դէմ, ազգային ինքնապահպանման համար։

Բայց, կատարուա՞ծ է նպատակի ճիշդ եւ յստակ ընտրութիւնը։

Ըսինք թէ այլազան միութիւններու գործունէութիւնը կը սպառի իրենց իսկ նեղ շրջանակին մէջ։ Մտահոգութիւնը որ անդամները մղեր է մեկուսացումէն փախչելու, քով քովի գալու եւ նպատակներ վերագրելու հաւաքոյթին, ինքնին կը բաւէ զիրենք — ներկայ չափահաս հայութիւնը — զինելու ուծացման եւ այլասերման դէմ։ Ամէն ճիգ որ կը թափին այս ուղղութեամբ, մեծ չափով, ուժերու անպէտ վատնում է՝ սխալ ճամբու վրայ։

Եթէ ուրեմն ճիշդ են տեսեր եւ ընտրեր նպատակը, կը մնայ անոր յարմարցնել համապատասխան գործունէութիւն մը, որ իր զէնքերը ուղղէ հայ վաղուան թշնամիին դէմ։ Անոր է մանաւանդ որ կը սպառնայ ներկայ վտանգը։ Ցրուումը որ հայ ներկային միակ յատկանշական ու եղերական հոմանիշն է, իր հետեւանքներով, կը ձգտի ամենէն առաջ փոխցնել գաղթահայ ապագային առաջնորդները, մեր մանուկները։ Անոնք են որ ամէնէն աւելի կ՚իյնան օտար ազդեցութիւններու մագական ցանցին տակ եւ արդէն, նոյն տան մէջ, իրենց հարազատ եւ ծնողքներուն կողքին կը մեծնան իբրեւ օտարներ, օտարներու լեզուով, զգալու եւ ըմբռնելու եղանակով, եւ ամէն բանով որ հայը կը զատէ օտարէն...

Մեր գործունէութեան առաւելագոյնը ուրեմն պիտի կազմակերպուի նորահաս սերունդին շուրջ, ու պիտի ձգտի թարմ հոգիներու խորը ցանել հունտերը հայ մարդուն, մատաղ մարմիններու մէջ կերտել հայ հոգին՝ իր բոլոր ստորոգելիներով, շնորհիւ կրթութեան մը որ գիտնայ տոկալ օտար ազդեցութիւններու դրոհումին։

Ո՞վ պիտի ընէ սակայն։

Ըսինք թէ գործը ծանր է ու կը պահանջէ էապէս ժողովրդական յատկութիւններ — յամառութիւն, կորով, զոհողութիւն — այսինքն՝ գործ։

Բացատրեցինք պատճառները որոնք մեզ կը մղեն կասկածով նայելու «ազգային» կոչուած մարմիններու ընդունակութեան վրայ։

Աշխատանքը ուրեմն, իր ամբողջ պատասխանատուութեամբ կը ծանրանայ այն միութիւններուն վրայ, որոնք գոյութիւն առած են վտանգին իսկ գիտակցութենէն։

Ինչպէս գաղթային պայմաններու ծնունդ, աւելի առոյգ, կորովի եւ իրենց կազմով արդէն ժողովրդական, մեր զանազան միութիւնները անոր մէջ միայն պիտի գտնեն իրենց գոյութեան արդարացումը եւ գործունէութեան ներշնչարանը։

Բայց ի՛նչ կերպով։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Փարիզի Թաղապետական ժողովի անդամներէն մէկը հարց ուղղած էր Նահանգի ոստիկանութեան պետին Քիափի այն միջոցներուն մասին, զորս կ՚ուզէ կիրարկել ապահովելու համար օտարականներու վրայ հսկողութիւնը։

Ոստիկանապետը իր պատասխանին մէջ կը յայտնէ թէ որքան նուրբ խնդիր է որ կը յարուցուի Ֆրանսայի մէջ օտար ըլլալով կան գաղթային բնիկներ եւ օտար հըպատակներ։ Նոյն կանոնագրութեան ենթակայ չեն։ Ֆրանսա կը պահանջէ օտարներէն որ իր հողին վրայ չփոխադրեն իրենց քաղաքական վէճերը։ Իսկ աշխատանքի մարզին վրայ, անոնք հաւասար կը նկատուին տեղացիներուն։ Բայց պէտք չէ որ իրաւունք մը նկատեն, ինչ որ թոյլտուութիւն մըն է։

Գ. Քիափ յետոյ յայտնեց այն միջոցները որոնց կը դիմէ ապահովելու համար հսկողութիւնը սահմաններուն վրայ եւ երկրէն հեռացնելու համար անբաղձալի տարրերը։

Երկրէն կ՚արտաքսուին այնպիսիները, բայց յաճախ դժուար է բոլորին հանդէպ կիրարկել նոյն միջոցը, որովհետեւ կարելի չէ իրենց երկիրը վերադարձնել գաղթականներ որոնք վտարուած են իրենց հայրենիքէն։

ԱԽՏԱՒՈՐ ՄՏԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Տիրող կարծիք մը կայ մեր մէջ, ռամկավարի, «Հնչակ»ի եւ նոյնիսկ Դաշնակցութեան որոշ անհատներու կողմէ հրապարակ դրուած՝ թէ «Դաշնակցութիւնը դէմ է Բարեգործականին»։ Ինչո՞ւ։

— Որովհետեւ դաշնակցական մամուլը չափէն աւելի կը քննադատէ Բարեգործականի ամէնէն աննշան քայլերն իսկ մոռնալով անոր կատարած խոշոր ձեռնարկները։

Որ Բարեգործականի դէմ եղած քննադատութիւնները յաճախ դուրս են եկած պատշաճութեան սովորական ճամբաներէն եւ յաճախ ալ կիրքի եւ ատելութեան դրոշմ են կրած, կարելի է ընդունիլ իբրեւ տխուր բայց անխուսափելի իրողութիւն։ Ու ասիկա յանցանք մըն է, որուն ամբողջական պատասխանատուութիւնը ո՛չ թէ քննադատներու, այլ դարձեալ Բարեգործականի վարիչներուն կ՚իյնայ։

Ուրիշ առթիւ ըսած եմ, որ այս մարդիկը իւրայատուկ ըմբռնում ունին մամուլի մասին. կ՚ուզեն արհամարհել եւ անտեսել, եւ կամ այդ դերին մէջ կ՚ուզեն դնել զայն այնքան ատեն, որքան պէտք է պատասխանել եւ բացատրութիւններ տալ եղած քննադատութեան. իսկ կը խլրտին, կը զգօնին, երբ պատասխանի եւ լուսաբանութեան կարօտ անհատները կը սկսին ջղայնութիւն մտցնել իրենց խօսքին մէջ։

Այս կացութիւնը, որ գովելի չէ, կ՚օգտագործուի մեր ռամկավարներէն ալ։ Անոնք, որ ժամանակ մը թոյլ իսկ չէին տար սեւէ լուրջ քննադատութիւն, հիմա արդէն նոր կարգախօս ունին։ Կ՚ընդունին քննադատութեան օգտակարութիւնը, հետեւաբար անհրաժեշտութիւնը, պայմանաւ, որ այդ քննադատութիւնները «իրական բարեացակամութենէ բխին»։

Բայց ինչպէ՞ս որոշել այս իրաւցնէ փափուկ խնդիրը։ Ո՞րն է բարեացակամ եւ ո՞րն է անբարեացակամ քննադատութիւնը։ Ըստ ռամկավարներուն Բարեգործականին միշտ լաւ ըսողը, եւ կամ սխալներ չտեսնողները անպայման «բարեացակամ» մարդիկ են. իսկ անոնք, որ կը խօսին սխալներու մասին եւ յաճախ կը ստիպուին վատ բաներ ալ ըսել «անբարեացակամ»-ներ են։

Այլապէս ի՞նչ փաստերու վրայ հիմնուած անոնք Դաշնակցականներու քննադատութիւնները անբարեացակամութեան արդիւնք կը նկատեն, իսկ իրենցը ընդհակառակն։

Աւելորդ է ծանրանալ այս կէտին վրայ, որովհետեւ ինչ ալ գրեն կամ խօսին իրենցմէ դուրս եղողները, անոնք տրամադիր են իրենց սովորական տափակ վերագրումն ընելու։

Իրականութիւնը այլ է սակայն։

Սխալ է եւ յանցանք ռամկավարներու եւ Բարեգործականի վարիչներուն այն պնդումը թէ Դաշնակցութիւնը մանաւանդ կերպով թշնամական դիրք բռնած է Բարեգործականի հանդէպ։

Եթէ մեր այս կամ այն շըրջանի կազմակերպութիւնը որոշ վերաբերում ունի Բարեգործականի մասին, ատիկա արդիւնք է ո՛չ այնքան Դաշնակցութեան ընդհանուր ուղղութեան, որքան տեղական պայմաններուն։ Եւ ասով ալ պէտք է բացատրել այն կացութիւնը, թէ ամէն շրջանի մէջ նոյն վերաբերումի առարկայ չէ այդ կազմակերպութիւնը։ Ֆրանսան աւելի խիստ կրնայ ըլլալ օրինակ՝ քան Պուլկարիան, նայած տեղական պայմաններուն։

Դաշնակցականները ամէնէն առաջ մէկ հիմնական պահանջ ունին Բարեգործականէն, — ժողովրդականացնել այդ կազմակերպութիւնը եւ պատշաճեցնել զայն մեր օրերու պահանջներուն։

Ռամկավարները կրնա՞ն ասոր հակառակը պնդել փաստերով — ոչ թէ ընդհանուր խօսքերով կամ ամբոխավարութեամբ։ Դժբախտաբար ո՛չ։ Այս պատասխանէն է որ կը խուսափին այս մարդիկը, մոլորութեան մատնելով միամիտները, մանաւանդ այն դասակարգը, որ հայ իրականութիւնը կը ճանչնայ այս մարդոց միջոցով։

Հարկ կա՞յ ըսելու, որ այս ալ հիմնուած է [illegible] եւ անձնական հաշիւներու վրայ։ Ռամկավարները թէ իբրեւ անհատ եւ թէ իբրեւ կուսակցութիւն շատ պարտական են Բարեգործականին. անոնք գիտեն, որ առանց այս վերջինին թանկագին օժանդակութիւն, անհնար է կանգուն պահել կուսակցութիւնը։ Այս չոր հաշիւը կը պահանջէ, որ ռամկավարը դառնայ անպարկեշտ եւ անբարեխիղճ թարգմանը մեր արտայայտութիւններուն.

Ա՛յս է ահա՛ բուն իմաստը այն անհիմն եւ անիմաստ քաշքշուքին, որով կը խօսին Դաշնակցութեան թշնամական դերին մասին, նոյնիսկ արձագանգ կ՚ըլլան անոր անգոյ հալածանքներուն՝ Բարեգործականի հանդէպ։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՄԵՐ ՎԱՆՔԵՐԸ

ԻՒՋ-ՔԻԼԻՍԷ

Դարերէ ի վեր Ալաշկերտի շրջանին մէջ, Եփրատ գետի հոսանքն ի վար եւ անոր ձախ ափին բազմած է վիթխարի եւ հոյակապ Իւչ-Քիլիսէ մենաստանը (Ս. Յովհաննու վանքը) որ մեծ հռչակ կը վայելէր եւ նոյն Նահանգի ժողովրդական մշակոյթի կեդրոնն էր։

Ձնայած իր հնամեայ կառուցուածքին, նա դեռ կը պահէ իր գեղեցկութիւնը, եւ դիտողի աչքին այն տպաւորութիւնը կը թողու որ կարծես հիմնադիր վարպետը նոր աւարտած է կառուցուածքը ու դուրս եկած մէջէն։

Այս սրբավայրը կամարակապ կանգնած է յաղթանդամ, ի՛լ պարթեւ հասակով՝ չորս սիւներու վրայ։ Սիւներէն մէկը, մէջէն մուտք ունի դէպի առաստաղը։

Առաստաղի եւ կտուրի մէջտեղը, ունի պահարաններ քանի մը բաժանմունքներով, զանազան մթերքներու համար։

Կտուրէն վեր բարձրացող 3-4 մեդր հաստութեամբ պատերու վրայ կառուցուած են երկու շարք հրացաններու համար, փիրքեր ու ծակեր։ Չորս անկիւններուն վրայ կառուցուած են աշտարակներ։ Այս բուրգերուն մէջ 50-60ի չափ զինուորներ կարող են տեղ գրաւել իրենց զինուորական բոլոր կազմածներով եւ կռուիլ առանց նշմարուելու թշնամիէն։ Հին ատեններու համար կատարեալ ամրոց մըն է։

Վանքը շրջապատուած է բարձր եւ հաստ պարիսպներով, իր շուրջը ոչ այնքան հեռու, բացի համանուն գիւղէն, կան նաեւ ուրիշ չորս հայկական գիւղեր։ Անոնք են՝ Ղումլիբուջաղ, Ջուջան, Ղուժլուջա եւ Ղարաքազար։

Վանքն ունի կամուրջ մը կամարակապ, Մուրատ գետին վրայ՝ բաղկացած չորս աչքերէ։ Ջուրի հոսանքը ազատ կ՚անցնի ասոնց մէջէն։

Գետը անցնելէ յետոյ ճամբան երկուքի կը բաժնուի, մէկը կը տանի դէպի վանքը, միւսը Ղումլիբուջաղ հայ գիւղը։

Իսկ վանքին հարաւային կողմը ինկած է համանուն բարձր լեռ մը, որու շղթան երկարելով կը միանայ Ալագազ (Նազիկասար) լերան։ Այս սարի կատարին էր որ տեղի ունեցաւ 1904ի յունիսին հնչակեան 12 զինուորներու հերոսական կռիւն ու մահը։

Ինչպէս Հայաստանի շատ մը վանքերը՝ Ս. Յովհաննու վանքն ալ ունէր մարգագետին, վարելահ… եւ զանազան կալուածներ։ Այսօր դժբախտաբար, հայ ազգը զրկուած է այս եւ նման բազմաթիւ վանքերէ։ Այս մենաստաններուն շնորհիւ էր որ հայ ազգը անցեալին մէջ կարողացեր էր պահել իր մշակոյթն ու ազգային ինքնուրոյն գոյութիւնը։

Այսօր սակայն Ալաշկերտ հովիտն ամբողջ ժողովուրդը զրկուած իր հողէն ու վանքերէն, ցիր ու ցան եղած, կը թափառի երկիրէ երկիր։

ՂԱԶԱՐ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՏՆՏԵՍ. ՏԱԳՆԱՊԸ

Շատ կը խօսուի ծնունդներու նուազման մասին։ Բայց պէ… չէ մոռնալ թէ տագնապէն կ… կը կայանայ ժողովուրդէ մ… վուրդ ծնունդներու թիւերուն … գատութեան մէջ։ Որովհետեւ … րականութիւնն այն է որ … տեղ, երկրի բնակչութիւնը … բազմանայ տպաւորիչ կանո… նորութեամբ։ Եւ բնակչութեան այս բազմացումը տեղին ու պա… մաններուն համեմատ, առա… պատճառներէն մէկը պիտի ըլ… տնտեսական դժուարութիւններ… որոնց ծանրութիւնը կարելի է … մակուց գնահատել մտաւոր… պէս։

Տնտեսագիտական հանդէ… մը մէջ երեւցած գրութիւն մը զանազան հաշիւներու վրայ հի… նուելով կը փաստէ թէ երկրի բնակչութիւնը որուն այժմու թի… է 1895 միլիոն, պիտի հա… 2083 միլիոնի՝ 1930ին, … 1950ին 2442 միլիոնի։

Որքան որ կարելի է հիմ… վիճակագրութիւններու վրայ, միշտ ուզուած չափով յստակ … երկրի բնակչութեան … տարեկան միջինն է հարիւրի… 1 Եւրոպայի համար, — հարիւրին 2,2 ամերիկեան ցամաքամասին համար, — հարիւրին 0,8 Ասիո… համար, — հարիւրին 1 2 Ափրի… կէի համար, — եւ հարիւրին … Ովկէանիոյ համար։

Ըստ այս վիճակագրութիւններուն, աշխարհի բնակչութիւնը պիտի ներկայացնէ … տեւեալ թիւերը զանազան երկի… ներու մէջ.

Եւրոպա ներկայիս 478 … լիոն, 1935ին՝ 526 մ.— 195… 616 միլիոն։

Հիւս. եւ կեդր. Ամեր… ներկայիս՝ 157 միլիոն.— 19… 184,—1950ին 237 միլիոն։

Հարաւ. Ամերիկա ներկ… 70 մ. 1935ին՝ 88 մ.— 195… 132 միլիոն։

Ասիա՝ 1038,— 1116,— 1… միլիոն։

Ափրիկէ՝ 143,—158,— 18… լիոն։

Ովկէանիա՝ 9,—11—16 … լիոն։

Աշխարհի բնակչութիւնը … կայիս 1895, 1925ին՝ 2083,— 19… 2442 միլիոն։

Այն տնտեսագէտները որ … գած են այս ատեղագրի… հաշիւներով, դիտել կուտան … բնակչութեան այսօրինակ ա… տնտեսական լուրջ դժուարութի… ներ պիտի ստեղծէ … այն երկիրներուն համար, որ… ամէնէն աւելի, հոծ բնակչ… թեամբ մեծ քաղաքներ … ինչպէս Բելճիքա եւ Անգլիա … նաեւ ուրիշ տագնապ … մէնէն ծանրը պիտի ըլլայ … հողագործական արտադրութ… արդէն համեմատական չէ պէ… մաններուն պահանջներուն հետ … սափուին ուրեմն նկատելի …

պով աւելցնել ուսեալ ներածումը եւ, այս պատճառով՝ հանդուրժել գիներու անհամեմատ բարձրացման։

Միացեալ Նահանգները իրենց կարգին, ներկայիս կը տեսնեն աճապարումը գիւղերուն, որոնց բնակիչները կը խուժեն քաղաքները։ Եթէ չյաջողին առաջքն առնել այս շարժման, կրնայ ըլլալ որ երկրագործ ձեռքերու պակասը ստիպէ զանոնք փոխելու գաղթի ներկայ քաղաքականութիւնը։

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ԱՅԼ ՆՊԱՍՏՆԵՐ

Բ. Ը. Միութեան դիւանի մարտ 23ի զեկոյցէն.— .

1.— Նանսէնեան ծրագիր։ — Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթակ. բարձր քոմիսէրի Օգնական Մէճըր Ճօնսըն սկսած է դիմումներ կատարել Նանսէնեան ծրագրին համար խոստացուած գումարները հաւաքելու. Նպաստաւոր Հինգ պետութիւններ զանազան գումարներ խոստացած են Գերմանիա, Նորվեկիա, Ռումանիա, Յունաստան եւ Լիւքսէնպուրկ Հոլանտա, որ պայմանաւոր կերպով իր օժանդակութիւնը խոստացած էր, ծանուցած է թէ ձեռնպահ պիտի մնայ. նկատելով որ մեծ պետութիւնները չեն մասնակցիր։

Հայասէր Անգլուհիէն վերջ որ իր անունը գաղտնի պահել կուզէ եւ որ Մէճըր Ճօնսընի 5 հազար անգլ. ոսկի յանձնած է Նանսէնեան ծրագրին համար եւ յայտարարած է թէ նոյն նպատակին պիտի յատկացնէ Սուրիոյ հայ գաղթականներուն տեղաւորման համար փոխ տրուած հազար անգլ. ոսկին եւս, Մր. Նօէլ Պըքսթըն Մէճըր Ճօնսընի ղրկած է 2 հարիւր անգլ ոսկի, Նանսէնեան ծրագրին համար Այս գումարը առնուած է Պըքսթըն Թրըսթէն, զոր կազմած է Մր. Նօէլ Պըքսթընի հայրը մարդասիրական(?) գործերու համար։ Միւս կողմէ, Ամերիկեան կոմիտէ մը(?) մտադրութիւն յայտնած է, մինչեւ առաջին հունձքը, հոգալ ապրուստը(?) այն հայ գաղթականներուն, որ Հայաստան պիտի հաստատուին։

2. Սուրիոյ հայ գաղթականները — Ամերիկեան Կարմիր Խաչը որոշած է նոյնպէս հոգալ ապրուստը Սուրիոյ չորս հայ գիւղերուն, մինչեւ առաջին հունձքը։ Իր գործակալը Մր փէլթըրսըն, որ արդէն(?) Սուրիա մեկնած է, նուազագոյն 15 հազար տոլարի ծախք պիտի կանխատեսէ այս գործին համար։

3.— Նպաստ Պուլկարիոյ գաղթականներուն — Ըստ Նախահաշիւի, ներկայ տարեշրջանի համար հետեւեալ կրթական վարկերը յատկացուեցան Պուլկարիոյ գաղթ. վարժարաններուն.— Աթարա Զակորա եւ Խասքով 3500ական ֆրանք, Թաթար Բազարճըք, Այթոս, Եամպոլ 2 հազարական, Նովա Զակորա եւ Սլիվէնկրատ 1600ական։

1929ի համար գաղթական ընդհ. նպաստներու նախատեսուած համագումարն է 2550 անգլ ոսկի։

** Կեդր. Վարչ. Ժողովը վերջին նիստին մէջ տեղեկացաւ Նուպարաշէնի մասին Հայաստանի կառավարութեան նորագոյն պայմաններուն եւ, սպասելով բանակցութեանց նպաստաւոր ելքին, զբաղեցաւ համգամանութեան(?) եւ Նուպարաշէնի ծրագրային հարցերով։

** Պուլկարիայէն ազգասէր գործաւոր մը կտակ ըրած է յօգուտ Միութեան, յետ մահու որոշ յատկացումներով կտակագրին մէջ։

** Կեդր. Վարչ. Ժողովի պատուիրակները ճաշասեղանի մը շուրջ լսեցին շահեկան զեկուցումները Նիըր Իսթ Րըլիֆի ընդհ. քարտուղարի օգնական Ցոքթ. Վորիսի, որոնցմէ կարելի է եզրակացնել թէ յիշեալ ընկերակցութիւնը կը դադրի յառաջիկայ 1 յուլիսին, բայց նոր ձեւի մը կերպով մը կը շարունակեն անոր գործը քանի մը մարզերու մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ 26 մարտ (Սեփ. Թղթ).— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Զատկի առթիւ գրեթէ բոլոր Միութիւնները շարժման մէջ են։ Կեդրոնի տասնէ աւելի սրահները վարձուած են միութիւններու կողմէ, ուր օրերով, երգերու, արտասանութիւններու եւ ներկայացումներու փորձեր տեղի կ'ունենան, զարմանք պատճառելով սրահներու տէրերուն,

—«Ձեր ազգը չիմ հաներ(?), կ'ըսէր այդ տէրերէն մէկը, դուք յարատեւ կամք ունիք ու կազմակերպչական որոշ արժանիքներ»։

Այսպէս ուրեմն Մարսիլահայ կեանքը իր պատահական թերութիւններով մէկտեղ նախանձելի դիրքի մը վրայ կը գտնուի։

Կեդրոնի հայկական փողոցի (րիւ Ցօվինիքէն) պատերը գրեթէ ամէն օր կը զարդարուին նորանոր յայտարարութիւններով եւ կոչերով։

Կազմակերպութիւններու մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն Հայրենակցական Միութիւնները, որոնք ամէն տարի իրենց հայրենակիցները սրահի մը մէջ հաւաքելով կը ստեղծեն տաքուկ միջավայր մը, ուր անոնք կ'ապրին իրենց ծննդավայրի աւանդութիւններով, գոնէ պահ մը մոռնալով առօրեայ հոգերն ու յուսախաբանքը՝ ազատ հայրենիքի մէջ ազատ շնչելու մարդկային բնական բաղձանքը։

Ամսոյս 23ին շաբաթ երեկոյ նման պատեհութիւն մը ընծայեց Աֆիոն Գարահիսարի Հայրենակց. Միութիւնը՝ 400է աւելի երեսեա(?) բազմութիւն մը հաւաքելով «Լաֆանեոլ»ի սրահը։ Կազմակերպիչները՝ երիտասարդ աշխատաւորներ, օրինակելի զոհաբերութեամբ գործի լծուած կը ջանային արժեցնել իրենց բարի ձեռնարկը։

Բացումը կատարուեցաւ «Բամ փորոտանք»ով։ Գեղարուեստական մասը անցաւ հաճոյալի։ Օրիորդ մը մեներգեց «Մութ գիշեր»ը, ուրիշ մը արտասանեց «Հէ՜յ ջան հայրենիք»ը, երիտասարդ մը արտասանեց «Հայ հերոսները»։ Օր. Դախտալեան յաջողութեամբ մեներգեց «Կարմիր վարդ»ը։ Պերպ(?) եան Ազարեան յուզիչ կերպով բեմադրեց «Գանձ»է մէկ արար ողբերգութիւնը։

Հանդէսին կէսուն միութեան կողմէ աճուրդի դրուեցաւ սեղանի գեղեցիկ ծածկոց մը որ բարձրացաւ 1015 ֆրանքի եւ որուն արբացաւ Պ Չէրչեան։ Եղաւ նաեւ վիճակահանութիւն։

Երկրորդ մասին մէջ Ազարեան ներկայացուց զաւեշտ մը՝ Դերասանուհի Սոնա Ղարիպի, եւ Օր. Դախտալեանի «Այլուխ» զուգերգը ծափեր խլեցին ներկաներէն։

Կէս գիշերէն վերջ սկսաւ պարը. Հայկական «Ճաշգանոց»(?) նախ նուագեց «Մեր հայրենիք»ը ստեղծելով մեծ խանդավառութիւն։ Ցետոյ սկսան եւրոպական պարերը։ Մուտքը ազատ ըլլալուն վերջին պահուն պարողներու(?) խումբեր լեցուցին սրահը եւ հակառակ Միութեան անդամներուն ջանքերուն, կարգը պահել անկարելի էր։

Ս. Միլտոնեան

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Պուքրէշէն կ'իմացնեն թէ մարտ 10ին, իր բնակարանին մէջ ցաւալի պարագաներու տակ, ատրճանակի հարուածով անձնասպան եղաւ տեղւոյն երիտասարդ հայ բժիշկներէն Վ. Ցէօվլէթեան։ Մինչեւ ցարդ դեռ յայտնի չէ եղած ողբացեալ բժիշկին ինքնասպանութեան պատճառները։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 25 մարտ.— Փարիզահայ սկաուտներէն տասնեակ մը իրենց խմբապետներընկերակցութեամբ տեղս ժամանեցին կիրակի, 24 մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։ Խանդավառ բազմութիւն մը դիմաւորելու գացած էր կայարան։ Սկաուտները ընդունուեցան Վալանսի սկաուտներու եւ գայլուկներու խումբերէն։

Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը, ճիշդ այդ պահուն կը կատարուէր բացումը պատերազմի մեռեալներու արձանին՝ Parc Jouvetի մէջ։

Անմիջապէս երկու խումբերը եռագոյն ժապաւէններու մէջ փաթթուած ծաղկեփունջով մը մեկնեցան դէպի յիշատակարան։

Մեր սկաուտները իրենց յարգանքը մատուցին, միաժամանակ Վալանսի հայութեան վրայ ինկող պարտականութիւն մը վերցնելով իրենց վրայ։ Հպարտութեամբ կ'ուռէին մեր սրտերը, երբ տեղացիները ցոյց կուտային իրարու հայ սկաուտներն ու իրենց դրօշակը։

Սկաուտները որ Վալանս ընտրած էին իրենց չորս օրուան բանակումի եւ խորհրդակցութեան վայր, նախ քան երթալը դաշտ—որ տրամադրուած էր տեղւոյս զինուորական իշխանութեան կողմէ—, պատուաբերուեցան թէյով, խանդավառ տրամադրութիւն ստեղծելով երիտասարդներու մէջ, որոնք մինչեւ ուշ ատեն հետեւեցան անոնց աշխատանքներուն երբ արիները լուռ իրենց վրանները կը պատրաստէին։

Երեկոյին, դասախօսութիւն մը ըրաւ սկաուտ պետ Գուրգէն Մեծատուրեան, սկաուտական շարժման մասին, ամփոփ ու բոլորովին հասկնալի լեզուով, բացատրեց անոր բացարձակ անհրաժեշտութիւնը մեր մէջ։ Պարզելով Ֆրանսայի հայ սկաուտական շարժման նպատակը՝ կոչ ըրաւ բոլորին առանց խտրութեան օգնել անոր եւ զարգացնել զայն։

Հայկական տաքուկ մթնոլորտ մը ստեղծուած էր եւ սրահը նեղ կուգար։ Ժողովուրդը իր այդ անվերապահ համակրանքով ցոյց տուաւ թէ կը քաջալերէ այնպիսի գործեր, որոնք իր գոյութեան հիմերը պահպանելու կը ծառայեն։ Ապացոյց՝ հապճեպ կերպով կատարուած աճուրդէ մը գոյացած 400 ֆրանքի մօտ գումար մը.

Հանդէսը վերջանալէ առաջ, սկաուտները կեցցէներով շնորհակալութիւն յայտնեցին Վալանսի սկաուտ պետ Պ. Պալեանի եւ խմբապետուհի Օր. Տալպազի(?)՝ եղած ջերմ ընդունելութեան համար։

Եդուարդ Գասեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի սկաուտական յանձնախումբէն ստացանք պաշտօնական յայտարարութիւն մը, որուն գլխաւոր մամասերը կուտանք ստորեւ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի և շրջանի կեդրոնական վարչութիւնը հրաւիրած էր Փարիզի բոլոր հին աստիճանաւոր սկաուտ խմբապետները, որոնք յետ խորհրդակցութեան ընտրեցին յանձնախումբ մը՝ համաձայն Հ. Մ.Ը. Մ.ի կանոնագիր ծրագրին։

Յանձնախումբը նկատելով որ,— 1.— Ոչ մէկ անհատ կամ հաւաքականութիւն իրաւունք ունի հայ սկաուտութիւնը բաժնել Հ. Մ. Ը.Մ.էն, և թէպէտ իրաւունքը վերապահուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատգամաւորական ժողովին. 2.— Յանձնախումբը՝ կարդալով «Յառաջ»ի 27 փետր. 892 թիւին մէջ հրատարակուած յայտարարութիւն մը՝ ստորագրուած Փարիզի Սկաուտական խումբին պատասխանատու վարիչին կողմէ (աստիճանով վարիչ առաջնորդ) թէ՝ իր Սկաուտական խումբը ոչ մէկ կապ ունի Հ.Մ.Ը.Մ.ին հետ և պիտի գործէ «Հայ Սկաուտական Միութիւն» անուան տակ. 3.— Յանձնախումբը քննութեան առնելով նոյնվարիչ-առաջնորդին կողմէ հրատարակուած գրքոյկ մը՝ որուն մէջ, Պ. Գ. Մեծատուրեան ոչ միայն իր իրաւասութեան սահմանէն դուրս քայլ մըն է առած, այլեւ ոտնակոխած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ հայ սկաուտներու ամբողջ՝ նախրականութիւնը,— Երդում, նշանաբան և դաւանանք. 4.— Նկատելով որ Պ Մեծատուրեան կըպատկանէր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտական շարքերուն, իր երդումը ըրած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախատեսած նշանաբանով ու դաւանանքով, եւ իր աստիճանը ստացած Փարիզի նախկին սկաուտ խմբապետ Պ. Արտ. Պէրպէրեանէ, եւ խումբի պատասխանատու վարիչի պաշտօնին կոչուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Վարչութեան կողմէ, անիկա պարտաւոր էր, իր նիւթական ու բարոյական հաշուետուութիւններն ընելէ յետոյ միայն հեռանալ ըստ իրեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի շարքերէն եւ անպատասխանատու գործունէութեամբ մը խախտել սկաուտական ոգին մատաղ սերունդին մէջ,

Յանձնախումբս կ'որոշէ միանգամ ընդ միշտ վտարել զայն Հ. Մ.Ը.Մ.ի սկաուտական շարքերէն եւ առնելով իր աստիճանը եւ պաշտօնը, տեղեկացնելով այս որոշումը բոլոր միջազգային կազմակերպութեանց։

Այս առթիւ նկատի ունենալով ներկայիս սկաուտական շարժման ստիպողական պահանջները, Փարիզի նախկին խմբապետ Պ. Արտ. Պէրպէրեան կը ստանձնէ խմբապետութիւնը իր կողքին ունենալով բոլոր նախկին Հ. Մ. Ը. Մ.ի փառայեղ շրջանի փորձառու սկաուտ խմբապետները։

Կը խնդրուի արտասահմանի բոլոր թերթերէն արտատպել այս յայտարարութիւնը՝ նկատի ունենալով որ պիտի ստուարէն գերազանցապէս հայ սկաուտական շարժման՝ որ կը խոստանայ վերստին շունչ առնել ու վերակազմել հայ սկաուտական կազմակերպութիւնը այս հեռաւոր ափերուն վրայ։

Ի դիմաց Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ շրջանի Սկաուտական Յանձնախումբի՝ Արտ. Պէրպէրեան (ատենապետ), Հ. Աբէլեան (քարտուղար)։

Խմբապետներ.— Գ. Գօլօլեան, Ք. Ճպտունի, Ս. Քնարեան, Մ. Մալումեան, Ժ. Մինթանեան, Գ. Գէօրէքեան, Ն. Սեւրոբեան, Թ. Դարբինեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ. կեդրոնի Պատասխանատու-քարտուղար՝ Կարօ Ուշաղեան։

ԿՈՉ ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ

Նկատի առնելով Սեբաստիոյ Նահանգի հայրենակիցներուն ազգասիրական զգացումը, յարմար դատեցինք քանի մը հայրենակիցներու հետ խորհրդակցական ժողովի հրաւիրել բոլոր Սեբաստիոյ հայրենակիցները, կազմելու համար Սեբաստիոյ Հայրենակցական միութեան մասնաճիւղ մը: 24 փետր. ին եւ 17 մարտին տեղի ունեցած երկու ժողովներու մէջ վաւերացնելով ծրագիրն ու կանոնագիրը անմիջապէս գործի սկսանք: Կը յուսանք որ տեղւոյս մէջ գտնուող բոլոր հայրենակիցները պիտի քաջալերեն մեր այս օգտաշատ ձեռնարկը:

Միութեանս նպատակն է՝

1.— Օգնել չքաւոր հայրենակիցներու նիւթապէս ու բարոյապէս: 2.— Վառ պահել ազգային ոգին եւ գրականութիւնը: 3.— Բանալ մանկապարտէզ մը եթէ հնարաւորութիւն ըլլայ:

Վարչութեան կազմն է՝ Արմենակ Գույումճեան՝ ատենապետ, Նշան Կիւրճեան՝ ատենադպիր, Յարութիւն Գարաճեան գանձապահ, Կարապետ(?) Մարգարեան եւ Թորոս Թորոսեան՝ խորհրդականներ.

Հասցէ՝ A. Kouyoumdjian, 6. Place Nationale St. Chamond (Loire).

ՃՇԴՈՒՄ

Յառաջի 910 թիւին մէջ «Հայասէր շարժումը Ալզասի մէջ» խորագրով թղթակցութեանս վերջին հատուածը այն տպաւորութիւնը կը թողու, որ իբր իմս ըլլան սա խօսքերը.— «Հայ ժողովուրդը շնորհիւ իր կրօնքին փարած ըլլալուն՝ լաւ օրեր պիտի տեսնէ»։

Կը յայտարարեմ թէ այդ կարծիքը խօսակիցինս էր եւ շատ հեռու է իմս ըլլալէ:

Յ. Փուռնազեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՍՊԻՏԱԿ ԳԻՇԵՐՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՇԵՐ

Գիշերս ցերեկէս աւելի գեղեցիկ անցաւ։ Ահա՛ թէ ի՛նչ պատահեցաւ։

[illegible] ուշ վերադարձայ քաղաք։ Ժամը տասը կը հնչէր [illegible] ջրանցքի երկայնքին՝ ճամբէն [illegible] կուգայի, ուր այս պահուն ոչ ոգի կը հանդիպի մարդ [illegible] քաղաքին ամենահեռաւոր թաղամասերէն մէկուն մէջ կը [illegible] կը քալէի երգելով։ Երբ [illegible] ըլլամ, միշտ կ'երգեմ [illegible] տակէն։ Ասիկա, կարծեմ, [illegible] մարդոց սովորութիւնն է, որ [illegible] ունին եւ ոչ ընկեր [illegible] տեսակ պարագայի մը [illegible] չեն գիտեր որո՛ւ հետ բաժ[illegible] իրենց ուրախութիւնը։ Բայց, [illegible] երկիւղ անակնկալ մը վերապահուած էր ինձ։

Ինձմէ քիչ հեռու, արմուկը [illegible] քարերին կռթնցուցած կին մը տեսայ։ Կարծես թէ պղտոր ջուրը կը քննէր ուշի ուշով։ Գլխուն դրած էր սքանչելի գլխարկ մը՝ դեղին ծաղիկներով եւ պչրագեղ սեւ կրկնոցակ մը առած էր վրան։

«Անիկա դեռատի աղջիկ մըն է և ապահովաբար՝ թուխ», խորհեցայ։

Ոտքիս ձայնը չլսեց կարծեմ որ չշարժեցաւ բնաւ, երբ քովէն կ'անցնէի շունչս բռնած ու սիրտս կը բաբախէր ուժգնօրէն։

«Տարօրինա՛կ, կ'երեւի շատ մտազբաղ ըլլալու է», ըսի ինքնիրենս։ Եւ անմիջապէս կանգառի. կարծես թէ խեղդուած հեծկլտուքներու ձայնը լսեցի։ . .

Չեմ սխալած, կ'արտասուէ»։

Պահ մը լռութիւն. յետոյ կրկին հեծկլտուք մը։ Աստուա՛ծ իմ, սիրտս խլխլաց։ Կիներու հետ ես շատ երկչոտ եմ, ընդհանրապէս։ Բայց ա՛յս տեսակ պահու մը մէջ...— Ետ դարձայ։

Մօտեցայ իրեն։ Եւ ապահովաբար պիտի արտասանէի. «տիկին», եթէ չգիտէի որ այս բառը անուագն(?) հազար անգամ գործածուած է մեր աշխարհիկ վիպասաններուն կողմէ, նման պարագաներու մէջ։ Միայն այս էր պատճառը որ լռեցի ու կը փնտռէի շատ քիչ գործածուած բառ մը, երբ մանկամարդուհին զիս նշմարեց եւ շտկուեցաւ ու արագօրէն քովէս անցաւ գնաց ջրանցքի երկայնքին։ Անմիջապէս հետեւեցայ իրեն։ Այս անգամ նկատելով, ձգեց քարափը եւ անցաւ փողոց մը, ու քալեց մայթին վրայէն հեռացաւ։ Իմ կարգիս, ես չէի համարձակեր փողոցը անցնիլ. Կուրծքիս տակ սիրտս կը ցատկռտէր, վանդակի մէջ բանտարկուած թռչունի մը նման։ Բարեբախտաբար, դիպուածը ինծի օգնութեան հասաւ։

Մայթին վրայ, ուրկէ անծանօթուհին կը քալէր, «լուրջ» տարիքով ֆրաք հագած պարոն մը յայտնուեցաւ։ Բայց կարելի չէ ըսել որ իր քալուածքը նոյնքան լուրջ էր։ Երերալով կը յառաջանար, զգուշութեամբ պատերուն քսուելով։ Երիտասարդուհին նիզակի մը նման կը սլանար կ'երթար, չիփ-չիտակ, երկչոտ եւ միեւնոյն ատեն գահավէժ քալուածքով մը, ինչպէս բոլոր երիտասարդ աղջիկները, որ կը զգուշանան որ չըլլայ թէ մէկը իր ընկերակցութիւնը նուիրէ իրենց։ Եւ, անշուշտ, այդ պարոնը որուն շուքը պատերուն վրայ կ'երերար, իր անապահով քալուածքով պիտի չկրնար հասնիլ իրեն, եթէ իմ կոյն չժպտէր։ Բայց միւսը կը յառաջանար հովի մը նման, մինչ հետապնդողը գետին կը շահէր, արդէն գրեթէ մօտեցած էր իրեն, որ ճիչ մը արձակեց, եւ... օրհնեցի բախտը որ աջ ձեռքիս մէջ հրաշալի գաւազան մը ունէի։ Մէկ վայրկեանի մէջ անցայ միւս կողմը։ Պարոնը նկատի առաւ անհերքելի իրողութիւնը, զոր իրեն առաջարկեցի եւ լռեց, քաշուեցաւ ետ։ Եւ միայն, երբ մենք բաւական հեռացանք իրմէ, սկսաւ՝ տրտնջալ մէջ ընդ մէջ՝ ուժեղ ձայնով մը. Բայց իր խօսքերը կորսուեցան օդին մէջ։

— Բռնեցէք թեւէս, ըսի անծանօթուհիին։

Լու՛ռ թեւս առաւ։ Ձեռքը դեռ կը դողդողար սարսափէն։ Օ՛, անծանօթ պարոնը ի՛նչպէս կ'օրհնէի։ Արագ ակնարկ մը նետեցի ընկերուհիիս վրայ։ Թուխ էր ան, ինչպէս գուշակած էի եւ շատ գեղեցիկ։ Աչքերը դեռ թաց էին արցունքէ, բայց իր շրթունքները կը ժպտէին։ Գաղտագողի՝ ինք ալ ինծի նայեցաւ։ Կարմրեցաւ եւ աչքերը գետին յառեց։

— Կը տեսնէ՞ք, ինչո՞ւ համար մերժեցիք զիս։ Եթէ ես ձեր քով ըլլայի, ոչի՛նչ պիտի պատահէր։

— Բայց ես չէի ճանչնար ձեզ, կը կարծէի որ դուք ալ...

— Հիմա զիս աւելի՞ կը ճանչնաք։

— Քիչ մը։ Բայց կը դողդղաք. կը կարծէ՞ք թէ չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ համար է։

— Օ՛, առաջին առթիւ գուշակեցիք, գոչեցի ես՝ ուրախ, զարմացած՝ որ այսքան խելք ի- էր ինք։ Որովհետեւ խելացիութիւնն ու գեղեցկութիւնը իրարու հետ շատ լաւ կ'ընթանան։

Այո՛, գուշակեցիք անմիջապէս թէ ի՛նչ մարդ ըլլալս։ Այո՛, երկչոտ եմ կիներու հետ եւ հիմա շա՛տ յուզուած կը զգամ ինքզինքս, այնքան որքան դուք չէիք յուզուած երբ այդ մարդը վախցուց ձեզ... Ասիկա երազի մը կը նմանի... Ո՛չ, երազէ աւելի ուրիշ բան մը։ Որովհետեւ, երազիս մէջ իսկ չէր պատահեր որ կնոջ մը հետ խօսիմ ես։

— Ի՞նչ կ'ըսէք, իրա՞ւ էք։

— Այո՛։ Եւ եթէ ձեռքս կը դողդղայ, անոր համար է որ երբեք այսքան սիրուն պզտիկ ձեռք մը չեմ բռնած։ Կիներու հետ վարուելու բնա՛ւ վարժութիւն չունիմ։ Միշտ առանձին ապրած եմ։ Իրենց հետ խօսելու կերպը չեմ գիտեր։ Գուցէ յիմար բաներ ալ ըսի ձեզի. անկեղծօրէն խօսեցէ՛ք, ազատ էք, ես դիւրազգած չեմ...

— Յիմար բան չըսիք, ընդհակա՛ռակն։ Եւ քանի որ կ'ուզէք որ ձեզ հետ անկեղծօրէն խօսիմ, ըսեմ որ այս տեսակ երկչոտութիւն մը հաճելի է կիներուն, եւ եթէ կ'ուզէք ամէն ինչ գիտնալ, ըսեմ նաեւ որ մասնաւորապէս ինծի համար։ Թոյլ կուտամ ձեզ նաեւ, որ մինչեւ մեր տունը ընկերանաք ինծի։

Ֆր.-է Թրգ. Յ. Մ. Թ. ԴՈՍՏՈԵՒՍԿԻ

ՍԱՐԱՅԼԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր պիտի կատարուի դաշնակիցներու Գալքանեան բանակին վերին հրամանատար զօր. Սարայլի յուղարկաւորութիւնը՝ պարզ արարողութեամբ, համաձայն իր կտակին։ Մարմինը պուլվար Փէրէրի իր բնակարանէն ուղղակի պիտի տարուի Էնվալիտ։ Պատերազմական Նախարար Փէնլըվէ դամբանական պիտի խօսի յանուն բանակին։ Զինուորական ջոկատ մը պիտի ընկերանայ դագաղին։ Մարմինը պիտի ամփոփուի Էնվալիտի նկուղներուն մէջ։

Կարգ մը ձախ թերթեր կառավարութենէն կը պահանջեն, որ զօր. Սարայլ յետ մահու մարաջախտ հռչակուի, ինչպէս եղած են զօր. Կալիէնի եւ Մօնուրի։

Գերմանական մեծ շոգենաւ մը այրած

Համպուրկի առջեւ, Էլպայի վրայ հրոյ ճարակ եղաւ Նորտտէօյչէր Լոյտի ամէնէն սրընթաց երկու նաւերէն մէկը՝ «Եւրոպա», որ 46.000 թոնօ տարողութիւն ունէր։

Երեքշաբթի առաւօտ կանուխ կրակ ծագեցաւ անդրատլանտեան հսկայ շոգենաւին շտեմարանէն եւ սկսաւ արագօրէն ծաւալիլ։ Ամբողջ 24 ժամ 1500 հրշէջներ հերոսական ճիգերով աշխատեցան մարել հրդեհը, սակայն ի զուր. շոգենաւին ներքին մասը բոցավառ հրաբուխի մը վերածուած էր. սաստիկ տաքէն երկաթները կ'ոլորուէին բարակ թելի պէս։ Ժամը 13ին հրշէջները այլեւս չէին կրնար մօտենալ այրող նաւին, ա՛յնքան կիզիչ էր տաքը, ուստի եւ մօտակայ ուրիշ շոգենաւերն ու մթերանոցները փրկելու համար՝ստիպուեցան զայն ընկղմել գետին մէջ։

Ընկղմելէն ետքն ալ բոցերը տակաւին ջուրի մակերեսէն դուրս կ'ելլէին։ Կը վախցուի որ «Եւրոպա» բոլորովին փճացած է։

Շոգենաւը դեռ նոր շինուած էր եւ առաջին ճամբորդութիւնը պիտի կատարէր յառաջիկայ օգոստոսին։ Արժած էր 60 միլիոն մարք։ Ժամական միջին արագութիւնը պիտի ըլլար 26ուկէս հանգոյց, առաւելագոյն 28 հանգոյցով, ու պիտի կրնար Նիւ Եորք—Շէրպուրկ—Սաութհէմփթըն ճամբան կտրել հինգ օրէն, իսկ Նիւ Եորք—Պրէմէնը՝ վեց օրէն։

Շոգենաւին մէջ մեծ քանակութեամբ ներկ, իւղ, կուպր եւ ուրիշ դիւրավառ նիւթեր կային։

«Եւրոպա»յի շինութեան համար կ'աշխատէին 18 ամիսէ ի վեր, գիշեր եւ ցերեկ։ Գերման ընկերութեան նպատակն էր արագութեան մրցանիշը խլել անգլ. «Մաւրիտանիա» անդրատլանտեանէն։ Շոգենաւը ապահովագրուած էր 47.500.000 մարքի, մինչդեռ որ ընկերութեան վնասն է 12.500.000 մարք միայն։

Հրդեհին պատճառները յայտնի չեն։

Սպանիացիները կտրեցին Ատլանտեանը

Սպանիացի օդանաւորդներ Եիմէնէզ եւ Իկլէզիաս, որոնք կիրակի ժամը 17.42ին Սէվիլլայէն ճամբայ ելած էին՝ յաջողեցան մէկ թռիչքով կտրել հարաւային Ատլանտեանը եւ երեքշաբթի առաւօտ ժամը 10.28ին ցամաք իջան Պրազիլիոյ Պահիա քաղաքին մօտ Քամասարիի օդանաւային կայանը։ Հարիւրաւոր հետաքրքիրներ փութացած էին տեսնելու ավկէանոսի նոր հերոսները։ Օդանաւորդները Պրազիլիոյ եզերքը հասնելէն վերջ դեռ վեց ժամ շարունակեցին ճամբան։ Իրենց նպատակն էր հասնիլ մայրաքաղաքը՝ Րիօ տը Ժանէյրօ, բայց հարիւրապետ Եիմէնէզ շատ յոգնած էր՝ վերջին ժամերուն փոթորիկին դէմ պայքարելէն։

Հարաւային Ատլանտեանը կտրեցին առաջին անգամ ֆրանսացի օդանաւորդներ Քոսթ եւ Լը Պրի. յետոյ երկու իտալացիներ՝ Ֆէրրարին եւ տել Փրէթէ, որոնք մէկ թռիչքով Հռոմէն Պուէնոս-Այրէս գացին, կոտրելով ուղիղ գծով տեւողութեան բոլոր մրցանիշները։

Սպանիացիները 6600 քիլոմեթր ճամբայ կտրեցին եւ բնաւ չշեղեցան նախապէս իրենց ծրագրած ճամբէն։ Օդանաւորդները պրազիլիական կառավարութեան կողմէ պիտի հիւրասիրուին։

Թուրք-Յունական վէճը

Փոխանակութեան խառն յանձնաժողովի հելլէն պատուիրակութեան պետ Տիամանտոփուլոս նախարարական խորհուրդի որոշումով Աթէնք հրաւիրուած է, կարգ մը տեղեկութիւններ տալու համար։ Դեսպան Փափա Էնկիւրի պիտի մնայ եւ բանակցութիւնները պիտի շարունակէ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։ Տիամանտոփուլոսի եւ դեսպանին պիտի հաղորդուին հելլէնական ամենավերջին տեսակէտները։

Միւս կողմէ, փոխանակութեան խառն Յանձնաժողովը չպիտի կարենայ ընդհ. նիստ ունենալ, որովհետեւ չէզոք պատուիրակներէն զօր. Տըլարա մեռած, իսկ Հօլըթատ արձակուրդով իր երկիրը մեկնած է։

Հելլէնասերպ համաձայնութիւնը

Յունաստանի արտաքին նախարար Քարափանոս, որ ներկայիս սերպ կառավարութեան հիւրն է, «փըթի փարիզիէն»ի պելկրատի թղթակցին յայտարարած է հետեւեալը.

— Փարիզի մէջ տեսակցեցայ Պրիանի եւ Պէրթլօի հետ։ Եուկոսլաւիոյ հետ մեր բանակցութեանց հիմ ընդունած էինք 1923ի համաձայնագիրը։ Պելկրատի կառավարութիւնը ինքնաբերաբար հրաժարեցաւ այն առաւելութիւններէն, որոնք շնորհուած էին իրեն՝ Փանկալոսի օրով ստորագրուած համաձայնագրով։ Աստ կարգ մը յօդուածները կը վնասէին Յունաստանի վեհապետական իրաւունքներուն։ 1923ի համաձայնագիրը կարգ մը փոփոխութիւններու ենթարկեցինք. պահեցինք միայն այն յօդուածները, որոնք կը վերաբերէին Սելանիկի առեւտրական գօտիին։ Գալով քաղաքական եւ իրաւարարական դաշնագրին, անիկա գրեթէ պատրաստ է եւ շուտով պիտի ստորագրուի հոս՝ Պելկրատի մէջ։

Թուրք-Պարսիկ յարաբերութիւնները

Թուրքիոյ պարսիկ դեսպան Ֆիրուզի խան Էնկիւրի մեկնեցաւ։ Դեսպանը պիտի բանակցի արտաքին գործավարութեան հետ, երկու երկիրներու միջեւ առկախ մնացած խնդիրները լուծելու համար։ Բանակցութեան նիւթ պիտի կազմէ նաեւ հպատակութեան հարցը, որ տարիներէ ի վեր անլոյծ կը մնայ։ Յոյս կայ որ բանակցութիւնները շուտով վերջանան եւ դաշնագիրը կնքուի։

«ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի նպաստ Պէլ/Իլի մէջ բացուելիք Մանկապարտէզի ֆոնտին

կազմակերպուած «Ռոստոմ» միութեան կողմէ

Այս կիրակի գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ։ Chalet Edouardի շքեղ սրահներուն մէջ, 31 33 Rue Manin et 94 Ave. Secrétan, մէթրօ՝ Bolivar եւ Combat. Թրամ. 26։

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Mlle Cecile Vigouroux (ջութակ), *Օր. Ճամպազ* (դաշնակ), *Ընկ. Շ. Սարեան* (արտասանութիւն), *Գազազեան քոյրեր* (կովկասեան պարեր) եւ *Վրացի Կինտոն* (վրացական պարեր :

Կը ներկայացուի՝ «ՎԱՐՏԱԼԱՊՈՆՊԱ» *գաւեշտ*

ՄՈՒՏՔ՝ 10 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ-ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան կողմէ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, «Բարձր Հայք» ճաշարանին մէջ։

Գեղարուեստական բաժին։ Ջոխ պիւֆէ։

ՋԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ ԵՐԵԿՈՅԹ-ԽՆՋՈՅՔ

կազմակերպուած Եոզկատի եւ շրջանի Հայր. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին կողմէ։ Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր 18 Rue des Envierges, Մէթրօ՝ Couronne.

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական նուագ։

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ համակիրները։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Սթանոզի Հայր. Միութեան կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Hôtel de Franceի սրահը

Կը ներկայացուի՝ «ԱՆԴՐԱՆԻԿ»Ը

Տոմսերը կը ծախուին Միութեան անդամներուն մօտ եւ ներկայացման օրը կիշէն։

Հ. Յ. Դ.

Փոն տը Շէրիւիի ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին Օթէլ Ֆրանսի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Այրի Տիկ. Աննիցա եւ զաւակները Մինաս եւ Մարգրիտ ճիհանեան (Դալթաքճեան) (Տէսին), Այրի Տիկ. Հռիփսիմէ Ռափայէլեան, Տիկ. Մենտուշի Ցարութիւնեան (Տէսին) եւ պարագաները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսին, քեռիօր

ԳՐԴ ԱՂԱՃԻ ՍԱՐԳԻՍ ՃԻՀԱՆԵԱՆԻ

(ԴԱԼԹԱՔՃԵԱՆ)

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ 22 Մարտ Ուրբաթ առաւօտ ժամը 1.45ին։

Փոն տը Շէրիւիի հոգեւոր հովիւ Յուսիկ քհնյ. Ադամեան կատարեց յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը 23 Մարտ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին։ Հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Տէսինի գերեզմանատան մէջ։ Ազգականները եւ բարեկամները հետեւեցան դագաղին մինչեւ գերեզմանատուն։

ՅԱՒՇԱՏԵՏՐ

«ՅԱՌԱՋԻՆ» այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Քաֆէ Վօլթէրի (Օտէոնի հրապարակը) սրահին մէջ գրական վիճաբանութիւն։ Նիւթ՝ «Դասակարգայի՞ն, թէ արդասակարգային արուեստ»։

ԾԱՆՕԹ. Նիւթը կը ներկայացնեն «Յառաջ»ի չորս անդամներ արուեստի զանազան ճիւղերու մէջ։

Փարիզի Արաբկիրի Հայր. Միութեան ցերեկոյթ-պարահանդէսը Զատկի երկուշաբթին ժամը 2ին Salle d'Horticulture, 84 Rue de Grenelle. Nord-Sud: Bac. Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ։

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս	6 ամս	տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			200 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՄԱՐՏ 1929

29 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 918 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՉԳԻՏԵՐ ՈՒՇԱՆԱՅ

Մօտ երկու ամիս բանտի մէջ պահելէ յետոյ, Պէյրութի դատական իշխանութիւնները երաշխաւորութեամբ ազատ արձակած են մեր ընկերներէն հինգ հոգի։ Մեր թղթակցին եւ տեղական թերթի մը համաձայն, մնացեալ 18 հոգին եւս շուտով պիտի հանուին բանտէն։

Այսօր կը հրատարակենք Լիբանանէն թղթակցութիւն մը, որ նոր յայտնութիւններ կ'ընէ, պարզելով ոճիրէն առաջ եւ անկէ անմիջապէս վերջ պատահած կարգ մը դէպքեր, որոնք կրնան լոյս սփռել այս մութ գործին մութ մնացած կարգ մը կէտերուն վրայ։

Կը թուի թէ դատական իշխանութիւնները թէեւ քիչ մը ուշ, բայց վերջապէս հասկցած են թէ կարելի չէ անորոշ ժամանակով կանխարգելիչ բանտարկութեան դատապարտել անմեղ եւ պատուաւոր մարդիկ, որոնց միակ յանցանքն է իրենց դաշնակցական ըլլալը։ Ո՛չ մէկ երկրի օրէնքը կը թոյլատրէ այդքան երկար ատեն բանտի մէջ պահել քաղաքացիները՝ առանց դատարանի վճռին։ Անգլիոյ մէջ նշանաւոր է Habeas Corpusի օրէնքը, որ կ'երաշխաւորէ քաղաքացիներու անհատական ազատութիւնը և կը ստիպէ դատական իշխանութիւնները 24 ժամուան ընթացքին փաստաթուղթերու հիման վրայ արդարացնել ոեւէ բանտարկութիւն։ Նման օրէնքներ կան ուրիշ երկիրներու մէջ ալ։

Յունուար 17ին Պէյրութի մէջ գործուած սովորական ոճիր մը շահագործուեցաւ Դաշնակցութեան թշնամիներուն կողմէ՝ իրենց մութ նպատակներուն համար։ Այդ անմիտ թշնամիները սակայն չխորհեցա՞ն, որ ամբողջ հայ ժողովուրդին չարիք կ'ընէին իրենց դաւաճանական արարքներով։ Սուրիոյ գաղթական ճակատներուն ապագան կը խորտակէին, ստեղծելով խառնակ եւ անտանելի վիճակ մը, պղտորելով տեղական իշխանութեանց եւ արաբ ժողովուրդին միտքը։

Լիբանանէն եւ Սուրիայէն դուրս, արտասահմանի մէջ ալ հնչակ-համայնավար-ռամկավար տարրերը յուզի՛չ սրտակցութեամբ մը ձեռք ձեռքի տուին առաջին վայրկեանէն իսկ, Դաշնակցութեան դէմ սաստ պայքար մղելու համար, չվարանեցան զզուելի աղտոտ գրութիւններ թխել իրենց թերթերուն մէջ և ոճրագործ անուանել կազմակերպութիւն մը՝ երբ դատական իշխանութիւնը ո՛չ մէկ դրական փաստ գտած էր ձերբակալուածներու մասին։

Կիրակի օր հրատարակեցինք հակադաշնակցական թերթի մը «Հայաստանի Կոչնակ»ի Պէյրութի թղթակցին մէկ գրութիւնը, որ անարդութեան սիւնին կը գամէր «կարգ մը հայանուն դաւաճաններ», իր իսկ բառով։ Ահա՛ թէ ինչ կ'ըսէր.

— Գործի լծուեցան հակառակորդները։ Անմիջապէս կազմուեցաւ քաղաքիս բոլոր աչքառու դաշնակցականներուն անուանացանկը, եւ կառավարութիւնը որ կ'երեւայ թէ կը քաջալերէ իբր «դաշնակցական մէկտեղ եկած կարգ մը մարդիկ եւ անոնց իսկ թելադրութեամբ կը շարժի», ասիկա պատեհ առիթ նկատելով հայերը վտարել յաջս ի գաղտ պետութեան, համիտեան հալածանքները ինչպէս «փաստութեամբ մը կը ձերբակալէ եւ կը բանտարկէ բոլոր ուրիշ պատուական հայերը, պատուաւոր վաճառականներ եւ անոր սերը նկարագրի տէր մտաւորականներ։

Գործի լծուած են բոլոր գաղտնի եւ յայտնի ուժերը... կարգ մը հայանուն դաւաճաններ, որ իբր ազգին ներկայացուցիչները կը ներկայանան անոնք ոստիկաններուն, եւ ամէն օր նորանոր անուններ կը թելադրեն ձերբակալութեան եւ խուզարկութեան համար։ Անոնք կը ներկայանան տեղական թերթերու խմբագրատուններ եւ կը թելադրեն յօդուածներ, որոնք ամօթ կը բերեն հայութեան եւ կը փոխեն տեղական կառավարութեան անվստահութիւնը հայերու հանդէպ։»

Այս տողերը ա՛յնքան պերճախօս են, որ ո՛չ մէկ խոհրդածութեան կը կարօտին։ Ռամկավարներն ու իրենց հոգեկցորդ ընկերները չկարմրեցա՞ն երբ կարդացին զանոնք։

Գալով արաբ մամուլի այն մասին — «Էլ-Շաապ» և ընկ. — որ հայանուն դաւաճաններու գործակցութեամբ հալածանք սկսած է Դաշնակցութեան դէմ եւ «ուժգնօրէն կը պահանջէ արմատախիլ ընել Դաշնակցութիւնը ամբողջ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ», որովհետեւ «դաշնակ կուսակցութիւնը կ'ուզէ Թուրքիոյ դէմ հանել Սուրիոյ հայութիւնը», մէկ խօսք ունինք.

Երբե՞ն ի վեր թրքասէր դարձաք դո՛ւք, Սուրիոյ ազգայնականներ։

Ի՞նչ շուտ մոռցաք Մեծ Պատերազմի օրերը, երբ Ճէմալ փաշաներն ու Ազմի պէյերը ճերմակ ջարդի կ'ենթարկէին Սուրիոյ, մանաւանդ Լիբանանի բնակչութիւնը։

Ի՞նչ շուտ մոռցաք այն սեւ օրերը, երբ Պէյրութի, Զահլէի եւ Լիբանանի բոլոր գիւղերու փողոցներուն մէջ ամէն օր տասնեակներով մանուկներ, կիներ ու ծերեր կը մեռնէին անօթի, «եա բապպի, ճուանի՛» (Աստուած իմ, անօթի եմ) պոռալով։

Ի՞նչ շուտ մոռցաք Ճէմալ փաշայի տնկած կախաղանները Դամասկոսի Մէրճէի հրապարակին վրայ, ձեր ազգայնական փերիները կախելու համար։

Ի՞նչ շուտ մոռցաք այն խայտառակ օրերը, երբ Թուրք սպաներու եւ զինուորներու անասնական կրքին զոհ կ'երթային ... ու անօթի աղջիկներ՝ ափ մը ցորենի եւ պատառ մը հացի համար։

Այդ Թուրքիա՞ն է որ կարօտցած էք եւ կը պաշտպանէք, «Էլ-Շա՛ապ» եւ ընկերներ։

Արդարութիւնը շուտով կուտայ իր վճիռը։ Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՉԱՐԻՔԻՆ ԱՂԲԻՒՐԸ

Աթէնքի Նոր Օրը ուրիշ ներկայացումներ ընելով համայնավար նոր դաւի մասին, այս խորագրին տակ կը գրէ (16 մարտ).

— Համայնավարներու նիւթած դաւին ձախողիլը նոր յայտնութիւններ երեւան կը հանէ։ Կ'ուզէինք ներկայացնել այն զարշելի եւ թունաւոր մթնոլորտը որ ստեղծած են հայ համայնավարները, որոնք երկու հոսանքի բաժնուած են, աւելի ճիշդ աւազակային երկու խումբերու որոնք իրարու հետ խնդիր կ'ունենան դրամի համար։

Խումբերէն միուն գլուխը կը գտնուին Մազլըմեան եւ բժիշկները Քիւթնէլեան եւ Մարտիկեան, իրենց հետ ունենալով ուրիշ համայնավարներ, իսկ վահան Զէյթունցեան եւ ուրիշներ կը ներկայացնեն ընդդիմադրութիւնը։ Երկու խումբերու միջեւ առաջ եկած տարակարծութիւնը եւ վէճը դրամական շարժառիթներու հետեւանք է.

Այսպէս, Զէյթունցեան կ'ամբաստանէ Մազլըմեանը իբրեւ մեծագոյն չարիքը այս գաղութին, որ միշտ կը խառնակէ, կը պղտորէ եւ հոսանքները իրարու դէմ կը հանէ։

Մազլըմեան եւ Քիւթնէլեան գերծարարութեամբ կ'ամբաստանեն Զէյթունցեանը, որ Շահիվերտեանը կողոպտած եւ մեծ գումարներ կոկորդը անցուցած է։

Մարտիկեան հայհոյութեամբ կը պատուէ Զէյթունցեանը, որ կողոպտած է գինք իր գրքի հրատարակութեան առիթով։

Բոլորը անվստահութեամբ, կասկածով կը նային եւ կը դաւեն իրարու դէմ։ Այն աստիճան զարշելի մթնոլորտ մը ստեղծուած է որ բոլորը կը գանին, կը զզուին, երբեմն կը թթուեցնեն, բայց արտաքին ճակատը երեւութապէս կը պահեն, Դաշնակցութեան դէմ պայքարելու համար։

Բոլորին միջեւ անջրպետը երկու պատճառ ունի, դրամ եւ Դաշնակցութիւն։ Առաջինը մութ աղբիւրներէ կը հայթայթուի, որոշ նպատակներով։

Գարշելի է հակադաշնակցական ճակատը, գարշելի եւ անբարոյական իր շրջապատով։ Ամենամագոյն սիւնակը մէջտեղն է.

Մազլըմեանի, Քիւթնէլեանի, Մարտիկեանի հովանաւորած խումբը, որոշած էր սպաննել երիտասարդ մը, որ այնքան ծառայութիւն մատուցած է իրենց։ Բայց համայնավարները ե՞րբ աւելի մաքուր խիղճ ունեցած են, ե՞րբ ազնիւ եւ մաքուր պայքար մղած են։ Անոնց համար ամէն միջոց արդարանալի է. բաւական է որ նպատակը իրագործուի։

Այս մտայնութիւնն էր որ զիրենք մղեց սպաննել Յակոբեանը եւ ոճիրը վերագրել Դաշնակցութեան։ Երէկ շատեր կը տարակուսէին՝ երբ մենք այդ իմաստով կը գրէինք, իսկ այսօր ամէնէն թերահաւատներն անգամ կուգան մեր ձեռքը սեղմել, ահաւոր վտանգ մը կանխած ըլլալու համար։

Չարիքը Մազլըմեանն է, սեւ վեղարաւորը, այն որ անօրակելի կեղծաւորութեամբ օրը տասն անգամ կը խաչակնքէ եւ իր մոլորեալ աչքերը կը սեւեռէ երկինք։

Ժողովուրդը միակամ պէտք է պահանջէ անոր արտաքսումը այլապէս նոր դաւեր անպակաս պիտի ըլլան եւ Պէյրութի ողբերգութիւնը պիտի կրկնուի հոս ալ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ՄԸ ԿԸ ԿՐԱԿԷ ԱՄՈԼԻ ՄԸ ՎՐԱՅ
ԱՅՐ ԵՒ ԿԻՆ ՎԻՐԱՒՈՐ, ՅԱՐՁԱԿՈՂԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Փոն տ'Օպնայէն մարտ 2 թուով կը գրեն մեզի —

Մօտաւորապէս մէկ ամիսէ ի վեր, Փոն տ'Օպնայէն երեք քիլոմեդր հեռաւորութեամբ Dugradu բռուած փոքրիկ արուարձանին մէջ, գործարանատէր M. Andre Combierի մօտ կ'աշխատէին Մարսէյլէն եկած եւ նոր ամուսնացած ամոլ մը՝ Պ. Արտաշ Միքայէլեան՝ 27 տարեկան եւ կինը՝ Տիկ. Հռիփսիմէ Միքայէլեան՝ 22 տարեկան։ Անցեալ ուրբաթ գիշեր (22 մարտ) Մարսէյլէն ոմն Գրիգոր Միսաքեան, բնիկ Սեբաստացի և մօտիկ ազգական Տիկին Հռիփսիմէ Միքայէլեանի, հոս կը հասնի մասնաւոր ծրագրով եւ երկար հարցափորձերէ վերջ առաւօտեան ժամը 3ին կը գտնէ Միքայէլեաններու բնակավայրը և կը մնայ մինչեւ կիրակի։

Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ի ատենները Պ. Արտաշ պայուսակը ձեռքը Փոն տ'Օպնա կ'իջնէ ուտելիք գնելու համար։ Ի բացակայութեան ամուսնոյն, Պ. Միսաքեան առիթը ներկայացած համարելով, կ'առաջարկէ Տիկ. Հռիփսիմէի քանի մը վայրկեան ժամանց ընել առանձին՝ ջրանցքի երկայնքին։ Երկուքը միասին կ'իջնեն վար։ Քիչ վերջ Պ. Միքայէլեան գնումներէն վերադառնալով եւ կինը տունը չգտնելով, դրացիներուն կը հարցնէ եւ խնդրին տեղեկանալով կը փութայ անոնց քով։ Ճիշդ մօտեցած պահուն կը տեսնէ որ իր կնոջ եւ Միսաքեանին միջեւ վիճաբանութիւնը տաքցած է և թէ Միսաքեան գրպանէն ատրճանակը հանելով կը կրակէ կնոջ վրայ՝ թեթեւօրէն վիրաւորելով զայն գլխէն։ Կնոջ ամուսինը ինքնիրմէն ելած կ'ուզէ յարձակիլ Միսաքեանի վրայ։ Այս վերջինը ատրճանակը անոր ուղղելով կը սպառնայ՝ ըսելով. «Եկո՛ւր, որ երկուքդ միասին սպաննեմ», եւ կը սկսի կրակել, մինչեւ որ ամուսինը եւս 2-3 տեղերէ վիրաւորուած գետին կը փռուի։

Դրացիները տեղեկանալով, անմիջապէս կը փութան դէպքին վայրը։ Գրիգոր Միսաքեան կարծելով սպաննած ըլլալ երկուքն ալ, այս անգամ ատրճանակը կ'ուղղէ իր քունքին եւ կը փռուի գետին։ Ականատեսները անմիջապէս եղելութիւնը կը տեղեկացնեն իրենց գործարանատիրոջ, որ վայրկենապէս կը հեռաձայնէ ոստիկանութեան։ Շատ չանցած, բժիշկի մը ընկերակցութեամբ դէպքին վայրը կը հասնին ոստիկանները եւ պզտիկ քննութենէ մը յետոյ երեք վիրաւորեալները միասին կը փոխադրուին Aubenasի հիւանդանոցը։

Ոճրագործին գրպանէն ելած են շատ մը հայերէն գրուած նամակներ, որոնք բոլորը պահուած են ոստիկանութեան մօտ։ Կասկած կայ որ ոճիրը հետեւանք է սիրահարական դէպքի մը։ Այս առաւօտ ոստիկանութեան կողմէ հեռաձայնով մեզ իմացուեցին թէ Գրիգոր Միսաքեան երէկ երեկոյեան ժամը 21ին մեռած է հիւանդանոցին մէջ, իսկ միւս երկուքին՝ այր և կնոջ վէրքերը ծանր չեն եւ յուսալի է որ քիչ ժամանակէն առողջանան։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

Պէյրութի «Լա Սիրի» թերթը իր մարտ 19ի թիւին մէջ կը գրէ.—

Ինչպէս որ ըսած էինք, չէինք կրնար անվերջ կերպով վար գնել որ եւ է պատրուակով. 23 մեղադրեալներ։ Արդարեւ, քննութիւնը դեռ դրական ոչինչ տուած ըլլալով, դատախազութիւնը առժամաբար ազատ արձակեց Պ. Պ. Փափազեան՝ անդամ Փարիզի Հ.Հ.Պատուիրակութեան, Յովհաննիսեան՝ նախկին նախարար, Տոքթ. Թիւթիւնճեան՝ Վարչական Խորհուրդի անդամ, Տէր Մելքոնեան՝ Լիբանանի Ազգ. Խորհուրդի նախագահ եւ Պ. Գալուստեան վաճառական։

Միւս 18 անձերը, որոնք ինչ որ ալ ըսեն կարգ մը շահագրգռուողներ, բժիշկներէ, պաշտօնեաներէ, գրագէտներէ, առեւտրականներէ եւ լրագրողներէ կը բաղկանան, նմանապէս առաժամաբար ազատ պիտի արձակուին քանի մը օրէն։

ՀԵԼԼԷՆՆԵՒԹՈՒՐՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎԱԽԵՐ?
ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՀԵՐՔԷ ԹԷ ՄԱՍՆԱԿԻ ԶՕՐԱՇԱՐԺ ՅԱՅՏԱՐԱՐԱԾ Է

«Ճէյլի Մէյլ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.

Գաղթականներու կալուածներուն մասին Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ շարունակուող վէճը սաստկացաւ։

Թուրք կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը հերքէ այն գրոյցը թէ շարժման մէջ դրած է բանակին մէկ մասը եւ թէ թշնամական մտադրութիւններ ունի Յունաստանի հանդէպ։

Աթէնքի եւ Պոլսոյ մամուլին կատաղի եւ սանձարձակ լեզուն սպառնալիք մըն է երկու երկիրներու միջեւ անկեղծ յարաբերութեանց շարունակուելուն, միեւնոյն ժամանակ լուրջ, եթէ ոչ անդարմանելի խոչընդոտ մը Մուսոլինիի ծրագրած Միջերկրականեան դաշինքին՝ Իտալիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ։

Թէեւ պատերազմի վախ չկայ, սակայն կարելի է ըսել թէ հելլէննեւթուրք յարաբերութիւնները այսօր շատ աւելի գէշ են քան տարիներ առաջ։

Ռուսիա իրե՞ն պիտի կցէ Աֆղանիստանը ?

«Սթէյթսմէն» թերթը արձագանգ կ'ըլլայ քանի մը օրէ ի վեր Հնդկեւաֆղան սահմանագլուխին վրայ շրջող գրոյցի մը, որուն համաձայն Ռուսերը կը պատրաստուին Աֆղանիստան արշաւել։ Բոլշեւիկները կ'արգիլեն Աֆղաններու Ռուսիա մուտքը՝ իրենց պատրաստութեանց մասին ո եւ է բան յայտնի չընելու...

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՁԵՒ ՄԸ

Գ. Հնասէր «*Բազմավէպ*» ի Յունուարի թիւին մէջ շարունակած է ընդօրինակութիւններ տալ Պոլսոյ տապանաքարերուն վրայ ծաղկած հայ գրականութենէն։

Եթէ կայ մէկը որ պիտի կարմրի ու գանկէն քանի մը թել եւս պիտի կորսնցնէ, ան ալ Քօպանեանն է։ Այդ անկոխ գետինը իրմէ կը խուսափի, ինք որ դեռ քանի մը պարկ «ինքնատիպ», «զմայլելի» ու «հոյակապ» ունի ծախելիք։

Քօպանեան պիտի յաջողէր հոն ուր Հնասէր չի յաջողիր։

Քօպանեան մեզ պիտի տար տապանակիր մահկանացուներուն կենսագրականները, անոնց մասին փաստաթուղթեր պիտի գտնէր British Museumի մէջ։

Հատորը պիտի ըլլար ֆրանսերէն, Japon Impérial թուղթի վրայ, մէկ օրինակը.. ֆրանքի (առնուազն երեք թուանշանով)։

*
* *

Տապանաքարերու նշանակութիւնը դեռ մինչեւ այսօր չէ ըմբռնուած։ Անոնք որ քարին տակն են ի՞նչու ուզած են խօսիլ շարունակել։ Չե՞ն գիտեր որ զիրենք մտիկ ընող չկայ։ Գոնէ անգամ մը փորձառութիւն ճաշակելէ վերջ է որ ողջը պիտի հետեւէր մեռեալին խորհուրդներուն։ Ինչ որ անկարելի է։ Մեռեալն ալ լաւ շարժած չըլլար երբ քարին տակէն ուզէ դեռ խօսիլ։ Իր բերանը գոցելու համար է որ քար մը կը դրուի վրան. զայն դնողներուն հակառակիլը անախորժ յամառութիւն մըն է, ոչ այլ ինչ։

Միակը՝ որ կ'օգտուի այդ գրականութենէն, ան ալ գրչի այն «վաստակաւորն» է որ յանձն կ'առնէ մեռեալին կողմէ քարին մէջ հայ տառը փորել։

Քանիներ այսօր գոհ պիտի ըլլային նման արուեստէմը, եթէ զայն քաջալերողներ գտնուէին։ Քաջալերողներ էին մեռեալին պարագաները որոնք գերեզման այցելութեան կ'երթային, զայն զբօսանքի տեղ համարելով։

Գ. Հնասէր կը յիշէ կարգ մը կարկառուն այցելուներ. Ցէտէ Ստեփան, Վարժապետ Թակոբ, Զիլ Էրզի Մկր, Եաքուտի Ջենոբ, Քաթոլիկ Մանուկ, Հէյալի Թագւոր, Գուրպան Յուսէփ։

Ռողջօղոյն դէմքեր, զուարթ ու կատակասէր աստուածավախներ..., որոնց կենսագրականը դեռ անկոխ կը մնայ։ Ի հարկին Պ. Քօպանեան...

*
* *

Ես ալ տապանաքարի մը վրայ կարդացած եմ

Անցորդ, ինձ համար մ'աղօթէ՛
Այդ չէ քու բանը՝
Անցորդ... անցի՛ր գնա
Այդ է քու բանը։

Իմաստուն մը ըլլալու էր անոր տակը ննջողը։

ՆԻ. ԲԷՈՎՏԱՅԻ

Հ. Մ. ՊՕՏՈՒՐԵԱՆ

Հ. Մկրտիչ Պօտուրեան Թրանսիլվանիոյ Ֆորմոզա քաղաքին Հայ Կաթոլիկ համայնքի համայնքի առաջնորդ ընտրուած ըլլալով, մեկնած է իր պաշտօնատեղին։ Հ. Պօտուրեան հմուտ ըլլալով հունգարերէնի, պիտի աշխատի Ֆորմոզայի հունգարախօս հայերուն մէջ ազգային ոգին արթնցնելու եւ վառ պահելու։

Հ. Պօտուրեան երկար տարիներ, դժուարին պայմաններու մէջ, աշխատած էր հայ գիրը կենդանի պահելու Ռումանիոյ մէջ, հրատարակելով թերթ, գիրք, տարեցոյց եւ այլն։

ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ ԱՅՍ ՉԱՐԱՃԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

(«ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ» ՄԸ ԱՌԹԻՒ)

Վերջերս հայ պատուիրակնե-րու ներկայացուցած մէկ յուշա-գիրը Ազգերու Դաշնակցութեան կից գործող Գաղթականաց Մի-ջազգային Խորհուրդին, առիթ է տուած «Երեւան»ին իր սովորա-կան շանթերը թափել Հայ Գաղթ. Կեդր. յանձնաժողովի ներկայացուցիչի գլխուն։ Մանաւանդ անոր համար որ անիկա համարձակած է դաշնակցական խատախանի հետ կրկնելու իրո-ղութիւններ, որոնք անվիճելի են այլեւս։

«Երեւան»ի յարձակումը, որ սպառնալիք մըն էր յանուն խորհրդային վարիչներու, շփո-թութեան մատնած ըլլալ կը թուի որքան Բաշալեանը, նոյն-քան եւ Գաղթ. Յանձնաժողովին ետեւը կծկուած ռամկավար եւ Բարեգործական շրջանակները։ Ասպացոյց՝ «Լուսաբանութիւն մը» խորագրին տակ լոյս տե-սած յայտարարութիւն մը Փա-րիզի ռամկավար պաշտօնաթեր-թին մէջ։

Երեւոյթը հետաքրքրական է եւ կ՚արժէ անդրադառնալ անոր, ցոյց տալու համար ախտաւոր հոգեբանութիւնը այն շրջանակ-ներուն, որոնք այնքան անպատ-կառօրէն իրաւատէրը կ՚ուզեն ե-րեւալ հայ գաղթականութեան։

Ի՞նչ է խնդիրը։

Ազգերու Դաշնակցութեան կից գործող Գաղթականաց Միջազ-գային Խորհուրդը այն մարմինն է, որ կոչուած է պաշտպանելու շահերը այն գաղթական ազգե-րուն, որոնք առանձին հանգա-մանք մը կը ներկայացնեն այ-սօր քաղաքակիրթ Եւրոպայի առջեւ։ Հարիւր հազարաւոր Ռուսեր եւ Հայեր մասնաւորաբար կան ցրուած աշխարհիս երեսին, որոնց իրաւական կացութիւնը կը մնայ անստոյգ. ծանօթ պատ-ճառներով։

Գաղթականներու այդ բազ-մութիւնները ապրելու իրաւունք մը ունին, որ սակայն չէ ճշդուած «իրաւական» ձեւերով։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը թէեւ չկամու-թեամբ բայց որոշ նկատումներ-րով ստեղծած է ահա՛ Գաղթա-կանաց Միջազգային Խորհուր-դը, ճշդելու համար այս իրաւա-կան կացութիւնը, համապատաս-խան իւրաքանչիւր ժողովուրդի պահանջին եւ միեւնոյն ժամա-նակ ձեռնարկներ ընելու որպէս-զի բնակութեան եւ աշխատան-քի հնարաւորութիւններ ապա-հովուին անոնց։

Առանց գերագնահատելու այս կազմակերպութեան դերը, պէտք է ընդունիլ որ երբեւ առանձին ազգ մենք մեզի պաշտպանելու կարողութենէն զրկուած ըլլա-լով, պարտաւոր ենք նպաստե-լու անոր ձեռնարկներուն։

Հայկական կազմակերպու-թիւնները, որ յաճախ կը գոր-ծակցին այս հաստատութեան հետ, ցարդ այնքան ալ դրական օժանդակութիւն չեն ստացած, շնորհիւ մեր անճարակութեան, եւ մանաւանդ մեր հակոտնեայ ըմբռնումներուն եւ պահանջնե-րուն։ Ատոր բազմաթիւ ապա-ցոյցներէն մէկն է ահա այն, որ պատճառ կը դառնայ ռամկավար-համայնավար նոր վէճին։ Հարցը սա՛ է։ Պաշտպանելու համար Գաղթական. Միջազգային Խոր-հուրդի գոյութեան անհրաժեշ-տութիւնը, հարկ կ՚ըլլայ ռուս եւ հայ գաղթականներու կա-ցութեան վերաբերեալ յուշա-գրի մը խմբագրութիւնը, որ պէտք է ստորագրուէր հայ եւ ռուս ներկայացուցիչներու կող-մէ։ Բազմաթիւ հարցերու եւ խնդիրներու կարգին այդ յու-շագրին մէջ կը գրուին հետեւ-եալ տողերը. «Քանի որ Ռու-սիա, Հայաստան եւ Թուրքիա գաղթականներուն վերադարձը թոյլ չեն տար...» պատճառա-բանութիւնը, եւ ասիկա կը նկատուի պատճառ մը, որ ան-կուսակցական Հօկի ներկայա-ցուցիչը իրար անցնի, պաշտ-պանելու համար Հայաստանի հասցէին նետուած մեղադրան-քը։ Եւ ո՞վ գարմանք, բանէն դուրս կուգայ թէ ասիկա «դաշ-նակցական աչառայտութիւն» է՝ հետեւանք իր «թշնամական դիրքին» հանդէպ Հայաստանի։ Եւ որպէս զի պաշտպանուի Հա-յաստանը, Հօկի նախագահը կը համարձակի առանձին յուշա-գրով մը «հերքելու» եղած «մե-ղադրանք»ը եւ երեւան բերելու Դաշնակցութեան հակառակու-թիւնը Հայաստանի հանդէպ։

Հոս ո՛չ մէկ տարօրինակ բան կայ, ծանօթ ըլլալով Հօկի ե-տեւը կծկուող հոսանքին քա-ղաքական արժէքն ու հետապըն-դած ուղղութիւնը։ Զգուելին այն յանդգնութիւնն է, որով այդ մարդիկը չեն քաշուիր շրջելու իրականութիւնը, ի վնաս մեր գաղթական բազմութիւն-ներուն։ Հօկը եւ անոր հետ ռամկավարները ի հարկէ տար-բեր նկատումներով, բայց միեւ-նոյն դատին ի նպաստ կ՚ուզեն պնդել թէ «Հայաստանի կառա-վարութիւնը արգելք չի հանդի-սանար հայ գաղթականներու վերադարձին։»

Ի՞նչ անուն տալ այս այլան-դակութեան, եւ ի՞նչ՝ ըսել այս մարդոց, երբ իրենք բուն Հա-յաստանի վարիչներն անգամ այս «վերադարձը» չեն ընդու-նիր, ինչպէս կը յայտարարէր ամիսներ առաջ կոմիսար Եսայ-եանը։ Ի՞նչ անուն տալ մանա-ւանդ ռամկավարներուն, որոնք այս բոլորը մեզմէ լաւ գիտնա-լով հանդերձ, կ՚ուզեն ստել եւ նոյն իսկ շատ կը տեսնեն որ Գ.Լ. Բաշալեան այդ ծանօթ յուշա-գրէն ջնջել չէ տուած «Հայաս-տան» բառը։

Սո՞ւտ է որ Հայաստանը փա-կած է իր դռները բոլոր Հայե-րու առջեւ. սո՞ւտ է, որ Հայաս-տանի վարիչները տարիներով մարդիկ քշքշած են երկրէ եր-կիր, հսկայական զոհողութիւն-ներու գնով՝ ի խնդիր վիզայի մը։ Սո՞ւտ է, որ բազմաթիւ ան-կուսակցականներ ու մանուկներ հազարումէկ դժուարութիւննե-րով իսկ չեն արտօնուիր Հա-յաստան մտնել։ Ո՞վ է այն պար-կեշտ մարդը, որ կը համարձակի սուտ ըսել այս ամէնուն։

Հօկն ու ռամկավարը կը փր-փրին՝ երբ այս իրողութիւններու մասին խօսք կ՚ըլլայ. կը կատղին մանաւանդ, երբ այս ժողովուր-դի անտիրութեան դժբախտ բայց չոր փաստը կ՚արձանա-գրուի։ Լաւ չէ՞ որ այսքան ի-բարանցումի փոխարէն՝ ցոյց տան բոլորին այս ժողովուրդի իրաւական տեղը գաղութներու մէջ։ Ո՞վ է վերջապէս այն կազմակերպութիւնը որուն պէտք է դիմէ այս ցան ու ցիր ժողովուրդը, իր այնքան բազ-մաթիւ կարիքներուն համար. որ ընդունելի ներկայացուց-չութիւնը, միջնորդը կարենայ ըլլալ ոչ միայն այս ժողովուր-դին, այլեւ յայս այն կառավա-րութիւններուն, որոնց երկիր-ներուն մէջ կ՚ապրինք։ Եւ վեր-ջապէս ո՞րն է այն իրական տէրը, որու պաշտպանութիւնը վայելէ գաղթական հայութիւնը։ Փո-խանակ մընեւ մէջ իրար սեւ-ցնող, բան մը չարժող եւ իրար ժխտող յայտարարութիւններ ընելու, յուշագրեր ստորագրելու այս ճշդումն է որ պէտք է ընեն «Հայաստան»ի կեղծ եւ շահա-խնդիր պաշտպանները։ Ասիկա կը նպաստէր ո՛չ միայն հայու-թեան, այլեւ միանգամ ընդմիշտ հայ կեանքէն կը չէզոքացնէր Դաշնակցութեան «վնասակար» դերը։ Եւ փոխանակ բանակռիւը մընեւէն հոս այս ձեւին մէջ փոխադրելու, այս անգամ սպառ-նալիքներու տակ դնելու նաեւ Բարեգործականը, թող այդ մար-դիկ, մէկ անգամէն ցոյց տային այն գաղտնի ուժը, որ հովանա-ւորն է տարագիր հայութեան։

Իբարանցումը սակայն անոր համար չէր, որ սուտն ու չի-տակը երեւան հանուէր։ Բուն նպատակը այս գռեհկութեան կարգի հրաւիրելն էր իրենց այս յանդուգն «բարեկամներ»ը ո-րոնք ասպետաբար ծածկուած ձեւերով վարժութիւն կ՚ունե-նան շիտակ խօսելու։ Սուտի, կեղծիքի սիրահար «Երեւան»ի համար անհանդուրժելի է ճշ-մարտախօսութիւնը իր բոլոր հեռաւոր եւ մօտաւոր հետեւորդ-ներու կողմէն եւ ահա այդ աղ-դարարութիւնն էր, որ հարկ զգաց ընել ան Գաղթականաց Յանձնաժողովին, Բարեգործա-կանին եւ ռամկավարին։ Ու ա-հա ամէնը մէկ սարսափած, գի-տակից իրենց ուղղուած յար-ձակումի իրական իմաստին, մէջ-տեղ կը հանեն «Լուսաբանու-թիւն մը» որ ամէն բան էր բացի լուսաբանութենէ։

Գ. Բաշալեանը, անոր հետ իր պաշտպան ռամկավար խմբա-գիրները, ինչպէս նաեւ անոնց իրական հովանաւոր Բարեգոր-ծականը մընեւի ծանօթ յուշա-գրին և «Երեւան»ի մեղադրանք-ներուն առթիւ պէտք էր լուսա-բանէին հանրութիւնը թէ՝ Ա. ի՞նչ է իրաւական կացութիւնը հայ գաղթականութեան, Բ.) ո՞րն է այն իրաւական մարմինը որ իրաւունք եւ պաշտօն ունի պաշտպանելու արտասահմանի հայութիւնը, Գ.) Հայաստանը կ՚արտօնէ՞ ներգաղթը, Դ.) ի՞նչ է Հօկը եւ իր իրաւական կոչու-մը. եւ վերջապէս՝ Ե.) ո՞ւր կը տանի այս անստոյգ կացութիւնը։

Առանց այս հարցերու պա-տասխանին, եղած բոլոր յարձա-կողականները եւ առանց դէմ պաշտպանուելու համար «Լու-սաբանութիւններ»ը կը չեշտեն այն անպատեհ, վնասակար եւ հակազգային դերը, որու մէջ կը մնան ոչ միայն Հօկն ու իր բե-բանը, այլեւ բոլոր այս կազ-մակերպութիւնները, որոնք այս կամ այն նկատումով ուժ կու-տան այս վտանգաւոր ուղղու-թեան։

Ինչո՞ւ այսքան վնասակար անգիտութիւն, այսքան տարրա-կան իրողութիւններու մասին, եւ ի վնաս ժողովուրդի մը, որ այսօր կը զգուշանայ աւելի կորովի կեցուածքով պատռել ամէն տե-սակի կեղծ վարագոյրները...

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ ՏԻՐՈՒՆԻՆ

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԶԱՀԼԷ, 17 Մարտ, (Սեփ. Թղթ.).— Տակաւին չէ պար-զուած սպանութեան գաղտնիքը բոլշեւիկ Սարգիս Տիրունիի, որ Տիւրքիներու ապստամբութեան շրջանին Սուրիացի ժողովուրդն ու բանակը հողատար կառավա-րութեան դէմ ապստամբեցնելու նպատակաւ շրջաբերականներ կը խմբագրէր։ Այս ոճիրը վեր-ջերս անտեղի եւ աննախընթաց արձագանգ գտաւ Սուրիոյ եւ արտասահմանի մէջ։ Շարք մը կասկածներ եւ ենթադրութիւն-ներ կան, բայց որպէսզի կարե-լի ըլլայ գործուած ոճիրին խիստ հաւանական դրդապատճառը ա-ւելի յստակ տեսնել, բատ խո անհրաժեշտ է նետել յետադարձ ակնարկ մը։

Շատերուն ծանօթ է այն խայտառակ թաղականական «ընտրութիւն»ը, որ հակառակ Սահակ կաթողիկոսի եւ Լիբա-նանի Քաղաքական Ժողովի կամ-քին, անցեալ աշնան Պէյրութի վրանաքաղաքին մէջ կայացաւ։ Մի ոմն Բիւզանդ Քէհեաեան (Քէսօթճէլեան), որ ծանօթ է Կիլիկիոյ գրաւման շրջանի իր ախրագործութիւններով, շրջա-պատուած հնչակեան եւ բոլշե-ւիկ մօդէզներէ եւ պաշտպան-ուած քանի մը «ազդեցիկ մե-ծապատիւ»ներէ, որոնց մէջ ու-նին Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, 15—16 տարեկան պատանինե-րու քուէով գաղթակայանի թա-ղականական «գահ»ը բարձրա-ցաւ, ոտնակոխ ընելով ե՛ւ Ազգ. Սահմանադրութիւնը ե՛ւ կաթո-ղիկոսի կամքը։

Շլացած ու շփացած իր նոր մե՛ծ դիրքէն, մաքսատան այս խուզարկուն, աւելի բարձր եւ շահաբեր գործի ախորժակը զգաց, ու իր ընտրութեան յա-ջորդ օրերուն իսկ, կարգ մը ուսուցիչ խոստումներով խնդ-րեց ժողովուրդէն որ յառաջիկայ խորհրդարանային ընտրութեան զինքը երեսփոխան ընտրեն։ Բայց կ՚երեւի, շատով անդրա-դարձաւ սա պարզ իրողութեան թէ, խորհրդարանի աթոռները գաղթակայանի թաղականական աթոռներուն չափ աժան եւ դիւ-րամատչելի չեն, թէ՛ պատանի-ներու քուէով կարելի չէ հոն բազմիլ։ Ուրեմն անհրաժեշտ էր խոչընդոտները մաքրելու մասին մտածել։

Երկու գլխաւոր արգելքներ կային. մին՝ Հ. Յ. Դաշնակցու-թիւնը, որու երեսփոխանական թեկնածուն շատ հաւանաբար պիտի ըլլար իրաւագէտ Տոքթ. Խոսրով Թիւթիւնճեանը եւ խիստ մեծ հաւանականութիւն կար որ Դաշնակցութեան թեկնածուն շահէր. երկրորդ՝ զինքը գաղ-թակայանի դուռը հասցնող հնչակ.-բոլշեւիկ պլոքը։ Բիւզանդ Քէհեաեանը քաջ գիտէր որ երբ Սարգիս Տիրունին իր մանկլա-ւիկներովը օգնեց իրեն թաղա-կանութիւնը ձեռք անցընելու մէջ, այդ ուրիշ նպատակաւ չէր, բայց եթէ ինքը՝ Ս. Տիրու-նին գաղթակայանի վարժարանին մէջ ուսուցիչ կարենայ նշանակ-ուելու համար, իսկ նոյն Տիրու-նին պլոքի երեսփոխանական թեկնածութիւնը երբեք չպիտի զիջէր իրեն՝ Բ. Քէհեաեանին։

Ուրեմն մէկ միջոց կար ազա-տելու համար թէ՛ մէկ եւ թէ՛ միւս խոչընդոտէն։ Ոչնչացնել Տիրունին, ոճիրի հեղինակ ցոյց տալ Դաշնակցութիւնը եւ պատ-ճառը վերագրել իբր փոխվրէժ Դաշնակցական Վ. Վարդապետեանի սպանութեան։

Ու այսպէս ալ եղաւ։

Յունուար 17ի երեկոյեան Ս. Տիրունին սպաննուեցաւ. յա-ջորդ օրը տեղական թերթերը լուրը մեծածին հաղորդեցին՝ յայտարարելով թէ ոճիրը գոր-ծուած է «դաշնակ» կոչուած հայ քաղաքական կասկածելի եւ վտանգաւոր կուսակցութեան մը կողմէ եւ թէ՝ այս կուսակցութեան վարիչներէն Տոքթ. Խոսրով Թիւթիւնճեանը եւ ուրիշ մի քանիներ արդէն բանտարկուած են։ Մինչդեռ Խ. Թիւթիւնճեանը եւ ուրիշ քանի մը հոգիներ ոճիրէն չորս օր վեր-ջը միայն բանտարկուեցան։ Արդ ինչպէ՞ս կ՚ըլլայ որ ոճիրէն չորս օր վերջը բանտարկուածները յաջորդ օրուան թերթերով բան-տարկուած կը յայտարարուին։ Շատ պարզ է։ Բիւզանդ Քէհեա-եանը եւ իր քլիքը, սպանութե-նէն անմիջապէս վերջ, նախա-պէս ծրագրուած մատնութիւնը կառավարութեան ընելէ վերջ, շունչերնին առին հայատեաց «Էլ Ահրար» թերթի խմբագրա-տունը — որուն խմբագիրներէն մէկը համայնավար է եւ Ս. Տի-րունիի աքսորի լուեցեալը։ Եւ այն վստահ համոզումով թէ իրենց մատնութիւնը արդէն գրական արդիւնք պէտք է տուած ըլլայ, Տոքթ. Թիւթիւն-ճեանին բանտարկուած ըլլալը յայտնեցին։

Այսօր ճիշդ երկու ամիս ան-ցաւ ոճիրը գործուելէն ի վեր եւ տակաւին կառավարութիւնը որ եւ է չնչին փաստ չէ կրցած ձեռք ձգել ձերբակալուածներու մեղսակցութիւնը հաստատելու համար։ Միւս կողմէ մասնիչնե-րը սարսափած ամբողջ կուսակ-ցութիւն մը եւ քանի մը տաս-նեակ մեծապատուաւոր դէմքեր կառավարական հալածանքի են-թարկած ըլլալու ոճրի ոճիրէն, ներկայիս կ՚աշխատին սպանու-թիւնը անհատական վրէժի վե-րագրել ու պաշտօնական եւ ոչ պաշտօնական ականջներու փըս-փսալ թէ ոճիրը կազմակերպուած պէտք է ըլլայ «Ազդակ» թերթի տնօրէն Պ. Հ. Պալեանի կողմէ, որովհետեւ քանի մը ամիս ա-ռաջ «Ժողովրդային Պլոք» ստո-րագրութեամբ, փողոցային գրա-կանութեամբ եւ Պալեանի հաս-ցէին հայհոյանքներով համեմ-ուած թռուցիկ մը խմբագրուած էր Ս. Տիրունիի կողմէ։ Իրողու-թիւնը այն է որ «Ազդակ»ի տնօրէնը այդ գռեհիկ հայհոյա-կան ջրհանկիրներու յատուկ հայհոյանքներուն լռութեամբ միայն պատասխանեց։

Ինկապէս ձախաւեր մատնու-թիւն։

Լա՛ւ, եթէ Բ. Քէհեաեան քլի-քը գիտէին ոճիրին բուն հեղի-նակը, ինչո՞ւ ուրեմն առաջին օ-րէն կառավարութեան փոխա-նակ ամբողջ կուսակցութեան մը եւ տասնեակներով անհատներու անունները տալու, ուղղակի ոճ-րագործը չմատնանշեցին։ Այս-պէս շըրին որովհետեւ նպատա-կը տարբեր էր ...։ Յառաջիկայ ընտրութեանց նախօրեակին ան-հրաժեշտ էր իրենց սարսափ պատճառող Հ. Յ. Դաշնակցու-թիւնը յաչս կառավարութեան վարկաբեկել եւ հալածանքի են-թարկել ու այս կուսակցութեան հաւանական թեկնածուն՝ Տոքթ. Թիւթիւնճեանը առաջինը պէտք էր ըլլար բանտարկուողը։

Սակայն մօտ է այն օրը, երբ բոլոր մութ եւ ոճրածին խաղերը կը պարզուին, ու քողազերծ կ՚ըլ-լան բուն ոճրագործներու զզուե-լի դէմքերը ...։

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

ԹԱՒՐԻԶ.— Ամերիկայի ռամկավարներու հրատարակ «Պայ-քար»ը իր փարիզի ընկերակցին հետ, չնայելով որ միշտ իրենց քծնանքներուն հանդէպ թուք ու մուր կը ստանան խորհրդային թերթերէն, կը շարունակեն գո-վասանքներ շռայլել ու պաշտպա-նել Չեկայի ապօրինի արարքները / հեճուկս դաշնակցական թեր-թերու, մոռնալով իրենց նշանա-բանը՝ «ազգ» եւ «եկեղեցի»։

Այդ թերթը իր յունուար 26ի խմբագրականին մէջ ծաղ-րելով ու հեգնելով դաշնակցական թերթերու լուրերը Հ. Աճէնեանի բանտարկութեան եւ Գարեգին եպիսկոպոսի փարիզ չգալուն հա-մար, կը մեղադրէ ո՛չ թէ Չեկան, այլ Հ. Աճէնեանը՝ որ կաթողիկոս-թիւն կը քարոզէ, եւ Գարեգին եպիսկոպոսը, որ գրական աշխա-տանքներու պատճառով չէ եկեր փարիզ։ «Փորձեր է իբր կաթողիկ վարդապետ ալ գործել եւ կրօնա-կան ու յարանուանական շարժում յառաջ բերել»։ «Գարեգին եպիս-կոպոս չէ՛ կրցած իր գրական գրա-ղումներու վերաբերեալ աշխա-տանքներ ամփոփել, որով հարկա-դրուեր է ձգձգել իր մեկնումը. »։

— կը նշանակէ թէ Չեկան բանտարկեր է Հ. Աճէնեանը. 1.— կաթողիկութիւն քարոզելուն հա-մար, (ի՞նչ յիմար խօսք)։ 2— Անցագիր է տուեր Գարեգին ե-պիսկոպոսին, իսկ վերջինս չէ ... գեր փարիզ երթալ։ Որքա՜ն կրթութիւն։

Իրողութիւնը այս է։ Հ. Աճէն-եան կը մեղադրուի Չեկային կողմէն իբրեւ պապական լրտես, որ ուղարկուած է Հռոմի կողմէն կաթողիկոսի եւ Գերագոյն խոր-հրդի մէջ բանակցութիւն վարելու եւ միացեալ ճակատ ստեղծելու խորհրդային իշխանութեան դէմ։ Գարեգին եպիսկոպոսին անցագիր տալու խնդիրը մէկ տարիէն աւելի Չեկայի մէջ կը պահուի, մէկ տա-րի յետոյ կը պատասխանուի, որ անցագիր չի տրուիր հակաբոլշե-ւիկի։ Չեկայի օրկանն է «Ազատ Ցեկեղեցի»ն, ուր կը տպուին Չե-կայի մէջ գարրնուած չինծու լուրերը իբրեւ եղելութիւն եւ անմիջապէս միջոցներ ձեռք կ՚առնուին անոնց առաջքն առնե-լու։ Չեկայի հրամանով «Ազատ Ցեկեղեցի»ն տպեց, որ Գերագոյն Խորհուրդը կապ ունի Պապին եւ Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին հետ, որ Անգլիոյ թելադրութեամբ Դաշնակցութիւնը Մակուի Ս. Թա-դէոս Առաքելոց վանքը կաթողի-կոսութեան վայր ընտրեր է, այդ լուրը մինչեւ իսկ ... գանց է գտեր «Ազատ»ի մէջ ... գոմ եպիսկոպոսի միամիտ ... յօդուածին մէջ, ուր ինք կ՚... տեր ապացուցանել, որ այդ ... յարմար վայր չէ կաթողիկ... բանի։ Այդպիսի չինծու ... վտանգաւոր կը դառնան եկե... րածուին, երբ նկատի առն... հանգամանքը, որ Մակուի ... քին մօտն է Արարատի մէջ ... գտած քրտական ինքնավար... մարմինը, որու մասին ... խորհրդային հիւպատոսը ... գակ տեղեկութիւններ կը ... դէ եւ կը պղտորէ պարսկական ... վարական շրջանակներուն մէ... րող խաղաղ մթնոլորտը։

Ռամկավար թերթեր ... այն չեն պաշտպաներ իրեն... նաքանին յատուկ գաղափար... այլ եւ շոյելով եւ քծնելով ... կան ու խորհրդային կարգ... միանգամայն կը փասեն ... յին շահերուն, ոտնակոխ ... եկեղեցիի, մասնաւորապէս ... միածին հեղինակութիւնը ... միտքը տարածելով գաղթ... յութեան մէջ՝ որ Դաշնակ... թիւնը հակառակորդ հան... նալով խորհրդային միու... ամէն բան կը չափազանց... ճիշդ չի գրեր։ Բոլոր փաս... կ՚ապացուցանեն որ եկեղեց... խարող եւ հանրային շահե... քի տակ առնողը ռամկավար ... թերն են։

Ես նոր կուգամ ... նէն եւ էջմիածնէն եւ կը ... ով Դաշնակցական թերթ... գրածները միանգամայն ... տութիւններ են։

Երեւանէն փախստական
Ռամկավար մը

ԽՄԲ.— Մեր թղթակից ... լով այս նամակը, կ՚աւելց... նամակագիրը եգիպտոսի ... կավարներէն է, որ ընտա... նիտ գացած էր Երեւան ... չկրնալով շնչել ... յորտը, փախեր է։ Այս ... կը ծայծոյէ իր ընկեր ռամկավ... ներուն, որոնք կը ծ... տութիւնը։ Երբ ... թերթերը տեսաւ, ... խացաւ որ ճշմարտութիւն ... քաջութիւնն ...

ԱՆՎԵՐՍԻ
ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻ...

Պրիւսէլ, 25 Մարտ (Սեփ. Թղթ.).— Անվերսի ... երիտասարդաց միութեան ... տակն է սերտ կապ ... անվերսաբնակ հայ երի... ներու միջեւ եւ յաճախ ... ընծայել անոնց՝ համախմբ... ընտանեկան տաք ... տակ, կազմակերպելով ... գիչ դասախօսութիւններ, ... ժողովական երեկոյթներ, ... հանդէսներ, մարզական ... զբօսաշրջաններ եւ այլն։

Այս ձմեռուան ընթացք... դի ունեցան, բացի ... բացման հացկերոյթէն, ... հանդէսներ, մէկ գեղար... կան երեկոյթ եւ երեք ... սութիւններ։ Յառաջիկայ ... նոթ ուսուցիչ Գ. Մայաթ... տի ձեռնարկէ շարք մը ... խօսութիւններու, ազգա... ընկերական հարցերու ...

Միջինքի առթիւ տըւ... պահանդէսը մեծ. յաջող... ունեցաւ. եղան զուարթ ... ծպտումի մրցումներ եւ ... կայներ. մէկ խօսքով ... երիտասարդութիւնը հաճ... զուարթ գիշեր մը անցուց...

Անվերսի երիտասարդա... ութիւնը սկիզբէն ի վեր ... բաշխ գործունէութիւն մը ... ցած է, եւ կրնայ օրինակ ... դիսանալ Պրիւսէլի եւ ... դութներուն, ուր գանուող ... կամարտութիւններ յաճախ ... նունդ կուտան անսեթեւեթ ... սաբեր պայքարներու, գ... ցընելով ամէն արդիւնաւոր ... մագործակցութիւն։

Հր. Տէր...

ԹՈՒՐՔԵՒ ՀԵԼԼԷՆ ՎԷՃԸ

«Ճիմհուրիէթ»ի ամբոխավար խմբագրապետ Եոնուս Նատի սակէ առաջ գրած էր թէ Հելլէնները անդադար կը ծգծգեն բանակցութիւնները, թէ այս ընթացքը պատերազմի մը պիտի յանգի եւ թէ վերջապէս Վենիզելոս կռիւի կը պատրաստուի Թուրքիոյ դէմ։ Աթէնքի «Կոստանդնուպոլիս» թերթը չափազանց սպառնական լեզուով մը կը պատասխանէ այս յօդուածին եւ կ'ըսէ.

«Եոնուս Նատի պէյ իմացած ըլլայ, Թուրքեւ հելլէն առկախ խնդիրները պատերազմէն զատ ուրիշ ձեւով չեն կրնար լուծուիլ։ Լօզանի դաշնագրով մեր հաշիւը չփակուեցաւ Թուրքիոյ հետ, եւ չի կրնար փակուիլ, քանի Իզմիրը եւ Պոլիսը Թուրքերուն ձեռքը կը գտնուի։ Կարելի չէ ազգային յունական պետութիւն երեւակայել առանց Թրակիոյ, Տարտանէլի եւ Պոլսոյ։ Եւ այս ալ ոչ միայն պատմութեան եւ աւանդութեանց, այլեւ տնտեսական պատճառներով։ Եթէ Վենիզելոս կը յայտարարէ թէ դաշնագիրը պիտի յարգէ, ատիկա կ'ընէ մեր խաղաղասիրութիւնը հաստատելու համար։ Բայց եթէ Թուրքերը յոյն Մուհաճիրներուն Աթէնքի մէջ իրենց ձգած գիւղին յաղթանակը եւ իրենց ալ ըր միջտ Նժարին մէջ նետեն, մենք ալ ստիպուած ենք մեզ պաշտպանել։ Թուրքերը եթէ մեզի կը յիշեցնեն զօրավար Թրիքուփիսը եւ անոր հետ գերի բռնուած յոյն զօրավարները, մենք ալ իրենց կը յիշեցնենք 1912ի Պալքանեան պատերազմը, երբ Թուրքիա հինգ շաբթուան մէջ Հըրզրպաշէն մինչեւ Չաթալճա քշուեցաւ։ Մանաւանդ թող չմոռնան որ իշխանութեան գլուխը Վենիզելոսը կը գտնուի, եւ ան, հակառակ իր խաղաղասիրութեան, նոյն հին Վենիզելոսն է, այն մարդը որ Թուրքերը Եւրոպայէն քարեց»։

Ասոր իբրեւ պատասխան «Ճիմհուրիէթ»ի մէջ Ալլէտին Հայտէր կը գրէ.—

«Հակառակ իրենց պարտութեան Հելլէնները դեռ ցնորքներ կը սնուցանեն։ Իրենց ըսինք որ շարաչար կը սխալին, Հանրապետական Թուրքիան Օսմ. կայսրութիւնը կարծելով։ Ներկայ Թուրքիան, հազիւ ծնած, աչքերն ու ժ գուգանց եւ զայն առաջին անգամ Հելլէններուն վրայ փորձեց։ Վենիզելոսի քաղաքական սատանայութեան պաշտպաններն ինչո՞ւ կը մոռնան որ Վենիզելոսը եղաւ իրենց պարտութեան ամենամեծ պատճառը։ Թուրք ազգը վախ չունի ո՛չ միայն մէկ, այլ հազար Վենիզելոսէ։ Եթէ կ'ուզեն, Հելլէնները անգամ մըն ալ կրնան փորձել դիմացկունութիւնը այն ժայռին, որուն վրայ իրենց գլուխը փշրուեցաւ Անատոլուի մէջ։ Անոնք որ կ'ուզեն Թուրք ազգը Եւրոպայէն վռնտել, թող չմոռնան իրենց վտարումը Անատոլուէն։ Յունաստանը եթէ ունի իր Վենիզելոսը, Թուրքիան ալ իր Ղազին ունի, այն մեծ Ղազին որ 200.000 հոգինոց հելլէն. բանակը խեղդեց հայրենիքի ծոցին մէջ։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

«Է՜Յ ԱՀՄԷՏՆԵՐ, ՄԷՀՄԷՏՆԵՐ, ՈՒՐ ԷՔ»

«Ագշամ»ի քրոնիկագիրը կը պատմէ թէ, որագրող ընկերոջ մը հետ Կալաթա Սէրայէն դէպի Բերա կ'առաջանան, աջ ու ձախ ցուցատախտակները դիտելով ու կը կարդան.— Եուվանիտէս՝ նպարավաճառ, Աթիոթիմիտէս՝ կօշկարար, Քիրիաքիտէս՝ պանդոկապետ, Փոտիթոպէս՝ խոհարար, Պողոսեան՝ ժամավաճառ, Եռանեան՝ դեղագործ, Մկրտիչեան՝ գինեպան, Գասպեան՝ դերձակ, Պօղոս՝ կերպասավաճառ, Փեթրոֆ՝ լուսանկարիչ, եւ դեռ բազմաթիւ . . . էսներ, եաններ ու օֆներ։

«Հարիւրաւոր մեթր առաջացանք, կը շարունակէ քրոնիկագիրը, ու մէկ հատ Թուրք անուն չհանդիպեցանք։ Ի վերջոյ ընկերս, ինքզինքը չկրնալով զսպել

«— Հէ՜յ, պոռաց, Ահմէտնե՜ր, Մէհմէտնե՜ր, Հասաննե՜ր եւ Հիւսէյիննե՜ր, ո՞ւր էք եաշու...։»

ԱՐՂՆԻԻ ՊՂՆՁԱՀԱՆՔԵՐԸ

Արղնիի պղնձահանքերուն ընկերութիւնը մօտ օրէն ընդհ. ժողով պիտի գումարէ տարեկան գործունէութեան տեղեկագիրը կարդալու համար։

Պղնձահանքերուն գետնուղիներուն համար պէտք եղած շինութիւնները դեռ չեն աւարտած։ Ասկէ զատ, արտադրուած հանածոներուն փոխադրութիւնը մեծ ծախքերով կը կատարուի։ Այս պատճառով, ընկերութիւնը իր յուսացած օգուտը դեռ ձեռք չէ բերած պղինձի արտահանումէն։

Մեծ յոյսեր դրուած են գետնուղիներուն եւ Արղնի Քէլլէր երկաթուղիին վրայ, որոնց շինութիւնը առաջ կը տարուի։

ՁՄԵՌԸ ՍԱՐԸՂԱՄԻՇԻ ՄԷՋ

Սարըղամիշէն կը հաղորդեն թէ ձմեռը իր բոլոր խստութեամբ կը շարունակէ այնտեղ։ Քաղաքին մէջ մէկ մեթր ձիւն եկած է։ Շոգեկառքերը չեն բանիր եւ սուրհանդակը անկանոն կ'երթեւեկէ բալխիրի միջոցաւ։

Ձմեռը եւս դարձեր է Արեւելեան նահանգներուն մէջ։ Մարտինէն կը հեռագրեն թէ չորս օրէ ի վեր զօրաւոր փոթորիկ մը կը տիրէ եւ կ'անձրեւէ։ Ձիւն տեղալ սկսած է եւ ճամբաները այն աստիճան աւրուած են որ ինքնաշարժները 7 ժամուան ճամբան 14 ժամէն կը կտրեն։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄՈՒԿԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Երբ մարդը դադրի ըլլալէ մարդուն ամէնէն մեծ թշնամին եւ խաղաղութիւն տիրէ քաղաքական աշխարհի վրայ, մարդկութիւնը այն ատեն ալ կ'երեւի, պիտի ստիպուի պայքար բանալու կարգ մը անասուններու դէմ, որոնց մէջ իր ամէնէն մեծ թշնամին կը կարծէ որ մուկն է։

Ցուներու այս ինքնակոչ ու զզուելի հիւրերուն վնասը մեծ է։ Եթէ գոհանային մլուկի եւ լուի պէս պուտ մը արիւն ծծելով, թերեւս հանդուրժէինք անոնց ներկայութեան։ Բայց կը կրծեն ինչ որ գտնեն եւ նիւթերու մէջ զանազանութիւն չեն դներ։ Կ'աղտոտեն եւ հիւանդութիւն ալ կը տարածեն։ Անոնց այս յարաճուն չահատակութեանց վերջ մը դնելու համար, մարդկութիւնը սկսած է լրջօրէն միջոցներ մտածել։ Դեռ անցեալ տարի, Փարիզ Սորպոնի բեմէրէն, գիտնականները պատերազմ յայտարարեցին անոնց թաքուն ու խիստ բանակներուն դէմ։ Դեռ կը շարունակուի։

Իսկ այս անգամ ալ Հարաւ-Ափրիկէի մէջ է որ անխնայ պայքար յայտարարուած է անոնց դէմ։ Բայց պայքարը առաջ կը տանին տեղական զէնքով մը որ աւելի մահացու ըլլալ կը թուի։ Պարզապէս՝ Հարաւ. Ափրիկեցիները քաղաքականութիւն կ'ընեն մուկերուն դէմ։

Անցեալ Նոյեմբերին մուկերու ծսկայական արշաւախումբ մը յարձակեր էր կապի գաղութին վրայ։ Բայց պահ մը, մեծ աւեր գործելէ յետոյ, տեղացիները հրճուանքով նշմարեր էին թէ անոնց շարքերուն մէջ մեծ պարապներ կը բացուէին։ Դաշտերն ու տուները կը լեցուէին դիակներով։ Պահ մը կարծուեցաւ թէ համաճարակը կը գործէ մուկերուն դէմ, իբր գաղտնի դաշնակից մարդկութեան։ Բայց գիտական պլպտումներ երեւան հանեցին թէ այս տգեղ արարածները զոհ կ'երթային միքրոպի մը, որ ցարդ անծանօթ կը մնար, եւ մահացու ըլլալով մէկտեղ մկներուն համար, կրնար առանց վնաս տալու փոխանցուիլ նաեւ մարդոց, թռչուններուն եւ ընտանի անասուններուն։ Վարակուած մուկը քանի մը ժամէն կը սատկի, կատաղութեան նշաններ ցոյց տալէ յետոյ։

Բայց ահա թէ ի՞նչ կերպով Ափրիկեցիները այս միքրոպը կը շահագործեն մկներուն դէմ։

Անով կը վարակեն տան մկնիկները, որոնք քանի մը ժամ յետոյ, կը դառնան իրենց զինակից ու ցեղակից եղբայրներուն դէմ ու կը խածնեն զանոնք, մահ տարածելով իրենց հարազատ շարքերուն մէջ։

Ափրիկեցիները ուրեմն, ի նպաստ իրենց շահուն, չեն վարանիր եղբայր եղբօր դէմ հանելու։

Այս էր նաեւ սկզբունքը հին Հռոմի գաղթային քաղաքականութեան եւ որ ներկայիս՝ մեծ յաջողութեամբ կը կիրարկուի բոլշեւիկներու կողմէ։

«Բաժանեա՛ զի տիրեսցես...»

ՀԱՑԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՎԷՃԸ

Աշխատանքի նախարարը իր մօտ հրաւիրած էր փուռի աշխատաւորներու եւ փռապաններու ներկայացուցիչները, հարթելու համար վէճը որ ծագած էր իրենց միջեւ, աշխատանքի ժամերուն եւ օրավարձքերու մասին։

Երկու կողմերու ներկայացուցիչներուն միջեւ կնքուեցաւ համաձայնութիւն մը, որ պիտի ներկայացուի աշխատաւորներու ընդհ. ժողովին, վաւերացուելու համար։

Փուռերու մէջ, օրական ութ ժամուան աշխատանքի կիրարկումը պիտի սկսի ապրիլ ամսուն մէջ եւ օրավարձքերու վրայ կատարուած յաւելումները պիտի հաշուուին նոյն թուականէն սկսեալ։

ԾԽԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Այս միջոցիս, Փարիզի ծխավաճառները համաժողովի նստած են։ Առջի օր ընտրեցին յանձնախումբ մը որ իրենց պահանջները պիտի ներկայացնէ ելմտական նախարարին եւ վիճեցան կարգ մը հարցերու շուրջ, ինչպէս՝ ծխախոտ, լուցկի, ու նաեւ դրոշմաթղթի վաճառման վրայէն իրենց մնացած շահը, Մենաշնորհեալ ընկերութեան ծխախոտներուն՝ կարգ մը մեծ վաճառատուններու մէջ ծախուիլը, եւլն.

ՄԱՔՍԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐ ՄԸ ՇՈՒՐՋ

Միացեալ Նահանգները այս միջոցիս ձեռնարկած են ուսումնասիրելու, մաքսային կարգ մը փոփոխութիւններ եւ մաքսէն անցած ապրանքներու վրայ, տուրքի սակը կարելու համար կը մտադրեն հիմ բռնել նոյն ապրանքին Ամերիկայի մէջ վաճառման գինը, փոխանակ արտադրող երկրին՝ մեծաքանակ վաճառման գինը նկատի առնելու։

Այս լուրը յուզած է Փարիզի Առեւտրական Սենեակը որ ծանր անպատեհութիւններ կը տեսնէ նման փոփոխութեան մը մէջ եւ խորհրդակցութենէ մը յետոյ, փափաք յայտնեց որ Ամերիկա չդիմէ նոյն միջոցին որ պիտի ծառայէ միայն արտածման գինը աւելցնելու։ Առեւտրական Սենեակը իր ուղերձին մէջ որ պիտի հաղորդէ Ամերիկայի, կը յայտնէ թէ.— Եթէ այդ փոփոխութեան տուն տուող շարժառիթն է առաջքը առնել խարդախութիւններու եւ զեղծումներու, կարելի է ուրիշ կերպով գոհացում տալ առանց փոխելու մաքսային ներկայ եղանակը։

Գիներու մասին յարուցուած վէճի մը պահուն, պիտի բաւէր որ արտածող առեւտրականը ցոյց տայ իր առուծախի տետրակները, հաստատելու համար իր արտածած ապրանքին իսկական արժէքը՝ երբ հիմ մաքսատուրքին։

Այդ պարագային, կարելի պիտի ըլլար կազմել մասնաւոր մարմին մը, բաղկացած ֆրանսացի մասնագէտներէ, որոնք պիտի նշանակուէին Ամերիկայի կողմէ։

Առեւտրական Սենեակը դիտել կու տայ թէ այս կերպով կարգ մը ապրանքներու վրայ առաջ եկած բարձրացումը, շատ դէշ պիտի ազդէ եւ թերեւս, Ֆրանսայի հանրային կարծիքը չպիտի կրնայ թոյլ տալ որ Ֆրանսա ևս չդիմէ նոյն միջոցին, հանդէպ ամերիկեան ներածումներուն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փիւթանքուրի երկու խումբերն ալ անցեալ կիրակի մեկնեցան Blanc-Mesnil, մրցելու համար տեղւոյն զոյգ խումբերուն հետ։ Օդը գեղեցիկ էր, եւ դաշտը բաց։ Ներկայ էին տեղւոյն Ֆրանսացիներն ու Սպանիացիները։ Խաղը սկսաւ մեր և U. S. B.ի Բ. խումբերուն միջեւ։ Մեր տղաքը որ իրենց երկրորդ մրցումը կ'ընէին, որոշած էին ամէն ջանք թափել յաղթական հանդիսանալու համար։ Խաղի սկիզբէն իսկ գնդակը հակառակորդին բերդէն չէր հեռանար։ Քառորդ ժամ յետոյ, մերինները շահեցան Ա. նշանակէտը։ Ասոր վրայ հակառակորդները սաստկացուցին իրենց թափը, բայց ընկրկեցան մեր մարզիկներուն առջեւ, որոնք շատ չանցած շահեցան երկրորդ նշանակէտը։ Բ. կիսախաղին երկու կողմերն ալ հաւասար խաղարկութիւն մը ունեցան։ Խաղը վերջացաւ մերիններուն յաղթութեամբ։

Ապա սկսաւ կարեւոր մրցում մը մեր և U. S. B.ի Ա. խումբերուն միջեւ։ Հանդիսականները կը ծափահարէին երկու կողմի մարզիկներն ալ, քաջալերելով զանոնք։ Խաղը շատ հետաքրքրական եւ ուժերը հաւասար էին, երբ Աստուրի մէկ փասին վրայ Լեւոն նշանակեց կէտ մը, խաղը սկսելէն 25 վայրկեան յետոյ։ Գնդակը մէջտեղն էր, հակառակորդները կատղած, կ'ուզէին գոնէ հաւասարեցնել խաղը եթէ ոչ յաղթել, սակայն 10 վայրկեան յետոյ Մելքոնի մէկ փասին վրայ մեծ ճարպիկութեամբ Հ. Արեւեան նշանակեց Բ. նշանակէտը։

Բ. կիսախաղին երկու խումբերու ջանքերն ալ ապարդիւն անցան։

Հ. Պազիրկեանեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՂԻՏԱԲԵՐ ՄԱՂԻԿԸ.— Ճօրճ Նայթընի խեղճը ամերիկեան էր. զարմանալի չէ ուրեմն որ կը յղանար արտառոց գաղափարներ, ինչպէս ամուսնանալ կնոջ մը հետ, որուն նկարագրէն յուսախաբ ըլլալու լուրջ պատճառներ ունեցեր էր նախ քան ամուսնութիւն։ Այսքան անխելքութիւն պարզապէս գերմարդկային է։ Ի՛նչ պիտի մտածէք սակայն երբ իմանաք թէ Մր. Ճօրճ անբացատրելի փափաքն ունեցաւ ծաղիկ նուիրելու իր փափկասուն տիկնոջ եւ անցեալ տարի զատկին, մինչդեռ յարութեան կոչնակները կը հնչէին քաղցր և ուրախ, Մր. Ճօրճ ներկայացաւ իր հուրիին, թաղար մը մանիշակ բռնած՝ իբր խորհրդանշան իր խանդին եւ այլ յաւիտենական սիրոյն։

Բայց պատմութեան շարունակութիւնը ձգենք Մր. Ճօրճի, որ հետեւեալ կերպով, դէպքին մանրամասնութիւնները կու տայ դատաւորին։

«Հիանալի էր օդը. ինքզինքս թեթեւ եւ լաւ տրամադրուած կը զգայի բնութեան վերազարթնումէն։ Ժամ առաջ իմ քաղցրիկ կնոջս միանալու փութկոտութեամբ, կը քալէի արագ։ Ցանկարծ, հանճարեղ գաղափար մը փայլատակեց մտքիս մէջ եւ փափաքն ունեցայ նուէր մը տանելու կնոջս՝ այս հանդիսաւոր առթիւ։

«Այն ատեն կը կարծէի, թերեւս հիմակ ալ դեռ կը կարծեմ թէ կիները կը սիրեն ծաղիկները։ Կին-ծաղիկ, ծաղիկ-կին, անոնց շնորհները զիրար կը ներդաշնակեն, կը լրացնեն բարակ բուրումներով։ Ուրեմն, հեփ հերմակ մանիշակ մը գնեցի, սիրուն թաղարի մը մէջ։

«Աքիլլէսի պէս, կրունկներուս վրայ թեւեր զգալով, թռայ դէպի բոյնս, ձեռքս բռնած ծաղիկը՝ իբր խորհրդանշան իմ ամուսնական սէրիս։ Երբ հասայ, կնոջս ըսի.— Նայէ՛, քեզի ինչ բերի։ Վիզս նետուեցաւ եւ զիս համբուրեց։ Թաղարը ձեռքերուս բռնած՝ կոնակս կը պահէի։ Հազիւ թէ զայն մէջտեղ հաներ էի, կինս ճչաց,

— Ա՛յս է եղեր բերածդ..., նա՛ քեզի...։ Ու թաղարը ձեռքէս խլելով, զայն իջեցուց գլխուս։ Հարուածին ուժգնութենէն չգիտցայ թէ ինչ կ'ըլլամ։ Գետին ինկայ, մեղմ հեծքին մը արձակելով։

«Երբ սթափեցայ, տեսայ որ կինս ձեռքերս ծալլած էր կուրծքիս վրայ ու կապկպած պարանով մը եւ ո՛վ դիւային հեգնանք, ձեռքերուս մէջ զետեղած էր հեփ հերմակ մանիշակը՝ խորհրդանշանը իմ ամուսնական սիրոյս ...»

«Ահա թէ ինչո՞ւ, տէր եւ արդար դատաւոր, ձեզ կը դիմեմ ամուսնալուծում պահանջելով։»

Մաղթենք որ Մր. Ճօրճ հասնի իր փափաքին եւ յուսանք որ պէտք եղած դասը առած է եւ ասկէ յետոյ պիտի զգուշանայ կիներուն հետ խօսելէ ծաղիկներու լեզուով...։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ՍՊԻՏԱԿ ԳԻՇԵՐՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՇԵՐ

— Բայց ըսի ես ուրախութենէս խեղդուած, ինծ այնքան բաներ կ'ըսէք որ երկչոտ ըլլալէ պիտի դադրիմ, եւ այն ատեն երթաք բարի՜ ըլլոր առաւելութիւններուս.

— Առաւելութիւննե՞րս։ Ի՞նչ առաւելութիւններ, ի՞նչ ընելու համար։ Ահաւասիկ բան մը որ լաւ չէ։

— Ներեցէ՛ք բայց ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ չցանկամ..

— Հաճելի երեւալ, չէ՞։

— Անտարակոյս, այո՛։ Բարի եղէք յանուն Աստուծոյ։ Մտիկ ըրէք Քսանըվեց տարեկան եմ արդէն եւ ո՛չ ոք սիրած է զիս դեռ։ Ինչպէ՞ս կրնայի ուրեմն, յարմար եղանակով մը խօսիլ։ Այսուհանդերձ, պէ՛տք է որ խօսիմ, կը փափաքիմ ամէն ինչ յայտնել ձեզի.. սիրտս կը ճչայ, չեմ կրնար լռել ես... բայց կը հաւատա՞ք դուք ասոր... ո՛չ մէկ կին, երբեք, երբե՛ք... եւ ո՛չ մէ՛կ բարեկամ։ Ու ամէն օր ես կ'երազեմ որ վերջապէս պիտի հանդիպիմ մէկու մը կ'երազեմ, կ'երազե՛մ, եւ եթէ գիտնայիք թէ այս կերպով քանի՜ քանի անգամներ սիրահար եմ եղած։

— Բայց ինչպէ՞ս, որո՞ւ

— Ո՛չ ոքի, գաղափարով։ Անոնք երազի մէջ տեսնուած կիներ են միայն։ Իմ երազներս ամբողջ վէպեր են։ Օ՛, դուք զիս չէք ճանչնար... ճիշդ է որ— եւ ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ— երկու երեք կիներու հանդիպեցայ, բայց ի՞նչ կիներ։ Պէտք ծիծաղիք երբ խոստովանիմ որ յաճախ փորձած եմ երազիս մէջ քնքուշ խօսակցութիւն մը բանալ փողոցին մէջ, ազնուապետական կնոջ մը հետ Այո՛, փողոցի մը մէջ պարզապէս։ Ինք առանձին էր եւ ես իրեն խօսեցայ յարգանքով, երկչոտութեամբ, կիրքով։ Կ'ըսէի իրեն՝ որ ես կը կորսուիմ մենութեան մէջ, որ՝ կնոջ պարտականութիւնն է տարաբախտի մը աղօթքը չմերժել, որ իրմէ քրօջական երկու խօսք կը հայցեմ միայն, այնպէս որ կրնայ զիս մտիկ ընել, որ՝ կրնայ վրաս խնդալ, եթէ այդ իրեն հաճելի կը թուի, բայց պէտք է որ ինծ մտիկ ընէ, պէտք է որ ինծ վերադարձնէ յոյսը որ կորսնցուցած եմ... երկու խօսք, միայն երկու խօսք, եւ ալլեւս զինքը բնաւ չտեսնել... բայց կը խնդաք դուք... Մնաց որ, ինչ որ ըսի իսկապէս շատ ծիծաղելի է։

— Մի՛ բարկանաք, կը խնդամ անոր համար որ դուք ձեր սեփական թշնամին էք։ Եթէ փորձէիք թերեւս յաջողէիք, նոյնիսկ եթէ այդ փողոցին մէջ տեղի ունենար։ Ըսինք որքան որ պարզ է, նոյնքան հաւանական է։ Չկայ սիրտ ունեցող կին մը (կը բաւէ որ յիմար կամ չար բնաւորութեան տէր մէկը չըլլայ ան), նոյնիսկ այս վայրկեանիս, որ մերժէ ձեր խնդրանքին այդ երկու խօսքը։ Ասով մէկտեղ, ո՞վ գիտէ։ Գուցէ ձեզ յիմար մը կարծէն։ Ես իմ վրաս փորձելով է որ կ'ըսեմ, — վասնզի լա՛ւ գիտեմ որ մարդիկ ի՛նչ կերպով կ'ապրին երկրի վրայ

— Օ՛, շնորհակալ եմ ձեզմէ, գոչեցի ես։ Դուք չէք կրնար հասկնալ ինծ ըրած ձեր բարիքին արժէքը։

— Լա՛ւ, լա՛ւ։ Սակայն ի՞նչպէս գիտցաք որ ես կին մըն էի, որուն հետ.. կին մը որ արժանի է.. ուշադրութեան եւ բարեկամութեան։ Ինչո՞ւ համար մօտեցաք ինծ։

— Ինչո՞ւ համար։ Բայց դուք առանձին էիք. այդ յանդուգն պարոնը... մէջտեղը մութ էր. խոստովանեցէք որ պարտականութիւն մըն էր այս.

— Ո՛չ, ո՛չ, ատկէ առաջ, հո՛ն, միւս կողմը, կ'ուզէիք առջեւս կտրել

— Հո՛ն, միւս կողմը ։ բայց, իսկապէս չեմ գիտեր թէ ինչպէս պատասխանեմ, կը վախնամ... այդ գիտէ՞ք դուք։ Այսօր ես շատ երջանիկ էի։ Քալուածքը, երգերը զոր վերյիշեցի, դաշտը.. երբեք այսքան լաւ զգացած չէի ես զիս կը տեսնէք.. Թերեւս ինծ այնպէս թուեցաւ.. Ներեցէք եթէ այդ կը վերյիշեցնեմ ձեզ. կարծեցի որ ձեր լալը կը լսեմ, եւ ես.. չկրցայ դիմանալ ձեր հեծկլտուքներուն, սիրտս խշխշաց։ Օ՛, Աստուա՛ծ իմ, չէի՞ կրնար արդեօք վիշտդ բաժնել։ Միթէ յանցաւո՞ր եմ, մեղք գործեցի՝ երբ եղբօր մը պէս գթացի վրադ... կրնայի՞ ձեզ վիրաւորել հակառակ կամքիս, ձեզ մօտեցած ըլլալով։

— Լռեցէ՛ք... ըսաւ ան, ձեռքս ուժգնօրէն սեղմելով, աչքերը գետին յառած։ Յանցաւոր եմ այս բաներու մասին խօսելուս համար. բայց ուրախ եմ որ ձեր վրայ ունեցած վստահութիւնս սխալ չէ եղեր... Ահաւասի՛կ մեր տունը, ասնեղ փողոցը կ'անցնիմ եւ անկէ անդին երկու քայլ կը մնայ միայն։ Մնաք բարի՛։ Շնորհակալ եմ։

— Ուրեմն այլեւս զիրար բնա՛ւ պիտի չտեսնե՞նք. վերջացա՞ւ ամէն ինչ։

— Կը տեսնէ՞ք, ըսաւ խնդալով, առաջ որ միայն երկու խօսք կ'ուզէիք, մինչ հիմա... Մնաց որ, թերեւս զիրար տեսնենք դարձեալ...

— Վաղը հոս պիտի գամ, ըսի։ Օ՛, ներեցէք, արդէն պահանջկոտ եմ դարձած։

— Այո՛, անհամբեր էք, կը հրամայէք գր՛թէ. ուպէսզի

Ցուէ Թրգ. Յ. Մ. Թ. ԴՈՍՏՈՑԵՒՍԿԻ

լու համար մինչեւ ձիւնհալը, երբ կիրճերը պիտի բացուին կարմիր զինուորներու առջեւ:

«Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ բոլշեւիկները խուրացնելով ցարեւրու աշխարհակալական հին երազները, կ'ուզեն Աֆղանիստանը գրաւելով կցել՝ խորհրդային հանրապետական ձեւին տակ. միաժամանակ կը կրկնապատկեն իրենց ջանքերը՝ ապստամբական շարժում մը առաջ բերելու համար անգլիական Հնդկաստանի մէջ:

Ի՞նչ կ'ըսէ Միկոյեան

Բերլինէն հեռագրի մը համաձայն, Խորհրդային Միութեան առեւտրական գործավար Ա. Միկոյեան ակնարկելով Ստալինի եւ Գ. Միջազգայինի վարիչ մարմինին միջեւ առաջ եկած ծանր վէճին, յայտարարած է, որ եթէ Ռուսիա չյաջողի աւելցնել իր արտածումները եւ յարաբերութիւններ չմշակէ Արեւմտեան պետութեանց հետ, շատ չանցած կացութիւնը յուսահատական պիտի դառնայ: Ուստի Միկոյեան կուսակից է որ դրական պատասխան տրուի անգլիացի տնտեսագէտներու պահանջներուն՝ որպէսզի կարելի ըլլայ առեւտրական յարաբերութիւնները վերականել:

«Կոմս Ցեփլին»ի թռիչը

«Կոմս Ցեփլին» ղեկաւոր օդապարիկը, որ երկուշաբթի առաւօտ ժամը 12.54ին Ֆրիտրիխսհաֆէնի կայանէն ճամբայ ելած էր, Զուիցերիոյ եւ Ֆրանսայի վրայ սաւառնելէ յետոյ, Մարսէյլէն ուղղուած էր դէպի Քորսիքա, յետոյ Հռոմ, ուր զինուորական օդանաւեր դիմաւորեցին զայն: Ցեփլինը Իտալիոյ մայրաքաղաքին վրայ շրջան ընելէ յետոյ մեկնեցաւ դէպի Սիկիլիա: Անկէ վերջը ձայնը չելաւ մինչեւ Կիպրոս, ուր հասաւ երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին: Կիպրոսէն շիտակ գնաց Հայֆա, ուր հասաւ ժամը 5.15ին եւ հարաւի ճամբան բռնելով, իրիկուան ժամը 6.18ին երեւցաւ Եաֆայի վերեւ: Հոն մեծ բազմութիւն մը, որոնց մէջ գերման կրօնաւորներ, ժամերէ ի վեր կը սպասէին եւ խանդավառ ցոյցեր ըրին:

Ցեփլինին մէջ գտնուող հրեայ ճամբորդ մը «քոնֆէթթի» նետեց Թէլ Ավիվ, Եաֆայի հրէական թաղին վրայ: Ցեփլինը ժամը 6.20ին հասաւ Րամլէ, ուր նետեց պաշտօնական սուրհանդակը: Ժամը 7.10ին Երուսաղէմ մտաւ հիւսիս-արեւմուտքէն՝ 7 ժամուան յապաղումով մը՝ սաստիկ հովին պատճառաւ: Տեղացիներու, զբօսաշրջիկներու եւ ուխտաւորներու մեծ բազմութիւն մը ժամերէ ի վեր կը սպասէր փողոցներու մէջ եւ հրապարակներու վրայ: Ցեփլինը այնքան ցած իջաւ, որ ամէն մարդ որոշակի կրնար տեսնել զայն: Մութը կոխելուն, օդապարիկը վեր բարձրացաւ եւ մեկնեցաւ հարաւ-արեւմտեան ուղղութեամբ: Մեռեալ Ծովէն գնաց եգիպտական սահմանագլուխը ուսկից տոքթ. Էքէներ ճամբորդներու եւ օդանաւորդներու անունով շնորհաւորեց Ֆուատ թագաւորը իր ծննդեան տարեդարձին առթիւ: Տոքթ. Էքէներ անթել մըն ալ եգիպտական ժողովուրդին ուղղեց «Եգիպտոսի սէմէն», ցաւ յայտնելով որ «աննպաստ հովերու» պատճառաւ «Կոմս Ցեփլին» չի կրնար այցելել իրենց սքանչելի երկիրը:

Պաղեստինէն մեկնելով, ցեփլինը շարունակեց իր ճամբան դէպի կեդրոնական Եւրոպա: Իր թռիչքը կը դժուարանար սաստիկ հովէն: Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 7ին Աթէնքի վրայէն անցաւ, ուղղուելով դէպի հիւսիս-արեւմուտք: Կէսօրէն վերջ տեսնուեցաւ Տալմացիոյ վերեւ, ժամը 14ին Ակրամի, ժամը 16ին ալ Ռակուզայի վերեւ նշմարուեցաւ: Երէկ առաւօտ ժամը 2.50ին անցաւ Վիեննայի վրայէն՝ ուղղուելով դէպի արեւմուտք: Ֆրիտրիխսհաֆէնի կայանը կը սպասուէր երէկ կէսօրին:

Կ'ըսուի թէ տոքթ. Էքէներ կը ծրագրէ նոր երթեւեկ մը դէպի Ամերիկա: Անկէ զատ Տոքթ. Նանսէն առաջարկած է հիւսիսային բեւեռ երթալ «Կոմս Ցեփլին»ով:

Փարիզ - Սայկոն թռիչը

Առջի օր ֆրանսացի օդանաւորդներ Գայեր, Րէժինանսի եւ մեքենավար Մարսօ Պուժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելան՝ «Ցիտան» օդանաւով դէպի Սայկոն երթալու համար: Օդանաւը փոքր է եւ 1400 - 1500 քիլոմէթր ճամբայ կտրելու բաւարար պէնզին միայն (700 լիտր) կրնայ առնել:

Օդանաւորդները իբրեւ առաջին հանգրուան Պէյրութը որոշած էին, սակայն պէնզինը չբաւեց եւ ստիպուեցան Փոտուա վար իջնել: Ցետոյ ճամբայ ելան դէպի Հալէպ, իրենց երկրորդ հանգրուանը:

Հելլէնա-սերպ դաշնագիրը ստորագրուած

Մարտ 27ին ժամը 12.30ին Պելկրատի արտաքին Նախարարութեան մեծ սրահին մէջ ստորագրուեցաւ հելլէնա-սերպ բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագիրը:

Արարողութենէն վերջ հրատարակուած պաշտօնական գեկոյցէն և Սերպիոյ արտաքին նախարար Քումանուտիի յայտարարութիւններէն կը հասկցուի որ դաշնագիրը ձեւուած է Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնարարած տիպարին վրայ, սա՛ տարբերութեամբ որ, քաղաքական հանգամանք ունեցող վէճերու համար, բացի Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին նախատեսած սովորական հաշտարար եղանակներէն, դաշնագիր երկու կողմերը կը հաւանին ընդունիլ իրաւարար դատարանի մը կարգադրութիւնը:

Անկէ զատ, նոր դաշնագիրը երբեք չի փոխեր Եուկոսլաւիոյ պարտաւորութիւններն ու յանձնառութիւնները հանդէպ Ֆրանսայի եւ Փոքր Համաձայնութեան պետութիւններուն:

Անիշխանութիւնը Չինաստանի մէջ

Շանկհայէն հեռագրի մը համաձայն, քաղաքացիական կռիւը սաստկացած է Չինաստանի մէջ: Զօր. Չանկ Քայ Շէք որ բացարձակապէս կը տիրապետէ Քումինթանկի համաժողովին վրայ, պաշտօնանկ ընել տուաւ Քուանկ-Սիի վարիչները, որոնք ամբաստանուած են թէ ապստամբած են կեդրոնական կառավարութեան դէմ եւ դաւեր նիւթած՝ իշխանութիւնը ձեռք անցընելու համար: Հանքէուի խմբակը առոր իբր պատասխան՝ յարձակում մը հրամայեց Չանկ Քայ Շէքի զինուորներուն դէմ: Ուրիշ զօրավարներ եւս դաշնակցեցան Չանկ Քայ Շէքի դէմ: Այս վերջինը շուտով պիտի մեկնի Քիուքիանկ, ուր հաստատած է իր ընդհանուր բանակատեղին եւ անկէ պիտի քալէ Հանքէուի վրայ:

Հակառակ հանդիսաւորապէս իր տուած պատուոյ խօսքին, Չանկ Քայ Շէք Նանքինի մօտերը գնդակահարել տուաւ Քանթոնի կառավարիչ եւ Քուանկ-Սիի խմբակին վերին հրամանատար մարաջախտ Լի Չի Սէնը, որ իբրեւ բանագնաց Նանքին գացած էր:

Հ. Յ. Դ.

Փոն տը Շէրիւի Ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին Օթէլ Ֆրանսի մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Արաբկիրի Հայր. Միութեան ընդհանուր սրահին մէջ՝ Զատկի երկուշաբթին ժամը 2ին Salle d'Horticulture, 84 Rue de Grenelle, Nord.Sud: Bac. Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ:

ՎԱԼԱՆՍԻ Զարսանճագի Հայր. Միութեան Ա. Պատգ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ ժամը 5ին Հ.Յ.Դ. Ակումբին մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Սեբաստացի Պետրոս Անտուրեան և կինը՝ Աննա (Կիւրինցի), հօր անունը Պապօ Վաճիպեան: Կը կարծուի թէ 1924ին Մարսէյլ եկած են Պոլսէն: Դիմել՝ Mélkon Vadjibian 153 Rue Hafzé, Erivan, Via U.R.S.S.-կամ P. Tchénozianի, 8 Rue Jules Ferry, Chatou. (S. et O France.

— Կը փնտռուի Զափանսա որբերէն, Գալայճըքցի (Անգարա) Յակոբ Անտոնեան,— հօր անունը՝ Կղեմէս, մօր անունը՝ Տիրուհի, տարիք 20: 1926ին Յունաստանէն Ֆրանսա իր մօրը քով փոխադրուած էր եւ կը բնակէր Chemin de Fonderie, Jallieu Bourgoin, Isère. Դիմել՝ American Near East Relief, Drama, Grece.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: F. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	Տարե.	Վեց ամս.	Երեք ամս.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]		
ԻՏԱԼԻԱ	[illegible] ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]	
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]	[illegible]	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St Martin, PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 30 ՄԱՐՏ 1929

30 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 919

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԱՆԻ՜ ՀՈԳԻՈՎ ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒՆ

Գրեցինք թէ այս տարի Փարիզի հնչակեանները ալ, ռամկավարներու Նախընթաց գարշելի օրինակին հետեւելով, կ'ուզեն անջատուիլ Ապրիլ 11/24ի համազգային սգատօնէն։ Իրենց տեղական օրկաններն էին որ հրատարակեցին այս լուրը, իբրեւ աւետիս, աւելցնելով թէ միասին պիտի տօնեն, որպէս զի Դաշնակցութեան հետ միեւնոյն բեմին վրայ չերեւան։

Անցեալ տարի՝ ռամկավարներուն պատրուակն էր Սելանիկի մէջ կատարուած սպանութիւն մը։ Այս տարի ալ, Փարիզի հնչակեանները կ'ուզեն շահագործել Պէյրութի դէպքը։

Բարի վայելում երկուքին ալ, ըսեր էինք. այս խայտառակ «սպոթած»ին առթիւ։ Երթան բարո՛վ երկուքն ալ. կրկնենք հրապարակաւ, առանց վերապահութեան։

«Երեւան» ծափ կը զարնէ այս առթիւ։ Չէ կերեր, չէ խմեր և կիրակի օրով (Մարտ 24), իր կարգին կը հաղորդէ աւետիսը։ Ի հարկէ առանց մոռնալու իր ծանօթ եղանակը՝ 1915ի հայաջինջ սարսափներու մասին։

Կարդանք միասին.

«Որ ապրիլ 11ի ողբերգութեան մէջ հայ ազգայնական բոլոր կուսակցութիւններն ալ, առաւել կամ նուազ չափով, պատասխանատու են եւ կեդրոնացումի կը ընեն պատասխանատուն միայն արիւնկզակ իթթիհատը նկատելով— այդ մասին ոչ մէկ կասկած։ Չմեւարքը, միասին կամ անջատաբար կոկորդիլոսի արցունքներ թափել այդ օրը, խնդիրը ըստ էութեան չի փոխուիր։ Ամէնքն ալ ազգայնական ոգիով եւ ատելութեան ու վրէժի զգացումներով պիտի առաջնորդուին»։

Ամէն տարի կը լսենք այս խոպոտ եղանակը. բայց տարուէ տարի կը մեղմանայ թոյնը։ Քանի մը տարի առաջ, աւելի շնական արտայայտութիւններ ունէին, եւ քաջագործութիւն կը համարէին թուրքերէն բաժնել։ Հիմա խոհեմութիւն կը սեպեն գրգռեցնել եւ հայհոյել միայն իրենց պաշտօնական օրկաններով։

Ուրեմն, բոլոր ազգայնական կուսակցութիւնները արիւնկզակ իթթիհատին հետ ամբաստանեալի աթոռին վրայ նստեցնելէ յետոյ, Երեւանի փարիզեան ճպուռը կը փսփսայ.

—«Բայց այն հանգամանքը որ հնչակեաններու եւ ռամկավարներու մերձեցումով Դաշնակցութիւնը պիտի մեկուսանայ, ինքնին յատկանշական երեւոյթ է»։

Երեւան ուրա՛խ է որ այս մերձեցումով ոչ միայն ապրիլ 11ի առթիւ առանձին կը մնայ Դաշնակցութիւնը, այլ եւ կը մեկուսանայ ամէն ճակատի վրայ։ Գերճախօս է խմբագրականին խորագիրն ալ. «Դաշնակցութիւնը մեկուսացած»։ Եւ ուրախ է մանաւանդ անոր համար, որ այս մեկուսացումով ջուրը կ'իյնայ գաղութներու կազմակերպութեան ծրագիրը։

Արդարեւ, բոլոր տեսակի Երեւանցիներու եւ Հօկերու համար սեւ մղձաւանջ մըն է այդ ծրագիրը, — գաղութներու կազմակերպութիւնը, զոր կը նկատեն «համազգութային ընդարձակ ճակատ մը կազմել խորհրդային Հայաստանի դէմ»։

Ինքան մանրացած, անբանացած են այս մարդիկը — եւ իրենց հետ՝ «ողջամիտ» ռամկավարներն ու կարգ մը հնչակեաններ — որ դաւաճանութիւն, թշնամութիւն կը տեսնեն ամէնէն տարրական գործերուն մէջ, որպիսին է գաղութներու կազմակերպութիւնը։ Հազար խօսէ եւ գրէ, պարզէ ներկայ երեւոյթ, կազմալոյծ վիճակին չարիքները, այլասերում, ուծացում եայլն։ Չես կրնար հանել իրենց գլուխը մխուած գամը։

Չես կրնար համոզել՝ թէ նոյն իսկ հայրենիքին շահը կը պահանջէ որ գաղութները կազմակերպուին, ձեռք-ձեռքի տան եւ ստեղծեն կեդրոնական մեքենայ մը, թէ իրենց վիճակը բարելաւելու եւ թէ իրենց պարտականութիւնը աւելի գիտակցօրէն կատարելու համար։ Եթէ գաղութ մը ինքն իր գլխուն անճրկելով յուսահատի, հալի, կորսուի, հայրենիքն է որ պիտի տուժէ, նոյն իսկ աշխատաւորական տեսակէտով։ Այս պարզ իրողութիւնը կ'ըմբռնէ Ուրնոյի յետին բանուորը, բայց չեն ըմբռներ Երեւանի մունետիկները, եւ անոնց պառաւ խնամիները, «ազատէր» ռամկավարները։

Ակամայ չեղեցանք նիւթէն։ «Երեւան» կատարեալ պարզութեամբ կը յայտարարէ.

— «Ռամկավարներն ու հնչակեանները նոր խելքի կուգան. Դաշնակցութիւնը հանրային Զարիք մըն է։ Այդ Զարիքը արմատախիլ եղած է Խորհրդային Հայաստանի մէջ»։

Աղաղակեցէք ձեր թոքերուն բոլոր ուժով— Երանի՛ հոգիով աղքատներուն։ Մանաւանդ վերջին տողին համար. «Այդ Զարիքը արմատախիլ եղած է խորհրդային Հայաստանի մէջ»։

Անշուշտ այդ է պատճառը որ արեդհատ եւ անհամար ձերբակալութիւններէ եւ աքսորներէ յետոյ, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան համագումարին մէջ պատասխանատուներ կը յայտարարեն ի լուր աշխարհի.

— «Դաշնակցութեան ռազմատենչ ազգայնականութեան դէմ պայքարը կը մնայ գաղափարական ճակատի կեդրոնական խնդիր»։

— «Մեր երկրին մէջ դաշնակները ամէն միջոց կը գործածեն, վարկաբեկելու համար խորհրդային իշխանութիւնը։»

— «Դաշնակները պէտք է յայտարարուին Հայաստանի աշխատաւոր զանգուածներու թշնամիները եւ անոնց դէմ ամէնէն անողոք կռիւը պէտք է մղուի» («Խորհրդ. Հայաստան» 23 Յունուար)։

Այս մարդիկը երէ՞կ սուտ կը խօսէին թէ այսօր, — պիտի ըսէր ողբացեալ Շահրիկեան։

Եւ երէկ, ե՛ւ այսօր։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ

Ազդարար խօսելով Բարեգործականի հասցէին ուղղուած արդարքննադատութեանց վրայ, կը գրէ (24 մարտ).

— Ա. Ամսեբեի շռայլութիւն է այնքան պարարտ թոշակով ընդհ. տնօրէն մը պահել, երբ անոր կատարած գործը գրեթէ ոչինչ է, բուն իսկ մօտիկ շրջանակներու կարծիքով

Բ. Մելքոնեան գործարանը կատարեալ դահաստան մը պէտի դառնար Բարեգործականի քաջի մը մարդոց ձեռքը, եթէ անշահախնդիրն կարգաւորելու։

Գ. Ինչ որ առնէ մը ի վեր կը փորձուի Կիպրոսի **Թերբեթ** անուան տակ, պարզապէս գայթակղութիւն մըն է, ըսելու համար խաչագողութիւն։ Գործարանը ձեռքէ հանելէ յետոյ, խումբ մը ծրիակերներ կ'ուզեն Մելքոնեան հաստատութիւնները ագարակ դարձնել, ստանձնելով անոր շահագործումի մենաշնորհը։

Այսքանը ընդունելէ յետոյ, ալ վէճի նիւթ չի մնար։ Արդարեւ, այս եւ նման մեղքեր են որ Բարեգործականի երեսին կը սրուին, ամէն անգամ որ առիթ կը ներկայանայ։ Եւ երեսին տուողները միայն մենք չենք, դուրսէն անհատներ, այլ եւ պաշտօնական քարեկամներ եւ անդամներ։ Քանի մը տարի առաջ, ջոջ ու քաջարար անդամ մըն էր, Ե. Կարիկեանը, որ հրապարակով օձիք թօթուեց ու հեռացաւ։ Իսկ ամէնէն թարմ օրինակը՝ Աղա *Արեւ* աղբարը, որ անդադար գնդասեղի հարուածներ կուտայ Գահիրէէն։ Ասկէ առաջ գրածներէն զատ, դեռ վերջերս երկու խմբագրական հրատարակեց, հաստատելու համար թէ Բարեգործականը իրմէ սպասուածը չէ ըրած Սուրիահայերու տեղաւորման գործին մէջ։ «Չի բաւեր որոշ սակ մը վճարել եւ հանդիսատես ըլլալ», եւ կամ, ընդհանուր գործունէութեան գալով, «պէտք չէ սահմանափակուի իր ներկայ դիրքին եւ հասոյթներուն շրջանակին մէջ»։

Մենք ալ տարբեր բան չենք ըսեր, երբ խօսքի կարգը կուգայ։ Միակ տարբերութիւնը այն է որ մենք նկատում չունինք, վարժ չենք ծամծմելու, այլ կ'ըսենք բաց ու անվարան։ Եւ այս ըսուածները երբեք չեն նշանակեր հարուած տալ այդ մարմնին գոյութեան, ընդհակառակն կը նպաստեն անոր զօրացման։

Բարեգործականի իրական թշնամիները անոնք են, որ անոր շուրջ պար բռնած կը գովեն, մէկ մէկ պնակ ձեռքերնին, ու չեն թողուր որ ան կապուի ժողովուրդին եւ ծառայէ անոր։»

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Պէյրութէն հեռագիր մը հաժամայն, Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահ վերընտրուած է Շարլ Տէպպաս՝ հինգ տարուան համար։

Նախագահութեան համար ուրիշ թեկնածու չկար։

Էմիր Ժորժ Լութֆուլլահ, որ նախապէս դրած էր իր թեկնածութիւնը, վերջին պահուն ետ առաւ զայն։

Մեծահարուստ Արաբը արձանագրուած չէր Լիբանանի տոմարներուն մէջ՝ իբրեւ քաղաքացի, քանի որ Եգիպտոս կը բնակէր երկար տարիներէ ի վեր։ Յիշեալը Ֆրանսական մարզպան Փ. Հանրի Փոնսոի ուղղուած նամակով մը կը բացատրէ թէ ի՛նչու ետ առած է իր թեկնածութիւնը, հակառակ իր շուրջ ստեղծուած համակրանքին։

ՄԱՀ ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶԻ

Մարսէյլէն Յառաջ-ի ուղղուած երկու հեռագիրներէ ցաւով կը տեղեկանանք Մինաս Չերազի մահը, որ տեղի ունեցած է մարտ 27էն 28 լուսնալիք գիշերը Մարսիլիոյ արուարձան Սէն Ժիւլիէնի իր բնակարանին մէջ։

Ծնած էր 1852ին Խասգիւղի մէջ, ուստի եւ 77 տարեկան էր։ Իբրեւ ուսուցիչ, հրապարակագիր, գրագէտ եւ ազգային գործիչ ունեցած է խիստ բեղնաւոր գործունէութիւն ամբողջ 60 տարի։

1926ի ամառը տօնուեցաւ իր հանրային գործունէութեան վաթսունամեակը Մարսիլիոյ եւ Փարիզի մէջ։

Չերազ ուսուցչական ասպարէզ մտած էր 1865ին՝ երբ դեռ 14 տարեկան էր եւ կ'աշակերտէր Խասգիւղի Ներսէսեան վարժարանին։ 1868ին լոյս տեսած է իր առաջին գրական էջը։ 1886ին տնօրէն կարգուեցաւ Ազգ. Կեդր. վարժարանին եւ պաշտօնավարեց մինչեւ 1889։ 1870ին խմբագրապետ եղաւ *Երկրագունտի*։ 1874ին հրատարակեց *Գրական Փորձերը*, 1876ին *Ազգ. Դաստիարակութիւն*, 1878ին *Թէ ի՛նչ շահեցանք Պերլինի վեհաժողովէն*, 1879ին *Հայաստան եւ Իտալիա*, 1881ին *Գրիչ եւ սուր*։ Հիմնադիրներէն եղաւ *Արարատեան* եւ *Կիլիկեան* ընկերութեանց, որոնք յետոյ ձուլուեցան *Միացեալ Ընկերութիւն* անունով, որուն նախագահը եղաւ երկար ատեն։

Իր քաղաքական գործունէութեան մասին յաջորդով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐԸ ԱԶԱՏՈՒԱԾ

Մարսիլիայէն մեզի ուղղուած մասնաւոր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Պէյրութի միւս բանտարկեալները եւս ազատ արձակուած են։

Ինչպէս գրեցինք, ասկէ առաջ հինգ հոգի միայն ազատ արձակուած էին երաշխաւորութեամբ։ Այս նոր հեռագրէն կը հասկցուի թէ մնացեալ 18 հոգին եւս ազատ ձգուած են, որով այլ եւս Պէյրութի բանտին մէջ մարդ չի մնար։

ԹՈՒՐՔԵՒՅՈՅՆ ՎԷՃԸ ԾԱՆՐԱՑԱԾ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՑՈՅՑ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԴԷՄ?

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Կառավարութիւնը կը փափաքի յայտարարել թէ իրենք ոչ մէկ զօրաշարժ հրամայած են, ո՛չ ալ գարնան սովորական ռազմափորձերէն զատ ուրիշ ռազմափորձեր տեղի կ'ունենան։

Վերջին օրերս սովորաբար լաւատեղեակ աղբիւրներէ շարունակ լուրեր կը բխէին թէ Թուրքիա կը պատրաստուի տեսակ մը զինուորական ցոյց կատարել Յունաստանի դէմ եւ թէ այս նպատակով դրօշի տակ կանչած է կարգ մը զինուորական դասակարգեր՝ Արեւելեան Թրակիոյ մէջ լայն սահմանի վրայ ռազմափորձեր կատարելու համար։ Հելլէնեւթուրք յարաբերութիւնները որ երբեք բարեկամական չեն եղած, վերջին ամիսներու ընթացքին շարունակ դէպի վատը գացին՝ բնակչութեանց փոխանակութեան խնդրին հետեւանքով։ Էնկիւբիիբանակցութիւնները անելի մը յանգեցան եւ մամուլի բուռն պայքար մը սկսաւ Թուրքերու եւ Յոյներու միջեւ։

Իտալիա աշխատած էր համաձայնութիւն մը գոյացնել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ, սակայն իրեն դէմ գտաւ երկու դժուարութիւններ. առաջին՝ Թուրքիոյ փափաքը Յունաստանէն քաշելու համար ամենավերջին փէննին՝ իբրեւ հատուցում Յունաստանի մէջ մնացած Թուրք կալուածներուն. երկրորդ՝ Յունաստանի փափաքը՝ բանակցութիւնները կարելի եղածին չափ երկարելու մասին։

Ներկայիս միակ լուծումը կը նկատուի այն՝ որ Թուրքիա վերջնապէս պէտք է հրաժարի Յունաստանէն ունեցած իր պահանջներէն, եւ փոխադարձաբար, պայմանաւ որ Յունաստան կանխիկ վճարում մը ընէ Թուրքիոյ։ Կը կարծուի թէ 300,000 անգլ. ոսկիի վճարում մը պիտի գոհացնէ Թուրքերը։

Միւս կողմէ, Թուրք պատուիրակի պնդումներուն վրայ, Հելլէնեւթուրք Խառն Յանձնաժողովը որոշեց իր կեդրոնը փոխադրել Աթէնք եւ տեսակ մը յառաջապահ կեդրոն ալ հաստատել Կիւմիւլճինէի մէջ։ Յանձնաժողովը Պոլիս կը նստի 1923էն ի վեր ու չիգիտցուիր թէ Թուրք կամ Հելլէն կառավարութիւնը պիտի ուզե՞ն քուէարկել փոխադրութեան համար անհրաժեշտ գումարները։ Յանձնաժողովը մինչեւ հիմա մօտ մէկ միլիոն անգլ. ոսկի ծախք ըրած է, եւ շատ քիչ գործ միայն տեսած։

ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ?

ԼՈՆՏՐԱ 29 մարտ.—Թէհրանէն ստացուած կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, ապստամբութիւն մը ծագած է Թաւրիզի մէջ (Ատրպատականի Նահանգ), Շահին կողմէ մտցուած բարենորոգումներու հետեւանքով։

Ապստամբները նախ սպաննած են քաղաքին զինուորական կառավարիչը եւ կտրած հեռագրական բոլոր հաղորդակցութիւնները։

Պարսկաստանի Շահը վերջերս հրահանգած էր որ բոլոր քաղաքացիները այսուհետեւ արդիական հագուստներ պիտի հագնին՝ փաթթոցին եւ երկար վերարկուին տեղ։

Անգլիացիները Մոսկուա հասած

Անգլիայէն Ռուսիա մեկնած առեւտրականներն ու գործատէրերը Մոսկուա հասան։ Կայարանին մէջ ընդունուեցան Բապինովէչի կողմէ, անդամ խորհրդային Առեւտրական Սենեակին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՂԻՇ. ՄՈԼԱԽԻՆՏ ԵՒ ԲԱՂԵՂ

Այսօր ալ քիչ մը բուսաբանութեամբ զբաղինք։

Գիտէինք որ գրագիտութիւնը շատ բաներու կ'առաջնորդէ, չդադրելով ըլլալէ անմահութեան նախագաւիթը։ Ունէինք մինչեւ հիմա՝ գրագէտ-բանաստեղծ-փաստաբանը (վերջինը առաջին երկուքին դատը կը պաշտպանէ անդադար), ունէինք նաեւ բանաստեղծ-գրագէտ՝ ազգային-գործիչը (վերջին երկուքը առաջիններուն զունատ փառքն է որ կը շեփորէին խլացած ականջներու)։

Փա՛ռք ուրեմն դարձեալ հայ մտքին՝ որ թունուարէն ի վեր ծնաւ գրագէտ-սափրիչ-բուսաբանը յանձին Ե. Արմէնի՝ որ Նիւ-Եորքի շաբաթաթերթին մէջ թունուար 6ին (կաղանդի նուէր) «եղյութ» մը ունեցաւ հայ գրականութեան հանդրուաններուն վրայ ակնարկներ պտտցնելով։

Մտիկ ըրէք բուսաբանը.

«Պէտք կա՞յ կամովին մխրճուելու հեռատեսուած մացառուտքին մէջ, տապար վերցնելու համար հոն աճող մոլախինդ. ներու ու եղինճներու կճան տերեւներուն դէմ»

Բուսաբանը սկսնակ մըն է… սապար կը վերցնէ տերեւներուն դէմ։ Զուարճալի անխոհեմութիւն։ *Տապարը սովորաբար Ե. Ա.ին ծանր է*… եւ յետոյ տապարին տեղ գմելի մը պիտի բաւէր, եւ վերջապէս այս երկու բոյսերէն մէկուն տերեւները կճան չեն։

«Կամ ինչնէկ քարոզիչին ճշմարտախօսութի՞ւնը պիտի կասկածուի, անոր համար որ հաճելի խօսքեր չպիտի ունենայ ան ըսելիք եւ տիրող կարգերու հեշտալի խաղաղութիւնը կրնայ ըլլալ որ վրդովէ, շիտակ ըլլալուն համար անախորժ վճիռներով»։

«Ինքնատիպ» ինքնեկ մը չէ՞ք նկատեր այս տողերը ստորագրողը… եւ ի՞նչ կ'ըսէք սա անախորժ վճիռներուն որոնք պիտի վրդովեն եղեր»…։ Կ'ուզէինք հասկնալ թէ զո՞վ։ Գառնանք դարձեալ բուսաբանութեան.

«Հայ ցեղը անձնաւորող կաղնին՝ իր գլխաւոր բազուկներէն եւ ճիւղերէն գլխատուած էր։ Անոր լայնալիր աճումին եւ ծաղկումին ուժը կասեցուած էր։ Մնացող բունէն արձակուելիք ընձիւղներովն պիտի կազմուէր հայ կեանքը»։

«Զմայլելի» ու «ինքնատիպ» պատկեր մը հայ գրականութեան։ Նկարիչը աւելը թաթխեր է գոյներու մէջ ու քսեր է թուղթին վրայ…

— Քիչ մը վերը կը հարցնէր թէ «պէտք կա՞յ կամովին մխրճուելու…»

Չկա՛յ, սիրելի՛ս, չկայ։

Կամ աւելի ճիշդը կայ, եթէ մտնես մացառուտին մէջ ու հոն գլուխ գլխի մնաս… մոլախինս հետ իբր անոր հարազատ եղբայրը։

ԵՂ. ԲԷՈՎՏԱՑԻ

ՓՈԽԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԱՐԿ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ՝ հոլանտացի, զուիցերացի եւ իտալացի դրամատէրներու խմբակ մը հինգ միլիոն անգլ. ոսկիի փոխառութեան առաջարկ մը ըրաւ Թուրք կառավարութեան։ Այս դրամը պիտի գործածուի հաւանաբար պետական դրամատան մը հիմնումին։ Կառավարութիւնը դեռ չէ տուած իր պատասխանը։

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՉԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆԻ ՄԸ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խաններու աղտոտութիւնը.— Օտարականներու դէմ հակակրութիւնը.— Անատոլուն ամայի եւ աւերակ.— 14,000,000 բնակիչ (?).— Ընդարձակ հողեր անմշակ.— Գիւղացիներու թշուառութիւնը.— Թուրքերը ոչխարի հօտ:

Անգլիացի հարիւրապետ Հարոլտ Արմսթրոնկ, որ շատ լաւ կը ճանչնայ հին եւ նոր Թուրքիան, Թայմզի մարտ 26ի թիւին մէջ կը հրատարակէ իր տպաւորութիւնները: Կը թարգմանենք նոյնութեամբ:—

Յեղափոխութեան այն տասը տարիներու ընթացքին, որոնց մէջէն անցաւ Թուրքիա, անիկա ո՛չ միայն փոխեց իր կառավարական ձեւը այլ եւ ձեռնարկեց փոխել իր ամբողջ ընկերային կառուցուածքը: Բախտն ունեցայ քայլ առ քայլ եւ խիստ մօտէն հետեւելու այս յեղափոխութեան, ու վերջին երկու տարուան ընթացքին, իբրեւ պատուիրակ Պատերազմէն Վնասուածներու Հատուցման Յանձնաժողովին, կրցայ ճամբորդել Թուրքիոյ լայնքին ու երկայնքին, ու շնորհիւ Թուրք կառավարութեան ազնիւ աջակցութեան՝ ազատօրէն եւ ամէնէն առաջ տեսնել յեղափոխութեան արդիւնքները:

Այսօր Թուրքիոյ մէջ ճամբորդելը հաճելի բան չէ: Յարմարութիւնները շատ խեղճ են. հոս հոն՝ օրինակ՝ Ադանայի, Կեսարիոյ եւ Էնկիւրիի մէջ նախաձեռնող թաղապետութիւնը շինած է պանդոկ մը, սակայն միւս տեղերը կան միայն խաներ, ուր ննջասենեակներուն տակը կենդանիները կը պառկին, ուր լուերն ու մլուկները կը վխտան, ախոռներու եւ պէտքարաններու գարշահոտութիւնը վեր կուգայ տախտակամածի ճեղքերէն, ուտելիքը խեղճ է եւ սուղ: Անցա՜ծ են այն օրերը երբ հիւրամեծարութիւնը պարտականութիւն եւ մենաշնորհ էր Մուխթարին համար, որ բնակարան եւ ուտելիք կուտար բոլոր ճամբորդներուն: Վերջին 10 տարուան դէպքերը աւելի խորացուցած են Թուրքերու արհամարհոտ հակակրութիւնը հանդէպ օտարականներուն: Մուխթարները թէ աւելի աղքատ են եւ թէ չեն ուզեր իրենց վրայ կասկած հրաւիրել՝ քաղաքավարութիւն ցոյց տալով օտարականի մը հանդէպ, մանաւանդ եթէ անիկա Ֆրանսացի է կամ Անգլիացի: Ճամբաները մեծ մասամբ ծակծկուած են եւ կամուրջները փլած:

Ոստիկանութիւնը խիստ հսկողութիւն կը կատարէ: Ճամբորդը ինքզինքը իբրեւ գերի մը կը զգայ: Ո՛չ միայն ստիպուած է հասածին պէս ցոյց տալ անցագիրը, այլ որովհետեւ իւրաքանչիւր նահանգ իր յատուկ սահմանագլուխն ունի, պէտք է լուր տայ իւրաքանչիւր նահանգի ոստիկանութեան, իր թուղթերը ներկայացնէ եւ մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդէ իր ճամբորդութեան նպատակին մասին, պէտք է յայտնէ իր արհեստը, հօրը, մօրը եւ մեծ հօրը զբաղումն ու անունը՝ ուրիշ բազմաթիւ մանրամասնութիւններով եւ լուսանկարներով: Բազմաթիւ գործակալներ եւ լրտեսներ կան, հսկելու համար, որ ոեւէ մէկը չկարենայ խուսափիլ այս պարտաւորութիւններէն:

Միեւնոյն ժամանակ կատարեալ ապահովութիւն կը տիրէ: 1919ին երկրին մէջ վխտացող աւազակները մաքրուած են: Կարելի է ոեւէ ուղղութեամբ ճամբորդել առանց զէնքի կամ զինեալ ուղեկիցի, բացի Եփրատի արեւելեան կողմէն, ուր 1924ին ապըստամբած Քիւրտերէն մաս մը դեռ չեն զսպուած եւ փախստական կը պտըտին սարերու վրայ:

Ճամբորդութեանս ընթացքին ուշադրութիւնս գրաւեց ամայութիւնը երկրին, որ ատենօք լեցուն էր հարուստ քաղաքներով եւ Հին Աշխարհի ուտելիքներուն եւ հանքերուն կէսը կը հայթայթէր: 1928ի մարդահամարը բնակչութեան թիւը ցոյց կուտար 14 միլիոն հոգի՝ անիկա չափազանցուած կը թուի: Անատոլուն կրնայ 60 միլիոն հոգի ապրեցնել. սակայն վեներական հիւանդութիւններն ու մալարիան, սնունդի պակասն ու աղտոտ պայմանները, եւ անոնց հետեւանքով մանուկներու մէջ առաջ եկած յաճախադէպ մահերը, պատերազմները, մանաւանդ 1920ի Հելլէնական արշաւանքին հետեւանքով կատարուած կոտորածները արագօրէն պակսեցուցին Թուրքերու քանակը, յետոյ ո՛չ մէկ որոշ նշան կայ թէ ծնունդները կ'աւելնան: Ժամանակ մը օրերով ճամբորդեցի եւ գրեթէ ո՛չ մէկ մարդկային արարածի կամ գիւղի մը հանդիպեցայ, բացի աւերակներէ: Անատոլուն լայնատարած պարապ երկիր մըն է, որուն վրայ կը ծանրանայ մեծ լռութիւն մը:

Ընդարձակ շրջաններ անմշակ կը մնան պատերազմէն ի վեր: Ուրֆայի եւ Այնթապի շուրջ, ու նոյնիսկ Ադանայի մօտ, ուր Ֆրանսացիները կռուեցան եւ այրեցին 1920ին, դաշտերը ամայի են եւ գիւղերը աւերակ: Էնկիւրիէն Էսքիշէհիր 300 մղոն տարածութիւնը, որ սիստեմատիկ կերպով քանդուած էր Հելլէններուն կողմէ 1922ին՝ երբ կը քաշուէին Սաքարիայի պատերազմէն, կը մնայ անապատ մը: Թուրքիա գերազանցապէս երկրագործական երկիր մըն է, եւ սակայն կառավարութիւնը ստիպուած է ալիւր ներածել:

Գիւղերու մէջ գիւղացիները անհաւատալիօրէն աղքատ են: Իրենց մշակութեան մեթոտները նախնական են եւ սպառող: Ադանայի դաշտը, եթէ պէտք եղածին պէս մշակուի, Եգիպտոսի չափ հարուստ կրնայ ըլլալ, սակայն այսօր հարեւանցիօրէն կ'ակօսուի եւ շատ քիչ շոր բամպակ կ'արտադրէ: 1927ի հունձքը մինչեւ 100էն 25 պակաս եղած էր, 1928ինը աւելի գէշ էր, որովհետեւ երաշտութիւնը փճացուց ցորենի եւ գարիի մէկ մասը, ու Գոնիայի կողմը, բացի այն մասէն ուր Գերմանները ոռոգումի ճամբաներ բացած են Տաւրոսի ստորոտը, ամբողջ շրջաններ լքուած են՝ ջուրի պակասին հետեւանքով:

Գիւղացիները նոյն տափակ, հլու եւ հնազանդ մարդիկն են զորս ճանչցած էի յեղափոխութենէն առաջ. տարօրինակ կերպով ջիղ չունին եւ անզգայ ու անտարբեր են իրենց եւ ուրիշներու հանդէպ: Աղքատութեան եւ զրկանքի մէջ կ'ապրին, քիչ մը աւելի լաւ են իրենց դաշտերու անասուններէն: Ցաւալի է իրենց կեանքը այդ սառանելի երկրին մէջ: Դժբախտ օրերու համար ոեւէ պահեստ չունին: Իրենց մէկ ձեռք կարկատուած հագուստը ամէն բանի կը ծառայէ՝ ցորեկ թէ գիշեր: Ընդմիջապէս որ մութը կոխէ, կը պառկին կը քնանան, բնաւ լամբար չեն վառեր, ու կ'արթննան արեւին հետ, անկարգ ու առանց սանտրուելու, ամբողջ օրը յոյլօրէն կատարելով այնքան գործ որ բացարձակապէս անհրաժեշտ է: Կը թուի թէ աւելի հարուստ դառնալու, նոյնիսկ քիչ մը աւելի հանգստաւէտ պայմաններ ունենալու փափաք չունին: Իրենց ուտելիքը նախնական է. կ'ուտեն մէկ ափին մէջ պինդ բանած հացը, միւսին մէջ պանիր կամ ձիթապտուղ, ատեն ատեն պնակ մը ապուր կ'ուտեն, ու շատ պատահաբար ոչխարի միս:

Բացի նախնական գործողութիւններէ — ուտել, խմել, պառկիլ, արեւին տակ կամ կրակին առջեւ տաքնալ, ճանճ բռնել երբ շատ անտանելի կը դառնան, զաւակ արտադրել եւ մեռնիլ — ուրիշ բանի մասին գաղափար չունին: Իրենց հովիւները ոչխարներու պէս կրնան վարել զանոնք կամ քշել, գայլերու պէս կարելի է զանոնք ոտքի հանել վայրագօրէն՝ հասարակաց վտանգի կամ փափաքի մը համար:

Ցած ու նստած եմ անոնց հետ, երբ գիւղի կանաչութեանց վրայ կամ սրճարանին առջեւ առանց թիկունքի նստարաններու վրայ կըշալակրատեն անոնք: Ատեն ատեն կին մը կ'անցնի՝ հորէն ջուր բերելու համար՝ երեսը անձեռոցով մը ծածկած՝ քօղի տեղ: Տուները լուռ են, փակուած դռներով եւ կղպուած պատուհաններով: Կիները իրարու այցելութեան չեն երթար: Ոգեղէններու պէս սեռերը առանձին կ'ապրին: Չկայ ընկերային կեանք եւ ընտանիքները ազատօրէն չեն յարաբերիր:

Բաց դաշտին վրայ տեսայ ոչխարի հօտեր, յանձնուած պահպանութեանը հսկայ շուներու, որոնք կրնան դէմ դնել գայլերու վոհմակի մը կամ սպաննել մարդ մը: Հովիւները համակրելի մարդիկ էին, իրենց շուներուն պէս կոպիտ եւ յանդուգն: Թուրքերը արտանց վաչկատուններ են. պատերազմ ու թափառական կեանքի դժուարութիւնները դուրս կը բերեն անոնց մէջ լաւագոյնը: Քաղաքներն ու քաղաքակրթութիւնը Լեւանտէններու կը վերածեն զանոնք:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

Մարսէյլ 25 մարտ (Մ. Թ.) — Թուրքիոյ Մալաթիոյ նահանգէն մեզի կը տեղեկացնեն. «Այս կողմերը մնալ այլեւս անկարելի դարձաւ. բռնի ստիպումներու տակ ամբողջս գաղթելու ստիպուած ենք. արդէն Թուրքերը մեկ քանիներու սպառնացեր են մեկնելու:»

Արաբկիրի մէջ սովը երթալով կը սաստկանայ, օգնութեան ոչ մէկ յոյս: Արաբկիրի մէջ բազմաթիւ խեղճ ընտանիքներ սովամահ ըլլալու դատապարտուած են: Արտասահմանի Հայերէն օգնութիւն չիգար: Արաբկիրի Հայրենակցական Միութիւններուն սրբազան պարտականութիւնն է օգնել իրենց խեղճ հայրենակիցներուն. մահը անխուսափելի է՝ եթէ սպասուած օգնութիւնը չգայ արտասահմանէն»:

«Յառաջ»ի միջոցաւ Արաբկիրի Հայրենակցական Միութիւններու ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք այս կենսական խնդրին վրայ: Մարսէյլի Հայրենակցական Միութիւնը խոստացաւ կարելին ընել:

Անատոլուի միւս քաղաքներէն եւս երբեմն նամակներ կը հասնին հայրենակիցներու: Բոլորն ալ շատ գէշ կը նկարագրեն տեղւոյն հայութեան վիճակը: Այլեւս ժամանակ է որ ճար մը մտածուի՝ այդ բեկորները միանգամ ընդ միշտ ազատելու համար տաճիկներու ձեռքէն:

Արամ Արամեան

ՀԱԳԱ՞ ԿԻՆԵՐԸ

ԿԻՆԸ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԷՋ

Կինը թօթափելէ յետոյ դարերու ստրկութեան շղթան, ինկաւ ճամբու մը մէջ ուրկէ այլեւս վերադարձ չկայ:

Մէկ կողմէ կեանքի նոր պայմաններու պարտադրութեան տակ, միւս կողմէ փաստելու համար իր անկախութեան ընդունակութիւնը, ինչպէս նաեւ զայն դնելու համար ամուր հիմերու վրայ, կինը ստիպուեցաւ շուկայ իջնել, աշխատիլ, վաստկիլ իր ապրուստը: Եւ այսօր, ընտանիքէն սկսեալ մինչեւ դպրոց, կրթութիւնն իսկ կը ձգտի լոկ գործնական ծանօթութիւններով օժտել կինը:

Բայց, մարդկութիւնը որ զայն կոչեր էր «տկար սեռ», փոխանակ անոր ուժը գործածելու համապատասխան աշխատանքներու մէջ, զայն կ'ենթարկէ իր պահանջներուն. կան տկար բազուկներու չարաշահումը մանաւանդ ճարտարարուեստի մէջ, հազիւ թէ կը հանդիպի զուրգուրոտ վերաբերումի:

Ու կինը որ զանազան պատճառներով ստիպուած է տունէն փախիլ եւ իր ուժերուն լաւագոյնը սպառել աշխատանքի շուկաներուն մէջ, չի՛ վհատիր, քանի որ վազելով մէկտեղ հացին ետեւէն, ան չի դադրիր կատարելէ իր մարդկային՝ բնախօսական դերը, — մայրութիւնը:

Հարցը որ յաճախ քըքրուած է եւ դեռ բաց կրակոտ վիճաբանութիւններու, չէ գտած իր գոհացուցիչ լուծումը: Գիտունները դեռ յամառօրէն կը շարունակեն եւ իգական աշխատանքի կուսակիցներն ու պաշտպանները կը ճգնին դիւրաւ հաւաքել փաստերով, որոնք հաւասարապէս զօրեղ ըլլալ կը թուին:

Ան վիճակագիրները որոնք դէմ կ'արտայայտուին կնոջ աշխատութեան, նախ կը սկսին հաստատել բացայայտ ճշմարտութիւն մը որ նոյնիսկ այրերուն մէջ չպիտի գտնէ հերքող մը,— թէ հանգիստ, անաշխատ կեանքը զուրկ չէ բարիքներէ...:

Այս հաճելի եզրակացութիւնը կը հանեն հիմնուած թիւերու վրայ: 20-25 եւ 40-45 տարու տանտիկիններուն մէջ, նուազ են մահացու հիւանդութիւններն ու մահերը քան աշխատող կիներուն մէջ: Այս վերջինները որոնք աշխատելով մէկտեղ կը կատարեն ամուսնական, ընտանեկան, մայրական պարտականութիւններ, առանց խուսափելու միանգամայն ծննդաբերութենէ, կ'ենթարկուին տարապայման յոգնութեան եւ կը վտանգեն իրենց առողջութիւնը: Մանաւանդ որ արհեստանոց ու գործատուն, յաճախ չեն կառուցուած առողջապահիկ պայմաններու համաձայն, աշխատանքը չէ կազմակերպուած այնքան բանաւոր կերպով որ, որոշ ժամերու մէջ, ապահովելով մէկտեղ որոշ քանակով արտադրութիւն, ճիգը դարձնէ նուազ յոգնեցուցիչ: Մեքենաները չեն հասած այն կատարելութեան որ յարմարին կնոջ կազմին եւ ուժին. կինն է որ իր ուժերը պիտի յարմարցնէ անոնց, ինքզինքին պարտադրելով մեծ ճիգեր եւ հետեւաբար աւելի յոգնութիւն եւ սպառում:

Թիւերը ցոյց կուտան նաեւ թէ աշխատանքի հետեւանքով հիւանդութեանց եւ տկարութեանց միջինը շատ աւելի մեծ է կիներուն քան թէ այրերուն մէջ. թէ կիները, ճարտարարուեստի վատառողջ ճիւղերու մէջ ցոյց կուտան նուազ տոկունութիւն քան այրերը:

Բայց կիներու համար փաստուած այս տկարութեան մէջ ի՞նչ բաժին ունի իրենց մարմնական կազմը:

Կնոջ աշխատանքի կուսակիցները դէմ են վիճակագիրներու այն եզրակացութեան, թէ մարմնական կազմն է որ աշխատանքի եւ տոկունութեան մէջ կինը կը ստորադասէ այր մարդուն:

Եւ իրօք, եթէ բացայայտ է որ ճարտարարուեստի եւ շուկայի ներկայ թերի կազմակերպութեամբ, կինը իբր աշխատաւոր աւելի տկար է քան այրը, դեռ չէ ճշդուած սակայն թէ անոր տկարութեան մէջ ի՛նչ դեր կը խաղան սնունդը եւ յաւելուածական յոգնութիւնները որ կնոջ կը պարտադրուին նաեւ աշխատանքէ յետոյ ալ, մինչ այրը՝ հազիւ գործիքները մէկ կողմ նետած կը վազէ իր հանգիստին:

Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին կատարած քննութիւնները կ'եզրակացնեն թէ՝ առողջապահիկ պայմաններու մէջ դրուած կինը երբեմն կը բերէ աշխատանքի նոյնքան ընդունակութիւն եւ տոկունութիւն որքան այրը:

Այր եւ կնոջ միջեւ նշմարուած տոկունութեան տարբերութիւնը առաջ կուգայ ո՛չ թէ կնոջ կազմական տկարութենէն, այլ աւելի, կեանքի, ընկերային պայմաններու եւ աշխատանքի վարժութեան պակասէն:

Եթէ ուրեմն աշխատութեան պայմանները ենթարկուէին բանաւոր փոփոխութեան, արդի բանտ՝ գործարաններուն տեղ հիմնուէին ընդարձակ, օդաւէտ աշխատանոցներ, աշխատաւոր կինը ստանար իր ուժի սպառման համեմատ սնունդ, վայելէր հանգիստի այնքան պահ որքան այրը, կասկած չկայ թէ փաստը պիտի տար այրերու հաւասար տոկունութիւն:

Ամերիկայի մէջ կատարուած ուսումնասիրութիւններն ալ կը յանգին այս եզրակացութեան: Կիները ամէն տեղ աւելի շատ շահագործուած են եւ հաւասար ժամերու արտադրութեան փոխարէն կը ստանան ճղճիմ վարձք, կը բնակին եւ կը սնանին ուրեմն շատ աւելի վատ պայմաններու մէջ:

Մինչդեռ, կ'եզրակացնէ ամերիկեան ուսումնասիրութիւնը, ընկերային եւ տնտեսական նոյն պայմաններու մէջ, աշխատութեան հետեւանքով տկարացումը աւելի յաճախադէպ է այր մարդուն քան թէ կնոջ համար:

Իսկ ընդհանրապէս, անոնք որ կնոջ աշխատանքի ընդունակութիւնը կը չափեն անոր արտադրութեան քանակով եւ տոկունութեան չափով կը մոռնան թէ այրերու եւ կիներու պայմանները նոյնը չեն:

«Ո՛չ ոք, կ'ըսէ Տիկին Ալիս Լա Մազիէռ, նկատի կ'առնէ ընտանեկան յոգնութեան խաղացած դերը»:

Կինը որ ստիպուած է գործի վազելու, հազիւ տուն վերադարձած, կը ձեռնարկէ հեւ ի հեւ աշխատանքի մը, աչքերուն առջեւ իր ամուսինին, որ կը հանգչի: Պիտի աւլէ, մաքրէ, սրբէ, ինքզինքը, ամուսինն եւ զաւակներ հոգայ, կերակուր պիտի պատրաստէ եւ միայն հանգիստը պիտի վնտռէ մէկ քանի ժամ քունի մէջ, եթէ սակայն չէ բեռնաւորուած նաեւ փոքրիկներով, որոնց համար, յաճախ, պիտի զրկուի քունէն: Այս յաւելուածական յոգնութիւնը որմէ զերծ կը մնայ այրը, անշուշտ կ'ազդէ կնոջ առողջութեան վրայ եւ զայն կը դարձնէ նուազ տոկուն:

Բայց կինը կ'աշխատի ոչ թէ հարստութիւն դիզելու հեռանկարով, կամ շնորհիւ դրամի վատ հաճոյքներ գոհացնելու փափաքով, այլ միմիայն, իր ամուսնին բեռը թեթեւցնելու, տան մէջ քիչ մը աւելի դիւրակեցութիւն մտցնելու եւ որդոց ապագայ պատրաստելու համար:

Մարդկութիւնը ուրեմն, որ կնոջ ազատագրումը կը նուիրագործէ... զայն ենթարկելով տնտեսական գերութեան մը, պարտաւոր է իր իսկ օգտին, մարդկային առողջ սերունդներու յաջորդականութեան համար, բարելաւել կնոջ աշխատանքի պայմանները եւ մանաւանդ անոր ապահովել հանգիստի աւելի լաւ պայմաններ:

ԱՐԱՔՍԻ ՀՐԱՉՈՒՆ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Անցեալ երկուշաբթի օր «Խաղաղութեան եւ ազատութեան համար կիներու միջազգային ընկերակցութիւնը» մեծ հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր Փարիզի մէջ:

Օրուան բանախօսները ծանրացան պատերազմի արհաւիրքներուն, քիմիական պատերազմի պատրաստութիւններուն վրայ, եւ պախարակեցին գիտութեան չահագործումը քանդիչ նպատակներու համար:

Մէկը անոնցմէ տուաւ զարհուրելի մանրամասնութիւններ, եւ շարժանկարով ներկայացուց պատկերներ՝ ապագայ պատերազմական զէնքերէն,— … մակ փոքրիկ ռումբեր, որոնք 3000 աստիճան ջերմութիւն կ'արտադրեն, թունաւոր կազի ամպեր եւ մառախուղներ, եւ անոնց աւերիչ ուժը մարդկային կազմին վրայ:

Ներկաները լսելէ յետոյ բոլոր բանախօսները, միաձայնութեամբ քուէարկեցին հետեւեալ բանաձեւը:

— Համոզուած ըլլալով թէ

1.— Ընդդէմ քանդիչ միջոցներուն զորս գիտութիւնը կը տրամադրէ պատերազմին, պաշտպանութեան ազդու որեւէ միջոց չկայ:

2.— Այս միջոցներուն դէմ միջպետական դաշինքները … է երաշխիք չեն ներկայացներ, քանի որ պետութիւններ իրենք իսկ կը դրժեն իրենց յանձնառութիւնները, պատրաստելով անհրաժեշտ գործիքներ նոր պատերազմին համար:

3.— Նոր պատերազմ մը, … աւերները տարածելով քաղաքներու բնակչութեան մէջ, պիտի նշանակէր ժողովուրդներու … ոչնչման պատերազմ մը:

Այս նկատումներով, ներկաները անյետաձգելի պարտականութիւն կը նկատեն

1.— Ժողովուրդներուն … ցնել ծանրութիւնը վտանգին որուն սպառնալիքին տակ գտնուին:

2.— Զգուշացնել զանոնք … խաբէութենէն թէ … նութեան ազդու միջոցներ կարելի են:

3.— Հրաւիրել զանոնք որ … տարբերութիւն … հարցերով եւ պայքարին … պատերազմի որքան քաղաքական … նոյնքան եւ տնտեսական պատճառներուն դէմ:

4.— Այն կառավարութիւններուն որոնք հանդիսաւոր … պով դրժեցին պատերազմը … չեցնել թէ՝ ամբողջական զին… թափումը պէտք է ըլլայ առաջին հետեւանքը, եւ թէ … ռանց այս միջոցին, … Դաշինքը քաղաքական … փորձ մըն է, որ կը ձգտի … ժողովուրդները:

5.— Հանրային կարծիքը … բեղ հսանք մը … պարտադրել պետութիւններու մասնաւոր յանձնախումբ կազմելով, լրջօրէն քննել … ենթարկեն զինաթափման բոլոր առաջարկները:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ՎՐԱՅ

Ինչպէս գրեր էինք … խորդ թիւով, սպանիացի … օդանաւորդներ Եժէնեզ … լեզիաս, որոնք Կիրակի … 17.42ին Սեվիլլայէն … ելած էին, յաջողեցան … թռիչքով կտրել Հարաւ. Ամ… եանը:

Մատրիտի օդային … կութեան տնօրէնը օդանաւ… ներէն ստացած է հեռագր… տեղեկագիր մը, իրենց թռ… մասին: Անոնք կ'ըսեն.

— Ուղիղ գծով 655… լոմեթր կտրելէ եւ 44 ժամ … բորդելէ յետոյ, ստիպուեցանք … դադրեցնել մեր թռիչքը, … նի պակասութեան պատճառաւ: Մեր միջին արագութիւնը … էր սաստիկ հովի մը … քով, որ տեւեց մինչեւ Ազոր… Մինչեւ վերջ, եւ բոլոր բար… թիւններու վերեւ ստիպուեցանք … դիմադրել բուռն հովերու:

ԽԱՉԻԿ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Երեկ որ հողին յանձնեցինք մեր հին ընկերներէն՝ Խաչիկ Անտոնեանը, որ յետ երկարատեւ անդամալոյծ հիւանդութեան մը, Մարտ 22ին Փրանս. հիւանդանոցին մէջ կնքեց մահկանացուն։

Խաչիկ Անտոնեան՝ բնիկ Վանի Վէնկգիւղէն՝ ծնած է 1854 Թուին։ Տինսը նախան Թուականներու կը գիտէ պանդխտութեան եւ կ'անցնի Պոլիս՝ հոն ծանօթանալով Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմակերպչական եռանդոտ աշխատանքներուն, կ'ուխտէ հաւատարմաբար ծառայել հայրենիքի ազատագրութեան եւ կը մտնէ կուսակցութեան շարքերուն մէջ։ 96ի հայոց սարսափի օրերուն Պոլսոյ մէջ կատարուած ապստամբութեանց գործօն մասնակցութիւն կ'ունենայ, Խաչիկի ծանօթ կուռիներու ընթացքին Թրքահայաստանի արշաւիքները մասամբ մեղմանալէն յետոյ, կը վերադառնայ հայրենիք եւ կ'ամուսնանայ։

1904ին իր գիւղացիներէն մէկը կուսակցութեան կողմէ ոճիր ենթարկուելով, ինքը իբրեւ մեղսակից կառավարութեան կողմէ կը հետապնդուի եւ կը ստիպուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինակիր խումբին հետ անցնիլ Պարսկաստան։ Հոն քեռիի խումբին մէջ բաւական ժամանակ ծառայելէն յետոյ, կ'անցնի Բագու, ուր կը մնայ մինչեւ Օսմ. Սահմանադրութիւնը։

1908ին հայրենիք կը վերադառնայ ընտանիքին միանալու, սակայն շատ չանցած կը ձգէ իր հայրենի օճախը, եւ ընտանիքով միասին կ'անցնի Ամերիկա։

Համաշխարհային պատերազմին հայրենիքի ազատագրութեան համար, կամաւորական գունդերու յօժարեալներէն անմասն չմնալու համար, հակառակ իր տարիքին, ընտանիքով կը վերադառնայ Հայաստան եւ կը մասնակցի բոլոր կռիւներուն։ Իբրեւ ուխտեալ զինուոր հայրենիքի ազատագրութեան, զէնքը ուսին, ամենէն վտանգաւոր դիրքերու վրայ, կռիւ կը մղէ մինչեւ 1918ի Վասպուրականի վերջին նահանջը։ Յետոյ Անդրանիկի մեր քաջարի ուժերուն հետ կ'անցնի Երեւան։ Հոս «Վանեցի գունդին» մէջ կը ծառայէ եւ կը մասնակցի այն բոլոր կռիւներուն, որոնք տեղի ունեցան Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակումէն առաջ եւ յետոյ։ 1921ի փետրուարեան յեղափոխութեան առեն ապստամբող ուժերու հետ ինքն ալ կ'անցնի Թաւրիզ։ Կը յաջողի իր կինն գտնալու Հայաստան, սահայն օրապահիկ ճարելու բոլոր միջոցներէն զրկուած, կը ստիպուի ապաստանիլ Պոլիս։ 1922ի Իզմիրի աղէտին կ'անցնի Մարսէյլ, ուր կը մտնէ կուսակցութեան շարքերուն մէջ, կ'անդամակցի Ռոստոմ ենթակոմիտէին։

Մինչեւ 1927 առողջ էր եւ հակառակ առաջացած տարիքին, չարքաշօրէն կ'աշխատէր գործարաններու մէջ, ապրուստի համար։ 1928էն սկսաւ առողջութիւնը բոլորովին կորսնցուց եւ կեանքը քաշ տուաւ հիւանդանոցի մէջ, մինչեւ որ փչեց իր վերջին շունչը։

Յուղարկաւորութեան ներկայ էին հայրենակիցներ, որոնց մէջ տոքթ. Ա. Ըռհպալեան։ Այս վերջինը հիւանդանոցներու անկիւններ ընդ անմխիթար մնացած հայ հիւանդներու վիճակով հետաքրքրուող եւ մխիթարող միակ անձն է Մարսիլիոյ մէջ։

Մարսէյլ Զ. ՇԱՌՕՅԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ Պ. ՎԱՀԱՆ ՄԱԼԷԶԵԱՆԻՆ

Ա.— Ճի՞շդ է թէ ամիսներ առաջ Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնը Լիոնի մէջ մանկապարտէզի մը հաստատման իբր հիմնադրամ 5000 ֆրանք ղրկած է Լիոնի մասնաճիւղին՝ նպատակին յաջողեցնելու համար։

Բ.— Եթէ այո՛, ինչո՞ւ համար տեղւոյս մասնաճիւղը իր բուն նպատակին չի գործածեր վերոգրեալ գումարը։ Մեր ստացած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն նոյն գումարը տրամադրուած է փափագեան քլիքին «Օրինաւոր համարուած Ազգային Միութեան», որպէսզի «ազգասէլ»ները իրենց գոյութիւնը քանի մը ամիս եւս քաշքշեն։ Այս կերպով շատերուն եւ Լիոնահայ հասարակութեան աչքին արդէն պէտ պայծառ կ'երեւի որ Բարեգործականի կեդրոնին եւ Լիոնի ռամկավարամիտ տարրերէ կազմուած Ազգ. Միութեան թափթփուքներուն միջեւ սերտ եւ անքակտելի յարաբերութիւն մը կայ, որ տեւական է եւ ըստ հաճոյս կարող են այս մարդիկը հարկ տեսնուած պարագային Բ. Միութեան ծրագիր-կանոնագիրը փոփոխութեան ենթարկել, հոգ չէ թէ Լիոնի փողոցներուն մէջ հարիւրաւոր հայ մանուկներ առանց տոհմային դաստիարակութեան եւ ուսման կը մնան։

Գ.— Արդեօ՞ք Մալէզեաններն ու Զօպանեանները դեռ չկրցա՞ն ըմբռնել թէ հայ ժողովուրդէն սնունդ առած բարենպատակ Միութեան մը հաւաքած լումաները միմիայն այդ ժողովուրդին չքաւոր եւ անօք մանուկներուն եւ երեխաներուն դաստիարակութեան գործին պէտք է յատկացուին եւ ոչ թէ յետին եւ հետաւոր նպատակներ եւ ծրագիրներ հետապնդելու։

Այսօր պարզ ու հասկնալի է որ ռամկավար կուսակցութեան հրամանները եւ հրահանգները Հ. Բ. Ը. Մ.եան խողովակով կը հաղորդուին իրենց մասնաճիւղերուն եւ համակիրներուն, որպէսզի մէկ ուղեգիծ եւ գործունէութիւն ունենան. սակայն միւս կողմէ ըմբռնելու են թէ՝ այլեւս Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, մենաշնորհեալներու Միութիւն մը ըլլալէ դուրս ելած է եւ կը պատկանի, ընդհ. հայ ժողովուրդի զաւակներուն եւ անոնց որոնք հայրենիքէն դուրս եւ տարագիր, այս ժողովուրդին անաղարտ եւ անխարդախ պահպանման մասին կը մտածեն եւ կ'աշխատին։

Դ. Ինչո՞ւ մինչեւ այսօր չհասկցան որ այդ ազգասէր եւ ազգին շահը մտածող մարդիկը, չորս հինգ տարիէ ի վեր չկարողացան Լիոնի մէջ ալ հայ մանուկներու կրթութեան համար համեստ եւ սեփական պիւտճէով մանկապարտէզ մը բանալ, որպէսզի հայ ծնողները իրենց մանուկները հոն ղրկէին, հայրենի շունչ մը առնելու եւ Մեսրոպեան Ա. Բ. Գ.ը ճանչնալու համար։ Հրապարակաւ եւ բաց ճակատով պիտի ըսեմ որ եթէ տարրական բարեկամեցողութիւնը չպակսէր այս մարդոց քով, մինչեւ այժմ մէկ հատ չէ, այլ քանի մը մանկապարտէզ կարող է մատակարարել Լիոնահայ գաղութը։

Ե— Ինչո՞ւ մինչեւ այսօր այդ մարդոց կողմէ փորձ մը չեղաւ եւ ջանք չթափուեցաւ, գանէ այս կենսական եւ բարի նպատակին շուրջ համախմբելու Լիոնի բոլոր ուժերը՝ համերաշխութեան սեղանի մը շուրջ հաւաքելու պարկեշտ եւ ազնիւ տարրերը, որոնց մօտ չի պակսիր, իրենց չափ ազգասիրութիւն եւ պարկեշտութիւն, վսեմ եւ բարձր գործ մը գլուխ հանելու համար։ Ինչո՞ւ մինչեւ այսօր «Ազգ. Միութեան» կողմէ նշանակուած կրթական պաշտօնեան կը խուսափի հաշիւ տալէ, իր երկու երեք տարուան կրթական գործունէութեան մասին, թէ ի՞նչ սորվեցուց հայերէն ըլլալով Ֆրանսական վարժարաններ յաճախող մեր փոքրերուն եւ ի՞նչ է իր տարեկան ուղեգիծը այս մասին, ո՞ւրկից պիտի սկսի եւ ո՞ւր պիտի վերջացնէ։ Եթէ Հ. Բ. Ը. Մ.եան հետաւոր նպատակն է տեւականացնել գոյութիւնը մը ընդհանուրին փափաքին անհարազատ թարգմանը եւ ներկայացուցիչները համարուող մարդոց ձախաւեր եւ վնասակար վարչութիւնը, այն ատեն ըսելիք չունինք։ Իսկ եթէ Բարեգործականի կեդր. Վարչութիւնը իր ընդհ. անօրէնը բոլորովին ազատ ձգած է իր գործունէութեան մէջ, այն ատեն պիտի ըսեմ թէ այս ժողովուրդը Բարեգործականէն բարիք սպասելու փոխարէն նորանոր չարիքներ է որ պիտի տեսնէ։ Ընկեցի սրտով եւ հրապարակաւ թող յայտնեն որ եթէ չեն կրնար նման ձեռնարկ մը գլուխ հանել եւ իրագործել, թող քաշուին եւ տեսնեն թէ ի՞նչ կարելի է ընել յոյս դնելով այս ժողովուրդին բարեկամեցութեան եւ տակւոնութեան վրայ, պայմանաւ սակայն որ կողմնակի նիւթական աղբիւրներն ալ անոնցմէն գործելու եւ աշխատելու ընդունակութիւն ունեցող մարդոց ձեռքը։

Լիոն Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՊՈԼՍՈՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Պոլսոյ կրթական վերատեսուչ Պէհճէթ պէյ որոշած է հիմնական քննութեան մը ենթարկել Պոլսոյ բոլոր մասնաւոր, օտար եւ փոքրամասնութեանց վարժարանները։

Պոլսոյ մէջ 247 օտար եւ փոքրամասնութեանց վարժարաններ կը գտնուին։ Քննիչները իրենց տեղեկագիրները վերատեսչութեան տալէ զատ, դպրոցի վարչութիւններն ալ տեսնուած պակասները պիտի մատնանշեն։

Հետեւեալ կէտերը նկատի պիտի առնուին քննութեան ընթացքին. Մանկապարտէզի դասարաններուն մէջ 50 եւ միւս դասարաններուն մէջ ալ 60 աշակերտէ աւելի պիտի չգտնուին. դրասեղանները առողջապահական ու վերջին դրութեամբ պիտի ըլլան եւ շաբաթը անգամ մը բժշկական քննութեան պիտի ենթարկուին։

Մասնաւոր կարեւորութիւն պիտի տրուի մանկապարտէզներու քննութեան։ Այս փոքրիկներուն համար մարմնամարզի յատուկ վայր պիտի գտնուի եւ անոնց ուսուցիչները ուրիշ դասարաններու մէջ դաս պիտի չունենան։ Բոլոր քարտէսները Թուրքերէն պիտի ըլլան եւ մարմնամարզի հրամանները Թուրքերէն պիտի տրուին։

Թուրք դպրոցներու մէջ օրական 5 պահ դաս կը տրուի. մինչդեռ կարգ մը օտար վարժարաններ օրական 6 եւ մինչեւ ինը ժամ դաս կ'աւանդեն։

ԴՊՐՈՑ ՉԳՏՈՂՆԵՐԸ

Որոշուած էր ոստիկանութեան յանձնել անունները անոնց որոնք ժողովրդական դպրոցներու արձանագրուած են բայց կանոնաւոր չեն յաճախեր։ Ոստիկանութիւնը յանձնուած ցուցակներուն համաձայն, սկսած է ազդարարութիւններ ուղղել թերացող անձերուն։

Այս գնկուցումէն վերջ, երկին չյաճախողները դատարան պիտի յանձնուին, երբ կառավարութեան հրամաններուն չհնազանդող։

ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼ ՀԱՅ ՄԸ

«Մէլսիս» թերթը կը գրէ.

«Բանտին մէջ, տարի մը բանտարկութեամբ դատապարտուածներու մէջ Խաքէնտէր անուն Հայ մը կայ։ Այս մարդը արհեստանոց մը բացեր է բանտին ներս եւ ազատօրէն հոն երթալով դրամ կը շահի։ Խաքէնտէր շաբաթը երկու գիշեր ալ արձակուրդով իր տունը կ'երթայ։ Ինչո՞ւ, արդեօք, այս հաճոյակատարութիւնը»։

ԹԱԹԱՎԼԱՅԻ ԱՆՈՒՆԸ ԿԸ ՓՈԽՈՒԻ

Քաղաքապետութիւնը որոշած է Թաթավլայի անունը փոխել եւ կոչել Ազատութեան(Գուրթուլուշ) հրապարակ։

«Աքշամ» կը գրէ թէ Թաթավլան բիւզանդական հին անուն մը ըլլալու մասին հելլէնական թերթերու վերջին հրատարակութիւնները գէշ ազդեցութիւն մը ըրած են Թուրք հանրային կարծիքին վրայ։ Միւս կողմէ, Թաթավլան անուն մըն է որ դրամարկղի գողերն ու մարդասպանները կը յիշեցնէ։ Ներկայիս, բազմաթիւ Թուրք ընտանիքներ կը բնակին այս թաղին մէջ եւ մաքուր վայր մը եղած է։ Այնպէս որ, կ'եզրակացնէ «Աքշամ», «Ազատութիւն» անունը շատ յարմարած է։

ԳԻՆԵՐՈՒ ԵԼԵՒԷՋԸ 1928ԻՆ ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Գործնաւորման Միջազգային Դաշնակցութիւնը» կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները ամբողջ աշխարհի մէջ ուտեստի գիներու ելեւէջի մասին, 1928ի ընթացքին։

Երկրէ երկիր, դրամական արժէքներու մեծ տարբերութիւնը, եւ անոնց յանկարծական ելեւէջները բոլորովին մեկուսացուցին կարգ մը երկիրներ։ Եւրոպայի մէջ ճամբորդող մէկը, ամէն անգամ որ նոր երկիր մը մտնէր, ստիպուած էր բոլորովին նոր գիներու վարժութիւն ձեռք ձգել։ Պիտի կարծէր թէ Ֆրանսայի մէկ կենդինար ցորենը բոլորովին տարբեր քան մըն է Գերմանիոյ մէկ կենդինար ցորենէն։

Գիներու քաղաքականութեան մէջ՝ զանազան երկիրներու անկախութիւնը կը յանգէր անիշխանութեան։

Բայց այս ելեւէջներու աստիճանաբար մեղմացման հետեւանքով, գիներու միջեւ բացուած վիհերը չափով մը լեցուեցան։

Իսկ ասոր հակառակ, մաքսային ամբարտակները կը մնան բարձր եւ անոնց ետեւ, իւրաքանչիւր երկրի մէջ կը տիրէ ազգային կամք մը՝ վարելու համար տնտեսական ուրոյն քաղաքականութիւն մը եւ հետեւաբար, գիներու անկախութեան քաղաքականութիւն մը։

Եւ սակայն, սպառման գլխաւոր նիւթերը, ամբողջ աշխարհի շուկաներուն մէջ դարձեալ կը պահեն իրենց նախկին տեղը եւ կը ծառայեն ազդելու գիներուն վրայ՝ զանազան երկիրներու մէջ։

1928 տարին յատկանշուեցաւ արտադրութեան աճումով։ Եւրոպա եւ Ամերիկա կրցին սպառել արտադրութեան աւելորդ մասը, ինչ որ գիներուն պարտադրեց թեթեւ անկում մը։ 1927ին, հիւսերը (բամպակ, ասուի, բուրդ) բաւական վար գիներ ունէին։ Մինչդեռ 1928ին մետաղի հրապարակը բաւական յուզուած էր եւ միջին գինը աւելի բարձր էր քան նախորդ տարուանը։

Իսկ ուտելիքի գիները, 1928ին շատ կը տարբերէին։ Հակառակ ձգտումներ յայտնուեցան արմտիքի հրապարակին վրայ։

Ցորենի, հաճարի գիները թեթեւ մը իջան. իսկ եգիպտացորենը եւ վարսակը մնացին կայուն։ Շաքարը աժնցաւ, բայց Պրազիլեան Թրբութին ձեռք առած խիստ միջոցներուն հետեւանքով, սուրճը սղեց։ Ինչպէս նաեւ կակաոն։ Թէեւ ուտեստեղէնի գիներու այս ելեւէջը տարբեր էր երկրէ երկիր։ Այս մարզին վրայ է մանաւանդ որ իւրաքանչիւր երկիր ազատօրէն կը խաղայ գիներու հետ։

1928ի վերջին ամիսներուն մէջ տեսնուած գիներու բարձրացումը հաւանաբար տեւէ։

Ամերիկա կը պատկանի այն երկիրներուն ուր գիները գրեթէ կայուն են. մինչդեռ Անգլիա, 1928ի վերջին ամիսներու ընթացքին արձանագրեց գաղթային արտադրութիւններու վրայ զգալի անկում մը։ Ֆրանսայի մէջ, Ֆրանքի կայունացման հետեւանքով՝ ուտեստի տեղական արտադրութիւնները բարձրացում ունեցան։ Միջազգային տեսակէտով՝ 1928ը եղած է գիներու աններդաշնակութեան տարի մը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՍՊԻՏԱԿ ԳԻՇԵՐՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՇԵՐ

— Ինծի մօտիկ բըէգըընդմիջեւ... գինք, չեմ կրնար վաղը հոս գալ։ Ես երազող մըն եմ. ի... ական այնքան քիչ կեանք ունիմ, այնքան՝ քիչ վայրկեաններ ունիմ այս վայրկեանին նման, որ չեմ կրնար երազներուս մէջ վերապրիլ զանոնք։ Ամբողջ գիշերը ձեզ պիտի երազեմ, ամբողջ շաբաթը, ամբողջ տարին։ Կը կրկնեմ, վաղը պիտի գամ հոս, ճիշդ հո՛ս, ա՛յս տեղը։ Եւ... ժամանակ պիտի ըլլամ նախընթաց օրը վերյիշելով։ Այս վայրերը սիրելի են ինծի համար,— ...տեղին նման երկու երեք ...ներ ալ Փեթերսպուրկի մէջ ...իմ։ Անոնցմէ մէկուն մէջ, յետ...ակէ մը արտասուեցի ան...ման սը։ Ո՛վ գիտէ, թասը վայրկեան առաջ դո՛ւք ալ կուլայիք. ...երեւս յիշատակի մը համար։ ...երեւս, ժամանակին հոս երջանիկ եղած էիք։

— Վաղն ալ պիտի գամ հոս, ժամը տասնին։ Կը տեսնեմ որ չեմ կրնար արգիլել ձեզ. բայց պէտք չէ հոս գալ։ Մի՛ կարծէք թէ ժամադրութիւն մը կուտամ ձեզ. կը նախատեսեմ որ վաղը պիտի գամ հոս։ Բայց իմ գործերուս համար միայն։ Յետոյ, կը խոստովանիմ անկեղծօրէն որ ձեր ներկայութիւնը զիս պիտի չնեղէ. կարելի է քանի մը անհաճոյ բաներ պատահին այսօրուան նման։ Բայց ալ չխօսինք այդ բաներու մասին։ Մէկ խօսքով, պիտի ուզէի ձեզ տեսնել պարզապէս... երկու խօսք ըսելու համար։ Ասոր համար գէշ աչքով մի՛ դատէք զիս։ Մի՛ խորհիք որ այսքան դիւրութեամբ ժամադրութիւն կուտամ ես։ Ասիկա պիտի չըսէի ձեզ, եթէ... բայց թող ասիկա ալ գաղտնիք մնայ. պայման է որ...

— Ըսէ՛ք, շո՛ւտ։ Կը հաւանիմ եւ պատրաստ եմ ամէն բանի, գոչեցի ուրախ, կը պատասխանեմ իմ կողմէ որ հնազանդ ու յարգալիր պիտի ըլլամ... Կը ճանչնաք զիս...

— Ճիշդ ատոր համար է որ կը հրաւիրեմ ձեզ, բայց զգոյշ եղէք միւս պայմանին որ գլխաւորն է (անկեղծօրէն պիտի խօսիմ). ինծի սիրահար մի՛ ըլլաք. ատիկա անկարելի է, կը վստահեցնեմ ձեզ, ես կ'ուզեմ բարեկամութեան համար, ահա՛ ձեռքս, բայց սէ՛րը, ո՛չ, կ'աղաչեմ։

— Կ'երդնում որ...

— Երդում մի՛ ընէք. գիտեմ որ վառօդի նման կրնաք կրակ առնել։ Գէշ մի՛ դատէք զիս, ձեզի այսպէս խօսելուս։ Եթէ գիտնայիք... ես ինքս ալ չունիմ մէկը, որուն կարենայի բացսիրտ խօսիլ, խորհուրդ մը հարցնել։ Փողոցին մէջ ո՛չ ոքի կրնամ բան մը ըսել, դուք բացառութիւն մըն էք։ Ես ձեզ կը ճանչնամ քան տարիներէ ի վեր բարեկամ եղածի պէս։ Այնպէս չէ՞, որ դուք զիս պիտի չդաւաճանէք։

— Պիտի տեսնէ՛ք։ Միայն չեմ գիտեր թէ այսօրը ի՞նչպէս պիտի ապրիմ։

— Հանգի՛ստ քնացէք. գիշեր բարի, եւ գիտցէք որ իմ վստահութիւնը շահած էք արդէն։ Մեր զգացումներն ու եղբայրական համակրութիւնները վերլուծելու հարկ չկայ։ Դուք շատ լաւ գիտցաք ինծի հետ խօսիլ, և այնքան ճիշդ ըսիք ու գաղափարը ունեցայ զիս ձեզ վստահելու եւ յայտնելու որ...

— Ըսէ՛ք, Աստուա՛ծ իմ, ի՞նչ յայտնելու։

— Վաղը։ Մինչեւ վաղը թող գաղտնիք մնայ։ Ձեզի համար աւելի լաւ է։ Ասիկա ա՛լ աւելի վէպի մը կը նմանի։ Գուցէ վաղը ամէն ինչ պատմեմ ձեզի եւ թերեւս ոչինչ ըսեմ։ Կ'ուզեմ նախ ձեզ հետ խօսիլ, ձեզ լաւ մը ճանչնալու համար՝ խորապէ՛ս։

— Ո՛հ, յայտարարեցի վճռականօրէն, ես վաղը ձեզի պիտի պատմեմ իմ ամբողջ պատմութիւնս։ Բայց, ի՞նչ է այս, որ հրաշքի պէս բան մը կը ծնի մէջս։ Ո՛ւր պիտի մնամ, Աստուա՛ծ իմ։ Հիմա դուք չէ՞ք որ չբարկացաք քիչ առաջ, առաջին խօսքէս իսկ զիս չմերժելնուդ համար։ Երկու վայրկեանի մէջ ցկեանս երջանիկ ըրիք զիս։ Դուք զիս ինծի հետ հաշտեցուցիք։ Թերեւս ամբողջ կասկածներս փարատեցիք, լուսաւորեցիք։ Եթէ նման պարագաներ պատահին ինծի... է՛, վաղը կ'ըսեմ ամէն ինչ, պիտի գիտնաք ամէնը, ամէնը...

— Նախ դուք պիտի սկսիք, չէ՞։

— Շա՛տ լաւ։
— Ցտեսութի՛ւն։
— Ցտեսութի՛ւն։

Եւ բաժնուեցանք։ Թափառեցայ ամբողջ գիշերը։ Տունս մտնել չկրցայ վճռել...

«Վա՛ղը»։

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

— Կը տեսնէ՛ք որ տակաւին կ'ապրինք, ըսաւ ժպտելով ու երկու ձեռքերս սեղմելով։

— Երկու ժամէ ի վեր հոս եմ։ Գիտէ՞ք, ինչպէս անցուցի այս օրը։

— Այո՛, այո՛, գիտե՛մ... բայց գիտէ՞ք թէ ինչո՞ւ համար եկայ ես, երէկուան նման շատախօսելու համար չէ որ եկած եմ։ Պէտք է որ աւելի խելացի ըլլանք. ես մտածեցի այս ամէնուն վրայ։

— Ի՞նչ բանի մէջ պէտք է աւելի խելացի ըլլանք։ Պատրաստ եմ բանեց ընելու. բայց մինչեւ այսօր ես ա՛յսքան խելացի չէի եղած։

— Կարելի է։ Բայց կը խնդրեմ նախ եւ առաջ որ ձեռքերս այսքան ուժեղ չսեղմէք. յետոյ... յետոյ, ձեր մասին շատ խորհեցայ այսօր...

— Ե՞ւ...

— Եւ անհաւասա՞կ։ Խորհեցայ եւ վճռեցի որ տակաւին ձեզ չեմ ճանչնար. երէկ տղու մը պէս շարժեցայ ու անշուշտ հարկ չկայ ըսելու որ դատապարտեցի իմ բարի սիրտս, որ՝ ես ինքզինքս գովեցի. ինչ որ միշտ կը պատահի երբ մենք մեզ վերլուծենք, այնպէս որ սխալս սրբագրելու համար կ'ուզեմ որ ձեր մասին լայն տեղեկութիւններ առնեմ։ Բայց քանի որ ձեր ինչ տեսակ մէկն ըլլալը ձեզմէ զատ ուրիշ մէկէ մը չեմ կրնար հասկնալ, ըսէ՛ք ուրեմն, ի՞նչ մարդ էք դուք։ Պատմեցէ՛ք ձեր պատմութիւնը։

Ֆր-է Թրգ. Ց. Մ. Թ. ԴՕՍՏՕԵՎՍԿԻ

Իրիկունը մեծ հացկերոյթ մը տրուեցաւ անգլիացի հիւրերուն ի պատիւ Ներկայ էին խորհրդային տնտեսական բազմաթիւ ներկայացուցիչներ:

Առեւտրական սենեակի նախագահ Թինշուք բարի գալուստ մաղթեց Անգլիացիներուն: Յայտարարեց թէ անգլ. հրապարակին վրայ խորհրդային ապրանքներու նուազումը եւ այդ նուազումին առաջ բերող պատճառները նոյնքան խորունկ վիշտ պատճառած են խորհրդային իշխանութեանց, որքան անգլ. ձեռնարկներու ներկայացուցիչներուն որոնք ներկայ են:

Անգլիացիներուն կողմէ պատուիրակութեան նախագահ Րէմնէնթ շնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ ըսաւ.

— Պատուիրակութեան նպատակն է ամուր հիմ մը հաստատել՝ տնտեսական յարաբերութիւնները զարգացնելու համար: Կազմակերպիչները համոզուած են թէ այդ հիմը պիտի կրնայ գտնուիլ, ի մեծ գոհացում երկու երկիրներու եւ թէ նպաստաւոր արդիւնքները պիտի համնին երկուշաբթի օր սկսելիք բանակցութիւնները՝ պատուիրակութեան եւ խորհրդային իշխանութեանց ներկայացուցիչներուն միջեւ:

«Կոմս Ցէփլին»ի վերադարձը

Ինչպէս գրեցինք երէկ, գերման ղեկաւար օդապարիկը յաջողութեամբ վերջացուց իր թռիչքը եւ առջի առաւօտ վերադարձաւ իր կայանը: Ցէփլինը 82 ժամ մնաց օդին մէջ եւ կտրեց 10.000 քիլոմեդր ճամբայ:

Ճամբորդները վերջին ծայր գոհ մնացած են այս նոր թռիչքէն, որ հաճելի էր՝ հակառակ ծանր դժուարութեանց: Սփալաթօի մէջ օդապարիկը այնպիսի սաստիկ փոթորիկի բռնուեցաւ, որ ժամական արագութիւնը 50 քիլոմեդրի իջաւ: Լեռները կ'արգիլէին զինքը փախչիլ փոթորիկէն: Աւելի նպաստաւոր ճամբայ մը գտնելու համար ստիպուեցաւ քանիցս բարձրութիւն փոխել:

Ճամբորդներն ու նաւաստները շատ մնացին: Հեղեղանման անձրեւ կը տեղար օդապարիկին վրայ: Միայն Աւստրիոյ վերեւ է որ լաւ օդի հանդիպեցան եւ բնականոն թռիչք ունեցան: Հարաւային Գերմանիոյ մէջ թանձր մառախուղի մէջ ինկան. 1500 մեդր բարձրութեան վրայ ցուրտը անհնելի էր: Տոքթ. Էքէնէր ստիպուեցաւ մինչեւ 200 մեդր վար իջնել: Ճամբորդութեան վերջին մասը միշտ ուղեցոյցով տեղի ունեցաւ: Վիէննայի վրայէն անցած ատեն, Ռայխսթակի ընկերվարական նախագահ Լէօպէ անթելով խանդավառ ճառ մը խօսեցաւ Վիէննացիներուն: Վիէննայի մօտերը գտնուեցաւ թղթատարի պարկ մը, մէջը պարապ: Զարագործներ գտած էին զայն եւ մէջինները գողցած:

∴ «Կոմս Ցէփլին» վերադարձին կը սպասուէր նաեւ Պոլիս, ուր ժողովուրդը օրերէ ի վեր կը պատրաստուէր խանդավառ ընդունելութիւն ընել օդերու հսկային: Աթէնք համնելէ վերջ, Տոքթ. Էքէնէր ուղղուեցաւ դէպի Պոլիս. սակայն հովը այնքան սաստիկ էր, որ ցէփլինը չէր կրնար յառաջանալ. ուստի եւ Աթէնք վերադարձաւ՝ հրաժարելով Պոլիս հանդիպելէ: Ցետոյ Տալմացիոյ եզերքը քերելով անցաւ կեդրոնական Եւրոպա:

Մարաջախտ Ֆոշի յաջորդը

Զինադադարէն ի վեր, մարաջախտ Ֆոշ կը նախագահէր «Դաշնակից զինուորական կոմիտէ»ին, որուն կ'անդամակցէին անգլիացի, պելժ, ֆրանսացի, իտալացի եւ ճափոնցի սպաներ: Այս մարմինը դեսպանախորհուրդին մօտ մասնագէտ խորհրդականի դեր կը կատարէր եւ կը հսկէր հաշտութեան դաշնագրերու զինուորական յօդուածներուն գործադրութեան: Ֆոշ իր ժամանակին մեծ մասը կը յատկացնէր այս մարմնի գործերուն եւ խորհրդականը դարձած էր դեսպանախորհուրդին: Հանգուցեալ մարաջախտը միեւնոյն ժամանակ անդամ էր Պատերազմական Գերագոյն Խորհուրդին, որուն նախագահն է պատերազմական նախարար Փէնլըվէ եւ փոխ-նախագահը՝ մարաջախտ Փէթէն:

Կը կարծուի թէ Ֆոշի տեղ մարաջախտ պիտի անուանուի զօրավար Վէյկան, Սուրիոյ նախկին մարզպանը, որ մեծ համբաւ կը վայելէ իբրեւ կարող զինուորական:

∴ Կառավարութիւնը որոշեց տարեկան 100.000 ֆրանքի թոշակ յատկացնել Ֆոշի ընտանիքին, բացի ըստ օրէնքի անոր ստանալիք թոշակէն: Այս գումարը պիտի տրուի, մինչեւ որ մարաջախտին թոռները չափահաս դառնան:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 31 ՄԱՐՏ 1929

31 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 920

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶ

Շատոնց գործօն ասպարէզէ քաշուած եւ մոռցուած կեանք մըն է որ կը մարի, Մինաս Չերազի մահով։

Եօթանասունական թուականներու այս վառվռուն գործիչը վերջին անգամ հանրային կեանքի մէջ երեւցաւ 1908ի Օսմ. Սահմանադրութենէն յետոյ, իբրեւ Նախագահ Պոլսոյ Ազգ. ժողովին։ Այդ օրերէն շատ առաջ, արդէն սպառած եւ իր վերջին խօսքն արտասանած էր. իսկ Ազգ. ժողովը պարզապէս մեծարանք մը ընծայել կ'ուզէր, ի պատիւ իր անցեալ գործունէութեան։ Եւ արդէն, Մինաս Չերազ երկար չկրցաւ մնալ այդ պաշտօնին մէջ ու նորէն քաշուեցաւ Եւրոպա, մեկուսի կեանք մը վարելու, գիրքեր եւ յիշատակներ քրքրելով։

Իր շրջանին համար, բեղուն եւ բազմակողմանի գործունէութիւն մը ունեցած է Մինաս Չերազ։ Գիրքով եւ գրիչով սկսաւ, քաղաքականութեամբ վերջացնելու համար։ Այդ օրերուն չկային քաղաքական կուսակցութիւններ, եւ անհատներ էին որ տուն կուտային հանրային կեանքին, գունաւորելով զայն համաձայն իրենց տաղանդին եւ հմայքին։ Ազգային գիտակցութեան, երկունքի, տարտամ բաղձանքներու եւ երազներու օրեր էին, եւ Չերազները սիրտերու կը խօսէին ճառերով եւ յօդուածներով։ Տակաւին չկար «Ձայն մը հնչեց»ը, բայց «Թունդ-թունդ եղան Հայոց սրտեր» առանց զէնքի շարժումի, առանց իրական գետին ունենալու։

Եւ այդ մթնոլորտին մէջ էր որ Պերլին կ'երթար երիտասարդ Չերազը, Խրիմեան Հայրիկին հետ, իբրեւ անդամ եւ թարգման ծանօթ պատուիրակութեան։ Պէտք է կարդալ իրեն, Չերազի ցիրուցան յիշատակները, իմանալու համար թէ ի՛նչպիսի պայմաններու մէջ կը կատարուէր այդ ճակատագրական դիմումը։ Ինքն է պատմողը.— Երբ լորտ Սալզպըրին կը թարգմանէր Խրիմեանի ճառը, ունկնդրութենէն յետոյ, Անգլիոյ պահպանողական վարիչը կը հարցնէ թէ ի՛նչ լեզու էր խօսածը.— «Հայերէն», պատասխանեցի.— «Միթէ հայերը սեփական լեզո՞ւ ունին. ես կը կարծէի թէ քիւրտերէն կը խօսին»...

Այս մէկ հատիկ օրինակը բաւական է, ապացուցանելու համար թէ ո՛րքան փխրուն գետնի վրայ կանգնած էր 1870ի «Սերունդը» մեր ազատագրական պայքարը հետապնդած ատեն։ Այդ օրերէն կը սկսին մեր վիպական թարթափումները, որոնք յոփազանց երկար տեւեցին, դժբախտաբար։ Եւ Մինաս Չերազներու գլխաւոր մեղքը այն է որ, մինչեւ վերջը, տարօրինակ միամտութեամբ մը կառչեցան այդ ուղղութեան։ Ողբացեալ գործիչը տարիներով հաւատաց օտարներու բարեկամութեան, մանաւանդ Եւրոպայի համակրանքին։ Իր պարբերական հրատարակութիւնները, անգլերէն կամ ֆրանսերէն, որոշ դեր կատարած էին, լուսաբանելով շարք մը օտարականներ, որոնք յետոյ կոչուեցան «հայասէրներ»։ Բայց այդ բոլորը ծառայեցին ստեղծելու կախարդական շրջանակ մը, որ գլխու պտոյտ պատճառեց շատ-շատերուն, աչքերը կուրցնելով գետնէն։

Մենք այստեղ Չերազի քաղաքական գործունէութեան քննական վերլուծումը չէ որ պիտի կատարենք։ Ուզեցինք պարզել միայն իր հիմնական գիծը։ Անարդարութիւն է այսպէս քանի մը տողի մէջ պատկերացնել երկար աշխատանքի մը բոլոր ծալքերը։

Աւելի դրական եղած է հանգուցեալին աշխատանքը՝ մշակոյթի ասպարէզին մէջ, ուր փայլեցաւ մէկ ոստումով և բուռն թափով։

Արդարեւ, այդ գետնին վրայ է որ իր ցանած հունտերը տուին շօշափելի արդիւնք։ Տասնըչորս տարեկանին ուսուցչութեան նուիրուած այս երիտասարդը ամբողջ սերունդ մը դաստիարակեց իր խօսքով ու գրչով։ Առանձին արժէք չունի իր գրականութիւնը, որուն առաջին մասը կը բաղկանայ երիտասարդական թարթափումներէ, յաճախ բուռն եւ ինքնատիպ, իսկ երկրորդ մասը, աւելի հասուն տարիքի մէջ, գրական փորձերէ — պատկեր, զրոյց եւլն.։ Աւելի շատ մտաւորականը, ուսումնականն է որ երեւան կուգայ իր գեղարուեստական գրականութեան մէջ։ Եւ յաճախ դաստիարակը։

Թերեւս ազգային շատ բան չմնայ իր գրչի վաստակէն, ինչպէս շատ շուտ մոռցուեցաւ իր լեզուական յեղաշրջման փորձը. սակայն ամբողջ սերունդներ երախտագիտութեամբ պիտի յիշեն իր հանրային աշխատանքը, իբրեւ տնօրէն Պոլսոյ Կեդր. վարժարանի եւ իբրեւ հիմնադիր Արարատեան եւ Կիլիկեան Ընկերութեանց, որ յետոյ վերածուեցաւ հանրածանօթ Միացեալ Ընկերութեան։ Այդ օրերուն համար, իսկապէս թանկագին գործ էր այս ձեռնարկը, և Չերազի տաք շունչն ու յարատեւ աշխատանքը մեծագոյն դերը կատարեցին։ Մենք այսօր անգամ կարօտը կը քաշենք այդպիսի ձեռնարկներու, եւ համատարած ամայութիւնը կ'ապացուցանէ թէ ուրի՜շ գիծ մը ունէր 60ական եւ 70 ական թուականներու սերունդը։ Գիծ մը, որ հրաշքներ գործել կուտար, տուեալ պայմաններուն մէջ։ Մեր գաղթ կեցուածքը չի կրնար ժխտել այդ իրականութիւնը։

Մինաս Չերազի մահով, կը փակուի շրջան մը, որ ճակատագրական դեր կատարած է մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ։

Խոնարհելով իր դագաղին առջեւ, կ'ուզէինք որ գոնէ իր սերունդին գաղափարական թռիչքը, աշխատանքի ոգին և յարատեւ ճիգը ներշնչումի աղբիւր մը դառնային նորերուն համար, մանաւանդ սա մռայլ օրերուն։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՉԵՐԱԶԻ

Մարսիլիայէն Յառաջի ուղղուած հեռագրի մը համաձայն, որոշուած է ազգային յուղարկաւորութիւն կատարել հանգուցեալ Մինաս Չերազի։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը՝ երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

Յունական անկախութեան հարիւրամեակը

Այսօր Յունաստանի ամէն կողմը մեծ հանդիսութեամբ կը տօնուի հելլէն անկախութեան հարիւրամեակը։

Այս առթիւ կառավարութիւնը ներում շնորհեց բազմաթիւ բանտարկեալներու, որոնք անմիջապէս ազատ արձակուեցան։

Երկոտասան կղզիները եւ Յունաստան

«Թանըի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ».— Երկուշաբթի երբ Սոլանիկի մէջ կը տօնուէր Յունաստանի Հանրապետութեան տարեդարձը, իտալական հիւպատոսի թելադրութեան վրայ Թաղապետական պաշտօնեայ մը պահանջեց որ աբարողութեան չմասնակցի երկոտասան կղզիներու բնակչութենէն պատուիրակութիւն մը, որ հելլենական դրօշ կը կրէր։

Ամբողջ մամուլը կը բողոքէ այս միջամտութեան դէմ։ Երկու երեսփոխաններ այս մասին հարցապնդում ուղղեցին կառավարութեան։ Վէնիզէլոս իր պատասխանին մէջ ըսաւ թէ՝ երկոտասան կղզիներու բնակիչները պէտք է նկատի ունենան իտալիոյ ծառ մերձեցման քաղաքականութիւնը, որ զատագովուած եւ ընդունուած է ամբողջ հելլէն քաղաքական աշխարհին կողմէ։ Անոնք պէտք չէ խոչընդոտ ըլլան այս քաղաքականութեան՝ գրգռիչ վերտառութեամբ դրօշակներ պարզելով։

Քննութիւն բացուեցաւ՝ միջադէպին մանրամասնութիւնները հասկնալու համար։ Ընդդիմադիր երկու պետեր՝ Ցալտարիս եւ Փափանասթասիու յայտնեցին թէ գոհ են տրուած բացատրութիւններէն եւ թէ բոլոր կուսակցութիւնները կը վաւերացնեն կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը։ Աւելցուցին սակայն թէ այդ քաղաքականութիւնը արգելք չէ որ երկոտասան կղզեցիները իրենց ազգային բաղձանքները արտայայտեն։

Պարսկաստանի ապստամբութեան շուրջ

Երէկ գրեցինք թէ Թաւրիզի մէջ ապստամբական շարժում մը ծագած է եւ թէ ապստամբները սպաննած են տեղւոյն զինուորական կառավարիչը։ Այս առթիւ Թան կը գրէ.

— Կացութիւնը բաւական մութ է պարսկական Ատրպատականի շրջանին մէջ, մանաւանդ Ուրմիոյ լիճին հարաւակողմը, մոլեռանդ Քիւրտերը հակառակած ըլլալով նոր հագուստներ հագնելու հրահանգին։

Չորս հազար կառավարական զինուորներ կը կեդրոնանան Սաուջբուլաղի մէջ, Քիւրտիստանի գլխաւոր քաղաքներէն մէկը՝ Լուրի մը համաձայն, որ դեռ չէ հաստատուած, միջադէպեր ծագած են Ատրպատականի գլխաւոր քաղաք Թաւրիզի մէջ, ուր կեդրոնի հրամանատարը սպաննուած է։

Անգլեւռուս առեւտուրը

Լոնտոն, 30 մարտ.— Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ անգլիական դրամատուն մը վերջերս 5 միլիոն անգլ. ոսկիի վարկ մը բացած է՝ անգլ. առեւտրական պատուիրակութեան ապրանքներուն համար։ Անգլիացի պատուիրակներէն շատեր, որոնք արդէն ծանօթներ ունէին Ռուսիոյ մէջ, անմիջապէս բանակցութեան մտան խորհրդային զանազան պաշտօնեաներու հետ, ապրանքներ տալու կամ ստանալու համար։

Կը սպասուի որ քանի մը հարիւր հազար ոսկիի ապրանք ստացուի անմիջապէս եւ թէ ուրիշներ պիտի յաջորդեն շուտով, եթէ երբեք կարելի ըլլայ համաձայնիլ պայմաններուն մասին եւ եթէ բոլշեւիկները ստանան Ամերիկայէն իրենց խնդրած վարկերը։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ Հնդկաստանի սահմանագլուխէն հասած այն լուրերը թէ կարմիր բանակի զինուորներ կը համախմբուին Աֆղանիստանի սահմանագլուխին վրայ եւ թէ Աֆղաններու Ռուսիա մուտքը արգիլուած է։ Ո՛չ մէկ խորհրդային զինուոր կեդրոնացած է սահմանին վրայ եւ թէ Աֆղանները ազատ մուտք ունին խորհրդային սահմանէն ներս։

Մարտ 21ին հինգ ռուսական օդանաւեր հասան Քապուլ եւ փոխադրեցին խորհրդային դեսպանատան անդամներէն երեք հոգի, չորս ռուս օդանաւորդներ եւ երեք Թուրքեր։

«Տէյլի Մէյլի» թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ամանուլլահ Թագաւոր Քանտահարէն մեկնած է՝ դէպի Ղազնի, Քապուլէն 130 քիլոմեդր հարաւ, ընդ առաջ երթալու համար Հապիպուլլահի զինուորներուն։

Հէրաթի մէջ աֆղան զինուորները ապստամբելով սպաննած են Հէրաթի կառավարիչ Մոհամմէտ Իպրահիմ խանը եւ եղբօրորդին՝ Ապտիւրրահիմանը, որոնք Ամանուլլահ Թագաւորի անձնական սպայակոյտին մաս կը կազմէին։ Հէրաթի բնակչութիւնը չէ մասնակցած ապստամբութեան, սակայն քաղաքին մէջ խուճապ առաջ եկած է։

Ապտիւրրահմանխան?

Ոստիկանապետը հրամայեց սահմանէն դուրս հանել բոլոր օտարականները, մանաւանդ անգլիահպատակ Հնդիկները, ցաւալի միջադէպերէ խուսափելու համար։

Թրքուհիներու քուէի իրաւունքը

Պոլսոյ մէջ Թրքուհիներու պատուիրակութիւն մը, մեծ մասով բաղկացած Համալսարանի շրջանաւարտուհիներէ եւ ուսանողուհի-

ՉԱՏԿԻ տօնին առթիւ տպարանը փակ ըլլալով, ՅԱՌԱՋԻ յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի։

ներէ, Նէզիհա Մուհիտտին հանըմի գլխաւորութեամբ ներկայացաւ Համալսարանի տնօրէն Նէշէթ Էօմէր պէյի, եւ շնորհակալութիւն յայտնեց կառավարութեան այն առաջարկին համար, որով կիներուն քուէարկելու իրաւունք կը տրուի Թաղապետական ընտրութեանց մէջ։ Պատուիրակութիւնը խնդրեց տնօրէնէն ձեռնարկներ կատարել կուսակալութեան մօտ եւ միթինկի մը արտօնութիւն ստանալ իրենց համար, որպէս զի կարենան հրապարակաւ իրենց շնորհակալութիւնը յայտնել կառավարութեան։ Նէշէթ Էօմէր պէյ խոստացաւ հարկ եղածը ընել։

Դամասկոսի ցոյցերը

Իւմանիթէի Երուսաղէմի թղթակիցը կը հեռագրէ եթէ Ֆէյսալ Թագաւորին գահակալութեան տարեդարձին առթիւ հակաֆրանսական ցոյցեր կատարուած են Դամասկոսի մէջ։ Ուսանողները փողոցներու մէջ «կեցցէ՛ արաբական անկախութիւնը» կը պոռային։ Ժողովուրդը ուսանողներուն միանալով «կեցցէ՛ Արաբիան» գոչեց։ Ոստիկանութիւնը պզտիկ ընդհարումէ մը յետոյ ցրուեց ցուցարարները։

Յաջորդ օրը ցոյց մը կատարուեցաւ կառավարական պաշտօնատան առջեւ եւ հաւաքական արտայայտութիւններ եղան Սահմանադիր ժողովի հասցէին։

Քասըրիէ հանըմի խնդրին շուրջ

Պոլսոյ մէջ Քասըրիէ հանըմի եւ ընկերներու մասին քննութիւնները կը շարունակուին։ Հարցաքննիչ դատաւորը քանի հոգիի յայտարարութիւններն եւս առած է։ Ասոնց մէջ են նախկին վարչապետ Րէուֆ պէյի քեռայրը Չէրքէզ Ազիզ, որ անգլ. ծովային ազատարար ընկերութեան մէջ կ'աշխատի, Փէրթէվ փաշայի եղբայրը՝ Մէհմէտ Ճէլալէտտին, մաքսատան պաշտօնեայ Սապրի պէյի տղան՝ յանձնակատար Նէքթա պէյ եւ ուրիշներ։ Քասըրիէ հանըմ երեւ երեւի բերուեցաւ վկաներէն ոմանց հետ։

Այս հարցաքննութենէն վերջ, խնդիրը ուրիշ ուղղութիւններով ալ քննելու պէտք տեսնուած է։ Այս պատճառով քննութիւնները ատեն մը եւս պիտի շարունակուին։

Քենթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին պտոյտները

Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը ճամբորդութեան մը ձեռնարկած է դէպի Մերձաւոր Արեւելք։ Աթէնք եւ Աղեքսանդրիա այցելելէ վերջ, պիտի անցնի Երուսաղէմ, ուր տեսակցութիւններ պիտի ունենայ Հայոց, Յունաց եւ Լատինաց պատրիարքներուն հետ։ Ապրիլի կէսին պիտի հասնի Սոֆիա, յետոյ պիտի այցելէ նաեւ Պելկրատ եւ Պուքրէշ։

Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս ճամբորդութեան, որովհետեւ արքեպիսկոպոսը ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարէ մերձեցում մը առաջ բերելու համար արեւելեան ուղղափառ եկեղեցիին եւ անգլիկան եկեղեցիին միջեւ։

Ամերիկեան զրահաւոր մը Պոլսոյ մէջ

Պոլիս հասած է ամերիկեան «Ռաալեյ» զրահաւորը։ Սէլիմիյէէն թնդանօթի 21 հարուածներ արձակուեցան իբր ողջոյնի նշան։ Զրահաւորը խարսխեց Պէշիկթաշի առջեւ։ Ողջոյնի թնդանօթներ արձակուեցան նաեւ «Մէճիտիէ» յածանաւին կողմէ։ Զրահաւորը Պոլսոյ ջուրերուն մէջ պիտի մնայ մինչեւ ապրիլ 3։

Ամուրիներու վրայ տուրք

Պոլիս, 30 մարտ.— Օրուան խնդիրն է ամուրիներու վրայ դրուելիք տուրքը, որուն մասին Ազգ. Մեծ. ժողովին օրինագիծ մը ներկայացուած էր Եոզկատի երեսփոխանին կողմէ։ 25-35 տարեկան երիտասարդներն ու 20-35 տարեկան աղջիկները, ինչպէս նաեւ նոյն տարիքն ունեցող անզաւակ այրերը կամ պէտք է տուրք վճարեն, եւ կամ ամուսնանան։ Այս ձեւով գանձուած դրամին 100էն 20ը պիտի յատկացուի, վարձատրելու հինգ զաւակէ աւելի ունեցող ընտանիքի հայրերը։

Թուրքիոյ բնակչութեան հետզհետէ նուազիլը մեծ մտահոգութիւն պատճառած է իշխանութեանց։ Բոլոր սրճարաններու եւ ճաշարաններու մէջ խօսակցութեան առարկան այս է։ Մամուլը ամէն օր նշանաւոր ամուրիներու, ինչպէս նաեւ ընտանիքի յայտնի հայրերու կարծիքները կը հրատարակէ։ Թուրք կանանց Միութիւնը իր հաւանութիւնը տուած է այս օրինագիծին։

Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ շնորհիւ այս նոր օրէնքին, ամուսնութիւնները պիտի շատնան, եւ կամ գոնէ կառավարական սնտուկը պիտի շահի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Ծերակոյտը միաձայնութեամբ վաւերացուց Քէլլոկի դաշինքը։ Այս առթիւ պերճախօս ճառ մը խօսեցաւ արտաքին Նախարար Պրիան։

ԱՆԳԼԻՈՅ խորհրդարանային ընտրութիւնները պիտի կատարուին մայիս 30ին։ Երեսփ. ժողովը պիտի լուծուի մայիս 10ին։ Վարչապետ Պօլտուին Զատկի արձակուրդէն օգտուելով, պիտի պատրաստէ Պահպանողական կուսակցութեան ընտրական ծրագիրը։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ արտաքին նախարար Միրոնէսքու Փարիզ հասնելով տեսակցութիւններ ունեցաւ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ Իսլամներու եւ Հնդիկներու միջեւ նոր ընդհարումներ տեղի ունեցան։ 16 հոգի վիրաւորուեցաւ։

ՓԱՐԻԶ - ՍԱՅԿՈՆ Թռիչքը կատարող Ֆրանսացի օդանաւորդներ Գայեի եւ Րէժինոնի Պոլիսէն Հալէպ հասան և ճամբայ ելան դէպի Պասրա։

ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄԱՐԴԸ

ԽՄԲ.— Երէկ տուինք ծանուցեալ Մինաս Չերազի գրական եւ ուսուցչական գործունէութեան համառօտ պատկերը։ Այսօր կը ներկայացնենք իր քաղաքական գործունէութիւնը։

Ներսէս Վարժապետեանի պատրիարքութեան օրով, Պատրիարքարանի ընդհանուր քարտուղարութեան պաշտօնը վարեց (1878-1882), կատարելով քաղաքական թղթակցութիւնը ինչպէս եւ բանակցութիւնները Պոլսոյ դեսպանատանց հետ։ Պաշտօն ունենալով 1876ին ֆրանսերէնի թարգմանել Հայաստանի մէջ գործուած հարստահարութեանց մասին Եւրոպա հրատարակուած առաջին տեղեկագիրը, 1878ին մաս կազմեց այն պատուիրակութեան, զոր Պատրիարքարանը ղրկեց Պերլին՝ վեհաժողովին մօտ Հայոց դատը պաշտպանելու, եւ որուն նախագահն էր Խրիմեան Հայրիկ, անդամները՝ Խորէն եպսկ. Նարպէյ, Ստեփան Փափազեան, եւ թարգման-քարտուղարը՝ Մ. Չերազ։ Պերլին երթալէ առաջ, Մ. Չերազ՝ ընկերանալով Խրիմեան Հայրիկին՝ այցելեց Հռոմ, Փարիզ, Լոնտոն եւ Վիեննա, ուր տեսակցութիւններ ունեցաւ արտաքին գործերու նախարարներուն՝ Պորթի կոմսին, Վատինկթոնի, Լորտ Սալզպըրիի և Անտրաշի կոմսին հետ։ Պերլին տեսակցութիւններ ունեցաւ Աւկուսթա կայսրուհիին, Ֆրէտէրիք գահաժառանգ իշխանին եւ լիագօրներուն հետ։ Չերազ ամէնէն գործօն անդամն էր պատուիրակութեան, որուն ջանքերուն արդիւնքն եղաւ Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածը՝ Թրքահայաստանի մէջ մտցուելիք բարենորոգմանց մասին։

Որովհետեւ Սուլթանին կառավարութիւնը այդ յօդուածով իր ստանձնած յանձնառութիւնները չէր կատարեր, 1880ին Պատրիարքարանը մասնաւոր պաշտօնով զինքը ղրկեց Կլէտսթընի մօտ, որ նախարարապետ էր այն ատեն։ Կլէտսթըն քիչ յետոյ մղեց եւրոպական պետութիւնները նաւային ցոյց մը կատարել Տուլչինօ, որպէսզի Թուրք կառավարութիւնը ստիպեն Գարատաղի, Յունաստանի եւ Թրքահայաստանի մասին դաշնագրին պայմանները գործադրելու, բայց գարատաղեան եւ յունական հարցերուն կարգադրութենէն յետոյ Գերմանիա հայկական խնդրին ընդդիմացաւ, միւս պետութիւններն ալ ետ կեցան այդ մասին պնդելէ, եւ ատոր հետեւանքով Թրքահայերու կացութիւնը աւելի վատթարացաւ։

1883ին Չերազ կրկին Ֆրանսա եկաւ, նոր դիմումներ ընելու համար։

1888ին այցելեց Կովկաս, ռուսական Հայաստան և Թրքահայաստանի մէկ մասը։

1889ին ձգեց Պոլիսը, գնաց Լոնտոն, վերսկսելու համար իր պայքարը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ։ Այդ տարուան Նոյեմբեր 15ին Լոնտոնի մէջ հիմնեց քաղաքական-գրական թերթ մը՝ անգլիերէն լեզուով խմբագրուած, որ իր ֆրանսերէն բաժինն ալ ունէր (Armenia - l'Arménie)։ Յաջորդ տարին Քինկ'ս Քօլէճի մէջ հիմնել տուաւ հայերէնի դասախօսութեան ամպիոն եւ ուսուցչապետ ընտրուեցաւ։

Անդամ ընտրուած ըլլալով Ֆոլքլորի (1891) և Արքայական Ասիական ընկերութեանց (1892), անոնց ներկայացուց շարք մը յիշատակագիրներ հայ ժողովուրդի գրականութեան եւ աւանդութեանց մասին։ Մասնակցեցաւ Արեւելագէտներու Համաժողովին աշխատութեանց (1892) եւ բազմաթիւ յօդուածներ հրատարակեց անգլ. մամուլին մէջ, պաշտպանելով միեւնոյն ատեն իր հայրենիքին դատը դիւանագէտներու եւ հանրային մարդոց մօտ։ 1893ին Չիքակօի տիեզերական արուեստահանդէսին առթիւ գումարուած կրօնքներու համաժողովին հրաւիրուած ըլլալով հայկական եկեղեցին ներկայացնելու, հոն շատ մը ճառեր արտասանեց, այդ ժողովին պատուոյ նախագահներէն մին եղաւ, ստանալով շնորհուած 25 միտալներէն մին, թուով 2000 պատուիրակներու մէջէն։ Այցելեց Նիւ-Եորք, Պոսթըն, Ֆիլատէլֆիա, Ուսթըր, Փրովիտէնս, հրապարակախօսութիւններ ընելու հայկական դատի մասին հայերէն կամ անգլիերէն լեզուով, եւ ատոր համար արժանացաւ ոսկի միտալի եւ ուրիշ պատիւներու՝ Ամերիկա հաստատուած հայ գաղութներու կողմէ։ Նոյնպէս այս առթիւ էր որ Commandeur du Libérateur անուանուեցաւ եւ շքանշան մը ընդունեցաւ Վէնէզուէլլայի Հանր. Կրթութեան նախարարէն։

Համիտեան ջարդերու միջոցին, հարիւրէ աւելի հրապարակախօսութիւններ ըրաւ Անգլիոյ, Սկովտիոյ, Ֆրանսայի եւ Զուիցերիայի գլխաւոր քաղաքներուն։ Նոյն միջոցին պատուոյ անդամ ընտրուեցաւ Լօրիանի, Սէն-Նազէրի եւ Անվէրսի Աշխարհագրական ընկերութեանց, նաեւ Հէնօի Գիտութեանց, Արուեստից եւ Դպրութեանց Ընկերութեան։

1898ին, Լոնտոնը թողուց եւ հաստատուեցաւ Փարիզ, ուր շարունակեց հրատարակել մինչեւ 1906 թուականը իր L'Arménie միամսեայ թերթը ֆրանսերէն լեզուով, միեւնոյն ատեն աշխատակցելով Ռըվիւ տէ Ռըվիւ, Ռըվիւ տ'Էօրօփ, Լա Ֆրանս Լիթէռէր, Ֆռոնտ եւ ուրիշ փարիզեան թերթերու։

1899ին, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Եգիպտոսի մեր գաղութներուն կողմէ իրեն պաշտօն յանձնուեցաւ Հայկական Դատը պաշտպանել Լա Հէյի Խաղաղութեան Համաժողովին մէջ։ Հոն խօսակցութիւններ ունեցաւ պետութեանց պատուիրակներուն մեծ մասին հետ եւ հրապարակային բանախօսութիւններ ըրաւ Հայոց մասին Լահէյի եւ Ամսթէրտամի մէջ։

1900ի տիեզերական մեծ ցուցահանդէսին առթիւ, Չերազ յիշատակագիրներ ներկայացուց կրօնքներու պատմութեան, ժողովրդական աւանդութեանց եւ գաղթականական մամուլի միջազգային համաժողովներուն։ Այդ շրջանին տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պարսից Մուզաֆֆէրէտտին Շահին հետ որ Փարիզ կը գտնուէր, եւ անկէ ստացաւ «Առիւծ եւ Արեւ» պատուանշանը։

1908ին, Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումէն յետոյ, դարձաւ Պոլիս, ուր մնաց մօտ երկու տարի. եղաւ Ազգային Ժողովի նախագահ, գործակցեցաւ Պոլսոյ ազգային դանազան հիմնարկութեանց, Իզմիրլեանի կաթողիկոսական ընտրութեան իբր Եգիպտոսի Հայոց պատուիրակ մասնակցեցաւ եւ յետոյ Իզմիրլեանի ընկերացաւ իբր Ազգային Ժողովի ատենապետ Պոլսէն Կովկաս եւ Էջմիածնէն Փեթերպուրկ։

1910ին նորէն եկաւ Փարիզ, եւ այդ թուականէն մինչև 1914, ինքզինքը նուիրեց գլխաւորապէս գրական աշխատութեանց. հրատարակեց երեք հատոր՝ ֆրանսերէն լեզուով,— Poètes arméniens, որ կը պարունակէ թարգմանութիւններ Պետրոս Դուրեանի բոլոր բանաստեղծութեանց, Քամառ-Քաթիպայի, Խորէն Նար Պէյի եւ այլ հայ բանաստեղծներու հատընտիր էջեր, l'Orient Inédit, հաւաքածոյ Պոլսոյ եւ շրջակայքի Հայոց եւ այլ ժողովրդոց մէջ տարածուած առածներու, աւանդութեանց, պատմուածքներու, շահեկան սովորութեանց, եւ Nouvelles Orientales, շարք մը ֆրանսերէն գրուած նորավէպներ՝ Հայոց կեանքէն, եւ որոնց հայերէն թարգմանութիւնը հրատարակեց յետոյ հայ ամսաթերթերու մէջ։

1913ին կաթողիկոսական կոնդակով, անդամ կարգուեցաւ Պօղոս Նուպար փաշայի նախագահած Ազգ. Պատուիրակութեան, բայց իր առողջական վիճակին պատճառով հինգ ամիս միայն վարեց այդ պաշտօնը։

1914ին, Պիթլիսէն օսմանեան երեսփոխան ընտրուեցաւ, բայց մերժեց ընդունիլ։

1918ին, իր առողջական վիճակը խախտուած ըլլալով եւ Փարիզի կլիման բժիշկներու կողմէ իրեն աննպաստ նկատուելով, տեղափոխուեցաւ Մարսէյլ։

Այս վերջին շրջանին, Չերազ շարունակեց ազգային գործունէութեան մասնակցիլ՝ թերթերու մէջ գրած յօդուածներով։

ԷՋ ՄԸ ՉԵՐԱԶԷՆ

ՄՈՒՐԱՑԿԱՆԸ

Մուրացկան մը բոլոր անցորդներէն ողորմութիւն կ'ուզէր, եւ ամէն դուռ կը զարնէր։

Կը քալէր գլուխը բաց, ոտքը բոպիկ, ցնցոտիներով ծածկուած, դեռ երիտասարդ, այլ շատ տժգոյն ու շատ նիհար. կը քաշքշէր ոտքերը մեծ դժուարութեամբ։

Այրերը իրեն կ'ողորմէին այն սիրուն կիներուն առջեւ միայն, որոնց շնորհներուն կ'ուզէին արժանանալ, կամ այնպիսի մարդերու առջեւ, զոր կ'ուզէին շլացունել իրենց առատաձեռնութեամբ։

Կիները իրեն կ'ողորմէին այն այրերուն առջեւ միայն, որոնց սիրտը կ'ուզէին գրաւել, կամ իրենց այն մրցակցուհիներուն առջեւ զոր կ'ուզէին նսեմացնել իրենց գերազանցութեամբ։

Երբ առանձին ըլլային, միեւնոյն այրերը մռայլ երեւոյթ մը կ'առնէին՝ խեղճը նշմարած չըլլալու համար, եւ միեւնոյն կիները փողոցին անդիի կողմը կ'դարձնէին իրենց գլուխը՝ անտեսանելի բան մը փնտռելու համար։

Հարուստները բարձրաձայն կ'կանչէին մուրացկանը, երբ հրապարակին վրայ պատահէին իրեն։ Մեծ աղմուկով կ'հագային կամ կ'փնտռտէին իրենց գրպանէն. դանդաղօրէն դուրս կ'հանէին իրենց պարարտ քսակը, եւ մուրացկանին ափին մէջ կ'ձգէին իրենց լումաներ։ Այլ, երբ ամայի փողոցի մը մէջ պատահէին իրեն, շան պէս կ'վռնտէին, գոչելով «Կորի՛ր, թշուառական։ Պարզապէս չե՞ս ամչնար այսպէս մուրալով։ Դուն ալ մեզ պէս աշխատէ, եւ ապրուստդ ճարէ։»

Կրօնաւորները կանգ կ'առնէին մուրացկանին առջեւ, ամէն անգամ որ քառուղիի մը մէջ պատահէին իրեն։ Իրենց քիթը կը խնչէին երկարօրէն, որպէսզի [illegible]մարները ժամանակ ունենային հաւաքուելու, եւ իրենց գրպանէն հանդիսաւորապէս դուրս հանելով իրենց քսակը, մուրացկանին ափին մէջ կը սահեցունէին փոքրիկ դրամ մը։ Այլ, երբ քիչ անցուդարձ ունեցող փողոցի մը մէջ պատահէին իրեն, կ'երագէին իրենց քայլերը, աղաղակելով «Կորի՛ր, անիծեալ։ Աստուծմէ չե՞ս վախնար այսպէս մուրալով։ Դուն ալ աշխատէ ամէնուն պէս, եւ ապրուստդ ճարէ։»

Մանուկները միայն կը գթային մուրացկանին վրայ, եւ բան մը կու տային իրեն, առանց ցուցամոլութեան։ Եւ մուրացկանը կ'օրհնէր զանոնք, մրմնջելով «Թո՛ղ տուէք այդ մանուկներուն եւ մի՛ արգիլէք որ ինծի գան, զի երկնքի արքայութիւնը այդպիսիներունն է։»

*

Մուրացկանը օր մը մենաւոր տան մը դուռը զարկաւ։

Տան տիրուհին,— գեղահասակ ու գեղանի կին մը,— դուռը բացաւ։

Մուրացկանը ներս մտաւ, բարեւ տուաւ կնոջը եւ գետինը նստաւ, ուժասպառ։

«Պէտք ունի՞ս բանի մը, հարցուց բարեսիրտ կինը։

— Ծարաւ եմ։»

Կինը սոթտեց թեւերը, պաղ ջուր քաշեց հորէն, եւ մուրացկանին տուաւ սափորը։

Մուրացկանը սափորին կպցուց շրթները, եւ խմեց երկար ու առատ։

Երբ խմեց վերջացուց, կինը յանձնեց սափորը եւ շնորհակալ եղաւ։ Այլ դուրս չելաւ տունէն։

«Ուրիշ բանի մ'ալ պէտք ունի՞ս, հարցուց կինը։

— Անօթի եմ։»

Կինը հաց եւ թուզ բերաւ իրեն։

Մուրացկանը կերաւ ախորժ... եւ շնորհակալ եղաւ։ Այլ դուրս չելաւ տունէն։

«Ուրիշ բանի պէտք ունի՞ս, հարցուց բարեսիրտ կինը։

— Կեանքիս մէջ կին մը չեմ համբուրած դեռ։ Համբոյր մ'ողորմէ ինծի։»

Կինը առանձին էր, ամուսինը շուկայ գացած ըլլալով։ Միշտ հաւատարիմ եղած էր իրեն, եւ մէկ օտարի ներած էր իր ան... մօտենալ։ Այլ գթաց խեղճ մ... րացկանին վրայ, եւ անոր եր... ցուց իր այտը, ամօթխածութ... կարմրած։

Մուրացկանը, շուրթեր... ծայրովն իսկ չդպչելով անոր, այնքան մօտենալով ականջին... կարծես հպած ըլլար, փսփսեց մեղմաձայն. «Այն դու... գթութեան գործդ երկնքի... քայութեան դուռները կը բա... քու առջեւ։»

Ըսաւ եւ լուսապայծառ... մը մէջ աներեւութացաւ։

Քրիստո՛սն էր։

Փրկիչը, ողորմելի ցնցոտի... տակ ծածկուած, աշխարհի փո... շրջելու ելած էր, համբուրել... ճշմարիտ քրիստոնեաները։

ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶ

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Աշխարհի ամէնէն մեծ... րիքն է չուզել ինչ որ կ'ուզ... չհամարձակիլ ձեռնարկել... կանգ առնել գաղափարի մը... ճամբուն վրայ․ Թափա... բոլոր կողմերուն վրայ կամ... դառնալով: Չակատութիւնը... լի անհանդուրժելի է քան... լը: Առանց սարսափի չէ որ... դափար մը կ'ընդունիմ, որ... ջետեւ գիտեմ թէ ան... զարհուրելի ապագայով մը... րուն գաղտնիքը կը խոստ... ինծմէ. բայց զայն ընդունելով կ'ընդունիմ ինչ որ կայ անոր... մէջ, եւ ինքզինքս պիտի ազատ... մարծէի, եթէ նահանջէի... պարտադրութեան առջեւ։ Ն... տկարութիւնը անձնասպանու... թիւնն է բանականութեան։

Ռ. Ռ...

ԿԵԱՆՔԻ ՄԱՌԱԽՈՒՂԻՆ ՄԷՋԷՆ

ՎԵՐԱԾՆՈՂ ՄԱՐԴՈՒ ՕՐԱԳԻՐ

բազմութիւն եւ աղմուկ կար՝ ծուխով բեռնաւորուած սենեակին մէջ: Դուրսը փետրուարի գորշ ու ցուրտ օր էր: Երկինքը կարծես կը ցածնար ու կ'իյնար գետին: Գիտե՞ս, ես քեզի ըսած եմ որ լսելու տարբեր եղանակներ կան: Երբ լռութիւնը անխզելի է՝ հոգիդ գերին է արտասանուած բազմաթիւ խօսքերու, յիշատակներու, բառերու: Եւ այդ լռութիւնը աւելի մտերիմ է ու վտանգաւոր՝ քան շատախօսութիւնը որ կը փրկէ քեզ՝ հոգիդ տալէ, իրերուն ու մարդոց վրայ՝ քեզմէ թանկագին բան մը ձգելէ: Խօսի՛լ, խօսի՛լ, անկարեւոր, երկրորդական, զանցառելի բաներու մասին, խօսի՛լ գիտես, փողոցէն անցնող կառքերու մասին, հեռաւոր գարնան մը ծաղիկներուն մասին ու չըսել էականը, կարեւորը, գաղտնին: Այս ալ լռելու եղանակ մըն է: Լռութեամբ զիս մէկ կողմ քաշեցիր ու ձեռքերդ բազուկներուս վրայ, նայուածքդ աչքերուս, դո՛ւն որ լռակեաց ըլլալ կ'ուզես, հէ՛ք, անզօր ընկեր, ու ամէն վայրկեան կը մատնես ինքզինքդ, ինծի ըսիր՝

— Չեմ հասկնար ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ որ այդքան զօրութեամբ, երկու տարբեր մարդիկ կ'ապրին մէկ մարմնի մէջ: «Խոնջ մարդու օրագիր», ըսիր ժպտուն, խո՞նջ, բայց դուն ուրիշ մարդ մըն ես, ըսէ՛, քաղցենի թէ ոչ, յոգնած թէ վերածնող, ո՞րը…

Մէկը եւ միւսը եւ դեռ ուրիշներ, մէկ մարդու մէջ: Կ'ուզեմ ըսել քեզի՝ որ ե՛րբ մարդ գեղեցիկ ու անդորր բաներու ճաշակը չունի, դժուար չէ այդ բաներէն հրաժարիլը, կ'ուզեմ ըսել քեզի՝ որ երբ մարդ զօրութեամբ չզգար կեանքին գեղեցկութիւնը՝ մահը իրեն համար դիւրին է եւ անփառունակ: Ի՞նչ որ մարդը կը բարձրացնէ, պայքարն է ու դժուարաւ շահուած ու անկատար յաղթանակը որ բաց դուռ կը ձգէ նոր յաղթանակներու համար, յաւէտ նորոգ պայքարի:

Հերոսութիւն չկայ, ո՛չ ալ գնահատանքի նիւթ՝ բնատուր բաներուն մէջ, գիտե՛ս, գիտե՛ս դուն ասիկա…

* * *

III. — ԵԹԷ ՄԷԿԸ ԸՍԷ ԹԷ Ի՞ՆՉ Է ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ…

Օրերը գէշ են կրկին։ Գէշ էին ամբողջ տարուան ընթացքին, անցեալները, հասարակ խանութպանի մը պէս նստայ հաշուեփակի։ Հաշուեցի շահն ու վնասը ու եզրակացուցի ո՛ր տարին գէշ է եղած։ Անշուշտ բազմաթիւ ուրախութիւններ ու գինովութեան, յուզումի, նոյն իսկ երջանկութեան ժամեր ունեցայ։ Ու ի՛նչ որ աւելի թանկագին ու մեծարժէք է՝ ունեցայ մեծ խանդավառութիւններ։ Ամբողջ տարիս լեցաւ ուժեղ պայքարով մը։ Երիտասարդ ցուլի մը պէս գլուխ բռնեցի շատ մը դժուարութիւններու։ Յաղթեցի ոմանց, յաղթուեցայ՝ ուրիշներէ եւ ուժաթեկ, յուսահատ, վերջացած մարդ մը չեմ գեր։ Ընդհակառակն, վերածնող մարդու մը հոգին կը զգամ մէջս։ Նաեւ ճամբորդեցի. նո՛ր տեղեր ու նո՛ր քաղաքներ տեսայ, վերադարձայ հին վայրերու բանաստեղծութեան։ Այսուհանդերձ գէշ էր տարին։

Հոգեր ու վշտեր ունեցայ՝ որ կը նորոգեն մարդը։ Տեսայ փլատակներ, աւերակներ ու կանգուն բաներու սէրը մեռցաւ մէջս։ Ծաղիկներ բռնեցի ու մոխիր մնաց ձեռքերուս մէջ։ Զօրութեամբ զգացի որ այսպէս է կեանքը, անընդհատ մառախուղի մէջ ու անընդհատ լոյսի կարօտ ու ինծի թուեցաւ որ հիմքէն խախտած բան մը կայ, Այդպէս է կեանքը, ըսի՝ բարձունքէ բարձունք արշաւ մը եւ կամ տիղմերու մէջ ու հոգին վրայ սողացող անտէր ժամեր։ Զօրութեամբ զգացի որ սահմանափակ ու ճղճիմ են մեր ճիգերը՝ մինչդեռ մեր շուրջը բարձրացող տեղ մը աւելի տեւական ու աւելի ընդհանուր բնոյթ ունի։ Պէտք է զօրակոչի կանչել ուրիշ կարողութիւններ։ Մէթէրլինկ կ'ըսէ տեղ մը.— Ապրիլ, կը նշանակէ սպասել…։ Անշո՛ւշտ, Ապրի՛լ անընդհատ մաշիլ ըսել է։ Այս տեւական ու հանապազօր շփումներուն շնորհիւ՝ ամէն օր, իրերուն եւ մարդոց վրայ մեզմէ բան մը ձգել։ Անընդհատ ծերանա՛լ, հիննա՛լ, Մթնող ամէն օրուան հետ հեռանա՛լ, մեկնի՛լ մեր խանդավառ երիտասարդութենէն։ Տխուր է ասիկա։ Եւ պէ՛տք է որ այս այսպէս ըլլայ։ Ահա՛ թէ ինչու բազմաթիւ մարդիկ կ'ուզեն երիտասարդ մեռնիլ, կը նշանակէ յաղթական, մարտի դաշտին վրայ։ Կարելի է սակայն այսպէս մեռնիլ…։

Եւ ահա՛ ա՛ն է յեղափոխութիւնը։ Յամառ, անվերադարձ ու վճռական ցանկութիւնը ամէ՛ն բան փոխելու հոս։ Քանի մը բառ միայն, որ գիտէ՛ք, ու յաւելուած մը՝ բռնութիւն: Դուք կ'ուզէք մնալ հոս, բայց օրերը գէշ են, անտանելի։ Փոքրոգութիւնը ու մեր գձուձ հաշիւները կը խեղդեն մեզ։

Կը յիշեմ մեծ ու տաղանդաւոր ֆրանսացի գրող մը որ ռուսական յեղափոխութեան տասներորդ տարեդարձին տօնակատարութեան օրը՝ հպարտ, տխուր ու զարմանալի բանաստեղծութիւն մը արտասանեց։ Մեծ, վայրագ ու տարօրինակ ամբոխ մը կար վարը, բազմալեզու ու զգայուն։ Բանուորներ էին, ուսանողներ, աղջիկներ... փողոցի կիներ ու մանուկներ։ Երբ երեւցաւ՝ բոլորը լռեցին։ Ծ... տակ ու ազնուական ձեռքեր ունէր որ կը դողային ու ... վրայ մեծ գոհար մը ունէր։ Հագուած էր մեծ ու անթերի խնամ... ով ու հանդիսաւոր հագուստ մը։ Դէմքը տժգոյն էր, աչքերը ... կապոյտ, գրեթէ մութ։ Դէմքը՝ խաղաղ բայց դառնացած ... սպիտակ մազերը՝ վայելուչ էին, լաւ յարդարուած։ Ամբողջ մ... կ'արտաբերէր ազնուական, նուրբ, մեծ քաղաքի մը սաւ... ապրած, հպարտ ու քաղցրօրէն անթեքելի մտաւորական մ... իր թանկագին հոգին։ Երկչոտ՝ քաղցենի իր յոգնած նայ... պտտցուց այդ մեծ ամբոխին վրայ ու — Ներեցէ՛ք, ... զարմանահար ու դեռ գերի բազմութեան, որ ձեզ «ընկեր» ... կրնար կոչել,— հին մարդ մըն եմ, ըսաւ, ծնունդը՝ սնանկ ու ... քաղաքակրթութեան մը, զաւակը՝ գձուձ և անաշխատ դասակ... մը։ Ամբողջ քառորդ դարու որոնումներէ, վարանումներէ, ան... ներէ ու յուսաբեկումներէ յետոյ, բոլո՛ր ճամբաները փորձել... տոյ՝ որ կը կարծէի թէ զիս պիտի տանին ճշմարտութեան, ... լոյս, ամբողջական, աւելի՛ նորոգ մարդկային կեանքի մը ... նումին, կը տեսնէք որ եկած եմ ձեզ ըսելու որ դուք իրաւունք ... նիք եւ թէ ձերն է ապագան։ Տարիներու լռութենէ դուրս կուգ... այս քանի մը նախադասութիւնը ըսելու մեծ հաճոյքին համ... Եկած եմ ուրեմն ձեզի տարբեր բանակէ մը, բայց ձեզ հետ ... ջունեմ յեղափոխութիւնը, վաղուան արեւածագը։ Կը տեսնէք ... իր երգող, տաք, ծեր մարդու իր հանդիսաւոր և զողանջ ձայ... այս գէշ, այս պղտոր օրերու խաւարին մէջէն՝ մէկ ելք կայ— ... ղափոխութիւնը. յետոյ՝ որոտընդոստ ծափեր տեղացին։ Ամ... երգեց՝ բոլոր երկիրներու աշխատաւորներու զօռ ու պատմ... կան քայլերգը ու ան, բազմութեան յանկարծ ու յուզիչ յարգ... արտայայտութենէն յետոյ, արտասանեց ընդհանուր ու անխ... լռութեան մէջ, շուրջ ութ հազար բազմութեան դիմաց կեցա... երկար բայց խարխուլ, բայց նկուն հասակը ցցած ու աչքեր... ռումն՝ յուզիչ բանաստեղծութիւն մը։ Տխրութեամբ ու անձկութ... բեռնաւոր տողեր էին, տողեր կարճ, տողեր երկար, դանդաղ... երաժշտական, արտասովոր կերպով թելադրական։ Ու յանձ... նախադասութիւնը, անխուսափելի կերպով, կուգար լ... լեցնելու։ Եւ յուզիչ էր այդ նախադասութիւնը՝

Երբ օրերը գէշ են, գէշ…

Գէշ օրերը…

Ու յետոյ միւս բառը՝ մեծ, պարտաւորիչ, գեղեցիկ։ Ու ...

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆԻ ՄԸ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

քաղաքներէն՝ Պոլիսը, որ բաւին իսկական առումով երբեք թրքական չէ եղած, առաւել քան երբեք նուազ թրքական է այժմ՝ իր գլխարկները փոխարինած են ֆէսերուն եւ կիները եւրոպական ձեւով կը հագնին։ Այլեւս մայրաքաղաք չըլլալով, երեսի վրայ ձգուած գաւառական քաղաք մը դարձած է։ Իր առեւտուրը կը մեռնի, եւ երբեմնի բարգաւաճ նաւահանգիստը պարապ է։

Իզմիր, մօտաւոր Արեւելքի գեղապաշտ քաղաքը, մարգարիտ մը՝ ագուցուած իր գեղածաւալ բլուրներու մատանիին մէջ, այժմ հրկիզուած աւերակներու կոյտ մըն է, բացի այն տեղերէն, ուր մէկ երկու նախաձեռնող տուներ քարափին վրայ թեթեւ գրասենեակ մը կառուցած են։

Կառավարութիւնը 1926ին ջանաց ճարտարարուեստական քաղաք մը դարձնել Ատանան։ 1928ին իր առեւտուրը նուազեցաւ եւ Անատոլուական աղտոտ գիւղի մը վիճակին ինկաւ։ Էնկիւրի՝ նոր մայրաքաղաքը դեռ շինուելու վրայ է։ Հոս կայ նոր կայարան մը եւ գեղեցիկ լայն պողոտայ մը՝ դէպի կառավարական շէնքերը. կան նաեւ քանի մը սիրուն տուներ եւ խանութներ։ Բայց մնացած մասը մայրաքաղաքի վայել վիճակի դնելու համար եղած մեծ ջանքերը արդիւնք չունին։ Միւս քաղաքները չեն փոխուած կամ բարեզարդուած։ Կեսարիոյ մէջ ժողովուրդը շատ կ'աշխատի։ Սակայն Կեսարիոյ բնակիչները միշտ այնքան աշխատասէր եղած են, որ միւս Թուրքերը չէյթանլը (սատանածին) կը կոչեն զանոնք՝ անոնց խորամանկութեան եւ սակարկելու կարողութեան համար։

Կեսարիոյ մէջ տեսայ որ Թուրքերը ճարպիկ առեւտրականներ են։ Օսմ. կայսրութեան օրով Յոյներն ու Հայերը մանրառեւտրական ճարտար արհեստաւոր եւ խանութպաններ էին։ Յոյներն ու Հայերը վտարուած են: Կարգ մը քաղաքներու մէջ կը մնան փոքր թիւով Հայ կաթոլիկներ՝ շուրջ 800 Էնկիւրիի մէջ, 400 Ատանայի եւ 600 Կեսարիոյ մէջ: Թուրքիոյ միւս գիւղական շրջաններէն մեկնած են անոնք, ու Թուրքերը շատ կարողութիւն ցոյց չեն տար խանութի եւ մանր արհեստներու տափակ կեանքին մասին, որ սակայն պետութեան մը կենսունակութեան ազդակը կը կազմէ։ Ատալիոյ, Մէրսինի, Էսքիշէհիրի եւ երկաթուղեակ մը ուրիշ քաղաքներու մէջ տեսայ զանոնք, կեցած իրենց խանութներուն մէջ. յուլօրէն սակարկելով իրենց յաճախորդներուն հետ, մինչ իրենց դրացի Հրեան, Սուրիացին կամ Եգիպտացին կը հարստանան՝ անոնց անհոգութեան եւ թուլութեան երեսէն։ Ճիշդ է թէ անոնք որ սուրով կը մեռնին, սուրով պէտք է ապրին, ու Թուրքին համար դժուար է զինուորութենէ առեւտրական դառնալ։

Առեւտրական բնազդի այս պակասը չեն լեցներ տնտեսական պայմանները. Դրամագլուխ չկայ երկրին մէջ։ Դրամատէրները կը վախնան վստահիլ Թուրքերուն, Թուրքերն ալ չեն վստահիր դրամատէրներուն, վախնալով որ մի գուցէ Պատրաքմէն առաջուան եղածին պէս իրենց ճանկերը կը մխեն անոնց նոր շահուած ազատութեան մէջ։ Հասոյթներու մէկ երրորդը կը ծախսուի ազգային ուժերու համար։ Տուրքերը ծանր են։ Կան անհամար մենաշնորհներ եւ առեւտրական սեղմումներ։

Դեռ շատ կանուխ է արդար դատաստան ընելու համար։ Ազգ մը սերունդներով կը հաշուուի եւ ոչ թէ տարիներով։

Օսմ. կայսրութիւնը կառուցուած եւ հիմնուած էր կրօնքի վրայ։ Մ. Քէմալ այս բոլորը քանդեց։ Իր իսկ կրօնական հաւատալիքները մշուշային են եւ չեն կաշկանդեր զինքը։ Վերջ տուաւ խալիֆայութեան, քշեց տէրվիշները, փակեց բազմաթիւ մզկիթներ ու սրբավայրեր եւ անոնց կալուածները պետութիւնը գրաւեց։ Թուրքիա հիմա աշխարհիկ հանրապետութիւն մըն է։

Երկար ատեն Թուրքերը ճանչցուած էին իբրեւ մոլեռանդ. բայց իսլամութիւնը գրեթէ անմիջապէս մեռաւ Թուրքիոյ մէջ։ Այսօր բացի քանի մը ծերերէ, ոչ ոք մզկիթ կ'երթայ։ Իսլամութիւնը ջնջուած է ազգային գիտակցութենէն՝ այնպէս իբրեւ թէ երբեք գոյութիւն ունեցած չըլլար. փոփոխութիւնը ա՛յնքան արագ կատարուեցաւ, որ մարդ կը փորձուի կարծելու թէ Թուրքերը երբեք կրօնական ազգ չեն եղած, այլ զինուորական, հնազանդ ժողովուրդ, որ կը փափաքի առաջնորդուիլ եւ կառավարուիլ. ինքնիշխանօրէն առաջնորդուիլն ու կառավարուիլը եղած է իրենց ուժը. այս ձեւը պարտադրուած չէ իրենց, այլ զայն ընդունած են ազատ կամքով։ Հիմա նոր սերունդը կը սորվի ժողովրդավար ամէնէն յառաջադէմ գաղափարները. ու եթէ անոնք մարսուին, այլեւս ոչ մէկ դիկտատորութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ։ Կը մնայ տեսնել թէ փորձը որքան պիտի յաջողի, եւ թէ որքան կրնան զարգացնել իրենք զիրենք կառավարելու կարողութիւնը։

Հարիւրապետ ՀԱՐՈԼՏ ԱՐՄՍԹՐՈՆԿ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Պէլվիլի մէջ Անդրէասի եւ իր շրջանի Հայրենակցական Միութեան յերեկոյթը։ Գ. Հայկ Արամ Քիպարեան բացաւ հանդէսը։

Վարչութեան անդամ Պ. Յարութիւն Քէֆէլեան տեղեկութիւններ տուաւ Միութեան մասին, որ կազմուած է 1927ին 5-6 ընկերներով։ Օրէ օր աւելցաւ անդամներու թիւը եւ այսօր գործնական քայլ մը եւս կ'առնէ՝ ձեռնարկելով օգնել Անատոլուի կարօտ հայրենակիցներուն։ Կատարուեցաւ աճուրդ մը որմէ գոյացաւ 410.30 ֆրանք շնորհիւ Տիկ. Ագապի Մինասեանի։ Նշան Ագամեան խոստացաւ վճարելու 200 ֆրանք, Անդրանիկ Ցերտէրեան 50, եւ այլն։ Եղան երգեր, արտասանութիւն եւ այլն։ Ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ։ Ընդհ. հասոյթը եղաւ 560.30 ֆր., 200 ֆր. ալ գանձելի։ Այս գումարը պիտի յատկացուի հայրենիքէն բերուելիք հայրենակիցներու ֆոնտին։

Ներկայ մը

ՎԱՆԱՑ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԷՆ

1.

Արե՛ւ, արե՛ւ դուրս ելի.
Քո դէըը մէըը եկեր են,
Ոսկի գանակ բերեր են,
Կոռ-քարի տակ դըրեր են.
Հով ծառի տակ փորեր են.
Գոմէշն եկեր կոխեր է.
Տէրտէրն եկեր օրհներ է.
Ժամհարն եկեր տարեր է.
Ցարեր դըրեր խաչկանց տուն.
Խաչ-գաւազա՛ն վեր՝ գլխուն...:

2.

Թէ չի՛լ եմ նը՝ չիրի՛ն եմ.
Թէ գէ՛շ եմ նը՝ ատլըսի փէ՛շ եմ.
Թէ կո՛ւզ եմ նը՝ գըռու՛զ եմ.
Թէ քըռնա՛ծ եմ նը՛ քացխով
բռնա՛ծ եմ.
Թէ կօլօ՛տ եմ նը՝ խօրօ՛տ եմ.
Թէ սիվտա՛կ եմ նը՝ դալամա՛ եմ.
Թարվըզու չաքարլամա՛յ եմ.
Թէ կա՛ղ եմ նը՝ կաքա՛ւ եմ.
Թէ սեւ եմ նը՝ սերակեր եմ.
Քան զըմէ՛ն ծաղկունքը վե՛ր
եմ,—
Ծա՛նդը զարկէք՝ ծա՛նդը խաղամ,
Խա՛նդը մարդու տըղայ եմ...:

3.

Ձը՛գլավըգիկ...,
Թա՛փ տուր ցըրիկ.
Ա՛ռ քեզ մըսիկ,
Գը՛նա մըտիր օ՛րօրոցիկ:
Ոռին զարխեն՝
Ոռը մեծնայ,
Քանզ վ,անից կատուն՝
Կըլանէայ:
Քըթիկը սոթ գայ,
Աչերը ծոթ գայ.
Բերանը պըզտիկ,
Ճակատը լայն գայ:

Ձը՛գլավըգիկ.
Թա՛փ տուր ցըրիկ.
Ամէնի քունը
Գայ վեր՝ քեզիկ...,

4.

Դալա՛ր Թաթիկ, ջո՛ւր բեր,
Ես չեմ կըրնար, դո՛ւ բեր.
Փիլաւ եփեմ՝ դո՛ւ կեր.
Ես չեմ ուտեր՝ դո՛ւ կեր:

5.

Սըկըռտի՞կ՝ սարե՛րը ժուռ գար.
Սերն ուտէր՝ մածունը շո՛ւռ
տար.
Իրիկուն բարո՛վ տուն գար:
Սըկըռտիկ՝ մէջ սե՛ւ պուտկին,
Սեւ պուտուկ՝ քեռո՛ւ քամակ,
Քեռու՝ քամկէն ի՛նկաւ կոտ-
րաւ,—
Սըկըռտիկըթը՛ռռաւփախաւ...:

6.

Իկին երկու քուր ու՛է քուր,
Արեւ-լուսնակ քուր ու՛է քուր,
Կարմիր կապաւո՛ր,
Շիլայ շապկաւո՛ր,
Նըշխո՛ւն լաչաւոր,
Ծողըրաթթախ շէ՛րբէկին,
Մեղըրաթթախ ա՛լըաքին,
Տո՛ւռ տուր կաքաւն արծըթին,
Ցաւնէ՛ նիհամ իմ տըղին: (1)

ՉԻԹՈՒՆԻ

(1) Բոլոր այս երգիկները, եւ ուրիշ բազմաթիւ կտորներ, երգած եմ ու ձայնագրած է Կոմիտաս Վարդապետ։ Միասին մշակելով կազմած ենք հարազատ նիւթեր Հայ Մանկապարտէզներու համար։ Չ.

ԳԻՐ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ

Մարտ 16ին, Գաֆիրէի մէջ, երեկոյթ մը տեղի ունեցած է ի պատիւ Համաստեղի: Անոր գրականութեան մասին խօսք առած են Հ. Օհանջանեան, Գ. Մխիթարեան, Համբարձում Երամեան, տքթ. Ն. Պաղտիկեան եւ ուրիշներ:

Ահա հատուած մը Գ. Մխիթարեանի ուղերձէն, որ ամփոփ վերլուծումն է Համաստեղի գրականութեան:

— Հրաշքներ չկան ալ այս օր։ Բայց այդ հրաշքի ուժը ունի միայն մէկ բան — արուեստը։ Արուեստը կրնայ երազն ու պատրանքը սեւեռել եւ անկորնչելի գիծերու մէջ, յանձնել յետնորդ սերունդներուն։ Համաստեղ, հայ մեռած գիւղը կենդանացուցած եւ իր գործով, ողջ վիճակի մէջ, յանձնած է ամէնուս։ Հայ գիւղը կ'ապրի ալ իր գիւղացիներով, ոչ թէ երազի պէս, բայց մը միայն, այլ յաւերժական գծերով, հայ գրականութեան մէջ։

Իր արուե՞ստը, հոս է իր գաղտնիքը ։

Ճիշդ է, գիւղի կեանքը շատեր տուած են։ Մինչեւ իսկ շատ տաղանդաւոր Թլկատինցին։ Բայց անոնք՝ տուած են առաւելապէս առօրեայ կեանքը, գիւղին կեանքը, զոր կը ներկայացնեն, կը դատեն ու կը վերլուծեն։ Հեղինակը միշտ ներկայ է հոն։

Իր գրականութեան կենդանութեան պատճառներն են.

1) Համաստեղ, իր գրականութեան առանցքը դարձուցած է գիւղացիները, ողջ մարդիկ՝ որոնք կ'ապրին գիւղին մէջ եւ որոնց շուրջ խտացուցած է գիւղին կեանքը։ Անիկա գիւղը կը պատցնէ մեզ Փիլիկ Աղբարի, Փեսայ Օվանի, Գանձակ Պարսամի, Թորիկ Պետոյի, Եղսիկի, Պալիկ Հօրքուրի եւ այլնի հետ։ Այս պարագան է որ իր գրուածքները անուններու կը կապեն եւ անոնք արտակարգ կենդանութիւն կը ստանան։

2) Անոր լեզուն պարզ է, ինչպէս գիւղին կեանքն ու գիւղացին, գրականութիւն, այսինքն ճախրանք չունի. ամէն բան մօտիկէն կը դիտէ։

3) Իր պատկերները գլխէն կամ երեւակայութենէն չեն ծնած, այլ՝ գիւղէն կամ գիւղացիէն։ Գիւղացիի մը մռայլ կերպարանքը «կոճղ»ի կը նմանցնէ. անոր նստուածքը՝ «օճախ»ի, կնճռոտ ճակա՞տ մը պիտի ներկայացնէ, մաշած բառեր չի գործածեր, «կնճռոտ», «փոթ-փոթ», «ակօսաւոր» եւ այլն. եւ այլն., այլ կ'ըսէ՝ «հերկուած արտի մը նման», խօսքը ջուրի հոսանքի մը մասի՞ն է. չըսեր «յորդառատ», «փրփրադէզ» եւ նման մեռած բառերով. այլ կ'ըսէ՝ ջուր մը որ կը հոսի՝ «գոմէշի մը մէջքին» պէս եւլն։

4) Խիտ են իր պատկերներուն նման իր գրուածքները. քանի մը գիծ իրարու քով բերելով, կուտայ կեանքը եւ մարդը։ Ցասը տողով տուած է գիւղին կեանքը, զոր կը խտացնէ կամուրջի մը վրայ, (էջ 220)։ Եւ վերջապէս հաւասարակշռուած է. նիւթին բաշխումը կատարած է արուեստով եւ չափի յատուկ զգացողութեամբ, առանց թափառումներու եւ ծանրաբեռնումի։

5) Իր գրականութիւնը իր անձին պատկերն է։

Անոր գործը հայ գրականութեան թանգարանին մէջ թանկագին տեղ ունի։

ի՞նչ հարկ հարցնելու թէ ի՞նչ է յեղափոխութիւնը։ Բայց քանի մը բառ միայն, որ գիտէք ու յաւելում մը միայն՝ բռնութիւն։ Ես կը հաւատամ թափուած այսքան արիւններուն բարութեան, ազնուութեան, օգուտին։ Ու կը սպասեմ որ մեծ քինախնդրութեան ժամը հնչէ։ Այն ատեն ես գլխարկս պիտի նետեմ օդը ու գոչեմ— Անհա՛ բոլո՛ր հատուցումներուն ժամը։

IV.—ԵԹԷ ԳՁՈՒՁ ՄԱՆՐ ՔԱՂՔԵՆԻՆԵՐ ՉԸԼԼԱՅԻՆՔ...

Արէկ գիշեր տարօրինակ երազ մը տեսայ։ Երազիս մէջ հոգեվարք էի ու կը զգայի թէ պիտի մեռնիմ։ Ցանկարծ սենեակին մութը կարծես թէ պայծառացաւ ու ամբողջովին սպիտակ հագած կին մը որ կարծես՝ կապոյտ գոհարէ աչքեր ունէր եւ ոսկիէ վարսեր, ինծի ըսաւ ջուրերու եւ տերեւներու ձայնով՝

— Քանի՞ տարի ապրած ես, գիտե՞ս, քանի՞ դարուն եւ քանի՞ ձմեռ, քանի՞ օր եւ քանի՞ գիշեր, քանի՞ ժամ եւ քանի՞ վայրկեան ու այդ բոլո՛ր օրերուն, գիշերներուն, ժամերուն ու վայրկեաններուն ընթացքին՝ քանի՞ հեշտական եւ քանի՞ վատ բան ըրած ես, քանի՞ հոգի ուրախացուցած եւ քանի՞ հոգի վշտացուցած, քանի՞ անգամ արիւն թափած ես ուրիշներուն համար եւ քանի՞ անգամ ուրիշները զոհած քեզ համար, ուրկէ՞ կուգաս, ո՞վ ես եւ ինչո՞ւ կ'ապրիս, ո՛վ մարդ...

Ու ես, պզտիկ ու չփոթահար տղու մը պէս որ կը նայի երկինքին ու իր մատներուն վրայ կ'ուզէ անհամար աստղերը համրել, փորձեցի հաշուել թէ, իրա՛ւ, քանի՞ օր եւ քանի՞ գիշեր, քանի՞ ժամ եւ քանի՞ վայրկեան ապրած եմ ու քանի՞ հեշտական ու քանի՞ վատ բան ըրած եմ, երկրի վրայ ապրած ժամանակս։ Գլուխս ափերուս մէջ՝ կը նայէի սպիտակ հագած կնոջ կապոյտ գոհարէ տաք աչքերուն ու չէի կրնար հաշիւս գտնել։ Ցետոյ լացի։ Խոշոր ու տաք արտասուքի կաթիլներ կը գլորէին այտերս ի վար ու ամբողջ մարմնովս ջերմութեան մէջ էի։ Բերանս դառն էր ու ձեռքերս պաղ էին։ Կը կարծէի որ վերջին ժամն է ու կ'ուզէի մեռնելէ առաջ անկողնէս բարձրանալ, գլուխս առնել ու երթալ ինչո՛ւ չէ... մարդագետիններուն վրայ, գլուխս պահել խոտերուն մէջ ու հաշուել թէ, իրա՛ւ, քանի՞ հոգի ուրախացուցած ու քանի՞ հոգի վշտացուցած եմ երկրի վրայ ապրած ժամանակս, բայց գոհարէ տաք աչքերով կինը մօտեցաւ ինծի ու իր երգող ձայնովը ըսաւ՝

— Ո՛վ մարդ, տակաւին բազմաթիւ գարուններ եւ ձմեռներ պիտի տեսնես, օրեր ու գիշերներ, ժամեր ու վայրկեաններ ու բազմաթիւ առիթներ պիտի ունենաս լաւ կամ վատ, հեշտական կամ դէշ բաներ ընելու, մարդիկը վշտացնելու կամ ուրախացնելու, սպաննելու կամ ծծելու, սիրելու կամ ատելու, գնա՛ ու ըրէ՛ ինչպէս որ կ'ըսեմ.

— Պիտի հանդիպիս դեռ բազմաթիւ մարդոց, աղքատ ու տխուր, այլեր, չէ՛ր, հիւանդ կամ գուրգուրանքի կարօտ, գինով ու ապականած, պէ՛տք է որ սիրես զանոնք։

— Մարդիկ՝ տակաւին բազմաթիւ անգամներ պիտի վիրաւորեն ու ցաւցնեն սիրտդ, ուրախութիւնդ պիտի պղտորեն, գինիիդ դառնութիւն եւ հացիդ թոյն պիտի խառնեն, բայց դուն պէ՛տք է սիրես զանոնք։

— Աչուիդ՝ անձրեւոտ, գարունդ՝ առանց ծաղիկներու, ձմեռդ՝ առանց ջերմութեան եւ ամառդ՝ առանց պտուղներու պիտի ըլլայ։ Ծաղիկներու տեղ փուշեր, գինիի տեղ լեղի ու դառն մաղձախինդ, ուրախութեան տեղ վիշտ ու սիրոյ տեղ ատելութիւն պիտի գտնես։ Ու օրերդ պիտի ըլլան սեւ, մառախլապատ, դժուարատար։ Բայց դուն պէ՛տք է սիրես զանոնք...

— Գործերդ՝ ձախողութեամբ, յոյսերդ՝ յուսախաբութեամբ, երազներդ՝ առօրեայի ցեխին մէջ ու դէպի վեր բոլո՛ր ոլացքներդ, ո՛վ մարդ, ո՛վ զարշ հողեղէն, վա՛րը, հողին վրայ պիտի վերջանան։ Պիտի ցանկաս ու չունենաս, պիտի վազես ու չհասնիս հանգրուանի, պիտի ծարաւիս ու չպիտի յագենաս։ Ու բոլո՛ր յոյսերդ, երազներդ, ոլացքներդ ու ծարաւներդ պիտի ապերջանիկ ընեն քեզ։ Բայց դուն պէ՛տք է սիրես զանոնք։

— Պիտի պայքարիս ու քիչ անգամ պիտի յաղթես։ Պիտի իյնաս ու չպիտի բարձրացնեն քեզ, պիտի տաս ու չպիտի հատուցանեն։ Մեծնոնակներ պիտի արձակեն դէպի գարնան հեռաւոր կալքերը՝ որպէսզի քանի մը նշենիի ծաղկած ծիլ բերին քեզի, բայց իրենց կտուցներուն մէջ, դէշ ու զարշահոտ խոտերով պիտի վերադառնան։ Բայց դուն պէտք է սիրես զանոնք։

— Ու հիմա գնա՛ ու ըրէ՛, ինչպէս որ կ'ըսեմ, ո՛վ մարդ...

Ու ես, վշտահար ու շատ տխուր՝ կը մտածէի թէ ինչպէ՞ս կարելի է այդպէս ընել։ Գլուխս ափերուս մէջ առած, ես ինծի կը հարցնէի թէ՝ միթէ կարելի է այդպէս ընել ու կ'ըսէի որ ո՛չ, կարելի չէ։ Անարգանքին՝ պէ՛տք է հատուցանել անարգանքով ու ատելութեան՝ ատելութեամբ։ Մէկ գարնան՝ պէ՛տք է երկուքով փոխադարձել։ Թէ երբեք կարելի չէ այդքան քաջ, մեծանձն ու խոնարհ ըլլալ։ Ու գոհարէ տաք ու կապոյտ աչքերով կինը տեսայ խոժոռ ու իր ջուրերու եւ տերեւներու ձայնովը ըսաւ ինծի.

— Անընդհատ մառախուղի մէջ ու անընդհատ լոյսի կարօտ պիտի ըլլայ կեանքդ։ Ու կեանքդ պիտի ըլլայ այնպէս ինչպէս որ ըսի ու դո՛ւն պէ՛տք է ընես այնպէս՝ ինչպէս որ ըսի։ Եթէ չես ուզեր, քալէ՛ հեռու։ Պիտի բարձրանաս վե՛ր, մարդոց հողակոյտ տուներէն եւ ծմակներէն, ջուրերէն եւ լիճերէն վե՛ր, մարդոց տկարութիւններէն, չնութեան տուներէն, վաճառքի ու խաբէութեան կրպակներէն վեր։ Պիտի թողունք հոս՝ բոլո՛ր բաները որ սիրեցիր ու բոլո՛ր բաները որ ատեցիր։ Դէպ առ դէպ, իրարու վրայ՝ պիտի ձգենք երազներ, յոյսեր, ծաղիկներ ու կիներ, վիշտերդ ու դառնութիւններդ, գիտե՞ս, օ՛, անցաւոր բաներ, շտապէ՛ սակայն, շտապէ՛, ժամը ուշ է, հարկ է աճապարել, եկո՛ւր...

— Եւ կամ թէ, գնա՛ ու ապրէ՛ դեռ այն բազմաթիւ ամիսները, օրերն ու գիշերները, ժամերն ու վայրկեանները, այնպէս ինչպէս որ ըսի, բայց աճապարէ՛, կամ եկուր...

Ու ես արտասուքներուս մէջէն ու զզուահար ձայնով ըսի սպիտակ կնոջ՝ որ կը խօսէր ինծի ջուրերու եւ տերեւներու ձայնով թէ կ'երթամ ու կ'ընեմ ինչպէս որ ըսաւ։ Երբ արթնցայ առաւօտը, ծագած էր ու արեւի ճառագայթներ կը խաղային բարձիս վրայ։ Լսեցի արտոյտի մը ձայնը որ կ'անցնէր վերէն։ Աղջիկներ՝ որ կ'աղմկէին փողոցին մէջ։ Աչքերս թաց էին ու ինչպէս երազիս մէջ, արտասուքի խոշոր ու տաք կաթիլներ կը գլորէին այտերս ի վար։ Պատուհանս բացի ու նայեցայ դուրս։ Աղուոր ու լուսաղաղ առաւօտ էր։ Երկինքը կապոյտ էր, պարզ, ու քաղաքին աղմուկը կը բարձրանար մինչեւ ինծի։ Նախազգացութիւններ կը յամենային մտքիս մէջ ու խորհրդաւոր բառեր կը յապաղէին շրթներուս վրայ՝

— Անընդհատ մառախուղի մէջ ու անընդհատ լոյսի ծարաւ, անընդհատ թեք մակարդակի վրայ ու անընդհատ՝ սրբագրութեան կարօտ, գիտե՞ս, այսպէս է կեանքը...

— Բէ՛օ՜, երազ է, ըսաւ գաղտնի ձայն մը, երեւի իրիկունը դժուարամարս բան կերած ես, մարդ երբ անհանգիստ ըլլայ, այդ տեսակ յիմար ու անիմաստ երազներ կը տեսնէ։ Ցետոյ թէ՝

— Հայոց առաքելական եկեղեցիի զաւակ ես, ըսաւ ձայնը, յիմա՛ր լուսաւորչական, Նազովրեցիի քարոզ ու տգէտ առաքեալներուն ձայնն է որ դարեր յետոյ, դեռ կը հնչէ հոգիիդ խորը։ Միթէ՞, միթէ՞...

Ու դուրս քալեցի եւ վար իջայ սանդուխներէն, մտահոգ ու շփոթ, զարմանալով թէ ի՞նչպէս նման զգացումներ թաքուն վիճակի մէջ զեռ կ'ապրին հոգիիս խորը ու ինքս ինծի կ'ըսէի— Յիմար երազ է, յիմար երազ։ Տկարութեան ու գթութեան ժամը չէ՛ հապա ատելութեան։ Գիտե՞ս, այսպէս է կեանքը, պէ՛տք է ատելավառ ըլլալ, քինախնդիր, օ՛ հրձիգ...

ՎԱՀԳԻՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Tailleur

atam berberian

Provence 05.49 **24, Rue Bergère (9e)**

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Պէլվիլի մէջ բացուելիք Մանկապարտէզի ֆօնտին

կազմակերպուած «Թոստոմ» միութեան կողմէ

Այսօր կիրակի գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ: Chalet Edouardի շքեղ սրահներուն մէջ, 31—33 Rue Manin et 94 Ave. Secrétan. մէթրօ՝ Bolivar եւ Combat. Թրամ. 26:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Հայկական եւ եւրոպական պարեր, ճաշ պանտ

Կը ներկայացուի «ՎԱՐՏԱԼԱՊՈՆՊԱ» *զաւեշտ*

ՄՈՒՏՔ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

7 Ապրիլ կիրակի գիշեր ժամը 8.45ին Théâtre Albert Ierի մէջ

Մասնակցութեամբ՝ Գ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

կը ներկայացնէ **ԴԵՐԱՍԱՆ ՔԻՆ**

Գիները՝ Օթեակ 300—250 ֆր., 40, 25, 10 եւ 7.50

Դիմել՝ Կավռոշի խմբագրատունը 208bis Rue Lafayette *կամ Տրդատ Նշանեանի 48* Rue Mr. le Prince (6e).

ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՔԼԱՄԱՌԻ ՄԷՋ

Ուրֆայի Հայր. միութեան հաւաքոյթը այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1-23, Ս. Եօթնեղբայրեանի տունը, 41 Rue de Fontenay, Clamart (Seine): Առնել՝ Թրամ. 89 Օթէլ տը վիլէն եւ իջնել՝ Փոսթ Քլամառ: Կը հրաւիրուին անդամներն ու Փարիզի Ուրֆացիները:

ՏՈՔԹ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ ԵՒ ՕՏԱՄՈՔՈՒ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Մասնաւոր յարկաբաժին՝ մորթային եւ վեներական ախտերու դարմանատան մէջ կը բուժէ ULTRA-VIOLET ճառագայթներով ցօղացաւ, Ջղացաւ (Sciatique), Նէվրալժի, Անօրինութիւն, Ոսկրաթեքութիւն (Rachitisme) եւայլն:

16 Rue Bleue, Մէթրօ՝ Cadet. Հեռ. Provence 73-67

Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԺԱՄԸ 9—12 եւ 2—7, ԿԻՐԱԿԻ 9—12

Production K. ARABIAN ԵՐԴ ՏԱՐԻ Exposition de Paris 1929

Marque Déposée Medaille d'Or

ՋԱՏԿԱԿԱՆ ՉԷՕՐԷԿՆԵՐ

Շաքարով եւ առանց շաքարի. Արեւելեան նպարեղէններ, պաստուրմա, եւայլն, ինչպէս նաեւ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած եալանճի տօլմա. *Նպաստաւոր գին.*

Դիմել՝ 30 Rue Bouret. PARIS (19e).

Մէթրօ՝ Jaurès *եւ* Bolivar

ՏՈՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

36, Rue de Bellefond, 36

PARIS (9e)

Մէթրօ՝ Poissonnière

Tél. Trudaine 88-77

Կ'ուզուին *թիւքօզներ (հիւսող), տէվիտօզներ (կծիկ շինող) եւ մուլինէօզներ (մետաքս մանող) գործաւորուհիներ. Դիմել՝* Usine de Tissage et Moulinage Favot à Virien Isère.

EMPIRE, Միզ էն-Հօլ. 37 Av. Wagram

Cirque de Paris	Էգօլ Միլիթէր	ամենալաւն ու աժանը	2-14 ֆրանք

ՀԱՅԵՐԷՆ ՓԼԱՔՆԵՐ

ՈՒՆԻՆՔ ֆոնոկրաֆներ եւ յայտնի արուեստագէտներու փլաքները՝ Հայերէն, Յունարէն, Թուրքերէն, Հրէերէն, Արաբերէն, Սպաներէն, Ալժերիական, Թունուզական եւ Մարոքեան: Միակ ներկայացուցիչը Ֆրանսայի. դիմել՝ Jos. de Padova, 117 Passage du Caire. Paris (2e).

Կ'ուզուին *աշխատաւորուհիներ Փարիզի մէջ կամ գաւառները բնակող.*

Ա.— Քրէփ տը շինի վրայ թելքաշ (Այնթապի ձեռագործ).

Գ.— Ասեղով օյա. Դիմել կամ գրել՝ Mme. Vartanouche, 46 Bld. de la Chapelle, Paris (18e).

Ներկայիս STOCK DES FABRICANTS*ը կը ներկայացնէ կանանց մետաքսէ գուլպաներու զանազան տեսակներ՝ սկսեալ 7 ֆր. 50էն 10, 15, 20, 25, 39, 49 ֆրանքի. գերմանէ գուլպայ 10, 15, 18 ֆր., (40 fin) 22, 25 ֆր., մեր ֆանթէզի գուլպաները (այրերու) 8.50, 16,50, 21, 28, 35 ֆր.՝ երեք զոյգը. Ժիլէներու եւ* Pull Over*ներու շատ տեսակներ՝ նոր նկարներով. նուրբ հիւսքով. պատրաստուած մեր կողմէ. հետեւաբար եւ առանց միջնորդի.*

Դիմել՝ STOCK DES FABRICANTS, 30 Blb. Strasbourg, Métro: Château d'Eau:

Հակառակ աժան գիներուն, մեր բոլոր ապրանքները առաջնակարգ են.

ՃԱՇԵՑԷՔ ԵՒ ԸՆԹՐԵՑԷՔ

BOULANT

ՃԱՇԱՐԱՆ ՊՈՒԼԱՆ

չետեւեալ չափաւոր գիներով

12 ֆրանք՝ 34 Bld. St. Michel

16 ֆրանք՝ 1 Bld. Montmartre

18 ֆրանք՝ 35 Bld. des Capucines

ՀԱՅԿ. ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille. BELLEVILLE. Մէթրօ՝ *Պէլվիլ*

Ջատկական ՉԷՕՐԷԿ: ՕՂԻ եւ ՊՈՌՏՕԻ ԸՆՏԻՐ ԳԻՆԻ

զուտ խաղողէ պատրաստուած

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ

ԹԱՐՄ ԼԱՒ ԱԺԱՆ

Եթէ կ'ուզես ուտել միշտ յաւր ու վճարել միանգամայն աժան, դիմէ՝

24, Rue St. Lazare, PARIS (9e)

ՃԷՆԱՋԵԱՆ եւ ԸՆԿ.ԵԱՆ

Արեւելեան ուտեստեղէններու մթերանոցը:

ETABLISSEMENTS GINDRE & Cie

ՄԵՏԱՔՍԵԱՅ ՀԻՒՍՈՒԱԾԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

94 Rue Henon, LYON, Croix-Rousse

Մեր գործարանին մէջ կ'աշխատին 13—25 տարեկան հայ երիտասարդ աղջիկներ: Կ'ընդունինք տակաւին (Tisseuse) Թիսէօզներ եւ աշկերտուհիներ որոնց կը տրուի բնակարան եւ մնունդ ընտանիքներու մօտ: Շատ մը առաւելութիւններ:

Ընդունուելու եւ մանրամասնութիւններու համար դիմել տնօրէնութեան:

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ

Թ. ՈՒՆՃԵԱՆ եւ ՈՐԴԻՔ

Ձոխ մթերք անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներու

ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆ

66, Rue d'Hauteville. Tél. Prov. 67-07 Métro. Poissonnière

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Contentieux Général, R. C. Seine 423631

Հեռաձայն Ménilmontant 66-64

Ամէն տեսակ դատեր, վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւններ. ամենալաւ պայմաններով:

Արկածի *դատերու մասնագիտութիւն.* Առանց կանխավճարի:

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէն վերջ 2-3 եւ 6.30էն 8.30. Մէթրօ՝ Ménilmontant. *Թրամվէյ 5 եւ 26, Օթօպիւս* BC, BG, O *եւ* Q.

Հասցէ՝ G. Tellalian, avocat, 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

MAISON VARTERESSIAN

1bis Rue Hautefeuille, Մէթրօ St. Michel

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ

Մասնաւոր պայմաններ բնակարաններու համար

Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն եւ արտասահմանէն

Ջատկի առթիւ ամենաընտիր իւղով պատրաստուած չէօրէկներ

ԴԵՐՁԱԿ ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ

Ամենաաժան, տոկուն եւ վերջին նորաձեւութեամբ հագուստ հագնիլ փափաքող մեր հայրենակիցները եւ տիկինները գիտեն ամէն օր ժամը 7.30—20 եւ կիր. օրերը մինչեւ կէս օր

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

2 Rue des Chaufourniers. Paris (19e). Մէթրօ Combat եւ Bolivar

---

ԿՈ՛Չ ԱՄԵՆԵՑՈՒՆ

Չի ակն ո՛չ ետես, ունկն ո՛չ լուաւ եւ ի սիրտ մարդոց ոչ անկաւ, զոր պատրաստեաց «ՇԻՐԱԿ» *ՄՐՃԱՄՐՆ* իւրով անապատ «MOKA»իւ վասն յաճախորդաց իւրոց:

Ամէն ամէն ասեմ ձեզ, զի ո՛չ է ձեզ արքայութիւն երկնից, եթէ ոչ ճաշակիցէք *զՉԷՕՐԷԿ* պատուականս «Շիրակայ» եւ ամենայն բարիք զոր ինչ պիտոյ է ձեզ:

ՇԻՐԱԿ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ 26 Rue de Trévise PARIS (9)

Tél. Provence 38.63 Métro Cadet

ՎԻՆՈՒԻՆ ԵՒ ԳԱՆՏՈՒՆ (?)

VIEUX COLOMBIER

21 rue du Vieux Colombier

Ջատկի տօներուն առթիւ լաւագոյն ներկայացումները

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Ի ԼԻԳԵՐԻԱ

ՍԵԻ ՄՈԴՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿԻՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԵՐԿՉՈՅՆԵՐԸ

Րընէ Քլէրի վերջին ֆիլմը

Տոմսերը Littré 57 87

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ Յ. ՊՕՏՈՒՐԵԱՆ

70 Rue Paul-Bert. LYON Tél. 43-77 VAUDREY

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ. ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ

Կը պատրաստենք արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ անուշեղէններ եւ սուսամով սիմիթներ: Ջատկի առթիւ մասնաւոր խնամքով պատրաստած մեր չէօրէկները կը ծախուին Լիոնի եւ Տէսինի Հայ եւ Յոյն նպարավաճառներուն մօտ: Տէսինի հայրենակիցները իրենց ապսպրանքներուն համար դիմեն մեր ներկայացուցիչին՝ ԿԻՐԱԿՈՍ ԳԱՐԱԼԵԱՆԻ նպարավաճառատունը: Կ'ընդունինք ապսպրանքներ հարսնիքի եւ խնճոյքներու համար: Մաքուր, համեղ եւ աժան:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ. Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակ.) եւ վարքի. Մասն. լաբորատուար: Արդ. ճամ. եւ արագ. խոր. հրդ. ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

Մ. ՎԱՐԴ ԵՒ Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԸՆԴՀ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ ԿԱՀԱՒՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒ

106 Rue Richelieu, Bld. des Italiensի անկիւնը

Մէթրօ՝ Drouot-Richelieu R. C. 404565

Ընդհանուր կահաւորում՝ *ապարանքի, տունի, խանութի պանդոկի.*

Մասնակի կահաւորում՝ *ճաշարանի, ննջասենեակի, հիւրասրահի, եւայլն.*

Եթէ կ'ուզէք կահաւորումի վաճառականներու գնած գինով կարասիներ ունենալ, նախ քան մեզի գիմելը, այցելեցէք կահաւորումի խանութները՝ համոզուելու համար մեր անհաւատալի աժան գիներուն. Գնորդները մեր միջոցաւ կը ստանան իրենց ապսպրանքները ուղղակի գործարանէն, որով երկրորդի մը յաւելուածական շահ չեն վճարեր.

Ունինք պատի եւ սեղանի ժամացոյցներ, բուրդէ անկողիններ, վերմակներ, մաշճակալի մետաքսեայ ծածկոցներ, յատակի զուտ բուրդէ գեղեցիկ գորգեր՝ արեւելեան գորգերու ընդօրինակութեամբ. ֆրանսական սալօնները եւ մոքէթ ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ կահաւորումի առարկաներ. Դիմել նամակով մեր հասցէին, մեր պաշտօնեան ներկայանալով ձեզ պէտք եղած մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ.

ԴԵՐՁԱԿ

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ

95 Rue de la Chapelle. PARIS (18e) Հեռաձայն Nord 66 06

Nord-Sud: Torcy. Métro: LA CHAPELLE

Ջատկի առթիւ դիւրութիւն տալու համար հայ հայրենակիցներու, բացառիկ զեղչ կ'ընենք մեր գիներուն վրայ. Հագուստ, վերարկու՝ լաւ եւ տոկուն կերպասներէ՝ **400 ՖՐ.էն**

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ ԿԱՐ

ՏՈՔԹ. ՏԻՐԱՑ

Վ.ԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ (Licencié ès Sciences)

Նախկին Interne Փարիզի Hôpital des Enfants maladesի եւ մասնագէտ մանկանց եւ ներքին հիւանդութեանց

24, Rue des Grands Augustins, Paris (6e) Place St. Michel

Հիւանդ կ'ընդունի Գշ. Եշ. Ուր. եւ Շբ. օրերը, ժամը 1էն 4 ինչպէս նաեւ մասնաւոր ժամադրութեամբ

Métro St. Michel *եւ* Odeon Tél. Littré 69-16

ՏՈՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻԶԱՍԵՌԱՑԻՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

42 Rue des Acacias, PARIS (17e) Մէթրօ՝ Etoile

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ

իսկ կիրակի օրերը միայն ժամադրութեամբ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Ցէր եւ Ցնօրէն՝ **ՏՈՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ**

29, Rue (Place) des Fêtes. Paris. XIX. Tél. Nord 96-6[?]

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ. Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6. Քիթի, կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3. ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19.

ՃԱՇԱՐԱՆ

ՎԱՀՐԱՄ ԱՃԷՄԵԱՆ

Նորութիւն մը սուրճի սիրահարներուն: Կը պատրաստէ իտալական մեթոտով *ՔԱՖԷ ՖԻԼԹՐԷ*, վայրկենական, թարմ եւ անուշահոտ: Ցնական խնամքով պատրաստուած մաքուր եւ համեղ կերակուրներ, պոլսական *մուհալլէպի, թավուք կէօքսիւ* եւ զանազան անուշեղէններ: Հարսնիքներու եւ հաւաքոյթներու համար դիւրամատչելի գին: Արեւելեան եւ եւրոպական կտորներ կը նուագուին ֆոնոկրաֆով:

Հասցէ՝ 8 Rue Jouy Rouve, Paris (20e)

Հեռ. 71-86, *Մէթրօ Պէլվիլ, Թրամուէյ 26*

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԻԱԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ EXCLUSIVE

ՀԱՅԵՐԷՆ, ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ, ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ՓԼԱՔՆԵՐՈՒ ԳԻՆ **18 ՖՐ.**

Պէլվիլի ծանօթ հայ նպարավաճառ

Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

28 Rue Lesage, PARIS (20e)

Métro Belleville Tél. Ménil. 6[?]

Ձոխ մթերք թէ նախկին եւ թէ ամենավերջին եղանակներու՝ երգած եւ նուագուած նշանաւոր երգիչներէ, կազէլ, շարգը, խմբերգ, մանէ եւայլն: Հայերէն հոգեւոր, աշխարհիկ եւ գեղջուկ երգեր՝ թէ մենակ եւ թէ խմբերգ: Տպուած ցուցակը ձրի է:

Ինչպէս նաեւ բոլորաթիւ լաւ կրամոֆոններ եւ արեւելեան նուագարաններու լաւագոյնը ամենադեղ չեալ գիներով:

WAGRAM AUTO

Կ'ապահովէ արտօնագրի առացումը 100 ֆրանքով.

73 Av. de Wagram Մէթ. Ternes

63 Av. Gde. Armée » Maillot

149bis Bd. Villette, Aubervilliers

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՉԷՆԻ

Կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ. կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու. Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.էն. 60 rue Pigalle, Paris.

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY